

**GRAIURI DACOROMÂNE DIN NORDUL
BULGARIEI**

PARLERS DACO-ROUMAINS DU NORD DE LA
BULGARIE
DACO-ROMANIAN IDIOMS OF NORTH
BULGARIA

*În memoria profesorului
Boris Cazacu*

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ
„IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

VICTORELA NEAGOE • IULIA MĂRGĂRIT

**GRAIURI DACOROMÂNE
DIN
NORDUL BULGARIEI**

**STUDIU LINGVISTIC. TEXTE DIALECTALE.
GLOSAR**

**EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI**

Copyright © Editura Academiei Române, 2006.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

Adresa: EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România
Tel.: 4021-3188106, 4021-3188146,
Fax: 4021-3182444
E-mail: edacad@ear.ro
Internet: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEAGOE, VICTORELA

Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei: studiu
lingvistic: texte dialectale: glosar / Victorela Neagoe, Iulia
Mărgărit. – București: Editura Academiei Române, 2006-12-12
ISBN (10) 973-27-1451-4; ISBN (13) 978-973-27-1451-5

I. Mărgărit, Iulia

811.135.1`282(497.21)

Referenți: acad. Marius Sala
Maria Marin

CARTEA A APĂRUT CU SPRIJINUL
AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU CERCETARE
ȘTIINȚIFICĂ

Redactor: Ana BOROȘ
Tehnoredactor: GRANADA EXIMCO
Coperta: Nicoleta NEGRUȚ

Bun de tipar: 6.12.2006 Format: 16/70x100
Coli de tipar: 37,75; Tiraj: 300 exemplare
C.Z. pentru biblioteci mari: 459.0(497.2)
C.Z. pentru biblioteci mici: 459

SUMAR

Cuvânt-înainte.....	IX
Bibliografie.....	XI
Abrevieri.....	XXV
Introducere.....	XXVII–LII
Lista localităților anchetate și a informatorilor.....	LIII–LXII
Harta localităților anchetate.....	LXIII
Fonetica.....	LXV–LXXXI
Morfosintaxa.....	LXXXII
Topica.....	CXII
Formarea cuvintelor.....	CXIII–CXXV
Lexicul.....	CXXVI–CLXIV
Concluzii.....	CLXV–CLXIX
Transcrierea fonetică.....	CLXX–CLXV
Texte.....	3–275

DEBOVO.....	3–24
-------------	------

[Date despre subiect], 3; brînză, 4; pîine, 7; mămăligă, 9; la crăclîn [și] la lăzăriță, 9; s-a răscručit, 11; strigoi, 12; mortu, 13; nuntă, 15; la crăclîn [și] dă păști, 18; a loat rôdu, 19; corbán, 19; simți [și] joimări, 20; drăgăica [și] sîntoăder, 21; călúșu, 22; sfėti górgé, 23; [Ce a făcut subiectul ieri și astăzi], 24.

DRAGAȘ VOIVODA.....	25–40
---------------------	-------

dragăș voievóda, 25; [Date despre subiect], 26; la vînat, 27; [Toponimia satului], 29; berbéc négru, 31; cînepa [și] bumbácu, 31; legúmea, 35; la lăsá_dă sécu, 35; la simți [și] joimári, 37; sfėti górgi, 38; la sîntoăder, 39; la sfėti niculái [și] dă crăclîn, 39; máma meá leréá vrăjitoáre, 41; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 42.

CERCOVIȚA.....	43–60
----------------	-------

[Date despre subiect], 43; aveám uoi, 43; brînză, 45; ierá sátu mai_încólo, 46; argéá, 47; [Portul], 48; morimîntáre, 51; ursátórlé, 52; la simți, 53; de sîntoăder, 54; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 55; múma plóji, 55; [Date

despre subiect], 56; este gînsurî multe-aiică _ sat, 57; grîu [și] porumbu, 58; lupărie, 59; [Brânza], 59.

SOMOVIT.....61-73
sătŭ-a fos _ pescăresc, 61; [Date despre subiect], 62; [Despre locuitorii satului], 63; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 65; [Toponimia satului], 65; [Date despre subiect], 66; pînșă, 67; úite ásta-î argéaya, 68; [Portul], 69; la sfîntu tódër, 70; [Ce înseamnă „somon”], 72.

DOLNI VIT.....74-85
sátu nóstru i _ zîcěá șamlěu, 74; [Date despre subiect], 75; gînsurî, 77; pescărî sintém, 78; [Portul], 79; la simțî, 80; [Ce a făcut subiectul ieri și azi?], 80; la crăclún, 81; la joimárî, 82; [Date despre subiect], 83; sintém nepóz _ dă rumînî, 84.

MILCOVIȚA.....86-104
rîndușám cînep-acòlo, 86; raķiŭ, 86; [Date despre subiect], 88; noi avșám multe ũoi, 88; noi jucám petrécu, 91; sátu nóstru, 91; la crăclún, 92; crăclún [și] lázăriță, 95; pítă, 95; găjînă, 96; [Ce a făcut subiectul ieri și azi?], 97; pîinea, 97; [Date despre subiect], 99; núnța, 100.

ȘIACOVO.....105-110
[Date despre subiect], 105; [Ginsuri], 106; [Date despre subiect], 107; jo am plîș-o pă rumînește, 107; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 109.

LENCOVO.....111-129
[Date despre subiect], 111; trăgěá să moără, 114; joî înaîntęa păște^{lui}, 115; strigòj, 116; pînșă, 117; [Ce a făcut subiectul ieri și astăzi], 118; núnță, 119; să pkérde ũobicáju^{le}-ășęa, 121; brězăile, simțî, sfěti górgę, 122; jerá așá tréburl, 124; [Toponimia satului], 125; călușárii, 126; păpărúđăi, 127; n-e drac _ că n-e límba meș, 127; copríno gá, 128.

GULEANȚI.....130-143
[Date despre subiect], 130; núnță, 131; cînipă, 131; [Date despre subiect], 132; puorc, 134; săpún, 136; plăcînta, 136; [Conserve], 136; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 138; [Obiceiuri], 139.

- ZAGLAJDEN.....144–154
 cǎlúșu, 144; túdoriță, 144; [Date despre subiect], 146; opínê dǎ porc, 147; scrisăș nali, 148; [Date despre subiect], 148; cînepă, 149; [Portul], 150; se kérde límb-astă, 151; [Ce a făcut subiectul ieri și azi?], 135; porcu, 153.
- DĂBŌVAN.....155–162
 m-am pomînit în límba romínă, 155; [Date despre subiect], 156; núntă, 158; [Ginsuri], 158; píñea, 158; joimárl, 159; [Date despre subiect], 160; porcu, 160; brînză [și] lápte covásít, 161; pásăre, 162.
- GHICHEN MAHALA.....163–179
 [Date personale], 163; rímsco vrém̃a le-a fost țar gíu, 165; fin, 166; an treerǎ_șí cu cai, 167; la ajún, sîntoádere [și] zerezánu, 168; făcěá dǎ ploáe, 171; [Date despre subiect], 172; gîñsurle la rumíní, 173; lásátu séculi, 174; la simțl [și] la irimíe, 175; la joimárl, 175; dupǎ cę-a murít, 176; strigój, 177; ursítłórl, 178.
- GHICHEN.....180–192
 rumíneste știú ... dǎmúlt, 180; jivótu este-așá, 181; núntă, 182; joimárlu, 185; [Date despre subiect], 186; livánuv denl, 187; cînepă, 188; sǎ dǎscînte cěváli, 190; [Ce a făcut subiectul ieri și astăzi], 191; píñea, 191.
- ZLAȚIA₁.....193–206
 píñe, 193; țǎstu, 194; colác, 196; ursátorle, 197; sǎ pírlcăște mórtu, 198; mórtu, 198; la joimárl, 203; la sîntoádere, 203; pǎ s-a-ntîmplát la úni, 204.
- ZLAȚIA₂.....207–234
 e mult scump, 207; [Date despre subiect], 207; l-a priñs de fráte, 209; ęo-am fost zemedéleț, 210; tréerǎ la arhán, 213; líntea, 214; gríu, 215; cásă, 218; núntă, 220; sátu-a fost ajíc, 225; făcěám pòpic, 226; la crăclún [și] joimáricǎ, 227; fíntína álde epurán, 228; la sîntoáder [și] zárezánu, 228; sǎ nu sǎ vorběascǎ rumíneste, 229; ǎręám frumușicǎ, 229.
- CIUCEANI.....235–259
 [Date despre subiect], 235; porcul, 235; ęo n-am mǎmǎ di la șǎptisprezěcę-anl, 237; ăma ęo așá mă dusǎi nepremenítă, 239; [Date despre subiect], 240; mă mǎritáj, 241; noi sîntém bulgárl, 242; coptóru,

242; cînd erăm la vrămça noastră, 243: călúșu. 243; mă mărităi la cîsprêcê an, 245; la nuntă, 246; [Ce a făcut subiectul ieri și azi], 248; fráte de crúce, 249; [Obiceiuri la „Joimari” și la Mucenici], 250; dai curbán. 252; cu lumínă muri, 253.

SLIVOVIC.....260–275

[Date personale], 260; cîn tráge xómu să mǒară, 263; la joimári, 265; ásta am văzút jo cu Hóki mej, 266; să-ncúlě îm _verig, 266; múma plóji, 267; fără stîlp nú e grǒapă, 268; la crăcún, 269; lăsátu d’e post, 270; la sîntǒader, 271; [Ce a făcut subiectul ieri și astăzi], 272; la paștî, 272; eremiă [și] sîmț, 273; núnța, 273; mulțumesc sîmitále, 275.

Indice tematic.....276

Glosar.....283

CUVÂNT – ÎNAINTE

Prezentul volum, elaborat în cadrul sectorului de dialectologie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”, se înscrie în seria lucrărilor cu structura „texte dialectale și glosar”, deja publicate.

Materialul propriu-zis constând din texte și glosarul corespunzător este însoțit de un studiu lingvistic care oferă posibilitatea de cunoaștere a graiurilor daceromâne în ansamblu și, în mod special, a celor sudice la care se afiliază, în mod organic, idiomurile cercetate.

Volumul se adresează lingviștilor preocupați de istoria limbii române, de particularitățile actuale ale graiurilor românești din afara fruntariilor țării, precum și de stadiul actual de evoluție a acestora, prin raportare la ansamblul limbii române.

Atât realizarea, cât și publicarea acestei lucrări, se datorează sprijinului unor instituții și persoane dintre care menționăm: Academia Română, conducerea fostului Institut de Fonetice și Dialectologie „Al. Rosetti”, a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” care s-a preocupat de alocarea fondurilor necesare deplasării în străinătate și elaborării propriu-zise a lucrării. Mulțumirile noastre se adresează academicianului Marius Sala, prof. dr. Nicolae Saramandu și dr. Maria Marin.

Remarcăm în mod special aportul Ambasadei Române din Sofia și al Academiei de Științe din Bulgaria, al Institutului de Limbă Bulgară din Sofia și al cercetătorilor Todor Balkanski și Zoia Barbolova, fără de care nu ar fi fost posibil: anchetele dialectale în comunitățile românești de pe malul drept al Dunării.

Mulțumim Editurii Academiei pentru sprijinul acordat în editarea volumului. De asemenea, pentru operația dificilă de transpunere pe computer a acestuia, mulțumim călduros Catălinei Pătrașcu.

Mulțumiri călduroase tuturor celor care ne-au ajutat într-un fel sau altul la realizarea lucrării și, în mod special, vorbitorilor de limbă română din afara țării păstrători ai idiomului matern.

Autoarele

BIBLIOGRAFIE

- AAF = „Anuarul Arhivei de Folklor”, publicat de Ion Mușlea, Cluj, 1922 și urm.
- ACILFR = *Actele celui de al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*. I-II, București, 1970–1971.
- AF = Laurenția Dascălu-Jinga, Maria Teodorescu, Anca Ulivi, *Antologie fonetică a limbii române*. Coordonator: Andrei Avram, București, 1988.
- AFLR = *Arhiva fonogramică a limbii române*. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”.
- ALR I, vol. I, II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. I, Cluj, 1938; vol. II, Sibiu–Leipzig, 1942.
- ALR II, vol. I = *Atlasul lingvistic român* publicat de Muzeul Limbii Române sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II, vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu–Leipzig, 1940.
- ALR II s.n. = *Atlasul lingvistic român* [II], serie nouă, vol. I–VII, [București], 1956–1972.
- ALRM I–III = *Micul atlas lingvistic român*. serie nouă, vol. I, 1956, vol. II–III, 1967.
- ALRM II s.n., vol. IV = *Micul Atlas lingvistic român*, II, serie nouă, vol. IV, București, 1981.
- ALRR - Munt. și Dobr. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, I–IV, de Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, București, 1996.
- ALRT = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de...* Suplement la Atlasul lingvistic român II, Sibiu, Leipzig, 1943.
- Anastassova 2001 = Ekaterina Anastassova, *Les Valaques de Bulgarie. Ethnicité et nation*, în „Études et documents balkaniques et méditerranéens”. Sous la rédaction de Paul H. Stahl, Paris.
- An. ICED – „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice”. Seria A-B, București, 1979 și urm.
- Arbore 1938 = Alex. P. Arbore. *Caracterul etnografic al Dobrogei sudice în epoca turcească până la 1913*, în *Analele Dobrogei*, XIX, vol. II, Cernăuți, 77–120.
- Armaș et alii = Silvia Niță-Armaș, Nicolae Pavliuc, Dorin Gămulescu, Tiberiu Pleter, Teodora Alexandrescu, Mihai Mitu, Maria Osman-Zavera, Ion Rebu-Șapcă, Anton Tănăsescu, Elena Timofte, Dumitru Zavera, *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, „Romanoslavica”, XVI, 1968.
- Armbruster 1972 = Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei.*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
- Asan 1959 = Finuța Asan. *Derivarea cu sufixe și prefixe în Psaltirea Hurmuzachi*, în SMFC, vol. I, p. 213–221.

- Asenova, Simeonov 1968 = P. Asenova și B. Simeonov, *Observations préliminaires sur le parler d'une population romane isolée dans un milieu slavo-bulgare*, în „Linguistique balkanique”, XIII, 1, Sofia, 77-80.
- Atanasov 1990 = Petar Atanasov, *Le mégleno-roumain de nos jours. Une approche linguistique*, Hamburg.
- Atanasov 2002 = Petar Atanasov, *Meglenoromâna astăzi*, Editura Academiei Române, București.
- A. Avram 1959 = Andrei Avram, *Despre cauzele dispariției lui l final articol hotărât*, în SCL, X, 3, 457-464.
- A. Avram 1963 = Andrei Avram, *Observații asupra fonologiei graiului din Scărișoara*, în CL, VIII, 2, 215-228.
- A. Avram 1964 = Andrei Avram, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*, în SCL, XV, 1, 15-37.
- A. Avram 1978 = Andrei Avram, *Probleme de metodă privind stabilirea trăsăturilor comune și a trăsăturilor specifice ale dialectelor românești*, în SCL, XXIX, 3, 247-252.
- M. Avram 1960 = Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, Editura Academiei RSR, București.
- M. Avram 1975 = Mioara Avram, *Despre formele de perfect simplu cu -ră la singular*, în SCL, XXVI, 1, 25-35.
- M. Avram 1977 = Mioara Avram, *Particularități sintactice regionale în dacoromână*, în SCL, XXVIII, 1, 29-35.
- Balkanski 1999 = Todor Balkanski, *Nikopolskite Vlasi Etnos. Ezik. Etrnonimija. Onomastika. Prosopografii*, Veliko Tărnovo.
- Bara 1992 = Mariana Bara, *Drom., arom. oară*, în FD, XI, 51-56.
- Bănescu 1943 = N. Bănescu, *Ethnographie et rôle militaire du thème de Bulgarie*, în „Balcania VI”, 48-52.
- Bănescu 1946 = N. Bănescu, *Les duchés byzantins de Paristrion (Paradounavon) et de Bulgarie*, Bucarest.
- BER = *Български етимологичен речник*, Sofia, 1971.
- Berea-Găgeanu 1979 = Elena Berea-Găgeanu, *Viitorul în limba română*, București.
- Bidian 1972 = Viorel Bidian, *Observații asupra frazei în graiurile din Oltenia. II. Probleme de subordonare*, în CL, XVII, 1, 5-20.
- Bidian 1976 = Viorel Bidian, *Forme verbale de tipul făcém, vindém în graiurile dacoromâne*, în CL, XXI, 1, p. 65-69.
- BIFR „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, Iași, 1934-1947.
- Boceanu, Gl. = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, București, 1913 (Anal. Acad. Rom. Tom XXXV. Memoriile sect. literare).
- Bogrea 1926 = Vasile Bogrea, *Români în civilizația vecinilor în „Anuarul Institutului de istorie națională”*, III, 1924-1925, Cluj, 493-499.

- Bouver *et alii* 1980 = Jean-Claude Bouvier, Henri - Paul Bremond, Philippe Joutard, Guy Mathieu, Jean-Noël Pelen, *Tradition orale et identité culturelle. Problèmes et méthodes*, Editions du CNRS, Paris.
- Braucel 1985, 1986 = Fernand Braudel, *Mediterrana și lumea mediterană în epoca lui Filip al II-lea*, Vol I–II, 1985, vol III–IV, 1986, Editura Meridiane, București.
- Brătescu 1942 = C. Brătescu, *Români din Bulgaria de est a evului mediu (sec XII și XIII)*, în „Geopolitica și geoistoria, revistă română pentru sud-estul european”, II, București, 45–53.
- Brătianu 1988 = G. I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: poporul român*, Ediție îngrijită de Stelian Brezeanu, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Brâncuș 1962 = G. Brâncuș, *Graiul din Oltenia*, în LR XI, 3, 248–260.
- Budi: 2001 – Monica Budiș, *Comunitatea românească de pe Valea Timocului bulgăresc*, Editura Militară, București, 2001.
- CADĚ = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească”*. Partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea a II-a. *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, [1926-1931].
- Cantemir 1983 = Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IX, tomul I, *Historia moldo-vlachica*. Prefață de Virgil Cândea. Ediție critică, traducere, introducere, note și indici de Dan Slușanschi, Editura Academiei, București.
- Cantemir 1959 = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Editura Academiei RPR, București.
- Capidan = Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române*, DR III (1922–23), pp. 129–238.
- Capidan 1925, 1928 = Theodor Capidan, *Meglenoromâni*, [vol.] I, *Istoria și graiul lor*, 1925, [vol.] II *Literatură populară la meglenoromâni*, 1928, 1925–1935, București.
- Capidan 1931 = Theodor Capidan, *Fărșeroții. Studiu lingvistic asupra românilor din Albania*, București.
- Capidan 1932 = Theodor Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân. Studiul lingvistic*, București.
- Capidan 1943 = Theodor Capidan, *Limbă și cultură*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București.
- Caragiu Marioțeanu 1975 = Matilda Caragiu Marioțeanu, *Compendiu de dialectologie română (nord-și sud-dunăreană)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Cazacu 1947 = B. Cazacu, *Remarques sur l'emploi des adjectifs possessifs en roumain*, în Bl., XV, 95–102.
- Călărașu 1987 = Cristina Călărașu, *Timp, mod, aspect în limba română în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, București.
- Cionpec 1969 = Georgeta Ciompec, *Negația în limba română în secolele al XVI-lea, al XVIII-lea*, în SCL. XX, nr. 2, p. 197–211.
- CL - „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 și urm.
- Cohuț, Vulpe 1973 = Cornelia Cohuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona „Porțile de Fier”*
I. *Texte. Sintaxă*, Editura Academiei.

- Constante, Golopenția 1943, 1944 = C. Constante și A. Golopenția, *Românii din Timoc. Culegere de izvoare*, vol. I, 1943, vol. II, III, 1944, București.
- Constantinescu 1941 = N. A. Constantinescu, *Chestiunea timoceană*, București.
- Constantinescu 1943 = N. A. Constantinescu, *Originea și expansiunea românilor. Privire istorică*, Casa Școalelor, București.
- Conțiu 1971 = Mihai Conțiu, *Observații asupra accentuării formelor verbale în graiurile oltenesti*, în FD, VII, 159–172.
- DA = *Dicționarul limbii române*, publicat de Academia Română, A-De și F-Lojniță. București, 1913–1949.
- Daicoviciu 1968 = C. Daicoviciu, *Originea poporului român după cele mai noi cercetări, în Unitate și continuitate în istoria poporului român*, sub redacția lui D. Berciu. Editura Academiei RSR, București, 83–98.
- DBF = L. Stephanova, A. Radev, G. Dortchev, N. Kolev, *Dictionnaire bulgare-français*, Sofia, 1964.
- DBR = Tiberiu Iovan, *Dicționar bulgar-român*, București, 1994.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, Ediția a II-a augmentată, Editura Academiei RSR, București, 1974.
- Decei 1939 = Aurel Decei, *Românii din veacul al IX-lea până în al XIII-lea, în lumina izvoarelor armenesti*, Ed. Bonn.
- Densusianu 1915 = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București.
- Densusianu, ILR = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, Ediție îngrijită de J. Byck, vol. II, București 1961.
- DGM = *Dicționarul graiurilor muntenesti* (ms.).
- Diaconescu 1970 = Paula Diaconescu, *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*, Editura Academiei RSR, București.
- Dicț. olt. = Doina Bărbuț, *Dicționar de grai oltenesc*, Craiova, 1990.
- Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, 1973.
- Dimitrescu 1974 = Florica Dimitrescu, *Introducere în morfosintaxa istorică a limbii române*, București.
- DLRV = G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi* (sfârșitul sec. X–începutul sec. XV), București, 1974.
- DLRLV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*, București, 1987.
- DM = Academia Republicii Populare Române, Institutul de Lingvistică din București, *Dicționarul limbii române moderne*, [București], 1958.
- DR = „Dacoromania”. Buletinul „Muzeului Limbii Române”, Cluj, 1920/1921 și urm.
- Dragomir 1938 = N. Dragomir, *Oierii mărgineni și transhumanța lor în Dobrogea de sud*. în „Analele Dobrogei”, XIX, vol. II, Cernăuți, 121–137.
- Dragomir 1944 = Silviu Dragomir, *La patrie primitive des Roumains et ses frontières historiques*, în „Balcania”, VII, 1, București, 63–101.
- Dragomir 1959 = Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul' mediu*, Editura Academiei RPR, București.

- Drăganu 1933 = Nicolae Drăganu, *L'ancienneté et l'expansion du peuple roumain d'après la toponymie, l'onomastique et sa langue*, în „Balcania” I, p. 25–46.
- Drăganu 1943 = Nicolae Drăganu, *Ancienneté et expansion des Roumains d'après la toponymie, l'onomastique et la langue. Territoire de formation du peuple roumain et de la langue roumaine*, în „Balcania” VI, 423–463.
- DRB = Ivin Penacov, Jeleazco Rainov și Gheorghe Pauncev, *Dicționar român-bulgar*, Scfia, 1962.
- Faiciuc 1978 = Ion Faiciuc, *Distongul ea în poziția „e” în unele graiuri din Banat*, în CL, XXIII, 2, 207–220.
- FD = „Fonetică și Dialectologie”, București, 1958 și urm.
- Flora 1958 = Radu Flora, *Graiurile românești din Banatul iugoslav*, în FD, I, 123–144.
- Fochi 1976 = Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare la sfârșitul secolului al XIX-lea: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densusianu*, Editura Minerva, București.
- FOM = *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte culese din Colecții Inedite [Redactor responsabil Ioan Șerb], I–VIII, București 1967–1982.
- Frățilă 1982 = Vasile Frățilă, *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe valea inferioară a Târnavelor*, Timișoara.
- Frâncu 1982 = Constantin Frâncu, *Formele verbale și pronominale cu î-protetic în limba română în „Dacoromania” Jahrbuch für östliche Latinität*, 5, 1979–1980, Freiburg, p. 80–93.
- Frâncu 1983–1984 = Constantin Frâncu, *Geneza și evoluția timpurilor verbale supracompuse în limba română*, în „Anuar de Lingvistică și istorie literară”, Iași XXIX, 23–62.
- GA = *Gramatica limbii române*, Ed. a-II-a, revăzută și adăugită, vol. I, II, Editura Academiei RPR, București, 1965.
- Gămulescu, *Elementele* = Dorin Gămulescu, *Elementele de origine sârbo-croată ale vocabularului dacoromân. Elementi srpsko-hrvatskog porekla u dakorumunskom rečniku*, București, Pančevo, 1974.
- Gămulescu 1983 = D. Gămulescu, *Influențe românești în limbile slave de sud*. I, București.
- Georgiev 1958 = Vladimir Georgiev, *Problema substratului balcanic în lexicul limbii bulgare*, în *Omagiul Iorgu Iordan*, Editura Academiei RPR, 325–331.
- Gerov = Najden Gerov, *Речник на българският языкъ*, Plovdiv, I–III, 1895–1904.
- Gerov, Supl. = Najden Gerov, *Допълнение на българския речник от Н. Геровъ*, de T. Pančev, Plovdiv, 1908.
- Gheție 1961 = Ion Gheție, *Observații asupra folosirii conjuncțiilor subordonatoare circumstanțiale în graiurile dacoromâne*, în FD, III, 151–176.
- Gheție 1962 = Ion Gheție, *Pe marginea unei hărți din ALR (spûnem–spuném)*, în FD, IV, 243–250.
- Gheție 1968 = Ion Gheție, *Contribuții la istoria trecerii lui ga la e (leage > lege). Prezența lui ga în Muntenia la începutul secolului al XVIII-lea*, în LR, XVII, 6, 500–508.
- Gheție 1975 = Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei RSR, București.

- Gheție 1977 = Ion Gheție, *Noi contribuții la problema trecerii lui ga la e (leage > lege)*, în SCL, XXVIII, 1, 79–86.
- Gheție 1988 = Ion Gheție, *În legătură cu concordanțele lingvistice dintre aromână și graiurile din Banat*, în LR, XXXVII, 2, 165–170.
- Gheție 1994 = Ion Gheție, *Introducere în dialectologie istorică românească*, Editura Academiei Române, București.
- Gheție et alii 1997 = Ion Gheție, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frâncu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru și Mirela Teodorescu. Coordonator Ion Gheție. București.
- Gheție, Mareș 1974 = Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei RSR, București.
- Giuglea 1988 = George Giuglea, *Fapte de limbă. Mărturii despre trecutul românesc. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, Ediție îngrijită, introducere, tabel cronologic, note de Florența Sădeanu, Editura Științifică și Enciclopedică. București.
- Giuglea, Vâlsan 1913 = G. Giuglea și G. Vâlsan, *De la românii din Serbia. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note, glosar*, București.
- Giurescu 1957 = Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, Editura Științifică, București.
- Dinu Giurescu 1964 = Dinu C. Giurescu, *Relațiile economice ale Țării Românești cu țările Peninsulei Balcanice în perioada feudalismului timpuriu (sec. X–XIII)*, în *Romanoslavica*, X, 1964, 359–384.
- C. C. Giurescu, Dinu Giurescu 1975 = Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Albatros, București.
- Gl. Dobr. = *Glosar Dobrogea* de Paul Lăzărescu și Nicolae Saramandu, în *Dobrogea, Texte dialectale și glosar* de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu, 1987.
- Gl. Munt. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Glosar dialectal. Muntenia*, București 1999.
- Gl. Olt. = *Glosar dialectal. Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu și Magdalena Vulpe, București. 1967.
- GN = I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția, *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români* [Vol.] I–II, București, 1906–1907.
- Graur 1929 = Al. Graur, *Nom d'agent et d'adjectif en roumain*, Paris.
- Graur, E.R. = Al. Graur, *Etimologii românești*, București, 1963.
- GS = „Grai și suflet”. Revista Institutului de Filologie și Folklor publicată de Ov. Densusianu, București, 1923 și urm.
- HEM = B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum magnum romaniae. Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor*. I, București 1887.
- Hristea 1968 = Theodor Hristea, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*.

- Iliescu 1986 – Octavian Iliescu, *La naissance d'une idée politique: Byzance après Byzance*, în „Revue Roumaine d'histoire”, 1–2.
- ILR 1978 = *Istoria limbii române, Fonetică. Morfosintaxă. Lexic*, de Florica Dimitrescu, Viorica Pamfil, Elena Barborică, Cristina Călărașu, Maria Cvasnăi, Mihai Marta, Liliana Ruxândoiu, Mirela Theodorescu, Elena Toma, București.
- Ionașcu 1958 = Al. Ionașcu, *Cu privire la problema diftongării lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan*, București, 425–432.
- Ionașcu 1959 = Al. Ionașcu, *Din nou despre evoluția vocalelor accentuate e și o în poziția ă, e*, în SCL, X, 1959, 4, 587–591.
- Al. Iordan 1938 = Al. Iordan, *Les relations culturelles entre les roumains et les slaves du sud. Traces des voévodes roumains dans le folklore balkanique*, în *Balcania I*, 148–210.
- Iordan 1920 = Iorgu Iordan, *Diftongarea lui e și o accentuați în poziție ă, e*, Iași.
- Iordan 1943 = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor. Iași*.
- Iordan 1956 = Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București.
- Iorga 1935 = Nicolae Iorga *La place des Roumains dans l'histoire universelle I. Moyen-Âge*, Bucarest.
- Istoria Românilor* 2001 = Academia Română, *Istoria românilor*, vol. III, *Genezele românești*, Coordonatori: Acad. Ștefan Pascu, Acad. Răzvan Teodorescu; vol. IV, *De la universalitatea creștină către Europa „Patriilor”*, Editura Enciclopedică, București.
- Istrate, Turculeț 1971 = G. Istrate, D. Turculeț, *Cercetări dialectale în județul Bistrița-Năsăud*, în FD, VII, 189–227.
- Ivănescu, 1944–1945 = Gh. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, în BIFR, XI–XII, 216–272.
- Ivănescu 1980 = G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iași.
- Lăzărescu 1975 = Paul Lăzărescu, *secretate; iem...iem*, în FD, IX, 202–204.
- Lombard 1939 = Alf Lombard, *Le futur roumain du type o să cânt*, în BL VII, 5–28.
- LR = „Limba română”, București 1952 și urm.
- Macrea 1936 1938 = D. Macrea, *Palatalizarea labialelor în limba română*, în „Dacoromania”, IX, 92–160.
- Marin 1989 = Maria Marin, *Le passé simple dans les parlers dacoroumains*, RRL, XXXIV, 4, 305–309.
- Marin 2000 = Maria Marin, *Elemente arhaice sau învechite în morfosintaxa graiurilor românești în Ungaria*, în FD, XIX, 197–209.
- Marin, Mărgărit, Neagoe 1998 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Graiuri românești din Ucraina și Republica Moldova* în FD, XVII, 69–155; republicat în Marin, Mărgărit, Neagoe, Pavel, 2000, 42–121.
- Marin, Mărgărit, Neagoe, Pavel 2000 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Cercetări asupra graiurilor românești de peste hotare*, București.
- Marin, Mărgărit, Neagoe 2005 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Graiuri românești din afara granițelor țării*, „Conferințele Academiei Române. Ciclu

Limba română și relațiile ei cu istoria și cultura românilor”, Editura Academiei, București.

- Marinescu 1992 = Anca Marinescu, *Adverbul în graiurile din Muntenia și Oltenia*, în FD, XI, 67–76.
- MAT. FOLK. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate sub auspiciile Ministrului Cultelor și Învățământului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană, partea I–II*)–II. București, 1900.
- Mărgărit 1989 = Iulia Mărgărit, *Derivate verbale în graiurile din Muntenia*, în *Dialectologica*, p. 111–116.
- Mărgărit 1995 = Iulia Mărgărit, *Note lexicale: părinți întregi, case întregi*, în FD XIV, p. 139–140.
- Mărgărit 1998 = Iulia Mărgărit, *Câteva observații asupra numeralului colectiv în graiurile din Muntenia*, în LR, XVII, 5–6, 330–335.
- Mărgărit 2001 = Iulia Mărgărit, *Construcții cu alde în graiurile din Muntenia*, în LR, I., 5–6, 276–293.
- Mărgărit 2002 = Iulia Mărgărit, *Probleme de etimologie dialectală*, Editura „Univers Enciclopedic”, București.
- Mărgărit 2002 = Iulia Mărgărit, *Elemente lexicale conservatoare în graiurile dacoromâne sudice*, în LR, LI, nr. 1–3, p. 55–65.
- Mărgărit 2003 = Iulia Mărgărit, *Construcții cu negație dublă în graiul românilor din Ungaria*, în SCL, LIV, nr. 1–2, p. 227–234.
- Mărgărit 2004 = Iulia Mărgărit, *Mică vorbă, nimică vorbă*, în LR, LIII, nr. 1, p. 48–55.
- Mărgărit 2005 = Iulia Mărgărit, *Ipoteze și sugestii etimologice*, Editura Academiei.
- Mărgărit 2006 = Iulia Mărgărit, *Un pronom de politesse dans les parlers roumains de Bulgarie*, *Revue roumaine des études sud-est européennes*, nr. 1–4, p. 496–502.
- Mărgărit, Neagoe 1997 = Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Cercetări asupra graiurilor românești vorbite în nord-estul Bulgariei (regiunea Loveci)*, în FD, XVI, 75–96.
- Mehedinți 1941 = Simion Mehedinți, *România în marginea continentului. O problemă de geopolitică românească și europeană în Geopolitica și Geoistoria*, I, 59–66.
- Meteș 1977 = Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII–XX*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Mihail 1979 = Zamfira Mihail, *Aria de răspândire a împrumuturilor românești în limba bulgară*, „Analele Universității București. Limbi și literaturi străine”, II, 1979, p. 52–56.
- Mihail, 2000 = Zamfira Mihail, *Etnologia în perspectivă etnolingvistică*, Editura „Univers Enciclopedic”.
- Mihăilă *Împrumuturi* = Gheorghe Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave*.
- Mladenov 1972 = Maxim St. Mladenov, *Elemente românești în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrăcăminte*, în CL, XVII, 2, 263–277.
- Nicolae Mocanu, *Asupra rotacismului dacoromân. Situația actuală în Țara Moșilor (comunele Scărișoara, Gârda și Arieșeni, jud. Alba)* în CL, XVII, 1, 81–97.
- Murnu 1984 = George Murnu, *Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre*, Editura Academiei RPR, București.
- MutaŃcŃieva, Vianu 1971 = Vera P. MutaŃcŃieva, Al. Vianu, *Frământările feudale din Bulgaria de nord la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea și ecoul lor*, în „Țara Românească în Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII–XIX). Studii”, vol. I, Editura Academiei RPR, 187–251.

- NALR-Ban. = *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, I-III, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, București 1980-1998.
- NALR-Olt. = *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, Vol. I-V, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, București 1967-1984.
- Neagoie 1973 = Victorela Neagoie, *Despre -ră în formele de perfect simplu și de mai mult ca perfect*, în FD, VIII, 129-140.
- Neagoie 1975 = Victorela Neagoie, *Elemente arhaice în graiurile muntenesti*, în FD IX, 143-147.
- Neagoie 1982 = Victorela Neagoie, *Aspecte ale variației fonetice și morfologice în graiul ungurenilor din Băbeni - Ungureni (jud. Vâlcea)*, în An -ICED, seria B, 2, 163-204.
- Neagoie 1983 = Elena Victoria Neagoie, *Graiul ungurenilor din nordul Olteniei*, rezumatul tezei de doctorat, București.
- Neagoie 1985 = Victorela Neagoie, *În legătură cu unele forme arhaice de perfect simplu și de mai mult ca perfect și cu unele valori ale perfectului simplu*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXX-A, Iași, 171-177.
- Neagoie 1992 a = Victorela Neagoie, *Considerații privind poziția graiului din ținutul Pădurenilor (Hunedoara) în ansamblul dacoromânei*, în FD, XI, 77-86.
- Neagoie 1992 b = Victorela Neagoie, *Aspecte ale morfosintaxei graiurilor di Țara Moșilor* în FD, XI, 160-167.
- Neagoie 2000 = Victorela Neagoie, *Arhaism și inovație în graiurile românești vorbite în estul Ucrainei* în FD, XIX, 245-254.
- Neagoie 2003-2004 = Victorela Neagoie, *Despre conjuncțiile subordonatoare în graiurile dacoromâne din nordul Bulgariei*, în FD, XXII-XXIII, 207-215.
- Neagoie 2005 = Victorela Neagoie, *Trăsături originale într-un subsistem tradițional: prepoziția în graiurile românești vorbite în nordul Bulgariei*, în *Direcții în cercetarea lingvistică actuală. În memoria Magdalena Vulpe*, Ploiești, 139-150.
- Neagoie 2006 = Victorela Neagoie, *Construcția va+ conj. „trebuie să” în graiurile dacoromâne sudice și în graiurile dialectului aromân*, în „Studii lingvistice. În memoria Mioarei Avram”, (în curs de apariție).
- Neagoie, Vulpe 1994 = Victorela Neagoie și Magdalena Vulpe, *Numeralele de tipul adoară, d-adora, adăurat(ă)...*, în *dacoromână*, în FD, XIII, 59-74.
- Nestorescu 1971 = Virgil Nestorescu, *Stadiul actual al palatalizării labialelor în graiurile românești din regiunea Vidin (R. P. Bulgaria)*, în SCL, XXII, 1, 41-50.
- Nestorescu 1973 = Virgil Nestorescu, *Diftongul ga în graiurile românilor din regiunea Vidin (R. P. Bulgaria)* în LR, XXII, 2, p. 161-165.
- Nestorescu 1978 = Virgil Nestorescu, *Toponime românești din sudul Dunării*, în LR, XXVII, 3, 179-185.
- Nestorescu 1979 = Virgil Nestorescu, *La formation des mots dans les parlers roumains de Bulgarie (Vidin)*, în „Analele Universității București”, Limbi și literaturi străine, XXVIII, nr. 2, p. 63-73.
- Nestorescu 1992 = Virgil Nestorescu, *Texte dialectale românești din regiunea Vidin (Bulgaria)*, în FD, XI, 197-206.
- Nestorescu 1995 = Virgil Nestorescu, *Un grai românesc din Bulgaria. Scurte observații și texte*, în FD, XIV, 141-148.

- Nestorescu 1996 = Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria*, Editura Fundației Culturale Române, București.
- Nestorescu 2002 = Virgil Nestorescu, *Contacte lingvistice interbalcanice. Elemente românești în limba bulgară*. „Univers Enciclopedic”, București.
- Nestorescu, Petrișor 1969 = Virgil Nestorescu și Marin Petrișor, *Graiul românilor din Bregovo (regiunea Vidin, R. P. Bulgaria)* [Litografiat].
- Nestorescu, Petrișor 1971 = Virgil Nestorescu și Marin Petrișor, *Graiul românilor din Bregovo (R. P. Bulgaria). Câteva particularități fonetice*, în ACILFR, XII, 2, 997–1002.
- Niculescu 1999 = Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Noi contribuții*, Cluj-Napoca.
- Noe, Popescu-Spineni 1939 = C. Noe și M. Popescu-Spineni, *Les Roumains en Bulgarie*. Editura Ramuri, Craiova.
- Onciul 1938 = Dimitrie Onciul, *Mircea cel Bătrân*, în „Analele Dobrogei”, XIX, 1938, II. „Glasul Bucovinei”, Cernăuți.
- Orza 1978 = Rodica Orza, *Sufixele -ez și -esc în graiurile limbii române*, în CL, XXIII, 1, 35–42.
- Pană 1979 = Ruxandra Pană, *Aspects de la subordination au niveau de la phrase dans quelques textes roumains d'Olténie*, în RRL, XXIV, 3, 255–269.
- Pană-Boroianu 1992 a = Ruxandra Pană-Boroianu, *Note sintactice asupra graiurilor muntești*, în FD, XI, 87–96.
- Pană-Boroianu 1992 b = Ruxandra Pană-Boroianu, *Repetiția sintactică pleonastică în graiurile muntești*, în FD, XI, 169–178.
- Pană-Boroianu 1994 = Ruxandra Pană-Boroianu, *O posibilă modalitate de abordare a sintaxei dialectale*, în FD, XIII, 75–85.
- Papacostea 1993 = Șerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea, între cruciadă și imperiul mongol*, Editura Enciclopedică, București.
- Papahagi 1925 a = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*, în GS, 2, 1, 22–89.
- Papahagi 1925 b = Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București.
- Pătruț 1942 = I. Pătruț, *Folklor de la românii din Serbia* în AAF, VI, 329–384.
- Pătruț 1958 = I. Pătruț, *Rostirea nouă, două etc.*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Editura Academiei RPR, București, 661–665.
- Pătruț 1974 = I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Editura Dacia, Cluj.
- Petrovici, 1935 = Emil Petrovici, *Folclor din Valea Almăjului (Banat)*, în AAF, 3, 25–158.
- Petrovici, 1938 = Emil Petrovici, „Românii” din Serbia Occidentală, în LJR, IX, 1936–1938, 224–236.
- Petrovici 1939 = Emil Petrovici, *Folclor de la moșii din Scărișoara*, în AAF, 5, 111–175.
- Petrovici 1942 = Emil Petrovici, *Note de folclor de la românii din Valea Mlavei (Sârbia)* în AAF, VI, p. 43–75.
- Petrovici 1944 = Emil Petrovici, *Les Slaves en Grèce et en Dacie*, în „Balcania”, VII, 2, 465–473.
- Petrovici 1970 = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării, Editura Academiei RSR, București.
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român, II, Introducere*, redactori: Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza. Coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca.

- Poghirc 1983 = Cicerone Poghirc, *L'apport des langues balkaniques modernes à la connaissance des idiomes thraco-daces*, în *Philologica et Linguistica*, *Ausgewählte Aufsätze* (1953–1983), Bochum.
- Pop 1950 = Sever Pop, *La Dialectologie. Aperçu historique et méthodes d'enquêtes linguistiques*, I. *Dialectologie romane*; II. *Dialectologie non-romane*; Louvain.
- Pop 1966 = Sever Pop, *Recueil posthume de linguistique et dialectologie*, Gembloux.
- Popescu 1980 = Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lângă munte*, Craiova.
- Preda 1937 = Luca Preda, *Cercetări dialectale în Dolj. Comuna Călărași*, în GS VII, 231–248.
- Procopovici 1924–1926 = Alexe Procopovici, *Din istoria raporturilor noastre interdialectale (cu prilejul apariției operei lui Th. Capidan: Meglenoromânii. I. Istoria și graiul lor)*, în DR IV, 1, 38–66.
- Purdela 1968 = Maria Luiza Purdela, *Contaminația în graiurile populare*, în CL, XIII, nr. 2, p. 333–341.
- Pușcariu 1937 = Sextil Pușcariu, *Études de linguistique roumaine*, Imprimeria Națională, București.
- Pușcariu 1938 = Sextil Pușcariu, *Pe marginea cărților*, VI, în DR, IX (1936–1938), 403–449.
- Pușcariu 1974 = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate, Editura Minerva, București.
- Pușcariu EWRS = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, Heidelberg, 1975.
- Pușcariu 1976 = Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*, Editura Minerva.
- Pușcariu 1994 = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II, *Rostirea*, ediție îngrijită de Magdalena Vulpe, Editura Academiei Române.
- Rădulescu 1958 = Maria Rădulescu, *Raporturi lingvistice bulgaro-române în Omagiu lui Iorgu Iordan*, Editura Academiei RPR, București, 715–720.
- Rosetti 1959 = Al. Rosetti, *Despre valoarea slovei k în cele mai vechi texte românești*, în SCL, X, 1, 101–104.
- Rosetti 1976 = Al. Rosetti, *Asupra monoftongării diftongului ɣa în limba română*, în SCL, XXVII, 4, 423–424.
- Rosetti 1986 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVI-lea*, Editura pentru Literatură, București.
- RRL = „Revue roumaine de linguistique”, București, 1956 și urm.
- RSBK = *Речник на съвременния български книжовен език*, Tom I, A–K, 1955; Tom II, Л–П, 1957; Tom III, P–Я, 1959, София.
- Gr. Rusu 1983 = Grigore Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- V. Rusu 1968 = Valeriu Rusu, *Năpastă „écoulement (au pain)” dans les patois de l'Olténie*, în RRL, XIII, 6, 655–657.
- V. Rusu 1971 = Valeriu Rusu, *Graiul din nord-vestul Olteniei. Fonetice. Considerații fonologice*, Editura Academiei RSR, București.
- Russu 1981 = I. I. Russu, *Einogeneza românilor, fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Sala 1997 = Marius Sala, *Limbi în contact*, Editura Enciclopedică, București.

- Saramandu 1972 = Nicolae Saramandu, *Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea*. Editura Academiei RSR, București.
- Saramandu 1986 = Nicolae Saramandu, *Concordanțe lingvistice între aromână și graiurile din Banat*, în LR, XXXV, 3, 225–233.
- Saramandu 1992 = Nicolae Saramandu, *Forme cu rotacism în aromână*, în FD, XI, 97–102.
- Saramandu 2003 = Nicolae Saramandu, *Coordonarea cu conjuncții a propozițiilor în aromână*, în *Studii aromâne și meglenoromâne*, Editura Ex Ponto, Constanța, 51–63.
- Saramandu 2004 = Nicolae Saramandu, *Romanitatea orientală*, Editura Academiei Române, București.
- Saramandu 2005 = Nicolae Saramandu, *Structura aromânei actuale. Graiurile din Dobrogea. Texte dialectale*, Editura Academiei Române, București.
- Sădeanu 1959 = Florența Sădeanu, *Traces de passé composé absolu en roumain*, în „Recueil d'études romanes. Publié à l'occasion du IX-e Congrès International de linguistique romane à Lisbonne du 31 mars au 3 avril 1959”, București, 315–320.
- Sârbu, Frățilă 1998 = Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân*, Editura Amarcord, Timișoara.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 și urm.
- Simeonov 1972 = Boris Simeonov, *Localități cu denumiri slavo-romane în regiunea Sofia*, în SCL, XXIII, 2, 171–174.
- ȘIO I–II₁₋₂ = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturii române*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*, București, 1900.
- Spinei 1977 = Victor Spinei, *Informațiile istorice despre populația românească de la est de Carpați în secolele XI–XIV*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, 14, 1–21.
- Șandru 1933–1938 = Dumitru Șandru, *Enquêtes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest*. I. *Bessarabie*, în BL, 1, 1933, 89–107; II. *Pays de Motzi*, în BL, 2, 1934, 201–237; *Lăpujul de Sus (d. Hunedoara)*, în BL, 3, 1935, 113–177; IV. *Le Bihor*, în BL, 4, 1936, 120–179; V. *Vallée de l'Almăj*, în BL, 5, 1937, 125–189; VI. *District de Năsăud (Nord-Est de la Transylvanie)*, în BL, 6, 1938, 173–230.
- Șuteu 1958 = Valeriu Șuteu, *Arhiva fonogramică a limbii române*, în FD, 1, p. 211–219.
- Tanașoca 1981 = Anca Tanașoca, *Autonomia vlahilor din Imperiul Otoman în secolele XV–XVII*, în „Revista de Istorie”, 34, 8, 1513–1530.
- TD–Bas = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri românești din Basarabia, Transilvania, nordul Bucovinei și nordul Maramureșului. Texte dialectale și glosar*, București, 2000.
- TDBN = *Texte dialectale și glosar. Bistrița-Năsăud*, de Maria Marin și Marilena Tiugan, București, 1987.
- TDD = *Texte dialectale și glosar. Dobrogea*, de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană și Nicolae Saramandu, București, 1987.

- TDM = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu, vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1973; vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1975; vol. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, București, 1987.
- TDO = *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Cornelia Coheuț, Galina Ghiculete, Maria Marin, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe, București, 1967.
- TD–Mold., Bucov., I, 1 = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*, volumul I, Partea 1, culese de Stelian Dumistrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bârleanu, Iași, 1993.
- TD–Porțile de Fier = Cornelia Coheuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona „Porțile de Fier”*. I. *Texte și Sintaxă*, București, 1973.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch–deutsches Wörterbuch*, București, 1895–1925.
- TD–Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, Editura Academiei române, București, 2005.
- Teaha 1965 = Teofil Teaha, *Aspecte ale graiului românesc din sudul Dunării, în Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, 895–898.
- Teiuș 1980 = Sabina Teiuș, *Coordonarea în vorbirea populară românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Teodorescu P.P. – G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Culegere de ..., București, 1885.
- Teodorescu 1969 = Mirela Teodorescu, *Note asupra limitei sudice a rotacismului în dacoromână*, în LR, XVIII, 2, 180–183.
- Teodorescu 1970 = Mirela Teodorescu, *Probleme de interpretare a grafiei textelor românești (secolul al XVII-lea)*, în SCL, XXI, 2, 157- 170.
- Todoran 1984 = Romulus Todoran, *Forme analogice ale verbului a fi : fiut și iest în Contribuții de dialectologie română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Todoran 1984 = Romulus Todoran, *Contribuții de dialectologie română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Tohăneanu, Bulza 1978 = G. I. Tohăneanu, Theodor Bulza, *O samă de cuvinte românești*, Timișoara.
- Tratat = *Tratat de dialectologie românească*. Coor. Valeriu Rusu, Craiova, 1984.
- Trâpcea 1942 = Th. N. Trâpcea, *Contribuții la istoria românilor din Peninsula Balcanică în „Balcania”, V₁*, București, 207–364.
- Tudose. *Derivarea* = Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, 1978.
- Vasiliiu 1968 = Emanuel Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București.
- Vâlcu 1998 = Ștefan Vâlcu, *Români utoiați: o introducere în chestiunea timoceană în „Sud-estul și contextul european”, Buletin al Institutului de Studii Sud-est Europene, IX, 98-107.*

- Vâlcu 2000 = Ștefan Vâlcu, *Repere privind chestiunea timoceană*, în „Études roumaines et aroumaines. Studii românești și aromânești”, V, Paris–București. 45–80.
- Vâlcu 2005 = Ștefan Vâlcu, *Acțiunea statului român de sprijinire a comunităților românești din Bulgaria și Iugoslavia 1918–1924*, în „Études roumaines et aroumaines. Studii românești și aromânești”, IX, Paris, p. 81–96.
- Vâlsan 1918 = G. Vâlsan, *Les Roumains de Bulgarie et de Serbie*, Paris.
- Vâlsan 1944 = G. Vâlsan, *Românii din Bulgaria și Serbia în Românii din Timoc*. Culegere de izvoare îngrijită de C. Constante și A. Golopenția, vol. I, 1943, vol. II, 1944.
- Vârcol 1910 = Vasile Vârcol, *Graiul din Vâlcea*, București, Atelierele grafice Socec, (Publicațiunile Societății filologice I.).
- Velichi 1963 = Constantin N. Velichi, *Emigrarea bulgarilor în Țara Românească în timpul războiului ruso-turc din 1806–1812*, în *Romanoslavica*, VIII, 27–58.
- Vulpe 1973 = Magdalena Vulpe, *Observații asupra sintaxei graiurilor din zona „Porțile de Fier”*, în Cornelia Coțuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din Zona „Porțile de Fier”. I. Texte. Sintaxă*, Editura Academiei RSR, București. 355–393.
- Vulpe 1977 = Magdalena Vulpe, *Despre aria de răspândire a perfectului simplu în graiurile munteneste*, în *CL*, XXII, 2, 255–259.
- Vulpe 1980 = Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Vulpe 1983 = Magdalena Vulpe, *Trăsături originale într-un subsistem tradițional: prepoziția maramureșeană*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice”, Seria B, 2, București, 261–282.
- Vulpe 1985 = Magdalena Vulpe, *Prepozițiile de și pe în graiurile dacoromâne*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXX, A, Iași, 151–165.
- Vulpe 1987 = Magdalena Vulpe, *Sur une particularité régionale dans l'emploi des indéfinis*, în *RRL*, XXXI, 3, p. 303–307, republicat în Magdalena Vulpe, *Opera lingvistică, I, Dialectal, popular, vorbit*, Clusium, Cluj-Napoca, 2004, 278–283.
- Vulpe 2004 = Magdalena Vulpe, *Opera lingvistică, I, Dialectal. Popular. Vorbit*, Clusium, Cluj-Napoca.
- Weigand 1944 = Weigand Gustav, *Românii și Aromânii în Bulgaria*, în C. Constante și A. Golopenția, *Românii din Timoc, Culegere de izvoare*, îngrijită de... , București. 33–50.
- Xenopol 1985 = A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, I, ediția a IV-a, text stabilit, note, comentarii, postfață de V. Mihăilescu-Bârliba, prefață și studiu introductiv de Al. Zub, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Zdrenghea 1948 = Mircea Zdrenghea, *Analogii în conjugarea verbului auxiliar a fi*, în *DR*, XI, 194–196.

ABREVIERI

- adj. = adjectiv, adjectival
adv. = adverb, adverbial
aprox. = aproximativ
arh. = arhaic
arom. = aromânesc
art. = articol, articular
augm. = augmentativ
băn. = bănățenesc.
bucov. = bucovinean
cf. = confer
colect. = colectiv
compl. = complement
compl. circumst. = complement circumstanțial
compl. circumst. instrument. = complement circumstanțial instrumental
compl. indir. = complement indirect
cond. = condițional
conj. = conjunctiv
conjunct. = conjuncție, conjuncțional
dat. = dativ
dem. = demonstrativ
dim. = diminutiv
disj. = disjunctiv(ă)
et. nec. = etimologie necunoscută
et. nesig. = etimologie nesigură
ex. = exemplu
expr. = expresie
f. = feminin
fam. = familiar
fig. = figurat
gen. = genitiv, genitival
ger. = gerunziu
hot. = hotărât
imperat. = imperativ
impers. = impersonal
impf. = imperfect
ind. = indicativ
inf. = infinitiv
interj. = interjecție
intrans. = intransitiv
invar. = invariabil
istrorom. = istroromân
înv. = învechit
lat. = latin
loc. = locuțiune
m. = masculin
magh. = maghiar
maram. = maramureșean
m. m. c. pf. = mai mult ca perfect
mold. = moldovenesc
munt. = muntenesc
n. = neutru
negat. = negativ
nehot. = nehotărât
num. = numeral
num. card. = numeral cardinal
num. ord. = numeral ordinal
olt. = oltenesc
opoz. = opoziție
part. = participiu
peior. = peiorativ
p. ext. = prin extensiune
pf. c. = perfect compus
pf. s. = perfect simplu
pl. = plural
pl. tant. = plurale tantum
polit. = politețe
pos. = posesiv
prep. = prepoziție, prepozițional
prez. = prezent
pron. = pronume, pronominal
prop. = propoziție
prop. afirm. = propoziție afirmativă
refl. = reflexiv
reg. = regional
rus. = rusesc
s. = substantiv
sg. = singular
sil. = silabă
sl. = slav
srb. = sârb
subord. = subordonată
subord. temp. = subordonată temporală
subst. = substantival
sup. = supin
tc. = turcesc
trans. = transilvănean
tranz. = tranzitiv
ucr. = ucrainean
urm. = următor
val. = valoare
var. = variantă
vb. = verb, verbal
viit. = viitor
voc. = vocativ
v. sl. = vechi slav

INTRODUCERE

1. PRECIZĂRI PRELIMINARE

1.1. Cunoașterea variantelor teritoriale ale unei limbi prin intermediul *textului dialectal* (oral) reprezintă una dintre primele modalități de cercetare în dialectologie. Primele colecții de texte dialectale – publicate ca volume independente sau ca anexe la studiile monografice – au precedat în timp apariția atlaselor lingvistice (Pop 1950).

Înregistrarea textelor, tezurizarea lor în arhivă (AFLR), publicarea culegerilor dialectale și redactarea studiilor monografice, pe baza acestor materiale, reprezintă una dintre metodele și tehnicile de studiere a graiurilor, abordate cu perseverența unei lungi tradiții de către dialectologii români¹.

După 1990, studierea graiurilor dacoromâne transdanubiene a fost posibilă datorită relațiilor interacademice dintre Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” și Institutul de Limbă Bulgară din Sofia, în cadrul programului de cercetări la românii din afara granițelor, inițiat de Sectorul de Dialectologie².

Volumul *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Texte dialectale și Glosar* cuprinde materialul dialectal cules, în perioada 1996-2000, în sate cu populație românească din actualele regiuni Plevna/Pleven (fostă plasa Nicopole/Nikopol) și Montana (fostă plasa Lom).

Satele anchetate în Bulgaria sunt situate pe malul drept al Dunării între râurile Osăm, Vit și Isker și între râurile Ogosta și Lom (vezi harta).

Zonei cercetate îi corespunde, pe malul românesc al Dunării, teritoriul cuprins între localitățile Turnu-Măgurele și Corabia-Bistreț, ceea ce reprezintă, pe plan lingvistic, locul de interferență dintre graiurile munteneste vestice (zona Teleorman) și cele olteneste de sud-est.

1.2. Înregistrările s-au efectuat pe casete audio, care au fost copiate, în vederea transcrierii, pe benzi de magnetofon, de către Aurelian Lăzăroiu, în Laboratorul de fonetică experimentală al institutului. De altfel, materialul înregistrat se află tezurizat, pe casete audio și pe benzi de magnetofon (nr. de inventar 1695-1700, 1707-1711, 1731-1738), împreună cu fișele de anchetă, minuțios întocmite, pentru fiecare localitate, în *Arhiva fonogramică a limbii române* (AFLR).

¹ Pentru limba română există numeroase culegeri de texte dialectale publicate fie în antologii (GN, AF), fie în anexă la lucrări monografice (Densusianu 1915; Papahagi 1925 a; Papahagi 1925 b; Petrovici 1935; Petrovici 1939; Șandru 1933-1938), fie ca lucrări complementare atlaselor lingvistice (ALRT, II, TDO, TDD, TDM). Bouvier *et alii* (1980) au recunoscut, în prefața lucrării lor, importanța și valoarea volumelor de texte publicate de către dialectologii români.

² În aceeași perioadă, cercetări similare s-au întreprins și în comunitățile românești din Ucraina, Ungaria, Croația și aromânești din Peninsula Balcanică. În anul 2000, a apărut primul volum de texte dialectale și glosar consacrat graiurilor românești vorbite în Basarabia și Ucraina (TD-Bas.), iar în anul 2005, TD-Ung.

1.3. Deși au fost anchetate și două localități din regiunea Vidin (Iasen, Rabrovo/ Rabrova) nu am considerat oportun să includem în volumul de față și acest material, întrucât investigația noastră este deocamdată, parțială, iar numărul de așezări cercetate, până în prezent, atât din punct de vedere lingvistic (Teaha 1965; Nestorescu 1971; Nestorescu 1973; Nestorescu 1978; Nestorescu 1996; Nestorescu, Petrișor 1969; Nestorescu, Petrișor 1971), cât și etnografic (cf. Constante, Golopenția 1943; Constante, Golopenția 1944; Budiș 2001) este mare (aproximativ 35 de sate).

Autorii atlaselor lingvistice românești au ales ca puncte de anchetă, de asemenea, localități din zona Vidin: WLAD, pct. 273 (Bregova), pct. 274 (Florentin); ALR I, pct. 857 (Bregova) și 859 (Halova), iar ALR II, pe lângă pct. 858 (Sveti Petăr, fost Molalia)³, include și pct. 958 (Turtucaia) din nord-estul Bulgariei.

În acest volum, am considerat necesar să prezentăm un material inedit, dintr-o arie necercetată încă sub raport lingvistic⁴, care ar putea constitui punctul de plecare pentru alte investigații în viitor.

Cercetarea idiomurilor românești din afara granițelor României, în general, și a celor vorbite în nordul Bulgariei, pe malul drept al Dunării, în special, este foarte importantă, atât pentru dialectologie, cât și pentru istoria limbii române, întrucât graiurile respective sunt pe cale de dispariție. Această afirmație este reflectată de faptul că generațiile medii și tânăra nu mai vorbesc idiomul matern, sub presiunea unor factori psihologici și socio-culturali (căsătoriile mixte, adaptarea la condițiile noi de viață, prin migrarea generației tinere spre orașe, școala în limba bulgară, bilingvismul unilateral, sentimentul de inferioritate lingvistică în raport cu limba oficială, etc.) (vezi *infra*, *Considerații sociolingvistice*).

2. CULEGEREA TEXTELOR

2.1. Deplasările la românii din nordul Bulgariei au avut drept scop înregistrarea pe bandă magnetică a unui corpus de texte, culese, în general, după principiile AFLR, adaptate la realitatea sociolingvistică a comunităților anchetate.

Culegera materialului a fost realizată de către autoarele lucrării, cu participarea colegilor bulgari, Todor Balkanski (1996) și Zoia Barbolova (1999, 2000), cercetători la Institutul de Limbă Bulgară din Sofia.

Timpul de anchetă afectat fiecărei localități a fost diferit, fapt evident în numărul de pagini transcrise, variabil de la un sat la altul.

Această situație se datorează, pe de o parte, dificultăților de ordin tehnic întâmpinate în timpul anchetelor (întreruperea curentului electric nu a permis decât înregistrări parțiale pe bandă, ancheta continuând cu notarea unor elemente de

³ E. Petrovici (1988, 413-417) menționează că ancheta a fost incompletă și că s-a desfășurat în mai multe etape (1935, 1939, 1941, 1942, 1947); dintre cei 14 informatori folosiți, numai unul a fost originar din Molalia, ceilalți fiind născuți în alte sate din regiunea Vidin.

⁴ Excepție face orașelul Guljanci / Guleanți, anchetat de V. Nestorescu (1995, 141-148).

limbă semnificative), iar, pe de altă parte, faptului că cercetătorii au fost condiționați de timpul acordat de către cei care i-au însoțit și le-au facilitat deplasarea.

2.2. Rețeaua

Localitățile au fost selectate în urma consultării materialului bibliografic și al hărților publicate (Constante, Golopenția 1943; Constante, Golopenția 1944; *Spațiul istoric și etnic românesc*. III. *Spațiul etnic românesc*, ediția a doua, îngrijită și adăugită de Mircea Cociu, Editura Militară, 1993).

Am optat pentru localitățile cu populație preponderent românească, grupate în jurul orașelor Nikopol și Kozlodui și pentru un sat situat la nord de Sofia, pe drumul ce leagă orașele Vidin și capitala țării, ai cărui locuitori au venit, după mărturia informatorilor, la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea din satele cu populație românească existente în Timocul sârbesc.

Cercetările s-au efectuat în 17 localități: Debovo (=D), Dragaș Voivoda (fostă Ermenlui / Armalui) (=Dr), Čerkovica / Cercovița (=C), Somovit / Samovit (=S), Dolni Vit (fostă Șamleu) (=DV), Milkovica / Milcovița (fostă Găureni / Gavrieni) (=M), Šiakovo / Šiacovo (=Ș), Lenkovo / Lencovo (fostă Copriva) (=L), Guljanci / Guleanți (=G), Zagražden (fostă Măgura) (=Z), Dăbovan (fostă Cercelani) (=Db), Ghigheni (=Gh), Ghigheni Mahala (=Gh M), regiunea Pleven / Plevna; Zlatija₁ / Zlatia₁ (fostă Cule Mahala) (=Zl₁), Zlatija₂ / Zlatia₂ (fostă Calugher Mahala) (=Zl₂), Stanevo (fostă Ciuciani) (=Ci) și Slivovik (=Sl), regiunea Montana⁵.

Distanța dintre sate este mică, aproximativ între 3 și 10 km.

2.3. Informatorii

Realitatea sociolingvistică ne-a determinat să nu respectăm întru totul principiile generale care stau la baza AFLR (cf. Șuteu 1958, 211-219; TDO XIX). Subiecții au fost aleși, exclusiv, după criteriul cunoașterii *dialectului matern*. Datcrită faptului că limba română este vorbită în exclusivitate de generația vârstnică, am fost constrânse să alegem, cu precădere, vorbitori aparținând acestei categorii.

Au fost înregistrați în total 39 de subiecți între 50 și 87 de ani, doi dintre aceștia sub 40 de ani (informatorul VI, de la Zagražden, 37 de ani, și informatoarea V, de la Dăbovan, 40 de ani).

De asemenea, nu am respectat principiile AFLR privind anii de școlarizare și de ședere îndelungată în afara localității de origine, impusă de specificul meseriei practicate, deoarece toți vorbitorii acestor comunități cu populație românească nu au beneficiat niciodată de învățământ și serviciu religios în limba română (v. **Lista localităților și a informatorilor**), idiomul matern având statutul de limbă vorbită restrictiv în familie sau între membrii comunității (de aceeași vârstă).

⁵ În cuprinsul *Studiului introductiv*, am optat pentru denumirile românești ale localităților, și astăzi folosite de localnici, precum și pentru forma și grafia în limba română, utilizate de savanții români în lucrări de referință.

Comunicarea între generații, între părinți și copii sau între bunici și nepoți, în cadrul aceleiași familii, se face, exclusiv, prin intermediul limbii oficiale: bulgara.

Spre deosebire de părinții și bunicii subiecților anchetați care nu cunoșteau limba bulgară (după mărturiile informatorilor), în prezent, generația în vârstă este *bilingvă*, vorbind deopotrivă româna și bulgara, iar, cei tineri, fără excepție, sunt *monolingvi*, cunoscând, în exclusivitate, limba oficială.

Contactul dintre aceste idiomuri de origini diferite – romanic și slav – are consecințe evidente în lexicul graiurilor românești vorbite în nordul Bulgariei, iar fonetica, morfologia și sintaxa nu au suferit influențe semnificative.

Limba română, vorbită astăzi numai de către generația vârstnică, dispare nu din cauza contactului lingvistic – adică a bilingvismului activ – ci datorită *abandonării progresive a idiomului matern* (cf. Sala 1997,312).

2.4. Textele

Volumul însumează un număr de 199 de texte, redată în transcriere fonetică (v. cap. **Transcrierea fonetică**). După conținut, ele constituie atât texte tematice, „fixe”, cât și texte libere, narrative (cf. TD-Portile de Fier, XVI-XXIV).

Textele tematice aduc o contribuție însemnată la cunoașterea complexă a vieții tradiționale din comunitățile cu populație românească aflate în nordul Bulgariei, vizând activitatea locuitorului rural (cultura cerealelor, a viței de vie, a cânepii, construirea unei case, creșterea oilor, prelucrarea laptelui, preparate culinare, vânătoare etc.), precum și aspecte etnografice (momente importante din ciclul vieții: naștere, căsătorie, moarte, obiceiuri calendaristice, credințe, costum popular, jocuri de copii etc.).

Textele narrative libere relatează amintiri, episoade din viața informatorilor, întâmplări din sat sau legende locale.

Având în vedere faptul că vorbitorii din comunitățile cu populație românească din nordul Bulgariei nu utilizează decât graiul matern, necunoscând româna literară, nu se constată diferențe majore între textul tematic și cel narativ în ceea ce privește autenticitatea formulării și complexitatea lingvistică.

Textele prezintă o remarcabilă valoare documentară, punând la îndemâna cercetătorilor un material autentic, inedit, privind, pe de o parte, imaginea de ansamblu a graiurilor românești vorbite pe malul drept al Dunării, iar, pe de altă parte, o serie de concordanțe lingvistice (și etnografice), care demonstrează relativa unitate de arie între graiurile dacoromâne sudice de pe ambele maluri ale fluvului.

În selectarea textelor, autoarele au avut în vedere interesul lingvistic și etnografic, precum și acuratețea înregistrărilor pe banda magnetică. Menționăm faptul că, spre deosebire de alte antologii dialectale, am transcris aproape integral banda, având șansa de a lucra cu subiecți foarte buni, în majoritatea localităților.

În numeroasele audieri și verificări ale textelor înregistrate, am respectat principiul unei maxime fidelități față de înregistrarea sonoră.

Transcrierea fonetică s-a efectuat după principiile AFLR, reproducând în text întrebările anchetatorilor în discuția angajată cu subiecții, intervențiile unor

informatori ocazionali sau ale persoanelor care au însoțit echipa de cercetători români, menționându-se în notă cui aparține formularea întrebării – factor important în condiționarea răspunsurilor obținute (vezi **Transcrierea fonetică**).

De asemenea, au fost notate ezitățile, revenirile, corectările, întreruperile determinate de factori extralingvistici (aparitia unei alte persoane în încăpere, dialogurile în limba bulgară între subiecți și persoane care asistau la înregistrare, tuse, oftat, plâns etc.), precum și elemente de mimică și de gesticulație, potențial semnificative pentru transmiterea mesajului.

Ordonarea localităților în volum respectă ordinea cronologică a înregistrărilor, iar repertoriul textelor, obținute de la fiecare informator, reproduce cu fidelitate banda sonoră.

3. STUDIUL INTRODUCATIV, care precedă corpusul de texte, cuprinde următoarele capitole: I. **Introducere**, II. **Fonetica**, III. **Morfosintaxa**, IV. **Topica**, V. **Formarea cuvintelor**, VI. **Lexicul**, VII. **Concluzii**.

În acest studiu, autoarele și-au propus descrierea amănunțită a particularităților dialectale oferite de textele culese.

4. GLOSARUL a fost conceput ca o anexă a textelor, dar el valorifică integral și materialul lingvistic de pe banda înregistrată sau notat, fortuit, pe fișe.

Rolul lui este de a explica termenii întâlniți în texte și de a consemna bogăția lexicală a acestor graiuri.

4.1. Pentru elaborarea *Glosarului* s-au avut în vedere principiile de bază respectate de lucrările de profil anterioare (v. Gl. Olt., II–XI, Gl. Dobr., 483–486, Gl. Munt., 1–7, TD - Bas., XIII–XVIII, TD - Ung. – XXIX–XXXIV).

În organizarea volumului, *Glosarul* reprezintă un instrument de lucru necesar pentru parcurgerea textelor (v. și subtitlul *Texte dialectale și glosar*). Materialul lexical selectat pe baza înregistrărilor efectuate și transcrise integral cuprinde termeni, expresii, locuțiuni, construcții, grupuri frazeologice definitorii pentru profilul lexical al graiurilor cercetate.

4.2. În structura glosarului, pe baza confruntării cu unele dicționare (CADE, DM, DEX), au fost reținuți termeni grupabili în două categorii: 1° unități lexicale specifice, cu valoare reprezentativ-individualizatoare pentru graiurile studiate, în raport cu alte idiomuri ale dacoromânei; 2° lexeme comune cu restul ramificațiilor teritoriale dacoromâne, în principal cu cele din aria sudică, reprezentând provinciile corespunzătoare (Oltenia, Muntenia, Dobrogea), pentru capacitatea lor de a alcătui un continuum lingvistic și de a se afilia în chip firesc la ansamblul limbii române.

4.2.1. Dintre elementele componente ale primei categorii amintim: păstrarea prepoziției *a*, de exemplu, cu multiple valori: a) de indicare a locului, a spațiului, a timpului: *Cocea a furună* Z1₂ VIII; b) de exprimare a vârstei, a timpului (epocă, perioadă): *Când am fost eu a treisprezece ani* Z1₂ VIIb. *A vreme când am fost noi ceastnici*; c) în construcții pentru dativ: *dau a toată lumea rachiu* Z1₂ VIIb; conservarea unor arhaisme semantice: *carte* „scrisoare” Z1₂ VIII, *cutrupi* „a acoperi,

a cuprinde” SI VII; *lemn* „copac” Dr VIII; *soție* „soț”: *Uite ăsta m-e soție și m-am măritat de la cinsprece ani* Ci va. Ca elemente lexicale proprii secolului al XVI-lea amintim *călări* „călăreți”; *bere* „băutura”, de origine latină. Dintre elementele de origine slavă: *ciudă*, *ciudi*, *pocrov*, *pristaniște* etc.. Alături de acestea, au fost reținute împrumuturile din limba bulgară, precum și cele din limba turcă, deoarece conferă o coloratură regională particulară în raport cu celelalte variante teritoriale românești.

4.2.2. Despre termenii de origine bulgară, ca o caracteristică generală, se poate observa adaptarea lor la sistemul limbii române. Cu excepția numeralelor, impuse de școala efectuată în limba bulgară și însușite de nativii de limbă română, restul elementelor au fost integrate în vocabularul dialectal: verbe *mărchiri* „a marca” < *маркирам*, *năsăli* „a se așeza, a se instala” < *нассля*, *ovăji* „a stima” < *уважа*; *pachetri* „a împacheta” < *пакетирам*, substantive: *cărăntie* „măruntaie” < *карантия*, *dreșcă* „haină” < *дрешка*, *gheran* „fântână (cu cumpănă)” < *геран*, după cum probază crearea formelor de plural corespunzătoare în grai: *osnove* „temelii” < *основа*, *câzmeturi* „șanse” < *къзмет*, *rească*, pl. *răscuri* „semn, marcaj de capacitate pe recipiente din sticlă” < *резка*.

Unii dintre acești termeni au suferit accidente fonetice: metateză: *lispozaste* „folosește” < *изпозувам*; *cabulet* „cabrioletă” < *кабриолет*; afereză: *niștoivi* „a distruge” < *унищожа*, *crășenii* „elemente decorative” < *украшение*; haplogogie: *liutiță* „fel de mâncare, picant, preparat din roșii, ardei, ceapă” < *лютеница*; *staf* „ansamblu de dansuri” < *състав*; *tekesea* „gospodărie agricolă colectivă

< *текезезеа* < ТКЗС = *трудова кооперативно земеделско стопанство*; disimulare totală: *opăcenți* „veterani” < *опълченец*.

4.2.3. În afara acestora, a fost inclusă o categorie inexistentă în glosarele premergătoare: cuvinte din limba standard, de regulă neologisme, care au o relevanță cu totul specială pentru grupul graiurilor cercetate. Termeni precum *frigider* (cf. bg. *хладилник*), *fermenta* (cf. bg. *ферментирам*), *tanti* (cf. bg. *леся*) atestă capacitatea de absorbție a neologismului romanic, infiltrat, precar, din româna literară, permisivitatea în raport cu elementele lexicale compatibile cu structura gramaticală și fondul principal lexical de origine latină al acestor ramificații teritoriale românești, vorbite în mediul slav.

4.3. Prin concepția de bază, *Glosarul* se înscrie în linia lucrărilor de profil, elaborate de către dialectologii de la București (Gl. Olt., Gl. Dobr., Gl. Munt. ș.a.). Diferențele, de altfel, neesențiale constau în modul de prezentare și interpretare a materialului dialectal, impus de unitățile lexicale prezentate. Ca și în lucrările anterioare, am introdus în citate marcarea grafică a tuturor formelor, ținând de cuvântul-titlu, considerând că, în acest fel, sporim posibilitățile de receptare a termenului în variabilitatea sa morfologică, formală etc.: *întoarcem* (tratat sub *întorc* 5°) vb. ind. prez. I pl. ZI₂ VIII „refacem o cultură compromisă, semănând altceva: „Nu să face grâu ăsta, îl *întoarcem*” *Pusei boii și-l întorséj, făcuși șaizeci de decăre de porumb; mâi* (tratat

s.v. *mână*¹ 4°), vb. ind. prez. 2 sg. Zl₂ VIII „duci la bun sfârșit, termeni”: *Tu mîj două rînduri, ăla mîmă două rînduri.*

4.4. La redactarea materialului s-au avut în vedere principiile după care au fost elaborate lucrările similare anterioare. Amintim câteva dintre cele mai importante:

4.4.1. Alineatul I cuprinde cuvântul-titlu în forma literarizată:

élea pron. dem. f. pl. în expr. *toáte* ~ Ci VII „totul, totalitatea lucrurilor, toate alea”: *Îi dai meare, îi dai peare, îi dai toáte jîlăa, ce este pe lumea asta de mănâncă ... toáte jélurile.*

var. *élorile* pron. dem. f. pl.:

fiare s.n. pl. „cununii”, pentru [skęáre] (tratat sub *fier* 3°): *Când te duci la biserică, te cununi, popa îți pune skęárele-n cap.* De asemenea, termenul a fost reținut sub forma în care a fost atestat, cu notarea accentului: *televizor, tráctor* (de la caz la caz, și a numărului de silabe); *căznéști* vb. ind. prez. 2 sg. „încerci”; *cistéște* vb. ind. 1° prez. 3 sg. „servește, tratează”; *despintecát, am* ~ vb. ind. pf. c. I pl. „am spintecat”.

4.4.2. După cuvântul-titlu, urmează indicațiile morfologice, conform notațiilor din lista de **Abrevieri**. Atunci când nu s-au putut stabili genul sau numărul unui substantiv, absența categoriei respective se marchează prin spațiu dublu între abrevieri: *corbán* s. 1° Db VIII ...; *molébe* s. Db VIII ...”. În cazul verbelor, caracterul tranzitiv sau intransitiv, s-a notat, exclusiv, în situațiile în care s-a urmărit să se semnaleze trăsătura respectivă: *dá rui* vb. tranz. ind. prez. 2 sg. „dăruiești”: *Dáruje maistorii, cántă* vb. tranz. ind. prez. 3 sg. 1° „slujește (preotul)”: [Moarta] *o cîntă popa în biserică.* În privința formelor verbale de participiu, s-a procedat în două feluri: în cazul verbelor atestate, au fost afiliate acestora, în caz contrar au fost tratate ca adjective: *nemerít* vb. 1° *a* ~ ind. pf. c. 3 sg. „a nimerit”. 2° refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a* ~ „s-a întâmplat”. 3° part. *nemerít* „reușit”. Într-un singur caz am procedat inconsecvent, în sensul separării participiului *cistită* de verbul *cistéște* (polisemantic, de altfel), datorită imposibilității de a marca sinonimia cu adjectivul *istinschi*.

4.4.3. Indicațiilor morfologice le urmează sigla localității, a informatorului (v. **Lista localităților anchetate și a informatorilor**) și, abia, apoi glosarea termenului în concordanță cu forma gramaticală a cuvântului-titlu, respectând:

– genul, numărul, cazul, articolul la substantive și adjective: *burfánul* „stomacul porcului”; *bucătoáre* „bucătăreasă”; *cavurmáua* „ciulamaua”; *copíii* „flăcăii” (s.v. *copil* 3°); *gátuiáti* adj. m. pl. [despre colaci] „lunguieți și strânși la mijloc. cu gât, în forma cifrei «8»”.

– modul, timpul, persoana și numărul la verb: *dopláng* vb. ind. prez. 3 pl. „reproșează, învinovățesc, acuză”; *pensionárit, m-am* ~ vb. refl. ind. pf. c. I sg. „m-am pensionat”.

4.4.4. Pentru glosarea termenilor, s-au folosit sinonime din limba standard: *vorbítóáre* adj. f. „vorbăreată, guralivă”; *zăbráneá* vb. tranz. ind. impf. 3 sg.

„interzicea, oprea”; *zădúșeno* adv. [despre modul de preparare a mâncărilor]
„înăbușit, la aburi, sub presiune”.

4.4.5. În prezentarea fragmentelor ilustrative, s-a procedat la literarizarea acestora, cu excepția cuvântului-titlu, reprodus în transcriere fonetică (simplificată): *Ciorba aia, îi pui usturoi, o lași o noapte și-ng'ută*.

4.4.6. În cadrul alineatului I, atunci când cuvântul-titlu a fost atestat cu un determinant, acesta din urmă poate apărea după indicația morfologică: *bulgărăști* adj. m. pl. în *copii* ~ „copii de bulgari”; *cotói* s.n., pl. *cotoaie* 1° art. ~-ul alb „pieptul (la păsări)” sau, imediat, după sigle, dacă forma simplă și cea cu determinant sunt sinonime: *maia* s.f. M Va, b, L VII, Zl₁ VII, Ci VII. Va; ~ *cozonácina* Zl₁ VII „drojdie de bere”.

4.4.7. În cazul compuselor, termenul a fost poziționat în funcție de elementul care conferă semantismul sintagmei: *mână autobúz* „conduce, sofează” a fost tratat sub *mână*¹ vb. ind. prez. 3 sg., dat fiind faptul că sub aspect semantic, aportul verbului este decisiv; *moare de usturoi* „saramură cu adaos de usturoi” figurează s.v. *moare*, ca termen susceptibil de glosar. Dacă ambele lexeme, din alcătuirea unei sintagme, figurează fiecare în parte în *Glosar*, atunci acestea sunt tratate, conform criteriului semantic expus anterior, dar, cu trimitere la celălalt component: *săre piátră* „sare gemă” a fost lucrat s.v. *piátră* 2°, dar, cu trimitere și la *săre*² 1°, *piátră* ~ v. *piátră* 2°.

4.4.8. Pentru cuvintele-titlu polisemantice, ordinea sensurilor a fost impusă, de la caz la caz, de criterii diferite:

– numărul de atestări:

adét s.n. 1° Db VIIa, b, Gh. M. VIII, Zl₂ VIII, Ci vb, Sl VII, pl. art. *adéturile* „obicei”. 2° Zl₂ VIII „superstiție”;

calâp s.n. 1° C VI, M VI, Zl₂ VIII, Ci Va, pl. *calâpuri* C VI „tipar pentru tu glă, brânză etc.”. 2° ~ *de tină* „chirpici”.

– gradul de răspândire și cunoaștere a înțelesului, avându-se în vedere prioritatea sensului celui mai cunoscut:

mormínte s.m., pl. *morminți* 1° Ci VII, Va, b „mormânt”. 2° pl. Db VIIb, C VII, DV VII, G v, L VII, Z VII, D Va, Gh VII, Zl₁ VII, Ci Va, Sl VII „cimitir”.

4.5. Alineatul al II-lea cuprinde formele flexionare, corespunzătoare cuvântului-titlu, notate literarizat, însoțite de indicații gramaticale și sigle pentru localitate și informatori. În cazul formelor de plural al substantivelor și adjectivelor, precum și a formei de feminin a adjectivelor, am procedat ca și la TD-Ung., Gl., incluzându-le în cadrul primului alineat (spre deosebire de Gl. Olt. și Gl. Munt.): *bun* adj., adv., m. pl. *buni*, f. *bună* 1° Totodată, atunci când unei forme flexionare îi corespunde un alt sens decât al cuvântului-titlu, ea este menționată și caracterizată înaintea sensului al doilea: *despărțește* vb. ind. 1° prez. 3 sg. Dr VII „separă”. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se* ~ [despre firul de cânepă] „se desprinde de tulpină”.

4.6. Alineatul al III-lea cuprinde variantele fonetice și / sau morfologice, literarizate, însoțite de caracteristicile gramaticale și siglele localităților și ale informatorilor:

pâne s.f. M vb, SI VII, Ci VII, pl. *pâni* SI VII „pâine”.

var. *pâne* s.f. S VII; ~ *ázrnă* v. *ázrnă*.

În cazul când lipsesc formele flexionare sau când acestea au fost introduse în alineatul I, alineatul al II-lea lipsește, iar cel de al III-lea îi ia locul. De aceea, de multe ori, varianta tratată, de regulă, în alineatul al III-lea, am transferat-o, pentru economisirea spațiului tipografic, în alineatul al II-lea:

odél s.n. 1° ZI₁ VII, Ci VII, Va, b, pl. *odéle* ZI₁ VII „pled”. 2° var. *odeálă* s.f. ZI₂ VIII „plapumă”.

4.6.1. Am considerat variante fonetice, formele rezultate prin modificări tipice pentru fonetica graiurilor:

– schimbare de accent: *Bulgărie* „Bulgaria”.

– accidente fonetice:

metateză: *atrán* „atâr”; *bonláv* „bolnav”; *bătárn* „bătrân”; *lăvănî* „năvăli”; *miljóc* „mijloc”; *polócru* „poreclă”.

anticipare: *strărchini* „străchini”.

propagare: *înfingi* „înfigi”; *sălăfetcă* < bg. *салветка* „șervețel”.

asimilare: *slugărătóri* „slugăritori”; *vântărătoare* „vânturătoare”.

disimilare: *fanéle* „flanele”; *hădilnic* „frigider” < bg. *хладилник*, *lumără* „număra”; *lúme* „nume”; *lainte* „nainte”; *limíc* „nimic”.

sincopă: *ázrnă* „azimă”; *bánță* „baniță”; *mărtát* „măritat”.

afereză: *dărái* „îndărăt”; *prinde* „a aprinde”.

anaptixă: *șicoálă* „școală”.

acomodare: *postái* „păstăi”; *rămúne* „rămâne”; *tămúie* „tămâie”.

Pentru alegerea cuvântului-titlu, dintr-un șir de variante, s-a aplicat criteriul gradului de apropiere față de limba comună: între *iasă*, *iși*, *inșim*, am considerat *iși*, *inșim*, variante în raport cu *iasă*.

4.6.2. Au fost considerate ca variante morfologice formele create prin schimbarea caracteristicilor gramaticale:

genul: *trestút* s.n., var. pentru *trestúță*.

declinarea: *márgină* s.f., var. pentru *márgine*.

conjugarea: *făcém* vb. ..., var. pentru *făcem*.

5. CONSIDERAȚII DEMOGRAFICE

Nu este lipsit de interes să amintim faptul că pe teritoriul Bulgariei (ca de altfel și în Serbia, Herțegovina, Bosnia, Croația) există două grupuri de români: aromânii în partea de sud-vest și dacoromânii pe malul drept al Dunării, în directă continuitate teritorială și lingvistică, pe de o parte, cu cei din Timocul sârbesc, iar, pe de altă parte, cu cei din România. Aceștia sunt grupați astăzi, cu preponderență,

în trei zone mai importante: regiunea Vidin (cu peste 35 de localități), Lom-Kozlodui și împrejurimile orașului Nicopole. Așezări românești au fost menționate pe tot cursul Dunării până la râul Iantra (Șviștov, Tutrakan / Turtucaia, Silistra), adică de la gura Jiului până la Zimnicea (cf. Dragomir 1938, 129-130; Vâlsan, în Constante, Golopenția, 1944, 51, 67; Trâpcea 1942, 207-208; Vâlcu 1998, 99)⁶.

C. Jireček (*apud* Vâlsan, în Constante, Golopenția 1944, 54) afirma că „elementul românesc a fost, în Bulgaria, cu mult mai puternic și că o mulțime de români s-au slavizat de multă vreme” (cf. Vâlcu 1998, 100).

Simion Mehedinți (1941, 64) remarca faptul că, după pierderea în 1878 a malului drept al Dunării de către turci, „ținutul dintre Dunăre și Balcani era cuprins în sfera limbii române [...], iar malul dunărean era turc din punct de vedere militar (cetățile) și românesc în sate și în grosul populației. Începând de la Crainaromânească a Serbiei și ținutul iarăși românesc al Vidinului, peste Rahova-românească, Șiștov, Turtucaia și Dobrogea, păscută de oile mocanilor, un șir întreg de așezări rurale făceau să răsune limba românească până departe (spre Vrața) și chiar în preajma Sofiei⁷, unde românii dunăreni își dau mâna cu aromânii”.

Pe baza bibliografiei consultate, T. Balkanski (1999, 126) susține că elementul românesc, prezent în Bulgaria (fosta plasă Nikopol), pe malul drept al Dunării, între râurile Osăm și Isker, a imigrat, la începutul secolului al XIX-lea, în sate atestate documentar în secolele al XIV-lea (Gh), al XV-lea (C), al XVI-lea (M, S, Z, D), al XVII-lea (Db, DV, G) și al XVIII-lea (Dr). Astfel, „coloniile vlahe” au luat ființă în anul 1800 (Gh), în 1831 (D, Dr, M, S, G, Z), după 1878 (Db) (cf. p. 55) și în 1905 (L). Localitățile din România care au dat numărul cel mai mare de emigranți sunt: Corabia, Islaz, Izbiceni, Poiana, grupate în jurul orașului Turnu

⁶ Din harta întocmită de N. Popp în 1940, pe baza recensământului bulgăresc din 1910 (*Spațiul istoric și etnic românesc III. Spațiul etnic românesc*, ediția a II-a, îngrijită și adăugită de Mircea Cociu, București, 1993, p.55), reiese că românii sunt răspândiți pe tot cuprinsul Bulgariei, dar cei mai numeroși și în mase compacte se regăsesc în regiunile Vidin (45 000 de locuitori), Rahova (20 000), Cula (18 000), Nicopole (16 000) și Lom (6 500). Statistica bulgară din 1920 (publicată în 1929) îi estima la aproximativ 65 000, locuind în 58 de comune, dintre care 35 sunt așezări cu populație compact românească (Vâlcu 1998, 99; Vâlcu 2000, 68). În anul 1926, oficialitățile bulgare recunosc cifra de 80 000 de români (Noe, Popescu-Spineni 1939, 72, 73), iar oficialitățile române (Raportul Blenche, întocmit în 1938) consemnează cca. 100 000, din care jumătate se afla în zona Vidin (cf. Vâlcu 2005, 93, notele 55,56). În anuarul statistic bulgăresc din 1938, bazat pe criteriul folosirii limbii materne, minoritatea românească nu este menționată (Noe, Popescu-Spineni 1939, 74). S. Pop (1966, 429-430) indică, cu ocazia anchetelor efectuate pentru ALR, existența, pe malul dunărean drept, a unui număr de 60 000 de români, care utilizează dialectul dacoromân. Ekaterina Anastassova (2001, 11) dă cifra de 50 000-60 000 pentru românii din dreapta Dunării.

⁷ G. Weigand (*apud* Vâlsan, în Constante, Golopenția 1944, 55) conchide, pe baza toponimiei romanice atestate în împrejurimile orașului Sofia și în munții din apropiere, că, între secolele al X-lea și al XV-lea, a existat o populație românească „de tip balcanic” (cf. Dragomir 1959, 11-15; Simeonov 1972, 171-174).

Măgurele, jud. Teleorman, pe malul stâng al Dunării (Db, Dr, C, M, S, G, Z, D); locuitorii provin și din alte sate din România, situate la distanțe mari față de Dunăre: Cervenia, pe râul Vedea (Gh), Spătărei, la sud de orașul Alexandria, în jud. Teleorman (C); Dobrești, pe malul stâng al Jiului, la sud de Craiova (Gh), Cernătești, la nord-vest de Craiova (Gh), Golenți, lângă Calafat (G) și Urzicuța, jud. Dolj (Gh M). Sunt amintite și patru localități din România, neidentificate de noi: Muți (?), Moldova (?), Vlașco (?), Selișoara (?), de unde ar fi originari românii din Db, DV, G, D, Gh M.

Referitor la numărul minorității românești din nordul Bulgariei nu deținem date statistice oficiale recente. De altfel, pentru zona cercetată, numărul real al românilor este dificil de estimat, deoarece majoritatea dintre ei se declară bulgari, manifestând loialitate față de statul în care conviețuiesc, având conștiința, nedisimulată, că sunt bulgari care vorbesc bine românește (vezi *infra* 7.4.7.).

După primul război mondial, neexistând o convenție culturală interstatală România-Bulgaria, minoritatea românească din Bulgaria a fost privată de dreptul de a studia în școală limba maternă, de a folosi limba română în biserică, de a vorbi românește în situații particulare, de a cânta românește sau de a purta costumul popular, iar numele românești au fost „bulgarizate” de către autoritățile comunale (cf. Noe, Popescu-Spineni 1939, 75, 80, 81; Pop 1966, 429-430; Vâlcu 1998, 103; Vâlcu 2005, 103).

Situația demografică, deși nesemnificativă astăzi, în comparație cu secolele anterioare, reflectă și confirmă „harta” etnografică și istoria populației romanizate din Peninsula Balcanică, consemnată în documente, interpretată și sintetizată, cu metode științifice specifice, de către istoricii obiectivi (pentru atestări, bibliografie și comentarii, vezi Saramandu 2004, 9-80).

6. CONSIDERAȚII ISTORICE

6.1. Românii de pe malul drept al Dunării au fost „redescoperiți” la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea, cu prilejul întocmirii hărților austriece⁸, a recensămintelor și statisticilor oficiale sârbești, a notelor de călătorie, precum și a lucrărilor istoricilor, geografilor și etnografilor sârbi, bulgari și austrieci, elaborate cu scopul de a influența și de a pregăti, în conștiința Europei occidentale, constituirea viitoarelor state balcanice, în lumina drepturilor teritoriale istorice (cf. Constante, Golopenția 1943; Constante, Golopenția 1944, 31).

Cu acest prilej, oamenii de știință străini au abordat și problema privind originea elementului românesc, prezent în zone compacte, mai ales pe malul drept al Dunării, în continuitate geografică și lingvistică cu românii de la nordul fluviului (cf. Constante, Golopenția 1943, 31, 195-196).

⁸ După pacea de la Passarowitz (1718), între Turcia și Austria, în urma căreia Austria ocupă Serbia de nord, Banatul și Oltenia, administrația austriacă, prin recensămintele și prin întocmirea unor hărți, a înregistrat un număr de așezări românești vechi (Dragomir 1944, 93; Trâpcea 1942, 255). „En vérité, la région comprise entre la Morava et le Timoc ou plus précisément entre la Morava et le Vidin ont également appartenu au bloc balkanique du peuple roumain. [...] Le rapport de cette région avec celle des Roumains de Bulgarie et celle de Vranjë paraît incontestable” (Dragomir 1944, 95).

În unanimitate, istoriografia sârbească și cea bulgărească, pe baza unui material documentar insuficient, ne semnificativ, selectat parțial și arbitrar, și prin argumente speculative a ajuns la concluzia că procesul de asimilare a „coloniștilor romani” s-a încheiat abia la începutul dominației turcești, iar, ulterior, în aceste zone pustii s-au produs imigrări din nordul către sudul Dunării (cf. Brătescu 1942, 48; Trăpcea 1942, 287, 347, 354; Dragomir 1944, 81; Constante, Golopenția 1943, 31; Constante, Golopenția 1944; Nestorescu 1996, VIII, XIV). Trebuie să recunoaștem că această ipoteză este supusă, într-o mare măsură, unor aprecieri de ordin subiectiv.

Asupra datei referitoare la emigrarea elementului românesc la sudul Dunării, istoricii bulgari și sârbi nu au căzut de acord (cf. Trăpcea 1942, 346; G. Weigand, *apud* Constante, Golopenția 1943, 91). Ei consideră că evenimentul s-ar fi produs recent, în secolele al XV-lea și al XVI-lea (istoriografia sârbească)⁹, dar, mai ales, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea (istoriografia bulgărească), ca urmare a consecințelor asupra situației sociale a țărănimii, ale răscoalei lui Horia în Transilvania, ale domniilor fanariote sau ale introducerii Regulamentului Organic în Țara Românească (cf. Constante, Golopenția 1943, 66, 91, 115, 117, 118, 179, 225; Constante, Golopenția 1944, 43).

În această ordine de idei, subliniem faptul că deplasările umane menționate în documente se referă strict la cazuri izolate, particulare, și nu la o emigrație în masă, de amploare, așa cum ar presupune numărul mare de localități cu populație românească din dreapta Dunării (cf. Dragomir 1944, 81).

Singurele mărturii în legătură cu prezența românilor veniți de pe malul stâng al Dunării se referă, exclusiv, la zonele de nord-est ale Bulgariei, unde, din secolul al XVIII-lea, sunt atestați oierii din Mărginimea Sibiului care își pășteau turmele pe câmpiile dintre Rusciuc (azi Ruse), Varna, Silistra și Balcic (Meteș 1977, 68). S. Dragomir (1938, 128, 133), ocupându-se de oierii transilvăneni care iernau turmele la sudul Dunării, pe toată linia fluviului, de la Turtucaia (azi Tutrakan) până la Bechet, menționează sate curat românești, întâlnite de păstori în partea de nord-est a Bulgariei „unde erau români din vremurile cele mai vechi [...], după tradiția oicrească” (cf. GN I, 15).

Având la dispoziție informații istorice sumare privind așezarea românilor „ungureni” din Banat, pe malul drept al Dunării, în Timocul sârbesc și în cel bulgăresc, Șt. Meteș (1977, 65-68) consideră că această emigrare s-a grefat pe un spațiu locuit, din timpuri străvechi, de români autohtoni (cf. Dragomir 1938, 133; Dragomir 1959, 165).

În toată istoria lor, se observă că niciodată comunitățile românești nu au manifestat intenția de a părăsi, în mod durabil, vechile vetre ale strămoșilor lor traco-daci (cf. Saramandu 2004, 51, 52, 62). Toate mișcările populației românești,

⁹ T.R. Georghevitich (în Constante, Golopenția, III, 132) afirma: „Vechii coloniști romani au dispărut din Serbia în secolul al XV-lea, fără să fi lăsat vreo urmă, așa că ei nu au nici o legătură cu românii care locuiesc azi în Serbia. Singurele amintiri care au rămas de la coloniștii romani se păstrează în denumirile geografice care, în mijlocul unei populații *curat* (s.n.) sârbești, par surprinzătoare”.

de-a lungul secolelor, indiferent de direcțiile în care s-au produs deplasările, au avut loc în interiorul spațiului romanizat, caracterizat prin unitate teritorială, de limbă, credință și obiceiuri (cf. N. Iorga, *apud* Capidan 1926, 10-11; Constante, Golopenția 1944, 84; Spinei 1977, 1-21). În acest sens, există o stabilitate și o continuitate remarcabilă a elementului românesc în perimetrul unei „hărți” anterioare în care au intrat și alte popoare.

Bazându-se pe documente istorice, statistice, toponimice și lingvistice, pe cercetări de geografie sau de geografie umană, o serie de cercetători români au argumentat că, deși s-a produs o asimilare și o diminuare a populației românești existente în Peninsula Balcanică, de-a lungul mai multor secole (dovadă peremptorie este aria de răspândire a toponimiei românești în Peninsula Balcanică, cf. Capidan 1943, 209; Dragomir 1959; Pop 1966, 535, 545), elementul românesc a continuat să se mențină pe malul drept al Dunării, în proximitate geografică cu teritoriile de la nordul fluviului, datorită, pe de o parte, legăturilor, mai ales, matrimoniale, dintre locuitorii de pe cele două maluri, iar, pe de altă parte, emigrărilor lente, cu caracter individual, de la nord spre sud, mai ales în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, care au avut menirea să împrăști populația din dreapta Dunării (Trâpcea 1942, 219, 346, 354; Constante, Golopenția 1943, 119, 122, 123, 129, 147; Constante, Golopenția 1944, 15, 26; Dragomir 1944, 87, 88, 93, 95, 96; Bănescu 1946, 162, 163, IX, XIII, XV; Pop 1966, 520, 525; Meteș 1977, 65, 68; Brătianu 1988, 95; Nestorescu 1996, XV; Vâlcu 1998, 99).

Savanții români exclud ipoteza unor *loca deserta*, invocată de istoriografia străină, pentru a demonstra răspândirea târzie a elementului românesc pe teritoriile din afara granițelor României. Sursele istorice bulgărești și sârbești nu consemnează informații despre mișcările de populație în perioada medievală (cf. Dragomir 1944, 81).

Sensul infiltrărilor demografice a fost favorizat de preexistența unei zone de convergență geografică și lingvistică între cele două maluri ale Dunării; populația îndreptându-se spre regiunea cu ai cărei locuitori se putea înțelege, vorbind aceeași limbă, având același port și aceleași datini (cf. Constante, Golopenția 1944, 64, 84; Trâpcea 1942, 219; Dragomir 1944, 95-96; Nestorescu 1996, XV; Vâlcu 2000, 47). „Emigrările au suprapus un nou strat românesc peste cel vechi și au asigurat un fel de persistență a elementului autohton” (Dragomir 1944, 95; cf. Constante, Golopenția 1943, 50; cf. Meteș 1977, 65).

Dovada de necontestat a faptului că românii transdanubieni nu au dispărut este existența lor pe aceleași teritorii unde au fost menționați din antichitate până în prezent și identitatea lor culturală, păstrată în epoci în care statul dispune de mijloace subtile de a înfăptui deznaționalizarea etniilor dominate.

6.2. Demografia, ca dimensiune a istoriei, evidențiază că fapte neexplicate prin determinări politice sau geografice capătă o semnificație nouă, dacă se ține seama de aspectul cantitativ al fenomenului demografic (cf. M. Reinhard, *Histoire et démographie*, în „Revue Historique”, tom 203, 1960).

Coroborarea fenomenelor demografice contemporane (în epoca modernă, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, incomparabil mai bogate decât în secolele

anterioare, fără posibilitatea cunoașterii fenomenului demografic în toată complexitatea lui) cu informațiile izvoarelor bizantine și occidentale din perioada Evului Mediu poate oferi o imagine de ansamblu pentru geografia umană a Peninsulei Balcanice.

Th. Uspenski, recunoscut bizantinolog (*apud* Bănescu 1946, 163), considera că, după așezarea slavilor în Peninsula Balcanică. „s-au conservat *până astăzi* (*s. n.*) straturi considerabile ale vechilor locuitori: vlahi, greci, albanezi și că unele elemente slave s-au pierdut în cele indigene”¹⁰ (cf. Duridanov, *apud* Nestorescu 1996, XIV).

Populația autohtonă (vlahii balcanici) s-a menținut în Peninsula Balcanică, sub stăpânire bizantină, bulgărească, sârbă sau turcească (*Istoria românilor*, III, 2001, 277-288).

F. Braudel (1985, 313; 1986, 131, 310) consideră că „ultimii invadatori, bulgari, pecenegi și cumani, veniți din nord, se uniseră aici [în Peninsula Balcanică] cu tracii, slavii, grecii, aromânii, armenii așezați mai demult” și că această masă omogenă, alcătuită din grupuri etnice diverse, nu a fost puternic modificată de civilizația islamică.

6.3. Documentele bizantine, cronicile occidentale (mai ales franceze), izvoarele arabe, armene și musulmane menționează, între secolele al IX-lea și al XV-lea, continuitatea și răspândirea romanității răsăritene, pe un spațiu care se întindea din sudul Peninsulei Balcanice până în nordul munților Carpați (Decei 1939, 57-59; Trâpcea 1942, 226-234; Bănescu 1946, 101; Armbruster 1972, 12; C. C. Giurescu, Dinu Giurescu 1975, 179-181; Brătianu 1988, 98, 99; Papacostea 1993, 36-55, 183, 185-186; *Istoria Românilor*, III, 362, 428, 438; Saramandu 2004, 9-80).

În anul 971, în timpul lui Ioan I Tzimiskes (969-976), Imperiul Bizantin, ajungând din nou stăpân la Dunăre, pentru 200 de ani, și extinzându-și hotarele și pe malul stâng al Dunării, creează thema Paristrion (Paradunavon) care îngloba actualul teritoriu al Dobrogei și al Bulgariei de nord-est (Bănescu 1946).

În 1018, Vasile al II-lea Bulgaroctonul cucerește ultimele posesiuni ale bulgarilor din vestul Balcanilor, astfel încât hotarele nordice ale Imperiului Bizantin revin de-a lungul întregului curs al Dunării până la Vidin. Ca urmare a acestei situații, legăturile imperiale cu regiunile de la nordul fluviului se amplifică (*Istoria românilor*, III, 637-638). Peste doi ani, în 1020, Vasile al II-lea emite un decret prin care stipulează subordonarea confesională a vlahilor „din toată Bulgaria” față de arhiepiscopia din Ohrida (Trâpcea 1942, 226; Bănescu 1943, 49; Bănescu 1946, 164; *Istoria românilor*, III, 638).

La începutul aceluiași secol, al XI-lea, Ahtum, urmașul lui Glad, voievodul Banatului, a fost botezat la Vidin în „legea grecilor”, deoarece voievodatul său se

¹⁰ În secolul al XIX-lea, Szabó József și Dragoliub Ivanovici (*apud* Constante, Golopenția 1943, 51, 67), precum și Felix Kanitz (*apud* Meteș 1977, 67) constatau că atât sârbii din Timoc, cât și bulgarii din zona Vidin, care conviețuiesc cu românii, folosesc mai mult limba română.

întindea de la Criș spre est, până în părțile Transilvaniei, și spre sud, până la Vidin și Severin (*Istoria românilor*, III, 238).

În secolul al XII-lea, vlahii din nordul Bulgariei se organizează într-un cadru statal, creând Țaratul româno (vlaho)-bulgar (1185-1186), cu un rol politic important în lupta pentru dominație la Constantinopol (cf. *Istoria românilor*, III, 354, 364, 433-438). Apogeul Țaratului vlaho-bulgar e marcat de domnia lui Ioniță Caloian (1197-1207), personalitate politică de dimensiuni europene. Papa Inocențiu al III-lea (1198-1216), invocând, ca argument spiritual și politic, originea romană a lui Ioniță și a românilor din Peninsula Balcanică, a încercat reconstituirea unității politice a lumii creștine sub hegemonia Romei pontificale (*Istoria românilor*, III, 436).

Țarul vlaho-bulgar, Ioan Asan al II-lea (1218-1241), și-a extins autoritatea asupra unui teritoriu vast, de la Marea Neagră până la Marea Adriatică și de la Dunăre până la Ohrida (*Istoria românilor*, III, 436-438).

În 1387, Mircea cel Bătrân se intitula „...voievod și domn [...] al Banatului de Severin, domn și de amândouă părțile de peste toată Dunărea până la Marea cea Mare și cetății Dârstorului [Silistra] stăpânitor”, Țara Românească atingând sub domnia sa (1386-1418) întinderea teritorială maximă (Onciul 1938, 63; C. G. Giurescu, Dinu Giurescu 1975, 274; *Istoria românilor*, IV, 282). Pe monedele emise la Târnovo (în Bulgaria), Mircea cel Bătrân purta titlul de țar, deoarece se considera îndreptățit să moștenească stăpânirea Vidinului, ca rudă a lui Sracimir (Iliescu 1986, 40-41).

Relațiile comerciale dintre teritoriile românești și sudul Dunării, între secolele al X-lea – al XIV-lea, au fost dovedite prin descoperirea diferitelor emisiuni monetare bizantine și sigilii pe ambele maluri ale Dunării: Tumu-Severin – Zimnicea – Giurgiu – Călărași, în stânga fluviului; Vidin – Lom – Nicopole-Ruse – Drâstor (Durostorum), în dreapta acesteia. Demn de reținut este faptul că monezile bizantine s-au găsit în locurile unde au existat vechi vaduri de trecere, asigurând, din antichitate, legătura ambelor maluri ale fluviului (Dinu Giurescu 1964, 365). După cucerirea Peninsulei Balcanice de către turci, circulația mărfurilor și a negustorilor se făcea, ca și în secolele precedente, prin vadurile și orașele dunărene. Emisiuni monetare din Țara Românească sunt semnalate în Bulgaria, pe malul drept al Dunării, în special în zona Vidin (*Istoria românilor*, IV, 98, 106).

În secolul al XV-lea, documentele raguzane atestă numeroase sate românești în Peninsula Balcanică (Dragomir 1944, 78; Dinu Giurescu 1964, 359; cf. Saramandu 2004, 49), iar în actele emise de administrația turcească pentru sangeacbeilicul Vidin sunt amintite numele satelor locuite și astăzi de români (cf. Nestorescu 1996, XIII).

Documentele turcești din secolele al XV-lea – al XVI-lea, referitoare la grupul nordic și apusean al romanității balcanice, consemnează legile și regulamentele privind regimul privilegiat al vlahilor din imperiu, care se bucurau de o relativă autonomie și de obligații militare și fiscale specifice. Este vorba de un regim juridic întâlnit sub numele de *jus valachicum*, de care elementul românesc

transdanubian a beneficiat și anterior, sub toate stăpânirile succesive: bizantină, bulgărească și sârbească (cf. Trâpcea 1942, 243, 244; Dragomir 1944, 92; Tanașoca 1981, 1513-1530).

În 1542, populația din regiunea Vidin cerea sultanului să revină asupra hotărârii de a desființa vechiul sistem fiscal de impunere ce îi fusese acordat (Tanașoca 1981, 1518). De asemenea, pașa din Vidin respecta „legea valahă”, având obligația de a se consulta cu cnezii români din Negotin și Cladova. Funcția de cneaz s-a menținut în Stari Vlah până în secolul al XVIII-lea, iar în Craina până în secolul al XIX-lea (Trâpcea 1942, 243, 244).

În secolul al XVI-lea (1586), teritoriile anexate de către otomani erau organizate în sangeacebeilicuri. Ele înglobau ținuturi de pe ambele maluri ale Dunării. Astfel, Giurgiu și Turnu țineau de sangeacebeul de Nicopole, iar Orșova de cel de la Vidin (*Istoria românilor*, IV, 576). Această împărțire administrativă, care îngloba ambele maluri ale Dunării, a contribuit, fără îndoială, la menținerea unității etnice și lingvistice a elementului românesc.

În secolul al XVII-lea, în anul 1696, contele Marsigli descoperă, în timpul călătoriei sale în Balcani, un mare număr de români în dreapta Dunării până la Vidin (Trâpcea 1942, 243, 244; Constante, Golopenția 1943, 169; Dragomir 1944, 92; Vâlcu 2000, 45).

Dimitrie Cantemir (1983, 421, 423) afirma că „întregul neam romano-valah se găsește astăzi împrăștiat în șase ținuturi: Moldova, Muntenia, Basarabia, Transilvania, Mysia și Epirul din Grecia” și că „Mysia urmează malul drept al Dunării de la Poarta de Fier și până la Pontul Euxin, <iar> în ea orașele, târgurile, satele sunt pline de români, amestecați cu turci <și> cu sârbi” (cf. N. Bălcescu, *apud* Mărgărit, Neagoe 1997, 76).

Nu este lipsit de interes să precizăm că în bisericile românești din Timoc – unele construite de către domnii români, încă din timpul Țaratului de Vidin (Constante, Golopenția 1943, 275; Constantinescu 1941, 66) – oficiau preoți români veniți din părțile Tismanei, mănăstirile de pe valea Timocului fiind sub jurisdicția episcopului de Râmnic (Trâpcea 1942, 255, 257, 289).

După încheierea păcii de la Passarowitz (1718) dintre Imperiul Otoman și cel austriac, districtele din zona Timocului au fost anexate Banatului, după 1721, intrând, împreună cu Oltenia, sub dominația Austriei. Administrația austriacă, la fel ca și imperiile precedente (roman, bizantin, turcesc), s-a prevalat și a ținut cont, atât de importanța strategică a Dunării, cât și de unitatea etnică și teritorială a elementului românesc existent pe ambele maluri ale fluviului (cf. Vâlcu 2000, 56).

În epoca modernă, ținutul timocean a continuat să constituie o zonă de interes pentru marile puteri. După 1878, acest teritoriu a fost împărțit între Serbia și Bulgaria. Noile state balcanice create au dus o politică sistematică de deznaționalizare, în timp ce guvernele interbelice din România au manifestat o indiferență constantă față de soarta conaționalilor din Balcani și nu au protejat identitatea națională și culturală a românilor transdanubieni, cerută impetuos, prin numeroase memorii adresate autorităților române, de către un grup de intelectuali români din dreapta Dunării (cf. Vâlcu 2000, 59-66; Vâlcu 2005, 89, 90, 95).

Documentele din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea indică un important *val de emigrare a bulgarilor din nordul Bulgariei spre Țara Românească*, ca urmare a anarhiei din regiunile de nord ale Imperiului Otoman, cauzate, pe de o parte, de războaiele dintre Austria și Turcia, pe de altă parte, dintre Rusia și Turcia. Prin *Regulamentul organic* (1832), bulgarii s-au bucurat de privilegii și au înființat sate în Câmpia română (precum și în Basarabia). De asemenea, în câteva orașe (Brăila, Galați, Giurgiu, București, Craiova), au existat colonii de negustori bulgari, veniți în aceeași perioadă (cf. Noc, Popescu-Spineni 1939, 55, 57; C. C. Giurescu 1957, 106; Velichi 1963; Mutafčieva, Vianu 1971, 250). Prin urmare, izvoarele și documentele menționează, mai ales, în secolul al XIX-lea, emigrarea bulgarilor din regiunile Pleven, Loveč și Sevljevo, pe malul stâng al Dunării, în județele Dolj, Romanați, Teleorman, Vlașca (cf. și relatările unor informatori despre existența satelor cu populație bulgărească, în GN, 158, 159, 162).

6.4.1. Tăcerea izvoarelor istorice referitoare la vlahii din Peninsula Balcanică, în anumite perioade, dar atestarea lor, la intervale de timp, pe aceleași teritorii¹¹ până astăzi, este o realitate incontestabilă, care presupune persistența neîntreruptă a românilor transdanubieni (cf. Saramandu 2004, 52). Existența lor astăzi, pe teritoriul de formare a romanității orientale, confirmă, *ipso facto*, preexistența lor din vremuri anterioare.

O trăsătură a istoriei Peninsulei Balcanice este și faptul că numele etnic al populației sedentare, dominate, este mascat de numele teritoriului supus, al

¹¹ Ne referim la vastul spațiu romanizat, atestat istoric, la nordul și la sudul Dunării, care reprezintă teritoriul de formare a poporului și a limbii române. „Nu numai, deci, Dacia Traiană, ci și țările care se întindeau la sudul ei, pe lângă Marea Adriatică și, în lat, din Dunăre până în inima Balcanilor, alcătuiau o pânză deasă de element roman, care cuprindea în parte tocmai acele țări, în care răsună astăzi dialectele limbei românești: acel dacoromân, acel macedoromân și acel istroromân” (Xenopol 1985, 289; cf. Drăganu 1933, 19; cf. Iorga 1935, 33; Daicovicu 1968, 94; *Istoria românilor*, III, 113; Pușcariu 1976, 251, 418; Rosetti 1968, 212-217, 352-354; Saramandu 2004, 6-80). „Limba română se vorbea pe un teritoriu întins, nord și sud-dunărean, ce cuprindea, în partea lui meridională, bazinul vestic al Drinei, la sud de Skopje, și sud-vestul Bulgariei, regiunea de-a lungul Dunării, înspre mare, Banatul, regiunea romanizată din Ardeal și Oltenia sau cu alte cuvinte: provinciile Moesia superioară și inferioară, Dacia și Pannonia inferioară” (Rosetti 1968, 215).

Obstacolele geografice și hotarele politice (care au fluctuat în tot cursul Evului Mediu) nu au putut împiedica remarcabila unitate și dezvoltarea limbii române în aceeași direcție (Pușcariu 1976, 417; Pop 1966, 432), întrucât Dunărea (ca și Carpații) a constituit, în trecut, „o axă națională românească” (G. Vâlsan *apud* Trâpcea 1942, 293; Daicovicu 1968, 87; Brătianu 1988, 91). În acest sens, S. Pușcariu (1976, 418) menționa: „Dunărea a format adesea, în cursul veacurilor, o linie strategică și un hotar despărțitor pentru diferitele formațiuni politice. Din punct de vedere etnografic, ea alcătuia însă axa sud-estului european; [...] la dreapta și la stânga ei, se găsesc azi – și se găseau mai ales în vechime – români”. După opinia savantului (Pușcariu 1937, 63), dacoromânii transdanubieni au avut un rol decisiv în separarea slavilor de sud în două grupuri lingvistice distincte, iar S. Dragomir (1944, 88) afirma: „Le territoire entre le Timoc et la Morava est un ancien centre roumain, étroitement lié à l'époque de formation du peuple roumain”.

elementului cuceritor sau al etniei clasei conducătoare care deținea puterea politică, datorită lipsei de implicare politică, de organizare militară, de absența veleităților de a intra în posesia altor teritorii străine sau de neamestec în situații insolite: omoruri, tâlhării, răscoale etc. (Brătescu 1942, 108; Daicoviciu 1968, 91; Brătianu 1988, 100-101, nota 87; Papacostea 1993, 185).

Un alt argument în favoarea acestei interpretări este și faptul că locuitorii din Morava se autodenumesc *bugari*, ca urmare a faptului că, până în secolul al XIII-lea, județele Požarevac și Kiuprija făceau parte din statul bulgar, și, numai pentru o perioadă scurtă de timp, au fost sub stăpânirea ungurească și bizantină (cf. S. Romansky în Constante, Golopenția 1943, 198).

6.4.2. Atât românii din Bulgaria, cât și cei din Serbia nu au conștiință națională (cf. Constante, Golopenția 1943, 119; Constante, Golopenția 1944, 65; Pop 1966, 430), marea lor majoritate considerându-se bulgari (sau sârbi în teritoriile sârbești, cf. Giuglea 1988, 184). Percepția că aparțin teritoriilor unor state consolidate ar putea constitui un argument pentru originea lor locală. Termenul bulgar (sau sârb) prin care se autodenumește majoritatea românilor de pe malul drept al Dunării (vezi *infra* 7.4.7.) nu mai are un sens etnic, ci unul geografic, teritorial (Papacostea 1993, 186).

Această afirmație este susținută de calificativele *băjenii* sau *balcangii* „persoane originare din apropierea Munților Balcani” (cf. Arbore 1938, 110; Noe, Popescu-Spineni 1939, 82), pe care românii, din satele de pe malul drept al Dunării, îl dau cetățenilor bulgari, așezați, la date diferite, în comunitățile lor, marcând astfel „*jus primi occupantis*” (cf. Pop 1966, 534; Petrovici 1988, 419): *Nu suntem, n-am fost ca bejenii să [se] mute dă colo dâncolo. Noi am fost cu satu aici, cu lumea aici* (C VII).

6.5.1. În sprijinul ipotezei imigraționiste, învățații străini aduc și argumente de ordin subsidiar: lingvistice (și etnografice) și anume asemănarea, până la identitate, fără a discerne concordanțele de diferențierile dialectale dintre idiomul vorbit pe malul drept al Dunării¹² și graiurile din Banat, Oltenia și Muntenia (Constante, Golopenția 1943, 71, 89, 90, 115, 240) și invocă lipsa unei toponimii de origine românească în sudul Dunării (Constante, Golopenția 1943, 31, 32, 89, 115, 117, 121). Argumentele lingvistice, preponderente față de cele istorice, aduse în discuție de istoriografia bulgărească (și sârbească), necesită numeroase și pertinente contraargumente, atâta timp cât ele nu pot fi susținute de dovezi istorice pentru a proba o emigrație în masă în teritorii considerate pustiite în urma unor evenimente politice: „Soluționarea «problemei românilor» aparține istoriei. Lingvistica pune la îndemâna istoricului material prețios. Dar nu poate avea pretenția să rezolve ea singură această problemă [...]. În orice caz, istoria și

¹² Particularitățile lingvistice excerptate din toponimele și antroponimele românești atestate în documentele medievale referitoare la vlahii din jumătatea nordică a Peninsulei Balcanice (în Stara Planina, pe versantul nordic al Balcanilor, în Sredna Gora, în împrejurimile Sofiei și până în Munții Rodope), demonstrează că ele aparțin dialectului dacoromân (Dragomir 1959, 157, 178, 180; cf. Saramandu 2004, 52).

lingvistica trebuie să lucreze mână în mână, completându-se reciproc” (Pușcariu 1974, 93). Numai pe un fundament istoric solid se pot lansa speculații, ipoteze și opinii lingvistice. Omiterea din neștiință sau din rea-credință a oricărei verigi a acestui lanț este în detrimentul progresului științific. Rezultatele convergente ale cercetătorilor din diverse discipline – lingvistice și istorice – demonstrează că nu există „pete albe” în ceea ce privește continuitatea elementului românesc la sudul Dunării, nici din punct de vedere spațial-geografic și nici diacronic, pe dimensiunea spațiu-timp (cf. Saramandu 2004, p. 3).

6.5.2. Bazându-ne pe analiza minuțioasă a particularităților lingvistice (fonetice, morfosintactice și lexicale), înregistrate recent la grupul de români din dreapta Dunării (vezi *infra*), putem acredita opiniile unor învățați privind rolul elementului românesc de pe malul drept al Dunării (precum și al vlahilor balcanici, dispăruți în secolul al XVI-lea, dar atestați până la limita actuală de nord a așezărilor de aromâni și de meglenoromâni) în stabilirea unor punți de legătură, de continuitate spațială și etnolingvistică, în Evul Mediu, între cel de la nordul Dunării, pe de o parte, și aromâni și meglenoromâni, pe de altă parte (Capidan 1943, 283; E. Bucuța, G. Weigand, G. Vâlsan în Constante, Golopenția 1943, XVII, 91, 275; G. Vâlsan în Constante, Golopenția 1944, 64; Giuglea 1988, 174; Saramandu 2004, 136). Forța care a conferit coeziune elementului transdanubian și a consolidat menținerea românilor pe malul drept al Dunării a fost *limba*.

6.5.3. Absența toponimiei românești în teritoriile de nord ale Bulgariei, după unii învățați străini, ar proba emigrarea recentă a românilor de la nordul Dunării în acest spațiu geografic. Ținem să subliniem faptul că toponimia de origine slavă se întâlnește și pe teritoriul României și că ea prezintă aceleași trăsături fonetice sud-slave ce caracterizează cuvintele de aceeași origine pătrunse în limba română, fiind atestată, de asemenea, și în nordul Greciei (cf. Petrovici 1944; Pătruț 1974, 105).

Toponimia de origine dacoromână, consemnată în Peninsula Balcanică, până la sud de Sofia, și, în special, frecvența toponimului *vlah*, cu toate derivatele acestuia (Drăganu 1933; Dragomir 1959; Pop 1966, h. de la p. 250; Giuglea 1988, 180; Brătianu 1988, 95), probează existența unui important element românesc, supus unui intens proces de asimilare, pe întreaga perioadă a Evului Mediu până în secolul al XVI-lea.

Majoritatea satelor anchetate, care fac obiectul studiului de față, au avut nume românești, schimbate ulterior pe cale oficial-administrativă: Găureni a devenit Milkovica, Cercelani a devenit Dăbovan, Ciuciani a devenit Stanevo.

Pentru vechimea așezărilor, este semnificativă menținerea microtoponimiei de origine românească în zona cercetată (vezi *infra* 7.6.) (cf. Constante, Golopenția 1943, 121, 122, 163, 182-185; Nestorescu 1978; cf. Petrovici 1988, 417, 424) și a denumirii populare românești, *Dii*, pentru orașul Vidin. Atestat și în documentele emise în Țara Românească (Moxa, *apud* TDRG s.v. *șchiau*), toponimul *Dii* este înregistrat în aria graiurilor sudice, în producții folclorice (HEM, 685; Nestorescu 1996, IX; Boceanu, *Glosar*, 8; Vârcol 1910, 42, XLVII: *Popii să duceau cu câte-un*

sac dă nuci la *Dii și-l făcea popă.*), fapt ce demonstrează existența unui spațiu de convergență etnică și lingvistică.

6.6. Legătura dintre românii din nordul și sudul Dunării a fost favorizată¹³, după părerea noastră, și de relațiile permanente dintre populația bulgărească și cea românească, în toată istoria sud-estului european.

Sursele folclorice completează datele istorice. În acest sens, amintim amplul studiu al lui Al. Iordan (1938, 148-210). Acesta consemnează, în folclorul balcanic (poeme epice, cântece de Crăciun), faima militară a domnilor români din familia Basarab care au reperat victorii, pe teritoriile de la sudul Dunării, asupra turcilor: Vladislav (Vlaicu Vodă) (1364-1377), Radu I (1377-1385), Mircea cel Bătrân (1386-1418), Dan II (1422-1426, 1427-1431), Iancu Vodă Sibianul (Ioan Corvin) (1441-1456) și Mihai Viteazul (1593-1601). O inscripție grecească descoperită la Silistra, datând din 1408, menționează că, în anul 1401, voievodul Mircea cel Bătrân i-a înfrânt pe turci (cf. *Istoria românilor*, IV, 287).

Influența culturii române asupra populației balcanice a făcut obiectul a numeroase studii (cf. Bogrea 1926; Capidan 1943, 238-242; Pop 1966, 520; cf. Pușcariu 1976, 305-309). Această influență s-a manifestat, sub aspect lingvistic, în terminologia agricolă și pastorală, prin împrumutarea unor termeni legați de îmbrăcăminte, botanică, obiecte casnice, jocuri populare, meserii, relații sociale, termeni entopici, onomastică etc., – în general, elemente lexicale specifice, mai ales pentru aria nordică a graiurilor bulgărești (cf. Rosetti 1968, 429-431; Mladenov 1972; Rădulescu 1958; Nestorescu 2002, 83-87).

În epoca modernă, în secolul al XIX-lea, contactele între Bulgaria de nord și Principatele Române s-au desfășurat pe mai multe coordonate: schimburi intense între centrele comerciale în curs de dezvoltare din aceste țări și deplasarea unor muncitori agricoli sezonieri, proveniți, mai ales, din satele de pe malul drept al Dunării, dar și din nordul Bulgariei, în Muntenia, stabilirea temporară a unor intelectuali patrioți de etnie bulgară la București (cf. Mutafçjeva, Vianu 1971, 250). Istoria renașterii culturale și politice a Bulgariei este legată de spațiul românesc. „Nella storia culturale degli Bulgari [...] numerose personalità che hanno contribuito al progresso culturale, religioso e politico di questi popoli, sono di origine romena...” (S. Pop 1966, 520). În provinciile românești au fost elaborate și tipărite în limba bulgară multe dintre cărțile care au contribuit la rededeșteptarea națională și au culminat cu crearea statului bulgar modern prin tratatul de pace de la Berlin în 1878 (cf. Nestorescu 2002, 10).

¹³ „Înainte de 1913, n-a fost aici [pe malul Dunării] o graniță strict păzită. Contactul de pe un mal pe altul era foarte viu” afirma E. Petrovici (1988, 424-425). În același sens. L. Preda (1937, 232) menționa, pe baza anchetei dialectale desfășurate în com. Călărași, jud. Dolj: „Am găsit un bătrân, Ghiță Petra, 109 ani, care mi-a spus că neamul său se trage de peste Dunăre, din Vrața, și că strămoșii lui au fost români. Mi s-a spus că au avut întotdeauna legături cu românii de lângă Dunăre, din Bulgaria, având chiar rude și prieteni, cum este Lescovăț, sat aproape numai de români – după mărturia lor – apoi Rahova, Orășel (Oreava), Codoslui (Kozlodui)”.

7. CONSIDERAȚII SOCIOLINGVISTICE

7.1. După informațiile oferite de localnici, în trecut, relațiile matrimoniale se stabileau numai între satele românești din nordul Bulgariei¹⁴: *Înainte ai noștri a țânut să nu să ducă la bulgari. Mult a țânut. Acușa nu mai țân* (Db VIIa)¹⁵.

7.2. Rugați să numească și alte sate unde se vorbește românește, informatorii au enumerat localitățile cu populație românescă din dreapta Dunării: *Când vii de la Silistra până la Vidin, toate satele poa[te] să știe rumânește* (S VIII); [Satele] *aștea pă marginea Dunerii care toți...știe, a știut, acușea...numa, toți tinerii vorbește bulgărește* (S VIII); *Și-ncolo-nspre Lom, dă te duci înspre Lom, tot așa să vorbește [românește]* (D Va).

7.3. Locuitorii acestor sate au fost și sunt, în marea lor majoritate, vorbitori nativi de limbă română, la nivel dialectal: *Tot satu vorbea rumânește; ama după ce ne mai mărirăm noi, începu să zăbrănească, să nu mai vorbim rumânește* (C VII); *Iemi în casă am învățat-o [limba română] dă la mama, dă la copii alți. Aicea satu-osta rar om ieste să nu știe rumânește* (Dr VIII); *Toți vorbește, toată lumea vorbește rumânește, nici țâgani n-avem numa d-ăștia care sânt de limba noastră și câteva case bulgari am avut aicea* (S VIII); *Băta și ea e bulgăroaică, și bātu e bulgar, și știa amândoi bine limba voastră și o vorbeau dăcât pe ea, mai rar bulgărește. Pot să spun că nici nu putea bine să vorbească bulgărește. Și toți din vrâsta lor era tot așa* (Z VI); *Acasă vorbeam tot românește cum vorbim cu voi. [...]* *Ete acușa aștea, comșii care sânt tot rumâni, aicea satu tot e rumân* (Zl₂ VIII); *Ș-ete am udit noi mai bătrâni acușea ...de nă țânem limba și nă țânem legea și ne țânem de toate ielea și praznicele [...] și biserica o țânem* (Sl VII).

Dacă părinții și bunicii subiecților anchetați nu cunoșteau deloc limba bulgară, în momentul de față, numai cei din generația vârstnică și cei de peste 40 de ani, cu unele excepții, continuă să vorbească limba maternă, iar copiii și nepoții acestora nu mai știu să vorbească românește:

[Tot satul vorbește românește?]

Păi nu e toț. Acușa mladiti nu mai vorbește.

[Nu se vorbea bulgărește?]

Nu se vorbea bulgărește (C VII); *S-amestecară rumânii cu bulgarii nu mai s-alege. Și...dân rumâni, tiner-eștia... mai că nu mai știe rumânește* (G VII); *Io sîn aicea lângă școală și n-auz nici un copil rumânească să spuie, că-i mai mare, că-i mai mic. După noiăștia care sântem n-a să mai vorbească. Sântem bulgari* (M Vb); *A băieți știe [românește], băieți mei, ama nepoți nu știe* (C VI); [Fetele] *cam*

¹⁴ Mama subiectului VI din Milcovița era din Debovo; soțul subiectului V din Șiacovo este originar din Dăbovan; tatăl subiectului VII din Lencovo a venit din Milcovița și s-a căsătorit cu o femeie din Șiacovo; subiectul V din Guleanți este născut în Milcovița; bunica informatoarei VII din Zagrajden era din Ghigheni Mahala; mama informatoarei VII din Ghigheni era originară din Dăbovan; părinții informatorului VIII din Ghigheni Mahala au plecat din Zagrajden când s-a revărsat Dunărea; mama informatoarei VII din Ciuceani era din Zlatia₂.

¹⁵ Menționăm că toate citatele au fost reproduse cu simplificarea transcrierii fonetice.

puținel a-nvățat rumânește (Gh M VIII); *Da copiii noștri nu știe rumânește* (Ci VII).

Toți cei din generația în vârstă astăzi sunt bilingvi, însă se exprimă mai ușor în limba maternă: *Meșeno și bulgărește și rumânește. În casă vorbim samo rumânește. Când inșim pă drum, pă la...cu oamenii vorbim bulgărește* (Gh M VIII); *Pă mai bine știu rumânește. D-aea ma...dacă s-a norojât acuși cu voi, vorbesc ama, dacă ie bulgar, vorbiți founu eo pot să mai mă-nțăleg?! (C VII); Și mai mult noi amândoi vorbim rumânește, moșu cu baba vorbește rumânește (DV VII); Mai bine-m vine pă rumânește (G VII).*

Comunicarea între generații, între părinți și copii și între bunici și nepoți, în cadrul aceleiași familii, se face exclusiv prin intermediul limbii oficiale – bulgara, întrucât tinerii nu mai cunosc limba maternă: *Am două fete, nu știe rumânește, înțelege, dar nu știe să vorbească (L VII); [Fetele] vorbește bulgărește când vin aicea (Gh M VII); Noi nu vorbim bulgărește, samă când vin copiii vorbim (Ci VII); [Fata] înțelege, ama nu poate baș să vorbească, că aicea a învățat bulgărește, tot cu bulgari. [...] Da nepoatele nu știu nimic-așa (SI VII).*

Nu este lipsit de interes să menționăm faptul că, în generația părinților subiecților anchetați, bulgăroaicele măritate accidental în satele românești din nordul Bulgariei, învățau perfect limba comunității: *Ta-su a lui e istinschi rumân și mă-sa e balcangioaică ot Balcan, vorbește rumânește mai bine decât mine (Ș V); Muma mea a fost bugarcă, ama s-o ...fi-ntălnit-o, nu zâci că e bugarcă, românește nace a cistit cum am vorbit noi, tata. Așa și ea a vorbit. Limba rumânească e mult ușoară (SI VII).*

7.4. Procesul de asimilare este astăzi foarte avansat. Bulgara acționează ca limbă standard dominantă, cu funcție esențială de comunicare între grupurile etnice. Graiul românesc din nordul Bulgariei este redus la un instrument de comunicare secundar, în sânul unor comunități rurale restrânse.

Procesul de deznaționalizare și de asimilare lingvistică a fost determinat de mai mulți factori:

7.4.1. Învățământul în limba bulgară (cf. Vâlcu 1998, 103): *Nu, păi școală rumânească, vopșe, n-a avut aicea; În casă vorbim bulgărește. Ale băta, ale bătu a vorbit rumânește că...n-a știutî...n-a-nvățat [...] n-a avut școli (S VIII); [Școală rumânească] nu s-a făcut niciodată și nici n-are să să facă, că înainte...socru-meu, când era el, urea mult rumânii, cerea să-i trimeață pân Rumânia (Gh VIII).*

7.4.2. Interdicția de a vorbi românește¹⁶. După mărturia subiecților din Milcovița, Lencovo și Zlatia₁, femeile care erau surprinse vorbind limba maternă,

¹⁶ După Primul Război Mondial și după încheierea tratatelor de pace, atât Iugoslavia, cât și Bulgaria au dus o politică oficială de deznaționalizare a populației românești, prin măsuri consemnate de documente: interdicția de a înființa și funcționa școli românești, interzicerea de a folosi limba română în timpul serviciului divin; confiscarea cărților în limba română, interdicția de a vorbi românește în biserică, pe stradă, în locuințe, instituirea de amenzi și pedepse corporale administrate românilor de către autorități pentru motivul de a fi vorbit românește; „bulgarizarea” forțată a numelor românești de către autorități (Vâlcu 1998, 103).

pe drum sau în curte, erau luate la bătaie sau erau amendate: *Ș-odată erea un cmet aicea. Buciarov îi zice. Trecea pin sat aicea... și-i lua. Care știa rumânește vedeai că-l globea o sută ș-un franc (Z₁₂ VIII); Era un bulgar bătrân care la fântână sta cu pușca acolo și să ...cerea să nu vorbească lumea rumânește. Aicea e Bulgaria și să nu să vorbească rumânește. Da oamenii sânt rumâni și nu știe bulgărește și el le-a pus așa gloabă cu bani (Z₁₂ VII).*

7.4.3. Efortul autorităților bulgare de a „camufla” și de a schimba numele românești: *Rădăcina mea e rumânească, ama... pi urmă cân a venit deveti... cum ești? Florea. Nu Florea, Țvetan. Flore-i floarea, a pă bulgărește floare i zăce sfete. (Ș VIII); Cân mi-a venit pasportu în...savet, primariu a-ntrebat pă unchiașu... „nevasta ta ș-a polucit păsportu?” Cică „n-a polucit”. A...tatăl meu e Florea și ei atunci vlaşco...și n-a vrut să zăcă Florea, zice Țvetco. D-aia mă zăc Țvetanova, Anghelina Țvetanova Mărinova, că...n-a vrut primariu că ieste vlaşco, Florea, vlaşco (Gh M VII).*

7.4.4. Disprețul manifestat de bulgari față de români: *Să pierde obiceiurile [...] Să ți spui că și din rumâni, d-aicea, și să cei să faci ceva cam ț-ă rușâni că ... vezi fun bulgar dă „ce! iacătă rumânii ce face!” Și câteodată ieste dă să și cam păzaște. I-auzi femeia ce-a spus? I-a fost... i-a murit bărbatu-su ș-al iei și i-a fost rușâne să plângă pă rumânește c-o să se rază dă ia. Și d-aia sântem mai puțâni rumâni și mai mulț bulgari. Și vez că...te ia în răs și d-aia cam să păzaște rumânii dup-aici (L VII); Cân iera mici le zăcea la școală că rumâneasca le pricește (M v_b); Ne-adunăm noi rumânele de-aea nu mie mi-e că sân ele bugărci, imi vorbesc io limba mea, ce-am io cu ei? Las să rādă, las să facă ce-o vrea (S I VII).*

7.4.5. Mobilitatea socială determinată de migrarea tinerilor spre orașe: *Cât merge vremea atât mai mult [...] să pierde limba asta și tinerii vorbește mai rar, mai rar vorbește rumânește, fică el scrie bulgărește, cetește bulgărește, umblă prin țara toată, să-ntâlnește numa cu bulgari (Z VI).*

7.4.6. Existența unor monografii, în fiecare localitate, de cele mai multe ori redactate de către diletanți, în care istoria satului și originea locuitorilor sunt prezentate în conformitate cu punctele de vedere oficiale ale istoriografiei bulgare (cf. Nestorescu 1996, XIV). Conținutul acestor lucrări este cunoscut și însușit de către locuitorii satelor: *Aicea are istorie scrisă, acolo era în sovet, ama acuma dă când e el [satul] și cum și cine a venit aici și cine a trăit aici? Avea mulț rumâni mai nainte. A avut mulț rumâni din Rumânia fugiți aicea, care din armată a fugit, care aminterea a fugit ș-a venit aicea și...a trăit aicea multă vreme. Din ei s-a-ntors în Rumânia, din ei a murit aicea (Dr VIII); A fost turci aicea. S-a dus din ei [dintre bulgari] în Rumânia și s-a-ntors iar îndărăt în Bulgaria și multe rumânce, rumânce a venit aici neveste, femei [...] și s-a măritat aici și copiii învăță dă la mama limba mai mult (S VIII); Io aș vrea să vă spun cum a învățat limba română: fiecare familie a avut luntre, s-a urcat în luntre și s-a dus la Corabia [...] rumâncele a învățat copiii la limba voastră [...] dacă trăiește în Bulgaria, să simte bulgar (Z VI); A vremea turcului [...] Bulgarea a fugit în România să scape de turc și dup-aea să-ntorc îndărăt, după zăce. doozeci dă ani. Ș-aicea-n Bulgarea, pă*

vremea cu turcu, la anu opt sute șazececi, [...] a venit ungarță [...] și fură și bulgari care [...] fuge-n Rumânia [...] și d-aea noi știm puțân rumânește (Gh VIII).

7.4.7. Cu unele excepții, românii din satele anchetate se consideră bulgari¹⁷:

[Spuneți mereu «voi, românii», dar dumneavoastră ce credeți că sunteți, români sau bulgari?]

Bulgari (M va și S VIII); *Nouă ne zice rumâni [...] că știm rumânește [...] bulgari sântem, vorbim rumânește, așa s-a pomenit din bătrâni. Bătu a știut rumânește, a-nvățat copiii lui, mama a știut românește, a învățat pă noi* (DV VIII); *Ne zice rumâni nouă că știm rumânește și vorbim rumânește...a bulgari sântem, curați bulgari* (M VI).

7.4.8. În majoritatea satelor există astăzi și populație bulgărească, venită fie prin căsătorie, fie, cum este situația în satele Lencovo, Șiacovo, Zagrajden, implantată pe cale oficială, prin cumpărare de terenuri în ultimii 70 de ani: *balcangiii* (veniți din Balcani) și *bejenii* veniți din Macedonia. Atât *balcangiii*, cât și *bejenii*, locuiesc în mahalale distincte ale satului, care, la origine a fost, în întregime românesc: *Mă-sa omului meu este balcangioaică ot Balcan* (Ș V); *Avem bejeneți în malaua aia acolo; N-am fost ca bejeneți să mute dă colo dâncolo* (C VII); *Noi le zăcem bejenii, aduși dânc...dă la Machedonea, viniți dânc Sârbia și noi aicea...le zăc bejenii sârbi bejenii* (M va); *Și câteva case bulgari am avut aicea, ...a venit din nuntru [din centrul Bulgariei] și a găsit aicea meserie ș-a făcut aicea firme* (S VIII).

7.4.9. Până la formarea statelor naționale în Peninsula Balcanică și, prin urmare, până la stabilirea frontierelor de stat, a existat o legătură permanentă, pe linie matrimonială, între românii de pe cele două maluri ale Dunării. Unii dintre subiecții anchetați își amintesc că bunicii au venit din România, din satele din

¹⁷ Faptul este ilustrat și de Zaharia Stancu în romanul *Descult* (Editura pentru Literatură, București, 1964, 554):

- Vorbești bine rumânește, bulgarule. Ai trăit la noi în țară?
 - Nu n-am fost niciodată la voi în țară până acum.
 - Ești rumân?
 - Nu. Sunt bulgar, dar alde hătu au fost rumâni. Trăim pe lângă Plevna.
 - Cum te cheamă?
 - Mihai Sperie-Vacă.
 - Și la voi în casă cum vorbiți?
 - Câteodată bulgărește, câteodată rumânește – cum ne vine mai bine la gură. Da mai mult rumânește vorbim.
 - Și cum se numește satul vostru?
 - Noi îi zăcem Găureni, dar bulgarii îi spun satului nostru Gavreno. Suntem mulți bulgari care vorbim rumânește în Bulgaria.
 - Și noi suntem mulți români care vorbim bulgărește în România. Pe mine mă cheamă Stoian Velciu și ai noștri trăiesc într-un sat de lângă Pitești, de când ne știm. Și-n casă vorbim de obicei bulgărește. Așa am apucat din bătrâni...
- Bulgarul Sperie-Vacă a început să vorbească bulgărește cu românul Stoian Velciu.*

judetul Teleorman (cf. G. Weigand, în Constante, Golopenția 1944, 42-43): *M-am pomenit în limba română. Bunica, bunicul, pă în partea tata, și-n partea mării, sân rumâni. Cân am plecat întâi la școală, n-am știut limba bulgară ...mulți ani așa ascult muzica, vorbim pă rumânește acasă, toate alea ce-i din Rumânia...dar așa în Bulgaria trăiesc, limba o-nțăleg, da mulț ani mi-era așa teamă, nu nu știam ce sânt, ...io nu știam, bulgar sânt, or rumân sânt? ...Să socotesc că io sân bulgar din originea română. Înțălesai c-am rude prin vecini, în România (D VIII).*

Deși toți se consideră bulgari, aceștia percep muzica populară românească, în comparație cu cea bulgărească, ca pe o muzică ce le aparține: [La „Aranghelu”, la Crăciun] *mult frumos cânta rumânește. Noi, dă la Rumânia, io unde ședeam io fată, ședeam în satu-osta, ama dă la vale sântem, partea dă la vale, și s-audea noaptea dă la rumâni, dă dâncolo. Rumânii cân cânta: „Școală, școală, fată mare, / Să mi-aprinzi [o] lumânare, / Lumânare între icoane, / [Lumânare] între răscruci, / Unde e merele dulci”. Așa un lucru afară ascultam cum cântă rumânii dâncolo, așa frumos era ș-aicea, ș-aicea cânta rumânește, ma cânta și rumânește și bulgărește (Dr VII);*

[De unde știți atât de bine românește? Ați fost în România?]

În România am fost numai dă dăori câte o zi, două. Ama aicea cu rumânii ne-ntâlnim pă Dunăre, iei vin aicea și asta ieste mulți acușa. Babele noastre, babele lor și moși din vreme își vorbește rumânește ... Vlahia io zic că ea a apucat ș-aicea pângă Dunăre și dâncoace. Cu-o vorbă io așa zăc că sântem nepoți de rumâni ...că cân cântă cântecu rumân te-nțeapă aici în piept.

[Asta-i proba.]

Asta-i proba...Da noi obicim pă Bulgarea, c-aicea sântem născuți, aicea am trăit, aicea toate alea ne este legat. Ama cân cântă cântecu bulgăresc nu te-nțapă în burtă cum te-nțapă cântecu rumânesc. Asta-i dreptatea (DV VI); La români muzica o ascultăm ...cân îi prindem până cân nu fârșește, nu. Măria Lătărețu...nainte te omorea pentru dă aea aicea (M VI); Mai mult îmi place rumânească s-ascult, da. [...] Și-m place tot la făreani să pot să apuc, cân cântă, nai îmi place, ama nu-i întotdeauna (Ci VA); Ee! rumânească cân o aud [...] „bir oiță bâr! / vin și vântu[ri], / vin și ploi, / da io stau tot la oi”. Și pe aștea cân le-aud, dragu meu, ama mă trage de Rumânia (SI VII).

7.5. Deși poartă nume oficiale bulgărești (cf. Weigand, în Constante, Golopenția 1944, 37; Noe, Popescu-Spineni 1939, 73), oamenii din sat se cunosc după „ginsuri”, nume și supranume evident românești, care reprezintă cea mai importantă formă de identificare, moștenită de la părinți: *ale Pastramagiu, ale Stoian, ale Potoiaș, ale Gârleanu, ale Neda, ale Topor, ale Caraivan, ale Surdu, ale Mușat (C VI); Răducănovii, Mușătoșii, Crăciunovii (S VII); ale Chircă, ale Ristea Lucu, ale Moșârcașu, ale Șecher, ale Popa, ale Tone, ale Despa, ale Mircea, ale Netejoară, ale Viranu, ale Opreșanu, ale Alexe (DV VIII); ale Pantelimon, d-ale Lunga, ale Camencea, ale Aigăru, ale Dimu, ale Giucă, Borca (L VII); ale Căinaru, ale Smochină, ale Gripcea, ale Lincă Niculai, ale Zbanghia, ale Conăciu (Ș VI); ale Pircu, ale Tocilă, ale Guguman, d-ale Bărboi, d-ale Pințoiu, d-ale Ciurel, ale Dovleac (Z VIII); ale Gulie, ale Țuicu, ale Prinea, ale Băcan, ale Goci, ale Popa*

(D VIII); *ale Moș Petre Gherghina, ale Tocilo* (Gh M VII); *ale Dinu lu Vană, ale Mășu, ale Balaci, alde Loveanu, ale Cotoi, ale Dimu Voitîș, ale Gancea, ale Bercu, ale Țugui, ale Colceagu, ale Voicu, ale Barbu, ale Prinu, ale Tololoi, ale Dișe, ale Tănase, alde Stan Matei* (Z₁₂ VIII).

7.6. De asemenea, microtoponimia acestor sate este românească. După mărturiile unor informatori, chiar și populația bulgărească, care trăiește astăzi în aceste sate, utilizează, pentru numele de locuri din vatra satului, denumirile date de români: *Câmpu Bujoruli, Câmpu Slătineanuli, Talipu, Âriile, Valea Moș Ghenii, Lunca* (C VI); *Dealul ale Popa, Dealul Săliștii, La Măguri, Măgura ale Bârcă, Valea Cercului, Valea Bujoruli, Valea Morii, La Gâscă, După Vii* (S VIII, VII); *Viile ale Vechile, Țelinile, Nucetu, Chiunca, Salcâmii ale Chirță, Vârtope, Drumul Morii* (DV VIII, VII); *Valea Mandrii, Valea Baba Lincă, Valea Orașului, Valea Liliacului, Valea Corbanului, Valea Braniștii* (Ș VI); *Pă Grind, Părțile Lungi, Pă Șapte, Nuiete, Găldău ăl Lung, La Severin* (Z VIII, VII, VI); *Vidra, Grindu Păruli, Vlacu* (D VIII); *Soat, Țelinile, Micancea, Iepuran, Fântâna alde Loveanu, Fântâna alde Stan Trandafir, Fântâna ale Mărie Jije, Fântâna alde Iepuran* (Z₁₂ VIII).

7.7. Practicile rituale sau obiceiurile calendaristice cunoscute în copilărie de către vârstnici și chiar de către cei din generația medie se integrează zonei sudice a teritoriului dacoromân (Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea) și, uneori, și Moldovei: *Brezaia, Călușul, Frații lunatici* (înfătășirea și însurățirea), *Iordanul, Joimari, Paparuda, oprirea ploii* (Muma Ploii, Tat-al Soarelui), *Sărbătoarea Viilor* (Zărezan), *Simți, Brazda Verde, Sântoader* (Încurarea cailor) (cf. Fochi 1976); practici magice pentru îndepărtarea strigoilor (dresul sau părilitul mortului), ritualuri la naștere (ursitorile), la nuntă (fedeleșul, rachiul, mersul la apă), turta furnicilor, focuri de Lăsatul Secului, etc.

8. Cercetarea, *sine ira et studio*, a graiurilor dacoromâne transdanubiene, vorbite astăzi, exclusiv, de către generația vârstnică (prin urmare într-un moment în care se constată dispariția lor ireversibilă), este nu numai în beneficiul dialectologiei românești, sincronice și diacronice, ci și în cel al „lingvisticii balcanice”, unde, pe lângă celelalte limbi vorbite în Peninsula Balcanică, un aport deosebit l-a avut romanitatea orientală (cf. Poghiric 1983, 117).

LISTA LOCALITĂȚILOR ANCHETATE ȘI A INFORMATORILOR¹

DEBOVO [=Db], regiunea Plevna. Satul, așezat la 20 km sud de Nicopole, pe râul Osâm, afluent al Dunării, și la 25 km de Plevna, are populație mixtă. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944, 47-48), la începutul secolului trecut, erau 598 români, 452 tătari și 203 bulgari. Recensământul bulgăresc din 1920 menționează 857 români și 278 bulgari (Vâlcu 2005, 94). După C. Noe, M. Popescu-Spineni (1939, 64) erau 400 case de români și 100 case de bulgari: *Ai noștri să mărită la ei [cu bulgarii], ai lor la... ne-am amestecat [...] și cu turci ne-am amestecat* [Db VIIa]. După T. Balkanski (1999, 43) în sat ar exista 250 case de români, 20 case de tătari și o colonie de cehi. „Vlahii” ar fi originari din Turnu Măgurele din satul Moldova (*sic!*).

Ocupații de bază: agricultura și creșterea oilor. Mulți dintre localnici au lucrat ca muncitori la Plevna. Învățământul se face, exclusiv, în limba bulgară.

Ciobanova Maria [VIIa], 68 de ani; șapte clase în limba bulgară. Tatăl informatoarei era originar din sat, iar mama din Slatina, localitate aflată la 10 km: *Tata e născut aicea, ma mama e născută în altu sat, în Slatina [...] la zece kilometri să fie*. A lucrat în sat *la mandră, am făcut brânză*, de unde a ieșit la pensie. Nu a fost plecată în alte localități. Vorbește foarte curat românește.

Mateeva Radcova Dimitrinca [VIIb], 60 de ani. A urmat șapte clase în limba bulgară. Soacra ei este originară din Guljanci (Guleanți/Gulenți). Nu a fost plecată din sat: *Noi în sat am șăzut*. Soțul ei, pensionar, a lucrat ca muncitor la Plevna, unde locuiesc și cei doi copii ai lor. Bună povestitoare. Vorbește cu naturalețe și povestește cu multă pasiune și evidentă plăcere în limba română.

Todici Iancov Mărin [VI], 51 de ani; șapte clase în limba bulgară. A fost tractorist și a lucrat la fabrică în satul Cercovița. Soția informatorului este originară din Cercovița.

DRAGAȘ VOIVODA [=Dr] (fost Ermenlui, Armalui, până în anul 1934), regiunea Plevna, este situat pe malul drept al Dunării, la 74 km sud-vest de Nicopole. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944), în jurul anului 1900, în localitate erau 329 români, iar după C. Noe, M. Popescu-Spineni (1929, 64) erau 600 gospodării românești. După datele obținute de la informatori, în prezent ar fi 300 de case și *o mie și... o sută și doo sute dă inși*. Locuitorii se ocupă cu agricultura și cu creșterea oilor. Legenda satului amintește de voievodul român, Dragoș.

¹ Datele referitoare la localități sunt preluate din lucrări mai vechi, publicate până la cel de al Doilea Război Mondial, deoarece nu avem informații recente despre numărul exact al elementului românesc de pe malul drept al Dunării. Aceste informații succinte constituie însă factori extralingvistici determinanți pentru cunoașterea și înțelegerea situației actuale a graiurilor românești din nordul Bulgariei.

Nicolov Ilie [viii], 66 de ani; a urmat școala medic în limba bulgară. După terminarea stagiului militar, a lucrat 7 ani în armată, iar apoi în colhoz ca brigadier. Este și vânător. Bunicul din partea tatălui era bulgar, venit din zona Balcanilor, iar cel din partea mamei, *rumân dă la Caracal*. Este soțul informatoarei Elena Miteva Nicolova. Are două fete căsătorite, una locuiește la Nicopole, iar cealaltă în Trojan.

Deși vorbește foarte bine românește, el consideră că stăpânește mai bine limba bulgară pentru că *la noi în casă tat-al meu nu da să vorbim ...rumânește*. Povestește frumos și cu multe amănunte.

Nicolova Miteva Elena [vii], 60 de ani; a urmat 4 clase în limba bulgară. A lucrat în agricultură. Este soția informatorului Nicolov Ilie. Excelentă povestitoare și bună cunoscătoare a obiceiurilor și tradițiilor locale (Lăsatul Secului, „Simți”, Joimari, Sfeti Gheorghe, Sântoader, Sfeti Niculai, Crăciun): *Eu une ședeam eu fată [...] dă la vale sântem, partea dă la vale, și s-audea noaptea... dă la rumâni, dă dâncolo; rumânii cân cânta „scoală, scoală fată mare”*.

CERCOVIȚA [=C], regiunea Plevna. Se află pe malul drept al Dunării, la 5 km de Nicopole. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) erau 331 români, iar după C. Noe, M. Popescu-Spineni (1939, 64), 300 gospodării românești. Recensământul din 1920 (cf. Vâlcu 2005, 94) menționează 434 români și 2 bulgari. Recent, T. Balkanski (1999, 109-110) vorbește de existența a 720 de locuitori.

M. Mladenov (*apud* Balkanski 1999, 109, 110) subliniază că este sat românesc. În localitate s-au așezat și români veniți din satele Debovo și Somovit, precum și *băjeniți* (cf. Balkanski 1999, 110).

Locuitorii se ocupă cu agricultura și creșterea oilor.

Pastramagiu Nata, zisă *ale Pastramagiu* [vii], 82 de ani; nu are școală: *În vreme nu te-ntreba niminea dă șăcoală [!] azi te lua să te duci să pui porumb, mâine să te duci cu boii*. A lucrat în agricultură și s-a ocupat cu creșterea oilor. Nu a fost plecată din sat: *Nicăierea n-am plecat dânc sat*. Cunoaște puțin limba bulgară: *Știu păținel și bulgărește [...] păi mai bine știu rumânește*. Cunoaște obiceiurile vechi („Simți”, „Sântoader”, „Muma ploii”). Este mama informatorului Stoicov Dimitrov Țvetan.

Stoicov Dimitrov Țvetan [vi], 64 de ani; a urmat 4 clase primare în limba bulgară. Este tâmplar. A lucrat ca muncitor în Nicopole. Are doi băieți: unul a rămas în sat, iar celălalt locuiește la Plevna. Copiii lui nu vorbesc românește. Informatorii se consideră români.

SOMOVIT [=S], regiunea Plevna, sat situat pe malul Dunării, aproape de vărsarea râului Vit, la 12 km vest de Nicopole și la 42 de km de Plevna.

Satul este atestat, sub numele Samovit, într-un document din 1462, cu ocazia campaniei întreprinse de Vlad Țepeș la sudul Dunării (*Istoria Românilor*, IV, 357), iar, apoi, între anii 1620-1644, se menționează că satul avea 18 case (cf. Elena Grazdanova *apud* Budiș 2001, 34-35); După G. Weigand (în Constante,

Golopenția 1944), satul a fost compact românesc, având 1000 de locuitori. Recensământul din 1920 înregistrează 1092 români și 357 bulgari (cf. Vâlcu 2005, 94). C. Noe, M. Popescu-Spineni (1939) înregistrează 650 de case românești. M. Mladenov (*apud* T. Balkanski 1999, 97) avansează cifra de 617 vlahi și 83 bulgari. Din mărturiile informatorilor, în prezent, satul numără 2000 de locuitori. În vatra satului s-au descoperit urme romane (cf. Balkanski 1999, 97).

Localnicii sunt agricultori și pescari: *Pescari a fost nainte, satu-a fost pescăresc*. Prin sat trece calea ferată, construită în 1899, care face legătura cu Sofia și Varna și a existat și port la Dunăre prin care se făcea comerț cu România: *Ș-a adus bucate-aici, și d-aici le-a-ncărcat la șlepuri, a sare vinea din Rumânia*. Locuitorii se consideră bulgari, deși în sat sunt *numai d-ăștia care știm noi limba noastră și câteva case bulgari am avut aici ... a vinit din nuntru și a găsât aici meserie*.

Topciev Iliev Petăr (pêtre ĵilije topćije, topćij) [viii], 72 de ani; A urmat șapte clase în limba bulgară. Serviciul militar l-a efectuat la Plevna. A fost muncitor la căile ferate în sat. Nu realizează că este înregistrat.

Popova Oprea [vii], 70 de ani. A învățat 7 clase în limba bulgară. A fost plecată, în repetate rânduri, în România, unde stătea câteva luni pe an, la cumnatul ei, originar din sat, dr. Voinea Marinescu, fost ministru al sănătății în România.

DOLNI VIT [=DV] (fost Șamleu, Samlievo, până în 1950), regiunea Plevna, sat situat pe malul Dunării, la vărsarea râului Vit. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) satul avea 479 români și 354 bulgari. Recensământul din 1920 din Bulgaria notează 637 români și 400 bulgari (cf. Vâlcu 2005, 94). C. Noe, M. Popescu-Spineni (1939) consemnează 450 case de români și 100 case de bulgari. După T. Balkanski (1999, 47) ar exista 439 de vlahi și 350 de bulgari. Satul este atestat în anul 1693. În 1930 s-au așezat într-o mahala a satului *băjeniiții*. Pentru legenda satului vezi textul înregistrat de la subiectul viii.

În trecut, căsătoriile mixte erau frecvente. Oamenii s-au ocupat *cu pescărit, cu plugărie, cu vite, cu lighioni*. Românii se consideră bulgari.

Șecherov Dobrev Iancu (zis Șekér) [viii], 70 de ani; 7 clase primare în limba bulgară. Timp de doi ani a urmat o școală tehnică agricolă, iar apoi, timp de un an, a făcut cursuri pentru a deveni mecanic de avioane. Timp de 28 de ani, a fost mecanic la aviație, în orașul Kazanlák, de unde a ieșit la pensie. Este soțul informatoarei Șecherova Iancova Chiva și tatăl subiectului Șecherov Dumitru.

Șecherova Iancova Chiva [vii], 73 de ani; 7 clase în limba bulgară. A lucrat în agricultură. Uneori și-a însoțit soțul și a locuit la Plevna.

Șecherov Dumitru [vi], 52 de ani; este de profesie mecanic de locomotivă și locuiește în Plevna. Vorbește fluent limba română și face considerații pozitive asupra etniei corespunzătoare.

MILCOVIȚA [=M] (fostă Găureni, Gavreni), regiunea Plevna, sat situat pe malul drept al râului Vit, la 6 km de Dunăre. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) satul, compact românesc, avea 1946 de români, în urmă cu aproape un secol. Recensământul bulgăresc din 1920 menționează 2610 români și

88 bulgari (cf. Vâlcu 2005, 94). După C Noe, M. Popescu-Spineni (1939), existau 3125 de români și 52 de bulgari. După datele informatorilor, în localitate sunt „numai rumâni”. M. Mladenov (*apud* Balkanski 1999, 87) dă cifra de 1385 de vlahi și 131 bulgari. În sat s-au descoperit urme romane (cf. Drăganu 1938, 32; Balkanski 1999, 87). Satul este amintit în arhivele turcești din anul 1785 cu 30 de case și 150 de locuitori care se ocupau cu pescuitul (cf. Balkanski 1999, 88). Pentru legenda satului vezi textul cules de la subiectul *va*.

Locuitorii au practicat agricultura și creșterea oilor. Unii dintre ei au lucrat ca muncitori la gara de pe teritoriul satului. Locuitorii se consideră români.

Paraschiv Liuben, zis d-ale Petcuci, d-ale Păcală, pă preacăr [v1]. I se mai zice și *Popa*, întrucât a vrut să urmeze seminarul. 58 de ani; a urmat nouă clase în limba bulgară. Este soțul informatoarei Anghelova Mărinova Natca.

Anghelova Mărinova Natca [va], 55 de ani; a urmat șapte clase în limba bulgară. A învățat croitoria în sat. Are două fete, una medic în Plevna, iar cealaltă este elevă la liceul sanitar din Plevna. Vorbește foarte bine românește și povestește cu disponibilitate. În familie, se vorbește numai în limba bulgară: *ai noștri copii vorbește, poate să vorbească, ma cu ei nu vorbim rumânește*.

Staneva Ratcova Petca [vb], 47 de ani; 8 clase în limba bulgară. A lucrat la fabrica de conserve, ca muncitoare, timp de 16 ani, în Kirkov și apoi în Nicopole. Are un băiat care învață la liceul din Guljanci / Guleanți. Băiatul ei nu știe românește: *înțalege, nu, nu vorbește, nici o vorbă nu zăce*. Soțul ei lucrează ca muncitor în Plevna. Vorbește frumos și de la ea s-au obținut, în special, texte comparabile, cursive, bogate lexical.

ȘIACOVO [=Ș], regiunea Plevna, localitate situată la 18 km sud-vest de orașul Nicopole. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944), în urmă cu aproape un secol, erau 236 români și 71 bulgari. După recensământul bulgăresc din 1920 (Vâlcu 2005, 94), în sat ar fi existat 304 români și 121 bulgari. Ocupația principală: agricultura. Locuitorii se consideră români: *malaua, toți sântem rumâni aicea*. Numele orașelor din Bulgaria, mai apropiate de localitate, sunt folosite atât în limba română: Plevna, Loveci, cât și în limba oficială. T. Balkanski (1999, 117) afirmă că vlahii ar fi originari din localitățile Poiana și Spătăreji din jud. Teleorman, de unde au venit în 1831. Precizăm că satul Spătăreji se află la o distanță considerabilă față de Dunăre, la nord-est de Turnu-Măgurele².

Decov Maximov Vladimir [v1], 59 de ani; a urmat șapte clase în limba bulgară și apoi a învățat doi ani meseria de strungar la Plevna. Deși consideră că vorbește mai bine româna decât bulgara, se exprimă destul de greoi în limba maternă. Nu este foarte convins că este înregistrat.

² Din cauza distanței dintre cele două localități este greu de presupus că ar fi avut loc o emigrare de pe un mal al Dunării pe celălalt. Din informațiile subiectului Măndrăcelova Parașcheva, în sat există trei mahalale: *vlasi, bejeniti* (cei mai numeroși) și *balcangii* (cf. Balkanski 1998, 118). Vlașca Mahala are 100 de locuitori. După 1970, tineretul a început să plece în orașele din apropiere.

Mândrăcelova Hristova Petrova Parascheva [vii], 60 de ani, este originară din satul Dolni Vit (fost Șamleu); ocupă de 19 ani funcția de primar iar soțul informatoarei, economist de profesie, este localnic. Foarte mândră de naționalitatea ei, este extrem de primitoare și de binevoitoare față de cercetători, manifestând o reală plăcere de a vorbi în limba maternă. Din păcate, după intonația frazei și, mai ales, după dificultatea în exprimare, rezultă că vorbește aproape permanent limba bulgară, iar limba română extrem de rar.

Din motive independente de voința cercetătorilor români timpul acordat anchetei, a fost foarte scurt și nu am putut obține înregistrări bogate.

LENCOVO [=L] (fost Copriva), regiunea Plevna. Comună cu populație mixtă, se află la sud-vest de Nicopole, între râurile Vit și Osăm. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944), în jurul anului 1900, localitatea număra 1600 locuitori, dintre care 274 români: *aicea sunt mai puțini rumâni, decât bulgari*. Conform datelor oferite de recensământul din 1920 existau 375 români și 995 bulgari (cf. Vâlcu 2005, 94).

T. Balkanski (1999, 83, 84) afirmă că vlahii din Lencovo sunt originari din satele cu populație românească Dăbovani și Milcovița, veniți aproximativ în anul 1905. Statisticile recente dau numai numărul total al locuitorilor: 570 de persoane. Din spusele informatorilor, demult a existat o mahala distinctă a vlahilor. Ocupația principală a locuitorilor este agricultura.

Gheorghieva Mărinova Coprina [vii], 62 de ani. A urmat șapte clase în limba bulgară. Mama informatoarei era originară din satul vecin, Șiacovo, iar tatăl, din Milcovița. Are rude în România, în localitatea Islaz, jud. Teleorman. Soțul informatoarei era din sat. A fost de patru ori în România, în vizită la rudele din Islaz. Are două fete căsătorite în Plevna care nu vorbesc românește. Se consideră româncă: *Și iacă și pân-acușa îmi țiu rumâneasca...și mi-e drag că mi-e limba mea*. Excelentă povestitoare, cu stil curgător și închegat, bună cunoscătoare a obiceiurilor și a tradițiilor locale, mărturisește că în casă a vorbit, exclusiv, limba bulgară. Din relatarea ei rezultă, preponderent, texte lungi. Nu-și dă seama că este înregistrată.

GULEANȚI [=G], regiunea Plevna, localitate așezată pe malul stâng al râului Vit, la o distanță de 10 km de Dunăre și la 40 km de Plevna. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționează cifra de 1094 români, 605 bulgari și 96 turci. Recensământul din 1920 consemnează 1464 români și 852 bulgari (cf. Vâlcu 2005, 94). C. Noe și M. Popescu-Spineni (1939) precizează 1300 gospodării ale românilor și 500 ale bulgarilor. M. Mladenov (*apud* Balkanski 1999, 35) avansează cifra de 789 vlahi și 430 bulgari. Localitatea a fost atestată la 1673, dar „colonia vlahă” ar fi luat naștere în anul 1831 (cf. Balkanski 1999, 36). În 1964, Guleanți a devenit oraș, având liceu, motel și magazine. Astăzi sunt aproximativ 5000 de locuitori „dintre care mai mult de jumătate sunt vorbitori nativi de limba română” și se consideră *vlasii* (cf. Nestorescu 1995, 141). Ocupația principală: agricultura.

Neicova Marinova Floarea (zisă *ale Scârții*) [vii], 78 de ani; a învățat numai o clasă în limba bulgară. Este soacra informatoarei Neicova Bistra. Este originară, ca și nora ei, din satul Milcovița. Nu a fost plecată din localitate. A

muncit la câmp. Vorbește degajat limba maternă, în raport cu bulgara: *mai bine-mi vine pă rumânește.*

Neicova Bistra [v], 58 de ani; 7 clase în limba bulgară. A lucrat în sat, ca muncitoare, la confecționarea ambalajelor din lemn pentru transportul legumelor. S-a născut la Milcovița, localitate imediat învecinată, și este nepoata subiectului Anghelova Mărinova Natca din același sat. Are doi copii: o fată profesoară și un băiat, om de afaceri, amândoi locuind în Plevna. Foarte bună pentru textele tematice. Se completează permanent cu soacra ei, cu care intră în dialog, susținându-se.

ZAGRAJDEN [=Z] (fost Măgura), regiunea Plevna; așezare româncască pe malul drept al Dunării, la 28 km vest de Nicopole. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) indică cifra de 952 români. Recensământul bulgăresc din 1920 înregistrează 1115 români și 4 bulgari (Vălcu 2005, 94). După C. Noe și M. Popescu-Spineni (1939) ar fi fost 600 case de români și 40 de bulgari. T. Balkanski (1999, 71) confirmă faptul că este un sat cu populație românească, numărând 650 de vlahi, emigrați din Corabia, jud. Olt. Aproximativ, în anul 1932, s-au așezat în sat „bejenii”, bulgari originari din Belogradčik (Balkanski 1999, 71). Ocupația principală: agricultura, viticultura, creșterea vitelor.

Spasov Pascu Velicu [viii], 57 de ani; 11 clase în limba bulgară. A fost bibliotecar în sat, iar apoi primar timp de 16 ani. Se exprimă destul de greu în limba maternă și este suspicios în relațiile cu dialectologii români.

Pincioiu Sima [viii] (zis *d-ale Pințoiu*), 84 de ani; 5 clase în limba bulgară. A fost agricultor și viticultor. Din cauza vârstei, vorbește dificil, iar dicțiunea nu este întotdeauna foarte bună. Nu își dă seama că este înregistrat.

Gheorgheeva Pințoeva Mira [vii], 82 de ani; 4 clase în limba bulgară. Afirmă că bunica ei a venit, prin căsătorie, din România, din satul Gârcov, jud. Olt, iar bunicul era bulgar. Este soția informatorului Pincioiu Sima și mama subiectului Gâdeva Gheorgheeva Țvetana.

Puev Todorov Petco [vi], 37 de ani. A absolvit școala medie în sat, iar, apoi a lucrat la Plevna. Actualmente este primarul satului. Oferă informații despre originea elementului românesc din dreapta Dunării, în conformitate cu ipotezele istoriografiei bulgare: a) emigrarea românilor nord-dunăreni în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, ca urmare a situației sociale și economice dificile din Țara Românească; b) revenirea în Bulgaria a bulgarilor emigrați, din cauza războaielor balcanice, la nordul Dunării, unde au învățat rumânește (cf. Anastassova 2001, 15).

Informatorul se consideră bulgar și este convins de faptul că bunicii, ca și părinții lui, au fost, de asemenea, bulgari, deși face următoarea mențiune: *Băta? Și ea e bulgăroaică. Și bătu e bulgar și știa amândoi bine limba voastră, pot să spun că nici nu putea bine să vorbească bulgărește. Și toți din vârsta lor era tot așa. Bătrânii a-mbătrânit, fiecare când i-a venit vremea a murit, s-au dus. Și-așa să pierde limba.*

Gâdeva Gheorgheeva Țvetana [v], 62 de ani. A urmat 9 clase în limba bulgară. A muncit în agricultură. Este fiica informatorilor Pințoiu Sima și Pințoeva Mira. Foarte comunicativă.

DĂBOVANI [=D] (fostă Cercelani), regiunea Plevna. Localitate românească așezată pe malul Dunării, în dreapta satului Zagrajden, la 24 km vest de Nicopole. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționează cifra de 751 români, iar C. Noe și M. Popescu-Spineni (1939) indică 500 de gospodării ale românilor și 60 ale bulgarilor. Recensământul din 1920 înregistrează 821 români și 15 bulgari (Vâlcu 2005, 94). M. Mladenov (*apud* Balkanski 1999, 56) consemnează faptul că satul este românesc și că ar exista 1084 de vlahi. Numele vechi al satului a fost Dăbne, atestat la 1570 (cf. Balkanski 1999, 56). În sat au venit în anul 1934 bulgari „băjenii”, din Tracia, Dobrogea și Macedonia, care au întemeiat o mahala în marginea satului. Vlahii sunt considerați veniți din Izbiceni, Selișoara (sic!), Gârcov, jud. Teleorman. Din 1910, mulți locuitori veneau la lucru cu ziua în România (cf. Balkanski 1999, 57). Ocupația principală: agricultura, dar practicau și pescuitul, cultivarea viței de vie și creșterea oilor.

Guliev Ivanov Evloghie (zis *d-ali Gulie*) [viii], 62 de ani. Este profesor de limba bulgară. Facultatea a absolvit-o la Sofia, unde a studiat la alegere, ca limbă străină, limba română, constatând că este limba lui maternă. Se exprimă cu dificultate în limba română, deși dorește să vorbească românește și se consideră român. Are rude în România, în localitatea Izbiceni, județul Olt. Nu a fost niciodată în țară, deși rudele din Izbiceni l-au vizitat.

Popova Florica (zisă *d-ale Popa*) [va], 55 de ani. A urmat 7 clase în limba bulgară. Bunica informatoarei este originară din România, localitatea Corabia. A lucrat în cadrul transportului fluvial, pe Dunăre, și, astfel, a ajuns cu serviciul până în Germania. Are trei copii care locuiesc la Plevna. Răspunde concis, în texte scurte, fiind necesară intervenția repetată a anchetatorului.

Siderova Petracheva Vilena [vb], 40 de ani. A absolvit liceul, iar în prezent lucrează ca funcționară la primărie. Este măritată cu un bulgar, medic veterinar. În casă vorbește numai bulgărește. Foarte prietenoasă, binevoitoare, se străduiește să vorbească cât mai corect în limba maternă. Are doi copii studenți. Se consideră româncă.

GHIGHENI [=Gh], regiunea Plevna, localitate situată la 32 km vest de Nicopole și la 7 km de malul Dunării. Fiind situată în zona de câmpie a fluviului, localitatea a cunoscut de multe ori inundațiile. Satul Ghigheni figurează într-un document din timpul lui Vlad Țepeș (1462), când voievodul a întreprins o campanie la sudul Dunării, după ce a cucerit cetatea Giurgiu (*Istoria Românilor*, IV, 357). Lângă sat a fost descoperit un dig, cu multe movile, construit de romani, pentru a apăra regiunea de inundații. Tradiția locală spune că numele satului Ghigheni vine de la *râmsco vremea* [când] *le-a fost țar Ghiu; na țar Ghigu, atuncea...a făcut ghirezu ăsta*. T. Balkanski (1999, 24) menționează că satul se află pe locul unui castru roman și că este cunoscut de pe vremea primului țar bulgar (700-750), fiind atestat în documentele turcești de la 1430, cu numele Ghighean. După G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944), în localitate erau 1880 bulgari, 715 români, 100 turci și 145 țigani. Recensământul din 1920 înregistrează 438 români și 2963 bulgari (Vâlcu 2005, 94). C. Noe, M. Popescu-Spineni (1939)

menționează 1000 case de români și 300 case de bulgari. După T. Balkanski (1999, 23) în sat s-ar afla 1200 case (3 400 locuitori), dintre care 200 case cu vlahi, 200-300 case cu bulgari „bejeniti” și 700 cu bulgari autohtoni. Cele trei grupuri trăiesc în mahalale separate ale satului. Acesta consideră că românii s-au așezat în localitate, aproximativ, pe la anul 1800; de la această dată s-ar fi produs mai multe valuri de emigrație românească (cf. Balkanski 1999, 25).

Locuitorii sunt agricultori. Deznaționalizarea rapidă a elementului românesc reprezintă un proces mai vechi. Au existat căsătorii mixte numeroase: *ama s-amestecară rumâni cu bulgari [...] tiner-eștia mai că nu mai știe rumânește.*

Stancov Grigorov Țvetan (zis *Bulei*) [viii], 87 de ani; 3 clase în limba bulgară. A fost agricultor și „boiangiu” în sat. Refuză să recunoască că este român: *noi nu sântem români*, deși afirmă că bunica lui vorbea limba română. Este convins că *bulgarii a fugit în Rumânia să scape dă turc și dup-aia să-ntorc îndărăt [...] și d-aia noi știm puțin rumânește.* Se exprimă foarte greu în limba română, spre deosebire de sora lui, informatoarea Grigorova Ilieva Ivana.

Grigorova Ilieva Ivana [vii], 77 de ani; 3 clase în limba bulgară. A lucrat la câmp. Afirmă că bunicii sunt originari din România, iar mama din satul Dâbovani. S-a măritat cu un bulgar. Are o fată măritată în Ruse. Spre deosebire de fratele ei, informatorul Stancov Grigorov Țvetan, se consideră româncă. În texte apare frecvent opoziția: *noi rumâni / bulgarii*. Informatoare excelentă, atât pentru textele tematice, cât și pentru cele libere, povestește cu participare afectivă.

GHIGHENI MAHALA [=Gh M] (fostă Ischer), regiunea Plevna.

Localitatea este situată pe malul drept al râului Isker, la 2 km de satul Ghigheni. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționează 452 români și 373 bulgari. Localnicii își amintesc că demult, *bătârnii ăia, cu toții, vorbea rumânește.* Statisticile oficiale recente consemnează numai 620 de locuitori, fără să indice naționalitatea, dar M. Mladenov consideră că satul este românesc (cf. T. Balkanski 1966, 77). Recensământul bulgăresc din 1920 înregistrează 724 români și 470 bulgari (Vâlcu 2005, 94). În vatra satului s-au găsit urme romane. Satul ar fi fost întemeiat, după tradiție, în vremea lui Vlad Țepeș. Vlahii din acest sat ar proveni din România, din satele Urzicuța, jud. Dolj, Islaz, jud. Teleorman, precum și din satul vecin, Zagrajden (Balkanski 1999, 77-78).

Marinov Petrov Spas (zis *Pascu*) [viii], 76 de ani; 3 clase în limba bulgară. A fost agricultor și muncitor la Levski. Familia lui este originară din satul Zagrajden. Cu soția vorbește *samo rumânește. Când inșim pă drum, pă la ... cu oamenii vorbim bulgărește* Are două fete măritate la Plevna care nu vorbesc românește. Este soțul informatoarei Marinova Țvetanova Anghelina.

Marinova Țvetanova Anghelina (*de-ale Gulie*) [vii]; 73 de ani; 3 clase în limba bulgară; agricultoare. Se declară româncă: *noi sântem români*. Excelentă povestitoare și bună cunoscătoare a obiceiurilor și a credințelor locale.

ZLATIA₁ [=Zl₁] (fost Cule Mahala), regiunea Montana. Localitatea este așezată în zona de câmpie, în lunca Dunării, la aproximativ 10 km de fuviu. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționa 920 de români. Astăzi, numărul aproximativ al românilor este de 1400 de locuitori. Prin sat trece pârâul

Țibrîța. Satul are școală, biserică, primărie și farmacie. Ocupații de bază: agricultura, grădinăritul și creșterea oilor. S-a cultivat și cânepă. Satul beneficiază de canalizare.

Ghergova Vanceva Zdravca [vii], 75 de ani; 7 clase în limba bulgară. A învățat să vorbească limba bulgară în momentul în care a intrat la școală. A lucrat în agricultură și a fost bucătăreasă în sat. Foarte bună povestitoare. Este mama subiectului Ghergova Veronica [viii], înregistrată în satul Zlatia₂. Ea intervine de multe ori când este înregistrată mama ei.

ZLATIA₂ [=Zl₂] (fost Calugher Mahala), regiunea Montana, localitate situată în lunca Dunării, la aproximativ 15 km de fluviu. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționa existența a 883 români și a cifrei de 113 bulgari. M. Budiș (2001, 201) susține că acest sat este, astăzi, locuit de bulgari. Din constatările noastre, reiese că localitatea și-a păstrat caracterul mixt, semnalat de G. Weigand, alături de românii majoritari trăind și bulgari.

Subiectul Mășelov Florea a declarat că satul este românesc, dar conviețuiesc cu bulgari și țigani. Astăzi ar fi 550 de case în sat.

Mășelov Naidinov Florea (de-ale Mășu) [viii], 78 de ani; 4 clase în limba bulgară: *rumânește nu ne-a dat; vorbim acasă cu ai bătrâni cu mama, cu tata, de când ne ducem la școală, samo bulgărește*. A lucrat intermitent la colectiv, având mai multe locuri de muncă; de aceea a umblat prin numeroase localități din Bulgaria. Vorbește perfect românește. Este un foarte bun povestitor și are bucuria de a vorbi românește.

Trandafila Mladenova Nițova Jana [va], 60 de ani. A urmat gimnaziul. A fost de câteva ori în România la prieteni și o dată la Festivalul de Folclor de la Giurgiu. Este membră a „Asociației vlahilor” din Vidin. Cântă foarte frumos și face parte din formația de cântece din Vidin. Multe dintre melodiile pe care le cântă le-a învățat de la postul de radio „România”. Cunoaște numele unor cântăreți români de muzică populară. Îi place Maria Lătărețu. Mama ei era originară din Gornăi Țibăr, sat românesc: *acolo nu se vorbește bulgărește pic, samo rumânește*. Are o fată măritată în Germania.

Ghergova Georgieva Veronica [vb], 58 de ani. A urmat Facultatea de Farmacie din București, fiind farmacistă în sat. Vorbește bine idiomul matern, dar se simte influența limbii bulgare.

STANEVO [=Ci] (fost Ciuciani până în 1953), regiunea Montana. Localitatea se află la 18 km vest de orașul Lom și la 2 km de Dunăre. G. Weigand (în Constante, Golopenția 1944) menționează că satul este românesc, având 364 locuitori.

Ocupații principale: agricultura, viticultura, legumicultura, cultivarea tutunului și a cânepii și creșterea oilor. În trecut, locuitorii se ocupau și cu pescuitul.

În sat au fost 4 mori pe râul Țibrîța. Majoritatea locuitorilor, în perioada comunistă, au lucrat în fabricile din orașele apropiate, făcând naveta. Satul este

astăzi constituit din două părți: *Labeț*, unde sunt mai mulți bulgari decât români, și *Ciuciani*, care are aproximativ 400 case de români. Locuitorii satelor vecine îi numesc *vlahi*. În perimetrul satului s-au găsit urme romane: *noi sântem vlašchi imea, că sântem cică ... vlășori* (Ci VII). Înainte de a învăța limba bulgară în școală, copiii știau să vorbească, exclusiv, idiomul matern.

Stoianova Mincova Spasca [VII], 68 de ani; 6 clase în limba bulgară. Agricultoare. A lucrat în sat 23 de ani, apoi la Lom, într-un atelier de tapițerie. În prezent, este pensionară. Are două fete stabilite în Lom. A făcut excursii în România, la Craiova. Excelentă povestitoare, a fost informatoare în ancheta etnografică efectuată în 1999 de M. Budiș (2001, 183).

Ilieva Marinova Nicolina [va], 54 de ani; 7 clase în limba bulgară, de profesie croitoreasă. Este născută în satul Zlatia₂. A locuit la Lom 34 de ani, deoarece soțul ei a lucrat în oraș. Are trei copii stabiliți în Lom. A fost, de asemenea, informatoare în ancheta etnografică efectuată în 1999 de M. Budiș (2001, 313).

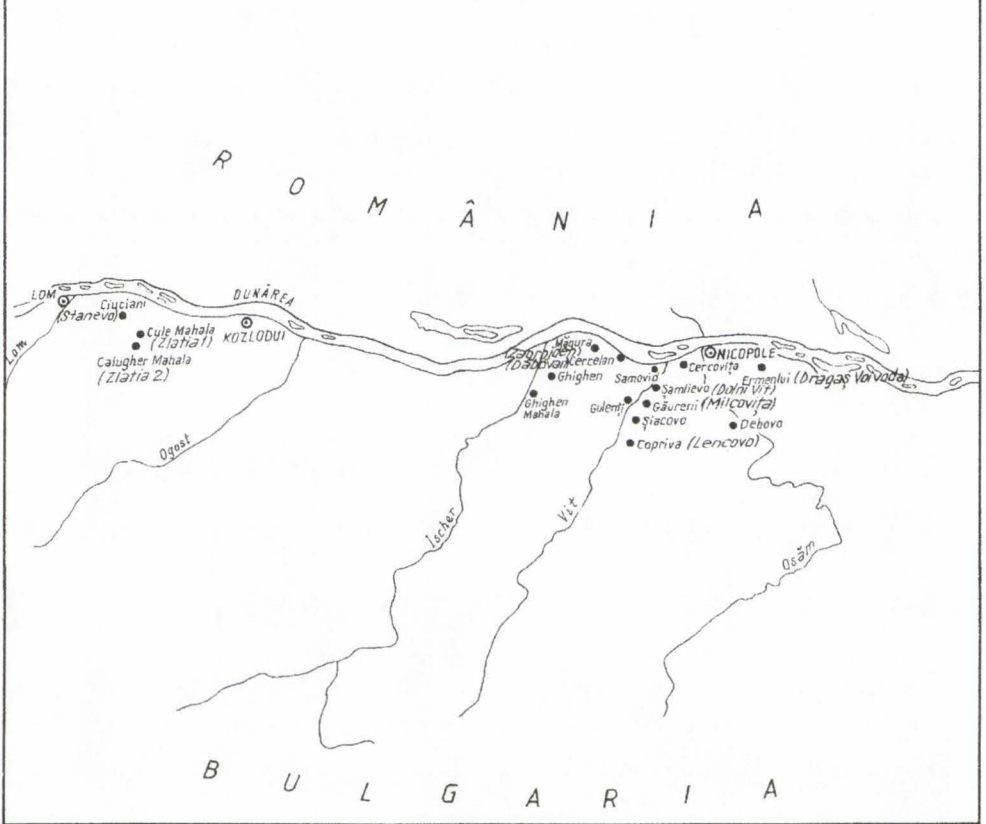
Oprova Velcova Costădina [vb], 57 de ani; cursul primar și cursuri de tractorist în limba bulgară. A lucrat ca tractoristă în sat, de unde a ieșit la pensie. Are doi copii în Lom. Foarte bună povestitoare. Vorbește foarte bine limba maternă, dar rostește / velar, sunet specific limbii bulgare.

SLIVOVIC [=SI], regiunea Montana. Localitatea se află la nord de Sofia, pe șoseaua care merge spre Vidin. După datele obținute de la subiect, în sat s-au stabilit români veniți din Timocul sârbesc.

Ionova Velica Stancova [vii], 72 de ani. A urmat cinci clase primare în limba bulgară. Tata era român, iar mama, deși bulgăroaică, vorbea bine românește: *ama s-o... fi-ntălnit-o, nu zăci că e bugarcă, românește znace a cistit cum am vorbit noi, tata, așa și ea a vorbit*. Bunica informatoarei nu cunoștea limba bulgară. Familia ei a emigrat din Serbia, de lângă granița cu Bulgaria, probabil când s-a trasat granița dintre cele două țări, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Se consideră româncă și vorbește cu plăcere și cu mândrie idiomul matern: *Limba noastră... nu mai o uit eo. Asta limba la tat-al meu. Când ascultă muzică populară românească afirmă că mă trage de Rumânia, limba mea e și cân aud, noi ne mănăm pe-a noastră rumânească*.

Bună povestitoare, comunicativă și plină de bunăvoință, ține să relateze cât mai multe obiceiuri.

LISTA LOCALITĂȚILOR ANCHETATE

1. ACCENTUL

În general, în cazul accentului, graiurile cercetate prezintă același tip de accentuare ca și graiurile dacoromâne sudice.

1.1. Se păstrează accentul etimologic în *blástăm* (Ci VII), semnalat în graiurile dacoromâne nordice și vestice: Banat, Transilvania, Maramureș, nord-vestul Olteniei și nordul Moldovei, ca și în dialectele aromân și meglenoromân (ALR II s.n., VII, h. 1881, 1882; Tratat, 244, 358; Saramandu 1986, 227).

1.2. Trecerea de la un tip flexionar la altul a făcut ca accentul să-și schimbe locul la pers. I și a 2-a pl. ind. prez. și conj. prez. la verbele de conjugarea a III-a, care se conjugă după modelul verbelor de conjugarea a II-a. În felul acesta, în flexiunea verbală se produce o simplificare a structurii accentuale.

Se accentuează oxiton, analogic, următoarele forme verbale de conjugarea a III-a: *aprinđem* (Db VIII, L VII, Gh VII), *aducęti* (*aminte*) (DV VII), *ardęm* (Db VIII), (*să*) *bătęm* (Dr VIII), *ceręm* (L VII, Sl VII), *cernęm* (DV va, L VII, Gh VIII), *cusęm* (Db va), *dregęm* (Db VIII, Ci VII), *fęcęm* (Db VIIa, Dr VII, G v, L VII, Z v, Ci VII, vb, Sl VII), *plângęm* (C VII), *punęm* (Db VIIa, L VII, Z v), *trecęm* (Dr VII, L VII), *umplęm* (G v, Z v, Ci VII) (vezi *infra*, *Verbul*).

Formele de pers I și a 2-a pl. indicativ prezent, de la verbul *a fi*, în toate localitățile, se accentuează oxiton: *sântęm*.

Cu unele excepții, în localitățile Zl₁, Zl₂, Ci, Sl, aceste verbe aparțin conjugării a III-a și prezintă accentuarea paroxitonă normală: *fęcem* (Zl₂ VIII), *frįgem* (Zl₁ VII), *įtoarcem* (Zl₂ VIII), (*să*) *punem* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Sl VII).

Accentuarea fluctuantă a verbelor care pot realiza două structuri accentuale (normală și analogică) se înregistrează în vorbirea fiecăruia dintre subiecți: *fęcęm* / *fęcem* (Zl₁ VII).

Accentuarea oxitonă menționată predomină în arii din sudul Olteniei, din jumătatea de sud a Munteniei și din sudul Banatului, dar inovația se întâlnește și în două arii din vestul teritoriului dacoromân (graiurile crișene), în nordul Moldovei și al Bucovinei, cu prelungiri spre nord-estul Transilvaniei (ALR II s.n., VII, h. 1920, 1923, 1927, 1930, 1934, 1946, 1949; Gheție 1962; Conțiu 1971; Bidian 1976; TDD, XXXIV-XXXV; Pușcariu 1994, 313), precum și în graiurile românești vorbite pe malul stâng al Nistrului și în Bucovina de nord (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 103).

Accentuarea oxitonă, în situațiile menționate, este generală în dialectul istororomân, dar ea se întâlnește dialectal și în aromână și în meglenoromână (Pușcariu 1994, 102). Sextil Pușcariu (1994, 314) este de părere că astfel de fapte „se pot produce în cele mai îndepărtate puncte, simultan și în mod independent”, și că „fiecare din aceste inovații poartă în sine germenele propulsiei”.

1.3. Absența sau prezența sufixelor *-ez*, *-esc* la ind. prez. și la conj. prez. a unor verbe de conjugarea I și a IV-a antrenează mutarea accentului de pe flectiv pe

radical și, respectiv, de pe tulpină pe terminație: *dăruie* (Z VI, ZI₂ VIII); *să se minune* (Gh VII); *se-ngroșează* (M VA); *se dăspărtaște* (S VII) (vezi *infra*, *Verbul*).

1.4. Verbul *a miroși*, care, în majoritatea graiurilor dacoromâne, este identic la indicativ prezent 1 sg. cu forma nominală postverbală *mirós*, prezintă accentuarea paroxitonă: *mirosă*, *să mirose* (Dr VII, DV VIII, M VA, ZI₁ VII). Acest tip de accentuare a fost atestat într-o arie din partea de vest a Olteniei (ALR I, I, h. 77). Anchetele recente pentru NALR-Olt. înregistrează numai forme oxitone (cu excepția unui singur punct, situat tot în partea de vest) (cf. Conțiu 1971, 168).

1.5. În toate localitățile cercetate, substantivul *tractor*, fiind un împrumut de dată recentă din bulgară, păstrează accentuarea limbii oficiale: *tráctor(e)*.

1.6. În vestul zonei investigate, adverbele *acoló*, *incoló* (Ci VB, SI VII) păstrează accentuarea din limba veche (cf. Pușcariu 1994, 103).

1.7. Pronumele negativ *nimeni* cunoaște, în unele localități, varianta *nimínea* (Db VIIb, Ci VII, ZI₂ VIII), ca în graiurile din aria sudică a dacoromânei (cf. NALR-Olt., II, h. 383, pct. 925, 938, 946, 972, 974, 976, 979, 982, 984, 985; ALRR- Munt. și Dobr., v. chest. 1990, pct. 709, 714, 723, 724, 731, 756, 762, 785, 766, 768, 770, 785, 790, 792, 794, 814, 815, 828, 831, 859, 889; TDM II, pct. 752; TDM III, pct. 817, 821, 827, 841, 851).

2. VOCALISMUL

2.1. În toate localitățile anchetate apare [a] etimologic, în *obiceai*, ca în secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 39; Diaconescu 1970, 146).

2.2. În elemente de origine latină s-a conservat [ă] aton: *blăstắm* (Ci VII), *păreche* (M VII, S VII), *părete* (DV VI), în elemente de origine slavă: *năroi* (SI VII), *năsăp* (Ci VB) (cf. Pușcariu 1994, 128), precum și în formațiile vechi apărute pe teren românesc *mulșămes* (*sântale*) (Ci VIIa, SI VII) (formulă de salut înregistrată în două localități, în urma unor întrebări directe).

Forma veche cu [ă], netrecut la [e], în *fămeie* (*fămie*) apare în numeroase localități (C VII, DV VIII, VII, S VII, Z VI, ZI₁ VII, SI VII) (cf. Nestorescu 1996, 97, 98, 103, 115). În celelalte localități, este ocurență trecerea lui [ă] > [o]: *fomeie*, *fomei(le)* (cf. Nestorescu 1996, 113, 124, 131). Fonetismul [ă] > [o], atestat în unele documente transilvănene din secolul al XVII-lea (cf. Gheție 1974, 77), este înregistrat în sudul Olteniei și al Munteniei, precum și în unele graiuri din Transilvania (ALR II s.n., V, h. 1370; ALRM I, II, h. 279; cf. Gl. Munt. s.v. pct. 778).

La unii informatori, coexistă ambele forme, în variație liberă: *fămeia / fomei* (ZI₁ VII).

2.3. [e] medial aton se păstrează, neasimilat, ca în textele vechi (Densusianu, ILR, 71, 145; Rosetti 1968, 485; Gheție *et alii* 1997, 89): în *cete(a)ște* (Z VI, ZI₂ VIII, Ci VII, SI VII) (cf., pentru Oltenia, ALRT, pct. 872, 286; Nestorescu 1996, 100).

2.3.1. [e] accentuat se menține în *stecle* „sticle” (I VII, Gh M VII); fonetismul cunoscut în Moldova și în Bucovina (ALR II s.n., V, h. 1323) este

explicat, pentru graiurile respective, de către Sextil Pușcariu (1994, 216), prin influența ucraineană.

2.3.2. O trăsătură specifică graiurilor studiate este rostirea lui [e], la inițiala cuvintelor, fără [i], în formele pronumelui personal de pers. 1 sg. și a 3-a sg și pl., ca în textele din secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, *eu*: 23, 28, 116; *el*: 19, 117, 118, 247, 248; *ea*: 31, 43, 67, 117, 118; *ele*: 43; cf., pentru aromână, DDA s.v. *eu*, *ea*, *el*, *ea*, *eale*; cf. Caragiu Marioțeanu 1975, 228): æ (M_{va}, Ș_v, S_{viii}, G_v, Z₁₂_{viii}); *el* (C_{vi}, Ș_v, G_{vii}, Z_{vi}, Z₁_{vii}, Z₂_{viii}, Ci_{vii}); *eĭ* (L_{vii}, Z_{vii}); æ (Db_{vii}, C_{vii}, DV_{viii}, M_{va}, L_{vii}, S_{vii}, Z_{vii}, D_{vb}, Z₂_{vii}); *ele* (Db_{vii}, M_{va}, L_{vii}, Z_{viii}, vi). Procopovici (1924 – 1926, 41) enumera printre concordanțele interdialectale și această trăsătură care, deși specific aromânei, „se observă și în dacoromână”.

Paradigma auxiliarului *a fi* prezintă, de asemenea, ca în limba textelor vechi, la ind. prez. pers. a 3-a sg. și la impf. pers. 1 sg. și pl. și la a 3-a sg., forme rostite fără preiotarea lui [e] inițial (Densusianu, ILR: *este*: 33, 40, 154; *era*: 20, 35, 154; *eram*: 20): *este* (Db_{vii}, C_{vii}, vi, M_{va}, vb, DV_{viii}, vi, Ș_v, L_{vii}, S_{viii}, vii, vi, D_{va}, Gh_{vii}, Gh_M_{viii}, vii, Z₂_{viii}, Ci_{vii}, va); *erá(m)* (Db, C, M, L, S, G, Z, Gh, Z₂). Mai puțin frecvent apare forma prescurtată *e* „este” la ind. prez. pers. a 3-a sg. (DV_{vii}, Ș_{vi}, L_{vii}, S_{viii}, Db_v).

În graiul localității Sl, [e] se pronunță preiotat la inițială de cuvânt: *ĭeste*.

Verbul *a ieși* se rostește *a eșit* (M_{va}), *esă* (Z_{vi}), iar la conj. prez. pers. a 3-a sg. diftongul [iə] > [ɛə]: *să eăsă* (C_{vi}, Z₂_{viii}) (cf. Densusianu, ILR, 32, 144, 146, 151, 277).

2.3.3. În graiurile românești vorbite pe malul drept al Dunării, tendința spre închidere a timbrului vocalei [e] atone am înregistrat-o frecvent în câteva cuvinte: *cânpă* (G_v, Gh_M_{vii}, Z₁_{vii}), *gâlbîn(i)* (Z_{viii}, Z₁_{vii}, Ci_{vb}), *îngâlbîneste* (G_v), *oâmini* (L_{vii}, G_{vii}, Z_v, Z₁_{vii}, Z₂_{viii}), *stricoără* (C_{vi}), *vinim* (DV_{viii}, M_{va}, vb, Ș_{vi}, v, L_{vii}, G_{vii}, v, Z_{viii}, vi, D_{viii}, va, Gh_{vii}, Gh_M_{viii}, vii, Z₁_{vii}, Z₂_{viii}, Ci_{vii}) (cf. Tratat, 246).

Închiderea lui [e] neaccentuat din silaba penultimă, prin disimilare regresivă: *câprile*, *frățile*, *grânille*, *surcélille*, *vitille* (Dr_{viii}); *sângille* (S_{vii}); *furnille* (Gh_{vii}); *câpetille* (Z₁_{vii}) și apoi închiderea lui [e] final prin asimilare progresivă: *diblili*, *mosoâriili*, *țâvili* (Dr_{vii}); *óili* (C_{vii}, M_{vi}); *mâinili*, *rúdili* (L_{vii}); *țoálili* (C_{vii}), a fost notată sporadic, deoarece graiurile cercetate se caracterizează, în general, prin conservarea lui [e] în contextele menționate. Închiderea lui [e] la [i] este mai frecventă în partea de est a zonei anchetate, precum și în graiul localității Sl: *fétili*, *mățâli*, *tóbili*.

2.3.4. Semnalăm trecerea lui [e] la [i], prin asimilare vocalică, în cuvântul *stri(i)n* „strein, străin” (Ci_{vii}, vb). Rostirea cu [i] se întâlnește în sudul Munteniei (cf. Gl. Munt s.v., pct. 782, 831, 838), în Oltenia, în sudul Banatului (cf. ALRM II, I, h. 191) și în graiurile românești din Serbia (Pătruț 1942, 331); fenomenul avea curs, în aceeași arie sudică, la începutul secolului al XVII-lea (Densusianu, ILR, 72, 77; Gheție 1974, 86; Gheție 1975, 104).

2.3.5. După consoanele [s], [z], [ș], [j], [t], vocalele anterioare [e], [i] trec în seria centrală [ă], [î], alteleori, își păstrează caracterul de vocale palatale; în aceste

graiuri, în vorbirea aceluiși subiect, coexistă, în variație liberă, rostirile *séceră*, *simți* cu *tăsá*, *zác* (C VII) (vezi *infra*, *Consonantismul*).

2.3.6. În graiul satelor grupate în jurul orașului Nicopole, vocalele anterioare [e], [i] își schimbă locul de articulație după consoanele [d], [p] în prepoziții simple sau în compuse sudate: *dă*, *pă*, *dán*, *pán*, *păste*, *pángă*, *pántru*, în cuvinte formate cu aceste prepoziții: *dăcát*, *dancoáce*, *dancólo*, *dándărăt*, precum și în cele care conțin prefixul *des-*: *dăsfácúte*, *dástúpi*, *să dăscánte*, *dăspărțăște*, *dăzleágă* (cf., pentru graiurile muntenesti, *Tratat*, 167; pentru limba veche, *Gheție et alii* 1997, 307, 308).

În schimb, în graiul localităților situate în extremitatea vestică a zonei cercetate (Z1₁, Z1₂, Ci, Sl), vocalele [e], [i] își păstrează caracterul palatal după consoanele menționate: *de*, *pe*, *pin*, *pingă*, *desúpra*, *dezbrăcát* (cf. *Vulpe* 1985, 154).

2.3.7. În *tinăr*, *tinără* (C VII, D VIII, Gh M VIII, Z1₂ VIII, VIIA, Ci VII, Sl VII), [i] este păstrat (sau impus prin analogie, analog) (cf. *Pușcariu* 1994, 360). Aria lui *tinăr* cuprinde Banatul, Oltenia, sudul și sud-vestul Transilvaniei (ALR I,II, h. 179); fenomenul fiind cunoscut și în dialectele sud-dunărene: aromân, meglenoromân și istroromân (*Pușcariu* 1974, 243; *Pușcariu* 1994, 307; *Saramandu* 1986, 227). Particularitatea este atestată în documente, în aproximativ aceeași arie, începând cu secolul al XVIII-lea (*Gheție* 1975, 113).

2.3.8. În substantivul *zúya* (Db VIIA,b, D VA, C VII, M VA, b, G V, Gh VII, Z1₂ VIII, Ci VII, VA,b), [i] trece la [u] și apare în variație liberă cu [î]: *záya*. Fonetismul, atestat în documentele din secolul al XVI-lea, este explicat prin asimilare vocalică (*Densusianu*, ILR, 49, 67; *Gheție* 1975, 137, 250). El este ocurent în toată aria nord-vestică a dacoromânei (ALR II s. n., III, h. 761-763), în aromână (cf. *DDA* s. v. *dzúuă*) și în meglenoromână (*Atanasov* 1992, 253).

2.4. Vocala [i] trece în seria posterioară [u], notat și [û], când urmează după o consoană bilabială: *bútu* „bâțul” (Z VII); *muná*, *munái*, *am munát* (L VII); *rámúne(a)* (C VII, M VI, G VII, v, Db VB, Gh VII, Gh M VII); *rámusái* (§ v); *a rămús* (Dr VIII, DV VIII, L VII, Db VA, Gh VIII, Gh M VIII); *támúie* (Db VIIb, CVII, Gh M VII), ca în aria din sud-vestul Munteniei (ALR I, MN, pct. 885, 898, 900, 922, 940; ALR II, 4683/ pct. 886, 899, 928; *Tratat*, 168; cf. *ALRR-Munt. și Dobr.*, III, h. 318, *munúk*: pct. 753, 785, 800, 803, 807, 810, 827, 835, 840, 841, 843, 844, 846, 847, 850, 855, 856, 861, 867, 868, 875, 882, 885, 889, 896, 899; *Gl. Munt. s.v. mâná*: pct. 779, 862; s.v. *rámúne*: pct. 691, 711, 748, 782, 832, 833, 862; s.v. *támúie*: pct. 782, 832, 862). *Th. Capidan* (1931, 173) menționează același fenomen în graiul fărșerot al aromânei: *funtănă*.

2.4.1. Se constată și fenomenul invers, de trecere a vocalei [u] în seria medială, la [â]: *mât* „mut”, *pâtânel*, *somân* (Db VIIA); *básâióc* (Dr VII); *pâtânică* (C VII); *pâtânéi* (Gh VII); *a rămás* (L VII, Gh VII); *băcătúră*, *pâtână* (L VII); *pâtân* (Z VII); *urácă* (Gh M VII); *băcătúra* (Ci VII), ca în aria din sud-estul Olteniei (*săim* „suim”, pct. 941; *sábțare*, pct. 920; *lávam* „luam”, pct. 945).

2.5. Tendința de închidere a lui [o] la [u] (notată și în stadii intermediare μ , ρ), datorată influenței limbii bulgare¹, am înregistrat-o sporadic, în câteva cuvinte (cf. Nestorescu, Petrișor 1971, 999): *cumuniști*, *ducumént*, *umorám* (Dr VIII); *influreá*, *oculčá* (Dr VII); *cupíj*, *custúmurí* (C VII); *ducuménte* (DV VIII); *cupíj*, *portucálá*, *sórcuvá*, *uréz* (M va); *Milcuvița* (§ VII); *icunumíst* (§ v); *custúm* (L VII); *mórcvuvu* (G v); *cupíj* (Z VI); *díplumá* (D VIII); *advucát*, *cupíj*, *uréz* (D va,vb); *înturčém* (Gh VIII), *butezát* (Gh M VIII); *căsăturít* (Zl₂ vb); *cupíj*, *burcáne* (Ci va); *sucutčálá* (Ci VII); *ne cunuscúrám*, *cupíj*, *cánún*, *cánunitá* (Ci vb); *Muntána* (Sl VII).

2.5.1. Se conservă fonetismul [u] în *rumán*, *rumáne(a)ște* (Densusianu, ILR, 16, 43, 61).

Fonetismele arhaice cu [u] păstrat (cf. Pușcariu 1994, 101, 338; Gheție 1975, 237, 251): *măsúr* și *purcárí* (fonetisme curente în aromână, cf. DDA s. v.) le-am înregistrat la un singur informator (Zl₂ VIII).

2.6. La unii dintre subiecți apare, accidental, [ʰ] final asilabic: (*țanem dá*) *bubát*^ʰ (Gh M VII); (*a bulgarii îi záce*) *curbán*^ʰ (L VII); (*care-i mai*) *jerbáp*^ʰ (Ci VII); *s-a muját*^ʰ (Z VII); *răzbój*^ʰ (Dr VII).

2.7. Atât în cuvinte moștenite (cu sufixele lat. *-arius*, *-rius*, *-(t)orius*), cât și, analogic, la cuvinte terminate în vocală + *r*, la singularul substantivelor apare [í] final, asilabic: *bălegárí* (Zl₂ VIII); (omul e) *bulgárí* (Gh VII); *coptórí* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII); *fluierárí* (DV VIII); *întorcătórí* (Z VIIIa, VII, v); *joimárí* (Db VIIa); *măgárí* (Dr VIII); *mărárí* (G v); *mărgínárí* (Zl₁ VII); *morárí* (S VIII); *pipérí* (G v, Z VII, v, Ci VII); *primárí* (Z VIIIa, VII, v); *purcárí* (Zl₂ VIII); *văcárí* (Zl₂ VIII); *veterínárí* (Db VIIa); sporadic, se întâlnește și timbrul vocalic [-i̯u]: *bălegáríu*, *drugáríu*, *măgáríu* (Zl₂ VIII).

Fenomenul este cunoscut în majoritatea graiurilor dacoromâne, cu excepția ariei din estul Munteniei și din Dobrogea (cf. ALR II s. n., IV, h. 913, 963, 1002, 1005, 1006, 1054, 1057).

2.7.1. Omiterea lui [í] final afonic, desinență de plural a unor substantive nearticulate, terminate la singular în [-n], [-r], și a lui [í] afonic din desinența de plural *-uri* a substantivelor neutre am notat-o, frecvent, la o informatoare din localitatea Ciuciani²: *Di lu unsprece an am rămas săracă*; *M-am mărtat di la cinsprece an*; *La șasă săptămân se face părăstas*; *Suntem amândoi pensioner*; [Se pune] *în trei locur gráu*; *să face o turtă, răchiu*, *dulcetur cu lumini care-a murit făr de lumină* (Ci vb).

Accidental, la substantivele neutre, desinența *-uri* se rostește fără [í] final afonic și în alte localități: *geámur* (C VI); *dărur* (G VII); *jócur* (Sl VII). Rar, am înregistrat lipsa lui [í] și la adverbul *alături*: *alátur* (M VI).

¹ Închiderea lui [o] la [u] este înregistrată pe tot teritoriul dacoromân, fiind condiționată de absența accentului: *ur'éz*, în localități din Muntenia, Oltenia, Banat și Moldova (ALR s. n. IV, h. 1135), *s'órcuva*, în estul Munteniei (ALRT, pct. 705, 234).

² Cf. ALRT, p. 307, pct. 958 (Turtucaia): *dóyo lun*.

Fenomenul de dispariție a lui [i̯] final, aфонic, în situațiile menționate, semnalat ca tendință în graiurile cercetate, este ocurent în dialectele meglenoromân: *picurar*, *tinâr*; *iârbur*, *locur*, *drumur* (Atanasov 1990, 182, 187, 188, 260, 261, 268-273, 278, 281; cf. Pușcariu 1994, 117). Istoromân (Pușcariu 1994, 117) și, dialectal, în aromână (cf. Saramandu 2004, 138).

S. Pușcariu (1976, 172) explică dispariția totală a lui [i̯] final, aфонizat, din dialectele sud-dunărene (meglenoromână și istoromână), prin influența superstratului și prin pierderea caracterului de morfem al pluralului. Aceeași tendință a fost consemnată, sporadic, în graiurile muntenesti de pe malul stâng al Dunării, de TDM III, pct. 832 și 835: *trei felur*, *coșur*, *suror*; *gardur*, *mătur* „mături” (pl.).

2.8. O particularitate a acestor graiuri este rostirea facultativă a unor apendice vocalice finale de timbru [i] sau [i̯] plenison.

2.8.1. Se rostește plenison, [i̯] aфонic marcă a pluralului la substantivele masc. și fem. nearticulate³: *banī*⁴ (G v), *cămășī* (Db v_{11b}), *ciorăpī* (G v), *nucī* (M v_a), *porumbī* (L v₁₁), *vulpī* (C v₁)⁵; la adjective: (ciorapi) *albī* (Zl₂ v₁₁₁₁), (părțile) *lungī* (Zl₁ v₁₁), *mai mulți* (Db v_{11a}), (nu suntem) *mult sănătoși* (DV v₁₁₁₁); [i̯] aфонic, desinență de pers. I și a 2-a sg. și pl. ind. prez. și conj. prez. la verbe: *adăști*, *ardicī* (D v_{11a}), *facī* (S v₁₁), *închegī* (Z v), *opărești* (Zl₁ v₁₁); *să scofi* (Db v_{11a}).

După consoanele s, z, ș, ț, pronunțate dur, [i̯] > [i] > [i̯]: *cămășī* (Z v₁); *ceréi* (Zl₂ v_{11a}); (voi) *făcéi* (Db v_{11a}); (*mă*)-*ntrebăți* (Z v₁); (eu) *pisăzi* (Zl₁ v₁₁).

2.8.2. [i̯] plenison apare la finala cuvintelor, după consoane simple sau grupuri consonantice (cf. Nestorescu, Petrișor 1971, 999), indiferent de părțile de vorbire pe care le reprezintă (substantive, verbe, adverbe):

substantive: *bumbăcī* (G v), *cămpī* (Db v_a), *cozonăcī* (Db v_{11a}), *grindī* (Z v₁₁), *móri* (G v₁₁), *pământī* (Zl₁ v₁₁), *străchiórī* (Zl₁ v₁₁), *țăstī* (S v₁₁, Zl₁ v₁₁), *úntī* (DV v₁₁), *zarī* „zahăr” (D v_{11a});

verbe (pers. I sg. și pl. și a 3-a pl. ind. prez.; pers. I sg. și a 3-a pl. conj. prez., precum și la participiile pf. c.): (noi) *făcēmī* (Db v_{11a}, G v, Zl₁ v₁₁); (eu) *loámī* (D v_{11b}); (noi) *punēmī* (M v_{11a}); (ei) *trăiescī* (Zl₂ v₁₁₁₁); (eu) *să străngī* (Zl₂ v_{11a}); (ei) *să ducī* (Zl₁ v₁₁); *s-a căzútī* (DV v₁₁); *s-a chemătī* (M v_a); *ne-am kerdútī* (Zl₂ v_{11a}); *s-a ciocănitī* (M v₁); *ne-am dúsī* (Gh. v₁₁); *am fóstī* (Gh. M v₁₁₁₁, Zl₁ v_{11a}, Zl₂ v_{11a}); *am*

³ Bazându-se pe datele oferite de anchetele ALR, Sextil Pușcariu (1994, 117) menționează că [i] final „se mai rostește plin ici și colo și în unele graiuri locale”, cum ar fi, spre exemplu, pct. 174 din zona Făgăraș (cf. ALRM I, II, h. 419, pct. 174).

⁴ Întrucât aceste exemple au fost literarizate, am utilizat, în mod convențional, semnul lungimii deasupra vocalelor finale, pentru a scoate în evidență rostirea cu [i̯] plenison. În corpusul de texte nu apare această notare decât atunci când apendicele vocalice s-au rostit lung, corespunzând unei realități fonetice.

⁵ Același tratament suferă, în enumerări, și cuvintele ale căror radicale se termină în [vocală + r + i̯]: *piperī* (Dr VIII) (vezi *supra* 2.7.1.).

gășńĩ (G VII); *am gătitĩ* (Z V); *a mńncátĩ* (Db VIII); *a Ńtiátĩ* (Gh. VIII); *n-a Ńtiútĩ* (S VIII); *am vńzútĩ* (Gh. M VII);

adverbe: (dă) *dréptĩ* (*să mńrită*) (D Va); *múltĩ* (G V, Z₁ VII, Z₂ VIIa); (ńn) *susĩ* (Z₂ VIIa).

Aceste apendice vocalice de timbru [i] sau [ĩ] plenison nu sunt condiționate de poziția cuvńntului ńn propoziție. Ele apar ńn interiorul propoziției, la finala enunțului cu intonație terminală Ńi ńn enumerări. Pentru ilustrare, dăm ńn continuare, cńteva exemple ńn enumerare: *Avem oi, gńște avémĩ, rațe avémĩ* (DV VII); *Avémĩ porumbĩ, órzĩ, ovńzĩ, pipérĩ, nńcĩ, Are lemn albu, are tei, are scumpie, are ulmĩ, are nucĩ, asta-i zńcem orman* (Dr VIII); *Ori Ńórńĩ, ori cńmaŃe* (Z₁ VII); [Toponime] *Pńrțile lńngĩ, Pń grindĩ* (Z VII).

Este rostit [ĩ] plenison, indiferent dacń cuvńntul este urmat de un alt cuvńnt care ńncepe cu o vocală sau cu o consoană: *ńntorci ńn sńsĩ ństa* (Z₂ VIIa); *Pisńzĩ fńsuiul* (Z₁ VII).

Emil Petrovici (ALRT, pct. 858) a notat [i] dupń consoana [t], utilizńnd semnul lungimii pentru a marca grafic pronunțarea plenisonă, ńn graiurile romńneŃti transdanubiene: *A fństĩ un Ńom [...] a avńtĩ grńu*.

Pe baza datelor ALR, Sextil PuŃcariu (1994, 90-91 Ńi harta 11), comenteazń rostirea lui [i] final afonic, ńn *capĩ*, ńn paragraful consacrat conservării lui *u* final afonizat. Fenomenul, cunoscut ńn arii neunitare, mai mult sau mai puțńn extinse, pe aproape ńntreg teritoriul dacoromńn, este definit ca un *sonus vicarius*, datorat exploziei mai accentuate a consoanei finale. Din harta 11 (PuŃcariu 1994), unde este prezentatń rńspńndirea sunetului final [ʋ] sau [ĩ] dupń [p] ńn cuvńntul *cap*, se poate observa cń pronunțarea *capĩ* formeazń o arie principală care cuprinde sud-estul Olteniei, sud-vestul Munteniei, cu prelungiri spre nordul acestei regiuni Ńi numeroase insule lingvistice ńn sud-estul Banatului, nord-vestul Olteniei, ńn nord-vestul Munteniei, ńn graiurile din dreapta Dunării (pct. 859 din ALR I), ńn sudul Dobrogei, ńn graiurile moldoveneŃti din stńnga Ńi din dreapta Prutului, ńn nord-vestul Ńi centrul Transilvaniei.

Aria rostirii lui [ĩ] ńn *capĩ* este aproximativ la fel de ńntinsń ca Ńi cea a lui [ʋ] final afonizat ńn acelaŃi cuvńnt.

3. DIFTONGII

3.1. „Fenomen general ńntr-o epocń veche a evoluției limbii romńne” (Densusianu, ILR, 44), diftongul [ęń], urmat ńn silaba urmńtoare de [e], s-a conservat, dar s-a Ńi extins, analogic, la cuvńnte de origine slavń Ńi, recent, bulgarń, ńn graiul din Ńapte localitńți (Db, M, D, Gh, Z₁, Z₂, Ci) dintre cele Ńaptesprezece anchetate (cf. Nestorescu, 1973; Mńrgńrit, Neagoe 1997, 81).

Fenomenul a fost semnalat ńn graiurile dacoromńne vorbite pe malul drept al Dunării de V. Nestorescu (1973) ńn localitatea Calenic Ńi, accidental, ńn Drujba (fostń Sveti Petńr / Molalia) din regiunea Vidin, de E. Petrovici (1938, 228-229) ńn

satul Ciocheșina (Čokešina) din Serbia, în graiul unor țigani-coritari, și de R. Flora (1958, 126) în Banatul sârbesc.

Conservarea diftongului [ɛá] în poziția...[e] a fost atestată în cercetările dialectale, atât în dialectele sud-dunărene, cât și în diferite arii ale dialectului dacoromân: în Banat (Pușcariu 1994, 307; Faiciuc 1978; Tratat, 247, 248), în sud-vestul și centrul Transilvaniei (Pușcariu 1994, 307; Șandru 1935, 127; Tratat, 362), în nordul și nord-vestul Olteniei (V. Rusu 1971, 52), în câteva puncte din sudul și sud-vestul Olteniei (V. Rusu 1971, 52; Faiciuc 1978, 217), precum și în graiurile bucovinene vorbite în Ucraina și în cele transnistrene din Republica Moldova (Pușcariu 1994, 307; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 78).

În fiecare dintre zonele de ocurență menționate, diftongul [ɛá] în poziția „e” apare fie în anumite cuvinte, fie în contexte fonetice diferite (după labiale, după sau înainte de consoane palatale, după consoane sau grupuri consonantice dure).

Fenomenul a cunoscut lungi dezbateri în lucrările de istoria limbii (Iordan 1920; Ivănescu 1944-1945; Ionașcu 1958, 1959; Rosetti 1959; A. Avram 1964; Gheție 1968; Teodorescu 1970; Rosetti 1976; Gheție 1977), mai ales, în legătură cu datarea monoftongării diftongului [ɛá] în poziția „e”. Al. Rosetti (1968, 482) și Em. Vasiliu (1968, 65) considerau că, spre deosebire de dialectele sud-dunărene, în dacoromână, diftongul [ɛá] a devenit [e] probabil în secolul al XVI-lea.

Faptul că cercetările de teren atestă rostirea diftongului [ɛá], în contextele menționate, în diferite arii conservatoare și laterale ale dacoromânei, confirmă aserțiunea lui I. Gheție (1977, 86) după care „evoluția diftongului *ɛá* la *e* ni se înfățișează ca un proces îndelungat care nu s-a încheiat în unele graiuri nici astăzi” și că „*ɛá* s-a păstrat în unele graiuri periferice până în zilele noastre”. Preluând opiniile lui E. Petrovici (1938, 229) și V. Nestorescu (1973), privind data emigrării unor grupuri de români din Oltenia și din Muntenia la sudul Dunării, în Bulgaria și Serbia, între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, I. Gheție (1977, 85) considera că monoftongarea diftongului [ɛá] în Muntenia, s-a petrecut după secolul al XVIII-lea (data ipotetică a deplasărilor umane), deoarece pronunțările *simțaste*, *slujaște* dovedesc că diftongul [ɛá] nu se redusese la [e] în graiurile dacoromâne sudice în momentul durificării consoanelor [s], [z], [t], [ș], [j].

Trebuie reținut faptul că, în toate ariile dialectului dacoromân unde a fost consemnat diftongul [ɛá], se întâlnește și rostirea cu [e]. Rostirile [ɛá] și [e] coexistă și alternează în graiul aceluiași subiect, în aceleași cuvinte sau în cuvinte diferite, situație semnalată pentru limba veche (cf. Densusianu, ILR, 42, 43).

Având în vedere, pe de o parte, importanța conservării diftongului [ɛá] în graiurile dacoromâne actuale pentru istoria fenomenului, iar, pe de altă parte, atestarea acestuia în graiurile românești vorbite în medii aloglote (care sunt astăzi pe cale de dispariție), considerăm util să prezentăm lista completă a ocurențelor înregistrate.

În localitățile cu populație românească din nord-estul Bulgariei, diftongul [ɛá], urmat de [e] în silaba următoare (sau de [i], cf. Densusianu, ILR, 51), este ocurent numai în paradigma verbală: *se acrɛáște*, *alɛáște*, *se dospɛáște*, *fKárbe*,

încăipe, mărăște, trântăște (Db VIIa); *fârșăște* (Db VIIb, M VI, L VII, Gh VII); *mânjăște, ovăjăște* (Db VIIb); *pășăște* (M VI); *prăjăște* (D Va).

În celelalte localități din nord-vestul Bulgariei, situate la vest de orașul Kozlodui, diftongul [ǣ] se menține, în afară de paradigma verbală unde este preponderent, și la substantive, adjective, pronume, numerale și adverbe, la fel ca în graiul „pădurenilor” din regiunea Vidin (cf. Nestorescu 1973, 163-164):

substantive: *băǣte* (voc.) (Zl₂ VIII); *bǣre* „băutură” (Zl₂ VIII, VIIa) (cf., pentru secolul al XVI-lea, Densusianu, ILR, 194; DA s.v.; cf. pentru meglenoromână, Atanasov 2002, 380); *bisǣrică* (Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, Vb); *botǣz*⁶ (Zl₂ VIII); *cămǣșa* (Ci VIIa); *căpistǣre* (Zl₁ VII); *deǣste* (Zl₂ VIII, Ci Va); *dovlǣite* (Zl₂ VIII); *fǣl(iu)(rile)* (Zl₁ VII, Ci Va) (cf. Densusianu, ILR, 49); *fǣite* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VIII); *floricǣle* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII); *fomǣie* (Ci Vb); *lǣimne* (Zl₂ VIII); *mărgǣle* (Zl₁ VII, Zl₂ VIIa, Ci Va, Vb); *mǣre* (Ci VII); *mǣsă* (Zl₂ VIII); *mirǣsele* (Zl₁ VI); *nǣre* (Ci Vb); *nevǣste(le)* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII); *parcǣle* (Zl₂ VIII, Ci Va); *părgǣte, pǣpini* (Zl₂ VIII); *pǣre* (Ci VII); *pǣște* (Zl₂ VII); *putǣre* (Ci VII); *rǣle* (Zl₁ VII); *sprincǣine* (Zl₂ VIIa); *urǣke* (Zl₂ VIIa); *vrǣime* (Zl₂ VIII, Va,b, Ci VII);

adjective: *alǣse* (Zl₁ VII); *vǣrde* (Zl₂ VIII);

pronume: *ǣle* „ele” (cf. Densusianu, ILR, 43) (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII);

numerale: (*câte*) *trǣle* (Zl₂ VIII, Ci Vb); *zǣce* (Densusianu, ILR, 18);

verbe: *amǣstec* (Zl₂ VIII); *arăngǣste* (Zl₂ VIIa, Ci VII); *cǣre* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Va, Ci Vb); *cițǣste* (Zl₁ VII, Ci VII); *să crǣipe* (Zl₁ VII); *crǣste* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII); (*se*) *ćudǣste* (Ci VII); (*nu*) *crǣade* (Zl₁ VII); *deǣte(ră)* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII); *dorǣste* (Zl₂ VIIa); (*se*) *dospǣste* (Zl₁ VII); *ǣste* (Zl₂ VIII, Ci VII, Va,b) (cf. Densusianu, ILR, 40, 154); *fârșǣste* (Ci Va); (*se*) *gășǣste* (Zl₂ VIII); *gătǣste* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, Va,b); *gândǣste* (Zl₁ VII); *glădǣste* (Zl₂ VIII); *se îmbolnăvǣste* (Zl₁ VII); *încǣipe* (Zl₁ VII, Zl₂ VIIa, Ci VII); *întălǣge* (Ci VII); *să invǣte, invărtǣste* (Zl₂ VIII); *se îndrăvenǣste* (Ci Va); *lovǣste, măgjunărgǣste, mǣrsă* (Zl₂ VIII); *mânjǣste* (Zl₂ VIII, Ci VII); *mirosǣste* (Ci VII); *obićǣste* (Zl₂ VIII); *ocolǣste* (Zl₂ VIII, Ci Va); *opărlǣste, se osfetǣste* (Ci VII); *otcrăvǣste* (Ci Va); *pălgǣste, părgǣste* (Zl₂ VIII); *părlǣste* (Zl₁ VII); *o să plǣce* (Zl₂ VIII, VIIa); *pleznǣste* (Zl₂ VIII); *se postǣste* (Zl₁ VII); *potrivǣste* (Ci VII, Va); *prăstăvǣste* (Zl₁, VII, Zl₂ VIIa); *pricǣste, rodǣste* (Zl₂ VIII); *roșǣste* (Zl₁ VII, Ci Va); *sǣceră* (Ci VII); *sfoiǣste* (Zl₁ VII); *slucǣste, slujǣste* (Zl₁ VII); *să spǣle* (Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, Vb); *strălućǣste, stropǣste* (Zl₂ VIII); *trǣce* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Va); *uspocoǣste* (Ci VII); *vǣde* (Ci Vb); *vodǣste, vorbǣste* (Zl₂ VIII); *zăglădǣste* (Ci VIIa); *zălișǣste* (Zl₂ VIII); *zădǣste* (Zl₂ VIII, Ci VII);

adverbe: *bulgărǣste* (Zl₂ VIII); *rumăngǣste* (M Va, Zl₂ VIII, Ci VII, Va,b); *turćǣste* (Zl₂ VIII); *țăgăngǣste* (Ci Va).

⁶ Prezența diftongului [ǣ] presupune pluralul în e: *botǣize*, formă atestată în localitatea Guleanți (v. *infra*, *Morfosintaxa 1.3.*).

Pronunțarea dură a consoanelor [s], [z] determină monoftongarea diftongului [ɛá] la *a* (cf. Densusianu, ILR, 43): *covásáște, lispozáște* (D VIIa); *prinsáră, torsásă* (Zl₂ VIII).

Diftongul [ɛá] se întâlnește chiar atunci când este urmat de *i* (diftongul [ɛi])...i devenise [e]...i încă din secolul al XVI-lea. cf. Densusianu, ILR, 45, 51): *cočéáni, peápiní* (Zl₂ VIII); *sfeásničele* (Zl₁ VII); *țărčáni* (Ci va).

3.2. Diftongul [ja] este pronunțat *ɛa*, la inițiala unor cuvinte: în paradigma verbului *a lua*: *să ɛa* (S VII, Z v, Zl₂ VIII, Ci VII); *ăică* (C VII, DV VII, M va, Z VIIIb); *ɛanuarie* (S VIII); *ɛărbă* (C VII, L VII, Gh. VII, Zl₂ VII, Ci VII); *ɛărna* (C VII, Ci VII) și *ernám* (Gh M VIII) (cf. Densusianu, ILR, 139); *ɛártă* (cf. Densusianu, ILR, 190: *ertat* „iertare”) (DV vb, Zl₂ VIII), precum și în interiorul sau la finala cuvântului la început de silabă: *băɛát(u)* (C, DV, M, L, S, G, Zl₂); *fóáɛa, sábeɛi* (Db); *boá, tigáɛa* (Gh); *lecuá* (C), *maɛá* (Db, C, M, Zl₁); *rânduɛám* (M); *tăɛám* (Z), *trebuá* (Db, C, M, S, G, Z).

3.3. Diftongul [je] este rostit [e] la început de silabă: *coțóáe, súe, táe* (Db); *bordée* (Dr); *plóáe, băéji, să mőáe, táe, trébue* (C); *trăéște, tigáe* (DV); *bătáe, tăém, butóáe* (M); *bătáe, páe, tăém* (L); *trăéște* (S); *páe, gutúe* (G); *nevóe, páe, să spúe* (Z); *tăém* (Db); *bărcáe* (Gh); *plóáe, treerám* (Gh M); *să mőáe, spoéște* (Zl₁); *páele, plóáe, butóáe* (Zl₂) (cf., pentru secolul al XVI-lea, Diaconescu 1970, 134, 147, care consideră fenomenul drept fluctuație de grafie).

3.4. Diftongul [oá] s-a păstrat în *dóáúă* (Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, vb), *dóáúăsprezece* (Zl₂ VIII) și în *noáúă* (num. și adj.) (Zl₂ VIII) (Densusianu, ILR, 28; cf. Pătruț 1958; cf. Nestorescu, Petrișor 1971, 998). Aria de răspândire cuprinde graiurile din sudul și vestul Banatului (Tratat, 248), graiurile din Transilvania (Tratat 361), graiurile românești din Ucraina și din Republica Moldova (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 79), precum și dialectele aromân și meglenoromân.

3.5. Diftongul [íi] în cuvintele *címe, míme, píme* (explicat prin anticiparea desinenței de plural -*i*) este curent, mai ales, în graiul localităților grupate în jurul orașului Nicopole, ca în aria de sud a teritoriului dacoromân (sudul și estul Olteniei, Muntenia, Dobrogea, cf. ALRM I, I, h. 74; Tratat 168). Apariția diftongului în aceste cuvinte a fost atestată în graiurile muntenești, încă din secolul al XVI-lea (Gheție 1975, 111).

În graiurile vorbite în vestul zonei cercetate, circulă formele etimologice cu [í]: *cíní* (Sl VII); *míní, píme* (Ci va,b), ca în ariile dacoromâne vestice și nordice (Tratat, 245, 323, 359; cf. Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 77; cf. Nestorescu, Petrișor 1971, 998).

În satele în care s-au înregistrat urme ale rotacismului (v. *infra*, 4.6., *Consonantismul*), am notat, pentru aceste cuvinte, și rostirile *míj* „mâini”: *cinci míj* (Zl₁ VIIa) și *píje* „pâine”: *parcél dá píje* (Zl₂ VIII), cu dispariția nazalei.

Coexistența formelor etimologice cu cele care prezintă inovația, am notat-o în vorbirea aceluiași informator, în aria estică a zonei cercetate: *píme / píme* (M va).

3.5.1. Diftongii [aj], [ej], creați prin anticiparea elementului palatal din silaba următoare, atestați în vestul Olteniei, sud-estul Transilvaniei și, sporadic, în Muntenia și într-o localitate din Moldova, județul Bacău (cf. ALRM I, h. 27, 82; II, h. 331; Tratat, 163, 362; Marin, Mărgărit, Neagoe, 1998, 79), apar, accidental, în câteva cuvinte: *strájkínă* (M va); *tindéjca* (Z VIIIb); *tindéjka* (Z VII, Gh VII); *véjk(e)* (C VII, Z₂ VIII) (cf. Nestorescu, Petrișor, 1971, 999).

3.6. La fel ca în textele vechi (Densusianu, ILR, 66; cf. DA s.v. *ivi*), am înregistrat diftongul [iu] la verbul (refl.) (a) *iuvi* „(a se) *ivi*”: *S-a iuvít eĵ, așá s-audeá* (Dr VII).

4. CONSONANTISMUL

4.1. Palatalizarea labialelor (a bilabialelor [p], [b], [m] și a labiodentalelor [f], [v], urmate de vocalele prepalatale [e], [i], și, mai ales, a unui *iot*), constituie un fenomen dialectal în dacoromână (Macrea 1936-1938; cf., pentru limba veche, Gheție *et alii* 1997, 306), general în aromână, și parțial, în meglenoromână (Caragiu Marioțeanu 1975, 231, 272; cf. Atanasov 2002, 114-117, 126.)

În toate localitățile anchetate se întâlnesc atât faze incipiente de palatalizare a labialelor, cât și stadii finale, la fel ca în părțile sud-vestice ale Olteniei, vestice și estice ale Munteniei și în Dobrogea (Tratat, 169-170). Alături de labiale palatalizate apar, în variație liberă, mai frecvent, labiale nealterate. În limitele materialului cules, remarcăm faptul că labialele se mențin în poziție finală (în formele de plural ale substantivelor și adjectivelor cu tema terminată în consoane labiale). Unele cuvinte care prezintă labialele palatalizate ar putea fi considerate fonetisme „împietrite”, lexicalizate.

Palatalizarea labialelor a fost atestată și în graiul „vălenilor” din nordul zonei Vidin (Nestorescu 1971).

Fonetismele înregistrate, în poziție de palatalizare, sunt următoarele:

[p] + [i], [iɛ]: *káptină* (*s-a képtinát*) (Dr VII, Gh M VII, Z₁ VII, Ci va); *kátră* (*Kétrele*) (Db VIIa, S VIII, DV VIII, VI, M VI, Gh VII, Gh M VIII, VII, Z₁ VII, Z₂ VIII); *să kéje* „să pieie, să piară” (Gh VII); *kélə* (G v, Z VIIIb, VII, Ci VII); *kept* (S VII, M va); *képtin(u)* (Gh M VII); *să Kérde* (C VII, Ș VIII, Z VI); *kérdură* (Z₂ VIII, VIIa); *Kiróĵ(u)* (Dr VIII, C VI, S VIII, VII, Z VII); *se-ŋkédică* (Z VIIa, Ci VII); *kışát* (S VIII); *sinĵétru* (Z₁ VII); *copkıl* (Db VIIa, C VI, M vb, G VII); (*se*) *pkerde* (I VII); *pkerđám* (Z VIIa);

[b] + [i]. [iɛ]: *gétu* (S VII); *gól* (*biorl, biolh*)⁷ (Dr VIII); *gólă* (Gh VII); *ogéle* (Gh M VIII); *poruŋgéj* (Z₂ VIII); *vorgít* (C VII); *zğără, zđerám* (C VII, DV VIII, M vb, G VII, Gh M VII, Z₂ VII, Ci VII, vb);

[m] + [i], [iɛ]: (*n*)*añáz* (C VII, S VII, DV VII, M va, vb, G v, Z₁ VII, Z₂ VIII); *náre* (Z₂ VIIa, Ci vb); *nel(u)* (D va,b, C VII, Sl VII); *neljoc* (D vb); *nércurí* (G VII, v, Gh VII, Z₁ VII); *níla* (C VII); *nílcóviță* (M va, L VII); *nirgása* (D vb, M vb, L VII, G v, Gh VII); *nirgásă, nírós* (G v); *míelu* (M VI, L VII); *mńere* (D vb);

⁷ Formă înregistrată în Teleorman, cf. GN, 146.

[f] + [i], [ie]: *hárele* (S VIII); *herbăi. herbă* (S VII, DV VII); *liécáre* (Z VIIIa); *hie-sa* (S VIII); *hír* „fir” (L VII); *inherá, sã inheréze* (C VIII, S VII); *fhjãre* (C VII); *fhherbă* (C VII); *fkãrã* (L VII); *fke-mã* (L VII, Gh M VII); *fkãrbe, fkerbém* (Db VIIa, C VIII, M VI, Va, L VII, G VII, Z V, D Va,b, Gh M VII, Ci VII); *skãrtã* (Z₁ VII, Z₂ VIII); *skér(ã)le* (Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII, Va, Vb); *skérbe* (G V, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII);

[v] + [i], [ie]: *gezuinã* (Z₂ VIII); *gípt(ul)* „numele râului Vit” (S VIII, DV VIII, M VI, G VII); *yíptu* „Vit” (S VIII); *vyin* (Db VII, Dr VIII, C VII, M VI, L VII, Z₁ VII); *vyíptu* „Vitul” (DV VIII); *vgin* (M VI).

După cum se poate observa, din exemplele citate, stadiile de palatalizare, specifice ariei din sud-vestul Olteniei pentru labiodentalele [f]. [v]: [fk], [sk]; [vg], au frecvență scăzută și coexistă în graiul unei localități sau în vorbirea aceluiași individ cu diversele forme de palatalizare (stadii finale sau incipiente), ocurente în graiurile munteneste.

4.2. Rostirea dură a lui [p] în prepoziții: *pã, pân, pãntru* este prezentă în graiul localităților grupate în jurul orașului Nicopole (v. *supra, Vocalismul 2.3.6.*).

4.3. Dentalele oclusive [t], [d] și sonantele dentale [n], [l], [r], înainte de iot sau de vocalele palatale [e], [i], nu se palatalizează, la fel ca în graiurile dacoromâne sudice (cf. *Tratat, 171*). Excepție face graiul localității SI, unde s-a notat o ușoară palatalizare a acestor consoane: *fěfě, șãpte, demúlt, uděšťě, pñe, cñe*.

4.3.1. În graiul localităților grupate în jurul orașului Nicopole (vezi *supra, Vocalismul*), dentala [d] se rostește dur, iar [e] > [ã] numai în prepoziții: *dã, dãn* sau în cuvinte formate cu prefixul *des-*.

4.3.2. Vibranta [r] se pronunță dur în formele de plural ale unor substantive neutre terminate în *-r*, determinând trecerea lui [e] la [ã]: *cãrã* (Z₂ VIII, SI VII); *ogcãrãle* (Z₂ VIII); *piccãrã* (SI VII); *skãrã* (Z₁ VII), precum și în paradigma verbală: *a crãzút, jel mcãrã* (SI VII) (cf. *Tratat, 171*).

În schimb, [r] păstrează timbrul palatal la forma de singular a substantivelor masculine formate cu sufixele *-ar, -er, -(t)or* sau a celor cu radicalul terminat în [vocală + r]: *fluierãră* (DV VIII), *purcãră* (Z₂ VIII), *bulgãră* (Gh VII), ca în majoritatea graiurilor dacoromâne (Gr. Rusu 1983, 182), unde se creează, pentru această categorie de cuvinte, omonimia formelor de singular și plural (v. *supra, Vocalismul 2.7.1*).

Diftongul [ɛa] după [r] rostit moale s-a înregistrat în două cuvinte: *omorãxi* (M VI), *urãxi* (Gh VII) (cf. *Gheție et alii, 105, 274*).

4.4. Oclusivele velare [c], [g], africaterle [ç], [g] și oclusivele palatale [k], [ç] sunt rostite ca în Oltenia (cu excepția ariei vestice), Muntenia, Dobrogea și ca în sudul Transilvaniei (cf. *Tratat, 172*).

Sonorizarea lui [c] se întâlnește în cuvântul *furnigã: furnigini* (Gh VII). Fenomenul apare într-o arie mică, în sud-vestul Munteniei, de-a lungul Dunării (v. Gl. Munt., pct. 760, 779, 784, 808, 810, 834, 835, 844) și în două puncte extreme (spre nord-vestul și spre estul provinciei), în nord-vestul Olteniei (cf. *Popescu*

1980, 53), precum și în dialectele aromân (cf. DDA s.v. *funigă*) și meglenoromân (cf. Ivănescu 1980, 394).

4.5. În funcție de caracterul dur sau palatal al consoanelor [s], [z], [t], [ș], [j], dacoromâna prezintă două arii distincte. Rostirea dură a acestor consoane caracterizează graiurile vestice și nordice, având drept urmare trecerea vocalelor anterioare [e], [i] în seria centrală [ă], [î], monoftongarea diftongului [ea] la [a] și dispariția lui [i] final asilabic (cu implicații în stabilirea opozițiilor morfologice) (vezi *supra*, *Vocalismul*), iar rostirea palatală, trăsătură arhaică (Densusianu, ILR, 99, 114), caracterizează, în general, graiurile din sudul Olteniei, Muntenia, Dobrogea, sudul Transilvaniei, precum și cele din zona Munților Apuseni (Gr. Rusu 1983, 144, 151).

În graiurile românești de pe malul drept al Dunării, la același vorbitor, consoanele [s], [z], [t], [s], [j] sunt rostite atât dur (vocalele din seria palatală [e], [i] trec în corespondentele lor din seria centrală [ă], [î]), cât și palatal, fiind urmate de vocale din seria anterioară [e], [i], de diftongul [ea] și de [i] (cf. *Tratat*, 171, 172; vezi *supra*, *Vocalismul*): *lăasă, zîli, cîlț, sâra / căse, țeseă, morț!* (DV VII); *mărunțâl, mașîna, rogojînî, să găsască / mâtele, sețeram, nepoț!* (M va); *înțălég, grășîme, prăjăsc / mâtele, grăose, ficățiș* (Db v); *vișâl, sâra / simșî, muzică, urzăm* (Gh VII).

Caracterul moale al acestor consoane se păstrează, mai frecvent, în formele de plural ale substantivelor și ale adjectivelor, precum și la pers. a 2-a sg. și pl. la verbe, marcând astfel opozițiile morfologice de număr, la nume, și de persoană, la verbe.

4.6. Am înregistrat în trei localități, în câteva cuvinte de origine latină, r o t a c i s m u l lui [-n-] intervocalic: *Easte multă dă sânt așa însămați [...] ade mă-sa a pus mîra acolea; Pără⁸ dimineața să umple căldarea [cu plămădeală] și dimineața frământăm cu ea; Pui în spuză pâr să vină s-acopere; așa să face aluatu, dumirică din dumirică, c-atuncea eream acasă, o dată-n coptori cinci șasă tave o dată* (Zl₁ VII); *pâr la anu* (Sl VII); *Și le leagă la roată bîre și-ncolo le*

⁸ Prepoziția *pără* (*pără*) este atestată pe toată întinderea vechii regiuni rotacizante a dialectului dacoromân. În secolul al XV-lea, au fost notate cuvinte cu rotacism în Moldova; în secolul al XVI-lea, în nordul Transilvaniei (Maramureș), în zona Munților Apuseni; în secolul al XVII-lea se întâlnește în Bucovina, Maramureș, Bistrița-Năsăud, iar la începutul secolului al XVIII-lea (1702-1732) în zona Satu Mare (Gheție 1994, 94-95).

Bazându-se pe un document de la începutul secolului al XIX-lea, probabil din vestul Olteniei, precum și pe materialul oferit de anchetele efectuate de G. Weigand și E. Petrovici, M. Teodorescu (1969) semnaleză rotacismul în prepoziția *pără*, lărgind limita de sud a ariei rotacizante în dacoromână, la graiurile din sud-vestul Transilvaniei și vestul Olteniei. În ceea ce privește originea lui [-r-] în prepoziția *până* s-au emis mai multe opinii, invocându-se fie un etimon diferit, fie analogia cu *fără* (Teodorescu 1968, 183). N. Mocanu (1972, 88) consideră că „rotacismul este indiscutabil” în *pără*. În sprijinul afirmației lui N. Mocanu, aducem drept argument prezența rotacismului în prepoziția *până* în istroromână: *pir(ă)* (T. Cantemir 1959, 175), dialect caracterizat prin ocurența rotacismului.

leagă iar cu funii; Mama purgă tipsia și o umplea cu carne, o cocea a furună; Púrem masa, mâncăm, și beare, ș-aducem unu de ne cântă (Z₁₂ VIII).

În alt exemplu, după ce rostise două cuvinte cu rotacism neîndoielnic, informatorul, în mod evident, ezită între forma cu rotacism și cea cu [-n-]: *Ș-atuncea pui cêr[ɛ]núșe peste blănil-e-alea* (Z₁₂ VIII).

În afară de exemplele citate, am înregistrat și forme cu nazalizarea vocalei precedente (prima fază a rotacismului): *parcel de pîñe* (Z₁₂ VIII) și chiar dispariția nazalei intervocalice: *cinci mîj* (Z₁ VII), atestată la fărșeroți, în numeralul *un* (din structura numeralelor compuse), unde s-a produs „denazalizarea completă a vocalei nazalizate [ü]” (Saramandu 1992, 99).

Rotacismul, atestat dialectal pentru dacoromâna de la nord de Dunăre (aria vestică și nord-vestică, Moldova de nord și Bucovina) în cuvinte de origine latină sau de substrat, la sfârșitul secolului al XV-lea și până la începutul celui de al XVII-lea (Densusianu, ILR, 75-76; Gheție 1975, 235, 311; Gheție *et alii* 1997, 102, 308; Gheție 1994, 95), se păstrează în graiurile actuale numai în zona Munților Apuseni (Țara Moșilor) (Mocanu 1972), în graiuri insulare din sud-estul Ucrainei (Marin, Mărgărit, Neagoe 2004, 10), în Basarabia (Șandru 1933, 93; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 83), în graiul fărșerot al dialectului aromân (Saramandu 1992) și în dialectul istroromân (Pușcariu 1996, 263, 265).

S. Dragomir (1959, 157, 158, 168) menționează fenomenul în documentele medievale din secolele al XIV-lea și al XVI-lea, referitoare la vlahii din jumătatea nordică a Peninsulei Balcanice, în câteva antroponime și toponime: *Zmantara, Burazori; Pagarușani, Maruket* (< dr. *măruche* < *mănuchi*).

Înregistrarea unor relicve ale rotacismului (sau a altor arhaisme, v. *supra*, *Fonetica și infra, Morfosintaxa*), în anchetele dialectale recente, și coroborarea acestora cu cele atestate până în secolul al XVI-lea în Peninsula Balcanică, confirmă aserțiunea privind persistența și continuitatea unui strat vechi al elementului românesc pe malul drept al Dunării.

Atestarea rotacismului în graiurile românești vorbite în zona Lom din nordul Bulgariei, este o dovadă lingvistică convingătoare privind încadrarea fenomenului între trăsăturile (foarte) vechi ale idiomului în discuție. Aria rotacismului, consemnată în documentele medievale sârbești până în secolul al XVI-lea, trebuie să fi fost în trecut mult mai întinsă decât astăzi, cuprinzând și graiurile românești vorbite pe teritoriul bulgar, acolo unde se mai păstrează urme ale rotacismului. Considerăm că, în general, pentru dacoromână, nu există deosebiri însemnate între situația actuală și cea din secolul al XVI-lea, din punct de vedere strict fonetic.

La unul dintre subiecții care rostește cuvinte cu rotacism, am înregistrat [r] uvular, cu vibrații puternice, rezultat din reducerea grupului consonantic [rn] prin asimilare: *Zâc „mâncați care, că pe-ormă o să mâncați și pătlăgean”* (Z₁₂ VIII), fenomen caracteristic graiurilor fărșerot și moscopolean ale dialectului aromân (Tratat, 432).

4.7. Fonetismul arhaic [ń] este înregistrat, accidental, ca în subdialectul bănațean, în variație liberă, în cazul verbului *tămâia: tāmîñesc, dar tāmîje* (SI VII).

4.8. Se conservă [l] etimologic în forma verbală *ulta* (< lat. **oblitare*), ca în secolul al XVI-lea (Densusianu, II.R. 407, 413, 482; cf. Pușcariu 1994, 393), și ca în dialectele sud-dunărene (ar. *últu*, mgl. *ulít*, ir. *útu*) (Pușcariu EWRS, 1788), devenită prin metateză *lutá*: *Să lútă! să Kérde limba ástă* (Z VI).

4.8.1. Am notat, rar, la unii dintre informatori, [t] și o variantă intermediară între [l] și [t], îndeosebi în poziție preconsonantică, ca urmare a influenței limbii bulgare: *Batcan* (S VII); *acóto* (M VB). Menționăm că [t] este ocurent în dialectul meglenoromân, în graiul din Țárnareca (Atanasov 1990, 120) și în unele graiuri ale dialectului aromân (Saramandu 2004, 226).

4.8.2. Sonanta [l] nu se rostește în graiul localității SI, în cuvintele *Bulgaria*, *bulgari*: *Bugaria*, *bugari*, *bugarcă*, particularitate ce se întâlnește în graiurile românești din regiunea Vidin (Petrovici 1988, 419; Nestorescu 1978, 281), și în dialectul meglenoromân (Capidan 1943, 238; Atanasov 2002, 80), unde este explicată prin influența limbii de origine slavă din Macedonia).

4.8.3. Pronunțarea palatalizată a lui [l] este înregistrată în: (*tot*) *fǎlǎju* (ZI VII), *felí* (S VII); *áltfelí* (ZI₂ VIII) (cf. Popescu 1980, 48; pentru secolul al XVI-lea, vezi Diaconescu 1970, 146), în *lúmexa* (M VI) (cf. Gl. Munt s.v. pct. 844) și în *pljop* (Dr VIII).

Rostirea *pljop* are curs în câteva puncte din sudul și vestul Olteniei, într-o arie din sud-vestul Munteniei și într-un punct din sudul Dobrogei (Popescu 1980, 47-48; cf. DGM s.v.; Tratat, 168, 169), și este semnalată în graiul aromânilor moscopoleni (cf. Saramandu 1972, 60).

4.9. Laringala [h] dispare atât în poziție inițială: *irtia* „hârtia” (ZI₂ VIII), *oți* „hoți” (C VB, DV VII, SI VII), cât și în interiorul cuvântului: *ienie* „iahnie” (ZI VII), *odinírám*, *odineám* (DV VII, Gh M VIII), *parul* „paharul” (Db VIIb, M VB, SI VII), *paarele* (L VII), *păruță(le)* (ZI₂ VIII, Ci VB), *zar* „zahăr” (C VII, M VI, VA, G V, ZI VII, ZI₂ VIIa, SI VII).

Fenomenul caracterizează graiurile dacoromâne sudice și cele din Banat (cf. Popescu 1980, 58; Tratat, 253); se întâlnește și în graiurile românești vorbite pe teritoriul sârbesc (cf. Pătruț 1942, 332), precum și în dialectul meglenoromân (Atanasov 1990, 271; Atanasov 2002, 369).

5. A c i d e n t e l e f o n e t i c e sunt numeroase în aceste graiuri; unele dintre ele sunt comune cu cele ocurente în sudul Olteniei și în vestul Munteniei.

5.1. Grupurile consonantice [-nd], [-nt] se reduc la [n] în adverbul *când* > *cân* (Dr VII, C VII, DV VIII, M VI, VA, L VII, Z VIIa,b, VII, D a, D VA, Gh VII, Gh M VIII, VII, SI VII) (cf., pentru meglenoromână, Atanasov 2002, 125) și la ind. prez. pers. I sg. și la a 3-a pl. a vb. *a fi*: *sânt* > *sân* (L VII, G VII, Z VII, Gh M VIII, SI VII); adverbul *unde* prezintă varianta *une*, în majoritatea localităților, la fel ca în graiurile muntenești, unde are o mare frecvență (cf. Gl. Munt s.v. *une*; cf. Pușcariu 1994, 127).

5.2. D i s i m i l a r e c o n s o n a n t i c ă :

[n]-[m] > [l]-[m]: *lúme(le)* „numele”, în toate localitățile; *lumeri* „numeri” (S VII); *lumărám* „numărám” (Gh VII); *s-a lumit* „s-a numit” (Z VIIa, ZI₂ VIII); *limic*

„nimic” (Zl₂ VIII), ca în aria, restrânsă, ce cuprinde sud-estul Olteniei și sud-vestul Munteniei (Tratat, 173; Pușcariu 1994, 135). În istroromână, este semnalat, de asemenea, *lume* „nume” (Cantemir 1959, 170); Dialectal în aromână (graiul pindean) este ocurent *lúmtă* „nuntă” (DDA s.v.: Saramandu 2005, 266).

[r]-[m] > [l]-[m]: *lumânește* „rumânește” (DV VI, Gh M VIII): *lumânește cântam* (Gh M VII).

5.3. M e t a t e z ă: *atrán* (Zl₂ VIII); *bárdóși* (< *bradoși* „colăcei, mucenici”) (Sl VII); *bătárn(ă)*⁹, în toate localitățile; *bătârnește* (Db VIIa); *bătârnețe* (Gh M VIII); *frășește* (Gh M VIII); *am îmbătárnit* (DV VI, M VI, Va, Ș VII, Z VII); *mramur* „marmură” (Sl VII); *Coduzlui* „Kozlodui” (Zl₂ VIIb); [u]-[i] > [i]-[u]: *am iudit* (Sl VII) < *uidi* (cf. Nestorescu 1996, din limba bulgară, dialectal; cf. Giuglea, Vâlsan 1913, 399).

5.4. P r o t e z a v o c a l i c ă a lui [a]¹⁰ este ocurentă, indiferent de natura sunetului inițial (vocală sau consoană), mai ales la verbe: *am acărat*, *ne aducem (pă urmă toți)* (Sl VII); *să afie* (Zl₂ VIIb); *aiasă* (C VII); *aizdat* „izdat” (Db VIIb); *alatră* (Sl VII); *alăsară* (Sl VII); *m-a amănat* „m-a mânat” (DV VI); *amuriră* (Sl VII); *aprindea* „prindea” (DV VIII, VII); *apuse* „puse”: *Ama pe ia* [pe pită] *apuse și dar* (Sl VII); *arămân* „rămân” (Ci Va); *se aruga* (Gh M VII); *arumânească* „românească” (Sl VII); *ascoate* (Ci VII, Va); *asânt* „sunt” (Zl₂ VIIa); *aspală* (C VII); *aspusai* (Zl₂ VIII); *astrângeam* (Dr VIII, Db VIIb, Ci VII, Sl VII) (cf. TDO, pct. 994; TDM I, pct. 682); *avărsat* (Sl VII); *avăzui* (Ci Vb); *azăvadă* (C VI, Ci VII).

5.5. A f e r e z ă. Forma *fârși* „sfârși” este generală (cf. Gl. Munt. s.v. *fârșește*).

5.6. A n a p t i x a a fost notată în următoarele cuvinte: *școală*: *șicoală* (C VII, DV VIII, Z VIII, Ci VII), la fel ca în graiurile oltenești și ca în cele munteneste vestice (NALR-Olt., II, h. XX; Tratat, 173; ALRR-Munt. și Dobr., II, h.138); *doagă*: *dăoagă* (Db VIIa) (cf., pentru Oltenia, NALR-Olt., II, h.249; III, h.577); *aluat*: *alăuat* (L.VII) (cf., pentru Muntenia, ALRR-Munt. și Dobr., IV, h.459, pct. 683; h.460, pct. 763, 789, 792, 798).

5.7. A n t i c i p a r e a apare în *strachină*: *stranchină* (Sl VII) (cf. Nestorescu 1996, 128, 138, 149-151).

5.7.1. Prezența unui [n] în paradigma verbului *a ieși*: **inșim**, **inșeam** (DV VII, Gh M VIII, VII) este explicată de S. Pușcariu (1944, 142), prin diferențierea

⁹ Cuvântul *bătrân* cu metateză este ocurent în arii dispersate în Crișana, Transilvania, Oltenia (ALR I, h. 201, 205), în unele graiuri ale dialectului aromân (cf. DDA s.v. *bitîrn*; Pușcariu 1994, 167), în dialectul meglenoromân (Pușcariu 1994, 167; cf. Atanasov 1990, 283), precum și în cel istroromân: *betâr* (cf. Cantemir 1959, 159); în cuvintele *crastaveși* (G V), *prilit* (Db VII), *trâna* „târna” (Ci VII), *vrâsta* (Z VI, Zl₂ VIII), grupurile consonantice *cr*, *pr*, *tr*, *vr* sunt etimologice.

¹⁰ Fenomenul este semnalat în studiile de dialectologie și în alte arii ale dacoromânei: în Transilvania (Pușcariu 1938, 410), în Moldova (Pușcariu 1994, h. 50), la românii din Serbia (Pătruț 1942, 332); în dialectul aromân, proteza lui *a* la cuvintele care încep, mai ales cu consoanele [r] și [l], este un fenomen general (Caragiu Marioțeanu 1975, 225), dar se întâlnește și înainte de vocală: *airnețu*, *aumbră* (DDA s.v.).

consoanelor geminate din latină: lat. *exire* > **essire* > *inși* (dialectal, în dacoromână și aromână) și *insir* (în dialectele din nordul Italiei și din Provența).

Particularitatea se întâlnește în arii dispersate în Muntenia (cf. Gl. Munt. s.v., pct. 692, 713, 814, 820), în Transilvania de nord-vest, în nord-vestul Olteniei (cf. ALR II, 4687, pct. 95, 102, 172, 219, 272, 349, 362, 365, 574; Popescu 1980, 88), în graiurile moldovenești vorbite în Ucraina (TD-Bas., 462), în cele din zona Vidin (Nestorescu 1996, 87, 90, 102), precum și în unele graiuri ale dialectului aromân (cf. DDA s.v. *es*²).

5.7.2. Fenomenul invers, de dispariție a lui [n], în paradigma verbului *a arunca*: **aruc(ă)** are un caracter general și colectiv, fiind înregistrat în toate localitățile anchetate și la toți informatorii. Particularitatea este comună cu cea ocurentă în dialectul aromân (cf. DDA s.v. *aruc*) și meglenoromân (cf. Capidan 1928, 110).

5.7.3. Absența lui [n] în cuvântul **strugar** (Ș_{vi}) „strungar”, *strugu* „strung” (M_{vi}) este etimologică (cf. Pușcariu 1994, 255) și se întâlnește în Oltenia, Transilvania și Moldova (cf. CADE s.v.), precum și în dialectul aromân (cf. DDA s.v.).

1. SUBSTANTIVUL

1.1. Declinare a. Declinarea a III-a este bine reprezentată în aceste graiuri¹: *ăure*: *Și rochia să fie de ăure, nimic nu mai ajută*² (Ci VII); *drojde* (D VA); *ficăte*³ (M VA); *genúche* (C VI); *legúme* (Dr VII, ZI₁ VII); *magáre* (SI VII); *márture* (ZI VII, Ci VII, vb); *Sântoádere* (ZI₂ VIII, Ci VII, SI VII); *televízure* (I. VII); *tráctore* (M VI, L VII, Gh VII, ZI₂ VIII); *tráste(a)* „traistă” (Gh M VII); *úmere* (Db VIIb, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, Ci VII) (cf., pentru limba veche, Diaconescu 1970, 106).

În ceea ce privește încadrarea unora dintre substantivele citate în declinarea a III-a sau a II-a, au fost înregistrate oscilații în vorbirea aceluiași informator: *Sântoádere* / *Sântoáder* (Ci VII); *márture* / *mártur* (Ci vb).

Unele substantive feminine, cu tema în consoanele [ș], [j], fac parte, aparent, din două clase flexionare, întrucât au la singular două variante fonetice, în funcție de pronunțarea dură sau moale a acestor consoane (vezi *supra* 4.5.). Se constată, la același subiect, rostiri cu ambele variante, una în *-e* și alta în *-ă*: *náșe, mătúșe, cenúșe* / *nășă, cenúșă, mătúșă* (M VII, L VII, Ci VII).

Încă din secolul al XVI-lea, mai ales în textele coresiene, după substantivele terminate la singular în [ș] sau [j], apărea fie desinența *-e*, fie *-ă* (cf. Diaconescu 1970, 128).

Am înregistrat forma etimologică de declinarea a III-a: *salce* (Db VIIb, L VII, Db VIIb) (Densusianu, ILR, 100; Diaconescu 1970, 132), ocurentă și în două localități din Muntenia și în Transilvania (ALRM II s.n., II, h. 431, 95, 192, 723; Gl. Munt. s.v. *salce*, pct. 756, 819). De asemenea, *salcie* prezintă și afixul *-ă* de singular, trecând la declinarea I: *salcă* (SI VII), particularitate ocurentă în graiurile bănățene, transilvănene și într-o arie din nord-vestul Olteniei (ALRM II s. n. I, h. 411, pct. 36, 76, 105, 130, 141, 157, 235, 848; Tratat, 255; Popescu 1980, 70; NALR-Olt., III, h. 533).

În câteva cuvinte (unele de origine slavă), am notat, la singular, desinența *-e* în loc de *-je*: *hérne* „hernie” (ZI₂ VIII); *péce* (M VA, G V); *pénse* „pensie” (Dr VIII); *róche*⁴ (Z VII, Gh VII, SI VII); *trádițe* (Gh M VII); *tréste* (S VII, Z V, Gh VII) (cf., pentru limba veche, Diaconescu 1970, 132, iar, pentru graiurile muntenesti, cf. Gl. Munt. s.v. *pece* și *roche*).

¹ Pentru toate subdialectele limbii române se pot cita numeroase exemple (cf. Tratat, 173, 217, 255, 302, 371; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 91).

² În citate am renunțat, cu unele excepții, la transcrierea fonetică.

³ Forma de sg. *ficăte* se întâlnește în Oltenia și, punctual, în vestul Munteniei (Tratat, 173; Gl. Munt. s.v. *ficăte*, pct. 756, 767, 774, 799, 801; cf. Pușcariu 1938, 414).

⁴ Paula Diaconescu (1970, 134) citează exemplul printre cuvintele care prezintă fluctuații de grafie: *-e*; *-je*.

Substantivul *vulpe* prezintă la singular desinența *-ije*: *vúlpije* (Dr VII). O secvență terminală de singular *-ije* a fost înregistrat, în trei arii restrânse, în sudul Banatului (cf. NALR-Ban., I, h. 78, 131; Tratat 255: *arípije*, *gládije*, *púlpije*), precum și în nord-vestul Olteniei (cf. V. Rusu 1968, *năpástije*). Pe malul drept al Dunării, particularitatea a fost înregistrată în Banatul sârbesc (Petrovici 1938, 231) și în zona Vidin (Nestorescu 1996, 83, 94, 95).

1.2. G e n u l. Următoarele cuvinte sunt de genul feminin: *díga* „dig” (D VIII, C VI, Z VI); *pantófă* (Z₁₂ VIII). Forma de singular *cimpoáa*, pl. *cimpoáe*⁵ (Z₁₂ VIII) ar presupune singularul etimologic, nearticulat, *cimpoáe*, aparținând declinării a III-a (cf. DA s.v. *cimpoi*).

Substantivele care cunosc variante de gen (masculin/feminin sau feminin/neutru) sunt irelevante pentru stabilirea opozițiilor semantice dintre genuri. Astfel, oscilații între feminin și neutru am înregistrat atât în localități diferite: *meátră* (Gh M VIII) / *métăr* (Z₁₂ VIII); *moghilă* (Z VIIIa) / *moghil* (Gh M VIII); *odeálă* „cuvertură” (Z₁₂ VIII) / *odél* (Z₁ VII, Ci VII, vb); *zóra* (C VI) / *zor* (M va, Z₁₂ VIII, Ci VII), cât și în vorbirea aceluiași subiect: *bălúrá* / *bălúr(ul)* „buruiană”, *buruiánă* / *buruián*, *deálă* / *deal*, *lămárină* / *lămárin* „tablă” (Z₁₂ VIII); *scáună* / *scáun* (Sl VII).

La fel ca în limba veche, am notat *soție*, cu varianta nou-creată *soțiu* „soț”: *Soțíja mea nu e rumán* (Z VII); *Noi așa ne spunem pe lume la soție*, [...] *pe lumele a lu moșu, la soțú* (Ci VII). În graiurile actuale, *soție* este ocurent în subdialectul maramureșean de la sud (Tratat, 331) și de la nord de Tisa (TD-Bas., 510), rar, în Muntenia și Oltenia (Gl. Munt., s.v. pct. 803; Gl. Olt., s.v. pct. 998), precum și în graiuri din zona Vidin (Nestorescu 1996, 5, 22).

Substantivul *făsui*, înregistrat în toate localitățile anchetate, este de genul masculin, la fel ca în graiurile din aria sudică (Banat, Oltenia, Muntenia) (cf. DA s.v.; Gl. Munt s.v., pct. 778).

1.3. N u m ă r u l. Bine reprezentate sunt pluralele feminine în *-e*, curente în secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 98; Diaconescu 1970, 118, 123, 124), deși tendința de extindere a desinenței *-i* la pluralul substantivelor feminine cu desinența de singular *-ă* pare mai accentuată în textele vechi, reprezentative pentru graiurile muntenesti (Diaconescu 1970, 118): *áre* „arii” (DV VIII: *două are*) (cf. Diaconescu 1970, 132); *áripele* (M va); *búrte* (M VI); *cáne* (Z₁ VII); *ceánte* „gentile” (DV VII); *coádele* (Z VIIIa, VI, Z₁₂ VII); *cr(e)áce* (Db VIII, M vb, Z₁ VII); *cusátoáre* „cusături” (Z VIIIa); *dámăgeáne* (Z₁ VII); *galétele* „gălețile” (M VI); *groápe* (Ci VII); *limbe* (Dr VII, Gh M VII); *lingure* (Sl VII); *mașine* (L VII); *núcele* (Db VIII); *pománe(le)* (Z₁ VII); *tálpe* „grinzi” (Z₁₂ VII); *táve* (Z₁ VII).

Forme de plural cu desinența *-e* sunt ocurente și la neutre: *așternute* (M vb); *botéze* (G v); *bráne*, *fráne(le)* (Z VI), ultimele două cu păstrarea lui [n] în formele de plural (cf. Densusianu, ILR, 106); *dáre* „daruri” (Z₁ VII); (*amândouă*) *ficáte* (Ci

⁵ La același informator am înregistrat vocale duble [áa] și la ind. prez., pers. a 3-a sg. și pl. de la verbul *a tăia*: *táa* (*je* > *e* > *a*) ca în graiul din zona Munților Apusenii. E. Petrovici (1939, 124) menționează ca „forme morfologice interesante”: *paa* „paie” și *taa* „taie” (cf., sub aspect fonologic, discuția la A. Avram 1963, 216-220).

vii); *ficat* (negri) s. comp. (DV VIII, Z v); *métre*⁵ (Dr VII, Gh VII, Gh M VIII, Z₁₂ VIII); *obiceáie(le)* (Db VIIa, M vb, L VII, D va, Gh M VII): *săndáce* (Ci VII); *súle* „suluri” (Z VII).

Substantivul feminin *furúnă* prezintă, la același informator, două desinențe de plural: *-e* și *-uri*: *furúne / furúnuri* (Z₁₂ VIII). De asemenea, au fost înregistrate, în vorbirea aceluiași informator, substantive cu formă de masculin la singular și cu forme duble la plural, una de neutru și alta de masculin: *ficáte / ficáți; săndáce / săndáci* (Ci VII).

Substantivul *casă* formează pluralul cu ajutorul desinenței *-i*: *căși(le)* (C VII, Gh VIII, Gh M VII, Z VI, Z₁ VII, Z₂ VIII, Sl VII), ca în aria care cuprinde nord-vestul Olteniei, sudul Transilvaniei și zona Munților Apuseni (cf. Todoran 1972, 255).

Pluralul în *-i* l-am înregistrat la cuvântul *mormânt – morminți*: *Să dusără la grobiște cu fata și băeatu ei și la trei mormânți unde nu să știe* [cine este îngropat], *loară pământli* (Ci va). În alte localități (Db VIIa,b, L VII, Gh VII, Gh M VII), *morminți* are sensul „cimitir”, sens cunoscut în Banat, în Banatul sârbesc, în regiunea Vidin, în sudul Crișanei, în sudul Basarabiei, precum și în dialectele aromân și meglenoromân (ALRM I, I, vol. II, h. 419, h. 423).

Lapte, substantiv *singulare tantum*, apare, în unele localități, la plural (primind desinența *-i*): [Prăjiturile] *se fac cu unt, cu zaar, cu lapți* (D VIIb), fără să se deosebească semantic de forma obișnuită de singular. Alteori, *lapți* a fost înregistrat cu sensul specializat „mulsoare” (C VII).

În câteva localități, am notat pluralul *ai* (Z₁₂ VIII, Sl VII) pentru substantivul *an*, ca în graiurile din Transilvania (cu excepția celor din sud-estul provinciei), din Crișana, Țara Oașului și din Maramureș (Tratat, 372), precum și din aria estică a graiurilor moldovenești din stânga Prutului (cf. TD-Bas., 420). Acest plural are curs în zona Vidin și în Serbia occidentală (Petrovici 1938, 229).

Spre deosebire de Ov. Densusianu (ILR, 81), care consideră pluralul *ai* etimologic, I. Gheție, Al. Mareș (1974, 162) îl explică printr-o evoluție analogică.

Se conservă, ca în limba veche, alternanța consonantică în opoziția de număr *șc / șt*: *pușci* (S VIII) (Diaconescu 1970, 120, 183, 185).

Desinența *-ă* de plural, etimologică sau analogică, este ocurentă la substantive neutre terminate în *-r*: *cără* (Z₁₂ VIII, Sl VII); *ogoără(le)* (Z₁₂ VIII); *picioară* (Sl VII); *șkără* „fiare” (Z₁ VII) (cf. Densusianu, ILR, 105; Pușcariu 1994, 70; Diaconescu 1970, 165).

Substantivele, împrumuturi recente din bulgară, sunt încadrate în categoria femininelor și neutrelor cu desinența *-uri*: *clas – clásuri* (DV VII, M VI, G VII, v, Sl VII); *lísturi* „pagini” (Gh VII); *roza – rózuri* „trandafir” (DV VIII). Plural în *-uri*, prezintă și substantivele *brad*: *bráduri* (Gh VII), *spítal*: *spítaluri* (S VII).

Tendința de omitere a desinenței *-i* la pluralul nearticulat al unor substantive terminate la singular în consoanele [-n] sau [-r] duce la neutralizarea opoziției sg./pl.: *cinsprezece* *an*, *(amândoi) pensioner* (Ci vb); *iepur* (C VI) (v. *supra*, Fonetica 2.7.1.).

⁶ În aceste graiuri, singularul este fie *meátră* (Gh M VIII), fie *métăr* (Z₁₂ VIII).

Neutralizarea opoziției sg./pl. se realizează și la unele substantive derivate cu sufixele de origine latină *-ar*, *-er*, *-tor*: *morârĭ – morârĭ* (vezi *supra*, *Fonetica* 2.7.; cf. V. Rusu 1963, 71, h. 12).

1.4. C a z u r i l e. Pentru exprimarea raporturilor sintactice de genitiv-dativ sunt folosite, frecvent și preponderent, formele cazuale sintetice, cu articol hotărât, dar apar, ca în majoritatea subdialectelor dacoromânei, și cele analitice (cf. *Tratat*, 175, 219, 258-259, 302-303, 332, 372-373). Preferința pentru marcarea raporturilor sintactice prin formele desinențiale ale numelui dovedește caracterul conservator al acestor graiuri.

1.4.1. Merită a fi semnalată forma de genitiv-dativ singular cu articolul hotărât enclitic *-li* la substantive masculine și neutre: *omu dumnezăuli* (Db vi); *naintea mǎrtuli* (D viii); *înaintea Păștiuli* (Db viia, DV viii, G vii, v, Gh vii); *dimineața Păștiuli, lumele sătuli, să-i găscă mǎrtuli* (C vii); *câinele pământuli* (C vi); *spusai dǎmnuli* (M vi); *în mijlocu obǎruli, zgarda miéluli* (L vii); *capu căluli* (S vii); *căpățâna pǎrculi* (G v); *alunița căluli* (Z viia); *marginea sătuli* (Z viia, Gh M vii); *înaintea grăuli* (Gh M viii); *buricu copiluli* (Gh M vii); *Lăsatu Séculi* (Gh vii, Gh M vii); *vatra fǎculi* (Ci vb); *tat-al soărli, muiereali a ómli* (Sl vii); *Câmpu Slătineánuli* (C vi); *Valea Bujǎruli* (S viii); *Grindu Păruli* (Db viii) (cf. Pușcariu 1976, 450).

Morfemul enclitic *-li* la genitiv-dativ singular apare în arii dispersate în zona Munților Apuseni și în nordul Crișanei, în graiuri din zona Sibiului, Țara Oltului, sud-vestul Transilvaniei, în vestul și nord-estul Munteniei, precum și în nord-vestul Bucovinei și sudul Moldovei (ALR I, I, h. 5, 24, 58; ALR I, II, h. 207; ALR II, h. 15; ALR II s.n. I, h. 2; ALRR-Trans. I, h. 6, pct. 259, 306, 307, 357, 396, 424, 441; ALRR-Munt., Dobr., I, h. 25, pct. 839; TDM II, pct. 701, 120/4, pct. 733, 578/30, pct. 748, 779/8; ALRR-Bucov. și Mold., I, h. 23, 24, h. XVIII, pct. 477, 488, 555, 595, 627, 669; cf. Pușcariu 1938, 414; *Tratat*, 97, 303, 373; Neagoe 1992b, 162).

Regăsindu-se în arii „răsfirate”, neunitare, în majoritatea unităților dialectale ale dacoromânei, genitivul în *-li* este un exemplu care confirmă posibilitatea apariției, simultan, în aceeași limbă, a unei inovații, în zone lingvistice neînvecinate (cf. Pușcariu 1994, 296, 313, 327).

În variație liberă, în vorbirca aceluiași subiect, apare frecvent, alături de alte modalități de exprimare a raporturilor de genitiv-dativ, articolul hotărât enclitic *-lui*: *Să facă colacu călului* (D viii); *pământu țăstului* (S vii), precum și formele sintetice specifice substantivelor feminine: *mijlocu vérii, i-a-ntors mirésii țoala pǎ dos* (Db viii); *gátu găinii* (L vii); *înaintea cășii* (Gh vii).

Cu toate că, în declinarea substantivelor feminine, desinența de genitiv-dativ sg. este, în general, în strânsă legătură cu cea de plural, am înregistrat pentru substantivul *luncă* (a cărei desinență urmează după consoana [c]), genitivul *luncĭ* (cu păstrarea velarei): *Și mergeam, ei! încolǎ-ășa, dă la ...jumătatea luncĭ mai încolo* (Gh M viii) (cf. *Tratat*, 175). Genitivul în *-cĭ*, *-gĭ* a fost înregistrat în toponime, la substantive nume de persoană în cazul genitiv, în sudul Transilvaniei (cf. Frățilă 1982, 125; cf., pentru româna veche, Diaconescu 1970, 221-222).

ALRR-Munt. și Dobr., IV, pl. 34 și pl. 46 înregistrează fenomenul (*Anicî*), într-o arie de-a lungul Oltului (în Oltenia și Muntenia), precum și în puncte izolate din nordul și estul Munteniei.

1.4.2. Funcțiile genitivului și ale dativului se exprimă și cu mijloace analitice: prepoziții și articolul proclitic *lu*, ca în majoritatea graiurilor dacoromâne.

Construcții prepoziționale echivalente cu g e n i t i v u l :

deasupra de: deasupra de vatră puneam ciremna (Ci VIIa) (vezi *infra*,

Prepoziția);

deasupra la: dăsupra la lapte (D VIIa);

la: dedea la dedea dăpă tată a fost ... Costandin (Dr VIII); *soacra la fata mea* (DV VIII, M Va); *mărimea la pâine* (S VII); [Făceau] *de sănătatea la porci; moșu la sofiu* (Ci VII); *mama la copil* (Zl₁ VII); *în partea la băiat* (Sl VII); *malăua la bejeneți* (C VI).

Construcții prepoziționale echivalente cu d a t i v u l :

la: a purtat grija la oi (M VI); *îi duce la babă fun peșchir* (Zl₁ VII); *spui la ăl bătărni așa* (Zl₂ VIII).

1.4.3. Marca de genitiv-dativ se exprimă analitic și cu ajutorul articolului hotărât proclitic *lu*, devenit morfem al cazurilor oblice, când însoțește substantive articulate enclitic, feminine și masculine, animate: *pe lumele lu turcu ăla* (DV VIII); *merge popa înainte lu mortu cu muzica* (Db VIIb); *cântă și lu nașu* (M Vb).

Pentru exprimarea genitivului, într-un singur exemplu, am înregistrat o combinație „curioasă” între articolul proclitic *lu* și prepoziția *cu* care însoțește un substantiv nearticulat (particularitate notată recent și în unele graiuri moldovenesti izolate, din extremitatea sud-estică a Ucrainei): *la cocina lu cu porc* (Dr VIII).

Unica formă a articolului hotărât întâlnită în aceste graiuri, este *lu* (și nu *lui*), ca în aria care cuprinde graiurile din Muntenia, Banat-Hunedoara, Transilvania de sud-est și, izolat, din nord-estul și centrul Transilvaniei (cf. ALR II s.n., VI, h. 1597-1599; Vulpe 1973, 363-365; cf., pentru meglenoromână, Caragiu Marioțeanu 1975, 276).

Dativul analitic cu *lu* s-a extins și la unele pronume: *Il pune lu ăsta care a ieșit nainte* (Db VIIb); *Lu care...cum îi place* (M VI), *dăm și lu ăla micu ăla* (M Va); [Toale] *le dăm lu care ț-e pofa ție* (L VII); *Ii dai lu fiecare* (Gh M VII) (Cf. Vulpe 1973, 365).

Forme nearticulate de genitiv am notat la substantive masculine, la singular, care denumesc grade de rudenie, urmate de adjective posesive – particularitate atestată predominant pentru secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 95, 244; Diaconescu 1970, 241-244): *Trebuie să spunem pe lumele moșu meu [...]* *pe lumele lu moșu omu-meu* (Ci VII).

1.4.4. V o c a t i v u l în -e al substantivelor masculine nearticulate, la singular, ocurent în secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 94), apare în următorul exemplu:– *Primare! să spui [...] cân n-a fost diga făcută, satul a fost sus* (Z VIIa).

Vocativul substantivelor feminine, nume de rudenie, terminate în -a sau -e cunoaște desinența -o, alături de -ă: – *Mamo, o să vie un băiat de la Crușoveni* (L

vii); – *Leleo*, *deschide* (Zl₂ viii); *Of, maico* [...], *of. mamă, mamă* (§ v) (cf. Gl. Munt. s.v. *mamareo!*).

2. ARTICOLUL

Întrucât la flexiunea după caz a substantivului am prezentat unele probleme privind articolul (vezi *supra* 1.4.), ne vom opri, în continuare, asupra altor aspecte.

2.1. A r t i c o l u l h o t â r â t. Urme ale articolului enclitic *-(u)l* le-am notat la numele proprii: *Radul* (scris pe panoul de onoare la Primăria satului Lencovo) și *Barbulova* (cu sufixul antropomimic bulgăresc *-ova*, adăugat, pe cale administrativă, cu scopul de „a bulgăriza” numele proprii), trăsătură întâlnită în documentele medievale sârbești privitoare la vlahii din nordul Peninsulei Balcanice (cf. Dragomir 1959, 53, 54, 59, 149, 153). El apare, facultativ, în vorbirea curentă a unor subiecți: *Sulúccicul*, *pământul* (Dr viii); *prágul căsei* (C vi); *zărul*, *pământul* (M vi); *Víptul* (S viii); *șóldul* (G v); *jívótuł* (Gh viii); *obiceáiuł* (Gh vii); *bubátul* (Gh M vii); *sátuť* (Zl₂ viia); *pórcuł*, *cópilul*, (*într-*)*únul*, *cáruł* (Ci vii).

Semnalat pentru limba veche (Densusianu, ILR, 109; Rosetti 1968, 535-536; cf., pentru substantive proprii masculine în *-ul*, Diaconescu 1970, 226), articolul hotărât masculin *-(u)l* are curs astăzi în arii izolate, în graiurile din Țara Moșilor (Papahagi 1925; Șandru 1934; A. Avram 1959, 458; *Tratat*, 303; ALRT, pct. 95); în unele zone ale subdialectului moldovenesc în ariile transnistreană, bucovineană și din sudul Basarabiei (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 94).

Articolul *-ul* este ocurent în dialectul aromân, la substantivele masculine terminate în grup consonantic: *țerbul*, *porcul*, precum și în unele graiuri meglenoromâne: *bobul*, *fičorul*, *gărnișorul* (*Tratat*, 513; Atanasov 1990, 192, 254, 255, 261, 262).

Accidental, am notat substantive feminine, în forma articulată, la acuzativ, în situații în care acestea nu trebuia să prezinte articol: *Și ședem cu toții pe lângă tigaia* (Gh vii); *o sloboade pe apa* (Ci va); *la fântâna umple căldările* (Ci vb); *am și căpra, am și oi; astăzi am fost la moára* (Sl vii) (cf. Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 91, nota 89).

2.2. A r t i c o l u l n e h o t â r â t. Pentru plural, am înregistrat forma arhaică *nește* (Densusianu, ILR, 114): *nește oameni* (Db viib, C viib); *nește alea mici* (M vi, va) și *nescai* (învechit și popular, cf. DLR s.v.; ALR I, 1537/592; ALR II, 3494/27; ALR II s.n., I, h. 139/812): *dă-m neascăi dulcețuri, cevașca* (L vii); *da aea a fost nescai mâța* (Zl₁ vii)(cf. TDM II, III, pct. 693, 811; TDO, pct. 913, 942, 949; Nestorescu 1996, 99, 133).

GA (I, 173) consideră variantele *niscai*, *niscaiva* adjective pronominale, grupându-le împreună cu *alde* și *fiece*. În primul exemplu citat: *neascai* (dulcețuri), elementul lexical este utilizat în aceleași condiții morfologice cu *niște*, dar în cel de al doilea exemplu, *nescai* este susceptibil de a fi interpretat ca adjectiv pronominal cu sensul „vreo”.

2.3. A r t i c o l u l p o s e s i v - g e n i t i v a l are forme variabile după gen și număr, la fel ca în graiurile sudice: *a*, *al*, *ai*, *ale*: *prieten* [...] *al miresei* (G v); *al meu soțiu* (Ci vii).

2.3.1. Am înregistrat și o dublă articulare (pleonastică) a substantivelor în construirea genitivului, prin utilizarea atât a morfemului enclitic, cât și al celui proclitic, atunci când determină un substantiv articulat: *din sângele a nostru* (§ v); *mă-sa și ta-su ai fetei îi îmbracă cu noșii; mă-sa și ta-su al baiatului* (M vb); *dă la nepoată-sa, nepoata a babii* (Ci vii); *mamili a noaște* (Sl vii); *Și avea o cergă aleasă [...] ș-o dete a ei* [surorii] (Ci vii).

Ocurență în limba veche (Densusianu, ILR, 245; Pușcariu 1974, 447; Diaconescu 1970, 256), particularitatea este caracteristică dialectului aromân: *pirția a featălăi* „zestrea fetei”; *fičiorlu* [east] *ușeaculu a căsălei* (DDA s.v. *feată, ficior*), dar se întâlnește astăzi în unele graiuri românești vorbite în afara granițelor României, în sudul Basarabiei, în Transnistria, în nordul Bucovinei și al Maramureșului (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 96), estul Ungariei (Marin 2000, 199) și în vorbirea țiganilor coritari din vestul Serbiei (Petrovici 1938, 231).

2.4. Articolul adjectival are, la fel ca în graiurile de tip sudic, formele variabile: *al, ai; a, ale*: *nepoata a mare* (M va); *ai bătârni, alea mai noi* (Sl vii).

2.5. Articolul invariabil *a(l)de* (cu variantele *ale, ali, d-ale*) (format din articolul adjectival *al* + prep. *de*) precedă atât nume proprii de persoană sau porecle, toponime formate de la nume de persoane, cât și nume exprimând grade de rudenie, fiind frecvent utilizat în graiul tuturor localităților anchetate (cf. Tratat, 176; Mărgărit, Neagoe 1997, 84; Mărgărit 2001: cf. Nestorescu 1996, 151, 152).

2.5.1. Nume proprii de persoană: *ale Stan* (Dr viii); *alde Luică* (Dr vii); *ale Stoian, ale Potoeagă, ale Gârleanu* (C vi); *ale Popa* (S viii, vii); *d-ale Păcală* (M vi); *d-ale Rișcă* (§ vi); *ale Pantelimonu, ale Cotoiu* (L vii); *ale Scârți* (G vii); *d-ale Pințoiu* (Z vii, vi); *d-ali Gulie* (D viii); *ale Tocilo* (Gh M vii); *alde PISOI* (Zl₁ vii); *alde Bălaci* (Ci va).

2.5.2. Grade de rudenie: *ale mama* (Db viib, DV vii, M vb, S vii, Gh M vii, Zl₁ vii, Ci vii); *ale baba: vâlnice purta ș-ale baba* (C vii); *ale tita* (DV vii); *ale fiemea, ale ginere-meo* (L vii); *ali băta* (Gh M vii); *ali soru-mea* (Ci viia): *Se strinseră ali sôr-mea, comșii, cîci-mio*.

2.5.3. Toponime: *Dealul ale Popa, Măgura ali Bârcă* (S vii); *Salcâmii ale Chirță* (DV vii); *Fântâna ale Marie Jije* (Zl₂ viii).

Pe *alde*, atestat incert la Coresi și apoi la Dosoftei, B. P. Hasdeu îl explică ca un compus „din pronominalul *al*, ca în *al meu, al doile* etc., și din prepozițiunea *de*” (HEM, 788, 793; cf. Pușcariu 1974, 453). Astăzi, aria lui *alde* cuprinde sud-estul Olteniei, sudul și nord-vestul Munteniei, Dobrogea, sudul Basarabiei (Gl. Munt s.v. *ale*; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 96; Mărgărit 2001) și Țara Făgărașului (HEM, 786). El a fost atestat și în anchetele recent efectuate în graiurile insulare vorbite în Ucraina, regiunile Lugansk și Donețk, precum și în zona Vidin (cf. Nestorescu 1996, 151); de asemenea, *alde* este ocurent în dialectul meglenoromân: *și nă lăiau âldi mama* (Atanasov 1990, 263, 264).

GA (I, 60, 173, 178) îl consideră adjectiv pronominal, ocurent în vorbirea populară și uneori în cea familiară. ILR (1978, 238), deși îl discută în capitolul

despre articolul genitival, menționează și ipoteza că *al(de)* „este o reminiscentă a tendinței de creare (ca în franceză) a unui articol partitiv”.

S. Pușcariu (1974, 453) citează un exemplu din secolul al XVII-lea (cf. DA s.v.) în care articolul *al*, invariabil astăzi și sudat cu prepoziția partitivă *de*, apăsarea declinat: *ai de Anhidim fură aruncați într-o groapă*.

Iulia Mărgărit (2001, 291) ajunge la concluzia că *alde* + substantiv este o modalitate de realizare a pluralității, specifică, astăzi, ariei dacoromâne sudice, comportându-se „ca un morfem în sensul că, în afară de pluralitate, imprimă secvenței un sens hotărât, aidoma articolului enclitic”.

3. PRONUMELE

3.1. Pronumele personal. În majoritatea localităților anchetate, pronumele personal de pers. 1 sg. și a 3-a sg. și pl. prezintă forme fără preiotarea lui [e]: *eo* (S VIII, M va, Ș v, G v, ZI₂ VII); *el* (C VI, S v, G VII, Z VI, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, Ci VII); *ei* (L VII, Z VII); *ea* (Db VIIa, C VII, S VII, DV VIII, M va, L VII, Z VII, D va, ZI₂ VIIa); *ele* (Db VIIa, M va, L VII, Z VIII, VI), ca în limba veche (Densusianu, ILR, 116, 117), și ca în dialectul aromân (Caragiu Marioțeanu 1975, 228) (vezi *supra*, *Vocalismul*, 2.3.3.).

3.1.1. Forma atonă silabică de dativ, la pers. a 2-a sg., este *îi*, mai ales atunci când este intercalat între morfemul conjunctivului și verbul de conjugat: *să ți spui* (D VIIb, Dr VIII, C VII, VI, M va, Ș v, G VII); *să ți scriu* (Db VIIa); *să ți arăt* (DV VII), iar la pers. a 3-a sg., cea de dativ și de acuzativ, este *lă*, *li*, *lu* (*lû*)⁷, fără *i* protetic⁸, ca în limba veche (Densusianu, ILR, 117): *laptele l-ei*, *îi stricori*, *laptele covășit li fierbi bine și li răcești cât rabdă deștu* (Db VIIa); *une lă scrim* (Dr VIII); *le-a părut rău să li înfioreze* [pe mort], *cozonacu lu face în altu feli* (S VII); *care lû știe că a fost strigoi*; *de li ține ș-acuma oboru* (C VII); *nu li schimb* (Ș v); *și lu coperea iar cu trestie* (Gh M VIII).

Asemenea variante au fost înregistrate în graiurile românești vorbite astăzi în afara granițelor României, în Serbia (Petrovici 1938, 232), în Ungaria (Marin, Mărgărit, Neagoe 2005, 9), în Bucovina de nord, în Transnistria, în stânga Nistrului, în sud-vestul Ucrainei (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 97-98).

3.1.2. Forme etimologice de dativ și de acuzativ (inclusiv când are rol de pronume reflexiv) ale pronumelui personal pers. 1 și a 3-a pl.: *nă* „ne”, *lă*, *li* „le” (analogic după *nă*, ca în dialectul aromân), am notat în câteva localități, dar cu frecvență mai mare în aria vestică a zonei cercetate: *Ea să ciudește di ce nă o spunem pi lumele la... lu moșu omu-mio. Da așa nă o spunem, sântem cică vlășori aicea, nă spun ăia cân nă ducem încolo; Părintele nostru nu nă lăsa să umblăm*

⁷ E. Petrovici (1988,425) consemnează, în observațiile lingvistice privind desfășurarea anchetei în localitatea Turtucaia (pct. 958), că forma *lă* (= *îl*) este pe cale de dispariție. Arhaismul se păstrează și în graiul românesc din Serbia occidentală (Petrovici 1938, 232) și într-un sat din zona Vidin (cf. Nestorescu 1996, 127).

⁸ Proteza lui *i*- la formele pronominale menționate reprezintă o inovație semnalată spre sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea (cf. Frâncu 1979-1980; Gheție et alii 1997, 126).

ășa; pe noi nu nă lua; în ce să nă primenească; Noi copiii nă duceam în bisearică; Nă ducea și la Sântoader de nă ducea la sântoader (Ci VII); Nă făcem una și una (Ci VA); Nă țânem limba și nă țânem legea; Nă duceam la moașă (SI VII); Nu ne lăsa să lă trecem pân nainte la călușari că ne ia din căluș (D VIIb); Căpețǎ lă zicem noi (SI VII)⁹.

Forme identice sunt ocurente și în dialectul aromân (Caragiu Marioțeanu 1975, 242; cf. DDA s.v. lă, li, nă, Ți: *li viinră ahi grei; ma mărly nă dimândă, Țe vrei s'Ń dzic?*), precum și în cel meglenoromân (cf. Atanasov 1990, 207: *lă turnó din drum; nă vizú*).

3.1.3. Pentru pronumele personal de pers. a 3-a sg. se folosește, rar, cu nuanță reverențioasă, *dânsul*.

3.2. Pronumele (și adjectivul) demonstrativ de apropiere și de depărtare au formele și variantele cunoscute în aria graiurilor de tip sudic: *ăsta* (m.), *asta* (f.) (pentru sg.); *ăștia*, *aștea* (la pl.); *ăla* (m.), *aia* (f.) pentru sg. și *ăia*, *ălea* (pentru pl.) (cf. Tratat, 177, 260).

3.3. Pronumele (și adjectivele) posesive. Adjectivele posesive atașate substantivelor grade de rudenie, prin pierderea sensului posesiv, se aglutinează cu substantivul precedent, mai ales, în construcții în care apar ca determinante alte nume de rudenie sau pronume posesive: *Ete... ta-so a lu omu ăsta* (C VI); *Și ea s-a căsătorit dă bunică-su a lu bărbați-meu* (S VII); *Mă-sa și ta-su al fetii îi îmbracă cu nosii* (M VB); *Mă-sa omului meu este balcangioaică* (Ș V); *Mă-sa bătii mele* (L VII); *Ta-su a lui e istinschi rumân* (Ș V); *Băta mi-a spus că mă-sa ei este de-acolo* (L VII). Adjectivul posesiv apare anticipat de forma atonă a pronumelui personal corespunzător ca persoană: *Mi-e drag că mi-e limba mea* (L VII).

Asemenea construcții, semnalate pentru limba veche (Diaconescu 1970, 247-248), continuă să fie utilizate numai la nivelul graiurilor populare (Cazacu 1947; cf. Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 99).

3.4. Pronumele relativ *care* este folosit în locul lui *cine*: *Te duceai la lucru și care-i ciobanu să ducea cu oili* (C VII); *Și n-avea care să ne cate, n-are care* [să] *ne spele, tata bătârñ* (Zl₂ VIII); *Care eo?! Să uit cântecelele aștea?* (Zl₂ VIIa); (cf. Nestorescu 1995, 143).

La feminin, am înregistrat, ca și în limba veche (Densusianu, ILR, 122), forma articulată *carea*: *Carea s-a dus nu mai s-a-ntors; a murit muma mea de cinzășinoo de ai* (SI VII).

În aceste graiuri, ca și în cele de tip sudic, frecvența lui *care* este redusă, deoarece la nivel sintactic, propozițiile atributive sunt introduse prin conjuncția *de* (atributivele introduse prin *de* reprezentau o trăsătură a textelor sudice, începând cu secolul al XVI-lea, cf. Pană 1979, 258; Pană-Boroianu 1992a, 91; Ghețic et alii 1997, 163, 363; Neagoe 2003-2004) (vezi *infra*, *Conjuncția 9.4.7*).

3.4.1. Pronumele relativ *ce* este utilizat în propoziții atributive, pe lângă nume de ființe, în locul lui *care*: *Muirea asta ce a făcut pâne; Bătrânii ce cânta*

⁹ În secolul al XVII-lea, în textele scrise, s-au generalizat formele neaccentuate *ni*, *vi*, *li* (Ghețic et alii 1997, 329).

cu fluieri; Mama ce să duce cu fâmiia or băiat; Să dea la groparii ce a făcut groapa (SI VII).

M. Vulpe (1973, 369; 1980, 130-133) consideră că această trăsătură este dialectală, caracterizând ariile conservatoare ale dacoromânei (Banat, Crișana, Maramureș). În dialectul aromân, conectivul *te* „ce” al relativei are, de asemenea, o frecvență ridicată (Caragiani 1982, 293).

Pronumele *ce* preia sensurile și funcțiile adverbului interogativ *cum* în următoarele exemple: *Voi ce-i zăceț la fântână?*; *Voi ce le zăceț? Tipsie?* (SI VII).

3.5. Pentru p r o n u m e l e (și adjectivul) n e h o t ă r ă t *vreun, vreo* sunt ocurente numai formele *fun(u)*, *founa (fo)*, forme atestate pentru graiurile olteneste, munteneste și pentru unele graiuri românești din dreapta Dunării (cf. Gl. Munt., s.v. *freo, frun*; Petrovici 1938, 226; Pușcariu 1976, 208, h. 16; Mărgărit, Neagoe 1997, 84): *Dacă vindeai strugure și cu-o lubeniță ceva, fun porumb, fun grâu, ... de-acolo vinea banii* (M VI); *fo istorie* (DV VII); *Căra și de fântân-acolo founa* [găleată cu apă] *mai mult* (ZI₁ VII); *Porcul îl lom de mic di la funu* (Ci VII); *Dacă era founu nensurat [...] zbieram* (Gh M VII).

În localitatea SI sunt ocurente variantele *vo, vun* pentru adjectivul pronominal: *vo roche, vun gard*.

Menționăm și alte pronume nehotărâte, ocurente în aceste graiuri, interesante pentru cumulul elementelor de compunere care includ și deicticul *-și-* (cu valoare de întărire), frecvent în limba română veche la diferite forme de pronume și la adverbe (cf. Neagoe 2000): *alcevașca* (M VB, Z VI); *câtevașca* (Z VI); *cevașca* (Db VIII, C VII, S VII, M VA, L VII, G V, D VB, Gh VII); *cinevașca* (C VII, S VIII); *cuivașca* (L VII); *fieșcare* (C VII, M VI) (cf. Gl. Munt. s.v., pct. 745, 784).

Pronumele nehotărât *alt*, cu valoare adjectivală, prezintă la masculin numai forma articulată, neutralizându-se astfel opoziția pronume-adjectiv (Vulpe 1987, 307): *altu șat* (Db VIIIa, M VB, L VII, Gh M VIII, SI VII); *altu drum* (Db VIIIa); du pă *altu tărâm* (Dr VIII); *altu loc* (C VI); *altu apartament* (DV VII); *altu lume* „nume” (Ș V); *altu fel* (M VA, L VII, Gh VIII); *altu lucru* (D VA, L VII); *altu frate* (G V); *altu lemn* (Z VII); *altu arman* (Gh M VIII); *altu măr* (ZI VIII) (cf. Nestorescu 1996, 100, 132; cf. Petrovici 1938, 229).

Această particularitate, arhaică, are o frecvență ridicată în graiurile dacoromâne vestice și nordice și se întâlnește și în dialectul aromân (cf. ALRM s.n., IV, h. 1403).

3.6. P r o n u m e l e n e g a t i v *nimic*, în variantele *nimica, nimicăli, mică* a fost atestat în construcții cu negație dublă ca în limba veche (Densusianu 1975, 542; Ciompec 1969, 201). În cadrul acestora, ca indice suplimentar al negației, pronumele figurează prin conversiune adjectival-adverbială, ca și în textele secolului al XVI-lea: „nemica (*nemică, nimică, nimica, nimică*) est employé non seulement avec le sens de «rien», mais aussi avec celui de «guère, nullement»: *nu se află apă nemică, nemică să nu se teamă* (Densusianu, *op. cit.*, 604).

În graiurile românești din Bulgaria *nimic* apare ca:

adjectiv: *Eu cu el [= soțul] nu sânt nimica rudă* (ZI₂ VII); *Ăsta care-i de casă, laptele, este fără apă; D nimica* (D V, D VB);

adverb: *Grâul n-are să se facă nimica* (ZI₂ VIII).

Același tipuri de construcții au fost întâlnite, recent, în graiurile românești din sud-estul Ungariei (Mărgărit 2003, 227-234) din Oaș și Maramureș (Mărgărit 2004, 52), din aria sudică (TDM I, p. 84, pct. 679 Argeș, p. 209, pct. 760, Olt). Ca relicvă, construcția supraviețuiește în graiurile din nordul Moldovei în expresia *ni(mică) vorbă* (Mărgărit 2004, 48-55; 2005, 249-257).

Zonele semnalate – arii laterale simetrice (nord / sud) prezintă fapte de limbă veche, în sprijinul caracterului conservator, sub acest aspect, al idiomurilor respective.

3.7. Pronumele de politețe este inexistent în graiurile cercetate (cf. Nestorescu, Petrișor 1969, 14). Neutralizarea opoziției reverențial / nonreverențial s-a petrecut în toate graiurile românești vorbite în medii aloglote slave (Ucraina și Republica Moldova).

Pronumele personale *tu, tine* (pentru sg.), *voi* (pentru pl.) sunt singurele utilizate în locul pronumelui de reverență¹⁰. Exemplificările sunt excerptate din fragmente de texte în care subiecții se adresează dialectologilor: *Tu acușa te cheamă pă tine, intri tu între noi că să ne răscrucești pă noi; La voi nu face lăzăriță?* (D VIIa); *A voi sânteți în oraș; Voi... mai iar că le știi tu* (DV VII); *Voi dă ce scriați treburl-eștea?* (G VII); *P-ete așa cum vorbim cu tine* (Zl₂ VIII); *Voi ce le zăceț nu știu* (Sl VII).

Lipsa formelor pronominale specializate pentru exprimarea nuanțată a politeții anulează și formele de reverență din paradigma verbului. În aceste graiuri, respectul datorat unui interlocutor cu care informatorii se află într-o anumită relație de *rol* nu este marcat formal. Interesant de reținut sunt exemplele înregistrate în trei localități care demonstrează *inexistența* unui mod concret de interacțiune reverențioasă, acceptat și recunoscut. Formula de adresare politicoasă a anchetatorului către subiect este reprodușă în răspunsul reluat, aproape *tale-quala*, deoarece pentru el reprezintă, un cuvânt necunoscut:

[Cum era când erai dumneata fată?]

Când eram dumnamea fată, io la mulț morț am cărat apă (L VII);

[Da' dumneata ce făcuși azi?]

Ōu! dumemea io stau toată zăua (G VII);

[Și pe „baba” dumitale cum a chemat-o?]

Baba dumitale... io nu vă-nțăleg (Z VI).

Numai la întrebările directe, utilizate de anchetator, pentru a obține formule de salut întrebuițate în sat de către o persoană care sosește într-o casă (încăpere), am obținut urme corupte ale pronumelui de politețe: *mulțămesc sântale* (Ci VIIa, Va); *mulțumesc simitale / sâmitale / sâmintale* (Sl VII)¹¹ (Mărgărit 2006).

¹⁰ În localitatea Somovit, informatoarea Oprea Popova folosește pronumele de politețe, deoarece a locuit mai mult timp la București, la cumnatul ei, dr. Voinea Marinescu: *Da nu știu voi [k] dumneavoastră cum îi ziceți.*

¹¹ Același procedeu l-am folosit și în anchetele efectuate în două localități cu populație românească din sud-estul Ucrainei (Bairak) (=B), regiunea Donețk și Troițkoe (=T), regiunea Lugansk: *Bună qñua / sâmi duñevoastră* (T VIIb); *sâmă dumitale* (B VIIb).

4. ADJECTIVUL nu oferă multe particularități relevante.

4.1. Adjectivul *alb* prezintă, preponderent, forma articulată în următoarele contexte: [Săpunul] *să face albu, frumos* (G v); *cedâr albu* (Zl₁ VII). Acest arhaism are curs în Oltenia, în graiul românesc din Serbia occidentală (cf. Petrovici 1938, 229) și din zona Vidin (Nestorescu 1996, 137).

4.2. Adjectivele (și adverbele) formează **superlativul absolut** (vezi *infra*, *Adverbul*) cu ajutorul adverbului *mult*: *Nu suntem mult sănătoși* (DV VIII); *Baclavalele mult frumoase le face acolo* (M VB); *Lumea mult e lucrătoare* (Ș v); [Numele Bistra] *nu e mult des* (G v); *Mult frumoasă tradiție era* (Gh M VIII); *Limba rumânească e mult ușoară* (Sl VII).

Acest tip de superlativ, ocurent în limba veche (Densusianu, ILR, 109, 264; Gheție *et alii* 1997, 126), se întâlnește astăzi în dialectele aromân (Caragiu Marioțeanu 1975, 240; *Tratat*, 441) și meglenoromân (Caragiu Marioțeanu 1975, 279; Atanasov 2002, 265), precum și în graiurile românești transdanubiene. V. Nestorescu (1995, 143) consideră că, în graiurile românești vorbite în zona Vidin, formarea superlativului absolut cu ajutorul adverbului *mult* s-a conservat datorită „modelului identic” din limba bulgară.

Spre deosebire de V. Nestorescu, considerăm că folosirea exclusivă, în graiurile și dialectele românești transdanubiene, a adverbului *mult* în formarea superlativului absolut reprezintă un fapt de diacronie în sincronie și nu o influență a limbii bulgare, care, până în epoca modernă, nu era cunoscută de către vorbitorii nativi de limbă română din Peninsula Balcanică (vezi *supra*, *Adverbul*, 7.3.).

5. NUMERALUL

5.1. În cadrul numeralului cardinal, cât și al celui ordinal sunt folosite, în mică măsură, și numerele împrumutate din limba bulgară.

5.1.1. **N u m e r a l e l e c a r d i n a l e** *două (douăsprezece), nouă* păstrează fonetismul arhaic: *doauă* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIA, Ci VIIA, VB, Sl VII); *noauă (capete)* (Zl₁ VII); *doauăsprece (metre)* (Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Sl VII) (v. *supra*, *Vocalismul*, 3.4.).

5.1.2. În vestul zonei cercetate, am notat **n u m e r a l u l c a r d i n a l** compus cu particula *-li (<le)*, cu valoare de numeral colectiv: „*Ai să merem să vedem dóoli, tré̂li [...] săptămâni*”, *eo zâc „o săptămână, dóoili, tré̂li”* (Zl₂ VIII); *Dóili / doauă făute a fost* (Ci VII) (cf. Mărgărit 1998, 332-333). Forme asemănătoare, cu articol enclitic, sunt ocurente în dialectele aromân (*Tratat*, 448) și meglenoromân: *țeali doauli suror* (Atanasov 1990, 205).

5.2. Cu valoare de **n u m e r a l o r d i n a l** am înregistrat o construcție specială având în componență articolul (facultativ) *a + de* (prepoziție) + numeral cardinal: *A sânt a de trêi fată*; *La zâua a de doauă veniră* (Zl₁ VIIA); *Dai pă apă la a dă trei zî*; *Numai a dă pătru* [clasă]; *Pui pă masă, le pui vin, pui turtișoară, c-o să vie ursătorile la a dă trei zâle* (Gh M VII); *Și apa de trei o iai și o duci acasă* (Zl₂ VIIA); *La moașă ne ducem zâua de trei după Crăciun* (Sl VII) (cf. Nestorescu 1996, 91, 113, 123, 133, 140, 143).

Acest tip de construcție a fost semnalat, punctual, în câteva localități din sud-estul Olteniei și din Muntenia (ALR II, s.n., VI, h. 1787, 1788, 1791-1794, pct. 705, 728, 899; TDO, pct. 987, 988; TDM I, pct. 779, p. 399; cf. Tratat, 176).

5.2.1. Numeralul ordinal are, ca în majoritatea graiurilor dacoromâne, forme invariabile de masculin, fiind indiferent față de categoria gramaticală a genului: *Am avut mam-a dōilea*; *Spunea hab-asta, a dōilea babă de erea* (G VII); *a dōilea zî* (Z₁ VII, Ci VII); *a treilea zî* (Z₂ VIII) (Neagoe, Vulpe 1994, 63).

5.2.2. Ordinalul *d-a dora* în contextul *tată* ~ cu sensul „tată vitreg” l-am notat în două localități: *A vinit bâta cu el din Găureni și cu tată d-a dora* (L VII); „*Tat-al meu n-e tată, da ăsta n-e tată de-a dora*” (Z₂ VIII).

Formele aglutinate ale numeralului ordinal cu funcție adjectivală sau adverbială *de-a dora*, semnalate în primele texte scrise (secolele al XVI-lea și al XVII-lea), sunt răspândite în arii dispersate, pe întreg teritoriul dacoromân, precum și în dialectul aromân (pentru variantele formale, funcțiile și circulația diatopică, vezi Neagoe, Vulpe 1994, h. 1-4.).

V. Nestorescu (1996, 120) notează în zona Vidin (localitatea Capitanovți) același tip de numeral ordinal, dar îl consideră o formă nesudată, după modul în care îl transcrie: *Aici mireasa să iartă cu părinții ei și pleacă la casa care să-i fie casa a du-oară, casa ei*.

5.3. Numeralul iterativ *de două ori* prezintă, ca și ordinalul, un grad variabil de sudură a elementelor componente: *dă dăorî* (DV VI, M VB, Gh VII); *Nu vrea o dată, nu vrea dă dăori, iar să duce, iar să-ntoarce* (M VB), particularitate ocurentă, de asemenea, în arii punctuale ale dacoromânei (Neagoe, Vulpe 1994, 60-61).

5.4. Pentru numeralul adverbial am notat, la un singur informator, construcția: *al* (articol) + *de* (prepoziție) + numeral ordinal (cf. *supra* 5.2.1.): [Mireasa] *are așa chită de flori [...] de face cruce-n dreapta ș-al dă treilea* [= a treia oară] *cân e... soacra arucă stotinci* (M VB).

5.5. Dintre formele asociate cu *câte* ale numeralului distributiv, cu valoare substantivală sau adjectivală, menționăm, pentru feminin, *câte tre(a)le*: *Suntem cumnați că țanem surori, câte treale surori le ținem, câte trei țanem surorle câte treale* (Z₂ VIII); *Câte treale o să tămâiem mortu* (Ci VB) (cf. Nestorescu 1996, 116; Mărgărit 1998, 331).

5.6. Numeralesle împrumutate din limba bulgară sunt folosite, restrictiv, în contexte explicabile prin factori socioculturali.

5.6.1. Remarcăm utilizarea numeralului cardinal din limba bulgară atunci când acesta denumește date oficiale sau sărbători calendaristice: *cetviórtâi iune* (referitor la sărbătoarea Sânzienelor) (Db VIIa); *Șăsti dechembre ne-a chemat la Kazanlâc* (pentru a îndeplini stagiul militar) (DV VIII); *Se umblă la Anu Nou, la pârvaî cân iesti, la zuua întâi* (M Va); *Mai ocoeam pângă foc, la ieremie, la cetárnăiste mai* (Gh M VII).

5.6.2. Uneori, informatorii folosesc numeralul ordinal însușit din limba bulgară, când se comunică anchetatorului numărul de clase urmate la școală: *Pân*

la asta... *citviórtâi...* clasă a patrulea (C VI); Școală tot până *séveni*, / șapte clasă (Sv II); *osmii clas* (M Vb); până la *sédmi clas* (Ș VI); școală: *tréti clas* (Gh VIII) (cf. Nestorescu, Petrișor 1969, 15).

5.6.3. Cu totul excepțional, unii informatori au ezitat, în exprimarea vârstei, între numeralele românești și cele din limba bulgară: *Am semidéset și cât vine... șaptezestrei* (Gh M VIII) (cf. Nestorescu, Petrișor 1969, 15).

6. VERBUL

6.1.1. Verbele *a încălzi*, *a înroși*, *a scrie*, *a ști* și *a ursi* au trecut la conjugarea I: *s-a încălzát* (Ci Vb); *nu s-o roșá* (Ci Va); *să-mi scriáti*¹² (Db VIIa, C VII, S VIII, L VII, G VII); *a știát* (Gh VIII); *a úrsát* (C VII, Gh M VII).

În schimb, verbele *a mângâia* și *a râzgâia* au trecut la conjugarea a IV-a: *a mângâit-o* (D VIIIb); *m-a râzgâit* (S VII), iar *a sări*, de conj. a IV-a, a trecut la a III-a: *oi săreá* (Ci VII).

6.1.2. Foarte productivă este conj. a II-a, unde au trecut și unele verbe de conj. a III-a; în felul acesta, are loc uniformizarea structurii accentuale a paradigmei verbale: *cerném*, *ducém*, *puném*, *țesém*, *umplém*, *vindém*, mai ales în graiul localităților grupate în jurul orașului Nicopole (cf. TDD, XXXIV). În localitățile din extremitatea vestică a zonei cercetate (Z1, Z1₂, Ci), cu unele excepții, aceste verbe aparțin conjugării a III-a: *fácem*, *frígem*, *púnem* (vezi *supra*, *Accentul*) (cf., pentru graiurile nordice ale dialectului aromân, Saramandu 2004, 244).

6.2. La fel ca în toate graiurile dacoromâne, se constată distribuția diferită a sufixelor morfologice *-esc*, *-ez* (cf. Orza 1979; cf. TDD, XXXVII).

Formele verbale nesufixate se regăsesc și în dialectele sud-dunărene (cf. Saramandu 2004, 138).

6.2.1. La conjugarea I, unele verbe se conjugă cu sufixul *-ez*: *îndrepteáză* (Z1₂ VIII); *se îngroșeáză* (Ci Vb); *însămneáză* (Ci Vb); *se întâmpleáză* (C VII, VI, G V); *se întunecheáză* (Gh VIII); *înviază* (Db VIIa).

6.2.2. O serie de verbe la conjugarea a IV-a nu se conjugă cu sufixul *-esc*: *dáruie* (Z VI, Z1₂ VIII); *izvoáre* (Db VIIa); *júmuli* (Z1₂ VIII); *lécuie* (DV VII, Sl VII); *rânduie* (G V, Z1₂ VIII); *sámuie* (Z1₂ VIIa), iar verbul *să se minune* (Gh VII) se conjugă fără *-ez* (cf. Nestorescu 1995, 143); se conjugă cu sufixul *-esc*: *se despărțáște* (S VII); *(se) împărțáște* (DV VIII, VII, Sl VII); *miroseáște* (Ci VII).

6.3. Unele verbe au forme de conjugare specifice.

6.3.1. Verbul *a fi* prezintă o formă analogică la ind. prez.: *iestem/iestim* în următoarele contexte: *Și bucatele bune anu dá iestem să zácem*, *or porumbi buni, or gráu a fost bun* (C VII); *La sfeti neculai, să zácem acușa am făcut cas-asta eo acuși, anu dá iestim să zácem, or an, și mi-am ales o sârbătoare* (L VII); *Da noi*

¹² Diverse forme ale verbului pentru conjugarea I au fost atestate în Banat, Hunedoara, sudul Crișanei și vestul Olteniei (ALR II, s.n., VII, h. 1937, 2008, 2125; *Tratat*, 261), în aceleași arii ca în limba veche (Densusianu, ILR, 127; Gheție, Mareș 1974, 241); Ivănescu (1980, 342) menționează că verbul *a scrie* a trecut la conjugarea I și în dialectele aromân și meglenoromân (cf. DDA s.v.)

ieștim pin sat, ne-adunăm noi rumâncile; Ș-acușa iestem sulc [- sălcii] *p-acolo ce este nă!* (Sl VII).

Din primele două citate se poate observa că *iestem* este folosit ca verb predicativ în sintagma *anu de iestem*, cu înțelesul „anul în care suntem”, ne aflăm, existăm”, în opoziție cu *an* „anul trecut” din cel de al doilea citat, iar în ultimul exemplu, *iestem* este reluat prin forma curentă de pers. a 3-a.

Avansăm ipoteza că *ieștim*, înregistrat recent în graiurile transdanubiene, reprezintă o formă coruptă, deformată semantic, a adverbului (*dă*) *ieștim* „anul acesta”, cules în Debovo: *Care-ș ia p-acasă* [brânză], *ține. Cât o s-o ții? Ia! dă ieștim ce faci?! Pân la anu se mănâncă* (Db VIIA) și conservat din limba veche (cf. Densusianu, ILR, 160, *estimpu*) în sudul Banatului (ALRT, pct. 27, p. 19) și în zona Munților Apuseni (Petrovici 1970, 108).

Adverbul *estimp*, simțit de vorbitori, mai apropiat formal de verbul *a fi*, a condus, prin uzură semantică, la modificarea paradigmei de indicativ a verbului (vezi Zdrenghea 1948, 195; Todoran 1984, 112-113; Tratat 262).

Forma *iestem*, ocurentă în graiul localității Slivovic, cu sensul clar „există”, confirmă interpretarea noastră. Verbul *a fi* a dezvoltat în graiuri diferite forme analogice (cf. Todoran 1984, 113); în sudul Banatului circulă forma *est*, *iestă* „există” (Tratat, 262), iar în graiul românesc din Serbia occidentală este consemnată forma *ieștém* „suntem” (Petrovici 1938, 232).

6.3.2. Forme analogice apar și în paradigma altor verbe la ind. și conj. prez. pers. I pl. în încercarea de unificare a temei verbelor: *împărtém* „împărțim” (Zl₁, Ci VII); *să nu mintém* „să nu mințim” (DV VIII), precum și la impf. (pers. 3 sg. și I pl.): se *audeá* (Dr VII, Gh VII), *audeám* (C VII): **S-audeá** *noaptea... dă la rumâni, dă dâncolo, rumânii cân cânta* (Dr VII); **Ș-audeám** *p-alde mama, p-ale frati-miu că nu plouă* (C VII); *ne încindeám* „ne încingeam”: **Ne-ncindeám** *uite-așa cu ea* [catrința] *dă nainte așa* (Z VII); *ne repedeám* „ne repezeam” (M VI); *nu simteám* „nu simțeam” (Gh M VIII); *slobodeá* „slobozea” (Gh M VIII) (cf. Nestorescu 1996, 163: *smultea*).

6.3.3. Accidental, am înregistrat *mérem* (formă analogică după verbul *a cure*, cf. Pușcariu 1994, 342): *Ai să mérem să vedem* [câmpul] (Zl₂ VIII) și *mâncă*¹³ (forma sincopată, cf. Pușcariu 1994, 164): **Mâncă** *boii, mâncă oili* (G V), forme curente în graiurile din Banat, Crișana, Maramureș, Transilvania, în graiurile bucovinene și, sporadic, în cele transnistrene (ALR II s.n., VII, h. 1934; Tratat, 262, 375; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 105). ALRT, p. 310, pct. 958 (Turtucaia) notează, de asemenea, (*ele*) *mâncă*.

6.3.4. La fel ca în graiurile din Oltenia, Banat și Hațeg, și cea mai mare parte a Transilvaniei, Crișana, Maramureșului, *a ploaia* cunoaște omonimia cu substantivul *ploaie*¹⁴ (ALR II, s.n., VII, h. 2245; NALR-Olt., II, pl. 44-45 MN; Tratat, 262, nota 161); *Cân nu ploáie* (Sl VII).

¹³ Forma sincopată *mác* este ocurentă în dialectul aromân (cf. DDA s.v. *mác*).

¹⁴ În secolul al XVI-lea, verbul *ploaia* a fost înregistrat într-un text bănățean-hunedorean (Gheție, Mareș 1974, 253).

6.3.5. Se păstrează forma etimologică *încinde* (Densusianu, ILR, 132, 352): *Cân să-ncinde, tuig-aea pleznește* (L VII), formă atestată în câteva puncte din Oltenia și Muntenia (cf. Gl. Munt. s.v.; DGM s.v.).

6.3.6. La fel ca în limba veche (Densusianu, ILR, 133), verbul *a ieși* la ind. prez., pers. a 3-a sg., prezintă forma *iăse* (D VIIa, DV VIII): *Din zăr iăse mai puțână [urdă]* (D VIIa).

6.4. Spre deosebire de graiurile românești din jurul Vidinului, care se caracterizează prin absența *iotacizării verbelor* (Nestorescu, Petrișor 1969), graiurile vorbite în localități din apropierea orașelor Kozlodui și Nicopole prezintă acest fenomen. Formele curente ale verbelor de origine latină (moștenite sau create prin analogie), cu radicalul terminat în [t], [d], [n], [r] la ind. și conj. prez. sunt cele iotacizate¹⁵ (cu excepția localității SI) (pentru discuția privind originea și aria de răspândire a fenomenului, vezi Pop 1966, 281-315): *să arză*, (eu) *nu auz*, *să căză*, *să răză*, *să văză*; *să scoadă*, *să trimeadă*; *să spuie*¹⁶, *să țau*, *să nu vie*; *săie* (să sai), *ceu* (cei, să (mă) céie).

6.5. În graiurile grupate în jurul orașului Nicopole, la unele timpuri ale *i n d i c a t i v u l u i* (prezent și perfect compus), în cazul verbelor de conj. a IV-a, pers. a 3-a sg. devine omonimă cu pers. a 3-a pl., opoziția de număr se neutralizează, prin analogie cu verbele de conj. : *A băieți știe, băieți mei, ama nepoți nu știe* [românește]; *Cu mâinile a dărăcăt muerle* (C VI); *Toți tinerii vorbește bulgărește* (S VIII).

În vestul ariei cercetate, se face distincție între pers. a 3-a sg. și a 3-a pl.: [Călușarii] *au aicea la picioare legat clopotele* (Ci va); *beau ăștia care joacă* (ZI₂ VIII).

Neutralizarea opoziției sg./pl. la pers. a 3-a ind. prez. și pf. c., trăsătură morfosintactică caracteristică graiurilor muntenesti, lipsește, în general, din Oltenia, cu excepția unei arii mici din sud-estul provinciei (cf. Tratat, 179).

6.5.1. Pentru verbul *a avea*, cu sens posesiv, am înregistrat la ind. prez., pers. a 3-a, forma *ar*: [Cerealele] *cară cu, care cu ce ar, în sac*; *Lumea*¹⁷ *ar ce să facă* (SI VII) (cf. Sădeanu 1959; Tratat, 263).

Forma arhaică *ar* apare în dacoromână în câteva arii (în Munții Apuseni, în Mărginimea Sibiului, în graiul ungurenilor din nordul Olteniei, în sud-estul

¹⁵ Întrucât este un fenomen general, nu am dat lista completă a atestărilor și nu am indicat siglele localităților și ale informatorilor. Apar unele fluctuații în utilizarea formelor verbale iotacizate și a celor deiotacizate, în special, în două dintre localitățile anchetate: *să țî-l spui / să țî spun* (Dr VIII); *să vă spun / să vi le spui* (S VII).

¹⁶ Și la imperfect am notat forma iotacizată, pers. a 2-a sg.: *spuiai* (C VII).

¹⁷ Menționăm că, în general, în graiurile studiate, substantivul *lumea* este simțit ca nume cu sens colectiv, în cazul căruia acordul se face după înțeles; în consecință, este întotdeauna urmat de verbe la pers. a 3-a pl.: *Pe urmă la zuua vin lume* (SI VII); *Și așa țăpau lumea pă marginea Dunerii* (S VII) (cf. Nestorescu 1995, 144: *Și încep să vină lume*). De asemenea, în dialectele meglenoromân și aromân, *lume* se folosește cu verbe la plural: *Lúmęu si duțęau ăn munti* (Atanasov 1990, 280, 283); *jin dapõa lúmęa* (Saramandu 2005, 54; DDA s.v.). Exemple similare sunt atestate și în dacoromâna veche (Densusianu, ILR, 250).

Transilvaniei), precum și în graiul fărșerot al dialectului aromân (Sădeanu 1959; Neagoe 1982, 187).

6.5.2. Imperfectul verbului *a fi* prezintă și forma *ărea(m)* (§ VIII, G VII, v, Gh M va, ZI₂ VIII, VIIa, Ci va, vb, SI VII): *Fata ărea la trei ani* (G VII); *Tradiția ărea frumoasă* (Gh M VII); *Ărea o băltoacă, ărea aicea bunar* (ZI₂ VIII); *Ăream la cinsprece ani* (Ci va); *Ărea doi băieți* (SI VII) (cf. Nestorescu 1966, 173).

Forme identice sunt atestate într-o arie din nord-vestul Olteniei (Popescu 1980, 80; Neagoe 1983, 14), în zona Făgăraș (ALR II s.n., VII, h. 2159-2161), în graiul moților (Neagoe 1992b, 162), în graiul fărșerot al dialectului aromân și în dialectul meglenoromân (cf. Ivănescu 1980, 310, 463).

Desinența *-u* la indicativ imperfect, pers. a 3-a pl. este aproape generală, la fel ca în subdialectul bănățean (cf. Tratat, 262; Gheție 1975, 69) și ca în dialectul meglenoromân (Atanasov 1990, 217): *Nu mai umblau copiii până sat* (Db VIIb); *Începeau oile să fete* (M VI), *lucru-ola dă-l puneau ei acolo* (S VII); *Ereau babe și frământau pâine* (ZI₁ VII).

Accidental, am notat și desinența zero la pers. a 3-a pl. ind. impf., arhaism ce caracterizează graiurile muntenești (Tratat, 169) și dialectul aromân (Caragiu Marioțeanu 1975, 246; Tratat, 454-455): *umbla copiii, se strângea băiați* (Gh M VII).

6.5.3. Perfectul simplu prezintă, în general, cele trei valori relevate în cercetările recente de dialectologie pentru aria care cuprinde sudul Banatului, Oltenia, sud-vestul Munteniei, Crișana (Munții Apuseni) și Ținutul Pădurenilor (Vulpe 1973, 1977b; Neagoe 1985; Marin 1989; Neagoe 1992a):

– de actualizare a evenimentului narat: „*Ţu! Ileano, maică, dă ce te-ai dus? Ete ete, ete, te-ai îmbolnăvit*” [...] *io știui că-i sântoaderu, ama nu-i spui* (Dr VII); *Zâseră că io să mă bag în casă nali, că sân mai mare ș-iacă d-acolo viniră... viniră ta-su, mă-sa la noi să vorbim nainte și vorbirăm și spusă ta-su și mă-sa [...] și iaca dacă vorbirăm [...] am făcut nunta* (M vb); *Fugiră oameni-eia, viniră în marginea satului, casa care este-n margini, fugiră d-acolo, viniră... înainte mult s-a ivit așa socoteli* (G VII); *Șî-l îmboldi, și cân țâșni coptură, sânge și până sara... îi pusă plomună de-aia și-i trecu* (ZI₁ VII); „*Șî cân*” ce „*mă dusăi acolo, șezurăm, jucărăm ce jucărăm, o văd că ușa luă să scârțâie*” (SI VII);

– de redare a unui trecut apropiat, plasat imediat înaintea momentului vorbirii: *Io îți spusăi că arucăm așa* (Db VIIa); *Pe Topor îl spusai?* (C VI); *Cum spusăi domnului* (M VI); *Pe-a mea familie, ca nume o spusai: ale Pantelimonu* (L VII); *Tudor le scrise acolo* (D VIII); *Scrisăș nali? Pă Grind spusai io* (Z VIIIb); *Io o greșii, morminț* (SI VII);

– de exprimare a unor acțiuni recente, petrecute și încheiate chiar în ziua când acestea sunt relatate. În legătură cu această valoare, diagnostică pentru o arie a dacoromânei (Oltenia, vestul Munteniei, Ținutul Pădureni, Munții Apuseni și Crișana), remarcăm faptul că există oscilații între utilizarea perfectului simplu și a perfectului compus aproape la toți subiecții care au răspuns la întrebarea „Ce ai făcut ieri și azi?”: *Șî azi dimneață ne-am sculat, aprinsărăm pecica, adăstam*

copiii să vie că să tăiem porcu și făcurăm zăcuscă. Viniră oamenii, s-apucară să taie porcu și... na! p-ast-am făcut-o astă dimineață (Db VIII); *Am cusut la mașină, am făcut acolo la o nevastă o roche, la altele făcui acolo, le-adăstai că să vie să iau probă* (M va); *Astăzi am fost la moara [...] fusarăm la moară, venii di la moară.* (Sl VII).

6.5.4. Pentru perfectul compus, auxiliarul la pers. a 3-a sg. și pl. este **a**, în majoritatea satelor din estul aricii cercetate (cf. *Tratat*, 179) și **a/au** în graiul localităților grupate în jurul orașului Kozlodui.

La un singur informator, am înregistrat participiul trecut, compus cu *-ră*, în formele de pf. c., particularitate ocurentă în sud-estul Munteniei (cf. Neagoe 1973; M. Avram 1975; *Tratat*, 179) și, izolat, în sud-vestul Dobrogei (TDD, XLVIII): *Am înțelăsară c-avem rude-n Rumânia* (D VIII).

6.5.5. Pentru viitorul I sunt ocurente două tipuri de construcții:

– auxiliarul invariabil *o* sau *a* + conjunctivul: *o să plouă* (L VII); *C-o să vie ursătorle* (C VII); *Nu știu câtă vreme o să țae* [logodna] (Zl₁ VII); *După noi ăștia care suntem, n-a să se mai vorbească* [românește] (M vb).

La fel ca în limba veche (Densusianu, ILR, 146), am înregistrat și forma lungă a auxiliarului *a avea* + conjunctivul: *N-avem să avem grâu de toamnă* (Zl₂ VIII).

– auxiliarul *a voi* + infinitivul: *Dacă oi sărea piste scaun* (Ci VII); *Până nu s-o roșă cuptoru-osta, nu să pune pâine să să coacă* (Ci va); *Cân om muri, fata mea să mă plângă așa* (§ v).

6.6. Am înregistrat, în șase localități, o perifrază construită cu auxiliarul invariabil *va* + conjunctivul, având semnificația „trebuie să”: *va să te desculți* (C VII); [Focul] *mai facem și la asta [sobă] că va să facă și cald*; [Vaci] *n-avem, că, și dacă om avea, va să între vaci p-aicea* (M va); *Că noi eram zece, cinsprece inși [...] și va să fie tigaia mare* (Gh VII); *Dai mărele, mărele va să ai, ii dai feti-eia care-ți cară apă [pentru mort]* (Gh M VII); *Azi ne-am băgat pin tină, că vine vreme, urât și trebe să lucrez, va să faci că nu e cine* (Ci VII); *Alta ce va să mai mă-ntrebați?* (Sl VII).

Construcția a fost atestată și în graiul românesc vorbit în zona Vidin (Nestorescu 1996, 58, 149, 160), în două localități din sudul Munteniei (*Tratat*, 181, pct. 772, 835), în graiurile grămostean și fărșerot ale dialectului aromân, precum și, ca relicvă, în unele expresii, în meglenoromână (Neagoe 2006).

Pe de o parte, perspectiva diacronică, iar pe de altă parte, paralelismul cu variantele arhaice, structural identice (și parțial sinonime) ale viitorului conjunctival, format cu auxiliarul *a vrea* (*voi*, la pers. a 3-a ind. prez. *va* + conj., cu ambii constituenți variabili în raport cu persoana și cu numărul, și *va* invariabil + conj. – o paradigmă defectivă) (cf. Densusianu, ILR, 145; Pușcariu 1931, 391; Berea-Găgeanu 1979, 73-79; Călărașu 1987, 210), confirmă opinia exprimată de către Alf Lombard (1939) cu privire la semnificația „il faut”, dezvoltată de lat. *volet* în română, cu analogii în limba italiană (cf. discuția, pe larg, la Neagoe 2006).

Restrângerea areală a perifrazei devenită astăzi arhaică și dialectală, este consecința caracterului periferic al construcției cu semnificația de necesitate, încă

din textele vechi dacoromâne. Această perifrază a fost concurată de sinonimul *trebuie* (împrumutat din slavă), având un sens mai clar de exprimare a modalității, generalizat, din secolul al XVI-lea, pe întregul spațiu dacoromân.

6.7. În cazul unor verbe la c o n j u n c t i v, la diateza reflexivă, pronumele reflexiv *se* (pers. a 3-a sg. și pl.) nu mai este exprimat. Explicația ar putea fi contragerea celor două elemente: *să*, morfemul conjunctivului, cu *să* „se”, pronume reflexiv, rostite identic (datorită caracterului dur al consoanei [s]): *N-am făcut ca băjenii să [se] mute dă colo dâncolo* (C VII); *Că tre_să [se] ducă să vază călușarii* (S VII); *Trebuia să [se] nască fata* (G V); *Să iasă furniginle din casă, să [se] ducă acolo* (Gh VII); *Să duce la recă să [se] scalde, el a fost să [se] îneace* (Zl₂ VIII); *Ăla care arde coptoru, nu o s-apelece [să se apelece] să puie-n jos* (Ci VII). Fenomenul a fost semnalat în meglendoromână (Capidan 1925, 176) și în graiurile sudice ale aromânei (Capidan 1932, 499).

6.7. 1. Am înregistrat la un singur subiect o formă supracompusă de m a i m u l t c a p e r f e c t, în componența căreia intră perfectul compus al auxiliarului *a fi* și participiul verbului: *Io mi-am fost dat documentele să mă fac aveator [...] io cîn am fost dat documentele și tata și mama și nevasta n-a știut* (DV VIII).

6.7.2. F o r m e l e v e r b a l e s u p r a c o m p u s e, formate din perfectul compus al verbului *a fi* și gerunziul verbului de conjugat sunt utilizate cu valoare de perfect compus¹⁸, sau de perfect simplu. Aceste forme verbale supracompuse sunt ocurente, ca și în celelalte graiuri românești de la nord de Dunăre (cf. Neagoe 1992b), mai ales, în narațiuni ce relatează aspecte parafenomenale; ele exprimă o acțiune presupusă ca reală, petrecută într-un trecut neprecizat: *Berbec negru [...] dă pă altu tărâm [...], a grecu a fost zicând „nu! dacă-mi dați atâta bani, vă dau herbecu” [...] dacă puțân încă mai țânea... grecu să sporească cu tata, tata plezneă; Țâgancă d-aia dă la cort, ea a fost zâcând că „pot să-l scol”; I-a dăscântat ceva și s-a sculat* (Dr VIII); [Despre comoară] *adică cu lucru ăla de-l puneă iei acolo [ε] a fost arătând une joacă bani, ce-a fost luminând, sclipind, cum să vă spun* (S VII); *[Despre strigoi] *nu știu care a fost murind* (Ci VII).

Spre deosebire de exemplele citate, formele verbale supracompuse apar cu valoare de imperfect și într-o povestire în care sunt relatate fapte reale, dar petrecute într-un trecut îndepărtat, locutorul nefiind el însuși martorul faptelor povestite: *A fost revuluție aicea, cumâniștii iei a fost bătând, a fost omorând, [...] da am fost la un an de zâle când a fost treab-asta, revuluția* (Zl₂ VIII).

Formele perifrastice *a fi* + gerunziu sunt ocurente în unele graiuri muntenești și, accidental, în cele din Dobrogea (cf. Tratat, 180; TDD, XXXVI); ele sunt atestate cu frecvență ridicată în marea majoritate a textelor narative din secolul

¹⁸ În graiul satului Florentin, zona Vidin, au fost semnalate, de asemenea, numeroase exemple cu valoare de perfect compus: *a fost umblând, a fost văzând* (Budiș 2001, 75-77; cf. Nestorescu 1996, 4).

al XVII-lea și al XVIII-lea, în special nordice, dar și în multe texte sudice (cf. Frâncu 1983-1984, 37).

7. ADVERBUL

Inventarul adverbelor (și al locuțiunilor adverbiale) este deosebit de variat. Unele dintre ele se deosebesc atât ca formă cât și ca sens, de corespondentele lor din alte unități teritoriale ale dacoromânei, iar altele fie sunt consemnate în dicționare ca arhaice sau ieșite din uz, fie se întâlnesc, cu precădere, în unele arii ale graiurilor de tip munteneșc.

7.1. Particularități formale

Frecvente sunt adverbele (și locuțiunile adverbiale) formate cu ajutorul particulei deictice *-a*: *acușă*; *-le(a)*: *de-acilea* „apoi, pe urmă” (Tratat, 182); compuse cu *-li*: *ierili* „ieri”, cu *-ca*: *atuncica*, *atutica*, cu *-și(+ ca)*, *acușica*, *cinevașca*, *undevașca*.

Pentru *unde*, forma curentă în aceste graiuri este varianta *une*, caracteristică graiurilor muntenești (cf. Gl. Munt. s.v);

7.2. În ceea ce privește *i n v e n t a r u l*, menționăm, în primul rând, conservarea unor adverbe (și locuțiuni adverbiale): *adinenea* (C VII, VI, M VB, Ș VI, ZI₂ VIII); *adinoarele* (SI VII); *de altăoară* „de altă dată, odinioară” (G VII), atestat la Coresii (cf. Densusianu, ILR, 166), ocurent astăzi în nord-vestul Transilvaniei (ALR II s.n., V, h. 1440), în Țara Moților (Papahagi 1925a, 54) și în dialectele aromân (cf. DDA s.v.; Bara 1992, 51) și meglenoromân (ALR II, s.n., V, h. 1440); *altu* „altminteri, altfel”: *Altu dacă nu-l scotea* [din apă băiatul] *el murea* (ZI₁ VIII); *amânat* „târziu” (Densusianu, ILR, II, 162); *deloc* „imediat, îndată”: *depoi și desupra* (cf., pentru aromână, DDA s.v *disupra*).

În al doilea rând, unele dintre adverbe sunt ocurente în subdialectul bănățean (Tratat, 265): *baș* „chiar, tocmai”, (*pe*) *bașca* „separat”, *mereu* „liniștit, fără grabă, domol”: *Toți stau mereu* (ZI₂ VIII); (cf. DLR s.v. regional), iar altele circulă, frecvent, în graiurile dacoromâne sudice: *dară*: *ăla să face* [strigoii] *dară* (S VII); *dedejos*¹⁹; *dedinjos* „jos”; *decât* „numai, doar” în contexte pozitive: *Rămasă decât omu meu* (Ci_{va}); *de la deal, în deal* „în sus, sus”; *makea* „oare”; *neam* „deloc”.

Locuțiunea adverbială (de loc), *de-acilea*²⁰ „după aceea”, cu valoare temporală, leagă propoziții principale juxtapuse, îndeplinind rolul unei conjuncții (cf. Teiuș 1980, 46), în toate localitățile, la fel ca în graiurile sudice ale dacoromânei. *De-acilea* apare cu frecvență ridicată în textele ce descriu procesele tehnologice și are menirea de a detalia sau de a asigura „continuitatea narațiunii” (cf. Vulpe 1980, 166): *Urzala o scrobeai. și d-acilea o depănai, și d-acilea o urzai*;

¹⁹ Considerente de ordin semantic (identitatea de sens cu adverbul *jos*) și de ordin fonetic (sudarea celor trei elemente) ne-au determinat să-l considerăm un singur cuvânt. Forme asemănătoare sunt ocurente și în dialectele aromân (cf. DDA s.v. *digîos* „jos”) și meglenoromân (cf. Atanasov 1990, 228: *digós, dijós*).

²⁰ Aspectul formal al locuțiunii, cu adăugarea particulei deictice *-lea*, este o particularitate a graiurilor muntenești (cf. Tratat, 182; Marinescu 1992, 67).

[Lâna] o depănai, **d-acilea** o scrobeai, **d-acilea** iar o depănai d-o făceai pă țăvi (C VII).

7.3. Adverbul *mult* „foarte” formează superlativul absolut al adjectivelor și al adverbelor (vezi *supra* 4.2.), ca în limba veche (Densusianu, ILR, 109, 264) și ca în dialectele aromân și meglenoromân: *Nu e mult dăparte* (D VIIa); *Mult bine era* (Dr VII).

Rar, în formarea comparativului, este utilizat adverbul de origine bulgărească *nai*: *nai mult îmi place rumânească* [muzica] (Ci va). Adverbul *nai*, împrumutat din bulgară sau din macedoneană, se întâlnește în forma de superlativ relativ în graiurile nordice ale dialectului aromân (DDA s.v. *nai*; *Tratat*, 442), precum și în graiul localității Țarnareca al dialectului meglenoromân (Atanasov 1990, 198, 270).

Un număr mare de adverbe au pătruns din limba bulgară în idiolectul unor subiecți, ca urmare a bilingvismului. Deși lista adverbelor împrumutate pare impresionantă, fiecare dintre cele pe care le vom menționa, nu are decât puține atestări. Considerăm că utilizarea acestor adverbe, cu toate că sunt cunoscute de către toți membrii comunității anchetate, caracterizează doar vorbirea unora dintre informatori: *ceastnâi* „particular” (Db vi); *meșeno* „amestecat”; *năpalno* „plin” (Ci vii); *obezatelno* „obligatoriu”; *spețialno* „special” (D vb); *tocino* „exact” (G v, ZI₂ viii); *vednăgă* „imediat” (M vb, Ci vb); *vinăghi*²¹ „întotdeauna” (Gh M viii); *zăvăleno* [despre modul de a vorbi o limbă] „incorect, cu accent străin”: *Mama vorbea ama tot mai zăvăleno așa, nu poți că să vorbești ca cum trebuie de! ama tatco vorbea bulgărește ca cum trebuie* (Gh vii).

8. PREPOZIȚIA

Subsistemul prepoziției prezintă trăsături individualizatoare în ceea ce privește inventarul, forma și particularitățile semantico-distribuționale (Neagoe 2005).

8.1. Particularități de inventar

8.1.1. Prepoziția *a* „la”, element arhaic, cu valoare de loc și de direcție concretă, moștenită din lat. *ad*, am notat-o în șase localități din nordul Bulgariei: *Joc a mireasă să făcea*; *Iera a noi aicea o iarbă* (Db viii); *Și a toți ne zăce ale Șecher* (DV viii); *Colo a margină să sloboade dă să face coșia* (Gh M viii); *Cocea a furună* (ZI₂ viii); *Și dău a toată lumea* (ZI₁ vii). Am notat și un sens temporal: *Și, a vreme cîn am fost noi ceastnici, am sămănat linte* (Gh M viii); *Cîn am fost eo a treisprezece ani, atuncea tata a murit, și aide venirăm a sat* (Ci vii).

Prepoziția *a*, deși menționată în limba română până în secolul al XVI-lea, când începe să-și piardă o mare parte din funcțiile sale primare (Densusianu, ILR, 254), este atestată în cercetările dialectale, în variație liberă cu *la*, în diferite zone ale dacoromânei: în Maramureșul de la sud și de la nord de Tisa (Vulpe 1983, 265; Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 119), în Bistrița Năsăud (Istrate, Turculeț 1971, 204), în Sălaj (*Tratat*, 378), în unele graiuri vorbite în afara granițelor țării, în

²¹ Uneori, termenii bulgărești sunt traduși imediat: *n-avem in... vinăghi nu este întotdeauna rumânească* [muzica] (Gh M viii).

Bucovina de nord și pe malul stâng al Nistrului (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 119), în Ungaria (Marin 2000, 204), în vestul Banatului (Tratat, 266), în unele graiuri din Muntenia, Oltenia și Dobrogea (Neagoe 1975, 143-145; DGM s.v.; Gl. Munt. s.v.; Mărgărit 2002, 18-21), precum și în dialectul aromân (cf. DDA s.v.: *li si nel'inară a căctoare* „i se închină la picioare”).

8.1.2. Locuțiunea prepozițională *deasupra de* (în construcție cu un substantiv în acuzativ, având valoare de genitiv) am notat-o la o singură informatoare: *Deasupra de vatră puneam ciremna, făceam focu de jos și ea rușeu* (Ci VII).

Ca element arhaic, *deasupra de* este ocurent în graiurile din nord-vestul Olteniei (TDO, pct. 945, p. 194: *și ei [viermii de mătase] să suia deasupra de frunză*) și din vestul Banatului (Tratat, 258), precum și în dialectele aromân (cf. DDA s.v. *disupră*) și meglenoromân: *disupră di ușac* (Atanasov 1990, 292).

8.1.3. Prepoziția compusă *de cu*²² (*cu de*) „din” 1° introduce complementul circumstanțial de timp exprimat printr-un substantiv cu sens temporal: *Întorcea locurile de cu primăvară* (C VI); 2° introduce un complement indirect, indicând materia din care este făcut produsul: [Toba] *de multe ori o umple... dă cu căpățâna porcului* (M VA); [Se face focul] *și cu d-aea poate și cu... dă porumbi* (L VII).

Cu referire la noțiunea de timp, *de cu*, semnalat pentru limba veche (cf. DA s.v. *cu*), este ocurent sporadic în sud-vestul Munteniei (zona Teleorman) (cf. DGM s.v.), precum și în dialectul aromân (DDA s.v. *cu: di c' noapte acățără s'lucrează* „de cu noapte începură să lucreze”).

8.1.4. Prepoziția arhaică *drept* „în față”, „în dreptul” construită cu acuzativul (cf. Densusianu, ILR, 178, 179), având un sens local, de anterioritate, atestată într-o arie din nord-estul Munteniei și în Dobrogea (Neagoe 1975, 145-146 și nota 13; Gl. Munt. s.v.; cf. DGM s.v.), precum și, accidental, în Maramureșul de la nord de Tisa (Marin, Mărgărit, Neagoe 1998, 119; cf. Vulpe 1983, 262), am înregistrat-o în două localități: *drept Somovit* (C VII). O relicvă a vechiului *drept* considerăm că s-a păstrat în varianta *din drept* „din față (inamicului)”: *Și la... război ăștia care a fost mărginași a ieșat cu medalie [...], n-a fugit din drept ca alții, fricoși, iei cu medalie tot* (S VIII).

8.1.5. Forma-tip a prepoziției exprimând „excluderea”, „lipsa” este prepoziția compusă *făr(ă) de*: *Nu sân făr de legume* (Dr VII); *Cân să duce mireasa făr de vorba lu to-so ș-a mă-sii* (M VB); *făr de lumânare* (Zl I VII).

Fără de, considerată prepoziție învechită (DA, CADE, TDRG s.v.), se întâlnește în zona Maramureșului de la sud și nord de Tisa, în centrul Transilvaniei și în vestul Banatului (cf. ALR II s.n. VI, h. 1831; Vulpe 1983, 262-263; TD-Bas., 451-452). în graiurile românești vorbite în stânga Nistrului (TD-Bas, 451-452), precum și în toate cele trei dialecte sud-dunărene (DDA s.v.; ALR II s.n. VI, h. 1831).

²² În anchetele recente, efectuate în unele graiuri de tip moldovenesc, transplantate în stânga Bugului, în stăpa ucraineană, și dezvoltate insular, am notat, de asemenea, *de cu* și *cu de* „cu”, prepoziții atestate la Dosoftei (cf. DA s.v. *cu*).

8.1.6. Prepoziția compusă *pentru de* „pentru” apare în variație liberă cu *pentru*: *Vrea să zăcă pântru miel, pântru dă laptele dă oi* (Db VIII); *Atuncea împărțim pentru de vii* (Gh VII); *Asta să fie sănătate la... găini, iarba pântru di noi și pântru de găini; ete-aș-am făcut* (Sl VII).

Această prepoziție este înregistrată rar în vestul și nordul Olteniei (cf. TDO, pct. 902, p. 9; pct. 915, p. 64; pct. 921, p. 81; pct. 924, p. 96; pct. 944, p. 168).

8.1.7. Datorită faptului că românii care trăiesc în nordul Bulgariei sunt bilingvi, utilizând atât graiul matern, cât și limba oficială, bulgara, în vorbirea acestora se întâlnesc, accidental, câteva prepoziții împrumutate, dar care aveau curs și în limba veche (cf. ILR, 1978, 355): *na* „la”: [Firul] *il duceam na pânză* (Z VII); *Na țar Ghigu atuncea... a făcut ghirezu-ăsta* (Gh M VIII); *Ama lăute-aveam și ăsta na fluier* [cânta] (Sl VII).

Prepoziția *na* apare și în textele din secolul al XVI-lea, indicând direcția sau timpul. Ov. Densusianu (ILR, 180) consideră că prepoziția slavă *na* nu a fost folosită numai „sub influența slavei [...], ci aparținea limbii curente”.

Ot „de la”: *Som ot Vit* (explicația localnicilor pentru numele satului Somovit)

(S VIII); [Soacra] *e balcangioaică ot Balcan* (§ v).

Cato de „în calitate de”: *tu pe mine mă prinzi cato de frate că te-am scos din apă* (Zl₂ VIII). Conectivul reprezintă o asociere pleonastică între bg. *cato* „în calitate de” și *de* (cu același sens în graiuri), *cato* având o valoare expletivă.

8.2. Particularități formale.

8.2.1. Prepozițiile *de* și *pe* se realizează diatopic în următoarele variante:

a) *dă, pă* în graiurile din partea de est a zonei cercetate (grupate în jurul orașului Nicopole), ca și în Muntenia, în sud-estul și vestul Transilvaniei (cf. Vulpe 1985, 154, h. 1, 2, 4);

b) *de, pe* în graiurile din vestul ariei (grupate în jurul orașului Kozlodui), ca în Oltenia, sudul și centrul Transilvaniei (cf. Vulpe 1985).

În aria *dă, pă* pot fi incluse și compusele sudate *dân, pân* „prin”, *dăsupra, păstă, pântru, pântre* „printre”, respectiv *din, pin, desupra, piste, pentru, pintre* în aria *de, pe*.

Ca elemente ale unor prepoziții compuse, în aria *de, pe*, cele două prepoziții menționate se rostesc *pi*, respectiv *di*: *pi la, di la*.

Prepoziția compusă *du pă* „de pe” este omonimă cu *după*: *du pă altu tărâm* (Dr VIII); *du pă la miezu nopți* (L VII), formă semnalată pentru textele muntenesti din secolele XVII-XVIII (cf. Gheție *et alii*, 345) și ocurentă în graiurile sudice, în estul Olteniei și vestul Munteniei, unde se constată influența reciprocă între descendenții lat. *de per* și *de post* (Vulpe 1985, 155, h. 7).

8.2.2. Prepozițiile compuse *de lângă, pe lângă* prezintă și forme contrase: *dângă*: [Călușarii] *și dân sat să făcea și dângă alte sate venea p-aici* (L VII) și *pângă* (Db, DV, D, Gh M): *Să nu trecem pângă căluș* (Db VIII), în partea de est a zonei cercetate și *pingă* în aria vestică (Ci, Zl₂): *Pingă recă aveam vii ceastnâi* (Zl₂

viii) (cf. ALRM s.n. IV, h. 1712; pentru graiurile românești din Serbia, Giuglea, Vâlsan 1913, 395).

Formele contrase ale prepozițiilor compuse *dângă*, *pângă* au curs în Maramureșul de la nord și de la sud de Tisa (Vulpe 1983, 263; Tratat 340; TD-Bas., 489), în jumătatea nordică a Transilvaniei și în Crișana (ALR II s. n., VI, h. 1826; Tratat, 378; cf. Pușcariu 1994, 192), în nordul Banatului, în sud-vestul Transilvaniei și, sporadic, în sudul Olteniei (cf. AF s.v.). În graiurile românești din dreapta Dunării, rostirea *pângă* a fost notată în zona Vidin, localitatea Rabrovo (Nestorescu 1996, 64, 76, 102, 169) și în vestul Serbiei, la țiganii coritari (Petrovici 1938, 236). Forma *pingă* apare rar și în nordul Olteniei (cf. Gl. Olt., pct. 913 s.v. *cârpă*), în sudul aceleiași provincii (cf. TDO, pct. 950, p. 214: *pingă masă*), pe malul Dunării, pct. 872 și în vestul Transilvaniei, pct. 235 (ALRM s.n., IV, h. 1712).

Forme identice sau asemănătoare există în dialectul meglenoromân: *dinga* „de lângă” și *pringa* „pe lângă” (Atanasov 1990, 230-231) și în cel aromân: *pringă* (DDA s.v.: *s' vă prukeât prîngă năs* „să vă apropiați pe lângă el”); forma *prângă* are curs în unele graiuri bănățene (ALRM s.n., IV, h. 1712, pct. 36).

8.2.3. În aria de vest a graiurilor cercetate am întâlnit și rostirea *lingă* „lângă” (Ci), formă ocurentă în graiurile din Țara Moților (ALRT, pct. 95), în cele vorbite în stânga Nistrului (TD-Bas., 472) și în dialectul aromân (DDA s.v.).

Forma *îngă* „lângă”, ocurentă în subdialectul maramureșan de la sud și nord de Tisa (Tratat, 340; TD-Bas., 472; cf. Pușcariu 1994, 192) și în graiurile bucovinene de nord (TD-Bas., 472), am înregistrat-o în două localități: *Băiatu este îngă mine* (M vb); *îngă Dunăre* (Ci vii). Varianta *ăngă* circulă și în dialectul meglenoromân (Atanasov 2002, 24).

8.2.4. Forme arhaice, utilizate consecvent în secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 181), am notat în două localități: *supt* „sub”: *supt ăsta somnu de la Vipt* (S viii) (cf. TD-Bas., 513, în graiurile din stânga Nistrului).

8.2.5. *Între* „întru”, exprimă „interiorul unui spațiu sau al unui obiect” în contextul: [În ajunul Crăciunului] *mi-era drag că eram tinăr atunci și î umblam și mi-era [drag] în toate zilele să fie ajun, în toate zile umblam; ama bag sama o data între un an [se întâmpla]* (Gh M viii).

În limba veche, *întru* se confunda cu *între* datorită asemănării fonetice (cf. Densusianu, ILR, 180).

8.3. Particularități semantice și de distribuție

Am grupat trăsăturile semantice împreună cu cele de distribuție, deoarece, așa cum afirma Magdalena Vulpe (1983, 264), „sensurile ei specifice pot fi descrise și ca particularități de distribuție”, conținutul semantic fiind condiționat de context.

Datorită faptului că sunt polisemantice, prepozițiile *de* și *pe* au posibilități distribuționale mult mai largi în graiuri, prezentând sensuri diferite față de limba standard.

8.3.1. *de* 1° „despre” (în raport cu persoana, introduce un complement cu nuanță de relație): *Să vă spui acuș dă fie-mea* (I. vii); *Fiindcă nainte a știut... acolo*

cum să naște copiii, de care-i strigoi, care nu-i strigoi (S VII). Conectivul, cu această valoare, a fost atestat în Oltenia (TDO, pct. 908, p. 32) și în Muntenia (Gl. Munt.s.v., pct. 671: *E periculos rău de lupi* (la stână); cf. DGM s.v. *de* 11°), precum și în dialectul istroromân (I. Cantemir, 1959, 164: *I-a spus tot de ie*); 2° „din” (introduce complementul circumstanțial de loc): *Nu să dă nimic dă casă, că nu scoate cloța pui* (DV VIII) (cf., pentru dialectul aromân, DDA s.v. *de: s' easă di hoară*; pentru Muntenia, Gl. Munt. s.v., pct. 701, 706, 732, 746, 747, 828, 844, 848, 855: *Era fată de sat, de aici*); 3° „din” (indică originea, proveniența în spațiu): *Am fost și-n biserică dă Izlaz* (L VII); *Noi nu suntem de Rumânia* (SI VII), sens atestat în limba veche (Densusianu, ILR, 255, 256; cf. DA, CADE s.v.); (indică materia, compoziția): *Făceam dă noroi d-ăla, dă clisă d-aea făceam* [caloian] (C VII); 4° „spre”, „la” (indică direcția și punctul de contact, ținta mișcării, după verbe de mișcare): *S-a dus dă Târnovo, dă Șipca* (S VII); *Ete unde m-adastă mașina, să ne ducem dă Bulgarea* (L VII); *Șuseaua care te duci de Kozlodui* (Z₁ VIII); 5° „la” (cu funcție de complement indirect), ca în graiurile dacoromâne sudice: (Gl. Munt. s.v. pct. 851: *Trăgea nădejde de mine*; DGM s.v. 3): *Începui și io să țin de el și iel să țină de mine* (Z₁ VIIa); 6° „pentru” (introduce un complement indirect): [Morții] *mănâncă cocociu asta dă iei făcut* (Db VIIb); *M-am trudit noosprăece ani dă satu asta* (§ v); *Să fie dă morți ăea uitați dă nu le-a făcut ea colaci* (C VII); [Din lapte] *făcem de casă brânză și lăsăm dă noi* (D va); [Ficații de somn] *i-am luat dă noi* (DV VIII); *Cerem să lom [să cumpărăm] de neveste* (SI VII) (DGM s.v., atestat în vestul și nordul Olteniei; cf. TDO, pct. 910, p. 40; pct. 914, p. 57; pct. 924, p. 95; pct. 928, p. 112; pct. 933, p. 131); 7° „pentru” (cu referire la timp): *Făcea pâine-n vatră dă săptămână* (M VI); [Cârnații] *ii punem să să usuce dă primăvară* (Z v), sens întâlnit în vestul Olteniei (cf. TDO, pct. 915, p. 61, pct. 924, p. 96; AFLR, pct. 912, 962, 792) și în zona Teleorman (cf. DGM s.v. 6); 8° „în calitate de”: *Să naște nali copil îmbrăcat cu căiț-așa și asta-l are dă strigoi* (Db VIIa); *Am învățat dă strugar, dă maistru* (§ VIII)²³; *Ia un copil de martore* (Z₁ VII); *Kozlodui îl au de oraș* (Z₁ VIII); 9° „cu” (leagă verbele *a se însura, a se mărita, a se căsători* sau din același câmp semantic): *Multe rumânci și s-a măritat dă bulgari* (S VIII); *Ea s-a căsătorit dă bunică-su a lu bărbati-meu* (S VII); *„Tu cei să te duci dă băeatu ăsta?”* (L VII); *S-a nsurat dă bulgar* (Z VI); *Poate să am băjenați ai mei însurați de surorile ei, că scoaseră nărodu că m-am nsurat de ea* (Z₁ VIII); *Io mă măritai de ăsta* (C₁ vb); 10° „după” (introduce un complement indirect): *Pleacă pin căși de găini* (SI VII).

8.3.2. Prepoziția *înspre* poate fi considerată, prin frecvență, prepoziție-tip pentru aceste graiuri, fiind utilizată în contexte în care limba standard sau celelalte graiuri preferă prepoziția *spre*. *Înspre* „spre” a fost înregistrat de ALR II, s.n. VI, h. 1830, în unele graiuri din vestul și sudul Olteniei și în câteva puncte din partea de sud a Munteniei, ca răspuns la întrebarea directă „(a plecat) spre fericirea lui”.

Înspre are un sens temporal (apropierea de un anumit moment) „în ajunul”, în construcții echivalente cu *supre*, atestat pentru graiurile maramureșene (ALR II,

²³ O construcție identică semnalată și pentru subdialectul maramureșan: *am învățat de profesor* (Vulpe 1983, 264).

s.n., VI, h. 1830, pct. 362; Tratat. 341) și pentru cele din Bistrița-Năsăud (ALRT, p. 97, 98): *La nuntă... înainte sara înspre nuntă, zăce fedeleș* (Db VIIb); *Înspre vinerea nu să lucra* (G VII); *Atuncea sara înspre nuntă, usta să face înspre nuntă, sara; Sara înspre Bobotează să strânge băieții* (L VII); *Sara înspre Crăciun tăiem cocoșu* (DV VII).

Cu sensul „lângă”, exprimând spațiul situat în imediata apropiere a unei persoane, *înspre* este utilizat în contextele: *Și nașu cu nașa înspre ginere și toț într-o căruță era; Și s-a prijinat înspre oamenii ăștia, țane fata lui și să ovăjește cu el* [cu ginerele] (Db VIIb).

8.3.3. Prepoziția *la* are sensurile 1° „din”: [Războiul de țesut] *este la două parcele* (S VII); 2° „în” (după verbul *a tăia*): [Carnea pentru piftie] *o tai așa la parcele* (G V); *Carnea o tăiam la bucăț* (Z V); 3° „cu”: *O torci la furcă* (S VII); *Care n-a avut raliță a semănat-o și la mână* (M VI). Se întâlnește în construcții pentru exprimarea genitiv-dativului: *Spală picioarele la naș* (Ci va); *În cornu la casă să taie cocoșu* (Ci vb).

8.3.4. Prepoziția *pe* poate fi echivalentă cu 1° „în” (temporal): *Pă săptămâna toată dă lângă copil n-a ieșit* (Gh VII); *Pe vreme care îmi pune nașa mreața muzica cântă* (Z₂ VIIa); 2° „pe la”, „prin”, folosit în variație liberă cu *prin*: *Pleacă pă căși, pân căși să duce* (Gh VII); 3° „de” (exprimă calitatea unei persoane): *Profesor pe limba bulgară* (D VIII); *El e pe profesie tractorist* (Ci va); 4° „după” (referitor la numele de familie): *Vilena Petracheva Prinuva pă tată, amintirea pă soț sânt Siderova* (D vb); *Și pă lumele ei [...] s-a chemat* [satul Milcovița] (M va); 5° „la”: *El muri pă cizzeci de ani* (L VII).

8.3.5. O distribuție specială prezintă prepoziția *peste* (corespunzând unor construcții echivalente cu genitivul sau cu dativul) în următoarele contexte: *Scoaseră nărodu că m-am însurat de ea, că i-am dat casa peste ea* [moștenire] (Z₂ VIII); *Și oul dintâi la Paște-l spărgem, nu-l mâncăm sânțuru, da... îl împărțăm piste toț să nu ne prindă buboaea* (Sl VII). În același text, subiectul reia ideea și înlocuiește *peste* cu *la*: *Al dintâi ou ce se sparge nace, ete pe ăla l-împărțăm la toți; Maică-sa și taicu-su știe rumânește c-a-nvățat școală rumânească cân a fost Dobrogea păstă rumâni* (S VII); Alteori *peste* + substantiv constituie o construcție cu valoare temporală „în timpul...” [Curbanul casei se face] *dacă să-ntămplează cevașca așa fun... catastrofă, dac-ai făcut așa și iaca este peste zi care nu ieste așa zi mare* (G V); *Care cere să să scalde acolo dă păstă iarnă, dă s-arucă în apă* [tinerii după cruce, la Bobotează] (Dr VIII). De asemenea, și în meglenoromână a fost semnalat un înțeles temporal (Capidan 1925, 182: *Se sculă pristi noapte*) (cf. Vulpe 1983, 173; cf. Gl. Olt. s.v. *mânării*, pct. 954: *să lega un cal sau doi și mâna mânării pestă ei*).

8.3.6. Prepoziția *printre* (cu variantele *pântre*, *pintre*) preia valorile prepoziției *între*, introducând atributul care exprimă locul: *Să aibă soră pântre ei* (Dr VII) sau complementul indirect care exprimă relația: *Ăștea doauăzăci de inși trebe să ne-mpărtem pintre noi snopurile care trebe să le legăm* (Ci VII).

8.3.7. *Printru* (rostit *pintru*) se confundă cu *întru*, preluând sensurile acestuia, și exprimă „interiorul unui spațiu” în loc de „străbaterea unui spațiu”: *Pintr-o vreamă ea strigă „Toni, Toni dă-mi apă”* (Ci VIIa).

9. CONJUNCȚIA

9.1. Inventarul și particularitățile semantico-distribuționale ale conectivelor coordonatoare și subordonatoare (conjuncții simple, compuse și locuțiuni conjuncționale) prezintă o serie de trăsături specifice față de dacoromâna de la nord de Dunăre.

9.2. Dintre *conjuncțiile coordonatoare* fundamentale semnalăm conjuncțiile **și**, **de** care exprimă un raport copulativ ca în toate dialectele limbii române: *Și hârcâie de ia cenușe ș-o mânăjesc pe ochi așa cu asta și ea să spală* [soacra] (Ci va); *Încep dă vorbesc* (Dr VIII).

9.2.1. În cadrul coordonării copulative apare conjuncția *em* (cu variantele *ema*, *emi*) „și”, la începutul unui enunț (cu precădere după întrebarea formulată de anchetator), fără să indice o legătură sintactică propriu-zisă cu ceea ce se spusese anterior.

Em are aceeași valoare cu *și* narativ introductiv al dialogului (cf. Teiuș 1980, 99, 100), mai ales în aria estică a graiurilor studiate.

[Ce adunați pe deasupra?]

Emi asta faci cășcăval, aia e urdă dă o aduni pă dăsupra (Db VIIa);

[Și toamna?]

Emi toamna ne pribeream aicea (M VI); *Emă io am plâns-o pe rumânește* (Ș VII).

Ca și conjuncția *și*, *em* copulativ este utilizat și în enumerări, în construcții corelative: *Em unt a făcut, em...lapte bătut s-a zis ăla* (Db VIIa); [Pâinea este] *iem albă, iem mirosă frumos* (Zl₁ VII); *Em umbli, em vorbești vorbele eștea „șerpilii în sat”* (Ci vb).

9.3. Coordonarea *adversativă* și cea *disjunctivă* se exprimă, în general, cu elemente comune cu dialectele românești sud-dunărene.

9.3.1. *Em*²⁴ poate avea și o valoare adversativă, ca și conjuncția *dr. ci*, atunci când prima propoziție coordonată este negativă, iar a doua pozitivă: [Țeseam] *emi nu la lumină ca acușă, emi la lumînare* (S VII).

9.3.2. Raportul *adversativ* se realizează, pe lângă conjuncția *da* „dar” și cu ajutorul conjuncțiilor *a*²⁵, *ama*²⁶, *ma*²⁷ (cf., pentru aromână, *a*, *ama*, *ma*, Saramandu 2003, 58-61; cf., pentru meglenoromână, *amă*, *ămi*, Atanasov 2002, 258-259; cf., pentru istroromână, *ama*, *ma*, Sârbu, Frățilă 1998):

²⁴ În câteva localități din Dobrogea, a fost înregistrată conjuncția corelativă *em...em* (cf. Lăzărescu 1975, 204), existentă și în aromână (cf. DA s.v.).

²⁵ Conjuncția adversativă *a* este ocurentă și în graiurile dacoromâne din Serbia (ALRT, pct. 4, p. 4, 5, 9), precum și, rar, în nordul Olteniei (cf. DGM s.v.).

²⁶ *Ama* se regăsește în toate limbile balcanice și este atestat în dacoromâna de la nord de Dunăre ca interjecție cu sensul „ma foi”, „en vérité” (cf. DA s.v.).

²⁷ *Ma* provine din adverbul latin *magis*, ca și în majoritatea limbilor romanice (cf. Saramandu 2003, 59, nota 34) și este ocurent în dialectul bănățean (cf. Vulpe 1973, 388-389) și în unele graiuri din Transilvania (cf. DLR s.v.).

a: *A băieții strânge... strânge bani la sorcovă* (M va); *Paștiu să cade duminică, a joi este joimariu* (Gh vii); *Noi zicem pe bulgărește veneți, a la voi e brad* (L vii); *A carea s-a dus, nu s-a mai întors* (Sl vii);

ama: *Ami mama spunea că a fost, a auzit ei așa lucru, ama, la noi nu mai s-a făcut așa, ama așa a fost ama* (Db viib); [Tata] *să-nsură de alta mamă, ama nu ne-a cătat neam* (Ci va);

ma: [Tata] *e născut aicea / ma mama e născută-n altu sat* / (Db viia); **Ma** *el [pește] d-acolo nu poate să mai iasă* (DV viii); *Nu mă-nsor ghia! ma zic că frumoase neveste* (Zl₂ viii).

9.3.3. Raportul *disjunctiv* este exprimat, uneori, prin conjuncțiile, împrumutate din limba bulgară, **ili** (ocurentă în aromână, cf. DDA s.v., și în meglenoromână. Atanasov 2002, 260): *Și punem... oară, ili găină, rață ceva* (Zl₁ vii); în construcții corelative: *Ille cană, ile... apă [...] îi da [mortului]* (Ci vii) și **dali** (cu varianta *dalê*): *Să vază dali este ceva / nu este, dali ... să duce și-i arată mă-si* (Db viib); [Pâinea] **dali** *să...arde, dali să pârlește, dali să face* (D va) (cf., pentru meglenoromână, Atanasov 2002, 259).

9.4. Conjuncțiile subordonatoare

9.4.1. Utilizarea conectivului *de* în exprimarea raporturilor sintactice variate, în graiurile studiate (Neagoe 2003-2004, 207-208), la fel ca în limba veche (M. Avram 1960, 186), iar astăzi în graiurile oltenesti și muntenesti (Pană 1979, 258; Vulpe 1980, 97; Pană-Boroianu 1992a), determină *capacitatea sa combinatorie* ca element constitutiv al unor conjuncții compuse sau locuțiuni conjuncționale.

9.4.2. Locuțiunea conjuncțională *de ce* „element original cauzal”, atestat în limba veche (M. Avram 1960, 60-70, 78, 91, 96) și astăzi în graiurile conservatoare din nord-vestul teritoriului (Vulpe 1980, 201; cf. Gheție 1961, 163; cf., pentru nord-vestul Olteniei, Bidian 1972, 14), a fost înregistrată în următoarele exemple: [Încingi cuptorul] *și pe urmă bagi pâinea în el, de ce nu poate să coacă* (Ci va).

Conectivul *de ce*, fără corelație cu sine însuși, poate introduce, ca în textele coresiene (M. Avram 1960, 78), *modalele de măsură progresivă*: [Lintea] *de ce să coace [...] te duci s-o jumoli* (Zl₂ viii). Construcția corelativă *de ce de ce* se va impune în limbă după secolul al XVII-lea.

9.4.3. Cu frecvență ridicată față de conectivul cauzal *de ce*, apare *că de ce*, în componența căruia intră două elemente originar cauzale: *că + de ce*: *io rāmusai cu voi, că de ce voi sântei din sângele a nostru* (Ș vii); [Muzica] *rumânească-m place, că de ce-i mult frumoasă* (Gh M vii).

Neatestat în limba veche, ocurent astăzi în Maramureș (cf. Pană-Boroianu 1994, 80), conectivul *că de ce* dovedește tendința pronunțată a acestor graiuri pentru cumulusul de mărci și construcții pleonastice – trăsătură remarcată în evoluția elementelor conjuncționale (M. Avram 1960, 236-244).

9.4.4. Formații cu elementele conjuncționale *că și să*: *că să* introduce, cu precădere, subordonate finale, încât poate fi considerată conjuncție-tip pentru aceste graiuri: *Intri tu între noi, că să ne răscrucești* (Db viia); *Faci foc [...] că să fugă șerpil* (Ci vb);

– subordonate completive directe: *A zis că să vie să-l vază* (Dr VIII);
– subordonate completive indirecte: *ne-am vorbit că să facem nunta* (Zl₂ VIIa);

– subordonate atributive: *face legături că să legăm snopu* (Gh M VII).

9.4.5. Pentru introducerea *subordonatelor instrumentale*, puțin numeroase, atât în limba veche (M. Avram 1960, 219-224), cât și în graiurile actuale (Vulpe 1980, 224; cf., pentru vestul Olteniei, Bidian 1972, 18; pentru Dobrogea, TDD, LXXX), am înregistrat conectivul *că cu ce*, necunoscut dacoromânci: *Treieram dă sămânță [...] cu tractoru, că cu ce era atunci* (Gh M VII). El presupune aceeași tendință de extindere a conjuncției *că* în formații conjuncționale analitice.

9.4.6. *Subordonata concesivă* poate fi introdusă prin locuțiunea conjuncțională *măcar că*, semnalată în zonele arhaice din vestul și nordul teritoriului (Vulpe 1980, 222): *Plătim [carnea de mistreț] măcar că noi l-am vânat* (Dr VIII) și prin trei elemente conjuncționale cu valoare concesivă, neatestată până acum și înregistrate de noi în vestul zonei cercetate: *dincă, dinca de, dipcă*, „deși, cu toate că”: (1) *E producția scumpă și nu poți să te-arănești, dincă... creștem vite și tăiem găini, ouă... produse făcăm [...] toate ielea dă să găsească; da iel sce, să te duci să le cumperi e mult scump* (Zl₂ VIII); (2) *nu-l mai am [pistornicul] dinca de baju-l are* (Zl₁ VII); (3) *Eu sânt vinar mare, ama dipcă am ăsta* [arată vinul de pe masă] *n-am vin* [anul ăsta] (Zl₂ VIII).

Exemplele înregistrate conțin o circumstanțială concesivă al cărei sens fundamental are și o nuanță cauzală (cf., pentru limba veche, M. Avram 1960, 187).

Sensul concesiv al prepozițiilor semnalate se asociază cu alte elemente marcante ale unui raport de subordonare circumstanțială: *că* (ca) și *de*. Atestat în textele coresiene (M. Avram 1960, 165), *de* concesiv este înregistrat dialectal (Vulpe 1980, 219), iar *de* și *că* sunt conjuncții cu valori multiple încă din limba veche (cf. M. Avram 1960, 152).

Din punct de vedere formal și semantic, varianta *dipcă* s-ar putea considera continuatoare a arhaicului *derep(t) că, dereptu că ce, derep ce amu că să*, conective constituite pe baza unor elemente cauzale, atestate până în secolul al XVI-lea în textele coresiene (M. Avram 1960, 168, 184, 237; cf., pentru textele oltenești de la începutul secolului al XVII-lea, Pană 1979, 264).

Formele neanalizabile, înregistrate în această arie periferică a dacoromânci, sunt dependente de fenomenul dispariției treptate a sensului etimologic al elementelor componente (Neagoe 2003-2004, 213).

9.4.7. Prin marcarea redundantă a raporturilor sintactice, graiurile transdanubiene procedează, pe de o parte, la fel ca în limba veche, iar, pe de altă parte, din necesitatea de a preciza unele nuanțe circumstanțiale, în cadrul aceluiași tip de subordonate, prezintă un număr de conjuncții neatestate (Neagoe 2003-2004, 214):

– *dă, că să, pântru de că să* pentru subordonata finală: *Ama-l ține laptele trei zile dă să acrească* (Db VIIa); *Punem la prag că să calci pe iarba verde* (C VII); [Căpățâna porcului] *am gătit-o pântru dă că să o cistim* (Z v);

– *că, de ce, că de ce* pentru subordonata cauzală: *Plătește la beilic [...] că paște iarbă la câmp* [oile] (C VII); *Începui [...] să pui război să țin că di ce n-aveam cearșaf* (Ci VII);

– *de, ce de, că să, că de care* pentru subordonata atributivă: *Este lume dă face curbanu casii* (G V); [Am fost cu vaporul la Schwarzwald] *ce dă izvoare* [= izvorărește] *Dunărea* (D VA); *Face legături că să legăm snopu* (Gh M VII); *Am început să lucrez [...] s-ajut la satu ăsta că dă care m-am trudit eu* (Ș VII).

10. INTERJECȚIA

Interjecțiile înregistrate au o răspândire mai mult sau mai puțin locală.

10.1. Pentru interjecțiile care exprimă formule de adresare către o persoană de sex feminin, menționăm *bia!* (pronunțat, uneori *ga*, cu palatalizarea lui [b] > [g]) (v. supra, *Fonetica*, 4.1.1.) (G VII, L VII, Z1 VII, Z2 VIII): *Nu mă-nsor ga! ma zăc că frumoasă neveste* (Z2 VIII). Pentru ambele sexe: *be!*; *a be!* (C VII, L VII, Ș VI, Gh. M VII, Z1 VII, Z2 VIII, Ci VII, Sl VII): *la vezi be! o găsești?* (C VII); *A be! lasă be! că voi sânteți altă mălăgeană* (Ci VIIa).

Bia circulă în partea de sud a Olteniei și în câteva puncte din vestul Munteniei (cf. Gl. Munt. s.v.).

Sporadic, am notat *fa!*, formula cea mai obișnuită de adresare către o femeie, în graiurile dacoromâne de tip sudic.

10.2. Interjecțiile prin care se subliniază afirmația, se exprimă sentimente diferite, de mirare, surprindere sau de părere de rău sunt: *hei!* *bre!* și *măre!*.

10.2.1. Rar a fost înregistrată interjecția *bre!* ocurentă în limbile balcanice: *De! bre! o varsă așa* [căldarea] (Z2 VIII) (cf., pentru aromână, DDA s.v., pentru meglenoromână, Atanasov 1990, 234, 266).

10.2.2. În vestul zonei cercetate (Z1, Z2, Ci, Sl), am înregistrat frecvent interjecția *măre!*: *Măre! să făcea și nainte* (Z1 VII); *Măre!-mi venea să plâng să mă audă mama din grobiște* (Ci VII); „moș-tu Gheoghe”, *zăc*, „*fi sparsă...cana*”; „*măre!*” *zăce* (Sl VII), ocurentă și în graiurile dacoromâne din Serbia (Giuglea, Vâlsan 1913, 393).

Într-o singură localitate, am înregistrat *măre!* (în varianta *mare*) în formule fixe, inserate în strigăturile care însoțesc un obicei de Lăsatul Secului de Paște: *se zbiera atunci „ce ț-ă mare! ce ț-ă?... / ne-a ieșât un cocean de varză să-l roază”* (Gh M VII) (cf. Gl. Munt. s.v., pct. 769).

Măre! este ocurentă și în dialectul meglenoromân: *Mi ți măr! fșatu faț ua?* [...] *Măr, ai casă? zisi mum-sa* (Atanasov 1990, 276; cf. Capidan 1928, 44).

10.3. Sporadic, am întâlnit interjecția *uș!* „hop”: *nu știi ce uș! s-o ia* (Z2 VIII); *și uș! și io și cineva care mai așa țapăn ne ducem și-l lom* [pe nașul] (Z2 VIIa).

Graiurile dacoromâne vorbite în dreapta Dunării se individualizează, din punctul de vedere al topicii, prin câteva particularități. Caracteristică pentru aceste graiuri este topica adverbului *mult* cu ajutorul căruia se construiește superlativul absolut al adjectivului și al adverbului (v. *supra*, *Adjectivul 4.2.* și *Adverbul 7.3.*).

1. *Mult* poate sta după adjectiv: *N-a fost bătârn mult* (C VII); *Ea a fost tinără mult* (S VII); *Bună mult și aea* (G V);

1.1. Adverbul *mult* se întâlnește și separat de adjectiv prin substantivul determinat: *A fost mult om bun* (DV VIII); *E mult băiat bun* (L VII); *Mult tradiție frumoasă era* (Gh M VII);

1.2. Când formează superlativul absolut al unui adverb, *mult* este dislocat de acesta prin verb: *Mult mirosă frumos* (G V).

2. Menționăm distribuția diferită, sub raportul topicii, a unui element de inventar comun celorlalte graiuri: adverbul *mai* plasat înaintea pronumelui personal sau reflexiv care precedă verbul sau înaintea formelor verbale compuse (M. Avram 1977, 29, 31; Brâncuș 1962, 256): *Cân mai m-am mărit [...] umblam cu capu gol* (C VII); *Să mai vă spun, nu mai ne-am văzut* (L VII); [Daruri la nuntă] *acuma nu mai să dă, că-i scumpătate* (Dr VII); *N-a să mai să vorbească* [românește] (M VB); *Or mai om putea să mai le fac la nepoți, ori nu mai om putea* (DV VI); *Greu de nu mai să poate* (Sl VII).

Construcția se întâlnește și în propoziții negative, la fel ca în graiurile din zona „Porțile de Fier” (Vulpe 1973, 373) și este caracteristică pentru graiurile muntenești (Tratat, 182; Marinescu 1992, 69).

3. Adverbul restrictiv *decât* se folosește în construcții pozitive, având sensul „doar, numai” (M. Avram 1977, 31): *Ăla care iera mai mare, dada* [ei spuneau], *decât ăla mai micu îi zăce pă lume, ama-i zăce „sora noastră”* (Dr VIII); *Să strânge decât băieți* (L VII); *Eu cân m-am măritat am avut decât un odel* (Ci VII) (cf. Gl. Munt. s.v.).

Construcția pozitivă menționată este ocurentă în vestul Munteniei și în estul Olteniei (cf. Tratat, 182; Gl. Munt. s.v.).

FORMAREA CUVINTELOR

În domeniul formării cuvintelor, procedeul cel mai bine reprezentat este derivarea. Din inventarul de sufixe și prefixe, același cu al limbii standard, prezentăm câteva aspecte care diferențiază graiurile cercetate de româna comună.

1. DERIVAREA

1.1. Derivarea cu sufixe

1.1.1. Sufixe nominale

Pentru ilustrarea acestui procedeu, ne-am oprit asupra formanților reprezentativi:

-ar, formant productiv la nivelul limbii standard (Graur 1929, 123; Iordan 1943, 159; 1956, 308), și al graiurilor românești din Valea Timocului (Nestorescu 1979, 65), considerat reprezentativ pentru Transilvania (Tudose 1978, 28), în graiurile descrise, formează denominale, nume de agent și de obiect).

Substantivele, nume de agent, sunt definite după activitatea efectuată:

a) permanent:

căruțar „căruțaș”: [Noi femeile] *ne suiam în căruță, unchiașu era căruțaru și noi ne suiam și ne duceam* [la câmp], *nu tractore, nu nimic* (Gh M VII). Dat fiind faptul că în limba bulgară există un termen corespunzător, *колар*, derivat analizabil: *кола* „căruță” + *-ар*, am putea crede că rolul limbii bulgare nu poate fi ignorat, fie în selectarea particulei derivate, fie în prezentarea modelului pentru decalcare. Dar în limba respectivă există chiar derivatul *каруцар* (v. DBR, DRB, DFB s.v.), tema acestuia: *каруца*, precum și alte derivate: *каруцарски*, adjectiv „de charretier, charretier”; ~ *път* „route charretière (v. DFB s.v.). În acest caz, trebuie să limităm aportul limbii bulgare, strict la alegerea formantului, și să admitem că termenul-bază constituie un împrumut din limba română în lexicul acesteia. Originea românească a cuvântului a fost semnalată mai întâi de Th. Capidan, *Raporturile*, 205; ulterior, de Al. Graur, E R., 70; Armaș *et alii* 1968, 79; Nestorescu 2002, 43 (pentru bibliografie completă v. Nestorescu 2002, 43). Etimologia multiplă a cuvântului, după BER, II, 256, (română, aromână, italiană, neogreacă, albaneză) sau din neogreacă, după L. Vankov (Mihail 2000, 46) nu este împărtășită de lingviștii români, punctul de vedere formulat de Al. Graur, fiind susținut, ulterior, de Mihail (*ibid.*) (bg. *каруца* are originea în rom. *căruța*) și Nestorescu (2002, 43). Argumentelor lingvistice aduse până în prezent, Z. Mihail (*op. cit.*) adaugă observația justă „cei care au străbătut cu căruțele Peninsula Balcanică din Evul Mediu, ca chervanagii și negustori, au fost mai mult români decât grecii, care au folosit, mai ales drumurile pe apă”. În privința cunoașterii, aceeași autoare a arătat că „acest termen este sinonimul cel mai răspândit al termenului din limba literară-standard *конска кола*, dar aria de folosire nu este generală” (Mihail 1979, 54; 2000, 46).

b) ocazional, periodic, ori de câte ori este nevoie;

fluierar „cântăreț din fluier”: *Era și fluierár dă cânta cu cavalurile, cu fluierile, juca lumea, se veselea* (C VII). Cu o primă atestare la începutul secolului al XIX-lea (v. DA s.v. 1°), *fluierar* dispune de atestări ulterioare din partea sudică a țării: *Buciumașii, fluierașii și surlașii răsunau alaiu mare* (B. Șt. Delavrancea, *Sultânica*, 1888, 100). *În ziua de Drăgaică se alegeau trei grupe ... având câte un fluierar, cimpoier sau lăutar* (Alimanu – Constanța v. DA s.v.).

vinar se delimitează prin semantism de omonimul din DEX, DLR, MDA „podgorean”, în sensul că denumește restrictiv „persoana care, stoarce strugurii, urmărește fermentația, face vin etc.”: *Eu sânt vinár mare, dip că anu ăsta n-am făcut vin* [pentru că nu au fost struguri] Zl₂ VIII. În schimb, derivatul se suprapune omonimului din limba bulgară *винар „производител на вино”* (v. DRB s.v.).

-ător, -itor formează substantive și adjective deverbale, care prezintă un aspect învechit, prin raportare la limba standard, în sensul că, în majoritatea cazurilor, în etapa actuală de evoluție a românei comune, sunt în uz formații cu alt afix sau de la alte teme derivate. Derivatele adjective exprimă, de regulă, însușirea care definește individual, într-un anumit context:

cântător 1° adj. care cântă, căruia îi place să cânte; cântăreț”: *Am fost tinără și mă căuta mult băieții, că așa ăream frumușică, ăream vorbitoare, eram cântăt~~ă~~căre!* Zl₂ VIIa.

jucător adj. „dansator”, atestat la Coresi (*Evanghelie*, 546/9): *De vrea fi cersut și capul tău, o nebune Irode, acea fără de rușine jucătoare, fi-ți-l-vrei dat ei*, după MDA (s.v. 9°) „regional”, este întrebuințat în graiurile cercetate, cu semantismul din veacul al XVI-lea: *Cu toții sântem jucător~~î~~ și cântători, pă frate-meu îl chema la multe nunți, dă juca cu găina, că era jucător* L VII.

lucrător adj. „care lucrează mult, harnic”, după MDA (s.v. 8°), astăzi „popular”, definește ca și toate celelalte adjective de mai sus, ca în limba secolului al XVI-lea (Asan 1959, 217), posesorul unei calități prin excelență, cu putere de individualizare (Pascu, *Sufixe*, 12): *Am avut un băt lucrător mult ... ș-a fost cirac la un turc ... a fost băiat sărac bātu nostru și turcu i-a zis „șecher momce”, șecher znaci zahăr* DV VIII. *Ș-aicea este lumea mult lucrătoare aicea-n satu ăsta, lucrează* Ș v. *Tomna sara văzui că ... de ce ăia nu sânt atât de lucrător~~î~~ cât să făceau.*

vorbitoare adj. f. „vorbăreată”, atestat în Gl. Munt., în construcția redundantă *vorbitor de gură: Să nu-i spui lu tata, ca tata e vorbitor de gură* / pct. 731, precum și în graiul comunităților românești din sud-estul Ungariei (*Gr. Ung. – CXI*), în graiurile din Bulgaria derivatul are o conotație pozitivă „care stă de vorbă cu plăcere, comunicativ”: *Mă căuta mult băieții, că așa ăream frumușică, ăream vorb~~ă~~căre* Zl₂ VIIa.

Pentru **crezător** „credincios, evlavios”, menționat în DA s.v. *crede*, exclusiv cu sensul „care se încrede în ..., care are încredere, încrezător” se cuvine să subliniem semantismul său pe deplin pozitiv, „credincios, evlavios, pios”: *Avem mânăștire, da numai slujește [...]. La voi sânt oamenii mai crezători decât la noi* (Budiș 2001, 156).

Derivatele substantive denumesc:

a) agentul:

cântători 2° s.m. pl. „muzicanți, lăutari”: *Vine mireasa și cântători cântă și ei joacă aia care sânt duși cu ea la fântână* ZL₂ VIII. La nivelul limbii române actuale, derivatul, ca adjectiv, s-a fixat în sintagma *pasăre cântătoare*, ca substantiv „astăzi (anul de apariție al DA, 1939 – n.n. IM), înlocuit prin *cântăreț* (de profesie)” (v. DA s.v. II, 1°), mai apare încă în opera lui Al. Odobescu (*Scrieri literare și istorice*, III, 1887, 261/7): *Cânticile bătrânești ... care s-au păstrat pe la cântătorii din sate*.

slugărători s.m. pl. „persoane care servesc mesenii la nuntă” se deosebește de termenul inclus în DLR, atât prin modificarea produsă prin asimilare vocalică progresivă totală [ă] – [i] > [â] – [î]: *slugăritori* > *slugăratori*, cât și prin semantism: *Anonymus Caransebesiensis*, precum și *Lexiconul de la Buda*, menționând sensul „devotat”.

b) acțiunea sau rezultatul acțiunii:

cusătoare „cusătură, broderie”, absent din dicționare și glosare: *La babele bătârne, cân ... ardici racla o să vezi țoale bătârnești, cu cusătoare* Z VI.

întrecătoare „alergare, cursă de cai” Z VIII: *La Tudoriță, la marginea satului, la poleană, să strânge caii, iese copiii [= flăcăii, tinerii] și mai d-ăștia ca mine și începe, încură caii cu coșii, cocii cum le zise, coșie e nadbeagvani, cum să spui întrecătoare, întrecă, să-ntrice caii*. Derivatul căruia în limba standard îi corespunde *întrecere* (infinitiv lung substantivat) reprezintă o creație inedită, proprie graiurilor cercetate, la nivel dialectal fiind reprezentată prin regresivul *întreacă* în Dobrogea.

-ătură, -itură (-ură) formează deverbale de la teme specifice graiurilor, prin formă sau semantism, exprimând:

a) nume de acțiuni:

ascultătură „înțelegere, respect”: *Așa a fost atunci. Și-a fost ascultătură și-a fost ovăjenie de s-a cătat unu pă altu și s-a ajutat* Gh VII. DA înregistrează derivatul cu alt semantism „vorbă”, întrucât descinde de la un înțeles diferit al verbului, în cazul de față fiind atestat un altul: „a se conforma, a se supune” (v. DA s.v. 4°).

băcătură, variantă fonetică pentru *bucătură*, răspândit în Banat, Transilvania, Moldova, cu sensul „bucată mică, înghițitură”: [Soacra] *cu turtă m-antâlnit, cu bani pe turtă ... și-ți dă o băcătură din pâine* (Ci Va), este atestat și cu o dezvoltare de sens: „felie, bucată (de pâine)”: *Lua câte-o străchioară de-acasă, ori câte-o băcătură de pâine și-acolo le pune din găteal-aia* L VII.

înecătură „revărsare de apă, inundație”: arhaism inclus în DA (s.v. *îneca*), la nivelul dialectal descris, suplinește neologismul: *Nu mai sânt înecături de ape* (Budiș 2001, 99).

noitură „știre, noutate”, neatestat până în prezent, ca derivat de la verbul *noi*, el însuși învechit (v. DLR s.v.): *Și nainte, toate noiturile care să spunea, să spunea cu o tobă* (DV VIII), ar putea reprezenta o variantă deprefixată de la verbul *înnoi*, pe care DA o înregistrează cu semantism diferit „înnoire, reparație, tâmosire, inovație”: *Dintru-acea mazilie dentâi a Ducăi-Vodă s-au tâmplat trei înoituri de domni* (Miron Costin, *Letopiseș*, în TDRG s.v.).

b) rezultatul acțiunii, al însușirii avute de bază.

Uneori derivatul îmbracă aspectul unor substantive colective:

cântătură s.f. colect. „cântări”; **jucătură** s.f. colect. „jocuri, dansuri”, ambele neatestat până în prezent: *Ne adunăm toți și facem un banchet, cântătură, jucătură, e mult frumos. Acuma și asta să chierdu* (Budiș, Comunitatea, 194).

potrivitură „teren de câmpie, șes” reprezintă un derivat, specific idiomurilor urmărite, atestat, exclusiv, în graiurile românești din Bulgaria (și la românii timocenii – Nestorescu 1979, 71), alături de sinonimul *potriveală* (v. *infra*), de la adjectivul *potrivă*: *Noi sântem pe potrivitură, n-avem locuri așa nalte* (Budiș 2001, 98).

scriitură s.f. „scriere”, învechit cu acest sens (v. DLR s.v. 1°: *Toate scriiturile câte sânt, și sfinte și de celelalte ... arată câtă este osebirea traiului unui bun de a unui rău Spătarul Milescu*) reprezintă un termen uzual în graiurile descrise: *Iacă c-avem așa scriitură/pă ăneva să scrie că satu e Găureni* M va.

spălătură s.f. 1° colect. „totalitatea lucrurilor spălate dintr-o gospodărie”: *I-a furat din obor toată spălătura* Z vi. 2° pl. „obiecte spălate”: *Iete acolo-i baia și e plină cu spălătură* M va.

torcătură s.f. colect. „totalitatea firelor toarse dintr-o cantitate de lână”: *Depănam torcătura aia* S VII. Deverbalul, cu acest înțeles, nu a fost înregistrat în dicționare.

trăsnitură s.f. „trăsnire”, consemnat în DLR ca termen „învechit și regional”, cu restrângere de sens „trăsnet”: *La Sfântu Ilie nu lucră nimeni să păzească casa de trăsnituri. Dacă lucră o să te trăsnească* (Budiș, Comunitatea, 243).

urătură s.f. „totalitatea faptelor urâte”: *La fașiști a fost bătaia, la comuniști, în mir, a făcut urătură. Aia, în timp de război, da ăștia, în timp dă pace* (id. *ibid.*, 289).

uscătură s.f. „secetă”, derivat învechit, sub aspect semantic (v. DLR s.v.): *Când era uscătură ca acum, făcea corban că, dacă făcea corban, o să plouă* Gh M vi. *Soarele pripește și e uscătură* – Budiș 2001, 99. Termenul a dezvoltat o accepție nouă „drum uscat, fără apă, fără noroi”: *Da acuma să te duc, nu e uscătură, da să mergem cu mașina să te duc în parțela mea* Z₂ VIII.

-eală formează derivate care exprimă:

a) nume de acțiuni:

dărăceală s.f. [fig.] „operație prin care se grăpează o semănătură compromisă pentru a fi semănată din nou”: *Pusăi bou la grapă și-l luai la dărăceală*: [grăul semănat] încolo, încoace Z₂ VIII.

găteală s.f. „activitatea de pregătire a mâncării”: *Gătii până la amiază, găteală în toate zilele* G v. De la această accepție, derivatul a dobândit, în continuare, semnificația „mâncare preparată”: *Mai mult cu gătelile mă răzprăvesc* M va. *Ia câte-o străchioară și le pune acolo din găteală-aia* L VII. Tot o extensiune a sensului reprezintă și semnificația „semipreparat; tocătură pentru umplut mezelurile de casă”: *Punem piper roșu, punem ceapă și punem cimburica d-aia în găteală-aia* M va.

covăseală, de la sensul de bază „acțiunea prin care se covășește laptele” l-a dezvoltat și pe acela care denumește produsul „lapte covășit”: *La o kilă [de lapte] îi pui două linguri de covășeală* Db VIIa.

b) acțiunea efectuată într-un anumit cadru poate marca un moment, o etapă din evoluția acesteia.

dăruială s.f. „moment din desfășurarea nunții când se fac daruri”: *După dărujălă ședem la masă cu să mâncăm Ci* Va.

c) rezultatul acțiunii:

cisteală s.f. „curățenie” are ca punct de plecare verbul *cisti* „a face curățenie”, împrumut din limba bulgară *чистя*, omonim cu v. sl. *чистити*, care, la nivelul limbii române, a dezvoltat o variantă cu [n] necetimologic (detalii asupra problemei: v. Mihăilă, *Împrumuturi*, 159): *Mătură, gătește, spală, cistșălă cu mototolu-n mână* G v.

împleteală s.f. „obiect împletit, împletitură” (v. Gl. Munt. s.v.): *Iote colo, începui altă împletșălă* Gh VII.

Tot ca rezultat al acțiunii, **răceală** „temperatură scăzută în urma răcirii timpului” atrage atenția prin folosire contextuală, ca în limba veche (*Scoate carnea și-i strecoară zeama pentr-o sită și o pune la răceală ca să se prinză piftie* (Gaster, *Crestomanție*, II 43/19) sau ca în graiurile muntenești (*Dup-aiă, după ce se face [săpunul] îl luăm și-l punem la răcșălă și dimineață îl tăiem* (TDM I, 154, pct. 687). [Aluatul pentru plămădit pâinea] *ii puneam puțină făină și-l dam la răcșălă* (TDM III, 49, pct. 789): *După ce să covășește [laptele], îl pui la răcșălă* Db VIIA. [Porcul tăiat] *il punem la răcșălă în zăpadă* C Va.

potriveală exprimă, de asemenea, rezultatul acțiunii de *a potrivi*, de „a aranja un teren astfel încât să fie potrivă «neted, șes», adică *potrivit* pentru culturi”: *Îl grăpa iar cu scândura de lemne, el [pământul] să se potrivească, să poată să iasă grâu* C VI. Un astfel de pământ a fost numit cu un singur cuvânt: *potriveală*. Extensiunea de sens a derivatului de la „teren pregătit pentru culturi” la „teren ideal pentru culturi” căruia, ca formă de relief îi corespunde *lunca, câmpia*, devine de înțeles: *Noi aicea zicem, luncă, colea lângă sat-așa, luncă, potriveală* Gh M VIII. *Potriveală să zice une ... n-are d-astea măguri d-astea ca cum sunt aici* Dr VIII.

În limba standard multora dintre aceste derivate le corespund formele de supin ale verbelor respective: *dărăcit, dărut, gătit* („acțiune”), *cistit*. Alteori le corespunde adjectivul, baza derivativă a verbului cf. *punem la rece / punem la răceală*. Graiurile preferă derivatele în *-eală* pentru capacitatea formativului de a sugera acțiunea și caracterul intensiv al acesteia (cf. *punem la răceală / punem la rece*).

-cață

Între alte derivate, semnalăm și formațiile învechite în *-eață*, devenit ulterior *-ețe* (prin refacere după plural: Pascu, *Sufixe*, 316): **bătrâneăță**, din structura unor locuțiuni adverbiale: *în ~ „demult, odinioară”*; *În bătrâneăță se gătea dimineața, din găteal-aiă să-mpărțea la rude* (Budiș 2001, 262) sau ca substantiv colectiv „bătrânii, generația vârstnică”: *Din bătrâneăță am auzit că ...* (*ibid.*, 83); **tinereăță** ca antonim colectiv, pentru derivatul de mai sus: *Așa tinereăță să duc acolo și ia foc* Ci Va. *Este și tinereăță care se duce la pescuit* (Budiș 2001, 84); **drăgosteăță** „bucurie”, derivat inedit, raportabil semantic la adjectivul *drag* din aceeași familie lexicală. Acesta din urmă a fost atestat în

expresii verbale *a-i fi (cuiva) drag* „a fi bucuros”: *Am găsit bani și m-e drag* Ș v; substantivat „bucurie”: *Ne sculam. dragu nostru: toate elea gata și dulce ca la Crăciun* SI VII. Este posibil ca și *dragoste*, baza derivativă pentru *drăgosteală* să fi cunoscut aceeași dezvoltare de sens, pe care a preluat-o și derivatul: *La toată inima drăgosteață dorim de-a să fie așa* Ci VII; **frumușeață** „însușirea de a fi frumos, frumusețe”. *Avem pistornic așa ..., faci cu pistornicu frumușeață* ZI₁ VII.

-esc

Derivatele cu acest afix, prin atașare la teme nominale de un anumit tip (nume etnice, de ființe, exprimând sexul), formează adjective, întocmai, ca în limba veche:

bulgăresc „bulgar, de ~”: *Tot cu copiii bulgărești mă jucam* Dr VII;

femeiești, adjectivul atrage atenția prin asocierea cu inanimate: *colaci femeiești* „colaci pregătiți pentru pomenirea femeilor moarte”, în opoziție cu un alt sortiment *colaci omenești* „colaci pregătiți și împărțiți în amintirea bărbaților morți” (cf. *om* „bărbat; soț” v. Gl. s.v.).

omenesc „bărbătesc” < *om* „bărbat” (v. DLR s.v. 5°), neatestat, cu acest sens, la nivelul limbii standard, este răspândit în zona cercetată (*Tot capu-și are colaci, cinci colaci la tot capu: omenești, femeiești ... că dacă e nevastă faci crucile-estea așa* – ZI₁ VII), precum și pe Valea Timocului (*La Temelie ... tăiem ceva, un cocoș, un miel, să fie mășc [= masculin], să fie omenesc* – Budiș 2001, 231).

românesc „român, de român”: *A venit imperatoru rumâneșc* S VIII. *A fost la Plevna să vadă unde-a căzut soldații rumânești* idem. *A rămas zece căși rumânești* Gh VII.

tătărești „de tătari” *Copiii ăia tătarești l-au luat pe moșul meu să-l gonească* (Budiș / pct. 2001, 127).

-ie

Sufixul formează substantive de la teme nominale și adjectivale. Specificul acestora este caracterul lor învechit și în cazul în care au fost atestate și atunci când reprezintă formații noi, dar de la baze derivative cu caracter dialectal. Derivatele cu acest formant exprimă:

a) calitatea:

cânie „răutate” (cf. Pascu, *Sufixe*, 181: *cânie*, DA *cânie* „fire de câne, răutate, nerușinare, mișelie” s.v. *câne*, concurat de un derivat ulterior din aceeași familie de cuvinte: *cânoșenie*) a fost atestat cu semantismul primitiv „răutate, dușmănie” ZI₂ VIII.

b) ocupație, îndeletnicire (permanentă sau temporară):

ciobănie (v. Pascu, *Sufixe*, 182, DA, s.v. *cioban*), pătruns în folclor, ca nume de profesie dintre cele mai vechi: *Munte, munte, piatră seacă / Lasă voinicii să treacă, / Să treacă la ciobănie, / Să scape de cătănie* (v. Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*, 1886, 294/3). *Ucenic la ciobănie / Din mica-i copilărie* (Teodorescu, P.P., 517): *Faceam aba de ciobănie* C VII. În graiurile prezentate, *ciobănie* constituie termenul curent pentru denumirea îndeletnicirii de cioban.

plugărie „ocupație a plugarului” apare în contexte în care a fost substituit, la nivelul limbii standard, de *agricultură*. În zona cercetată se întâlnește cu multiple atestări, dublat de neologismul din limba bulgară *zemedelie*. Constând dintr-o singură unitate lexicală, plugărie apare mai frecvent decât compusul prin alăturare: *lucru la câmp*, cunoscând și cele mai multe atestări: *Acușa? Ce știu ei [tinerii]? A pus curu-n lecă colo, dur!* „Unde?” „La porumbi!” „De unde vii?” „Dă la vie!” *E! Păi așa și eu fac plugărie acușa* M VI. Poziția termenului în vocabularul dialectal se poate aprecia după sensurile dezvoltate și compușii formați: 2° „muncă la câmp” C VI, S VII: *Așa era-n vreme-aiă, avea lumea plugărie și nu da copiii să-nvețe la școală ca acuş* S VII. 3° *școală de ~* „școală (medie) agricolă” DV VIII: *P-ormă m-a amânat doi ani dă plugărie noi zicem șicoolă dă plugărie*.

soldăție (învechit și popular) „militărie” (v. DA s.v.) *El [tatăl] de acolo-n soldăție a-nvățat câte ceva bulgărește* SI VII. *Tata era la trei ani și jumătate când s-a dus el [bunicul] la soldăție, la armată* G v. Derivatul a fost atestat și la românii timoceni (Nestorescu 1979, 68).

c) stare temporară sau permanentă:

bolnăvie „stare de bolnav; boală”, atestat la Coresi, nevalorificat în DA, se întâlnește în zona cercetată: *Acolo scrie rețete de bolnăvie* (Budiș 2001, 83). *Să duce [la proorocită] lumea de zor de bolnăvie, dacă le-a pierit copiii și nici nu știe unde sânt* (*id.*, *ibid.*, 118).

flămânzie „foame mare”, notat ca arhaism în DA, CADE, SDLR, DM (: *Să chinui câțva cu flămânzia: Mineiul*, 1776, 13) atestat în Oltenia (v. *Gl. Olt.* / pct. 976) se întâlnește cu aceeași accepție la românii din zona cercetată: *Acuma mănâncă pielea [porcului] o mănâncă, nu mai cată opincă și mănâncă acuma copiii nu mai cată, flămânzia: să mănânce și opincile din picioare* Ci VII.

Pentru **ieftinie** „ieftinătate”, cunoscut în limba veche cu alt înțeles „milă, îndurare”, reținut în DA (s.v. *ieftin*) ca arhaism, reactivarea sau apariția termenului se explică prin influența bulgară (cf. *евтин, евтиния*), în ciuda faptului că și graiurile au adjectivul bază derivativă; preluarea termenului din limba bulgară a fost înlesnită de identitatea „tiparului” derivativ, în acest caz, între cele două limbi”: [La comuniști era] *ieftinițe, bani puțini, ama toate elea cumpărai* ZI₂ VIII.

părălie s.f. colect. „parale multe, bănet”: *Are părălie, e bogăți* Db VIII. Termen inedit, analizabil în baza derivativă *parale* (*para* ca pluralitate semnifica avuția!) + suf. *-ie*, activ ca sufix colectiv în graiurile muntenesti (cf. *frăție* „totalitatea fraților și surorilor unei familii: *Eu eram mai mare din frăția noastră* – *Gl. Munt.* / pct. 835), *părălie* ilustrează valoarea colectivă a afixului, nesemnaltată până în prezent.

1.1.2. Sufixe verbale

Derivatele verbale în *-a*, *-i*, *-ui*, proprii graiurilor descrise, reflectă aptitudinea limbii române, semnaltată deja, de a forma verbe de la orice substantiv sau adjectiv „dacă împrejurările cer și împrejurări apar la tot pasul” (Iorgu Iordan, *Verbe românești nouă*, BIFR, 1942, 22). Dat fiind faptul că „limba română reprezintă o unitate desăvârșită, în ce privește sistemul ei, indiferent de aspectele sociale sau regionale pe care le capătă cu vremea, procedeele ei de formație sunt, în

esență, aceleași. Diferă numai amănuntele și, mai ales, amploarea activității lingvistice de la o epocă la alta, de la un mediu la altul (*ibid.*, 23).

În cazul de față, este vorba despre derivate verbale create prin atașarea la primitiv a sufixului de infinitiv *-a*, *-i*, *-ui*, transformându-se în acțiune o noțiune sau o însușire prin simpla adăugare la temă a caracteristicilor clasei verbului (v. M.L. Purdela, *Derivate verbale imediate* (nemijlocite), SCLXXI, 1970, 9; Mărgărit 1989, 111):

cotoiește „taie în bucăți, tranșează porcul, pasărea în cotoaie” Z VI < *cotoi* „bucată de carne”.

coptorează „ia formă de cuptor”: *Testul să se facă așa coptorât, rămâne ca strachina* Ci Va < *coptor*.

jelește, se ~ „se încheagă, devine piftie” < *jelé* „aspic”: *Nu știu cum să-ți spu, are jelenia la aia, osu-ăla așa ... când este încă caldă i pui usturoi și ea când se răcește, se jelește* M Va.

zdâcuia „scărmăna bumbacul la z d â c” Dr VII < *zdâc*.

1.2. Derivarea cu prefixe

în- apare, exclusiv, în formații verbale cărora, în marea majoritate, la nivelul limbii standard, le corespund verbe simple: *îmbate, împeți, împotrivi, impropti, împune, încădea, încerga, încerne, încoperi, însemăna, înșchimba*.

Ca mod de formare ele au rezultat, în număr covârșitor, din construcții prepoziționale: *a bate în pari* > *a îmbate*; *a se duce în peți* > *a împeți*; *a se propti în* > *a impropti*, *a se uni în cârd* > *a încârdui*; *a pune în cergă* > *a încerga*; *a (a)coperi în* > *a încoperi*; *a pune în cruce* > *a încruci*; *a pune în grămadă* > *a îngrămădi*; *a copleşi în rușine* > *a înrușina*; *a da în schimb* > *a înșchimba*.

Uneori derivatul cu *în-*, existent în limba standard și la nivel dialectal, se diferențiază prin semantism: *a împotrivi* a fost atestat fără conotație negativă, însemnând „a întâlni, a cunoaște”: *Avea fanele, entereu, avea șubă ... dacă era cătefouna ... ma nu n-am împotrivit noi așa treburi* Z VII; *a înșiera* „a lega, a prinde în lanțuri fratele lunatic rămas în viață, la decesul unuia dintre ei, cu o persoană străină, în cadrul unui ritual, pentru a-l proteja împotriva morții”: *Așa îi înșieră cu fiare, la mâini le pune fiare, la picior ... să fie frate până la moarte* C VII.

Pentru restul verbelor, aportul semantic al prefixului rămâne imperceptibil. Prin valoarea nulă a augmentului se explică deprefixarea unor formații precum **jura** „înjura”: *Se povădesc [părinții] înainte să-nceapă zetu să-jure mireasa* Z₂ VIII; **scrie** „a înscrie”: *Ne-am dus la Pleven cu ei amândoi și cu părinții mei, cu sfiditel să ne scriem că trebuia să se nască fata* G V.

Variante deprefixate se întâlnesc și în cazul prefixului *a-*: *acoperi* > *coperi*: *il coperî cu paie* [porcul] Ci VII; *amesteca* > *mesteca*: *Să știe și rumânește și bulgărește le mestecă* [limbile] Sl VII. Recuperarea prefixului pune în evidență același proces în cazul celor două preverbe, foste prepoziții *a* și *în*: *acoperi* > *coperi* > *încoperi*: *Pun lețile la mărtaci, le încoperî cu țiglă* Z₂ VIII. „Faptul că pentru «a deveni tânăr» s-a format verbul *întineri* de la *tânăr* + *în-*, pentru «a deveni surd» există *asurzi* de la *surd* cu prefixul *a-*, iar pentru «a deveni mut» avem *amuți* (cu *a-*) și, regional, *înmuți*, l-au determinat pe Sextil Pușcariu să vorbească

de o confuzie între *a-* și *în-*. La baza acestei confuzii stă sensul comun (local) al celor două prepoziții (*apud* F. Asan *Prefixul A -* [lat *AD-*, în SMFC, vol. al II-lea, 1960, 10).

ne-, atașat unor teme nominale sau adjectivale, formează aceeași parte de vorbire ca și baza (prefixul neafectând clasa morfologică a acesteia din urmă). Derivatele formate cu *ne-*, de regulă, reprezintă creații neatestate, explicabile prin calitatea esențială a prefixului: negarea. Din acest motiv, derivarea cu *ne-* constituie o negație, desigur, limitată, în fapt un proces de negare a bazei derivate, angrenate într-o relație opozitivă, subînțeleasă: *Am avut casă la parțelă ... nemăre* Zl₂ VIII, într-o exprimare cu adverb de negație: *mică, nu mare* (cf. *M-am pus să săp, că grădina nu m-e mare, e mică* – Sl VII > *nemare*). În cadrul dubletului antonimic *mare / mic* vorbitorul preferă, în locul adjectivului simplu, derivatul, ca modalitate rezumativă, evidentă de negare a bazei, de marcarea a opoziției și, implicit, de sporire a expresivității.

Alteori, fără să fie vorba de o antonimie propriu-zisă, cei doi termeni ai relației constituie opoziția în sens larg, dincolo de cadrul restrâns al unui cuplu antonimic perfect: *Acușa îi zicem [nunții] comsomolscă svadba, comsomolscă ... care nu dă nimică. Acușa anii dă ce merge să schimbă ... și nu știu la voi cum e ... Aicea la noi e mare scumpătate, mare neavere* L VII. În relația antonimică propriu-zisă, *scumpătate / ieftinie*, ambii termeni, de altfel, fiind atestați în grai, în locul termenului al doilea apare un derivat cu *ne-*, analizabil în raport cu baza: *neavere* „sărăcie” pentru că vorbitoarea are în vedere alte realități opozabile. Într-un anume fel, *scumpătate / neavere* exprimă contradicția, ca realitate economică, nu neapărat lingvistică, prețurilor extrem de ridicate opunându-li-se sărăcia totală, pauperizarea = *neaverea*.

Derivatul cu *ne-* se întâlnește ca element suplimentar pe lângă cuplurile antonimice consacrate, atunci când selectează o nouă bază derivativă. Astfel, pe lângă *zi de muncă, zi lucrătoare*, în opoziție cu numele *sărbătoare* sau compusul *zile nelucrătoare*, graiurile au creat termenul *netrudă*: [1 Mai] *pe vremea comuniștilor a devenit zi de netrudă* (Budiș 2001, 241).

În general, derivatele cu *ne-*, întâlnite în graiurile cercetate, apărute prin atașarea prefixului la un adjectiv sau substantiv, au la bază aceeași explicație, întrucât mecanismul creării constă în negarea temei. Caracterul particular al acestor derivate constă în faptul că reprezintă fie formații noi, fie un semantism special etimologic sau dezvoltat ulterior.

nefricos substituie sinonimul simplu corespunzător (*viteaz, curajos*) din necesitatea de a exprima mai percutant absența totală a sentimentului conținut de bază: *Ăsta de poartă numele Stanevo e frate la mama mea. El a fost, cum să spui pe limba românească, nefricós om* (Ci – Budiș, 2001, 184). Același derivat a fost atestat și în graiurile muntenești: *Chema o femeie care era mai dubace și mai nefricăasă și dibuia pă femei-aia care era să nască* (Gl. Munt., pct. 791).

neburn, ca toate formațiile cu *ne*, presupune opoziția. În acest sens, graiurile conservă accepția etimologică a dubletului *bun / neburn* „rău la suflet”: *Unde își fac berzele cuib, nu e bine să le omori, ele vin numai unde e bună casă,*

unde sunt oameni dobrâi, unde sunt oameni nebulni ele nu vin, așa-ți spui, să știi (Zl₂ – Budiș 2001, 315). Totodată aceleași graiuri prezintă, pentru același derivat, o inovație de sens: [referitor la copil] „zvăpăiat, neastâmpărat”: *Eu sânt a de-a treia fată și el [tatăl] mai mult m-a plăcut pe mine, că a cerut să fiu băiat, da eu eram nebulnă așa, ca băiat, și lui mult erea drag de mine* Zl₂ VIIa.

Adjectivul **nepremenită** îl menționăm pentru semantismul său conferit de baza derivativă, verbul *premeni*, la nivelul dialectal urmărit, atestat exclusiv ca în limba veche sau literatura populară: *Pe voinic îl premenea, / Despre ziuă-i logodea* (Teodorescu, P.P. 621), consolidat desigur sub influența corespondentului bulgar *пременям* „a se îmbrăca de sărbătoare, a se dichisi”: *Eu așa mă dusei nepremenită și erea la un căluș* Ci VII.

neîntrebat, adjectiv cu valoare adverbială, atrage atenția prin semantismul său [referitor la modul de căsătorie] „fără pețit, fără acordul părinților” ca derivat de la verbul simplu neatestat, dar deductibil: *a întreba* „a cere voie, a cere permisiunea (în acest caz, pentru căsătorie)”, cu semantismul din limba veche (v. DA s.v. 4°): *Cazacii ... s-au strâns neîntrebând voia craiului* (N. Costin, în TDRG): *Sora lu tata, lelea, așa s-a dus [la soț] nentrebăt ș-a venit oamenii ăia dă la Guleanți până aicea cu plosca dă două, trei ori, era iarnă, era frig și deadu nai posle vru s-o ierte* M Vb.

Multe dintre derivate au caracter de construcții spontane ocazionale, în cazul cărora *ne-* se alătură termenului pozitiv din necesități expresive (Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române 1944*, 213; Fulvia Ciobanu și Florica Ficșinescu NĂ1, (NA-, NE-1, NO-, NI-) în *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea, *Prefixele*, 1978, 162) sau de concentrare, de economie a limbajului: *Asta era paparuda, nealta* [alta nu era] SI VII.

1.3. Derivare regresivă

Exemplificările pentru procedeul menționat reprezintă termeni specifici graiurilor descrise, neatestați până în prezent:

bogdi s. a fost corupt din forma verbală împietrită *bogdaproste* (< v. sl. *Богъ да прости* – Mihăilă, *Împrumuturi*, 146), preluată din lexicul bisericesc. Derivatul regresiv, ca și forma integrală, se păstrează în limitele expresiei *a da de bogdaproste* (*bogdi*): *Varsă apa și o dă de bogdepróste [...] și aide popa cetește ce daj de bogdapróste [...]. Tămâneim și dăm de bogdi* SI VII.

Coruperea termenului se explică prin lungimea formulei verbale originare, în cadrul căreia termenii s-au sudat.

coperă s.f. „acoperitoare”: *Fânul făcut la șiră să ținea în obor, îi punem coperă deasupra* Zl₁ (Budiș 2001, 199). Filiația cu verbul *coperi* < lat. *acco[er]perire* este evidentă: [La pârlit] *il coperere* [porcul] *cu paie* Ci VII.

gotface s.f. „bucătăreasă” Zl₁ VII s-a desprins din *gotfacica* „idem” < bg. *готвачка* „idem” Ci Va, b, prin interpretare după modelul *mașină / mașincă*, primind desinența corespunzătoare adjectivelor (substantivelor în *-aci*: *stângaci, stângace*).

îngă prep. „lângă”: *Băiatu este aici îngă mine* M Vb descinde din prepoziția *lângă*, descompusă în potențiale elemente componente, proces favorizat

și de prezența prepoziției *pângă*, de asemenea, virtual, interpretabilă Db VIII, DV VI, Gh M VII, Zl₂ VIII, cu varianta *pîngă* Zl₂ VIII, Ci VII, va.

întrecă „întrecere, concurs (mai ales de cai)”, atestat în graiurile din Dobrogea în variantele *întreca*, *antreaca* (*Facem antreacă pă dig ... făceam antreacă*, *adică care iese primu, care are calea mai iute și iese primu* Gl. Dobr.: / pct. 871. *Cum s-ar spune întrecere ... ieși pe un drum sau pe un islaz și te iei la întreacă* / pct. 871) constituie regresivul primordial desprins din verbul *întrece* (*refl.*), specializat ca infinitiv lung *întrecere*, pentru acest înțeles, la nivelul limbii române. *La Tudorița, la marginea satului, a poleană să strânge caii, iese copiii [= flăcăii, tinerii] și mai d-ăștea ca mine, nu baș copii și începe, încură cu coșii, cocii, cum le zice ... cum să spui întrecătoare, întrecă* Z. VIIIa.

logod s.n. „logodnă”: *Trimesai oameni în casă și făcui logod, muzica și săniile iarna, și-o adusei acasă* [mireasă] Zl₂ VIII. În procesul de corupere a derivatului din *logodnă* nu excludem aportul sinonimului din grai *godeș* < bg. *родеш*.

mișeu adj. [despre știulete] „nedezvoltat, pipernicit” (Sl VII) reprezintă un nou singular refăcut din pluralul *mișei* (cu singularul *mișel*), cu același sens atestat în graiurile oltenești (v. Dicț. *olt.* s.v.).

potrivă adj. invar. [despre teren] „neted, șes” Dr VII: *Ne punem [legume] dă mâncare une poa[te] să se ude, une este apă, e-n margine la sat, dă la vale, acolo e potrivă*. În sintagma *loc potrivă* „loș șes (pe deal)”, adjectivul a fost atestat pentru Oltenia (A.I.R. s.n. III, h. 815/848, 817/872). După DLR, termenul, cu această accepție provine din v. sl. *противо*. Nu credem că lucrurile stau așa. De la adjectivul de origine veche slavă s-au creat mai multe expresii, una dintre ele *după potrivă* „așa cum trebuie, în conformitate cu (pentru a sta față-n față)” se află, probabil, la baza verbului *a potriv* pe care, în graiurile cercetate, l-am găsit cu accepțiile 1° „a aranja pământul după înmormântare, dând forma corespunzătoare de mormânt”: *Ei pă urmă potrivește mormântu* C VI. 2° „a nivela, a așeza terenul arat”: *Îl grăpa iar cu scândura de lemne, el [pământul] să se potrivească, să poată să iasă grâu* C VI. Acolo unde pământul *se potrivește* astfel, favorizând cultura, terenul respectiv a fost numit, probabil, *potrivire*. Prin forța lucrurilor, *potrivire* „teren favorabil agriculturii”, are însușirea de bază „șes, plan”, astfel încât, ca forme de relief, *deal* și *potrivire* semnifică realități antonimice: [Cimitire] *a fost unu pă deal, da altu pă potrivire* (Budiș 2001, 141). Adjectivul corespunzător unei astfel de însușiri va fi creat prin regresivitate de la *potriv*, *potrivire* < *potrivă*. De aceea credem că adjectivul *potrivă* reprezintă o formație regresivă, creată pe terenul limbii române, descinzând din verbul menționat. Abia în urma acestei evoluții semantice *potrivă*, din *loc potrivă*, dobândește semnificația „șes”. Evoluția de formă nu s-a oprit aici, deoarece, prin regresivitate, din adjectivul invariabil *potrivă*, s-a desprins *potriv*, creându-se astfel forme variabile corespunzătoare fiecărui gen în parte: *La Richința e un loc căruia-i zice țarină e potriv, drept* / Budiș 2001, 176.

salavete „șerveț” Sl VII s-a obținut prin pseudointerpretare din *sălăfetcă* „șervețel”, reflexul din grai al împrumutului *салфетка*: *Toți ia câte-o lingură, să*

pune în *sălăfetcă* grâu și bomboane Z₁ VII. Atât regresivul, cât și termenul bază, la nivelul graiurilor românești, sunt afectate de propagarea vocalei [a].

soțiu provine de la *soție* < *soț* + suf. -ie „soț”: *Soția mea nu e rumân, e bulgar* Z v. *Soția mea a fost bolnav* (Budiș 2001, 251). Termenului „învechit și regional” (v. DLR s.v. 3°), atestat și în graiurile muntenestești (*N-a vrut tat-al meu să mă lase să-l iau sóțica asta ș-am fugit cu el* – Gl. Munt. / pct. 803), pentru dezambiguizare formală (*Moșu la omu meu, soția mea a trăit în bordei* – Budiș 2001, 99), s-a creat o variantă nouă, în concordanță cu genul gramatical: *Al meu soțiu, ăsta Mincov, la al meu Marin s-a spus* Ci VII.

șchioapătă „șchioapă” a fost creat prin regresivitate de la verbul *șchiopăta*: *Eu sunt șkōapătă, vece nu pot să merg, ama la zile mari mă duc în biserică* S₁ VII.

zmânt „caimac”: *Face zmânt mult, ăsta care-i dă casă laptele ... este fără dă apă nimică ș-așa zmânt face dă cred că de un santim* D vb. În separarea noului termen din varianta fonetică *zmântână*, nu trebuie să omitem atracția exercitată de sinonimul *caimac* „smântână” < bg. *каймак*, din graiuri, sub aspectul formei și al genului.

2. COMPUNERE

Prin compunere s-au format substantive, adverbe, prepoziții, cele mai multe dintre compuse fiind substantive.

2.1. Procedul cel mai frecvent este compunerea prin alăturare, creându-se grupuri sintactice stabile, având un sens unitar, analizabile în părțile componente:

– substantiv + substantiv: **pâine azmă** „azimă”: *Făcui o pîne azmă, o moare dă usturoi, bătrânii așa mâncat, n-a mâncat ca noi acușă, în toate zilele cotoaie* S VII.

– substantiv + adjectiv: **cârpă mare** „basma” (*Le dai cîrpă mare* [oamenilor care au săpat groapa] și *ciorapi le pui pe umere* Z₁ VII), în opoziție cu **cârpă mică** „batistă”; **grâu fierț** „colivă”: *Făceam grâu fierț și-l puneam pã pite* (Budiș 2001, 300), în cele din urmă prin, pierderea determinantului fixat în varianta *grâu*: *Fierbeam grîu ș-aide la tãmuiaț* C VII.

– substantiv + prepoziție + substantiv: **cap de piatră** „colac dat de pomană la slujba de așezare a crucii la mormânt”: *De piatră să face tot cap, de pîatră, de cruce, pametnic cum să spui; cap de țarână* „colac pregătit pentru pomană de un an”: *La unu face căpu de țărână* Ci vb; **ciobul de tãmâiat** „vasul deteriorat (farfurie, strachină) folosit pentru arderea tãmâiei”: *Cu clobu dă tãmîjăt ne ducem, avem colea un pârâu, trece-așa ap-acolo* L VII; **colăci de apă** Z₁ VII „colaci împărțiți la încheierea ritualului de cărare a apei, timp de șase săptămâni, după înmormântare, desfășurat pe malul unei ape”: *Sânt șapte colăci de apă și-un colac îl tai în două ... și te duci la recă* Z₁ VII.

2.2. Compunere prin aglutinarea diverselor părți de vorbire având drept rezultat:

– substantive: prepoziție + substantiv: **azăvădă** „adăpost” < construcția prepozițională *a + zăvadă*, ca și în graiurile munteneste (Gl. Munt. s.v.).

– adverbe: prepoziția + adverb: *de + jos* > **dejos** „jos”: *Când o frângeai încădea dejós* [cânepa]. Calitatea de compus, prin aglutinare, rezultă din capacitatea noului adverb de a selecta aceeași prepoziție, pentru început, în construcția *de de jos*, pentru ca ulterior să fuzioneze într-o nouă unitate lexicală cu același înțeles: *De puneam fo gadină ceva să fugem, puneam cărbune de cocean didijós* Z₁ VII. *Avea didijós un tuflec făcut cu fân* Gh VII. **Decuseară** reflectă dubla construcție prepozițională *de cu seară*, contopită într-o unitate lexicală autonomă, compatibilă de o nouă relație prepozițională: **De decuseară strângeam boji** Dr VII.

– prepoziții: *dângă, pângă* au apărut prin aglutinarea uneltelor gramaticale *de + lângă; pe + lângă*, în cadrul cărora *de* reprezintă elementul constant: Procedul de creare a acestor prepoziții, prin preluarea fragmentară a părților componente, amintește de contaminare. Sub aspect semantic, compusul păstrează integral semnificația părților componente „de lângă”, „pe lângă”: *Din sat venea călușarii și dîngă alte sate* L VII. *Vlahia eu zic c-a apucat ș-aicea pângă Dunăre și dincoace* DV VI. *Acolo pîngă șiru spinării ascoate mușchii*. Interesant este faptul că procesul de aglutinare este urmat de deglutinare, având drept rezultat prepoziția *îngă* „lângă”.

Se cuvine să subliniem faptul că graiurile prezintă ambele stadii ale procesului de compunere:

a) unități lexicale independente, nesudate ca în compusul din limba comună: (**vasăzică**), păstrând un anumit rol sintactic, evident în construcții cu exprimarea subiectului, având valoarea unei explicații: *La noi aicea, vrăa să zică babele bătirne, care să naște cu căiță ăla, când moare, să face strigoi* L VII. *Nu spălăm că-i cu apă fiartă, emi te pocește, vrăa să zică ale mama* Db VIIA. Întâlnim și stadiul de trecere către dobândirea statutului de adverb și conturarea unui sens propriu: *Dam pe apă sângele ... vrăa să zică pentru miel* Db VIIA.

b) etapa finală de sudare a părților componente prin contragere: **vreazică** „desigur, adică”: *S-a dus din ei în România, d-aci s-a-ntors îndărăt în Bulgaria, aicea, vrăzică* S VIII.

2.3. Ca tip special de compunere semnalăm contaminarea, procedu prin care au apărut:

– pronume: **altalantă** < *alta – cealaltă*:

câtefouna < *câte una + founa*: *Avea șubă, dacă era câtefoina* Z VII.

– adverbe: **câtefodată** < *câteodată + fodată*: **Câtefodată** *vorbim* [românește] Z VI.

Tot aici se cuvine să remarcăm faptul că același fenomen are loc chiar și între termeni din limbile vorbite de populația românească bilingvă:

ocelari < bg. очила + *ochelari*: *Când lucră [soțul] îi căzu fier și c-un ochi nu vede acuma, cu ocelăr!* umbă Ci va. Tot aici amintim pronumele de politețe **sâmitale** și variantele lui (*sâmintale, sâmătale*) create prin contragere din formula de salut de răspuns (*mul*)*țam(esc) (du)mitale* (v. Mărgărit 2006); **ogrădit** „îngrădit, înconjurat” < bg. ограден + *îngrădit*: *Cârna Moghila și Măgură și Zagrajden, toate astea spune decât un lucru: loc ogrădit cu apa* Z VI; **prietel** „prieten” < bg. приятел + *prieten*: *Fratele de mână? Priétel care are mamă și tată* G V.

1. Compartimentul vocabularului atrage atenția prin aspectul său diversificat în sensul identificării de termeni proprii secolului al XVI-lea, cu semantism învechit sau neatestat, dezvoltat prin evoluție proprie, de elemente regionale și neologice în repertoriul cotidian. Categoriile de termeni indicate reflectă particularitățile lexicului cercetat: caracterul conservator și inovator în același timp, de coloratură regională și de receptare a neologismului.

1.1. Elementul conservator este reprezentat de o categorie de elemente care prin formă, pe terenul limbii române, s-au distanțat de etimon: *are* „arie, curte” < lat. *area, cimpoaia* „cimpoi” (v. discuția din DA, s.v. *cimpoi*), *genuchi* „genunchi” < lat. *genuculum, legume*, art. *legumea* < lat. *legumen, mâne* „mâine” < lat. *mane, pâne* „pâine” < lat. *pane, scamn*¹ „scaun” < lat. *scamnum, buren* „buruiiană” < bg. *бурен, pârjola* „friptură (din cotlet)” < bg. *пържолa, sirac* < v. sl. *сирак, strug* „strung” < bg. *струг, strugar* „strungar” < bg. *стругар*.

1.2. Cuvinte proprii secolului al XVI-lea.

1.2.1. Din seria acestora, s-au păstrat câteva elemente de origine latină:

călaru „călareț” < lat. *caballarius*: *Lăsară călarii a merge cu rusul* (*Cod Vor.*, C VI 2-3, *apud* Densusianu, ILR, 313; Rosetti, ILR, 531; Dimitrescu, *Contribuții*, 136), prezent în textele lui Coresi (*Intră calul lui Faraon cu carăle și călarii întru mare Psaltire*, 409), este atestat, de asemenea, în graiurile cercetate, într-un context similar: *Vine oștire multă, călărî și-adună oi, adună vite și duce la voi* [în România] Gh VIII.

Termenul prezent în colecția Teodorescu, P.P., 52: *Să-l ridice la rang mare, / La rang mare-al oștilor / Mai mare al călărilor*, suspectat de autorii DA cu argumentul „[colinda] nu poate fi populară” pare, totuși, că a rezistat timpului în partea de sud a țării: *Duminica să ducea mireasa ș-aducea apă de dimineată ... făcea bradu, după-ai venea ginerele cu nunta ca să [o] ia cu nuntași, acu nu mai sunt nuntași. Era călărî, călărași mulți, călărî mulți acolo, bărbați. Și venea, spunea orățile acolo afară și mireasa era-n cas și ginerele era călare pă cal, era frumos atuncea, acu nu mai e* (TDM I, p. 81, pct. 679). Cuvântul reluat *era călări ... călări mulți* poate fi apreciat ca substantiv prin încadrarea sa între sinonime: *nuntaș* „flăcău care însoțește călare alaiul unei nunți” (v. DM s.v.), confirmat în ALRR - Munt. și Dobr. / pct. 728 (fișa a șasea, nenumărată în caietul pentru localitatea respectivă): *Nuntașii merg călări, prezintă nunta și zic colăcirea și iertăciunile și călăraș* „călareț care însoțește pe miri” (v. DA s.v. 4°). La o altă reorganizare a textului prin deplasarea semnelor de punctuație, fiind vorba de o relatare orală (*venea cu nuntași, acu nu mai sunt. Nuntașii era călări [= călare]*,

¹ În această variantă, cuvântul a pătruns în limba bulgară, în prezent, element învechit în ambele limbi (v. Gerov, III; Nestorescu 2002, 65).

călărași mulți, călări mulți acolo, bărbați) obținem, o secvență virtuală, cu nume predicativ: *nunțașii era călări*, fără să afectăm structura *călări mulți*, alcătuită din nume + adjectiv, inclusă în enumerarea respectivă: *călărași mulți, călări mulți, bărbați*. Ca element de sprijin invocăm textul înregistrat în anchetele dialectale din Bulgaria: *vine oștire multă, călări, și-adună oi*, în cadrul căruia *călări* „călăreți, cavaleri” explică specificul *oștirii* prin apozitie nominală. Interpretarea termenului *călări* ca adjectiv întâmpină impedimentul dezacord (număr, gen) *oștire / călări*.

dupleca „a apleca” < lat. *duplicare* (CDDE, nr. 523): *Spinarea lor duplicată* (Coresi, *Praxiu*, LXVIII, 24, *apud* Densusianu, ILR, 315; Rosetti ILR, 531; Dimitrescu, *Contribuții*, 151) apare în lexicul graiurilor cercetate în varianta inovatoare prefixată: *mă înduplecai* „mă aplecai, mă îndoii de spate, mă încovoiai”: *M-am pus să săp, că grădina nu m-e mare, e mică, da eu tot cu lopata, etc, mă-nduplecâi și nu mai pot, acușa mă doare spinarea* SI VII. Aceeași variantă cu *augment* a fost atestată și la românii de pe Valea Timocului: *Plopule, cât ești de nalt! / Eu cu mândra te-am udat! / Înduplecă-te de vârf în jos, / Să mă sui în vârful tău, / Să mă uit în satul meu!* (Nestorescu 1996, 26/142). *La vale de Calafat, / Trec soldații toți de sat! / Eu pe toți i-am întrebat / Pe al meu unde l-au lăsat!/? / Dacă văzui și văzui, / Luai bucheta de trandafiri / Și plecai de Cetemil [?]/ De Cetemil, de Stalingrad. / Când acolo ajunsei, / Văzui cruce înduplecată, / Mă lăsați de jele odată* (Budiș 2001, 256). Pe de o parte, semnalăm identitatea de sens cu scrierile din secolul al XVI-lea, pe de altă parte, identitatea de formă și sens cu dacoromâna sudică²: *Nuiaua o înduplecăm rotund așa* (Gl. Olt. / pct. 959). Adăugăm și faptul că *dupleca*, cu semantismul originar „a îndoii, a face dublu”, a fost înregistrat în aria nord-vestică: *dezduplica* „a destivi în ALRM s.n., III°, h. 1053 / pct. 102, Feneș – Alba, *duplicătură* „tivitură” *ibid.*, h. 1054 / pct. 250, Petreșii de Jos – Turda și în varianta *tuplicat* „care stă aplecat, pleoștit”, împreună cu *tuplica* (refl.) „a se apleca” *ibid.*, h. 1208 / pct. 219, Prundu Bârgăului – Bistrița-Năsăud, confirmat, ulterior, după cum urmează: *duplica* (G. Istrate și A. Turculeț, *Cercetări dialectale în județul Bistrița-Năsăud*, în FD, VII, 1971, 188, 227) și *tuplic, tuplici, tuplicăm, tuplică-te, tuplichează, duplică* (*Texte dialectale și glosar*, Bistrița-Năsăud, de Maria Marin și Marilena Tiugan, 1987, 351). Se poate constata că graiurile românești din Bulgaria, alături de graiurile oltenesti, prin atestarea formei verbale prefixate, inovatoare, se opun ariei nordice conservatoare a variantei etimologice.

duroare „durere” < lat. *dolor*: *Ținură-mă durorile morții* (Coresi, *Praxiu*, XVIII, 5, *apud* Densusianu, ILR, 315) se păstrează în lexicul graiurilor românești studiate: *Ai durori în cap* (C). *Mama ei a avut durorî la picior, osu a durut-o* Z₁₂ VIIb. *Ieri a săpat grădina și azi nu mai poate dă durorî, are durorî în mijloc* Z₁₂. *S-a dus dă Sofia să lecuie că-l doare capu, mereu îl doare, are durorî* Z₁₂ VIII. Ca element de origine latină, viabil pentru o perioadă limitată, cuvântul a atras atenția

² Cuvântul l-am identificat, în aceeași arie, în forma contaminată *îndopli* < *îndupleca* + *îndoii*, cu același înțeles, eventual cu hipertrofie semantică” (cf. Purdela 1968, 334) „a împături un material”, ceea ce semnifică mai mult decât „a îndoii”. fapt evidențiat de textul dialectal: *L-am bandajat cu cămăși întregi așa, le-am îndoplit în șapte, în opt, în zece* (Gl. Olt. / pct. 914).

multor lingviști: „În latină, termenul curent pentru «durere» nu era *dolus*, ci *dolor*, format de la aceeași rădăcină *dol-* și păstrat de limbile romanice: it. *dolore*, fr. *douleur*, sp. *dolor*, româna veche *duroare*. Atestat încă în sec. al XVI-lea, *duroare* dispare fără urmă după aceea, fiind înlăturat de sinonimul său *durere*” (Tohăneanu, *Bulza* 1978, 45). În ciuda acestei constatări, în epoca actuală *duroare* se folosește curent pe Valea Crișului Negru (Teaha 1961, 112), considerându-se că încă mai este cunoscut, dar neîntrebuințat în părțile Sibiului (*ibid.*). Despre termenul cu aria în restrângere în secolele al XVII-lea (Moldova, Banat, Crișana, Transilvania, v. DLRLV s.v.), la începutul secolului trecut CDDE, nr. 528 menționa „astăzi [1914, n.n. IM] numai dial. pl. *durori* „gută, reumatism”. În aria sudică termenul se întâlnește în cronici ca pl. *tant. durori* „reumatism” (*Bătrân și bolnav în durori au lăsat împărat în locul lui: Cronicari munteni*, II, 1961, 245) și în descântece: *Nouă sori și cu nouă durori, / Și c-un bob de mac, / Să nu mai aibă [cutare] dor de cap* (Teodorescu, P.P., 396, Ilfov). Cele mai recente atestări pentru *duroare* provin din jud. Brăila și Vrancea unde a fost înregistrat ca element lexical din vorbirea curentă, fapt semnificativ, pe de o parte, pentru că termenul a fost considerat dispărut după secolul al XVI-lea, pe de altă parte, pentru că a fost consemnat într-o zonă îndepărtată față de aceea unde a fost semnalat mai întâi (v. *supra*). În acest fel putem presupune că răspândirea lui în trecut a fost mult mai largă, de vreme ce supraviețuiește încă în puncte dispartate: *Mi-era rău, dar așa în durori am adus apă* (AFLR / pct. 741).

vipt „hrana omului, roadele pământului; fructe, cereale” < lat. *victus*, curent în secolul al XVI-lea (Densusianu, ILR, 319; Rosetti, ILR, 532; Dimitrescu, *Împrumuturi*, 64, 241), specific limbii vechi: *Brazdele lui adăpă și mulți viptul* (Psaltirea Hurmuzachi). *Pâine și vipt ducea tătâne-su pe cale* (Palia de la Orăștie), termenul cunoaște, după informația din DLR, ultima atestare în scrierile lui Asachi: *Tătării stârpea toate câte putea afla și polonilor nu rămăsese alt vipt decât oarecare poame de pe pacaci și vii*.

În graiurile din localitățile cercetate cuvântul se întâlnește împietrit, probabil, în denumirea omonimică a râului Vit, în rostire locală *G'ipt* (*Yipt*).

La întrebarea directă „vorba «vipt» spuneți la ceva?”, informatorul a răspuns negativ precizând: „nu zicem **g'ipt!** zicem că este **bucate**” (C VI).

În relatarea despre istoricul satului Dolni Vit apar detalii semnificative pentru cuvântul urmărit: *Apă p-aici trece Viptu, apa trece ... în Dunăre să duce ... și noi sântem aici jos la margine la G'ipt. S-a zis Dolni Vit [satului, adică Vitul îndepărtat – n.n. IM] la marginea lu G'ipt este satu nostru. Și a fost un sat sărac ... cu pescărit și a scos pâinea* DV VIII.

În urma unei asemenea explicații apare întrebarea firească dacă între numele actual al râului Vit și vechiul cuvânt latinesc *victus* a existat o anumită relație în sensul creării denominației după rolul râului, ca sursă de hrană pentru populația riverană sau al explicării acesteia prin etimologie populară, localnicii încercând să identifice un înțeles, o motivație pentru hidronimul menționat. Posibilitatea confundării, a suprapunerii, cu un potențial cuvânt din graiul local atestă indirect existența acestuia. Din punct de vedere fonetic, rostirea *G'ipt* pare verosimilă, pentru că zona este păstrătoare de fonetisme arhaice. Aici am întâlnit

variantea *l'útă*, se ~ „se uită” < lat. *oblitare*. Metateza formei *úl'ta* nu afectează, prin inversiune, sunetul arhaic conservat. Identificarea unui astfel de fonetism, specific românei comune, într-o arie extremă a României, ne determină să admitem posibilitatea de noi atestări, surprinzătoare pentru istoria limbii noastre. În virtutea acestei perspective nu excludem, deci, posibilitatea de a fi existat cândva în zonă urmașul latinescului *victus*, răspândit, după DLR, în Transilvania și Banat. Între alte lexeme din vocabularul graiurilor descrise, proprii dialectului bănățean precum: *astal* „masă”, *maltăr* „mortar”, *măcina* „a toca”, *mormiși* „cimitir”, *nat* „ins, individ”, *sobă* „cameră”, *tișlărie* „zidărie”, ar putea figura și *vipt* [g'ipt]. În momentul de față nu dispunem de posibilitatea de a ne apropia mai mult de adevăr. Cert rămâne faptul că varianta locală generalizată, din graiurile românești cercetate, pentru toponimicul actual din limba bulgară, Vit, coincide cu varianta fonetică a unui arhaism lexical, moștenit din latină (*victus* > *vipt* [g'ipt]). De aceea, nu excludem ipoteza ca vechiul cuvânt latinesc să-și fi prelungit existența prin fixarea în denumirea hidronimică menționată.

1.2.2. Pentru seria cuvintelor de origine veche slavă, considerate specifice secolului al XVI-lea, se impune să observăm lipsa de relevanță pentru acest aspect al vocabularului, date fiind condițiile speciale de mediu slav, propice menținerii și reactivării unor termeni care, la nivelul limbii române, au căzut în desuetudine și, apoi, au ieșit complet din uz.

osveti „a conferi un caracter sacru, a sfinți” < v. sl. *освятити* (Densusianu, ILR, 330): *Și dzice s[ve]ti Sisin: să fii bl[ago]s[lo]vitu i osvetit, lemnul lu Dumnezeu, maslin (Cuv. den batrâni, II, 288/15) a fost atestat cu același înțeles, întreținut sub influența verbului din limba bulgară: осветя, în varianta osfeti, creată prin acomodare [s] – [v] > [s] – [t]: **Să osfletéște** [casa], **strigă rudenii mai blischițe** (Ci VII).*

Cu pocrov „pătură” < v. sl. *покровъ* (Densusianu, ILR, 332; Dimitrescu, *Contribuții*, 224), în lexicul dialectal urmărit având înțelesul „giulgiu”, ca și bg. *покръв*, rolul decisiv al limbii bulgare în fixarea elementelor vechi slave, omonime, și sub aspect semantic este ilustrat pe deplin: [Hainele cu care a murit] *le punem dejos o țără, că n-are loc în sandăche, n-are-n tron și atunci pune pocrovu* (Ci VII).

pristaniște „port” < v. sl. *пристаниште* (Densusianu, ILR, 334; Rosetti, ILR, 534; Dimitrescu, *Contribuții*, 209: *Nu bunră pristaniște către iernare, corabnicii sfătuiră-se cum să vâsleadze de acie. (Cod. vor. 86/17), dublat de termenul curent din limba bulgară, пристанище, se găsește în lexicul dialectal cercetat: Duceam cu samaru sare aice la pristaniște ... la cheuri, une oprește vapoarele* (S VIII).

vodi (refl.) „a fi pe calea cea bună, a se conduce” < v. sl. *водити*. *Munca noastră pururea să se vodească preim Domnul nostru / I[isu]s H[risto]s Coresi, Molitvenicul, 8 (apud Densusianu, ILR, 340) a fost preluat în DLR pe baza acestei înregistrări și a alteia din *Anonymus Caransebesiensis*. Interesant este faptul că verbul de origine veche slavă, cu un circuit extrem de limitat, conform dicționarului-tezaur, a fost notat în Oltenia într-un colind, cules la începutul*

secolului trecut: *Cine a blagoslovit, / Atunci pe Iuda vodit? / Iuda vânzător de om / Și iubitor de bani* (T. Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*, 1914, 141).

În graiurile cercetate, *vodi* a fost notat ca verb polisemantic. evident după omonimul bulgar *водя*, în semantismul căruia întâlnim și sensul urmărit: *Mă puseră-n opraven săvet aicea, bucate, brânză, vin, rachiu, ce easte, producție, trece tot la controlen savet ... Nu mai vrusei, fugii, mult lucru, bucate, da una e să vodești o smencă [= să conduci un schimb] și alta ...* (Zl₂ VIII). După cum se poate observa verbul s-a infiltrat în cadrul unor expresii, întrucât nu există termenii corespunzători în grai: *a vodi smetcă* „a ține evidența”: *Am fost zenovod, am avut patrusprece inși de oameni în deal, eu le-am vodit smetcă* (Zl₂ VIII).

1.3. Cuvinte cu sensuri specifice secolului al XVI-lea.

1.3.1. Din categoria acestor termeni, de origine latină, menționați în istoriile limbii, amintim:

carte „scrisoare” < lat. *charta* (Densusianu, ILR, 270; Dimitrescu, *Contribuții*, 135): *Eu îi scriu carte, trimite-l la mine. că eu o să-l dreg [băiatul], eu o să-l învăț și veni el baș în sezon la secerat* (Zl₂ VIII). Termenul se păstrează la românii din Valea Timocului (Nestorescu 1996, I, 52, 53, 62: *Îmi dete carte închisă în plic 53/89*), din Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria și arii izolate din Ucraina (TD - Bas., Gl., 432), din sud-estul Ungariei (TD- Ung., Gl., 149: *Încă și astăzi este cartea ce i-am scris soției*).

cutrupi „a acoperi, a cuprinde, a invada” < lat. *contorpire* (: *Se înturnară apele și cutrupiră carăle și călării Palia de la Orăștie, apud* Densusianu, ILR, 274; Dimitrescu, *Contribuții*, 144) a fost atestat în varianta *cotropeai* „acopereai țestul”: *Pune-mi ciremna, ciremna de pâne, ce puneai pânea-n ia, dă țestu, ce cutrupeai* (Sl VII). În graiurile românești din Valea Timocului a fost notat, atât verbul (Nestorescu 1996, 85, 86, 96, 116, 118: *Popa ia iar sapa și trage țărână din patru colțuri ... toarnă vin pă el și-l cutroape* *ibid.*, 86/127). Turcu i-a spus: „Du-te în deal ... Ia-ți pământ cât vrei!” *El a cutrupit de aici de la pod, tot a cotropit el și și-a pus coliba acolo* Budiș, 2001, 147. *Lângă colibă a avut alt adăpost cutrupit cu paie* *ibid.* 150), precum și derivatul *cutrupiș* „acoperiș” (*id. ibid.*, 118, 119). Același sens s-a păstrat în aria sudică a dacoromânei: *L-a cutrupit [puii], nu mai crește, a înstânjenat [porumbul]* (NALR - Olt., IV, h. 599 / pct. 929). *Pune pecile [carnea, bucățile de carne] deoparte și apa deoparte, untura apă [= topită] dăcât pecia cutrupită un pic-așa în untură* (TDM I, 189, pct. 756). Sursele folclorice din zonă atestă și ele termenul: *Lina când intra / Ap-o cotropea / Și ea să neca* (FOM, III, 30).

drege „a îndrepta, a îndruma” < lat. *dirigere* (Densusianu, ILR, 274; Dimitrescu, *Contribuții*, 150): „*Trimite-l la mine că eu o să-l dreg [băiatul], eu o să-l învăț [cu munca]*” și *veni el baș în sezon la secerat, dau eu la mașină și-l pusai cu mine, ziua căram grâu, noaptea căram chiumur* (Zl₂ VIII).

lemn „pom, copac, până stă în picioare” (precizarea DA, de altfel, pe deplin motivată pentru a se evita confuzia cu accepția generalizată) < lat. *lignum* (v. DA s.v.; CDDE, nr. 967; uzual în secolul al XVI-lea: *Hi-va ca lemnul răsădit lângă ieșitul apei apud* Densusianu, ILR, 286; Dimitrescu, *Contribuții*, 178): *Une-i*

orman negru are năuntru din toate lémnele are lemn albu, are tei, are scumpie (Dr VIII). Cuvântul supraviețuiește în Valea Timocului (: *Aicea a fost pustiu, n-a fost decât lemne: tei. Oamenii a jupuit teii și a vândut la oraș ... și așa și-a scos mâncarea* – Budiș 2001, 147. *Îi spune Cosovo că au fost niscaiva păsărici cu ciocuri lungi – cos și a avut aici lemne mari și a trăit aici și dali este așa numit – ibid., 173) și în alte arii izolate: Transcarpatia, Transnistria, Basarabia, arii insulare din Ucraina (TD - Bas., Gl. 471), partea de sud-est a Ungariei (TD- Ung., Gl., 204: *Zice că măru nu pică mai departe de lemn*). La românii din Valea Timocului, ca și în graiurile muntenești, *lemn* a fost atestat cu extensiune de sens „coșciug”: *După ce a murit, ia și-l scaldă și-l pune în pat până când să duce și-i aduce lemn și-l pune în lemn* (Nistorescu 1996, 85/127).*

socoti „a merge să vadă, a vizita” < lat. **succutere*: *Cade-ne-se să ne întoarcem să socotim frații noștri în toate cetățile* (Coresi, *Praxiu*, 37, *apud* Densusianu, ILR, 304; Dimitrescu, *Contribuții*, 204): *Dăpă nuntă [mireasa] să duce, da cu pită și cu găină, dă-i socotește pă părinți* (Db VIII).

1.3.1.1. Ca urmare a vitalității lor, cum este și firesc, unii dintre acești termeni au dezvoltat sensuri suplimentare. Noile accepții urmează îndeaproape sensul de bază, nu se îndepărtează, fiind extensiuni prin nuanțare: *carte* a fost atestat și cu semantismul „hârtie”, calc după cuvântul corespunzător din bulgară (*книга*), posibil pentru evidenta lui filiație; *lemn*, prin evoluția proprie a lexicului dialectal, a conturat înțelesul „ramură, creangă” *Făcea sorcove-așa ... un lemn-așa dă gutui, dă măslin, dă măr* (Dr VIII). Conturarea și desprinderea unei noi accepții reprezintă un fapt de evoluție a graiului confirmat, în cazul aceluiași termen, în graiurile din stânga Dunării. În Gl. Munt. / pct. 772, 776 a fost înregistrat un sens apropiat: *lemn* „coardă la vița de vie”. *Al patrulea an îi lăsăm [viței] mai mare lémnu, al cincilea an îi lăsăm trei, patru lémne, că ea atunci se formează butucu ei* / pct. 772.

1.3.1.2. În afara termenilor prezentați există o categorie specifică, de asemenea, prin semantism, secolului al XVI-lea. În zona cercetată, aceștia au fost înregistrați, exclusiv, cu modificări referitoare la domeniul de referință sau la planul concret / abstract, figurat / propriu-zis, prin inversiune.

bunătațe „ceea ce posedă cineva (în special ca produse ale solului; avere)” < lat. *bonitas, -atis*): *Căuta să strângă în jinișă mulțimea bunătaței „aduna-voi, acolo, grăul meu și bunătațea mea”* (Coresi, *Cazanie*, 457, *apud* Densusianu, ILR, 270). Dacă în secolul al XVI-lea, *bunătațe* reprezintă „bun material (produse)”, în graiurile descrise, *bunătațe* a dobândit un sens abstract „bun spiritual”, corespunzând binelui general, faptelor bune, aducătoare de bine”: *E, Sfeti Niculai făceam, să zice că slujba la casă, de bunătațea la casă* (Dr VII). Sub acest aspect este relevantă relația antonimică *bunătațe / răutate* „răul, relele de care omul, casa trebuie să se protejeze”: *Frângea din uitat-aia [= colacul pentru pomenirea morților uitați] să-i uite răutatea [pe toți cei care primeau o bucățică]* Dr VIII. Cuvântul cunoaște o răspândire mai largă, fiind atestat și pe Valea Timocului: *Când faci casă, acolo pe zid arunci bani, cârpă, pită, peșchir ... de sănătate, de zdrăvenie, de bun, să fie bunătațe în casă* (Budiș 2001, 246). Pentru valențele sale

pozitive și semnificația „bine în toate, binele general”, termenul a pătruns chiar în formulele pentru urări: *La mulți ani, sănătate și bunățate!* (id. *ibid.*, 290).

dulce „bun (milostiv)” < lat. *dulcis*, -em: *Dulce e dereptu Domnu* (*Psaltirea Scheiană, apud Densusianu, ILR, 276*), în lexicul dialectal cercetat apare cu sensul „bun la gust, gustos [referitor la alimente nedulci, fără zahăr]” *Țestu-ardem, să-ncinge și il coptușim și când ardici să mănânci gadina: dulce!* (Z₁ VII). *Muma fierbea mațale, făcea mămăligă „aide! copii, sculați-vă să mâncați!” Ne sculam, dragu nostru: Toate elea gata și dulce ca la Crăciun* (SI VII).

lucra „a unelti, a urzi” < lat. *lucrubare*: *Pre mulțimea relexor de ce lucrează ei spre oameni* (Coresi, *Praxiu, 322, apud Densusianu, ILR, 287*) a fost atestat cu o anumită „deviere” de sens, favorizând extensiunea în linia semantismului menționat „a fi activ, a activa în taină, pe ascuns, nu la vedere, dar nu în scopuri subversive, ci pentru că altfel nu este posibil”. Caracterul reflexiv al verbului probează calitatea pozitivă, benefică a acțiunii exprimate”: 1° „a fermenta borhotul pentru a se face țuică”: *Dacă-i pui zahăr, el [borhotul] fermentează, se lucrăzică și iese spirt, toate alea face zarul. Șade acolea [în butoi] treizeci de zile așa ... ca să poată să lucrăze [borhotul], d-acilea să scoate* (M VI). 2° „a putrezi [cânepa la topit]”: *Ne duceam la ap-acolo la Vipt, băteam pari și rânduiam cânep-acolo ... dă să lucră ea acolo, dă să putrezea lemnu-ăla ... să se topească-acolo* (M VI).

mări (refl.) „a se îngâmfa, a se mândri, a se făli” < mare: *Cum se măririă unii* (Coresi, *Praxiu, apud Densusianu, ILR, 288*). *Acest craiu ... s-au fost mărit și s-au fost sumețit* (Axinte Uricariul, *Letopiseț, II, 183/14*). *Să nu vă măriți și între voi să nu fie șfadă* (Coresi, *Liturghier, 385/1*). În lexicul descris apare în plan inanimat, ca domeniu de referință, mai exact, în legătură cu pregătirea pâinii în gospodăria țărănească: *O pui așa mică [pâinea în tavă], ama ea, când să dospește, s-ardică, să mărește* (Db VIIa). Același verb, însemnând „a crește, a se umfla aluatul”, a fost înregistrat, în Gl. Olt. / pct. 958, cu un sens apropiat „a plămădi”: *După ce mărîm aluatu sara [= punând afânători pentru a se umfla, a crește], dimineața, ne sculam de dimineață și cernem făina*.

mișel „sărac” < lat. *misellus* (CDDE, nr. 1078): *Au n-au ales Dumnedzeu mișei lumiei bogăți întru credințe?* (Cod. Vor., *apud Densusianu, ILR, 291*; Rosetti, ILR, 536; Dimitrescu, *Contribuții, 186*), înregistrat în dicționar ca „inv. și reg.” (v. DLR s.v. 1°), întâlnit încă la Șincai: *Cu multe daruri ca pre un mișel l-au mângâiat* (*Hronicul ...*, I, 389/25) și în folclorul din Transilvania, de la sfârșitul secolului al XIX-lea: *Avui parte de un mișel, / Pică țundra de pe el* (Jarnik, Bârseanu, *Doine, 249*), a fost atestat la românii din Bulgaria în varianta *mișeu*, cu același semantism, dar cu referire la știulete „fără boabe sau cu boabe puține”. În forma originală, *mișel*, în graiurile oltenesti acoperă același înțeles „sărac în boabe” [despre știulete]” (v. Dicț. olt., 130).

1.3.2. Seria cuvintelor de origine veche slavă, cu semantism specific secolului al XVI-lea, nu prezintă relevanță din punctul de vedere al conservării. Mediul slav, în care au evoluat graiurile românești vorbite pe teritoriul Bulgariei, a

stagnat procesul de estompare a semantismului primordial, de învechire, eventual ieșire din uz.

ciudă „miracol”, continuând v. sl. *чудо*, curent în textele vechi: *Se spune-n toate ciudele tale* (Psaltirea Scheiană). **Ciude și minuni** (Coresi, *Praxiu*, 385, *apud* Densusianu, ILR, 271), s-a întâlnit cu lexemul identic din limba bulgară sau a revenit prin mijlocirea acestuia: *чудо*. Sensul „miracol” este evident în graiurile minorității românești din Bulgaria: *Așa ciudă n-am văzut: să sameni o cofă ș-așa grâu frumos să fie!* (Zl₂ VIII). Poziția cuvântului în vocabularul graiurilor s-a consolidat și prin susținerea verbului corespunzător **a se ciudi** < v. sl. *чудити сж*, cu accepția primordială „a se mira” (Densusianu, LLR, 321; Dimitrescu, *Contribuții*, 139): *Se minuna de preamulțimea tăriei lui și ciudindu-se grăia* (Coresi, *Evanghelie* 375/12), atestat și în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea: *Să minuna și să ciudea* (Varlaam, *Cazanie*, 52), apoi din ce în ce mai rar (Frâncu-Candrea, *Moșii*, 99; GNI, II, 71: *Voi, moș Baloș, / Nu vă mirați, / Nu vă ciudiți, / Că [cutare] nu vi-i datoare / Nici cu masă / Nici cu casă*) și apoi, tot mai susceptibil de ambiguitate semantică, evoluând către accepția „a fi cuprins de ciudă «mânie»” (între timp și numele a cunoscut aceeași dezvoltare semantică): *Ajunseră la împăratul, tatăl băiatului, carele îl aștepta și se ciudea* [= mira, în ciuda] *de atâta întârziere* – Ispirescu, *Legende*, 38/25).

În graiurile românești prezentate, **ciudi**, sub influența verbului omonim din limba bulgară *чуда се*, a fost atestat cu sensul, indubitabil, din limba veche. Textele atestă pe deplin sensul, precum și imposibilitatea substituiri contextuale cu „a se în ciuda”: *A toți ne zice ale Șecher. Când o zice Iancu Dobrev Iliev, o să ciudească* [= se va mira, se va minuna] *careva* (DV VIII). *Să ciudește* [se miră, se minunează] *lumea cum să facă* [pomenile] Db VIII Continuând verbul vechi slav, care, la nivelul limbii române standard, prezintă o anumită deviere a sensului față de înțelesul inițial (Mihăilă, *Împrumuturi*, 157), prin influența bulgară, fie s-a consolidat în lexicul dialectal, fie a fost reintrodus.

Dintre dialectele sud-dunărene, în aromână și meglenoromână întâlnim verbul: *ciudescu* (mi): **S'ciudiră** frați'i (DDA s.v., 447), *ciudisescu* (mi): *Lumea tută s'n'iră și s'ciudisea* (DDA, s.v. 447); *tšudes*: *Tată-su că si tšudi ... imdi se află tare* (Capidan, *Meglenoromâni*, s.v. 100).

jelanie „dorință” < v. sl. *желанѣ*, având în secolul al XVI-lea semnificația etimologică: *Căzută în jelanía necuvioasă și fără priceapere și în pohtele fără de leage și în dulceți* (Coresi, *Evanghelie*, 496/1), corespunde întru totul cuvântului din limba bulgară: *желание*. În lexicul dialectal prezentat îl întâlnim și în structura unei expresii mixte *a avea jelanie* „a dori”: *Mama avcă jălânie noi să fim învățați* (Ș v). *Comșii aicea care au jelanie vin și-atrână peșchiruri* (Zl₂ VIII).

Referitor la **mândru** „inteligent, înțelept” < v. sl. *мѣдрѣ* „idem”, care, la nivelul românei standard, prezintă modificări de sens („frumos, minunat” ca determinant al adjectivelor substantivându-se: *mândru, mândra*), Gh. Mihăilă (*Împrumuturi*, 243), apreciază că e posibil ca, în textele vechi, sensurile „înțelept”, „înțelepciune” ale cuvintelor *mândru, mândrie*, să fi fost livrești și să-și datoreze

existența influenței slavone culte. În graiurile urmărite, *mândru* apare cu accepția din secolul al XVI-lea (*Fiți mândri ca șerpii*, Coresi, *Cazania*, 1564 apud Densusianu, ILR, 290): *Era un om mândru, știa multe, putea să răsprăvească, să povestească* Zl₂ VIIb. Deoarece termenul nu există în bulgară, putem presupune că, la nivel dialectal, a supraviețuit neîntrerupt.

săliște „vatră a satului” < v. sl. *селште* (cf. Densusianu, ILR, 337 s.v. *seliște*; Dimitrescu, *Contribuții*, 221, s.v. *siliște*): *O „siliște pustie”, anume Ungurașii ... care sat a fost întâi domnesc* (Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, 47), atestat în creațiile folclorice: *Să mă duc dintr-acest loc / Că e loc făr de noroc / Ș-o siliște făr de triste* (Teodorescu, P. P., 281), precum și în textele dialectale de la începutul secolului trecut: *Cremenii a fost așezat dă Said Pașa la Carasuia, care era o siliște*. (GN, I, 363, jud. Constanța), termen uzual în limba bulgară (cf. DBR s.v. *селште* 1° „sat, așezare, localitate, курортно ~ „stațiune balneară”. 2° „parcelă”. 3° „locul pe care a fost cândva o comună, siliște”; cf. și derivatul *селштен* „de așezare, de localitate, de stat”; ~ *план* „plan de sistematizare”), îl întâlnim în vocabularul dialectal studiat: *Dunăre a necat ... la noi și d-acilea s-a mutat aicea iar în sat, săliște-i zicem noi* (S VII).

sărac „orfan” < v. sl. *сиракъ* (Densusianu, ILR, 301; Dimitrescu, *Contribuții*, 217: *Să cer [c]e săracii și văduvele întru scrăbia lor* Cod. Vor. 55²/23, v. DLR s.v. 1°): *Tată-meu a rămus sărac din bătaie ... a fost copil pă șase luni și l-a omorât pă ta-su-n bătaie* (L VII). *Am rămas săracă de șapte ani, am avut mam-a doilea* G VII. *E bine să-și aibă și mamă și tată [copilul], să nu fie sirac* (Gh VII). Cuvântul s-a păstrat cu înțelesul din slava veche. Interesant este faptul că accepția „lipsit de ...” reprezintă o dezvoltare de sens pe teren românesc, petrecută și în limbile neoslave, unde are loc trecerea de la „orfan” la „sărac”, e drept, în alt derivat: bg. *сироман*, scr. *sirômah*, din care provine rom. *siriman*, *săriman*, *sărman* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 187). *Sărac* „orfan” a fost atestat și în alte arii izolate ale graiurilor românești din Ucraina (TD - Bas., Gl., 505: *Tata o murit, dar mama o rămas cu noi săraci*).

silă „putere, forță” < v. sl. *сила* „vis, robur, virtus” (cf. Densusianu, ILR, 303) este frecvent în textele din secolul al XVI-lea: *Doamne, cu voia ta, dă burătăției mele silă* *Psaltirea Scheiană* (*ibid.*). *Lăudați pre el după prea multă mărirea silei lui* (Coresi, *Praxiu*, 177, apud Gaster, *Crestomație* I, 14). În ceea ce privește sensul cuvântului, pe terenul limbii române, „se poate observa o anumită deviere a lui, prin ștergerea treptată a înțelesului inițial «forță» și dezvoltarea celui de al doilea, mai precis a unei nuanțe noi «sentiment de neplăcere»” (Mihăilă, *Împrumuturi*, 162). În lexicul dialectal cercetat, *silă* conservă semantismul original, datorită omonimului din limba bulgară: *Mama, dacă cocea câte două furni la zi, câte douăzeci de tăvi, așa de lungi și-așa de late ... furna era ... hai, cât să-ți spui, mai jumătate de odaia asta. Ce silă a avut asta, mama mea?* Gh VII.

1.4. Dezvoltări de sens

Graiurile comunităților cercetate s-au dezvoltat ca ramificații teritoriale separate de trunchiul limbii comune, fără să beneficieze de influența variantei culte. În absența acestui factor, covârșitor pentru evoluția variantelor orale din interiorul fruntariilor, unitățile lingvistice studiate și-au urmat cursul în mod independent, absorbind din limba oficială a țării în care locuiesc elementul neologic necesar, pe de o parte. Pe de altă parte, evoluția autonomă a avut drept consecință firească îmbogățirea semantică a vocabularului dialectal pe baza propriilor unități lexicale, reprezentând modificări particulare neatestate până în prezent. Acestea contribuie la individualizarea idiomurilor respective sub aspect lexical. Dintre cazurile numeroase de extensiuni ale sensului prezentăm câteva:

burtă [pop.] „abdomen” < etim. nesig. (v. MDA). Cunoaște o interesantă evoluție semantică. Înțelesul „inimă” a fost dobândit prin atracție sinonimică: dacă *inimă* înseamnă și „burtă” (v. DA pop. și fam., s.v. 3°; MDA, s.v. 3°), atunci, la rândul lui, și *burtă* va semnifica „inimă”. Astfel, în ritualul înmormântării, în cadrul comunităților românești din Bulgaria se practică *înțepatul în burtă*³, obligatoriu, la moartea celor născuți cu căiță, condamnați să devină strigoi”: *Care s-a născut cu căiță, cu ... chipă, ete, copilu s-a născut cu asta ... și cân moare ... îl știe, că ea [mama] a spus, și-l găurește cu ac, îl găurește în burtă* (Gh M VII). *Morții i-a-mboldit în burtă cu acoi* (Ci VII).

Dacă s-ar putea crede că în contextele extrase, *burtă* are înțelesul „abdomen”, deși înțepătura vizează organul emblematic al vieții (inima), în relatările referitoare la sentimente, dezvoltarea de sens menționată nu mai poate fi pusă la îndoială: *Cu o vorbă eu așa zic că sântem nepoți de români, că când cântă cântecu rumân te-nțepă aici în piept, în burtă, ama când cântă cântecu bulgăresc nu te-nțepă-n burtă* (DV VI). Recunoscută ca sediu al afectelor, *inima* poate fi identificată și contextual, după indicația informatorului, în reluarea sinonimică: *în piept, în burtă*.

Pentru lărgirea de sens prezentată cauzele se găsesc pe terenul limbii române, dar, în egală măsură, și pe terenul limbii bulgare unde *сърце* înseamnă și „burtă, abdomen” și unde expresia *pe inima goală* „pe nemâncate” (v. DA, s.v. 3°; MDA, s.v. 4°) are echivalent: *на гладно сърце* (v. DBR s.v.). În aceste condiții se cuvine să subliniem că graiurile românilor minoritari din Bulgaria continuă semantismul lat. *cor*, moștenit de fr. *choeur*, și că situația identică din limba bulgară s-a constituit în factor favorizant pentru desăvârșirea unei tendințe străvechi.

³ Obicciul, conform unei descrieri de la începutul veacului trecut, practicat și în partea de sud a țării, preventiv, la înmormântare, și, după aceea, când strigoiul începe să se manifeste, pentru distrugere definitivă, în cele din urmă, se avea în vedere inima: *Acei născuți cu tichie pe cap, și cu cămașă, și știind că s-au născut astfel, spre a-i feri mai târziu pe ai lui de nenorociri, lasă vorbă până n-a muri, și chiar rudele spun că după ce moare să-l dreagă. Dresu se face astfel: Când să-l înmormânteze, îi umple gura, nasul, urechile, buricul, cu pietricele și tămâie, apoi îi mai înfig și o undrea în buric ... S-au pus de au dezgropat-o a doua oară: corpul întreg! Au despintecat-o, i-au scos inima!* (Ion Creangă, VII, p. 164–165, Craiova).

copil a primit accepția „flăcău, tânăr” (Db VI, M vb, G v) după bg. *момче* (Геров II, 80; DBR 280): *Emi cânta muzica și toți copiii venea aicea la școală, și ăștia însurați vin și juca na jocute, jucam acolo cu toții* M vb. *Să făcea înainte vecerinci cu muzică ... vecerinci acolo unde cântă muzica și copiii juca* G v. Cu același înțeles, *copil* a fost atestat în Valea Timocului: *Și pă urmă când ajunge la casa copilului, soacra o ia pe mireasă de mână ș-o ocolește pingă masă* (Nestorescu 1996, 79/129). *Să ducea nainte copiii cu fete și la urmă le mâna împețitori acasă pe tâtâni, pe mumâni, să vadă vrea fata aia să ia copilul ăla?* *id. ibid.*, 83/125. Preluarea acestui sens s-a făcut pe fondul unor condiții propice, în lexicul dialectal descris, *copil* cunoscând o specializare semantică „băiat”, tot sub influența limbii bulgare (v. Gerov, s.v.: DBR s.v.). Din acest motiv, adaosul de înțeles a avut loc în consens cu procesul de evoluție în care termenul era angajat: *Dai drumul la troacă pe recă ... și atunci dai ce ai luat de copil, ce ai luat de fată c-a cărat* [apa]. *Dacă l-ai om* [defunctul], *șfeșnicile alea le duc doi copii ili doi oameni* Z₁ VII. Interacțiunea româno-bulgară este evidențiată în lexicul ambelor limbi: *копил* a pătruns în dialectele limbii bulgare (v. Nestorescu 2002, 45) ca și derivatul *копилаши* (dialectal învechit) „băiețel; flăcăuș” (*id. ibid.*, 20).

cotoi „picior de pasăre fript” < etim. nesig. (v. MDA s.v.), element regional cu răspândire în Muntenia, Oltenia, Banat cunoaște o diversificată lărgire de sens, cu motivație imediată. Dat fiind faptul că pulpa de pasăre reprezintă, alături de *piept*, în raport cu celelalte părți rezultate după tranșare, bucățile cu cea mai multă carne, fiind alese pentru oaspeți, atunci ele au fost denumite cu un singur termen: *cotoi* „pulpele și pieptul unei păsări” (M vb). Pentru a nu se crea confuzii, denumirea pentru *piept* a căpătat un determinant corespunzător: *alb: cotoiul ~: Cotocăjele, ăla albu, are aicea așa la piept, este cotocăje alb și îl pizez așa* [pentru c a v u r m a] (M va).

Uneori, pentru departajare este suficientă categoria numărului: *cotoiul* denumește partea unică „pieptul”, prin comparație cu pluralul *cotoaciele* „pulpele”: *La Lăsatu de sec de Paști tăiam găina-nreagă ș-o fierbeam, așa cotocăje, așa-l rupeam cu totu și-l dam la megiași* (Dr VII).

Tot prin extensiune, *cotoi* desemnează „friptura, bucata de carne pentru friptură, indiferent de proveniența ei animală: pasăre, porc, miel etc.: *E, păi, mănâncă tot cotocăje mai mult acușa oamenii: porc când tai, găină când tai, noi cotocăje* [le zicem] *voi cum le ziceți?* (Db VIIa).

dulceață, ca substantiv colectiv, a dezvoltat înțelesul „mâncăruri nepermise în post, pe bază de carne, ouă, lapte; de dulce”: *Până la Sâncietru, babele ale bătârne n-a mâncat ... nu să mănâncă untură, dulceață* (Budiș 2001, 313).

frământa „a preface aluatul într-o masă omogenă” (v. DEX s.v.) < lat. *fermentare* (v. DA, DM, DEX, MDA, s.v.) exprima, ca sens primordial, acțiunea corespunzătoare unei anumite etape din activitatea de preparare a pâinii. În lexicul dialectal în discuție, *frământa* include toate etapele, însemnând „a face pâine, colaci etc. (proces complet)”. Dat fiind faptul că *frământarea* constituie operația

cea mai grea la pregătirea pâinii, verbul corespunzător le-a uzurpat pe toate celelalte, corespunzătoare fiecărei etape în parte (*a muia aluatul: a frământa; a întinde, a aduna, a rupe, a soage, a sovâlta pâinea*): [La mort] *gătirăm, frământărăm* (Ci VII). *Este o nevastă acolo [la mort] care frământă pâinea* (Z1, VII). Dacă *gătirăm* înseamnă „făcurăm mâncare”, atunci *frământărăm* = „făcurăm pâine”. Sinonimul verbului *frământa*, din lexicul dialectal descris, *a întinde* reprezintă, la rândul lui, tot un caz similar de extensiune semantică. Etapa avută în vedere se justifică pe deplin, pentru că, la înmormântare, trebuie chemată femeia care știe „să întindă colacii”. Aici dificultatea stă în capacitatea persoanei de a împleti coca, de a-i da forma, mărimea cerută etc.: *Tot capu [colacii așezați, când slujește preotul, la capul mortului] își are colaci: cinci mâini ... câte cinci colaci omenești, femeiești, de Dumnezeu, aranghelu și toți, etc. așa, razlicino forme. Să fac opt capete de pomană ș-un cap să face dă piatră. Cap faci o turțiță mică ș-atuncea faci așa-mpletit, pe marginea ei, și faci altu deasupra ... ema trebuie să v-arât asta ca să vedeți că dacă e nevastă, ete faci crucile-estea așa ș.a.m.d.* (Z1, VII). Conform acestor informații, nu întâmplător în graiurile din partea stângă a Dunării, bătrâna specializată în pregătirea colacilor la înmormântări se numește *căpităreasă* (v. *Gl. Munt.* / pct. 852; Mărgărit 2005, 47/48) sau *căpitelniță* (*Gl. Dobr.* / pct. 876).

îngheța „a se preface în gheață” < lat. *inglaciare* (v. DM, DEX s.v.) a dobândit o accepție figurată, referitor la mâncăruri sau unele preparate casnice „a face masă compactă, a se solidifica, a se încheșa”: [Săpunul] *il fierbi în cazan afară, în căldarea mare și lași să-ngăță și-l tai așa* G v. *Și cân, dacă se răcește și s-a-ngețat-așa, e gata* [săpunul]. *Ciorba aia îi pui usturoi, o lași o noapte, și-ngăță [și devine piftie]* G v. Cu același înțeles, verbul a fost notat în ALRM s n, III, h. 938 / pct. 928, Ghimpați, din apropierea capitalei, pct. 899, Zimnicea, în compusul *untură înghețată* și varianta reflexivă *se înghețată* pct. 325, Voivozi, com. Șilindru, Oradea.

Pentru **moarte** „sfârșit al vieții, deces” < lat. *mors, -tis*, trebuie să subliniem faptul că, pe de o parte, lexicul conservă semantismul învechit „mortalitate”, pe de altă parte, prezintă și unul nou, propriu „înmormântare”: *Eu am răscrucit la moarte p-ala, dacă nu l-a răscrucit la nuntă, când moare, intră-n groapă acolo* (Db VIIa). Este vorba despre un ritual practicat la mormântul fratelui lunatic, înainte de înhumare, pentru a-l proteja de moarte pe cel rămas în viață, înfrățindu-l cu un străin.

mreață „unealtă de pescuit, formată dintr-o plasă foarte ușoară” < v. sl. *мряжа*, cf. bg. *мрежа* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 92) prezintă două sensuri inedite cel puțin față de limba română: 1° Z1₂ VIII, VIIa, Ci VII, Vb „voal la mireasă”. *Ce-a cerut mireasa tot i-am luat: inimii albi, ciorapi albi, rochie albă ... mreață-ndărat* (Z1₂ VIII). 2° Gh M VII „membrană pe capul unor copii la naștere”: *Ama tot așa d-ăștia cu căiță, cu mreață dă s-a născut, s-a făcut strigoii*.

obor, răspândit în Muntenia și Moldova, având înțelesul „ocol de vite; loc îngădit pentru unelte, nutreț”, „târg de vite” < bg. *обор* „grajd. obor, gard” (Gerov, III, 305; *apud* Mihăilă, *Împrumuturi*, 38), a fost atestat cu două sensuri

inedite: 1° „teren agricol nelucrat, împrejmuit cu gard”: *Lucram ogoru de-l ține ș-acuma obóru și șade obór* (C VII). 2° „loc de casă”: [Fiului] *i-am luat obór în altu loc* (C VI).

pădure „întindere mare de teren acoperită cu copaci” < lat. *padulem* (DM, DEX s.v.) cunoaște o specializare de sens, semnificând: „crâng, zăvoi pe malul unei ape”, dat fiind faptul că pentru sensul de bază a fost înlocuit de un împrumut din limba turcă: *orman*.

pită 1° „pâine” < ngr. *πιτα*, bg. *пита*, termen învechit și regional, mai ales în Moldova și Transilvania (v. DLR s.v.) cunoaște, în plus, sensuri neatestatate 2° Db VIIb, G v, pl. DV VII, D va, Gh VII, ZI₁ VII, SI VII „pâine mică rotundă, colăcel” [În Ajunul Crăciunului] *făceam píte-așa mici, colaci, voi cum le ziceți, colaci ziceți?* Db VIIa. 3° Db VIIa „aluat, cocă de pâine”: *O adăști să s-ardice píta*. 4° SI VII, pl. Db VIIa, SI VII „exemplar, pâine”: *Dacă e multă [cocă] fac două píte*. Db VIIa. 5° pl. Db VIIa, M va, b „bucăți de aluat, de formă sferică, din care se întinde foaia de plăcintă”: *Frământăm plăcintă, fac la píte-așa mici, încep s-o trag cu mâna, tragi foaia, o pui pã masă*. Db VIIa. 6° M vb „foaie de plăcintă”: *Fac sirop cu zar și punem siropu ș-o lăsăm așa dă să topește ea așa píta* (cf. arom. *pita* „galette, tarte”, v. DDA s.v. *pítă* 10). 7° S VII „pâine frământată cu drojdie, dar nedospită”: *Píta spune ... să n-o aștepti să dospească, la aia zice pítă*. Comparația cu același termen, inclus în *Gl. Munt.*, având semnificațiile 1° „pâine”. 2° „unitate, exemplar de formă rotundă, pâine”. 3° „strat deasupra prunelor fermentate pentru țuică”. 4° în expr. *în pite* [despre țesături] „în romburi”, relevă îmbogățirea semantică, mult mai amplă, atunci când graiurile sunt constrânse să se limiteze la propriile resurse lexicale.

striga „a chema, a invita” < lat. *strigare*: *Atuncea sara înspre nuntă strigám fete și flăcăi care s-a avut ea cu ei și vine cu flori* L VII. *La patruzeci de zile îi strigám iar la pomană*. ZI₁ VII. *Să osfetește [casa nou construită], strigá rudenii mai blischite-ncolo, stăpánu și stăpána gătește, strigá pe popa, le citește acolo dă sănătate* Ci vb. Evoluția de sens a avut loc pe baza semantismului învechit: *a striga în leafă* „a mobiliza, a chema ca mercenar”: *Au strigat în lefe oameni de oaste, slujitori și i-au pornit a prăda* (Neculce, *Letopiseț*, 18), atestat recent în graiurile românești din Transcarpatia: *M-a strigat acasă [din armată]* (TD - Bas., *Gl. s.v.*). Același sens a fost atestat și în aromână: *Strigă-l'i, strigă-l să si toarnă* (Strigă-l, cheamă-l să se-ntoarcă) (v. DDA s.v. *strigă*).

Unele cuvinte cunosc dezvoltări de sens multiple, altfel încât în semantismul lor, alături de sensuri învechite, în raport cu româna standard, întâlnim largiri de sens și accepții noi. Un termen precum *lucru*, regresiv de la verbul *lucra* < lat. *elucubrare*, prin extensiune semantică, a dobândit înțelesul „loc de muncă; serviciu”: *Umblăm la lucru și venim de la lucru, punem de gătit*. Ci VII. Aceeași expresie *a îmbla la lucru* „a avea un loc de muncă, a avea serviciu, a munci” este uzuală în graiurile din Basarabia: *îmblăm la lucru tăă săptămána, da duminica ne hodinim* (AFL.R). *Acușa sunt săcrătită dă la lucru, nu mai sunt la lucru* M vb. Prin

compusul *lucru la câmp* se desemnează „agricultura”: [Cu ce te-ai ocupat?]. *Cu lucru la câmp și el* [soțul] *cu lucru la câmp*. Termenul suplinește neologismele *problemă, chestiune, întâmplare*”: *Mama spunea că a auzit ea așa lucru* Db VIII: *Ne chemară înăuntru să vadă ... eu o obicesc, ea mă obiceaște ... dacă nu mă obicea* [pe mine] *și eu n-o obicesc, nu să face lucru* Zl₂ VIII. Sensul termenului „problemă, chestiune” din relatarea despre căsătorie este asociat cu un verb din fondul lexical al graiurilor, în cazul căruia limba standard folosește elemente neologice: „a rezolva problema; a încheia tranzacția etc.” O expresie sinonimă, construită similar este *a drege lucru*: [La pețit] *le dete dar pe umere ... pusără masa, mâncăram, lucru l-am dres* („am rezolvat problema, am căzut de acord”) Zl₂ VIII. *A merge lucru* semnifică, referitor la activitate, „a se desfășura în mod normal, firesc”: *Pocăracii mânăm oile năli cu ciobanul, făceam brânză, fierbeam, stricoram p-acolo, lucru cum s-a mers el, s-a mers lucru, asta că de ce? P-asta a știut oamenii nainte* M VI; *a avea lucru cu* „a avea de-a face cu”: *Na prea sânt buni* [consătenii], *n-am avut atâta lucru cu ei* L VII.

1.5. Coloratura regională a graiurilor prezentate, sub aspect lexical, are la bază aportul elementelor de origine bulgară și al celor de origine turcă.

1.5.1. Marea majoritate a împrumuturilor din limba bulgară sunt diferite de acelea infiltrate în aria din stânga Dunării. Ele reflectă necesitatea însușirii denominației oficiale a instituțiilor, unităților industriale, de consum, de învățământ, de comerț, de relații sociale etc. de către nativii de limbă română din Bulgaria. Pentru o prezentare sistematică în scopul exemplificării, le-am grupat pe mai multe categorii:

a) nume de profesii și funcții: *acușercă* „moașă” < *акушерка*, *brigadir* „brigadier” < *бригадир*, *cinovnic* „funcționar” < *чиновник*, *stet* „primar” < *кмет*, *magazinercă* „magazineră” < *магазинерка*, *mebelist* „muncitor la fabrica de mobile” < *мебелист*, *mehanizator* „mecanizator” < *механизатор*, *miliționer* „milițian” < *милиционер*, *minior* „minier” < *миниор*, *pacialnic* „șef” < *началник*, *scetovoditel* „contabil”, *glaven* ~ „contabil șef” < *главен счетоводител*, *tovăraci* „docher” < *товарач*, *zvenovod* „șef de echipă” < *звеновод*.

b) îndeletniciri: *gotfacică* „bucătăreasă” < *готвачка*, *mesacica* „femeie specializată în preparat pâinea și colacii (la nunți, înmormântări etc.)” < *месачка*, *portier* „portar” < *портиер*, *șivacica* „croitoreasă” < *шивачка*, *șofior* „șofer” < *шофьор*, *zemedeleț* „agricultor” < *земеделец*.

c) nume de instituții socio-culturale: *ghimnaze* „liceu” < *гимназия*, *chino* „cinematograf” < *кино*, *monastir* „mânăstire” < *монастир*, *profeta* „școală” < *просвета*, *savet* „primărie” < *савет*.

d) termeni politici: *vlast* „putere, conducere (de stat)” < *власт*, *dârjavă* „stat” < *държава*, *pravitelstvo* „conducere, guvern” < *правителство*.

e) locuri de muncă: *stopanso* „fermă” < *стопанство*, *techesea* „gospodărie colectivă” < *ТКЗС* (= трудово кооперативно земеделско стопанство), *zavod* „fabrică” < *завод*.

f) unelte agricole: *jertfacica* „secerătoare” < *жътвачка, vârșacică* „batoză” < *вършачка, veecică* „vânturătoare” < *веячка*.

g) unelte casnice: *cepcal* „darac” < *чепкал, cicric* „uncaltă pentru făcut țevi” < *чекърлик, nojniță* „foarfecă” < *ножница*.

h) îmbrăcăminte, accesorii: *cedâr* „umbrelă” < *чедър, dreșcă* „hăinuță” < *дрешка, poșniță* „cămașă de noapte” < *нощница, nosie* „port național” < *носия*.

i) grade de rudenie: *casa* „termen de adresare pentru sora mai mare” < *како, cice* „unchi, frate al tatălui” < *чиче, lele* „mătușă” < *леле, sfat* „cuscru” < *сват, зет* „ginere” < *зет*.

î) Produse, preparate alimentare: *chebarce* „cârnați” < *кебапче, cărvoviță* „mezel preparat din sânge și slănină” < *кървавица, med* „miere” < *мед, michița* „scovardă” < *мекица, tarator* „supă rece din iaurt, castraveți, usturoi, mărar, nuci și ulei” < *таратор*.

j) Nume de animale: *eleni* „cerbi” < *елен, sărnale* „căprioare” < *сърна, gligani* „porc mistreț” < *глиган*.

k) Verbe exprimând acțiuni pentru care graiurile, fie nu dispun de termen (specializat), fie conviețuirea și relațiile cu populația de origine bulgară a impus termenul: *cerpi* „a trata, a servi” < *черпя, mărchiri* „a marca” < *маркирам, obici* refl. „a se plăcea” < *обичам, ovăji* „a stima” < *уважа, pachetri* „a împacheta” < *пакетирам, pensionări* (refl.) „a se pensiona” < *пензионирам, podări* „a face dar, a dăru” < *подаря, podpiși* „a semna, a iscăli” < *подпиша, poluci* „a primi” < *получа, potferdi* „a confirma” < *потвърда, prestăvi* (refl.) „a-și închipui” < *представя, prevedi* „a traduce” < *преведа, reși* „a decide” < *реша, pritisni* „a copleş” < *притисна, rindusi* „a da pe răzătoare” < *рендоса, stârji* „a da pe răzătoare” < *стържа, secrăti* „a elibera din serviciu, a îndepărta, a face reduceri” < *съкратя, zădomi* „a căsători” < *задомя*.

l) Numele comercial al produselor favorizează însușirea și impunerea termenului bulgăresc: *chiumur* „cărbune (combustibil)” < *кюмюр, maia* 1° „drojdie de bere”. 2° „cheag” < *мая*, aproape s-a generalizat cu ambele accepții, chiar dacă vorbitorii cunosc și alte denumiri sinonime *drojde*, pl. *drojdi*: *alăuat*, în variantă fonetică proprie (creată prin anticiparea vocalei [a]: *aluat* > *alauat*, apoi prin acomodare: *alăuat*, ambele cu câte-o singură atestare). Termenii au intrat în vocabularul pasiv, pentru că preparatul pe care-l denumeau a încetat să se mai facă în gospodărie: *Acușă nu mai avem alăoat. Noi facem cu maia ... zicem acuși* L VII. În schimb *maia*, ca semn al vitalității, a dezvoltat compuse: *maia cozonacina* ZI, VII sau *maia de cozonac* Ci va: *Acușă nu mai facem [turte din aluat] c-avem maia, c-avem maia de cozonac, tot feliu și nu mai facem acușă turtițe; mramur „marmură”* < *мрамур*.

m) Numele oficial al termenului în uz, din limba de stat a țării în care locuiesc minoritarii români, contribuie la fixarea acestuia într-o anumită circumstanță: *sfiditel* „martor” < *свидител*: *Ne-am dus la Plevna cu ei amândoi, și cu părinții mei, ca sfiditel să ne scriem că trebuia să se nască fata și să facem ca cumunat* Gv. Când este vorba de tradiții și descrierea acestora apare termenul specific din limba română: *Dimineața, la patruzeci de zile* [de la înmormântare] să

duce la recă un copil, dă *mártore*⁴ să zice, dacă e om, băiat, da dacă e nevestă, fată Z₁ VII. Preferința pentru termenii din limba bulgară se explică atât prin faptul că aceștia nu figurează între posibilitățile lexicale ale graiurilor, cât și pentru că reflectă, exprimă o situație specifică epocii: *Nu mai dăm nimica* [la nuntă]. *Îi zicem comsomolșca svadba, comsomolșcă* „care nu dă nimic” L VII.

n) Numele sărbătorilor religioase, dat fiind faptul că serviciul liturgic este în limba oficială a țării, sunt comunicate în varianta bulgărească: *Jordanov den, Ivanov den, Voditele* „Boboteaza” < *Водници, Kiril i Metodii*. S-au păstrat acele nume românești pietrificate în compuse precum *Sântămărie, Sâmpietru, Sântoader* a căror tradiție a fost puternică și a fost întreținută neîntrerupt.

o) Limba bulgară a impus termeni (abstracți) necesari, în absența instrucției elementare în limba română: *задача* „problemă”, *знача* „a avea semnificația, a semnifica”, *изпаря се* „a se evaporă”, *математичка* „matematiciană”, *обясня* „a explica”, *реша* „a rezolva”: *Eu o să vă obisnesc ce znăcește gârcov grob* „mormânt de grec” L VII. *Apa când fierbe, ea se ispărește* G V. *Cacu mi-era matematicica și știa să reșască* zădace Ș V.

p) Termenii din limba bulgară au intrat în structura unor sintagme, expresii hibride: *jelanie* „dorință”, *a avea ~* „a dori” Ș V, Z₂, VIII; *живот* „viață”, *a da ~* Z₂ VIII „a salva de la moarte, a (re)da viață”; *plat* „material (textil)”, ~ *de rochie* L VII; *smetcă* „calcul, socoteală”, *a face ~* Z₁ VII „a socoti, a calcula”; *ispit, să ți u ~* M VI „să susțin examen, probă”; *verno* „adevărat”, *a fi ~* Z₂ VIII „a fi adevărat”. *Scoaseră narodu că i-am dat casa peste ea și nu e verno*.

1.5.1.1. Cuvântul din limba bulgară apare în structura textului în limba română, din mai multe motive, cel mai adesea pentru a conferi autenticitate și a spori autoritatea mesajului, pentru a asigura veridicitatea acestuia: *Ta-su a lui a fost istînski* [= adevărat, neaoș] *rumân* Ș V. În acest scop, lexemul bulgar dublează, uneori, pe acela din grai: *Asta eu am văzut liyno* [= personal], *cu ochii mei*.

Dintre lexemele din limba bulgară, ca apariții izolate, cele mai frecvente sunt adverbele. Prestigiul limbii bulgare ca limbă a școlii, a culturii și deprinderea unor adverbe neologice absente din grai motivează prezența acestora într-un text integral românesc: În acest sens menționăm adverbele (sinonime) cu accepția „neapărat, obligatoriu”: *obezatelno* < *обезателно*: *La asta unde-a cărat apa, mărgele da, obezátelno mărgele ii da de pomană* C₁ va. *Obezátelno* să taie miel la Șfii Gheorghe Db VIII; *neprimeno* < *нспрмесно*: *Neprimeno* trebuie să aibă mărgele când se sloboade apa Z₁ VII; *zăderjitelno* < *зэдлжително*: *Ama astă [pomenile] era zăderjitelno să le faci* C VII; *postoiano* „permanent” < *постоянно*: *Vin pustujáno, este lume acolo* [la mort] S₁ VII; *na primer* „de exemplu” < *на пример*: *Iacă, naprimér, astăzi ți spui c-am tăiat o găină* M va; *spețialno* „special” < *специално*: *Școală am cum să zice ghimnaziu la noi, n-am așa spețiálno*

⁴ Termenul *martor* (*мартурѣ*), identificat în nord-vestul Bulgariei (Nestorescu 2002, 53), reprezintă un împrumut din română (*martor*, dial. *martur*: Nestorescu, SCL, 1973, 2, p. 191). O. Mladenova, SCL, 1978, 1, p. 450, 451 susține originea română a termenului, opinie respinsă în BER, 3, 675, în favoarea unui etimon grec. Aria de răspândire a termenului pledează pentru originea românească a acestuia ca și derivatul *мартуриа*. Celelalte derivate, *мартурисвам, мартурисване* (Gerov, III) atestă poziția consolidată a împrumutului în lexicul dialectal.

cevașca D vb; *zăvăleno* [despre modul de a vorbi o limbă străină] „stricat, incorect, cu accent străin”: *Mama vorbea [limba bulgară] ama ... tot mai zăvăleno-așa, nu poți ca să le vorbești ca cum trebuie, de Gh VII; iasno* „clar” < ясно: *Ia vezi, be, o găsești* [ipingeaua] *să le fie căsno, că vorbește și nu știe* C vi.

1.5.1.2. O altă categorie o reprezintă adverbele de întărire care conferă comunicării o anumită rigoare: *tocino* „exact” < точно: *Dacă-i pui tóčno rețepa să face bun* [săpunul] G v; *samo* „numai, exclusiv”: *În casă vorbim sámó rumânește* Gh M VII. *Când să duceau la rude, la baba, pă noi nu ne lua, sámă ei* [părinții] Ci VII.

1.5.2. Între termenii pătruși din limba bulgară, o discuție aparte comportă împrumuturile romanice pentru dubla posibilitate de a fi pătruns din surse diferite. Cea dintâi, indiscutabil, o constituie limba de stat a țării în care trăiesc nativii de limbă română.

1.5.2.1. Pentru unii dintre acești termeni, calea de pătrundere este evidentă în fonetismul sau forma lor: *bașil* „bacil” < *башил*, *biufet* „bufet” < *бюфет*, *biuro* < „birou” < *бюро*, *costium* „costum” < *костюм*, *cuvertiură* „cuvertură” < *кувертюра*, *restaurant* „restaurant” < *ресторант*; *revoluție* „revoluție” < *революция*.

1.5.2.2. Pentru alții, criteriul de identificare a căii de acces la nivel dialectal îl constituie accentul: *aviátor* „aviator” < *авиатор*, *inițiátor* „inițiator” < *инициатор*, *tráctor* „tractor” < *трактор*, *televizor* „televizor” < *телевизор*, genul gramatical: *caburlet* „cabrioletă” < *кабриолет*, *diga* „dig” < *дига*, *minută* „minut” < *минута*, desinența: *canalizația* < *канализация*, *colectivizația* < *коллективизация* sau bază derivativă: *fructieră* < *фруктиера* < rom. *fructieră*⁵.

1.5.2.3. Uneori, împrumutul neologic există în ambele limbi, dar fonetismul din grai trimite la limba română:

doftor „doctor” (cf. *доктор*), împreună cu derivatele, evident în varianta fonetică, atestă proveniența din română: *doctoriță* > *doftoriță*, *doctorie* > *doftorie*: *S-a îmbolnăvit și-a zăcut șase luni dă zile dă treab-asta ... cică înainte ... nu era ca acuma doftoriș, dóftorl d-ăștea* Dr VII.

bagabonzi „vagabonzi, p. ext. depr. comercianți particulari improvizati” (cf. *вагабонти*): *A ieșit bagabonzl d-ăștia, aia, soda aia* [pentru săpun nu e bună], *câte neveste a făcut aicea, comșiica noastră, și l-arucă odată că n-a fost bună soda* M Va.

rizic „risc” < it. *risico*, germ. *Risiko* (v. DLR s.v.) cf. bg. *риск*: *Păi eu ... „la rizic” dacă nu să face* [grâul semănat prea rar și netratat], *zic, punem porumb* ZI₂ VIII. Pentru limba română, *rizic*, odinioară termen juridic în sintagma *rizico-pericol*, sau, învechit, *rizico-periculo*, reprezintă un termen astăzi rar (v. DLR s.v.). Se mai folosea încă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea: *Mă hotărâsc să-ți răspund cu rizicul de a-mi face și din tine un vrăjmaș*

⁵ În *Български тълковен речник* „este considerat de origine franceză, însă fr. *fruitière*, nu explică inserția lui -k- în cuvântul bulgăresc” (Nestorescu 2002, 72).

(Vlahuță, în CADE s.v.). De-altfel I.A. Candrea înregistrează *rizic* fără niciun fel de mențiuni.

În cazul **șușea** s.f. art. G v, Zl₂ VIII „șosea” < fr. *chaussée* (cf. bg. *уоце*), pentru comparație, oferim și atestările din Valea Timocului: Nestorescu 1996, 9, 56; Budiș 2001, 71, 88, 90, 93, 96, 157, 159, precum și pe cele recente din graiurile din stânga Dunării: NALR - Olt., II, Pl. 46 în var. *șușeá, șușéle* / pct. 905, 906, 912, 913, 913, 920, 922, 933, 939, 952, 956, 960; *șușá: șușéle* / pct. 918, 932, 968, 975, 977; ALRR - Munt. și Dobr., IV, h. 532 / pct. 721, 723, 724, 739–740, 744, 871, 885; *Gl. Munt.* / pct. 719, 727, 733, 745, 772; *Gl. Dobr.* 875, fapt care face de prisos alte comentarii.

1.5.2.4. Exemplele enumerate, mai sus, pun în evidență relația specială, aproape neîntreruptă, până la un anumit punct, între graiurile dacoromâne de pe cele două maluri ale Dunării. Alte elemente neologice de origine romanică ilustrează aceeași relație și mai convingător.

aeroplan < fr. *aéropplan*, cf. bg. *аероплан* a dezvoltat varianta *iroplan*. La baza modificării stă afereza, accident fonetic frecvent, și nu numai în cazul neologismelor. Afereza este favorizată de proteza cu *a*, de asemenea, proces foarte răspândit în graiurile descrise: *acară, aducem, ne ~ „ne ducem”, aiasă, alăsăm, amânat, a ~ „au trimis”* etc., în urma căruia se creează perechi din termenul simplu / termen cu augment (cf. *aprinde / prinde: S-aruncă trei oamenii în Dunăre, aprindcă crucea* [din apă] DV VIII; și invers *prinde / aprinde: Care cum vine prinde lumină, îl tămuie și-i pune lumină* [mortului] D va. Trebuie să remarcăm și faptul că afereza vocalei *a* „are loc, cu precădere, în zonele unde prepoziția omonimă din lat. *ad* își menține vitalitatea, creând posibilități sporite pentru declanșarea protezei” (Mărgărit 2000, 17–22). Din graiurile descrise amintim *azăvadă* < *a* + *zăvadă* „adăpost”: *Incergam caru o legam rogojina cu funiile să n-o ia vântu și-ntram în car la azăvadă* C VI. *Zăvadă* a suferit aceeași modificare în graiurile muntenesti (v. *Gl. Munt.* s.v.) unde, de la termenul rezultat prin aglutinare, s-a creat și verbul corespunzător *azevedi* „a sta la *azăvadă*” (Mărgărit, *ibid.*). *Aeroplan*, asimilat substantivelor susceptibile de interpretare (vocală inițială facultativă?), a devenit, conform foneticei graiurilor, *iroplan*, de altfel, variantă populară la nivelul limbii române, pătrunsă și în folclor: *Ți-a dat Dumnezeu un plan / Ca să faci un iroplan, / Iroplanul ți-l făcuși (Folclor din Transilvania, I, 1962, 17). Șicoală de aviatur, nu dă ofițeri. dă zboară cu iroplănele* DV VIII. Referitor la același neologism, Ciușanu, Vâlcea, 168 a înregistrat, pentru graiurile oltenesti varianta *ieropan*. O situație similară am întâlnit în graiurile românești din sud-estul Ungariei, în cadrul cărora *a*, ca prepoziție și preverb este deosebit de activ și unde împrumutul neologic romanic *avion* a cunoscut același tratament: *Când a fost p-aice dară rușii, ap-o picat un vijon mai încolo ... unde am fost noi la salaș atunce și o fost o negură mare și n-or văzut să coate viónu* (TD- Ung., Gl., 270).

bagaj „totalitatea lucrurilor care se iau într-o călătorie” < fr. *bagage* (cf. *бараж*) a fost atestat cu o evoluție de sens interesantă atât în sine, cât și pentru apropierea de graiurile dacoromâne sudice. În localitatea Ghigheni, *bagaj* a fost

notat cu înțelesul „zestre”: *Eu ca cum fată îmi cat bagāju, primeuna să mi-o priberesc, țoale, la fel ca în partea stângă a Dunării: TDM I / pct. 769, TDM II / pct. 743, 745, TDM III / pct. 850, 855; AFLR / pct. 900: Joi seara am pregătit bagāju ce-am avut și noi plăpumi, cuverturi, preșuri, mobilă, trimete ginerele și luăm bagāju miresii, zestrea care-o are / pct. 900.*

Extensiunea de sens a aceluiași împrumut romanic are la bază fie evoluția independentă în cele două ramificații teritoriale ale aceluiași trunchi comun, limba română, fie infiltrarea dinspre un mal către celălalt.

Pentru **chei**, ~**iuri** „construcție amenajată într-un port pentru acostarea, încărcarea și descărcarea vapoarelor, servind totodată la consolidarea malului”, DEX menționează ca soluție etimologică „din bg. *кени*, fr. *quai*”. Dar varianta învechită *cheuri*, înregistrată în DA exclusiv pentru singular „rar cheu”, întâlnită în localitatea Somovit, provine, după toate probabilitățile, din limba română: *Duceam sare cu samaru înainte la comuniști, la pristaniște, la keurî une oprirăți.*

ceferist înseamnă „lucrător la căile ferate (din Bulgaria!)”: *Am lucrat ceferist pă trin S VIII. Pă urmă m-am dus ceferist colo unde ardică alea băriera, am lucrat fo unsprezece ani G V. Sintagma ceferist pă trin și prin fonetismul determinantului (variantă populară inclusă în dicționare – v. DLR s.v. *tren*), dacă ar mai fi fost nevoie, probează originea românească a termenilor și penetrarea lor ulterioară la nivelul dialectal menționat. Alte neologisme atestă o neîntreruptă infiltrare a elementului neologic în plan dialectal, în comunitățile românești de pe malul drept al Dunării: *colegă*, pl. *colege* < fr. *collègue* (cf. *колежка*). *S-a suit într-un aștomobil cân ... asta ... s-a oprit ... ei rumâni! Și colegele ei a zis. „Mă, tu dă unde știi să vorbești așa [românește]? M Va; fermenta* < fr. *fermenter*, lat. *fermentare* (cf. *ферментирам*): *Dacă-i pui zar, el fermentcăză, să lucrează și iese spirt M VI; fărâu „frou”* < fr. *fourreau*, cf. bg. *комбинезон*. *Îi dă moașei cevașca fărâu G V; frigidier* < fr. *frigidaire* (cf. *хладилник*): *Avem d-astea frigidér mare care sunt așa ca biuro mare D Vb; vapor* < fr. *vapeur* (cf. *параход*): *De la vapor pân la trin, a pus babele cergi pe jos să meargă țaru pă asta S VIII.**

franc (inv.) „(fostă) unitate monetară în România” (v. DEX s.v. *franc*), în comunitățile românești din Bulgaria se întâlnește ca termen uzual aproape generalizat, corespunzător pentru *leva*, „unitate monetară principală, în curs, în Bulgaria”: *Și-i vândui [porcii] câte-o mie, douăsprece mii de franci i-am luat în vreme-aia ZI₂ VII. După ce omorâm porcu, plătim câte puțin carnea, să zicem câte treizeci dă francê kila o plătim, măcar că noi l-am vânat, noi l-am omorât, noi l-am curățat. Dr VIII. Interesant este faptul că se păstrează și **ban** cu două accepții 1° „unitate subdivizionară, monedă, egală cu a suta parte a francului” (v. DEX s.v.): *Ne blagoslovea moașa și ne da câte-un franc, e-atuncea nu a fost și banî, câte-un franc ne da SI VII. De asemenea se impune să menționăm relația sinonimică *ban/stotincă* („monedă subdivizionară, a suta parte dintr-o levă”): *Atuncea stotînci nu erea, dai fun franc, dai colacu, să duc și la alte case (colindătorii). 2° pl. *bani****

„fond (financiar) în numerar”:
*M-am dus la Pleven să cat fun franc s-ajut la sat
 ș-am găsit și m-e drag c-am găsit. Și-astăzi, acușa, dacă nu vă vedeam pă voi, era
 să mă duc să ... ete documentele colo, să le dau și să-mi trimiță ban!* Ș v. *Scoaseră
 narodu că i-am dat casa peste ea, i-am dat ban!* și nu e verno Z₁₂ VIII. Trebuie să
 menționăm că la consolidarea poziției cuvântului în lexicul dialectal, a contribuit,
 într-o anumită măsură, pătrunderea acestuia în limba bulgară (Nestorescu 2002,
 26), alături de *гологан* (inv.) < *gologan* „bani de aramă (Gerov s.v.; Capidan,
Raporturile, 231; Rosetti, I.L.R., 1986; Armaș et alii, 86), cu diminutivul *гологанче*
 (dial.), precum și expresii *гологан – бей* „zgârcit” (*apud* Nestorescu, *ibid.*, 34) și
леї (лея) < rom. pl. *lei* (*id. ibid.*, 58). În același sens, a fost atestată expresia *fun
 franc* semnificând 1° „bani (parale; în general)” (cf. *supra*: *Să cât fun franc s-ajut
 la sat* Ș v. *Lână mai vindea ca să ia fun franc* C VII). 2° (leu) levă; p. ext. sumă
 mică”: [După ce se căra apa] *gătea lumea, puneu masa. îmi da acolo să zicem
 o țoalăli, ce-o fi acolo ... or fun franc* L VII.

1.5.2.5. Împrumuturile de origine romanică, la nivelul graiurilor respective, indiferent de limba din care provin, cunosc modificări, unele dintre ele specifice limbii materne a locuitorilor, determinate sau explicabile prin aceasta. Amintim aici etimologia populară prin care se modifică forma unor astfel de împrumuturi, dobândind transparența lexicală necesară: **cornișon** „varietate de castraveți mici și tari, folosiți mai ales pentru conservare în oțet < fr. *cornichon*, cf. bg. *кориншон*, prin etimologizare populară, posibilă prin apropiere de *corn*, atestat, de asemenea, în perimetrul graiurilor urmărite (*În còrnu la casă să taie cocoșu, să pun două țigle, să-ncepe casa* Ci v_b) a dezvoltat o variantă inteligibilă sub aspectul formei: *cornișori: Castraveții? Ei atâta să face [gest = de mici], cornișór să zice* G v. Altele cunosc modificări fonetice explicabile pentru profilul dialectal respectiv, cele mai numeroase datorându-se metatezei: *caburlet*, prin formă și gen, atestă filiația cu bg. *кабриолет* < fr. *cabriolette*.

1.6. Foarte interesante și diverse sunt cazurile de calc, determinate de cuvinte din limba bulgară, datorită cărora, graiurile prezentate se îmbogățesc cu sensuri și forme noi.

1.6.1. Cele mai multe dintre calcuri sunt semantice⁶:

babă, pe lângă multe alte sensuri existente, l-a dobândit și pe acela de soție după bg. *баба*, de altfel, semantism învechit, chiar la nivelul limbii bulgare (Gerov, I s.v. 7°): *El n-a fost cine știe ce, el a fost pândar, numa a avut babă frumoasă și baba aia a început să umble cu primariu. Primariu trimite un om de poliție să-i ia baba* (Ci – Budiș 2001, 185).

⁶ Folosim termenul în accepția formulată de Th. Hristea (1968, 152): „Spre deosebire de împrumutul propriu-zis, calcul semantic constă în atribuirea unui sens nou unui cuvânt existent deja într-o limbă, după modelul corespondentului său dintr-o altă limbă care este întotdeauna un cuvânt polisemantic. Pentru a fi posibilă copierea unui sens nou, după un model străin, este absolut necesar ca cele două cuvinte care se suprapun în conștiința vorbitorului bilingv, să coincidă parțial din punct de vedere semantic.

bulion, în afară de sensul „pastă de roșii”, a dobândit unul suplimentar, rar în limba română, conform dicționarelor (v. DEX s.v.): „zeamă de carne fiartă: supă” [Pentru *cavurma* | *pui unsoare* ... , *pui două linguri, trei de făină* ... **buliön** *une-a fiert cotoaiele, până se-ngroșează*. Dat fiind faptul că **bulion** „supă” constituie un împrumut neoromanic (cf. fr. *bouillon*, rus. *бульон*), cu răspândire limitată, la nivelul limbii române, fără să fi penetrat în perimetrul graiurilor, este de presupus că în lexicul dialectal prezentat, a parvenit din limba oficială a țării. Situație similară am întâlnit în graiurile românești din Bucovina de Nord unde „bulion, supă de carne” a pătruns din limba rusă (v. TD - Bas., Gl. s.v.).

De multe ori, termenii reținuți în istoriile limbii, ca specifici secolului al XVI-lea, pentru sensul lor, la nivelul dialectal menționat, ca semn al vitalității lor și al păstrării în uz, îi întâlnim antrenați în calcuri semantice. Este cazul următorului substantiv:

carte < lat. *charta* continuă, la nivel dialectal, tipul de îmbogățire semantică, prin calc, inaugurat în secolul al XVI-lea, tot după model slav. Astfel, pe lângă sensul arhaic „scrisoare”, a dezvoltat unul suplimentar, „hârtie”, după termenul din limba bulgară *книга* 1° „carte”. 2° „hârtie” (cf. *книга за амбалаж* v. DBF s.v. *книга*): *Făcea sorcove ... un lemn așa de gutui, de mărlă ... și cu cărțile le făcea-ndoite, îndoite, îndoite. Acuma să vinde Dr VII*. Interesant este faptul că același semantism, datorită aceluiași factor, a fost înregistrat în graiurile din Dobrogea: *Gătea breadu, tot în noaptea aia, punea câte-o carte ... roșie, câte una albastră la breadu ăla Gl. Dobr. / pct. 896*. Faptul atestă unitatea remarcabilă a ramificațiilor teritoriale ale limbii române, care reacționează identic, față de aceeași influență străină. La românii din Valea Timocului, cuvântul a fost înregistrat cu încă o accepție „document, notiță, notă (pentru posteritate)”, urmând îndeaproape semantismul corespondentului din limba bulgară *книга* (v. DRB s.v. 1°): [La construcția casei] *la temelie se taie cocoșul și se pune căpățână la temeuri ... pui cărpă nouă, bani cât vrei și pui o sticlă mică așa, în care pui o carte în care îi scrii pe toți din casă, o învălui și o bagi în sticlă* (Budiș 2001, 210).

a cere < lat. *quaerere*, după *желая* se îmbogățește cu accepția „a dori”: *Voi cereți să vă luați? Zl₂ VIII. Tat-al meu a cerut să fiu băiat Zl₂ VIIa. „Ai, mă băieți, de unde sunteți, mă muică”? „A, noi suntem din România, mamă!” „Ce cereți voi acuma?” „A, be, cerem să luăm, ete, colea de neveste” Sl VII*.

Se cuvine să subliniem că între cele două verbe antrenate în procesul de calchiere există o anumită compatibilitate semantică: sensurile lor nu sunt tocmai îndepărtate, ci, dimpotrivă ele se află într-o relativă contiguitate. Propensiunea către evoluție semantică a unui astfel de verb, atunci când se creează cadrul favorizant, se materializează și prin calc. Este, de altfel, și cazul verbului *a cere*, care, uneori, prin propriul semantism, tinde către înțelesul „a dori”: *Din zam-aia [de la mămăligă] ne pune-n strachină și care cere cu sare, care cere cu zar și noi sorbeam, sorbeam, că nu era ca acușă Zl₁ VII*. Contextul relevă posibilitatea de

glisare *cere* > *dori*, fără ca mesajul să fie afectat. De altfel, trebuie să observăm că în româna veche *a cere* apărea, uneori cu înțelesul „a dori”: *Boierul trage ca să-și dea sufletul și mereu cere de domnia ta* (Al. Odobescu, în TDRG s.v.). *Zi și noapte, cu durere, / Duios sufletu-mi te cere* (Alecsandri, *Poezii* I, 85). *Dacă inima îți cere, / Te-nsoară și-ți ia muiere* (I. Zanne, *Proverbe*, IV, 392). *Mâncară și se veseliră cât le ceru inima* (P. Ispirescu, *Legende* 39/27). În cazul acestui verb influența limbii bulgare a contribuit la consolidarea unui semantism nu numai împiedicând hotărâtor slăbirea și estomparea lui, ci potențând conturarea de noi accepții. Astfel în graiurile cercetate *a cere* a dobândit și înțelesul „a pretinde” sub presiunea verbului *изискам* din limba bulgară. Aproprierea acestui sens se înscrie în linia semantică a termenului, fie și pentru simplul fapt că pentru „a pretinde” trebuie „să ceri”: *Nașu cêre să-i cânti, cêre să-l speli pe picioare* [în cadrul unor obiceiuri menite să distreze nuntașii] Z₁₂ VIIa. De la „a pretinde” s-a ajuns, în chip firesc, la „a impune”, urmând îndeaproape câmpul semantic al verbului menționat din limba bulgară: *Era un bulgar bătrân ... care la fântână sta cu pușca acolo și cêrxi să nu vorbească lumea românește* Z₁₂ VIIa. Pe linia aceluiași semantism, s-a conturat un alt înțeles „a fi nevoie, a fi necesar”: *Înainte l-a dres mortul, acușă nu mai drege. Asta cêrxi cânipă, cânipă luăm, dăm la tot natu câte-o țără, ocolim groapa* S₁ VII.

a da < lat. *dare*, în graiurile descrise se întâlnește îmbogățit cu sensul „a permite, a învoi” sub influența echivalentului bulgar *дам* (v. DBR s.v. 3°). Pentru același sens limba română a dezvoltat expresia *a da voie*. La nivelul dialectal menționat *a da*, întrebuițat absolut, acoperă înțelesul construcției: *Părintele nostru nu ne lăsa să umblăm la așa lucruri, c-am avut lucru, nu a dat nicăieri să ieșim* C_i VII. *Tat-al meu nu da să vorbim rumânește* Dr VIII. *Fiu-său m-a scos din apă și eu o să-i fac operația, altu nu dau să facă* Z₁₂ VIII. *N-am fost la biserică [pentru căsătorie], că nu ne da, că eram mici, n-aveam anii dă biserică* G v. *Iepuri nu ne mai dă să bătăm, c-a pierit iepurii* Dr VIII.

a fârși, variantă cu afereză, „învechită și regională” a verbului *sfârși* < v. sl. *свършити, свръшити*, prezintă înțelesul „a împlini o vârstă anume, un număr de ani” după *навършам*. *Am firșit șaptezeci și șapte la dvaiseț ... treti avgust, am început șaptezeci și opt* Gh VII.

frumos < lat. *formosus*, după adjectivul *прекрасен*, a dobândit și accepția „bun”: *Porcului de mic îi dai lapte de mănâncă, îi dai cel mai frumós* C_i VII. *Scoatem știmul din ea [cânepă] și rămunea decât bun-aia, frumós-aia* Z VII. *Mult e frumósă ... noi zicem babă, iar așa o primim, cu carne tocată și mai grăsimă de la cap* D vb.

a găsi (refl.) < v. sl. *гасити*, după *намеря се* 1° „a se găsi”. 2° „a se naște”, a primit cel de al doilea sens al verbului din bulgară: *Spun că noaptea vin ursători și habele dorm cu femeia care s-a găsit copilul* Z₁ VII. *După o lună făcurăm nuntă, nuntă iar așa mare făcurăm și să găsiră doi copii: am fată și băiat* C_i VII. Tot sub influența aceluiași verb, *намеря се*, *a găsi* mai înscamnă și „a ajunge, a nimeri

(la)”: [La pomană] *dă câte-un ulcior acolo să i se gășgâscă mortului* L VII. *Punem lumini* [la mort] *să se gășgâscă lumină la ăsta unde-a murit* Ci vB.

iute adj. < v. sl. *лють* înseamnă [despre o băutură alcoolică] „tare, cu o concentrație mare de alcool” urmând îndeaproape sintagma *люта ракия*. *Lași să samene a rachiu* [la fiert] *patruzăci de grade, patrușcinci, care cât îi place să fie de iute rachiu* M VI.

a ivi (refl.) „a se arăta, a apărea dintr-o dată, subit” < v. sl. *явити ся*, cu sensul „a se arăta, a apărea în calitate de ...” se explică prin calchiera verbului *явя се*: *Ca limbă străină, eu m-am ivit la limba română* D VIII.

a înghesui < *în + ghes + -ui* 1° „a presa”, a împrumutat înțelesul de la *натисна* „a apăsa, a presa”. 2° (refl.) „a se înghesui”: *După ce calci acolo cu picerle, îi tragi vinul și alaltu ce rămâne îl îng'esuî într-un vas acolo* M VI. *Prăștina ea-i îng'esuîă acolo, nali ca să fie îng'esuîă, să nu șază să se arză* M VI. [Burfanul] *cald așa-l pisezi și să face așa subțirel, să-ng'esuîje și să face frumos* G V.

juca (refl.) < lat. *jocare* a preluat sensul „a se îndeletnici cu” de la *занимая се* „a se distra”, dar și „a se ocupa cu”: *Cirac cum să zicea ... să jucă numa cu treab-asta: a purta grija la oi*” M VI.

muia (refl.) < *moale* „a supune plantele textile unui proces de dizolvare a substanțelor care fixează fibrele de partea lemnoasă a tulpinii ținându-le în apă” reprezintă un caz singular între calcurile întâlnite, în sensul că verbul din limba bulgară *топя* („a muia: *Fierb laptele și-l las o țâră de să răcește și pun în tingire, și pun maiaua de cozinac acolo de se topește* – Nestorescu 1996, 140) corespunde verbului de origine slavă din limba română, specializat pentru acest înțeles *topi* (< v. sl. *топяти*): *Era o ap-ășa la vale, spre Dunăre încolo, și ședea acolo* [cânepa] *noi ziceam să se moăje și să muîă* Dr VII.

naște (refl.) < lat. *nascere* a dobândit, după *родя се*, sensul „a crește; a se cultiva”: *Kazanlâk, mult oraș frumos, acolo une să năște rozile* M VI.

perete, după bg. *стена*, a căpătat și înțelesul „zid”: *Easte pereți, rămași de la râmleni* (Ci – Budiș 2001, 183). [La moară] *se numeau pereți de bina* (*ibid.*, 201). Sensul menționat a existat și în epoca de început a culturii române: *Și pereții ceii cetăți de vrajbă spart-au ele trupul său* (Coresi, *Evanghelie*, 118). Influența bulgară fie a reintrodus înțelesul, fie a stopat procesul de ștergere a acestuia, în cazul în care graiurile l-au conservat.

pline adj. f. pl. < lat. *plenus*, după *пълнен* din limba bulgară se îmbogățește cu sensul „umplut”: *Mațele le fierbem așa cum sunt ele pline* M Va.

scară < lat. *scala* apare cu înțelesul „grătar” după *скара*. Compusul *scară la toc* desemnează „grătarul electric”: *Iac-avem scără așa la toc. Și mănjesc* [pâinea] *cu puținică mărgărină acușa, că untu e mult scump, mărgărin și-i pun și ou și cu brânz-ășa amestecată ș-o pui așa dă să coace la un ceas* M Va. Dat fiind faptul că *scară* < lat. *scala* constituie un împrumut din limba română, la nivelul limbii bulgare, cu multiple sensuri (v. Gerov, III, 170; DBR; DBF; DRB s.v.), dar și la nivel dialectal (Nestorescu 2002, 65), cazul *scară la toc* rămâne foarte

interesant, deoarece, exclusiv, ca împrumut, poate forma compusul la nivelul dialectal menționat. Prin restrângere de sens în *scară la toc*, formație lexicală hibridă, determinatul a câștigat un sens nou, exclusiv, prin medierea limbii bulgare.

strânge < lat. *stringere* însemnând „a cuprinde (având capacitatea ...)”, reproduce unul dintre sensurile verbului *събера* „a strânge”, dar și „a cuprinde, a conține, a încăpea”: *Pătulu meu strânge o mie de cofe* Z₂ VIII.

tavan < tc. *tavan*, în variantă locală *tăvan*, în afara sensului de bază „suprafața interioară a planșeului superior dintr-o încăpere; plafon”, în lexicul graiurilor cercetate apare și cu acela de „pod”, după omonimul *таван*. *Pătulu meu strânge o mie de cofe, da tăvănu ... cincii sute. Făsui am scos câte cincizeci de cofe, umplusem tăvănu cu făsui* Z₂ VIII.

a țese < lat. *texire* înseamnă „a împleti” conform modelului calchiat *плетя* „a împleti, a țese”: *Acușa noi nu mai țesem rogojini, că noi acușa nu știm, ăia bătrâni a știut* C VI.

1.6.2. Se întâlnesc, de asemenea, și calcuri de structură⁷ (Hrística 1968, 159):

piatră sare „sare gemă” după compusul *каменна сол*: *Sarea venea din Rumânia, sare gloduri ș-o descărca aicea ș-avea și mașină d-o toca și când venea cinevașca cerea d-ăia tocata, ori d-ăia fărmată ori pietre, piatră, pîătră säre ș-o trimetea cu vagoanele-n Bulgaria* S VIII.

piper roșu „boia (de ardei)” reproduce sintagma *червен пипер*: *Carnea aia o amesteci iar cu usturoi, cu miroase, cu ceapă, cu pipér roșu, cu astea și umpli, ala noi zicem babă* G V. Același calc a fost notat pe teritoriul României, în Dobrogea, pct. 682, Somova – Tulcea (v. ALRM s.n., III, h. 917).

praf < v. sl. *прах*, în compusul ~ *de spălat*, reproduce structura *прах за пране*. Atât sintagma, cât și numele la plural, *prafuri*, au preluat noul sens „detergent”: [Săpunului, la fierț] *ii punem praf dă spălat, d-ăsta de la magazin să miroasă frumos* M Va. *Săpun ș-acușa face lumea, mult săpun la noi, că prăfurile sunt mult scumpe* G V.

a se sui pe cal „a încăleca” reface, cu elemente lexicale românești, structura *качвам се на кон*. *Dregeai calu bine, te sujîj pe cal și te duceai de-l făceai coșie* Gh M VIII. *Și ăla s-a suit pă bîol și biolu a rupt și-a fugit* Dr VIII. Același calc apare și la românii din Valea Timocului: *Eu mă sui pe cal, frate-meu se suie și el pe cal și ne ducem* (Budiș 2001, 248).

a umbla la vânat „a se duce la vânătoare”, după *ходя на лов*. *Noi umblăm aicea la vînat: avem porci, avem vulpi, avem ciacali* Dr VIII.

Alături de acestea, am întâlnit și situații de semicalc de structură:

premoșul „străbunicul” < *праща,то* reproduce, din limba bulgară, exclusiv, prefixul: *Hambare avem de la premoșul meu, de mult easte* (Ci – Budiș 2001, 188). Semicalcul îl regăsim în structura refăcută a expresiei (*din*) *moș. strămoș*, la

⁷ În identificarea cazurilor, am respectat definiția formulată de autorul citat: „termenul *calc de structură* ... constă, în esență, în copierea sau împrumutarea așa-zisei forme interne a unui cuvânt străin [adică nou – n.n. IM], un anumit mod de organizare a complexului sonor, pentru a corespunde cât mai bine sensului pe care îl exprimă cuvântul”.

românii din Valea Timocului. *A venit vrodată apă multă de acolo, moși, premoși de-ai noștri a luat lână nespălată și cu slănină și a lepădat acolo ca s-astupe apa aia* (Budiș 2000, 91). *Să spunea din moși, premoși că atunci când au trecut turcii pe aicea au luat bani și i-au îngropat* (id. *ibid.*, 93).

a răzbate 1° „a scărmana bumbacul pentru a fi îndrugat”, după *разбивам*, în cazul căruia este transpus, în limba română, numai verbul, datorită identității preverbului: *Îl răzbăteță, scotea sămânțele, rămănea numai el așa și așa ne căzneau de-l îndrugam* Dr VII. 2° [fig.] „a discuta contradictoriu, a se încheia cu bine, a birui, a rezolva”, după *наделеля*. *Eu mă speriai și mă sculai să plec* [cu tata]. *Omu: „stai, n-ai să pleci!” Aide să răzbătú asta și pă urmă muzica cântă. Și, pă urmă, după o lună, făcurăm nunta* Ci vb. Există un interesant semicalc de structură hibrid, în sensul că, în schema românească a compusului *gînere în casă*, au fost preluați, parțial, termeni din limba bulgară: *zet na casă: Petre ale Voichiș e dus în zet na casă* Zl₂ VIII.

1.6.3. Aportul limbii bulgare este evident în revigorarea unor termeni de origine veche slavă, care la nivelul limbii române s-au învechit fie sub aspectul formei, fie al sensului, fie al amândurora.

Termeni precum *narod*, *obiceai*, *strug*, *strugar*, *șiviți*, calificați „inv. și reg.” în dicționare (v. DLR s.v.) sunt atestați în graiurile descrise. Revitalizarea lor formală se explică prin existența omonimelor din limba bulgară care au contribuit la fixarea fonetismelor respective sau la impunerea prototipului vechi slav prin omonimia cu termenul bulgar: *poleană* pentru *poiană*. Alteori aportul limbii bulgare, se reflectă în fixarea semantismului unor lexeme atestate în secolul de început al limbii române sau în favorizarea unor extensiuni semantice, ca și în cazul altor graiuri românești vorbite în medii slave (v. Marin, Mărgărit, Neagoe, Pavel 2000, 110–115). Pentru prima situație limităm exemplificarea la două lexeme, în cazul cărora, identitatea de sens a termenului de origine veche slavă, din româna secolului al XVI-lea, cu cel din limba bulgară, a permis consolidarea vechiului semantism.

otrăvi (refl.) „a se intoxica” < sl. biser. *отравити* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 120); cf. bg. *отравям*. *Eu am rămas săracă de la unsprece ani. Mama mea se otrăvi. Ieșiră niște broboane pe ea și să mânji cu nește ... să otrăvi și muri* Ci VII.

narod, < v. sl. *народъ*, cf. bg. *народ* „gloată, mulțime”. în var. *nărod*, apare cu un sens nou „oameni, persoane” Db VIII, DV VII, Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII: *Atăta narod am fost în casă, avea muncitori la câmp, câte zece, câte treizeci de inși* Gh VII. Aceași dezvoltare semantică am întâlnit-o în graiurile românești din Transnistria și din Ucraina (v. TD - Bas, Gl., 480), expresie a aceleiași tendințe pentru două arii extreme ale românei, în condiții de evoluție similară: de influență a mediului slav.

1.6.4. Sub influența limbii bulgare semantismul unor termeni a fost stopat ca evoluție, prin raportare la ansamblul limbii române. O serie de termeni cunoscuți în româna standard prin restrângeri de sens, conotații peiorative etc., la nivelul dialectal menționat, fie au rămas la sensul de bază al prototipului slav actual, fie l-au preluat alături de acela din limba română sau au conturat accepții noi:

blagoslovi, aparținând lexicului bisericesc < v. sl. *БЛАГОСЛОВИТИ*, ulterior, la nivelul limbii standard, calchiat prin *binecuvânta* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 146), separându-se prin conotația figurativ-ironică de acesta din urmă, în graiurile descrise se întâlnește cu sensul etimologic, sub impulsul corespondentului din limba bulgară *благословя*. Ne **blagoslovă** moașa și ne da câte-un franc SI VII.

bureană 1° pl. *bureni* „plantă medicinală” < *бурен*, pl. *бурени* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 72) nu cunoaște conotația relativ peiorativă din corespondentul românesc *buruieni de leac*: [Purcelului] *îi făcem mâncare mai bună să poa[tă] să-nceapă să crească și ca la copilul al mic cătăm și bureni de la doctor* Ci VII. 2° M Va „sodă (caustică) pentru săpun”: *Acuma a ieșit bagabonzi d-ăștea dă bureana nu e bună, aia sod-aia nu e bună. Câte neveste a făcut aicea, comșica noastră. și-l aruncă odată [săpunul].*

ucenici „elevi” (cf. bg. *ученик* „elev; discipol”) *Iau ucenici de la școală* ZI₂ VIII.

zavoi „cotitură, curbă” cf. bg. *завои* „idem” *Noi, în zavoi aicea, une opriră mașina, e rumâncă și bătă-sa și noru-sa* S VIII.

zdrăvăn „sănătos, voinic, robust” < v. sl. *съдрав*, sl. bisecr. *съдравънъ* „sanus” (Miklosich, *Lexikon palaeosloveniko-graeco-latinum*, 922, apud Mihăilă, *Împrumuturi*, 173), cf. bg. *здрав* „idem”: *Fiecare care-i intră calu-n casă, în obor la ziua de Tudoriță ... e zi de sărbătoare să fie mai încolo și calu zdrăvăn și bărbatu, omu zdrăvăn* Z VI, la nivelul românei standard, păstrează semantismul primordial în construcții negative și în verbul *înzdrăveni* (cf. și derivatul *năzdrăvan*, care, prin extensiune de sens, s-a îndepărtat de accepția de bază).

1.7. Alături de elementele de origine bulgară, împrumuturile turcești, din compartimentul *Vocabularului*, contribuie, deopotrivă, la individualizarea graiurilor cercetate.

1.7.1. Din punctul de vedere al apartenenței, categoria acestora nu este într-un tot unitară, unele făcând parte din lexicul limbii române, altele din cel al limbii bulgare. Între acestea se întâlnește și o categorie comună determinată de existența aceluiași împrumuturi de origine turcă, în cele două limbi învecinate. Apartenența lor la un cod lingvistic sau la altul poate fi apreciată după mai multe criterii: formă, semantism, fonetism. Caracterul relativ al departajării se explică prin specificul înregistrării dialectale, respectiv al atestării, în cazul de față, a unor termeni și sensuri, despre care, în absența posibilității de a aprofunda cercetarea, nu putem ști dacă sunt unice. Raportând informațiile de acest tip la vocabularul limbilor română și bulgară am identificat un număr de împrumuturi turcești a căror formă etimologică, întâlnită în graiurile cercetate atestă, în mod neîndoielnic, proveniența lor din limba bulgară unde s-au păstrat în stadiile respective:

ceantă „geantă” < tc. *çanta*, bg. *чанта*: *Când vine aicea [copiii], le umplu căntele* DV VIII.

chiuftea „preparat culinar de formă rotundă sau ovală, făcut din carne tocată și prăjit în grăsimi; chiftea” < tc. *köfte*, bg. *кюфтé*: *Dimineața vine cu rachiu, ăia cu nunta, vine cu rachiu aicea la fată și iaca vine-acolo ... și-aduce trei plocioane: una cu găină, ș-una cu mere, ș-una cu ... kuftele* M Vb.

merá „loc, suprafață de teren care servește ca pășune”, atestat în varianta *mereá* pentru Dobrogea (v. DLR s.v.; Gl. Dobr. s.v.) < tc. *merá*, bg. *мерá*: *Aicea peste recă ne duceam cu vitele la merá ... Ne săturam cu mure și ișam afară la merá* Zl₂ VIII.

mezé „gustare (de dimineață) < tc. *mezé*, bg. *меzэ* „idem”: *Mațale groase ... iar așa le mănâncă de mezé. Fodată mănâncă și când n-are și de ... așa [mâncare] să se sature, fincă nu e, nu este ce să mănânce* Ci VII. Pe terenul limbii române, împrumutul turcesc a suferit atât modificări ale formei (*mezeá*, termenul primitiv, a dezvoltat, după pluralul *mezéle*, noi variante de singular: *mezilea*, v. DLR s.v. *mezel*¹ și *mezel*, care s-a impus, în cele din urmă, ca „nume generic dat unor preparate alimentare de tipul salamului” v. DLR, *ibid.*), cât și ale sensului. În timp, accepția „gustare (fină) la începutul mesei” s-a învechit, uzurpată de semantismul creat pe teren românesc „mezeleri”, în generalizare crescândă. De fapt, în glosarea informatoarei, din citatul de mai sus, se pot identifica, în egală măsură, semnificația primară *mănâncă de mezé*, ca în limba bulgară, și aceea ulterioară, specifică limbii române „mezel, consumat, după împrejurări, în momente diferite ale zilei și ale mesei”: *fodată mănâncă și când n-are de ... așa [mâncare] să se sature*.

ielec(e) „pieptar (țărănesc) fără mâneci, cu revere, încheiat în față, confecționat, de obicei, din postav roșu sau negru, ori din dimie albă și împodobit cu găitane; ilic(e)” < tc. *yelek*, bg. *елек*. *Fetele umblă la Lazărișă ... sânt îmbrăcate așa: nosie, în vâlnic și în cămașă cusută și cu eléce* M Va.

1.7.2. Uneori, termenii de origine turcă, prin variantele dezvoltate, reunesc forme din ambele limbi: română și bulgară. Un astfel de caz îl reprezintă *duchean* „magazin, prăvălie” < tc. *dükkan*, bg. *дюкян*, care, în graiul comunităților românești din Bulgaria, are înțelesuri distincte, specifice fiecărei variante, provenind, dintr-o limbă sau alta. Astfel *duchean* „bodegă, restaurant” a fost notat în două localități (M Va, Gh VII): *Nunta mi-a fost colea, în cas-asta marea, atuncea erea un dukán, resturant așa. Și-acolo ne-a fost nunta* Gh VII. Varianta *dughean*, amintind de românescul *dugheană*, a fost consemnată cu sensul etimologic păstrat, de altfel, în ambele limbi, română și bulgară: *Crăciun făcem acușa dă mai multe ori pă an că de ce: dă lă dugán nu putem să cumpărăm nimica și făcem ál puțin dă trei ori* (M Vb). Deoarece *dugheană*, în etapa de față a limbii române, circulă exclusiv cu o conotație depreciativă „prăvălie mică, sărăcăcioasă”, iar *дюкян* este cunoscut în limba bulgară cu două accepții. 1° „prăvălie, magazin”. 2° „atelier meșteșugăresc” credem că accepția neatestată, până în prezent „local de consum, restaurant”, s-a cristalizat la nivelul lexicului dialectal al comunităților românești din Bulgaria.

1.7.3. Există cazuri când împrumuturile turcești din graiurile cercetate reprezintă variante învechite, raportate la ansamblul limbii române, și care corespund, totodată, formei uzuale din limba bulgară. În astfel de situații limba oficială a statului în care locuiesc minoritarii români a contribuit, decisiv, la fixarea variantei primitive din limba română.

calup, în var. *calâp* a fost înregistrat cu două sensuri: 1° C VI, M VI, ZI₂ VIIa, Ci Va „tipar pentru diferite produse din gospodăria țărănească (brânză, chirpici etc.)”: *Acolo [la stână] aveam, calâp cu raznie sedile*. 2° ~ de tină Ci Va „chirpici”: [Pământul pentru țest] *să face ca calâpu de tină*. Cuvântul este menționat în DA, ca variantă, cu răspândire în Muntenia: *calâp de olari, de clopotari* „tipar în care se toarnă materia, metalurile topite” (v. și zicala ieșită din uz *toți dintr-un calâp scoși* „toți deopotrivă” Iordache Golescu, *Scrieri alese*, 1990, 234) (evident, avem în vedere faptul că informația dicționarului-tezaur reflectă realitatea lingvistică de acum un secol). Exemplificări, pe baza documentelor de epocă, în același sens, întâlnim în ȘIO 83: *calâp de ișlic; calâp de săpun; cărămida să se deie calâp de la domnie*. Supraviețuirea termenului în forma primordială, la nivelul graiurilor studiate, se explică prin influența limbii bulgare unde *калып* semnifică nu numai „tipar, model șablon, calapod”, ci în compuse *калып за сапун* sau *калып за масло* are înțelesul „bucată, calup de săpun, de unt”. Diminutivul *калыпче*, precum și derivatul verbal *калыпя* „a modela, a fasona, a confecționa după o formă” (v. DBR s.v.) constituie factori decisivi pentru fixarea variantei primare a cuvântului *calup* în lexicul dialectal al graiurilor românești din Bulgaria.

O situație similară prezintă împrumutul **ceacal** „șacal” < tc. *çakal*, atestat ca atare la D. Cantemir (*Istoria ieroglică*, 26, apud ȘIO, 119): *lupul, hulpea, ciacalul, mâța sălbatică* sau în documente: *blane de ceacal (ibid.)*, întâlnit în vocabularul comunităților românești cercetate: *Noi umblăm aicea la vânat ... avem porci, porci sălbatici, avem vulpi, avem êacâlî, nu știu cum le ziceți voi, iar ca vulpea: êacâl* Dr VIII. Menținerea neîntreruptă a cuvântului în zona prezentată se explică prin aceeași influență a limbii bulgare, favorizată și de un factor obiectiv: existența animalului în fauna sălbatică a zonei în care trăiește minoritatea română din Bulgaria. În acest fel graiurile menționate, prin conservarea variantei învechite, se distanțează de româna standard în care s-a impus împrumutul romanic (< fr. *chacal*, v. DEX s.v.).

1.7.4. Există o categorie de împrumuturi de origine turcă pentru care raportarea, exclusivă, la limba română nu ridică probleme, dat fiind faptul că ele nu figurează în vocabularul limbii bulgare. Uneori, și în cazul acestora, graiurile menționate conservă varianta etimologică:

ciomac Db VIIa, „ciomag” < tc. *çomak*.

orman „pădure” < tc. *orman* în graiurile cercetate, intrând în concurență sinonimică, după cum era de presupus, cu *pădure*, moștenit din latină < *padulem*, a cunoscut, la un moment dat, o îmbogățire de forme, prin dezvoltarea unui compus cu determinant: *orman negru: Voi la ormâne pădure-i ziceți? Dincoace unei-i ormân negru are năuntru ... din toate, din toate lemnele ... are lemn alb, are tei, are scumpie, are ulm, are nuci, asta-i zicem ormân* Dr VIII. În consecință, vechiul termen de origine latină cunoaște o restrângere de sens, însemnând „zăvoi, crâng pe loc șes, pe lângă râuri, în opoziție cu *orman*: *Pădure-i zicem acolo une era ... d-asta pliopi și sălcii, acolo zicem pădure, aicea-i zicem la asta* [pădurea propriu-

zisă] **ormán** Dr VIII. DLR atestă **orman**² ca element regional desemnând 1° „pădure, văioagă împădurită” (Somova – Tulcea). 2° „loc de pășune, cu tufișuri, rezervat pentru îngrășarea turmelor de capre și oi” (Gogoșu – Craiova). Cu un sens apropiat de acela indicat în DLR s.v. 2°, **orman** a fost notat în NALR Olt., III, h. 659 / pct. 958, ca răspuns la întrebarea 2036: „Cum îi spunęți la porumbul semănat des și pe care îl taie verde pentru nutreț la vite”?

meșelic „pădure mică (de stejari)” < tc. *meşelik*, notat în aceeași localitate ca și **orman** (Dragaș Voievoda), figurează în DLR, ca substantiv colectiv, cunoscut prin nordul Dobrogei. Alături de numele colectiv, dicționarul-tezaur înregistrează, cu aceeași restricție teritorială, termenul bază, probabil, din limba turcă: *meşea* „stejar mărunț” < tc. *meşe*. Semnificativ este faptul că **meșelic**, pl. *meşelice* „pădure tânără și deasă, lăstăriș, pâlț de arbori, tufe” apare în ALRR - Munt. și Dobr., III, h. 408 / pct. 877, cu variante *mişelic*, ~-uri / pct. 893, *mişelnic*, pl. *mişelnici* pct. 895, cea mai bine reprezentată fiind *mişilic* / pct. 876, 881, 885, 889, notată și în Gl. Dobr. / pct. 875, 878, 883, 885, 891, 893, precum și în anchetele pentru AFLR: *Crește pă malu Dunării mişilic d-ăla, știi, de salcie, pă mal. pă mal și pă câmpuri p-aicea* / pct. 891. De asemenea, în aceeași sursă: ALRR - Munt. și Dobr., III, h. 417, întâlnim *meşea*, *meşele* / pct. 879, *mişea*, *mişele* / pct. 882 „stejar alb”.

1.7.5. Uneori împrumutul turcesc, întâlnit la nivelul lexicului dialectal descris, îl identificăm în ambele limbi: română și bulgară. Astfel este *giumbiș* s.n. Db VIIIb, M vb, GH VII „glumă, farsă, caraghioslăc”, cu varianta *giumbușe* s.n. pl., Zl₂ VIIa: *Bivolita o luară să facă giumbiș cu ea pă drum Gh VII. Să aprindea foc și o mâna să saie prin foc și ea [soacră] a sărit, că ea, o țăr-așa, ea așa mult îi plăcea să facă giumbușe de-aștea* Zl₂ VIIa. Este adevărat că în limba bulgară întâlnim *джумбуш*, dar la fel de adevărat este că și în limba română sunt atestate ambele forme: *giumbuș*: *Făcea felurimi de giumbușuri* (Teleor, apud ȘIO). *Dispariția lui era o pagubă reală pentru atâția amatori de giumbușuri* (Caragiale, *Scrieri*, 76) și *gimbiș*, atestat pentru Oltenița. DA menționează și elementul arhaic *giumbușlău*, ~-ie „doritor de giumbușuri, căruia îi plac giumbușurile”, întâlnit, de asemenea, în graiurile descrise în derivatul *giumbușlică*: *O mâna să saie prin foc și ea [soacra] a sărit că ea. o țăr-așa, ea așa mult îi plăcea să facă giumbușe d-astea și s-a atârnat toți, să strângea peste ea ca să-i întoarcă, că ea a făcut la alții mult, a scos-o și pe coș ... ca să poată să s-aprindă ... giumbușlică erea ea și să ținea toți după ea* Zl₂ VIIa. Apartenența termenului la fondul elementelor de origine turcă din limba română pare indiscutabilă.

1.7.5.1. Pentru o altă serie de împrumuturi turcești, atestate deopotrivă, în limba română și în limba bulgară, vitalitatea prelungită în graiurile discutate se datorează influenței acesteia din urmă:

baiarac, formă coruptă din *bairac*, însemnând „steag”: *Brezăi cu masche în tot felu, mergea cu baiarăcu pân sat ca țiganii* Db VIIIb, continuă arhaismul *bairac*, prezentat în DA cu trei accepții, dintre care primele două notate cu semnul corespunzător vechimii 1° (în epoca fanariotă) „steag turcesc foarte lat, de mătase

2° p. ext. „companie sau regiment de soldați, mai ales de voluntari înrolați sub același drapel”. 3° (după o comunicare făcută de Ispirescu) [la bâlciuri] „cort cu prăjină înaltă (și, probabil, cu steag în vârl), unde se strânge lumea să petreacă”.

Pentru *bairac*, dicționarele limbii bulgare au reținut aproape aceleași sensuri, dar cu mențiunea „pop.” (v. DBR, DBF s.v.). Unul dintre dicționarele limbii bulgare literare a inclus, din familia cuvântului *bairac*, numai *байрактар* „знаменоносец” și *баирактарка* „жена баирактар” (v. RSBK s.v.), în timp ce, în lucrările mai vechi, apare și adjectivul *байрактарски*, *баирактарчя* „младъ байрактар” (Gerov, III, 22).

1.7.5.2. Pentru alte elemente de origine turcă, existente în vocabularul limbilor română și bulgară, presupunem aportul conjugat, dar în proporții diferite, al celor două coduri lingvistice în conservarea și evoluția semantică a acestora. **Cirac**, după DA 1° „om de încredere”. 2° „slugă domnească sau boierească” 3° „ucenic”, pentru etapa contemporană a limbii române, după DEX: 1° (livr.) „elev, discipol”. 2° (depr.) „persoană care împărtășește, în mod servil, părerile cuiva”. 3° (inv.) „om de încredere al cuiva”, are în limba bulgară accepțiile 1° „ucenic”. 2° „novice, ageamiu”, în lexicul dialectal cercetat, prezintă sensuri suplimentare: 1° DV VIII, M va „ucenic”. [B â t u l] *a fost cîrác la un turc* DV VIII. 2° M vi „(ajutor de) cioban”: *Am avut un om care ni le păzea (oile) acolo: cîrác* M vi. 3° „dascăl”. *Era* [la biserică] *cîrăcu lu popa*. În același timp, se impune să remarcăm actualitatea cuvântului în limba bulgară, evidentă în familia lexicală înregistrată în dicționare: *чиракльк* „apprentisage”; *чиракувам* „faire son apprentisage”; *чиракуване* v. *чиракльк*, *чирашки* „d'apprenti, d'apprentisage” (v. DBF s.v.).

1.7.5.3. Termeni de origine turcă al căror semantism este specific limbii oficiale a statului în care conviețuiesc românii din dreapta Dunării:

beilic < tc. *beilik* („demnitate de bei; fisc, impozit” ȘIO 44) a fost atestat cu înțelesul „impozit, taxă către stat pentru pășunatul oilor”: *Plătești la beilic colo ... la dârjavă, că paște [oile] iarbă la câmp* C VII. Între înțelesurile reținute în DEX (1° „casă pentru găzduit beii și alți trimiși ai Porții otomane”. 2° „vânzare forțată de oi, în favoarea sultanului, la prețuri fixate de turci”. 3° „muncă efectuată gratuit în folosul unui bei sau al feudalilor autohtoni”) nu îl regăsim, întrucât *beilic* „impozit” a fost preluat din vocabularul limbii bulgare, unde, este cunoscut cu sensurile: 1° (ist.) „regiune, provincie condusă de un bei”. 2° „dijmă, impozit” (v. DEB, DBR, DBF). Dicționarele menționate rețin din aceeași familie lexicală *бей* (ist.) și expr. *живея като бей* „a trăi ca un pașă”, adjectivul *бейски* și expr. *живее като бейски*.

berechet < tc. *bereket* a fost întâlnit cu sensul „belșug, spor (ca referire exclusivă la produsele agricole)”: [La prima pâine din recolta nouă] *punea sporici, era a noi aicea o iarbă, sporici, ca să sporească să aibă berekét* Db VIIa. Întrucât în limba română, cuvântul, cunoscut ca regionalism, figurează cu următorul semantism: 1° „belșug, abundență”. 2° „noroc, prosperitate (neastăptată)”. 3° (ironic) „om aducător de noroc”. 4° „om șiret, șmecher, haimana” (v. DEX s.v.), iar

în limba bulgară, cu sensul de bază „fertilitate, fecunditate” (v. DBF s.v.); 1° „плодородие, изобилие”. 2° *цѣстие, късмет; имам ~ „имам много”*; (v. DRB s.v.), se cuvine să recunoaștem atestarea termenului cu sensul specific acesteia din urmă.

bocluc < tc. *bokluk* „fumier, ordure; [fig.] sottise, chose laide, ignoble” (ȘIO, 53) este înregistrat cu același înțeles: [La mort] *mătură și strânge boclucu într-o cofă, nu l-aruncă pără când să pune pomana* Db VIIa. Reținut în dicționarele recente ale limbii române cu semantismul 1° (pop. și fam.) „situație neplăcută, încurcată, în care se află cineva; belea, încurcătură, necaz”. 2° (reg. la pl.) „obiecte (neînsemnate, fără mare valoare) posedate de cineva ca bagaj” (v. DEX s.v.), împrumutul atestă accepția termenului din limba bulgară, fixat, conform dicționarelor, cu restrângere de sens „gunoi, murdărie”. Crearea de noi termeni reflectă aceeași specializare semantică: *кофа (санлък) за боклука* „coș, ladă de gunoi”, *за боклука* „de aruncat la gunoi”, precum și derivatele *боклучия* „gunoier”, *боклуча* „a face murdărie”, *боклучав* „murdărie” (v. DBR s.v.).

Pentru **caimac** „smântână” C VI, adoptarea semantismului din limba bulgară este evidentă, întrucât împrumutul turcesc, la nivelul limbii române, nu prezintă această accepție, ci altele apropiate: 1° „pojghiță de grăsime pe deasupra lactelui fiert sau a iaurtului”. 2° „spuma formată la suprafața cafelei în urma fierberii”. 3° (rar) „strat ars al tutunului din ciubuc, format în jurul și deasupra cărbunelui” (v. DEX s.v.). Totuși, dialectal, în Dobrogea a fost atestat *caimac* „smântână” (ALRR - Munt. și Dobr., II, h. 255 / pct. 880), precum și derivatele create: verbul *căimăci* „a smântâni” și postverbalul *căimăcit* „acțiunea de a smântâni; smântânit”: *Apoi lua mama și căimăcșă oalele, așa să numea căimăcît* (Gl. Dobr. / pct. 880). Graiurile românești din dreapta Dunării datorează conturarea acestui înțeles limbii bulgare unde *caimac* acoperă deopotrivă ambele înțelesuri 1° „caimac”. 2° „smântână” (cf. *каймак разбит* „frișcă” – DBR s.v.) și unde poziția termenului în vocabular nu este singulară: expresia *обирам каймака* „a lua smântâna”, adjectivele *каймакля* în *кафе* ~ și *каймачен*.

pervaz < tc. *pervaz* „cadru, bordură” (ȘIO, 292) apare cu accepția „perete la vasele de bucătărie (tăvi etc.)”: *Cirebne ... alea le-aducem din Balcani, făcute uite-așa și e perváz-așa gogeamite de mare* C VII, absentă din semantismul împrumutului în română: 1° „cadru de scânduri care acoperă rostul dintre perete și tocul unei uși, al unei ferestre”. 2° „șipcă, scândură îngustă, fixată la marginea dinspre perete a unei pardoseli de lemn”. 3° (astăzi) „ramă, cadru (din lemn) pentru un tablou, o oglindă etc.” În schimb, în limba bulgară cuvântul a dezvoltat sensul preluat de graiurile românești: *перваз на сито* „peretii, cadrul sitei” (v. DBR s.v.).

1.8. Elemente lexicale comune cu alte graiuri românești

1.8.1. Muntenia

1.8.1.1. Menționăm variante fonetice identice ale unor termeni, create prin amuțirea laringalei [h]:

oră „horă” – Db VIII, VI, Dr VII, Gh VII, Z₁ VII, Z₂ VIIA, Ci VA, pl. ori Z₁ VIII, VIIA, Se VII: *Jucarẵm acolo-n oră și dă la oră plecarẵm noi amândoi* Z₂ VIIA. *Când lua să cânte, juca mamele dă să scutura oră românești* SI VII. Pentru comparație, *oră* figurează în *Gl. Munt.*, în punctele: 690, 762, 778, 780, 782, 784, 793, 794, 825, 823, 825, 826, 827, 833, 834, 835, 841, 843, 849.

deșt „deget” Db VIIA, DV VIII, Gh VII, I, VII, ca și var. *dești* Db VIIA, a fost refăcut după pl. *deaste* Ci VA: *Să nu se facă strigoi, aice-l tăia [mortul], la deștu-al micu* Dr VII. În *Gl. Munt.* au fost incluse următoarele atestări pentru *dești* / pct. 743, 757, 796, 827, 834, 848, 865. Expresia *ca pe deșt* „gros cât degetul”: *Pentru cergi, gros să toarce ca pe deșt* Ci VA, se întâlnește și în graiurile din stânga Dunării: *Lanu-i de sârmă, împletit în mai multe fire, lan-așa ca pe deșt sau mai gros* AFLR / pct. 952.

par „pahar” Db VII, SI VII, pl. *pare* M Vb, L VII: *Le-a spart páru [socrilor] une le-a pus rachiu și paru l-a spart, dacă n-a fost bună [mireasa]* M Vb; var. *paárele* s.n. pl. art. L VII, a fost, de asemenea, atestată în Muntenia: *Gl. Munt.* / pct. 682; *Gl. Argeș* s.v. *paar* și în Oltenia: TDO / pct. 907, 969, 970, 996; AFLR / 815, iar *par*, pl. *pare* în NALR - Olt., II, h. 283 / pct. 974, 976, 977, 992; TDO / pct. 997.

zar s.n. Db VIIA, b, C VII, M VI, Vb, G V, Z₁ VII, Z₂ VIII și *zaar* Db VIIA „zahar”, după ALRR - Munt. și Dobr., IV, h. 601 se distribuie astfel: *zar* / pct. 760, 763, 767, 769, 771, 774, 777, 779–783, 785, 788–792, 794, 799, 800–810, 821, 825–827, 829, 830, 832–835, 875, 880, 883 și *zaar* / pct. 748, 749, 758, 767, 793, 821, 873–876, 878, 883, 885, 886, 889, 890, 892.

1.8.1.2. Variante fonetice create prin:

disimilare [n] – [m] > [l] – [m] în cuvinte precum:

lume „nume” Db VIIA, b, Dr VIII, VII, S VIII, VII, DV VIII, VII, Ș VI, L VII, G V, Gh VII, Gh M VIII, D Vb, Z₂ VIII, Ci VII, VA, b: *Florea, rumânesc lume* Z₂ VIII, cf. *Gl. Munt.* / pct. 827 s.v..

lumăra „număra”: S VII, Gh VII, Ci Vb: *Și la un an tot să lumără [colacii]* Ci VA; cf. *Gl. Munt.* / pct. 799, 810, 855.

lumi (refl.) „a (se) numi” Z VIIA, Z₁ VII, Z₂ VIII: *Turcii a lumit-o culă* Z₂ VIII; cf. *Gl. Munt.* pct. / 827. În cazul acestui fenomen, cel puțin graiurile cercetate, prin fapte de inovație, depășesc graiurile din aria sudică, prin atragerea de noi lexeme: *lainte* „înainte” G V; *limic* „nimic” Z₂ VIII.

1.8.1.3. Termeni creați în același fel, prin același procedeu:

contaminare: *despinteca* < *despica* și *spinteca* DV VIII: [Somnul] *I-am adus la margini și I-am dăspintecât* (cf. *Gl. Munt.* / pct. 781; Mărgărit 2005, 71–73).

derivare: **măgăreata** „femela măgarului” < *măgar* + *-eață* M VI, Dr VIII: *Dacă nu iese curată* [mireasa], *o poartă pă măgărățită* Zl₂ VIII. DLR face mențiunea „înv. și reg.” pentru derivatul căruia în româna standard îi corespunde *măgăriță*.

1.8.1.4. Dezvoltări de sens comune:

a alerga „a umbla, a se zbate muncind pentru a câștiga bani” < lat. *allargare* (v. DEX s.v.): *Când erea copiii la mine și eream tinără puteam să alérg și să le dau* Zl₂ VIII. *De, eu îți spui* [de bani] *că tu-i alérg!*... *cheltuiam banu muncit de el, trebuia să-i spui și lui* [soțului] AFLR / pct. 690.

cută < bg. *кута* „felie de pepene, cartof etc.”: *Pă cărtofi îi tăiem așa să fie mai mici cútele* D Vb; cf. *Gl. Munt.* / pct. 717, 781, 784, 815, 821, 843: *Puneai două, trei cúte de zahăr pe pâine* / pct. 821.

foiță dim. de la *foaie* < lat. *folia* Ci VII. Va, b „cuvertură de cânepă sau de lână țesută-n război”: *Îmi rămâne decât o foiță, o foiță una de cânepă* Ci VII; cf. TDM III / pct. 834, 844, 852, 856, 858; ALRR – Munt. și Dobr., II, h. 232 / pct. 860, 880, 886, 888, 899; AFLR / pct. 881, 892, 893, 898: *Dup-aia pui o foiță d-astea, zis o cuvertură* / pct. 889.

gloabă „amendă” < v. sl. *глоба* (v. DA s.v.), păstrat în bg. *глоба* „idem”, scr. *globa* „idem”, precum și verbul *globi* (cf. bg. *глобѣ*, scr. *glòbiti*, împrumutat și în albaneză *gjobë* (Mihăilă, *Împrumuturi*, 142), se întâlnește, în egală măsură, în graiurile românești de pe cele două maluri ale Dunării: *Era un bulgar bătrân care la fântână sta cu pușc-acolo și ... cerea să nu vorbească lumea rumânește, Și el le-a pus așa gloabă cu bani că de ce a vorbit rumânește la fântână* Zl₂ VIIa. *Erea nu cmet aicea [...] trecea prin sat aicea și-i lua, care știa rumânește vedeai că-i globă o sută ș-un franc*. Pentru minoritarii români din Bulgaria, *gloabă* și *globea*, cărora le corespund *глоба* și *глобѣ* în limba bulgară, reprezintă termeni uzuali, în timp ce, la nivelul limbii române, pentru aceași termeni, dicționarele fac mențiunea „învechit”, deoarece ei se păstrează, exclusiv, în perimetru dialectal: *Strică recoltele, dacă nu avea grija lor [= cailor], le lua la obor și plăteam gloabă pentru ei* AFLR / 737. *Globi* în graiurile muntenești a fost atestat cu sensuri figurate: 1° „a face greutăți, a păgubi”: *Înseamnă că vă globesc în loc să vă ajut* / AFLR - Munt. și Dobr. / pct. 693. 2° „a jefui, a prăda”: *Era hoți atunci, hoți mulți era nainte, te globă* *Gl. Munt.* / pct. 701.

glod s.n. pl. *gloduri* < magh. *galád*, rus. *глыда* [despre sare; zahăr etc.] „bulgări”: *Sarea venea din România: sare glódur!* S VIII; cf. *Gl. Munt.* / pct. 779, 780, 799, 808, 809.

gogoșele s.f. pl. [fig.] „capsule de bumbac”: Dr VIIa: *Făcea așa niște gogoșele și el înfloreă*; cf. *Gl. Munt.* s.v. *gogoasă* 3°: *Și care mai rămânea,*

gogóșile-alea de nu să mai cocea ele [...] le-adunam **gogóșile**-alea așa și le băgam între sobă și ele înflorea / pct. 806.

a **pleca** [despre plante] „a începe să crească rapid”: *Are bălură [cultura] și bălura jos are morcovi ... dintr-unu așa dă sumă de fire la bălur-aiă și nu mai poți să scapi ... **plecă** bălura și crescú mai mare decât casa* Zl₂ VIII. Termenul a fost inclus în Gl. Munt. / pct. 786, 789, 801, 830, 833: *După ce el [grâul] a răsărit, **plăcă** niște buruieni pân el / pct. 799. Dacă pământu e cald și e ... vița, **plăcă**-ntr-o lună de zile, e **plecătă**, îi **plăcă** lăstărașu-ășa / pct. 830.*

1.8.1.5. Același semantism întâlnim și în cazul unor compuse: adj. f. **întreagă**, cu sensul primordial din latină „intact, neatins” (cf. *integrum*) în sintagmele *casă* ~ G VII, Gh VII, Ci VII, *familie* ~ Zl₂ VIIA semnificând „cuplu conjugal nestabil, nerefăcut”, criteriu după care sunt selectați, la nuntă, nașii, fratele de mână etc. pentru a influența benefic tânăra familie, în sensul menținerii îndelungate în viață a partenerilor”: *O femeie care e căsătorită duce o sticlă cu rachiu și cu păhare. Femei-asta trebuie să aibă copii ... mamă și tată să nu fie morți, să fie familia întreagă, astea să ație și familie nouă, să rămâie așa-ntreagă* Zl₂ VIIA. În Gl. Munt. au fost înregistrate sintagmele *casă întreagă* / pct. 689, 690, 846, precum și *părinți întregi* / pct. 741, ultima dintre ele punând în evidență pregnant semantismul moștenit al adjectivului: *Pune fată [ca soață de mireasă] fată care are părinți întregi, să nu fie fără tată, fără mamă / pct. 743 (Mărgărit 1995, 139–140; 2000, 40–42).*

Aceeași modificare formală, prin schimbarea de gen a determinatului caracterizează compusul *șirul spinării* „coloană vertebrală, șira spinării”: *Acolo pingă șirú spinării [la porc] este așa carne ca și ... două ascoate, mușchi ce este* Ci VII. În Gl. Munt., atestările sunt mult mai numeroase, dar raportate la întreaga provincie: pct. 704, 741, 742, 754, 761, 762, 792, 836, 839, 867: *A căzut și și-a rupt șirú spinării / pct. 742. Folosit absolut, determinatul păstrează genul din structura menționată, deopotrivă în grupele de graiuri de pe ambele părți ale Dunării: Mă-ntorsei cu șirul așa către masă* Sl VII. *Îl spintec [porcul] așa cu cuțitu drept pă șir și-l desfac în două așa (Gl. Munt. / pct. 782).*

1.8.2. Oltenia. Ca și în graiurile olteneste, întâlnim

1.8.2.1. termeni cu forme specifice acestor idiomuri:

făsu „fasole”, atestat în majoritatea localităților românești din zona situată între Nikopol – Kozlodui: Db VIIA, Dr VIII, VII, M VI, L VII, Z VIIIb, Gh M VIII, VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII: *Îți punea oala cu făsuși pã măgar și plecai la stână* M VI. **Făsu**, prezent în folclorul oltenesc: *Hai, mândro, pe deal în sus, / C-a făcut făsuul fus / Și nici haraci nu i-am pus (Teodorescu, P. P., 315). Că de mine s-a legat / Ca făsuu pe arac / Făsuu are soroc / Să suie pân la un loc / Și-ntoarce și leagă bob. (MAT. FOLK., 300), se întâlnește în înregistrările recente pentru AFLR / pct. 904, 908, 912, 933, 940, 942, 946, 951, 959, 962, 964, 966, 992, precum și în Gl. Olt. / pct. 961 112 s.v. **te**: **Făsuu** verde-l culegem din grădină; Dicț. olt., 79 etc..*

1.8.2.2. derivate specifice prin formant:

-cte: mușchete „mușchi la porc” SI VII, cu atestări relativ recente în TDO / pct. 920, 944, 966; AFLR / pct. 929, 945, 949, 955, 956: *Mușketiș îi punem, îi tăiem bășca [...] și-i punem într-un borcan care ... îi facem numa pe ei. mușketiș fripti* / TDO pct. 920.

do-: dopri < do- + opri, prin contragerea geminatei: *Dona a-nvățat cu fetele mele, d-aia ea aicea a doprit la mine* Gh M VII. Este vorba de un prefix bine reprezentat în Oltenia: *doaranjarăți, doars, dofiert, dofast, dogăsit, dogătește, dospus, doterminat* etc. (Gl. Olt. s.v.).

Pentru prefixele *în-* și *pre-*, menționăm selectarea aceleiași baze derivative în ambele grupe de graiuri:

pre-: frământa > prefrământa „frământa din nou”: [Pâinea] *o lăsăm să se dospească iar, și iar o prefrământăm ș-o punem în tăvi d-o coacem* SI VII, cu atestări numeroase în Gl. Olt. / pct. 969, 971, 978, 991, 993: *Frământăm aluatu, dupe aloat mai lăsăm un pic, să dospește și luăm faină iar ș-o prefrământăm* / pct. 969.

în-: înnegura > în- + negură „a însera, a înnopta”: *Mă negurai, fă fetiță fă, cu voi, înegurăți cu voi, fa* SI VII, cf. Gl. Olt. / pct. 934, 948, 969, 973, 983, 986, 989, 991.

1.8.2.3. formații suprasufixate, deasemenea cu aceeași formanti și aceeași bază derivativă: *burtican* „cec la porc” < *burtă* + *-ică* + *-an*: *Al mai mic e burticân, da ăl mai mare e burtă* Ci VII, cu mai multe sensuri în Gl. Olt.: 1° „stomac (la porc)”. 2° „mezel preparat în stomacul porcului”. 3° „mezel preparat din cecul porcului” / pct. 972, 974, 977, 991.

1.8.2.4. extensiuni semantice comune:

a cârpi „a coase”: *În coșuri pune pește. pune gheață, cârpêște coșurile și le trimite dă Sofia* DV VIII. *Taie din vig care cât trebuie, le cârpesc și-apoi le umple cu paie [saltelele]* Gl. Olt. / pct. 954.

fântână „izvor”: *Fântâna* [este] *unde cură izvor* Ci Va, cu atestări multiple în Gl. Olt. / 910, 919, 920, 924, 926, 929, 950, 954, 958: *Fîntîna înseamnă că este un izvor care stă grămadă jos, nu ciutură* / pct. 926.

cotropi „a acoperi” *cotropiai testu* sem.: *L-a cutrupit puii* [atunci] *nu mai crește* [porumbul] NALR - Olt., IV, h. 599 / pct. 996. *Călușarii ereau cutrupiți!* numai cu clopoței (TDO, p. 117 / pct. 929).

păsărel „vrabie”, termen învechit și regional (v. DLR s.v. 1°, cu atestări în localitățile Zlatia, Ciuceani, Slivovic: *La Crăciun, dimineața, tata să scula și frigea păsăreji* SI VII) și multiple, de partea cealaltă a Dunării: *Am umplut sânul cu puii zburători și cân m-am dat jos din fugă, pe scări, mi s-au descins betele și s-a umplut hiserica de păsărei* (Nicolăescu-Plopșor, *Ceaur, Povești olteneste*, 1928, 132; cf. Gl. Olt., Dicț. olt. s.v., NALR - Olt., III, h. 554, 555 / pct. 979, 980, 981, 994, 995).

1.8.3. Transilvania, Banat.

Elementele lexicale comune cu ariile menționate au diverse origini: moștenite sau împrumuturi de la minoritățile conlocuitoare din România, de la popoarele învecinate acestea:

aștală „masă” < sb. *astal*, magh. *asztal* (Gămulescu, *Elementele*, 81): *Trec și rudenii la băiat, la aștală să mănânce* Sl VII. Cuvântul se întâlnește și la românii din Valea Timocului (Nestorescu 1996, 19, 72, 85, 86, 89, 109) în varianta *aștal*.

cânta „a jeli mortul, a bocii” < lat. *cantare*, considerat în DA (s.v. II 5°) propriu Transilvaniei, dar cu exemplificări și din Maramureș, Bucovina, Banat, se întâlnește și în lexicul dialectal cercetat: *La noi aicea sântem mai puțini români, mai mult pă bulgărește cîntă* [mortul] VII.

lumină < lat. *lumina* < *lumen*, răspândit în Transilvania, Banat, Bucovina: *La Înviere trebuie să aducă cu sine și o lumină pe care o aprinde* (S. Fl. Marian); *Fă-mă lumină de ceară / Și mă pune susuoară* (Jarnik, Bârseanu – v. CADE s.v. 3°) se întâlnește cu multiple atestări în zona cercetată: Db VIIb, Ci VII, Vb, Sl VII: *Care-a murit fără de lumină să dă pătruzeci dă lumină, ama la zi mare să dă lumínile astea* Ci VII.

maltăr „mortar” < germ. *Malter*, cunoscut în Transilvania, Banat, rar Bucovina (v. DLR s.v.), împreună cu verbul denominativ corespunzător, au fost atestate și în graiurile descrise: *Pui pleavă și amestec cu tină și sui sus cu cofa și mânjesc. Eu am fost cu maistorii, eu o mältăresc* [casa], *eu mi-am mältărît sobele astea toate* Zl₂ VIII.

morminți „cimitir” < lat. *monumentum*, considerat regionalism pentru ansamblul limbii române (v. DLR s.v. 2°), reprezintă termenul cel mai răspândit din seria sinonimică atestată (*grate, grobiște*): Db VIIb, C VII, DV VII, M Va, L VII, G V, Z VII, Gh VII, Gh M VII, Zl₁ VII, Ci Va, Sl VII: *Ne ducem la morminți ș-aprindem fo lumânare* Gh VII.

nat (la sg.) 1° „ins, individ, persoană”; art. în expresia *tot ~ -ul* „fiecare” < lat. *natus*, atestat pentru Banat și Transilvania 2° „neam”, conform dicționarilor, termen specific Transilvaniei, la românii din Bulgaria apare cu ambele accepții: *La tot natu să dă câte-o țără cânepă* Sl VII. *Ei s-a dat hașca, tot natu nostru s-a făcut malala mare* (idem).

sobă „cameră” < magh. *szoba*, termen învechit și regional (v. DLR s.v.) a fost atestat în mai multe localități din zona cercetată: Gh M VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VII, Ci Va, Sl VII: *L-am ținut nouă zile p-ăsta [pă copil] în sobă, ama era bubat d-ela, d-el spoit* Zl₁ VII. *Ete, scriinu, e coala la el în sobă* Zl₂ VIII.

tișlăria < *tișlăr* „tâmplar” < germ. *Tischler* + suf. *-ie* „accesoriile din lemn la casă: uși, ferestre, etc.; tâmplărie”, termen regional, la nivelul limbii române (v. DLR s.v.), atestat în localitatea Zlatia₂: *Rămasă băiatu să boiască tișlăria*. Zl2VIII cunoaște o răspândire cu mult mai largă pe malul drept al Dunării, împreună cu baza derivativă *тйшлер* (înregistrat în Vidinsko, Lom, Vidin, Trănciovik – Nikopolsko, Kulsko, Mihailovgradsko – Nestorescu 2002, 69).

tuna „a intra” < lat. *tonare*, verb învechit și popular (v. DLR s.v. 4°), cu atestări din aria nord-vestică, se întâlnește și în lexicul descris: *Trebe să tûne să cate nevasta* SI VII.

1.8.4. Dobrogea.

Avem în vedere acele unități lexicale pentru care dicționarele fac mențiunea „Dobrogea, prin Dobrogea” sau neatestatate, întâlnite în aria cercelată și în Dobrogea.

Între acestea se disting mai multe categorii:

1.8.4.1. Cuvinte de origine turcă, împrumuturi la nivelul limbii bulgare și la nivelul graiurilor românești, din Dobrogea. Totodată, acestea constituie elemente specifice pentru graiurile dobrogene, în raport cu celelalte ramificații teritoriale ale dacoromânci:

coșie < bg. *košija* „alergare” < tc. *koşe* „alergare, cursă” (v. DA s.v.). Dicționarul-tezaur califică termenul însemnând „vânătoare” „bulgărisim în Dobrogea”. Sensul întâlnit în graiurile românești din Bulgaria pentru *coșie* Gh M VII, *cocie* Z VIIIa. VI „întrecere, cursă de cai”, cunoaște multiple atestări în *Gl. Dobr.*: pct. 875–878, 883, 892, 893, 894, 897, 898: *La Bobotează umblă, când era vorba de Bobotează de ișa afară cu slujba, ișa flăcăii călări, face coșij. să-ntrecea care să facă coșij ... care are cai mai buni* / pct. 875.

ierindea „răzătoare” < bg. *перице*, tc. *rende* a dezvoltat, în cele două grupe de graiuri, același tip de variantă fonetică: cu proteza vocalei [i]: [Țfecla] *o freacașă, avem mașincă, pe irindeă îi zicem noi* M vb. În graiurile din Dobrogea, varianta protezată *ierindea* „cuțitoaie pentru scos coaja de pe arbori”, este mai aproape semantic de împrumutul generalizat din limba română (*rindea*): *Lua, avea o ierindeă făcută așa ... și să ducea și cura de pă pomi, cura coajă* / pct. 876.

samalâc „construcție (rudimentară) pe lângă gospodăria țărănească, în care se păstrează nutrețul pentru vite și sunt adăpostite vitele” < tc. *samanlik*, menționat în DLR pentru Dobrogea și sudul Moldovei, cu același sens se întâlnește în ambele grupuri de graiuri: *Fânu îl puneam dă vite, îl făceam în samâlîc, rar care n-avea samâlîc d-ăla, zidit așa și pocrăit cu țigle, coperit cu țigle* Gh M VIII. În Dobrogea, termenul cunoaște o frecvență sporită, dat fiind caracterul specializat al construcției (v. *Gl. Dobr.* / pct. 874, 875, 877–880, 883, 889, 891, 898).

șecher „zahăr” < tc. *şeker*, bg. *шекер*, menționat în DLR pentru sud-vestul Dobrogei, precum și în Coman, Gl., pentru jud. Constanța, atestat în *Gl. Dobr.* / pct. 881, Enisala, jud. Tulcea (*Altu striga „a[i] la bomboane”, altu striga „hai cu șekêru, aide”, fel de fel de bunățaturi*) cu aceeași formă și același sens în graiurile românești din Bulgaria: *Am avut un băt lucrător mult ș-a fost cirac la un turc ... și turcu tot l-a picat pă spinare și i-a zis „șekêr momce, șekêr momce”, șekêr, znaci „zahăr”, znaci zahăr mumce, slatco mumce* DV VIII.

tapâie s.n. pl. prin Dobrogea: „act de proprietate” (v. DLR s.v.) < tc. *tapu* (*senedî*) în *Gl. Dobr.* a fost notat în varianta de feminin *tapâie* (explicabilă prin omonimia pl. / sg. între genuri): pct. 875, 878, 883, 891, 892, 893, 895, 898, 900, pl. *tapâi* 878, 892, 895: *Erau împrumătăriți, aveau pământ aicea de la stat și*

chiar părinții noștri avea **tapîj** turcești. Și când a venit românii. ... la 1880 le-a respectat **tapîle** turcești și le-a dat statu pământ după **tapîia** turcească / pct. 898. La românii din Bulgaria a fost notată varianta *tapii(le)*: *Moșul a luat document pe el, aveam tapii turcești la noi acasă, da tapiile veniră de le luară de la muzei* (Budiș, Comunitatea, 149). *Multă lume din sat a lucrat la turci, așa cum a fost și moșu meu. Turcii dădeau acte pentru pământ: tapii de pământ* (id. ibid., 164).

1.8.4.2. Cuvinte create prin mijloace interne. Asemănările dintre graiuri merg până într-acolo, încât, uneori, întâlnim același derivat, chiar dacă înregistrat în stadii diferite ale evoluției. Este cazul pentru *întrecătoare* „concurș, întrecere de alergări între cai”: *Începe, incură cu coșii, cocii cum le zice, coșie e nadbeagvani, cum să spui întrecătoare, întrecă, să-ntrece caii* Z VIIIa. Acestui derivat, în graiurile dobrogene, îi corespund *întreacă* (Gl. Dobr. / pct. 875) și varianta *antreacă* (Gl. Dobr. / pct. 872): *Cum s-ar spune întrecere ... ieși pă un drum sau pă un izlaz și te iei la întreacă* / pct. 875. *Facem antreaca, adică care iese primu, care are calu mai iute și iese primu* / pct. 872. Variantelor regresive inovatoare *întreaca*, *antreaca*, rezultate prin separare din verbul comun celor două grupe de idiomuri, în graiurile românești vorbite pe malul stâng al Dunării, în spațiul cu limitele Lom – Nicopole, ca element de inovație, le corespunde derivatul cu suf. *-ătoare*, dovadă a unui mod specific de dezvoltare a idiomurilor respective. Caz asemănător *caimac* < bg. *каймак* „smântână” C VI, atestat în perimetrul dialectal al Dobrogei, prin derivatele *căimăci* „a smântâni oalele” și *căimăcit* „acțiunea de smântânire a oalelor” (Gl. Dobr. / pct. 880): *Apoi lua mama și căimăcxi oalele, așa să nunea căimăcxi*.

Cuvântului **meregiu** (Gl. Dobr. / pct. 875, 877, 878, 883, 891, 892, 893, 898, 900) „paznic de câmp”, cu varianta *meragiu* (prin atracție cu *merá*) / pct. 896, 898, 900, de cealaltă parte a Dunării, în zona cercetată, îi corespunde *meregău* Z12 VIIIa, formă coruptă din derivatul *meragiu* sau realizată prin schimbare de sufix, fapte de inovație în cazul fiecărei ipoteze în parte.

Pentru **deverică** „cavaler de onoare” Gl. Dobr. / pct. 883, 885, 890, 892, 893, cu variantele *deverigă* / pct. 885, *devorică* / pct. 877, termenul corespunzător atestat din graiurile comparate este *vevera* Z12 VIIb. Fiecare dintre termenii menționați descinde de la *diavor* „cavaler de onoare” < bg. *диавор*, fie ca derivat afectiv⁸ *deverică*, prin asimilare consonantică progresivă totală la distanță [d] – [c] > [d] – [g]: *deverigă* în perimetrul graiurilor dobrogene, fie în graiurile comparate, în aceeași calitate, dar într-un stadiu mai avansat al multiplicării variantelor: asimilare consonantică totală regresivă, la distanță: [d] – [v] > [v] – [v]: *veverica*, apoi prin regresivitate: *vevera*.

1.8.4.3. Aceeași dezvoltare semantică, în cazul aceluiși termen: *argea* „război de țesut” a fost atestată, deopotrivă, în ambele grupe de graiuri „pânza în

⁸ „L'idée de «petit» peut voisiner avec celle «d'aime», «sympatique», «pauvre», elle peut aussi manquer totalement, et alors le diminutif n'exprime que l'amour, la sympathie ou la compassion du sujet parlant à l'égard de la personne dont il parle” (Pușcariu 1937, 310).

lucru din războiul de țesut”: [Marțiseara] să suia pân pod, își da cicricu jos, își tăia **argău** (Gl. Dobr. / pct. 892). Pânză care merge așa firele, asta e **argă** Dr VII. O urzeai și-o-nvăleai pă sul și așezai **argău**, o puneai în duzen acolo C VII. Lumeri acolo dă cât vrei să pui **argău** dă lată C VI.

1.9. Urmare a influențelor străine, exercitate asupra graiurilor prezentate, se impune să amintim dezvoltarea sinonimiei. Perechile sinonimice sunt realizate din termeni diverși, de pildă, dintr-un termen moștenit sau vechi slav și unul împrumutat: *baba* „moașă” / *acușercă* < bg. акушерка; *doi*, *din* ~ „gemeni” / *bliznaci* < bg. близнаци; *drept* „chiar” / *baș* < tc. baş; *drept* „adevărat” / *verno* < bg. верно; *drojde* / *maia* < bg. мая; *fâmie* / *jenină* (< bg. жена) / *nevastă* / *tuiere*; *frigider* / *hădilnică* < bg. хладилник; *ginere* / *zet* < bg. зет; *părinte* / *pop* < bg. поп; *lume* / *ime* < bg. име; *mira* / *ciudi* < bg. чюдя се; *primar* / *smet* < bg. смет.

1.10. Graiurile descrise prezintă, în egală măsură, un aspect conservator-inovator: pe de o parte, se păstrează lexeme și semantisme specifice secolului al XVI-lea, pe de altă parte, se înregistrează dezvoltări și diversificări de sens, de multe ori chiar în cazul unor unități lexicale arhaice (*carte*), fapt ce atestă vitalitatea și uzul neîntrerupt al acestora. Caracterul paradoxal al unor asemenea situații, a fost semnalat și comentat de Sextil Pușcariu (LR, II, 322): „Faptul că găsim inovații și în regiuni cu un caracter arhaic nu trebuie să ne surprindă, dat fiind veșnica evoluție a rostirii unei limbi” (*subl. n.*). Totodată, coloratura regională, conferită de împrumuturile din limbile bulgară și turcă, receptivitatea față de elementul neologic, provenit din limba oficială a statutului în care locuiesc minoritarii români, precum și din româna literară, completează fizionomia idiomurilor cercetate. Identificarea a numeroase elemente lexicale, ilustrând apartenența la unele ramificații teritoriale românești mai îndepărtate (Transilvania) sau mai apropiate (Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea) conturează profilul dialectal de verigă continuatoare a graiurilor românești vorbite de o parte și de alta a Dunării.

CONCLUZII

1. Cercetarea graiurilor românești vorbite astăzi în afara hotarelor de stat ale României este deosebit de importantă, deopotrivă, pentru dialectologia românească și pentru cea generală.

Ariile de răspândire a diferitelor fenomene lingvistice înregistrate oferă date prețioase și istoriei limbii române, deoarece, în cursul evoluției lingvistice, diversele forme dialectale se succed în spațiu, în ordinea în care s-au succedat în timp.

1.2. Descrierea și analiza particularităților dialectale (fonetice, morfo-sintactice și lexicale), pe baza textelor culese în anchetele de teren efectuate, pentru prima dată, în zonele Lom și Nicopole din Bulgaria, demonstrează *in dividu a l i t a t e a r e l a t i v ă* a acestei arii, limitrofe dacoromânei nord-dunărene.

1.3. Zona cercetată, reprezentată de cele 17 localități cu populație românească selectate în volum, se integrează în aria mai largă a graiurilor dacoromâne transdanubiene, aflate pe teritoriile Serbiei (Banatul sârbesc, Morava, Timoc) și ale Bulgariei (Timoc – Vidin – Turtucaia).

1.4. Graiurile studiate constituie, pe de o parte, din punct de vedere sincron, *l i m i t a s u d i c ă* a dialectului dacoromân, atașându-se ca *arie marginală*, graiurilor din sud-vestul Munteniei, din sud-estul Olteniei și, uneori, din Banat, iar, pe de altă parte, din punct de vedere diacronic, puntea de legătură dintre *r o m a n i t a t e a n o r d* și *s u d – d u n ă r e a n ă*, reprezentată astăzi de cele patru dialecte ale limbii române: dacoromân, aromân, meglenoromân și istroromân.

1.5. Interesul pentru studierea graiurilor vorbite în enclava transdanubiană este conferit și de faptul că vorbitorii nu au avut contact cu româna standard (ei nu au beneficiat de școli în limba maternă) și, prin urmare, au conservat idiomul fără schimbări diacronice majore.

Românii transdanubieni sunt în contact permanent cu limba bulgara, limba oficială a statului pe al cărui teritoriu conviețuiesc. Frontierele politice vechi nu au afectat continuitatea lingvistică a acestei arii cu spațiul nord-dunărean; în prezent, asistăm la o asimilare ireversibilă a idiomului – folosit exclusiv în mediu familial.

Din punctul de vedere al conștiinței lingvistice, majoritatea vorbitorilor se autodefinesc *bulgari*, având convingerea că aparțin teritoriului din dreapta Dunării. Ei sunt loiali față de statul bulgar, considerându-se nu numai de cetățenie bulgară, ci și de aceeași etnie cu nativii bulgari.

1.6. Studiarea *c o m p a r a t i v ă* a acestui idiom, dezvoltat în mediu aloglot, atât cu subdialectele dacoromânei, cât și cu dialectele aromân și meglenoromân, precum și referirea, permanentă, la atestările din limba veche, îmbogățește și nuanțează, în general, repartitia dialectală a limbii române, a ariilor dialectale, contribuind la elucidarea unor chestiuni legate de concordanțele interdialectale.

1.7. Demn de reținut, pentru configurația dialectală a românei, este faptul că formarea ariilor dialectale din interiorul unor subdiviziuni teritoriale (dialecte, subdialecte, graiuri) nu a fost determinată de obstacole naturale (cf. Neagoe, în *Tratat* 138-147). Astfel, râurile și fluviile (Tisa, Prutul, Nistrul, Dunărea), devenite, de-a lungul istoriei, granițe politice între graiurile dacoromâne, nu coincid cu limitele lingvistice. Acestea *t r a v e r s e a z ă* cursurile de apă, fie pe direcția est – vest (Prutul, Nistrul), fie de la nord spre sud (Tisa, Dunărea), astfel încât ariile dialectale conturate în interiorul unui subdialect (maramureșean, moldovenesc, muntenesc) sunt *continue* și *unitare*, în general, pe ambele maluri și *discontinue* în interiorul teritoriului național.

Zona cercetată este neunitară din punct de vedere lingvistic, distingându-se, după unele trăsături, două arii dialectale, dintre care cea din împrejurimile orașului Lom este mai conservatoare.

1.8. De asemenea, se cuvine să subliniem *r e l a t i v a u n i t a t e* cu graiurile dacoromâne sudice (unitate invocată ca argument de istoriografia străină pentru a demonstra emigrarea recentă a elementului românesc – în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea – din stânga în dreapta Dunării).

Particularitățile relevate de materialul înregistrat se regăsesc punctual sau în arii restrânse pe malul românesc al fluviului, unele dintre acestea fiind ocurente în arii extinse în vestul și nordul teritoriului, iar altele în dialectele aromân, meglenoromân sau istoromân.

2. Graiurile cercetate păstrează *particularități* sau *tendințe arhaice*, atestate pentru româna veche, și ocurente, astăzi, preponderent, atât în aria vestică și nordică a dacoromânei (în carc, uneori, se încadrează și nord-vestul Olteniei), cât și în dialectele sud-dunărene.

2.1. La nivel fonetic, amintim: accentuarea etimologică în *blăstăm* (ar., mgl.), *acoló* (ar., mgl.); păstrarea lui [ă] aton în elemente de origine latină: *păreche*, *părete* și slavă: *năroi*; [ă] netrecut la [e] în *fămeia*; [e] medial aton, neasimilat în *cete(a)ște*; conservarea lui [i] în *tinăr* (ar., mgl., istr.); trecerea lui [i] la [u] în *zúya* (ar., mgl.); păstrarea diftongilor [ça]...[e]: *alǵáge*, *lǵámne*, *vǵárde*; [qa]: *dǵámuǵă* (ar., mgl., istr.) și [iu] în *a iuvi* „a ivi”.

2.2. La nivelul morfoxicintaxei menționăm: forma etimologică de declinarea a III-a: *salce*, *soție* „soț”; pluralele feminine în *-e*: *aripe(le)*, *burte*, *limbe*; articolul hotărât masculin *-(u)l*: *bubatul*, *copilul* (ar., mgl.); genitiv-dativul format cu ajutorul articolului enclitic *-li*: *căinele pământuli*, *vatra foculi*; dubla articulare a substantivelor în cazul genitiv: *nepoata a babii*; forme pronominale atone silabice de dativ și acuzativ, fără *i-* protetic: *lú răcești*, *să ți scriu* (ar., mgl.); forma articulată a adjectivului *alt* antepus substantivului determinat: *altul sat* (ar.); formarea superlativului absolut la adjective și adverbe cu ajutorul adverbului *mult*, în calitate de morfem al acestui grad de comparație: *mult ușoară* (ar., mgl.); forme aglutinate ale numeralului ordinal: *d-adora* (ar.); trecerea la conjugarea I a vb. *a scrie*: *scria* (ar.); *a ști*: *a știat*; forma *ar* (ind. prez. pers. a 3-a pl.) „au” de la verbul *a avea*, în sens posesiv (dialectal în ar.); imperfectul: *ăreá(m)* al verbului *a fi* (dialectal în ar., mgl.); inventarul și particularitățile formale ale subclasei

prepoziții: *a* „la”, *drept* „în fața”, *deasupra de*, *fără de*, *dângă / dingă*, *îngă*, *pângă / pingă* (cf. ar., mgl). precum și posibilitățile semantice și distribuționale ale acestei categorii morfologice: *de*, *înspre*, *peste*, *printre*.

2.3. În legătură cu sintaxa frazei, remarcăm, de asemenea, continuarea unor tendințe arhaice, cum ar fi, spre exemplu, cumulul unor mărci sintactice și conservarea, într-o formă coruptă, a vechiului *derep ce că* > *dipcă* pentru introducerea subordonatelor concesive.

3. A f i n i t ă ț i l e cu graiurile dacoromâne sudice reprezintă o consecință firească a proximității geografice.

3.1. La nivel fonetic remarcăm: forme oxitone pentru ind. și conj. prez., pers. 4-5, la verbele de conjugarea a III-a: *ardém*, *făcém* (dialectal în ar. și mgl., general în istr.); trecerea lui [i] în seria posterioară [u] după labiale: *butu*, *tămuie*; păstrarea velarelor [c], [g], a africatelor [č], [ğ], a dentalelor [t], [d] și a ocluserelor palatale [k], [g]; fricativizarea lui [d] la [z]; palatalizarea labialelor nu e generală, prezentând coocurența cu labialele nealterate (mgl.). Aceste graiuri reprezintă o zonă intermediară între teritoriul care conservă o veche arie a iotacizării (estul Olteniei, Muntenia, sudul Dobrogei, sud-estul Transilvaniei și Țara Moșilor) și regiunea sudică inovatoare, reprezentată de dialectele aromân și meglenoromân și sud-vestică a subdialectului bănățean; dispariția lui [h] inițial sau median: *oră*, *paar* (mgl.); sonorizarea lui [c] în *furnigă* (ar., mgl.); disimilarea consonantică: *lume* „nume” (istr.); metateza în *bătârn* (ar., mgl.); afereza în *fârși*; ocurența lui *-n* în paradigma verbului *a ieși*: *inșim* (dialectal în ar.).

3.2. La nivelul morfofintaxei menționăm: desinența *-ije*: *vulpija*; genitivul *luncî* (cu păstrarea velarei); articolul adjectival în forme variabile după gen și număr: *ăl*, *ăi*; *a*, *ale*; articolul invariabil *alde*: *alde Luică* (mgl.); formele *fun*, *fo* ale pronumelui (adjectivului) nehotărât *vreun*, *vreo*; pronumele nehotărâte: *cinevașca*, *cuivașca*; numeralul ordinal format cu articolul *a* (facultativ) + prepoziția *de* + numeralul cardinal: *la zăua a de două*; valorile perfectului simplu: construcția *va* + conjunctivul „trebuie să...”, ocurență în limba veche, în zona sudică, atât cu semnificația de necesitate, cât și cu cea temporală de posterioritate, păstrând valoarea modală ca dialectele aromân (dialectal) și meglenoromân (rar): *va să faci că nu e cine*; folosirea adverbului restrictiv *decât* în construcții pozitive: *am avut decât un odel*.

4. Concordanțe cu dialectele sud-dunărene

4.1. La nivel fonetic: rostirea lui [e] la inițială, fără varianta cu *ĭ*, în formele pronumelui personal: *eu*, *el*, *eale* și în paradigma verbului *a fi*: *este*, *era(m)* (ar.); dispariția lui [l] final a fon, desinență de plural a unor substantive nearticulate, terminate în *-n*, *-r*: *an* (pl.), și din desinența de plural *-uri pensioner* (pl.), *jocur* (mgl.); conservarea lui [l] etimologic în forma verbală cu metateză *ulta* > *luta*: *să lută* „se uită” (ar., mgl., istr); dispariția lui [n] în paradigma verbului *a arunca*: *arucă* (ar., mgl.); forme de dativ și de acuzativ, pers. 1 și a 3-a pl.: *lă*, *nă*: *nă ducea*, *lă zăcem* (ar., mgl.).

5. Dintre *trăsăturile tipice* (absolute și relative) – care nu apar în arii învecinate — reținem: rostirea plenisonă a lui [i] final, a fon marcă a pluralului la substantive masculine și feminine nearticulate: *banī, vulpī* și a lui [i] la finala cuvintelor terminate în consoană sau grupuri consonantice: *bumbaci, untī*; rotacismul lui [-n-] în cuvinte de origine latină: *dumirică, purea*; articolul enclitic -(u): *carul, satul, Radul*; articolul hotărât enclitic -li la genitiv-dativul singular al substantivelor masculine și neutre: *buricu copiluli, spusai domnuli*; forme analogice în paradigma unor verbe: *audea, să nu mintem, simteam*; crearea unui număr de conjuncții, neatestate, care derivă din predilecția pentru marcarea (redundantă) a raporturilor sintactice: *că de ce* (cauzal); *pentru de că să* (final); *ce de, că de care* (atributiv); *dinca, dinca de, dipcă* (concesiv); *că cu ce* (instrumental), precum și din nevoia de a preciza o serie de nuanțe circumstanțiale în cadrul aceluiași tip de subordonate: *de, că să, pentru de că să* (final); *că, de ce, că de ce* (cauzal); *de, ce de, că să, că de care* (atributiv); topica adverbului *mult* cu ajutorul căruia se construiește superlativul absolut al adjectivelor și al adverbelor: *mult băiat bun; mult înrosă frumos*.

6. Datele înregistrate, analizate din perspectivă geografică și diacronică, dovedesc p e r s i s t e n ța unui strat dacoromân vechi în dreapta Dunării, peste care s-au suprapus, de-a lungul timpului, elemente lingvistice importate din stânga fluviului, determinate de relațiile matrimoniale stabilite între românii de pe ambele maluri.

Gruparea faptelor de limbă după criteriul repartiției geografice și coroborarea lor cu atestările din limba veche demonstrează existența concordanțelor lingvistice inter- și intradialectale atât în ceea ce privește arhaismele, cât și inovațiile comune (deși acestea reprezintă fenomene relativ vechi, ele nu prezintă stadiul originar). G. Ivănescu (1980, 302) considera că „dialectele sau graiurile [românești] care se grupează împreună, din punctul de vedere al arhaismelor, se grupează și din punctul de vedere al inovațiilor (cf. Avram 1978, 249; Gheție 1988, 165-171).

Prin elementele a r h a i c e și i n o v a ții, graiurile studiate se apropie, pe de o parte, de grupul dacoromân nord-vestic, în care se integrează și aromâna și meglenoromâna (cf. Saramandu 2004, 227), iar, pe de altă parte, de graiurile dacoromâne sudice.

Asemănările (fie arhaice, fie inovatoare) dintre graiurile cercetate și dialectele sud-dunărene, cu precădere cu meglenoromâna, dovedesc poziția lor i n t e r m e d i a r ă între acestea și dacoromâna din stânga Dunării, confirmând, astfel, opinia lui Sever Pop (1966, 366) privind alegerea localității Bătinți (Batinac) din Serbia pentru ALR (pct. 3), ca reprezentativă pentru cel mai sudic punct al dialectului dacoromân vorbit în afara granițelor de stat: „j'ai voulu attirer l'attention des chercheurs sur l'existence, de nos jours, d'un contact linguistique possible entre les dialectes dacoroumain et aroumain”.

Ca a r i e p e r i f e r i c ă, zona studiată păstrează, în toate compartimentele limbii – fonetică, morfosintaxă și lexic – particularități semnalate în româna veche.

În funcție de repartiția fenomenelor constatăm: a) a r i i u n i t a r e, pe de o parte, cu graiurile dacoromâne sudice, iar, pe de altă parte, cu cele nord-vestice, mai conservatoare; b) a r i i d i s t i n c t e, care, în funcție de distribuția unor trăsături, presupun raporturi lingvistice vechi cu dialectele sud-dunărene.

Dunărea, barieră naturală și politică, nu marchează limita lingvistică dintre graiurile dacoromâne vorbite pe ambele maluri ale fluviului.

Existența unor particularități individualizatoare, distincte față de cele ocurente pe malul stâng al Dunării (v. *supra* 5.), precum și conservarea rotacismului și a articolului hotărât enclitic *-(u)l*, particularități atestate în graiul vlahilor balcanici până în secolul al XVI-lea, constituie argumente importante împotriva ipotezei, nefondată documentar, privind o pretinsă emigrare recentă a românilor pe actualele teritorii ale Serbiei și ale Bulgariei.

*

* *

Lipsa documentelor care să menționeze dislocarea (pașnică) de populație de la nordul spre sudul Dunării, pe teritoriile actuale ale Bulgariei și ale Serbiei este suplinită, *a silentio*, de lingvistica spațială care confirmă lingvistica istorică (cf. Pușcariu 1994, 299). O parte dintre strămoșii dacoromânilor transdanubieni continuă romanitatea locală. Aceasta s-ar fi pierdut dacă n-ar fi stat în legătură permanentă și directă cu populația din stânga Dunării.

TRANSCRIEREA FONETICĂ

Corpusul de texte reproduce cu fidelitate banda magnetică (sonoră), înregistrată în anchetele dialectale, cu ajutorul sistemului de transcriere fonetică (litere și semne), elaborat de autorii *Atlasului lingvistic român* (ALR), completat și aplicat, ulterior, de către colectivul de dialectologi al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, în volumele de texte dialectale publicate (sau aflate în manuscris) (cf. TD – Porțile de Fier; TDM I-III; TDD; TDBN; TD-Bas).

Sistemul de transcriere ALR a fost rafinat, beneficiind, pe de o parte, de tehnica modernă de înregistrare, iar, pe de altă parte, de apariția unor studii cu caracter teoretic și metodologic privind modul de organizare sintactică, precum și caracteristicile exprimării orale non-normate. Inovațiile adoptate, în ultimele decenii, de către transcriptori au vizat, în principal, segmentarea textului dialectal în funcție de *limitele* (sfârșitul) *unităților intonaționale ale exprimării orale*, cu ajutorul unui sistem binar de bare oblice (/; /), fără semnificație ortografică, renunțându-se astfel, la structurarea textului pe baza unităților semantico-sintactice. Criteriul de distingere a celor două tipuri de contururi este impresia subiectivă a dialectologului care a transcris textul. Acest mod de abordare a impus eliminarea semnelor de punctuație convenționale (punct, virgulă, punct și virgulă) și, în consecință, s-a renunțat la majuscule¹.

Pentru nuanțarea transcrierii au fost păstrate unele semne tradiționale de punctuație (care marchează, odată cu limita unității melodice, și caracterul ei): semn de întrebare (?), semn de exclamare (!) și două puncte (:), precum și pauzele perceptibile, redade prin puncte de suspensie (...).

Acest procedeu de notație a fost descris, în amănunt, de Magdalena Vulpe (cf. TD-Porțile de Fier, XXXIII – XXXVI; TDM I, XVII – XIX; Vulpe 1980, 46 – 47).

Tot pentru redarea intonației, un alt mijloc grafic utilizat este *accentul* (cf. TDM I, XIX):

– accentul ascuțit (´) notează vocala din silaba accentuată a unui cuvânt polisilabic sau, uneori, a unui grup de cuvinte care formează, din punct de vedere accentual, o singură unitate: *nú_´ ma-î ca cum am făcút naînte* (138); *și n-á_´ vrut să-m dăa dulcétur!* (146); alteleori, am recurs la accentuarea monosilabelor atunci când a fost percepută o diferență ocazional-afectivă față de rostirea aceluiași cuvânt cu accent de intensitate: *noî n-am văzút / nu știm / șî_´ îăr o babă / hába gîă // o bába îar / spúne c-a văzút_´ î_´ ũ_´ jed*; de asemenea, s-au marcat, prin două (sau mai multe) accente principale (ascuțite), silabe ale aceluiași cuvânt, fie pentru a reliefa faptul că locutorul silabisește cuvântul respectiv, fie, în textele versificate, pentru a

¹ Posibilele ambiguități provocate de scrierea cu literă mică a antroponimelor, toponimelor sau a unor sărbători religioase au fost rezolvate prin note explicative.

respecta întocmai intonația și unitățile accentuale specifice acestora: *fke-măi este rósîță* (135); *vécérînc* (159);

– accentul grav (´) sau secundar a fost notat pe cuvintele polisilabice, pe cele compuse (inclusiv numerale), în combinații de cuvinte care formează expresii stereotipe, ca o formă a reliefării afective: *ánu dóošcînc* (69); *atúnca jera așa / maj frumós așa jera / maj veselije; cum máma n-aj cătát* (Ş).

– accentul de intensitate (˘) notează o silabă pronunțată dinamic, având o valoare stilistico-afectivă: *ófl máma / máma / májcițe* (124); *că dă cē n-ávam țoále* (148).

În anumite situații, pentru numeralele compuse, am respectat pronunțarea distinctă, accidentală, a elementelor componente: *şáptezăc și ob _ dă aní* (148); *şápteză_și şápte* (207).

Pentru notarea nuanțelor vocalice sau consonantice intermediare am recurs, din motive exclusiv tehnice, la redarea lor prin $\frac{d}{z}$, $\frac{t}{l}$ (cf. TD-Bas., XXXII; TD-Ung. CLXXX).

În continuare, dăm, în ordine alfabetică, lista semnelor întrebuițate în transcrierea fonetică a textelor. După semnul egalității, indicăm, pentru semnele folosite de noi, corespondentul cel mai apropiat în sistemul de transcriere al Asociației Fonetice Internaționale, publicat de D. Jones în *Lautzeichen und ihre Anwendung in verschiedenen Sprachgebieten* (Berlin, 1928, 18 – 27).

- a (cea mai deschisă vocală din seria centrală: *î, á, ă, ǣ, a*) în munt. *cap.* = între a și ɑ.
- ä (cea mai deschisă vocală din seria anterioară : *i, e, ɛ, á, ä*) în bucov. *păle* „piele” = æ.
- â (a cu nuanță anterioară, între a și ä) în munt. *stăi* = între a și æ.
- ã (vocală cu deschidere mijlocie din seria centrală) în munt. *păr* = ø.
- ǣ (*ă* deschis) în mold. *bǣrbát* = B.
- â (vocală din seria centrală, între ä și î, mai aproape de î) în mold. *cásá* „casă” = între ø și í.
- b (oclusivă bilabială sonoră, corespunzând surdei p) în munt. *bun* = b.
- c (oclusivă velară surdă, corespunzând sonorei g) în munt. *corb*; semn întrebuițat înaintea vocalelor *a, ă, á, î, o, u*, înaintea consoanelor sau la sfârșitul cuvintelor = k.
- ĉ (africată alveolopalatală surdă al cărei element fricativ este un ș, corespunzând sonorei ĝ) în munt. *ĉáră* „ceară” = între Ț și Ȧ.
- ĉ (africată alveolopalatală surdă, cu nuanță mai palatală) în trans. éur „ciur” = între Ț și Ȧ, dar mai aproape de Ț.
- č (africată palatoalveolară surdă al cărei element fricativ este un ș, corespunzând sonorei ĝ) în maram. *čăr* „cer” = Ȧ.
- č (africată alveolopalatală surdă, între č și ĉ) în maram. *čěr* „cer” = între Ț și Ȧ, dar mai aproape de Ȧ.
- d (oclusivă dentală sonoră, corespunzând surdei t) în munt. *domn* = d.

- đ (oclusivă dentală sonoră, puțin palatalizată, corespunzând surdei *t*) în mold. *únd'e* „unde” = între *d* și *d*.
- d' (oclusivă palatoalveolară sonoră, corespunzând surdei *t*) în trans. *d'in* „din” = *d*, aproape de *ɟ*.
- đ (africată dentală sonoră, corespunzând surdei *t*) în mold. *đic* „zic” = *dz*.
- e (vocală din seria anterioară cu deschidere mijlocie) în munt. *vezí* „vezi” = *e*.
- ę (*e* semideschis) în mold. *píęsti* „pește” = între *e* și *ɛ*.
- ę (*e* deschis) în trans. *vęde* = *ɛ*.
- ę (*e* închis) în mold. *vęde* = *e* (mai închis).
- ē (vocală centrală cu nuanță anterioară, între *ā* și *e*) în băn. *fásē* „face” = între *e* și *ə*.
- ě (*ě* deschis, între *ǣ* și *ɛ*) în trans. *ašě* „așa” = între *ɛ* și *B*.
- f (fricativă labiodentală surdă, corespunzând sonorei *v*) în munt. *fin* = *f*.
- g (oclusivă velară sonoră, corespunzând surdei *c*) în munt. *gol* = *g*.
- ǧ (africată alveolopalatală sonoră al cărei element fricativ este un *ʒ*, corespunzând surdei *č*) în munt. *ǧer* „ger” = între *ɟ* și *ɟʒ*.
- ǰ (oclusivă velară sonoră palatală, corespunzând surdei *k*) în munt. *ǰem* „ghem” = *g*.
- h (fricativă laringală surdă) în trans.-mold. *hájnă* „haină” = *h*.
- ħ (fricativă laringală sonoră) în trans. *hóħot* „hohot” = *h*.
- ħ (fricativă palatală surdă, corespunzând sonorei *y*) în mold. *ħir* „fir” = *ç*.
- i (vocala cea mai închisă din seria anterioară) în munt. *fir* = *i*.
- ĩ (*i* deschis) în mold. *védi* „vede” = *ĩ*.
- î (vocala cea mai închisă din seria centrală) în munt. *cînd* = *ĩ*.
- î (vocala centrală cea mai închisă, cu o nuanță anterioară, între *i* și *ĩ*) în trans. *rîu* „râu” = *ĩ*.
- j (fricativă palatoalveolară sonoră, corespunzând surdei *ʃ*) în trans.-mold. *jar* „jar” = *ʒ*.
- ĵ (*j* puțin muiat, corespunzând surdei *ʃ*) în olt. *ĵunǧ* „junghi” = între *ʒ* și *z*, mai aproape de *ʒ*.
- ĵ (*j* muiat, corespunzând surdei *ʃ*) în munt. *ĵug* „jug” = între *ʒ* și *z*.
- k (oclusivă velară surdă, identică cu *c*. Semnul se întrebuițează numai înaintea lui *e* și *i*) în băn. *kip* „chip” = *k*.
- ķ (oclusivă velară surdă puțin palatalizată) în munt. *ķip* „chip” = între *k* și *ķ*.
- ķ (oclusivă velară surdă palatală, corespunzând sonorei *ç*) în mold. *kišór* „picior” = *k*.
- l (laterală alveolară) în munt. *pălărije* „pălărie” = *l*.
- l̥ (*l* puțin palatalizat) în trans. *l̥el̥e* „ele” = *l̥*.
- l' (laterală palatală) în arom. *ħil'u* „fiu” = *ħ*.
- ł (laterală velară) în maram. *cał* „cal” = *ł*.
- m (oclusivă nazală bilabială) în munt. *másă* = *m*.

- ȱ (nazală labiodentală cu ocluziune incompletă, înainte de *f, v*) în *î൬vát* „învăt” = m,
 n (oclusivă nazală dentală) în munt. *mîă* = n.
 ń (oclusivă nazală dentală puțin palatalizată) în mold. *pîńi* „pâine” = n,
 ń (oclusivă nazală dentală palatală) în mold. *ńel* „miel” = n.
 ȳ (nazală cu ocluziune incompletă, urmată de constrictive și lichide) în *î൬sir* „înșir”.
 ŋ (nazală velară, urmată de *c/k, g*) în *ńycă* „încă” = ŋ.
 o (vocală posterioară cu deschidere mijlocie) în munt. *pot* = o.
 ɔ (o deschis) în trans. *póťě* „poate” = Q.
 ǝ (vocală centrală cu nuanță posterioară, între *o* și *ă*) în *fǝmėie* „femeie” = *o* și *a* .
 ɔ̞ (o închis) în mold. *dihor* = o (mai închis).
 p (oclusivă bilabială surdă, corespunzând sonorei *b*) în munt. *par* = p.
 r (vibrantă apicală alveolară) în munt. *rar* = r.
 ʀ (r cu mai multe și mai puternice vibrații) în trans. *řu* „râu”.
 s (fricativă dentală surdă, corespunzând sonorei *z*) în munt. *sórá* = s.
 ś (fricativă alveolopalatală surdă muiată, corespunzând sonorei *ź*) în băn. *fáse* „face” = ǧ.
 š (fricativă alveolopalatală surdă, aproape identică cu *ś*, dar mai puțin muiată, corespunzând sonorei *ž*) în mold. *fási* „face” = ǧ.
 ʃ (fricativă palatoalveolară surdă, corespunzând sonorei *j*) în mold. *ši* „și” = S.
 ʃ̣ (ʃ puțin muiat, corespunzând sonorei *j*) în munt. *muš`k* „mușchi” = între S și ǧ, mai aproape de S.
 ʃ̣̣ (ʃ muiat, corespunzând sonorei *j*) în munt. *ašá* „așa” = între S și ǧ.
 t (oclusivă dentală surdă, corespunzând sonorei *d*) în munt. *tátã* = t.
 ṭ (oclusivă dentală surdă puțin palatalizată, corespunzând sonorei *dʹ*) în mold. *múnťe* = ț.
 ṭ̣ (oclusivă palatoalveolară surdă, corespunzând sonorei *dʹ*) în trans. *frátě* „frate” = între ț și c, mai aproape de c.
 ṭ̣̣ (africată dentală surdă, corespunzând sonorei *ʧ*) în munt. *ťin* = ts.
 u (vocala cea mai închisă din seria posterioară) în munt. *bun* = u .
 ʊ (u deschis) în olt. *p-urmä* = între u și o.
 ɯ (vocală centrală cu nuanță posterioară, între *i* și *u*): *tămúje* = *i* și *u*.
 v (fricativă labiodentală sonoră, corespunzând surdeii *f*) în munt. *vávã* = v.
 w (fricativă bilabială sonoră) în ucrain. (la huțuli) *wodá* „apă” = w.
 z (fricativă dentală sonoră, corespunzând surdeii *s*) în munt. *zac* = z.
 ž (fricativă alveolopalatală sonoră muiată, corespunzând surdeii *š*) în băn. *žánã* „geană” = ǧ.
 ẓ̌ (fricativă alveolopalatală sonoră, aproape identică cu *ž*, dar mai puțin muiată, corespunzând surdeii *š*) în mold. *žánã* „geană” = ǧ.

marchează o pauză perceptibilă făcută de informator în vorbire, care nu e neapărat legată de schimbarea liniei melodice; ea poate fi determinată de o ușoară ezitare a informatorului sau poate fi, pur și simplu, pauză de respirație.

- / marchează limita unei unități melodice cu intonație nonterminală.
- // marchează limita unei unități melodice cu intonație terminală.
- : marchează limita unei unități melodice care precedă un dialog sau o enumerare etc. (vezi TDM, I, p. XVIII).
- ? notează intonația interogativă a unei unități melodice.
- ! notează intonația exclamativă.
- ?! notează intonația interogativ-exclamativă.
- „ ” încadrează pasaje de vorbire directă.
- « » încadrează pasaje de vorbire directă citate în cadrul altei vorbiri directe.
- [...] indică omiterea unui fragment, mai scurt sau mai lung, din textul transcris, atunci când pasajul respectiv nu este semnificativ din punct de vedere lingvistic sau nu are legătură cu conținutul mesajului.
- [] încadrează intervențiile (întrebările) anchetatorului sau ale altor persoane care asistă la înregistrare; de asemenea, acele titluri de texte care nu sunt redată în transcriere fonetică ori, atunci când, din diverse motive, redarea în transcriere fonetică a informațiilor indicând numele și vârsta informatorilor nu a fost posibilă. Pentru inteligibilitatea textului, se introduc între paranteze drepte, pe de o parte, silabele, nerostite de subiect: *mă premențăm la paș[te] cu șa* (55); *a sómo[vit] nič řígánĭ n-ávem* (72), iar, pe de altă parte, explicațiile unor forme contrase prin haplologie: *č-ø* [= nici eu] *nu řtiŭ* (77).
- [?] (după un cuvânt) arată că anchetatorul se îndoiește de exactitatea formei înregistrate.
- [!] arată că informatorul râde.
- [!!] arată că informatorul râde foarte tare.
- [ε] arată o ezitare a informatorului.
- [k] arată că informatorul s-a corectat.
- [r] indică repetarea, de către informator, a unui cuvânt sau a unui fragment.

TEXTE

DEBOVO

[Date despre subiect]

[Care-i numele?]

lúmele meu? //

[Da.]

mărija //

[Și mai cum?]

mărija còbánova //

[Și sunteți născută aicea în sat?]

aijîca sîn_născută / îñ_sátu_òsta //

[Și mama, tala, tot aicea?]

táta e născút aijîca // ma máma e născută î_áltu sat // îñ_slátina //

[Și e departe Slatina?]

ã nu je mul_dăpárte // aijîca la ... zéce kilométri să fie //

[Și carte, școală cât ați făcut?]

școálă am / pînă-n tréti claș // sédmi clas // șapte cláș //

[Ați făcut școală românească?]

nū / școálă bulgărăscă //

[Mama a făcut școală românească?]

nú // nú // níminí [ε] / tot bulgărăscă a fost școála //

[Omul tot de aicea?]

tot aijîca născút /

[Tot „rumân”.]

tot rumín și el //

[Și copii?]

n-ávem copii / añ_luat // am luat o fătă // o fătă //

[Și pe unde ați fost plecată să stați mai multă vreme?]

no / e! aijîc-am_fost / îñ_sat //

[Ce ați lucrat înainte?]

tot la mándr-añ_lucrát // am făcút brînză / am [ε] añ_lucrát la tékésé / erá

și // făc_ám la mándră // acúșa... cásniij //

[Mi-ați spus că sunt multe sate românești aici prin jur. Câte sate românești cunoașteți?]

dă / éste-acúșă / aijîc-al nóstru e dēbovo // d-acîlĕă / ācólĕă éste cērcovîța //

éste sòmovit // ā... d-acîlĕă șamléuu // i zîcē dól' nivit acúșă / ma șamléu // guljánti //

găurénju / ă... șăcovo / și-ŋ_cupriva éstē... tot ca la noi // și rumín! / și... gígén!¹
éste_çăr //

[În toate satele sunt și români și bulgari? Sau sunt numai sate de români?]

șă cum e-ŋ_găurén! / e númăi sátu dă rumín! // îŋ_găurén! / îŋ_șamleō / ń...
sîmovíti / e númăi sad_dă rumín! //

[Câți ani aveți?]

émi... șájzășîopt / mîerg pă șájzășîndò //

[Cum vă împăcați cu bulgarii?]

bîne // aî nóștri să mărítă la iei / aî lor la... ne-am amestecăt //

[Înainte vreme, când erai fată, tot așa se amestecau?]

tot așa // da și șî turc / pă úne sînt_ça ! rumán?_d-ále noăștre// și cu turz_

ne-am amestecăt //

mărija còbánova

mîerg pă șájzășîndò [de ani]

brîŋza

[Cum faceți brânza?]

émi brîŋza / láptele l-ei / li stricór! / d-acîleja il fkerbém // láptele / ă_răcés

_cît trébue / cum il mulj_dă la vacă / dă la oăe // d-acîleja-i puî maçá / il faj_brîŋ-
zâ //

[Și cum faci brânza?]

émiil îŋkégj / il puî îŋ_sedilă / să stricoară / o taj / d-acîleja faș_sălămúră /

o puî_î_sălămúră / o taj / și-ncêp! s-o mănînc //

[Așa repede?]

ē pěj! // acúșa o fac / dāsără o taj / și e gáta șî dă mîncăre //

[„Salamura” cum o faci?]

è_pěj cu sárē / zăr puî / și sáre puî /

[Cum știi că este bună „salamura”?]

émi știi la... la o sútă dă kile dă ápă / la o sútă dă kile dă zăr / puî...

dóozășîpátru dă kile dă... sáre / șa áre opredelit acólo / cât să puî //

[Nu încerci cu un ou?]

da și cu ou... / să-ncărcă... / acúș șî_cu sárē- / așa o fac dă o puî pă șa / dă

șáde dóozășîpátru dă cásur! // j'_d-acîleja... o fac pûfîn mai slábă cu ou / dă tHorⁿ
la brîŋzâ //

¹ Numele satului îi este sugerat de gazdă, informatoarea Dimitrinca Radcova Mateeva [= VIIb].

[Din zer ce faceți?]

émi zǎru... êe să fac? il dăm la porc / dacă vrêi... / il fkerbî și fac úrdă //

âma-î dăm la porcî //

[Și faceți și urdă?]

da //

[Urda cum o faceți?]

émi cum!... fkerbî zǎru / âma trébe să-l laș pûțîn să... / să acrească / că dacă

éste așa dúlce cum il scoz ǎ nu pȃ_ să dea // pîțînél / o zî /

dóq-așà să stȃ_ și /... il puî pă foc și-l fac //

[Asta faci din lapte de oaie? Da?]

și dî_ oac / și dă căpră / și dă vacă // din to_d lăptele pȃ_ să făcā brînză //

[Da' urdă nu se poate face?]

dă pȃ_ate d î_{to} / zǎru să făce úrdă //

[Și din vacă?]

dá / dá // să făce //

[Ce adunați pe deasupra?]

émi âsta făcî / cășcāvát / áċa-e úrdă dă o-adúnî pă dásúpra / âma ċa dîp_

zǎr // pos_ să-l fac și dîp_ lăpte ma // lăptele trébűe să-î puî ā... lăpte covásîl // că

să-l prisecêșl // că să scoțj úrdă / múltă // amînterċa... / dîp_ zăr íáse mai pûțînâ / nałi... //

[Și cheagul cum îl faci?]

émi / kágu... cumpărám maċá // o cumpărám //

[Când erai fată cum se făcea cheagul?]

dă lā... nel / cîn tăċá // loaj kágu și...

[Și?]

îl / cu iel îñkegá //

[Cum îl făcea de la miel?]

émi el să mŭjá / î_jel áre kag acólo //

[Unde?]

în nel //

[Unde?]

nú e la búrtă aijă este // șî ia kágu-ola șî...

[Și îl ținea tot anul? Sau cum făcea?]

iej... îl făcċá / i punċá áp-ăcòlo / îl rărċș ǎ și-l púne // ba p-ála știe / ma io

n-âm făcút cu kag_d-ála //

[Deasupra laptelui ce adunați?]

păi dásúpra la lăpte / êe iel făce o cămăș-așà //

[Cum se cheamă?]

da și cămăș-ăċă // cămăș-aċa / o adúnă / dî_jel //

[Nu se mănâncă?]

mănișcă /

[Da' untul cum se face?]

émi / úntu trébe să aġ... mașină dă... dă bătút láptele / și áça aleáge și [c]

aleáge úntu // și rămíne láptele mai slab' // făr de mașín-áça nu pos să l-alég!
órí... // ě! cum a făcút naińte bábele putinéi // și- púne láptele îm putinéi // áma-
ține láptele trei zîle // dă să acrăște // o zî dóo trei / și-l púnem / și bate / bate / și
úntu íase dásupra // tu d-ásta căznést! și mă-ntreb!?! // da // și ía unt / și láptel-ála
bátútu-l béi // a foz bűn așa dă [r] dă bătú // ínaińte // osóbeno óámni / cín a fos
pă la sécerà / pă la ásta / bătírnéște / cín a fost atúnĉ / cu putínele lápte / și cín a
băú lápte d-ála réce / je [r] e bun / áma... trébe să-l ții dóo trèi zîle / că să-l baț!
îm putinéi // și-ém únt a făcút / ém... lápte bătút s-a zís ála //

[Putineul din ce era făcút?]

émi dín scíndurġ / dăóġ! așa / și uíte-atíta e dă lárġ // atít² / și să fáce un
cómáġ așa / ș-uġ-rătăc³! // și rătăcólu ásta éste-áșă cu găur! // și bate /

[Și ciomagul ásta cum se numea?]

émi... așa...

[„Mătca”?]

da //

[Cum îi spuneau bătrâni?]

noi așa mítcă³ / dġ... cu putinéi-òla bate / bate / áma láptele tré-să-l ție
trei zîle cá... / să [r] să acrăște / că să poš-să-l baț! / așa cum e dúlĉe nu poți // o zî
/ dóo / îl ții acóto / și-l baț! îm putinéi și / í-adúnġ úntu pă dásupra / și-l-éi / și
láptele lispozáște [= bg. ispolzaște] dă bătú // í-loġ-dă apă / a bătú lápte [!] óámni
naińte / a avút...

[E mai sănátos.]

și mai sănátós / și acúșa... multe cotoáe / și... crívnu / síńġe / múlt / și /...

[Ce-ai zis multe „cotoaie”?]

c pei mănișcă tot cotoáe / mai mult acúșa / óáméni //

[La ce spui „cotoi”?]

émi... porc cín tai / găińă cín tai / noi cotoáe / voi cum îi zícéț!?! á! //

[Așa îi zicem și noi.]

a tacá // á! ínaińte lúmea... a făcút o pútină dă vár^d/zá / ș-o pútină dă pístăi /
și mămăligă / acúșa nu ma_e // píjġnē / cotoáe mai multe / porĉ! mai múłți / borcá-
nē / cū zárzăr / cū dulĉétur! // naińte borcáńe-áșă n-a fost // bíțu-al meu mġńcă
zámă de vár^d/zá cu mămăligă / și pístăi⁴ și-í curá / práele pă cóleă / și țápenġ / și
sănátós! // áma acúșa-í píćă... údăru // te píćă / și te trġńcáște // da //

[Și lapte covăsit, ai spus că făceați.]

dă // făcém //

[Cum se făcea?]

láptele covăsit lí kġrbġ bíńe // și lí răcés / cġt rábdă dēștu-áșă năúntru // și-í
puġ covăsála / da // lá o kíłă /...⁵

² Gest: cât palma.

³ Termenul este sugerat de anchetator.

⁴ Termeni sugerați de persoane care asistă la înregistrare.

⁵ Íși întreprue relatarea pentru că este atentă la ce se vorbește în încăpere.

[Aşa, la o „kilă”...]

émi la o kilă i puĭ dóo língurĭ dă covăsălă / i puĭ // dóo língurĭ d-áşteĭ dă
côrb-aşă / şĭ ĩl bírcĭj bĭne / şĭ-l ĩvăluj... / să căţĭ dă lĭnă să fie / ĩn cĕ l-oĭ ĩvăluj
aşă... / şĭ şăde dóo căsurĭ / şĭ dăpă cĕ să covăsăşte / ĩl dăzvăluj / şĭ-l dăstúpĭ / şĭ-l
puĭ la răcălă / şĭ ásta e //

[Brânza o păstraţi sau o faceţi s-o vindetĭ?]

o făcĕm / s-o vindĕm //

[Pentru acasă nu păstraţi brânza.]

émĭ... căre-ş ĩa p-acasă / ţĭne // cĭt o s-o ţĭĭĭ / ĩa! dă ĩéstĭm_cĕ faş / pĭņ_cĕ
ánu să mănĭncă // dă la ánu ęăr // ĩhĭ! //

[Ce faceţi cu brânza? Plăcintă?]

plăcĭntă făcĕm // mănĭnc ş-aşă brĭņză // popără făcĭ /

[„Popara” cum se face?]

e cum! dumĭc pĭĭne / puĭ brĭņză / cu cĕ-aj acóto / i tor^{nĭ} [!] şĭ-l mănĭncĭ /

[Cum faceţi plăcinta?]

frămĭntăm plăcĭntă / ĩo o frămĭnt na prĭmer / cu-ápă récĕ o frămĭnt // ȳ [ε]
fag_cĕ pĭţe-aşă micĭ / şăde pŭţĭn să să lăşĕ-aşă şĭ / ĩncĕp s-o trac_cĕ mĭna / traş_c
foăĕa / o puĭ pă măsă / puĭ o boşĭcĕă / traş_c p-o boşĭcĕă / d-acĭlĕa-ĭ puĭ uņşoăre
dăsŭpra / i puĭ brĭză / s-o-ņvăluj la măsŭr-aşă / la ocólu / o faj_cĕ colác / o puĭ_cĭņ
tipsĭe ş-ásta e //

[Mai pui ouă ceva?]

dacă vreĭ puĭ óđ... brĭņză //

[Se poate şĭ fără ouă?]

să pȳate / şĭ fără óu / númaĭ cu brĭņză // puĭ uņşoăre / puĭ brĭņză // cĭţe-o
língură / dóo_cĕ trĕĭ língurĭ dă uņşoăre-aşă la... foăĕ / şĭ-ĭ puĭ brĭņză / şĭ... / ardĭcĭ
pocrĭvca / şĭ ĩa să făcĕ aşă lă ásta şĭ / o puĭ ĩm_măşĭnă / ĩn_cĭ tipsĭe / ş-o-ņvăluj aşă
la...

[La ce ai spus „boşicică”?]

émi ĩacă pă măsă / ĩte úna d-ásta / ma... álbă să fie / să zĭcĕm... mesălă //
ĭntălégĭ? / mesălă // da //

[Şi cu ce ĭntinzi foaia?]

dacă vreĭ cu mĭĭņle / dăcă nŭ avĕm şĭ aşă cu... cu vergĕă // aşă //

[Aceaşĭ]

pĭĭne

[Păine aţi făcut?]

făcĕám //

[Ştiţi să faceţi pâine?]

ĕ_ştim / cum să nu ştim //

[Cum faceţi pâinea?]

pĭĭne / cozĭnác / émi cum pĭĭne / frămĭntĭ... cu făĭĭnă // maĕáo... / faĕĭ ĭntĭĭ
maĕáu-aşă ĩ... tr-uņ_cĕ vas maĭ mic / puĭ pŭţĭnică maĕă / ş-o bírcĭĭ aşă ca cavurmăoĕa
să fie dă dĭes // şĭ s-ardĭcă maĕáo-ăĕa / şĭ d-acĭlĕa cĭd_cĕ vreĭ să frămĭntĭ / ĩţĭ puĭ atĭtă_c

ápâ // și mașină / sârē... și [ε] o frămîntî / ș-o-ṅváluṅ să să dospească / și ęa cîn să
dospeăște s-ardică // și d-ăcîlęa o puṅ în tipsie / ęár o adăștî să s-ardice așá píta / și...
o bagî! îm_mașină / ș-o cočî // [...] la somoáne⁶ / dácă fajî_mai_múltă la somoáne /
avém așá coptór // tăvî⁶ / o puném în tăvî / și_ars_coptóru / ș-o cočî acófo //

[Când rupi din aluat să faci mai multe pâini, ce spui că faci?]

e pē! aloátu cît îl facî / il puṅ pã tot // tu o sã-s_facî cît_î

[Rupi coca...]

émi rup! dîṅ_cócă / și-ṅ_fac / îm_pun în tipsie / cît îm_trébũe // [...] nãli
o frămîntî acúș / și_dácă e múltă / fag_dóo píte // dacă e mai_pûțină úna / dácă e
mai_múltă / trēṅ //

[Și când rupi să faci trei pite și o faci așa, ce zici că-i faci?]

nimica nũ-î fac // ô... fac... iar píta / ș-o puṅ în tipsie / nalí tipsie-î zícet //
vásu d-o puṅ // pēṅ o puṅ / ca cum e ásta // acúșa e tipsie / și ęácă fac píta / cît e dă
máre // puṅ ajięa píta / și mai șáde / cîn o puṅ ajięa / o adăștî puțin dă s-ardică // n-o
bajî_dălóc îṅ_foc // ęár să dospeăște // ęa sã dospeăște toát-ajięi // nãli s-ardice așá
// și cîn o puṅ_in tipsie / iár o adăș_sã dospească // ęár o adăștî // ęa... o puṅ așá /
mic-amá // ja cîn să dospeăște / s-ardică / sã măręăște // sã fâcî // și_d-ăcîlęa o coc /
o mîṅjãsc_pã dásupra cu ou / și o cočém la mașină //

[„Somun” ce este?]

émi ásta e // píta e /... píṅęa //

[Asta-i vorbă bulgărească?]

[VIIb] rumnească píṅęe //

[Nu, „somon”.]

[VIIb] sãmín da // sãmún da //

voṅ i zícet píta // dă píta // n-ai să zîș_somún / píta // o facî ástãz // na! cã
ásta e tipsiņa / nalé așá sîn_tipsiele / ca [ε] ásta // ș-o puṅ ajięa-n_tipsie / ș-o adăștî /
ęa încęape / s-ardică așá // și cîn o vãz ęo cã s-ã_ardicat / o mîṅjãsc / ș-o bag îm_
mașină / ș-o coc //

[Și ce mai faceți din făina de grâu?]

émi ásta e / plăcîntă / píṅē / cozonãcî⁶ / corabî / étę-așá sã [ε] / dulceturî

făcémî

[Din făină?]

émi cum / dîṅ_făină /

[Cum faceți?]

émi fajî_dulceturî / ęe nu fâce / și...

[Bați ouăle...]

bãti cu óo / cu zãrî / cũ... // la voṅ acólo nu facî? /

[VIIb] cu unt / cu zaár / cu lapț //

[Acceși]

⁶ Termenii sunt sugerați de subiectul Dimitrinca Radcova Mateeva [= VIIb].

mămăligă voi făceti?

[Cum?]

émi cum! puî apă-m _ poloveác // fĕárbe apă / i puî sárē acólo / ĉiernĭ
mălájū ĩl puĭ acólo / j' d-acĭleā nalĭ un ĉumág ašá mestecáu // cu mestecáu... / o
méstecĕ / o-ŋvĭrtėj' bĭne / o fĕcĭ ašá / s-o adúci / ŝĭ [!] o-ntórc pĕ mĕsĕ / ŝĭ-ncépĭ /
áma trébe sĕ ā [ε] trébe sĕ aĭ cotoáe cu ęa [!] //

[Mămăliga o răsturnați pe masă?]

da / da //

[O tăiați?]

da / cu át-așá // o taj cu átă / la felĭj ŝĭ / ...

[Aceeași]

la crăcĭlún [și] la lázăriță

[Cu ce umblau copiii în ajunul Crăciunului?]

[VIIa] émi copĭĭ umblá la ajúnu // fĕĉĕám _ ĩ... pĭte-ašá miĉĭ / colácĕ / voi
cum le zĭceti? // colácĭ zĭceti? //

[Da.]

[VIIa] ā! ŝĭ vĭne / dimŋęáta „búnă zúya la ajún” /

[VIIb] „ĭntr-un ĉas bun” //

[VIIa] „bun” /

[VIIb] „pĭnă mĭĭne la crăcĭlún” /

[VIIa] ... „pĭnă mĭĭne la crăcĭlún” / cum erá mĕ? ... „cu trǎstĭle la spináre” /

[VIIb] bĕtéá-m _ bĕntă cu porúmpĭ // bĕtéá-m _ bĕntă cu porúmbĭ //

[Cum era?]

[VIIb] lĕ ajúnu la crăcĭlún // la crăcĭlún erá // vĭneręa la crăcĭlún // erá sára //
umblá // sára ŝĭ dimŋęáta pĭŋ _ la zúyĕ ęar // ŝĭ bĕtéá-m _ bĕntă cu porúmbĭ cĕ... / sĕ
scoáță cĕsa puĭ multĭ // ašá eręá aĭĭca la noĭ de adétu // ŝĭ le dĕ colácĭ pĕ ĉomág ašá
// ĩĭ punęá colácĭ ŝĭ pĕ ĉomág // ŝĭ bĕéz _ muĭ // bĕéĭ / bĕéz _ multĭ // ašá erá / ašá
ĭĭu mĭnte ŝ-ęo / cĕ eręám mĭcĕ / áma ĭĭu mĭnte... / mĕriúta⁷-ĭ maj mare //

[Și numai băieții?]

[VIIb] númaj băięĭĭ /

[VIIa] númaj băięĭĭ / ŝĭ vĭnęá „búnă zúya la crăcĭlúnĭ” //

[VIIb] „búnă zúya la ajún” / pĭnă la crăcĭlún” //

[Și ce le dădeau?]

[VIIa] émi ásta colácĭ //

⁷ Se referă la subiectul Maria Ciobanova [= VIIa].

[VIIb] colácĭ și mĕre / núcĭ // le dă // brînză / că postea // să postea atún-ĉea /
copĭi postea // ama acúșa nu mai postim / ama atúnĉea postea // le dă brînză / le dă...
mĕrĕ / núcĭ / stafidĕ / așá lúcrú // așá / le umplĕá / saculétele la copĭi // ĩĕi ișá //

[Bulgarii aveau și ei obiceiul ăsta?]

[VIIb] bulgári ĩĕ-i

[VIIa] șĭ la ĩĕi umblá /

[VIIb] da / zĭĉĕá mių //

[VIIa] da ĩĕi / ĩĕi pă bulgărește na mių //

[VIIb] ĩhĭ! / șĭ ĩĕi ĩar așá áre // și ĩĕi áre / și a ĩĭi fáĉe / prăznú [k] ĩŋ ĩkip
așá de obiĉei //

[VIIa] éma crăĉlúnu toĭ il fáĉem/ aiĭca / [...] ama înaiĭnte cum erá? nu erá
la șapte fevróare? //

[Demult. Noi n-am apucat.]

[VIIb] voi n-aț apucat?

[Băieții colindau și la casele de bulgari sau numai la casele de români?]

[VIIb] dă /

[Fetele nu umblau de Crăciun?]

[VIIa] nú // fétele la lăzăriță //

[Cum?]

[VIIa] émi la lăzăriță / ęa éste o săptămĭná înaiĭntęa pástuli //

[VIIb] săptămĭna máre //

[VIIa] săptămĭna máre // ă... acúșa éle un ĩ să-mbracă ĩŋ ĩ vĭlnicĕ / ĩŋ ĩ
cămășĭ / așá [ĕ] stra... [ĕ]

[VIIb] ca nosĭja nõastră // rumĭnească /

[VIIa] pă bătĭmĕte // rumĭnească / și la lăzăriță / dimneęa cu cójnițele pă
mĭnă / și vĭne și cĭntă / j'ócă /

[VIIb] strĭnge óuă / fétele //

[VIIa] și le daj uóuŭ /... da // la voi nu fáĉe lăzăriță?

[VIIb] și cĭntă //

[Cum cântă?]

[VIIb] nalĭ cĭntám bulgărește // stai „lázare / lázare” /

[VIIa] a păĭ éste pă bulgărește /

[Nu știați pe românește?]

[VIIa] nu //

[VIIb] cĭtu-mĭtu / atúnĉea dă pașĭ / să fáĉe ęar // băĕți úmblă //

[VIIa] da // ă fétele úmblă dumĭneca / șĭ

[VIIb] jóęa /

[VIIa] băĕți / băĕți jóęa // símbăta este lăzăriță //

[„Cătu-mătu” cum era?]

[VIIb] cítu-mítũ... băeți umblá dă [ε] dă uouá atúnčea erá / sã da uouã // ále máma le da óo // umblá dă le strîngéá uouã // și băeți //

[Aceleași]

s-a răsručit

[Nu era un obicei când fetele se făceau „surate”?]

[VIIa] ásta cáre s-a răsručit //

[Când?]

[VIIb] cîn moáre la noi / și cîn să mărítá äi / șí cîn să mărítá să fáce //

[Cum?]

[VIIb] émi să fáce / să răsručéște // și întreábã... „tu să fií sórá...”

[VIIa] dacã sîn_î lunátic //

[VIIb] lunátic //

[Cum e obiceiul ásta?]

[VIIa] e ásta_ e // dacã sîn lunáticî le răsručéázã //

[Adicã? Cum?]

[VIIb] zíce vórbele ásteã //

[VIIa] cã să fií sórá și fráte cu míne pîñ_la moárte //

[VIIb] și să socotéște ca sórá și fráte //

[VIIa] să ne răsručéști tu pã noi acúș / cã noi amíndóo sîntém surór! // și sîntém lunáticî // și tu să íntri între noi / cã să ne răsručéázã / să-mí fií sórá și fráte / și míe pîñ_la moárte //

[Ce-nseamnă lunatici?]

[VIIa] ë! sîntém nãscúte-ntr-o lúnã // și d-ăã // și trébe să ne răsručéască // și să íntri tu între noi / să ne fií tu sórá / și să zîc cã... sórá și fráte o să fim pîñ_la moárte / și cu tíne //

[La ce vârstã făceau fetele?]

[VIIb] cîn să mărítá / și cîn să mărítá / dă fáce núnta //

[VIIa] cîn să mărítá // áma dacã sîntém lunátece să fáce / dacã nu sîntém / nú să fáce //

[Și băieții fac la fel?]

[VIIa] dã // și ieî_ iăr-așã // dácã e lunátec //

[Își spun pe nume sau își spun sorã?]

[VIIa] émi / tú acúșa te kemám pã tíne / íntri tu între noi // cã să ne răsručéș_pã noi / mî-eș_și míe sórá și fráte pîñ_la moárte // ásta e //

[Ne spunem pe nume?]

[VIIa] da // da //

[VIIb] émi pã lúmele iîi //

[Numai la nuntã?]

[VIIa] da //

[VIIb] și la moarte // și la moarte face la noi / dacă...

[VIIa] io știu că la nuntă //

[VIIb] io an_răscručit la moarte p-ălea...

[Și la moarte cum?]

[VIIb] émī ęar așá... / îi răscručéá / dacă nu l-a răscručit cîn a fost _î la

nuntă / [ε] cîn moare / întră-ę _groáp-acòlo / io [r] io an_răscručit așá // d-ăęa
știu //

[Cum a fost?]

[VIIb] émī / așá e / vórbelę-ăsteęa / întrī-ę _groápă / și te-ntręábă ũ_om_î...

bătrn / „o să fiј sóră și fráte?” / cu ásta de te răscručéște / „pîn_lă” / „o să fių” // și
așá //

[Obiceiul ásta este și la bulgari?]

[VIIa] nu //

[Aceleași]

strigói

[VIIb] și iéste un običăi așá / că dăcă te náști... cŭ_căcŭl-așá / cîn să náște /

ă... cîn moare...

[VIIa] să náște nalí copkíl îmbrăcát cu cáiță așá / cămáșe // și ásteęa-l áre dă

strigói // așá //

[Ce spuneau bătránele?]

[VIIa] trébie cîn o murí / să-l întápe // dăcă nu-l întápă / vīne noápteęa /

[VIIb] čică-ņvijáză //

[Da, da și hodoroęește prin pod. Ați auzit așá o poveste?]

[VIIb] ámí máma spunéá că ā fost / a auzít iji așá / lŭcru ámà // și s-a dat

slŭciј... / d-a... d-a dăzgropát mlŭrtu // și l-a gásít cu cúru-ę_sus // dă c-a vinít
noápteęa // și a mīncát / dim_mīncáre / piņ_cásă / a mīncátí / dŭ... păņ_făiínă / a
băgát dă sáma // și s-a prinudít dă / da... l-a dăzgropát / dă l-a-nțápát / că să... fie și
iěl / să să potolęáscă și iěl / să fie la rīnd / cum l-a dat dumnezăų /

[VIIa] orl čică să-l táe ajičęa la déște / or să-l întápe //

[VIIb] așá știm noi //

[La noi se pune ceva în sicriu, în „tron”.]

[VIIb] în tron //

[VIIa] če să-į pui în tron? //

[Un fier, usturoi. Aicea este așá?]

[VIIa] nu // aicęa...

[VIIb] noi₂ usturói / ne dućém dim¹neáta dăpă ĉe moăre / și puném [r] puném la uocúól așá / la pátru koșeele // puném usturói // șĭ pátru fúsc // și fúșe-așá // Țε] lí-n... dreĝém // zĭćém că dreĝém...

[Și la noi la fel.]

[VIIb] îl dreĝém / ... îl dreĝém // și cîn ne dućém / nú vorbím // nu vorbím / și loámî treĭ kétri // ș-arucám așá pástă cap // ... trēĭ... treĭ nevěste ne dućém // noi acúșa dă curín _ne murí ō muĭere / rúda noástră // și ęo aṃ _fost _ęo // și me¹jém úna dăpă álta / și nalí spusáj că arucám așá úna cu fúșe / ș-úna cu usturói / ș-úna cu kétri // și ne dućém ș-o dreĝém / și nú vorbím // șĭ cîn ne-ntorcém / númaj dă ne dućém pă [ε] pă úne ne-am dus // ne-ntorcém pă áltu drum // așá-ne-ntoroćém p-acólo // șĭ / ne dućém acásă / atúnćea vorbím //

[De ce se face asta?]

[VIIa] la voi₂ nu făcē-așá?

[VIIb] àmí-l drēge // așá-l dreĝĭ // vezĭ așá a pomenít ai₂ nóștri aiĭca / așá cum dím _băĭrímĭ //

[Aceleași]

mórtu

[Obiceiuri la înmormântare, să vedem dacă sunt la fel cu cele de la noi.]

[VIIb] ĉmì... cum făcēm / moăre // cîn moăre muĭere₂ murí // murí // șĭ dĭpă ĉe moăre o scăldăm // o scăldăm / ș-o premením / cu țoálē noi / dă ș-a făcút _ęa // dă ș-a plăcút ęa / ĭā / ĉē țoále ĭ-a plăcú _ș-a făcút / ș-o premením / ș / ĭ-aprindém lumínăre // ĭ-aprindém lumínare / ardém lumínaręa // cătăm cîn moăre s-áj₂bă lumínare / s-áj₂be lumínă // șĭ... ĭác-o scăldăm / ș-o puném în tron... / ș-ā ásta e / ș _p-órmă... / vĭne lúmeș / s-o petreacă / o tāmúje / o tāmujém așá // o tāmujém // ș-aprindém lumínărĭ și noi dă mórtĭ n¹óștri / acólo lă / la ęa // dućém bomboánē / dăm bánĭ / dăm cĭrpă să dúcă la mórtĭ nóștri // așá / așá ne e obićeáj₂ //

[Femeile plâng?]

[VIIb] plĭnge // plĭn _tāmúje / și-ș plĭ [k] o plĭș _pă ęa / dácă ț-ă rúďă de-apróape / dácă nú / ĭț plĭngĭ mórtu tōu //

[Cu vorbe?]

[VIIb] cu vórbe plĭnge / da // și dă la ĉeásu dóuăsprēce-ęcòlo să [k] ne dućém la grăpă // să dúcē cu treĭ ĭĭĭ _dă dimineată / șĭ / i sápă grăpa / le legám peșkĭre așá la mĭnă / le dă cāmășĭ / la oámenĭ-ęșteș / le plătēște // i trimēte-acólo / șĭ... / i sápă grăpă / șĭ... așá / ĭncēpe de așá / șĭ p-órmă ne dućém acólo / vĭne

płópa / și m^eérge płópa-naĩntē lu mórtu / cu múzica / dácă vrexă muzică / și múzică árē /

[VIIa] la noi ăĩfș_tot cu múzică-ĩ îngroápă // la voi?

[VIIb] și ne dúcēm la groáp-acólo / și cu múzica așă cã... o cĩntă / ĩm _ bisiericã?! // ĩnti ș-ĩnti ĩntră ĩm _ biserică / o cĩntă płópa / ĩm _ biseric-acólo / o cĩntă / i făce rĩndurle-acólo cum e / năli // i făce-așă scără pã pĩnză / scără cã sã sũc / cum știe pópa // cum a-ŋvătăt // sã dúcă sus / acolo // o fi čevá / n-o fi / mai cã noi așă am pomenĩt //

[VIIa] pǒate și este / cã dă če noǎptea dor[mi]_și visezi //

[VIIb] și-ĩ făce-acólo... / dăpă č-o firșeăște pópa dă o slujeăște / ō [k] i făce scăr-ásta // cã sã... sã dúcă / ūne s-o dučēá // níminea nu știe [!] / așă e // ne dúcēm cu ęa la groápă / și i dă drũmu ĩn _groápă / și ĩácă /

[VIIa] d-acĩleșă sã-ntoárce / pũne mäsă / mănĩncă / ș_tot /

[VIIb] pópa-ĩ cĩntă acólo kátra / i pũne kátra //

[VIIa] č-auziĩ ęo acúș / c-a-nčepút sã nu mai gătēască? aúz //

[VIIb] émi nu mai gătēște // pũne-m_plic cĩte-o pĩtcă / și

[VIIa] áma uę-a fost?

[VIIb] la mĩta // noástră //

[VIIa] așă a fost?

[VIIb] émi așă făce čicã-n čercovița⁸ / véče // nu mai gătēște //

[VIIa] e și pĩtcă / și če? /

[VIIb] pĩtcă / și saláme // ca sãŋvič // pũnē la pĩtă ĩ^m_mięoc_ĩ salám / ș-o bomboánă / ș-o biskivídă / și-ĩ dă / cãre sã dũce / dă / o ovăjeăște / cã sã dũce dă o isprătește // așă-ĩ dă / i dă și / ĩác-ásta // númai naiĩnte gătēá / punēá mäsă / și / mĩŋcă / ĩácă / punēá mäs-acólo cu vĩn / cu rakĩu // gătēá fäsũi / dacă erá pã post / dác-amĩnteręa tăčă... noátin // tăčă... cãp // și gătēá / cočēá-ŋ_coptór și / așă-ĩ făčēá rĩndurle // ma acúșă... cu scumpătate-ásta / sã čudēște lũmęa cum sã făcã //

[Și la trei zile?]

[VIIb] la trei zĩlē / dă // pũne / la trei zĩlē ĩarã... / ĩ_tãmũi / i dai činĩe dă trei zĩle / i dai činĩe acólo cũ mĩŋcãre // grĩu fkerbém / făčém colĩbă // făčém colĩbă // pĩtcă // cĩrpă / činiņa cu furculița / cu pĩtă / așă făce // așă făce la trei zĩle / și p-órmă... la sãptãmĩna / pĩnă la trei sãptãmĩnĩ / p-ó^rmă la șásă sãptãmĩnĩ / p-órmă la jumătă_dă an // p-ó^rmă la ánu //

[„Grăul” cum se face?]

[VIIb] grĩu-ósta sã fkerbe // ĩl fkerbĩ / și dăpă če-l fkerbĩ ĩl ĩndulčēști // cu zar // și puĩ ĩn činĩje / și-l facĩ / cu nũčĩ / cu biskivídē / facĩ așă / o fac frumós așă /

⁸ Numele satului vecin, Cerkovița.

[VIIa] pisézĭ biskivĭde d-áŕea // dă sã vĭnde / dĕ / ŝi le pisézĭ aŝá / nale-áre
dĭn éle / dă sã fãrĭm-aŝá / ŝi núcele / ŝi amésteĉ ĭ_jele /

[VIIb] aŝá / aŝá / najĭnte coĉeá fãĭnã // nu ŝtieá lúmĉa // ále máma aŝá fãĉeá
cu fãĭnã coáptã // punĉá fãĭnã coáptã pã dasúprã / ŝi punĉá bomboáŕe-aŝá // d-áŕea
la ocótu / punĉá la aŝá / punĉá pĭn ĉinĭe-aŝá // aŝá a ŝtiú_ŝi éli // ŝĭ cu líŕgurã / ŝi ĉin
ĭése / éte vezĭ ásta / ĉin ieŝĭ dim _mormĭnĭ! / dă la toátã / la tot Ūómu dai ĉĭte-o
líŕgurã dĭn colĭb-ãĉa //

[Aceleaŝi]

núntã

jócĭ a níreásã sã fãĉeá // sãrã // sãra sã fáĉe / fãĉeá jog_najĭntĭ // prinĉeám /
noj fedelésĭ / i zĭĉeá aĭĭĉ // fedelésĭ //

[Care erau obiceiurile de la nuntã? Când începea...?]

émĭ... ne duĉem ĭmpeĭĭ! // aŝá sã zĭĉeá / te duĉĭ... sã / tu cu bãĉátu te duĉ_
la fãtã sã ĉeĭ fãta / zĭĉĭn cã copĭĭi sã vrĉa // ŝi te-nĉálégĭ cu pãrĭnĭi acólo / zĭĉĭn / cuĉ_
sã faĉĭ // te duĉĭ / ŝi ĭãcã s-a fãcút_ĭ legãtúra // sã zĭĉe legãtúra / am fãcú_legãtúra
// ŝĭ dai_ĭ [ɛ] fãta dă toále lu bãĉátu / aŝá erã najĭnte de / acúŝa nu mai fãĉe-aŝá /
áma aŝá erĉá adétu // fãta da toále... la bãĉát acásã / ŝi bãĉátu da bãnĭ // aŝá erĉá /
rĭndu /

o sãptãmĭnã // coŝeárea la núntã / la toále // áma ásta ĉĭn faĉĭ dă vorbésĭ! //
cã sã sã ęa // ŝĭ sãptãmĭna ásta / ęãcã ę-ãĉa logoditã // aŝá-ĭ zĭĉeán_noĭ logoditã // ŝĭ
vĭne sĭmbãta / ĭŝpre dumĭneã cu múzicã ŝ-o ęa // o ęã // ŝĭ sã duĉe la bãĉát / ŝĭ /
pã órmã sorocĉeŝĭ! núntã // ĉin sã fie núnta // la núntã ... / la núntã najĭntĕ / sãra /
ĭŝpre núntã / sã_zĭĉeá fedelésĭ // vineá múzica / ĉĭntã / ĉĭntã ŝĭ j'ucãmĭ! / copĭĭi /
priãteli / pã... ĝumbĭŝ // sã ĉerpé [k] / sã fãĉeá / sã ĉerĉeá cu vŷin / cu rakĭu / cu
plósca // ĭ fãĉeáu órã // ŝĭ sãr-aŝa tĭrzĭu / ĭacã sã potoleã // ŝi dimineáta núntã //
sã-nĉepeá núntã // núnta // sã duĉeá la toále cū cãrútele erĉá // aŝá cu camĭónu / áma
najĭnte cū cãrúte /

[Cu cai.]

cu cai / aŝá erĉá // ŝi ĭãrna erĉá cu sãniile / ŝi níreása cu ĝinerle-ĭ_ cãrútã /
ŝi náŝu cu [ɛ] náŝa / ĭŝpre ĝinere // sĭntém cu tóĭi-ntr-o cãrútã erĉá // aŝá erĉá / ŝi
d-acólo sã duĉeá la bisericã / sã cununã / vineá cu toálle / ŝĭ fãĉeá coŝare // fãĉeá
coŝare / pĭnã nu plãteá ĝinerle / pĭnã nu da soãcra / sócru da banĭ / plãteá toálle /
ŝ-atúncĉea le loã // aŝá dă adé_de! dă adét / dă adét / punĉá acólo / ŝĭ [ɛ] ĉĭntã múzi-
ca / duĉe toálele ĭnãuntru / púne p-úrmã mása / ŝĭ núnta sã núntéŝte //

[ŝi seara?]

și sárá... pînă la o vréme-așá / pînă-n vrémea ásta / îș... cîntă múzica / j'ócă / sã dărește // dă ęar cū / boșele / cu ștergăre / tō_óameni cu ștergăre / și nevéstele cu boșele // punęá níreșasa pã úmere // și le pupá mîna // și lúmea da baní // așá sã făcěá núnțile-ai_ica // noi rumíni / și bulgári ęár așá făcěá // și bulgári áá / și bulgári áá // așá făcěá și jei / și bulgári și rumíni // așá făcěá // núnța // sã nunteá //

[Dumineca dimineată fata mergea la apă?]

o! dá_dá! // o ducěá la cęeșmă / la apă / așá la fintînă // eřá fîntîni // o ducěá la apă / șî... émi cu fratele dă mîná // cu fratele dă mîná / șî... î... i_ël nai_nte cu miręasa / și s-ducěá / scotęá apă / și [e] miręasa vársá cãldărea c_ăpă /

[În câte părți?]

păi în trei pãrț o vársá // așá o vársá în trei pãrți // așá eřá // așá eřá // nu mai făce acúș / ma așá făcěá // așá sã făcěá / ęo țiu mînte c-ășá eřá //

[Vorba „deavor” o știi?]

deávor!

[„Fratele de mână.”]

fratele dă mîná?! ála mergěa cu prepelęagu-nai_nte //

[„Deavor” se zice aicea?]

nú / nu // fratele dă mîná?

[Cu ce mergea „fratele de mână”?]

cū_un cômác_ și cu ō găjíná // cū găjíná legátă / de la níreșá // gínerle ducěá... pã níreșá / cîn sã ducěá cu rakíu // sã ducěá cū c_oc_ș // făcěá pã bașcă // miręasa făcěá acásá / și băęátu îș făcěá núnță / și dă la amiázá sárá sã strîngěá cu toți //

[Sâmbăta seara, făcea mireasa?]

ă! áhă // șî ducěá c_oc_ș băęátu / și fáta... găjíná // și cîn sã strîngěá la núnță / rupeá ...gítu găjîni // și jucá / și / î_óră // scotęá níreșá_óră / și lúmea nai_nte da váse / așá / dă podărác // dă dăr // și j'ucá dár_òla în óră / il jucá // tot ómu [e] jucá dár_óră // émi așá erá // vrémurle //

[La mireasă se făcea brad?]

brád_dă // émi brád_dă //

[Cum se făcea?]

cîntă múzică // cîntă múzica / áre // îș-aveá u_ cîntec așá... dă ásta // și / „taj_miręasă / nu plîngěá / cã la má-ta t_ę_oi ducěá” // și níreșasa plîngěá [!] / și î făcěá brádu / și punęá trei mére-n ásta // sã fîe cu trei crăce // nalí zîce cã... / dacă n-ai brádu_òsta / pã lúme-aláltă n-ai un_să stai la úmbră // șî așá erá / așá făcěá lă...

[Cine făcea bradul?]

brádū / fěte marí // priátel [e] fětele cáre... s-aveá níreșasa cu i_ele // de erá aproápe dă ęa / sã... aveá cu éle // i_ele-l făcěá // și-l cîntă / il j'ucá fratele dă mîná //

il jucá / jucá brádu-òsta / řì / brádu-òsta... să punęá-m _põmn ařá / să punęá im _pomn //

[Se puneá brad ři la înmormântare când murea o fată?]

dá / dá // drept ařá / ři la noi să púne [k] / să punęá // la noi murí aįícēā / uņ _vār al nóstru tînār / erá [r] lērā... dā mirón a lu máki // î flăcău // â erā... letét // řì ařá-į făcurăm brat / făcurăm brat // făcurăm că flăcău // flăcău ři-į făcurăm brat / că flăcău // řì ařá //

[Fie fată, fie...]

băcát // tõ _să fâce // tó _să fâce brad / da / da // [...] flórle care le dúcē lúmeņa / le dúcē florí / fâce venét-ařá / ři / p-ălęa le púnem acólo la mormínt // [...] venét / venét ařá // pā ō p-opríc / cite flórí... dúcē lúmeņa / le fâce venéturí / ři le dúcē-ařá // dácă-į nevástă / dúcē nevéstē^{le} / dacă-į ūom / dúcē oámení // naińteņa mórtuli / ařá méręi // řì _p-ălęa le púnc / pā [ε] mormínt // ařá //

[Și locul unde sunt mai multe morminte, cum îi spuneți? Unde se îngroapă?]

unde să-ńgroapă?! / mormínți //

[Cum o primește soacra pe mireasă?]

o-ntîlnește la úřá / o-ntîlnește la úřá cu píte-ařá / cū _pit [k] cu cocócî // cocócî cu mńere // ři mńiņęáște úř-ařá-n treį párti / cu miere // s _să lipęáscă dă cás-àsta // dā... ařá e ásta řì / diņ _cocóc-òsta mńiņcā nireęása cu ģínerle // cā să... / s _să lipęáscă / să să ájbă // sã _trăęáscă bîne cu lel(ų) // ři įįi il mńiņcā cocócū-òsta // dā įeį e făcút // ři-į dă... țoále / o-ntîlnește-į / îi dā... nóșnițe / de-áșteņa... / cāmăși / combilizoáne / cum... cāmăși dā ařá řì / plătî / plat / fanéle / êe îs _pláce țijē / i daį // êe [r] êe-į mai frumós // cā ț-ă drag // o-ntîlneștî / o pupí la úřá / řì // ínră năuntru / „ihuhõ”! zîc-acólo „áide” řì // ařá e //

[Zestrea miresei se juca pe vremuri?]

să jucá / să jucá // ařá crá ř-aicē // să jucá naińte // acúřa pútîn ařá pā grăjdánięe / pútîn [ε] acúřa / vrémuręe-acúřa // núma _ę-ařá / áma ģácă noi řtím / c-am apucat diń... áni-ēja // mā...

[Și luni dimineață?]

luní dimniăță / o dúcē cu rākíų lā [r] lā mǎ-sa // dacă áre rākíų de! // să dúcē / řì... soácra țoárnă rākíų // acó^t/lo pā cāmăș-aęa // să váză dalí este êevá / nu este // dalí... să dúcē ři į-arătă mǎ-si / ři lu tá-su / máma spúni / máma spúne / cā dacă n-a fost bűnă // dā n-a eřít bűnă // į-a-ntlórș nírési țoála pā dos // ă ařá a fost î [ε] iņ _vrémeņa lor // la noi nú mai s-a făcút ařá / áma ařá a fost áma / ř-acúřa / ř-acúřa nu mai să-ńtręábă vopșté // áma ařá a fost //

[Și ce îi face soacrei mici?]

i-a-ntórs_î / lę-a-ntórs_î / lę-a spart páru [= paharul] / úne lę-a pus rakíu //
 și páru l-a spart / dacă n-a fost búnă //
 [Pe grapă îi punea?]
 pă porúmp! / pă porúmb! așá cu ġenúki pá porúmp! i-a pus // așá a fost //
 [Și pe măgar?]
 așá... / i-a pus așá... / i-a căznít că n-a fost fáta búnă //
 [Juca prin sat cămașa?]
 a jucát-o // íí // a jucát-o // la noi nu mai s-a jucát / áma máma spúne că la
 ei s-a jucát // așá // ęa așá spuneá că s-a jucát //
 [La o săptámână, după nuntă, mireasa să ducea la părinții ei?]
 dápă nuntă // să dúce / dá / cu pítă și cu ġăínă / dă dă-i socotéște // nalí să
 ducéá // și la lăsátu dă sec // acúșa să... ca tíneri- / i tremetęá // îi tremetęá soęra / i
 tremetęá // cu pítă / cu ġăínă / cu vyin // dă lăsá sec dă... dă crăčlún // și p-óřmă dă
 páști ęar așá să ducéá // dă le pupá mína //
 [La părinții ei.]
 la părinți iej //

dimitrińca rádcova matéeva
 și zăj_dă ani

la crăčlún [și] dă páști

pá la crăčlún / brezăi să zíce // la noi // brezăi // să făcéá așá cu máskj //
 cū... să făcéá în tot félu / éte ásta să făcéá / nevást-ásta⁹ / ęa obicéá ęa... cu baęa-
 rác // merġéá cu baerácu piń_sat // și să făcéá... să-mbrăcă / să făcéá-n tot félu / ca
 țigáni așá // ca țigáni //
 [Și bulgarii făceau la fel?]
 ä! tot úna // tot úna // făcéá //
 [„Cățu-mățu” ce este?]
 cíțu ásta / míțu este-așá / cum să țí spui io / ca... pá bulgăreștę / pá
 rumînește cum víne /
 [Când e obiceiul ásta?]
 dă páști //
 [E obicei bulgăresc sau românesc?]
 rumînesc // cíțu //
 [Ce să făcea atunci?]

⁹ Se referă la subiectul Maria Ciobanova [= VIIa] care a plecat acasă.

émī / țe să făcĕá / dă páști strîngĕá óo // băéĭ strîngĕá óo // ásta / númaj
umbláu copĭji pĭn_sat // umblá copĭj pĭn sad_dă strîngĕá óo // dă cítu-mĭtu // și
fĕtele símbăta // să făcĕá la lázăriță // ásta tod_dă páști //

[Aceeși]

a loat ródu

[Erau femei care știau să ia laptele la oi, la vaci?]

să dăscĭnte?! a fost așá / am auzĭ_pă máma //

[Spune ce ai auzit?]

émī... ęo pă ęa am auzĭt-o / că a făcú_mag'ĭ / mag'ĭje... mag'ĭje a făcút_ĭ /

să ęă... să-ĭ ĭa ródu // să-ĭ ĭa ródu // nalĭ... / ĭa spunęá aĭĭcĕa dă néștĕ... ęámenĭ / lă o
nevástă a știút cĭn a treerát // țe vórbe o fi zĭs / țe áęa / că... a curs bób mút_la eĭ //
a făcú_ca mag'ĭje-așá čeváșca / a loa_ródu / zĭcĕ // a loat ródu // pă mám-am auzĭt-
o p-áęa //

[Și la lapte?]

șĭ_la lápte ęar așá / ā^m auzĭt-o că... / a foz_nevéste / d-a știút să făcă

mag'ĭ // a dăscĭntát // pă ęa //

[N-ai auzit cum se descântă?]

n-ám auzĭt // pă éle să / s-ascúnde áștea / da care știe / nú nu spúne // nu

spúne // că... căre ásta čĭcă nu să prĭnde .. trébe să [r] să furĭ // s-o furĭ pă ásta că
șt [k] să áęa / căre-a știút_ĭ / sígur núma máma cu blĭscă / cu fáta ĭcĭ / čĭne știe cum
a făcút / ma amĭnteręa nú //

[„Bliscă”?]

ĭ blĭscă apróape // apróape úna dă álta / mámă cu fátă //

[Aceeși]

corbán

[Când nu ploua...]

făcĕá /

[Ce?]

corbán // corbán // să strîngĕá // să strîngĕá sátu / și tăęá // tăęá... ęáe // tăęá

capĭ și să rugá / ĭl kemá pă pópa // și_făcĕá molébe // ēĭ! aĭĭca nu... la coásta
noástr-aiĭca / acóto să făcĕá //

[Ce făcea acolo?]

cĭntá pópa // cĭntá pópa / și tăęám ęáęa / ș-o gătęám /

[Făcea o „molebe”...]

molébc // dā // molébe / ásta molébe făcĕá pópa / acólo // nāródu să rugá //
să plóo / cā... nu plouá // nu ȳo am fost ȳ-ȳo / am făcút într-ȳan ȳĭ / pĭnă cĭntá pópa
ȳ-a-nĕpút ȳĥ plóo // să nimerĭ aȳá / cā plouá // să nimerĭ / ȳĭ-nĕpú ȳĭ să plóo //
cĭntá pópā / ȳĭ firȳĭ acólo vórbile / ȳĭ nu plouásă / primāvára ē tírziȳ // ȳĭ-zĭȳa áȳa
să _să nimerĕáscă să plóuă // ȳĭ zĭc „ȳĭ să nu crezĭ!” // „áȳde cum să nu crezĭ!” // ȳĭ
aȳá făcĕám dā plóae / aȳá să făcĕá // tăȳám oáe / făcĕá corbán / ȳedeá / mĭȳcá / bea /
ȳĭ să ru [ε] pópa cĭntám... molĭbĭȳa ásta dă... corbán // făcĕám corbānu // să rúgá //

[Oaia cine o dădea?]

sătu / sātu-o cumpără / sātu //

[O cumpăra.]

o cumpără sātu / sātu // ĭ hĭ //

[ȳĭ nu se făceau ȳĭ niȳte păpuȳi de pāmānt?]

áȳa ȳár dā plóae // da // ȳĭ noi n-am făcút áma // p-a dā plóae / ȳar făcĕá pā
vără / ēĭ... pĭm_ńejócu véri / paparúde // le zĭcĕ la noi aȳĭc // pāparúde // lē jucá / ȳĭ
le scăldá / cȳ-ápă / [!] cā să plóo // ! cā dā plóae //

[Nu se-ngropa păpușă de pāmānt?]

dă-ngropát / ȳo ȳtiȳ aȳĭca / am auzĭt p-ále máma / cā... [ε] dā-ngropát aȳá
cĭn a făcút_ĭ... cāsă / a băgát păpuș-ásta / a băgát ĩn năúntru / la zĭdărie // cā să nu
cáză // aȳá a făcút / pā máma aȳ-am auzĭt-o // ȳĭ ȳárĭ túle // dā cāsă // cĭn a făcút / a
făcút ȳĭgānĭ / d-ăȳȳa / ȳĭgānĭ / túle // ȳ-a tăȳát_ĭ vítă // ȳ-a-ngropát-o cā să nu măĭ
plóo // cā să lē strĭcĕ túlle // ȳĭ pā mām-am auzĭt-o aȳá / cā cĭcă ȳĭgānĭ p-ásta a
ȳtiút-o / ȳĭ ásta a fost cĭcă drept // cā să nú plóo / cā a tăȳát_ĭ măgár / cāl / vácă //
ȳ-a-ngropát-o // cā să nu plóo // máma spuneá aȳá //

[Aceeaȳi]

sĭmȳĭ [ȳĭ] joĭmārĭ

[Ca să nu vină ȳerpĭi...]

áȳa ca să nu vĭȳe ȳărpĭle / la sĭmȳĭ // dā paȳĭ // ásta éȳte o zĭ // o zĭ carĕ... să
nu bírcĭȳ / la sĭmȳĭ / dā paȳĭ / la dvăĭsĭtĭ ftóriȳ mart / făcĕm noi / éȳte zĭȳ-ásta / care
dă ȳărpĭ //

[Cum se face?]

émi cum să făcĕ / scȳtém aȳá afără... roȳeátă / cȳ cu albeát-aȳa / puném pā
tȳel / peȳkĭr álbȳ / ā... cĭrpă róȳe // cā să să spĕe [= sperie] ȳĭ / la ȳocȳó† / la cāsă
puném cĕnúșă // puném cĕnúșă cā să nu vĭȳe ȳărpĭ / ȳĭ... aȳá e / ásta la sĭmȳĭ // ĭl ȳtim
noi dā ȳărpĭ // p-ásta o ȳtim dā ȳărpĭ //

[Mai este un obicei înainte de Paști când se făceau focuri în „ocol” pentru morți?]

ō!... ásta la sál̄ce // ásta... î... vársă ápa // dă páști / ápă áhá / ásta să... la joimár! //

[La „Joimari”.]

la joimár! / émi dimneáta să dúce o fátă / i dai fét̄i-ěșteā / și sorocěști să vérese ápa // dă la ózmoť // dă lă... ō... cum? ózmoť noi zicém la... / ápa úne cūră / úne cūră apă // noi zicém ózmol // nu știu cum să zicěá pã ruminește / rumíni ma dacã nu știm // ș-acóťo te dučl̄ cu cófa / șī scoz_d-acóťo și sorocěšťl̄ / să fīe [ε] lu cutáre / să fīe lu cutáre / și aprínzi lumînár! // dă tot mórtu aprínz! lumínare] //

[La „Joimari”.]

dă joimár! // îñ_zúya dă joimár! // jŭőea dă paști! //

[Și în curte, în „ocol”, nu se face foc?]

păi... nu să făcěá // n-o știu p-ásta / n-o știu // p-ásta n-o știu //

[Aceeași]

drăgáica [și] sîntoáder

[Da' la 24 iunie ce sărbătoare este?]

iúni^e? //

[Drăgaică, Sânziene.]

da / da // așá éste // drăgáica / așá e / pã la [ε] atúnčea pã la siččerã // așá erá //

[Ce se făcea de Drăgaică?]

mī [= emi] če făcěá / la drăgáicã / če făcěá? la drăgáicã / nu po_s-o-ntreb pã máma¹⁰ / nu mă aude ęa // „če să făcěá la drăgáicã?...”

[Adunau flori?]

dă erá așá flóri / drăgáicã i zicěá și / lę-aduná // [r] lę-aduná / și sã-mpodobęá cu éleli / și jucá // jucá cu éleli // și or ásta cîn erá? / áá //... după če treerá / dîñ_făiñă nouă făcěá o pitã // făcěá pitã... / o făcěá așá / la ŭocóló / ș-o dučěá la čeșmęá / [k] la fintîñă / erá fintîn! naiñti // și torná așá cu cófa apă pîntre ęa // și punęá sporic̄l̄ // sporic̄l̄ lera a noi ajičea ō iárbă / sporic̄ // că să sporęascã // sã ájbã berekét // punęá búsioc / punęá flori / și kema copii // și da la copii toz_dîm_pít-ásta // dîñ_făiñă nouă // dîñ_griñ nou cîn mačiná áęa-núñ //

[Ca să fie cu spor?]

cu spor / da // sporic̄ // avęá o floáre / i zicěá sporic̄l̄ // și da áęa la copii / ále máma / turná ápa pã să meárgã / ca pã apă // să meárgã făina / ca pã apă griñ // așá făcěá //

¹⁰ Se referă la soacră.

[Da' de „Sântoader”?]

ō_o la sîntoáder cu cáîi / íése oámeni cáre áre cai // şî le fáce coláclî / şî púne lá [r] la gítu la cai // şî cu múzica tréce pîñ_sát // şî la márgîneşa sátulu_j_dă drúmu // j'_dă drúmu // şî cáre íése-naînte... / ála p-ormă vîñe / mérgete naînte cu múzica / ş-ácalaţi dúpă íel / ş-acuşa fáce aîfca la noi // şî îñ_sat care nevástă vręa să fáca colácu / cáfúlu_j la sîntoáder / i-l púne lu ásta care a íeşît naînte / i-l bágă pă cápu lá... cal / şî cu známe-aşa / ş-aşa e Uobiacăiu dă sîntoáder! //

[Şi la bulgari?]

ō! gár aşá // şî bulgári / şî íei fáce gár aşá // şî íei gár aşá // úna //

[Şi toată săptămâna se spală vasele?]

nú / nú spalám // cu-ápă fhártă nū / nu spalám / noi_i / nū lásá / cã nu să Uopăreşte // nú să opăreşte că-i cu apă fhártă // émî te pocéşte // vręa să zícă ále máma¹⁰ cã te pocéşte / te strîmbeáză / aşá /

[O săptămână.]

o săptămîná / dă lúñea pîñă símbăta nu spalái / nu [!] nu Uopărcăi / nu nimíca //

[Mâncai de post?]

dă pósti... nū / nu mîñcá bătîrni / áma noi copîi / mîñcám // bătîrni postea // símbăta să duceá la biserică / aveá biserică // cîn la pópa acólo fáceá pã sîntoáderu // cîntá pópa îm_biserică // să aşá / îl práznucă de sîntoáderu / să práznucă // émî aşá ercă //

[Vorbeau femeile că marţea nu e bine să ţeşi?]

aşá e // márta... dá_dă // ş-aîfca la noi gár aşá // şî_sára să nu ţeşi

[De ce? Cine venea?]

émî...

[Marţi seara?]

sára marţ áhá! noi da // noi o [ε] să nu s-aúzá cã... ţeşi // cã nu e bine //

[Nici de „Sântoader”?]

ō pã sîntoáderu v-opşté nu să ţése // nu să bágá argéá //

[De ce?]

nu ştiu dă cē / erá... amá [ε] nu să urzá / nu să ţeseá // pã sîntoáder! //

[Dacă se întâmpla ca o femeie să bage „argeaua”? Nu se spunea că-i înfăşoară „Sântoader” maţele... ?]

aşá e / aşá zîcēá / s-a nimerí_dă... / s-a strîmbá_dă ásta şî / să pázá // aşá erá / erá / să pázá mult // íē...rá / zîcá cã e săptămîna urítă // săptămîna urítă // şî cālúşu / gár //

[Aceeşi]

cālúşu

cālúşu ercă... íet / şî íel ca sîntoáderu / o săptămîná dă zîle //

[Când era căluşul?]

el ē_e! pã la sēcērã erēã // așã pã la iune mēsãt mai cã erēã // dúdele cîn sã
cočcã / párcã // cã ŝtiũ cã umblãm / dãpã cãlúš / ŝĩ aveãm mut¹ / creã únu mút //
ș-cu sãbeã // ŝĩ noi copĩi erēãm mičĩ // ŝĩ ne dučēãm dã rupeãm mlere d-ãã / ŝĩ_ēl
ne gončã cu sãbeã / ŝĩ // noi fuğēãm iņcoto-ņcoto / ŝĩ nu ne lãsã sã lã_trecēm pîn
naiĩnte lã... la cãlușãrĩ / cã ne ia diņ_cãlúš čicã // p-ãstã o ŝtiũ cã...

[Cine juca cãlușul?]

ēmi jucã oãmenĩ d-aiĩj_c diņ_sat erã cãlușãrĩ // ãșã jucã cãlúšu... / pã
rumĩnește așã / ĩl jucã / cã la bulgãri nu fáče cãlúš // áma rumĩni // rumĩni noșt^ri
jucã / ș-umblã lúmęã dãpã ięi / ŝĩ cu dĩble / cĩntã cu dĩblele / ŝĩ jucã // jucã cãlușãri /
ŝĩ sã stročã / ș-aveã vörbe // aveã vörbe-acólo / núma nu mai le ŝiũ mínte ijo / áma
aveã vörbe / ŝĩ-l prindeã p-ãla / dē aiĩzdãt // úl prindeã / ŝĩ-l întindeã / ŝĩ-i da cu
čomãgele pã picere //

[De „izdat”.]

dã [r] de aiĩzdãt_ã / dã cãlúš // cã este cãlúšu // ŝĩ-l bãteã // sã fáčcã cã-l
bãte / de așã erã jãca // ŝĩ-i dã cu čomãgele pã tãlpĩ // u ŝũ-l bãte / dē iãcã / dá / așã
diņ_glúmã // áma... așã erã adčetu // ŝĩ jucã p-ormã... / jucã cãlúšũ / jucã cu...

[Ce înseamnă cã ne ia din cãluș?]

cúmĩ?

[Ziceați cã fugeați cã vã era fricã de...]

ãhã! // mútu / mútu // erã únũ / ũ_ũom așã / mbrãcãt iņ_cojóc // ŝĩ ľel
gončã copĩi cã sã nu trecēm pĩņgã cãlúš naiĩntęã la cãlúš / cã... ne ia diņ_cãlúš //
ne [k] te strĩmbeãzã / te počēște // așã am pomenĩt // așã a pomenĩt bãtĩmi // ale
mãma...

[De Rusalii?]

de rusãli ásta e cãlúšu // nu-i áltu //

[Acceași]

sfēti górgē

da // ŝēsti // la ŝēsti avēm noi pã sfēti górgē / et... sã prãznuięēte múltĩ sfēti
górgē / tãe ľel // tãje ľel obezãtelno sã tãe ľel lã la sfeti górgē // ŝĩ gãtĩęētĩ / ŝĩ kemĩ
meğicãŝĩ / te stringĩ / faș_pĩtã / tãmúj // nélu... / i fáče vené [k] i fač-așã... / lu
acólo ca... venéť // așã cum sã zĩce pã... rumĩnește / nu ŝtiũ //

[Cu flori?]

ca flóręã // ãhĩ // diņ_sãlcę //

[Ca o coroanã?]

ca coloána àşá // i făcē şî-î púne / i strînge sîngel-àsta / şî-l / te duj' _ dă-l
daj pã ápã // àşá-l dućeám / ştių c-acásă ıo mã trimeteá máma tot pã míne / şî mã
dućeám dă-l dam pã ápã / cu tipsía // sîngele //

[De ce?]

émı... vřea sã zícã pîntrũ mjēl / píntru dă lápteli / dă uǔ // adētu la ıoı / la...
adētu la ıj ásta //

[Şi bulgarii aveau obiceiul asta?]

şî bulgári tãe / ı pãı pã sfėti górgē... / şí řigáni / tót prãznuēşte pã / máı
múl_řigáni aıřícēa la noı făcē pã sfėti górgē /

[Tot așa, duce pe apă?]

a! aşá nu sã dũcē / ámã tae nel // tãe / tãe nel şî-l ıoáce pã jãřágái // ıoáce
muł / prãznuēşte řigáni / aıřícēa la noı /

[Ţiganiii áştia ştiu româneşte?]

dĩ_ıeı ştıe rũmínēşte / cáre făcē fũse // áęa ştıe rumínēşte // ma sîn _ dîn
ıeı dá nu ştıe / áęa sîn / lãřóş-áęa dă fũrã // áęa nu ştıe // áma sîn d-áęa dă... / ştıe
rumínēşte ca noı / p-aıřícã pã lã pléven¹¹ / áre neşte sáte / sîn_p-acóto // şí cîn vıne
şí cîn ęe-aúde pã noı rumínēşte / „áolęō! voı sıntét cícã d-ai nóştri” // [!] şí řigáni
ámã //

[Aceeşii]

[Ce a făcut subiectul ieri şi astăzi]

[Ce ai făcut ieri toată ziua?]

ıerı toátã zııa êe am făcút / ıerı... erá... î êe eręá? / vınerı! // ıerı... am
ımpletıt // am ımpletıt êorápı //

[Şi aseară?]

şî asárã am ımpletıt / am cãtát tilivızıe /

[Şi azi dimineaţă?]

şî az dimneářã ne-aņ_sculát_ı / aprınsárãm pęcã / adăstãm copııı sã vıe cã
sã tãem pórcũ / şı făcũrãm zacúscã / vınrã óámenı / s-apucárã sã tãe pórcu / şı.. na
p-ást-am făcút-o ástã dimineářã / gătırãm mıńcárãm / ne strınsárãm cu tóři aıřícã / ne
vãzurãm / mıńcárãm / bãúrãm // ásta am făcút //

[Şi mâine?]

mııne... mııne êe-ı / mııne-ı dumınecă / ê-o sã făcēm mııne? / o sã-ı
petrecēm / sã dúcã [!] lã la pléven / ş-áęa-e //

[Aceeşii]

¹¹ La sud de oraşul Plevna (Plevna) există numeroase sate unde trăiesc řigani-
rudari care vorbesc româneşte.

DRAGĂȘ VOIVODA

dragăș voievoda

déde-al meū / pă táta cáre sînt / nú ie rumîin // ie búlgár // da la bálcan //
dîn sátu... á... ásta / pă bulgărește... / lásă să țî-l spuî pă rumînește // dă sivlîescō
[ε] / cólça ie sivlés-co // sélu stóclitç // sátu stóclit' // ie dédeă ál meū // a pántru /
dăpa... máma / dédeă / tát-al mámeî méle... ie rumîin dă la caracál //

[Și cum l-a chemat pe „dedea rumânul”?]

pă dédeă rumînu / costică //

[Și pe „dedea” bulgarul?]

niculáie //

[Și mai cum?]

[ε] niçolái petrón [ε] / pétrça a fost táta lu déde-al meū // șî dédeă la
dédeă... dăpă tátă / ia a fost... costandín // cóstu / să zîce // dăpă tátă // a dăpă...
mămă / dédeă dăpă mămă / să zîce costandín mărínuv / stánevo // áde stan // diņ
caracál //

[Cât de vechi este satul ásta?]

ō! ie dămúlt // aiîca áre... lîstórie scrísă / acólo ierá in savét / áma
acúma... dă cînd ie iel... / și cum / și cîne-a vinít aiîca / și cîni a trăiit aiîca aveă
múlz_rumîni // mai najînte a avú^d mulț rumîni // din rumîniîa fuğit aiîc // cáre dî-
arnáta / a fuğit // cáre aminterça a fu-ğit / ș-a venít aiîca șî / a trăiit aiîca // izvésto
vrçím^l // dî_iejî s-a-ntórs in rumîniîa / dî_iejî a murit aiîc // a rămîs aiîc // áma
mai mul_dî_iejî s-a-ntórs la romîniîa // ásta-î trçába //

[De ce îi spune Dragaș Voievoda?]

dragăș voievoda / vaievodă... iéste on viteăș // șî a el a vinít cîn... a gonít
turc búlgárii d-aiîc // iel a intrát întîi ș-întîi... in_sátu-osta / și pă lúmele lui a pus
sátu // dragán vaievoda // álți spúni pă aminterça // că dragán vaievoda iéste din
rumîniîa // a intrát întîi ș-întîi in_sat aiîc // acúma cum îi trçába / băș nu po_să țî
spun //

[Înainte vreme...]

armălúî i-a zîs //

[Armălui.]

armălúî i-a zîs / mai najînte dă to^t // dămúlt //

[De unde vine numele Armălui?]

as_lúme nu po_să țî spuî //

iîlie nicolov
șáizășîșăsă / șáizășapte [de ani]

[Școală?]

școală am... sèdr-obrazúvanie // nu știu cum îi zîcét voi //

[Medie.]

nu știu //

[Și ați făcut-o aicea...]

aică ā fos¹ / d-ă lucrát / brigadír // le zîce la... noi aică / la colhós // mai

naiñte... cîn ā fos¹ mai mic / m-an_dus ı̄ / armáta / -ñ_cazármâ / că noi cazármâ-
ı̄ zîce / ñ_cazármâ / acólo ā lucrát... șapte anı̄ dă zîle // j_d-acólo m-am întórs /
ș-aică ierám brigadír / brigadír cum le zîcét voi acólo?

[Brigadier.]

brigadír da la oámenı̄ care lucréază ñ_colhós // ș-acólo / d-acólo m-am [k]
am iేశıt și la péñsi // pănă cîn la péñse / tot acólo am fost //

[Și copiii câți aveți?]

dóo fete am //

[Să vă trăiască.]

úna iéstē_úorăș / ñ nicópoia¹ / ș-úna ie-n troián² //

[Care limbă o vorbiți mai ușor?]

mai ușor vorbesc... mai ușor vorbesc limba bulgărească // vreaș să ți spuı̄
că dacă... [k] dacă io m-oi ducéa... să zîcém... ı̄_úorăș / să zîcém ñm_plévna³ // ș-
încép dă vorbesc bulgărește / nu póa_să mă-ñtăleágă nićunu... că io știu limba
rumînească // la míne / la noi ñ_casă / tát-al meu nu da să vorbım... rumînește //
copiı̄i mı̄cı̄ da d-áia nu póa_să vınă să vorbéască rumînește // io ș-io cıt... o știu
bine / nu...

[Da' de unde o știți așa bine?]

iēmı̄ ñ_casă... am ı̄vătát-o / dă la máma / dă la copiı̄i álți / ie aică sátu-
osta... rar ı̄om éste să nu știje... să nū știje romînește // răr om e să nu știe
romînește // dă ce? / mărgărıta⁴ dă ce nu v-a dus la ići? / m... șocră-sa... sócru-so
/ ie rumın // rumın da // [ε] nu ca míne catır // să zîcém naı̄ı / p-o parte...
bulgărească / ș-úna curátă romînească

[Cât de mare este satul ăsta? Câte case sunt?]

treı̄ súde // o mı̄je șı̄... o sútă / și dóo súde dă ñșı̄_sı̄nt //

[Și sunt mai mulți care vorbesc...]

toț pă știje / [ε] toátă lúmeșă știje rumînește-aiíc // ñ_sátu-osta // toț știje
rumînește // nō rumînește... nu curát rumînește ca cum... la țără la voi / că să
vorbéască //

[Același]

¹ Denumirea populară a orașului Nicopol

² Orașul Trojan situat la sud, pe râul Osăm.

³ Denumirea românească a orașului Pleven.

⁴ Se referă la secretara de la Primărie.

la vînat

[Cum mergeți la vânatoare, cum puneți capcane...?]

ascult-acúma / noi umblám ajića la vînat / la... lúp n-ávem // urş n-ávem /

avém

porc / porc şalbátic // avém vúlpi // avém êacál! / nu ştiu cuñ_le zîcét voi // iar ca

vúlpija // êacál // avém iépur! avém fazán! // nu ştiu cuñ_le zîcéz_voi iar / io zic /

io vâ spuî că nu ştiu límba rumînească // ştiu că_să vorbesc / ásta-î... da voi sígur o

să iásă că-î űigănească // límb-ásta //

[Nu, nu.]

no... nu po_să vorbesc curát rumîneşte //

[Vorbiți foarte bine. Fazan se spune și la noi.]

ê! și la voi fazán să zîce ie ásta // ásta avém noi ajića dă umblám la vînat /

umblám símbăta și dumínica //

[Mulți?]

mi síntém cu tóű dóozăj_dă ínş / ín_sátu-òsta // dóozăj_dă lînş! sínt...

vînatórl //

[Să-mi povestiți cum plecați la vânatoare? Cum vă pregătiți pentru că altfel se vânează fazanii și altfel iepurele.]

iépur! n-ávem // nu mai avém iépur! / iépur! nu ne dă să mai bătém / ş c-a

piérít iépur! / dîn ê-a piérít álű spúne că să otrăveşte / undę-a stropít grînilē / álű

spúne că... multe ploî_i / iéte-aşà că n-ávem êépur! // avém mai mult / a avém /

umblám și lă... / că nu ştiu cuñ_le zîcét voi / noi le zîcém sárnále // dalí cuñ_le

zîcét voi nu ştiu //

[Capre.]

ca căprele da / da sín caP[k] cápre a şalbátice /

[Mai mititele?]

a mai mar! sínt dēcít căprele / mai nálte sínt puűín dácít căprile // a cum le

zîcét voi nu ştiu //

[Au coarne?]

ála máşcu áre coárne / ája jénsca n-áre coárne // n-áre coárne...

[Și sunt maronii așa.]

da / da / da / da //

[Cafenii.]

cafeni da / toc[no] aşá // ş-áre spic dasũ [k] la márgine lă la păr //

[Căprioară.]

căprioară // eî nu ştiu cum le zîcét voi // că la noi la balcán⁵... áre căpre

şalbátic! / nalí... să ne-űăleghém êe vorbím // ástea / și áre... și... d-ástea care

bătém noi ajića / áma áre și jeléni le zîcém^m // cu coárnele măr! / și dăsfácúte-aşà /

⁵ Munții Balcani.

álți cu jéle ascuțite / mai că sînt... cîte trei sútî_dă kile / únu // cît un viță[†]/ // ástça sînt... dóozășasă / tréizăj_dă kile / acólea //

[Cum mergeți la vânătoare de...]

jemí cum! ... ă sîmbăta umblăm la porc acúma // dimineța ne sculăm la căsurle... șapte jumătate / sîntem la mărîngea sátuluî cu tóți // și d-acólo plecăm / avém rajón / úne... lî scrím / și dam drúmu la duçumént / úne ne [k] úne sã vînám // sã zécem... aîica sã zîce dălgășu⁶ // dîncolo sã zîce sulúccul⁶ / ásta-î rajónu... lã unç-o sã vînám // dîncolo i zîce beșelicu⁶ // dîncolo i zîce... lã barânița⁶ / dîncólo la ásta i zîce cazácu⁶ / nalí / care méstustile pã únē umblăm // și umblăm / ș-avém dréptu sã bătém / dac... sã dă / lã... zéce / la zéce lîņș sã dă um_púorc // noi sîntém dóoj_dă lîņș / avém dréptu sã bătém doi porc // și dăpã ce úmorím porcu / plătím cîte puțin / cárnea sã zîcém / cîte tréizăj_dă franç kila // a plătím / măcar că noi l-am vînát / noi l-am omorît / noi l-aņ_curățát / tréizăj_dă franç la kílã am plătít // cárnea // ála fazán / cum zîcét și voi / je dumíneca // avém dréptu sã bătém doi fazán! / numai că sînt máșk // nu d-ăia jęnški / ásta-î vînătoárea // dă dimineță aî dréptu pînã... sára la cînc sã vînez //

[Cu ce vânați?]

cu púškî /

[Da' la fazan și la porc sălbatic...]

ă_a... la porc șalbátic / avém / nu știu cum le zîcét voi! / io po_sã țî arát // patrónu // dă cãprioară //

[Patron de căprioară.]

ásta jéste patrón dă fazán // ș-acúma sã ț-arát patrón dă porc //

[Oamenii aicea cu ce se ocupă? Lucrează pământul?]

cu ce... ce lucrăzã? ascúlt-acúma / mai mul_țin la zavóade /

[Înainte vreme...]

inaînte vrémē númai pãmîntu[†] / î inaiînte sã víie... cùmuniști / noi ne lucrám pãmîn-tu // io țiu mínte și_d-atúnca // pãmînt aveám / și [ε] le lucrám / aveám búđi / aveám úđi / aveám vâc / lucrám pãmîntu / și d-acólo //

[Ce puneți în pământ?]

jémi aîica sã púne toáte álea // fásúî / cînepã / porúbmbi / î... d-ástã lîntē / î... grîu_u / úórzi / úovázi / î... lemn / nu știu cum îi zîcét voi /

[In.]

a lín_î / dîn... tot ce puî / tot sã fâc-aiica // á... aveám_î grădíní / dă... sã puném pipéri / roșiúor / patagélí / î patagélí vîneț / nu știu cum le zîcét voi /

[Da, da.]

ășá / cuņ_sã țî spuî / toáte / toáte álea // ce puî tó_sã fáce // aîic // númai cã grădîñle / noi zîcém grădínã / lã acólo une puném pipéru // ș-únc puném patlagéle róși / une pîném... platagélí vîneți / acólo je / ne da... ne da acólo cîte... dóo áre / nu știu cuņ_zîcét voi // cîte dóo áre / dă ne puném acólo... dă... dă miņcãre // une

⁶ Nume topice din perimetrul satului.

poa_să să úde // une íeste ía apă / íe-m_margînc la sat / dă la vále / acólo íe potrivă / apă cáre mérge pîn_sat / p-aiíca / píriú avém / nu v-az_dus...

[Cum se cheamă pârâul?]

íemi noi i zîcém píriú // nu [r] nu [k] n-ăre lúme // n-ăre //

[VII] cúrge puînéel atî-aşà //

ă... aiíç pã pãriú-òsta / la deal / măi naiînte vréme / pridí să víie...

comunişti / avéá... şa pînă cólo únc ţine... áşteá báiiirlç-ástçea / cuú_le zîcét nu ştiú / noi le zîcém la áşteá baíre //

[Dealuri.]

deálurç-ástçea / de... da pã rumîneşte deál / pînă úne s-ardicá deálurle / pã vále / avéá zăce mórí // la apă // áma lç-a fármát // da acúma nu íe niçúna // la apă merǵşá şí / lç-a fármát // acúma nu íe niçúna //

[Aţi avut moară?]

nu // n-àm_avút //

[Ştiţi să-mi spuneţi cum se numeşte fiecare parte de la moară?]

ale cui a fost? / úorí

[Moara este făcută dintr-o roată, din... să-mi spuneţi așa, cum se numeşte.]

íemi cu duláp / íerá făcútă cu duláp // duláp nu ştiú...

[Da, da.]

duláp caré să-l ínvîrtească / [k] să-ñvîrtească moára // ş-avéá dóo piétri care să máçine dî_íeli mûorí / avéá cíte pátru... piétre / să zîcém... máçiná malái / porumb / dî_íeli máçiná grîú // şí scotcă fáină să fácă píiñca // ásta íerá dă la morí //

[Acelaşi]

[Toponimia satului]

[Vreţi să-mi spuneţi cum se numesc locurile din sat?]

da // dă_pã cáre le ştiú / po_să le spuî // [ε] j'úos... ím_potriveálă să zîce şuvéní // şuvéní // dî_íeli bábina bára / ím_potriveálă jós / dişpre dúnăre // bábina bára // dî_íeli... i zîce plósca // dî_íeli-í zîce beredéú // íará j'os / dî_íel i zîce... ím_pădúre // avéá pădúre / ş-a scós-o / ş-a făcút o tarlá // acólo jos alçevá...

[Şi mai departe.]

íe depárte dă... pînă-m_márǵineá dúnări / tómná jos // avém grániţá cáre le spus p-ástçea ío / cu bélina / cu lojíta / cu beálo vodá / avém lócurí acólo... úne ím_márǵineá la bál-tă // avéá bálta mai naiînte / priidí să fácă... díga // să táie / să nu poa_să tréacă apă diñçoácç / ...avém_í... j'os i zîce pécu gírú // acólo íar pámíntu...

[VII] pã rumîneşte gírúla nisípuluí /

gîrla nisîpului // jos acólo-m _potriveálă iar // d-acólo-ŋcoáče cîn o iej... /
aiîca dásupra / dásupr-aiîca / i zîce ermeli baír //

[Și pe românește?]

armălúj baír // baíru armălújesc //

[Da' „armăluiesc” înseamnă ceva?]

iemî armălúj / aiîc s-a zîs sátu // măi naiînte / și p-órmă... dragán vaievódă
// a aiîca... ieste àlcéva care s-ascúnde // care nu putém să-n-țalegém // să véde
tréaba că dragán vaievóda ie mai naiînte lúmile la arma-lúj // po _úrmă... a pus
armălúj ca s-arúncé lúmele lui dragán // așa [r] așa mă gîndesc că... / da nu-l pot să
o dustujesc / dali ie drept // ásta //

[La ce spuneți „potriveală”?]

unde iestē... / potriveálă să zîce úne...

[Câmpie, câmp.]

a dă cîmpu une să găsăște / acólo ie potrivă // ie cuș _să zîc //

[Drept.]

áh! drept // așa / n-áre... n-a_je d-ástă măgurî d-ástę ca cum sunt aiîc //

[Astea puteți să spuneți că sunt măguri?]

iemî ástę sînt măgurli // aiîc / avém... acólo d-acólo dă jos / dă la vále / să
_zîce... bálda vácilor // de la deál véce orî încépe măgurli / să zîce glátkiti ormáne /
ormánele bórçilor // ie așa dásupra la bórçurî / a fost...

[Acolo e pădure?]

acólo áre ormáne / d-ástę / voi la ormáne pădúrc-î zîceț? / nu știu cum //
éte d-ástę / care să véde aiîc //

[Da, da, crâng, pădurece.]

ășá iete d-ásta ie acólo // d-acólo-ŋcoáče barániț-áęa dásupra / é d-acólo
ieste asmalícu / dă la vále pîn la deál / aiîca s-a spus că ermeli báiér _ să zîce ásta /
dásupra d-acólo-ŋcoáče cîn o iej dă la... ásta / áre lă... la ganțúóî / i zîce /

[VII] la țélinî / la gălțóî /

la țélinî / _galțúóju / carpúzu / á... aiîca dălgașu / ma / aiîca să zîce
sulúccu rîu / dîŋcoáče... că să zîce crăcunélu / dîŋcolo să zîce... á... pă romînește
ma / [!] io știu pă bulgărăște //

[Care?]

dă dîŋcolo dă crăcunélu / în cêla loc / [...] viile // cum îi zîcă fa!⁷ / [...]
cúcla baír zîce / la ásta aiîca / lîngă ęa acólo ulúccu i zîce / dîŋcolo záduvița-î zîce /
dîŋcolo dă... záduvița... î... ieste meșelic / meșelícu // ...

[Vorba „codru” spuneți?]

nu știu cê-î vórba códru / códru-nțalég dă píine / saų dă-mî códru dă píine //

[Da' la pădure nu spuneți codru. Da' pădure spuneți?]

⁷ Se adresează soției, informatoarea Elena Miteva Nicolova [= VII].

nu zîcém cã-î ormán / la pãdúre ormán //

[Nici crâng?]

a pãdúre-î zîcém acólo úne / ierá... d-ásta sálci nu ştiş cum... plîopi⁸ şî sálci / acólo zîcém pãdúre // aîiça-î zîcém la ásta ormán // şî la áltele ca cum ie pus cólo / áia ie salcím / áma ága ie salcím puş în tarlá // úne c cêva / la tarláua cu salcím! / prímer // a dişcoáçe une-î ormán négru / áre-năuntru... dîn toáte... / dîn toáte lémnele // áre lemn álbu / áre tei / áre scumpiie / áre ʋulm_î / áre núci / ásta-î zîcém ormán // a voi cum îi zîcét nu ştiş //

[Acelaşi]

berbéc négru

ş-a avút únu-aîiça grécu // ş-a avú _ dugán // ş-a avú _ berbéc négru // berbéc... nu ştiş la cê...

[VII] oáie cáre e cu coárne /

berbéc négru / şî ia a vinit / d-áşt! carę-a fost... nu-î ştiş / da pă áltu tarím / nu ştiş cum a fost / no aşá spunęá ěia bătrîni / c-a vinit la iěl/^t / la grécu // sã cúmpere berbécu // şî grécu a... a cêrút ban! mai mulţi // a iei sígur a avút dă ţel / î_ atîta ban! sã-î cúmpere berbécu // şá iel [r] iel a zis „dái [k] dă berbécu / atîta-z_ dau” // a grécu a fost zícín^t... / „nú! // dacã-n_ daş atîta ban! / vã dau berbécu // dacã nu... / nú vã dau berbécu” // şî s-a-n-tórs... // ş-atúnca i-a-z [= zis] [k] s-a dus la bába gîta / ş-a zis aşá // cã dacã puşîn încã mai... şineá / grécu sã sporęascã cu táta / táta plezneá // e! cum a fost / c-a fost / nu şt^u // şî tát-al mîeu / áre îş_ crãclunel tarlá / comşîi lor / ş-a ávút... car cu bîorⁱ // ş^a [e] s-a culcã_ / sã doármã acólo // a áre ápã // şî peste noápte cîn s-a sculã^t / tu uş_ g'ol máre / întálég // c-ũ_ ʋom / sã... lc bátã bîóli / cã iei a avút bîóli // şî ʋómu_òsta / únu nalt / cũ... bumbęá-ş_ cap / ca americán // a fost // americán / acúma sãmáná la americán^{li} / şî iel s-a sperçát / ş-ála s-a suiít pá bîol // àl_lór / şî bîólu-a rupt / ş-a fuşîit / şî p-órmã i-a rămús uş-a fost încălécát iěl pá bîol / i-a rămús álbu // ásta^a fost // ásta spunęá tát-a^l mîeu // dalí a fost aşá / nú po_sã ştiş //

[Acelaşi]

cînepa [şî] bumbácu

[Care era lucrul la cãnepã? Cum scoteaţi firele, cum băgaţi argeaua? Tot lucrul cãnepii de când o semãnaţi?]

[VIII] o-aducã la spináre / cu crósna //

[VII] o sãmánám şî ęa sã cocêá / sã făcêá máre // şî sã cocêá / sã făcêá sãmîntã // şî o tăjám o sécerã // pá oşmu-o duçêám...

⁸ Termenul este sugerat de soşia lui, informatoarea Elena Miteva Nicolova [= VII].

[VIII] o legá / o legá / la snopî miç /

[VII] o legám așá lă... îețe-așá / da mititeî așá o legám / ș-o punęám îņ

car / cu bõî car / noi ășá-î zîcém // șî o duçám la ápă / undevá úne îeste ápă / nũ...
cum cúr-așá ápa / émi ápa care șáde așá

[VIII] stătút /

[VII] noi i zîcám gîrla nisîpului / erá o-ápă așá la vále / spre dúnăre îņcóló

/ șî ședęá acóló... pátruzăî_dă zîlî // noi i zîcēņ_să să moăie // șî să mujiá // ș_po_úrmă ne duçém noi / noi o punęám așá cu piētre o-ņgrămă-dçám așá / î_ápă //

[VIII] șî cu par! / îmbătútă /

[VII] par! așá bătęám / că să nu iásă [ε] dasúpra /

[VIII] să nu poa_să iásă dasúpra /

[VII] să stea tot î_ápă // ș-o bătęám acóló / și ședęá pátruzăî_dă zîle // pã_

órmă ne duçám ș-o scoteám // și o spălám / așá la mínă o spălám //

[VIII] o bătęá î_ápă /

[VII] o bătęám ețe-așá o bătęám / ș-o făcám álbă //

[VIII] o punęá dă să usucă /

[VII] o punęám... dreăpt-așá-m_piçere / dă să uscá // șî cîn să uscá / îņcă

pîná sára să uscá // o punęám iar îņ_car / șî_vineám acasă // șî tát-al męeu / ne
făcșá / i zîcám... mēlniță // tot nu știu / voi cum...

[Tot așá.]

[VII] și o punęám așá / ș-așá-î dam cu-áça / i dam / i dam / i dam // șî_să

fărîmá... surcélile-áça // çę_lerá / cum le zîcēt voi nu știu / că_nu po_să vorbés_ca voi /

[VIII] noi zîcém pízdériî //

[VII] pízdáril-elea // așá să fărîmá // șî pã_órmă aveám / i zîcám... dărac

// așá cu dinț / ș-atîț-așá-î / dă máre / așá cu fîará așá / șî punęám ála / șî-l trăgșám
așá-l trăgșám / șî-l făcám supțîre // orî pá órmă dăpă darác a ieșít mașînî // î_álte
sáte // mașînî / i zîcám dărac // șî-l duçám acóló / șî-l dărcșá / il făcșá / il făcșá
supțîre // șî-l punęám_șî-l torcșám așá // il îndrugám / nu știu voi cum zîcēt //

[Tot așá.]

[VII] îndrugám așá / pã_órmă-l punęá máma... i zîcșá scrobeálă // punęá

scrop / făcșá scrobeál-așá cũ... cu tărîțe / cu fâîná / cu çe făcșá acóló / u uscám / și
îl făcșám pã_órm-așá lă / éțe-așá țávî // cum zîcém noi // mosqárilî / țávîli / nu știu
voi cum le zîcēt // le făcșám așá la çicric // șî_pă úrmă il úurzám // ajiça bătęám par
/ éțe-așá⁹ /șî-l urzám așá pã [r] pã drum // și să făcșá atîta dă lat așá⁹ // și noi pã
órmă-l punęám pã sul // súlu-î zîcēt cáre să țășc-așá dîndărát / cáre țîne píņza //
cólę-așá⁹ //

⁹ Gest.

[VIII] sul dinaĩnte / sul dindărăt /

[VII] și dinaĩnte sul / și dindărăt sul // și [ε] făcĕám / voi cum îi zicĕt?

[VIII] duzén ĩerá

[VII] dùzén / nu știu voi cum îi zicĕt / care țesém

[VIII] răzbói

[VII] răzbói[!] // răzbóju-l punĕám / și ni-l ĩnnăvădeám acólo / cum știĕám

noi acólo / pîn ĩte / pîn_vátale / că și ĩo ĩerám copil atúncĕa // ma țiu mĩnte / că -am fost mult / ĩerán_la șáispre / șáptesprĕcĕ-anĭ ĩerám / cĩn făcĕám trĕáb-àsta // și-l punĕám... májca / noi nu pu-neám / májca și țesĕá // țesĕá și ne făcĕá cămăș[!] / [ε] nu mai ĩerá atúncĕa / ĕermáni ne loásă bumbácu / loásă toáte áleá / și nu mai aveám cu ĕe să ne-mbrăcám // și punĕám / și făcĕám cămăș[!] / d-ástĕa așá dă dĩnj'os cămăș[!] care // ne-mbrăcám așá / éle te mĩncá așá pă piéle [!] // le flierbeá //

[VIII] cĩn te mușcă púrcĕile... orĭ pădúkele / cĩn dai la deál / la vále / númaj te rĩcĭá / că puteá să rúpă piéleá [!]

[VII] așá ĩerá atúncĕa // și le țesĕám / și le făcĕám și la oámenĭ pantalóni așá / voi cum le zicĕt /

[VIII] nădrágĭ /

[VII] nădrágĭ // àșá le făcĕám / toále făcĕám toáte áleá // pă órmă dă bumbác / bumbácu ĩár așá // ĩl sãmănám bumbácu / și el creșĕá / tot așá de máre / făcĕá așá niște gogoșele / ș-el ĩnflureá așá / și noi l-adunám / și nu ĩerá ĩnc-așá daráĕe d-ástĕa așá sã-l dãm la mașinĭ / sã-l făcă mașinile // la noi acásă // [!] punĕám așá o nuiá / ș-o-át-așá o legám / și punĕám cóle-așá / i făcĕám așá...

[VIII] zdíc i zicĕá //

[Cum îi zicea?]

[VIII] zdíc / zdíc /

[VII] ĩl răzbăteá / zdíc /

[VIII] ĩl zdícuiá //

[ĭl „răzbătea”?]

[VII] da / ĩl răzbăteá / scotĕá sãmĩnțáľi // rămĩnĕá númaj ĩel așá // ș-așá ne căznĕám dă-l ĩndrugám / ĩndrugám sã făcĕm... róki / sã făcĕm... cămăș[!] / așá dă dásupra d-ástelántele // sã_făcĕm așá cu bumbác //

[Câte feluri de cânepă? Una-i mai bună, alta-i mai groasă.]

[VII] úna-ĩ mai supțire / așá mai...

[Și cum îi ziceți la aea mai subțire?]

[VII] la áĕa-ĩ zicĕm... ā?

[VIII] urzáľá și bătătúră vrĕa sã te-ntrĕbe /

[Nu, nu.]

[VII] cînepa / cînepa vr̥ea sã zîcã ęa // úna ięeste dã sãmîntã // ę-úna ie [k] o lãsãm dã sãmîntã dã fãce sãmîntã dã dã la ánu // pã ęa n-o puném... acólõ_ápã // pã ęa o bãtém / ęi-î scotém sãmînta / ę-așã o lãsãm // a ęalántã cãre n-ãrc sãmîntã / pã ęa o fãcãm așã dã... dã lucrát //

[VIII] ásta care n-ãre sãmînta / ascúltã bine vórba cẽ țî spui / ęa n-ãre crãc // cînepa //

[VII] ęa crește-așã

[VIII] a ásta care fãce sãmîntã / fãce crãc / ęi fãce sãmîntã // ásta care fãce sãmînta / ęa nu sã ja / nu sã lucreázã //

[Da' nu toatã cãnepa, una este mai bunã, faci fuior sau ce faci, cum îi spune?]

[VII] da / dã dat fuiór // da // da //

[Și aea care-i mai groasã?]

[VII] áea care-î mai groásã /... éte d-ástęa⁹ țesęám / dîn ęa //

[Cum se numea aea care era mai groasã? Avea „lume”?]

[VII] cum i zîcãm mã! [...]

[Da' áia mai proști, proști de tot.]

[VII] dádi / dádi / dádi / dádi // da / am ujtát cum îi zîcãm //

[Cãlți?]

[VII] cîlț / iar cîlț i zîcãm / noi ęi la ála i zîcãm cîlț / ęi la ásta i zîcãm cîlț /

[VIII] póvlak / póvlak i zîcãm // póvlak // póvlak i zîcãm // care nu ierã mult bunã // nu ierã bunã / i zîcãm póvlak // cãdeã... dînj_cînepã /

[VII] cãdeã dînj_cînepã / cãdeã ęi jos așã /

[VIII] acúma vîne / pridi [ε] s-o secer! // creșteã dî_ia...mai marúntã // ęi cãdeã // între ásta // ę-áea rãmãneã pã... pã pãmînt / dãpã cẽ... o... î secerám p-ásta mai nãltã // ęî_p-áea cu darácu / o-astrîngęãnj_șî [ε] i zîcãm póvlak / áma pã bulgãrește póvlak / pã rumînește cuņ_sã zîce nu ętiu //

[Ați spus cã noi spunem război, aicea care este vorba pentru război, „argea” sau...]

[VIII] dűzën

[VII] duzën / ásta care-î pã mãrgîni /

[Cu vãtãle cu tot?]

[VII] da //

[La ce spuneți „argea”?]

[VII] aręeã / pîņzã // care męrgęe-așã // fîireli // ásta e aręeã // care... așã o țesém / de-o fãcém așã pîņzã / care sã țesę-așã //

[Și când o scoateți de pe „duzen”, tot „argea” îi spuneți?]

[VII] i zîcém pînzâ // pînză ne dućém / dacă-î bumbăco-aşă... mai înkîs
aşă / mai... nu-î mult álbu / ne dućém lâ / úne éste apă / şî-l făcém álbu //

pă rumîneşte îmi zîcē jilgăna //
pă bulgăreşte...sînt eléna //
[Şi mai cum?]
eléna mîteva nicólşva
şaptezăc [de ani]

legúmeņa

[VII] jō făcēám legúmeņa cîn spunēá... n-a spus nevást-âsta c-o să vîje la
voj // ş-jo făcēám legúmeņa / şî mă gîndesc acúma àoľō! ľo! jō cînd o să fac? cîn o
să fac? // dac-o vinęát... / cîn o să fa^c / aşă mă pritisnîi // că n-ăń ştiút / dalí dacă
ştięám dă az dimneęătă puţeam să fac / ^acúm-ań lăsat-o nefăcútă şî / am vinít să
vă văz // am áltă legúme / jō ań / nu sîn făr de legúme //

[Da` ce „legume” făceai?]

[VII] făcēám... cajmá // nu ştiu voj cum spunęát //

[Caima.]

[VII] cajmá făcám / şî să úmplu păstái //

[VIII] cárne / cárne /

[VII] cárne /

[VIII] măcínátă

[VII] măcínátă / şî-î zîcém cajmá //

[VIII] cajmá pă bulgăreşti /

[VII] pă bulgăreşte / ma voj nu ştiu cum îj zîcét //

[Carne tocată.]

[VIII] cárne tocată la maşínă //

[VII] la maşínă aşă // şî să úmplō-aşă păstái //

[Aceiaşi]

la lăsá_dă sécu

[Ce se făcea aici de Lăsatul Secului? Care era obiceiul?]

[VII] obicāju jerá aşá // la lăsá_dă sécu dă paşî / tăjă^m... găjínă-ntreágă //
ş-o fierbeám / şî-î rupeám... voj cuń_le zîcét / noi le zîcém cotóju-aşá // aşá cotóju-
aşá-l rupeám aşá cu tótu / şî-l dam lâ... meġiášî /

[VIII] împărtă //

[VII] âá! împărtám / nu ştiu voj cuń_zîcét /

[Aşa, aşa.]

[VII] șî... plăcînte făcĕám // cíte dóo_trèi aşá tǎv! mǎr! / șî rupeám șî_dîm
_plăcîntă / șî punĕám aşá-ntr-o cînîĕ-așá / plăcîntă / șî_cotóĭ / ș-o sticlă dǎ vŷĭn //
șî ne duĕám / șî-ĭ duĕám la meĕĭiáșe // la dóo_trèi căse aşá duĕám // șî sára noi ĕ-
a rǎmás_ĭ allántu // ĭl punĕám / șî-l făcĕám cu ȕsturoĭ /

[VIII] ĕórbǎ //

[VII] ĕórbǎli / e rǎsólli / cum nu řtu cum [k] cum ĭ zícĕ nu řtiȕ // aşá-l
făcĕám / șî vinĕá náșu / șî náșu nóuǎ ne-aduĕĕá gǎĭnǎ ĩntrǎgǎ // ĭár aşá plăcîntă /
[VIII] plósca cu vin /

[VII] vyĭn / ĕ-ǎ_ăvúť // ǎlvá / bomboáne / núĕi // gutúĭ / mére /

[VIII] pǎntru copĭi

[VII] ĭ! dǎ copĭi aşá // aduĕĕá tréburle d-ástĕa / aşá făcĕá lǎsátu sec^{uluĭ} //

[VII] [Da' copĭii făceau focuri pe dealuri?]

dǎ / făĕe fócú^{rĭ} / ĕe! cólo sus lǎ / cum ĭ zícĕť voĭ sus aşá ^acólo strĭnĕe / la
lǎsá_dǎ sec / șî făĕe fócú^{rĭ} acólo / da_úñe-ĭ mai ĩnált acólo sǎ strĭnĕe / maláȕ-ásta sǎ
zícĕ^m / sǎ strĭnĕe cólo / ǎĭa sǎ strĭnĕe dĭnĕolo / șî_ făĕe fócú^{rĭ} / sǎ strĭnĕe-acólo
copĭi /

[Și ce strigau?]

[VII] cíne... „fáta căre nu s-a măritát” / [!]

[VIII] „uȕ_ĕorn uscát ĩn_ĕúru fĕti care nu s-a măritát / [!] care nu s-a
măritát” // aşá lĕ zícĕá //

[Și strigau „alimori”?]

[VIII] nū / strĭgǎ șî la flăcǎĭ /

[VII] șî la flăcǎĭ / șĭ_la fĕte / mǎr! le strĭgǎ // „cíne nu s-a măritát uȕ_ĕorn
uscát” [!]

[VIII] nu ĭe dǎ spus //

[Și rǎdeau?]

[VII] ōo!

[VIII] veselĭĕe / cĭntǎ / jucǎ /

[VII] bĭne ĭerǎ atúnĕĕa / múlt bĭne ĭerǎ //

[Și mutau și porțile?]

[VII] ō! dà_ dá // le mutǎ // loǎ / loǎ poárt-ásta d-ǎĭĕa o duĕĕá dĭnĕolo /

[VIII] o-arunĕá ĩm_pĭrĭȕ // ...la fĕte /

[VII] o-arunĕa dĭnĕolo // la fĕte la poártǎ / la fĕte o loǎ ř-o-arunĕá ĩm_pĭrĭȕ
dĭnĕolo // aşá_erǎ atúnĕa //

[VIII] care nu vrĕa sǎ úmble cu ĭel /

[VII] aşá ĭerǎ atúnĕĕa /

[VIII] a ĭo nu ĭ-aȕ_ľuǎ_poártǎ // nu ĭ-am arunĕát poártǎ nevĕsti [!]

la simți [și] joimári

[Ca să nu vină șerpil pe lângă casă, ce făceau?]

[VII] punġám ċenușe //

[VIII] la sġmġi //

[VII] la simġi // sġċġám noi / iġeste o zġi care-i zġġce sġmġi // punġá / să sculá múġca dă dimneġată / cu ċenușe / și ocolġá casa cġ / casa / cólo la vġite / úne-i vġeli / úne-i gġáinile // tót ċ-avém pġġobór l-ocolġá cu ċenușe /

[VIII] la bordée nu știu cuġ zġġcġt voi // la bordée / la cotġt /

[VII] únde ie vġiġle / dġárme acólo /

[VIII] lă cóċina lu cu porc /

[VII] la porċ / așá / únde iġeste... tót / la ambárele cu porúmb așá // voi cuġ le zġġcġt // tġóate álġa ocolġá

[VIII] porumbár le zġġce /

[VII] porumbár / ocolġá cu ċenușe // să nu vġie șġrpi //

[Și de „Joimari”?]

[VII] și dă joimári...

[VIII] și îġ_casă / îġ_casă nu să vorbeġá dă ieġi //

[VII] da / îġ_casă nu pomenġám_î... lúmele lor // și dă joimári / ne sculán _dă dimineġata / máma ne sculá dă dimineġata / și strġngġám boġi // și făċġá fócu / áma máma dă dimin[k] dă nġápte să sculá și făċġá iġeġ-așá ō...

[VIII] uġ_colác /

[VII] uġ_colác // voi cuġ zġġcġt // și-i zġġġá uġtáta // uġtáta // și noi dimineġata cġn ne s[k]punġá múou ím_mijlóc // dimneġata cġn ne sculám / și făċġám fócu / strġngġám boġi / și-ġcá dă dă cu sárá strġngġám boġi așá dă pă drum / dă páște // făċġám fócurġ / și ne strġngġám copġi / cu tóġi // cá noi iġerám pátru // ne strġngġá / și ne frġngġá dġn uġtát-ăġa //

[De ce?]

[VII] să nú uġtám // să nu uġtám //

[VIII] să-i úġte răġtáġea //

[VII] și noi să nu uġtám așá //

[VIII] și să úġte ieġi / și să-i úġte răutáġea //

[Nu se făceau focurile astea și pentru cei care au murit fără lumânare sau pentru...?]

[VII] așá da // ásta / așá foc să fáce... î... jár la joimár! / áma ne dućám / pîrîu care-î zîcén noi / ála tot așá cū... / trećém / ne dućám acólo / și unde-aić-așá / a crescú járba / așá pã potriválã / punćám lumînár! / la áștea care ió... uítát! / care a [ε] murít fãr dã lumínare / și cáre / care nu-î știm / mórți! // punćám lumînár! / și cãrám ápã dã la pãrîu-òla / și punćám aić-așá / să dućá ápa așá pã / pã járba // d-ăștia cáre... nu-î știm / mórți care ie uítát! // áșá fáćám / la joimár! //

[Aceași]

sfeti górgi

[Era obiceiul aicea ca fetele de Paști sau după Paști să se prindă surori sau surate...]

[VIII] drugárć //

[VII] noi trěáb-ásta o fáćém la sfeti górgi //

[Cum?]

[VII] dimineátã // dã ñoa [ε] sára // gãteám // fáćám / ...plăćinte / mîncáre / fáćám múltã / o cocém așá pã [ε] naiín [k] / nu ñerã ca acúm așá d-áștea / émi ñerã coptoáre-afárã // așá / îm pãmînt așá / voi cum îi zîcét nu știu / acólo cocćám legúme // și să fáćéá Uóra // noi zîcém cãsurlc // să fáćéá dóospriće // și noi ișám sús / așá lã / sus / și cîntám //

[VIII] la inéle //

[VII] la inîle //

[Cum?]

[VII] pěj cîntám / „trandafir cu doi bobóc” //

[VIII] „am ibómníc dăpã porć” //

[VII] „am ibovnic dăpã porć” / ñac-așá lucrur! / nu mai țiu mînte cum ñeréá

// ño știu cã ne strîngéam și cîntám // a pã rumînește cîntám // nu pã bulgărește // pã rumînește cîntám //

[Și bulgarii făceau același obicei?]

[VII] și iej fáćéá ca noi // iej ca noi fáćéá // noi cu tóți ne strîngéám / și fáćéám cu tóți // bulgár! le amestecáți //

[Da' dacã erau nãscuți în aceeași lunã, erau lunatici?]

[VII] áá! da / să púne fráte dă-î dăspărțăște //

[Adicã?]

[VII] da // sóra meã... a dăspărțit doi frați // p-áldé lúicã // copîi-ěi-a / lu górgé pétcú // cînd-î... s-a fácut iej mar! / și únu aprópe să să-ñsoáre // și trébúe s-áibe sórá pîntre iej // lunátic // și [ε] sóra meã s-a fácut sóra lor // pîntre iej // áma c-ă fácut acólo / nu po-sã știu / cã ña să dućéá acólo / și iej o aveã / o áre ș-ácúma o-áre pã ña dã sórá //

[Cum îi spun ei?]

[VII] dáda // dáda / ála care ierá mai máre dáda // dacă ála mai mícu îi zícê
pă lúme // áma-î zícê sóra nõastrá //

[Și ea cum le spune?]

[VII] și ia le zícê frátile m̃leu // la nuntă / la veselije / i kámă ca frați // [ε]
și pă ia o kámă iar-ășá ca sóră / și cùm... să [k] noi naiînte dam dăruri // acúma nu
mai să dă / că-î scumpătâte // cum da la fratele care ieî au doi frați / așá-î da și ieî //

[VIII] ómu-î bărbátu //

[Aceiași]

la sîntoáder

[La sfântul Toader?]

[VII] la sîntoáder?! tódoru // àșá // atúnčea cáii // noi toátă săptámîna nú
lucrám // cîn întrá... săptámîn-ásta a sîntoáderu...

[VIII] nu mai făcêá sádénč...

[VII] nu mai ne dučéan nõáptç-așá să umblám pă drum // pînă la dóosprîce
// nú // ședeám acásă / și la sîntoáder... / dacă... într-o sárá am ieșit io / și máma
mea a uítát... / că iéste săptámîn-ásta //

[VIII] sîntoáder /

[VII] și m-an_dus_î / noi zícén_sedeáncă // nu știu la voi cuņ_să zícê / ne
strîngém fêțe / să curățám porúmp // nu lucrám să curățám porúmb și io m-an_dus
/ și ia... pã_órmă i-a vinít îņ_gînt_că mî-a da^ddrumu / „mámă nu să iése
nõáptçea” // áma io m-an_dus / ierá puîñ depárte-așá / áma m-an_dus cu tovráșa
mea // ș-ã_vení_pesté nõápte / și mi s-a pus... aîica-șá... / noi zícém jûng // nu
știu voi... / așá / éte-așá ca o țáp-așá îņ_cápu... „â_ú! ileáno máică / dă ce te-ai
duc / éte / éte / éte / et / te-ai îmbohnávít / dă ce te-ai dus?” pãî... io fátă / că să mă
duc / io știuî că-î sîntoáderu / áma nu-î spuî // pă ia a uítát // și nu ișán_nõáptçea piņ
_la dóosprîce / și la sîntoáder... dimineáta / dă dimineáta ne sculá / și tót ne lám //
îņ_cap // númai cápu-l lam // și ne keptánám că să nu sã împiédice... cáii // cîn dă
dósu // și să [k] dacă nu ie páru keptánát / sã-mpiédică cáii // im_pár // și ne lam /
ș-atúnča scoborám / lã... acólo unde să [r] sã-ņcúrá cáii // îņcúrá cáii-atúnčea / lergá
frumós / inaiînte //

[Aceiași]

la sféti niculái [și] dă crăclún

la sféti niculái // noi avém sféti niculái / pa acúma // s-a mutá_sărbătórlí / nu
mai știu cuņ_să mai spuî / ierá acúma sféti niculái lã... [...] î cu dóo zîle inaiîntça la
sfîntú_niculái / noi țineám dă bubát // la voi cuņ_să zícê bubát orí vársát? nu știu

cuṅ_să zîce // dóo zîle noi nú lucrám // înaîntea la sféti niculái / și_je sfîntu niculái / zîu-aşa / ferbeám fásúî și_ pĕști // péște-aşa-ntreg crápu / ne-o puneá / ne-o coceá // și_ făcĕám / să zîce cã slújba la casă // [e] dă bunátatea la cás-aiîca / îṅ_cás-aşa // făcĕám acúma / noi alálteri nú l-am făcút // iel iéste acúma / lún-ást-acúma / ce iésti zi / pănă... nóosprîce cînd o fi / devenáiște ásta / nóosprîce-atúnca iéste // nu știu / și_ noi nu știm cîn să mai făcém // nū ne-am spîrciít / nu mai știu

[V-„ați spărcăit“?]

ne-am_î ne-am spîrciít / nu mai știm cîn să făcém // cînd ie nou / cînd ie pă vek... / șî așa cū... ni culái / și_ cu acúma dă crăclún / uú! frumós ierá înaînte

[VIII] aráṅgelu

șî aráṅgelu- / l făcĕám / aráṅgelu ie^t/l... múl_mult așa nu ie ma / crăclúnū înaînte mūl_frumós cîntá // mul_frumós cîntá romînește // noi dă la rumînija / noi șe [k] io úne ședeám io fátá // ședeám la [k] îṅ_sátu-òsta / āma... dă la vále sîntém // párttea dă la vále // și_ s-audeá noáptea... dă la rumîni / dă díṅcolo // rumîni cîn cîntá // „soçalá / soçalá fátá máre” /...

[VIII] „să-mí aprînzî lumînáre”

„să-mí aprînzî lumînáre” /

[VIII] „lumînáre-ntre icóane” /

„lumînáre-ntre icóane / între răschrú / úne sîn^t mérele [e] dulc” / așa uṅ_lú cru / afără ascultám / ișeám / iereám mič / ișeám afără / ș-ascultám / cum cîntá rumîni díṅcolo // așa frumós i^crá // ș-aiîca cîntá rumînește / ș-aiîca cîntá // ma cîntá și_ rumînește / și_ bulgărește //

[Și copiii cu ce umblau?]

cū... făcĕá sörcove // așa... un lemn așa / dă gutúî // dă mărli / dă măr /

[VIII] pom dă gutúî trei nujéle //

trei nujéle dă măr / ș_dă gutúî / așa ierá / și_ cu cărțile // așa le făcĕá-ndoîite / ṅdoîite / îndoîite // acúma să vînde...

[VIII] gáta /

gáta să vînde / am_înaînte le făcĕám așa le făcán_le făcám / și_ le legám // le legám / le legám / așa / și_ puneám bîsióc // mirós așa / care la om mort tot să duč-așá / d-ála punčám / și_ făcá / și_ să dučá băiéfi / și_ vineá noáptea / și_ cîntá / și- ntrá-ṅ_casă / și_ nē bâteá cu ia îṅ_cap acólo / dă sánátate / dă... am uítat și_ vórbele cum mai să zîce //

cî_ți spuî / am uítá_și_ bulgărește / noi... dă mititéî... așa ne-aṅ_cázút / ntr-àșá malá / cã tot bulgári... / și_ noi... nu mai vorbîm romînește /

[VIII] dóo _trei cáse _erǎ / une _erá ja... ierá núma dóo _trèi cáse dǎ...
rumín! // ş-aiiǎa úne trǎiǎesc / aiǎiǎa la oǔcól / ierǎ iǎr aşá /
iǎr bulgár! /

[VIII] númaǐ bulgár! // ió cu copíi bulg[ε]réşti mă jucám // la iei aiǎiǎa
umblám / iei la noi vineǎ / númaǐ cu copíi dǎ bulgár! /
s-a amisticát sátu / s-a amesticát //

[Aceeaşi]

máma meǎ ierǎ vrǎjiǎoare

[VIII] máma meǎ ierǎ vrǎjiǎoare // ǎa sǎ zǐce cristína // máma meǎ / iǎ ştiǎa
tréburǎ-ǎsteǎ // ja vrǎjǎ / dǎscintǎ /

[VII] nú nú / la mórtu care s-a gǎsít símbǎta // sǎ nu sǎ fáca strigǔóǐ / aiǎiǎa-
l tǎiǎ //

[VIII] la déştu-ǔl mícu /

[VII] dacǎ nu-l tǎiǎ aiǐ [ε] aiǎiǎa la ǎsta mícu / i bǎteǎ kiróǐ...

[VIII] ím _búrtǎ /

[VII] cǎ sǎ nu sǎ fáca strigóǐ //

[Da' s-a-ntǎmplat? Íl auzea?]

[VII] n-ǎm auzít // acúma noi dǎ cân sǐntém / n-am... ma bǎtrínele am auzít
/ da // sócru-meǎ // sócru-meǎ spunǎ cǎ cân s-a sculát _í / dǎ cu sǎrǎ / aşá sǎ sǎ
dúcǎ / s-a dus iel la sedǎrǎǎali / undevǎ s-a dus / şi iel a auzít díble cǎ cǐntǎ /

[VIII] s-a-ntǔórs cu ǔóǐile dǎ pǎ deǎl / ş-a fost tírziǔ /

[VII] cu ǔóǐile / aşá / dá _dǎ //

[VIII] s-a-ǎkís ǔóǐile / şi cǐn _ǎ-a-ǎkís / sǎ [ε] sǎ dúcǎ-ǎ _cásǎ / i s-a auzít
cǎ cǐntǎ čevǎ la [ε] ínspre pírnǔ cu díble //

[VII] díble / sǎ cǐntǎ /

[VIII] c-a avút díble-naǐínte / ş-a cǐntát pǎ drum //

[VII] şǐ cǐn s-a dus _í... iel s-a zís... „stai sǎ mă duc ió sǎ vǎz unde cǐntǎ
díblel-ǎsteǎ ím _malǎu-aiǐǎlǎtǎ” // şǐ pírnǔ-ǔsta care mérǎe p-aiǎiǎa pǐn sátǔ tot / cǐn a
ajúǎs íel líǎǎǎ pírnǔ / [ε] a auzít díblili // şǐ cǐn a ajúǎs líǎǎǎ pírnǔ-ǔla / şǐ cǐn a fácut
odát-aşá / ím _pírnǔ-ǔla / párcǎ s-a aruǎcát _í...

[VIII] síǎǐr

[VII] síǎǐr // nu ştiǔ voi cum íi zǐcét // la síǎǐr aşá dǎ [r] dǎ fǐer aşá /

[VIII] a zdrǎǎcǎnit /

[VII] éte / trébur! d-ǎsteǎ aşá // éte d-ǎsteǎ-aşá / grǔǎse // s-a aruǎcát aşá-m _
pírnǔ-ǔla / şi nímic nu s-a vǎzút / nu s-a auzít // ş-iel s-a-mboǎnǎvit / ş-a zǎcut şásǎ
lunǐ dǎ zǐle // dǎ trǎb-ǎsta // şǐ n-á spus má-si / n-a spus lu tá-su / n-a spus la nímine

// așá [r] așá s-a-mbolnăvít ie^t/l / ie_i a umblát pá la bisériĉ / ĉicâ îna_iinte... nu ieręá ca acúma...

[VIII] doftor_i

[VII] dóftor_i d-ăș_șęa... / ș_i iel ne spunęá // n-ám vâzút / nŭ / am auzít //

[VIII] o țigâncă l-a lecu_i pã iel // țigâncă d-á_ia dă la cort // ia a fost zíc_in^t

că „po_să-l sc_lol” // i-a dăscîntát ĉevá / ș_i l-a scăldát / ș_i s-a sculát //

[VII] așá / iel ne spunęá //

[VIII] â_nó_i nu știm d-așá ĉevá //

[VII] noi n-am vâzút / nu știm / ș_i iăr o bábă / bába gîță // o bábă iár / spúne

c-a vâzút _î ũ_ied / năli mă! coleă la ĉușmeă_ua dă... // un ied // ma núma iă l-a

vâzút // noápte_a a mers / ș_i iedu ma... / iel ie pod / nu ș_iu voi cu_șzîcét / pod péste

áp-așá // pódu / ș_i ie nălt așá / áre... dóozăș... / tréiză_j _dă métre_ș-așá-nalt / [ε]

iédu-a mers / ied / cápră mică // a mers așá pá f_ier_u-òla // ș_i ia l-a vâzút / ș_i a mers

ĉinevá dăpă ia / ș_i ia a zîs că sã víje sã-l vâzá // ma ĉin a vinit ómu-olántu / care

dăpă ia / că sã-l vâzá / a plerit iédu // ș_i spúni că núma_i la báb-âsta /

[VIII] s-a ievít ie_i

[VII] s-a iuvít ie_i / așá s-audeá //

[Aceiași]

[Ce a făcut subiectul ieri și azi]

[Ieri ce ai făcut? De când te-ai sculat?]

m-am sculá _dimineá_șa / m_i-am îndreptát páto-ai_iĉa // a_ș _făcú _zăcúscă /

am mîncát pu_șn / ș_i am pus ápă / î_m _maș_ină / s-a-șcălzít

[VIII] î_m _perálnă / auríc-avém //¹⁰

aurica pe [ε] perálnă avém

[VIII] d-á_ia ru_mîneáscă //

așá am pus / s-a-șcălzít / ș_i pã_urmă a_ș _spălát... / ș_i dăpă ĉ-a_ș _spălát /

am ostenít mult că

[Și astăzi?]

ș-ástăzi e! dă ĉim _m-a_ș _sculát / am pus să gătęsc ęár așá / ma am măturát

pu_șn p-ai_iĉa-șá / pá dî_școló /

[VIII] a ĉurătăt maș_ină / a aprîș-o /

am aprîș péĉca / ai_iĉa maș_ină // am făcút afără să tai ĉápă / cum m-a_ș _gășít //

[Și acuși ce făcuși?]

Ș-acúma am pus / a_ș _lăsát tot / nu ę-am umplút / că ę-ă _lăsát / că să

vorbęsc cu voi // ș_i pã urmă să gătęsc //

[Aceiași]

¹⁰ Marca mașinii de spălat rufe.

CERCOVIȚA

[Date despre subiect]

[Sunteți născută aicea?]

aiîca dă / îṅ_sátu_òsta //

[Și mama?]

mámă / n-ám avút // áma iácă m-am măritát aiîca / am avút soácră / am

avúti / tătă / am avút cùmñăt / cumñátlê / am foz_mult //

[Și tata de unde era?]

ș-iel tő_d-aij_dîṅ_sat / iácă iej a fost aiîș / ș-io mai_încólo / la cásele-

áleă / ie dőo_trei cáse acîlça la u^m_mod //

[Și bărbatul dumitale?]

of! bărbátu-a murít //

[Demult?]

no ie dămúlt acúș o să fáccă-ṅ_vár-àsta trei an! //

[Dumnezeu să-l ierte.]

iemí așá este // și noi tot așá zîcém / șî... / n-á fos^t bătîrm mult / áma dacă

vínē... t^fébe să te ducl //

[Și dumneata vorbești românește?]

e pă iácă io rumînește vorbím / noi-așá vorbím //

[Și școală cât ai făcut?]

ō! șicoálă noi atúncă / îṅ_vreṃea nu te-ntrebá níminça dă șicoálă / [!] ás_

te lua s_te duș_să puî porumb / míine să te duș_cu bóji / míine cu uóile / ș-áidi
merg^ă // [!]

[Cum te cheamă?]

bába náta //

[Baba Nata!]

âhâ! //

[Și pe numele de familie? După bărbat?]

dúpă bărbát ále pastramaḡiu //

[Cum?]

ále pastramaḡiu //

[Și când erai fată?]

ále pétcu //

[Ai fost la Sofia, ai fost plecată de aicea din sat?]

nicăiereṃa n-am plecá^d_dîṅ_sat // aiîca / ní ia! dă ṅ-am îṅvătát // nicăierl //

[Ce ai lucrat?]

zémliediele / la deal // la plugărije¹ / am ará / ș-aṅ_săpá / ș-aṅ_cosít /

ș-am... / toáte áleă // și uóileṃa le-am păzít / și / êe ní s-a căzút tót /

náta ále pastramaḡiu

[82 de ani]

¹ Termenul este sugerat de fiul ei, informatorul Țvetan Dimitrov Stoicov [= V].

[Cum ai păzit oile?]

mă dućám cu șórtuțu la gît și cu apă / ș_cu pîine / și pă deal //

[Când erai fată?]

și fată / ș-aij_nevastă / tot așa //

[Aveați oile dumneavoastră?]

aveám uoi / pă dără //

[Și ce făceați din lână...]

făćám dîņ_lîná / țesćám... îndrugám / că atún_nú cumpărám țoáli // [e]

făćám șaiá^c / făćám abá / dă cōbăniie dă ipingěá // și șaiá^c / și pantalón! / și...
țoáte álea // și mai vindeá că să ia fuņ_fraņc / c-atúⁿ_nu erěá ban! atúnc! // și óli
treběá să le plătěști //

[Cum să le plătești?]

plătěj_lă bélic cōlō... / la dîrjávă că păște iərbă la cîmp /

[Cum era obiceiul aicea cu oile?]

păi cum erěá obićeju! / care puteá dă țingă / dă făćěá // făćěá cōbăniie / așa /

acúma făćém ála tréi_pátru o^r / ála^{lant} tréi_pátru or! / le ținem într-úņ_loc / c-atúnc
erěám cāsnic / căre puteá / aveám^m_dóozăș / tréizăj_dă uoi / pátruzăj_dă uoi țingám //
și... mai lucrám / ș-ăęa cîn mai rămuněá / și mai vindeám / lōa fum_ban //

[Cine păzea oile?]

vára... aveám fraț // și iej tot așa / cîñ aveá lucrú or álta / mă măná pă míne

/ și să mă duk_io // că iej să făcă cutăre lucrú / mai ne skimbám^l //

[Da' nu pierdeai oile, dacă aveai cincizeci de oi?]

păi... cum să le ker^d / nu stai în cōmág / naiîntęa lor? / cum? așa //

[Seara veneai acasă?]

sára vineám acasă / păi dără_j_dîn anáz cîn le mulğćám vára / le-adućeán_

j!_dîn amjáz^z_le mulğćám // d-acîlęa cār le scotćám mai pă răcoare /

[Și de fiecare dată le aduceai acasă?]

dă cîn să scăpătá soárle / áide-acasă //

[Nu aveați acolo un loc unde pășteau...]

înaiñte așa făćám /

[Cum?]

asă coșare la lócu tōu / acólo // fiğćăre la lócu lui / care vręa dă să dúce /

făćěán_coșare-acólo ș! / cîñ însără... bągái uóile la coșare / și te culcái acólo //
vineá uómu dă mă skimbá ș / icl rămuněá acólo dă dorměá cu uóij /

[VI] aveá colibă acólo /

colibă pái_dăr / șădeá pîná-ņ_vreme-ășta tot acólo / că dăcă-ı ca acúj / dă

nu e zăpádă / șădeáj acólo // și țorėj lócu că să făcă porúmb! // torá lócú / și úně

șădcă coșárle [ε] săptămínă cólęa / o săptămínă / o dai mai_ıncólo / mai_ıncól^o /
cítę-o săptămínă / șî... făcêáj vára porúm / grıu / să cunoștęá //

[Și ieșca mai bun.]

e! păi_dá /

[Și cu laptele?]

șî cu láptele te_êeaj dimiņęáta șî_le mulgêeáj / șî viniáj cu ıel acasă / ıl
rınduiáj dă brıńz-acólo êe-ı făcêeáj / șî te duêeáj la lúcrú / șî care-ı còbánu să duêeá
cu_óıle //

[Când aveai „coșare” de câte ori mulgeai?]

dă trei ıori //

[Și câți... ce spuneai că faceți, trei... lapți?]

trei láptı / pái cıń_ıl viniáj cu ıel ıl făcêeáj n-adăstáj p-álalatu // făcêeáj
brıńză // arucáj maęá / șî făcêeáj brıńză //

[Aceeși]

brıńză

[Știi să faci brânză?]

păi știı să fac / cum_ı știm noi / nu ıe ca la mándră / cum_ı știm noi /

[Cum?]

ășá ıóte ıl viı șî-l sticórl pım_bazmá / p-acólo șî / ı-arúć maęá / șî-l cóperı /
șî d-acıl_după dóo trei êásurı / ıel să-ńkágă / șî / cın êepe dă ıése [ε] záru dásupra /
o bírcıı // o bírcıı ș-o rástórnı ı_sedılă / ș-o-atırnı / ıéke cólę-așá la êeváșca / puı
scáunu / ș_puı un_êomág / ș-o-atırnı / stricırătóare^ı / ıel să scúră binișıór /
binișıór / șî cın ves_că s-a-ntárit_ęa / o ıeı ș-o tai ș-o puı la rınd_ıń... ım_pútină /
ı... bidón / êe-aj acólo / tingıre / ș-o puı acólo / șî-ı puı sáre ș / gáta //

[De unde știi câtă sare se pune?]

eı pái dă_ıok / te-ńvés_cıtă sáre / ı_dacă-ı mai múltă / nıál [= nițel] / nu ıe
nimıca // sáreęa nú strícă //

[O faci cu apă?]

n-o faș_cu_ápă /

[Dacă vrei să ții brânza mai multă vreme.]

dacá vrei să ții mai múltă vréme záru / cın să stricórář / ıı... puı sáre / șî
eácá ș-ęa cólo cıt puı pá ęa sáre ęar așá / șî-l rástórnı záru ęar ál puı șî [r] șî luı sáre
/ dă să sáră bin // șî-l rástórnı acól_pástă ęa / șî_șádē / sã_ajásă... ıásă colų
scındură dásupra / ș-o dai ı_ıos / ș-ajásă záru dásupra să nu ıoa_să... puıe nimıca
pă brıńză // șî șădę-așá... / șî să fıe sáreęa mai múltă că... să nu să fărıme brıńza //

[Și din zer ce se mai face?]

dîṅ_zăro-àla /-l fherbî / şî fac Țurdă // şî mănînc [!] / tu ştiî? / or întrebî aşá
că ce să faci? [!] / şî-l dai şî la porcî / şî... toată ala-l plăcî //

[Mama dumitale făcea şî unt?]

păi făcêá najînte / c-aveá... putinîele / bîta ştiṅ cã aveám şî noi // băteá
putinîeu / áma noi am foz_mai_încóáce de! // áma tîu_ęo mînte cîn îl băteá //

[Putineiu! cu ce-l bătea?]

árę-acólo o tòpc-aşá / d-o pálmă / cît întră-n_îel // ş-áre găȚurî // şî cîn îi
dai aşá / láptele sáre pîṅ_găȚurle-àlea // i dai bătáę-acólo //

[De pe lapte ce adunai?]

Țúntu //

[Ăla era untul?]

ála eręá dá îése dásúpră //

[Asta când băteai putineiu! Da' când aveai lapte, lapte nefiert.]

ášá / smîntîna //

[Aea era smântâna.]

áęa éręá smîntîna //

[Şi când fierbeai laptele şî rămânea deasupra mai gros, aea ce era?]

ie! la áęa-î zîce zmîntîná / cîn fherbî láptele / ş-áęa rămúne dásupra / şáde
mai gróas-aşá / să prînde / [ę] áęa-î zîcê... zmîntîn / şî cîn bas_ putinîeu / şî îése
dásupra ála-î unt //

[Şi caimac spuneţi la ceva?]

şî dá caimác...

[Caimacul care era?]

caimácu ęo ştiṅ cáre erá...

[VI] caimác e pă bulgăreşte /

pă bulgăreşte / sígur / tot_î úntu...

[VI] úntu-òla

[Vorba „vipt” spuneţi la ceva?]

nu zîcem / zîcem că este bucate / şî bucatele bune ánu dá îestem să zîcém /
or porúmbi búni / or grîṅu a foz_bun /... dá e bune de! / porúmbî s-a făcú / dá grîṅ
n-am făcút //

[Se mai întâmplă.]

cam a pléca_diēs dá să-ntîmplă / áma ce să făcém / o să târpím aşá cît om
puteá //

[Acceaşi]

îerá sátu mai_încólo

[Ce ştii dumneata despre satul ăsta, cât este de vechi?]

păi sátu / dá uṅ_să ştiṅ cît e dá veik / cã cîn [k] ie! îeręá sátu mai_încólo //

úne ie grădinile-acúş // d-acó!_s-a mutát aiicî // cîn a fos_tít-al meṅ mic // [!] ió

știu c-a fost acólo / și că lucrám Țogóru / dĕ lĭ_ține ș-acúma Țobóru / și s/șáde obór
ámá // nălĭ a venit tekesęáua / și după tekesęá / veni álta acúșa / acúșa e mai rău //
atún_le mai lucrá bářem /

[VI] atúnĕăa a foz_lúmeșá sárácă / sátu... cásele-a fost îm_pămínt //
bordéle-a fost îm_pămínt // pő_órmă s-ardicát dasúpra //

[Tot satul vorbește românește aicea?]

păi nu e toș / acúșa mláđite nu mai vorbęște / áhá // nu mai vorbęște //

[Da' când erai dumneata fată, tot satu vorbea românește?]

tő_sátu vorbeá rumínește //

[Nu se vorbea bulgărește?]

nu să vorbeá bulgăr [k] nu ne zăbrăneá // áma după ĉe ne mai mărírăm noi /
începú să zăbrănească / să nu mai vorbím rumínește // că nu știu ĉine lęręá aięă
viniți și / sporęá // că sîntém rumínĭ // păi nu sîntém rumínĭ / că noi sîntém născúți
aięĭ // da // nu sîntém / n-am fost ca bejenęti să múte dă cólo diņcoló / noi am fos_
cu sátu-aięș / cu lúmeș-aięă //

[Aceeși]

argęá

[Să-mi spui cum țeseați, cum puneai „argeaua”...]

[VII] păi argęáua cum pő_ásta! // torĉęám dă făĉęám Țurzálă // urzála o

scrobeáĭ / ș-ō... î o scrobeáĭ / ĵ_d-acîlęa o dăpánáĭ / ĵ_d-acîlęa o Țurzái / ș-ō-văleáĭ
pă sul / și așázái argęáua / o punęái_in duzęén acólo / punęám... ála / și_spáta / ș-
u ĩnăvădeám și / începeáĭ dă țesęái // áma jácă nu să strîngęá áleș argélili... nu ĩe ca
[k] jácă dăĉit m-apucái și firșĭĭ / áma ĩa cîn țę-apúc / nú ĩele... aņ_scăpá_dă ĩele //

[VI] spúne lĭna să [r] s-opărește

[VII] da / da /

[Spune de când scoteai lâna de pe oaie.]

[VII] étc oámenĭ / ma_naiĭnte Țómu neș le tundęá / ș-acúș băęátu...

[VI] uopărește / lĭna o uopărește / o aspálă / și d-acîlęa atúnĭ / n-ă foz_
daráĉe / la darág_la mínă /

[VII] cu mĭĭnili /

[VI] cu mĭĭnili a dărăĉit muĭérĭlĕ / da² / și a tȚors // a tȚors / ș-a țásút / ă n-a
avút_î ásta atúnĕă... cuņ_să țĭ spui pă romínește acúmă... oslóă...

[VII] oslóvă

² Confirmă ce spune subiectul Nata ale Pastramagiu [= VII].

[VI] Țurzála / urzála // ă! urzála n-a avút / ámi urzála ęar la mína / a răsucít-Ń // a răsucí_la mína // n-a avút urzála pă... / răsucít la mína // ęî a dăpánát cuņ_spusă bába / ęî d-a făcút argéá / d-a făcú_tŃále / cămăș úna álta //

[Ipingeaua cum era?]

[VII] ipingéáua tot așá // torcêái dă ipingéá ęî / Ń torcêái / Ń dăpánái / d-acílea Ń scrobeái / d-acílea ęar Ń dăpánái d-Ń făcêái pă tăv! // ęî /

[VI] voi az_vázút ipingéá?

[VII] dă uņ_să váză léle / dácă n-a ieșí_pă deal / dă uņ_să vádă [pi (!)] pă ęa Ń țineáj_că cu áce Ń făcúsă mămă / ā_rămás pă... p-afăr / ę-a rós-Ń garlání! // șoárici // da n-erá ipingéáua nóŃ // ęe-áșá este cu ástéa / ęî am băgát-Ń / ę-an_tășú_tot așá / tŃáte álea la mína // nu e ca acúș //

[Cum se chema stofa, țesătura din care se face ipingeaua?]

[VII] iepingéá //

[Și din ea ce făceai?]

[VII] ipingéá făcêám / din șajá [k] ála i să zícê șajác // áșá // ęî d-ací făcêá ipingéá // dî_ia //

[Cine făcea ipingeaua?]

eréa u^mmoș ęî / ála le făcêá / móșu-òla //

[Aceeași]

[Portul]

[Când erai fată, cum era máma dumitale îmbrăcată? Sau „bába” dumitale? Cu ce se îmbrăca?]

cu êe să-mbrăcă! tót cam cum sîntém noi bábêl-ácúșă... tot cu flanél / cu ielêce d-ástęa dă fanél_î dă / or îl mai_îmbrăcă ęî cu píză pă dásupra dacă să rupęá d-ála făcútu dă mîn-așá // ę-așá eréa pórtu...

[Nu purtau costum popular?]

nú eréa custúmur! dă bábę-atúnca /

[„Válnice”, nu purtau?]

dă_dă // vîlnice purtá / ę-ále bába / ęî zăvélê / ęî zăvélê purtá /

[VI] la zîle marí așá /

ęî zăvélê purtá...

[Cum era „válnicul” și cum era „zăvelca”?]

zăvelca eréa³...

[Spune-mi așá cu vorba...]

³ Subiectul se uită de jur împrejur, căutând un obiect pe care să-l arate.

ûite este la uņ_scaun / sã ț-o arlăt // ȳa! scoală⁴ / ête zãvelca / ásta e zãvelca
mça / dã cîn am_fos_fătã //

[Și asta unde o puneai, în față sau în spate?]

a ásta o puneám / mã-ncîngãm cu ęa / cîm_mã_êãm cu bóji mã
premeņãņ_la paș[ti]_cu ęa // ș-úna dînaĩnte / ș-úna la spáti // ásta ȳc dã spáti //

[Asta era roșie în spate?]

ásta ę-a róșeà / șî cu alesátúr! /

[Și în față?]

îņ_fătã dē aęa [c] țásútã ma_alęásã / așã / cum e kilímũ-òl-acòlo / mai alés
/ la arjěã / áma l-am alés // ȳo aęa a foz [k] am purtã^d_dã máma fãcúte de! / ș-ásta tó
_dã máma fãcúte / áma ȳo! am_fãcú_ș-ȳó // am_fãcú_ș-ȳo /

[Și „vâlnicul” cum era?]

pã ȳeręã mai naiĩte / ȳeręã nãruzãte / șî mai / cîn ȳeręãn_noĩ ȳeręã nĩegri //
pĩņ_la noi / dã la noi_ĩņcõáce n-á mai fãcú_nimẽnĩ // dar ișcã áleã dã tímpu dã
sînt_ęo cu ȳele dã sámã [= de o seamã] / ș-ãleã n-ávęa // áma ęo am avút / ũ-am_
fãcú_máma / șî am avút / c-am mai avút o sórã / șî a fãcú_șî áęa [= áleia] șî a fãcú
_șî mięe//

[Da’ „vâlnicul” era dintr-o singură bucată sau una în față și una în spate?]

vîlnicu la spãte / șî îņ_fătã... boșęã //

[Ce era „boșeaua”?]

boșęãua nãruņzátã // boșęã / ásta e la spãte / áma... dãnaiĩte_ęar... boșęã
punęãĩ_ãltã boșęã / alęás-așã // da_ĩ_fătã //

[Și cămașa cum era?]

pãĩ cãmăș-avęám șî noi cusútē / pã míneçĩ / pã kept / șî cãmăș_șî kepenėje
/ cã ne premeņãņ_șî noi la paș[ti] / șî cãre dîn ȳele cîn sã mai_ĩņvekã le purtãm /
șî fãcãm álteęe //

[Și pe cap?]

șî_pã cap_ĩ nu preã sã dãzbrobodęã lúme-atuņ!_múltã // cîrpe / cãre...
cum a vrút / cum a nemerĩ_d-a loãt / cîrpe punęã // ș-ęãcã mai_ĩņcõáce / cîm_mai
m-am mãri_șî ȳo mã... ȳumblãņ_cu cãpu gol //

[Da’ iarna?]

ęãrna cu cîrpe / cu broboãde / k_eręã lérnile ręěle naiĩnti...

[Și pe deasupra, pe spate ce luați?]

pã dãsúprã noi ne premeņãm vára la paștĩ / númaĩ așã-ņ_cãmășĩ // áma
ȳárnã / nu ne mai premeņãm cõ-áleã / avęãņ_șî noi rúókii / fanelã / rókii dã línã /-
mpletíte / áhã //

[Și ipingeaua cine o purta?]

⁴ Se adresează fiului ei și îi spune să se ridice de pe scaun ca să ne arate „zăvelca”.

çòbănu //

[Numai ciobanul?]

nūmai çobănu o purtá //

[Cum era, cum arăta?]

dē / cáre négre / cáre álbe / cáre cum le ástça / ia vez_be! o găsăș_șă... să

le fiie iásno / cã vorbēște și nu știie // cãpenéjele cum să fiie çar așá / cusúte pã míniș_și pã kept / și... cáre vrça și pã spináre / dç_ama io așá avçám / și l-an_dat nepoátă-mi la rúsi⁵ //

[Cu ce era cusut?]

cū mătășícî / cu géme //

[Ce culoare?]

çe boiçle_ă avút?

[Da.]

gálbină / și nebéznă / și neçágră //

[Lâna o „boiați”?]

o boiám dă /

[Cum o boiați?]

cum / dă ipinçá? //

[Nu de ipingea, când voiiați să...]

cîn făççám fanéle / iéçcē / o boiám care bęcănítă / care neçágră / care-

albástră / vçérde //

[„Bęcănítă” cum era?]

bęcănítă iéte ca broçóad_ásta // și vérede iéte... casáçe /

[VI] casáçe / casáçe //

[„Casacele” cum erau? Cu mâneci?]

nú ē _fără míneçî! // álbe / çaiácu alb / și p-aiççca úne [ε] áçca / ásta avçá

négru // ç-acólo lăsá log_dă mínă / dă bágái míniile / și nūmaí așá / aiççca_și...

[Și bulgarii erau la fel îmbrăçați?]

bulgári la páște áçca bătírni toț așá... îmbrăçáți /

[La fel ca românii?]

ai? /

[La fel ca românii erau îmbrăçați bulgarii?]

păi așá / înaiinte_așá iereçá / toátă lúme_áçca bătírni cu casáçele⁶ // iácă móșu /

bítu-ño tíu mínte / el a murít îñ_casác // s-a-mbrăcát îñ_casác cîn a murít // și an_

găsít-o roásă cîn ásta⁶ //

[Ce se făçuse?]

⁵ Orașul Ruse.

⁶ Se referă la ipingea pe care ne-a arătat-o fiul ei, informatorul Țvetan Dimitrov Stoicov [= VI].

ğarlanı! // s-a lăvănít ajić! // de la comşîi a vinít // şî cîn áğă múlte Țoále ne-a
roş // cîn áğă aŋ ġăşîl-o roşă // şî aşá cá-ń pără ráu dă ġa... / cá creă nóuă / nu...
ásta şî / dácă a rós-o... / am ardică mîiŋle // dă ġa //

[Acceaşi]

mormîntăre

[Cum sunt obiceiurile la o înmormântare?]

cum e Țobićăiu la o mormîntăre?!

[Da.]

e pâl pîntru ġe vrei să ştii la mormîntăre?

[De când trage omul să moară?]

tot aşá éte cîn moărc-e facî... facî şî gătés / vine rúdele Țoate / şî te duj_la

mormínŋi şî-!... mormîntéz! / şî să-ntoărcē-ndărát / şî puŋ mása / şî mănîŋcă lúmęa
Țoată cu múzică cū... lúmęa Țoată / acú^m nu mai ġ-aşá / cá nu mai áre lúmęa cū
ġe să mai puŋe mása // ma / najînte-aşá eręá // şî faş_şî dă trei zîle / faş_şî dă
săptămínă / faj_dă trei săptămínŋi / ġar aşá kemŋ pă ġineváşca şî / facî...

[VI] şî dă şásă lunŋ /

d-acîl_dă... şásă săptămínŋi / d-acîl_dă şásă lunŋ / j'_d-acîlęa-ŋcó-lo / care

cîn vręa // áma ásta eręá zădărjitelno să le facî // ma acú nu mai fáġe //

[Cum era?]

zădărjitel^{no} / je pă bulgăreşte / [...] faş_colibă //

[Ce faci?]

fġerbŋ grŋu ŋ puŋ_i...

[VI] într-o strákină

ŋtr-ō...

[VI] vas

vas aşá /

[VI] ġinéle

ġinéje dă să zîġém cá nu pot să vă spuŋ...

[VI] faş_colibă /

faş_colibă / şî-l puŋ zar pă dásupra / puŋ bomboáne / ş-ō-năglásăş-tŋ / ġácă

ġe mai trébe / vyin / ápă / să te duj_la mormínŋi //

[Dumneata ştii bulgăreşte?]

ştiu pîlínél / şî bulgăreşte / şî ġacă [!] puŋínél rumîneşte /

[Da' ce ştii mai bine, româneşte sau bulgăreşte?]

pái mai bîne ştiu rumîneşte / d-áğă mă... / dacă s-a norojít acúş cu voi /

vorbésc áma / dácă je bulgár / vorgíz_voúnu ġo po_să mai mă-ŋtălég?! [!] //

[Da' ca să nu se facă mortul strigoŋ?]

ē!

[Ce obiceiri sunt?]

émī... ĩl cresteáză cu-o stírc-aijĭ la deştĭ //

[Cu ce-l crestează?]

cu o stílcă d-ásta dă să ráde oámeni //

[Şi la „chept”?]

e_că la kept cáre lú ştiĭe că a fost strigóĭ_i / l-a făcú_mă-sa / or a apucá_

tĭĭă / or ásta // áşá // dácă nu ştiĭ... eácă ĭo aşá ásta / cresteáză aşá /

[VI] ĩĭ bágă kiróĭu ĩm_búrtă /

păĭ la áĝa le bágă /

[La care? Cine se face strigoi?]

aşá să náşte úni // cu cáĭĭĭă / ĩnfăşurá_cophílu-m_pojvĭă ca nélu cĭn ĩl fátă

oáĝa / aşá e ş-áĝa / dă e-aşá să... / ş-aşá //

[S-a-ntâmplat?]

nú s-a-ntîmplá_la noi p-aiĭcĭ //

[Nu ştii de la mama o poveste?]

n-ám auzĭt... dă / n-am auzĭt //

[Aceeaşi]

ursătorle

[Vrei să-mi spui care erau obiceirile când naştea o femeie înainte?]

ĭáca erĝa o bábă dă ũumblá pĭĭ_sat cĭn náşteá fáméili / şĭ bába moáşa-ĭ

zĭcĕá //ş-ĝáca áĝa o lecuĝá pá muĭérĭ // danlí d-áĝa murĝá muĭérle naiĭnte dĭĭ_copiĭ

// acúşa cĭn [ε] dóctori nu mai moáre muĭérle dĭĭ_copiĭ //

[Ce făcea moaşa?]

émĭ cĭne ştie / ĭo mai ĭĭu mínte d-atúĭş_pĭn-acúş / cĕ n-a ajutat!/? //

[La trei zile ce puneai pe masă?]

făcĕáĭ o túrtă dă pĭĭne // la trei zĭle ş / nu-ş_cĕ mai puneáĭ acóĭ_pă mäsă /

noápteá cĭn venĝá ursătorle făcĕáĭ trei túrte // c-o să víje ursătorle să urséze // şĭ / că

şădeáĭ toátă noápteá dăşteáptă că s-aús_cĭn o vorbí ursátórĭ //

[Şi ai auzit?]

n-ám auzĭt nimica [!]

[Ce ziceau bătrânele? Ce poveste spuneau?]

păĭ cĕ povéste... ĭĭneám mínte şĭ zĭcă că „e! éte-aşá a ursát [ε] pá băĝátu or

pă fáta meá / aşá o să trágă / or aşá”... şĭ n-á spuz_la nímineá cĭ... să n-áuză lúmeá

ma... dácă să-ntîmplá dă să polucĕá ásta... / atúĭş_păĭ spuiáĭ éte că lásă kĕ_ĭel l-a

ursát aşá / aşá o să mĝárgă //

[Se mai întâmpla.]

ei! păĭ să mai_intîmpláză păĭ ş-àşá //

[Erau fete frumoase care cântau pe sus sau făceau o horă?]

ei pǎi_ i ișǎ nǎi_nte / ișǎ noǎp_tea fetele / bǎe_ți pǎ drum /

[VI] la joc //

la joc // jucǎ / kiuiǎ / acó_lea la maíd_an //

[La ce zice_ți „maidan”?]

ǎcǎ...

[VI] ploș_tát /

ploș_tát / da //

[VI] ploș_tát / u_șǎ strîng_e lú_m_ea acó_lo / i zîc_e maíd_an //

[Acee_și]

la sim_ți!

[De „Sim_ți” ce se face aici?]

la sim_ți?! pǎi_ c_e sǎ fǎcǎ / fa_ș_colác_i... // scozi_lín_ă / ál_bǎ / ró_șc_ă-fǎrǎ / i_o

ma_i_ț_iu_mínte c_e ma_i_fǎc_eám /

[VI] spúne / spúne / cǎ ocol_eái dimi_n_ăța obóru cu...

o_f! uocol_eám / mǎ sculám pîn_la dóo sǎ nu mǎ vǎdǎ k_e_erám tînǎrǎ sǎ nu mǎ vǎdǎ lú_m_ea cu c_enú_ș_a... la [!] ocól [!] // mǎ sculám pǎ-ntunérec // ș_i luǎ_ocolú cu c_enú_ș_ / acúm nú-l ma_i_stropésc_ș_ăm / cu nimíca [!] áma atún_c_ș_a ș_c_ș_ăm c-ășǎ e bín_e_ / c-o sǎ vîj_e șárpi dacǎ n-arú_ș_c_enú_ș_ă [!] // áma acú_ș_a nu ma_i_mǎ scol_ș_ăm [!] //

[De „Joimari” ce fǎceai?]

dǎ joimár_i_ș_ăm / apǎi_fhber_b_eám grî_u / fǎc_e_ă... / ș_i_pun_ș_ăm foc / ș_...

pun_ș_ăi_tǎmúe / ș_ăi_de floricéle / c_ș_ă-av_ș_ăi / ș_ăi_de la tǎmu_ș_ăt //

[Nu se fǎceau ș_i focuri în curte?]

dǎ / foc afǎrǎ fǎc_eám //

[Cum? Pentru cine fǎceai?]

e_pîntru cîn_e / ț_iu_mínte cîn_fǎc_eám dǎ er_ș_ă_ș_ăm bíta / cǎ fǎc_e_ă u_ș_colác

ma_i_mǎr_e_ășǎ / ș_ș_c_ș_ă cǎ-i uít_ăta // l_a_fi_j_e dǎ mór_ț_i_ăș_ă uít_ăți dǎ nu l_e-a fǎcút_ș_ă colác_i // ș-o pun_ș_ă pǎ scǎun_ș_i / cól_o_la c_ejm_ș_ă / ș-aprind_ș_ăm flócu / ș_i_ard_ș_ă / ș_i tǎmu_ș_ăm acó_lo fócu / cū_colác_u_ș_ă / ș_i-l_împǎr_ș_ă el p-ăla d-ac_i / cîn_vin_eám_dǎ la tǎmu_ș_ăt / pun_ș_ă_ș_ă-împǎr_ș_ă colác_i //

[Era o zi cînd puneai brazdǎ verde la...]

la paș_t_i //

[Se pune?]

dimi_n_ăța paș_t_iuli // pun_ș_ă_la prac // cǎ_sǎ cal_ș_pǎ_ș_ărbǎ v_ș_ărd_i / sǎ m_ș_ăr_j

_bín_e / sǎ-z_m_ș_ărgǎ bín_e cǎ-î / i_ș_ărbǎ vérd_e_ /

[VI] la prág_u_cási

ăhǎ // la prág_u_cási / cîn_er_ș_ăn_noi_míc_i // a acú_ș_cíne ma_i... / acúma sǎ

zícǎ cǎ-i glúpusti //

[„Glupusti”?!]

glúposti / păi cum! [!] prostie⁷ / da // pă rumînește //

[Cum era obiceiul cu fratele de cruce?]

păi nú ní s-a-ntîmplát / áma... nu știu îi_îñherá cu fhjárē... / la mîini le

puneá fîáre / la piçlór / la cîte-um_piçlórli / să fie fráte piñ_la moárte₁ //

[Și în ce zi a anului se făcea?]

păi_i cê an?! ánu dá s-a găsît iēi / dá s-a gási^d_dá ásta / așa e //

[Și când se făcea? Primăvara?]

primāvārā / toámnā / atúnçea să făcēá / cîñ_să găsēstelī... la hānu //

ș-așá este // nu ní s-a-ntîmplá_dăcît ásta / áma... știu că... să făcē // așa //

[Când se spală vasele?]

cîñ_laș_seg_dă páște atúnçea să zîcē párcă... zîua váselor //

[Ce făceau bătrânele atunci?]

nu po_să știu / deli nu mai_întelég_i / nu mai țiu mînte / áma știu că éte

auzîi / și-n viní_in_gînd /

[Acceși]

de sîntoáder

[Da' de „Sântoader”?]

de sîntoáder știu bine / sîntoáderu acúș cîn_ō... trecēá crăcúnu / și cîn_o

viní dá lăsám seg_dă pašti / ínră sîntoáderu // și săptămîná e sîntoáderu / j_d-

acîle iésá sîntoá... áhá⁸ / ișeám [!] afără noáptea că ne prînde sîntoáderu /

[Și ce făcea „Sântoader”?]

[!] păi [!] / tîe bâte [ε] vîne dá ínră / bâte pî_uș / pîn_gēam // á_bè! cu cê

să spēc lúmça să nu // áma s-a-ntîmplát_ça pá úneva /

[VI] săptămîna sîntoáderului / în toáte sárimi făcēá foc ajičā / ím_majdán

ajičā // în toáte sárle ișeá ajičā maláua toátā / și creá și fluerár dá cîntá cu caválurle

/ cu flúerle // jucá lúmça / să veselēá / da // țineá dá sîmbătă pînă sîmbătă // după cê

să-ñcurá cáji sîmbătă // dimiņáța úmblá cáji pî_sat / ș-ácúș făcēm sîntoáderu noi

// dimiņáța úmblá cáji pî_sat / strînge coláci / și după cê să-ñcurá cáji / s-ă_

ardicát / sîntoáderu // [!]

[Și fetele se spalau pe cap?]

păi după cê ișeá sîntoáderu / să spalá / fetele / í lúmça / cupîi // cu ápá și cu

săpún //

⁷ Repetă cuvântul spus de o persoană care asistă la înregistrare.

⁸ Ascultă și apoi reproduce ce spune informatorul Tvetan Dimitrov Stoicov [= VI].

[Nu se punca acolo iarbă?]

păi da o fi áma / ȳo nu Ńtiȳ aiíca //

[Iarbă mare sau... ca să le crească cozile frumoase?]

[!] păi o fi cá / Ńtiȳ cá bábeleȳ-a tras fétele dă pâr / Ń-a zís_cî „cȳada féti cît a ȳépi” [!] // áhà // ai noŃtri / cólo-acàs / n-án_cruclát //

[De ce?]

ēi! să sculá dimineáȳa dă noápteȳa / áma sára... nū l [k] n-a pomenit / Ń! n-ā

/ n-a ȳintrát í_sat // áma ȳo am ȳintrát într-un neam / ní s-a năroȳít aŃá cá... nu puteám zúȳa să lucrēZ_neám / Ń! sára / păi mai bine ásta áŃá / Ń-am intrá_Ń! sára / am ȳintrá_dimneáȳa cá să firŃesc [!]

[AceeŃaŃi]

[Ce a fácut subiectul ieri Ńi azi]

[Ce ai fácut ieri toatá ziuá, de când te-ai sculat?]

ē-am_fácút ieri toatá zúȳa?! [!] // m-an_duz_dă / cūrāz_boábe dă porcē! //

dă dóo_trei ȳor! zúȳa dă pȳor! / dă gāimí / dă gíŃte-acólo ēe am / d-acíl_te duȳ_dai la pui / te-ntȳórē ȳar / [ε] nu / te ducl ȳar la áȳa [ε] cūrūt díncolo nu Ńtiȳ ēe / ēteȳ-aŃá toatá zúȳa bábo nu te oprēŃ! Ń! ēe ēste nimíca //

[Ńi azi de dimineaȳá?]

Ń-az_dimineatá ȳărăŃ / áma m-ā_sculá / Ń-am apríns maŃína Ń / mai spălái

Ń-ȳo ēe fácul p-aiíca Ń! /

[Ńi am venit noi.]

Ń! ȳacā... mîncásám cîn vinírāz_voi / băȳátu să culcá / Ń-ȳo iŃí / mă d_sái_c

inȳ_casă / Ń-auzí... cá zȳará cînevaŃca // Ń!... stāi să ȳes... zíc cá...

[AceeŃaŃi]

múma plóȳi

[Cum era cu „muma ploii”?]

cu múma plóȳi erēá aŃá // [ε] aveám o réŃc-acol / Ń! curá pûŃinicá ápá / Ń!

cum vȳdȳān_Ńi noi cá nu plóȳo / Ń-audeám p-ál^de máma... / p-ále frāti-nu cá nu plóo / nú plóo / [ε] ne strîngēám acólo... cu_mai_muls_copí / Ń! fáceám... dă noróȳ... d-ála / dă clísă d-áȳa fáceám / o pāpúŃă / o-ȳgropām / d-acíl' i zicēám

múma plóȳi de^h! cá să-ncēápă ploáȳa // ne mai plezⁿeam úna pā álta cá să plîngēm c-a murít_ī... [!] // Ń! plîngēám acólo să... dȳa dumnezéu ploáe // cá d-áȳ-am

fácul / Ń-a murít pāpúŃă //

[O dădeți pe apă?]

nú lē... acó_língă pírîŭ făcěán_gáură / ș-o băgám acólo / ș-o... strîngěán

_noróŭ pã ęa acó / șî hájđę-ám / ā_rîndujít-ę //

[Vă duceți acasă și mâncați?]

păi aveám bóŭi / pázám bóŭę-acólo / nú vineám acasă // acólo cu boŭ

șăđęám pînă sără / șî d-acî cîn sără vineám acasă //

[Făceți și „tatăl soarelui” sau numai „muma ploii”?]

númai múma plóŭi / la táta_al soárelŭŭ ŭo n-am făcút / nu știŭ // n-am auzít

/ da múma plóŭi ā_făcút //

[Aceeși]

[Date despre subiect]

ŭo sîn_d-ăstă... / cuŭ_le zíce bă! /cundurjŭ le zíce? // cuŭ_le zíce? //

lucréz ŭŭj' / gěámuŭ / mébele // mebelist //

[Unde ați învățat meseria?]

[ε] la ásta / uŭ nicópoł aŭŭca aŭ_lucrát // áre ĉ/ťěh acólo / fábrică // ș-acólo

ā_lucrá^d la nicópoł //

[Câți ani aveți?]

cîț anŭ ā_lucrát? //

[Câți ani aveți dumneavoastră?]

ŭo? șáŭzășpátru //

[Și școală cât ați făcut?]

pînă la ásta // ā... cîtvárti... clásę-a pátrulęa //

[Pe urmă ați mai învățat...]

n-ám mai ŭnvățát / ne-an_duz_la plugăriŭe // ne dućęán_cu bóŭi / ne dućęán_cu căŭi de-ŭ pășțęám / ne dućęám...

[Copii aveți?]

ám / doŭ băét //

[Pe unde sunt?]

ámi... únu ę-aiŭcěa / lel veće... áre casă / ā... ásta / bóř / casă ę-am făcút aŭŭcă_áltu loc // ș-el áre și el pã doŭ băét // ș-ála mai mícu... áre dóo fěte // s-a mutá^d la pléven // făcę-apartámént acólo_la pléven / șŭ acúș e dus ŭŭgěrmánęa / sã cîștíęe banŭ mult cã nu putém sã plătím apartámentu cã s-a făcú^d mul_scump acuš //

[Băieții dumneavoastră știu românește?]

nú știŭe //

[VII] ŭŭlălěęe áma nu știŭe sã vorběască //

[Și nepoții nici atâta.]

á bǎcți ștíje / bǎcți mej // áma nepóți nu ștíje //

[Cum se-nțelege baba cu...]

bulgǎrește //

[VII] pǎi io vorbéz_bulgǎrește cu íci //

bába vorbéște bulgǎrește //

[Nevasta vorbește românește, e româncă?]

ștíje rumín^{eș} / ștíje //

[E bulgǎroaică sau româncă?]

rumín^{că} / rumín^{că} //

[Cum vă cheamă? Care-i „lumele”?]

al mej? // sfetán / dimitróf / stóico^f //

[Și pe românește?]

émi așa e // așa n-e lúmele //

sfetán dimitróf stóico^f

șáizășpátru [de ani]

éste gînsurî múlțe-aiicǎ_sat

[Câte „ginsuri” sunt aici în sat?]

î_sat?! // pǎi éste gînsurî múlțe-aiicǎ_sat /

[Spuneți-mi câteva.]

ámi / éste-ále pastrama^{giu} / éste-ále pétcō / ále sto^gán / ále potoc^gá / ále

gǎrléanu / ále néda / pe topór a^l_spusái? / ále cáraiván / ále súrdu / ...éste ne^gamur^l
múlte //

[Mușat?]

dá / și mușát // ále mușát //

[Ați spus că-s mai multe mahalale, nu?]

e pei! málále éste múlte malále //

[Ce nume au mahalalele astca?]

a! n-ău lúme //

[VII] maláua dǎ la mǎrgíne e bejenét //

a [ε] dá_dà / ęa éste-așá de-í spúne / maláoa la bejenét / avém bejenét ím_

maláo-àęa acólo // ș-ășțea-ęcōácęe rumín^l // or să zîcēę / că zîcę că... maláoa ále
pastrama^{giu} să zîcém / aiicǎ or maláo-ale néda / or maláo-ale súrdu / nǎli... așa //

[Numele de dealuri, câmpii, să o luăm așa roată?]

cu^ę_sǎ zîcę lócúrlę? // ámi să-ncepém dǎ la mǎrgíne // avém... la bujór /

cîmpu / cîmpu bujóruli / cámpu slătineánuli / talípu / ăriile / dráca / ęęambázū /
válęa moj_ęéni / pávlęa / și lúnca / ástęa sînt //

[Și astea țin de satul ăsta.]

dă //

[Locurile astea se-nvecinează cu alte „comșii”?

dă _dà // cu alte comșii // sintém ajiča ăștęa / comșii cu simoviténi // cu
đerloséni / și ajiča ozmólu // mărăęa // cum îi zicéz_voi? / máre i zicét? / ozmól /

[Râu.]

riú / riú / ozmól / da // ozmólu / ș-ajicęa dúneręa // la ăsta //

[Când vorbiți bulgărește cum ziceți Dealul Bujorului?]

mèstností bujúra // méstnosî váleęa géni /

[Același]

gríyu [și] porúmbu

[Să ne spui cum a fost demult lucrul la pământ.]

a că o să vă spuî / primăvára... întorcéșá lócurle / dá cu primăvára // le ará //
și mai tírzíu / pă la sféti górgę / încępęá dá punęá porúmbi cu rálița // ará cu víti //

punęá după cęe ará lócu / p-órmő-l trecęá cu scíndura dă... ăsta / ăl dă-l grápá // [r]
dă-l grápá // a gríyu... să sāmănă toámna // să sāmănă la mînă / là _mînă sāmánáu

atúnęea / și... ará cu rálița dá lemn // întorcéșá lócu // d-acílęa... îl grápá ęar cu
scíndura dá lémcne / el să să potri^vęáscă / el să să-ńgésue pámíntu // să pőa _să ęásă

gríyu //

[Și pe urmă la porumb, când începea să dea porumbul?]

porúmbu cîn să făcęá așá... la ęénúke / încępęá dę sāmăná // de-î sǎpǎ // i
sǎpám / íntii [ε] i brǎzdán _cu brǎzda dá [k] cu rálța dá lemn / și d-acílęa-î sǎpám //

și _i rǎrčám⁹ așá la cît trébue //

[Se spune „copileți”?

lǎ?! puî dá porumb? // [!]

[Cum ziceați când rupeați puii de porumb?]

ámi-î jumulęám //

[VII] jumulęști //

[Spuncați vorba „copilim”?

i jumulęám / i rǎrčám //

[Da’ vorba asta „copileți” o cunoști?]

á! eî cîn să făcęá mai mărăę-așá ăsta / atúnęea la rǎdǎcíná arúcă copii așá / și
ne dučęá de-î rupeám / de-î daņ _la boi să-î mǎnínęe //

[Când o fată mare face un copil, fără să fie măritată...]

a nǎscú_copkil dá fátá máre //

⁹ Termenul este sugerat de un informator ocazional.

[Nu se spunea „cópil”?]

émi copkíl // copkíl dă fátă máre // [...]

avčám rogojín! / rogojín! țăsúte dă pápură // șî cîn vedčáj cã vîne nor dă
plóae greă / înčergán cãru // înčergán cãru / legám rogojína cu fúniile sã n-o ға
vîntu / și-ntrám iņ car la azăvadá / sã nu ne plóuă / sã nu nê_ásta // áma acúșa nu
mai tésem rogojín! / cã noi acúșa nu știm // áea bătîrn! a ști_út / áma noi nu știm /
acúșa ástă vără ne-a apucă plóáca ma așá ne-a udát cã... / ș-aņ_venít uj! acásă //

[Același]

lupărije

o vrémę-a fost aičea lupărije / čobáni a vǎzú zóra // a avút cîte dój trěj
cîjn! // c-amínteręa cîn a_ņsărát / lúpi lę-a loat úojile // da // éte... tá-so a lu úomu-
ósta¹⁰ spúne / el a fost čobán // sãra cît ásta / s-a pomení cū lup ĩ_úoi // áma a
avút cîte dój trěj cîjn! // șî iei a fos cîte doj čobáni... a foz lupărije // úúrș / n-a
fost urș áma / éste ursár! / p-aiičea țigáni vinčá p-aiičea cu úúrș! //

[Când veneau?]

ámĭ... vára / vára / vára //

[Ce animale sălbaticе mai sunt pe aicea?]

ámi éste p_úrș_șălbátečĭ // éstē sār_lále //

[Cum ai zis? „Sărnale”?]

sárnále áma e pã bulgăréște / sárnále / nu știu acúș pã rumînéște cum?...

[Da' cum sunt ástea?]

a jéle sárnále / cãm ca cáprele // așá éste // ca cápra estc // sárnále /

[Și alte animale?]

émi jépur éste / vúlpi / éste niște cîjn! ahúșa úrlă noáptea p-aiiča / čacálĭ //

[Da' „gligan” ce este?]

ă áștęa porčĭ șălbátečĭ //

[Există și cáinele pãmântului?]

ámĭ... cîinele pãmîntulĭ... jéste niște áę-așá pã su pãmînt p-acólo / fáce
gă_úurĭ //

[VII] fáce réle vára... cu strumínáręa / čomágu dă mínă bóji //

[Același]

[Brânza]

mulĝeám úojĭl... / viním acásă / stricorǎņ_láptele / și-ĭ púne maęá // pã
rumînéște-ĭ zĭče kág // á? așá e?!¹¹ // i puném maęá // dupã če sã-ņkágã / o bírcĭe

¹⁰ Se referă la persoana care asistă la înregistrare.

¹¹ Se adresează anchetatorilor.

nevéstele bînc-așà cu lîngura / ș-o púnē... ăsta... / îṅ_sedîlă dă să stricoară // îṅ_sedîlă or păi... éste și sam / zîcē calîpurî // și calîpurî năli / căre-ṅ_sedîlă / căre-ṅ_calîpurî / care-n cē vrēa // da // p-órm-o tée la felî / o sārçáză / ș-o púnē...

{În ce?}

îm_pútînî // în cāiză¹²... or tiniķă¹²... oř... căre cē vāse-àre...

[Ori ce?]

[VII] or_fuṅ_gîúm dăcă áre / i puî îṅ_gúm //

[„Ghiumul” din ce era?]

[VII] dă d-ăsta ca tiṅjîrle... // ca tiṅjîrle smaṭuîte / gúm // și jăca mai îñalt

așă / și-î zîcē gúm //

[Poate ca brânza să se strice?]

poáte să-și [ε] să-ntîmpléze /

[VII] păi poáte... dăcă-î puî sáre dă tot puṭînică... să moáe // și să fărîmă //

[Și o mai mănânci?]

păi dăcă să poáte s-o mîñîș / o-z_măñîj / dăcă nu o s-o arúcî //

[Da' ca să nu se strice în ce o puneti?]

trébe sārátă bîne /

[VII] trébe sārátă

și dăcă... acúș cîn o mănînc... / po_s-o puî să zîcém... dóo_trèj cásurî... ĩ

[VII] ĩ_ápă récē

ĩ_ápă récē... și să fáce... i tráge sáre //

[Același]

¹² Termeni sugerați de o persoană care asistă la înregistrare.

SOMOVIT

sátu-a fos_pescărésc

pescár! a foz_ / najîntē / sátu-a fos_pescărésc / aşá vā spun najîntē / mă [ε]
şî p-ó^rmă-l skimb¹ // cā sã rînduím... vórbe bune // şî ä... a fost acólo î_ vále / vára
cît stam noi acólo / an_stat... ş-a-nt^rebát lúmeça... dă úne_aj lo_a_som?... / ş-aiîca-î
Y/ǵíptu² / noi [ε] zícem ô [r] o ápã ^vyípt // vîne dă la lóveç³ // ǵíptu¹ / [ε] ózmu
vîne dă la... [ε] ásta / dă la lóveç // şî dă úne supt ásta sómu dă la vípt / som o^t vít //
sóm dă la [ε] ápa vít // yíptu / şî d-acólo-şa ş-a găsít lúmele... sátului... sómovit /
sómovit /

[Satul este vechi?]

sátu-î... a fost [ε] bîa spunęá c-á fos... păstă yíptu-òla acólo uneváşca // a
dúnăre-a-necát... la noi / nu mai řîtu mínte cum a spus cā sã...

[VII] a fost lîngă

a-necát dúnereça

[VII] acólo a fost gára véke //

şî d-acîlça s-a mutát aiîca / jár î_sat / sãlîşte-î zícen_noi / sãlîşte // şî p-
ó^rmă s-a mutát aiîca / şî pã ánu doi ä... ánu nóo súde // ánu nóo súde najînte ũ_an /
doi / fáçe líniã... dă la dúnere pîñ_la plévna³ // fáçe firmă / c-o firmă máre / ca sã
põã / acól_cártça⁴ cáre dîsu / o áre // fáçe líniie ca sã [ε] dúcã hárele... şî maşîná /
dă [ε] sófiça³ / dă váma³ líniia / cîn s-a făcú_líniî-ásta // [ε] şî líniî-ást-a nõástră ę-o
líniie véke / ş-aiîca... / acólo-ñ_cárte [ε] o sã cîtiz_voi [ε] îe¹ scrie acúş⁵?

[Nu.]

ã... aiîca dă trî[k] dă dóo / dă trei ũorî a venít imperátoru... rumînesc // s-a
da_jos aiîca / şî dă la... vap^hór / pîñ_la trîn / à_púz_bábele cêrgê // pã jos / sã
meçárgã... ä țáru pã... ásta // a foz_la plévna sã vádă úne-ã cázú^tsoldáři rumîneşti
/ acólo la ocoló [ε] la plévenu / la ásta / úne-a cázú^tsoldáři / şî cum a [ε] s-a vorbít
cã n-a făcú_nimica // şî cîn a venít imperátoru / a vázút cã s-a făcút_î / şî cum ę-a
băgát îm_pãmînt / î-a-ngropã / ásta / î-a făcút noi zícem pámeniçe // [...] şî la
nicópol³ aiîc-a dat // ruznáci ęar / ca dóoj_dă miî / aiîca la plévna / rumîni a dat
mulț aiîc / a murít //

¹ Subiectul nu realizează că este înregistrat.

² Numele râului Vit care străbate satul.

³ Orașe în Bulgaria.

⁴ Se referă la cartea despre istoria satului, lucrare dactilografiată, care se află la sediul Primăriei și al cărei conținut este bine cunoscut de către localnici.

⁵ Arată spre casetofon.

[Mult sânge.]

mul_sînge / da //

[Și la Grivița.]

e! la griviț-acólo / aîiĉ-a foz_rumîni / îm_párte lā nańáz / a foz_rùznāĉi /

șî îm_párte lā... scăpătát a fost... bulgári // opăcénĉi // opăcénĉi bulgári // noi

zîĉem opăcénĉ / bă-trîni / d-ășteĉa care-a putút să dúcă... ásta // șî_d-aiĉa p-óřmă

cîn a trecút plévna / s-a dus dă... tírnovo³ / dă... șipca³ // acólo / acólo a căzút

moárte máre acól // șî dă frîg / aveĉá film ai_nóștri da film / film cum... ĩ-a-ġgropát /

[ε] o ĉerút să-ĭ ostăpăscă-ndărát puĉín / bulgári că ĩe frig múlt // [ε] ála imperátoru

d-a fost / d-a comadát / „nú / nu să poáte” // ș-p-óřmă a dat / d-a putút să deĉa-ndărát

puĉín // ámi ĩeĭ a murit ca dóo miĭ de ĩșĭ // șî cîn s-a dus p-ómă soldáři... ă... d-a

vázút care sînt / [ε] púșca lui / care-a murit el dă frig / ĩ-a-nĥipt púșc-așă-m_pămînt

// pūșĉ múlte / múlte-așă / la film a dat / filmu

pétre ĩlĭje topĉĭje

șápteșídòĭ [de ani]

[Date despre subiect]

[Armata unde ați făcut-o?]

ęĉ-am făcút-o acólo-ă ... ĩm_plévna / d-acîlęa ĩ_sófięa // ĩ_sóřĉa ă_fost

ĭm_ministérstvo // acólo-ă_fost cū generáli / cu miniștri am_fosť... / cum vorbim

cu voi așá vorbeám șî cu ĩĭĭ // [...]

[Câți ani aveți?]

[ε] șápteșídòĭ // ánu dóoșĉinĉ // sînt //

[Cum vă cheamă?]

pétre / ĩlĭje topĉĭje // topĉĭu // péť[k] noi zîĉem pā bulgăřește / pétār ĩlĭjev /

topĉĭjev //

[Da' pe românește?]

voi zîĉeť pétre... ĩlĭje / a... voi spúnť_mai naińte / a vreť lúmele meų?! //

[Da.]

a... ĩ_armátă / soldátu scrije lúmele lu táta / șĭ p-óřmă p-al meų / șĭ

p-óřmă... famílija / a ĩo mă numesc topĉĭu / famílija // a nū a lu bítu lúmele // șĭ noi

aiĉa... sómo / úĭte-aiĉa / poĉtĭ / puĉínĭ ștĭje să vodęască lúmele / să_ĉem pétre /

ĩlĭje mărĭnuv // bítu a fost mărĭnu // mărĭn / mărĭn //

[Și baba?]

[ε] bab [k] bíta meĉá / a lu táta / anġelína // ĩá a fost șĭ ĉa bătrĭnă / n-o țĭu

mĭnte / a murit / niș_pă bítu nu țĭu mĭnte / am foz_la ĉĭ_șase ani //

[„Bâtul” și... erau români?]

și ieji ă știut bulgărește / ȩarmată bulgărească [ε] a fost /

[„Bâtul”.]

bîtu...

[Da' crau români? Nu erau bulgari.]

a știut ruminește / [ε] no ȩarmată bulgărească / și la... la război / ăștia

care-a fozmărginăș / a tot cu... a ieșit cu medaliie // [...] n-a fugit din drept ca alți / fricuoși / ieji cu medaliie tot //

[Sunteți născut aici în sat.]

io-s născut ęo aiica / puțin mai... pă une venirăm / acolo-șà m-am mutat

aiic / [...]

[Și școală cât ați făcut?]

[ε] șapte / șapte / clăsu șapte /

[Bulgărești.]

bulgărești // nu păi școală ruminească vopșe n-a avut aiic //

[Ce ați lucrat?]

io-aņ lucrăt ȩ... ȩ puțin aņ lucrăt ȩm pristanișta / dućam cu samaru sārē

/ aiica la pristaniște // puțină vrēme aņ lucrăt / [ε] a mai mult aņ lucrăt ęeferist / pă trin // [...]

[Oamenii cu ce se ocupau aici înainte?]

ȩnainte lā / la comunistȩ / care-a fos comunist // ȩnainte la comunistȩ /

plugărie // plugărie / șȩ la pristaniște-aiica lā / noi zicēm pristaniște /

[La ce?]

la kēurȩ / ȩne oprēște vapoarle // aiica-ņ sat //

[Era și atunci?]

ș-atunĕ-a fost // cā fiņc-aiica sōmovit / ęste legăturā... dā la tōveć³ / dā lā

lėvski³-ņcōlo / aiic-a avu mǎgăziȩ mārȩ / baș ȩne... oprirām noi acōto / a avu

mǎgăziȩ marȩ / [ε] ș-a aduz bucăte-aiic // j d-aiic le-a-ņcārcă la șlėpurȩ // la

șlėpurȩ / a sārē vineǎ diņ rumiņea / sārē / glōdurȩ / ș-o dāscārcă aiica / ș-avęǎ și

mașinǎ dǎ... o tocǎ / și cȩn vineǎ cȩnevășca ęeręǎ... firme / ęeręǎ d-ǎęa tocǎta / orȩ

d-ǎęa fǎrmǎta / orȩ kētrȩ / kǎtrǎ / șcēm noi kǎtrǎ sārē / ș-o trimetǎ cu vagoāņle ȩm

bulgāręa-ņcōlo //

[Același]

[Despre locuitorii satului]

[Da' dumneavoastrǎ ce vǎ considerați cǎ sunteți, români sau bulgari?]

bulgārȩ //

[Nu ziceți cǎ sunteți români.]

nú / nú //

[Nici vlasi?]

nič vlási / nič vlási //

[Ce limbă vorbiți dumneavoastră?]

îñ_casă vorbim bulgărește /

[În casă vorbiți bulgărește!]

bulgărește vorbim / îñ_casă // ale bíta / ale bítu a vorbit rumînește / că

dímū n-a știúti [ε] n-a-ñvătă / n-ă avú școlí // șí n-a ptut s-dúcă la școálă / c-a
trebuít baní mai multí // cáre z_dúcă la școálă-ñvătă ma / a-ñvătăť cu bání // da a
venít ajića... / baș / sĉen_noi îñ_zavói ajića / úne oprirām mașina / puťín la ĉinzel_
dă métri / rumínĉă / șí bítă-sa / șí híe-sa a fo[k] nóru-sa a fost rumínĉă / dī_izláz⁶ //
din izláz / că diñ_rumîniĉa a fuĝít multe rumínĉ / șí d-asta a-ñvătăť límba
rumînească mai mult ajić // și-î amestecătă cu bulgărească / diñ_rumîniĉa a fuĝít
multe rumínĉ și s-a märtát dă bulgári / c-a avút ĉocóistvo acólo // ĉocóí // și ĉocóii
n-a putút să trăiásă abia la ĉocóí / ș-a venít ajića... ím_bulgáriĉa // a... puťíní
ru[k] bulgári a venít îñ_rumîniĉa /

[Ce sate cunoașteți unde se vorbește românește?]

cîn ii dă la silístra³ pînă lă vídin³ / toáte sátele pōa [r] pōa_că știie
rumînește //

[Spuneți-mi nume de sate.]

p-ajića să vă spuĭ / putéťí să scriiáťí... să-nĉepem dă la drăgáș⁷ / dă la
bélina / dă la šištóv³ mai_îñĉoáĉe / béline / bélina scrije / béline // drăgáș / ĉércvița
/ sómovit / zagrájďán / baiĉát / á... ĝigéní / după ĝigéní care era⁸ baiĉát / ásta
ĝigéní / de baiĉál / ši... vādím // dóo sáte / górnîi vādím / dólñîi vadím / dóo sáte
de-acólo / și mai_îñĉólo nu mai le știu sátele la rînd // da / ástĉa pă márgiñĉa
dúneri care toťí... știie / a știú [k] acúșa... núma to_tíneri vorbéște bulgărește //

[Dumneavoastră de unde știți atât de bine românește să vorbiți?]

pái bítă... n-a foz_la școálă / ši așá a foz_mărgináš / vrĉa să spúe că... cîn
a fos_túrĉe-ajića... s-a dus dī_iei í_rumîniĉa / d-ací s-a-ntúors ĉar îndărát ím_
bulgárĉa // ajića vrĉazicá ší / multe rumínĉe [ε] a venít ajić nevéste / feméi / s-a
märtát ajić / și copíi iñvătă dă la máma // límba mai muť // și oámni bătírñí... și jei
tot așá á știúť / ši bulgărește / amă bulgărește á știúť... puťine [ε] bătírme a știúť să
scrije // á-vătăť bulgărește / cum a-ñvătăť și turĉește / á-vătăť și bulgărește / și
rumînește...

[Erau turci pe aicea?]

turĉ la sómovit n-am avút / la nicópol³ á avút turĉ // ș-ácúma áre turĉ íñ
nicópol // a sómo[vit] nič țigání n-ávem / númai d-ăștia care știm noi límba noáștră

⁶ Satul Islaz, județul Teleorman.

⁷ Numele satului Dragaș Voivoda.

⁸ Se adresează subiectului Oprea Popova [= VII].

/ și cîteva căse bulgări am avút ajița / ... a vinít din nútru⁹ / și a găsít ajița meserije / ș-a făcút ajița firmè / ș-a avút firmele /

[Același]

[Ce a făcut subiectul ieri și azi]

[Ce ați făcut ieri toată ziua?]

íeri! // íerī... am císti p-acó pã la porcê pã^{la} / am și io lígióñi p-acólo / și io nu sín^d bine cu úóki / éte dă la trii métri io nu po_cunós^c úom / [...]

[Aseară ce făcuși?]

asárã am cãtã^d / am privi_tilivíziije / ástã / și zúua mai mul_tilivíziije cã acúșa vrémea járnã / mai mul_pi_tilivíziije / vára pîn úobór avém / cum vázúși a pãstãi / iar álca / cíte dă zãdúc / cã dă... zãdúhu-òla stau la úmbrã / bãtími //

[Și azi dimineață ce făcuși?]

áz diminçãtã... cístirãm acólo la... am trei căpre / și doi porc / cístirãm... la porc / și bãcátu ajutã / bãcátu e... dă ástãzî ē_ótpusc / cã^{el} lucrãzã la plévna // pã iar pã... trínuri // [...] el e naçálnic acólo / și scoborí... / mã_sai [= dusei] la dóctor çar jós / sã jau ducumént / sã mã duc sã^m... [ε] síngele / și áltu dă... operátiç-ãca dẽ... noi zícem // dă sínge / dă kişát / dă çe áre p-acólo çere / dă... dă sã mã gãtésc dă șasã çanuárje //

[Același]

[Toponimia satului]

ã... maláua... ajița-î zícè coréça / ajița coréça // diñcolo e pópa

[VII] ále pópa //

sūs / dasupra șcólī... / ale pópa / șī... diñcòlo... ásta dóo malále / trii malále // ã... maláua diñcolo liñgã bisléricã-î scém / și mãláua diñ_vále // [ε] sátu-î liñg / trii kilométri / áma naród puřín //

[Câți oameni sunt?]

erá pãst^{te} dóo miî dă řși / ama acúșa nu mai áre dóo miî dă i⁰și //

[Ce nume au dealurile astea?]

diálurlē... dçálu ale... dçálu ále pópa / zícém / și dçálu sãlřiți zícém / cum a fost naįnte sátu... sãlřițe / a cîmpu^{rî}... avém lúme múltã iar pã cîmp^{uri} /

[Așa cum se numesc câmpurile?]

⁹ Din centrul Bulgariei.

ám-avém ūî... la măgurî i ūzîce / măgura áli bírcă / avém ūî... pă váleă
cêrculuî să zîcém / úne-î cêfcu / sátu [ε] cîmpo-acóló / avém ūî...

[VII] váleă bujóruluî

váleă bujóruli / diálu bujóruli / váleă móri / deálu móri / válă pópi /
múlte... pă génús^{urî} / p-ór^{mă} să dug^{la} gîscă / după viî / după viî i zîcén^{noi} /
după viî / ... nu cîmpu nóstru je ūop^{kilométru} încót^o / fiŋcă dúneră ne-ŋkíde dē-
aîîca / ŝi cîmpū / nu e ca álte sáte să meáf^{gă} cîmpu la ocóló / ŝtiî // a mérgē... așá /
fúge... ūop^{kilométru} avém cîmp dăpárte / mult dăpárte cîmpu /

[Și pe bulgărește au alte denumiri?]

așá / nu ŝtiū / atúnčēa / árē-acúša álte íme // árē... [ε] blóc^{ur}-éșțea zêcē /
bloc pă úna / bloc a dói^{lă} / bloc a trí^{lă} / bloc a pátrulă / bloc a cîncîleă...

[Același]

[Date despre subiect]

[Câți ani aveți dumneavoastră?]

șáptezăc / pă șáptezăc merg // șájzășîndó //

[Cum vă cheamă?]

ópră //

[Numele de botez, Oprea!]

da /

[Și de familie?]

dă familie popóva // pă lúmelē bərbátuluî / ŝi... dúpă tátă sún^{vanúșeva} //

nicótoy^a //

[Cu cine ați fost măritată?]

am fos^{măritată} cū fráte^{le} lū... vóinșă marínescu¹⁰ //

[Ei erau români, de-aicea. Vorbeau românește.]

păi toț vorbēște / toátă lúmeă vorbēște rumînești //

[Socrii dumneavoastră vorbeau bine românește?]

ă... sócri... sócri [k] sócri-meș... nu pră vorbeá bînc rumînește / vorbēște

rumîneș-

te / da vorbeá mai mul^{bulgărește} iei^î cásă / vorbeá bulgărește // ŝi soácră n-

ám apucát // erá moártă / cîn m-am măritát io //

[Și școală cât ați făcut?]

școálă tot pînă sévenî / șapte clásă // așá erá-ŋ^{vrémea-ăea} // avéá lúmeă

plugărije / ŝi nu da cupîji la școálă să-ŋvétă ca acúș //

¹⁰ Fost ministru al sănătății în România.

[În România cât timp ați stat, mult?]

ō... uñę-am foz_dă multe ori și / într-ū_rînd_am șázú_dóo lunî dă zîle //
să-ntimplásă cu nevásta lū... cumnáț-atúncêa // și copîi_ierá mărunțái / și iō-aņ_șázút dóo lunî dă zîle / d-acîleș s-a dus cumnáță-meș d-aiîca / ș-a rămás / păi ș-acólo sāraca i-a rămás... óásăle-acòlo //

[De ce i-au rămas oasele acolo?]

păi à_murít // a-mbătîrít / ș-a murít //

ópreș popóva
șájzășinòo [de ani]

pîiņea

[Cum se face pâinea?]

cum să fáce pîiņea!? // ieî drójdi / că voi drójdi i spunét // àșá / și [ε]
améstiș_cu niîcā fāiņā / ș-o la_l_dă să dospéște // și pă úrmă ieî ș-o frāmîntî // ș-o
laș ęár dă să dospéște ș_la úrmă o fa_la somóni / ș-ō puî la coptór / ș-o cočî // àșá
să fáce //

[Da' mama dumitale, când nu avea drojdie, ce făcea?]

êe_făcêá // erá ū... ū_řel dă... dă buréană¹¹ cum îi zîcêá mă pétre? //
hmét / hmél i spunem noi / da nu știu voi [k] dumņavóastră cum îi zîcêțî // àșá //
herbeșá áęa / ș-améștecá mālái / nú fāiņā / mālái / ș-o lāsá ęar așá dă să dospéște / și
dî... dospéál-áęa făcêá ùițe-așá... cocoloáșe¹¹ cid_mîna / și le rîndueș cu uņ_capác
mărę-așá / și să uscá // și făcêá pîiņe pă úrmă [ε] dîn_î uņ_cocój_d-ála-î făcêá ęar
așá / cu fāiņā / cū ápă-ņcropită / cū... și ęár la fel să făcêá pîiņea // da mirosșá
foárte frumós // cu hmélu-óla /

[Erau țesturi?]

dă / erá țásturî /

[Cum era?]

cum erá! á... erá țásturî / nu / nu erá țáz_dă pāmînt făcút nadiņs așá / așá /
și aveș ô_fier pus dásupra / și l-atîrná așá mai sus / și didijós / s-ardeșá foc / ardeșá /
ardeșá / ardeșá / piņ_să... roșęá pāmîntu țástului / știî / și vátra sã roșęá / și punęa
pîiņea ș-ō / o punęá pã / cîțodátá o punęá pã vátrã / cîțodátá o punęá pã foî dă nuc
/ ș-o cočêá / â) lāsá țástu la vále / ș-o cočêá //

[Era bună pâinea de țest.]

erêá // gétu bátîu¹² sārácú / cîn vinęá aiîca tot pîiņe cêreșá / așá pîiņe cêreșá
să-î fac // în țástî /

[Aceași]

¹¹ Termenul este sugerat de informatorul Petăr Iliev Topciev [= VIII].

¹² Se referă la dr. Voinea Marinescu, originar din acest sat.

újte ásta-ı arġeáua

[Cum era argeaua?]

s-ará lócu / ří _să sāmānā / ... sāmīnta cīnepi / iése... cīnepa / cīn iése cīnepa / [ε] iése dóo fēlurı dā cīnepā // úna dā sāmīntā / ř-únu dā... dā vára-ı spunčán _noi ĩn _vrémę-ąęa // ářá // ř-á dā várá sā... jumuléřte mai naiıntę / ř-a dā sāmīntā / rāmīne mai pă úrmā // ářá // ř-o ęa ř-o leágā lā... mánúřı / mánúřı ářá // ářá snópi mič / mič / mič // řı-o dúce la dúnere [!] / ř-o bágā _apā / ř-ō púne kétri / cū... pāř / báte / cā sā n-o ıa talázu // cīn _vīne nalı / ářá / řı dupā ċe řádē... řápte zıle ıerá párcă¹³ /

[VIII] řápte zıle

ářá / acólo ęa sā topéřte // řı dupā ċe ũō scoz _d-acólo / o puı sā sā usúċe / sā usucā bine / řı vīnē... řıru ĩęı dā ięstı / sā dāřpártářte dā lémnu-òla // ářá // řı _sā scúturā bine dā pızdárl-èleęa / dā lémnu-òla / řı d-acıleęa ō dāřácęřte // ĩⁿ _dāřá^c / cu mına // avęá ářá un dāřác / trecęřá...

[VIII] cu kiroáje

áhá / cu kiroáę-ářá / řı dupā ċe áęa sā toárċę // puı ř-o torċı / dác-o tĥorċı dā urzılā / o torċı la fúrcă // dac-o torċı dā cā dāı pınrē... ıa / o fajı _la fus ářá [!] / cuņ _sā vā spun / nu řtıu dáli mă-ntālegęřı...

[Da. Da.]

puı arġeáua / faci arġeáua... arġeáua éřte ũ... duzen ářá / ářá cu ııte /

[Ce-ați spus, ce este?]

duzen i spūnen _noi / adică dóuă lémņę-ářá / řı sus púne dóo lémne / d-atırmā brıgle-lē / atırmā ııtelē / spáta / dā bařı cu ęa / [!] cıⁿ _nu [!]... le řtıu ř-ıo pă toáte sā vi le spui pă romıneřte / ářá // řı... řęřı // fie dā... ċergā / fie dā... pantaloń / fāċęá-ņ _vrémę-ąęa / pıņzā dā ıızmęéne la bārbářı fāċęá ĩn _vrémę-ąęa cā nu sā gāřęá ca ř-acúřa crıřá¹⁴ /

ē! pă ásta-ı arġeáua // duzenu ę-ářá / dóo lémne / řı sús puı álte dóo lémnē... kosterneá ářá / cuņ _sā spui / ř-atırmı ııtelē / spáta / brıglelc / řı... la ářá... cuņ _sā spun / la ářá dıřtāntā dā ásta puı álto / súl / i zıċe // ářá sā léğı fıřile dā řęřı // ářá // újte ásta-ı arġeáua //

[Ca să strângi...]

da / ca sā řtrıngı árē ĩm _párte-ásta... ō... súlu-òla / áre niřte gāřurı ářá / řı cu ũ _lemn bágı-ĭ _gáurā / [Cum se cheamă?]

¹³ Se adresează subiectului Petăr Iliev Topciev [= VIII].

¹⁴ Se termină banda.

păi da io știu cuṅ_să kámă [!] ê-ŝo [= nici eu] nu știu cuṅ_să kámă // și stringî_i... sulu șî i daṅ cu brîglele // ásta este //

[Când se întâmplă să piardă un fir, ce zicea că se face în pânză?]

... lătu [k] lăturoṅ //

[„Lăturoṅ”.]

lăturoṅ să făce / da // cum să rúpe / tre^b_să-l legî / că să... nu să făcă lăturoṅ / că dacă țeșî... așa / mérgê... dîntele spéti mérgê goṫ / cum să spun [!] // să făce lăturoṅ //

[Spuneai de urzeală, cum se face urzeala?]

émi / urzála să făce că o țorê! la fúrcă / așa / șî... bătătúra d-o baṫ! / cîn țeșî / o făcî cu fúsu //

[Urzeala ca să o pui pe „argea”, cum o făceai?]

tórcê / tórcê / tórcê / [!] și d-acîlê-aveá ũ.. cum i spúne pă rumnéște!?

[Cum spuneți aicea?]

mutuvîlélcă i zicém noi // dăpănám / ... torcătúr-aḡa / așa // și lúmerî acólo dă cid_vrei să puṅ arḡeáua látă / șî atúnêca leș_cólo-afără [!] și baṫ! pári-m_păréke / in_ásta / și urzáșî! // vrei să puṅ zéce métri / orî cînspreče / orî dóozăj_dă métri / șî urzáștî / urzáștî / lúmerî să vesî_cê lătime aṅ făcút / și ásta este // d-acîlêa păi_intînzî / ia nu ie úna // á... întînzî pînz-ásta ȅar afără / puṅ [k] bătȅa așa / ále máma / dóo [k] dói parî aṅcêca / punȅa ũ_sul aṅcêca / și da drúmu la pînz-áḡa / așa / și lă... cápu_ălántu punȅa o álbiie / și punȅa... lúcru gréu î_álbi-ăḡa / o pȅátră ô... cêvá care să țîie-ntîns / și d-aṅcêca-ṅvîrȅá / inṅvîrȅá să să-ṅvîrȅască... urzála pă sul //

[Pe sulul dinapoi.]

pă sulu dă la

[Din față.]

dîṅ_fătă // dîṅ_fătă / că să vîje / cîte_nițâl / cîte_nițâl / să vîje d-acólo să stîṅgă // și cîn_să firșeá / îl-ardicá și-l punȅa la răzbóṅ să să... să năvădească / spunȅa // să năvădím // [!]

[Prindeați gură...]

prindeám gură / păi da / prindeám gură / púne o tréte-áșă / după cê năvădeștî pî... iṫc / pîṅ_spátă / pî_ásta / o tréte-áșă / șî... încépi // d-acîlêa după cê să făce țăsătúr-ăḡa / c-așă púne un_fier / tindêke // așa / să țîie lătimeá lă... la pînză tot úna // ásta este // și dă-i_dă-i_dă-i_dăi // émi nu la lumínă ca acúșă // émi lă lumínare / lă... còb lă... țiseá lúmeḡa naiṅti //

[Acecași]

[Portul]

[Cum erau femeile îmbrăcate?]

émi cu țoále dă pînză / nu dă plăturiṅ / ca noi acúș // pînză țăsútă // făcêca pînză / á... albástră / róșe / ũ mai... împopistrá așa / mai_răsučéá / álbu cu veérde / cu róșu / cū...

[Nu purtau port popular, național?]

ēī! bătīrni a purtăt așá /

[Cum era portul acela?]

cum o să fie! // cămășe lúngă ă... cusútă / așá // șī... aīícēa a avút o boșcă /

ī_spáte a avút o dátă zăvēcă / o dátă uņ_vílnic / lóț-așá // ásta a fost populár //

[Și pe cap?]

șī pe cap zăbrátcă cu flútur! la ocól // círpe albă / cu flútur! bătú! așá //

[Și iarna?]

șī iárna a mai pus și cíte-ō... broboádă / cíte-ōņ_șat // pă cap // cum púne

ș-acúșa... cíte-o cāculítă // [!]

[Aceeași]

la sfīntu tódēr

[La Sfântul Toader ce obiceiuri sunt aicea?]

la sfīntu tódēr... cē obiécēi?! // să sculá a^t/lē_máma dá dimiņcătă și făcēá...

/ frămīntá pīine // și făcēá așá colăcē / cīt să pōa_să între pă cápū cáluli // șī să

īņcuráu cu cáii... tīner! // puncă o cērg-așa... / cōttár! i spúnen_noi dē-acúm / așá

// pă cat// șī cīn să ducēá lā... iácă dá vīne... kār la noi să vīcē cāl-ōla / î... iješī

cū... o gálă cu vyin cū... ála / colăcu-ōla / și-l puī / il baș_pă capu cáluli // ișá sā-

ņcurá... cáii toț / care să iásă prīma / s-a uītăt ástęa /

[La Drăgaică ce se făcea?]

acú la drăgáicāle / ierá o zi carē să ducēáu... pă-ntuneric uñevășca //

uñevășca uñę-a auzīt că joacă báni // așá / ma la drăgáikē / [ε] nu mai țiu mīnte să

spuī //

[Da' cum era când jucau banii?]

ē pēi ș-īo nu mai ș^t [k] ș-īo nu țiu mīnte / cum [r] cum să spuncă / ma ducēá

cēvășca ácólō // și-l păzēáu toátă noáptęa // adică cū... lucrū-ōla dá-l puncău iei

acólō... ă [ε] a fost arătīnd úne joacă báni // ș-a fost [ε] luminīnd / sclipīnd / cuņ_

să vă spun [!] // așá //

[Da' pe sus, spuneau bătrânii că auzeau cāntānd? „Ielele”? „Cele frumoase”?]

n-am auzīt / ámà / d-ásta țiu mīnte / da... spuī nu mai țiu mīnte la drăgáicā

ierá / lā símți ierá //

[Și la „Simți” era cu comoara?]

nu mai țiu mīnte //

[Da' când murea omul, să nu se facă strigoi, ce făceau bătrînii?]

émi / cē să făcă / ș-acúșa că nú mai să știic / la noi ș-acúș făcē tręáb-ásta //

[Aşa.]

îl cresteză cólça la déget / órî cū dînte dă la dărác / găuréşte // ásta fáçe //
fîncă naiînte a ştiút _î... acó^{to} cum să năşte copîi / dē care-î strigóî / cáre nu-î
strigóî // da acúşa... năşte pîn... spitálurî / pîn ásta / şî nu mai ştîie //

[Şi care copii se făceau strigoii?]

[ε] é_pēi... spúnî tare că cáre să năşte cū cáîlîă / cū... o ţip-aşa / cuņ_să vă
spun // á^la să fáçe dáră // dumnezéu ştîie [!]

[Ce face strigoiiul dacă nu-l înţepi la deget?...]

émi vręa să zícă că vîne noáptęă / să fáçe-o úmbr-aşa pă cásă / pă_ásta şî /
súge síngile lu aútu [= altu] / şî să moără ş-áltu după îel /

[Da' s-a auzit aşa o poveste?]

s-a auzít / multe lucrurî s-a auzít // s-auzít_î / uómu meşu a avút_î / adíca a
murít bítă-sa // bunică-sa // àşá // şî... bunicî-su s-a-ņsurát a dóiļęa / ş-a loat_î / ęă
ne spunęă // că ia a fost_î tînără mult // ęa... a avút / a fos_moár-aij_î la noi pă
dúnere / şî iej_î a foz_morárî / cu bərbát-sq-aij_îca / şî cîn a venít un talás_ / s-a rub_
moára / şî_pă bərbá^l-sq l-a î^lnecát // s-a-necát de / ş-a murít aşá // şî ęa că s-a
căsătorí^d dă bunicu-su a lū bərbátî-meşo // şî ęa spunęă că... a avút fráte... cum să
fî [k] vă spun // frátile lū... frátele lu táică-so / a avút bă-ęáf / ómu_öst [k] bunicî-so
/ dę-a avút băęát / s-a murít flăcáu // ş_ă a fost_î frumós / frumós / frumós / şî lę-a
părú_rău să lî îñhioréze / că dă ęe să-î fácă búbă-ņ_kept / că iel mort sārácú áma să
fácă búbă-ņ_kept // şî s-a fácut strigóî // dacă s-a fácut strigóî_î / spunęă báb-ásta /
a dóiļęa bábă de_eręá // să [ε] dáje ęa a murít aij_îca la míņę-a murít / şî spunęă că...
a vení_noáptęa / a auzít_î zdruncînînd úne_ę-a fos_căpistéřęa cu fájínă // ş-au
lăsá_sára fájínă îņ_căpistére / şî s-ā... dimiņęáta cîn s-a sculát / a fost tot úna ca
măturátă... áęa / căpistéřęa // şî... ęe mai spunęă ęar! / to_rusán párcă spunęă că...
/ a vinít noáptęa şî i-a sunát / şî áęa s-a speręát şî nu ştių la cíte lunî... vréme / a
murít şî ęa //

[Da' la Rusalii era sərbătoare?]

la rusaliј este sərbătoare / la noi să lucreză pîn_la anáz //

[De ce?]

pîn_la prîņs_ / şî după prîņs_ / nu mai ie / că tre_să dúcă să váză căluşariј //
úñe joácă căluşari [!] / aşá eręá naiînte de! da // acúşa nu mai lésteę-aşa // acúşa ęine
mai... precunqáşte trebúrl-ésteęă / nímiņęa nu mai precunqáşte //

[Aveaţi căluşari aicea în sat sau veneau din altă parte?]

a_řost / a fost / a fost / căluşárî // cum a fost?! îmbrácát ęar aşá îñ năţęonál
_î / şî a jucát / a ásta // tot aşá / ca şî-ņ_rumîniја // jo mai multe-am vázút îņ_

rumîniĵa dăcît aiĵc [!] // e! pă! am foz_micúĵă dă tot cîn... să jucă la noi tréburl-
ésteĵa //

[Erau femei care ştiau să ia laptele la vaci?]

e cum să nu ştĵie! //

[S-a-ntâmplat aşa?]

e pe nălĵ tre_să múlgă váca / cum să nu ştĵie // cum să ĵa...

[Să ia „mana” la vacă?]

strigoáĵcă //

[Da.]

strigoáĵcă / ĵhĵ // poáte ş-o fi fost //

[Nu ştii nici o poveste.]

nu ştiu niĵ o povéste d-aşă lúcrú / ma... poáte ş-a fost // păĵ să vorbésĵe-aşă

o vórbă că éste lúme cu úóki rĵĵ // á... máma meĵa a avút aşă bíc / cum să vă spun /
á... cîn a ĵeşĵt cĵă / [ε] s-a dus la ápă să zĵcĵem / să ęa apă / c-acúşă fiĵecăre cásă árc
ápă /-ŋ_cúrte / áma naiĵnte n-a avút aşă // şĵ s-a dus la cĵeşmeă să ęa apă şĵ / dac-a-
ntĵlnĵt fo fĵmée cu úóki reŋ [k]/ ráĵ / pĵnă s-a-ntúórs ęa dă la ápă / a trebúit să cáză
botnávă // ĵntelégĵ! / aşă...

[Când ĵnghetă Dunărea, veneau din România ĵn sat, vă duceĵi acolo?]

vinęă // vinęă / să duĵcă // ĵo n-ám fost / dă... bărbăti-meĵo a fost // á... să

duĵcă // dar ĵ-a şĵ ĵĵkĵs aiĵcĵa pă... la ĵizlaz¹⁵ // á... a şăzút pă dóo_trej zĵle / şĵ cîn
le-da da_drúmu de-acólo / să ĵĵc-ŋcĵăcĵe / zĵóĵĵ a plecăt // dúnerę-a plecăt / şĵ aşă
ĵpáŋ lúmeĵa pă márgĵneĵa dunéri că... / le-a fos_frică să nŋ nemeręăscă-nt-r-o fĵ...
se clătinăşă cŋ / să cádă jos / cum ę-acólo / să-néĵe // cîn a apucăt-o pă su_sloĵ /
uĵe să mai să... ĵásă ĵncólo /

[Se ţine vreo sărbătoare pentru vite ca să nu se ĵnece?]

să ţine ĵnăntęa la sĵntă măriĵe párcă să zĵc ĵoŋ // prĵocúp ĵĵ zĵcĵe / nu ştiu

cum ĵĵ zĵcĵe // prĵocúp ĵ zĵcĵe // atúncĵa zĵcĵe că... úrlă dúneręa // aşă zĵcĵe / să nu mi te
duş_că úrlă dúneręa / şĵ tre_să-ş ęa cab_dă ŋom //

[Aceeaşi]

[Ce ĵnseamnă „somon”]

somón ĵe-ŋsámăná / sámăná / pĵĵneĵa / măriĵeĵa la pĵĵne // adĵcă dacă ai o
távă mai micúĵă / făĵ_cĵ somónu mai mic / dacă ai o távă mai mare / păĵ făĵ_cĵ şĵ
somónu dă cócă mai máre // ásta e

[Da' la cozonac poĵi să spui că ai făĵut „somon”?]

¹⁵ Vezi nota 6.

DOLNI VIT

sátu nóstru i zîcêá şamléu

am auzîţ că... sátu nóstru i zîcêá şamléu // şî-nt'ebám pá... pá bîtu // dă
êe sã zîcê şamléu // ă avút un turc ajića / ę-ă zîs şám / şám // şám // şî dă [k] pá
lúmele lú túrcu-òla şam / a fost mult om bun // s-a avút cu oámeni p-ajić // şî dă la
jê^t/l... cîn s-a prăpădit ála şámî / a rămús... „în êe sat iějî? _bã!” „dîŋ _sátu lu
şam” // şam / şamléu // şamléu // şî p-ormã... l-a scris dólñivít // [ε] ápa p-aiiş _
tréce / vyíptu¹ // ápa... tréce / sã zîcê...

[VII] în dúnãre sã dúce //

sã dúce în dúnere-ap-àsta // şî sã zîcê vyípt // şî noj [ε] sîntém ajića j'ös // la
mãrgîne la gípt / s-a zîs dólñivít // la mãrgînea la [r] la gípt // iéste sátu nóstru // şî a
fost ûŋ _sat sãrác / s-ă [k] a fost _î oámenî munçit'órî / la noj în _sat // oámenî
munçit'órî // î... cu pescãrit / s-a scos píŋea // cu pescãrit // cu plugãrije / cû vîte /
cu lígi'ónî / ş-àşá au trãjit / oámeni ni sîm _bunî / oámenî cumínî / nû fûrã / nu
mínte / ...

[VII] n-ávem ŧigánî /

n-ávem ŧigánî

[VII] n-ávem ŧigánî //

n-ávem / tot... sîm _bulgãrî / ámã...

[VII] nóuã ne zîcê rumínî //

nóuã ne zîcê rumínî ajića

[VII] ştim rumîneşte / ne zîcê rumínî

dã la şcoálã dã la... dã la opştingã // dã la primãrije-ŋcoáce...

[VII] ne zîcê rumínî

ne zîcê rumínî nóuã // cã ştim rumîneşte / şî vorbím

[VII] a ája nu ştíe / ája nu ştíe

ája dîŋcolo nu ştíje // ştíje / iěj ştíje áma...

[VII] puŧín / puŧín /

nu preã vorbêşte / a noj ajića în _casã _cu bába vorbím mai mult rumîneşte //

[Da' dumneavoastrã ce sunteŧi? Sunteŧi romãni pentru cã vorbiŧi
romãneşte?]

nú _nu _nu nu // bulgãrî sîntém // curát bulgãrî /

[Bulgari. Numai cã vorbiŧi romãneşte.]

vorbím rumîneşte //

¹ Râul Vit, care trece prin localitate.

[Da, da.]

aşá s-a pomenít dim_bătîrñ! // bîtu-a ştiút rumînéşte / a-nvătát copîi lui // máma a ştiút rumînéşte / am_învătát pã n_oi / noi_învătãm copîi /

[VII]ş! mai mul_n_oi amîndói vorbím rumînéşte / móşu cu bába vorbéşte rumînéşte //

şî copîi cîn sînt_miç / tamán cîn încêpe să vorbească rumînéşti / le trácã / le spúnem bázme // bázme ştiî_ê_e?

[Da.]

fo istorîe_êevá // le spúnem bázme pã rumînéşte // dã_îepur! /dã_vulp! / dã... dã_urş! / şî_dã_ásta / şî_îej_ascultã_şi_sã-nvătã_şi_îej // [!]

îançu_dóbrev_şekérqv
şáptezăc [de ani]

[Date despre subiect]

[Cum vă cheamă pe dumneavoastră? Care-i „lumele”?]

îançu_dóbrev_şekérqv / şekér // şekér / ne_zîçe_şekéruvi... a... am_avút_um_bîtä / um_bît / lucrătór // mült // ş-a_fost_êirã [k] a_fost / voi_cum_î_zîçet_î... a_fost_êirác_la... la_un_turc

[VII] a_lucrăt_la_un_turc / sãrác //

a_lucrăt_la_un_turc / a_fost_bãjăt_sãrác / bîtu_nóstru // şî... túrcu_to_d_l-a_picát_pã_spinã-re / şî_î-a_zîs „şekér_momcê / şekér_momcê” // şekér_znãci... zãhãr // znãci_zãhãr_mumcê / slátco_mumcê // întãlégî? şî

[VII] a_rãmás_lúmele_aşá /

ş-a_rãmús_lúmele... „cãre_î_ãla_mã?!” „şekér / şekér / şekér” / şî_aşá_nç-a_rãmús_lúmele_şekér / ále_şekér // amînter!_pã_bîtu_l-a_kemát... líñcã // mòj_líñcã_l-a_kemát // ámã... pínã_êe_î-a_zîs_túrcu_şekér_momcê / şekér / bãęát_şekér / bãęát... bãęát_dúl_êe // a_fost // bãęát_dúl_êe // şî_a_rãmús_ále_şekér / ále_şekér / ş-a_toţ_ne_zîçe_ále_şekér / cîn_o_zîçe_îançu_dóbrev_ilijev... o [e] o_sã_êudească_cãreva / cîn_o_zîçe_îançu_dóbrev_şekérqv /

[Şi câți ani aveți?]

şáptezăc_am_fãcut //

[Carte cât ați făcut?]

am_scos_şapte_clásur! // ş!_p-órmã_m-a_amînat_dóę-an!... ã / dã_plugãrije // noi_zîcém_ã_şic_álã_dã_plugãrije // zemedélsu_ucîlişte_ / i_zîcém_noi // ş!_p-órmã_m-an_dus_î_armátã // sã_mã_fac_avîátór // dã_ş!_m-an_dus // ş-a_şlujît_dóozăşob_dã_an! // dóozăşob_dã_an!_an_slujît_î_armátã_îó // an_lãsát_nevãsta_âiç_cu_bãęátu / ş-îo_m-an_dus...

[VII] avçám bătîrni / şî nu mai puteá / şî... la pat // la pat bătîrni / ş-îo î-an
cătă nóq-anî dă zîle // ce să fac /

[Departa aţi fost plecat?]

încazanlic² // întîiş-intîi // m-an_dus într-un_sat / côlea-î gulenţi //
guleánti³ // şî inainte toate noiţurle cáre să spunéa /să spunéa cū... o tóbă // túpa
túpa_túpa_túpa // „care vrca s_să dúcă... î_armată?” // din... návru dóozăşiçinç
// şî dóozăşişàsă // îo sîn návrlu dóoşàsă // mă-nţălégî / dóozăşişàsă // o miie nóo súde
dóozăşişàsă sîn^t // „să-z_đea ducuméntele... pînă încăzănlic” // şî îo ne-am_foz
dat documéntele să mă fac avçátor // cîn vedeám că zboără samolétele pã sus / m-
erá drag // şî îo cîn am foz_dat documéntele... / şî táta / şî máma / şî nevásta / n-á
ştiút // şî ne-am pus documéntele ácólo... diploma unç-an_závîrşît / á... úne... úne
m-an_născút / cîn m-an_născút // şî le-an_trimés încăzănlic // fu şî cam înc
glúm-aşa //

[VII] orás / căzănlic / máre //

căzănlic / n-aţ auzît dă îel?

[Ba da ,ba da.]

o să vă spuî îo [ε] / o să vă spuî dă îel // múlt orás frumós // acólo úne să
náşte rózile

[VII] rózile şti múlte...

rózurî... álça cáre să fáçe á... isénţile-álça / cáre nírosă // şî m-á...

[VII] zăcrăténije atúnç

lá... şeş [k] şeşti dekémvri // ianuáre / fávroáre / már^t / april pînă-n...
dekémvre / méstino // li ştiţ [ε] şî lúnile cum sînt /

[Da.]

áša // m-a kemát_î / încăzănlic // î_armát-acólo // să ţiú íspit //... să ţiú
íspit dă... avjátor // ş-an_ţínút íspitile / ş-am începút să ne gâteáscă / dă... să
zburám cu sãmuléte // ámá... şicqál-ásta dă avjátor / nú dă ofiţérî / nu dă ofiţérî / a dă

[VII] dă zboără cu iroplánele

dă... nu ştiú voî...

[Pilot.]

pilót! // áma p-órmă ne săcrătíră... númaî dă avjátor / a rămús númaî înc
bujurîşte⁴ / dînspre sófiça // dă avjátor / şî pã noi ne-a [r] ne-a dus să ne fáçă
mehániçî / pã sãmuléte // ş-an_scos şcqál-acólo ũ_an dă zîle / şî p-órm-am venít
aiíça-n teriş⁴ // ş-ũ_an dă zîle n-ãm vinít acásă // cã nevásta tînără á_lását-o aiíş
cu băçátu / cu móşî // şî

² Oraş în Bulgaria.

³ Numele unui sat vecin, cu populaţie românească.

⁴ Nume topice.

[VII] Ț-am fost bine mult / Ț-am ascultat / Ț-am ascultat _ mult și cu
móșī / șī cu copīī / și cu nóra / am o nóra / nóra înțălégī ĉe ie nóra / ne înțălégī

[Da, da.]

șī nepoata / nebún-asta d-a venit acúșa / sîntém bine / pîntru c-acúșī / ma
nu sîntém mul _ sánătóșī / [...]

băiatu ie mult _ î méșter //

[VII] ș-are apartamént / ș-acúș īș fáĉe áltu // áltu apartamént fáĉe //

[Da' ce lucrează băiatul?]

[VII] băĉátu ie... năĉálnic pā...

pā locomotíve //

[VII] pā trínuri /

[Mecanic?]

mehánic pā locomotíve // [...] și a mînát și iel cúrsurle dă avĉător // șī s-a
dus îȚ _ sélsĉát avĉáte //

[Același]

ĝĩnsurī

[Câte „ĝinsuri” sunt?]

or sátu tot cîte ĝĩnsurī áre?!

[Da, da, să spuneți câteva.]

ăū! o să vă spuī // iéste ale rístĉa lúcu // așá le zĉĉe / rĉstĉa lúcu // iéste ale
moșĩrcánu / iéste-ale kĩrsă / iéști-ali șikér / noi /

[VII] ale pópa /

ále pópa // ále tóne // ále ĉampír / ále déspa / ále... nírcĉa // iéste alē
netĉjoará / dali?⁵ ále dorícă //

[VII] ale virán^(u)

ále viránu / ále oprișĉán / ... émi

[VII] ále aléĉse

ále aléĉsc / ále aléĉse // sĉnt / sĉnt / múlte... ásta //

[Puteți să-mi spuneți și câteva nume de locuri, cum se numesc.]

dá dá da // iémi iéste víile ale vékile // iéste țĉlinile / éste nuĉétu / éste
kúȚca // ā... salcĩmi ále kírtă // vírtópu // drúmu móri / ā... vídele

[VII] nuĉétu-l spusášī?

nuĉétu il spusérām /

[VII] îȚ _ kúȚcă / îȚ _ kúȚcă spusášī?

ă kúȚcă / kúȚcă // kúȚcă //

[De ce-i zice „chiuncă”?]

[VII] iémi... ai dă víile-acólo / vij / áre vij acólo / șī _ le zĉĉe kúȚcă [!]

⁵ Se adresează nevestei, informatoarea Chiva Iancova [= VII].

árç-ap-acólo / iésě dim_pămínt /
[VII] are cam áp-aşa şi-î zîće kúnçă //
i zîće kúnçă // vórbe dă dămúlt áre //

[Acelaşi]

pes cár! sîntém

[Mi-aţi spus că aţi fost şi pescar.]

pes cár! sîntém / da //

[Să-mi spui de la cine ai învăţat să pescuieşti şi cum mergeaţi la pescuit şi ce pescuiaţi?]

da // ascúltă / títa a avút pămínt puţínél // şî Ț-a cumpărát o lúntre / să făcă
pes cár // şî ş-a făcú_vírşî // vírşile iel le-a-mpletít // ş-a făcú_círlíge // ş-a făcú_călmăcúte // şî... să dućěá ajića la dúnere // şî pescăreá // atúnćea năródu... nu furá
/ oámeni nu furá // dē şeděá scúlle... atírnáte pă [r] pă sálćii // pîm_pădúre // d-
acîlęa nímiņa nu pipiá // să dćea dimineáta / scotćá scúlle / lęa pęstele / vineá / sã
dućěá il vinděá / lęa fum_ban / dácă nu puteá să-l víņză pă baní / il... vineá coléa-
m_cămaidán / şî zđerá: „pęste pă málái / pęste pă făiínă” // să dućěá năr^o [k]
nevéstele cu gávánle cū cu făiínă // ş-umpleá sácu cu făiínă / şi ne-a aráni_şî pă noi
// dî_ásta // şî ne-a-ņvătát să fim báięt potoliţí / să nu fim ha [k] să nu furám / să nu
mintém // şî dă la iel sărmanu / dájé am_o... um_portrét / o să-l căte fámęea / cu
máma cum ímpleşte [k] / cum ímpletęte la

[VII] la posovoále

la postovoále lă iņventár //

[VII] inaĩnte să-mpletěá aşá / acúş să cumpără / toáte álęa la mĩná le făćěá
/ acúşa să făce la măşină // áma toát-ćleęa iel... iárna / toátă iárna-mpletěá sărmanu
// ímpletěá şî făćěá scúle //

[Pescuiaţi şi când era Dunărea îngheţată? Cum se pescuia?]

cîn_ie íņęetátă nù_creá să dućěá // áma să dućěá şî făćěá cíte-o groápă /
spărgěá

gáta // şî acólo / ă... pîm_blăítí / pám_bălţi / a pîi... pîn dúnere / nu preá pescăreá
// pîm_bălţi / şî... pínă şî gáta a-ņgesuít ápa şi pęéştele / şî cîn făćěá o groápă máre
/ şî işćá ápa cu pęstele // şi l-aduná du pă gátă [!] / am fos_ş-íó aşá pă gátă d-am
priņş pęste // ámá a fost dă [e] am fost goğámite cu iel aşá // ş-am priņş uņ_somn
d-o sútă de kile //

[Cum l-aţi tras?]

cū_vírşî marí // vírşea...

[VII] vára // vára

vára / cî^d dă mine dă năltă vîrşe-ăea⁶ // aşá je făcută / că d-aii^{ca} dă úne
 întră péştele / aşá p^oa s^a între // d-áma-ndărát nu p^oa s^a mai între // şⁱ le pun^eá
 cîn vineá ápa primăvara // cîn ne du^{ce}ám / într-o dimineá^{ta} / vîrş^{ca} scoásă // [ε] şⁱ
 jel cam sã năcãji cá... ä... a bîrkí cînevá la vîrşⁱ // şⁱ... o scosárã noi / şⁱ n-áv^eca
 numíc // şⁱ áltă dimineá^{ta} cîn ne d^usárãm vîrş^{ca} l^ereá scoásă⁷ // [...] cîn ne d^usárãm
 dimineá^{ta} / vîrş^{ca} scoásă // áma av^eá pá dásupra ä... sp^umă // ápa bătú-ášá // cîn
 ardicá títa... înăuntru / cîn^d ásta / sómnu înăuntru // ma jel d-acólo nu p^oa s^a mai
 iásă // cá áta... áţ-a^{ca}-i gr^oásă / ite ca ásta⁸ / mai gr^oásă / la [r] la vîrş^e // sã bătú i^e
 sã bătú / şⁱ jel / il pãzⁱ pîná... mai sã pot^oli pu^tin / şⁱ cu to^porişca // t^up! pá cap /
 l-apucárãm cu nişte gé^g / ş-acúşa av^em gé^g // úne-i mă! gé^g-ăca ä lu móşu⁹

[VI] aii^c //

ă! // véz-o // ádu d-o arátă / sã vézⁱ cu ^e... p-áia már-^eia cu ^e-i apucám //
 péştele la mal // [...] ¹⁰ éte... ä... l-am [ε] adúş / la már^ginⁱ / şⁱ l-am dăspintecát / şⁱ
 i-an^o loat / ficát-^eia négri // mã-n^el^eş c^e-i ficát-^eia négri? // a // ficáti négri dă
 somn sîm^ult... búni // dă mîncáre // tot úna cá sîⁿ la puⁱ // la puⁱ pr^oás^pát // da
 şⁱ i-an^o lo^a dă noi // şⁱ péştele l-an^o du^z la [r] la t^rg // la peá^tă // la peá^tă / şⁱ acólo
 áia negustóri... il púne îⁿ c^oşurⁱ / púne péşte / púne gátă / cîrp^eşte c^oşurle / şⁱ l^e
 trîmet^{ca} dă sófeá / dă...

[Acelaşi]

[Portul]

ásta je boşⁱá¹¹ //

[Din faţă.]

da / ş-ásta-i gub^eá // ásta-i cãmaşá /

[Şi ce avea cămaşa aicea?]

prej^ur //

[„Prejur”.]

ş-aii^{ca} je sálbă / vezⁱ cá áre banⁱ aii^c // ş-ásta-i zãbr^eát^{ca} cu flúturⁱ /

[Cum?]

cu flúturⁱ zãbr^eát^{ca} / ca la lázãri^tă // zãbr^eát^{ca} cu flúturⁱ // ş-ásta nelⁱ

spusárãm noi cá i^est^e... sãlbã-i zⁱcen^oi // sálbă cu banⁱ // la bábe toáte áleá / şⁱ
 noi n^e-am îmbrácát / şⁱ n^e-an^o scos îⁿ pot^rét // şⁱ aii^{ca} floáre⁻am la uréke //

⁶ Se ridică în picioare.

⁷ Povestirea este întreruptă de venirea fiului, informatorul Dumitru Şekerov [= VI].

⁸ Arată spre firul casetofonului.

⁹ Se adresează fiului, informatorul Dumitru Şekerov [= VI].

¹⁰ Continuă povestirea după ce a sosit fiul cu unealta de pescuit.

¹¹ Explică elementele de port pe o fotografie de familie.

[VIII] cîn s-ă mărităt ęa / mă-sa i-a dat_î

cămășî //

[VIII] cămășî d-ástęa //

cusúte // máma meęa mult a cusút / ęa nu știia bulgărește máma meęa /

[VIII] cusúte // ca la [r] la rumínî // ma mûl_frumoáse / cu riuri / cu ásta //

ma le furără Țóti / níște țigánî viniră / șî le furără / noi n-ávem țigánî ajić / in_gulcńtłare //

Kíva iánęuva
șápteștrèi [de ani]

la simți

[La „Simți” ce obiceiuri sunt?]

la simți?! //

[VIII] [!] cum știe ęa toáte álęă //

ęátă cum știe toáte-a^{le}a / șî éle în orăș trăește / nu trăește-n_sat //

[VIII] spúne cîm_măturî Țobóru //

[!] áęă... nu pípiî Țobóru // m-eî [= ama iei] cénușă ș-ocoléștî Țobóru tot //

[De ce?]

să nu víie șárpi // știe iéle văd

[VIII] șî nu să dă nimíc dă căsă / că nu scoáte clóța puî / spúne //

[!] nú e la simți ásta // șî ocoléș_cu cénușă // șî fac píțę-așă șî tot așă le-mpărțáștî // cáre vineę-acásă // așă e la noi / de nu știu la voi cum o fi //

[Așa e.]

a voi sîntétî î_orăș / voi... mai ęar că le știî tu // [!]

[Aceeși]

[Ce a făcut subiectul ieri și azi?]

[Ce ai făcut ieri?]

ieri m-ă_sculát / băęátu nu eręá ajića / am_făcút alqátu / ș-am frămintát puținică cócâ // am_făcú_cocoáće-n tigăę-așă // noi le zícém mikíte // da alčevá cęe gătîi ęo? // á pęște-avęám / șî făcúî moáre / ș-am făcút o mămăligă // ș-am pús-o-n_tigăe / șî cu móșu am mîncát // a nu biem // nu bem // nu pütém să bem / sîntém bōlávî / șî nu bem // dac-o herbî așă rakiu fodátă / om gustá puțin / aminteręa nu / nu bem // șî mîncărăm / șî ne odinirăm pütîn / a dă dimińęátă el a dat la porcî / áre mágár / avém Țoî / gîște-avémî / ráte-avęém_ú / găiini avémú / iel dă dimińęátă c-a făcút / șî cacă ęo-an_gătít naî / vă spuî că... / am făcú_mămăligă [!] // dă dimińęát-am făcú_cocoáće //

[Ce-ai făcut de dimineață?]

dă dimineță am făcút / am frământát cócă // cocóáce-n tigăç-așă / mikíte
noi le spuném // dă dimineță // ș-çácă p-órmă...

[Și acuși ce făcuși?]

șî ástáz_î dă dán_să... / am avút... / [ε] línte / nu știu voi línte la ce... /

[Da.]

dă dă la anáz // șî dă dimineță am loat únti / brînză ș-am mîncát // ș-çácă

ço mai mult cu gătél!e mă răzprăvéc / da // ș-çácă nelí ști / fáméça ce fáce //
máturà / ardícă / detéj la gîște / detéj la găjín! / el ij_véde dă p_órc! / ij_véde dă
măgár / ij_véde dă u_oi / io-m dau la... la găjín! / la gîște / ráte am // să dai la copii /
ce să facé // nu să poáte // cîn vînce-aiică le úmplu trást / cêántele // ce să facé [!] / ș-
çácă cu voi acúșă / șî zúua a trecút // da / zúu-a trecút //

[Aceeși]

la crăclún

[VII] sára înspre crăclún tăiem coc_óșu // făcém píte / făcém plăcîntă /
gătím / kemám copii / cu tóți mîncám / bēm / șî dimineță tăiem p_órcu // iác-așă
iergá / la crăclún tăiam p_órc // acúșă la ánu nou il tăiem //

[VIII] p_órc

[VII] p_órc // porc îi zicéți? //

[Da.]

[VII] șî dimineța tăiem p_órcu / că ie crăclúnu // ne strîngem cu tóți / șî
tăiem p_órcu / cu copii / cu tot / ásta făcém //

[VIII] la bobotgáză spúne-le // că să dúce...

[VII] la dúnăre

[VIII] fétele cu căldárle lá..

[VII] ne duçéan _ naiínte... / ne d_çeaç _ la dúnăre șî... s-arugá trei _ i
qámcn! în dúnăre //

[VIII] ș-aprindgá crúc_ça //

[VII] aprindgá [k] arugá crúc_ça / ș-o prindgá cu pópa / acúș nu mai i-așă /

[VIII] șî p-órmă umblá... dîj_cásă-ŋ_cásă /

[VII] pópa / pópa / da

[VIII] áștia cáre s-arugá la crúc_ç-acóto // năl! // șî cáre vrgá le da bán! /
cárne / strînggá // ințálég! / șî făçgá... bąjkét //

[VII] zícé și la iej a fost așă sígur //

[Da. La fel.]

[VII] a fost la vrém! // voi sîntéți mic! îngă //

[La Lásatul Secului?]

[VII] la lăsátu séc_úlui făçgám plăcînte / tot așă //

[VIII] cu căz [k] cu cîzmétur! spúne /

[VII] cu cîzméturî / b/pûnçám îm _plăcînte bání / z _vedém care _cê / cîn
 măñîñ _ca copîi / sã vidém cãre _cê i s-a cãzútî / șî
 [VIII] fõc //
 [VII] cum _î fãc_ám floc / sãrçám peste foc / cã ierám
 [VIII] foc máre // jucám pã lîngã foc // [!]
 [VII] copîi //
 [Cum, cum?]
 [VII] voi aduc_êti amînte / cã io nu ma... nu mai țîu mînte cum an _țînút //
 [VIII] iõ am fãcút / daje...
 [Cum fãceați focuri?]
 [VII] fãc_ám foc máre //
 [VIII] cû lémne / bãlbătãije //
 [VII] bãlbătãjë / șî sãrçám copîii
 [VIII] sãrçám pãste i_êl [!]
 [VII] péste i_êl //

[Aceiași]

la joimári

[Ce fãceați la „Joimari”?]

[VII] [!] la joimári fãcém colác / ne sculãm dã dimne_ãtã / frãmîntãm cûcã /
 co_cém colãci / ne _cém la mormînt_ / ne du_c_ám ș-acu_ș tót așã fãcém // ne _cém la
 mormînt_ tãmîjém m_úrtî / pã to_ș / șî d-acîl_ça viním acás _ ș-aprîndem lumînr_le /
 puném colãci pã mäsã / aprîndem lumînr_le // pûnim acólo grîu / tãmujém / șî dãm
 pã la malã așã // la copîi / la malã / la oáminî / la copîi / ñpãr_țîm l-ále máma / l-ále
 títa // fra_ș / car _c_ă-avém [ε] / sã mănînc_e / pãcãtele lor [!] //

[Se fãceau focuri care se dãdeau pe apã? Cum era obiceiul?]

[VII] _ãcîn m_ãre mórtu?! //

[Cum era?]

[VII] o _u! / șî la i_ei așã //

[Da.]

[VII] sã tãje tújgã míc-așã /

[VIII] pu_i lumînare /

[VII] cîn sã cãrã apã / dóo sãptãmîni carî apã // da_i la o fãtã / ș-acu_șa noi
 fãcém pã ásta /

[VIII] da / da / da //

[VII] da_i la o fãtã / șî cãrã apã / dóozãșîcînc dã cófc_e // șî dimne_ãtã pîná-ñ_
 zîuã / sã [ε] scoálã fãta / șî sã dúc_e dã cãrã apã pîm _malã // șî dupã _cê fir_șîm ap-
 _ã_șã / d-o fir_șîm dóo sãptãmîni / d-acîl_ça sã zîc_e sã vãrsãm apã // túmna la dúnãre ne

ducem // cu dóo lumînări / da mergân_cū apă / cu zăbrăcă / cu mǎrgēle / băni /
puj acólo // ŝi-î împărtaş / ŝi-î dai fėti // ásta făcém //

[VIII] ŝi_dai la o túigă / púne lumínare ŝi-î dă drúmu pǎ apă //

[VII] da vezî éte dǎ io nǎlí spuî cǎ io cam uî / da // ŝi-n túig-ăea [ε] i dai
drúmu pǎ apă / cuņ_sǎ meárgǎ apa / ŝ-o_las_sǎ meárgǎ / ápeî bábele ŝtie mai mul /
[ε] mai dǎ dǎmúlt / [!] / ma ŝ-acúŝ fáce ale noástre-aŝa // io-am_făcú_la bătîrni aŝa
// mai... pósta vréme dǎ cîn / dǎ cîn títa murí cu máma / árē_cî sprēcē-anî / ma le-
am_făcút //

[Acciași]

[Date despre subiect]

[Cum vă cheamă pe dumneavoastră?]

[VII] kiva //

[VIII] lúmele rumínesc áre ęa // kiva o kámǎ

[VII] kiva

[Chiva și mai cum?]

[VII] kiva iǎncuva //

[Iancova?]

[VII] da /

[Și câți ani aveți?]

șapteștrēi //

[Mulți înainte. Și carte, școală?]

[VII] cǎrtē / cuņ_sǎ zîce

[VIII] sédmi clas

[VII] sédmi clas //

[VI] șapte cláse //

[Ce ați lucrat toată viața?]

[VII] am_fost pǎ deal ā_lucrát //

[VI] la múnca / la colectívǎ //

[VII] a múlte //

[Ați fost plecată pe undeva să stați mai multă vreme? În România de
exemplu?]

[VII] n-ám fost î_rumínia // îm_pléven an_trăiít / cîn trăiá máma cu títa
aiîca / noi... io mai mă_čem iǎrn-acólo / vára vineám aiîc cǎ iéste lúcrú // lucrám
aiîca iǎrna / mai lucrám acólo // ęár avęám lúcrú ŝ-acólo / mă_čem //

[După tata cum vă chema?]

[VII] după táta?! / ilij / tít-al meę // al meę títǎ //

[Ilie îl chema?]

[VIII] kiva ilijeva / ilijéva //

[Și porecla? Din ce „gins”?

[VII] [ε] ále viránu // e și virán și vișán le zíc... /

[VIII] aveá fráte // ș-a murít la dóozășipátru dă aní / flăcáu // ca băcátu meo

// erá frumós //

[Ce s-a întâmplat?]

[VII] émi răcí // răcí / și nu pútú să-l lécue la vréme // nu eréá țjécțile-ástęa

/ nu erá...

[VIII] vîndură vác // vîndură pămînt să-l scápe /

[VII] să-l scoále / și nu putură // nu putú să-l scápe //

[Aceiași]

sîntém nepóz_dă rumíní

și o lúnă dă zîle n-ăm ieșíd_d-aiíc // nú m-a știút / și comșîi că sînt acasă //
și dă o lúnă dă zîle / sîngur aiíca / și lor nu le dam drúmu să între înlăuntru // númai
l-aj_kemát été să púnem p-ásta¹² / că sîngur nu pûțám să țiu așá ardicátă //

[VIII] iel toáte-álea la mîn-a făcút // toáte álea la mînă / a... aveám aiíca
mașínă care... tráge scîndurle // și toáte álea iel a făcút // kétrę-a adús du păm_
balcán¹³ // kétre da...

[Sunteți talentat.]

da // dă la dóosute dă kilométri m-an_dus să iau ióte númai kétrę-álea /
ca să le bag îm_părele...

[Foarte frumos.]

ma nu știęám cum să fac_î... ásta n-am văzút-o nicăierí /

[Din imaginație, da.]

n-ávea încă nicăierí făcúț-áșa tréburí // și ce m-aj_gîndít... / și ce mî-a
venít îngînd áę-am făcút //

[Care este numele dumneavoastră?]

mítco / a... pă lumînește ie dumítu / cuș_zíc... /

[De unde știți atât de bine românește?]

nu [ε] în rumîniia am_fost_î númai dădăorí cîtē o zî /dóo // ámă aiíca cu
rumíní ne-ntîlním // pă dúnăre / ieî vin aiíca / și ásta iéște nu d-acúșa / bábele
noástre / bábele lör / și móșí dîņ_vréme / iz_vorbęște lumînește // î... pă rumíní
cîte... [ε] rumîniia dîņ_cîte legí iéște? / zícēs_că sînt dîn... vláhija / moldávija /
trașsilvâniia și

[Banat.]

¹² Arată spre tavan.

¹³ Munții Balcani.

banát / a... vláhija io zíc cá ęa a apucát ę-áiića pîngă dúnăre / řídîŋcoáce / řî... cu-o vórbă io ařá zíc / cá sîntém nepóz_dă rumînî //

[Ařa e.]

că cînt_cîntă cîntecu rŋmîn / te-nŋáp-aiića-ŋ_kept // îm_búrtă //

[Asta-i proba.]

ásta-î próba / da // da noi obiĉím pă bulgăreęa / c-aiića sîntém născúĉi /
aiiće-an_trăiit / aiićea toáte álea ne éste legát / áma cînt_cîntă cînteę_bulgăreśc nu
te-nŋápă-m_búrtă / cum te-nŋápă cîntecu rumînesc //

[Adevăr grăit-aři. Asta este.]

ásta-î dreptáęa //

[Și câți ani aveți?]

io? / ĉîŋzășidoi //

[Mulți înainte. Și școală?]

a școală / am îvătă_dă avjátorî // řî pî-úrm-ă-vătăt áltă școală / î... voi cum
i zîcēt nu řtiu... / tehniĉiili / cum le zîcēt //

[Tehnică, da.]

téhnică / řî... p-úrmă îŋc-am îŋvătăt / řăptisprĉe-anĉ dă zîle... tot școală /
tot am îvătăt //

[Și trăiți unde?]

trăiim îm_pléven // trăim îm_pléven / sîntém cu copii ĉîntr-uŋ_loc / ĉîntr-ŋ
_apartamént / voi cum î zîcĉz_nu řtiu / apartamént / acúři fac îŋcă únu / firșesc...
/ cá copii iác-o să ájbă / am nepóĉĉi // řî... cîn om îmbătîmî [e] or mai om_putęă să
mai le fac la nepóĉĉi / ori nu mai om_putęă / acúři pîná cîn póĉĉi îŋcă...

dumîtru (mítco) řekéruv

ĉîŋzășidoi [de ani]

MILCOVIȚA

rîndușám cînep-acòlo

[Ați văzut cum se punea cânepa?]

păi i_ò-ám pus //

[Povestiți-mi.]

păi băteám pilótl / parl // o sãmănám / cum sã sãmănã / la rînd / cu rãlița //
cãre n-a avút rãlița / a sãmánát-o șí la mîná // ca gríu // nũ... mai tírzíu șí cu
mașína o sãmáná // și cu mașína sã tăcă p-órmã // iņçóáce // cîn sã făcúrã tekeséllé
// coperățiva¹ // cu mășína sã tăcă / le făcêá / la znópurl / sã legá / și d-ã dréptu-ņ
cãmí_óáne // și aijícêa la... gárã aveám ũ... fábricã dã lucrát... // cílt aijícêa / dalí
cum zícêț voi // ș-așá cu cînepa ercă // naińte // mãi naińte cîn nu ercă... mășínile
/ cu mîná // ne dučêám la apă acólo la gípt / băteám par / și rîndușám cînep-acòlo //
noí le-o legám / noi o sečerám / la mîná // bágám acólo și ședcă... / aijícã destinã...
/ petnáis_déna // ș_ședcă acólo dã... / dã sã lucrá ęa acólo dã...

[Va] dã sã putrãzá lémnü_òla / sã p_ș-o scoțã / sã sã topęasc-acólo //

[ε] i știam / ș_baş númele cum sã-í zícê // únu aveá rázníi rázbícúrl d-áleã
dã o băteám acólo / și rãmînceá cílti-m_mîná / i făcêám la flui_óare-ășá pã mîná / loã
nevéstele și_o-ndrugá / făcêám ștręángurí / cãmăș /

[Va] rogojînl /

če ne dã-ņ_gînl_n-am făcú^d_dîņ_cílt-ęęa //

[Spune cum faci cu melița?]

dã s-a cõcãnítl / am privít / áma nu-n_dã-ņ_gînd acúșa baș c-am fost
foárte mic //

[Câte feluri de cânepã erau?]

[Va] dóo fıélurí // sã fáce ála / dã sã fáce fujór // și áláláltu dã sã fáce ștím

// dã sã făc_ășá... mai dréb //

dréb-ășá / s-a numít //

liúben paraskívov // d-ále

petcúc // d-ále pãcálã

cînzãșíòpt [de ani]

rãkiu

[Cum faceți rachiul?]

mã noi rãkiu făcém dím_múlte produse / dím_múlte... mãrfurí / nalí...
rãkiu dîņ_strúgurí or_dîñ_pere / dím_m_ęere / dîn çe?

[Îmi spuneți și din struguri și din pere.]

¹ Termenul este sugerat de colegul bulgar, Teodor Balkanski, și reprezintă numele cooperativei agricole (< bg. Т.К.З.С).

nalí cam cu toáte sã fáce úna // dupã ê-e-î jeî zãma / acólo / cáre ca sã o dai
alátur! pã vyin / il tragî dîñ... dupã êe catê acólo cu picêrle / i trajî vyínu / și
állãtu êe rãmíne / il îngésui înr-õ... vas acólo / pútinãlîe / ê-ar vręa sã fie acólo /
butóli cum [r] cum i zîcét acólo și voi nu știu // și șáde-acólo fo... șáptespre^Zóbzã
[ε] sprêce zîle / tréjzãj_dã zîle / așã nalí sã poa_sã [r] sã lucrézê // d-acîlęa sã
scóate... / ęa il jeî il dã cêtirisê [k] pátruj_dã zîle // pã vęin cã sã sã fácă vyínu dã
bãút // ia și prãština trée_sã șázã... / pátruj^de_zîle / sã tręcã / j_d-acîlęa s-o duș
s-õ... fkêrb! ací la cãzã // sã facî tujcã // ęac-așã o fácem noi //

[Spunęi cum e cazanul, ce faceți cu „prãština”?]

ęacã noi dupã ê-am pus-õ_vãsu-òl-acólo / m_pútinã // cîn a trecút_î / sau
zîlle-ástęa / pátruj_dã zîle // ia-î_îngesuit-acólo // nãli cã sã fie-îngesuitã / sã nu
șázã / sã sã árzã / sã rãmûje uscát / ápa care-z_dã drúmu / cã cît sã pisés_strúguri-
ęia jeî tot rãmúne ápã-î_vęin acólo-nãuntru // dupã êe trêce zîlle-ástęa / átúnce
véce o scóatem / d-acólo / ș-o dúcem la cãzã / cu cófê_álte butóae / și le...
trãnsportãm pîn-acólo lã... zgrád-ãęa / úne este opredelit / cã acólo sã fáce rãkiu //
și d-acólo le... golím încãzãnu-òla / și dãm foc didijós / ș-el plęcã și cúrã véce și
/ cáre ê-a pus p-ãęa ęa // dácã ț-a fost búnã / dî_jeî púne și zãar / cã sã fácă mai bun
/ mai táre / rãkiuu nalí mai țãpãn așã / cáre cît áre cizmét / care ê-a pus / atíta ia d-
acólo //

[Prima rachie care iese cum se cheamã?]

pîrvác // pãrvác i spúnen_noi //

[Și ultima?]

émî jel dacã íese șáizãj_dã grádus acúșa-ntîi / cîn firșęaște... ála-î tréjzãc //

dacã sã strîngê-acólo zêce / cînșpriçe kîle dóozeç // [ε] l-eî grádusle / și le facî așã
cã sã rãmúe... cíte pátruj_dã gráduse nalí sã sã poa_sã sã fácă úna // cã amintêreęa
cã-l laș mai slab / nu mai sámãnã a nimíca // laș sã șámeneę-a rãkiu / pátruj_dã
gráde acólo // cum trébe / pátrușcînc / nalí // cáre cît îi pláce sã fie dã de iute-așã /
rãkiuu // și dîm_mere / și dã prúne / tót așã sã fáce // s-adást-acólo sã fermentézã / j
_dę-acîlęa sã dúcê-acólo / și sã lucręázã //

[Care este mai bunã?]

[ε] lu cáre... cum îi pláce / acúșa dî_jeî li pláce dã prúne // rã/ĕkiu... dã
prúne / trojãnska slívovã a dác-aț uzît // dî_jeî le pláce [ε] grozdãnça / grózdova /
ásta dã strúgure cáre este // dî_jeî le pláce dã... çaisii / dã...

[Va] dã zãrzãr! /

dã zãrzãr! // dî_jeî fáce și dîn... trozolíve [= trînozlíve] / aș_fãcú_și dîm_
boj rãkiu //

[Din ce?]

dîm_bój! // bîjovina // rãkiu //

[Nu e otrăvitoare?]

dácă... / nŭ-ŭ otrăvít / dacă-ŭ puŭ zá⁴r / ŭel fermentçáză / să luc-çáză ŝi ŭése
spirt // toátç-álça fáçe zárul // ŝi dîn-đúde să fáçe răkíŭ // dúde nõ ŝtiŭ ÷e je dúde?!
// ŝi dîn ŭel po-să fáç / că ŭel fermentçáză / ma trébŭe să puŭ zar // toátç-álça să fáçe
[ε] ma să puŭ zar // acúŝa nu mai să púne / [!] zárul e sárát la noŭ / e sárát / noŭ zçem
ŭ-sárát la noŭ //

[Acelaŝi]

[Date despre subiect]

[Care este numele? Cum vă cheamă?]

ŭŭben / paraskíŭŭŭ // d-ále petçúcŭ // d-ále pácálă // pă prçácăr // áá //

[Câți ani aveți?]

çîŭzăŝiòpt //

[Școală?]

șçoál-am făcút pînă cîn am ars... / n-am avút bání // am plecát să fac șçoálă
/ áma n-am avút șápçă-ŭ-çap / ŝi m-ă... n-am isclučít // am plecát s-ŭă fac pópă /
m-a luat miliŭionéru ŝi m-a dus... acásă / cumunístu că să m[ă] v-étă șçoála la
comuniŝtí // să nu mă duc să mă fac pópă / pârinte // [!] ŝi d-ája-ŭ-zíçe ŭŭmçea
pópa //

[Va] cîn / dác-oŭ-ŭntrebá ŭŭsat cîn viŭ / ŝi ásta... toŭ... toŭ ŭl ŝtiŭ //

[Câtă școală, câte clase ai făcut?]

d-abí-d-abí nóo clásă //

[Școală bulgărească.]

șçoála bulgărçască da //

[Acelaŝi]

noŭ avçám mŭlte ŭoŭ

[Când erați mic, aveți oi?]

am avút [!] //

[Umblați cu oile pe câmp?]

am umblá² pînă cîn s-a făcút tekeseçáŭa² / ŝi... pârintele s-a năçjít ŝi le
băgá ŭn tekescá // acólo / că n-ávçea çe [= cine] s-ă dúcă cu éle // ke jeŭ nălŭ le
stríŭseră pă toátç-atúnççea // cîn făcúră...

[Când erai dumneata mic, cum era obiceiul aicea, fiecare păștea oile lui,
cum era?]

² T.K.Z.S., numele bulgăresc corespunzător pentru Cooperativa agricolă.

noi aveám multe Țoi / aveám fo... pátruzăș _cîņzăș _dă oi / și aveám ũ
Țom care ni le... păzěá acólo /

[Va] cîrác //

cîrác / cum să zîcěá // să [ε]... jucá núma cu trěáb-âsta / șă.. a purtá _grijá
la Țoi // ála / cîobánu // cã ai nóștri / pãrîņti / iácă și noi / mai mult am cãtá _
pãmîntul // cã toáte áleá a fost cu-o pãreke dá boi // nãli / naińte la déveti / și după
deveti / pînă la ánu cîņzășunu / toáte áleá erá la mîná //

[Seara le aducea acasă sau cum?]

óilj... á... vára cîn ișěá páșa / Țóile nu mai șădeá îņ _sat / acásă //

[Așa, obiceiul de aici.]

éle ișěá vécě... pá cîmp // noi lę-aveám... lócur! acólo / cum... spūsái
domnuli³ / la suát acólo noi aveám zemleáņcă / îm _pãmînt // făcútă // colíbbă //
ș-acólo cu coșáre / cu galétele-acòlo / cū gavánu^{re} / cu toátě áleá acólo / ápă dá la
izvór d-acólo dá la fintíńa scoteám // ș-acólo cu pórċi / și cu gájîńile pînă-n toámńă
// acólo șădeá cîobánu / io mai mul _ședeám acólo / cîn firșeám școála / c-atúnċeá
mă duċěám la școálă aiċċeá nãli / pînă lá... clásū... Țopt erá // șapte erá naińte /
sémi / șapte / sémi clas // și toátă vár-acólo // te tremeteá fodátă dá veněái la sad _
dá loái... píċne / cã făċěá cu píċne-ņ _vátră // dá săptămîńă / loái o píċne cîd _dá
máre / îs _puněá ǒála cu fásúj pá măgár / pá sãmár / șĭ pá o ploáe cîn s-a...
ņpiedecá^d _măgăreáta / și cîn aņ _căzút peste cap cu ǒála cu fásúj / píċņa la vále /
m-am dus / a fost bítu sã _mă omoáre / dá bătáe / c-am vársát fásúju / cę să mai
măńińce! / píċņa să nămolísă / sã făcúsă núma noróĳ / ker[ε]dúsě gogliċu-òla la
epiněá / à _bé! cę-am tras! / acúșa cę _știe jej / a pus cúru-n léca cólo duċ! únde?
la porúmb! // „dá únde vii?” / „dá la víie” // écè! pái áșá ș-ĳó fac plugăriĳ-acúșa //
ém _acúșa să mai făc cu beņzínu-òsta?! / nu mai făc //

[Stăteți toată vara acolo, da?]

păi toátă vára șădeám acólo // și toámna cîn scăpám / símbăta și dumíneca /
cîn veněá băĩrmi dá la lúcru / dájugá bóĳi / ș_cċică... „áidě ĳa bóĳi și dú-te la páșă cu
jej” // Țóilě... toámna cîn le preberěám la sat / nãli toátă vára cãrám notrét //
făċěám clăĳ / obór nu ĳerá / pațlagín... d-ástęa / bolbotíne șĭ únele álte // oboárle erá
plíne cu páe / cu coćenĳ / cu fin // coșerle-acásă / ĩ _săĳván ^t/de băgái uóĳile / nãli
începeáu uóĳile să fete / cã^t _să mulěěá... pocărăċi / mîná _uóĳili / nãli cu cîobánu / cã
nu să pǒáte // făċěám brîņză / fkerbčám _ĳi / stricurám^m p-acólo // lúcru cum s-a mers
el / s-a mers lúcru ásta / cã dá cę... p-ást-a știút-o ǒámeni naińte / n-a vut c-acúșa /

³ Se referă la răspunsurile date la chestionarul pus, anterior, de colegul bulgar, Todor Balkanski.

s-a fărmat... / s-a fărmat bójluru / or strúgu / or êe n-aj dă gînd // aj cătát núma
oĭ bóĭ // ŝi porúm̃bi / sfécla / ê-am avút / cu êe ne ġicîneám ajíc̃ca la sáte //

[Ŝi toamna?]

émi toámna ne priberám ajíc̃ca / ŝi toátă ġarna véêe cu êobánu ajíc̃ca /
încep̃ca véêe sã féte / Uoile li dam alătúr / scoteáj̃ mnélu véêe sã-l duş_sã sũgã nãli
fieşcãre / mnél ŝtiġã cáre al cuij éste / avcãġi ġriġã cã sã... // sã pos_sã-ġi fac̃ ġar // [...]

noĭ le-aveám númai p-ále noástre la êobán /

[Ficare familie avea ciobanul ei.]

êobánu luĭ //

[Nu aduna de la mai mulți oameni?]

nú nu nu // pãĭ naiĩte cu toť aveá dã la dóozãġ_mai multe aşã / rãr a fost
cíte dóo / cíte trei cum acúşa // naiĩte cu toť aveá dvãise / dóozãş_treġizãġ_dã Uoĭ //

[Ŝi laptele, brânza ce făceati?]

lãptêle / brîńza / o fãc̃cãm acasã //

[Veneati cu laptele acasã?]

nũ / vencã cu pútina cu brîńzã d-acólo //

[Cum se făcea brânza, unde?]

pãĭ acólo / acólo pã deal o fãc̃cãm //

[Cum o făcea? Ciobanul o făcea?]

pãĭ ŝi noĭ áŝtia míci cu êobánu-o fãc̃cãm /

[Cum făceati brânza?]

pãĭ [ε] ġo acúşa am uġtát / áma ġo ŝtiu c-aveám calíp / [ε] atcólo // aveám
calíp cũ... ráznĭĭ... sedĭle p-acólo nãli / sã [r] sã turnã lãptele acólo / sã puncã mãġã
// mãġãua o fãc̃cãm / kãġu-òla dã-ġi spuném noĭ nãli kãġũ / noĭ... aşã ġo cret_cã-ġi
kag nãli // ş_cũ-ála-ġi puncãm acólo / ŝi o fãc̃cãm o tãcãm acólo / ş-o rĩnduġãm ĭm_
pútina cu sãre / fkerbçãm_ĭ... zãrũ-òla dã curã /-l mĩncãm / popãrã / brîńzã
mĩncãm mai puġĩnã cã sã fãc̃cãm brîńzã sã vi^Ddém // cã bãni nãli ġ-adãstãġi dã la
brîńzã // cã banĭ nu vencã naiĩte / dã unde banĭ / dãcã vindcãġi strũgure ş_vo
lubeníţã cêvã / ş_fum_porúm^b // cũ_ġriũ dacã putcãġi sã scoz_mai mult / d-acólo
vencã bãni // a toãte álġa ġerã cã sã... te ġic̃c̃inés_ / sã strĩş_ / cã sã pos_sã vińzĭ /
fkerbçãm úrd-ãea... ŝi zãrũ-òla / sã fãc̃cãm Uúrdã / ŝi cíte_ũġ_gãvã^U_cu mãmãligã /
ŝi tĩ tiu! [!] //

[Spuneai că puneai sare la brânză. Puneai sare peste ea, sau cum?]

pãĭ p̃este ġa / pi dupã c̃c-o teġãġi ġi puncãġi sãre / cã cĩd_cvr̃ca ġa atĩta-ť
poim̃eşte //

[Nu făceati aşa cu apă sarea?]

salamúrã?!

[Saramurã.]

e! salamură făcēām p-urmă / după cę-o puneām îm_putinēi / îm_putină //
așă năli / cîn [ε] o făcēām véce că să sã... o ținem dă [ε] mai lúnġă vrēme / acólo-
făcēāġ_cu zăr așă... sālāmură d-ăġa / șî... ședēá acólo / c-u!_capáġ_dăsúpra /

[Același]

noi jucám petrécu

dam drúmu la boi sã pască la... la otlácă i zicán_noi / afără dîġ_sat acólo
une erá liváda // șî noi jucám petrécu // jucám clénċġa // năli jucám popícu /

[Cum era „petrecul”?]

petrécū... erá o bírcă cu-o kátră / nu mai țîu mînte cum erá // șî fuġġám
fieșcäre sã báġe kátra cu piċóru acólo / ne goneám // nu știu / nu-m mai dă îġ_gînd
// [ε] tot cum erá / că pręa dămúlt // am îmbătîmít d-acîi // clénċġa erá cu niște
cúmáġe / jár la bírc-acólo / o băġám clénċġa-ăġa / cîn... e^rá úna cît jumátate páru-
òsta⁴ / șî^{cu} cúmáġeġe-álġa cáre noi... erġám cu víteġ-acólo / dă-ġ_bătăe acólo // da
noi fuġġám toátă zîġa după clénċġ-ăġa acólo //

[„Popicul” cu ce se juca?]

popícu iar așă / cu nește... nuélele / șî cúmáġe-așă mai scúrte / ș... loam
cólġ-așă / șî cîn le repedeám sã vedém care [ε] sáre mai mul_naiġnte... șî mai ne
trăġġám ș_cu cúmáġe-așă la piċére cîn ședēám jos / ne-apucám / că trăġġám cîte
doi ġnș așă / ne gășġám jócuri / șî naiġnte a fost jócurle / păi n-a fost_î...

[Dar care muzică vă place mai mult, cea bulgărească sau cea românească?]

pentru d-acúșă... cam cu toáte sîn búne éle // șî la sírbî múzica-ġ_búnă // ș-a
voástră-ġ_búnă / ș-a noástră-ġ_búnă véce múzica...

[Muzica populară.]

da múzica populáră da // la rumînî múzica o ascultám... cîn îi prîndem
pînă cîn nu firșġáște... nu / măria lătărătu... nainte te omorġá pentru dă áġa aiġġa //
[...] mai mult pã măria lătărătu / mai mult pã áġa o ascultám mult / pã éste
ălălă⁴tú...

[Dolănescu!]

ion dolănġescu //

[Același]

sátu nóstru

sã zîġe víi // s-a-necát / ċică o fátă / șî s-a kemát mílca // șî pã lúmele ġei /
noi ásta-nvătám aiġġa la șġoálă // s-a kemátî / i s-a pus // că ġel / íntîġ / șî-ntîġ_sátu
nóstru s-a zis_găġurġnî // ásta // găurġnî // ș-a fost aiġġa sus // aiġġa-n_dġal / ca cîn

⁴ Arată paharul de vin de pe masă.

îl_găur-așă // a fost // și cîn a pă urmă a scoborît jös // aîîca / și s-a zîs_găvrénî //
și după gavrénî / véce s-ă... nířcoviță // noi dă cîn l-am pomenít / i nířcovița / nu
mai najînte / cîn a fóstî părîntî nōștri / d-a fost așă... / ieî copîi // a fos_găvrénî //
iácă c-avém așă scriitúrî / pă unevá sã scrie cã... / sátu e găvrénî //

[Satul este vechi?]

émi vek da /

[Sunt și bulgari?]

númai rumínî // númai rumínî // da // nič țîgánî / nij_nimíc / númāi /

númai rumínî / n-ávem / nu turê / nu nimíca //

[Ce sate românești mai știți aproape?]

la... sîmovít //

[Altele?]

e! áltele / dîn áștea aîîca sînt // dă êe aîîca la gulénț / sînt áma áre... / țîgã
nî // áre turț_țîgánî // árē... noi le zîcem bejenétî // aduș dîn... dă la maćedónēca /
vinítî dîn_sîrbíca / și noi aîîca le zîce... bejenétî sîrbî / bejenétî //

[Ei știu românește sau numai bulgărește?]

bulgărește // io... am_î... cum mi sã cáde? cumnáta meă... e dă la gulénțî

// cã vómu meų sîn doi fraț / și ęa e dă la gulénțî // și nu vorbēște... ș-acuș-a-
mbătîrnit / e bătîrnă ma nu vorbēște rumînește // nu vreă // aî nōștri copîi vorbēște
// poăte sã vorbēascã / dę-áma cu eî nu vorbîm rumînește / vorbîm bulgărește / áma
poăte sã vorbēascã // ôsóbeno ásta dă éste... n-e fáta mai máre / mult spuncă cã
cînț... / a fost / sã dućeá așá la brigádă sã lucréză / și êicã s-a sujít într-ũ_aftomobîl
cîn ásta... d-a oprít... / ieî rumínî // și coléģele eî a zîs / „mă! tu dă unde știi sã
vorbēștî așá?” / cã ęa n-a spus cã știe sã vorbēșt_ / și „io” êicã „m-apucáî sã vorbés
_cu ieî / cã iēî... doi oámenî / ș-amîndvóî” / êicã „știeá rumînește / cã rumínî” // și
cã „au! sã nu spui tu / cã tu” êicã „știi sã vorbēșt_așá rumînește!” //

[Fetele vorbesc bine românește.]

dă / bine / bine //

[Și nepoții?]

nepóți / númai fáta d-an_cátát-o-aîîca / a mai máręa / întălćęc / toăte álęa
/ -nțălęe / áma nu vorbēște // áma-nțălęe // toăte álęa-nțălęe //

nátca mărínova anģélova

êiņzășcînc [de ani]

la crăclún

crăclún făcém acușá dă mai multe orî pă an / cã dă êe dă la duģán nu pütém
sã cumpărám nimíca // și făcém dă cite... / á_l_puțin dă trei orî / a [ε] dă trei orî pă
an / tăém // nú mai tăém númai la crăclún / cã... dáca-î núma la crăclún / ... n-

ajunge // și cin... tăem ce fac / acúșa îl băgăm aița / nu mai făcém naiinte / ... slănínă / topím áça...

[Cine taie porcul?]

Uomu meu // ș-acúșa avém și únu dîn gîner! / și el s-a-șvătát / ș-ct... ș-el tác // slăníne făcém așa /

[După ce-l taie, ce-i face?]

îl dásfáče și-î scoáte áça dînláuntru // noi zîcém cārăntîj-áça // máteľ-êľa cólo / dîncólo / le spălám // și făcém noi zîcém / cîrvoviță // nu știu cum... // le spălám / și tocám așa / cárne / și tocám ficáti / și umplém / máteľe după ce le spălám / și le fkerbém așa / cum sînt éle plíne // ș slănínă făcém // o tăem așa / áçă álb-așă / ș-o puném cõ-ápă / cu sáre / și puném // ș múlte áľa // cîmáti / ce... care cum știe // ficáti / și puřínă péče așa d-áça / așa tăçată după ęa / și-î púnem... Î-áça púnemî... pipér róșu / puném cęápă / și puném cîmburî-că // cum îi zîcez_voi [!] d-áça / dă o iărb-așă / o puném noi îň_gătčál-așă // ș áça s-améstecă toáte áľa / și să úmple / să [ε] ľęágă / și o puném dă sã... dă sã fkerbe-ęa / pă foc //

[Ála se face într-un maț mai gros?]

da / ca burfánu dē... // a máteľ-áľa gróásele dá // áľa să úmple // áľa gróáseľ-áľa / nú áľa supříríéle / áľa supříréle áľa să făče... kebápçę-așă / cuň_zîcén_noi // cîmáț //

[„Chebapce” cum se face?]

e áľa să făče õ... cárne tocátă // să úmple // nú să úmple cū așa / tocátă la mașínă // și să úmple cu mașína / și să făče ca áça dă să cúmpără dă la magazín //

[Ce mai umpleți?]

ęáca áça...

[Cum îi ziceți?]

bába // cum îi zîce / bába // nălí sã...

[Aia cu ce o umpleți?]

áça de múlte or!... / dă cu căpăřina // sã ásta / sã fkerbe căpăřina / și să cîstéște după áça / și să úmple cū... áça / și iã^r o... cîrpéști! // după c-o úmpli / ș_să fkerbe și / poa_să șęa mai múltă vréme // nu sã mănîęă nălí...

[Din picioare ce faceți?]

piftîj //

[Cum se fac?]

[!] și ce-î áça piftîj? // a?

[Da.]

ști! //

[Nu știu cum se fac.]

ã... lúcrule // áľa le puî / cum sînt éľę-așă / le puî și să fkerbe / númaj Î_ápă // și cu sáre / ș_le cîs [k] lē cîn le laș // iã nălí... / nu știu cum sã ři spuî // áre / jěľénięa la áça / ósu-òl-așă // și cîn o baj_dă să ráçéște... / cîn éste îňcă cáldă / i puî

númaĭ usturòĭ // ŝî ęa cĭn sǎ răcêște / sǎ jêléște / ŝ... sǎ făcę-așă / ca jêlé / așă // dĭrdĭę-așă //

[Săpun făcea mama dumitale?]

ŝî ĭo ŝtių /

[Știi să faci săpun?]

da /

[Din ce? Cum se face săpunul?]

săpún dǎ untúră d-ásta / cu êe strĭngém dǎ la porc // așă // puĭ la pátru kĭle dǎ... untú-rǎ / o kĭlǎ dǎ sódá / ŝtiĭ... d-áęa... / sódá dǎ săpún ŝî / o cófǎ dǎ ápǎ / ŝî sǎ fkérbe pǎ... foc ŝî / pĭnǎ sǎ-n... făce el / dǎ sǎ-ņgroșęáz-acólo // ĭl puĭ ĭn ęeváșc-așă dǎ sǎ răcêște / ŝî p-ó^rmǒ-l... táĭ //

[După ce cunoști că este gata săpunul?]

ē! el sǎ cunoáște cǎ cĭn ĭncêpe dǎ fĭĕrbè / ĭncêpe d-arúc-așă... / níște / ca cĭn e cǎmăș-așă / ca cĭn sǎ dǎzbrác-așă // ŝ cĭn ĭl bírcĭĭ / el ĭncêpe dǎ ĭésǎ ășă-ņ_us / ĭése / ĭéseę-așă / pĭnǎ sǎ cunoáște // véce / sǎ făce ca mǎmǎlig-așă // dǎ sǎ-ņgroșęázǎ // ŝĭ sǎ cunoáște cĭn s-a făcút // ĭeĭ ășă cu... cu-o ĭņgur-așă // ŝî-l puĭ așă // afár^ĭ // ŝĭ cĭn dǎcǎ sǎ răcêște / ŝî s-a-ņęetát așă... / e gáta //

[Poate și să nu iasă bine?]

poáte / dǎcǎ acúșa acúm-a eșĭt bagabónz_u d-ășteęa / dǎ buręána nu e búnǎ / áęa sód-áęa nu e búnǎ / cĭte nevêste a făcút aĭĭca / comșĭĭca nõástrǎ / ŝĭ l-arucǎ odátǎ // cǎ n-a fost búnǎ sódá //

[Și atunci ce-i faci?]

maĭ cúmperĭ áltǎ / ĭņcǎ maĭ puĭ ĭņcǎ sódá / pĭnǎ...

[Ca să miroasă frumos, puneți ceva?]

ĭ púnem prav_u dǎ spǎlát așă / d-ásta dǎ... / dǎ la magazĭn d-ástęa / sǎ maĭ mírose frumós / așă //

[Înainte mama ce-i pune?]

ē a pus // n-á pus nimĭca //

[Nu pune pelin?]

pe^lĭn / sǎ făc-amǎrǎ // [!] maĭ naĭĭnte dǎjǎ-l dam așă / făcĕám / strĭngĕám / strĭngĕáp_u / ș-avęám cóleęa dǎ-l strĭngĕáų la o magazĭęe așă-l strĭngĕá / ŝĭ / loam gáta / ĭl făcĕá la pléven⁵ ŝĭ / maĭ lézne / nu te maĭ rǎsprǎvęǎĭ cu el / ma acúș'... /

[Ce rămâne la fund?]

dǎcǎ êste bun / nú rămúne nimĭc //

[Nimic, nimic!]

nimĭc nu rămúne // ĭl taĭ / ŝĭ... [...] dǎcǎ nu e nemerĭt / rămúņę-așă // acúma dǎcǎ êste el bun / nu rămúne nimĭc //

[Aceeși]

¹ Orașul Pleven (Plevna).

[De Crăciun cu ce umblau copiii?]

aijca la noi... / nu știu la pléven⁵ / să úmbl-așà la crăciún // úmblă cupîi-
eja / cã ája dă sîn doj gēmenì // așà-î imbrác-acólo / cã... cúscra nõastrã / de
acólo soácrã / la fáta meã // așà úmblã // și le zîce... coledárce / dã d-ăștea... cum
zîce... / dã úmblã la [k] ca la moș crăciún // așà... / áma noi la noi / îñ_sat nu sã
úmblã la crăciún // sã úmblã la ánu nou // la... la ánu nou / la pîrvîi / cîn este // la
a... zúya-ntîj // [ε] nu da la tréizã [k] tréizășîunu dekembre sára sã úmbl-aijic //

[Cu ce?]

cu sórcuvã // ș-atúnceã úmblã / ma bãeți // úmblã // și... sórcovã e... / a
fetele úmblã lã [r] la lázăriță //

[Cum?]

la lázăriță úmblã / este... sãptãmínã / naiñtea páștiuli // sîmbãta este / și
dumíneca este... cum îi zîce / la sfétniț-atúnceã / noi zîcém // cum este! / floriile /
cuñ_zîcéz_voi pã rumîneáște // o [k] dumínecã-î floriile / și naiñte / sîmbãt-atúnca
/ este lázărița // și fetele úmblã la lázăriță //

[Cum umblã? Ce fac?]

[ε] la úmblé... / sint imbrácate-așà // nosîie // pi [ε]-ñ vílnic / și-ñ_cãmășã
cusútã / și... cu eléce / eacã p-aijic cáre... ce áre // cu boșeã / cu... / și cíte dóo fete
așã / și cîntã // cu... și strînge óo // óo sã strînge la lázăriță / cîn este //

[Oua néinroșite.]

něroșite // nú_nù / óo-așà sã strînge //

[Și ce se face cu ouãle?]

jáca... fetele și le strînge // cáre și le vînde / cáre ce... / ce vrea cu ele // a
bãeți strînge / strînge banì la sórcovã / ei sã strînge // așã sã dã / și... sára dacã
este... pórtucãlã / limónē / d-áste... meré așã la bãeț cîn vin //

[Fetele, când veneau cu „lázărița”, spuneau vorbe românești sau
bulgărești?]

ã... bulgărești //

[Și când erai micã tot bulgărești?]

tot bulgărești / tot // pãi umblám și [ε] cū așã dã la școálã / umblám așã
școála toátã // ma tot pã bulgărește // cã [ε] la școálã noi nu-ñvãțãm... rumînește /
îñvãțãm bulgărește //

[Aceași]

pitã

[„Pitã” făceați înainte?]

făcēám pãi / ș-acúș mai făcém //

[Cum se face?]

⁵ Orașul Plevna (Plevna).

acúşa cumpărám // da ęacă dáccă... or n-á ajúnş / or vręi să mai faci s-o
măninĉ pítă cáldă / nŭ... / n-ávem / făiina nu ie búnă acúşa şî... / ca cîn e noroi //
áma ęacă dacă e cald acólo să... / i pui maęă / acúşa i mai puném şî maęă / şî Țoțăt
/ şî cíte álea toáte / că să po s-ŏ... să să făcă //

[În ce o faceți?]

în... la toc // lă ásta áma ęác-acúşa că să fie cald am băgát ióte-aşă ō d-áça
mică // cum îi zícen noi... / zícem pá / noi cum îi zícem / i zícem țigaşca liubóf
/ c-aşă sĉe / ĉică... éte néşte álea mic / le făcĉá tot țigáni // áma acúşa nu puném şî
tócu scump / şî... ęác-aşă... / ne-am / mai făcém şî la ásta // că va să făcă şî cald /
c-alminteręa áça la toc nu / nú mai... coĉ / áma morí dă frig //

[„Pita” în ce o faceți?]

aşă într-ŏ... / într-o távă neęagr-aşă ş / acólo o coăcem //

[Da' când pui făina, în ce o puneți?]

ęár într-o... távă mai máre-aşă / şî áma... aşă o țiu núma dă frămintát acólo
// naiinte-aveám aşă / făcútă aşă dă la țigán aşă / copán-aşă...

[Şi cum se chema?]

gáván / nu ştiu cum i zícĉá // tócnŏ-aşă gáván / gáván / ş-acólo / frămintám
acólo / acúşa... ne-am făcút şî noi mai grăjdíninĉ / mai le-am arucat [!] vaj dă căpu
nóstru //

[Aceeaşi]

găină

[Dacă tăiați o găină ce faceți din ea?]

ĉe-z-dă in_gind // [!] cu cartóf / cu uréz / cŭ

[Cum tai, cum o despici...?]

ęacă na primér ástăs_ŭi spuĉ / c-am tăęát o găină [!]

[Aşa, cum ai făcut?]

[!] álça dă eręă ęásăl-ĉlça mai micil-ĉlça / le-am fkert aşă // şî copsái nişte
pistái pá péĉcă / şî pusái puĉín usturói / şî pusái aşă cu áça / cu ęásălĉ-álça / şî
mĉncărám cu Țómu neĉ dă nanáz cíte-o stráikínă / ca dă cŏrb-aşă // şî áęalá'tă... /
să nu mai fie // că tót cartóf / şî uréz / să zic áide c-o făcúĉi aşă... / c-ŭo língură dă
făiină / prájĉi ĉĉápa / şî ca sȚos aşă // i zícem noi / şî ęác-aşă // şî cavírmă / şî...
cavírmă... nu ştii să fac cavírmă? [!] uņşăre nalí pui ş-o fkerbĉ / şî pui dóo língurĉ
/ trei dă făiină // şî pui dĉĉe acólo / bulcŏn / úndĉ-a fkertĉ cotoăcele şĉ / pui // pină
să-nęroşęáză / áę-acólo // şî d-acĉlęa io iau áęa... / cotoájel-ŏla álbu // dă éste / áre
aiĉca aşă la kept / éste... cotoĉu alb aşă // şî... il pisáz aşă / mărunţál / şî-l pui acólo
/ şî...^{-l} / il méstec acólo // şî...

[Ăsta este „cotoiul alb” și ăla de jos...]

ăltu... mai... ăste mai négru-așă / ăltă péče ăste nu să toác-așă ăța //

[Nu ne-ai spus cum o tai și ce are înăuntru.]

i iei căpu ș-o bađi î_ăpă fkártă //

[Și ce faci?]

și o jumulești // pénele_ăleța / și pă urmă / o pirlésc c-ū_ véstnic așă // acúșa

și cu ăța cu spirt așă / ō pirlésc // că rămîne / ăre nește... fkire-așă dă plăr așă / și pă urmă o tai / vece // táj dă cólța / tai dă íc-așă / i scoți aripele // i scoți mătèle //

[Și ce mai are?]

ăre pipotă / ăre ficăte / ăre... noi nepoáta noastră te uoară dă... / acúșa

mai dăm și lu ăla micu-ôla // și pă urmă fățe „ă...” toátă zúța câtă pîn tingire să găsască ficățele și înima // [!] și pipote [!] [...]

[Cum faceți ciorba?]

păi côrba-î pui iar-așă i tai cêápă / i pui patlagénî / i pui fo pistăe / i pui

puțină fidjă / dacă nu fidjă / urjéz / puțin // și pă urmă lăpte covăsit / și cu uóo / o băț așă / și să să făcă bună de... //

[Aceeși]

[Ce a făcut subiectul ieri și azi?]

[Ce ați făcut de când v-ați sculat de dimineată?]

întîi ș-întîi / dimineată cîn ne sculăm / întîi ș-întîi bem cafcă // și fac

cévășca așă dă zăcúscă / prințesă noi făcem așă / am o scără mică la toc / și...

[Cum „prințesă”?]

iacă avém scăr-așă la toc // și mînjésc cu puținică mărgărínă acúșa / că untu

e mult scump / mărgărín / și-î pun ou și cu brînză așă amestecată / ș-o mînjés_ș-o pui așă... dă să coățe-așă la un căs/s_și... gáta / și cite-o cafcă și...

[Și pe urmă?]

aň_cusút la mașínă // am făcút acólo la o nevastă // o róke / la átele făcúî

acólo le-adăstăi că să víje să iau próbă // ș_mai_impletîi dă năház // asără am impletit /

[Și astăzi?]

ástáz am gătít // și spălăi jéte / acólo-î báța și e plínă cu spălătúrî / să mă

duc să le limpezăsc // să le-arúc pă sírmă [!]

[Aceeși]

pîinea

[Cum faceți pâinea?]

černém fájínă // ș_după cê o-nčerném / i puném acólo sárê / majá / dacă

vrem cu sar [k] cu majá / dácă nú / sódá bráhi i puném / o mestecăm... o lăsám să sã dospășcă / dacă vrem s-o dos [k] să [r] să laș să dospășcă / dácă nú... o puném

verneága în tipsíje / o cočem / ș o scotém / o stropím cu puțină apă / ș-o-ņváluim / [ε] c-um_peșkér // și ásta éste //

[Înainte, mama dumitale, când nu avea maia...]

făcĕá aloát //

[Cum făcea aluatul?]

aloátu îl făcĕá cū... măláĭ // punĕá măláĭ / și-^l făcĕá // co-áp-acòlo / și-
lăsá sã stĕa o noápte / la zúya astaláta... ĭa sã făcĕá / dă pîne / și ĭar așá / punĕá

aloátu / ęár // făĭina ęár / mestecá ęár tot // cum vã spusăĭ adinĕņa așá // și făcĕá
pîĭņa mai búnă / atúnĕa / și gríuu erá mai bun / [!] dăcít ást-acușá // acușá nu mai
sã făce făĭina așá búnă //

[Din făina de grâu, ce mai faceți așa la sărbători?]

la sărbătorĭ făcĕám... plăcĭntă // [ε] cu dovleác // cáre vĕa cu miére / cáre
cu țfĕclă / cáre cu brînză / cáre cum vĕa // cu ĕ-ăĭ [!] //

[Cum făceai foaia de plăcintă?]

émi / foăea dă plăcĭntă... tot așá / acușá / înainte nu sã făcĕá / ma acușá sã
făce puĭ puțin lápte covășĭt / puĭ maiá dacã vrei / nú puĭ maiá / puĭ_i uoțăt / ũ_ou /
și puțină uņsoáre / ș-o mésteĕ // ș-o faj_la pite / și le mĭnĭjăsc cu puțină uņsoáre / și
le las sã stĕa acóló / jumătă_dă ĕas // d-acĭlĕa o ĭei ș-o-ntĭnz cu mína // dĭ_ĭei
tĭnde cu verĕăua // noi... mai mul_cu mína / le-ntindém //

[VI] le tráge //

le traș_cu mína // și puĭ uņsoáre / puĭ brînză / dacã_nú dovleác / or_mére
ĕe aĭ și / o-ņváluĭ / ș-o așezĭ în tipsíje //

[VI] și cu nuĕ //

ș_cu nuĕ sã făce / d-acĭlĕa după ásta / i puĭ ęar puțină uņsoáre ș-o coĕ! //
cĭn o scoț o stropĕsc puțin cu-ápă și / éste și_áltu fel / răsucĭtă // dă-ĭ zĭĕem noi... /
punĭém / tĭndém trei pite... / j_d-acĭlĕa o puném úna păste álta / și-ĭ puĭ / hor /
locúm / noi zĭĕém aĭĭĕa / nu știu [!] cum zĭĕĕt // núĕi / ásta / ș-ō-ņvĭrtĕștĭ / o-
ņvĭrtĕștĭ / ș-o puĭ // dacã nu / o tai așá la pařĕle / ș-o-ntórc amĭnterĕ-așá / și sã
făĕ-ășá ca róziĕki / noi zĭĕém / rózi^{le} [!] // și d-acĭlĕa după ĕe / sã fac siróp cu zăr /
și púnem sirópu / ș-o lăsám așá dă popĕște ęa / așá pita //

[VI] sã răbunĕște / sã răbunĕște //

o lăsám așá sã sã răbunĕscă / răbunĕște / răbunĕște / dă... /

[Spuneăți că faceți plăcintă și cu sfeclă?]

ș_cu țfĕclă da //

[Cum o faceți?]

ĭa dămúlt s-a făcút // tot așá făĕém... / năli cu făĭină ęar așá / cū_ásta //
númai că-ĭ púnem țfĕclă // țfĕclă ō... ásta / cu irindeăua o stĭrĭm [!] o stĭrĭm // și sã

făce / o freác-așă / avēm... mașîncă / pi irîndeǎ i zîcēn_noi // ș-o frecăm la ásta / ș-o puném pîn_ęa // puǐ zar // șî ęa să făce dúlce și ásta // a dî_jei_ / inçóló_la dęal / da / acol^ / la dęal... ă / ajića la noi nu să făce mul_cu várză / cum spun iei / nu ió unę-ă_foz_la sófça-ncòto / să făce // spre pétrić⁶ / úne sînt blagóevgrad⁶ / acólo / o cumnát-a męa éste d-acólo // și făce așá plăcîntă // acólo pǎi făce multe baclavále // baclavále mult frumós le făce-acólo //

pétca rátcova stáneva
pátruzășapte [de ani]

[Date despre subiect]

[Cum vă cheamă?]

pétca //

[Și mai cum?]

pétca rátcova stáneva //

[Câți ani aveți?]

pátruzășapte //

[Școală cât ați făcut?]

ósmij clas //

[Opt.]

opt dá //

[Ați lucrat pe undeva?]

aņ_lucrát / dá // iņ_kírcuv⁶ / conșérvēna fábricǎ / șáisprêcę-aní // și_

zémica nicópo^ / cartóane am făcút // dóisprêcę-aní / și șapte luní //

[Ați mai fost plecată așa...]

acúșa sūnt [!] sîn săcrătítă // da la lúcrū... / nū mai sîņ_la lúcrū // nu mai e

lúcrū //

[Câți copii aveți?]

um_băęát // dǎ șáisprêcę-aní //

[Și unde e băiatul?]

băęátu-aiića éste iņgǎ míne / iņvátǎ iņ_guléntí⁷ // ğimnází

[Știe românește?]

iņtǎléęe / nū nú vorbêște / nić o vórbǎ nu zîcē / nić-o_vórbǎ // cîn erǎ mić

le zîcǎ la școátǎ că romîneásca le prićêște // [...]⁸ ió sînt ajića iac-iņgǎ școálǎ și n-

ǎuz nić uņ_cupkíl rumîneáscă să spúie // cǎ-í mai máre / că mai mic // dupǎ noi

⁶ Nume topice.

⁷ Numele satului vecin.

⁸ Gazda casei, unde are loc înregistrarea, îi face observație în limba bulgară pentru afirmația făcută.

ășteța care sîntém / n-ăsă mai să vorbășcă níĉ-o vórbă n-a să mai să vorbășcă //
sîntém buġarĭ // aĭĭca noi plévenĭ ócrĭc aĭĭca vorbím mŭl _ mai bine bulgărește
dăcĭt áĉalaĭ _ iŋcóló // aĭĭca noi vorbím mult frumós bulgărește // dăcĭt nalĭ dă la
sófĉa iŋcóló / áĉa nu! sĭn șĭ makedónĭ p-acóló pĭn dóbroĝe⁹ aĭĭca în pléven /
plévenĭki ócrĭc / aĭĭca mai descúrcată éste //

[Părinții sunt de aici din sat?]

d-aĭĭca dĭŋ _ sat / șĭ máma / șĭ táta //

[Cum i-au chemat?]

máĭco éste ĭaŋca //

[Ianca?]

da / ĭilĭeva... rácova //

[Și tata?]

rátco ráduf rác^{uf} // ĭo sĭn băgátă-ŋ _ căsă //

[Noră!]

nŭ sĭn _ nórá / nŭ _ fáta // sĭŋ _ cu máma // cu máma // am zéte / éte ș-ăsta¹⁰

éste zét //

[Și bărbatul...]

el lucrăzá ĭm _ pléven / d-aĭĭca / șĭ el / șĭ lucrăzá ĭm _ pléven //

[VI] ĭel éste ĝĭnere-ŋ _ căsă //

[E român?]

rumĭn / rumĭn // vorbăște d-aĭĭca / este șĭ el dĭŋ _ sat // știe / știe //

[Cum îl cheamă?]

rúmen páscu stánef //

[Rumen?]

rúmen // rúmen / da / rúmen //

[Aceeași]

núnta

[Cum v-ați cunoscut cu bărbatul?]

ámi... [!] să spuĭ ne-aŋ _ cunoscut ĭe^t/l s-a vénit [ε] la slŭjbă // șĭ jucám ĭn
tánturĭ / es^{te} staf aĭĭca // da // ĭn tánturĭ / ásta staf avĉám aĭĭca / șĭ ne strĭngám sára
dă jucám / jucám tánturĭ / șĭ d-acóló / ne-am cunoscut amĭndóĭ _ ĭ / ĭo suŋ _ cu șásă
anĭ mai mĭcă decĭt ĭel // ĭel e mai máre dăcĭ^d _ míne șĭ / d-acól _ ne-aŋ _ cunoscut / șĭ
leĭ erá doĭ fraĭ // ș-a reșĭt să víĭe la noi // ĭŋ _ căsă ...

[VI] ĭo am fost ĭm _ peĭtĭ /

[Cum a fost cu peĭtitul?]

⁹ Se referă la teritoriul din nord-estul Bulgariei.

¹⁰ Se referă la informatorul Liuben Paraschivov [= VI], care asistă la înregistrare.

[!] ámi... îel vineá / îei vineá cá noi ne stringeam aîica la şcoală / ne stringeam nali / jucám... tántur! / îesă stáfu jucám nali... / zăbáve noi le zícám // cîntá múzica... / şî símbătă...

[„Zăbavele” ce sunt?]

émĭ... cîntá múzica / şî tos_copîi vineá aîica la şcoală / şî áşteá-nsurás_şî vin şî jucá // na jocúte / jucám // acólo / cu tóti / ş-îácă... ále máma / ál_táta l-a vázút / îei sun_dói băjéti! // noi dóuă fete / îo am şî sórá / şî... zísēră cá îo să mă bag îŋ_cásă nali / cá sún_mai máre / ş-îácă d-acólo... vinîră... / vinîră tá-su / mă-sa la noi / să vorbim mai naiînte cá... nu se póáte // şî vorbîrăm / ş_spúsă tá-su şî mă-sa / nu pręa vręa să-l lase să vîie / cá dă êc... / doi băjéti! / de nímenî nu vręa să-j_dęa băęátu îŋ_cásă [!] // nu dácă îel aşá a reşît // ş_îácă dácă vorbîrăm / ş_dúpă trei_pátru lunî dă zîle / am făcút núnta /

[Şi nunta?]

núnta am făcút-o acóti! / la ei sus // şî d-acîlęa noi... după pátru lunî dă zîle / am venít aîica la noi // a venít el îŋ_cásă //

[La fată se face nunta? La băiat se face...]

j_la băcă_dă // la băcă_núntă / ş-aîica rakîu la noi / la míŋę-acasă / rakîu //

[Cum se face „rachiul” la fată? Cum se face nunta la băiat?]

[ε] núntă ă... dimîŋęáta / ă vîne cu rakîu // áęa cu núnta vîne cu rakîu aîica la fată // şî îácă vine-acóló... [ε] şî ş-adúce trei plocóŋę // úna cu găîină / ş-úna cu mère / ş-úna cu... áltcévášc-aşá / kuftele // aşá àlcévášca vîne // şî îác-acóló... i vîne îácă cu to_şáde la mäsă / nali / ... şáde la mäsă / cu tóti / şî bęa şî mánîŋcă / nali cu tóti! d-acîi_a să-ntóarce îndărát áęa care sînt // [ε] şî [ε] d-acóló lei să-ntóarce îndărát şî să dúce... îo rămîi aîica / îo sînt aîica // cá lei pá minî mă îa cu núntă / a nu m-an_dus la lei îo // mă îa cu núntă // aşá aîica la noi / este obiçái_u / dî_ei aşá vręa să făcă // ş_d-acîlęa... lei să dúce la naş / acóló cu núnta / să dúce dă-ş_îa náşu / şî l-adúce la lei // púne mäsă îár dă mánîŋcă / şî vîne véce la fátă // vine-aîica la fátă / şî î-adúce róka pá mínă / soácra / vine-o-mbrác-aîica náşu / i púne válu-ŋ_cap tot / şî îese gáta // sun [ε] dácă áre toále / dă... care [k] êc îei d-acóló / îá / dácă n-áre / nú îa // ne dúcem la şavét / înaiîntę-aşá / cînd am fost îo mireásă îerá la oştenęá acóló / la şavét ŋę-am dus / acúşa lúmęa să dúce şî-n biserică // nali / şî d-acóló îácă... ŋę-an_dus acasă / întîlnęte soácra níreása / i dă dărur! // o púpă / [!] soácra / soácra o-ŋvîrtęte níreása dă trei vór! // dácă-î soácra mai măruntîcá nu póáte [!] // c-a męa erá [!] putęá să... [!] // ş-int_ă-ŋ_cásă acóto încępe véce muabétu // încępe / púne să mánîŋcę / da nu la lúme pá toátă / da muabétu încępe d-acóló áęa // muabét / pînă sára // sára... d-acîlęa vîne pá la cînc / cînc şî jumátate vîne rakîu // la fátă aîica / vîne cu múzică / o îa pînă-ŋ... acóló pînă úne_este ęa / cá noi pîn-aîic sîntém mai la deál acóló / şî vine-acóló ş-ęár să-ntîlnęte... cu tóti / şî-î púne la mäsă // ş-aîic pînă sára îácă muabét cu tóti // sára-l_l_ęa pá náşu îl dúcę-acasă cu muzicá // acóló-î cîntă şî lu náşu púŋînă múzică / rămúne níreása /

gînerle-acólo / pŭîn la nașu un cás dóo / și-ntoárce-ndărát // d-acîlça áęa care-a
slugărit toată zúua / sára-î strînge sócru și soăcra / pă toți // și diņcoáce sócru ș
soăcra-î strînge dă bea și mănîncă / cît vrea ieî //

[Și cei care au „slugărit” cum se numesc? Au vreun nume? „Trepădători”?]

[ε] slugărăt^uorî // noi slugărăt^uorî le zîcém // slugărăt^uorî / da / slugărăt^uorî
// ieî slugărește toată zúua la nuntă // sunt slugărăt^uorî // ieî toată zúua slugărește
oameni [!] / nalî // sára... le púne să mănînce și ieî / kě ieî toată zúua mănîncă da
nu p^oa să fie ca aștealálți care sín^d la măsă // în toá zúua șade-m^upicere ieî / că
slugărește lu ála... îņkînă / lu ála rakîu dă /

[La mireasă se face brad?]

ă... acúș dá să fáce // cîn vîne dimⁱneęa și la fátă să fáce / și lă... gînerle să
fáce [k] / la gînerle ă... sús să fáce brad // cu trei cráce-așă / dă-l dúce... fratele dă
mînă // dă-î zîcém / dúce dă mînă // ă... fáce și venéț // fáce lă... î băęăt / ší la fátă
// și-^l leágă la vrântă // îl joác-acólo / și le cîntă răcînîța / și-l joacă / și-l leágă la
vrântă / să să cunqască că este și cólo / și cólo / a foz^ununtă^unalî! //

[Ce-i cîntă?]

se cîntă răcînîța // la n^uoî

[Ce este?]

ă... mŭzica le cîntă / ^uoră ca dă... o răcînîța joacă / d^oi^utr^ei lîņș acólo nalî
/ cū ásta și... / îl leág-acólo v^rântă / ca să să cunqască ^adică a fost nuntă aiĭc //

[Mireasa merge la apă?]

dă / să dúce / úna nú / da úna să dúce la apă //

[VI] vársă cófa //

vársă cófa c^u-ápă / să dúce iácă gînerle rămúne-acá [k] cîn vîne-aiĭca la
nirjásă de / or dacă este dús-acólo ęă / mai naiĭnte dóo^utr^ei lunl dă este dúsă / la
băęăt fáce p-ásta / dacă nu este dúsă ca cum iáca io am fost aiĭca la ál^de máma / î
gînerle rămúne-aiĭca / și tu te duć cu fratele dă mînă / și náșu / sócru / soăcra să
dúce și... cu c^uófa / și ĝi [k] ásta fratele dă mînă... úmple cófa / jumátate și^u
iácă... nîreása ĩa arę-acólo da / áre d-ásta // árę-așă... dă fl^uorî și cu busuĭoc așă
făcúte și / dă fáce crúce-n dręapta / îņ^ustînga / dă trei ^uorî // ș-al dă tr^eiĭęa cîn^ue...
soăcra arúcă stotînc / în ésteęa ș / ă... nîreása-î dă brînc așă / și căde / și copĭi... cu
picóru-așă / cu picóru îņ^u cófă dă?!¹¹ / și... d-acîlça... áșteęă / copĭi strînge
stotîncile / că^u-e drag [!] // ș-iácătă... ásta este //

[Începe nunta de sâmbăta.]

nú // d^umíneca la noi // d^umíneca / și d^umíneca sáră firșăște //

[Numai o singură zi.]

dá //

[Și bătrânele tot așa făceau?]

¹¹ Se adresează subiectului Liuben Paraschivov [= VI].

mai naĩnte / nu știu / mai naĩnte a fost dă símbăta / da a făcút...¹² dá // și símbă [k] lúnça firșeá // símbăta ca cum_î tá-sô a lu máma / așá ì-a făcú_nuntă // a-ncepu^d dă símbă-ta / dă la aňăđă / ș-a firși^d lunì // după amiáză / da //

[Și luna dimineață ce obiceiuri sunt? Nu jucau cămașa?...]

da / cămașa o [r] o joacă dimineța cu rakíu // rakíu cîn vîne dimneța dă // ă... cîn vîne cu rakíu... d-aĩca / dă la fătă dă să dúcē lă băgăt / tot așá leágă găĩnă cuņ_spusă iel p-on cômág / și vîne a... rakíeni / dimineța cîn vîne cu rakíu... trei d-ăștea / vîne trei raki-ienì // trei oámenì d-acólô_dă la băgád_vîne-aĩca iar cu plocóanle cu-ăça / și joacă naĩnte dă răcinița / ș-gác-adúcē cămașa cum ásta / și cămaș-o joacă și ì-o dă lu sócru / lu soácră / să vază // nalì fátă / dácă éste cămașă / dácă nu e cămașă / nu le mai dă nimic // ș-acólô-adúcē rakíu / ă! púne rakíu im_páre [= pahare] // și bea cu sócru / și_soácră / și le púne verdeța așá cîte-o foáe vérdę // și cu gálbēn aĩca / să știje care fătă a fost búnă / or n-a fost / nalì [!] // și sára cîn vîne iei cu rakíu-acólô sus / făcē-așá... cu d-ásta // cu cômágu_óstă / și-ì imbracă d-aĩca / ă... mă-sa și tá-șo-ai fėti i_imbracă cu nosii //

[VI] casácurì

cu casácă / cū care cu cē áre // nalì cu vílnice // cu cămașe // i_imbracă și-ì / să dúcē iácă sus / așá / pínă sus le cîntă múzica / și iei joác-așá-mbrácăt / ș-áltă lúme așá joacă //

[Mireasa își ia iertare de la părinți?]

émi-ì púpă mína / púpă mína / da púpă mína / cîm_pleácă-ì púpă mína lu tá-so și mă-si / că atúnčea le dă d-ásta [e] / și [= își] dă dárurì // ă... na prîmer níreása i dă lu sócru / și soácri / da dárurì // și d-acîia soácră i dă... sfátu... / lu má-sa și tá-so al fėti le dă dárurì // și joác-așá / și_úoră joacă // d-acîlęa sára cîn vîne rakiieni / făcē-o úoră / și toálle la rakiienì / i le dă níresi pá míná și [e] lu gînerle // după cē_çácă joacă ei acólô / și iei le dă... ă... níreás [k] áștia rakiieni șáde pá... pá scáune / și le dázleágă cápetele / cápetele siņ_legáte aĩca cu ștergáre / și ei... le púnę-aĩca la ásta le púnē la ștergár aĩca... banì // și báni-ì ia níreása / lor le dă ștergárle // ei zgár-acólô / că-ì doáre cîņ_le dázleágă cápetele [!] // [...] acúșa nu mai fáce obiçaiu_óstă / nu-l mai fáce níme^{nì} / inaĩntē / da inaĩnte să țîneá-naĩnte / să țîneá / să țîneá / inaĩnte pá cămașă... m-an_dus în dęal / ... d-acîlęa am vinít / m-an_dus o săptámîná naĩnte iⁿ_dęal / să vază ei cē e și cum éste / și cîn ì-a dat lu sócru și soácri / sócru n-a pus cîņză^l dă franč la vréme-a^{ea} atúnčea / șáizășapte an / lérá / cîn m-am mărítát ęo // a_puz_banì acólô dă drag / că níreása-ì búnă //

[VI] a fost curată //

¹² Subiectul își întrerupe relatarea pentru că intrevine gazda.

[Era obiceiul ca la o săptămână după nuntă, mireasa să se ducă înapoi la părinții ei?]

ă... cîn_nó [!] // cîn să dŭce nírcása / făr_dă vórba lu ta [k] făr dă vórba lu tá-su ș-al má-si ș-o ȷa // ástă sáră s-o rășít că-l_ġau pã el / nãlí că nij_nu-ȷ spun lu máma și lu táta / nu-ȷ spun / mă duc // ei să mînie nãlí // áġa dă cólo / î...¹³ tá-so și má-sa al băġátuluȷ / triméte cu plósca // triméte pã el cu plósca / nãlí că sã [ε] s-o érte¹⁴ // fáce / nú vręa o dátă / nu vręa dă dăórí / ġăr să dŭce / ġăr să-ntġârce / ála dă dáo treȷ ȷorí / pînă cîn le tréce la áġa //

[VI] le tréce fócu /

și... dáo_trèi zîle / și la o săptămînă nu te duć pînă nú te ġártă deh! // a dúpă ĉe te ġártă / tè_dŭcî // áma încġá cîn ġo m-am măritát_ġō / erá mai muld_ășá // nírcása o lġa cu nŭntă cu tot //

[VI] plósca ta o fost plínă /

tót // obiġăȷele dînaȷinte mai... mai frumoăse_erá dăcít áste-acúș // că dă ĉe / acúșa nu mai să dúĉe-ășá // răr să dŭce / cŭ rakíȷ // și_áltu sat / dacă ĩeráȷ măritátă ġăr vineġa cu rakíȷ /

[Se făcea nunta cu cai, înainte?]

înaȷinte dá / léġa męa cîn a fost așá c-a vinít cu fajtón / cu fajtón a vinít așá ș-a lġát-o

[„Lelea” cine este?]

sóra lŭ_táta // ă_lŭuát-o cŭ d-ásta // ġa léġa așá s-a dus // nèntrebát // ș-a venít oámenȷ-ġȷa dă dáo_trèi orí dă la gulénț¹⁵ pîn-aiġca cu plósca / erá ġárnă / erá frig // dă / și d-aġleġa ġácă... deădu nai póslē / vrŭsă s-o [r] s-o érte / ș-o ĩertără / și cîn vení_lă nŭntă / a venít cu fajtón // și cu cărŭte dă ĩ-a lŭat_î țġállē nãlí / țġállē or ĉ-a avút ġa / nãlí așternúte / ĩġrgãġe-acòlo tot / cu cărŭtele / a venít cu treȷ cărŭte / de ĩ-a lġat // ...¹⁶ ă încġá ĩō_p-ále méle măcăr că n-am stat la soăcră-męa / n-a ĉerút țġállē să ní să dúcă pînă-n deal // și_cu camȷónu // la vrémęa męa / cum erá //

[Și joacă...]

joacă țġállē /-aiġca cîn vîne nãlí / dúpă ĉe ĩăca íntră năȷúntru dă... / ġsăște nírcása / dă ġínerle // ĩése ġínerle cu nírcása ĩn afără / și tãbără să deġa / da //

[Aceeși]

¹³ Își drege glasul.

¹⁴ Reproduce vorbele subiectului Liuben Paraschivov [= VI].

¹⁵ Vezi nota 7.

¹⁶ Face o pauză pentru că ascultă ce-i spune informatorul Liuben Paraschivov [= VI].

ȘIACOVO

[Date despre subiect]

[Care e numele dumitale?]

lúmele¹ meų ie... lúmele meų ie / vladimír mácsimuv / décu^{v/f} // lúmele bulgărăesc / nú rusnéšt! // la noi rusnéšt! [!] //

[„Rusnești”?]

nu ȳo sín... rumín

[Și cum vă cheamă?]

vladimír //

[Și mai cum?]

maxímuf // décov // décov //

[Câți ani aveți?]

fâr de únu / a^m șáizêc // șáizec / fâr dă únu //

[Școală cât ați făcut?]

émi aȳica-ȳ_{sat} / am îȳvătát... pînă la sédmi clas / și la plévna â-vătát îȳcă doȳ dă zíle / dă... dă strugár // dă máȳstru // și p-ó^fmă m-am făcu^t / tractoríst / dă ce / mai... mai lezn_ȳ / nú mai lézne / núma așá mai plătítă // pă dęal acól_ȳ la tráctor / is_ȳplătęá / și dă la tekesęá / cum voi zícęț guspodária / și dă la métsè //

[Noi suntem românce, dumneavoastră ce sunteți?]

a be! baș... / rădăcina meș a rumîȳască // ámc p-órmă... / cîn a vinit

déveti / „cum eș?” „flóręa” / „nú flóręa / țvetán” / flóręa e floáreș^t / a pă bulgărăeș^t / floáre-ȳ zícę țfíte // și d-ásta așá ȳę-am... nu... [...] zícę únu d-ále rișă / ȳar sînt... [ε] baș rădăcina meș a rumîȳască / áma...

[Ce limbă vorbiți mai ușor? Mai lesne?]

mai lézne vorbím pă rumîȳască //

[Mai lesne.]

mai lézne / mai lézne / áhà! // áá vorbím și bulgărăește / nú mai lézne [ε]

rumîȳască // dúpă vréme ȳáca ęa să kérde //

[Mama...]

máma meș ie / má-sa ȳei... rumíȳcă //

[De unde?]

dă la... somút² diȳcolo / care sat_ȳe?³ // somótu-ȳ diȳcolo? // á... corábeș a

corábeș a be!? // d-acólo_ȳ e // d-acólo e bítă meș // bítă [r] bítă-meș // bítă-meș a d-acólo //

[Și „bătul”?]

¹ Vorbește foarte repede și destul de greoi limba română.

² Numele satului vecin, Somovit.

³ Se adresează unei persoane care asistă la înregistrare.

bítu e bulgár / dă la [ɛ] găurenî // găvrénî / aşá zîcêá sátu găurenî / acúşa
e... i zîcê mílcuviţa // nú sat găurenî // dájé [r] dájé la vrémę-àęa atúnêa... / prin
devéti... ă_adús maşína / şî tráctoru d-acólo péste dúnere / pă gátă //

vladimir mácsimov dęcuv
făr dê únu / a^m şăizêc [de ani]

[Ginsuri]

[Câte „ginsuri” sunt aici în sat?]

amé ále cîjnáru / ... ale... smokínă / ale zbanǵíja / ásta tos_sîn... [ɛ] baş
famíljî rumíneshî // ă... ále şútu / a sîn_tot / tot / maláya // tot sîntém rumínî / ajiêa
// d-aiêa-ncólo... / ále grípêa / ... ále... líŋgă niculái /

[Ligă?]

líŋcă niculái / líŋcă // líŋcă niculái // ... p-al nóstru îl maǵ spusái / ale
zbanǵíja îl scrisái?⁴ / scrisái // aǵ scris / aǵ scris // aleş níca // níca / ale... conăciú /

[Numele de locuri aicea-n sat.]

io le spusái adínêa⁵ //

[Spune-ne acum şi nouă.]

válęa mándri // válęa mándri... [ɛ] sígur c-acólo a avút... mándră dă [r] dă
bríŋză⁶... // ... şî_ia este... aşá álta mică // válęa bába líŋcă // aǵî ĩ_válęa mándri
// [...] aláltă vále... avém válęa orášuluǵ // noi [r] noi zîcém... sámó la nicópo^t/ /

oráš // dă voi zcê^t... în loc dă oráşe... la oráşu corábęa // oráşu bucuréshî // da noi
sámó la oráš nicópôl zcém... oráşu / nicópu^t / a la pléven / la pléven // năli // ş-ášá
zîcém válęa... válęa orášulúǵ // în_válęa líljáculuǵ / [ɛ] acólo a avút_líljág_múlt //

şî_î zîcém válęa líljácúlúǵ / válęa corbánulúǵ / acólo ă_făcút corbán //

[Dar bulgarii spun tot aşa cu nume româneşti la locurile astea?]

émi / aşá / aşá / aşá //

[Tot cu numele româneşti?]

da / da / da //

[V] şî bulgári / şî rumíni / şî to^t aşá zîcê // ĩ_álte sáte [ɛ] lę-a făcút / álту
lúme / áma noi nú // noi řínem cum a fost // válęa corbánuluǵ / válęa lutíşuluǵ / válęa
bránişti tot // cum // io cîn ierçám aǵiêa maǵ_înaǵínte / m-a kemát / şî n-a zis aşá //

⁴ Deşi ştie că este înregistrat, informatorul este convins că anchetatorul, care redactează fişa fonogramică, notează, în scris, tot ceea ce vorbeşte el.

⁵ Se referă la răspunsurile pe care le-a dat, cu câteva minute înainte de înregistrarea noastră, la chestionarul toponimic pus de T. Balkanski.

⁶ Bate cineva la uşă. Înregistrarea s-a efectuat în biroul primarului.

„dă să făcēm sātu să nu fie șijăcuvo / să fie áltū lúme” // áma io niē n-am întrebát-o
pă lúme / și zíc „nu lí skímb niēo-dátă // ásta e sātu nóstru” //

[Același]

[Date despre subiect]

[Cum vă cheamă pe dumneavoastră?]

io pă pașp^uört sînt parașkē va / hristuva / petróva // da la șamléu // și m-am
măritát îñ_sātu-òsta... /

[După bulgar sau după român?]

[VI] dpă_rumîn //

nu e rumîn // iel iēste... ă...

[VI] ic^l_a venit dă la dăbován⁷ // el e preșlét

căre preșelét! e preșelétî... mă-sa ómuluî meü iēste balcangôáicâ // dă_la
bačcán // și... tá-su e rumîn // ș-io am_vinít ajiēca / ... p̄ediséi pétă gudína // ș-
acúșa mă kēamă părăškēva hristuva mándračētuva // iēi sín rumîn! // tá-su a lui i_
istiņski rumîn // și mă-sa é... ba^t/lcāngôáicā // ot balcáⁿ //

[Vorbește...]

vorbēște rumînește mai bine dăcíd_min^e //

[Câți ani aveți?]

și io sîn la șăizēj_dă an^l //

[Și soacra trăiește?]

și soăcra nu mai trăēște / și sócru nu trăēște / și noi sîntém númai amîndói /
cu úomu meü // ómu meü... éstē... icuņomíst / ș-a fost glăveņ_șētivudítel' / cît a
lucrát et / ș-acúșa-i peņșonér // acasă / și io am începút să lucréz / [ε] să
pomocnésc / s-ajút la sātu-òsta / că dă care m-am trudit ęo // m-am trudit /
nóosprăēce an! dă sātu-òsta // și múlt m-ēste drag acúșa / voi cîn vă plāce vóuă / și
cîn zîcēt așa „ce sat frumós! / ce sat frumós!” / și mie-mí páre bîne // m_páre bine /
im! páre mult // că dă ce voi vedēt că-i bine / ș-aiīca éste... lúmęa múlt e
lucrătóare-aiīca-ñ_sātu-òsta / lucrēză / voi vāzurăt nalí cum întrebă / cum vręa să
lucrēze // și ásta e bun așa //

parașkē va hristuva petróva mándračētuva
șăizēj_dă an^l.

io am plîņs-o pă rumînește

[Spuneți că la mort lumea plânge.]

plîņge da //

⁷ Numele unui sat vecin.

[Știți cumva niște vorbe...]

păi să mă-ntrébî pã míne / cum vrău pã míne să mă plîngă [! așá // ió
vrău așá / cîn om murí fáta meă să mă plîngă:
mámă / máimă⁸ /
mámá meă //
dã ce țe-ai trudit atíd_dă mu^t/lt /
dácã nímenęa nu t-a priznăvit⁺ /
și ió cîn íz_vorbeám / câtă-ț mámă... í
lúcrú tău / și viáța ta /
și [ε] ió n-ó-ascultám pã ęa //
áma acúșa o ascult^t/lt /
áma a trecut í_vrême /
și ió acúșa cu... sílă máre mă trudesc //
cu sílă máre mă trudesc //
s-ajút'... / da //
și ió am plîș pã máma meă pã rumínește / cînd a murít //
[Cum? Cum?]
ē mi-c rușíne să spui...
[De ce? De ce?]
mi-e rușíne // mi-e rușíne să spui / éma ió am plîș-o cú [k] pã rumínește /
și cu vórbe-am plîș-o //
[Cum ați plâns-o? Nouă ne place mult și ne interesează.]
ói! máicū... măiçitè⁹
mámă // frumóasă máma meă //
cūm... cînç copii ai cãtát /
și cum ne-ai [k] cum mámă ne-ai cãtát /
și_cúm mámă ne spălái /
și cum mámă la álți lucrái /
și brînză mámă-z_da /
pã noi să ne-arínești //
óf! mámă / mámă / măiçitè^e /
mílă mója măiçite //
máma meă / carę-a fost mai frumóasă-ș_sátu tot //
și cárę-a făcút cînç copii /
și nu putú máma să ne-ņvéte pã toți /

⁸ Textul este recitat.

⁹ De data aceasta, textul este însoțit și de melodie și de lacrimi.

că máma avcá jălánje / noj sǎ [ε] sǎ fim îṅvǎtǎtǎ! //

ṣî-ṅvǎtǎṣ númai pǎ bátcu /

ṣî nu-ṅvǎtǎṣ ṣî pǎ ilícu //

ṣî-ṅvǎtǎṣ cîl [= decâ] cáco† /

pǎ cácu dǎ ce nu-ṅvǎtǎṣ? /

cácu m-ierǎ matimatícca /

naǐ [ε] matimatícǎ ṣî

ṣtíjǎ sǎ reṣcǎscǎ zǎdǎce

ṣî toáte álca //

ṣî tu máma / ṣî pǎ míne máma //

dǎ ce pǎ míne nú má-ṅvǎtǎṣ mai mult //

cǎ io avcám / m-erǎ cu mǔlt /

ṣî cîn vineǎ dǎscǎlíta sǎ ṭi spúe /

„îṅvǎtǎte-o / îṅvǎtǎte-o” / ṣî tu máma nu má lǎsǎṣ //

cǎ zícǎáǐ / „n-ám banǐ / n-ám banǐ / ce sǎ te fac?

n-ám banǐ // n-ám_bánǐ” //

[Aceeși]

[Ce a făcut subiectul ieri și azi]

[Pe ce stați dumneavoastră acum?]

pǎ scámn //

[Pe „scamn”.]

pǎ scamn /

[Așa se spune aicea „scamn”?]

aṣǎ sǎ zícǎ la noj îṅ_sat // scamn //

[VI] scáun

scáune de scáune /

[Și dacă sunt mai multe în cameră, cum le ziceți?]

scámne //

[Ce ați făcut ieri toată ziua?]

ieri?

[Ieri.]

ierǐ ā_venít aǐcǎ¹⁰ la lúcru // ṣî pǎ_úrma m-an_duz_la pléven // ṣî m-an_dus sǎ cat fun fraṅc s-ajút la sat // ṣ-an_gǎsít // an_gǎsít / ṣî m-e drag / c-am gǎsít // ṣ-ástǎz / acúṣa dǎcǎ nu vǎ vedcám pǎ voi / ierǎ sǎ má duc sǎ... / éte dõcumentele cólo / sǎ le dau / ṣî sǎ-m trimcǎtǎ bánǐ //

¹⁰ La sediul Primăriei, unde se face și înregistrarea.

[Și astăzi de dimineață ce făcuși?]

vinirăz _ voi / și io rămusăi cu voi / că dă ce voi sintéz _ diņ _ sîngelę-a
nóstru / și mie-m _ páre rău dă... vói / și... cîn văs _ fun rumîn / iou... și nu númai
io / și sátu tot / ne avēm așá tot úna că sîn surórite și fráți noștri //

[Aceași]

LENCOVO

[Date despre subiect]

[Sunteți născută aici în sat?]

da //

[Și mama?]

șî máma éste dîn áltu sat //

[De unde?]

dă la șiacȳ^v/f //

[De-acolo-i mama?]

d-a-ăiîcșa e / dă la trei kilométri / éste șiacȳvu d-ăiîc // șî táta este născút în

mi¹/lcoviță // găurén! // el ercá găurén! // șî d-acólo... tátă-meș a rămús sārág_dîm_bătée //

[Cum s-a întâmplat?]

s-a-ntîmplát / l-a omorît pă tá-su-m_bătée / ánu o sută nóö... o sûtă [k] o

sûtă... nóo sute... șî treișpece // ánu // tátă e rămús sārác / a fost copil pă șásă luní

// șî l-a omorît pă tá-su-m_bătée / șî bíta meș a vinít cu iet^t/l / dă șapte ani // a vinít

cu iel aîîcșa /-n léncovo // sátu n-erá copriva // șî dîŋ_copriva... l-a botezát

léncovo //

[De ce-i spunea satului Copriva?]

dă ce-î spuncă copriva sátului?

[Da.]

ă... cat acúș // noi avém aîîcșa... / avém aîîcșa o iárbă / ă... iárb-ásta éste

urzícă /-î zîcēm noi pă rumînește // úrzíc // șî pă bulgărește-î zîce copriva // ș-a

avút... iárbă d-ăcă / urzíc multe p-aîîce la ocólu sátului / șî iácă sã-î [k] i-a pus...

lúmele sátuli... copriva // lúme bulgăresc / ásta e //

[Spuneai că ai neamuri, rude...]

am neámurî... î... izlás¹ // ále cotóiu // sã zîcē_izlás //

[Cum ai dumneata neamuri acolo?]

cum_î sã țî spui / ă... má-sa bíti / méle / éste d-acólo / dî_izlás // ș-a vinít

dă s-a măritát îm_milcoviță // ș-iác-a născút-o pă bíta acólo / șî bíta d-acólo a vinít

/ șî șa s-a măritát acólo-m... milcoviță / ș-iácă cîn a rămís văduvă / dă a omorît pă

barbátū-su-m_bătée / a vinít cu títa... aîîcșa... îŋ_copriva // ș-acúșă-î léncovo //

[Și sunt mulți oameni veniți de acolo de la Islaz?]

ámî... / neámu nóstrū iácă / dî_izlás // neámu nóstru... léste aîîcșa piŋ_c

găurén! //

[Aici în sat câte „ginsuri” sunt?]

¹ Localitate în România, județul Teleorman.

păi gînsurî sîn mûlte //

[Spune-mi așa câteva.]

io sînt dîn gînsu ale pantelimón // ă... și gînsu ei² este cam rumîneșc / d-
ále lûnga // gînsu / ă... asta este bulgărôaică / ia nu este / da bărbát-su le bulgăr // ia
e rumîncă dînj_găurénî / be!³ / stai acúș ș-acúm... ce neámurî să mai vâ spuî... / ale
cámenca⁴ / io vreaș așa ă... să spuî... ă... rumînește // ále aigîru / p-áltu pă care să
mai spuî rumînește! / noi sîntém / ále dínu / ále dínu // cu ále gúcă // ále gúcă //
neámurî rumîneștî // care să mai spuî...

[Mușat este?]

mușát nú // n-ávem înj_sat așa neám // mușát... // aîíca sîn mai puțin⁵
rumîni / dăcît bulgărî // rumîni sîn mai mulți îñ... găurénî //

[Și întotdeauna au fost mai puțini români aicea, decât bulgari?]

da // da //

[Întotdeauna.]

întodaúna a foz_mai_puținî // întodaúna // înj_găurénî... po_să-ț spuî că
sátu tot e rumîneșc // ále géncêa / iar // așa familișe / ĩ... p-a meș a spusái / ále
pantelimón / î... bórca! aî mai spúne tu pă cînevá⁵ // nu mai îñ_dă-ñ_gînd // léle
sîn mûlte / dç-áșe m-a...

[Puțini mai vorbesc acum românește.]

da // da //

[Cum vă cheamă pe dumneavoastră?]

pă míne mă kámă coprîna /

[Coprina.]

dă // coprîna da //

[Și mai cum?]

coprîna mărínuva górgéeva // pă pašápórt sînt așa // pă pašápórt /

[După bărbat.]

după bărbát // mărín e tát-al meș // și górge este sócru-meș / pă pašápórt
sînt scrísă / pă lúmele lu táta / și pă lúmele... lu sócru-meș // còprîna mărínuva
górgéeva // asta sînt /

[Și câți ani aveți?]

șáizășîdòî //

[Și carte, școală cât ai făcut?]

școálă... pînă...

[Șapte clase.]

șapte clas // pîn-atúnê-am avút aîíc // da am fost preș sárácă / și n-am
avút_ă... cum să mă duc să-ñvăt mai încólo // n-am avút / c-am fost sárácă / tát-a

² Se referă la vecina care asistă la înregistrare și care nu vorbește limba română.

³ Răspunde vecinei care asistă la înregistrare.

⁴ Termenul este sugerat de vecină.

⁵ Se adresează vecinei.

vinít / a foz_băcăt sārác / a vinít bíta cu el dîj_găluréní / cum vā spusái // și cu
táta d-a dóra / și iácă voi mă-ntălegēțî iñcóló // n-ām avút / ... cum sã mã duc mai_
iñcóló // da //

[Bãrbatul dumitale era tot de-aceia?]

bãrbátü... erá tó_d-aiîca / da //

[Era bulgar sau rumân?]

iel crá / mã-sa erá rumîncă / și tá-su bulgár // amestecát /

[Și în casă vorbeați românește sau bulgărește?]

bulgărește //

[Bulgărește în casă.]

da // am dóuă fēte / nú știe rumînește // întălēge da nú știe sã vorbcăscă //

[Cum de vorbești atât de bine românește?]

dã nu știu

[Cu cine vorbeai?]

cu nímenęa n-am vorbít // cîn mã dučĕám / máma â murít / táta a murít /
mã dučĕám la eĭ / mai vorbcám cu máma // da iéte-așã...

[Ai păstrat.]

da // da //

[Și cum de știați că aveți neamuri acolo în România?]

ã... émī bíta me-a spus că mã-sa lei léste d-acóto // și cîn a fost iácă... táta
flăcău / ia s-a dus cu el acó^t/lo / și iácă d-acī s-a cunoscut și / a vinít și lei aiîcĕa /

[Și s-au păstrat...]

da / da // și noi â fost acólo / dã multe orl am foz_la lei // sînt oámenī
bogáĭ // oámenī būnī // únu vergîcã ie lúmele / léste căpitán / lã parahót // da
acúșa... nu mai știu că éste... / poáte sã vã spui / șapte_opt anĭ dã zîle nu mai ne-
am vázút // iácă vineá iei mai dĕez_vinčá / mã dučĕán_cu lei pã la pléven / mai
tîrguĭá / ș-acúșa dã cîn auzîrã c-a murít fráti-mĭo / fráti-meo muri / bãrbátu-meo
múri / poáte ș-o mai vini / dã nú_măi / nú mai áre kef sã mai đea p-aiĭcĭ // și nu
mai i-am_vázút_dãmúlt //

[Și copiii aveți?]

io?! am dóo fēte //

[Pe unde sunt?]

sînt îm_pléven / amîndóo //

[Și-ai rămas singură.]

ș-ã_rãmas_sîngurã // sînt îm_pléven // áre-acólo cum le spúnem noi
apartámēte / áre mașine mičĭ / áre cîte doi copĭi // sîñ_la lúcrú cu tóti / și iácă vine
dumíneca p-aiĭc pã la míne / mã ocoléște // io mã mai duc p-acólo / și iácă... cum
sã vã spui io álčeva? / cĕ mã-ntrebáĭ sã vã spui //

coprina mărínuva górgĕcva
șăizășîdòĭ [de ani]

trăgêă să moară

[Să-mi spui obiceiurile la o înmormântare. Aici femeile bocesc, plâng mortul cu vorbe?]

mûlt // da // da // cu vórbe mûlt //

[Să-mi spui tot.]

of! cum să ți spui acúș //

[De când e omul bolnav și e gata să moară.]

cum să ți spui acușica... / trăgêă să moară / ... cum să vă spui acușă! ieră
aijêa culcát îm_pátu_òsta / că_ïel cam toată vára / eră așá / bolçac // șî aņ_șázút pá
lîngă ie^t/ / ê-a cêrút iácă i-an_dat / i-âm_gătít / ïel ierá pá tráctore / pá combáïne /
nu știu voi cum le zîcêți acușica acólo?

[Tot așa.]

dă! / mehanizát_ör // eră // mehanizátor bün / vineá p-aijêa / lúme să-l
váză / lúï cam îï pără rău cîn vedeá lúmea că véne / că dá êe lui l-erá greu că záce
// șî... úne-am plîns pá lîngă el / úne m-am ascúns să mai plînc_să nu mă váză / și
cum să vă spui iácă / ... nu e vórbă s-o spui dá... déte dumnézău iácă de pái...
murí / și n-a fost... grêéy cît... / nú po_să vă spui / și pîn-acușă // nu po_să vă
spui / êe n-a fost // ș-iác-a vinít ș-ále fke-meă... / ș-ále gîñere-meo cu toți⁶ / êe să
mai vă spui io álêeva?! cum să vă spui?

[Mortul se păzește?]

mórtu să păzáște la noi / moáre cu lumínare / ca cum și la voi în rumîniia /
dacă moáre-așá fără să-ï báge sáma / nú-ï aprinde lumínárêa / da cîn vedém că-ï
nalí îï iése súfletu / aprindém lumínári / șádém lîngă ie^t/ // ș-asta e //

[Trei zile îl țineți acasă?]

nú / nu dacă moáre sára / ... a ca cum acúș să moará dásará / mîjine / pá la
únu dóuă câsu l-îngropám //

[Așa repede.]

da // dacă moáre dimineáță să zîcém // trébúe o noapte să dõarm-acasă //

dacă moáre dimineáță / l-îngropám tótna... / nú míne / póimîjne //

[Da' de ce e bine să stea o noapte acasă?]

așá spúne // și kemám dóctoru / profesór cum îï zîcêți voi acólo / dá véne /
să váză că... a murít // și ne dúcem ï_oPștenéá / ia-ï dî_oștenéá / nevásta⁷ // fáçe-
acólo áct / c-a murít / nu ie mincúnă //

[Cum este obiceiul, se cară apă la mort aicea? După ce-l îngroapă?]

noi rumíni cārám apă // da buțgári nú cāră apă //

[Cum e obiceiul?]

⁶ Oftează.

⁷ Se referă la secretara primăriei, care asistă la înregistrare.

și noi cam / noi cam ne-am / cum să vă spui / cam ne-am făcut și noi bulgări // și noi nu mai cărăm apă ca cum aș cărât năiște rumâni //

[Să-mi spui cum era odată? Când erai dumneata fată?]

cîn eram dumnamcă fată / io... la mulț / morți aș cărât iō apă //

[Cum?]

aș cărât cîte pătruzěj_dă cōbliț! // în toăte diminétele / ă ca cum e mōrtu să zîcém im_maláu-ăsta aijca la noi // im_maláu-ăsta / la cās-ăsta cōbliță / la cās-ăca cōbliță / la cās-ăca cōbliță / pînă... la pătruzěj_dă cōbliț! // dă ap-am cărât la mort // da acūșa nū mai cărăm așă //

[După ce terminai de cărat, ce obicei se făcea?]

să făcēă așă // gătēă lūmeța / puncă māsă / în_da acólo... / să zîcém / o țoălăli / ê-o fi acólo / dor ór o cîrpă / or fun franç / or / ca cum erēă năiște / erēă urcōare nu ca acūșica / stécle // da cîțc-ū_urcōlor acólo / să i să gāsască mōrtuli // și-î legám / kir rōșu // ș-acūșa pîn_gălurén! / iar făce // pomână făce // dă multe trébur! / [...]⁸ și iac-așă //

[Și nu dădeai pe apă, sau cum era?]

năișteă... vă spui că să da // și cîn... éte ăsta am ujtát-o // ă... după êe firșcám / cōbilițele dă cărât apă / năli ca cum zîțu / și / păzám să fie zî dă sîmbătă // sîmbătă să fije // făcēă acólo / gătēă / ă... dă... / noi la șāsă_săptămîn! i zîcém // [e] i da cîti-uj_custúm dă toále / să zîcém / cūivășca / că să gāsască mōrtuli / și mă loă pă mine fată dă cărât apă / și cu cōbu dă tāmuiăt / ne dučēám / avém cōleă um_pîrîu / trécē-așă apă acólo / ne dučēám și dam drúmu pă apă / luminăreă cu cōbu-ncólo / ș-ășă // cît țiu mînte io de / dacă sîn și io pă șáizájdoj dă an! //

[Sunt femei care plâng mortul cu vorbe?]

da //

[Și când plâng spun românește sau bulgărește?]

căre cum îi vine // da la noi aijcēă / mai mult / că dă êe sîntém mai puțin rumâni / mai mul_pă bulgărește cîntă //

[Mai mult pe bulgărește.]

da // nu mî-e rușine // ... așă / iej_zéturle m-e únu-mî éste rumîn / ș-únu mî-e bulgár // nū n-e rușine / da... cre_că făce toată lūme-ășă... / să mă bășcui io... nu n-ă fos_rușine // êe să-mî fie rușine / dă límba meă / dă êe să-mî fie rușine //

[Aceeași]

joj înaișteă păște^{luj}

[La „Joimari”, în săptămâna Paștelui.]

joj înaișteă păște^{luj} /

[Joi înaintea Paștelui, ce se făcea pentru morți?]

⁸ Se întrerupe povestirea pentru că se adresează în limba bulgară vecinei care vrea să plece.

em̄... fkerbeám gr̄iṽ // făcém colác // și Țom gr̄iṽ / loám colác / lom...
stéclă cu apă / tom stéclă cu vȚin / lumínăr̄i / și ișim la mormínț̄i // acólo ne
strîngém nevéste mútte // și ne-mpărțim úna la álta // năl̄i // ne du [ε] ne dúcem la
mormînt / tãmujem la mormînt acólo / aprindém lumínare / și ne strîngém
nevéstele / și ne-mpărțim úna la álta //

[Nu făceați focuri?]

nú // n-am făcút // ajīca la noi n-ám făcút // poáte o fi făcút iⁿ _álte sáte /

[La „Joimari”.]

a... ajīc̄ea?!

[Da.]

io vã-ntălăsáji la mormínț̄i / s-a făcút fócuri! //

[Nu.]

nú la mormínț̄i // ajīc̄ea aṽ _făcút fócuri! // la joimár // ĩmi cum sã ț̄i spuṽ /
strîngém la om... făcém foc / ocolím fócú acòto /

[Se ocolea.]

da //

[Da’ pentru ce se ocolea?]

da și făcém cit̄iodátã / [ε] cam și-ṽ _glúmã / cam șī... ă... cáre putéã / „tu
po _sã saṽ fócú?” // cáre putéã / năl̄i / băīeț̄i iṽcóló-ṽcòã / sãre fócú / da care nu /
șáde la o párte //

[Pentru ce se făceau focurile astea în „obor” la „Joimari”?]

ásta nu po _s-o spuṽ // [...]

[Ca să scăpați de șerpi ce se făcea? Să nu vină șerpii la casă?]

stãṽ sã vedém la c̄e z̄i creã ęa tręáb-ásta // limónĉã⁹ / c-am și ujtát _i véc̄e
cã dã c̄e noi... / la c̄e z̄i erc̄ã... / șárpe / te pázáz _dã șar / la ierem̄iĉe // la ierem̄iĉe //
i z̄ic̄én _noi // da nu știṽ voi cum ĩi z̄ic̄eț̄ / și voi i z̄ic̄eț̄ ierem̄iĉe? //

[Da.]

áșã // ă... loám [ε] naīnte știṽ tãt-al meṽ făc̄eã așã // loã dóo fĉárã... / și
ocoléã / și z̄ic̄eã... „șãrpiĉ pã c̄imp / ierem̄iĉa-n _sat” / ásta am știút-o //

[Se afuma? Cu fum?]

nu știṽ / dã fum nu ț̄iṽ m̄inte / da așã c̄ocãneã atunc̄eã la erm̄iĉe / „șãrpiĉ pã
c̄imp” /

[Acceași]

strigóji

[Se spunea că mortul se poate face strigoi?]

... la noi?! // răzbiro... [...] ¹⁰ // la noi ajīca... vręa sã z̄icã 0 [ε] bábele băt̄i
me cáre s̄int așã // cã cáre sã náște cu cãițã / știs _c̄e-ĳ aęa cãițã? // așã ¹¹ [!] // cáre sã

⁹ Se adresează vecinei care asistă la înregistrare, spunându-i pe nume.

¹⁰ Vezi nota 8.

¹¹ Răspuns la gestul afirmativ al anchetatorului.

năște cu căiță / ăla cîn moare să făce strigói // și cîn moare / trebűe să-ı cretezı
deștu // o făceti! așa? // așa¹¹ // ăsta o știu // da căre acúșa dăcă să năște pîn rodilen
dom / și cum s-a născút?! nu știj nimic //

[Aceeși]

pîinea

[Păine faceți.]

făcem //

[Sau făceți când erați tânără.]

da / cu alăoát //

[Să-mi povestiți cum se face pânea.]

[!] co-alăoát // émi... ıncălzım apă / puném alóatu acólo / l-amestecăm bine

/ și l-amestecăm cű... făjınă pă ȳurmă // și-l lăsăm așa la o parte / sára făcén _trăáb-

ăsta // lăsăm la o parte / ma mai tırzıu făcém alăoátu-așa // ı l lăsăm la o parte / la

căldură / și pînă dimineța... ıel să făce alóatu ȳumplē... / să zícém tingırele / o fi /

ê-o fi acólo / și dimineța cerném făjına / și cu alóatu-òla frămıntăm / o lăsăm să să

dospească / și ıar o prefrămıntăm / ș-o puném ın táv! d-o cocém // a acúșa nu mai

avém alúoát // noi făcém cu maiă / i zícém acúș / la voi cum ıi zicet acúș?

[Tot maia.]

asă // é ma ıo am știút ruminește /

[De multe ori ai fost ın România?]

e peı! tréj _pătru orı am fost // da // ă _fos _și-m _bisERICA dă izlăs//

[Să ne spui cu pânea, cu maiaua.]

maiăua... n-o făcém dă sára // ca cum cu alúoátu // că dă êe ıa dă zor și...

pînă dimineța... / dimineța să zícém / cîn aı póftă să... frămıntı! / puı apă căldă /

și puı maiău-ăca / și fac așa cu pıfınă făjına ıar // ș-o adăštı! ıar așa dă să ımflă // și

cu ăca frămıntı! / ca cum și cu alăoátu // ăma să făce mai répede pıinea / dăcıt cu

alăoátu / cu-alóatu ıe mai...

[Cum?]

stăı / pobálnoc / [ε] că trebe să mă gındesc pıfın de că ıo... / nu ıe baș

binișor / de ıo știu vórba / da nu-m dă-ı gınd _s-o mai spui acúș cum ercă // mai

répede să făce cu maiăua / dăcıt cu alóatu //

[Mai ıncet cu aluatul!]

mai ıncet / ăhá [!] // mai ıncet da // po izmiê nu na bólgarski // să ı-o spui și

pă bulgărește // ıaca ăsta...

[Când rupei de acolo din aluat ce făceai? După ce se dospea?]

lémī... ă acúṣa... / cîț ai vrut să frămîntî / dăc-o fac dō_o turtiṣoără dăcît /
o prefrămînt / ṣ-o puî în tává / dă să dospēște / ṣ-o coc // dăcă ț-ă póftă să faṣ_cū
colăcî / rubî_d-acólo / ṣî facî colăci / ṣî úmpli táva / iar o adăṣtî / să sǎ_dospęască /
ṣî iar o puî dă să coăcē //

[Ṣî cînd rupei coca aea de acolo, spuneai cu vreo vorbă?]
nū! //

[Nu ziceai că „aduni” pînea...]

nū / nu fac nimic //

[Bătrânele făceau niște turtițe pe care le puneau la uscat?]

pîtke dos [k] / ă... ṣ-ála / tot nălî alăoat / amá... ála pǎj... p-ála nu pos_să

spuî cum s-a făcút // nu ṣtių //

[Pîne în țest se făcea?]

dă / pǎ vátrǎ //

[Aia cum se făcea?]

tǎ aṣǎ // cu alăoátu / o frămînt // ṣ-o puî / núma că n-o puî în tává // mǎturî

vátra / bîne // cū mǎturicǎ // micǎ / cîstítǎ / curátǎ // mǎturî vátra bîne / ṣ-o puî / ṣî

puî țǎstu dásupra / ṣî puî pǎ úrmǎ lǎun... / d-o cocî //

[Ce pui? „Lăun”?]

staj cǎ... la voî / la noî i zîcém lǎun // á bē! să zîcém pǎe / oṑ...

[Ciocani de porumb?]

dǎ / ṣî cu d-ága poáte / ṣî cū... dǎ [r] dǎ porúbmī... cocéni dǎ le zîcém voî /

coécén! le zîcét / nu ṣtių / ṣî d-ága puném / ṣî pǎe puném / ṣî... / da erǎ pǎ cîmp_î /

aduclǎn_cu bítu / cu cáru / vǎtǎlúg // nu ṣtių voî vǎtǎlúgî //

[Ce înseamnă, de la ce aduceați „vǎtǎlugi”?]

pǎ cîm... éțę-aṣǎ la ocól crește-aṣǎ vęérde / ṣî pǎ toámna să usúcǎ // ṣî i-

adunám / ṣî i-aducém / vǎlǎptî // vǎtǎtúg i zîcém // pǎ cîmp crești // ṣî d-aṣǎ

tréburî / éte / da erǎ bîne să kémî nevéstele ástęa / cǎ sîn_c bǎtîr-ne / ṣî ìerǎ să ṣtîje

ce să vǎ spuîe //

[Aceeși]

[Ce a făcut subiectul ieri și astăzi]

[Ce ai făcut ieri toată ziua?]

ierî c-am făcút?! // o sǎ țî spuî // staj acúṣa cum să lę-o spuî io / cǎ io... /

ierî n-am fost acásǎ // pînǎ la únspřețe am fost acásǎ // ṣî mę-a dat aîcǎ uṣ_comṣtî

/ floáre după soáre // ṣ-avém aîcǎ la brîṣlénitǎ¹² / la trei kilométre / i zîcém...

mǎslubóina // dǎ fáce uṣoáre // ṣî m-an_dus acólo / cu sácu / dǎ m-am skimbát

floáreǎ după soáre / dǎ mę-am loát uṣoáre // ṣ-am vinít cam pǎ sǎrǎ // d-acólo //

¹² Nume topic.

[Și azi?]

și ă [k] n-am potolít acásă / am um_măgār / am doj porcî / am ș-ęo fo zéce
dóoj_dă găinî / ș-îácă / viniî d-acólo / șî pînă lę-am potolít / pînă-ęcólo-ęcôà / am
intrát ęăuntru / șî mę-am dat drúmu la televizur să mai privesc // îácă ęe putúî / vă
spusáj // alčevá mai mă-ntrebátî!?

[Acceasi]

núntă

[Obiceirile de nuntă sunt frumoase aicea?]

múlt // múlt frumoásę

[Să-mi spui de la început, cum s-a cunoscut fata cu băiatul...]

îácă să spui acúș dá fké-męa //

[Așa.]

da / da // s-o spui acúș așá // fk [k] lúmele fėti ęeváșca?

[Nu, cum vrei dumneata.]

fké-męa... ie lúmele rosíta // rosíta pã bulgãrește știî ęe ęeste?

[Nu.]

rôo // rôla dimineęata / cîn_cáde róua pã iárbă // pã bulgãrește i zíce rósă //
rosă // lęe-męa ęeste rósíta¹³ // fké-męa lucrá la pléven // a scos srédno ubrazuvánja /
cum i zícét_î pã ruminește // așá // și lucrá la pléven // și vini într-o sęár-acásă
și... / ne spúne // că noi cu ále fké-męa amíndóo / am fost cã... ca cum să vă spui /
n-ă ascúņs nimíca // dá noi //

[Prietene.]

prietene am fost cu ele // și tá-su / și ęo // [...] ¹⁴ și îácă viniî / și ne spusá
așá // „mámo! o să víie um_băęát dá la crușuvéni¹⁵” // dá la crușuvéni / el e sat
rumineșc // „să mă ęcê” // și tá-su-î zís-așá // „tu cunój_băęátu-ęsta?” // și ęa ęícă
„păî il cunósc // ię^t/l múnă autubús / și e mult băęát bun” // și tá-su-î zísę așá //
„îácă / víno cu ię^t la noi / să-l vedém și noi” // și îácă viniî cu ię^t/l // l-am vázút
băęátu / și îácă băęátu / spusá cã_äre miręág dá fáta noástră și / iși și s-a dus // și
după dóo_treî zíle víne frá^t [k] sóru-sa // a lu ęínere-męo / cu bãrbátu-su // sóru-sa
ęeste doctoriță // și vinirá într-o sáră / și îácă spusáră / „fráte-mío ęíc-a vinit / și n-a
spus cã... voi știî! că noi o să vim să ęerém pã / să viním să ęerém pã fké-ta” // și
îácă vinirá / și bãrbátu-męo o kemá pã fké-męa / „tu ęei să te duj_dă băęátu-ęsta?”
/ „e păî ęeu” // și ia cîn ne-ņălesárãm / cã ierá sára pã săptámínă // și ne-ņălesárãm

¹³ Silabisește cuvântul.

¹⁴ Își întrerupe povestirea pentru că pleacă vecina.

¹⁵ Vezi nota 12.

sîmbătă înspre duminică / să vije s-o ia // și vinîră cu... mașînă mică / ș-çacă d-
aiiça am_î trimés-o și noi / am pus mása // a_șázút cu tóți // am mîncát // am băt
// ș-a ieșít... / șî „umblás_șănătóși / să fîs_șănătóși” // și s-a urcát im_ mașînă
mică / și s-a dus // ásta e / așá trimetém aiiç / fetele de //

[Și se face brad?]

brádu îl făcém la nuntă // brad făcém la nuntă // și la nuntă făcém / brádu-
acúșa / cîn o trimetém / an_ trimés-o pã fké-męa / dupã o lúnă dă zîle... li / dóoli /
jerá cît jerá // am făcút nuntă // atúnca sára înspre nuntă / strigám fete și flăcái //
care s-a avút ęa cu ei / și vine sára / vine cu flóri / d-aiiça dă la noi ęe flóri avém /
púnem o mäsă acólo înaiîntęa cási / tăjem o nuçá dîn [r] dîn dúd / nu știu voi / tót
dud îi zîcêți // așá // și dúdu-òla tăém așá o nuçá or dóo / și le-mpletím nuiélele álea
p-amîndoo / și cu fkir r_òșu / puném dîp_ flóri / și făcém... noi zîcém venet / pã
bulgărăști // a la voi ie brad // și-l bătém la vrântă // ásta să face înspre nuntă / sára
// sîmbătă sára // înspre duminică // și duminică... / fáta sára trebă să dğarm-aiiçi //
și dimineęata vine ęinerle / cū múzicã / cū nuntășî // cari cît áre póftã să kéme nali //
nuntășî / iar așá vine cu camión_î cū / cu ê-o fi / vine-aiiçea iar așá / puném mása /
mîncãm / bem / o-ardică níreșasa cu válü / pus // o-ardică ęar așá / și să dúce la
sátu... dă úne este... ęinerle // ș-acólo ęar așá încêpe / mîncare / bere / múzicã cîntã
/ pîná sára // și care dă unę-a vinít / să dúce și asta //

[Mireasa aicea merge la apă?]

nu / nu făcém aiiç-așá // nu / aiiça nu făcém //

[Este un băiat pe lângă ginere sau pe lângă mireasă, „frate de mână”?]

fráte dă mîná da // avém fráte dă mîná / da făcém și... i cum este níreșasa
năli cu válü / făcém și miręasă mică / fetiță //

[Și bătrânii făceau înainte?]

acúșa făcém / da nu știu înaiînte cum a fost // înaiînte nu po_să vă spuî //

[Și „fratele de mână...”]

frátele dă mîná úmblá tot cu ieî acólō... /

[Cine îl alegea și cum trebuia să fie „fratele de mână”?]

peî să fie... / să să ájb-așá / nali / să fie priăteli // și să [r] să fie... mai

mu^t/lt / cătám să fie uom al nóstru-așá // băęát bun / curát /

[„Sărac”?]

n-am avút preténți dă treburlę-ăștea //

[Da’ dacă avea mama moartă sau tata mort, îl puteați lua „frate de mână”?]

nu po_să vă spuî //

[Dacă nu avea amândoi părinții?]

te-nțalég / te-nțalég / fără părintî / ... nu po_să țî spuî //

[Luni dimineęata, ce obiceiuri erau?]

lunî dimineęata / ...

[Se juca „rachiul” dacă fata era fată?]

da / da // da // vină cu stécla cu rakíu // la míņ-a vinít / a vinít... și
véseli / sã rîdeá / sã glumeá / cúscrá-męa / cu cúscru meú / și cu fké-sa // a vinít //
și íņcă dă la vrántă / sã-nęepús [k] íņęepură sã sã ríză // „cúscrá íej” _ dă ne-
núlnește” // lę-am íntílnít / a vinít / lı-am pus acólo sus íņ _ căsă / nu aıíca // și a
vinít cu stecla dă rakíu / noı fâcém aıíca... tórtă î zícém // dúlcęturı // a vinít cu
túrtă / a venít cu stécla cu rakíu / „sítém mulșămítı / c-a lőa _ fată cum trébuie” //
așă zică cúscra / „ádo paárele cu... dă rakíu / sã... ne cęrtím / sã bem” / ș-a pus
párcle / ș-am... [ε] lę-a umplút cu rakíurı / le-am cőcánít / ș-am báút dă sãnátate la
copıı / și ásta //

[Nu se mai face cu găină...]

áça la... la núnťă fâcém // la núnťă fâcém // la núnťă fâcém așă / ę... i
zícém la Țómu-ósta care sã dúce dă prinde găínă / i zícém rakııáșu // și ía o prájínă
fúņgă / și lęágă o găín-acólő // ín cőmágu-óla // ím _ prájín-áça // și lęág-acólo...
[ε] floricéle sã zícém // și cínťă múzica / și _ el jóácă... cū prájín-áça și cu găína //
gájín-áça cıríe / áma íel o-ņvırtéște cu cőmágo-acólo // și la márgine... / la márgine
/ ásta rakııáșu care e / ... lásă jos prájín-áça / și-ı rúpe gıtu găını // ásta e // ásta știu
/ ásta vă spuı //

[De ce se făcea așa?]

nú po _ sã tí... / nu știu / nu po _ sã spuı / ásta e dîñ... úne zícéá bába męa /
dím _ moj / dîñ _ strămóșı // nu știu acúșa dîn cę / dă cę s-a fâcút / íac-așă am fâcút-
o / dă _ acúșa / acúșa... dă níj _ nú sã mai fâce // tréburle _ ástęa // fráti-męo / íel murı
pă cîj _ dă anı / avúsă... / rag _ noi i zícém... / íel íl kemá la tőate núnťile... // dă...
jucátór máre // și táta... ș-ále fké-męa / cu tos _ sítém jucátórı și cínťátórı // și așă
că... pă fráte-męo-l kemá... la múlťe núnťı / dă jucă cu găína // că _ erá jucátór //

[Aceeși]

să pkérde uobícáıu lę-áștea

acúșa... / náli ía! dîn an ín an / sã [r] sã pkérde uobícáıu lę-áștea / nú ma-ı
ca cum am fâcút naińte // da și í... sã tí spuı că și dîn rumínı / d-aiícęa și sã cęi sã
facı / cęvá // can _ ț-ı rușíne că... vesı _ fun bulgár dă „ē! íacătă rumını cę fâce” // și
cíteđată... éste dă sã și cam pázáște // auzı flemııa cę spúsă?!¹⁶

[Nu, nu.]

ı-a fost... a íej ę-a murıt bărbátu-su ș-al cı // și ı-a fost rușíne sã plıņgă pă
rumínește // c-o sã sã ríză dă ęa // ší d-áça că _ sítém mai púťínı rumínı / și mai

¹⁶ Se referă la vecina care tocmai plecase.

mulz_bulgárĭ / ŝi sín bulgárĭ căpățînóșĭ / ă... àșă // căpățînóșĭ bulgárĭ / ŝi ves_că...
te ęa în rîș / ŝi d-áęa cam să pázăște rumĭni p-aiĭc // da //

[Există obiceiuri pe care le făceau numai românii și altfel bulgarii?]

dă // noi rumĭni am făcút în áltu fel / ŝi bulgári a făcút în áltu fel //

[De exemplu.]

bulgári acúșa nu fáęe ca noi pòmánă // noi cĭnd moare să zĭcém uómu / la
șásă săptámĭnli dă... la ánuĭ care cĭn ĭi dă mĭna // făcém acólo coláęi / gătĭmĭ /
kemám ęámenĭ dę-ai nóștri / ŝi-ĭ dăm cĭțĭ-un rĭnd / ori cĭte dóo rĭndurĭ ĭ-an_dat treĭ
rĭndurĭ dă țóale lu bərbátu-męo // le rĭnduím așă / nu ŝtițu la voi / ...

[Tot așa.]

àșă // le rĭnduĭm așă țóalele / ŝi le tãmuĭém / ŝi le dãm... lu cáre t-ă pófta
țĭle // a bulgári aíęea nu fáęe-așă // da éste cĭțęodátă dă ŝi să rĭde dă noi / dă rumĭnĭ
// „ě! ĭácátă... / dacă ĭ-ai dat așă țóale / el o să vięe mĭine să le-mbráęe” // ŝi d-áęa
rumĭni cam ne pázĭm d-așă tręburĭ // ŝi cam ș-am mai uĭtát... dĭn tręburę-áștea că
dă ęe nu să mai fáęe-așă // ŝi d-áęa

[La nuntă sunt aceleași obiceiuri?]

la nuntă / făcém naiĭntė / da acúșa nu să mai fáęe-așă / obiçájurle ca cum
năĭlĭ vă spusăĭ / cĭntă múzica / s-a rĭnduĭd_lúmęa / mĭnĭncă / beă / să veselėște /
dam la nevėste cĭțę-ușorț / cĭțę-o bòșęęă // ŝi la ęámenĭ cĭțę-ũ... peșkĭr / cĭțę-o
cĭrpă // da la ai_nóștri / ca cum fráte / sórá / dãm ŝi mai multe tręburĭ // să zĭcém...
plá_d-d-o rókĭĭē / ęe-z_dă ĭņ_gĭnd acólo // să-ĭ dáĭ // a acúșa dă cĭn cu scumpátáę-
áșta / nu mai dãm nimica // i zĭcém_cōsomótscă svádba // cōsomótscă... care nu dă
nimică / da éste cáre bárem dă cĭțę-o... cĭțę-o cĭrpulĭță d-áșta // éte¹⁷ / áșta d-áęa
éste dátă // e... batistă / da // acúșa făcém // a naiĭnte nu erá așă // ș-acúșa áni dă ęe
méręe... d-áęa să... / să skĭmbă ŝĭ nu ŝtițu la voi cum e... / aíęea la noi e máre
scumpátáę / máre neavėre / múltă túme fără túcru / ș-așă că éste... nu ŝtițu cum să
vă spuĭ //

[Aceeși]

brězăĭile, simțĭ, sfėti górgę

[Bobotează, cum spuneti?]

la bobotĭáză / dă /

[Sau la Iordan...]

dă / ĭordánov déne / ŝi ĭordánuv déni / ivánuv den pã bulgărășĭ // a
bobotęáză / ŝi n-éste pã rumĭnėșĭ //

¹⁷ Gest: arată o batistă.

[Ce făceau fetele ca să afle cu cine se mărită? Era vreun obicei pe aceea? Ai apucat?]

n-ăm apucat // ajiċea făcém la boboteáză... brèzłăi //

[Cum era?]

brèzłăjilē / să strînge dăcît băeți // săra / înspre boboteáză // să strînge băeți

// și îș făce... ce n-ai dă gînd dă... / să-ș ascunză... făta / năli să nu să cunoască
căre este // îmbracă țoale pă dósî / făce ce n-ai dă gînd așá / dă... / și să-mbracă / și
dimineáta / dă dimineáta / du pă la miézu nóptî / pă la... / să zicém pă la... tréi
pătru / cînċ căsu / să strînge băeț-ěște-aiċ / să zicém zéce_cînșpeċe... băețándri / și
pleacă piņ_sat // pleacă ma... nú diņ_cásă-ĵ_cásă // că ęar să vă spuĵ / sintém...
bulgári mai mu^t/lt // și bulgári la boboteáză i zicē ĵordánuv den // ș-ávem mult
oámenĵ cu lúme... ĵordán // și să dúce... mai mul_c la áștea... care este lúmele
ĵordán / ca cum este ĵordánuv den // a rumîni / la boboteáză ș-úmbłă... la fiċeċe
cásă //

[Și bulgarii și românii fac...]

dá / dă // și bulgári și rumîni fac //

[Obiceiul ăsta.]

da / obiċéju_ċsta-l făċe-aiċa la noi // il dă și pă televízure il dă // cum ĵ_álte
sáte // făce tot / tot ca la noi //

[Da' la Lăsatul Secului se făceau focuri pe dealuri?]

părcă țĵu mînte... / preęa dămúlt... nu poțĵ așá / să făċeá fócurĵ pă la lăsátu
séculi / párcă da / țĵu mînte că táta... aruęá... [!] aruęá tuiĵĵ // ĵ_ĵoc // cîn să...
incînde túĵg-ăęa / pleznéște [!] // am foz_mică / și nu preęa țĵu mînte / cum e tręába
/ cum a fost //

[S-a uitat...]

dă / și nu să mai făce acúș-așá //

[Nici bătrânele nu mai știu...]

dar / nu mai avém și bábe bătírne rumînċe p-aiċ //

[La „Simți” ce se făcea?]

la simți!?! // și la simți ĵár așá făċeám / foc / dă dimineáta ne sculám / ne
sculá táta / „aiđi sculáți mai táre să făcém fuócu” // bòlbotăe i zicēám // [!] și
făċeám boțbotăęa / ĵm_mijlócu uobóruđi / și / ęar așá / aprindeám / acúșa dacă nu
mai făcém / am uĵtat // și cum să fá / cúm a fost / ċ-à fòst // n-am făcút / bolbotăęa
am făcút la simți /

[La „Sfeti” Gheorghe?]

la sféti górgē... dă dimineáta táém mnélu // áma mnélu i făcēám zgárdă
dă... / nu știu_ĵ_rumînía cum făċeáți / făcém zgárdă dă... nuęá vérde // sílċĵ / nu
știu... avém așá // avém sálċie p-aiċ / sálċi / ne duċeám... ș-adunám și floriċele / și
făċeám așá / zgárdă / și-ĵ punęám la ĵit / și-l punęám pă másă / mnélu... // și

punġám_Ī o cǎldǎre ĉevǎ didijós // cǎ najĩnte nŭ erǎ ašǎ mése máre / d-ǎġa cu trei
picĉere // Ńi punġám mŭélu Ńi-l tǎġám / Ńi-l adǎstám sǎ cúre sĭngĉele-Ń_cǎldǎrĉ-ǎġa //
Ńi cu zgǎrda mŭélulŭ... / mǎ munǎ máma / Ńi cu bĭta / dumnezǎu sǎ le erté_cǎ le
poménesc ástǎz! // cu cǎldǎrĉ-ǎġa / cu zgǎrda / Ń_cŭ-ō... sĭngĉele / sǎ mǎ duc sǎ-ŭ
daŭ drŭmu pǎ ápǎ // ĭác-ašǎ am fǎcút // la sfĉeti górgĉ /

[Ńi bulġároaicele fǎceau la fel?]

nŭ / nu Ńtiu // c-acúŃa nu mai fǎĉe ašǎ // a ĭo atŭncĉa am fost cop^hil / Ńtiu
cum a fǎcút bulġári! / ĭo Ńtiu rumĩni cum a fǎcút // da // Ń-ásta //

[Ńi la „Sǎntoader”?]

la sĭntoáder sǎ-Ńcurǎ cáĭi /

[Cum?]

ĉmŭ carĉ-aveǎ caĭ mai bunŭ / carĉ... puteǎ cǎ sǎ sǎ-Ńcúre / mai mult //
iŃĉǎm... / p-aiĭca sǎ fǎĉĉǎ // pǎ dĭŃcolo / pǎm malǎu-ǎġa i zĭĉem noi / ĉǎr ašǎ //
iŃĉám / nevĉste / oámenŭ / copĭiŭ / Ńi privĉám // cáre Ń-aveǎ caŭ bun / sǎ-Ńcǎlecǎ / Ńŭ
/ i da drŭmu / Ńi cáre-ntreĉĉǎ / i da acólo / nagrǎdǎ / ĉevǎŃca // noi nagrǎdǎ i zĭĉem
pǎ bulġǎreŃte / i dǎ acólo / fuŃ_fráŃgli / tǎ [k] ĉevǎŃca // da cĭĉodátǎ nij_nu sǎ mai
da trĉburĉ-áŃġa / ámǎ ĭǎĉǎ i zĭĉĉǎ de „ĉ a ĭeŃŭt najĩnte cu cálu / ĭĉte / ĭĉte care...
ivǎn / drǎgán” // ásta e // sǎ-Ńcurǎ cáĭi la sĭntoáder sǎ-Ńcurǎ // da Ń-acúŃa... nu mai
fǎĉe ŭobiĉǎj-ǎŃta / najĩnte la... pátru / ĉinĉ anŭ / po_sǎ spuŭ / sǎ_fǎĉĉǎ // trĉáb-áŃta
// acúŃa nu mai sǎ-Ńcúrá cáĭi /

[Ńi fetele?]

fĉetele Ńáde / privĉŃte la...

[Ce fǎceau? „Se lǎiau”? Pe cap, pǎrul.]

ō! la sĭntoáder // ne lam dǎ dimineǎtǎ // dǎ dimineǎtǎ ne sculám dǎ ne lam /
sĭmbǎtǎ cǎ sǎ ne dĉem sǎ privim cáĭi // cĭn sǎ-Ńcúrcĉ //

[Ce puneáŭi ĭn apǎ?]

nu Ńŭ mĩnte / [...] m-am lǎút ca cum... cu ápǎ Ńi cu sǎpŭn // ĭn áltu sate
poáġe-o fi fost obiĉǎj-ǎŃta // la noi nu //

[AceeaŃi]

ĭerǎ ašǎ trĉburŭ

[Fiecare casǎ sǎrbǎtorea un anumit sfǎnt?]

ĭerǎ ašǎ trĉburŭ // ĉar sǎ vǎ spuŭ c-am fost mĭcǎ / Ńi nu Ńtiu / nu Ńŭ mĩnte baŃ
cum a fost / da... stǎj sǎ mǎ gĭndĉsc ĭar cum s-o v-o spuŭ pǎ rumĩneŃte // Ńi rumĩnŭ /
Ńi bulġári / ... sǎ zĭĉem la o sĭrbǎtoáre acúŃ / la sfĉeti neculǎj // a ĭo vǎ spuŭ... cǎ_ca
prĭmero acúŃ! // prĭmerno ŭi zĭĉem pǎ bulġǎreŃte // la sfĉeti neculǎj sǎ zĭĉem acúŃa
am fǎcút cás-áŃta ĭo acúŃ! // ánu dǎ ĭĉŃtim sǎ zĭĉem // or ān // ... ášǎ // Ńŭ n-am alĉs

o sîrbătoáre // sã zîcém acúşa sféti neculáí¹⁸ // la zîu-ásta / kém... óm aî meî / fráti-
mîu / sóru-meã... / tátã / máamá / oámení dç-ai meî // şî iácã tãmuîém la zîu-áça /
pîntru cásã // şî _puném / şî _mîncãm / şî bem / şî... cáre dã unę-a vinit sã dúce şî
asta // aşá o fáçe la noi // în álte sáte nu ştiu //

[Aceeşi]

[Toponimia satului]

[Poţi să-mi spui câteva nume de locuri din satul ăsta?]

pă cîmp?

[Pe cîmp.]

pă cîmp?! ô vă spui lócurle toáte // [...] dã úndi sã-nčép acúş! / stãî sã

vedém dã únde sã-nčép //

[De unde vrei.]

spunéţ! / acúşa scriéţ!¹⁸ / gîrcuv grop // gîrcuv grop / pă bulgăreşte aşá sã

zîce... / io o sã vă obisnesc če [r] če znăčeşte gîrcuv grop // mormînt dă gîrc //

[Mormânt de grec.]

dă grec // da // aşá... gîrcuv grop // aşá-î zîce... // acúşa... scrie... crivá¹

crúşã // crivát cruşá //

[Ce înseamnă asta?]

a vreţi [ε] acúşa čeréţ! pă rumîneşte sã...

[Pe româneşte vrem.]

păr strîmb //

[Păr strâmb.]

da // crúşã éste păr / pom dē păr // acúş aşá cum vă prevedesc io / păr

strîmb // crivá crúşã // crivă e strîmb // crúşã e pîr // io le ştiu tot / núma vă spui tot

pă bulgăreşte //

[Aicea nu se spune la nici un nume de loc pe româneşte în satul ăsta?]

nú / nú //

[Toate au nume bulgăreşti.]

da //

[Nici când erai dumneata fată?]

nu / aşá le ţiu mînte io!¹⁸ //

[Mai spune.]

stai sã mai spui únu / sã adúc aşá / sã po_sã v-o spui pe romîneşte?!

[Să ne spui cum se spune aicea.]

ai scriiáţ! ráski // ámá nu po_sõ v-o spui pă rumîneşte če e //

[Bine.]

¹⁸ Subiectul nu-şi dă seama că este înregistrat.

ráski // d-áça vr̥cau sã vã spuĭ... // tot / sînt múlte... pã toáte p̥a_sã vi le
spuĭ / àmá tót pã bulgãréște //

[Bulgarii sunt veniți aici?]

da // nú toĭ! // nu toĭ! // sócru-meo éste vinit din... ba[†]/lcán! / dîn bátòtĭ //
bátòtĭ / așá-ĭ zîc̥e / dim_balcán! // éste vinit sócru-meo aĭc̥! //

[Există și „bejeniti” aicea?]

dã // sîn_viniĭ! du pãñ... ma aĭc̥a n-ávem d-áça // sînt în șiacuv // aĭc̥a la
treĭ kilométri // aĭc̥ca n-ávem bejenéĭ! // bejenéĭ! sînt ĩn_șiacuv / du pãm_

makidónça / du pã nu știu-ĭcotró

[Au venit demult?]

dãmúlt / dãmúlt //

[Ăștia sunt oameni buni, harnici, cum sunt?]

á vĕ! nu p̥ea sînt bun! / de! ma ĭácã... / cum sã vã spuĭ ĩo / n-am avút aĭta

lúcr̥u cu eĭ /

[Da’ românii sunt mai buni decât bulgarii?]

da / nu cã sînt rumĭncã / nu cã sînt rumĭncã ĩo / da...

[Da’ de ce sunt mai buni?]

nu știu dã c̥e...

[Sunt mai liniștiți?]

mãĭ... cum sã-ț spuĭ / párcã mai mult créde-n dumnezãu / párcã mai mult_

ĭ... sã-ntoárçc̥-așá ĩnspre om / nu știu cum

[Mai cu suflet.]

mai cu suflet // dã la ĩnimã sã-ntoárçc̥e // dã la ĩnimã //

[Aceeși]

cãlușáriĭ

acúșa mĭ-e pófta sã vã puĭ... sã gustáĭ! c̥evãșca / sã mĭncátĭ! cã c... namĭázu
// cum sã-ĭ făcém?!

[Nu, cã ne grăbim. Da’ cãlușul se făcea aicea?]

ã / d-abĭ / d-abĭ / d-abĭ țĭu mĭnte ĩó / cã ĩo am fost / cĭn am fost micã // am
fost cam... bolĭácã // șĭ cĭn jucá cãlușáriĭ / ĭ țĭu mĭnte // da nu știu cum a fost rĭndu
// máma meã ĩn_zîc̥c̥á așá „còprínã! / o sã-z_ daŭ mámo cãmășúta sã ț-o joáçc̥e
cãlușáriĭ” // [!] cã c̥icã ásta éste dã sãnátáte // șĭ mĭ-a dat cãmășa dã n-a jucát-o
cãlușáriĭ // șĭ ĭácã dĭn c̥-a fost / cum ásta cã... ĩácã... sĭnt víĭe șĭ pĭn-acuș // cã tot
am fost bolĭácã / cĭn am fost micã // șĭ ĭácã máma n-a dat cãmășa la cãlúșárĭ /
cãlușárĭ / sã ne-o joáçc̥e / șĭ umblá cãlușáriĭ dĭn_cásã ĩn_cásã dã jucá // cã ásta véçc̥e
o țĭu mĭnte //

[Cãlușarii erau din sat sau veneau din alte sate?]

șî dîñ_sat sã fãcã / ŝî dîngã álte sãte vinã p-aiîc // àmã sã țineã obiãai-
òsta // da acúșa nu mai_e... nu mai aúz treáb-àsta // nu mai ține niç o sîrbãtoãre //

[Aceeași]

pãpãrúdã

[Când nu ploua se făcea o păpușă de pãmânt ŝi se-ngropa? Ca „mama ploii”?

ca máma plóji / aiîcã / fãcã... áma iãr așã // dã dãmútt // îmbrãcã o fetiți //
cu țoále-așã / dã dãmútt // ŝî ișcãm acóto... / ŝî jucã așã / cîntã / jucã / sã bãtã /
avém o ęarb-aiîcãa bóji / i zîcém / nu ŝtiũ voi cum îi zîcéti / bojì // sã bãtã așã cu
bóju-òla / il jucã fát-ãça / cã úș[ε]no [= tocino] o sã plóuã // áma ęar dãmútt / ŝî nu
ŝtiũ [r] / nu ŝtiũ cẽ vórbe-a zis / cum sã v-o spuì / nu ŝtiũ // ŝî bulgári-ì zîcẽ curbán
// la àsta // a noi i zîcém pãpãrúdã // fãcém pãpãrúdã dã ploãe // ca sã plóuã // a
bulgári îi zîcẽ curbán¹⁹ //

[Mai ziceți la ceva „curban”? Faceți miel?]

da / da / da // táe acóto... cẽvașca / gãtește / ŝî álça / dã sã_dúcẽ-acóto
lúmeã dã privẽste / ŝî ęã_cîte-o strãkiõarã d-acãsã / or cîte-o bicãtúrã dã píine / ŝ-
acólo le púne dîn_î gãtãl-ãça / dîn corbánu-òla / dã mãnîncã / cã... o sã plóuã //

[Aceeași]

ń-e drac_cã ń-e límba meã

șî sã vã spuì cîn am fost îñ_rumîniã / éle¹⁹ nu erã mãritãte amîndóo // ŝi
ne-am dus / ŝ-am fost cu un_priãtel al nóstru / cu mașîná micã // ŝ-am șázút dóo
zîle lã [k] în izláz²⁰ / la rúdili nõãstre // ŝî iãc-am plecãt_î / dã dimiñcãtã / pã
rãçoãre sã plecãm // da crã pã vãrã / erã un_zãdúu / ŝ-am plecãt cũ... mașîna micã /
șî sã trecém pîn alecsãndrija²¹ // ŝî cîn am trecút pîn alecsãndria / acólo sint bulgári
/ în alecsãndria sîn_bulgári multì // ŝî ále fké-meã / cîcã „mãmo áide cẽ ț-a
rãmús... léi // rumînești / intrã” / noi î... slãtcãrnițã-ì zîcém // voi?... //

[Cofetãrie.]

a? // cofetãrie // ŝî cîn am_î / m-a da_jos pã míne dîm_mașîná micã / cã
ŝtiũ rumîneãscã // ŝ-am / cu léi cẽ ń-a rãmúz_d-acólo / am intrãt îñ_cofetãrie //
áma vãz așã... cã adãst-acólo nevẽstẽ... oãminì // adãstã // ŝ-ìo_intrãi // áma nu

¹⁹ Se referã la cele douã fiice pe care, cu puțin timp înainte, ni le arãtase în fotografie.

²⁰ Vezi nota 1.

²¹ Orașul Alexandria, din România.

ștî cum ie rîndu acóto // intrăi și mă dusăi acólo la femîi-ăea și-i zic „mă rog dă tine domnișóară... / dă-m neășcai dulcéturî // cêvășca... // cã sîntém dîm_bulgáriila / și éte unde m-adástă mașîna / sã ne ducém dã bulgária” // da cîn sã-ntóarsã-șpre míne a nevástă / feméea cum îi zîcéz_voi // „iã nu te făcêá tu cã ej_bulgãroáicã // cã cam nu prça-șșamenî a bulgãroáicã” // zîg_„dã cê?” // „éte cum adástă lúme-àsta aijîcêã...” / âma erá dãmúlt // „cum adástă lúme-àst-aijîcã / o s-adăș_șî tú // nu mi te făcêá cã ej_bulgãroáicã / cã dã cê mîlz_vîng-așá ca tine / și sã fáce cã sîn bulgári / și firșeăște lúcrú / și fúge” // brê! cê sã fac acúșa? // mã-nrușinái jo dã feméile-alça așá d-acólo / bine âma m-adástără áli fké-meș [ε] îm_mașîná / m-adástără / iésã bãrbáti-meș d-acólo dîm_mașîná // „cê fac fe! cuprino / àidé / ájde cã întîrziem” // âma iel nu știe rumînéș-te // iel e bulgár / bãrbáti-meș // mã-ntreábã pã bulgãrește // și io-i spui și io pã bulgãrește / zic „pãî nu vrça sã-m deã / dulcéturî / cã... cã mã fac cã sun¹ bulgãroáicã” // scoáte pașapórtu ómu meu / și i l-arátã // feméi-èja / da sã-nrușiná și ęa pã úrmã // și-ș_zîcê „mã rog dã tine sã mã ierť” / ș-àșá cã cîn am fost în rumîniia m-a făcut cã sînt rumîncã / și n-á_vrúť sã-m deã dulcéturî cã... / nu sîn_bulgãroáicã / sîn rumîncã / ș-iacã și pîn-acúșa în_ștî rumîneășca... și n-e drac_cã n-e límba meș // [!]

[Așa este. Vorbești foarte bine românește. D-aia ai pățit-o așa.]

a bê! m-an_dus și-i zic „mã rog dã tine domnișóarã... sã-n_daj dîn dulcéturle-ăștęa... p-âsta / p-âsta / p-âsta” / „iã” / cîcã „nu te făcêá cã ej_bulgãroáicã” / ãoleș... mã-nrușiná cum „nú te făcêá cã ej_bulgãroáicã” / m-adástã / m-adástã bãrbátu-meș / pînã vinî și scoásã pașapórtu / și i l-arátã / „iártã-mã” cîcã cã... așá / făcúî âma / cîcã / „nu-șșamenî a bulgãroáicã” // [!]

[Aceeși]

coprino ęa

[Mătușã care a fost aicea țî-a spus „ghia Cuprino”]

ęá / ęá // da //

[Și bulgarii spun așa?]

nú / mã // cuprino mã // snáci-ș_zîcê „coprino ęá” // sã zîcêș_c-acúșa

vîng-o rumîncã la míne / zîcê „ai cuprino ęa tu cê facê?”

[Vorba asta nu o spun bulgarii.]

nú // nu //

[Cum îi spunei sorei bãrbatului dacã era mai mare decãt dumneata?]

sóra lu bãrbáte-meș?! // pã bulgãrește cáco //

[Pe românește?]

și pă rumînește o mînăm cam așá // cam... și pă rumînește / și pă
bulgărește cáco // cáco // și fráti-męo... / ió sîn_mai máre dăcît iel / și iet mie-ņ
zîce „cáco” // a mai naiînte... / mai... Î_vreme dănaiînte / [c] a trebuít / dacă ie mai
máre / stăi léică // párcă léică li sã zîcșá... //

[La fată.]

nú / cālínă // cālínă // cālínă / stăi // léică sã zîce la cumnátă // úițe-acúșa îm
_viní // dacă am cumnátă... / i zîc léică // dacă iéstē... fátă / i zîc cālínă // cālínă //
și pă rumînește / și pă bulgărește tot cālínă //

[Și dacă fratele este mai mare cum îi spui?]

pă bulgărește... băc // pe rumînește nínă // așa-î la noi aîic //

[Și la sora mamei cum îi spui?]

la sóra mámi... trébe sã fie mătúșă // pă rumînește //

[Când vorbești cu ea, cum îi zici? Îi spui mătușă, „leică”?]

nu știu cum sã vă spuî p_asta // mătúșă // mătúșă trébe sã-ņ_fiie /

[Cum o strigai?]

... pă bulgărește éste lélça //

[Pe românește cum îi zicea?]

da cîteodátă... și

[Pe nume?]

nú / nu nú pă lúme / ma éte că nu po_să [r] nu po_să-n_đęa-ņ_gînd acúșa
// [...] niș_táta-męo n-a avút sóră / a avút fráte // și lu fráte-su i zîc néne // lu
frátele lu láta // și pă bulgărește ęár néne-î zîcém //

[Aceași]

Guleanț

[Date despre subiect]

[Cum te cheamă?]

cum mă kĕámă? // fiĭca // floáre / floáre po právoto floáre mă strigă / núma
fíca mă...

[V] așá o zícĕ //

[Și mai cum? După bărbat?]

marín //

[Câți ani ai?]

șáptezăc // șáptezăc și ũob_dă aní //

[Mulți înainte. Da' numele de familie care e?]

nécicova //

[După părinții dumitale, care era numele?]

cum m-a kemát acásă? // ále scírți //

[Și școală ai făcut?]

școál-am scoș... pírviĭ clas // cuĭ_să zícĕ? // un clas //

[Bulgărește?]

bulgăr_léște //

[Știți să vorbiți bulgărește?]

știĭ //

[Dar care limbă o vorbiți mai bine? Românește sau bulgărește?]

rumîneșt [!] mai bine-m vine pă rumînește [!]

[Ați fost plecată să stați mai multă vreme undeva?]

[V] nicăiérĕa // s-a măritát mică // la pátrusprĕcĕ-àní //

[La ce vârstă v-ați măritat?]

la cîșprișĕ-aní // [!] mică // mic-am avút mām-a dŭóĭĕa // am rămás
sărácă de treĭ aní / ș-am avút mām-a dóĭĕa / șĭ... / mă lipsiĭ // nu mai e că cîn ai
fost cu máma ta // șĭ m-am măritát //

[Cum te-ai măritat și cum ai făcut nunta?]

[!] n-am făcút / am fúcút așá / ... sára / um_șoábét / cū oáminí mai puținí
așá / că dă cĕ n-ávĕam țoále // nālí naiĭntĕ da dárur / trebúca să dai dárur! / să ai și
n-ávĕam // mi-am făcút așá // am vinít aĭĭca / aĭ_găsítí móșu ľoră tátă // ș-el... a
rămás di_treĭ aní dă zile ľără tá-su // șĭ cǎcǎ ne-am gícĭnít // bine_rău /

[Și copii?]

copiĭ / am avút um_băgát //

[Dumneata ești străbunică. Străbabă.]

[V] pă bulgăr_éște prăbábă //

ōŭ avém niște áĕa la nepoát-acúșa / māmăle / māmăle / doĭ_băĭét... / așá m-
e dă drag dă ĭĕĭ / ș-așá m-e... / șĭ ne zǎrǎ p-aĭĭca / cîn vĭne fáĕe gúră ĭntĭĭ [!]

[Am auzit că băiatul dumitale a furat-o pe noră că era frumoasă.]

ásta // áhă // [!]

[Cum s-a-ntâmpLAT?]

cu_Ń-s-a-ntîmplát?! // s-a dus acólo ş-a luat-o //

[Aşa simplu!]

ăhă // síngu^r //

[Dumneata ai ştiut?]

păi... móşu ne spunéa el / me_Ń-a spus acásă //

[V] ia a ştiút / da părin_Ńi me_Ń n-a ştiút //

părin_Ńi _Ńei n-a ştiút [!]

flóare mărín néicova
şáptezăc şi ^Ńob_Ń dá an^Ń //

núntă

[A_Ńi făcut nuntă?]

[V] am făcút núntă /

[VII] _ă făcút núntă búnă p-a lui //

[Cum a_Ńi făcut-o?]

[V] frumós // _ă făcút acás // ş_Ń-s-a duz_Ń la găurén^Ń d-a loat ^Ńóálele / d-
ai^Ńca-z [= s-a dus] _Ń la bis^Ńerică // am făcút frumós // n-am fost la bis^Ńerică că nu ne
da că erám mi^Ń //

[VII] ^ăhà //

[V] n-ávęam an^Ń dá bis^Ńerică // atúnca nu [ε] la noi nu lăsá sã te duj_Ń la
bis^Ńerică // la noi nu lăsá sã te du^Ńl la bis^Ńerică // ne-an_Ń dus lă... / la pléven // cu _Ńei
amindó_Ń / ş^Ń cu părin_Ńi me_Ń / ca sfid^Ńet^Ń sã ne scriém / că trebu^Ńá sã sã náscă fáta //
şi sã / sã făcém... ca cunu [ε] ca cununát // ca culunát / că trebu^Ńá sã náscă fáta / ş^Ń
tre^{bu}á sã ne-o scrie mi^Ńe // dacá nū nu ne cununám // _ă fost mi^Ń / nu ne-a...

[Câ_Ńi ani ave_Ńi?]

[V] şáptespre^Ńe^Ń // [!]

[VII] fáta ^ărcá lá tre_Ń an^Ń jumátate cîn s-a dus_Ń el la... soldă^Ńie / la armátă //

[Acee_Ńi]

cî^Ńipă

[Când erai mică, mama dumitale pune_Ńa cânepă?]

[VII] óo... punęám ş^Ń-^Ńo^Ńáce / la bloc cîn ^Ńerám / tót púnęán_Ń cî^Ńipă //

[Care este tot lucrul la cânepă? Aşa de când puneai sãmân_Ńta până când
făceai pân_Ńză şi cămáşă pe dumneata?]

[VII] da // é! pe_Ń... punęá_Ń îm_Ń pămínt // ş-o se^Ńerá_Ń / ş^Ń tu o du^Ńé_Ńá_Ń lă top^Ńă
cólo / d-o băgá_Ń î_Ń ^Ńgípt^Ń / ^Ń-o top^Ńé_Ń / ş^Ń o dă^Ńă^Ńé_Ńá_Ń / fă^Ńé_Ńá_Ń _Ń o á^Ńca / ş^Ń o tor^Ńé_Ńá_Ń //

[V] tú a_Ń purtát aşá cămáş^Ńă? //

[VII] he?

^Ń Râul Vit.

[V] a_i purtát așá cămășe vrçodátă?

[VII] [!] be! n-ăm purtát / d-áça [!] mai e că...

[V] să făcěá sací / sácí! să făcěá //

[VII] făcěá sací / din léle / dă [ε] úmpli așá cu

[Din care cânepă se făceau saci?]

[VII] j₁ dín₁ asta / dîj₁ cînipă //

[Din cânepă se făcea pânză de cămășă, așa e?]

[VII] șí dă cămășí // șí să făcěá șí dă... șí dă sací! //

[Da, da' una era mai subțire și alta era mai grosă.]

[VII] mai gróá[!]să //

[Cum îi ziceai la aia subțire și cum îi ziceai la aia mai grosă?]

[VII] o alegěá p-áça dă váră // dă váră / să a[ε]legěá mótu dásupra / ș-o-

alegěái // áça₁ erá supțirică / frumóasă / dă dărăcít //

[V] făcěái cămășe [!]

[VII] făcěái cămășe [!]

[V] ș₁te mîncá kéleș [!] // dă cămășe d-áça [!] //

[Și?]

[VII] șí făcěái // torcěái // la așternúte / lă... făcěái multe tréburí dîn ja //

[V] să făcěá tufléițe dă băgái páelě₁iel // dă culcát // dîn d-ála dă cînipă //

să țesěá // ș-umpleái cu páe // și te culcái [!] pá₁iel [!] // șí la voi a făcut așá // că noi cîn fusărăm...

[VII] tú a_i fuș₁copkíř²?

[V] lă... / ée an fusărăm noi / p-așá tufléițe ne-aș₁ culcát dă páe // la

romînișă // înaínte la dóozáj₁dă an₁ erěá treáb-asta // acúșa nij₁la romînișă cres₁că nu mai sîn₁d-álașă // nu mai sîn₁nicăerșă // nič a_iíca nú mai sînt //

[VII] căpătí₁d-ástșă // ș-ălálalte te culcái pá₁éle ęăr dă páe₁erěá // tufléc //

tuflécu / ș-ála erěá plîj₁cu páe // nu e₁rá atúnč-așá d-ástșă cumpărătele //

[Aceeși]

[Date despre subiect]

[Cum vă cheamă pe dumneavoastră?]

pă míne mă kámă bíștrà //

[De la ce vine Bistra?]

așá m-ă... ne-a pus pópa lúmele // că ęo sunt₁î... doi ne-am născút //

ăláláltu a fost fráte // și pînă sára ne-a botezát / că frátele-a murít // șí pópa a zis să fie bíștrà // și băçát₁o-a fost íscăr // a murít // frátele /

² Anchetatorul face un semn de încuviințare.

[Numele Bistra este un nume pus des?]

nú // nu e mult des //

[E nume...]

lúme... rar // nu-l áre múltă lúme // ajićeá la noi... íŋcǎ úna // ș-áęa dǎ la /

ș-áęa dǎ lǎ gǎurení // de-o kámǎ bístra / ajićeá așá lúme nu e // íŋ_sátu-òsta // íŋ_gulíćntj //

[Se pune numele acesta mai ales când se nasc doi copii odată?]

nú // nu // așá pópa //

[Așa a vrut popa.]

ę-a plǎcút lu pópa //

[Și are sfânt? În calendar este?]

nu / nu nu e // î... bístra éste cǔ... sǎ zícē la ápǎ / límpede / ásta éste bístra

// cuŋ_zîćez_voi_ápǎ límpede / la noi i zícē bístra //

[Nu repede?]

nu répede / límpede //

[Da' repede cum e?]

[VII] tári / tári / tári // cǔrǎ tári //

e pǎ cǔrǎ táre pǎ ruŋmînește / sí[†]/lna // sítna // a_ápǎ límpede // bístra //

bístra vodǎ // ápǎ límpede // ásta éste lúmele meŋ // mie nu-mí plǎće lúmele meŋ [!]

[Câți ani aveți?]

ćîŋzășî[†]òpt //

[Și școală cât ați făcut?]

șápte //

[De lucrat unde ați lucrat?]

am lucrát lǎ... / am ćocǎnít ștǎiĝí // la buțgárptot // așá dǎ sǎ púne róșí n-

éle // [...] din lemn / dǎ lemn / unde sǎ rîndue róșí // dóozǎj_dǎ ani aŋ_lucrát acólo

/ și p-órmǎ m-an_dus lǎ... ĉe [ε] ćeferíst // cólo unde ardícǎ álęa / bǎriera // aŋ_

lucrát fo_úŋspriēc-aní / j_d-acólo m-am peŋsionát //

[Și dumneata cu ce te-ai ocupat toată viața?]

[VII] cu lúcrú // la cîmp // la cîmp //

[V] a sǎpát //

[VII] aŋ_sǎpát //

[V] a sećerát //

[Omul dumitale?]

[VII] ší_ĵèl / cǔ lúcrú //

[Unde ești născută?]

[VII] acól_la gǎurení //

[Și omul?]

[VII] [†]ómo-aić //

bístra néjcová
ćîŋzășî[†]òpt [de ani]

[Tăiați porc de Crăciun?]

[!] tăém / avém trěi // acúșa să tăém dă crăcîn // [ε] mărta / lç-am tăcăt mai lajînte // cã bǎ[ε] băcátu îne nu vręa să mǎnînce dă la mǎgǎzîn // lel   scîrbuós așá / nu vręa să mǎnînce dă la mǎgǎzîn³ / l-an  tăcăt puorc / șî cárnea dă la por   șî an   cumpărát cárne dă la pléven acóto / dă la zavód a cumpărát cárne dă vitǎl șî lç-am... tocát / șî lç-am amestecát // șî-ı puı sǎre / i puı cîmbur! // voi cîmbur! / așá dă nîroásă / nîroáse // în tot félu dă nîroáse acólo / care să púne / pipér! nlégrū / șî le méstecê / șî úmpli mátele // dim  pórc / cu  éle // șî lç-am făcút așá pǎkétur! míê   míê / șî lç-am bǎgát la frízer // șî d-acólo scot ém șî / ...

[Din porc, când nu aveați „frizer”, să-mi spuneti cum îl tăiați și ce pregăteți din el?]

înaînte eręám // înaînte lereá î... jern! așă friguroáse / șî cárnea șădcá // o punęám îñ  cósur! nalı / așá o punęám cárnea // oásele așá le punęám îñ  cósur! / șî dacă eręá frıǂ   íele nu să / șî mai le sǎráı / puıın / nu să [r] nu să stricá // șî mîñcá atúnca / tăcám cîte únu / acúșa tăém cîte mult [!] // ne sǎturám dă cárne // [!] sau cîte únu // șî zıc eáı cǎ an  tăcăt porc // ám-acúșa zıc „ásta nu e [r] nu e bine cǎ mǎnînc atúta cárne dă múltă // ásta nu e dă bine” / dă sǎnátate // dóctori zıce cǎ mai bine să mǎnînc  i mai póslo // pístǎı / padlagén / zelen uc / nú cárne / ma acúșa úna / mǎñcǎ // a uıtát [!] //

[Ce mai umpleți, în afară de cărnați?]

máte // avém burfánu // fkerb! cǎpǎțina // diñ  cǎpǎțina pórculi / o fkerb! bine / șî-ı cǎde oásele / șî cárne-áca o-amésteê  ar cu  ustur ói / cu nîroáse / cu   apǎ / cū pipér / róșu / cu ást a / șî úmpli / ála noi scém bábă pǎ bulgǎréștı // șî puném dă să f érbe / șî e bun // cîn scoz  d-acólo îñcǎ cǎld așá-ı piséz! / șî să fáce așá supțırıe! // sǎ-ıgésue șî să fáce frum ós // șî slǎnínǎ făc em / șî  untúra o topím cólo cu cǎldárca mare-afără / șî jumǎr  făc em / toáte-álęa

[Mai umpleți ceva care este mai gros?]

mǎț // maț le zıc em noi // maț //

[Și mațul ăla umplut cum îl faceți?]

e p i dîn [r] dîn [r] diñ  cárne-áca úne umplém burfánǎ /  e rǎmúne dîn  l / cǎpǎțina e máre / nu p a-sǎ úmple... sám  burfánu / rǎmúne / ș-umplém șî máte //

[Și din picioare?]

³ Se întrerupe pentru câteva momente povestirea deoarece intervine subiectul Floarea Neicova [= VII].

dim_pîcîoare făcémî piftîi // le fkerbî / pînă căde oaselç-âlça / şî oásele lç-
arúŋş / şî rãmúne cárnea / ş_cū áp-àça unç-a fker acólo / còrb-àça-î puî usturói //
ş-o laş a o noapte / şî-ŋgátă // p-óŋm-o tai aşá la parçele / búnă múlt ş-àça //

[Aceeşi]

săpun

[Săpun se făcea pe aicea?]

săpú_ş-acúşa făce lúmęa mül_săpun la noi / că práfurle sín_müt_scúmpe
// şî făce săpun dā //

[Ați făcut săpun?]

am făcut // îhî //

[Vreți să-mi spuneți cum faceți săpunul?]

[!] pei puî trei kîle dă ūntúrá // noi puném ūntúrá d-àça búna / cáre-î dă
mîŋcáre / că noi nú mîŋcám ūntúrá // ómu meŋ nu-î pláçe ūntúrá // lel éste /
scîrnáv múlt // iel sám-aşá mánŋcă // péce // cū_sódă dă săpúⁿ / şî-l fkerbî / îŋ_
căzán afără / îŋ_căldáreņa máre / şî... laj_ dă-ŋgátă / şî-l tai aşá ma crój_mărî //
crojî marî / şî_să făce átbu / frumós / şî splelî cu lel / ...

[Cum ştii că săpunul e gata? După ce-l cunoşti?]

după ce să cunoáşte că săpunu

[VII] arúcă / arúcă cămášî // arúc-aşá cămáš / cămášî_ cămášî //

ieî aşá puŋîn îŋ_lîngură / şî-l laş ş-ie^t/l... vezî véce dacă să-ŋgát-aşá-ŋ_
lîngur-àça acólo / zîce că s-a făcut...

[La fund ce rămâne?]

[VII] nimic //

nu că rãmúne săpun // care-î bün // da dáke-î [r] dake-î puî tóčno retępta
cum trébe să-l facî / să făce bun //

[Cam câtă sodă la câtă grăsimе pui?]

trei kîle // trei kîle erçá⁴

[VII] pátru kîle dă ūntúrá / puî o kílă dă [r] dă sódá // să fkerbe // şî
dóúspreçe kîle dă ápă //

şî apa cîn fkerbe ça sã ispăreşte // rãmúne săpun // [...]

[Şi la fund nu rămâne nimic?]

[VII] nimíca // nimíca nu rãmúne // care e bun nu rãmúne / care nu e bun /

[O apă neagră acolo?]

care nu e bun // dacă nu să-ntăreáză nu e bun

[VII] áma dacă să-ntăreáză / dă iése căldáre-àça límpedî / nu e nimíca // e
bun //

[Aceeşi]

⁴ Se adresează soacrei, subiectul Floarea Neicova [= VII].

plăcinta

[Plăcintă faceți?]

[V] [!] făcém // ma dă e făiina búnă [!]

[Vreți să-mi spuneți cum faceți plăcinta?]

[V] plăcinta / o frămîntî // cu-ápă / șî _cu puținică sare / șî dácă vreî / puî
șî puținică Țoțăt / din Țoțăt să făce-așá... mai moále-așá / mai ásta // șî o făcém dă c
așá // trás-așá // sâ făce foága mǎre // dácă e făiina búnă // șî dacă vreî cu brînză /

[VII] o-ntînzî așá cu mîna //

[V] dacă vreî cu brînză / dacă vreî cū _brînză ș _cu Țoă / dacă nū cu
dovleăc / înainte făcěám ș _cu țfécłǎ /

[Cum era cu sfeclă?]

émi... ága țfécłá o rindusăștî așá / o rindusăș _ / șî

[VII] ș-o cočî //

[V] ș-o puî acólo / o prǎjăștî?³ // ága să prǎjăște puîin / cǎ ęa să nu... / șî puî
așá pîm _plăcîntă / șî...

[O prǎjeai cu zahăr?]

[VII] ęa áre záhǎr //

[V] ęa e dúlcę // ęa dúlcî //

[Sfecla albă sau roșie?]

[V] țfécłá álbǎ / ága róșęa-î dǎ bȚoi // mîncǎ... bóji / mîncǎ Țójiile // ásta /
șî _p-ásta álbǎ o mǎnîncǎ / ma... ásta e búnă dǎ mîncǎre //

[Din sfecla albă faceați plăcintă?]

[V] álbǎ dǎ / álbǎ / álbǎ // înainte să făcěá colǎrész //

[Cum?]

[V] [!] fkérbi țfécłá / șî dîñ... dîn áp-áęa... ęa cîn o fkérbî / iése dulcăt-
acòlō _áp-áęa / șî dîn áp-acólo o fkérbî / șî făiină să punęá fa?³

[VII] făiină / făiină //

[V] făiină // puî șî méstec // puî șî méstec șî fac șî colǎrész! dúlcę / [!]
înaînte nu _erǎ zǎr c-acúșa mǔlt așá // făcěám úite dîn țfécłǎ / dîn ęe n-aî dǎ gînd //
álc písát dîm _mǎmǎligǎ / [!]

[VII] mǎmǎligǎ voî mai făcét?]

[V] mǎmǎligǎ făcěám naîntē //

[Aceleași]

[Conserve]

crǎstavéti áșęa sîn d-áęa / iei atîta să făcē⁵ // cumișȚór // să zîcę // șî puî //
avém borcáne d-álę-așá dǎ să făcę dǎ compót // puî pînǎ iel áre ręescǎ așá // puî
Țoțăt // șî puî o lîngurǎ dǎ sare / ș-o lîngurǎ dǎ zar / șî ȚoțǎȚu-òla // șî rîndue... mǎi

⁵ Gest: cât degetul.

puj̄ șî felîj̄ dă êĕăpă / puj̄ cōpăr / noj̄ i zîcēm // dă nîrōasă frumós // nîrós // pã
rumînește nu ștju cum i zîcēt voi la cōpăr //

[Da' cum este frunza?]

dă sã púne-n țarătór // cîn făcēt lãpte [acru] // șî punēt crastavéte acólo-ņ
lãpte // sã púne un nîrós / la voi nu sã púne ála? //

[Vanilie.]

nu e vanilije / nú // cōpăr / i zîcē la noj̄ //

[Ce e praf, frunză?]

e frúnzã // frúnzã / ma nîrōasă frumós / mult nîrōasă frumós ála //

[VII] nu e frúnzã / éste... párcã éste mērăcînc-ășã //

e cōpãru

[VII] e-ășã de / n-äre frúnzã // naltășã / șî äre un măculieășã-ņfloritã cólça
la cap //

marãrî //

[VII] marãrî //

șî⁶ l-astúp_cũ... capăcu / șî-l fkérbî // êinê minúte / sámó îl fkérbî // ma sã
făcē șî nefkért /ășã sã-l puj̄ îm_borcán //ășã cum spusãi / ș_cũ-ápã fkártã sã-l puj̄
/ șî ásta sã făcē încã mai bun / ș-ăęa e tãre /

[Și aia albă?]⁷

ăęalătã éstē d-ásta... carfió[†]/ i zîcē // vãrzã // ș-ăęa ęarășã // avém / noj̄
avém niște borcãnc-ășã dă trej̄ lítre // la um_borcán d-ála dă trej̄ lítre puj̄ trej̄
lîngurî dă sãre / trej̄ lîngurî dă zar / ș-ęãrășã pînã te... la reășcã puj̄ ȳoțãt // șî ȳo-ȳ
puj̄ șî... cãțãj̄ dă usturói // șî cōpăr d-ála / marãrî / șî tēlinã / cîtj̄ nîrōãse-ȳ puj̄ /
atítã sã făcē dă bun // tot fēlu dă nîrōãse sã-ȳ puj̄ // po_sã-ȳ puj̄ șî d-ásta... frúnzã dă
gutúe // ála êe [= zice] cã făcē ápa lîmpede // nu sã făcē túrbure ápã_ásta // șî...
dupã êe-l úmpli pã el acólo / êe [ε] cu êe-l puj̄ acólo / â... pũj̄ [r] i_puj̄ ápã // ș-áp-
ăęa o golēștî // ș-o skérbî cu ȳoțãt / o cu sãręa cũ-ásta / o fkérbî / ș-ășã fkárt-o tornî
pãste el / l-astúpî // șî baę... / ma po_sã șãzã o zî dóoășã la sqãre // îngãlbinēște-
ășã // el îngãlbinēște / da áp-ăęa fkártã îngãlbinēște / s_făcē búnã // ș-ășã făcēm //

[Și morcovul?]

șî mórçvũ ęãrășã //

[Și pe fiecare puneti în borcane separate?]

da / mórçvũ um_borcán // crastavéti um_borcán // êē puj̄ acólo cámbij̄ d-
álaęa / sin niște píștãj̄ășã... ásta // le puj̄ / șî dupã êe sã făcē éle // atúnca le strîng pã
toãte úna // șî aȳ dîn toãte álça / cîm_bîrcîj̄ scoz_dîn toãte //

[De ce nu le puneti de la început împreună?]

⁶ Tușește.

⁷ Anchetatorul arată spre castronul cu murături de pe masă.

nu să făcē // nu să făcē búnă că dă cē sîn dîn éle dă ȧ sáre mai múltî / dîn éle mai puţîn / ş-ála care ȧ sáre mai múltă / o ȧ sárça lū... p-á lu állátu // ş-ála să moáe // ş-să fărímă // d-áça nu să făcē-aşà //

[Nu se strică după aia dacă le scoţi din borcanul ála şi le amesteci?]

mére după cē să făcē // cîn să ácrē şte éle / véce dă [r] dă sîm_fácúte / véce búne dă mîncáre / atúnca lē... ástça atúnč nu mai să strică //

[A doua oară când le amesteci le mai fierbi?]

nu // ála e gáta véce // tre_să-ȧ tai dói [k] dóo crăc aşá / şî să-ȧ puȧ să [r] să şáză îngésuíd_la vále-acólo Ĩ_áp-áça / să nu ȧsă dásupra // ásta e //

[Am văzut la Natca o salată.]

áça i zícē rúscă salátă // cres_c-az_vázú_voi //

[„Ruscă”? Tot în borcan.]

pîstăi / cu patlagén! vĕĕrz! / cu mórcov! / ş-çăr cărfiót d-ásta // várză d-ásta // áleça sã le puȧ pã toáte odátă // şî le puȧ ȧotăt / şî le puȧ unşoare / sáre / şî éle să púne aşá-m_borcáne / şî să fĕrbe // noi zîcēĭ_că să sterilizáşte // că nŭ [r] nu să mai fărímă / áça cîn ĩl l-oȧ fĕrbeá / [ε] nu să fărímă aȧĭc // or dacă nu şî aspirínă să púne // mai mul_le fĕrbém // d-áç-az_vázút voi la nátca⁸ // ĩn tot félĭ-aȧĭca / noi avém cîrţĭ care să scríe / să făcē [r] să făcē-n tot fĕlélu avém aşá cãrţĭ dă cĭtĭt //

[Acecaşi]

[Ce a făcut subiectul ieri şi azi]

[Ce-aţi făcut ieri toată ziua? De când v-aţi sculat.]

[V] ĩer! á_spălát // pîņ_la amńáză aņ_spălát // da dimneáţă cē făcŭȧ ĩo?! //

[VII] pîņ_la amńáză a gătĭt / a spălát / [...]

[Şi astăzi de dimineaţă ce făcuşi?]

[V] ástáz_dă dimineáţă c-am_fácúť [!] / gătĭȧ pîņ_la amĭáz / gátęálă-n toáte zĭlle / pĭn la amĭáz gătęsc ĩn toáte zĭlle // [!]

[VII] mătură / gátęşte / spălă /

[V] cĭstęálă / cu mototólu-m_mĭnă [!]

[Da' dumneata ce făcuşi azi dimineaţă?]

[VII] ôu! dumemeáȧ ĩo stau toátă zĭȧ // nu mă lásă să fac nimĭca //

[...] cē dau ş-ĭo la pĕorčĭ // şî la curčĭ / am găĭĭn! / aņ_curčĭ / şĭ le potolęsc acólo-n_đeal / şĭ viu ĩņ_cásă / n-aprĭnz pécca stau / mai_ĩm_fac ş-ĭo dă lŭcru / acólo / ĩņ_gásăsc [!]

[Cu ce?]

⁸ Se referă la subiectul Natca Mărinova Anghelina [= Va], înregistrat în satul Milcoviţa.

[VII] împletesc // ce n-ai dă gînd așa // la mîna //

[Ce împletești? Cum împletești?]

[VII] cî! pã jácã flanélj / êorápî / ce... gãsăsc // numai sã lucr [ε] najînte cã
jerá lucrú mul / cã jerá línã / jerá amá acúșa nu ma_e línã / nu ma_e nimica //

[Aceleași]

[Obiceiuri]

[Când erai dumneata mică, „baba” dumitale lucra marți seara?]

[VII] marț sár [k] marț! lucrá // áma nércur!... / spre nércuręa cum ęa!?⁹
cum_ereá înspre nércuręa / înspre vîneręa nu sã lucrá //

[De ce?]

[VII] e pej áidi... / dácã nu ștîu // zîcêá cã nu sã lucręázã //

[V] sãrbãtoáre //

[VII] nú sãrbãtoáre / ma înspre vîneręa / îspre nércuręa

[V] atúnca sã ducêá la sfînta dvijéne // fête / flăcãj / bãeț / fête / sã ducêá
acóló // undę-az_vázú_șușęáu-áęa acóló /

[Unde se ducea?]

[V] la dvijénęe / pã [r] pã úlițã / umblã... [!] dã dîņcolo pînã dîņcolo [!] //

sã fãcêá večeriņj_najînte cu múzica /

[Ce se făcea?]

[V] vécérinč¹⁰ // acóló unde cîntã múzica / șî copîji jucá //

[Nu știi cum, cum era asta?]

[V] najînteá páștiuli // nalí așá áreá? // najînteá paș [k] șásã sãptãmîni /
najînteá la paști / símbãta... / șî dumínica //

[VII] cîntã múzica

[V] cîntã múzica îm_ploștát // șî... sã strîngêá... tîner! / șî jucá // acóló //

șî cîn ereá nércuręa sára / nalí eĵ sã ducêá la dvi...

[VII] nércuręa / tîner-ęęa sára / nu sã lucrá / șãdęãm sára / așá nu lucrãm /

[V] sã ducêá la [r] la dvijéne / atúnč nu ereá țelevíze sã cás_televíze / șî
nič nu ereá nič kíņg-atúnčéá / nu sã ducêá lúmeņa la kíno / nu ereá // maj_jeșęá așá
la... ásta / șî sã-implimbã pã ásta pã... / pã strád-acóló // sã fãcêá sedenĵ_najînte /
sã strîngêá lúmeņa...

[Cum?]

[V] acúm la voj nu s-a fãcút?

[VII] la clácã //

⁹ Se adresează norei, Bistra Neicova [= V].

¹⁰ Silabisește cuvântul.

[V] sã strîngêşã îm_pordée / naiîntc / erşã bordéşce // nişveste / şî_ástã sãrã sã strîngêşã la noi // m-îndrugã mişce // bumbãcî / lîná / care cê-aveşã // mîîne sãra la áltã / îî_îndrugã áşã [= áleia] // póiimîîne sãrã la áltã / êtşce-aşã // umblã dîîî_cãsã-îî_cãsã / şî-îndrugã / şî_p-órmã ţeşcã / le punşã dã le ţeşcã p-álşã /

[Da' cum se zicea clacã cum a spus mãtuşa sau cum ai spus dumneata?]

[V] îo ştiî sedşãîncã // tu cê clãcã ştiî¹¹? //

[Dumneata cum ştii cã se spunea?]

[VII] tot aşã e! sedşãîncã / clãcã //

[Clacã.]

[VII] êhè //

[Nu se adunau într-un loc femei şi venea fiecare cu lucrul ei?]

[VII] êhè // da //

[Aia cum se cheama?]

[VII] sedşãîncã // sedşãîncã /

[V] cu lúcrú îîî // care-aveşã dã-mpletşã / care-aveşã dã-îndrugã / care-aveşã

dã... sãmõ îndrugã ş-împletit álcêvã cê sã fãcê acólo // cîn áşã... şî lîná // d-áşã dãrãcêáz_la lîná / îî?

[VII] dãrãcêşã pãî cum /

[V] la lîná cu dãrãg_d-ála /

[VII] cu dãrãc //

[V] cu dãrãc [!]

[VII] dãrãcêşã //

[Cãntãţi acolo? Veneau bãietii?]

[V] a vinşã bãéîî /

[Ce fãceau fetele?]

[V] pãî bãéîî fãcêşã ţãrzã povşãda // „cu cîne?” / pãî... „cu cutãre” // şî îşcã

afãrã dã vorbşã / cê fãcêşã acólo / sã pupã / cê fãcêşã [!] / îo nu le ţiî mînte as_ tréburle-ãstşã / cã... n-am umblãt îo aşã // nũmai îîîcõãcê / nu mai creşã aşã / cîn am umblãt şo ma [!] şãc-aşã sã fãcêşã //

[„Frate de mânã” era la nuntã?]

[V] îerşã // îerşã şî fãcêşãm brad aşã cu trei méré-aşã // nalî / brad i fãcêşã be?

[Da' „fratele de mânã” cum îl alegea?]

[VII] pãî... priîétel /

[Oricine putea sã fie „frate de mânã”?]

[V] nũ / cãre áre mãmã şî tãtã / nalî aşã? care n-ãre...

[VII] cãrē áre mãmã şî tãtã //

[V] dacã n-ãre mãmã / orî tãtã nu sã fãcê // şî dacã-î priîetēn / ... a lu

şîîîî orî al miréşî /

[Se zicea vreo vorbã? Se zicea „de casã întreagã”?]

¹¹ Vezi nota 4.

[VII] ȧe ařă / cásă-ntreăgă / că să nu fiē mǎrtǐ / tá-su or... mǎ-sa //

[Se zicea, da?]

[V] dá / da / da // sǒră dă nǐręăsă ařă nu ȧeręă la ĩntę-ařă // acúřa / acúřa
făce d-ăleă / fetĭte d-ăleă mĭcĭle-ařă // dă ũmblă după nǐręăs-acólo //

[Da' ĩnainte era numai...]

[V] nǐręăsa

[„Cumnatul de mână”?]

[V] da / da // frătele de mĭnă //

[Se zicea ři „părintĭ ĩntregi” sau numai „casă-ntreagă”?]

[VII] cásă-ntreăgă / să áĭbă tátă mórtu? // cásă-ntreăgă //

[E aici un obicei ca la Anul Nou să dai copiii la grindă?]

[V] nu la ánu nou // la moăřă // la moăřa //

[Cum e obiceiul ásta?]

[VII] păĭ [!] naiĭntę ȧeręă... / naiĭntę ȧeręă / te dućęăĭ ĩn salbón / făcęă / te
strĭngęăĭ / lúme / da toătă noăptęa nu dormęám / că să ne cęn-la moăřă // ne cām
păn-la zúuă / řĭ... cu copĭĭ / te găteăĭ / acásă /

[V] plăcĭntă

[VII] plăcĭntă / tórtă /

[V] řĭ cĭn ne dŭcęám acólo / dam lă moăřa sátuluĭ dă eręám / dă eręă //
atŭnća eręă moăřă / nu-ĭ ca acúřă... acuşérk // moăřa // nevástă mai băĭrĭnă / ařă
moăřa // ři te cęăĭ ři-ĭ pupám mĭna / ři-ĭ da bă [= bani]_ři-ĭ dă

[VII] ři-ĭ da ĭĕĭ podáric // cum ġa?

[V] fărău / cĭrpă dă-mbrobodĭt / řăĭ... / cę / cäre cę vřęa / cǒrapi / báni /
diņ_řóldul dĭņ_găĭĭnă / dĭm_pĭtă / dĭn ástă /

[Și moařa ce făcea cu copilul?]

[VII] moăřa cę să făcă?! / ĭl da dă grindă / řĭ ți-l da [!] acásă / dă-l
trimeteăĭ acásă // dă vedeă cäre eręă d-acásă /

[Nu se făcca ři un colac pe care-l puneai copilului pe cap ři ĭl dădeai de
grindă?]

[VII] p făcęă / făcęă // veř_řĭ colac /

[Cum era?]

[VII] [!] da ĭo mai řti [ε] ĭo nu mai țĭu mĭnte // făcęă uņ_colac ařă dă-l
puneă cǒleă řĭ l-ardĭcă băęátu dă / dă-l da-ņ_grindă //

[Și cum spunea moařa atunci?]

[VII] da ĭo mai řti! //

[„Grinda să putrezească”...]

[V] băęátu să trăgăscă [!]

[VII] e... voj dă cę scriĭăĭ tréburl-ęřteă? //

[V] sĭmbăta / dumĭneca / peste săptămĭnă botéze / nŭnți / să făcęă dă... / că
să vreĭ să [r] să / dacă să faj_nŭntă / te dućęăĭ la restoránt acóť / řĭ după dóo_tręĭ
lunĭ ĭz_vineă rĭndu că să faj_nŭntă // acúř nu mai făce nĭmĭneă // nĭmĭneă nu mai

făce nuntî // scûmp mult / mult scump // noi făcûrăm / ómu meü āl kāmă pétre /
acúşa cîn a iješíd_la pēņsēe / ę-am făcút acólo la restoránt // cǎ la voi făce aşá? cáre
iése la pēņsēe // făce nalí? //

[Da. da.]

[V] am făcút cu-o sútă dă iņşí // am făcút acólo lā restoránt / şí frumós mult
/ áma... nu mai făce lúmeņa // nu mai pōa_să mai făcă // naiıntęa lā [r] la paştí / să
făcēá la lázār / puí cójniţá / şî... plecá fetítele îmbrăcate îm... cu cāmăşí cusúte / cu
cójniţá / strîngēá uóuā / umblá / cîntá // naiıntęa să făcēá şî la şcoálă cu descālítele /
clása [r] clása tōátă umblá cu dăscālíta şî cu ásta / frumós mult / cîntá fétele //

[Când doi fraţi se năşteau în aceeaşi lună, erau lunatici, ce se făcea?]

[VII] păi să făcēá / ī răsručēá /

[Cum?]

[VII] áma cum / dacá nu ştiu / cîn mōare cícă l-arúcă-ņ_groápă //

[V] cîn a murít frátele meü aşá / ņę-a... iņ_lócu lui ņę-am [r] ņę-am făcút
áltu fráte // brat_colejúť //

[VII] cîn ī_răsručēşti / dă mōare / cícă-l dúce acólo-ņ_groápă / şí-l bají iņ
_groápă / şí zícę-aşá /

[V] e cum rátco m-a bágát pă míne-ņ_groápă? aşá?

[VII] eí păi iō ştiu! / cîne c-a murít fráti-tu? // eí păi da // te bág-acólo / şí
zícę...

[V] „iō sîn frátele tău” / nalé aşá? /

[VII] „mí-eş_fráte” / „să fių fráte pîn la mōarte” / dacá nu mai ştiu / nu
mai fių mínte ş-iō cum... le zícēá // şî să făce / păi cum /

[Când se nasc doi copii odată cum le spui la copiii áia?]

[V] bliznácî // pă rumînléşte iéstē... dîn doi // pă rumîneşte dîn doi // şî pă
bulgăróşte bliznácî //

[VII] iješí iņcárcátă gēmení // iō aşá zíc / ái? // cárē vręa dă ş-áre zî aşá...
opredelít /

[V] dacá să-ntîmplezáă cęváşca / aşá cum... catastrofă cęváşca / iņ_zúu-
ásta / trébe să ę-o faci // dă sánátate să făce // făce dă sánátate / cu pēşte să făce /
zúu-aęa // făcę-um_pēşte / şî kemí cítă lúme vreí / să-s_kemí acól la curbán / ęi-l
fací //

[Nu se face într-o zi anume?]

[V] d-áltăqără ęār //

[Ficare familie are ziua lui de „curban”, nu?]

[VII] da / da / da // ia acúşa ásta áre áltă zî / ála áre álta //

[V] nu ia vręa să zícă... cǎ iése lúme dă făce curbánu cási // aşá?¹²

¹² Vezi nota 2.

[Se face „curbanul” casei?]

[V] da / făce lúmęa // făce // curbánu cási //

[Cum este?]

[V] émi tot așá / [ε] zúya sã zícę / ástãz ie curbánu la [r] la

[Cum îl alegi „curbanul” casei?]

[V] la zî máre trébe sã fie //

[Când e „curbanul” dumneavoastră?]

[V] așá și dacã sã-ntîmplázã cęvãșca așá fuñ... catastrófã / dac-ai făcút

iáca iéste peste zî care nu iéste așá zî máre /

[VII] bãrbáti-miș a cãzút du pã scárâ // ș-a cãzút la bobotęázã

[V] émi iel a cãzút la bobotęázã /

[VII] i-an făcút i zúya dã bobotęázã atúnș cîn a cãzút // cîn cáde / și cîn i

sã slușęsti zúya dã... predęști așá dã áma / i fac!

[V] lúmęa vręa sã-ș făcã la zî máre // și dacã... îhí! dacã nu sã zícę / la pãj!

└ la sféti górgę / orí la sîntã mǎrie / și-l puș p-ála / iel sã nu știe // ai! tráge únu // „e!

ęcã la pãști! o sã-s_fiș” // și sã nimeręste la zî máre / și-s_fáçe la zúy-áęa în toț

áni // is_fáçe // dã sãnátate is_fáçe // cã țí s-a-ntîmplát cęvãșca rău / și trée_s-o fac

zúy-áęa //

[Aceleași]

ZAGRAJDEN

călușu

[Călușul s-a jucat?]

călușu îṅ _ sat nu pṛea să jucá // vineá călușár! / îṅ _ sat // nu... vineá călușár! / îṅ _ sát // vineá dă la... găurén!¹ / mai muṭt // mílcuṽiṭa¹ da... // călușári sînt îṅcã lâ... îscâr² // gîgîṅsca măhalá¹ //

dáje... călușársca tradiṭe / ă... la noi îṅcã sã... sã dúce // la bábele bătîrne cîn ardîc... rácla / cum... o sã vez ṭoále bătîrnēști! / cu... șivîṭi / a cu várgă făcute... / cu cusăṭoáre / pã éle / și cîn púne casácu-óla / el șáde-m _ picóáre / fãr ca s-áibă om î _ iel // io l-am acásă //

[Cum vă cheamă?]

velícu spásuṭ //

[Câți ani aveți?]

ĉîṅzășîșapte //

[Școală?]

srédno obrazováne // úṅspreĉe clásă //

[Unde ați lucrat?]

úṅ-am lucrát / tot la sat am fost șájsprêĉe-an! dă zîle / la bibliotécă / șájsprêĉe-an! dă zîle primár! // jémī... ăl mai... / înaînte sã-s... / s-a lumít... / zagrâjdén! tepé // [...]dup-áĉă sátu sã spúne... cãrnă moǵílă // după áĉă... măgúră //

[VI] pe ánu tréizășîdòj... / cî... e făcútă dígă... / pã lîṅgă dúnăre // atúnĉ _ î / dúpă ĉe-î făcútă díga / sátu sã zăgrâdêște / dúnărĉa nu mai pṛa _ sã vie-ṅcoácĉe / șáde acó[†]o // și sátu fiṅcã-î zăgrâdít / d-áĉa sã lumêște zagrâjden //

primáre! / sã spui

[VI] da spúne //

cîn n-a fost díga făcútă / sátu-o fost / sús /

[VI] da / pã o moǵítă //

pã moǵílă // și d-áĉa s-a spus și tepé / și cãrna moǵílă // și măgúră /

și zăgrâjden // ṭoáte áĉa áștea spúne decít... un lúcrú // ṭoc / ogrâdít co-ápă //

velícu páscu spásuv

ĉînzășîșapte [de ani]

túdorîță

[Cum se „încurau” caii de „Sântoader”?]

[VIIa] émi cum / îṅ _ zîṽa care este dátă lâ... túdorîță / túdorîță așá sã zîĉe / la túdorîță / lâ... îm _ mărĉîṅea sátuli / la polĉánă / sã strîṅge cáji // naînte erĉă...

¹ Sate învecinate, cu populația românească.

² Râul Isker.

/ cîn erǎ... încă tekeşé / ǎrá caj / acuşică nu mai e tekezée / sîn caj pă... pîņ_sat
// iésă copîi... iésă copî / şî mai d-ăşteă ca míne... nu baş copîi // şî... încépe //
îņcúrá cū_coşîi // coîi cum... le zise /

[Cum? Ce-i „coşie”?]

[VIIIa] coşie e nadbeágvani / cuņ_să spuî?! //

[VI] întrecătoare

[VIIIa] întrecă [k]

[VI] să-ntréce cáji

[VIIIa] sē-ntréce cáji // încépē cu... cuņ_să zic?! // noi avém acólo dă la
vále... / înaínte îņçoáde... ă la cápu... kilométăr / s-ardícă mína // şî plecăcă d-acóto
// şapte / ʋopt / caj // dacă sînt caj mai mult / fácem grúpe... / dóo oʔ trei // şî cáre e
la toátă grúpa... éstē pǎrvánétū / a iješît naiîntē / p-órmă... hiećare sînt acólo / kǎr
dă la noi să dă ştergáre /

[VI] cáre ésă naiînte ja círpa

[VIIIa] a / cícă să dă şî ban! / ş-asta éste dă túdoriță //

[VI] p-órmă să strîņg cu tófi / beă şî mǎnîņcă /

[VIIIa] p-órmă să strigă cu tófi / beă şî mǎnîņcă / şî asta éste //

[Pe gátul calului se puneă ceva?]

[VIIIa] o... să púne ştergáre / lă / ajićea-mpodobít / aluníta cáluli // şî calu
nu i sǎ-ņcálecă... nǎ gólu / cuņ_să zic / a... să púne... tolu ăl mai bun cáre éste //
îņcǎlecát dásupra /

[VI] împletéşte coádele / frínele

[VIIIa] coádele / sînt împletíte / să púne róşu... e!

[Se întámpla să facă cineva „fermece”?]

[VIIIa] sînt preă tiner! ca să spuî //

[Ce spuneau bătrâni?]

[VIIIa] o / bǎtîrnî / noi am avút_î... şî aşá premére că / cí_să... cîn fáce
coşîi_că să-ntoárce cu calu // să-ņkédicǎ şî cáde // e_asta priméjdic //

[VI] cu tófi priveá / le pǎreá drag / le pǎreá bine / şî míiņile nu ierǎ
goále //

[VIIIa] da / fijećare dućéá cíte fo sticlíță / dućéá ćevá dă mîņcáre / o sticlá /
ćevá dă mîņcáre /

[Femeile se spǎlau pe cap în ziua de „Sîntoader”?]

[VI] ă fǎmćile...

[Se „lǎiau”?]

[VI] mai că-n toáte zílle să la // ş-atúnćea... [!] nu / c-atúnćea erǎ
sǎrbătóare //

[Nu puneau ceva în apa cu care „se lǎiau” pe cap?]

[VIIIa] i_o şti_u dă cĕnúşă // dup-ăĝa... să ūmlă dîŋ_căsă-ŋ_căsă / copîi cu căi / şî iără le dă...

[VI] da şî copîi / şî bărbăt /

[VIIIa] şî copîi / şî bărbătî / ia ştergăre / ia bomboăne /

[VI] fiecăre căre-î intră călu-ŋ_căsă / î_ŭobór / lă |ε| zîua dă túdorită

[VIIIa] dă sănătate /

[VI] da / e zî dă sîrbătoare / şî... să fie mai ŋcoto şî călu zdrăvăn / şî bărbātu / ómu zdrăven / şî ánu bun / că fîecăre îi dăruē / le dă ştergăre / le dă kĕpenăĝe / le dă bomboăne / cărc cĕ áre // aşă // şî p-óřmă... după cĕ trĕce trĕáb-àsta / mai că la vrĕmĝa pă amiáz-aşă / să strîŋĝe ĝar cu tóti / şî_ĕea şî mănîŋcă / să veselĕste / şî aşă trĕce şî zîua dă sărbătoare //

[Acclăşi]

[Date despre subiect]

[Cum te numeşti?]

ále síma pin_cóiu //

[Căti ani ai?]

ŭóbzăşî... şî[r] şî pátru //

[Şi şcoală?]

şicqálă cĕrtvîórtî //

[Ce ai lucrat? Cu ce te-ai ocupat toată viaţa?]

cu zemedéli //

[Cu pămîntul.]

cu pămîntu / da //

[Ce-ai pus, ce-ai semănat?]

ĕ-aŋ_sămănat / grîu / porúbî / cînepă / floăre după sqăre / făsúî / ... sfĕclă /

toătĕ-ălea // bostán / dovlĕc // bostánî / lubĕniţe // şî vîi // vîi cu strúgurl da //

[„Bostan” la ce spuneti?]

şî bostán // lubĕniţe //

[La „lubeniţe”?]

lubĕniţe / lubĕniţe //

[„Lubeniţele” sunt verzi?]

şî verzi / şî... s-a copt / ĩ-am mîŋcăt / ĩ-am tăeát / ĩ-am mîŋcăt / ĩ-am

adús acásă //

[Áia galbeni?]

galbĕni / sînt róşîi // şî pépin! //

[„Pepenii” care erau, galbeni?]

ăĝa galbini-ĕĝa //

[Și „lubenițele”?
lubenițele sînt... de / așa...

sîma pin_côjiu
uóbzășî... pătru [de ani]

opin_că dă porc

[Avea nas opinca! Și opincile cine le făcea?]

[VII] e păi noi //

[VIIIb] noi //

[VI] bărbăți //

[Dumneata știi să faci opinci?]

[VIIIb] acúș nu mai știu / áma atúnca în vrémea / făc_eám //

[VII] a-mbătîmít //

[Cum se făceau?]

[VIIIb] le tăcám așá // atîta dă máre³ / cã cît _î... erá la pi_c_lór // și le găur_eám așá / le găur_eám / le găur_eám / găr_eám⁴ / la ocól // și loam átele carc le_gă dă ástea / și le strîng_eám așá pá [r] p-amîndouá cól_ă / și d-acîl_ă lăsám așá dă / ne-șválu_eám pá pi_c_lór //

[Ce-i făceai la piele?]

[VIIIb] îl bel [k] îl loam / îl tăcám // și-l loam și-l bel_eám // bel_eám // și le făc_eám la sfaș_i // i_ăca așá o pálmă / cîn așá le făc_eám / cã cînd _î / cît sã fac uop_i_ă // cîd _dă op_i_că // [...] întodeaúna făc_eám dă opin_că dă porc / nu umblám cu al_cevá / dăcît cu opin_că dă porc / ne c_eám la cîmp / ne c_eám la lúcrú / la á_ă //

[Din ce făceai opinca?]

[VIIIb] k_e_l_ă pór_culú //

[Pielea porcului. Șorici nu spuneți?]

[VIIIb] și șoríc_e dácă... îl pírl_eám // șoríc_u // dácă-l pírl_eám // i dăm foc //

[VII] acú_ă îi pírl_ește / nu mai i fáce dă kei // nú mai áre névoe de k_ele dă porc //

[Da' „chelea” asta de porc nu o făceți într-un anumit fel ca să faceți opincile?]

[VIIIb] le da / cînd le ștăvu_eá // l_e / undevășca / un_l_e ști_eá oámini // și d-acólo le lua^m / și le făc_eám argăș_i_ște / nŭ ca cum... d-al dă pá porc // argăș_i_ște // vîncá argăș_i_ște / gáta / făcúte //

[Același]

³ Gest: arată cât mărimea palmei.

⁴ Termenul este sugerat de soția lui, informatoarea Mira Pințoeva [= VII].

scrisăş nali

[Care sunt „ginsurile” aici în sat?]

[VIIb] ále pírcu / ále točilă / scrisăş nali⁵ // aşá // şî alţ pá ċin _să mai puném mã! ale gugumán / ále ċurél / áolęo! // ale dovľác //

[Care sunt numele de locuri aicea în sat?]

[VI] pá grind

[VII] pářtîle lúnġî / pá grindî / pá şapte / nuiele / báltă /

[VIIIb] ġıldău-ol lung / íva / pá grind spusái io // á... pá úne / pá la dílbóca / pá la vídra / la severín / ím _báltă // ċáca áşteřa sînt... méstnostile //

[Acelaşi]

[Date despre subiect]

[Câţi ani ai?]

păi ʋóbzeşídòġ bábo!

[Mulţi înainte! Eşti tânără.]

au! tînră sînt // [!]

[Şcoală cât ai făcut?]

şqolă aň _scos fíorîġ clas //

[Şcoală bulgărească?]

búlgăřéască //

[Unde eşti născută dumneata?]

aiċęa-ň _sátu-òsta //

[Ai spus că te cheamă Mira, da' după bărbat cum te cheamă?]

după bărbát piňţóeva / ġor [k] ġorġiiva piňţóieva //

[VI] d-ále penţóġu //

d-ale piňţóġu

[Mama dumitale?]

máma dumitale a kemát-o vána //

[Unde a fost născută?]

şî ċa tot aiġċa a fost născútă //

[Şi „băta”?]

şî bíta e dă la rumîniă /

[De unde?]

dîň _ġîrcuvo⁶ //

[Şi tata de unde era?]

⁵ Subiectul nu realizează că este înregistrat.

⁶ Este vorba despre satul Gărcov, de pe malul stâng al Dunării, în România, situat vis-zavi de Zagraden.

táta d-àiíc //

[Era bulgar sau vorbea românește?]

a ęa a luat bulgár! // ja rumínčă / ę-a lo_a_bulgár! // așá máma //

[„Báta”, „bátul” ce erau?]

bítu / bíta me_a... de-aiíca // și [ε] nu / dă la malá // dă la malá⁷ / bíta me_a //

și bútu d-aiíca //

míra pintóeva górgíiva

Ўбзешидòи [de ani]

cînepă

[Vrei să-mi spui care era munca la cînepă? Acum nu mai pune lumea cînepă?]

bā / nú mai púne lúmęa cînep-acúma // atúnčea punęám cînepă / ō ā adunám / ō bătęám / cā avęá sāmínțá / ę-o dučęám la dúnăre / ší la báltă / și la báltă / ię dácă ierá // ę-o băgám î_ápă / și să topeá / și d-acîlęa o loam ę-o frîngęám / o zbičęám bîne / ę-o dărăčęám / ę-o punęám î_ fúrcă / ę-o torčęám // așá-i făčęám // și țesęám / če... če ne-a... avęám nújdă să țesém / țesęám dî_ia // če nú / čacă șădeá ę-ășá // ę-ęác-ășa e bábo! //

[Nu o dădeai cu ceva?]

o loam / o dam cu čepcálu-așá / cū đarác // dă scoteám ștímu dî_ ęa / și rāmínčá dăčít bün-áęa / frumóas-áęa // și p-áęa o dărăčięám / și d-acîlęa o púnem î_ fúrcă ę-o torčęám //

[La aia frumoasă cum îi spunei?]

fuióare / fuióare //

[Și la aia care cădea pe jos?]

áęa / ștím //

[Nu rămânea și una mai...]

[V] pîzdárii / pîzdárlí / [ε] lereá fríntă //

[VIIIb] cîn o frîngęái / încădeá dijós /

cădeá didijós // pîzdárii // pîzdárii așá cădeá // ę-ęác-ășá e! //

[O torceai?]

o torčęám / punęám răzbóju ę-o țesęám / dă cămășí dă... dă č-avęám nevóe // și ęác-ășá-i făčęám //

[Ca să pui pe război ce făceai?]

pā avęám súle // î_ vălęám / vălęám cu súlele / pā súle / ší_ d-acîlęa innăvădeám / și prindeám gúrá / și-nčipeám să țesém //

[VI] păi cîn urzeái?

⁷ Denumirea populară a satului Ghighen Mahala.

è_péi / o urzám dac-aveám nevóe să urzím / o urzám dă cămăș dă áça /
[Cum urzeai?]

pă gard punčám și urzám // și d-acíleá o-ñvălčám / punčám răzbóiu jos-
o-ñvălčám / ș-o-ñnăvădečám / și d-acíleá-i prindeám gúrá [!] și teșčám // așa făččm
bábo! // și p-órmă făččám izméne... dă čncpă // dă tort //

[Ca să teși pe ce puneai picioarele?]

a pā pā potnóji // punčám / aveám pā áțe-așá... lúnie // și făččám podnói /
și-l skimbám cu pičerele // acúșa răzbóiu șáde afirmát sus / că nu mai avém česá
mai tešém / și nú mai pot să mai teš // c-am îmbátirmit //

[Ca să strângi sulul ce aveai?]

aveám ĩ întorcătúor! // întorcătúor! dă strîngčám pā sul / și...

[„Întorcătorul” cum era făcut?]

ierá făcút așa liemn / și găurít / ș-áltu liem dă băgám în gáur-àç-acòl //
și cu kirói / și... pornčám acólo / și teșčám //

[VIIIb] cu tindéica / cu tindéica așa /

cu tindéka // aveám tindéike dă punčám im pînză // punčám im pînză
dă... dă liņčá pînză // așa bábo! //

[Dacă pierdeai un fir...]

dácă-l pierdeám / aveám álte fkíre dă-l innodám p-ála / și-l băgám p-aclo
pîn itel-èleá / pîņspát-àça / și-l duččám na pînză // și-l innodám acólo //

[Și dacă nu vedeai că ai pierdut firul, ce se făcea în pinză?]

ā! să făččá dířă // să făččá díř-așá / să făččá urít // dá dácă-l gășčám il
gășčám / nu pōat să nú-l gășăsc // și-l băgám ĩ ĩte / și-ñspátă / și... i legem
acólo / și / plecá pînză čără búnă // așa //

[Și la firul ăla pe care îl pierdeai... i spuneai cu vrcó vorbă?]

nū / skír // sfkír așa-i spúne / skír //

[Când terminai pânza cum o strângeai?]

o strîngčám / d-acíleá o băgám ĩ apă / ș-o nălbeám la fintînă //

[Cum?]

o nălbeám / d-o băgám în álbje / în apă // dá s-a muját // și d-acíleá ie
ččám la fintînă / ș-o-ntindeám pā iárbă / pā iárbă să s-nălbeáčă // și să nălbeá și
dup-acéča o uscám ș-o strîngčám /

[Cum o strângeai?]

o strîngčám sul / sul / sul / sul / așa o strîngčám // și d-acíleá... începeím
dă croiím [!] / dă croiám / izméni / cămășă / rókē / če ne trebučá / če... dă č-aveím
nújdă noi // și čac-așá-l făččám //

[Aceeși]

[Portul]

[Cum erau îmbrăcate femeile, „bâta” dumitale?]

e piĭ... cum erá!? // cum sîntém noi așa //

[Cum erau „toalele” astea demult?]

tot așá // tot ca ș-acúșa // fanjeli / interéjē / rókijē / boșeá... / tot așá //
[„Boșeaua” cum este?]

boșeáua / ęác-așá / éte ne-nġindeám úițe-așá cu ęa dănaínte așá /
[Și dinapoi?]

șġ napóġi avęám róki noi / noi nu umblám așá ca rumġncġle cu zăvélġ //
cu-ásta // noi umblám cu róki // rókġi șġ lu máma / șġ bíta / șġ... / n-am avút noi
nevóe sǎ făcém așá... / șġ vġlăníġe //

[Ce erau „vălănicele”?]

păġi da...

[VIIb] dindărát așá / vġlăníġe / ca cum sġnt acúșa / dǎ joácǎ //

[Cu ce erau ġncinse femeile?]

feméile n-ávęa brġne // sámo oámeni avęá brġne / feméile n-ávęa brġne //

[Când era frig, ce aveau femeile pe deasupra?]

avęá tot așá / fanélǎ / enteréu / avęá șúbǎ / dacǎ... erǎ cġtefóuna / ma nú /
n-am opotrevít noi așá trébur! //

[Și pe cap?]

șġ pǎ cap cu ġumbérġ //

[Și ġn picioare?]

ġn picóare cu ġorápi / [!] șġ cu postáli // cu galóș //

[Da’ opinci?]

șġ opġncġ am purtát ęo / máma meá... nu vręa postáli / nu vręa / ęa vręa
opġncġ // șġ noi cġn nę-am mutát aġġca / ġa nu ne lǎsǎ s-aștérnem pǎ jos... / cǎ sǎ-
ęcǎlțǎ ġ_opġncġ / șġ nu le dǎ [jos] / nu lę-arucǎ // ęa așá a ūmblát // cu-opġncġ // cu
opġncġ făcúte dię_ķele dǎ porc / șġ... ġęcǎlțǎ-n opġncġ // zġġeá cǎ nę-aștérmeț cǎ ġo
nŭ_cu sǎ mǎ-ęcǎlț // șġ nŭ ne lǎsǎ // șġ ęǎcǎ dŭpǎ ġ-a murit ęa... / noi ǎm_ăștérmut
aġġca // dŭpǎ ġ-a murit máma meá //

[Opinca avea așá un...]

ǎhǎ! //

[Cum se chema?]

noġġte //

[Noġġtele le-nfășurai pe picior.]

ǎhǎ! /

[Dar... avea așá ca un...]

[VI] moț //

[Moț. Cum ġi ziceai?]

[VIIIb] násur! //

[Aceeși]

se kérde límb-àstǎ

[Cum vă cheamǎ?]

mǎ kęámǎ pétęo todorúv púev // voi mǎ-ntrebǎġi... cġtǎ †/lúme... ġ_sátu
nóstru vorbęște șġ-nțǎléęe límba rómġneęscǎ // ġo po_sǎ vǎ spun cǎ... mu†/lt puġġnǎ

túme / nu-nțălêge... ă... / îņ_sátu nóstru / límba vọástră / í și... maj cã toț care-o-nțălêge / pọáte și s-o vorbêască // nu pręa bine / da o vorbêște // ă... ásta așá zícę / [ε] și mă-ntrebás_și ălêcvășca // ă... cäre dîņ_sátu nóstru... sã sîmte cã-ı rumîn / și cäre nú // ıo aj_vreă sã vã spun_ă... sã ne-ntọárcem pîțîn îndărát / și sã vorbim... cüm aı nóștri / lúmeņa nọástră / dîņ_sátu nóstru a-nvătát [ε] límba romîņęască // fodátă dă dămúlt cînt_ă / maj cîn toátă... cășile îņ_sátu nóstru / fięcäre ă familje a avút_î lúntre / atúncă... îņ_zi dă sãrbătoáre / or sîmbătă / șî dumínecă / s-a urcát... ă... lúmeņa-n lúntre / și s-a dus îņ_corăbia⁸ // așá s-a cunoscút_î lúmeņa nọástră cu lúmeņa vọástră / lúmeņa vọástră a vjnit la noi cînd a fost zî de sãrbătoáre / ș-ășá cunoștínta ásta... ă ajúns sã pîn-acólo cã s-a făcút_ă [k] / s-a-ņsurát... rumîn dă bulgár / bulgár dă rumîn / ș-ășá maj_ıncóto // rumíni cäre-a vinít aıíc / sã trăjáscă / rumínçile // éle-a-nvătát... cupíji tor // la límba vọástră / ș-ășá s-a-nvătát límb-ásta // dar vreău sã spun cã... cupíji care sîn născúți dăn_ı... bãrbát bulgár și fãméa rumîn / eı nu știe / bulgár! sînt / or! rumîn! sînt // no fi)că trăește-m_bulgáreă / gîndește și.. sã sîmte butgár // nu fi)că... límba rumîņęască maj mọáte / și áre mai mútte vórbę... care ă [...] ⁹ pọáte sã sã spúe / cu citevășcă [ε] vórbę / fięcäre vórbă áre [...] ⁹ da / áre un íntălés // da // și d-ăęa ọámeni nóștri aıíc_ı / osóbeno / mǎi bătírni care sînt / da / eı vorbesc maj mu^t/ı_ı límba vọástră // cît_ă mérgę vrémęa / atít maj mu^t/ı_ă sã [r] se úitǎ / se kërde / límb-ásta / și tineri / o vorbêște ă... maj rar / maj rar vorbêște rumínește / fi)că cã el scrie pǎ butgárește / cętește butgárește / ă úmbtǎ pân țára toátă / sã-ntílnęte númaj cu butgár! / n-áre cu cîne sã vorbêască rumínește /și pîțîn / pîțîn / ă... cite púțîn sã [r] sã kërde límba ásta aıíc //

[Câți ani aveți?]

tréizeșisăpte //

[Școală cât ați făcut?]

școálă... ă.. srédno obrazovǎnie /

[Sunteți născut aici în sat?]

sînt născút îņ_sat // aıícă am_ı trăjit pîná la șáisprezcęe anı / aıíc-am

ıņvătát / p-órmǎ m-an_dus_ă ím_pléven / acóto-am ívătát_ă / am lucrát_ă pentru aıíc / ıac-acúș / am ũ_an și dóo lunı / trej / dă cîn sînt aıíc / lucréz lúcru ásta / ca s-ajút la túme cît pọț / cäre e mulțumít / mulțumít / care nu-ı mulțumít mă-ņjúrǎ [!]

[Mama și tata sunt români?]

sînt_ı amíndói butgár! / și toátă familia meņa sîntém bulgár! //

[Dar vorbiți „vlașchi” în casă?]

cítefodátă vorbim / da //

⁸ Oraș în România, pe malul Dunării.

⁹ Continuă în limba bulgară.

[„Baba” dumitale?]

bába dumitale... ȷo nu [r] nu vā-nȷălég //

[„Báta”.]

bíta?! // ȷa... î... ŝi ȷa e butgărqáică / ŝi bítu ě bulgár / ŝi ŝtieá amíndóȷ ă

bine / límba voástră / ŝi o vorbĉă / dăcĭt pă ĉa / mai rar bulgăreŝte / po^l sã spun cã

niĉ nu puteá bine sã vorbĉască bulgăreŝte // ŝi tót dĭn ĩ vrĭsta tor / erá tot aŝá // [ε]

bătĭrni a-mbătĭmĭt / fiecãre cĭn ĉ-a venĭt vrĉmea au murĭt / s-au dus [!] / ŝi aŝá sã

kérde límba // la noi e bine / gĭndesc ĉo / cã e bine dác-ar puteá cumvã / tíneri sã

ĭnvetã sã scrie / ŝi sã ĉitĉască pã romĭneŝte / ă fiĉcã límba romĭneŝcã e /

s-aprópie... dă límba ȷtaleánă / s-apropie pŭtĭn / pŭtĭn ŝi dă límba frantŭzã / ŝi ástã

poáte sã fie ă númai un plus dă dă oãmeni áŝtea cãre trãeŝte aȷiĉ // dar nu vãs ĩ

cum poáte sã fãcã //

pĉtĉo todorŭv puév

trĉizeŝiŝapte [de ani]

[Ce a fãcut subiectul ieri ŝi azi?]

[Ce ai fãcut ieri toatã ziua?]

ȷeri? / ȷerli... aŝá am tãĉát pórĉu / l-am pus ĩn plĭcurĭ / l-am pus ĩn frĭzer //

am ĩ fãcut / am gătĭt / am pus ĩ... ĩn... cãpãtĭna sã sã feãrbã // am gătĭt-o pĭntru dă

cã s-o... ĉistĭm // an ĉistĭt-o ȷerĭ / ŝ-ásta-ȷ tot / pã porc am fãcut /

[ŝi astãzi?]

ástãzi ăm topĭt / am pus untŭra care ěste dă la porc / ŝi pã foc / ŝ-an topĭt-o //

[ŝi acuŝi ce fãcuŝi?]

acúŝa fkãrpsãĭ cafĉá // [!]

[Pentru cine?]

pentru voi //

ȷvetána górgĉeva gĭdeva //

ŝãĭzãŝidoȷ [de ani]

porĉu

[Cine taie porĉul?]

oãmini // únu or álto / nalĭ kemãm / p-aȷiĉcã oãminĭ / s_tãe pórĉu // ĩl scoáte

diĉ cócĭnã / ŝi-l tãe // ŝi d-acĭlĉa... pŭne... î... sã-l pĭrlĭm // dacã-l pĭrlĭm cu pãe /

ĩl pĭrlĭm cu pãe // dacã nú / mai pĭrlĭm ŝi cu... áltĉ / cum le zĭĉe... parlãĉe aȷiĉĉea la

noi // nalĭ nŭ pĭrlĭm sãma cu pãc // or sau cu trĉeste / sau u... nalĭ // dă dãmŭlt nú

sã mai pĭrlĉeŝte-aŝá // sã pĭrlĉeŝte tot aŝá fãcŭte / ca maŝinĭ // maŝinã fãcŭtã / ŝi cu

foc / tae lémc / ři púnē ĩa / ři tábără dă-ŋvîrtéřte / řî pîrléřte pã porc // j d-
acîlęa-l spălã // pã porc / ă... îl púne sãre / ři-l rîcîĳe bîne / ca sã sã... cîřteãscã / cã
ĳel sã fáĳc nęęgru / dîn... mařîn-ãĳa / řî d-acîlęa... ĳa dã-l dãsřãĳc // îl dãsřãĳc / ă...
i scoãte...

[VI] îl cotoĳéřte //

scoãte mãtele / scoãte burdónu / scoãte lînimã / scoãte / ... ĳe ăre ĳel
înãúntru // ři pã úrmã-l ĩ-ęa / ři-l fáĳc la [e] nalí îl cîřtéřte /-l spălã bîne // ři-l tae /
picîrle / řoldurle / le tae / řî tae cãpãĳina / ři îl priberím //

[VI] ři-l fáĳc la bucãĳ //

d-acîlęa... ĳ-tãém... la bucãĳ // ři nu maj ĳéřte ca odãtã / cã sã puném sã
fãĳém sãre / îm ĩ-pútinã / sã puném cãręa // da puném îñ frîzer // nalí acúřa /
puném îm ĩ-plîcur! / ři-l puném îñ frîzer // dã umplém mãte / ĳãca cum am umplút
ĳęo mãte / fķerbém cãpãĳina / dãrîmãm cãręa dupã ęa / umplém mãteĳ / puném
sãre / puném ĩ cîmbur / puném ă... pipér! / puném ĩ... ĳe trébuĳe... acólõ ĩm
mãte / le umplém ři le púnem sã sã řęãrbã / ři fãĳém cîrnãĳ... / ĳãř ařã cum éřte
cãręa / o treĳém pîm mařînã / i puném usturõĳ / ĳãř ařã i puném cîmbur / ĳãř ĳi
puném ařã sãre / ĳãř i puném / ř-úplem cîrnãĳi / ři-ĳ púném sã sã usúĳe // dã
primãvãra //

[Din picioare?]

picîõarle le lãsãm dã le fãĳém ĩ... piftîĳ //

[Piftii spuneti!]

dã // piftîĳ / noi ařã le spuném // nu řtiĳ voi cum ĳę-oĳ spunęã // noi piftîĳ le
spuném ařã //

[Aceeãři]

DĂBOVAN

m-am pomînit în limba romînă

m-am pomînit în limba romînă // bunica / bunîcul / pă... îm_părtea... lu
tata // și-m_părtea mámi sînt rumînî // ă... cîn am plecat întîi la școală / n-am știut
limba bulgără // și am începút să-învățăm limba rumînă // ă limba bulgără întîi // și
dup-asta am începút să-învățăm limba bulgără // muț anî așá / ascúlt múzica /
vorbím pă rumînește acasă / toate álea ce-î di_ rumînîia // mî-e aproape dá ínimă //
dar așá îm_bulgárea trăiesc / limba o-nțalég / da mult anî mî-erá așá / țámă... / nu
știám ce sînt // am [ε] după ásta vîni / maj_încóacé-așá / am întălesáră c-avém
rúde-î_rumînîa / și d_p-áea máma... / íó nú știám bulgár sînt?! or rumîn?! mă
gîndîi pîn-acúș' / să socotésc că ío sînt_î... bulgár / din orîgînea romînă // întălesá
c-am rúde pîn... izbicéni¹ / în rumînîa / nú m-am vázút / da íei a vînit p-aijicea //
ș-acúm știu că sînt bulgár / din orîgîne romînă //

[Care este numele dumneavoastră?]

evlógîi... ivanóv guljév // nămu éste d-áli gulie // așá rúde avém în
izbicéni¹ // în rumînîa // sînt d-ali gulie / multe aúd / că sînt multe cásé p-acólo //
sînt gáminî din sátu nóstru cáré-a fost acólo / a fost la nűntă / să cunoáște // dîn_î
izbicéni¹ a venit ș-aijicea dîn rúdele nqastre / am vorbít cu íei / nu / ío acól_n-am
fost //

[Câți ani aveți?]

șájzècî și doi //

[Ce sunteți?]

profesor // pē limba bulgără //

[Unde ați făcut studiile?]

în universitatea... sófia // sofîski // sofiski dērjâven universitét //

[Ați văzut că și la Sofia se vorbește românește.]

nú / ă... ío terminá... pă / am fost doi anî studént în sófia / p-órmă... am
trecút lă... am lucrát ca profesor // măriá rādulésu íerá... ô profesóará dîn rumînîa
/ că ío am învățát limba ocđidentală / nú / nú limba francézá / da limba romînă // la
eczámen / m-am ívít /

[Ca limbă străină.]

ca limbă străină ío m-am ívít la limba romînă // măriá rādulésu / o
fíméje... frumușică / mică /

[Cu părul alb.]

atúnê íerá tînără // áre trejéz_dă anî / d-atúnê / trejšásé dá anî / [...] și an_
trádus dîn limba romînă / vérsurle ále mării bánuș // în limba túrcă // în túrcă // și
cu măriá bánuș am vorbít / [...] da la míne-n díplumă scrie limba romînă / ca...

¹ Comună în România, județul Olt.

[Limba străină.]
ca limbă străină //

[Care sunt cele mai importante nume de familie românești de aici din sat?
„Ginsurile”.]

gînsurile // ăli gulie / ăle țuicu / ăle prința / ăle... mîrșake / ăle bacán /
túdor² le scrise acólo / pă ăsta // toăte da //

[Ne trebuie nouă.]

ăle... vódeța // ăle goč // ăle pópa // ășteța sînt //

[Și nume de locuri.]

grîndu pâruli // avém așa loc // grîndu pâruli să numește / vídra avém ajița
/ ęar núme bulgár... // vlácu / cólo să ăsta /

[„Vlacu” la ce se zice?]

lóc întîns da așa / i zîcem vlac // ă grîndu pâruli este... grind //

evlógii i vanóv guliev
șáizêč! și doi [de ani]

[Date despre subiect]

și-ncólo-nspre tom³ / dă te duč înspre lom / tot așa să vorbiște //

[Cum?]

nu vorbiște ca noi //

[Și cum îi zice ăstui?]

la... éte lă... voi la ăsta cum zîcêț?! boșeá!]

[Șort.]

șort! // da //

[Da` la ăsta cum îi ziceți?]

scáun! //

[Adineaori ai zis altfel.]

nū/ ja mă-ntrebă că scá^{un} [k] scámăn cum?!

[Scămăn.]

no_no_nu // nú / scáun! //

[Cum vă cheamă?]

pă míne! // cum să vă spuı // florica pă ...

[Și mai cum?]

florică / cum să vă spuı?! //

[Cum ești pă „pasport”?]

ă... popóva //

[Și pe românește? Numele de botez?]

² Se referă la T. Balkanski care, în timp ce o înregistram pe informatoarea Florica Popova, [=VII] își notase pe un caiet aceste nume.

³ Orașul Lom, Bulgaria.

păi tot așa // mă... pă tătîcu îl kámă... flóręa // și pă mine florica // și
d-ále pópa așa ne zîce // că bítu meu a dămúlt a fost... a fost pópă // și ne-a rămús
familęa... popóv //

[Câți ani ai?]

êînzășcîncê am făcút //

[Mulți înainte!]

mulțumésc /

[Și școală?]

școală... an _ scos ș-ęō... clása șapteș ca-naînte-atuncęa / și nu m-am
învătăt //

[Ce-ai lucrat toată viața, cu ce te-ai ocupat?]

cu ê-an_lucrát... ne... / la cîmp // la cîmpî / pă la vapoáre-am fost /

[Ce-ai făcut la vapoare?]

am... am umblát așa [!] cū

[Ai spus că ai fost pe Dunăre, până unde ai fost?]

pîná la germánęa // la șfártfald⁴ êe dă izvóare dúneręa // acólo am ajúș //

[În excursie.]

nū... cu vapoárele / am lucrát pă...

[Și bărbatul dumitale vorbește românește?]

vorbéște romînéște / da //

[Și copii cât ai?]

trei // trei copii //

[Și pe unde sunt?]

la orăș //

[Ai rămas singură.]

sîngurî / da // am dóo fête / ș-um_băęát // și dásără l-adást să vîje băęatu /
mîjine făcém crăcúnu //

[Mâine?]

mîjine / da //

[De ce tocmăi mâine?]

păi... dă êe avfém doi // și să... tălém únu / și... cîn o vîni crăcúnu álalátu
/ acúș la rumînia pă care crăcún îl făcét? //

[Pe douăzeci și cinci decembrie.]

dóoșcîncê //

[Aicea se face și acuma?]

acúma făcém / pă dóozeșcîncê / și la noi // așa pă calendár // și care vręa / și la...

florica popóva
êînzășcîncê [de ani]

⁴ Schwarzwald, munți în Germania, de unde izvorăște Dunărea.

nuntă

[Cum te-ai cunoscut cu bărbatul?]

émi cum [!] aşá la fátá aicǎ //

[Care sunt obiceiurile aicea la o nuntă?]

tot aşá / nú mai sǎ fáce la noi aşá //

[Cum se făcea odată o nuntă?]

ē! nai̯nte făcǎm fedelēs / dá / te dućǎi / ş-o ćerǎi fátá / ş-ō... o logodeǎi / şî fedelēs făcǎi / şî p-ormǎ făcǎi şî nuntǎ / acúş' nú mai iēste / acúşca dá dréptî / sǎ mǎritǎ / fátá meǎ mǎrǎ / s-a logoditǎ cîn am... s-a mǎritát // şî mica ęar aşá vinírǎ diŋ cásǎ d-o ćerúrǎ / şî bǎrbǎ-su erǎ dus soldát / şî soǎcrǎ-sa zícē... „tu nu poţ_i sǎ rǎmîi aicǎ la má-ta?” [!] şî bǎrbǎtū-so / váleǎ-l kǎmǎ / „ǎ nú mǎmicǎ / iō o iǎu la míŋę-acásǎ // nu / nu poáte sǎ mai steǎ” / cǎ miǐē bǎba-ŋ zícē // nu-ŋ zícē mǎmicǎ / ęinere //

şî ş-a luát-o-acásǎ / şî sîn bun! / sǎnǎtós / da acúm nú mai // nu mai ę-aşá // [!]

[Aceeşi]

[Ginsuri]

[Câte „ginsuri” sunt aicea în sat?]

emi // cum sǎ vǎ spui... iō ştiu / iel / dacǎ vine cumnátu-meo acúş / cǎ iō

trimesǎi sǎ vije / iel a lucrát acólo la oştenǎ / sǎ vǎ spúe // gulivi, petróvī, mîndovij /

[Familia Muşat este?]

īi! mǎhlǎćánovī / petróvī / ivanóvī / şī... sînt a mai pǎ bulgǎreşte // pǎ romîneşte...

[Pe româneşte nu ştii?]

nú / pǎi n-ávem aşá /

[Aceeşi]

pîiŋęa

[Cum făccaţi înainte pâinea? Cu aluat cu...]

pǎi mǎmicǎ a făcút cu aloát / iō... //

[Da' pâine în ęest ştii?]

ştiu // o ŋiu mínte //

[Cum o făceai şi cum era ęestul?]

[!] iǎ [r] iǎ mǎmicǎ / iō dá la iǎ am vǎzút // e?⁵ // prindęǎ fócu / pǎ vǎtr-acólo / şî ćisteǎ vǎtra acólo / puneǎ... pîiŋęa / ęǎstu dǎsúpra / il copereǎ iǎrǎ / şî mîŋcǎm pîiŋęe búǎ / dúlće //

⁵ Se adresează unei persoane care strigă în limba bulgară.

[Cum făcea pâinea?]

ie [!] făina / o puî în_căpistère / o frămîntî / adăştî / să dospească pŭtîn //
ş-ō puî s_să coacă //

[Spune mai mult.]

în_iau făina / şi n-o cîeŕn // [!] şi n-o puî în_căpistère / şi cu aloát / acúş nu
mai éstē / drójde // cu drójdî / puî drójdile / şi n-o frămînt / şi o-adást să să
dăspească / şi o cočem // áma e mai greu / dăcît sã_te duć s-o cúmperî gata //

[Şi când o făceai în uest, o ungeai cu ceva?]

io n-ám făcút // ia mămica / io dă la ia ũu mînte // ma iō... ăst n-am... /
n-am făcút //

[Când o bagi în cuptor, de unde ştii că-i cuptorul bun?]

păi da nalí o ves_şi tu acólo / dalí e gáta / cáldă / réce //

[Nu o încercai?]

o-nčérč // da // înčercám //

[Cum?]

puném înŕícă línă într-un cŭmáhl / şi_ei d-acólo dalí sã... árde / dalí să
pîrlęste / dalí să făce / şi... o băgám //

[Aceeasi]

joimári!

[Ce ai zis că faci la „Joimari”?]

bobonéŕi //

[Cum?]

émi mičl aşá / i făcém / le făcám crúci / pă... ştim că ie... dă joimári! //

[Şi mergeați la „morminți”?]

da / ne dučém la toáte sãrbătóřile la morminŕi // ne dŭcém // dác-avém

bisŕerică / şi la bisŕerică / ne dŭcém / áma n-ávém //

[Da' focuri în curte făceați?]

naĩnte? s-a făcút / naĩnte / áma acúş' nu mai făce niméni! //

[De unde este mama?]

máma meă éste rumîncă / şi bába éste dă la rumîniă //

[De unde?]

dă la corăbea // a-ngeŕát dŭneręa atŭnca la vréme / ş-a trecút_î / noi sîntém
aiŕicea / noi sîntém apróape dă dŭnere // a trecut pă gátă / ş-a rămús aič //

[Da' de ce a rămas aici?]

c-a vrút să rămúe la bulgăreă / atŭnc // şi vineă / ne vineă rŭdili meréu /
aiŕica... cárę-avęá rŭde // áma acúş' nu mai...

[Aceeasi]

păi io pátruzăj_dă an!... / dă_sátu_òsta / n-am ieşít / ă_ieşít trei an! dăcít
la... sã-ñvăt / î... orăşu Doţ⁶ / unē... sînt_î / iò... tot ajića an_trăiít // dăcít trei an!
am ieşít d-ajića / şí máma şí táta vorbēşte rumîneşte / cu míne toz_vorbēşte pã
bulgãreşti / şî sunt_î mãritatã oámen! care a vînit dã la... mãkedónęa dîn_î... cuñ_
sã zîće / grétića // şî iej sîn_bul_gãr! / ş-acásã nímineņa / niç! cupíji nu stie / sótu meu
e veter!nãr! [...] / şî iel înălēge / nu verbēşti / soácrã-meņa / şî ęa / puñm!el vorbēşte
/ cã ęa a trãit ajićã... çînzăj_dă an! / şî s-a-ñvătát //

[Cum vã cheamã?]

vilená petrãkiéva prínuva // pã tátã // amíntera pã soţ sînt sîderova // ásta
éste lúme dîñ... makedónęa //

[Cãti ani aveţi?]

pátruzej_dă an! //

[Şi şcoalã?]

şcoálã / am / cuñ_sã zîće / g'imnáz!u la noi / or_dă... n-ãm aşã spetęalno
çevãşça // acúma lucréz ajić ím_primãrie / cū... ástęa / cuñ_sã zîće / voine [e]
vojenie...

[Da, da, cu armata.]

cu armátã da // cu !ej lucréz // şî... áltu lú cru /

[Şi copiii cãti aveţi?]

cupíj / dój // bãcátu la dóužãş!unu dã an! / ē studént ín... orăș góbrovo⁶ /
injinér // şî fátã e iar studéntã ín b!agóevgrad⁶ //

[Ce face?]

ęa dã... dã a^dvucát // dã...

vilená petrãkiéva sîderova
pátruzăj_dă an!

pórcu

çmi dē crãçlîn / ne strîngém toţ / cū... tat-al meu cū... / î... cū_sótu meu /
cuñ_sã zîće ęa / sórã / cu... cupíji iji // şî... tãjem pórcu / acuşica e mai aşã.../
odatã nu ştių cum / ásta / pórcu a fost l-ã... prilít / cuñ_sã zîće // acuşica îl pîrlēşte
cū ă lãmpã dã beņzin // ş_p-úrmã-! tãcm / aşã / şî-mpãrtím... ă / fiçém dîn_î
mãtele / care sîn mai gróase // puném ficãfi / şî mai... grãşime-ășã // mai bun
grãşíme cū... [...] ⁷ cãrne cu grãşíme mai mul^t / şî ficãfi puném pî_iej // iar aşã

⁶ Oraşe în Bulgaria.

⁷ Vorbeşte bulgãreşte pentru cã nu-i vin ín minte cuvintele romãneşti.

fkerbém ĩ cápu / cáre e pórcu^{li} / řĩ... dǎřĩmǎm đĩ ĩel / ĩ tót / řĩ p-úrmǎ puĩ ĩ... ĩ /
puném sǎre / cuņ_zĩcē ċer pipér // zĩcēm la noĩ // řĩ ċúbritǎ / ǎ... ċésǎn / cum e?

[Usturoi.]

usturói [!] nu mai ĩm! vĩne-ņ_gĩnd // usturói / řĩ ĩo-l puĩ p-úrmǎ / ǎsta carē
a fkerť toǎtǎ cárņea ĩnǎuntru / ǎ... ǎpǎ / zǎma // ō arũnc / řĩ o pun ĩnr-o tǎvǎ / řĩ
dǎsũpra greutǎte-ařǎ // řĩ p-úrmǎ ĩa sǎ fǎcē... ĩe cárne fķǎrtǎ / řĩ o tǎém ařǎ bucǎť /
mult e frumŃsǎ // ĩar ařǎ... noĩ zĩcēm bǎbǎ / nu řitiũ pǎ rum[neřte] / ařǎ⁸ // bǎbǎ
ęar ařǎ... o primĩm cũ... cu cárne tocǎtǎ / řĩ mai grǎsĩme / pǎ la cap / úne mai am
... / am Ńat řĩ pǎ ęa / Ń... ǎsta o / cuņ_sǎ zĩcē / u cusēm // cũ _ac mǎre [!] puném
sǎ fķǎrbǎ ęar / acuřĩcǎ e mai / mŃdérn / avém d-ǎřte / frięĩdér mǎre / care řĩn ęa...
ařǎ ca bĩũro mǎre // řĩ puřĩnel ařǎ ne ęste mai lésne // cĩn avém vrēmę-atũncǎ [!]
puném / ǎ cárņea ĩnǎuntru / řĩ cĩn avém vrēme ĩar ċe putēm fǎcēm đĩ ĩel // cǎ...
ařǎ-ĩ la sat / avém řĩ dŃo vǎc / řĩ pátru porċĩ // acǎsǎ / ĩĩ cǎtǎm // am řŃacrǎ cáre ĩa
gǎteřtē / mai mult acǎsǎ // sŃtu meũ mũlęe vǎcĩle cũ agregǎť // amĩteręa... trēbe
cǎ... ǎřte řĩntēm / preęa miċ⁹ řĩ //

[La Crǎciun, ĩn ce o umpleťĩ „baba”?]

da // ęmi ĩm_bǎbǎ bǎgǎm noĩ / cárne cu grǎsĩme // řĩ noĩ u cusēm //

[řĩ cǎnd ęste cusutǎ cum se cheamǎ?]

ĩar bǎbǎ ĩĩ zĩcēm noĩ // ĩar bǎbǎ / ř-o puném ĩn tinęĩrĩ // cu ǎpǎ / sǎ fķǎrbǎ //
pĩnǎ cĩn sǎ fkerbeǎ cárņea // sǎ fie... / sǎ nu ĩǎsǎ řĩnęe pĩn... ǎsta / cũ ĩę^lǎ ċevǎřca /
ĩmboldĩm pĩ_ęa / řĩ sǎ nu ĩǎsǎ řĩnęe / atũncē e gǎta // e fķǎrtǎ //

[Aceařĩ]

brĩņzǎ [řĩ] lǎpte covǎřĩ

[Dĩn lǎpte ce faceťĩ?]

đĩ_lǎptē... / đĩ_ĩel fǎcēm dǎ cǎsǎ / brĩņzǎ // řĩ ľǎřǎm dǎ noĩ... řĩ lǎpte sǎ-l
covŃřĩm / or ařǎ... dú^ťċe // sǎ zĩcēm / dú^ťċe / řĩ ǎľǎľǎntu care řǎmũne / ĩl duċēm
aĩĩċǎ / ęstē ǎ... ĩn cúmpǎrǎ / ũ_ũom ǎrē mǎndr-ǎĩĩċǎ / ĩn dĩbovǎn // řĩ fǎcē brĩzǎ đĩ_
ĩel // řĩ ne plǎteřte / toǎtǎ ľũna // ľǎptelē //

[řĩ deasũpra laptelui ce se faceť?]

... zmĩnt // ařǎ zĩcēm noĩ zmĩnt // fǎcē zmĩnt da // fǎcē zmĩnt mu^ť/lt //
ǎsta cárne-ĩ dǎ cǎsǎ ľǎptele // noĩ o mulęēm / ęste fǎr dǎ ǎpǎ / nimĩcǎ / ř-ařǎ zmĩnt

⁸ Anchetatorul-dialectolog a fǎcut un gest ǎřmativ, ĩar subiectul, ĩncurǎjat fiĩnd, ĩřĩ continuǎ relatarea.

⁹ Se referǎ de fapt la salariul mic care nu-i ajunge sǎ-řĩ ĩntreřĩnǎ familia.

fáče / dă cret_că d-un săntím // pă dăsúpra // cîn... dîn ástea dîn cúturi / rămúnē ...
pă lîngă cútūră așá un ásta máre / zmín- tu / lipít dă cútūră //

[Și laptele covăsit cum îl faceți?]

láptele covăsit / că... lápte de bulgár [!]/ cald / núma puținél / lă _
trîjzășîșásă / șapte de gráde / și jumátate dă lingurítă dă... áltu / lapte covăsit / și
p-órmă cu cêvășcă... / puném așá la cătdúrá să fie / or ĩ... púnem cêvășcă pă ĩel /
să șáză cald // și frumós / áimá nu mi să preșá să mînc-acușica //

[Aceeași]

păsăre

o pásăre ĩo... ásta / puĭ cêápă // róșă // și puținét uréz mai fkert așá / să fie
fkert // și núc // și núci puĭ / și cu ástă pipér négru // sáre // și cu ástă úmplu pásăreșá
/ ásta_cē gîșcă / or_ ĩ cúrcă // așá făcém noi / [ε] cu cúrcă e mai bîne / dă ánu nou
așá făcém // și p-úrmu-ō / cusém // o puném ęar ĩ_ápă să fkárbă / ápă cu sáre // așá
o făcém //

[Și după ce o fierbi?]

așá / o cum e ęa o tăém cu salátă cêvășcă / fkérbém_ĭ cartófi așá cū... sáre
/ și puținél cu cêápă róșē // tăém pîn _ĭ cartófi cîn... / cum să zîce / tăém / și pă
cartófi i tăém așá pă... mai / să fie mai mičí cútele // și puținél lápte dúťce // cu sáre
// și cu salátă ęar // așá cáre ne rămúne tăęată dim_ pásăre // și scutém și dinăuntru
cē e / cíte-o lîngurítă așá da //

[Nucile le pui așa, le prăjești?]

ĭo nu le prájăsc // dĭ_ĭéli prájăște puținlél / pîn_ĭ cêápă // a cêápa o prájăsc
cū puținél / ápă și... óleșo // uléĭ //

[Aceeași]

GHIGHEN MAHALA

[Date personale]

[Ați pățit ceva la picior?]

am lucrat î ...// pă iscu // și î-a căzūt un_lemn păstă míne / la mijlóc cólea

/ și m-a pisusît // și đin ála mă doáre picóro-acúșa ... / cîn ierám tînăr nu simțeam // áma acúșa ... la bătîrnețe ... să odîrzáște //

[E greu așa.]

je gréu da //

[Care-i numele dumneavoastră? Cum vă cheamă?]

jo sînt ... pă ... cum zîcêá și páscu // páscu áma ... îñ_zîcê spas că zîcêá

.../ așa mă ... mî-a făcú_náșu // lúmele spas / și_îñ_zîcê și míje pás / ispás // spas
petróv marínúv să zîc jo! //

[Și pe românește?]

și pă rumînește tot așa je //

[Câți ani aveți?]

emí ... acúș-am plecát pă ... șáptezășásă dă aní //

[Mulți înainte. Sănătate să fie.]

da // emí sánátate să fije // túma áșa je //

[Școală cât ați făcut?]

școálă trétîj clás an_scos //

[Pe bulgărește.]

pă bulgărește // trétîj clas // pă rumînește cum e? dácă nu știu //

[Trei clase.]

trei cláse // da //

[Știți mai bine să vorbiți bulgărește sau mai bine să vorbiți românește?]

mai bîne să vorbiți bulgărește / áma ... știu și rumînește //

[Da' mai puțin.]

mai puținél // sîn únele [ε] vórbli căre nu pot_să le vorbesc //

[Da' mama dumitale știa bulgărește?]

nú știța //

[Da' tata?]

sí títa știe ... și' bulgărește / și' rumînește //

[Da' mama nu știa.]

máma știță și' ța / áma ... puținét! //

[Și „baba”?]

și bába n-o țîu mínte / c-a m̄ ... murít dămúlt //

[Pe nici una dintre „babe” nu le ții minte.]

nu le țîu //

[Da' nu știi dacă vorbeau românește?]

noi sîntem dă la zagrăjdăn¹// familia noastră iestē dă la zagrăjdăn // bútu de ... // și ne-am ... dvenăista gudina a vinít ajiča-ŋ_sātu_osta // dvanăista gudina // și d-atúnčka ... jo m-aŋ_rodít dvăisi pírva // știu d-ajiča čc ieste cum_e // acólo la zagrăjden č-a fost nu știu //

[Da' la Zagrajden vorbeau tot așa românește?]

tót așa luminește / cólo sātu tot ieste-așa // vorbēște //

[Și astăzi? Și acuma?]

ș-ăcúșa // vorbēște / ruminește áma că s-a-ŋvătát și bulgărește / știie //

[Dumneavoastră ce limbă vorbiți?]

emi ... acúșa ... mēšeno / cum ziče ála ... vor [k] // mēšeno // și bulgărește / și ruminește // ajiča acásă-n .../ iŋ_cásă vorbím sámo ruminește // cîn iŋším pă drum / pă la ... cu oámeni vorbím bulgărește //

[Și fetele știu să vorbească românește?]

mai cam puřínél a-ŋvătát // ruminește //

[Și cum vorbiți cu ele? Bulgărește sau românește?]

íele ... vorbēște bulgărește cîn vīne ajič //

[Și dumneavoastră cu ele?]

și cu íele tót bulgărește //

[Tot bulgărește.]

íhì! //

[Ați fost plecat să stați mai multă vreme pe undeva? Pe unde ați fost plecat?]

am ... fósti ... la lucrú // iŋ_levski²/ iŋcólō-aŋ_fost // dă la plévin² așa-ŋcólō-ŋspre istrúč²// acólō-aŋ_lucrát ... pă apă // ș-acólō ní s-a făcút belgáua dă a cázút pástă míne //

[Și nevasta e tot de aceea?]

nevásta tō_d-ajiča // diŋ_sātu_osta e // și iej sînt tō_dă la zagrăjdăn vinít! / álc točítă // dă la zagrăjdăn vinít! și / s-a ... năsálít ajiča / ș-a făcút cás-atúnj_la vréme-ăca / ș-íacă ...

[Satul ăsta e vechi?]

vék ieste [ε] ál mai vek sat //

[Care este?]

gígēŋski mähálá // áá! a fost și vărmeŋsca mähálá //... pă tréj_pátru lúme s-a skimbát jel // acúșa ieste pă íscír³ // așa l-a ... botezát acúș //

[Da' când erai dumneata mic erau mai mulți care vorbeau românește?]

¹ Localitate învecinată, cu populație românească.

² Orașe în Bulgaria.

³ Numele râului Isker care se revarsă în Dunăre.

a be! ... èrà [ɛ] cūm mai mŭlŭ! ōmèní erá atúnê // cǎ dǎ êe ... bǎtŭrn-èga cu tóŭti vorbèa rumînește care sînt / știm // ășŭtia tíner-èșŭtia a skîmbát acúș / profesęa // vórba //

[Da' când ascultați muzică populară, care vă place mai mult, muzica populară bulgărească sau cea românească?]

șŭ rumînească-m plǎce / cǎ dǎ êe-ŭ mŭlt frumòasă / mŭlt dŭlêc // ámà ... ète-^l/ aŭŭca cîn dai ... cîtefodǎd ŭ dǎm drŭmu ... mŭlt frumòs cîntǎ / mŭlt frumòs vorbèsc áma ... / n-ávem în ... vînăgi // nu jèste-ntodeaúna // rumănească //

spas petròv marínuv
am plecát pǎ ... șáptezășasă dǎ anŭ

rímsco vrémea lę-a fost țar gíŭu

[Spuneți numele de locuri din jurul satului.]

noi aŭŭcèa zŭcém ... lŭncǎ // cólęa lŭngǎ sat așǎ // lŭncǎ / potriveálǎ // ș-avém sat cólo ... ǎ ... mai la deal / parŭte / unde sînt ... tǎtárski dol // è! la vréme êic-a fost tǎtǎrŭ acólo-ŭ válę-àęa // ^{s-a} nǎsǎlŭt acólo / ș-a rǎmús așǎ ... butezát sǎtu tǎtárski dol // șŭ mai ŭncólo-avém bógi dol // únde avém noi pǎmînt mai mult acólo la bógi-dol // cǎ noi sîntém măgurénŭ // măgurèni ș-ácușa aŭ ... pǎmînt acólo / áma ... sǎ dúce la săptǎmîná / și-ș frîșește lúcro / șŭ p-úrmǎ vîne la sat //

[Adicǎ cum dumneavoastrǎ sunteți „măgureni”?]

... noi?!

[Da. De ce vi se spune „măgureni”?]

pǎ sîntém dǎ la măgurǎ⁴ //

[Care-i Măgura?]

aŭŭca-n dréptu la ... la ... cǎre sat erá aŭŭcèa / din rumînięa / dacǎ nu știŭ // [ɛ] d-àęa ne zŭcèe măgurénŭ / c-acólo ... jël s-a dus [k] mai nǎjŭnti s-a spus măgurǎ / cǎ dǎ êe a fos ... sǎtu pǎ un ... moğıl așǎ / măgurǎ d-àęa // acúșa jèste zǎgrǎjdèn // [ɛ] ășa-ŭ zŭcèe lŭ ... sǎtulŭŭ élŭŭia // d-àęa-ŭ zŭcèe măgurǎ // cǎ ... a fost pǎ un ... o visuêinǎ așǎ cǎre ... ŭ-a zis măgurǎ //

[Și satul ăsta Zagrajden cum se numea înainte?]

ășta al nóstru? gŭgènski mǎhǎlá //

[Zagrajden de unde s-a tras „bătul”...]

èmŭ [ɛ] ... zegrǎjdǎn s-a zŭs //

[Întotdeauna.]

⁴ Numele vechi al satului Zagrajden

tótdeáúna / ášá l-a pomenít ĵě^t/l // bítu-ášá ne-am pomenít cu ĵě^t/l // zagrájďán // ě! máğurá / a fost mai naińte // máğurá cá dă ěe el a fost acólo p-o ... p-o visoćiná care s-a zís máğura //

[Și pe urmă s-a numit Zagrajden?]

p-órmă...a vinít ĵ ě dĵn / s-a promenít acólo / pravítelstvo / [ε] cá l-a făcút zagrájďán //

[În ce sate se mai vorbește românește? Ce sate mai știi?]

să făcém baicát // ší-ŋ_crušovéntá ... ma_jumátáte crušovénu // crušovénu e ... šiĵe ší ĵeĵ rumínéște / áma sěa cá sátu mai ... p [k] jumátáte-ášá / nu ĵe ... sĵnt ší bulgárĵ cáre vorběște sámo bulgárește / ší rumínéște / e! peĵ s-a-ŋvátát cum vorběște aĵĵca / la noĵ ĵn_sat // ší-m_máğurá⁴/ ásta pĵ ... rumĵni / ší bulgárește //

[Și alt sat?]

și áltu sat / gĵgěnu léste și el jumátáte éste // să vorběște rumínéște //

[De ce-i spune satului Ghighen?]

i zĵce gĵgěnĵ cá ěe ... [ε] țárscoĵ ... rĵmsco vrěmeĵa le-a fost / țar gĵĵu / cĵn a fost la [r] la vlast atúně // a fost aĵĵca ... ĵ ... as_fost lă ... grăđĵte cólo unde ... sĵntĵ ... ocópkiĵ-ěleĵa? // n-ás_fòst // acólo éste ... ě! unde éste mára [k] mǒára // dă la ... la gĵgĵĵ⁵/ acólo a fost sátu .../ cam mutát ášá-ŋcòlo / jumátáte sátu acólo / ș-ă ... săpát răsćópki d-áleĵa // d-a scos acólo rázni ... mrámurĵ / nu šiĵu ěe p-acólo / kétri / reșĵvenite ĵn tot fělu / și i zĵce gĵgěnĵ // țar gĵĵu atúněša cĵn a fost la vrěmeĵa luĵ a adúsi ápa tǒcma dě la oréviță⁶ / pă gĵrěz // gĵgĵĵ //

[„Ghirezul” ce era?]

gĵgěru[k] gĵrězu éstě ... o stěnă da ... o meątră // zidĵtă ... cu kátră / cū túle d-áleĵa / ne ... nu să fărĵmă / și árĵ-ášá uĵ_canáĵ / sámo d-a mers ápa Pă el //

[Și ásta era împărat la Râm?]

erá împărátu la ... gĵĵu / țar gĵĵu // atúněa lă balgárĵa lă ... țarsc [k] pres [ε] na țar gĵĵu / atúněa ... a făcút gĵrěz-òsta / și a rămús lúmele ášá // țar gĵĵ/gu //

[Același]

fin

[Dumneata cu ce te-ai ocupat? Cu munca câmpului?]

cu múnĵa cĵmpuluĵ //

[Ce se pune aicea?]

[e]mi să púne grĵĵu // ší ȵorz / ší porúmbĵ / și a vrěme cĵn aĵ_foz_noĵ cás^tniět / am sāmánát línte / an_sāmánat fiĵ // fásúĵ / ... éte-ášá ěe / tǒate áleĵa punĵám //

⁵ Denumirea populară a satului Ghighen.

⁶ Nume topic.

[„Fii” ce este?]

fii_éste ... fîn // fîn áma éte-i zîcém fi_ / cû fáce sãmînt_aşá / téç / ca líntea

// şî noi_ernám vítele cu ęa //

[Care era munca la „fii”?]

la fi_ ... îl sãmănám / şî-l coseám cu coása // ca [ε] fîn // şî p_úrmă-l
treerám dă [r] dă sãmîntă / trăerám cû [ε] cu maşîna // cu tráctoru / cã cu êe erá
atúnê // ş-adunám sãmînta şî fînu ... îl punęám dă víte //

[Cum păstrați fânul iarna?]

îl făc_ám îñ_sãmălíc caré [ε] / îñ_sãmălíc zidít aşá ... / şî ... pocrăi_ít cu [r]
cu țigle // coperít // cu țigle şî / îl țîngám acólo //

[Nu-l țineai și afară?]

afără / rár cáre n_áveęa ... sãmălíc d_ála // îl țîngá afără / î ... făcút la / cum
fáce camárele dă [r] dă fîn //

[Cum făceai?]

fînu îl făc_ęaşá grămádă // cum o fi // [ε] şî lu_copereá iár cu tréstiie / cu
coçénî / cu êe ... aveęa //

[Și pe mijloc îi puneai ...]

nu le punęám nimíca pă mijlóc //

[Nu-i puneai un par?]

nú / nu punęám par // aşá // cã páro_ála sã dúce ápa / şî ... dúce túmna dîn
[k] la vále_aşá // şî_să údă //

[Și jos îl puneai pe pământ?]

jos punęám pă lémne //

[Și cum se chemau lemnele alea?]

făc_ám aşá ca tuskétă // rînduiám lémne pînă la vále / şî êerdác aşá .../
făc_ám mai_înált / dă ... nu sã [ε] erá aproápe dă pãmînt / cã putrezáște // [ε] áni
dîntîj / şî p_órmă loără sã facă sãmălíc_e // şî púnem îñ_sãmălíc_e // púnem //

[Îl aduceați cu căruța, da?]

cu căruța îl ... //

[Ca să încarcați căruța mult, cum pregăteți căruța, cum legați „fiul” pe
căruță?]

émi aşá ... ne suiám únu sus pă cã [k] ş_áltu dă-l jos // şî-l călcám / îl
punęám / şî-n úrmă-l legám cu fûni_ile // cît poáte dc / nú mult // ca să-s_fac beleá
pă drum / sã ... fac aváre // şî ... aduc_ám o [d]átă / dă dóo orí zúya / kar mai_ mult
dimineáță cã z_íc_éá e mai_răcoáre-atúnê_ / éste-n_ú_ors // pă zădúy / sã fărîmă //

[Același]

an_treerá_şî cu cai

[Nu se treiera cu cai?]

an_treerá_şî cu cai //

[Cum se treiera cu cai?]

făc_ám_u ... băţ_ám ũ ... u_ň_rost / máre // um_păr / îm_mil'ócu ...
armánulu_şî // şî rásfirám ... êe éste / méi_ / secárăli / fiili / êe éste sã ... / áęa acólo //

și loam ... cu calu-ola acólo // și-l goneám // pân cîn vostenęám // mai ne opręam /
mai ne odineám // p-úrmă iăr încépem mai obrátno // întorcęám // și treerám //
[Mai făceai și la vânt?]

ē! îl făcęám la vînt / da cū! // cu ... cu cófele / il vînturám în vînt // și ... il
strîngęám alátur! / mai punęám ș-áltu armán / ș-așá ne căzneám // nói mai mult an-
treerát méi / și fiili și ástea / lintile / secárele [ε] an-treerát cu mașína // după ce
m-am făcút ęo dē / ei bătîrni-ėja mai naińte / ē-a făcút / dacá nu știu // ș-ėja a treerát
așá cu cáji // cum spuı tu //

[Da' linteá asta, cum e munca la linte?]

línte?! línteá o tre [k] o sãmánám ... pástă mart mėsăt // ē ... la dvásii i
ftóri márti / începęám dă sãmánám // și ia ... / sã fáce mai naińte / sã c^{oá} [k] cręște
/ și sã coáce [ε] inaińteá gríuli // ș-o coseám / cu coásele / ș-o strîngęám la ...
grămád-așá / ș-o treerám cu mașína // ș-o dam în vînt / ęa [ε] atúncęa ęa^rá și veácă
/ cã cîn nu m-am făcút⁷ ęo // veácă / [ε] la veácă și / o vînturá frumós //
și...puneám în ambár / și p-úrm-o vindęám // la dirjávă //

[Același]

la ajún, sîntoádere [și] zerezánu

[Când erai mic cu ce umblau copii la Crăciun?]

copiı?! ... / ne-ņcáltám ĩ_ogéle // e! ęo m-am ĩncáltát / ș-am ũmblá_ș-ęo
lă [r] la ajún // ne-ņcáltám ĩ [ε] ogéle / pantalóni dă șáic așá / și puneám o cãcúlă-ņ-
cap / și loam și o trestúťá la spináre cólęa la úmere // ș-ű_ćirlíg ... práćcă / așá
lúngă / uņ_cri [k] / o cúcă / dă făcęám / de-ņșirám ... coláci pá ęa // și n-erá drag cã
lerán_tinăr atúnē și / și umblám / și n-erá [ε] drag în toáte zille sã fie ajun / în toáte
zille umblám // áma! bag sáma o dátă // ĩntre ũ_an //

[Ce vorbe spuneau copiii?]

cîntă care ce știie // ca^{re} cîntă p-acólo [ε] / nú mai țiu mínte /

[Românește cînta.]

rumînește și / nói lumînește cîntám / și ... cã bulgăreștele ... știęá mai mul-
bătîrni-ėja // ... care mai ... bătîrn așá mai știęá čeváš / ieı [ε] iar cã vorbę
rumînește / áma a-ņvătát și vórbe d-áleęa / bulgăreștile //

[Bulgarii tot așá umblau de ajun?]

ieı?! mai puțin ũmblă / dăcît noi / noi umblám ajića / maláu-asta a noástră
éste mai ... / rumînească // și mai mult umblám //

⁷ Are sensul „m-am născut”.

[Da' la Bobotează era vreun obicei?]

ă?! la bobotează .../ înșeam lă ... la ploștăt acolo // pópa cîntá acólo și .../
p-úrmă lă [r] la mărghină / slobodeá uŋ _gurguét // dă ... să váz-acó^lcum ei .../
cum le erá adétu // și plezneá după ičl dă ... dă-l ímpușcă //

[De ce?]

să-l prînză // éte ca obiçáj așá a fost_î ... / învătu lui /

[Nu ști de ce se face așa?]

nu știu dă êe să făcěá // vodíțle-atúnčěa .../ la bobotează .../ să strîngěá
acólo sátu_tot dă loá ápă // unde-a cîntá_pópa //

[Nu se arunca crucea în apă?]

nu-o arucá // ajiča o-arucám în íscru⁸// íscru éste ... la ... péstdesăt dă
métár // cînzáj_dă métre-_i culěá // și să dučěá la íscru / care êere să să scálde acólo
dă păstă ęárnă // dă s-arucă_ápă //

[Cu caii cum era?]

cū cájì la sîntóá [k] la sîntóáderì //

[Cum era la „Sântoader” cu caii?]

émi ... drěęáj cálu bîne / íl [k] te sučáj pă iet / și te dččaj de-_i făcěáj coșije
// care ... aveá mai bunì cai / mai arnítì / înșeam mai naiînte / [e] făcěám coșie // la
sîntóáderē //

[Cum făceați „coșie”?]

coșieá?! ajičea cîn țiu jo mínte .../ lúnc-ásta ... erá sfobótnă // sámó pájiște
dă [r] dă uoi / și dă ... vîte // și păstă ęárnă ... la sîntóáderì / fiječáre ij_dreęěá cálu
/ și să-ŋcálecá / și înșeam acólo la ... la ... lúncă // și mergěám eì! ŋcóló-așá dă la
... jumătáțea lúnci mai ŋcóló .../ est [k] erá opredelit unde să fie d-ajiča ... pîn_de
cólo a mărghină / să slobóade dă să făce coșija //

[La ce-i spui „coșie”?]

coșije éste la unde fúęe cájì //

[VII] cîn fug cájì // să zîce coșije // la áęa să zîce coșije // cájì unde ... care

[La locul pe unde fug caii?]

nu / sámá ásta că unde fug cájì //

[VII] și lócu // únde éma..cîn cálu dă fúęe să zîce coșije // coșije // cálu
fúęe / coșije //

ș-acólo ierá cümisiie / mai ... oámenì mai bătîrni / mai ásta / dă ... çată
fiječáre ... la cîtă vréme să dúče cálu-acó^lo // și care erá mai naiînte / i puněá ...
acó^lo ... dă-i da prémeje / i da ... nagrădă //

⁸ Vezi nota 3.

[Era parcă și o sărbătoare la vie în februarie?]
zcrezânu?!

[VII] nu zerezânu // lăsă zerezânu ȝa-ntreabă și dă ... cum i să zicēă cîn
alergă căii dă inșeam lă ... tūdăriță // atunĉl la sînțoaderl / la tudărîță...să făce
coșije / cu călu // la tūdăriță //

nu ia întreabă cum să..zărczânu / émi zărezânu / noi la zărezân ne dūcām
... la vije //

[VII] la pătrusprêĉ // la pătrusprêĉe ...

fevrurăre

[VII] fevrurări ... zerezân // la pătrusprêĉe //

[Cum se făcea?]

émi tót uámeni inșeam ...

[VII] io o să șáz / o să șáz / o să mă duc să mai bírcii acólo⁹// áĝa // io o să
șáz / să mai vorbím / of! o să șáz //

to! qámeni să gâteá

[VII] tai găjínă

púiu [ε] cu ĉ-o fi / acólo cu kila dă vin / mai mult care cît áre / și iésă la
vije dă făce ... dă-nĉărcă vija // dă táe

[VII] dă táe // táe o príĉcă // dă la vije / ō áĝa / ș-o púne la spináre / și vîne
dă la zărezân // ma să dúĉe cu găjínă / cu ásta / și vîne dă la zărezân // d-acólo¹⁰ // și
... múzicá / múzicá p-aiĉa și .../ dau ásta / cu múzicá // da // [...]

ș-aiĉ ĩn sat cîntá múzica // ĩntîlnĝá p-áĝa care vîne dă cólo //

[VII] puĉ príĉca lă spⁱ [ε] íĉi / o făĉl lă așá / o zgănēșt! / ō ásta / ș-o puĉ la
spiiĉl / și iei trășĉa ... la

uŃkáșu nóstru erá [ε] iniĉiátor la treáb-ásta // ș-acólo la vije ... să strîngēă
tuó! / ș-el gâteá / nu iĉt! / d-émi ... / iĉl ș-opredĝá om care gátēște / áma acólo ... la
viĉ / únde ĉe ... făĉă corbán // corbán la vije //

[VII] corbán / și táē ...

acólo

[VII] o qáe

mása dă mánĉcá / beáú / și d-acólo pleăcă pĉn_zăpádă / și să tăvălēsc care
p-únde vrea //

[VII] pleăcă pĉn_zăpádă / și fac zărezânu acóto // corbán //

[Se mai făcea și altă dată? Sau numai atunci?]

⁹ Avea mâncarea pe foc și trebuia să se mai ducă să mestece în cratiță.

[VII] nū / la zerezán sã fãcĕá //

émi fãcĕá uŋkáŝi ŝi încõáce pã la sfint İilije fãcĕá //

[Aceiaŝi]

fãcĕá dã ploáe

[VIII] sféti ilije fãcĕá dã ... dã ploáe //

[Cum?]

corbán sã ... plóo // cînd erã uscãturã cĕvã / fãcĕá corbán / cã dácã fãcĕá

corbán o sã plóuã sã ... / ŝi fodãtã fãcĕá corbán ŝĭ dã cîm _bãtĕá kãtrã // fãcĕá

corbán sã nu mai bãtã kãtrã / cã dã cĕ ...

[Fetele ce făceau ca să plouă, fetițele mici? Când erai dumneata fată?]

émi

[VIII] sã jucã dã ... peperúdele /

peperúde sã jucã ... [!]

[VIII] sã udã pã ĭiĕa sã fãcĕa

arucã ápã / cã sã ploãĕ / sã fie ploãĕã //

[Nu făceau și niște păpuși de lut?]

ŝĭ pãpúŝĭ cã ...

[Cum era cu păpușa, cum făceau? Dumneata ai făcut când erai mică?]

ãĕa erã cu bójĭ // cu bojĭ áŝã / peperúdã // te facĭ pepérúdã cu bojĭ / ŝĭ

ț-arucã ápã pã tĭnĭ // arucã ápã cã ... sã fiĭe ploãĕã //

[Cum cânta?]

nu mai / nu poŝ_ sã mai ásta / daj bóje [!] pã bulgãréŝte // „daj bóje ... dăŝ

└ daj bóje dăŝ”└ s-arugã „daj bóje dăŝ^d”// s-arugã la dómnu // dómnu dã [ε] ploãĕa

// ŝ-arucã ápã pã ...

[Da' o păpușã așã de lut pe care o aruncãu pe apă?]

e pãĭ / émi fãcĕá micãc / fãcĕá // fãcĕá ŝĭ pãpúŝã / ŝĭ sã fãcĕá ŝĭ ... ʌóm //

muiĕre // care ásta / ŝi punĕã bojĭ áŝã / ŝĭ sã_ fãcĕã //

[Cum o numeai păpușa aea?]

[VIII] cùm o butezĕái /

a pĕĭ ... cum ĭi bótozĕái?! a ... cum [r] cum zĭcĕám? „daj bóje dăŝ^d”└ áma

pãpúŝĭ ... / cuŋ_ sã vã spuĭ ĭo ... / te rugãĭ la dómnu // te rugãĭ la dómnu / ĭo pã

bulgãréŝte / a [ε] a „dã doámne ploãĕ” / ŝi te rogãĭ la dómnu cu pãpúŝã // cu pãpúŝã

te rugãĭ la dómnu // „dã doámne ploãĕ” ŝĭ / te roĝ acólo // ŝĭ te fãcĕái peperúdã cu

bojĭ cu-a[εa] ŝĭ ț-arucã ... jucãĭ // jucãĭ / ŝĭ te rugãĭ la dómnu / sã đĕã dómnu ... / sã

nu mai puî la péccă¹⁰// pusáî dă cartófi / a niţáluş ćlórbă să fac¹¹// şî ... ásta e // şî
jáca ... aşá erá / trádîţîęa-naînte // tradîţîa ăreă frumóasă înaînte // î ... ş-acúşa
o-nćepúrá îár // acúşa îáră o-nćepúrá / éte pă tilivízie ... / pîn nu zîće ... „dómnu”
... nu să ásta / „daî bóje / bóje a rábută” / ásta tót pomenesc // măcár că sînt învăţáţî
/ şî áma să-ntóársără cîn ... íacă cătăm tilivízia // sára //

anġelína sfetánova marínuva
am şáptezăşîtrèî dă anî

[Date despre subiect]

[Cum te cheamă?]

io mă kámă gína //

[De la ce vine Ghina?]

gína ... áma pă pasăpórt / înv_zíc anġelína // anġelína / pă pasă //

[Şi mai cum?]

anġelína sfetánova marínuva // pă pasăpórt // ş-amíntereă înv_zîće gína
spásuva petróva // pă ... făr dă pasăpórt // cu dóuă iminále // će ... će maę-o fî cîn
n-a venî_păsăpórtu î ... savét // primáriju a-ntrebát pă uġkáşu ... „nevásta ta ş-a
polućít paspórtu?” ćícă „n-a polućít”// a ... tát-al meų e flóreă // şă îeî atúnćeă
vláşco / şî n-a vrut să zícă ... flóreă // nić sfétco / [ε] d-ája mă zíc svetánovă //
anġelínă ŧvetánovă marínuva / că ... n-á vrut primáriju ... că éste vláşco // flóreă ę
vláşcu // a îo ... / fráti-mjo cum a apucát că flóreă // génću flórev toćilov // áma îo
am [k] m-a scris ŧvetcóva // şî cîn primáriju ćícă a vinít ş-a zís_î ... cîn a-ntrebát
uġkáşu / „ia a polućít” ćícă „pasapórtu”// „n-á polućít” // „îéste un pasapórt”
ćícă-„n savét”// că dacă zîćeă flóreă îl ştie toată lúmęa // áma ŧvetcu // ŧvetcu vláşco
/ ş-acúşa nu mai e vláşco / nu mai e să ştiġ ... o sută dă ... dă imî [k] dă límbe //

[Pe mama cum a chemat-o?]

gîta //

[Şi pe „baba”?]

pă ... a ...

[Pe „baba” dumitale?]

a bába / cáre-acúşa

[A mamei şî a lui „tita”?]

ă ... bába gęńca // gęńca / a mámi mele / e gęńca //

[Şi a lui tata?]

¹⁰ Se adresează bărbatului ei, informatorul Ispas Petrov Mărinov [τ VIII], care s-a dus la bucătărie.

¹¹ Ne informează ce găteşte şi apoi continuă relatarea.

a lu títa ... bába ìlîḗána // ilḗána // ìlîḗána a lû títa //

[Știu românește?]

știḗă / rumîní / noḗ sîntém rumîní // ă ... uḗkáșu dă ășṭea ... ále ḡḡambágu /
dă ne zîcem // sîḡ dă lă măgură¹² // dă la măgură // ieḗ sîn măgurḗan // rumîní /
sînt rumîní // noḗ sîntém rumîní // șî ... d-áea ... ála iáca m-a pocăstít să nu ... [ε]
șî-ḡcḡáce nu mă știe níminí cā sînt ęo ṽetcvóva // ieḗ știe flóreḡa // áma nū ... dacā
m-a scris pā pasapórt așá / ácușá am[a] întălésără áli dóna¹³ / mă știe cā ... aḡḡelínă
ṽetcvóva // marínuva //

[Dona cine e?]

dóna a-ḡvătát cu fetele méle // d-áea ęa aḗiċa a doprít la míne // nóḗ ḡ-avém
mult cu dóna // mult ḡ-avém cu dóna cā ... / dóna-ḡvătă cū a măręa / cáre éste ęa e
d-o sāmă // cu dóna // ċitireșċe feortă gudínă // iḡ ḡḡíḡí¹⁴ scḡaseră ... ḡimnázęa //

[Aceași]

ḡiḡsurle la rumîní

[Câte „ginsuri” sunt aici la „rumâni”?]

a ... émi ... acúșá ḡiḡsurle la rumîní / áli ... máma męa dă la bulgári //
máma // éste dă la lelíșco / dă la bulgári //

[Bulgăroaică?]

bulgărḡáică //

[Da' știa românește?]

viní șî să-ḡvătă rumînéște // vorbeá rumînéște // bába ḡiṭa vorbeá rumînéște
// máma męa dă la bulgári // șî táta n-éste rumîń // bútu męu / bútu ársu ... éste dă
la măgură¹² // șî s-a mutát aḗiċa cā acólo la măgură i-a-necát ... dúnăręa //... șî s-a
mutát aḗiċ / șî ăstă a lu ... uḗkáșu / bútu ... șî iel dă la măgur-a vinit / ș-ăḗ mjeḗ a
vinit dă la măgură // dă s-a primestít aḗiċă la malá / dă s-a mutát la malá //

[Mulți au venit aici de la Măgura?]

ș-a ... î ... ásta // ... viníră cîṭi / cîtevā căș // nu viníră mulți // cît să... ășṭia
únī / șî cólo / á be! tréḗ-pàtru căși // a vinit da la ... măgur-aḗiċ //

[Care sunt „ginsurile”? Cum îi chema?]

ășṭea sînt ále ḡirleḡa // ășṭea cólęa // șî áęa sînt alē ... ī ... tódēr petróf / i să
zîċe // la ... ále moș pétre ḡergína // moș pétre ḡergína să zîċe el // șî noḗ cólo ne

¹² Vezi nota 4.

¹³ Se referă la funcționara de la Primărie care ne-a adus în casa informatoarei.

¹⁴ Vezi nota 5.

zîcem ale toçilo // unde sînt ęo // unde sînt ale toçila // ęinț așá nę-am ... / dă nę-am mutát d-acólo cã ... / i-a-necát ploăea io^u ...

[Unde este Măgura?]

păi măgura ęóțę-o ... iņcôáce este // dă la nicó [k] cam ... pi íc-așá este ęa // este ęígíiu / șí p-úrmă-i măgura // as_trecút voi piņ_ęígíi // așá // șí-iņcólo te duc iņspre dúnăre / áęa-e măgúra // iņcólo iņspre rumíńia //

[Câți ani ai?]

am ... ęo sînt dvăisi trétá godínă // am sédem desét șí cîți vînc?! //

[Pe românește.]

am șaptezăc șí ... dvăise tréta î ... dóozășitrèi de ... aní // dóozășitrèi an sînt rodítá / am șaptezășitrèi dă aní //

[Mulți înainte. Și școală cât ai făcut?]

ă ... a șcôal-am munát tréti clă [k] ā trei // múnái a dă pátru / șí p-úrmă mai munái iņcã trei // trei // cã n-áveam șcôală / aiíca n-áveam șcôală^{noi} // aiíca n-ávem șcôală // șí ... trébuęá sã mă duc la ęígíi // ș-am scos áma aiíc // iņ_sat // iņ_ęígíi este ęimnázle //

[Acceași]

lăsátu séculi

[Ce se făcea la Lăsatul Secului?]

a lăsátu séculi ... a loam / șí î ... ișjá pá [ε] ișęá pá deal // șí zđerá / zđerá acólo ... cãre nu jerá iņsurát il lo șí-l spuņęá p-acólo / cã nu ie-ņsurátí / făcęám floc // făcęám foc í ... ișján_la drum / șí făcęám floc // [ε] ocolęám piņgă floc^u // piņgă fóc ocolęám // piņgă foc ocolęám șí / dacă crá founu nęsurát / bătîrm / iel ia șí fáce î ... „áu_ău! ce ț-e máre / ce ț-ă_ă! / nę-a ieșít uņ_cocęán dă varză / sã-l rozáză ... fát-ăęa care nu e mărítată / șí_cu băęátu care nu-i iņsurát” // șí zđerám // care [ε] ásta // í ... c-așá sã zđerá atúnć // „ce ț-ă máre ce ț-ă ... nę-a ieșít uņ_cocęán dă varză / sã-l rozáză” / de_erá úna marúta ále nișcă / áęa to_zîcęá / „ăo_să vă dau iņ judícátă” // [!] șí founu care nu-i iņsurát / il spuņęai șí p-ála // mult tradițę-așá / mult tradițę / frumóásă eręá //

[Se mutau și porțile?]

dă / mult frumóásă tradițię lęręá șí / cîn ... dă ne plecám la lúcrú / plecám șí noi plecám cu cãrúta // áma acúșá úna ... vorbíi aiíca dîń ... / nu știu / aiíc dîńtr-uņ_sat pléveņscu // spúsă cum ... ne suęám pá o [ε] dvanái / trijńáite jenine / suęám iņ_cărúta șí uņkășu eręá cãrútarú // șí noi ne suęám / șí ne ducęám ... nu trátore / nu nimíc // șí n-arícá / așá la mîńă / seęerám // seęerám la mîńă / șí loái postátá-ntręágă / șí sécer // șí care mai [r] mai-m_máręiní męręe mai naįinte / ma ásta-m_mijlóc véde zórų // cã eręám po trísét / trėjzăj_dă iņșí eręám ... iņ zvenó //

șî el erǎ zvenovód // uŋkáșu // zvenovód ... erǎ // ș-láca ārǎm tréizǎj_dǎ ĩnșî //
álta fáce ... lègǎtúrî // cǎ sǎ legǎm znópu / fáce legǎtúrî cǎ sǎ legǎm znópu șî tu cu
coǎsa ț-arúclî / șî legî ... / ș-arúclî znópu dupǎ tînj // așá aġm ásta // nu e ca acúș /
treerám noǎpțea / sǎ dućǎ mașîna / nu erǎ combájnǎ / sǎ dućǎ mașîna șî treerám
noǎpțea // ne ... / șî dimineǎta ne sculám șî ne dućǎm la cînipǎ // șî cáre nu s-o
dúce-n noǎpțea sǎ tréere ... / míjne nu-l ĩa la cînipǎ // nu-l vor la cînipǎ sǎ dúcǎ //
múlt așá // zór am vǎzútî / áma ĩaca ... acúșa pénsiile / a uŋkáșu ș-a meǎ sînt búnc /
cǎ dǎ ce am fost țena trúd na rávnǎ tot / trudit / ĩel a fost tot d-ála zvenovót // dǎ-
strigǎ // dǎ-ĭ strigǎ // ĩerǎ brigadíru / șî ĩel zvenovódu // șî sǎ dúce șî-ĭ strigǎ /
plecám cu cǎrúțele lǎ la lúcru // vineám d-acólo //

[Aceeași]

la simțî [șî] la irimíje //

[La „Simți” ce făceați?]

la simțî făcǎm colácî // șî colác-ǎ i facî așá gî t // facî pitișoára / șî
p-úrmǎ-ĭ facî gî așá // șî p-úrmǎ ĩeĭ o țávǎ // ĩeĭ o țávǎ șî ... așá gǎuréstî colác-
òla / ĩ ĩ facî pǎ mijlóc // așá făcǎm // éte-așá¹⁵ / ș-ácușá ... nu-m uĭt ĩo tradițe-
ǎca / tot ĩm _ fac álea // colác-ǎ // li zícem colác / éle sîn _ pitișoáre-așá / ma sámǎ cǎ-
lungéștî așá / șî-ĭ facî gî áhǎ // faș _ cap // p-úrmǎ ĩau țáva / șî ĩmboldeám așá / șî
facî la simțî // așá ne făcǎm la simțî //

[Nu se afuma casa? Când se afuma casa?]

lǎ irimíje // la cétímájsti mai // la irimíje // la irímíje atúnclî / loam dǎ șǎrpî
// ș-afumám cása dǎ șǎrpî // la irimíje la cétímájstj // mai / cáre [r] cáre lúnǎ vine
májú? // cum sǎ vi-l spuĭ / lúna care ...? ǎnúǎre / febróare / márt / apríl / mai / a
cînc // cînc / la pátrusprèce máju atúnćǎ făcǎm / erǎ múzicǎ la márgînl / ne
dućǎm la múzicǎ acolo //

[Aceeași]

la joimárî

[La „Joimari” ce se făcea?]

la joimárî ĩár făcǎm colácî / șî umblǎ copĭji // sǎ strîngǎ bǎcǎti / cî ... șî
umblǎ // cū trestúțele șî cu ... pári // cu cômágeleĭ // cu cômágele șî cū trestúțele șî //

¹⁵ Gest.

tú-ț făcșăj coláci / dai [ε] / atúnčša stotínčl eréá // dai fuņ_fraņ^c/ dai colácu / să duc
șl la álta căse /

[Da' pentru morți ce se făcea?]

píntru mort_ı ... făc_ı / te dučl la mormínțl // șl ... făc_ı ... colác /
țl-mpărtăștl // acólo / dacă te dučl la mormínțl împărtăștl / cîn vıl [ε] / cîn te-n [r]
te-ntórc dă la mormínțl iej și-mpărtăștl // pă care întilnéștl // fkerbl grıu / řs_fáčl ...
p-acólo fo biscúidă čevășca / ț-ej [řl ıci] și řl-mpărtăștl / pă căre întilnéștl /
řl-mpărtăștl // cîn vii dă la mormínțl // da //

[Nu faci și focuri să dai pe apă?]

dai pă apă ... la ... la á dă trei zı // la a dă trei zı să făcșe-așá //

[La pomană.]

pománă făcl / mă ... pomána o făc_ı / tai áșțea ... aiřca măgureni_čșțea ai
nóștrı / soáčră-meă / faș_pomána / á_fáč_ı_pomána cu múzică // á áșțea // cu mu^Z
[k] că ș-a făcút_ı pománă dă vii // nū [ε] ásta // dă vii // ș-a dat țóale / řl-ș fac
pománă // řl_dă țóale / țóaleș-așá ... púse / řl le dai // dă vii // ála / a lu unkáșu
máma řl táta // ș-a făcút așá pománă / dă vije // dă-j_dă țóale / řl ... c-a cıntát
múzica / řl strńnge lúme /

[Aceeși]

după če-a murít

[Ai spus că la trei zile se dă așa pe apă. Când la trei zile? După ce a
murit?]

după če-a murít // după če a murít_ı / iej řl ... spelł čevășca // dai pă apă //
șl făcl prńzı // prńzı să zıče acólo de / s_fáčl prńzı // řl p_úrmă încépl / ... la ...
trei săptámínł // iar așá řl făcl / řl pă úrmă la pátruzáj_dă zıle / éste a mai gręa // a
mai gręa ... á ... áęa ... polágaņ-áęa dă să zıče a mai gręa prńzı // prńzı ál mai
gręu c la pátruzáj_dă zıle // dacă vrei dáı țóale / lu cárc țe-a scáldát / te scáldă trei
inșl // řl iej / řl dai la ... / řl dai lu fięcäre la pátruzáj_dă zıle / părúť / orł strákină //
orł čevá dă ... / če-s_cúmperł tu aęa acó / če vrei // řs_cúmperł părúťu / řs_
cúmperł strákinł / řs_cúmperł ... dai lu ást-așá / ř ... língurá cū ... řņ_strákină / lu
áltu dai părúť cu vin / împărtăștl // la pátru [k] să ai pátruzájł_dă ... dă socotélł //
dă strákinł / řl dă părúťł / řl dă / să ai tu pátruzájł_dă ... lucrárł d-aco|q //

[Apă se cară la mort?]

cără // să cără //

[Cine cară?]

á apă să cără / á ... cíte zıle? cíte [r] cíte cóbliťl / să cără // să cără / řl
p_úrmă te dučl ș-o slobózł la íscru⁷// o dai la íscru // apă // ř ... cu muı[k] fáta [r]

făta că_dúci // nēmăritată // fāta / lēi āpa / și te duči la iscu / cu ęă // și o slobóz! //
pă iscu // acólo / cum s-a ... tāmú / și ... slobóz! // cu fāta / și-i dai fēti ... ă ... [ε]
d-ăștia ... î ... mărĝelĭ // mărĝele va sã ai // i dai fēti-ęea / care ... s_cără apă // și
cîte pátruzăj_dă ... cóbliți / pátruzăj_dă cóbliți // dacã nu poate într-o zî / le cărã
... mai multe zîle // ălea pátruzăj_dă ... / erã cóbliți înaîntĭ // cóblița o puĭ la
spinãre / și duči /

[La cine cãrau fetele apã?]

lã ... unde le plãcĕă / la care cãsã / dacã gãșeă fo muiere la çişmeă / i loã ...
cófa / și i dučĕă acãsã / ș-o ... iș făce socotęala acólo lã [r] / lã cîte cóbliți sint // cã
ęa-ntr-o zî nu poate ălea / sã cóblițele toate sã le cãre // émi le dúce / mai ... / dacã
vine fo muiere / cã atunca ĭereă la çişmeă //

[Aceeși]

strigói

cãre s-ã nãscútu ... cu kípã // cu cãitã / cu cãitã sã zîcĕă' // care s-a nãscút
... ă ... il știie máma / și ... cîn moãre il gãurești // mórți il gãurește / cã di çe sã nu
sã făcã strigói // înaînte mülť cîcã s-a făcútu strigói // l-a clopãnit pã ... pã ásta / și s-a
făcút strigói // a ... care s-a nãscút cu cãitã / cu ... kípã // cum nalí mã-ntãlégĭ // așã
cu ... kípã // ă ... și-l ĩa și-l gãurește // mã-sa-ĭ spúne / „ete copilu s-a nãscútu
cũ ásta” / și cîn moãre ... il știie cã ęa a spus / și-l gãurește cu ac / il gãurește im_burtã //
[Și în „tron” mai puneau ceva, un fier, un ...?]

púne // punęã cuțit / punęãu ... púne apă // púnĕ ... stéclã cu-apã / punęã ...
stéclã cu vin / púnĕ képtinu care l-a ... da ... s-a keptenát / toate ăn tron // trestúťã
// púne socotélil-éșteã // sãpunu cãre mórto ... dã l-ai scãldát / ș-ála ... sã púnĕ
acóto // ... ĩ_ásta // sã púnĕ într-un trestút // și le puĭ acólo la mort // socotélil-ęlea
le puĭ la mort acólo //

[S-a-ntãmplat sã vinã strigoii?]

s-a-ntimplát // s-a-ntimplátĭ spunęã bĭta / a meã / bĭta // spunęã // c-a
clopãnit / cam ásta / am ... spunęã áli bĭta cã s-a făcútu strigói // a fost strigói // așã
s-a făcút //

[Și ce făcea strigoii?]

a lupãnit / cĭcã ... î ... a tropãnit așã / a tropãni [k] s-a ... e! fuĝirã / o cãsã
fuĝi dĭm ... mărĝina sãtuli // fuĝi o cãsã // a be! s-a dus și dĭn savét / oãmin! / s-a
dus / a! vez úrlã o cĕvãșca / dučĕște / úrlã // trópæ / și fuĝirã / oãmin-ęia vinirã im_
mărĝina sãtulĭ / cãsa cãre éste-m_mãrĝinĭ / fuĝirã d-acólo / și_vinirã ... / înaînte

múl_s-a ivít așá socotélí // mült s-a ... a fost // strigóí ... // áma tot așá d-ăștia cu
câiță / cu mrăjă dă s-a născút // șí nu l-a găurít / ċică și s-a făcú_strigóí //

[Aceeași]

ursítŭórí

[Bătrânii tot așa spuneau că erau fete care cântau pe sus? Și că nu e bine să vorbești noaptea dacă le întâlnești?]

íémī ș-áleă ... ursătŭórí // le zícċá că sînt ursátórí // trei fí/ trei ursítórí / și
cîn să năște copílu ... léle ċică a vinít* / și atúnċċa țe-a ... sorocít // íel / copílu-òla /
urisniti / ursítŭórí // așá noi zícċám / ursítórí / ș-áleă vîne și te bărățcăză // [ε] ċe
jivótu ċe spun / íċle te ur [ε] ursítóáreă // că íaca cîn vorbéstí așá cu ċinevá zícċe /
așá m-a ursát așá sînt ursátă // ursátă / ursítórí / de la tritínite vîne ċică ursítórí / tu
le puí acólo ... cîn_î / nășteám / așá dă ... nășteám / puí pă măsă / le puí vin / puí
turtișóără / puí ásta / c-o să víie ursítórí_jí // la trij [k] la a dă trei zíá // nevásta căre

năște // c-acúșa-l năște păn áleă / atúnċċa-l nășteám ... acásă //

[Dumneata ai născut acasă?]

acásă // acásă // acás-am născút //

[Singură sau cum?]

ápăí an_strigát k-lerá o bábă // bába floáreă / și trecúí dă la lúcrú / și strígáí
pă bába / ș-o adusáí acásă // bába // am adús-o acásă / d-an_născút // și ... ċaca /
ia-s_táe ... [ε] lócu / tí-l_ia / și-s_táje buricu ... copíluli / íl legá / și plecá / íl
scăldá / și ... moáșa sátulúí i zícċám // ía íerá moáșa sátulúí //

[Și locul ăla ce făceai cu el?]

ā ... l-îngropáí // íl mánáí / l-îngropáí lócu // ... îngropáí lócu-òla căre ...
ásta // ș-acúșa nu mai ... cam muréă copííí atúnċ // că dă ċe ... le tăċă burícu / sígur
cum ... ráscă cū ... necístíje ē ... nojíta // că muls_copíí atúnċċa „ē” ċică „s-a
otrăvít” // ursátórí le l-a luat // áma ... ș-umblá ... nu e nevástă să nu-í fí murít
copílo-atúnċ // l-a... pínă să năște / pă săptámină / și moáre // znaċí íel să fáċe
înfċċċe // dîn ... / tăetúrá //

[Da' ce boli aveau copiii înainte și cum îi vindecau, pentru că nu erau doctori ca acuma. Pe la babe se duceau.]

pe la bábé // í te duċċáí / la fermecătóáre te duċċáí / te duċċáí íerá vra [k]
aíċca vrájítoáre / și ís_făċċă ... át_dăscíntă ... / í ... or că ċe să ... / pă ċinevá că să-l
ásta / nu țe-a luat / dă țe-ai umblát fátă cu íel / și n-a luat / te duċċáí la bábé să-s_
făċă ... férmeċe // férmeċe să-tí ... să_z_dăscínte // să-z_dăscínte /... și tu í-o
arúċí / í_ŭobór că ... să-í făċ_í ... férmiċí // așá erá dc múltă ...

[Da' ce boli aveau copiii mici?]

muls_copii_păn_să făcă săptămîna mureá //

[Nu mureau, da' se îmbolnăveau. Era o boală de la care rămânea semn.]

ăla creá ... șarcă // bubát // ăla eréá bubát^u// dă bubátu-ôla ... î sâpă ...

rămúne cu sémne / copíi / bubátu / nu-ndrugám línă / nu făcém / țineám cîn
copíi mi sâ bubá / nú ... fkerbeám fásuj / nū ... post nărávut așá ... nū / țineám dă
bubát^u // țineám mult dă bubát // muérea care copílu / dă ni s-a bubát copílu nu .../
țineám dă bubát // ăla erá bubátu //

[Și alte boli?]

ăla ... álte bolí și ce ereá / ereá ...

[Cu roșu așa, pe burtă.]

émi / lel erá bubátu //

[Mai era și altul, care „nu săpa”.]

ástalánta cum lereá / ce? cum? červénčá jerá? červénčá erá // ca cum i zícěá

luí be! așá dă [r] dă sâ ásta // áPí_červénčá-í zícěá // červénčá-í zícěá / roșátă .../
roșátă // nu roșátă // roșátă-í zícěám // kar pă bulgărește červénčá / roșátă-í zícěám /
dă ... sâ-í ásta //

[Cât era femeia „grea”, „încărcată”, cum i spuneți?]

așá de ... cu búrtă / cu burtă /

[Ca să nu iasă copilul urât sau fără mână, fără picior, ce nu avea voie să
facă o femeie. Avea voie să stea pe prag?]

ă ... ce voe mai ásta // fké-meá ásta míca ... ă a venit_í ... sócru-so / și ęa
a mîncát / a mîncát čevășca / și ... șoric mai ... / că d-ásta dă dă la porc ... șoríj
d-ăla // ș-a mîncát / și p-órmă ce să făcă / și_ęa a pus mín-așá¹⁵ / í-a íșít lu
băęátu-așá // ajič așá áre bélic // áre bélec / k_je^rá cu búrtí // búrtă / cu búrtă

[Și ce arc băiatul aici?]

ajič băęátu arc bélec // băęátu nóstru ajiča cum a făcút ęa așá // d-a făcút ...
șoricú i l-a pus ajiča // áre așá ... cum sâ zícě luí ... bélec pă bulgărește de áma /
cum sâ zícě / sémn // áre semn / semn ajiča ... așá ... párcă áęa șoricú / cum éste /
cum e șoricú pus / ía așá a făcút cu mína / ș-ajiča băęátu .../ a be! jáca cam fáce el
așá / a fost încărcátă //

[Aceeși]

GHIGHEN

rumînește știu ... dămúlt

[De unde știți românește?]

ă ... rumînește știu ... dămúlt //

[Mama știa românește?]

a meș?! știă / da //

[Și „baba”?]

bába ... ęa a știęatî ... întăléęî // a ... d-acólo-ęęoáęe / noi nu mai știm rumînește // copîi noștri nu știu rumînește // dă ęe noi nu sîntem^m romîni / a vręęa túrcului / fięcă [ę] dumņęavoástră-ntrebătî / vręęa túrcului / bulgăre-a fuțî în rumînea // să scăpe dă turc // și dup-ăęa să-ntórc îndărăt // dăpă zăęe / dóozăj _dă anî // ș-aięa im _buțgăre / pă vręęa cu túrcu / la ánu ópt súde șáizăę / cíņză^s/ę / a venit uęgárti / dî _ uęgăre / dî _ áfstręa / cavalérie // ș-a adunát lúmeș // fięcă dumņęavoástră întrebătî / să vă spuî / ęe știu // vine oștíre múltă / númai că ... cālărî // ș-adună uóî / adună vite / și dúcę ... la voî / noi sîntem sup _túrcu // și fúrá șî bulgári căre-a vrut / fúęe-n rumînea / și care-a ascúęș uóîile / și vitele pîm _pădúre / p-úrmă daş la áęa căre lę-a loat / ș-a ajutat la únu la álту // și d-ăęa noi știm puțîn rumînește / și-ęcă am fost cum spusái șî -n sírbîia / știęám și sírbęște preș bine /

[De ce se spune „Vlașca mahala”?]

dă ęe să spúęe-aș / vlășca máhla ... / cum acúși s-alęęe dă țigán / și turcî / aș’a s-aleęęá și rumîni // a rămús zăęe / dóozăj _dă cășî ... rumînești / bulgári-î báte // [ę] cîn rumîni prinde pă buțgár / báte pă ásla // și noi cîn eręám copîi / ne băteám úni pă áltî // fięcă dă ęe s-a bătút?! n-áveșam noi cășî / bába noástră căș n-á avút // bordée // și únde șáde / cît șáde / și să [ę] fúęe // dă _aięic / dác-a făcút ęevá / fúze-n áltă pártę // iņjúșă măgáru / cărúta / ęe e / și pleácă // și aș’a a fost jivótu // dă fięcă a fost cîn _súde dă _an(î) sup _turc //

[Cum vă cheamă?]

pă míne?! // țvetán //

[Și mai cum?]

[ę] țvetán grigórov // stáņcov // núme bulgăreșc sîntem // i spúne fluríš // a ...

[..] aș’a ne jucăm / zîcém ... și bulęî n-a zîș / și cum ... dă aș’a a fost vręmurle // [...]

[Câți ani aveți?]

acúș fac óbzășapte // pă dóozăj _doî //

[Școală cât ați făcut? Clasă?]

tréti clas //

[Cu ce v-ați ocupat toată viața?]

io am ... io sîm boengîu / că voi să zîce ă ... cu ăsta ní-e lúcu / și cu zmedele [r] cu zemedele // gálben / pemeát / e! cáre cum cêre //

[„Nărânzat” cum era?]

cum?

[„Narânzat”?]

nărînzátí ... al [k] rósîe // boǎ rósîe //

[Și „pembat”?]

pemeát ă ... járă nú vine róșu / vine ca lámpa¹ așá vine / pemeát //

tyétan grigórov^{v/f} // stáncov //

òbzășápte [de ani]

jivótu éste-așá

[Cum te cheamă?]

ivánca //

[Și mai cum?]

ă ... pă bărbát ... ilie grigórovô // áma pă [r] pă lúmele lu tátco al meu ca cum ... ásta pă pașpórt // ivánca grigórova trífunova // așá mă spuí // ă pă pașpórt // ca cum sînt //

[Și câți ani ai?]

émi ... am fîrșít ... nóǎză ... ă ... șápteză_șî șáptî // șáptezășișapte ā_ fîrșít la dváșeti ... tréti avgúst // am încêpút șáptezeșiòpt //

[Vorbești așa de bine românește.]

émi ... bíta ... bítu ... sîn_đî_rumîniça / acólo máma meça ... / ęa e dîñ cêrcelán² // acólo pă sîn númaí rumînî // ș-aiíca sîn ... ı_đígíı³ sîntém ... o málá dăcít rumînească // și ęo m-am mărtát la bulgárí // și ... șí bulgărește / și rumînește //

[Bărbatul bulgar.]

bărbátu e bulgárí // tá-su eřá pópâ //

[Popă!]

ıhí / pópâ //

[Și mama? Soacra?]

¹ Arată spre lampa din încăpere.

² Sat cu populație românească, care și-a schimbat numele în Dăbovan.

³ Numele popular al satului Ghighen.

șoacăra iă s-a dus la f^hié-sa în silístra⁴ / că iej i-a murít // șí sócru / și
șoacăra / și bărbátu-ńo / și fi-ńo // ș-an_rămús sîngurâ // am dăcít o fátă este ĩ_rúșe⁴

// ásta sîn sîngurică //

[Greu.]

greu //

[Și școală cât ai făcut?]

ă ... tréti clas^{bă}//

[Bulgărește.]

bulgărești //

[Nu se făcea școală românească aicea?]

a_nú_nù_nu s-a făcút / vopșté nu s-a făcút nićodátă / și níj_n-áre să să
făcă // că înaínte ... sócru-ńo cîn ierá iel / urzá mult rumíniĳ // cêreá să-ĳ trimgeátă
pîn rumíniĳa // bîne áma ... mai pîťinéĳ ieĳ ... [ε] cîne să zănimăvăscă cu noi că să
ne ásta ... ĩncólo și-ńçoáće // ș-așă că ne-am rămís aiĳca // ma éte că loará rumíńcă /
că ... le-am plăcút mult atúnĳ // [!] le-am plăcút mult atúnĳeșă / și n-a cătă_că sîn
rumíńcă / e mi să púĳe mína pă míne // că ioĳ ... dăcă om ... ședcă la poártă / o să
șáză bîne la poártă / cu míne // și să mă vază pĳ_lobór númai să úmbli cu celi tróp
_tróp / tróp_trópa / atíta le-am foz_dă drágă // e! // pă úrmă mai să făcú și urítă
tręábă / da ... cê să-ĳ făc / jivótu este-așă // cê să-ĳ făc // nu e cum / ĳa la rînd ásta //
și voi cê ... cu tréburl-ęșțea cê vă interesăște înaínte cum a fost / c-a fost?//

[În satul ásta sunt mulți români?]

ă nu sîn mulți //

[Mulți care vorbesc românește?]

nú sîn mulți //

[Înainte, când erai dumneata fată?]

ē nu s-ā ... acúș'a mai mu^l_s-a skimbát_eĳ / s-ā [ε] s-a amestecát / [...] o
małá ĳeste ĳa acólo unde șáde ńgĳel / unde trăĳește acólo // áma s-amestecără
rumíniĳ cu bulgáriĳ / nu mai véĳe nú mai s-aléĳe // și ... đin rumínĳ / tiner-ęșțĳa mai
că nu mai șťĳĳe rumíneșťĳ // tot bulgărește ș-ásta-ĳ emĳ // bulgáriĳ / cu căpu máre [!] //

ivánĳa grigórova trifunova
șaptezá_șĳ șapte [de ani]

núntă

[Te-ai măritat tănără.]

la dóozăĳ_dă anĳ //

⁴ Orașe în nord-estul Bulgariei.

[Să-mi spui cum se făcea o nuntă? Cum te-ai cunoscut cu bărbatul dumitale și cum ați făcut nunta?]

émi cum ... mai înainte vine bătîrni-ŋ_cásă // să vorbească cu bătîrni cu / părinți mei de! părinți lui cu părinți mei // și după ce să vorbește / atuncă vine dă făge [k] făce legătura / cum zîce / godés_și legătura // și atuncă d-acîi le pune sórcu la nuntă cîn o să vîie // [k] cîn o să fiie // vine ... cîn opredelște data ... / câtă oámini care și [ε] și-î kéme / le făce pocáne // în ... io ca cum fătă / în cat bagăsu / primeána să n-o priberesc / toále / ce-am / să ni le glăsăsc tot / să fiie gata cîn o vini ... nuntași să ia // și vine nunta ajiča 1_zúu ásta / vine dimneța cu primeána / aduce / nîresi acólo róke / ce-î ... / ce-î făce dă premenit // și să-ntoárce-ndărát / și să duce la naș / și după ce să-ntoárce dă la naș' ... / vine-ajiča lá ... la gîneră-acasă / și_poate cîstește naș'u cu cêvășca / ș-atuncă să-ntoárce / și să duce ... și_să ia mireása // și d-acasă dă la mireasă să duce la biserică // cîn m-a⁵ dus la biserică / mă cunună cînc p⁶op¹ // că_sócru-meo pop / și-încă pátru / cînc // iel nu m-a cãmánat / că iel și-a șázút într-o parte áma / pátru pop¹ m-a cununat // și d-acólo vecé vinirăm ajič-acasă / și soácrá ... mă-ntîlneste / dă și-ia ce áre p-ajiča / ce-a gátí / pune pá mîn-ajič // și vecé priberirăm bagáju-ajiča / și nunta n-a fost_cólcă // în_cas-ásta máreșá // atuncă eșă ... un dugán / resturánt aș'á // și acólo n-a fost nunta // nunta meșá a fost cu díble // nu eșá cu múzicá cá ... dumíncc-ășá atuncă eșá șapte nunt¹ // și nu mai găsíră nicăiereșá múzicá ca cum să ásta de! // luáră díbla dîn ... deșí⁵ // și iacá am_făcút nunta sára / și dimneța să duce cu rákiu dă ... [ε] să duce sócru dă ducē-acólo ... / la a¹ nóști // ș-atuncă vine-ndărát / ș-atuncă ne ducen_noi / și bére / și mîncăre / toată zúu-acólo / până sára / dă ne-ntoárceim îndărát // ș-ásta e nunta //

[Luni dimineață se duceau cu rachiul?]

dă ... să ducē cu rákiu lun¹ dimneța //

[Și rachiul era roșu?]

iémi / n-o să fie alb // [!] da atuncă dáo zîle⁶ // dumíneca te cunún¹ / și nunta / și [ε] lun¹ dimneța să ducē cu rákiu // și să-ntoárce-ndărát áșá / ș-atuncă ne ducen_și noi // mireása și cu gînerle / să duc și ie¹ // și bére / și mîncăre / și plecărăm / d-acasă / și loáră o g'óltă dîm_bordéj / și plecără cu ia [!] // g'óltă / dă ... cum să-î zic ... // vácă / dă d-áleșá négri¹ // áșá-î g'óltă // o scoásără dîm_bordéj / ș-o loáră dă să [r] să făcă gumbiș cu ia pá drum //

[Și cum făceau „giumbiș”?]

⁵ Nume topic.

⁶ Reia cuvintele sugerate de o persoană care asistă la înregistrare.

émi cum ... să rîde / tráge di^h! cóló-ncóáçe // ș-ásta-î //

[La fată se face brad?]

fáçe_dă //

[Cum se face bradul?]

émi fáçe símbăta // símbăta să strînge fétē / și fáçe / și trēi fáçe // pun la

cásă / la poártă / și ęár la fo úșe ęáră la trēi p-áci / ș-aiíca la băiát / ș-aiíca fáçe //
brădurî // ș-aiíca fáçe / ș-aiíca și le púne la poártă / pă la uși // ástă la rîn_ le fáçe //
ș-ácúș'a le fac //

[Și duminica dimineața mireasa se ducea la apă?]

a nu să dúce la apă //

[Când ai fost fată nu se ducea la apă?]

... [ε] la fată ... / ne-án_dúz_la apă // áma c-acúma ácúș'a ió știu c-am fost

î_otrón [k] î_ostróf^s la nuntă / ne dusărăm acólo să cununám násă // și dimineța
ne-an_dúsi cu ęinerle-acólo la apă // să ... lom apă / și ne-an întórs îndărăt /
ș-atúnċea ne-am_dus noi ...

[Aicea nu-i obiceiul.]

aiíca nu iésti //

[Dar ęinerele sau fata nu avea „cumnat de mână” sau „frate de mână”?]

a áre fráte dă mînă //

[„Fratele de mână” ce face la nuntă?]

émi ... [ε] nimíca / iel mai mult_ pă lîngă ęineri // să fie mai [r] mai_

İloúntru cum éste / să nu fiie ... afără dă ásta // da / fráte dă mînă // așá zîcém //
fráte de mînă //

[Și „fratele de mână” cum este ales?]

ă ęinerle și-l alége ... cu [ε] căre éste iel mai bîn // [ε] priiátel! // priátel! /

carē ... drugárju meų // cu iel m-am avút / nu m-am čertát / nu m-am bătút / cu iel
ma am / iel o să-m! fie fráte dă mînă //

[Cum este când sunt născuți în aceeași lună?]

e! atúnċea siñ / le zîce lunátic // atúnċea-ș prînde fráte și sórá //

[Cum?]

émi ... iei bătírni știje cu^m ... / i leágă cu buki'tí / și áca-î dázleágă și iár

leágă / și iár dázleágă / și cît o fi dă s-o avčá / și-î áre dă fráte și dă sórá //

[Da' acuma nu mai este.]

ō bo! nu mái le nimíca // [...] căre mai áre bătírni! / mai fáçe trébur-ęștea /

cáre nú / nu mai fáçe //

[„Fratele de mână” putea să nu aibă mamă sau tată?]

e bine să-ș áibă mămă și tátă // mămă și tátă să-ș áibă // să nu fiie sirác //

[Să fie din casă ... cum? „Întreagă”.]

căsă-ntreágă / casă-ntreágă // casă-ntreágă să fiie //

[Se spune vorba asta „casă întreagă”?]

émi... ieī ... ieī iș cáta / și pretvaríte! / cáta așá cása / și drugáriu lui care este / dă potc^hodéște dă tręáb-àsta //

[Aceeși]

joimáriu

joimáriu ię naińtea páștiuli // săptámína máre inańtea páștiuli / páștiu să cáde ... dumínicá / a joi léste joimáriu / și páștiu să cáde dumínicá //

[Ce se întâmplă atunci?]

la jòimár?

[Da.]

la joimár / noi rumíni / bulgári fáce mai_inańte // ne ducém ... na atúnⁿéa éste póst // ce putém să gátim dă post / și ne ducém la mormínț // s-aprindém fo lumínare / și să dăm / să-mpártim / cá să găsácă / ș-atúnj_dacă vinim acasă / ne dúc^eși pá la ... còmșiī / să zîcém // dă ne-mpártim / să găsácă cá éste săptámína máre / atúnⁿéa cícá éste úșa dășkísă la raī // și é-ī dai / i să găsásți // ásta_e // și la páști ...

[Nu se făceau și focuri în „obor”?]

ă_a ... fócure!_ī_ľobór să fáce la smńți // la simńti ... i ... cîn ĩșeám be! pá bălegár?⁷ cîn ișeám dū_pă bălegár să mńcám? ne_ne_ne⁷// á ... dúpă lăsátu séculi ĩer^éă cęváșca // dă furníginī! // á! dă furníginī! / áma nu mai řiū mńte la ée zī ișeám //

[Spuneți ce făceți?]

ă știț ée fęc^éám?! nalí inańte fęc^éám și mămálígă // și cîn_ľoam mămálígă réce / ș-aveám tigái marī / și noi eręám zéce cńșpreéce iņș / și mai lai [= luai] dóozáj_dă iņș! iņ_cásă / și va să fic tigáia máre / și ișim ... / mămálíga o fęcém așá / o zdrobinám / o zdrobinám / și mai puném ľunt / cá ľ-aveám g'ólțe // ș-amestecám / amestecám / și ișim cu tóți pá bălegár cu tigáęa / și ședém cu tóți pá ľiņgă [ε] tigáęa și cu tóți mńcám cá să iásă furnígiⁿle diņ_cásă să dúcă acólo // [!]

[Dar brazdă verde?]

brázdă vérdę cîn ne ducém dimnęáta la paști / la s [ε] lá biserică // și cîn ne-ntorcém acasă / noi cu tóți acasă rămúne dácít bíta // și cîn ne-ntorcém / ęa a pus brázdă dă ęárbă / și plúgu ráli [k] ráliți / áma naińtea cáși éste púsă strákina cu boęá roșe / cîn ne-nturcém dă la biserică / ne cătám ím_boęáua a róșe / cá să fim róș și alb [!] / ș-atúnⁿéa ľintrám iņ_cásă // dúpă ée intrám iņ_cásă / atúnⁿéa vecé puném să ... puném ouă / colác / ca cum fęc^éá / naińte fęc^éá uņ_colác cu ou

⁷ Se adresează unei persoane care asistă la înregistrare.

Îluntru / și să cocă // și uouă ăla păi il dučem ... dimineața la paști // și ne dučem
să lom păștiu la biserică // și-l spărgem acolo / și-l dăm la toți cîs sintem / cite
atîtea moțoăce să ia // și avem ketre pă lîngă uobor / așa pă lîngă duvár la biserică /
și cu toți ne-aștrîns / și ne cõcănîm uouăle / și mîncăm / și ne-ntorcem dărât /
bătîrni / tîncri / copilăși așa trõp_trõp / trõp_trõp / .hâlde cu noi // așa am fost //
ș-atuncă vèce cîn vinîm acasă intrăm pă brázdă / asta / ș-atuncă punem masa / și
uó / și colác / și-mpărțîm // pîncasă cáre sîn / la toți / ș-atuncă cu cîrpa / ca cum
creă-ñ cîrpă loam_și ... áide cõlo / áide dîncolo / áide cõlo / áide dîncolo // pãrțîm
c-atuncă este ... ráju dășkis / și să găsăște la mortî // atuncă să dai mai mult //

[Ouăle ce culoare aveau? Cum erau „boite”?]

roșii // și-n áltu fel boă / áma roșii mai mult //

[Le desenați, le făceați cu flori?]

cu florî înaiinte ... [ε] bîta mea cîn ăreă ă ... aprindeă o lumînare // și pică
cõlea / pică / pică / pică / pă ou // și cîn sloboade uouu ... boă / acolo unde-a picat
lumînare nu să prinde boă // și le scrieă_ă / și cum ... cum știeă / în toț_ăfélu / în
tot félu le scrieă // și cîn ... scoteă uou / lel frumós ...

[Cum se numeau ouăle care „erau scrise”?]

ě_é // cum!

[Încondeiate?]

ă ... pistrîte // pistrîte //

[Bulgarii făceau și ei?]

și ieî făcă / și leî făcă //

[Obiceiturile erau la fel?]

da // dar uobicāju este tot úna // númai că noi rumîni mai ... mult ne
ducăm atúnj_la biserică / că și biserică este ... im_margîncea noastră / aprõape //
da cîn o să víe dîm_maláya dá la vále / să víe tómn-aij_dă la deal la biserică // și
lunî / dumíneca [ε] păștiu // și lunî dimneăță máma făcă pite / și uouă / și vin / și
ne dučem la biserică // și dacă ne ducăñ_la biserică / cu masa / púsă / uouăle / și
cozenác / și ... și pite // și pópa cîtește / atuncă împărțîm pένtru dá vii // pántru dá
vii_impărțîm atuncă //

[Și după Paști ce sărbători mai erau? Rusaliile, călușul?]

cálușu le mai tîrzîu călușu / tómnă ... ă_tîrzúu //

[Da' Rusaliile?]

ie ... atuncă e rusálile // tîrzúu / iún_ă mész //

[Aceași]

[Date despre subiect]

[Ce-ai lucrat dumneata toată viața? Cu ce te-ai ocupat?]

munçitoăre / îñ_cîmp //

[Și bărbatul dumitale?]

bărbātu sc₂oasă dă agrănóm // și fúsă cízva an! là[r] la lucr / și vini
prom₂ean-âsta / și-l mănírá // și [ε] să făcú și el ... mun₂cítór la cîmp //

[Vorbești foarte bine românește. Bulgărește tot atât de bine vorbești?]

lémi vorbesc că m-am învătát //

[Da' mama dumitale, „bâta” dumitale vorbeau bulgărește?]

ă ... bíta me₂a ... vorbe₂á / n₂uma tód₂ dă tot puțin // máma mai m₂úld₂ vorbe₂á /
áma tátc₂o vorb₂ă // tátc₂o vorb₂ă // și n₂áma vorbe₂á / áma ... tot mai zăválno-âșa /
nu po!₂! că să le vorb₂est! ca cum trébue de! ...// áma tátc₂o vorbe₂á bulgărește ca cum
trébue / cum vorbe₂á rumínește- / áșá vorbe₂á și bulgărește / și să-ți scrije ... pă teftéri
toáte álea scrije / pă nimíca să nu sloboáză //

[Ce este „tefteri”?]

cărte groás-âșa e!₂! cu lístur!₂ m₂últe / cu fo!₂ m₂últe //

[Aceiași]

Îivánuv den!

[Ai auzit de strigoi?]

nu știu áșá tr₂ăbă / că să sp₂ee [= să sperie] pă míci [!] // a!₂i₂ca este ... o
sărbătoáre ... îivánuv den! / zícém // ș-atúnca îș púne ... máșke-âșa // la Уок //
ș-atúnca zíc₂e bábele la ... „éte v₂íne strigó!₂i / v₂íne strigó!₂i” [!] // da máșke // áma
álceváșca ...

[Sărbătoarea asta o țineau numai românii sau și bulgarii?]

dă //

[Și românii.]

și rumíni / și bulgári / cu tóți sín grāmádă // [!] la z₂íu-âsta // n₂úmai să te
făc₂! a!₂i₂ca să ves₂ c₂e i₂este // cămăș!₂ cusúte / cu vlăníce / cu boșéle- / mbrobodíte / și
... / i₂o am și dăje curbulét / po₂ s₂ă vi-l arăt // cu ... cum să fac a!₂i₂c // și dimne₂ăta ... /
dă dimne₂ă / du pă la căsu d₂óo tr₂ei / ple₂acă pă căș!₂ // p₂î₂n₂ căș!₂ să dúce acólo / [ε] i
c₂er péște / le dă vin / rākíu / b₂ă₂n!₂ / și ... i trimet / e!₂ i₂esă d-a!₂i₂ca / íntră₂ áltă casă //
ș-atúⁿc₂e c₂ín să lumi[ε]n₂gáză dă tót / i₂es-a!₂i₂ca ... e!₂ cólo la ploștădu-ála⁸//
i₂es₂acólo / și c₂íntă múzică / și i₂e!₂ joácă / și pă cáre ... fum₂ b₂ăc₂á^d dăcă áre mai
drag dă fo fátă / să dúce ș-o ... / și l₂e-arátă la áșca / ș-o prinde / și să dúce ... / ș-o
m₂íje c₂o-ápă / o scăldă [!] / i₂-arúcă ápă / i₂-arúcă [!] / dă ġumbiș // și c₂íntă / și joácă //
joácă / joácă / și lúme₂a / sátu tot plin a!₂i₂c //

[Da' când erai dumneata fată, se făcea horă?]

⁸ Arată cu mâna spre fereastră, de unde se vede piața din centrul satului.

cum hóră [ε] // dă dă // să făcěá dumínea / dumínea ... și-naíntea
păștíuli o lúnă dă zíle / în toate dimnéteľi /... ă ... dumíneçile / și níercuręa // aiiça
cintă múzica ínaíntea păștíuli o lúnă dă zíle / ne stríngěám aiiça să jucám //
[Ce jocuri jucați?]

émi jócur! dă ... și dă la díblă / și dă la múzică / dă hóră / órá // [ε] acúș'a
mai mul tántur! câtă // atúnçea lereęá óra // da // émi eręá bine / áma acúși nú preęa e
bine // nu mai e viát-ăęa //

[Aceeși]

cínepă

[Cânepă se punea?]

úó ... punęán cínepă jumuleám / ęe să ți spui / speręát lucrú / cín ne
ducěám dă topeám / la íscru⁹ / spălám toată zíua cínepă // uscám / o ducěám acasă //
o tocám / o tocám / o tocám // o zbiçěám / la méliță / ș-o dărăcěám / și-ndrugám //
cú ásta ... cum i zíc húcă / cum i zícěám bă! pă rumínește?¹⁰

[Furcă.]

húcă pă bulgărește //

[Furcă.]

fúcă?// húcă / húcă // húcă // și ... cu fúsu ... / și lucrám // și húrzám / și
tăseám / duzenule / nú să fírșeá //

[Și „duzenul” unde-l puneai? În „argea”?]

ă ... ío ș-aiiça n-am țásút // iărna // ă sóba árde / pátu-aiiça / duzeno-aiiça //
tác tăt / iácă // noi aiiça le-an țásút //

[Cum făceai urzeala și cum puneai pe „duzen”?]

urzęála ... / ascúltă ęe // urzála ... s făcém socoteęála ... / cíte métre-o să
puném // și ne făcém socuțęála cít pă bumbác // și lungím // métrile / pă duvár
puném ęcucítée // ínaínte eręá furc / ieręá așá furc! // pár cu dóo cręc! // și punęám í
úobór // și ... aiiça-l cruçișeám pă tréburl-ęește-aiiça cruçișeá / ámă acúș'a mai pă
úrmă / puném pă duvár cóleęa cręácă / diņçoáęa íņcă úna // doi par! așá // ș-acúș'a
nę-am făcút sucoteęálă cíd bumbác o să ni să dúcă góre dôle / cíte ... cíte ... ă cum
eręá bă?!¹⁰ [ε] căpătíni / cíte păpúși // cíte păpúși o să puném // urzím / urzím /
urzím / urzím / și d-acíleęa loam dăcít o ... jumátate dím parte-ásta / și lumărám //
și cín făcém o păpúșe ă o legám / făcém íņcă úna / o legám / făcém íņcă úna / o
legám / pínă cín ne [ε] făcém cíte ne trébuie / și le legám pă toate // și cín fărșím

⁹ Numele râului Isker, care trece prin sat și care se varsă în Dunăre.

¹⁰ Vezi nota 7.

lúcr̥-òsta / véçè ìl lāsám // duzenu l̥este ... ă ... e aşá dă nalt¹¹// aîic̥ ìe f̥acú^d dă
şázút / ş-aîic̥a-î f̥acú^t dă îite / ş-aîic̥a puî ... l̥îtele / pári / únde leg̥î îitele / şî br̥iglele
// dă le leg̥î // ş-aîij̥_didijós dă la îite / leg̥î / áre dóo pic̥ere // aşá l̥áte / f̥acúte // unde
să calc̥î / să skimb̥î // şî după çe lom dă la duvár / întindém // şî înv̥aluîm pã sul //
pã sul îv̥aluîm / îv̥aluîm pãnã sã firşeşte // după çe-îv̥aluîm / atúnçea puném / sã
zîçém dóo scáunę-aşá¹¹ / şî puném ... [ε] puném aşá¹¹.../ puném aîic̥a par̥î / şî
puném l̥îtele-aîic̥ // şî puném spát-aîic̥a // ş-úna côlea dă fire / ş-al talántă dîncòçea îa!
// pîn îite / le trãge // da çélè áęa dîncòlo / trãge cu îgla / pîn spátă // dîncòlo //
ş-atúnçea veçé cîñ puî duzenu / atúnçî véçe-ntîñzî / súlu / întîngî ... l̥îtele / spátă /
ş-aîic̥ea [ε] puî îár aşá ò ... o práccã de ... / o núia // şî trag̥î d-aîic̥ea / şî le leg̥î // şî
traj_şî le leg̥î / şî trajî_şî le leg̥î / traj_şî le leg̥î / pîne-m_mãrgîni // ş-atúnçea veçé
după çe ... le îej şî l̥îtele jós / şî-nçépî // cu suvélnița // trãge-î la br̥igle / şî dă cu
suvélnița / trãge / şî-nçepe lúcr̥u //

[Da' ca să îi pânza întinsă?]

tindéke?! //

[Aveai „tindeche”?]

dă ... tindék //

[Cum era făcută?]

tindék̥ea este-aşá //... mai látă d-un dęste / ş-aîic̥a f̥acútă la dînt̥î aşá /
mãrúnt̥ăi // îm_pãrţile-amîndóo // éle sîn dóo // dóo tindék // úna aşá / ca cum e
ásta // încã úna aşá / ş-ásta áre ... côlea dînt̥î // ş-ásta áre dîncòçea // şî f̥ac̥î aşá /
ş-àşá¹¹ // şî cîn îngésui / şî îa întînde // aîic̥ea áre un lîniél // cîn sã-ntîlnęste / le
lipéşt̥î úna dă álta / şî puî lînelu cã sã nu sã dăşkízã //

[Când schimbi itele pe ce pui piciorul?]

cîn ... skimb̥î l̥îtele sînt̥ dóo scîndur̥î aşá //

[Cum le spui?]

ëmi ... [ε] îepe / îepe / îepe //

[Ai ţesut şi pânză?]

àn_taşút şî pîzã ...

[Şi dacă se întâmplă să uiți un fir sau să se rupă, ce se făcea în pânză?]

ëî ... îa sã cunoaşte cum sã rúpe firu / firu sã strînge la spátă / şî tu îl ves_ /
şî l-apúc dālóc // dacă a îeşî^d dîncòlo / -l trag̥î d-acólo / pî_îite / pîn spátă / şî-l leg̥î
aîic̥a únde s-a rupt // îa sã cunoaşte cîn sã rúpe //

[Ce se face în pânză?]

ëmi sã f̥ac̥e / rãmúnē rãritur̥ă // rãmúne rãritur̥ă / şî cum [ε] vlez̥î_ cã / aî
dat_dă dăórî / şî a vinít rãritur̥ă / tu trébue sã cas_cã îa sã cunoaşte şî pîn_ spátă /
cîn caî[!] aşá dă rãdîc̥î / îa sã cunoaşte cã firu nu îeste-aîic̥î //

[La firul ăla uitat cum îi spui?]

¹¹ Gest.

... ɛmi ... fir // iar fir //

[Nu-i spui „cârlan” sau „mânz”?]

nú_nu_nú // nú // firu s-a rupt / ádu-l încôáce să-l leg // ásta e //

[Când puneai „duzenul” și lucrai și intra o femeie, cum îți spunea?]

maĭ bun lú cru //

[Bătrânele cum îți spuneau pe românește sau pe bulgărește?]

pă búlgă [k] pă rumînéște // „maĭ bun lú cru” / și „ăștezúă” /

[„Așteziuă!”]

și áș[k]tăzúă // áștezúă // da vorbiți [ɛ] să meărgă lú cru cîn zícē áștezúă /

osóbenu cîn năvədəște / cîn Hurzășt! / cîn ásta / „ăștezúă” // áștezúă / zúu-ásta să aj'úte // zúu-ásta să aj'úte //

[Când năștea o femeie acasă și intra cineva pe ușă se spunea tot așa?]

tòt_ășă // tótășă // númaĭ kē ... cîm plăcă ... muĭere-ăța că să iásă / tu să

ți tracl picérele îndărăt / să nu maĭ fiĭ-acólo că ... pē iepel-èlea / unde calc! / dă să škímbă lițelĭ // să-s tracl picérele //

[De ce?]

émĭ ... să nu-ți ĭa ... spóru / [!] // să nu ț-ța spóru //

[Aceeși]

să dăscînte cêváli

[Existau femei care puteau să ia sporul, laptele la vacă sau la oi?]

ă ... s-a nemerít undevășc-ăș'a // áma pînă cîn ... / n-a avút zícém pátruzăĭ

dă zîle // váca // fiĭecăre să nu intrē-acólo de^h! // să să minúne să zícă „ŭ u da cē vițâl / da cē vácă / da cē” ... trébue dălóc să cáte ... să[r] să úmble / să zícém la ... vrăĭtoáre să dăscînte cêváli / și să făcă / că să[r] să-ntoárcă láptele // [...]

[Femeia când era „încărcată”, cum spuneți aici?]

încărcătă pă rumînéște //

[Avea voie să facă orice? Ce nu avea voie să facă ca să nu iasă copilul strâmb?]

să nú fūrē / ș_ să púe pă undevá mína / c-o să rămúje s [ɛ] sémnō-acólo //

nelí [ɛ] i să cêre cêvá / i să mănîncă / și véde „bē! stajă să-l-ġău” / hap! ĭa să-l ascúnză ... dă-ndărăt // or ... acólo íese // da // áma ascúltă să-s spui // după cē se năște / copílu / pînă la pátruzăĭ dă zîle / să șáză pă prag / și să-ĭ dea să sŭgă ... / și să gîndășcă pă unde-a umblăt / și dă und[k] dă cē-a loat // dácă ... ș-ō-aducéá amînte / d-o trecéá pă ásta / o să kéje [= piară] áța //

[Când aveai copil mic, până când îl botezai, aveai voie să ieși din casă? La apă, la treburi?]

õ ... pã míne nu m-a pãzít neãm // dáje soácrã-meã zícêã pã sãptãmíñã [...]
„îeşî afãrã / îeş încó^{lo}” / bíme áma máma meã nú da aşã // máma meã / io am pátru
fraţî // pátru nurórí // ş-a avút copîi // pã sãptãmíña toátã / dã lîngã copîl n-a îeşîţî //
[De ce?]

sã nu íásã // p-afãrã sã íásã sãra cîn sã-ntunekçãzã / şî cîn ínrã cu tóţi /
c-aveãm argãţî // cîn şásã îñşî argãţî / şî ... noi / cãsã máre // atúnçea cîn aî Ūkís ...
uş'á la cãsã / cînd a şázút áça sã mãnínçe / ía atúnçea sã dúce-afãrã // cu fúrca / cáre
toárçe // dã-ndrúgã / cu ға sã-mpropteste / şî sã dúce cu ға // şî aveã didijós ... ã un
tufléc / fácut cu ... cu fin // cu fin // nũ / fin / c-acólo sînt în tot félurî dã íerburî / tot
félurî dã íãrbã íeste / şî acólo nu poáte sã treácã cêvã urîţ // cã sã prînzã copîlu / or
pã ға // nú mai e ca acúşã pã duşãce / şî pã çerşáf alb / ş-àşã // nu íerçã aş'á //

[Îi puneã lãngã copîlul mic un fier sau altceva, când mama trebuia sã íasã?]

lîngã copîl / mãtura // mãtura //

[De ce?]

[ε] sã pãzím / mãtur-àşã sã-l pãzãscã //

[S-a íntãmplat?]

émî ... fodãtã la cînevã s-a-ntîmplát / zícê cã l-a apucát // l-a apucát cîcã // a
trecút cêvã pãstã íel / l-a apucát // da¹² / dacã-l dãoãke cêvã copîlu / mãturá / şî-l
toárnã ápã / şî ía d-ajíca / şî-l spãlá //

[Aceeşi]

[Ce a fácut subiectul ieri şî astãzi]

[Ce ai fácut ieri toatã ziua?]

ierî toátã zúua!

[De când te-ai sculat.]

ã ... am ímpletít // íóte ş-acúşã ímpletîi şî cólo íncepúí áltã ímpletçálã //
lucréz // cê sã fac // ásta n-éste míje dátã cã _ sã lucréz // sã nu şãz // n-ám vítã /
n-am nimic // nimic ásta sînt ęo //

[Lucrezi pentru alţii.]

pãntru fké-meã / şî pîntru nepóţî // am pátru ... pátru nepóţî // dã toţî // cê le
víne / cê poţ / ásta silésc sã fac // dacã le daí / tót le páre bine // dacã nu le daí /
zícê cã bíta ne-a uítát [!] // bíta ne-a uítát / bíta [!] //

[Aceeşi]

pînceã

[Pãine fáceţi aicã?]

acúşã nú fáçém / ínaiñte / ínaiñte fáçeam // opãreãm ... mãláiu // punçãm
alóátu dupã cê sã ráççã // şî pã úrmã ... vecê ға s-ardícã // s-ardícã // ş-atúnçea

¹² Confirmã cele spuse de o persoanã care asistã la înregistrare.

černém fājínă / ři-řcālžím apă / ři sárę / ři řřmíntám / ři cočém / áęa be!¹³ // máma
 dacă cočęă cíte dóo furní la zí / cíte dóozăj_dă ... dă tăv! / ařá dă lung!¹⁴ // ř-ařá dă
 láti¹⁴ // píiņa ę-ařá // fúrna eręá hēi / cít sã ři spuí / maí jumátate dă / dă odáę-ásta //
 ... ěe sílă a avút ásta / máma meęa / de! // ěe sílă a avút ęa atúněęa / io prósto ... / řint
 c-acúřa / cã řint / ř-am ímbătírnít / ři dă cín ásta ... / tót lucréz ři io ěevářca // áma
 lúcro íęi ... nu poáte sã sã vorbeářcã / ř_sã spuíe // ěiň_řásã argá! / tréj_pátru fraři /
 núrór! / copí¹⁵ ěmi síla mámi cum ři spuí / atíta năród am fost íň_cásã // avęá
 muněítór! la címp cíte zéěe / ěířprěe / cíte dóozăě / cíte tréjzăj_dă íňř! // cín a
 vinít sára / polověcile atímáte cu legúme / ř-avęám o mäsă / dóozăj_dă líňř! sã
 prínde / pá ęa // la oĉóol // cu toři řădęá // cín řădęá sã măníněe / nu s-audeá vórbe /
 dăcít líggurle¹⁶ // ... pá mäsă // álĉineva nimíc nu s-audeá // dăcít líggurle / nu e
 vórbă / nu e nimíc / ři řiěcäre bírcăe / cã sã poátă sã scoátă ěevá dín strákíňă // cã
 n-ajúnęe dă toři // ařá a fost atúně // ř-a fost ascòl[ę]tătúră / ř-a fost ovăjénle dă s-a
 cătát únu pá áltu ři ř-a ajútat // ám-acúma nu maí e // ásta e //

[Aceeaři]

¹³ Vezi nota 7.

¹⁴ Vezi nota 11.

¹⁵ Se termină banda ři se reia ínregistrarea.

¹⁶ Gest: bate cu degetele ín mäsă ca sã imite zgomotul lingurilor ín farfurii.

pîine

pîi_înă ... / făi_îna o c¹ern / ș-atúnca pu_î apă / pu_î mai_î / cozonác_{nă} // și sáre / și o frămînt // și-o las sã dosp_ească / ș-atúnca o-ntind / s-árdicã-n tãvã // ș-o coc // dã pã áltã pîine fac / sámo cu sódã //

[Cum?]

cu sódã // áça s_e pu_î apă / și pu_î sódã / ș-o frămînt / așá áça nú sã dosp_ește / naprávo o-arúș_ș sã coáce // áça așá sã fáce //

[Când nu avea „sodă”, mama cu ce făcea pâinea ca să crească?]

e! áça a făcút cu turti_îtã // cu aloát // co- aloát //

[Cum?]

áça eáste hmél // și pu_î / pu_î și-l skerb_î // pânã roșeáste ápa // ș-atúnca-_î pu_î... / cáre scri_î?¹ // atúnca-_î pu_î d_î álte turti_îtã / plãmádã // ca sã sã fáca // și ne fac la turti_îtã / și le pu_î p_e-o blán-așá de sã usúcã / și cînd frămînt pîi_îna le-nmó_î / și fácem așá ... de-ésta ma_îlái // de porúmb // vopãrim // ili mãmáligã / ș-atúnca púnem din turti_îtãl-èlea / și sára-l fácem / și dimineáta frãmîntãm // cã eále trebe sã sã fáca / aloát //

[Spune din nou aluatul cum îl faci?]²

fácem mãmáligã sára // și cu o mes [e] frã [k] mestecãm bine / și-_î púnem turti_îtã de-álea de plãmádã // ș-o lãsám noáptea / o-_nváluim // in_î cojóc / in_î tãr_îtã / cáre cum gãsáste de bine // sã șázã la cãldúrã // ș-_{ca} pãrã dimineáta sã úmple cãldárea // și dimineáta frãmîntãm cu eá / ș-o lãsám de sã dosp_ește / ș'-atúnca o-ntíndem / ș-o-arucãm ili in_î coptóri / ili in_î furúnã de-ást_eã / de sã coáce //

[Da' aluatul cum îl faci?]²

aloátu éte ne spus_eí cã fácem ...

[Vreau încă o dată să spui.]²

nu-_î nimicáli // ili mãmáligã / ili ma_îlái vopãr_ești // și-l meáste_c bîne-așá / ș-atúnca pu_î turti_îtãl-èlea / plãmáda care e /

[Din ce sunt făcute turtițele?]²

din hmél-òla //

[Cum se fac?]

vopãr_ești málái_u / le skerb_î hmélu pîná cînd roșește-ápa // ș-atúnca... așá cum e skártã / vopãr_ești eár málái // și le pu_î turti_îtã áltele de plãmádã // și le fáce așá la tópce / și le pléscã_î / și le pu_î p_e-o blánã // de sã usúcã // și p_oa sã fáce ... / p_e-ò-an d_î iéle // da i_o-am_î făcút di_î floáre de drácirã //

[Cum?]

¹ Se referă la unul dintre dialectologi care nota în fișa fonogramică. Nu-și dă seama că este înregistrată.

² Întrebările sunt reluate de Zoia Barbolova pentru a înregistra textul pe casetofonul ei.

ęăr așá // skĕrbĭ ... pusásĭ t'ăncĕ / și ĭă roșęăște ápa / și-o opăreștĭ // mălájĭ
cu ĭel / și-ĭ puĭ din turtitáę-alelálte de plámádă / și ęăr așá le fac la turtítă / șĭ le puĭ
de să usúcă // și mírosă mult frumós ăl de dráčilă //

[De la vin cum faceți?]

și spúmă dá // ála ĭau spúma / și naprávo méstec ĭm_mălájĭ // și dupe cĕęa
să moáę-așá / de-l fac ęăr la turtítă // făcĭm j'_dĭ_vín // ăm-acúj'_nu mai făcĕm // c-
avém maęá // c-avém maęá de cozonácĭ / tot feálĭu // și nu mai făcĕm acușá turtítă //
da ęo nă prevĭj un an am făcút // de dráčilă //

[Cum e mai bună pâinea, cea cumpărată sau cea cu aluat?]

de cumpărát să făcĕ tăre // tăre // da áęa să făcĕ mai báhno / ăm-ăęa ĭe mai
dúlĭi // mai dúlĭi // éte făcám_ĭ ... ĭę_coptórĭ // cĭę-o săptămĭnă // mĭęcám dĭ_ĭă
// nu sfoięęá / nu nimĭca // da ásta de dóó zĭle ... / sfoięęăște // așá să făcĕ aloátu //
dumírĭcă din dumírĭcă / c-atúnĕa eręám acásă // o dátă ĭę_coptórĭ // cĭnc_șásă
táve o dátă // ș-atúnĕa le scotęá / și le punĕm / și le coperim / și săptămĭnă mĭęcám
dĭ_ĭele //

zdrávca vánĕcva g'éręuva
ș'áptezășĭcĭncĕ și mĭi ș'áptezășĭșàsă [de ani]

țástu

[Test ați avut?]

am avút // am avút //

[Cine făcea țestul?]

țástĭ și de pămĭnt / și de skĕr // am avút //

[Cine-l făcea pe cel de pământ?]

p-el de pămĭntĭ frămĭnt pămĭnt gálbin // și puĭ o țĭră pleávă // de grĭu // și
calĕ cu pičoárle // cálĕ / cálĕ / cálĕ // ș-atúnĕa fac mușuróĭ ca cĭrtĭța // și puĭ pe
máręĭę-așá / și-l baț / ĭl baț / ĭl baț / și cĭnd ĭl spoęștĭ cu apă // să să moáę / și baę ũ
_lemn / desúpra-m_młótu-óla / că pi_úrmă baj_vătrájĭu / cĭnd ardĭc țástu sus // țĭu
mĭnte ęo c-am făcút // ō ppa_să mĭe zęăcĕ anĭ un ũăst // dacă e bun //

[Îl făceai în orice zi din an?]

e tĭn-ăęa // e pă vára că să usúcă //

[N-ați avut o zi specială?]

né / nú_nù // cĭn_vreĭ // cĭnd ĭz_vĭņę // dacă s-a fărmat țástu / fac //

[Unde aveți țestul?]

e pă_ĭl țĭĭ ĭę_vátra fôculuĭ // am avút așá // vátră // și ... ĭel ĭl ĭndreptám
așá // și sk'áră atĭmáte / súș // atĭmám căldăreęa de făcĕám mămăligă // și țástu ș'ade-
ņ_lătúrĭ // dacă făcĕmĭ cĕva de púnem fo gádină / cĕva / să frĭgem / púnem cărbúne

de coțean didișós // și puneám táva / ș-atúnca țástu-l árdem / să-nține // și îl
coptușim / ș_cînd ardîc ... să mănîncî

[„Gadina.”]

pă dá // dúlçe /

[Deasupra țestului era ceva?]

dá / cóșu // vátra și / atîrnát // éte-așà cum éste ajiča³ / atîrnát skára / ș-o-

atîrnám cãldáreá acólo /

[Pe coș aveți străchini?]

poliță am avút / am avút / am avút așá-ș_láturi așá să nu să árdă // așá nalí

// cóșu să făcê-așá³ // și ajiča pe pervázu lui / am avút și poliță //

[Cum se numea pâinea pe care o făceai în țest?]

ē! áeá mai dúlçe píiñe // ș' dòspîta / și așá ázmă cum íș_spuí cu s_lódă //

áma e dúlci // făcêám și-n cîrebnie /

[Care e „cirebnia”?]

cîrebniē ... nu le-am_fácút noi // álea le-aducêáu dim_balcán⁴ // făcute óițe-

așá³ // și e perváz așá / goğcámite de máre // și noi atúnca le legám cu sker / cã să

fárimá // cã legáu móși cu sker / și o puí pe pirostríe // și o arz // de să-nține bîn_ē //

și atúnca puí píiñă_ș / și puí țástu desúpra / și șa să coáce / bünă píiñe // em să

úmf_lă / em_dúlci // așá am făcút / așá am mîncát noi nainti // da acúșa ásta să

sfoiğeáște-nt^r-o zî //

[Pâinea în țest o făceai cu furculița pe deasupra, o ungeai?]

da /da / da / o făcêám // făcêámî florícêale-n tot félju // da făcêám și

prosënic //

[Cum?]

prosënicū...opărșám málai // și îl mestecám șár așá bine / și-l făcem șar așá

ca... píiña / și desúpra îl mîñjim cu făiñă // de să făcê-așá ... glázurí // prosënic //

[Cum știați că țestul este bun, gata de băgat pâinea?]

gáta // scuipșám așá³ // și sfîrc // aș-á...făcút //

[Cu ce o băgați pâinea în țest?]

píiña...aveám și vátră de túglă // și măturám bine vátra / și o-arucám pe

cîrpăt^uórí așá / pe blánă / naprávo pē...vátră // áeá íncă mai dúlci //

[Sub pâine , pe „cîrpător”, mai puneai ceva, frunze?]

á / nu / cã țástu nu árde // e! făiñă puneám // sámó făiñă / și ...cînd o

zgútuí așá / șa cåde naprávo //

[Cum spui la bucata din pâine care cade din tavă, în cuptor?]

e p_áeá de... cåde-ș_spuzá // cåde-ș_spuzá // áeá ca...ține ca... mărșinarí //

³ Gest.

⁴ Munții Balcani.

[Dar când aveai copiii mici și voiai să faci mai repede o pâine mai mică, să se coacă, cum spuneai la aea?]

e pă... / știi cum făceam?! // ȕără dacă ęsta / puneam ęcnușe pi_ęa / ȕspuză

// și să coceșă // ęte ęcnușe-nęnșă // ęcnușe ąrsă / așă / nalı / ąrsă / cęnd cā // traj' _
jereęajú de sup_țlăst // și fac așă / și-o pui ęn_șpuză / pără_să vınă s-acóperre / așă
ne făcęáu // dim_mămăligă cęnd făcęă ąlde máma / puneáu ęușt! așă / ę_surcěl //
și-ņșirát ęuștile pe surcēlu_òla / și le băgă_ņ caldarę-acòlo // și cęnd dā _undă
căldăręa / puneam małajú // șı nalı skérbe ęa acólo / și ęa le lęa diņ_zám-ąęa // zămı
rcă // și ne puneă ȕ strákină / și care ęęere cu sáre / care ęęere cu... zár // și noi
sorbeam / sorbeam cā / nú ęreă ca acúș //

[În ce frământai pâinea?]

aviem așă / făcute ca ... ca ąlbija // căpisteăre // ę tu dalę-ó frămınt cu
aloátu // ș-atuncă ęt rubl_dę-acólo și fac pıinili diņ_căpistere_ąęa // ma iásă [ę]
creăște_ņ căpistere / să dospęăște // dā / am făcut și di_ęstă / cū ... zámă de fásúı //

[Cum?]

pisăzi fásúıu / și-l pui ęntr-o ęálă // și pui apă skártă pısti lel // și-ntr-o cófă
pui ... tărıtă de grıu // ąma le opăreș și pe iele // și pui ęál-ąę-acólo cū fásúıu / ș-o
cóperı // cę_áp-ąęa skártă / și ęa-n noapteă ... / șăde-așă și cęnt_ı o ęa dimneęata
mirusă urıt // și dimneęata ei / ąmă ... fájıná o ęopărești // cę-o lıņgură // și pui diņ
zám-ąęa de fásúı / să mánınc! ... /

[E bună?]

ąo! // iem ąlbă / iem mıróșă frumós / ... a sámo fásúıu așă să făce ca
maęăoă /

[Nu e „schiartă”?]

ęă acólo ȕ ęál-ąęa șade noapteă // și dimneęata ę_opărești fájına // n-ó
frămınt așă cu mına // apă skártă // și pără cęnd / ș-atunca_ı tórnı d_ąsta diņ_fásúı /
a de pııne ... / simıt / simıt ęi zıce //

[Aceeași]

colác

[La sărbători ce mai faceți din făină?]

făcemi colác // de-mpărtém // tú_ņ dai mie / ió ... dúcem la comșıı ... // la
toată sırbătoăreă am făcú_ńajıntı // colác // făcém la crăeunı / făcém la sfęti górgę //
făcém lā ... sıņkétru // la sıntă mările / tót colác făcém / și-mpărtém // și la mučenič! //

[Colacul cum se face?]

colácū ... făcém óęe-așă / și fac desupra crúce / avem pıstórnıc așă /
pıstórnıc ı făcıt / cu pıstórnıcū ... frumușăță // pıstórnıc de făcút de lemn // na
práznic //

[Nu-l mai ai.]⁵

ō! nú-l ma am // diŋca de hájú-l áre //

[Numai pe colaci punești „pistornicul”?]

pă píjîă // i făcém și la píjîne //

[Când avea copilul un an era obiceiul să se ducă la moașă cu colac?]

ō / áça fac colác mǎre / Țóte-așá³ // áça-z la bábîn / lǎ bábîn! dǎn! // la

moáșe // și cînd duj_ la bábă / bába care-a moșit // copilu // púne colácu pe cap // și

doáđ duŋj! legáte / ș-atîrnáte la gît // la copil // și-i puî desúpra ban! // i puî zar // și

moáșa l-ardicǎ sus de trei or! // „tîta sǎ crești! / átîta sǎ crești” // de trei or! l-ardicǎ /

ș-atúⁿca-i dǎ colácu și ȇ i-a pus acólo / da máma la copil / i dúce la bábă / or! șórtî

/ or! cǎmáșe / cárę-âre-adúce / care nu / fum_peșkír //

[Nu se zice „grînda sǎ putrezeascǎ ...”?]

la grîndǎ // la grîndǎ l-ardicǎ // pă mai c-așá erǎ // mai c-așá ereǎ // ȝo úna

sǎ țiu mínte // sǎ dǎ la grîndǎ // ș-atúnca fac bábélē ... / cǎ ... foméj múlte // fac

ȝorǎ // cū múzica / și toátǎ máma la copil / dúce ... píjîne / și gǎjîă la bábă / și

sticlǎ cu vin íli cu rákiu // și bába fáce toátǎ zîua vesǎlic // duc copíjî de-i dau la

grîndǎ / și-i întorc acásǎ la ái bǎtîrîm! // și ȝǎle rǎmîn acólo toátǎ zîua / j_ȝacǎ /

kiotésc / frumós / frumós //

[Aceeși]

ursătorie

erǎ acușercǎ / erǎ // care-a făcut școálǎ⁶ // [...]ȝa-ș scǎldǎ copilu și-ș

plecǎ // și făcǎ prînz / la copil // sǎ strîngǎu bábete // gǎteám / șî ... / bǎȝatu meu

cîn s-a nǎscút / bábete-a bǎut vȝin cu êușcǎ // sǎ fie róșu // și șed bábete șî / atúnȝa

noápteȝa ... / pun mása // ȇte ca cum ȝ-așá⁷ // și pun pe mǎsǎ ... túrtǎ // și pun cȝcǎn

// și puî kislǎr // și púne ȇte-așá plǎveț // și pun tetrátcǎ // șî spun cǎ / noápteȝa vin

ȝursátórlî // și bábete dorm cū fǎmȝeȝa cárē ... s-a gǎsít copilu // dǎcǎ ȝáste log_loc

// dacǎ nu pun bábete j_os și / noápteȝa / trei sǎr! acólo ȝursátórlie fáce túrtǎ / fáce ... /

ș-acúșǎ dúcî ... / și-i puî zǎr / puî toáte e^{le}a //

[Cum știi cǎ au venit ursitorile?]⁸

e! vislǎz // ásta vor sǎ spúce cǎ tu vislǎz // și viȝorno cǎ viséz / iȝ-an_visát //

⁵ Intervine Zoia Barbolova.

⁶ Termenul este sugerat de o persoană care asistă la înregistrare.

⁷ Se referă la mǎncarea pusă pe masă pentru anchetatori.

⁸ Întrebarea este formulată de Zoia Barbolova.

[Cum?]

am visát trei foméi // șī ... am cumnát-ajîca lă_álde pisóĭ // și mă duc ĩo pe pódŭ-ola / da didij'ós kĕtrĭ / frumós / ș-ápa tréce límpeđe // da-m_párte-aláltă ... / dǒa [k] trei foméi // áma dóo văduve // foméi^{li} // și vorbĕsc ǎle-acólo / sǎ rĭd / și cĭn mă deșteptái ... / ĩm_pát // nú sĭn acólo la ... / lĭngǎ copil //

[N-au spus nimic femeile?]

eĭ! vorbĭi cĕva cu ǎle^amǎ / ă cĕva de bí[ne] / ăhá / nu țĭu mínte cǎ... /

[S-a mai întâmpat să audă și alte femei?]

nŭ / sámo mǎm-aúde // áma tu visáz treáb-ásta // tu visáz // da máma și ǎ visásǎ // máma ma nu țĭu mínte cĕ spuneǎ cǎ visásǎ // áta [k] áșteǎ sĭnt ... stárii ... /

[Aceeși]

sǎ pĭrleáște mórtu

[Am auzit prin alte sate că vin cei morți și hodorogesc prin pod.]

da / sǎ fáca strigóĭ // așá //

[Ce se făcea?]

dupe cĕ moǎre mórtu // a dóiĭeǎ zĭ te duĭⁱ lă mormĭnt acólo // șĭ-fĭrĭⁱ dóo fŭsǎ // la așá lǎ ... cap / ș-únu la piĕǒáre // șĭ cĭnipǎ // ĩ dai ocól la grǒápǎ / ș-ǒ-aprĭnș cĭnep-ǎǎ // de árde // și pun usturóĭ lǎ ... / pĭrléⁱ mórtu // zĭs sǎ pĭrleáște mórtu //

[Și dacă nu faci așa?]

eĭ! / dacă nu fáca / áma tǒș^u fac așá // ăhá! // tot //

[Se spune „se drege” mortul?]

sǎ pĭrleáște // cu cĭnipǎ / și puĭ fŭsǎ / și trei grǎú^z de Țusturóĭ / și trei fŭsǎ dacă ai / dacă nu tǎĭ fŭsu / și puĭ dóo^a cǒleǎ / și únu la piĕǒáre / și doi grǎú^{nș} colǎ / și únu la piĕǒáre // și dai ocól la grǒápǎ cu cĭnepa / ș-ǒ-aprĭnș cu lumĭnáreǎ / și árde / toátǎ la ... /

[Dacă nu se făcea lucrul ăsta, a auzit cineva că a venit mortul acasă?]

a! visázǎ // prestăveáște / gĭndeáște cǎ vine mórtu / sóra meǎ ... a gǎsĭt-o moǎrtǎ // dimineáta // s-a sculát ómu-su / și ǎ tot l-a strigát // pǎ dimineát-ásta nú l-a strigát // și cĭn^s-a dus ĩel / moǎrtǎ // și sǎ rǎspŭnd de-ajĭca / și áșteǎ ... nu vor sǎ-n^u spŭe / mǎcǎr mă spŭsǎrǎ^șĭ // erǎ mai máre decĭt míne // șásǎ lunĭ fáce-acúșĭ //

[Aceeși]

mórtu

[Care sunt obiceiurile, „adetul” la o înmormântare?]

și dacă veș^c cǎ ... firșeáște véce / ǎ-aprĭnș lumĭnáre-m^u mĭná / și dupe cĕ moǎre / ĩl scáldǎ / ĩl ĩmbrácǎ / ĩn toále nóĭ // cǎ víu n-a putút sǎ poárte // ș-atŭncǎ ĩl

pun îṃ pat // acúṣă aṣtérn trónurle și năprávo îṃ sándíc acólo-l pun // ṣī ... e
atúncēa să strîngē lúmē / de-î-ngroápă de ... /
[Apa de la mort unde se aruncă?]⁸
ápa s-arúcă dupe cásă // și țóalele carē aṣ ṣters cu el / puṣ álbiṣa acólo // ṣ-o
puṣ cu cúrṃ sus // și puṣ / dacă puṣ țóalle pe álbiṣe / dacă nū / le puṣ în tron // áṣṣea
carē-a murít cu ele // dupe cē il scáldă mórtu / l-îmbrácă / și pun o țíră de mánîṣcă /
[Cum rânduie tronul?]⁸
ō! trónu // pun foáe didijós / foáe de cērgă // ṣ-atúnca puṣ uodél // și puṣ ...
albéná / și cēarácáf / cāpătíṣu / și dupe cē-l pun în tron / îṃ pun píză desúpra / piste uok
aṣă // aṣă de lúṅgă⁹ // și la píză aṣa / pun crúci // pun cînc cruē // aṣîca și la piçoáre // și
cînd il îṅgroápă / trac píză pe uok // carē ... / úni nu trac píză pe uok / sámol
cóperē-aṣă cu țóalele și / [...] póp îṣ ṣcētēṣte / și cînd duc îṃ bisîerică / ā fâcēm
tréṣprēcē ... círpe-ṣ legám la lumínárí // ṣ-o círpă o lāsám acásă / ṣ-álēă doáuaṣprēcē
le dām îṃ bisîerică dacă e óm / dă la oáminí // dacă e nevástă / dá la nevéṣte¹⁰ //
ṣ-aprînde lumínárli cu círpele-álea pără cînd cēṣeṣṣte pópa // da pē-ásta dē-acásă / ō ...
fătă // mătúră / și úna țîne lumínára aprîṣă la círp-ă¹¹ / și dá círpă fiătí // e pă dacă
nu e feáte acúṣ mătúră / și mătúră și strîngē boclúcu într-o cófă / nu l-arúcă pără cîṃ
să púne pomána // i să dă ... / adúce trēṣ cófe de [k] trēṣ cóbîlîṣte de ápă //

[De unde le aduce?]⁸

pă de la fînlîná //

[Ce face cu apa asta?]⁸

dúce la trēṣ căș // la trēṣ căș // dúcē áp-ăṣa // i puṣ într-o strákină ... fájîṣnă /
ili mālái cē aṣ / áma strákină umblátă / care aṣ mîṅcát ṣăṣa // ṣ-o dái ... la o fomée
písti prag // dupe cē pleácă mórtu // de să mătúră / dai la o foméc // nevēṣṣtele //

[Este o nevastă acolo carē ...]

frámîntă píṣîna // bána // bába //

[Câtă pâine faci?]

e pă fâcṣ ... fâcîṃ cíte noáua cápete / áma noṣ nu fâcēm atíta la moár-te //
păṣ la moárte cîd vrei fâc // ṣo am fâcút dáicái ... pátru cápete // cap fâc ō turtiță
mícă // ṣ-atúnca fâc aṣă-mpletit // pe mărṅîṣea ei // și fâci álto desúpra // fâc emà /
trébe să v-arát ásta cā să vedēt // cā dacă e nevástă / fâc crúciṣ-ēṣṣea aṣă // aṣă¹⁰ // și
p-ormă fâc álta ... / leturṅie desúpra // mai mícă pitulîṣa / și ṣar aṣă cu crăṣénîṣ / ṣ-o
tópca la mijlóc // ṣ-atúⁿca fâc ... dóō ... dóo píte ēṣ-aṣă ... cū f-a fâcút veroníca¹¹
/ aṣă ... osmóc // ṣī pe ṣăle le puṣ desúpra // și mai desúpra puṣ colíbă // grîṣu / și-ṣ
colíb-ăṣa puṣ lumínare // și árē aṣă tot / [k] toátă colácu îṣ árē fóma // fâc / fâc cu

⁹ Vezi nota 3.

¹⁰ Gest cu ambele mâini, indicând urma cuțitului pe aluat.

¹¹ Se referă la fiica ei, care asistă la înregistrare.

pistórnicu de la ástęa carē le facē la cápi / le fac sámo cu cuřítu ęòtę-ařá¹⁰ / cutát // da [ε] dacā moáre éte dáica cum a murít sóru-meęa / fār de lumínare aņ_gāsít-o moártā / fācem parastás // parastás ęar ařá fācem cap // cum fācēm cápetime / ři fācem pátruzāj_de colác // ři éřteęa pátruzāj_de colác / púnem pátruzāj_de lumî-nār! // ři cînd cîteáște pópa parastásu / lumînrle toáte s-aprînd // ři púnem ... o_rāř / ili gāiínā / rářā / cēva // skártā / púnem acólo la cap // ři dac-a murít dáica ařá ři nepremenítā / aņ_dat ři toále // la pátruzāj_de zile // da să fac trei parastásuri! // ęo ā_fácút lu sócru-ńo aņ_fácút im_bisiéricā // ř-ā_fácút ř-acásā // doáuo / ámā acúřa nu mai ... fac im_bisiéricā / o să fac dáicāi doáuo o dátā // acúřa la cîsti noémbrle / i să fācē řasā lunī // ři dām ři toále // púnemí_Hodjélī / cęarřáf /

[Baba face capul acesta ři încā cātā páine mai faci?]⁸

e pā ... tot cápu ř-äre colác // cîj_miiⁿ // éte cum spúsā veroníca¹¹ // cîte cînc colác / cînc colác pe la tot cápu // Homenléřti / fomejéřti / de dumnezāu / arāņgelu / ři toř / ele-ařá tot rāřlícńo ... fórnc // [...] să fac opt cápete de pomānā / ř-un_cap să fācē de kátrā // acól^o cînd s-ardícā kátrā la ... mort //

[Nu se căra apă timp de patruzeci de zile?]

sā cārā //

[Cum e?]

cārī pátruzāřipátru de cóbilitę // pátruzāřipā // ámā ... fáta // tréj_pátru diminét // cînc cîte ... care vręa // ři fācē ráboř // ařá ũ_surcél // ři pe surcélę-đla ... / púne cîte cóbilitę-a cārát / să řtie cā árē pátruzāřipátru dē cóbilitę cāráte // ři cārā ři de finřín-acólo foúna mai mult / ři de ... fātā // ři ... dimineęā la pátruzāj_de zile / să dúcē la récā // fáta / ři jā ... uņ_copil / de mā_řtore să zícē // dacā c_uom / bāęā_t // da dacā e nevástā / fātā // ři-ř_tăc-o cęręcā // de pom // púne jós acólo / fař_colác / sîn_řapte coláj'_de ápā // iř_fác pi_řiř // ři uņ_colác il taj în_dóo // ařá ca píta fācút // ři fāc colibā de grīu / iņ_colíbele_áleęa ř_fic ... lumînrli // ři te duj'_la récā / ři-ntřzř_jós áleęa // puř_coláci / puř_colíbele / ři vāsā iř_ři // cînři ili căstrúle / c-o fi // ři puř legúmē_řiale // ři_cānā // de ápā / ři pārřit // trei vāsā să púne //

ři tróacā¹²

tróā_cā să fācē // ři o tróacā să tăc-ařá¹³ // o taj desúpra / ři-n tróac-áęa puř o lumínarę-ařá¹³ // áma-ntoársā_sus lumínaręa / cā să po_s-o-aprřz // ři puř stotînc acólo ... în ářta // ři cînd_ř_tāmři / puř ... aprřz áleęa / ři-ř_daj drúmu la tróacā pe récā // de să dúcē // ři-atúcęa_daj ... / cę-ři_loát de copil / cę-ři_loát de fātā c-a carát // puř_přz-áęa pe_o_cęręcā // de úmbrā // de úmbrā // ři-ř_daj vāsele / daj_tót-řleęa / de úmbrā // cęręcā de cę-o fi // să fie pom rodós // de mārřli / de řnozřliili de cę-o va fi /

¹² Intervine ginerele informatoarei care asistă la înregistrare.

¹³ Gest: schițează cu mână felul în care se pregătește lemnul scobit pentru a pluti pe apă.

[Nepriméno trébu_să aibă mărgéale ...]⁸

mărgéale / acólo / mărgéale / cê vreî să [r] să-î ieî // cê vreî să-î ieî ... / da
gérđan // dácă cêî ... leniméu / cêva / cum vreî // cê ț-ă merácu țîc // și aî bání //

[Cum „de umbră”?]

e pă ... vrea să spúe că mórtu să-ș aibă úmbră // [lumea toată] să-ntoárce de
mání^{că} // să táe / da acúșa cîntî pleacă cu mórtu de să dug_la bisierică / dăm la tot
ómu ... cîrpă / la foméi ... zóbrăc / éte-așă / ȋ_{cap} // ș-ășă să dúce mórtu párcă c
núntă // și fiecáre de la gróapă ... [...] e pă ... meácê [= merge] ... ásta cu stîlpu //
și dupe el grîu // să fáce //

[Care poartă grăul?]⁸

dacă la foméc / fătă // nevástă // da dacă l-aî om / úom // ș-atúnêșă
sfeășničil-èleșă ... le duc ... doi copii / íli dói oámenî / legátê ... cu cîrpe // cîrpe // și
ii le duc dupe_él / ș-atúnêșă ... încép cū venetur^l-èleșă // cu flóri // cunúnile¹⁴ // și
dupe cunúnîl-èleșă / mórtu // tráctoru // mórtu // și lúmșă toátă / ... pópa / pópa-î
naiinte / dupe stîlp // naiinte cu cáru / tot așă / pópa naiinte cu stîlpu și / mórtu-a
fost ȋ_{car} / și foméile pe loítră / pli^g // așă a fost //

[Și muzica?]⁸

múzica nai pe úrmă // dúpe nêrót // lúmșă rînduítă dupe ásta / și dupē mort
/ să púne tírnă // íⁿ tírn-ășă să púnē ... bomboáne / să púne o túrtă de píjñē // șî o
pun ȋ_{bisieric-acólo} pe mäsă / cîn cîtește pópa // și túrt-ășă / și stícila cu vin rãmín
ȋ_{bisierică} // dă aleláltê cê spusái că le dau / [ε] áleş pomnéțîle-ȋ_{bisierică} // [...] la
bisierică acólo la úșă biș [k] gróbiști / tót ȋa cíțe-o língură de ... / să púne ȋ_{salăfetcă}
grîu și bomboáne //

[Martor este iar la pomană.]⁸

mártorē să púne éte la récă / ásta care ză dúcē ... /

[La pomană ...]⁸

[!] să púnē // să púne lă ... pártșa dréptă să púne márturél / da ... aîca să
púne de bábă // bába carș-a-ntîs / dș-a făcút colăcîț / ȋ_{puî lui} ... ás^t-aîca / ȋ_{puî ũ}
surcél / et[ε] așă făcút / cutá^t / și-î púnē cîrpă / c-ũ franș // pus acólo / și-î puî și lui
... ă străkióri / cîrpșóară tút-elșă // și la bábă ęar așă-î puî vásă / puî colăcêi / puî
cîrpă / și pe cîrpă le strîng pe úrmă și ȋ_{le dai} //

[Și babei i să mai dă ceva?]⁸

e păi ... i să dă pîză / i să dă șórtî / cê vreî // a dóișă zî să strîng de fag_la
săptámîna // pái la trei zîle / cuș să cáde // dacă moáre ástă zî joi / símbăt-o să-î făc
// că să_nu tręacă duminica // să nú tręacă duminica / să fa?_la săptámîna // dac-a
murít lunî / tómtē símbătă-î făc ęar //

¹⁴ Reproduce termenul sugerat de ginerele ei care asistă la înregistrare.

[Dimineată după ce l-ai îngropat ce să face?]⁸

e atúnĉea să pîrléște //

[Care să duce să-l pârlească?]⁸

e pă ... să dúcî foméi // pă cîte cîn_șasă / șapte fόμεi / nevasta care ĉĉăre
să-l tămîe / făcî stăt // góte-așă de ásta / acúșa pun lumînări / pátruzăj_de lumînări! //
ș-acúș fac úñle stat //

[Cum?]

éte-așă ... ĉĉără făc așă¹⁵ / cît e mórtu de máre // măsúr! // ș-atúnca-l făc
góte-așă cā mlélcu // și-î pui ... ęar așă cruĉulită de lumînare la miljóc_ / și-î pui ...
ŭ fraņc acólo // și-î întórc ĩ_ súsi ásta / și îi l-apriņș cu státu-òla / în toátē
diminéțǎ^{le} să dúcē la tāmîęát // de-l aprinți // pî_la pátruzăĉ // dúcē cu óala / cu
fjōc / tāmîe / și la pátruzăj_de zîle / fărímă óal-acòlo lă stîlp // únde-î îngropát
mórtu // cā s-a firșit véĉe //

[Când se duc femeile să pună usturoi la mort, ele vorbesc până la mormânt?]

nú // nú vorbesc // da cîn_să-ntórc de la grăpă de-acólo / ęa fo toálă de-alē
[ε] d_la mórt // ș-o-arúcă pe drum // cā vor să spúe cā el ... / dac-a arcát toála pîn-ò
despletĉă să luminează / nu să făĉe strigóĭ // așă // ĉe zíc fa?¹⁶ //

[Câte ape să duc?]⁸

trĉi //

[Când?]

ē la sîntă mǎrie să cără / la sîņkétru / la ánu cînd făĉe / cînd vrĉi // [...]

[Se ține în casă mortul.]

să ține dácă mǎre // noáptęa ședém lîņgă lel toátă noáptęa // să nu între
mîța / să nu între ĉeva piste lel // ședém lîņgă lel toátă noáptęa // da amíntrețęa ...

[Oamenii care păzesc mortul ce fac să nu adoarmă?]

tăiñu^{le} toátă noáptęa // únu spúne pe-ásta / únu spúne pe-ąęa și ... / să
luminează // dacă-z_víne somn / te duș_și te culĉ / víne áltu te skîmbă /

[„Stâlpul” cum arată?]

e pă crúĉe // și să scríe lúmele la mort acólo // și la stîlpu-òlă să púne dár //
pui cămășē / care ĉe áre // ĉorápi / căpătîi_ / le pui la stîlp / la ásta care dúcē stîlpu
/ ja dár_òsta tót //

[Cine sapă groapa?]

pă óámin! // pe căre găsăști // și comșii și // și la óámin-ęșțęa cîn pleacă
diminețá / le pui de mǎnîņcă zacúscă // și le dai ... círpă máre / și ĉoráb_ / le pui
pe úmere / cîn să duc să-ș_ia ... / ĩ_lopátă / ș-a sápă / ĉe ia // și să_duc cu íele // și
namjáz cîn să dúcē mórtu / pui ĩ_n_tîrn-ąęa / căre-aj púsí ... ĩ pomnéțile-ąșțęa acólo /

¹⁵ Vezi nota 3.

¹⁶ Se adresează fiicei care vorbește ceva în limba bulgară.

puj áltă círpă / ș-acólo le dau piste groápă // nańáz / cîn să duc cu mórtu // li să dă văsă / li să dă cánē / dămăgánē / care cē ... árē / și círpă / li să dă // la pátruzăj de zîle iș strigám / le dăm ęăr așá văsă / le dăm círpe / le dăm ... / éte dáica acúșa iș să fáce ... dă șásă luní sã-i fãcém //

[Care este pomana cea mai mare?]⁸

e pã ... la pátruzăc // că la pátruzăc e mai máre / mărturéł / dacă e nevastă ... / é fátă // [...] la băț / bățu-òla la fel să púne văsă / puj círpă / i puj colácĭ / i puj dulcéturĭ acólo / și la ásta la băț / la copĭl / un surcél tăęát așá și ... círpă fıptă acólo / dă la bábă ... băț / um_băț //

[Dar când moare un tânăr se pune brad?]

ē ... nu mai fac acúș la noĭ / da aĭĭca la ála fãcúrá al^de búja // a le fãcúrá lū plãneĉu // atúncĕa să fáce óĭțę-așá ... cu trei creăce // [ε] să púne dacă e ... fátă / á púnē zãbrátĉ acólo // da la băęát nu știu [...]

[Acum a început și cu pomană de vii.]⁸

ĭo acúș aĭ_gătĭt la așá pománă //

[Înainte nu era.]

măre! să fãcĕá și naiĭn / măĭ mul_să fãcĕá înaĭnte decĭt acúș // mai mul_să fãcĕá // acúșa a fãcút áli gligóri / iș fãcúrá acúș // deăteră țoále / a cumpărát // dărurĭ // văsă / tręĭi ... noátinĭ aĭ_gătĭt ĭo // kuftele / peăște / și parastásurĭ iș fãcúrá // că nu știe poa_să moără fãră lumĭnãre //

[Aceeși]

la joińmárĭ

áęa la joińmárĭ să fáce / și să scoáte țoálă róșĭie pē / ... pi lel așá // áęa la joińmárĭ ! // la joińmárĭ să vársă ápă // atúncĕa fac și iar așá colác // și țĭ-mpárt // dă te duj_la réĉĭ // și fac éte-așá groápă // și ĭăĭ cu cófa și tornĭ / și ĭăĭ / cã_să vársă ápă // atúncĕ ș-așá-z_la joińmárĭ //

[Nu se fac și focuri?]

fócu să fáce lã ... ȳomădénț // la măĉenĭĉ // áhá // atúncĕ să fáce fócu / și dupe cē fac fócu / á ĭeĭ tręanțá // și ȳocoléștĭ pe la pomĭ de șęrpĭ // atúņș_să fáce fócu // da la joińmár să vársă ápă / și să fac și colácĕĭ // pĭntru mortĭ ęáră //

[Aceeși]

la sĭntoádere

la sĭntoáderē o săptămĭnă // să postęăște // nú mĭņcám / nimĭca de dúlĉe // tómite símbătă la sĭntoádere // atúncĕa nu cutezám să ĭeșĭm afără c-o să ne cálĉe sĭntoáderu // și símbătă ne sculám / de noápte máma să sculá / și-ņcãlzá ápa / că nu

e ca acúș // și ne lăiēm / să ne crească păru / să nu-l înjurc cāi // ne keptinām /
ș-atuncā ... să scoālă și să duc ... / să strîng_î ... oāminī cu cai // și să dug_de să-
necūră / cāi / să vādă cārē-o să-ntrēcā // și care a trecut ... iāsă ... naiinti // i dau
... dare / și ișă tājcu cu noi cā n-e frică / o să ne cālce ... cāi // da nū-ī nimic_āma //
sāmo i_z_gătēstī / peăște să gătēăște atuncā / cā ... pā săptāmīn-āea să posteăște //
sāptāmīna lu sīntoāderu să posteăște //

[S-a întâmplat să le încurce „Sântoaderul” cozile fetelor?]

e pā ālde māmā spunēā c-a fōs_fodātā așā //

[Ce spunea?]

spunēāu cā [ε] cā_s-a pomenīt dimineāta ... / plāru cīcā-necurcātī / șī ... pe
tājcu l-am auzīt / pe lát-al neū c-a eșit afără s-a dus să dea ocól la vīte / și a auzīt el
tropānīnd īm_pūōd // sīntoāderu // da āea a fost nēscāi mīta [!]

[Marți se lucra?]

āde sīntā nērcureā // e pā nu să toārce // e pā vīnerēa nu să toārce // cā vin
ālde sīnta vīnerēa // și nērcureā atunș_să posteăște / cīte ... / spunēāu multe ālde ...
māmā naiinte //

[Da' marți seara?]

mar_sāra cā / te pomenēstī cu gūra la o pārtē // [!]

[Când țesea o femeie și intra cineva în casă cum îi zicea?]

nu n-aduc amīntē / da știu cā zīcēāu // și nōi aņ_zīz_vorb-āsta //

[„Aște ziua?"]

āștezāu // āștezāu //

[Aceeași]

pā s-a-ntīmplāt la ūni

burtoāsā // așā // dā āleā bātīrne zīc cā ... e-nșārīnatā // īngreunātā //

[Se spune și „încărcată”?]

c pe īncārcātā // să zīcē ... da mai mūltī burtoāsā //

[Ce nu are voie să facă o femeie „burtoasă”?]

ō trēbe mu_sā nu fācā / āma n-āre-necotrō // trēbe să n-ardīce grēu / trēbe să
nū ... să pāzāscā de rācēālā //

[Să nu dea cu piciorul în „mătă”?]

[!] c-o să fie copīlu flōcōs // să nū fūre nimīca // cā ēte-acūșa aņ_loat cūșcā
/ ș-a pus colēā // ș-o să ēsā sāmn la copīl aīc //

[Și chiar iese?]

e pā ... iāsā mulț de sunt așā īnșāmnāt // ālde māmā-sa a loat așā și n-ā știūt și
/ a pus māmā colēā / a pus colēā // șī c-ā_loat // sāmnū-ōl-a iēsīt // ā_vāzūt āsta // e!

pe ... cum mă-sa ȃte-așă a pus / și-a ieșit rōșu ajiĉ-așă / ș-a rămăs // sămn // ūni care
a pus pi la mĭnă ȃvā / și iāsă sām̃n // nu la toț / āma te ... să sluĉeăște treāb-āsta //

[Se punea copilului nebotezat ceva în pat dacă îl lāsa singur în casă?]

mătura // mătura o pūne liḡgă copil // cā sā nū sā apūce copilul / sā nu viĉ
teā / sā nu sā-mbolnāveāscā copilul // sā deā reāle piste iāle // pā s-a-nțimplāt la ūni
// ȃa a fōști / s-a bōțāvit copilul // ĩm-parālis // și ĩi gĭndesc cā din āsta //

[Era o boală de copii care se numea „apucat”?]

dā / erĉā pā // e pā ... și cum e apucātu! tētanos // āhā // așă ȃ-așă e // erĉā
bābe dē ... le mĭnĵā cū rāzne tākĭe / pi la gūra / pi la āsta /

[Ce este „dalac”?]

știū pā // āsta e urĭtā boālă // āsta e ma-mul-pin vŷitĭ // pĭn-vŷite e dalācu
// și pin qāminĭ este // da naiĭnte ... / pā ĩerĉāu bābe / și frāmĭntāu pĭĭne // și ȃoțe-așă
fāce turtitā așă gogolojāse // nōo gogolojāse // și-ĭ descĭn-tā / descĭntā / pūne jos //
tu frāmĭntā nōo āșteā / și dacā ... ĩese / ĩel dālācu dā-ndārāt // cā dālācu ȃ-așă // ĩel
creăște ca bubōiu // āmā ... nu creăștē-sus / da fāce așă grōpā baș ĩm-mijlōc // și
pȃ-āȃa-l cunōștĭ cā c dalac //

[Ai văzut?]

āp-am vāzūt pā // ā-vāzūt // ȃte cumnātu-meō ... ȃrĉā

[A fost mare și a avut dalac?]⁸

e pā māre pā // și-ĭ descĭntārā / pāl din descĭntecu-ōla din ȃe cā-ĭ trecū //
creā um-mūōșĭ / mōșĭ flōreā lu ĩspās / el descĭntā de dalac // și pe ūrmā dupe ȃe-ĭ
trecū dālācu / ĩ-ȃeșĭ um-bubōi la nas // ĭ sā strĭmbā nāsu / gūra / cu tōtu // āma
bubōiu ȃ-sus / ș-atūncā lo māmā c-o pĭzdārie de cĭnȃpā / cā nu erĉā ca acūșā cu āȃē
sā arz / și-l ĩmboldĭ / și cĭn țĭșnĭ coptūrā / sĭnȃe / și pānā sāra ... ĩi pūsā ... plomūnā
dȃ-āȃa și-ĭ trecū //

[Care e „plomuna”?]

ȃăște niște ĩārb-așă pȃ [r] pe bāltā //

[Copiii cānd erau mici, ce boli ...]

e pā de ȃe bol! // kirāiāu cā-ĭ dōāre la bŷrtā // și spuneāu cā-ĭ de mātĭrĭȃ //
mātĭrĭȃ / și erĉāu moșĭ ajiĉa de le descĭntā // și la bāȃātu nōstru ȃ-a descĭntāt el //

[Cum?]

pā ȃĭni ștĭi ĩel nū spūne //

[Cum e de „mātĭrice”?]

e copilul sā strĭnȃe / ĩl dōāre la bŷrtā // și tu nu știĭ ȃe e / da ȃa pōā-sā fi fost
ș-apānticĭt pōāte fo boāl-ama / noi așā am ĩnțālēs atūnc // și le descĭntā și / dacā le
descĭntā copilul loā ș-adormȃ / și-ĭ treĉȃā //

[Ieșea și ceva roșu pe copii?]

e pā ĩeșā burboāne / bŷbāt / bubāt // ō bubātu nu-ĭ fāc nimĭca // ĩel ĩș treāȃe
pe treāba lui // da ȃște bubāt spoit / āla mult greu // noi ... al nōstru erĉā de bubāt
sfēcli // și ... āsta ne spūsā cā ōmu nēu a lucrāt acōlo / și el știeā treburle-āșteā de //

și spúne că să despărțim copíi / c-a lu cumnátu-meo a fost aîic // și noi bába nú
 creáde ға // nu e véno tréab-ásta // și tamán ásta-î trccú bubátu / ș-álalalt
 să-mbolnăví // că el țe [= zice] că cîn să cūră bubátu de / ... să cūră cõjil-élea ...
 álalalt să-mbolnăveáste // nú-î despărțiră și zácūră amîndói // da-ntr-ũ an zácūră /
 áma î-an despărțit // și nú zácūră amîndói // bășca // l-an ținút noáo zîle p-ésta ...
 îņ_sóbă // áma creá bubát d-éla d-el spoit // și mûl grîeu // da ála / p-ál máre e urît /
 fáce búbe / și rãmíne slēmne // ma ... pă dacā te scárpin! că te mănîncā //
 soácră-meā a ză- cút măritátă // aîica cîn a fost // și adóarme ға / și tot visáză
 naintęa ei cédîr álbu // că bubátu rîmneáste // dā băcātu neų c-a cērút / a cērút
 armónicā // să deșteptă diņ_somn așá cum dormeā și / cêre-armónicā // să dúsă
 tá-so și-î cumpără // da máma ę-a cumpărát / e fomée-ăęa e măritátă a fost aîica / î-a
 cumpărát cédîr álbu / și cu / ға cu Țoki-ŋkîș! / nu poa_să deșkídă Țóki // și cum î-a
 adús cédîru ... / a deșkîs Țóki // dédu pétco s-a dus de ę-a cumpărát cédîr //

[Ce este „cedăr”?]

éte d-ésta de ploáe // da máma avęá șęamn / că ға a zácút de bubát // și
 băcātu ę-a murit de bubát / frátele meų // a fost pē ... doį an! // și a murit de bubát
 băcātu // máma a fost de bubát / și s-a-mbolnăví și el / și el a murit /

[Erau copii care se nășteau pe cap cu ...]

ca kále / ca kále // nu știu cuņ_zîcșáu bábele /

[Copilul acesta se făcea strigoi?]

deoáke // deoáke // și copílu care l-aj întercát ... de nú mai ij dai să súgă /
 și țe-a părút că kírăe / ála deoáke // e! ... deoáke / încęape să kírăe // ál doáre căpu
 / că áre Țók rái // da cáre áre Țók rái deoáke // și-nčęape copílu să kírăe / încép să
 descînte // máma descîntá / soácră // de deokát am auzít cîteva vórbe di lā ... /

„pásăre álă / coáda álă /

zboáră /

să fi deokát / de fátă máre /

să-î cádă cosîta /

să rãmíe kálă //

o fi deokát dē nevástă //

să-î creápe țítele /

să-î cūră láptele //

dac-o fi deokát de Țom /

să-î creápe boáșele /

să-î cüre pișáți //

pú! crístu sápi” //

copílului i tréáce //

[Aceași]

ZLATIA₂

e mult scump

ieftiniē / bāni puṭīnī ámā ... / toát-èlea cumpārāi ŝ / erǎ toáte-acúma / pénsiile micī // ŝi toátă ie producṭea scúmpă / ŝi nu pos să te-arǎnéstī // dīncă ... creștém vite // ŝi tăém ... găīinī / óuă ... producṭe făcém // cūștī / pǎtlǎgǎn / toáte iélǎ // de să gǎseǎște // da iel sĉe / sǎ [ε] te duĉ să le cúmperī / e mult scump //

flórĉa náidinoĉ / mǎșelǒĉ
șǎptezǎșīǎǒpt [de ani]

[Date despre subiect]

[Cum vă numiți?]

flórĉa // rumínesc lúme // flórĉa náidinoĉ / mǎșelǒĉ / ásta familia mǎșelóvi

da ... / táta náidin // [...]

[Câți ani aveți?]

șǎptezǎșīǎǒpt //

[În satul ăsta sunt numai români?]

da // rumínī //

[Câte case sunt?]

ĉiņsúte ŝi ĉiņzǎj de căș //

[Bulgari sunt?]

sín ŝi bulgárī // sīn // sín ŝi ŝigánī // áma sīn rarī //

[Pe tata cum îl chema?]

náidin // așá l-a botezát al bătīrn // móșu-nū // moș stan mīșu // el e stan

mīșu //

[Născut tot aici?]

aiiĉa / aiiĉa // ǎ avút bábă / stǎnĉa //

[Toți „rumâni”. Știu bulgărește?]

a ŝtiút áma / puṭīn // n-a ŝtiút mult // că lei dintīi a-nvǎtát límba rumíņcás-cǎ

/ ŝī ... n-a ǎvút care școlī așá / nǎinte vrǎme // c-a fost túlșko-aiiĉa // a fost álte

naṭīi // ŝi n-a pūtút să-nveǎte la școlǎlǎ // ș-a ŝtiút sáma / rumíņcǎște // ș-odátă erǎ

uĉ cmet aiiĉa / buĉároĉ iī zícĉe [!] / treĉĉá piĉ sat aiiĉa ... / ŝi-i loǎ / cáre ŝtiǎ

rumíņcǎște / veđǎi cǎ-l globeǎ o sútă ș-uĉ fraņĉ //

[De ce?]

ști[k] cǎ vorbeǎște rúmņcǎș / nu vorbește bulgǎreǎș [!] // iī globeǎ //

[Aicea în sat sunt și oamenii veniți din România?]

a venít áma ...

[Aveți neamuri în România?]

nú / n-ăvem // noi n-ăvem // sînt úni de au // dáje ... cînd^d îngețasă dîunăre //
a trecut cu sãniî dîncolo la voi / aîîca / [ε] cê sat eřă aîîca! ... nu řtiu cê sat //
treceău acólo ři / doi iņřî să-ņsurasă de-acólo / loasă neveaste de-acólo //

le-adusás-aîîca-m_bulgãrie // aîîca murirã // áma nu mai sînt acușica //

[Mama ři tata řtiau bulgãrește?]

řtieă / řtieă // áma n-a vorbî tot bulgãreăște // acásă vorbeám tot rumîneăște

// cum vorbîm cu voi //

[Și cu oamenii din sat, tot românește vorbiți?]

dã / tot romîneăște // éte-acușca áștea comșii care sînt / tót romîn! aîîca //

sátu tot e rumîn //

[Și vorbiți ři acum tot românește?]

p-éte-așá cum vorbîm cu tine //

[Ce limbă întelegeți, vorbiți mai bine?]

șî bulgãrește vorbîm curát / ři rumîneăște vorbîm //

[Când trăiau părinții în casă vorbeați numai românește?]

rumîneăște //

[Care vă plăcea mai mult? Muzica populară românească sau cea bulgãrească?]

ã io ... / dau drúmu la rádiiu / le-ascúlt diņ românia / ä! cîntă múlt frumós
románți // mai búnă múzic-au lei decît ai nóștri // ai nóștri au hórurî așá de joacă /
nácę-aî vóștri nu poa_joáce ca ai nóștri // ámá ... de cîntice ai vóștri sînt bún! //

[Și vă place.]

áo ... cîcã cînd eřă ... copii la mine / ři eřám tinãrã / puțám să alérg ři
sã i [k] le dau // da dipe cê-mbătîrniî copii la mine nu mai venirã¹ // [!] cîntă
romîńca cîntă // băcátu tot ascúltă ásta // zíc „vezî ... cum cîntă / de mãmă / cã ...
ę-a cãtá / ři le-a da^t // da cînd a plecát / ři pe-órmã n-á mai venit la ęa / cã nu mai
áre / a-mbătîrmit / J_nu mai árc cê să le dea” // ři el ascúltă vezî // „trébe să caț pe
tá-to” zíc / „ři ... pe mă-ta / cã vezî cum spúne rumîńca?”

[Copiii dumitale řtiu românește?]

řtie // řtie áma / ásta mai mu_bulgãreăște acușca vorbeăște // cã di cê tot
acólo búlgárî // da rumâneăște řtie // řtie / vorbéște //

[Copiii care sunt de școală řtiu românește?]

řtie / řtie // řtie ři rumîneăște ři bulgãreăște / să řtie ři turcăște / să řtie ři
řigãneăște / io odátá m-an_dus ũorăș² / ři ne dúsărám acólo i^m_maláoa řigãneășcã //

¹ Parafrazează textul unui cãntec romãnesc.

² Se referă la orașul Kozlodui a cãrui denumire populară este Codolui.

c-ám-ă lucrăt cu lej la ... camiőáne-aiĭca lă ... / traņspórt // ei! ĉe de lucrú an
lucrăt ęo! // și cu iĭi // și mă-nvătásăm să vorbesc țigăneăște // [!]

[Cu ce v-ați ocupat, ce-ați lucrat?]

ęo am fost ... / cînd osnovírăm stopánsu / tekesétu³ // aiĭca/ -n sat //
osnovírăm stopánsu / ... am fost zenovúđ // am avút pátrusprĉe inĭ!de_ oáminĭ / in
deál // cu iĭi // io ę-am vodi smétcă / ęo ę-an dat nániĭ / ęo toáte icleă // pátrusprĉe
ișĭ // dipe ĉe-ă ... firșit cu iĭi / mă púsără-m oprávă // contrólen sávét aiĭca // búcatĉe
/ brĭňză/ vin / rakĭu / ĉe ęaste producție / trĉe tot la contrólniăĉă savét / ęó //
și-ęe-ŭ [k] doĭ inșĭ // trei inșĭ am fost // de-acólo ... nú mai vrusăĭ // fuĭi // múl
lucru // bucáte / da úna e să vodęșĭ o zmircă / dacă n-o vodęă / oámini o să-ș ĭă ...
producție // și fuĭi de-acólo / mă dusăĭ văcărĭ / péste récă aiĭca la vac // șezúĭ
ș-acólo doĭ ai / și de-acólo fuĭi // tot im báligă [!] // veniĭ de-acólo / mă dusăĭ
purcărĭ // in filiál / in đirjania / aiĭca este stopánsu đarjávă // purcărĭ // fáta / ásta a
meă / invătă in ġimnăze-n codozlúĭ² // și nu e banĭ // mă dsăĭ acólo / șapte-anĭ de
zĭle purcărĭ // firșii fáta / fuĭi de-acólo [!] // veniĭ aftotraņspórt aiĭca unde sĭnt
camiőánle / tovărăĉ // dókerĭ / ĉe lea zĭk ei dókerĭ / aiĭca la noi dóker le zĭc //
ș-aiĭca dóozășicĭnĉ de-anĭ an șázút aiĭĉ // la mășinĭ // ęámne / kumúr / țiment /
kĉtri / ĉe n-ám cărát! // tot aiĭca ĭ stupáns // și ișĭ péņsi // dupe ĉe ișĭ pénte /
dispĉeru la garăĭ cäre ... / la camiőáne / ęo ĉeu să viu acásă // „nú / nú-đau
drúmu” // „đi ĉe mă!?” // „o să te mut” ĉică „la brașnovóz⁴ // ei mașina mare /
kúncă / áre vid / áre roș / și-l oprávleșĭ / și caș méski la porĉ / la vac / la viț[eĭ]
[!]” // „o” ęo zĭc „nu mai șed aiĭca” // „nú nú-đau drúmu” // și mă tinú / șásă anĭ
acólo-an șázút // și mă-mbolnăviĭ / nu putúĭ să mă duc po málcă núđu //

[Același]

I-a priņs de fráte

ęo-i scriu cártĭ / „triméte-l la míne / că ęo o să-l dreg // ęo o să-l invăt” // și
veni ĭel / baș in sezón la seĉerat // da ęo la mașină // și-l pusăĭ cu míne // zúpa
cărám ġriĭ / noápteă cărám kumúr / și ĭel vázú că e zór / și să dúĉe la récă să scálde
// acólo áreă o bíltoácă / ș-acólo ... băetálu ásta s-a dat pe márne / și scál[ε]bă im
bíltoác-áęa / și nu mai poă să ęășă // și el s-a dus și I-a scos // și I-a priņs de fráte /
fraț amĭndóĭ / că I-a scoz đĭápă // ș-acúșcă e șirúrg profĉesor in sóĉea / el ne-a făcút
operáte de hĉrni // niĉ un dóctor n-a dat / ĉică ásta n-e ... tát-al meu n-e tátă / da

³ TKZS, colhoz, corespondent al Cooperativei agricole..

⁴ Subiectul tușește.

asta n-e tătă de-à dõra // ftõrij băștă // „fiu-so m-a scos dĭ apă / ș-eó o să-ı fac
operățea / áltu nu dau să făcă” //

[Cum este că „l-ați prins de frate”?]

l-a scoz dĭ apă / el a fost sã înęăci // da băęatu s-a dus și l-a scos // dipe êe
l-a scos / l-a-nvîrtit și ę-a scos apa dĭ ıiel / ș-a-nvîiăt // ș-atuncica de-ăęa-l prindé /
cã áltu dacã nu-l scoteęá / el mureęá // „tú cu mine / cum ęo ... lu tática fráte / și tu” //
năće ... frat amîndõj sîñ ... la tática lui // ı-a prins de copıjı lui //

[Este un obicei, se face ceva anume?]

făće nuntă / ne-a kemát la nuntă / făće botéz ne kęámă // tot úna că sîntém
aı nójș^{ti} // ómo seméjștõ [= edno semeistvo] //

[Nu e un obicei anume?]

așá e obiçéju ... //

[Cum?]

ê! acúma tu te-néc / da ęo ... mă slobód să te scot // ș-ęo am trei inșı scoz
dĭ apă // trei inșı // ęo mă slobód ĩ apă să te scot / tu mă prinzi pe mine de fráte că
te-an scos / ț-an dat súflet // să trăeștı // tot úna că ... sîntém sórá și fráte // éte-așá
// sórá și fráte / ęo te-an scos / ț-an dat jivót / să trăeștı / dă ... tu pe mine mă prinzi
cáto de fráte / că te-an scos // ásta pînă trăeștı ęa te vodeăște de fráte / și tu pe ęa de
sóra //

[Cum îi spui?]

brád-mi //

[Și dacã e fată?]

sóru-meęa // dacã prinzi băęát / fráte-nu // tú eș fráte cu mine // da dacã
scos fată / sóru-meęa // tu eș sórá cu mine // ęo [r] ęo sînt ... fráte / da tu eș sóra
meęa // tu aı să-ș [= zici] tot ca cum e ... sóru-ta di la má-ta roditã / ș-ęo fráte tójno
și tu eștı sórá cu mine că te-an scos dĭ apă // tot úna // cum e sóru-meęa / și tu eștı //
ęo ț-an dat jivót / te-an scos dĭ apă / și ț-an da jivót //

[Același]

ęo-am fost zemedéleț

[Ce semănați aicea?]

grıu / porumb / uõrs // ováz // floáręa soárlu / ă ... țfęcłă / toát-èlęa púnem
ım pãmînt // aııca mult să rodeăște la noi // nu ștıu la voi // aııca la noi a fost
stopańșo-al nóstru / e lícno stopańșo // aııca am proızvedit sámă ... sãmîntı //
castravět / lúbeniță / dovlétı / țfęcłă / gräh / uováz / grıu / sácără / toáte producție
aııca la noi s-a făcút // ș-aııca mășınę-a lęa únde păzăște băęatu meęu acólo / acólo

trec to ... la mașină! // ș-estate mașină ... trece cuválu rî! și la cîntăr / tójno pedesét kilográm al pakitrăște //

[„Grahul” ce este?]

gráhu-l mînă de sāmîntă // e áltă stopáňso // đe-aiița-l duc în tom⁵ / în hibridnia zavód // noi aň cārát suvál đe-aiița mult / grîu / uováz / uörz / sāmîntă de lúbe / aiița lúbenițale ... să fac mar! / așá⁶ // nú le mánîncă // da duc mașină cólo eî! la recă // unde treăce ápa / réca / mășina ... / ș-acólo le mácină // ș-alég sāmînta // ș-o uosúcă / ș-o duc ũ lom⁵ / ũ cuvál / ș-ō ... pakitirésc lei im plícure! ș / o dau la stopáňso / de pun și ei sāmîntă de ... lubeniță // de peápinî! //

[Ai lucrat în câmp?]

aň lucrát // zéce anî aň lucrát în cîmp // ș-atunćica intrăi în stopáňskia controlnáęa

ũ savét //

[Și porúmbul cum se pune?]

ęo-am fost zemedéleț // ęo-am avút óbzáj de decăre // uóbzáj de decăre de pāmînt // am avút seăăcă // am avút jetfarcă / am avút plug / am avút ráliță / am avút grápă de sker / grápă de lemn / am avút cásă la partelă doáuăsprèce métre / acólo trásă nemáre / aiić-am făcú sóbă / fereăstră / úșă / vatră // păt / toáte iéłęa // dümneăvoastră acólo / ęo ar // sečerám / să zîce / sečerán grîu / adúcem znópi / treerám / ș-ęo ũ să ies în đeal / făcem uógör // cu bóji // miriștea / o-ntoárċem / făcem uogör // ia găteăște // vine nańáz / trag bóji la úmbră / mîncăm / și pátu acólo / mă culc și dorm // tóm¹¹te la pátru căsur! mă scol // injúg bóji / pe răcărî // încép de ar // uogör // făcem uogoárăle / dipe će firșim uogórlc / venim în sat // să făce porúmbu de săpát // porúmbu să áră / c-acúșica făc podmécă la grîu // lă miriște // dipe će făc podmética / di la ánu / l-áră adînc // đe-o pálmă / j de trei đeăște óițe-așá⁶ // așă la päreăte // cū bóji // boi am avút țápinî! // tãnc // će zîce ála tãnc // și-i punęám / și arám bine / și-l grápám / éte ca aiița másă⁷ // nú e ęárbă / nú e nimic // șî dipe će-l firșeám / mă dūcęám și-l loam / seiășca // ș-o-așezám / țávile-ndărát // la seiășcă // áre țávî // ș-arúnc țávile-áleláte / și las sámă dóo // și fac blánă aiița / ș-atrîⁿ // țávile cu blán-ast-aiița să nu fúgă nić inćóló // ș-aiić ęár-așá // la sedemnaiset pet sentimétra rînd de rînd // ințălég acúș?! // și-nainte róřile mi le mut ... că să nu-m ... pãrfác pã rîndurle strimte / că nu mai po pã să le ... rálițáz // și plec cu bóji / bóji merg // da io řiu cîrma naińte // cîrma sámă o gonésc díra úndę-a trecút mașina // roátă // roáta ásta a trecút / ęo trec pe ęa acúșica / ámă řiu cîrma pe iă / și rîndurle me đrépt // nevásta îndărát la mașin-aiița / pe blánă // treiștútu cu fasúj / ęa fásúj dĭ ásta / și púne-n țáv-ásta // ęa fásúj / púne-n țáv-ásta // ș-ęo merg //

⁵ Orașul Lom.

⁶ Gest.

⁷ Bate cu mâna în masă să sugereze că locul nu avea buruieni, era curat.

púnem porúmbu tot / și-l grăpéz / dupi ê-l grăpéz / el răsáre // dipi ê răsáre / il
prășim // ne 1cem la prășit // ile sãmănám / bob colgá / bob cóló / bob cóló //
mașina l-arúnca la cófe / áre cofiță // în toátă cofița bóbu // pac! pac! // nú-l arúnca
des / și sámă-l rărăși! // dipe ê-l rărăș el tręâc-e-așá / rálițá // avém rálițá // protáp /
și jug máre // dę-apúcă bóji-n dóuá ríndur! / și rálița mére pe ríndu-òsta // și ęo
rálițáz / și nevásta dipi míne îndrepteázá firle cáre lę-apúcă di piŋ cófe / îndrepteázá
/ fásúju / și rálițám / și fac porúmb / cíte o mie êinê súde de cófe // ám-am avút boi
1ápen! ș-an lucrát pámíntu / nú e ęarbă / nú e nimic // curát / da acúma să te duc ...
/ nu e uscátúră⁸ / da z męrgem cu máșina / să te duc în parteála meș / ęo știu únde
é // partéla o s-o-arát / că am și skítă tot / plan // te duc la ęa ț-o arát / éte ásta partéa
// bálúră cit cása meș de máre // nu e lucrát // bálúră / nu lęa sáma la míne // tót
címpu e pliŋ cu bálúră // acúma în stopánsu am líntrát / án meș-a dat porúmb // trei
dęcăre / n-ám lęat um bob // de bálúră // ăl sápai / il teșij // nu poáte // n-ă lęat o
drug // ánu-òsta ne-a dat ęar trei dęcăre / ăl teșij cu măgáriu / n-o-au máșin! // nič
să-l teșęască / n-ă să-l rálițázá cu máșinle // rámás-așá / și-l umplú bálúru / s-te duș
să veș êe bálúră e-m porúmb / nu po să / n-ám să ęau nič porúmb ánu-òsta //

[Cu ce-l „teșęști”?]

cu măgáriu / ăl méu măgár! / am măgár //

[Cum?]

am cărúțá / dóo // ęo sîn męregáju áma / tot mă řițu ... dac-ar fi să-n dęa

bóji și ásta / meș-aj lęa partélá // ęo o s-o cosásc cu cęása / toát-o s-o cosásc bálúra /
ș-o s-o fac 1ogór / ș-o s-o cúrăř de ũ an dă zíle / éte c-aiíc o s-o fac⁹ //

[Cu ce „teșęști”?]

tesáccă // tesáccă il /

[Ai „tesacică”?]

nų / ęręá 1om acóló / ęo n-am / cá ni le lęară nóŋ stopánsu / da acúșca ... /

carę-a putút dę-a furát a pázit fo tesáccă și / ă lęa di la ála / ș-an teșit cu măgáriu //
tesáccă tręâc-e pintre ríndur! //

[La porumb nu cresc mai multe fire?]

or! ăl júmul! / or! ăl táj cu sápa //

[Ce tai? Cum se numesc?]

sápi //

[Rădăcinile de la porumb?]

acúma fir aiícá / fir aiícá / fir aiíc // ęo tai pe-ășęa // las núma p-ésta / și

p-ésta / ęșęa le scot / [...] a! řfráțáște // řfrítáște porúmbu // didijós // dă álte fire /
řfráțáște // ăá! // așá spúne-n tu / řfráțáște tir dę 1iŋgá ásta / řfráțáște áltu // ř
porúmbu řfráțáște [!]

⁸ Subiectul se referă la faptul că a plouat mult și este mult noroi.

⁹ Bate cu palma în masă, sugerând că ogorul va deveni neted și curat precum este suprafața mesei.

[Îl prășesti de două ori?]

dacă treăce mășina de-l teșăste cu mășina / o dată treș și-l sap! / da dacă
nu trece-! / pqa_să-l sap! și de dóo trei ori! că áre bálură // și bálură jos áre mórcov! /
ē!-! așá dintr-únu așá dá súmă de fire lă bálur-ăeș // și nu mai pos_să scap! // cã ęo ...
în deăla la míng-am rălítat / treăce tesășca / și ... ęópere éteș-așá porúmbu ajića /
ma-l íęcópere / și nu-ı dá drúmu la ęárbă să creăscă / da ajića ... nú e rălítat / nú
nimica // plecá bálúra ș / crescú mai máre d'ecit căsa //

[Cu ce aduceți porumbul acasă?]

úni cu măgáriu / úni cu cáji / úni cu mășinile //

[Cum îl culegeți de-acolo? Cu frunze?]

el creăște porúmbu așá / și áre drug // și-ę frîng // cînd frîng drúga cę
rămíne di la drúgá / rămíne lá cočéan // dař drúga íș áre fói // ę-arúnc la grámá-dă /
faj_lgráméz // gráméz // merc_pátru_cînc ĩș! / fac grámádă // frînge ásta / tu mî dóo
rîndur! / ála mîná dóo rîndur! / cę rămíne / pe-órmă cočéani-ı tăi / și-ı lař_jos / să
usúcă // ș-atúnca le leğ // de víti //

[Coceni îi usuci pe loc?]

acólo / eı sîn_verș // lújerl-èleș / frúnza ę uscátă // lújeru cárē / drígu ...
vérde // tre_să șádă / cã tu l-ai tăéat lel / cît șáde jos / vîne șī să usúcă // atunčica te
duc într-o dimneătă / dóo ... / și cu sezálu / leğ pi lîngă vátră /

[Cu ce legi?]

sezál // sezál ęáste áta așá de să vînde / sezát // nu știu la voi ęáste-n
romínia?! //

[Legi mai mulți coceni la un loc.]

e pã ... zălișăște cît e áta de máre / dac-oi fače-așá máre máldăr / nu pqa_să
rídici mășina [!] //

[Acasă unde-i pui?]

ĩ_hobór // îi fac ... glúgă // da / glúgă // puı / puı / puı așá / și pe-órmă puı álți
sus / mai puı íęc-ę dată / și-l leğ suz_grámádă / de faj_lglúgă // așá e zemedéleș //

[Dacă „druga” este mică, cum îi zici?]

ģijur! // drúgă cáre-ı la covrág drúgă búná / da ęáste la covrág drúgă
ģijură // áeș mică // da áeș máreș áeș drúgă // da áeș mică ģijură //

[Același]

tréeră la arhán

inaįinte treé^{ra} / p-ai bătírnı cu cáji //

[Ai apucat?]

la dirgán / nú //

[N-ai văzut?]

tătă-ńu ńę-a spus // púneț ... dijós árē ... arhán // didijós / sǎpát // 0c cǎ ...
púne pe pǎmínt / znópi / și pár im miljóc și leǎgǎ cálu / și-l-ęa lǎ ... ogoęálǎ // și
tręęe pıste unde-l tręerǎ // bǎtút páru-m miljóc / și tręerǎ la arhán // arhánu-0sta
care ... púne znópi de ... i cálcǎ de-ı fǎrımǎ spıceęe // arhán //

[Ce este „arhanul”?]

éte ásta úndē / ocoléște cálo-arhán // nú e vırșcǎscǎ / nu e seęerǎtoǎre // ásta
v_ărhán // bǎtút páru / și el Țocolęǎște // púne znópi / și-ı Țocolés^c / și-ı tręerǎ //
dipe 0-ásta strıńęe páele / și grıúũ jos / și pe-0rmǎ-l_ęa la vınturǎt0r! / avút
vıntǎrǎt0r! / și-l vınturǎ /

[La vânt? La ce?]

deęǎcǎ // vıntǎrǎtoǎre ęǎste-așǎ máre / púne sus / ıvırteǎște și / cóęa cúrǎ /
și pleǎva 0-arúńcǎ-ndǎrǎt / și grıúu cáde jos //

[Nu și la vânt?]

c0fe // cu cófele vınturǎ // pǎı da // púne-ń cófǎ_șı / ... cúrǎ jos / și vıntu
arúńcǎ pleǎva //

[Ai văzut?]

pǎı cum sǎ nu vǎd! // pe nalı vınturǎm fǎsúıu aııcǎ / vınturǎm [!] lınte /

[Acclăși]

lınęa

[Aicea s-a pus și linte?]

lınęe dá //

[Și acuma se pune?]

acúma kerdúrǎ // nu ma_au lınęe // stopǎńso treerǎ múltǎ lınęe //

[Cum e munca la linte?]

pe_ęa ca grıúu // mǎrunțicǎ // sǎmǎ grıúu e lunęuęet da ęa ē ... tortilǎtǎ //

[Cum se pune lınęea?]

e pē_lınęe // noı lınęe-ı zıcēm //

[Cum o semeni în pǎmǎnt?]

arı lócu / și ieı lınęa ș-arúnc // ca cum sáminı grıúu // grıúu sáminǎ cu
sēcera / ásta sǎ sámanǎ și cu sēcē^ra / și cu mína // árúnc / árúnc / ęo sámin... // și
sáman lócu-0sta așǎ / și-l grǎpéz / și-l cu a de sker / și cu a de lemn / ... ș-ęa rǎsǎrǎ
// și de 0e sǎ c0ǎc0e / ęa áre teculıț / mić // te duș_ș-o júmulı / o júmulı / o júmulı /
ș-0-adúć acásǎ ș-o baț / ș-o vınturı //

[Cum se bate? Ca „fásuiul”?]

cu fúrca de sker // puî jos / băţ / ca pe fásúî // báz / baţ // şî o strîng ġrămadă /
 ş-o vînturî pe-ormă / oćóć-ġġa îî dau la ȳoî / ġărna // ġî nu sîñ de nimîca //
 [„Ocioci” are şi „fásuiul”?] /
 dă / şi fásúîu să bâte-aşa // îl băt / şi are oćóć / îl vînturî /

[Acelaşi]

grîu

grîu dipe ġġ-adunî porumb // l-adunî porumb / l-aduc acasă / aduc coġġani
 // fac ... gluġ / úni fac plăştî / la ȳocól // úni-ġ fac drépt // zledîcno fac // ş-atuncîca
 scoţî plúgu-n deal // la partelă / şi te puî şi arî // arî la rînd // dóozăġ de decăre /
 tréjzăġ cît ... aġ pămînt / ġo am avút dóozăġ decăre // pátruġ de decăre de grîu /
 pátruzăġ de porumb // ġġ-ăr toăte / şi scot măşîna-n deal / şi grîu // îñtr-u-an ...
 făcúrăm şăjzăġ de cofe // fúsă ... zăpada mare / şi dejeră grîu // cînd ne dusărăm
 acólo ... grîu rar // cá cînd l-aġ pus cu fúsu / a dejerát // ál bătîm ... / tátă-nu zîġe
 că ... / „băġăte să-ñtoărcem” ġică „dóoġ de decăre” ġică „să lăsăm dóoġ de decăre
 să púnem porumb” ġică „că nu să făġe grîu-osta” // „ăl ñtoărcem” // pusăġ bóġi şi-l
 ñtorsăġ dóoġ de decăre // făcúġ şăjzăġ de decăre de porumb // la dóoġ de decăre de
 grîu // da e rar // îl seġerărăm / şi-l treerărăm // din cît ... / din dóoġ de decăre /
 şăjzăġ de cofe // dă nú mîñcásăm píñe ũ an de zîle // sámó mămăligă // căldărġa /
 fărmarăm dóo căldărî // pe deal mămăligă / acás mămăligă // ġe să fac?! „aġ să
 măġînăm dóoġ de cofe de grîu să mîñcăm şi noi o dátă píñġ” // „mă” ġică „n-avem
 s-avem grîu de toamnă / să samnă / cá trébe şăjzăġ de cofe” // da şăjzeġ de cofe
 aġ scos grîu sámó // ġe să [r] să găsî tátă-ño „aġ să mérem la moără” // a ġeră
 moăr-aġġca / cá ġeġ le fărîmară / şi mġórî / şi nu ma ġa nimîc // toăte ġeġa şi / còşġrî
 / şi vite / tótu ñiştóivî // măġînărăm dóoġ de cofe / venîrăm acasă / máma făġe ...
 / adġtu / túrt-aşa la ... / colác / şi ... cu áġă róşie / şi ġġăġă florîġeale / şi arġă aġġca ...
 / bunár // fintîñă // dúġġe-acólo şi / stropġăste píñġa / şi strîngġe copilăşi lu ásta / píñe
 lu-ola / píñe // mîñcărăm noi / píñe mîñcărăm de! // ámă venî toamnă // dipe ġe
 venî toamnă / pe-al bătîm zîġe că „de-úñdi lom grîu?” / „ş-ġo nu ştiú” zîġ // cólo
 grîu / díñcolo grîu / nu e ñicăġreġa grîu // nu ptem să găsîm grîu să samnă / dá avem
 pátruġ de cofe / da maġ trébúe dóoġ de cofe / dóozġġ ġġ-am măġínát // ġo-ġ spuġ la ál
 bătîm aşá:

„mă! ... táġcule” / zîġ // „nu pŭtém să găsîm grîu // da ġo o să sámîn cġġe-o
 cófă / da ñġ nu-l maġ stropġsc / da ñġ nu-l maġ ... cŭrăġ la măşîñă / aşá / cum l-aġ
 trecrát / aşá o să-l sámîn” //

„be” ġică „n-are să făġă nimîca” ġică // „nimîc púnem / nimîc lom” //

[!] zíc „cum o fi” //

pusărăm noi ... seîácca / ş-o pusáj la o cófă // pátruzáj de decăre / pátruzáj de cófe // ál sãmánái / bóji tãpení // mánái încólo / -îcõáce / ál grãpái / da el sã-îkínã / încãpãtíiu lóculu / şi zíce

„bãęte / dõamnē! sã ştií cã nu lom nimíc” // „nimíc nu lom // nimíc púnem / nimíc nu lom” [!] //

plecărăm noi de-acólo / şi-î deáte o ploáe máre // venírãm acásã / şezúrãm sãptãmínã de zîle / „ai sã mérem sã vedém” / dóoli / tréili / nu řiü mînte cíte ... sãptãmíní / ęo zíce „şãptãmínã / dóoli / tréili” // ne dũcém sã vedém cę-á rãsãrit / cînd ne dúsărãm / cã ęo pusáj grãpa de sker / zíc c-o sã-l grãpez / sã-l ar [ε] „sã ... rup tot” zíc / „ş-o sã-l puí porumb tot” // òbzáj de decăre de porumb // „sã mîncãm mãmãligã toată vára” / zíc „şi toată ęar[na]” [!] loărãm noi şi / pusáj ... grãpa şi / îl suí încar / şi „ái!” // ne dúsărãm acólo // cînd ne dúsărãm ... / el a íeşit încãpãtíiu lóculu / da ęo puí bóji / ęo ar / ęo toáte íeľea // pusáj bóji la grãpã //

cícã „cē facē?” /

zíc „acúma” zíc îlcãu la dãrãcãlã” // [!] „î! pę-atúncicã o sã” ... da el acólea / fir cólo / fir rarí // o cófã la decãr ástã e puřín // trébe o cófã şi jumátate // ē! cē sã-î fac! // pusáj bóji la grãpã / şi-l loáj la dãrãcãlã // încólo-îcõáce / încólo // el încãpãtíiu lóculu sã-îkínã /

cícã „bãęate!” cícã „mai ęreá c-un fir / áma tu tot îl ... [!] îl rupsás” / cícã „nu mai íesã nimíc // pãmíntu négru // nú mai lom nimíc” //

„pã cę-om loã” / zíc „acúşca ... o sã púnem porúm / sã mîncãm ęar mãmãligã” // [!]

venírãm acásã // ş cînd îi deáte o ploáe ... / aşã ploác sílnicã // ęē! / sílnicã ploáe // vaj! cu nãslãví // curã de sus // cu nãslãví // curã de sus / cu nãslãví // venírãm noi acásã / nú mai ne dúsărãm încã // cãzú véce zãpãdã // tómtē primãvãra / sã desprimãvãrã / sã-ndreptã vęãmęa / drúmu bun / am colesárí // buní / sãmã de ... de dus // doi řişi / trei îņşí sã sũe-î colesár / ří te duş ... / pãcã ęşti-încaburlé // [!] ál suí pe a bãtírm /

„ai” zíc „sã mérgem sã vedém cē e / cum e // dacã n-o fi” zíc „rãsãrit / sã-l întõarcēm / sã púnem porumb / álta nu mai e” //

ne dúsãm noi acólo / cînd ne dúsărãm / ... da aşã di la pedesét métãr sã vęde vérdē // da ál bãtírm cícã „dalí muştar e ástã / dalí” cícã „cēva ęãrbã a crescut pe lócu-õla” / cícã „unde-l sãmãnásí” cícã „múlt vęãrde” cē //

„pã cíne ştie sã vedém acúşca cînd ę-om dúce” //

cînd ne dúsărăm ... / iel dipe ce l-aᅇ grăpát / ęo l-am rupt / ř-ă a-ᅇfrăřít //
ĩfrăřít // diᅇ řiru-òsta / a-ᅇfrăřít áltu / áltu / áltu / ři_s-a făcút parcă cîn e kirím / vé
řdè / gríu-òla //

[Cum s-a făcut?]

veărde ca cînd e kilím // kilím da // ři ... al băřín ċică „băęáte! să řtiᅇ că ...
ċíte dóozej de cófe o să scoátem la decăr” // cum il văzú el veărde-ařá //

zíc „pă nu řtiᅇ / cum o da dumnezău” zíc // [!]

ařá ... mă dúsái să ... încép / să ar / de porúm / să puᅇ porúmb // ar ęo ři
puᅇ ... / da el s-arfidicát ařá de máre⁶ // vēřdè // pusái porúmbu / să ne^dċem să
prăřím // da el a-ᅇspicát // ē spícø-ařá // áma cînd bate vîntu ca cînd e dúnărè //
taláš // éte-ařá făce // ařá gríu / da el řa-ᅇkínă / ċică

„băęáte ... ásta de cînd ęo řiᅇ rodít” ċică „řiᅇ la ċiᅇzăř / řáiᅇ de an!” ċică
„ařá ċúdă n-am văzú să sámen! o cófă / ř-ařá gríu frumós să řie / n-ăm văzút” //

„pă! ęo la řizic el să mai áiċă / dacă nu să făce” / zíc // „púnem porúmb” //

ařá / ne dúsărăm să prăřím / prăřírăm noi / răliřái / veni vręámea de seċerát
// ne-ᅇċirduirăm aiċă cu niřte comřiᅇ / ęo cu mařina / eᅇ cu bóᅇi / ęo ... / vácile cu
lápte / iřirăm în deal // loárăm să seċerăm // ásta eřéá diréctor la stopáᅇso /
presedátel! eřéá // cař-aᅇ seċerát cu el //

„eᅇ! flóřęo” ċică „ċe gríu frumós” /

„éte ásta dintr-o cófă” zíc // „aᅇ sămănáť / ęa! úᅇ ċe gríu e” //

seċerărăm / ři cărái znópi / ři-ᅇ treerái / nimínęa nu vor să víᅇe să tréere
c-aiċă obóru meᅇ unde-a făcút ásta restorántu aiċă / de búutúrá / restoránt // făcúrá
la míne o ři gătái cu eᅇ // ři ... eřéá drum sus // dă znópi_řos în [r] ũ obór / da ...
drúmu sus // nimínęa nu vor să víᅇe cū ... treerátóřle să tréere // áᅇde să vezᅇ
pę-acuřica zór // mă dúsái aiċă řint ... tréᅇ / pátru treerátóřl la noi ũ sat // pe tořl iᅇ
rugái / nú vor // i spuᅇ la al băřín /

zíc „ęo mă dug la rávere”¹⁰ // aiċă / lei řint bulgári éřęa / diᅇ
cáluᅇre¹⁰-ᅇcóló / řint bulgári // „ęáste únu mítco marínċęa” / zíc „că árc măřiná
treerátóřarc áma / drévenă golémă / nú-ᅇ de řker / ři rámcata e de lemn // mă duc la
lel zíc „dac-o vręa să víᅇe că mai mică măřina să-n tréere” //

mă^dsai la lel / „dóbăr deni”¹¹ că n-áre cáre zíc „acóló umblái toáte mařiᅇle
ři nu vor niċúnu” //

„te duř” ċică „acás ři-z říndui lucrátóři / iᅇ dimneęátă odátă cu zíᅇa řint la
tíne ũ znóp // řti únde řed aiċă / ři vin” //

¹⁰ Nume de sate.

¹¹ Se schimbă banda.

vení i_o / cã naiñte ne-ajutám / ęo lu ásta ę-ajút la treerát / lu ála / lu ála / lu
ála / la toť // și vin și lei di ne-ajútă // cînd mã sculái dimneáta el cu mãșina în znop
// déteră drúmu la mãșinã / încépúrã sã tréere // treerárãm / dim_pátruzáj de decãre
/ ópt sùte cîñzáj de cófe an scos grîu // ópt sùte cîñzãc și ... / de cófe náce / voi
cófe le zîcét? //

[Cât are o cofă?]

șai sprece kilę //

[Din ce e „cofa” făcută?]

de lemn // éte am cófe de-ăștea de lemn /

[În „cofe” pui și apă?]

ã nú // sámã măsur porúmb / grîu / ors / cê aĵ de măsurát cu ęa // ásta-ĵ de
lemn făcută / modérnã // märkeřinã / dirjáva märkeřášte cófa / cã e tójno ...
șesnáiset kilográm // și-l treerárãm / ópt sùte cîñzáj de cófe an scos grîu di /
cîte-o cófã dim_pátruzáj de cófe de grîu / ópt sùte și cîñzãĵ de cófe // ... pátulu
meu e ... / strînge o mię de cófe da tãvánu ... cîñsùte // pîmávára ęo nú-l bat la
mãșinã cu mîna // adúc mãșina la motóru / báte / și-l duc la ĵoráj_lã / ... tãrgóve /
de-l vînd // porúmb am făcut mult áma / ... pãmîntu lucrát // bûn // nu e ęarbã / nú e
ni mica // sámã de meráz // fãșúĵ an scos cîte cîñzãĵ de cófe // [!] ĵumplúsãm
tãvánu cu fãșúĵ nu e ... / nimíneș nú-l cúmpãrã // l-am mãcînat / și cu porúm / și
cu grîu // și ... lã / ã arãĵit dóisprece porc // de ę-am vîndút lã / éte jgábũ-osta
cóleã afãrã / și ma am álte jgáburi // am arãnit porĵ / dóisprece // i dućãm pe
mãrgíneș rácãĵ / de sã nãmolęã ũ_ápã / sã scãldãu // și ę-adućãm acás // și-ĵ vîndúĵ
cîte-o miĵ / dóisprece miĵ de franc ę-an loat în vręame-ãęã // de ę-am vîndút // de
ę-ã loat / bãni de-am podãřit copĵiĵ / dãnãcê / ęa naiñte sã strîngẽã dánã la pãmînt /

[Același]

cásã

[Casa aĵi făcut-o dumneavoastrã.]

tevesĵ ... pírvo godína // am făcut-o //

[În ce an?]

cîñzãșúnu de anĵ // o miĵe nóosùte cîñzãșúnu //

[Din ce e făcută casa?]

de tũglã //

[Cum se face, cum se ridicã o casã de jos?]

jos ĵi pui ... orĵ ĵímént / orĵ kãtrã // oznóve // și-ncep de zidesc tũgla / ajũș

sus ... la taván / pun grîñzile // pe [= dupã] cê pun grîñzile / pun mîrtãci // pócrĵu /

sús // mîrtáci // șî ... pun lêtele la mîrtás / le-ncóper! cu țîglă // fac cóșurle / cóșu de jos / de-aiîca plăcã pînã-n sus sã zîdeăște cóșu // și la sóbel-êlça toáte sã zîdeăște pînã sus //

[Înainte sã începi sã ridici casa, sapi jos?]

sap! osnoávele la casã // pînã dai jos ... de zdrãvãn pãmînt // ș-atunêica ... puî / cã e nêce dac-o fi cêva cu hop pãmîntu / moále / sã dã // k-el pleznăște casã // eo-am sãpát um_métãr / și cêvã / osnoávę-am pus //

[Când ați terminat casa sau când ați început sã construiți ați făcut o petrecere, ați tăiat o găină și i-ați îngropat capul?]

nú / nu // ásta nu e la noi // dipe cê-¹ / cînd pun pócriu sus / fac crúcę // ș-atrînã cãmăș / peșkire / comșãîę-aiîca care au jelãnie vin ș-atrînã peșkîrur! / or! cãmășã / or ... prosóp / or cêva //

[De ce?]

dãrue mǎistori cã fac casã náo // êtę-așã e // da gǎiînã sã tãe acólo la noi nu // eo am avút vóbzǎj de ráte// cîn am făcút cas-asta // vóbzǎj de ráțã // mǎistori me-a fost din rázgreve¹⁰ // sátu-ola / dîncolo // o mié cîn_sùt de franc me-a loã pe casã cîn me-a făcút-o // ǎ vręame-ãęã // báni eręã scump // óbzǎj de ráțã // în toáte zîlle cîte dóo ráțã // toáte zîlle cîte dóo ráțã // zęãce zîle ... / dóoj de ráțã le-an_tăcát // [!] í li venírã ... greu dę cár^{ne} //

„cicã „ei! mǎi gǎteăște-ne fodátã fásúj” cicã „fodátã lútițã cã ... / sãmã cár^{ne}” cicã „ne vení greu cu cárnea” //

zic „mîncát! cãre cã pe-ormã o sã mîncát! și pãtlăgșan” zic // [!]

a lucrát casã / și a mǎltãrit-o și tot / iij // a mǎltãrit-o // ásta-i mǎltã⁶ // sus sã pun rogojîn! / rogojiñle sã lipesc pe grînz // pe létve // ș-atunêica sã pun tãlpe // desúpra blãni / ș-atunêica puî cęr[ε]nușe peste blãni_ãlça / sã nu între gerlãni! / șoáres_ sã sã fãcã cuibare / cã rúpe rogojiñle // ș-atunêica puî tãlpe desúpra ęar / și puî tînã // tînã desúpra //

[„Tina” cine o face?]

ęó o fac / da care nu fãce! //

[Cum?]

pleávã // di la ... pãe / únde-an_treerát pleáva / ęãste mășina scóate pleávã-ndarát // pleávã mǎrúntã // puî pleávã ș-amęastec cu tînã / și suî sus cu cófa și / mînjãsc / ... eo-am_fost cu mǎistori / eo mǎltãresc // eo n-am mǎltãrit sóbelę-ășțea toáte // sãmã cã ... dinafãrã o mǎltãrii ... / áma trebeã sã ... fãc cãrnízu sus // și n-avusãj așã cãrnís //

[Din ce-l faceți?]

lãmãrinã // diñ_lãmãrinã sã fãce //

[Din ce?]

lămărină //

[De unde o ici?]

Ē păi di la măgăzin // lămărină éte de-ásta álpă // lămărin-álbă ęáste / ... nu bre! lămărina ęáste liz măre // și-l tai parćél-așá / și pe-órmă fac cālĭpu de ... / pe cārnís // ĩl fac cālĭpu tójă / átŭncica la cālĭpu-óla ĩl lipesc aĭĭc-așá lămărina / cā sā pqa sā ... izglădeășcă // cārnĭzu sus // acúma ęō ... fac cālĭp ... / de blánă // ĩntălég tu acúșica // fac pe cārnís cālĭpu cum e ... túgl-ásta scoás-afără / ásta mai lăuntru / áęa mai afără / ęo-l fac tóșno pe el //

[„Carnisul” care este?]

éte cārnĭsu-ósta / sā vez cĭn oĭ ĩeșĭ afără // märtáci sĭnt puș așá / da didijós ęáste cārnĭz // túgle scoásă afără / ĩlăuntru / afără / ĩlăuntru // o să le veș tu! // pe ála sā fáce cālĭpu / și arúnc máltĕr / și tráę cu cālĭpu de-l fac ... / tóșno ca cum e el // așá / tu cum gĭndéșt! //

[„Lămărina” ce este?]

aĭĭca úndē / o sā trac pe ... cārnĭs sus / sā aĭĭbă lămărină cā el sā rúpe // da lămărină / glădeăște // treáce gla^vd // cālĭpu // sā mie cālĭp / c-áre lămărină ĩęa // ę-am pus lămărin // și ę-arúnc máltăr / ș-atunćica trăę ĩncét / ęăr ĩndărát // de-ĭ izglădeșc cārnĭzu ca cum e el sus //

[Același]

núntă

ęō cō-a meęa am umblát / săptămĭnă de zĭle //

[Numai atât?]

da // k-ęa a avút ibómnic // doĭ anĭ de zĭle a umblát cu el // áma ęo săptămĭnă de zĭle ... / și trimesăĭ oámenĭ ĩn cásă // și făcúĭ logód // múzica și ... / sǎniile ęarma și / o-adusăĭ acásă //

[Ai furat-o!]

nŭ / cu múzică / făcŭrám logód / ș-atunćica făcŭrám núntă // dóo zĭle núntă // rakĭu și núntă /

[Vrei să-mi povestești cum ai luat-o?]

ęo m-an duz la ęa săptămŭnă de zĭle // și máma ęeá bōlávă // și sóru-meęa mică // și n-áveęa cárę sā ne cáte // n-áre cárę ne spēle // táta bătĭm / și [ε] sā mă-ņsór // și săptămĭnă de zĭle umblái cu ęa / ęa e dim măláo-ęa / díņcŭlo // mă dusăĭ săptămĭnă de zĭle / da ásta ę-a ęerŭt / pāmĭņ zĕstrĕ // zĕće decăre ęęare pāmĭņ zĕstrĕ // cā leĭ au pāmĭnt dóo sŭte și zăće decăre // și ęęare zăće decăre cā

s-o ęa // sócru-męo / ásta / tát-al eĭ ... / nu dă decăr / „cäre o ĭa” cĭcă „-ĭ dau om / da nú-ĭ dau pămĭnt” // ř-ęo-ĭ spusái / zĭk „ęo o s-o ĭau” zĭc că „nu cęu pămĭnt / că am óbzáj de decäre // nu-m trębue pămĭnt” // ři ... sã [r] sã găsĭ cã sã trimét qámenĭ ĩn cásã / sára // ři trimesárã ... tátã / cĭcę-ńo // tátã / frátele lu táĭcu // ři sfátu-so // stánęu lu dútã dĭncolo / sórũ-meęa unde eręã măritátã // sã dúc ĩn cásã // ři vorbęc // ři mã kemără ři pe míne / ęo eręãm cu ęa afără // ne púpãm // nu a be! ne pupãm [!] / da eĭ acólo vorbęc [!] / ři ... ne kemără ĩnăuntru // sã vádã ... ęo o obicęc / ęa mã obicęáște / eĭ nu řtiu dacã nu mã obicęá pã ... / ř-ĭo n-o obicęs / nu sã fáce lúcrú // ři mă-ntręábã sócru-męo / tát-al eĭ //

„ĕ! cę gĭndĭz voi cęrés sã vã loát // tu obicęšť pe ... mărie?” / zĭc „o obicęc” //

„da tu mărie obicęs pe flóre” /

„l-obicęc” //

„bĭne // sã fiř sãnátóř!” //

ři le deáte dar pe úmere // ři plecără / ř-ęo rãmásái acólo // púsără mása / mĭncărãm // lúcrú l-an dres // dũmĭneçã ... / sãĭĭ / k-eręã ęarna // sãĭiile / cáĭĭ / ři múzica / ři la eĭ // ři ne loárãm de-acólo piņ cãlũier¹² / pe-ajĭca / ne-mplimbărãm cu múzicã // ři la sãptãmĭnã de zĭle ne dũsărãm la lom⁵ de tĭrguirãm // tátã-ńu aveęã bánĭ // ne dũsărãm la lom / rókĭe álbã / venĕt álbũ // ęerdán álbu / grimne álbe / c-ã cęerút tót ę-a loat // n-ãĭ sã zĭř cã nu cęu pe-asta ři n-ãm banĭ // ásta lúcrú mę-o dat // c-ã cęerút tót ę-a loat // ĩnimĭĭ álbi / cęorápĭ álĭ /

[„ĭnimeĭ”?]

ĭnimĭĭ álbi // cęorápĭ álbi / grimne álbe / lánĭřã álbi / rókĭe álbã / vĭcĕĕt // mreęájã-ndărãt / tót tátã-ńu // ři fáçurãm nũntã ... / aveęãm ... treĭ butoęe cu vin // aveęãm dóo viĭ // treĭ butoęe cu vin / tăęărãm uņ viřãl / piĭne ř oráj⁵ lã ... / n-ãm fáçút acásã / piĭne da la ... cõptõrĭ // ásta care cõcã piĭń // dũsărãm řãĭĭnã / uņ car de piĭņę-am adús / cu cęęga // ři tăęărãm uņ viřãl / ř-um pĕõrc // nũnt-am fáçút ... dóo zĭle // ři rakĭũ // ři a treĭřea zĭ ne-an dus cu únu cu cĭmpoãã de-a cĭntát acólo sfãturĭ // treĭ zĭle //

[„Rachiul” unde se face? La fatã sau la bãiat?]

ř-acólo ř-ajĭc //

[Ce este „rachiul”?]

de-ajĭcã sã duc múzica acólo / acólo / toátã zũua úmblã de strĭņg gãĭń piņ sat // ři le táĕ / ř-acólo mãnĭņcã [ε] la rakĭũ / acólo //

[„Rachiul” este sãmbãtã sau e lunea?]

lũņęa // da dũmineca fac nũntã / da lũņęa ę rakĭũ acólo //

¹² Numele vechi al satului Zlatia.

[„Rachiul” se face și la fată și la băiat?]

și la băeāt / și la fātă // sára să firșește nunta //

[Duminică seară.]

și dór^m muzicânți aiĭcĕ // dipe ĕe ... să făĕe [ε] ĕásu dóo / tréi / múzica să scoālă / și naródu care ereĭă de-aiĭca / ai ... nóștri / óaminĭ care sĭnt aiĭca / comșii de-a venit / să ĭa cu múzica cāntĭnd să dug la áĕa acólo // și-ĭ scoālă p-ĕĕa care ... / mireĕasa de unde-ĭ loātă / și-ĭ joácă pi la ... / tót rúđile lor / de-ĭ dau găĭniĭ // ásta dă găĭniă / ála dă ráťă / ála dă găĭniă / ála dă ... / ĕe dă //

[La rudele miresei.]

da / ș-acușica le táĕ / ș-acólo le skerb / și să scoālă mireĕasa de-aiĭca cu ĕinerle / și cu tót / tá-so / mă-sa / aiĭca / sócru-so / soăcră-sa / ș-să duc acólo / și mănĭncă și bea zúya / ș-a dóiĕa zĭ să dug la ... sfăturĕ //

[Ce este aia „sfatură”?]

ĕte z dug la cūscri // cūscri znăci / să să vādă // să să ... vorbĕască și ĭiĭ / cum o să fie / ĕĕ-o să fie // copĭiĭ trăescĭ / să povădesc // peredĭ să-nĕĕapă să ... júre zétu / mireĕasa să fúgă [!] // vorbĕsc ĭiĭ ále lor acólo // toātă zúya mănĭnc-acólo / bea // și sára ne priberĭm // cu ĕĭmpoăa ála cĭntă / și noi venĭm di la sfăturĭ // și să firșește //

[Luni.]

dă lunĭ //

[Luni se fac „sfaturi”.]

nú / márt // dúmĭnecă făĕem nuntă // și lunĭ făĕem ĭ rakĭy // și márt făĕem sfăturĭ //

[Și cu asta ...]

firșĭm / nunta // [...] dărĕ să dúci acólo de ĭa toăli di la ĕa // naiĭnte ... toále să la // cu cārúta să dúĕe și-ĭ púne cufăru / scrĭnu // púne scrĭnu / púne ... ĭorgáne / púne cāpălie / punĕă ásta și / dóo [ε] nevĕste sus / feăte / să ... / apúcă de mĭĭĭ și ĭĭn toále și / vin cu ĕăle // de-acólo // ĕte scrĭnu⁶ e colĕă la el¹³ ũsóbă //

[Mireasa se duce la apă dimineața?]

dúĕe dá //

[Cu cine se duce?]

cu cumnátu de mĭnă //

[Și cine este „cumnatul de mână”, pe cine ĭl alege?]

pe care ĕeĭ tu // o rúďă de-ale teăle //

[„Cumnatul de mână” putea să aibă mamă sau tată mort?]

nú // sĭn mult dănăĕ // am rúde múlte // au dănăĕ // ĕte p-ĕsta ál púnem cumnát de mĭnă // vĭne și să púne //

¹³ Se referă la fiul său.

[Trebuie să aibă mamă și tată?]

e pe și mămă / tată să n-aiă / tót să púne cumnát de mîná / țe priçéște! //
nú priçéște nimic-asta //

[Se zice că trebuie să fie de „casă-ntreagă”.]

ă máki // ásta n-ám cătát ^{noi} / míne-a fost cumnát de mîná ... / sîn tréi frat
// jos / pétreă ále voikiş / e duz în zet nă cá şî / áre dói frat // doi muriră / și e a
rămás sîngur // el e-ñ vároj la casă // „te puî cumnát de mîná?” // „mă puî” //

[Ce face „cumnatul de mână”?]

nimică / să dúce cu mireăsa la apă / cînd te duj la bisçarcă te cunún! /
pópa-ş púne skçárele-ñ cap / și ... [!]

[Ce face mireasa cu apa?]

e p-acólo vársă apă la fintîná / urçóru cu rakíu / dá la qámin! acólo de beáu
áşteă cáre joacă / órà / cãldáre-acòlo / cã-ñ éle áre vásă / vîne cu cófe noi / joacă
óra / apă vársă / apă piŋgă cófă // și ęa cofița cu ... apă / și ... vîne miřęasa / și
cîntátóri cîntă / și iej joacă áęa / care sînt ... duş cu ęă //

[De câte ori varsă apa?]

ò dátă! / o vársă de dóo / de trei or! pqa s-o vérsă ęe! n-áre nimica //

[De trei ori în trei direcții?]

de bre! o várs-aşă / o dátă / de dóo or! / pă ęę-o s-o vérsă în trei / pătru pãrt
// nu vársă în tréi pătru //

[Cum a primit-o soacra?]

nú-î nimica // vîne-aiîca / şî ... túrtă / şî frînge túrta / ş-arúncă peste ęa /
ş-întră-ñ casă // vásăle le lás-afârî // vásăle le priberesc pę-órmă álî / da ęa întră-ñ
casă cu ęa /

[Turta de ce o frînge?]

e pe! ... de sánátate // arúncă // ála cárę-o prinde / túrta / ş-ála o să fie ...
dipe míne să-ñşoáre // iîi / danáci cătă s-o prîndă / să-ñşoáre și iîi // [!] dacă căde
joz n-o mai ęa că ęică nu pqa să-ñşoáre [!] // àdèt //

[Când pleacă mireasa de acasă își cerc ıertare de la mamă, de la tată?]

púb mína lu ...

[Cum este?]

i pub mína lu ... sócru-meo / i pu soácră-meă // ęa-ı púpă mína / să ęártă că
pleacă di la iîi // nú mai e la iej véçe //

[Cu vorbe?]

cu vórbe / cu ... s-ā ... dres lúcru // éte cum a fost în casa lor // și ... i
púpă mína și / ... má-sa plîngē / cã-ı páre rău că pleacă fię-sa / ma nu e-ñcotró //
trébe să mărite [!] //

[Lunea la „rachiu” se întâmpla ca mireasa să nu fi fost „curată”?]

sîn ş-aşă /

[Nu erau unele „adături”?]

ęáste ș-așá lúcrú / ęáste //

[S-a-ntâmplat aicca în sat?]

aiíca creșá adéturle / lę_purtá pe măgărețá //

[Așa. Pe cine purta?]

éte ásta care nu e curátá //

[Pe fatá?]

fáta / da //

[O ducea la mama ei?]

ęę-o purtá piņ_sat / și pe_órmó ę-o dućéá la má-sa / áma o purtá piņ_sat s-o

vádá lúmeșá cã nu e curátá //

[Cãmașá se juca?]

sã joácá da //

[Cum?]

e pe_i de rușine // ómu cînd sã dúce miręása sára / sã cúlcă cu ęa // și púne

cãmáșá nóușá / și cãmáșá dacá ęásá curátá / e curátá // dacá nu ésá curátá /

măgărețá ș-o poártá pe măgărețá // [...] o poártá o țíră piņ_sat // s-o vádá naródu

// pe_órmă joácá șoácra cã e curátá / și ... o sã meșargá la vite / o sã meșargá la toáte

iel_ęá / da áęa care-a umblát / cu álți / nú meșęe la vite / nu meșęe la stúcá / la limic

// [!] [...] miręása dă dárur! // ie_i atunćica eręá ... poloméće de arámă // acúșica nu

mai sînt // s-a kerdút tot // dárur! da / cãldár! aduc_ęáu oámini / mîj_măr! / ęo am

pátru / cînc cãldár! // am úna di la sócrú-męo / de_ále márle [!] // dę gătít / și ... jucá

óra / și sã firșéá sára // sã duć_ęáu toș_pe-acásá / áșteșá care sîņ_tiner! ven_ęáu ... /

dimņęața de noapte // duc cu rákiu // pi_la doáo cásu z_duc acólo la rákiu // toátá

zúyá úmblá piņ_sat acólo strîņg găi_în! // la ásta aduc_ęá găi_înă / șoáte cána de vin /

la ála dúcē / rákiu le dă la ála / la ála // strîņg găi_în! / dooș_tręi_j de găin! // duc

acólo / le taă_a toáte // și le șkerb / și fag_mîņcáre / și sã dug_de-aiíca miręásá / toț

ne dúcem acólo / mîņcáre și be_ęare pînă sára // ș-a do_i_ęa z_i sã duc ái_bătárn! / cu

miręása / cu gînerle / sã duc acólo / sã fáca șfatovē // ș-ave_ęám um_ęoș aiíca al

nóstrü / rúda noástrá [ε] cu cîmpoá_ęa cîntá // moș préda / meșársá Iel_ș-a cîntát toátá

zúyá acóló_cu cîmpoáa // mîņcáre / bére / și sára ne priberírám acás / și núnta s-a

firșít //

[Ce înseamnă „sfatove”?]

e pá ... cúscri fácă cuscréni_i // cuscréni da // șfatove pá bulgărește //

cuscréni // sã duc dă fac cúscri acólo //

[Toți oamenii care petrec la nuntă cum se numesc?]

rudéni // rudéniĭ // áġa ni sĭn_rúdă // ásta n-e rúdă / ála n-e rúdă / ásta n-e
comşiu / ála n-e comşiu / rúde / cúscri ... sĭnt ... băġenáċe ... / poa_să am
băġenáċe-ai mei ĩnsurát / de surórule ĩĭi / vín toġ //

[Ce e „băġenaci”?]

e băġenát léte ... / nevásta meġa áre sóră / măritátă ... dipe álta // ála c băġenác
cu mínĭ // áre ĩnc-o sóră ... măritátă / ş-ála n-e băġenác // trei băġenác am //

[Vorba „cumnat” o cunoşti?]

cumnáz_da // cumnát //

[Este acelaşi lucru?]

noi ne zĭcem băġenát / da sĭntém cumnát // că ţĭnem surórĭ / cĭte treġale
surórĭ / le ţĭnem cĭte trei //

[Cumnat şi „băġenac” este acelaşi lucru?]

nú / cumnát sĭnt álta / da băġenát sĭnt álta //

[Ce-nseamnă „băġenac”?]

băġenác éte sĭntém / am ... ţĭném trei surórĭ // băġenác // cumnát sĭntém
cĭte trei / cumnát // [...] băġenác i zic lu télu / băġenác i zic lu flórġa // sĭntém
băġenác // ţĭném surórule cĭte treġale // cumnát pe rumĭneáşte // cumnát // sĭntém

cumnát / cĭte trei / cumnát //

[Da’ de ce sunteţi şi „băġenaci”?]

e pă ţĭnem trei surórĭ băġenác // aşá să zĭc / băġenás_trei surórĭ ţĭn //

[Acelaşi]

sátu-a fost aĭĭc

éte să zĭcem c-ále bércō / ále dínu lu vánă // ále mĭşū / ale bálác // álċ ...
sĭn mult // famĭliĭ sĭnt //

[Familie se spune „gins”?]

e ġĭņz / éte zĭce ... ále bárbū / álċ mĭşu / nóĭ / ále mĭşu ne spúnem //

[Spune-mi numele mai multor „ginsuri”.]

ále dínu lu vánă // ále bárbu // ále bálác ... / áli bálác // ále mĭşu // nóĭ // áalde
loveánu / ále cotóĭ / ále dínu voĭtiş / ále gánċeġa / ále bércu / ále tuġúĭ / ále pírván
ĭordán / ále colċeġagu / ále ġac // ále vóicġu / ále bárbu / ále prínu / ále tololóĭ / ále pétcu /
ále díş / ále tănásġ / áalde stan mătġi / ále iliúġă // éte áşteġa ştiġu / áltĭ nu ştiġu //

[Cât e de vechi, „bătárn”, satul?]

tŭlscō-a fost aĭĭca / sátu-a fost aĭĭcĭ //

[De ce se numeşte Zlatia?]

el a fost naiĭnte cŭle mahlá // cŭle / c-a fost ĭngă cŭl-aĭĭca / cŭlá ġaste / ápâ
/ cŭlă // túrcġ-a [ε] nōit-o cŭla // cŭle mahlá // şĭ pe-áġa ... a călúġerĭ / c-acúşca ...
zlátie nu / zlátie ne //

[Cum de sunt români aicea?]

pe asta di la ȃi bătîrî / ăma ... / care-a fost dintîi / și a știut rumîncește / ș-îo nu știu // tătă-ńu a murî la șaptezășcînc de-ani / el spuneă de turc / c-a fost turcî aiîca // da ... ęo nu știu // dvăiștrătă godina a fost rîlevlîuția aiîca / cumîniști iî a fost bătîndē / a fost omărînd / ęo am fost dvăiște tfora / da am fost la ũ an de zile cînd a fost treăb-ăsta / rîlevlîuția // nu știu //

[Același]

făcĕám popîc

pe ũnu-l trăznisă-n ęeal // îń cîmp //

[Cum?]

e pă ... strălucęște / și cîm plezneăște l-a omărît acolo amă / cum e ... străsneăla asta și ęo nu știu // da e ști că strălucęște / ęodată ... gră[ę] grămneăște și // l-a omărît în ęeal //

[Cînd erai copil și mergeai să păzești vaca ce jocuri vă jucati?]

aiîca peste rēcă ne dŭcĕám cu vîtîli // la merá // eręá miriște aiîca / că așá eręá cásnic / partele-aiîc // șî eręá rŭg // făcĕá mŭre // și făcĕám tîrnŭtă de rug / și adunám mŭre / și punęám ũęăle // și [ę] ne săturám cu mŭre / și ișám afără / la merá // și făcĕám gáură cólęa / șî cóló gaură la zăcē métri // făcĕám popîc / și cŭ bîta // ne jucám ęe-a popîcu // bătĕám toată zŭua popîcurli [!] / ne-ń jucád ęe-a popîcu / pe-orm-aruĕám cŭmágu la ęeal / și care-l loveăște / fŭge că / [ę] ăla o să-l prîndă și / tĕbŭe s-arŭncē lēl cŭmágu // ęe-ń cŭiŭ / așá zicĕám / ęe-ń cŭiŭ / d-ăsta ęe-a popîcu / bătĕám popîcu //

[„De-a-n coiul”?]

ęe-ń cŭiŭ l-arŭncám cŭmágu la ęeal și / ăștęa daŭ cu cŭmágele să-l lovească // dacă nu pŭa să-l lovească / ăla ęár arŭncă // ăma care-loveăște / fŭge că / să nu-î ia cŭmágu că trēbe s-arŭncē lēl //

[Și alte jocuri?]

ęe-a ŭogŭiŭ //

[Cum era „ogoiul”?]

bălegărî eręá / făcĕám bălegărî la vîte / acáz de tăęám scŭtŭ / parcĕále de ... / iárna // avęám furŭne // acŭșca nu mai sînt furŭnurî / nu-ń la voi sînt? gîndesc că sînt // furŭne îlăuntru în sóbe // și bágă ... scŭt / și árde // și dă căldŭră mŭltă // făcĕá ŭogŭiŭ // și pe ... bălegărŭ-ŭla / făcĕá toc // de partĕále // și intrá pátru cînc

Țî! / ș-únu l-ocoléá / și pe care / poa să iásă dipç-áea ș dipă iel pç-áltu // de-a
Uogóju // pç-órmă făcěá ajíca la cíc-c-úu țitěică //

[Ce este?]

lémn / și roátă // și făcěá doáđ lęámne sus / și scírĉu // și să-ņvírteá de
să da //

[Și când se făcea? Cum era la „săptămâna brânzei”?]¹⁴

făcěáu / țitěică // lĉémn // il taá sus așá / ca la ... car de lémn // osile la cáru
de lemn // nu știu la voi sînt cără de lemn? ș-ęo nu știu // și púne roátá / ș-o mĉjéáște
cu smáscă roát-acóló / osię-áea / și púne dóo lęámne-așá¹⁵ // únu dĉncóaj la roátă /
ș-únu dĉncóáĉ // și le léágă la roátă bíre / și-ņcóló le léágă ęar cu fúniĉ / și sloboáde
la vále fúniĉ / și jos scírĉu // și dĉncóáș Ź scírĉu / și dóo lęámne-așá / furķeáĉe // ia
și-l ímpínje / și să-ņvírtesc / la țitěică // [!] săptămĉná zĉ ĉínem țitěic-acóló de să dău
... săptămĉná brĉĉzi // éte-așá

[De ce țineți „țiteica”?]

éte să deá / săptămĉná brĉĉzi / așá ę-adétu // adétó-așá //

[Același]

la crăĉlún [și] joimărică

la crăĉlún făcem așá / ne umblám dĉnc cășĉ íĉnc cășĉ umblám // băĉĉ / da fete
nú // te duĉ la cas-ásta / íntri ĉlúntru / dúș púĉ / p-áęa duĉ // căș s-áĉbă múlte găđinĉ /
puĉ să scoátă vára // ę și șe^d/z la vátră / și-z dá parĉél de cárne / íz dá dovleáte / dá
pĉĉe // mánĉnc acóló / te duĉ la áltă casă // éte-așá Ź umblá piĉnc cășĉ // la crăĉlúnĉ // la
ajún / la ajún la crăĉlúnĉ ajún ĉĉ zĉc // că ásta-ĉ zĉ máre / ajún // și tu cĉn íntri acóló /
„pú ĉ / da mai búnă la ajún / să-z deá dumnezău múlș puĉ să creáscă” /
ș-íntri-lăúntru și-s púne dó[k]o bucăță de cárne / de-ásta bucăță ... strĉĉng uĉnc coș de
cárne [!] // așá eręá // avęá vite / porĉ / acúma nu mai e //

[Vorbeați românește când umblați.]

romĉnește be! / adíca cum vorbĉm acușíca romĉnește // loam cárnea / și cíț
Țî! eręám / „na ție bucăță / na ție bucăță / na ție bucăță” / ĉpărtám cárnea // á z
ducěá acás / ș-ęo acás șĉ / veneám acáză / máma pureá tipsĉęa / ș-o umpleá cu cárnea
coĉěá a furúnă / butóáele cu vin // puneá și beám / mĉĉcám // toátă zĉua // [!]

[Acum nu mai umblă copiii?]

¹⁴ Se termină banda și nu apare înregistrată sintagma „săptămâna brânzei” pe care anchetatorul o reia ca răspuns la întrebarea de pe fața a doua a benzii.

¹⁵ Gest: în cruce.

nu mai e / nú mai e nij la joimărică cu clópötele strîngéáu ouă /
[Cum?]

e pă ... / clópătu // tréj / pátru / cînc îş! / să strîngéáu / şi cu clópotu / dój
trej îş! cu clópotu / şî / tírnă ... de óö / băţea clópotu şi-ntră îlontru şi-î da pátru ouă
/ cînc ála / îj da pátru cî // strîngéa cite o sûtă de ouă la deal // [!] joimărică // aşá
ereş // úóó de mîncăre // aşá e-adétu // să dşa ... la joimărică dă óó // şî lăzăriţá
umblá / copîj de la şcoálă umblá piñ sat / dăscăliţa cu iij strîngéa ęăr óó // lăzăriţá
// lăzárov den! // la voi nu ştiş fac lăzárov den! // fa la noi
fac // ám-acuşica s-a kerdú şî la noi / nu ma e // iau ucenij de la şcoálă / ...
preskiş de-aleş / ş-ári nî ... / pă cum e stăra nósije // blodirăni / cu zăbrăş frumóase
/ şi plecá piñ sat aiíca ... / strîngéáu súmă de óó // copîj de la şcoálă // îj nú le
mîncá // da le vindeáu // de loaş ban! de şcoálă // podrěşcă //

[Acelaşi]

fintîna álde epurán

ęo partéla meş / úneş-a fósti îj zícem suúát // sòuát / ţélinile / micánčea /
iepurán / bújue dòl /

[Cum?]

bújer dot // leváškiia dol / levęanskíe ęerán /

[Şi fântănilé la cǎmp?]

fintîn-álde lovéanu /

[A fost făcută de cineva?]

fintîna făcută de alde lovéanu / acólo / sátu-a făcut-o // ă ... fintîna ²le stan
trandafir! / fintîna álē ... mărie jíje // fintîna álde epurán // éţe-aşá sîn fintînişle //

[Acelaşi]

la sîntoáder [şi] zărezánu

să zícem cǎ mîine e sîntoáderu // ęó am cal // îl zobésc bine // îj pui şáua //
ij leg coáda bine // e-o-mpletésc // coáma e-o ... / tăj aşá frumós / e-o aşéz // îl ţásál
bine // şi mă suj dimineáta pe îel / şi mă dug la sîntoáder // acólo să strîng ... sátu
nóstru // rázne grádé // crúmovo⁴ / ignátovo⁴ / görnî ţibăr⁴ // pátru cînc sáte să strîng
/ şi fac ... igrişij // di la bótivo⁴ ... // trag o brázdă pe parté-asta / şi trag iņcă úna pe
asta / şi-m mişjócu-osta ... să rîndue cáji sus // şi le dau drúmu // cáre ęásá pǎrvi /
já nagrád // şá îz dá / friú îz dá / cǎmáşă-z dá // multe trébur! îz dau // ęo an loat
... flórá nagráda am loat şá // da úni au loaş pă ban! //

[Există și „Zărezan”?]

zărezán fac da //

[Cum este?]

dimineța máma fáce túrtă máre // ș-úmplu gíla cu vin / și stícla cu rakíu ...

/ și ne strîjem comșíi care sîntém cu víi aicíca peste recă // ásta comșíu / ála comșíu / ála comșíu și / coácem cǎrnát / și parceále de ... cárne de porc pírgíole / și le lom / și ne dúcém acólo // și lom ... funíngín! di la coș // négri // și púnem la vítă // la buturoágă / sǎ fie strúgurií négri // și púnem o tíră vin / o tíră rakíu la vítă / și táém o vítă / dóo // ș-atunícica ne strîngem grámádă úndeva acólo // la fo cásă / la ... fo / or! ím_ploštád / úndeva / ne strîngem toț // și púnem mása / cáre pírgíole / care cínás / care ... brînză / cáre êe áre // púrem mása / míncám și bem / ș-adúcém únu de ne cîntă // și cín_lom de-aiíca / di la vía meă ... íncólo / pínă la pódu-ol máre / dacă os fi trecút la pódu-ola / tót víi // pe toț îi strîngem cu múzica / și óră / vením cu óra-ŋ_sat // [!] éte-așá fácé m zărezánu //

[Același]

sǎ nu sǎ vorbeáscă rumînește

ereá um_bulgár bǎtrín / carē la fintínă / sta cu púșca acólo / și sǎ ... êereá sǎ nu vorbeáscă lúmea rumîneáște // aicíca e bulgáriea / și sǎ nu sǎ vorbeáscă rumînește // da oámini sînt rumín! și nu știe bulgǎrlește / și vorbesc toț / și lel le-a pus așá glóabă cu ban! / glóabă cu ban! / cǎ di êe a_vor ... di êe-a vorbit í rumînește la fintínă // noi foméile nalí s-a dus la fintínă / și di êe-a vorbit rumînește / da eále n-a știut í pic bulgǎrește / cǎ a fost rumín! //

jána níțova mladénova ili trandáfila

șáizăc [de ani]

ăreám frumușicǎ

am fost tinǎră / și ma cǎtá [k] má cǎutá mult bǎcát // cǎ așá ăreám frumușicǎ / ăreám vorbitoáre / ăreám cîntătoáre / așá eo mă ... láud [!] // sínguricǎ / da așá ăreá // șí cîntám la ténă / jucám í tanț / jucám or! așá la șténă / ca la conțért // șí o bǎrbátu meu și íe! / jucá acóto // și lel așá ne-arátá cum sǎ jucám // și așá așá ío-ncepúí sǎ tíu de et / și lel sǎ tíná de míne / și ne [e] sprietelírám / da ăreám și puțín í ... așá / tánti a lui / tánt-a lui ... cǎsătoritǎ_fami[e]șiea / mǎtúșa lui ... cǎsătoritǎ-ŋ_famílea a noástră // ío cu et nū_sín_nimíca rúdă / da sámō-așá și ne cunoștėán / și ne cǎutám // [...] máma lui ăreá ... o tíric-așá / tíneá múttí la morálă // și êereá sǎ mă

ęa așá / ca cum știe ęa // și a venit cu let / a venit în_ cásă / să vorbească cu tat-al meu / și cu máma meęa / să mă cée // da máma și táti începură să plîngă cã cícă

„pă ... mútt e tînără // la_să mai stęa” //

da soácră-meęa cícă „ō! ... / let” cícă „toátă zîua șáde pe ai_ica s-o privească pi la gard / n-o mai lăsám / o loam acóto la noi_ și ę-ásta” //

șī vorbírám cã o să ne cásătorím // și să ne dúcím în sátút di_únde e máma meęa¹⁶ // ęástē ... [ε] pă sábór / zbor // șī noi_ să ne dúcem acóto // și ne dúsarám acóto / și de-acóló ... am venit / și ęo tot mă gțumesc cu el zíc

„stai mă cã cī [ε] venii cînē kilométri cu tine pe jos și” zíc „nu mă pupăș ničodátă” // da [!] acúșa zíc „ce vorbești! tu cã ești așá / și ești așá” //

da el cícă „ce bre! ... // cereęái să mă ríd de tîni_ / și să te las? // pă ęo” cícă „am fost_om cuminte / n-am fost așá / am cęerút să te ęau_ să-mí fi nevastă” //

și venírám ai_ica / și múzica cîntá t_sat / acúșa nú mai cîntá / și múzica cîntá t_sat / și ęo eręám îmbrăcátă-ntr-ō ... ásta / álbă // fústă álbă // fistán átbu / și o dréșcă așá róză / ros_ frumoșásă / și jucărám acóto_óră / și di la óră plecărám / t_noi_ amîndói cū priétení // și priétené // múzica ne cîntá marș / și venírám ai_ica / o_cása

tu_ // venírám ai_ica / și dupe un cás doáo / veni múzica de-acóto / și făcúrám mireșásă // și ... ce // cása tor eręá mică / cu dóo cámere // într-o cámēră / dóo sóbe¹⁷ // într-o sóbă eręá așá .. cu cóș / cu vátřă // și sára trásără pe soácră-meęa cū [r] cu

fúnie pe ... coș // o scoșásără pe cásă / pē t_iglă // o mînără acólo să f_oače / cē li nu! și așá // pîn_ lă / dimineáta / pîn la dimineáță sã ... eręá véce / lumínă // să făcúsă lumínă / cînd firși ásta // și soácră-meęa ... t_încă mult să vádă cãmășá // și vini_ ...

večini / „áidi să dai ...” comșii „să dai rákíu // să dai rákíu să vedém cãmășá” //

da soácră-meęa „ce cãmășe cērez_bre! șezúrăz_la mireșásă pînă să lumină / și acúșa” cícă „cēreț_î cãmășe // ęa!” cícă „să vă dúceț acásă” // [!]

cã noi_ nu ne-am cufcát // și pi_úrmă la sár-ęea dē ... / la zîua a de ... doáo / veníră / a púsí cãmășá-ntr-ō ... așá cuņ_ să spúne / síto // sítă // într-o sítă a pus cãmășe / și večini veníră / să vádă da / ca mîța // să vádă toáte ęále / cē únde-í / in_ cäre strákină / cē ęásti_ / și ęále acólo veníră și / sára mă dezbrăcără / n_loară fíbe / in_ loară /

zíc „ce fac bre! áștea” cícă „cu míne?” // da i_ō níč nu n-a venit in_ gînd cã să mă ... cásitoresc / și cã o să mă cuțc / și nu știu cē / și nu știu cum // zíc „cē!

vorbesc cã să-n ęa [ε] áștea dim_p_lăř / o să ęa cuțite / o să ęa viliță / cã să nu fac úndeva! / cē! i_ō ... am fósti cum trébúe să fiu // io-ntrebái pe úrmă zíc „di cē-n loarăt voi_ eș[tea]?” //

zíc „ce fac bre! áștea” cícă „cu míne?” // da i_ō níč nu n-a venit in_ gînd cã să mă ... cásitoresc / și cã o să mă cuțc / și nu știu cē / și nu știu cum // zíc „cē!

vorbesc cã să-n ęa [ε] áștea dim_p_lăř / o să ęa cuțite / o să ęa viliță / cã să nu fac úndeva! / cē! i_ō ... am fósti cum trébúe să fiu // io-ntrebái pe úrmă zíc „di cē-n loarăt voi_ eș[tea]?” //

¹⁶ Satul Gornăi Tîbăr.

¹⁷ Se corectează la sugestia cercetătoarei Zoia Barbolova, originară din sat.

„pă” cîcã „da dácã n-oi fi așã îñ_rînd / o sã ti taj foundeva / sã fac sînge / cã sã ásta ... // [...]

[Cum te întãlni strincã Gheorghitã?]¹⁸

da ștî făcúsã pîiñe // făcúsã pîiñe / și pã pîiñ-ãgã nu ș[tiu] / nu mai îñu mînte
ce eręã // eręã

[A știut cã te duci.]¹⁸

ęa a știut pã nãli / a fost godenië // sõt / mét / sãre // sãre / náre / șî õ ... uñ
ğerdán // cêva // mãrğeãle-acòlo púse / și ę-an_ loat acòto cã sã [ε] sã iau / sã fiu ...
șî_îó / șî_ęa sã fim dulc ca náre // sã fimî frumòasë ca mãrğeãlelë / nu știu ce acòlo
ęãr // eręã /

[Și sarea?]

sãręã? //

[Da. Cum sã fiți ca sarea?]

emi sãręa sigur nu sã / î ... seméistvoto / cã ... /¹⁹ cã náli spun ce e sãręa și
pîiña îñî cãsa //

[Și pe urmã?]

și pe urmã sã spuî tòmna cînd / a trecut dõ[uã] / augúst / septémbrë /
octóbrë / dupe dóo lunî / ne-ãñ_vorbî cã sã făcëm nuntã // și tát-al meu ... / ęo ã_
fõ [k] asîntî ... / á_de treî fãtã / și let mai m [ε] muît m-a plãcút pe míne / ca a cêrút
sã fiu bãęãt / da ęo eręãm nebunã / așã ca bãęãt // și luî muît eręã drag de míne / și
cîcã „o sã fac / o sã făcëm nuntã / și ęó o sã fac o zi / și acòto o zi” // și ã_ făcút
aiiça nunta o zi / pã aiiça la nuntã i púsã ... pe soãcrã-męa pe mãgãr! //

[Dimineața, la nuntã care te îmbracã?]¹⁸

nãșa // mã scoț dimineãta / mã scoãlã de noãpte // ęa sã-m_ făcã pãru / sã-m_
púe / sã mã-mbrãc //

[Care îți face pãrul?]¹⁸

pã sã zic cã nãșa a venît // nãșa or fomée [k] femée carë ...

[Și cine te îmbracã?]¹⁸

a venîti așã ... rudéni / rúde // rúde care sînt_ãproãpe rúde / și mę-a pus_ î
rókîja // și a adãstát sã viîe nãșa ca sã-m_púe ... / atúnca sã-m_ făcã ... / m_púne ęa /
sã-m_púe fíbele / ęa sã-m_púe mřãja / și pë [r] pe vręãmea care me_púne nãșa m_
púne mřãje / múzica cîntã ... o spețiãl / e uñ cîntec // așã ... / múzica cînt-așã
ãproãpe-ñ ca [k] îñ_sóba aielãltã / îo sînt_ aiiça / nãșa-m_púne mřãjë / îm_púne
fíbele / îm_púne acòtò ce áre / de pus ęa cató nãșe / șî ... / îo nu m-an_dus [ε] / pî-
urmã sã duc sã iã ... ásta carë / mã pòãrtã la fintîñã // bãęãtu //

[Cum se cheamã?]

ã ... cum mladéno / cumnát de mîñã²⁰ // cumnát de mîñã / mladén // [!] el ę-
ãproãpe / sã duc cu múzica / și-ł_ęa / și vîne cu múzica / și pî-urmã mã_ia pe míne
/ și ne dúcęñ_lã fintîñã // acòto lã_ fintîñã ... / te duć cu cîneva / îo purtãm cãldãre //

¹⁸ Întrebarea a fost pusã de Zoia Barbolova.

¹⁹ Urmeazã o discuție în limba bulgarã.

²⁰ Termenul este sugerat de subiectul Veronica Petcov [= VIIb].

[VIIb] miręasa cu cumnatu de mınă poartă o cãldare / pe cãre sınti / fãcutã cunună cu florı // da // o femée ... cãre  _cãsãturitã / are copii //   ... dũce   sticlã cu rãkıu /  i cũ /  i cu pãhare // mult /

pãhare /

[VIIb] pãhare //  i dãu a toatã lumeã

cãre priveste la fintınã //

[VIIb] cite o picãturã / le dã //

la fintınã sã joacã trei ... ori //

[VIIb] femeea trebue sã  ibã  i sot /  i copii /  i pãrint //

[ i ce zice, cã e de casã ...?]

[VIIb] a ã sã  ibã femee-astã / sã fie ...

cã sã fie sãnãtate //

[VIIb] ca sã fie ... sãnãtate  i-n familia noão / care o sã [r] sã ... / cã sã nu fiē ...   miręasa sã n- ibã copii // femee-asta trebue sã  ibã copii // miręasa sã  ibã copii // sã rãmie mãmã  i tãta / sã nu fie mór i // sã [r] sã fie familia-ntręagã // asta e rstu / rstu femēji //  stea / sã sã  fic  i familia a noo / sã rãmie a ã-ntręagã // sã nu sã  ibã copii mult //

[VIIb] sã  ibã  i copii /  i sã  ibã  i pãrint /  i sã  ibã tot // sã fie familia-ntręagã //  i sã  ti  cã e cēvã / adevãrat // cınd s-a cãsãturit frãtele me  cravu /   ... rãkıa [ ] rãkıu o a dat-o ... prietenã a me  / care nu aveã copii // fãt-asta nu putu sã  ibã copii nu  tiu cıtã vręame // mult // mult timp // dupe-acēea ... avu un copil // da ... to nu sã lãsãrã // [...]²¹

da / la fintınã sã joacã / cıntã de trei ori mũzica cıntã / jc / puțin //  i versu cãldãrea // versu cãldãrea cu picru //

[ n cãte pãr i?]

sãmo lã rãsãrit // te du  cãr  mpli /  ei pu inã  pã /  ãr vii / pu  cãldãrea / te pri z  rã / jo  //  i  ãr a ã //  i  pa de trei o  ai /  i o du  acasã //  i cınt te du  acasã / d   p- ea ... t orn! sã sã speãle scrũ  i soãcra / pe m in //  i tu le sutrn! /  i le pup! m na // ca sã fiē / sã fi  ... nrã bũnã / cã sã-i ca  // [!]

[Tu ai fost fãcutã cãnd te-ai dus acolo?]¹⁸

m-an dus acolo fãrã męãje // fãrã męãje la fintınã //

[VIIb] nũmai cu floãrea // [...]

cu el mã duc la biseãricã / [...] pi- rmã noi an dat / la to  an dat c rpe // c rpe / la cãre cãmã e / la carē  r  / la cãre c rpã / [...] mãnıncã  i-i tre  / pup! m na / care-z dã bani / care  e-z dã fo c inie / atũncã  ręã ... /  z dã tãvã /  z dã c inie /  z dã pãr t /  z dã acto fun ... tin ire //  i tu atũncã tre   i le pup! mânã /  i-i pu   e ai

²¹ începe o conversa ie în limba bulgarã, iar Zoia Barbolova deviazã  irul povestirii printr-o nouã întrebare.

... puz_dă gând că să-î dai // la sócru / la soácră / mai multe dárur! / la nășî / cal mai multe dárur! la náșu // pi_úrmă soácră și lu sócru / și la iji / care sint la sóră / la fráte / lí dai așa o țírică ęar mai búnă / și pi_úrmă cîrpe la toț // și acúșa să gáteáște he! parjőale / kiftét // atúnca ęeá // fásúj / várză / zámă / și ęeá cîrpe și țesúte // c-a țesút máma meă / [...] să fáce hóră / la núntă e hóră-ńkísă // da pi_úrmă la zíua [ε] toátă noáptęa mîncáre / beăre / și dimineęata de noapte să strîngî multă // multă lúme // și ... cu múzica încep așa cū óră ... / cum spunet voi / dęșkísă // únu cu găjina-naińte / și cu cîrpa / și jőacă // și ij úmblă-ń cas-ásta / de-aiíca ia găjina / de-acoló ia álta / [...] să fáce hóră / la núntă e hóra-ńkísă /

[VIIb] la núntă o-ncepe óra [k] hóră cumnátu de mîná // cū o fúrcă // cu fúrcă / cu [r] cu fínă pe ęa / ęo am acásă / și vă arlăt // fúrcă /

și cu fúsă o țíră o tors pe fus / și um_măr_î / pe desúpra / și mútî să pázá / e! ... vévera // cumnátu de mîná / mult pázá / și cu fur^c[k] cu áęa na [k] / ũsus / ca să nu ia nimínea máru // că să rămie máru dē / și dupe cē .. aņ_șezút pē coș / așa / și ț-an_tăęat máru / și am_î mîncát máru / jumátate ęo / și jumátate bərbátu //

[VIIb] la răkiu nu ma_e fúrcă // [...]

[Pe Gheorghita a pus-o pe măgar?]¹⁸

pe măgar! / a pús-ō / a dezbrăcát-o / a scaldát-ō / a-negrít-ō / care cę_ș-a adús amínte / toț_î / ę-a spus / și ęa tot zic_șă / că să cęrtá fodátă cu sócru-męō / și [ε] cę-o să spui de măr / „ir-ar al drácu de măr / únde-l mîncáj cu tine / da acúșa nu m-ascúlt [!]" // éte și noi am mîncát așa cu bərbátu meū măr / și ęo fodátă zic și ęo / zic „ști cę spunęă má-ta?! // să nu-ț spui și jo”? //

[Când e cu măru?]

cu máru e la núntă // émi sára // sára dupē toáte jéleęa / cē s-a fírșit / de-ásta să ține / ásta cumnátu de mîná pázęste máru că să-l mîncám noi sára / că să fim ... amíndój / să ne plăcém //

[Dacă fură cineva măru?]

[VIIb] ă pțátește gînerle / pțotęste // máru să fúrá dē / fęte // númai fátă fúrá máru // și dacá gînerle pțátește // pînă nu întórc // da nú să púne álta măr // ásta //

[Luni se mascau, umblau prin sat?]

cu óra am úmblát piń_sat / pi la većin! / pi la rudénij / și pi la ... únde să duc / cã_să duc piń_cócina / cum să spúne / și ia acólo o gădvínă / ia ráta / ia care cē doreáște / om care cē dá / or! iji_ș-intră_și-ș ia sîngur! // și iji_joacă cu áleęa așa / vii ũ_órá // ũ_órá deșkísă // la zíua din ...

[Soacra se pune pe grapă?]

soácră ... sa_ąprindeá [ε] fóc // și o mîná să sáe piń foc / și ęa a sárít / că ęa o țír-așá / ęa așa muț ij plăc_șă să fácă gumbúșe de-áșteęa // și s-a atfírnát toț și / și toț să strîng_șă pęste ęa / că să-î întoárcă // că ęa a făcút la álți muț // și de-ásta a scós-o și pe coș / și a mînat-o să_ásta / că să pőátă să să ąprindă / o țin cã să i să ąprindă toálele / a pus-o pe măgar! /

[VIIb] măgáru cu [r] cu fáta către coáda măgarútu²² // i_o-aṅ fost mică / și ġumbușlică eṛă ęa / și să țineă toț dupe ęa / tot cêreă să-ġ făcă / cîneva cêvă // [...] și cînd dă-n tóbă / dimineăta la pátru / și lă cînc / ġînerle ġásă cū ... ásta ' cū cãmáșă / și atúnca / aġîca la noi Ţ sat să cîntă o metodie care i se spúne todórină // și númai atúnca / nícodătă nu se mai cîntă // mie mî-a spus o fătă [k] o femée de Ța ũ sat većin / că Ța mine Ța núnță dimineăta la pátru [!] / la óra pátru a ăozît-o pe todórină / și Țe atúnca n-ă mai auzît-o // [...]

[VIIb] și cîntă pe ásta / tudórină //

și-atúnćină să aprinde orġ fócġ / și o ęa pe soácră la trei // să știe / să ție mínte c-a fost soácră // [...] cînd cêăre náșu să pleăcê / încêăpe să cînte múzica / să strîng rudeniile / și atúnćă ęar să joacă așă óră ... deșkísă // ęăr așă să joacă // [...] și atúnca náșu să pítulă // să pítulă unde el ... / că ásta / și pînă cînl ġ nu-l găsêste / nu pleăcă nimineă / toș stau meréu / stau într-ũ loc și miręasa încêăpe să câte / să câte pē ... náșu // și el fodătă să pítul-așă / că să [e] poătă să-l găsască mai tare // și așă o dátă / de dō ōrġ / și ... cînd ġ il găsăștġ pe náșu / el cîcă / il întrébl „cê mă náșule / unde-ăġ fost mă! // cê ... tă atġta vréme te kerdém?” // „ne-ę kerđutġ o pantófa / ne-ę kerđut ũ iniméu // și nu știų unde” // și áġdi ġo atúnca încép să cáti inimíu // și aġîca inimíu / și acóto inimíu // nu e inimíu // da el Ț-a pítulát foundéva / și trébűe să-l tuóm să-l purtám // și uș! și ġo / și cîneva mai ... care mai așă Țápân / ne dúcem / și-l lōm / cáre-ę ġírgă / care-ășă / și el uș! / úș! il purtám de da / și lel ș-ajútă și úmblă // și așă ăreă // áltă dátă să pítulă și / tom pă scaun // și țin oáminġ mai Țăpġlósġ care sînt / țin scaunu / și lel șáde pe scaun / și așă il poártă / și áġdi [r] áġdi ne dúcem acóto la náșă / ęa stă ... într-ũ loc / și l-adástă // și éte-ășă // ġ-e frġg // ġ aprînd fōcu // il ġncălzăsc / ne mínă să jucám / cîcă cê

[VIIb] să-l scalde pe pićoárē /

cēġ [= cer] să joġ o țíră / joacă răćenġta / joacă ķeorćeci // joacă óră / cêăre să-ġ cîntġ / cêăre să-l spell pe pićoárē // așă tréburġ // de ġumbușġ // și spúne „cēu pićór de gáġnă / să-n adúceț” // áma nu pićór de gáġnă / da áltă cêva cáre sámue cu el // tu te-ņvġrtéș și ... / și nu știų cê eṛă pićór de gáġnă // orġ cēu u ... / répa // répa // să-ġ adúć áma / lel ġ spúne áltă vórbă / „cēu brġnză táre” // tu trébűe să știġ că lel cêăre ridikie // orġ „cēu u” ... nu știų cê / trébűe să știġ că lel cêăre praz // nú cêăpă //

[Acceăși]

²² Urmează o frază în limba bulgară.

CIUCEANI

[Date despre subiect]

[Cum te cheamă?]

spásca // stoǵánova / míŋcuva // áma ęa sǎ cudeǵáste di cê nǎ spúnem pî lúmele la .../ trêbu sǎ spúnem pe lúmele .../ móşu meų // da nū / pe lúmele lu móşu ómu-ńo // la soţíc // da noj aşá nǎ spúnem / pe lúme la soţíu // pe lúmele-a lu láta / ş_pě lúmele lu móşu la soţíu //

[Pe tata cum l-a chemat?]

pe tát-al meų stoǵán //

[Şi pe moşul?]

mǎrín / áma ásta táta lu ómu [ɛ] a lū [k] al meų soţíu // ásta míŋco^v// da al meų marín s-a spus // marín / noj sîntém vlǎşk ímeņa / cǎ sîntém cícǎ vlǎşórí ajića / nǎ spun áęa cîn nǎ dúcem íŋcóló / mai ínǎuntru¹/ cǎ cícǎ áşteņa sîn vlǎş [ɛ] vláti // dǎ copíi noştri nu ştie rumîneǵáste // nu ştie di cê iji ... a fost píŋgǎ noj aşá / iǒ-am vorbít rumîneǵáste / ş-acúma vorbesc / şi nepoáta-nţǎleǵáęe ^ama /... nu ştie sǎ vorbeáscǎ / şi copíi mlei nu poa_sǎ-nţǎleǵǎ / a be! lásǎ be!² cǎ voj sîntéfi ... áltǎ mǎlǎęǎnǎ / ş-áltǎ [...] ęále ... spúnę-aşá cǎ „noj ínţǎleǵém / am _ nu putem sǎ vorbím”//

[Câţi copii ai?]

dǒáųǎ feáte am //

spásca stoǵánova míŋcuva

şáizǵşiopt de ani

pórcul

noj cum / purcêlu / pórcū-l lom de mic / di la fúnu / îl cumpărám de! // îl cumpărám şî ló ŋíném acásǎ / ínçepém sǎ-l cǎtám [ɛ] de mic_î îi făcém aşá / mai ca la copíl mic de! // îi făcém míŋcǎre mai búnǎ / sǎ poa_sǎ-nçęáp_sǎ creǵáscǎ // şi [ɛ] ca copílu_ál mic / ca copílu mic / cǎtám şi buréní / di la dóctor // de-î dǎm sǎ-nçęáp_sǎ creǵáscǎ // éte dóctoru_ósta ştie // nalí el ereǵa speţdóctor / ştiē // dǎm bur_ęǎnǎ sǎ creǵáscǎ / s-arúnçe limbríc // cê a ştiî cê ę-ásta limbríc?// băţít ínǎuntru // áre băţil // pǎnǎ nu-î dai áęa lel nu creǵáste // ínçęápe sǎ ... creǵáscǎ / sǎ_fáçe mǎricét // de mic îi dai lápte // îi dai ǒóųǎ / de mǎnîŋcǎ // îi dai cêl mai frumós // ş-atuncica

¹ Spre Sofia.

² Se adreseazǎ Zoiei Barbolova, originarǎ din satul Zlatia₂.

cîñ _ creăște mai măricél / încépl de-î dai țărbă / îî dai lubenîță / ce zîcct voi ...
 acólo / pépinî // îî dai meăre / îî dai peăre / îî dai ... toăte țălea / ce ăste pe
 lúme-ăsta // de mănîncă // șî urzîc // îî dăm // și _ urzîc // și toăte lélurle // dip ce
 creăște mare / véce-népe să-î dăm mai puțin / el véce-atúnca ... să uspocoăște și /
 zăce / mai puțin mănîncă / că véce l-ă _ arănit / creăște // púne ... untúra // púne
 carne pe el // și cîn _ vine crăcúnu / zîya care pe dátă acólo / la ... dvaïs pétî /
 dóoșciné / dekémbrî // o zî / dóo _ tréi naînte lom și-l táem / și-l făcém lă .../
 cîmăt / sugúcurî / púnem pin ... / noi púnem îm _ burcáne-acúș _ că _ umblăm la
 lúcrú / și viním di la lúcrú / púnem de gătím / mîncăm // dă _ acúmă pun și-ñ _
 frízărî ăștea / aî mai tinerét // pún la frízăr // scot / mănîncă // ș-ășă ăa // zîya cáre-î
 doăuăzășcînc ... tāmîém / făcém píjîne / făcém coláci / făcém _î ... purcélú / făcém
 éte-șă ... / cum e rîndu // și-mpărtém la ... comșîj // împărtém acólo / dé sănátăța la
 pórçî / la ... la toăte ... păsărle // la toăte ligíonele / de [ε] de aî mort / c-a murítî /
 ș-ășă // éte-ășă îl trecém acúșa ... pe ... práznicu-òsta // práznuím ș-ășă // făcém /
 la purcélú //

[Cine taie porcul?]

care mai ierbápž // óm táe pórc / nú fóméça / care e erbáp óm / care
 poăte-ășa ... rēbde să-l táđ / că éli ... pórcu nu șáde ... ca púju să-î tai gítu // dă
 ásta-î porc / și ... báte cu picóarlē ... // múșcă // cólo erbáp óm trábúe să fie // tá^e/ă
 pórcu // să strîng cřva îșî acólo // comșîj // aî apúcă de picóare / de mîná / de coădá
 / de ... urék / de-acólo // și _jî táă pórcu și / încép de-l ... pírlésc acúșa / nú mai
 j'upóae acúșa //

[Cum îl jupuia?]

e pă naînte ă-ășă ... cu cuțítele j'upóae kálea de fac ... țárbúle / opiné // că
 n-ă fost năînte // pe vrăime-ăța // n-ă fost / ș-am umblát în opiné // și noi // dac-a
 fost ... la șicoálă // ám-ășă am umblát // î _ opiné // da acúma nu mai le mai trébē
 opiné / acúma mănîncă // kálea o mănîncă // nu mai cătă opîncă [!] // șî mănîncă
 acúma copîjî nú mai cătă / flămînzîa să mănînce și iîj // òpîncîle // dim _ picóare [!]
 // așă eră //

[Îl taie pe burtă sau pe... ?]

cînd îl táe ... / îî [ε] îl táe cápu // arúncă cápu / ș-atuncîca îl pun și-l pírlésc
 // îl ... cu mășínî // ăste mășîncă de-l ... / la lămbă / și-l ... / naînte n-ăveța / naînte
 cu páe // îl cópere cu páe / și lú _ fáce négru ca cătránu // négru-l fáce // négru ca
 corápi la băcátu-òla³ // ș-atuncîca dípe ce ... îl laș să-l spálă bine / și ... îl pun pe
 așă // cum șî _ umblă pórcu pe [r] pe búrtă / și-l táe pe spinári // pe spinári așă / îî
 scoăte ále-acólo / de rîbiță să spun álea // rébiță //

³ Se referă la șoferul expediției care asistă la înregistrare.

[Ce este?]

acólo piᅅgă řiru spinări ęáste ařă ... cárne ca ... / ři doăuă ascoáte // múřki
ĉe ę-ásta // scoáte pe-áleă // ř-atúnĉa desfáĉe / cu tuporář / cuᅅ zícez voi nu řtiu //
toporář / táę cu toporářu / desfáĉe acólo / ři-ĭ scoáte máťale la rînd // scoáte máťale
/ pe-ále supťire / pe-ále groásă / búrtă / burticánũ / le spălám / le dregém / le
umplém // care cum řtie // ři cum ři pláĉe // ařă le-am făcút //

[Care-i burta, care-i „burticanul”?]

ĉl mai mic e burticán / da ál-al máre e búrta / carē ... mă strînge-acólo cîndi
s-arăneáste // ř-áĉa-l făĉem / úni il fac ... / pun cápũ / capũ l-ęa ři-l fkérb // ři-l pun
acoló / ři-l ařáză cu greutate / ři-ř táe ca cum ... sázdrámáli să spuĭ / nu řtiu să spuĭ
cum o fac acólo / búrtă / de búrtă / ařă / ři řeĭ řř táe de mănîŃcă / ęárna // pă dacă áre
frizer / a avút frizer la vreăme-áĉa n-ă avút // ęárna // ři dacă ęáste vin / beă /

[Și „burticanul”?]

ři burticánu ęár ařă // dacă vrei řl úmpli cũ ... ficáři / cũ ... álălalt /
amîndoád ficáte / ři ínima // skárbe-acólo / ři ... ři cárne-ameáctică / ři-ĭ púne ...
ři burticán / ři ęár ařă // ál fkérb ři cãldáre / pún ři ęăpă / pun ři ęuște-acũlő / ři
řusturőĭ / care ĉe vrea // ř-atunĉica ęa ři / ęár ařă // dacă áre vin beă / táe ři mănîŃcă
ĉiĉe-o řřă / ři beă ři vin / áma nú e vin / nú bem //

[Și matele?]

máťalē ... / ále groásă lē ... umplém ęár ařă // le umplém cu ... / táém ęăpă
// táém ęăpă / púnem mirizmále ... / de miróásă // púnem ęăpă / púnem ęuřtĭ /
puném ĭ pipérĭ róřu / amestecám / ři le púnem de skérb ři cãldáre // le řlerb ři
cãldáre / ři ... ęár ařă le mănîŃcă ... / ęár d-éřtea de ... mezé // fodátă mănîŃcă ři
cînd n-áre ři de ařă ... să să sáture // řiĉă nu e // ĉe ęáste / să mănîŃce ři / ařă
řirřim cu tot pórcu //

[Acceași]

ęo n-am mămă di la řăptisprezĉe-anĭ

ęo n-am mămă di la řăptisprezĉe-anĭ //

[Cum s-a întâmplat?]

ĉ ... a murĭt // că ę ĉe ... / da táta ... la trĉisprezĉe am avút // cînd ă fost
ęo a trĉisprezĉe anĭ / atúnĉa táta a murĭt // la ĉîŃzăřidőĭ de-anĭ // da mămă ... ęeă
[k] aveă dip ĉe murĭ táta / ęa rãmásă la ĉîŃzăřinoăuă ar murĭt máma / ma ęo am fost
la sédenaĭř[k] ři la řăptispreĉe-anĭ // ř-ařă ... m-aᅅ_săltát řîŃgură // fără ...

[Aveai frați, surori ...?]

ám surórĭ mülte / surórĭ / áma řieărē la cása eĭ // noĭ řintém řăpte řeáte //
ęo-s a mai mică // úna ... s-a [ε] a murĭt / da áĉa řin_toáte vĭĭ // áma řint care ři

cozlodú⁴ / care_ŋ_sófça⁴ / care-m_pérnic⁴ // care...un_ș-a găsit să trăească //
ș-jo-an_rămás ajiča iŋ_cása meă //

[Dacă a murit și mama și tata, cum se spune că rămâne un copil?]

sărác // rămíne sărác // n-áre asta .../ sărác de tot // dă // sărác de tot //

[Cum te-ai descurcat? Ce ai făcut?]

c // pă ê-am_făcut! // iō m-an_duz_la lúcru / cînd_î ... firșii_ăl de zeáce

clásă // m-an_duz_la lúcru // să lucréz // ș-jo nú știu să lucréz // da ála care cu

jetfárca treáce .../ care ... seăçeră // că_acúma cîŋ_treáce .../ iél nu fáce șucoteála

că tu eș_copil sărác și că nu știu // treáce cu bóji // atúnca eréa cu bóji // sečerám //

și cîŋ_treáce piŋgă míne ... iș făcěá ... glúmă cu míne // cîŋ_slobóade seăçera / și

n-arúcă_așá⁵ // cîte-ŋ_snop / tré [k] să zîg_mi să fáce că noi iî împărteám snópii //

trei snop! / am să leg / sîn_trei năpálno snop! // așá / plín! snop! // da la áilalț care

sîn_mai bătírm! púne [ε] fiŋc-a fost mai bătírm! / ș-a-ntelés de zemedélie .../ lē ...

cîte-o tîră / cîte-o tîră / și i-astriŋge din tréi / pátru recólte / fáce-ŋ_snop // da ęo tot

așá // máre!-ŋ_venéá să plîŋg / să [r] să m-aúdă máma diŋ_gróbiște⁶ // acúșa áștea

doáoazj'_de iji ... trébe să-l ne-mpártém pîntre noi ... snópurle // car_trebúeá să

lē_legám // da el cîŋ_treáce ... la zvenovódî / la áilalț care sîn [k] care-i mai ...

mai apróape de iel / le púne mai mic // că dă [ε] dă númă [k] ásta bóji în afără // da

cîndî ásta ... da p-érmă [= pe urmă] ... împíŋge bóyu / și arúŋcă recóltilē-așá ...

már! recólte míje // ș-o [= eu] le leg ... / mai mül_decít áilalalț / áma êe să fac //

n-am știút / c-așá trébū_ / că n-ám știú și n-am întelés ęo // tómna sára vázú! că ...

di êe ája nu sînt atíd_de lucrátór! cît / cît să făcěau / áma ... [...] o laș de fáce

recótcă // pe postátă / da // fac așá de ... de snop //

[„Recolcă” ce înseamnă?]

recótcă éte ásta care fácem snópu ...// ŋ_snop / e pă ... așá góle-dòle / să

fie dē / să po_să-l bağ ím_mășínă nalí // așá de már! / să [r] să pos_să .../ așá_tè /

așá-l fac snópu / că să po_să-l slobóz ím_mășínă //

[Da' înainte, când nu era mașină?]

áç-a fost vráu cu căji / s-a pus așá pē ...

[Cum era?]

e pă nú țiu mínte // áma voi mălăgáni⁷ po_să fi fícút și mai_ıjçóá / da noi

n-ám fã[cut] / și ásta e dę-o sámă cu míne⁸ // laș_să spúe // fáce ũ [k] / púne ũ / êică

⁴ Orașe în Bulgaria.

⁵ Gest.

⁶ Se schimbă banda.

⁷ Se referă la locuitorii din satul Cúle Mahla (= Zlatia₂), de unde este originară Zoia Barbolova.

⁸ Se referă la o persoană care asistă la înregistrare.

máma spuneá de / că máma dim_malá⁷// púne-ășá uŋ_líemn / și-î leágă cáji ... așá / ū_língă áltu / ș-șăr pe líemn / ca cu maĝúnu //

și-l ūocolésc // da ęō nu știu / n-ám / n-am vázút ásta // nu știu .../ cálcă cu pičōárle / și fărímă ásta /jej fac acólo / bat cu máele / fac așá ... terén bún / táre terén // nu e pē ... da vez sfēcli⁸ știe și el // malaĝáni⁷ à_fácút mă! că mālĝáni sînti ...

[Cui spuneți „malageani”?]

éte áștia dín zlátia //

[De ce le ziceți așa?]

dí ĉe ... múlte sáte-ntr-únul // și de-ásta zíc mālále // o mālă / dóo / tréj // húle¹⁰/ cālúger¹⁰/ și ... voj¹¹ mérĝeț cu úna // de-ásta málá / mai mic decît sátu / e malá //

[Și aici cum vi se spune?]

noj ... ĉuĉenĉán / da /

[Mai sunt și alte sate unde se vorbește românește?]

[Va] vároș / oráșu

mālĝĉán și vároșu¹²// și cozlodúju¹²/ în hărléț¹² //

[Aceeași]

ăma ęo așá mă dusáĭ nepremenítă

[Cine era din Zlatia?]

máma meă // dín zlátia / da // ęa-î de-acól_din_zlátia / și acólo [ε] am știút pe bába și pe móșu / áma .../ jej cîn_să duĉĉáu la rúde / la bába / pe noj nú nă loă // sámó jej să dūĉĉáu // părintele .../ táta cu máma // da pe noj nu nă duĉĉá că /... n-am avút așá / în ĉe s_nă premeŋăscă sígur / la sîn_șapte copij // pe car_să-mbrăĉe mai năjinte / să-l primⁿĝăscă / să dúcă acólo lă / rúdē // să-l priveăscă // ș-odátă ... cîn_a erĉám mică / de-abi țiu mínte // mă-ntoársără / mă-ntoársără // nú mă lásă să_mă duc // áma ęo așá mă dusáĭ nepremenítă // și erĉá la uŋ_călúș // mă tăvăliĭ pim_pra^v/ mă tăvăliĭ pim_pra^v/ și cîn^tplecái síngură / năródu să dūĉe lă .../ là_călúș / da ęo mă dusáĭ síngură // și cîn mă dusáĭ acóló / tamín mănîŋcă lej // tamí_mănîŋcă / da ęo așá î ... murdărită di pim_prav / cîn_mă dusáĭ acó / da áĉa șet îm_balcón / și mănîŋcă / m-a vázút múma // bába // și cî_ĭj zíĉe mámi ĉică „ĉj!

¹⁰ Cule Mahala și Călugher Mahala, numele vechi ale localităților Zlatia, și Zlatia₂.

¹¹ Vezi nota 2.

¹² Sate învecinate unde există populație românească. Până a devenit oraș, Kozlodui a fost un sat cu populație românească (cf. Weigand, în Constante, Golopenția, 1944, II, 47, care dă cifra de 2800 de români la o populație de 3930, la sfârșitul secolului al XIX-lea).

ia cātă rātca a venit” // cǎ ȝo ăm doǎo lúme // ȝo sînt úna ... / cǎ noi ... / cǎ noi nǎ [r]
 nǎ spúnē pe naș / lúmele la naș // áma dacǎ nu-s pláče lúmele la naș / tu stric / cùm
 cēi cùm ț-ă vȝa // cum ís-pláče ție // și cícǎ „cātă a venit” // máma cîm-mǎ vǎzú
 ... / cǎ iō n-așǎ nepremenită / veni / și mi sǎ cērtǎ / și cam în trásǎ și o țírǎ ...
 pǎlme / și-ñ-spúne „di cē-ai venit”? // da ȝo ... / „cu cîne veniș”? iō zíc „sîngurǎ” //
 noi iješirǎm în cǎlúș / și mǎ lǎsǎrǎ-ñ-cǎrúțǎ de șezúi cǎ iō nu sîn-premenită // nu
 sînt îmbrăcătǎ // iei umblǎrǎ piñ-cǎlúș / mǎ loǎrǎ / și áidi venirǎm a sat // éte ș-áça
 ă-fácút nǎiñtē / ăi bǎtírni // cǎ n-ǎ fost / ș-acúma / ... ș-acúma úni n-áu // și noi
 n-avém / și éte-așǎ e // dacǎ ai în cē sǎ-l îmbrác / o sǎ-l duć sǎ-l vǎdǎ oámini / dacǎ
 n-ái ... / sǎ-l ții acásǎ // sǎ nu-l vǎdǎ oámeni // așǎ e la noi //

[Aceeași]

[Date despre subiect]

[Omul este din sat?]

al meų a de-aiíc e // de-aiícǎ diñ-sat //

[E român?]

ē! romín e! //

[Vorbiți în casǎ ...?]

sámo rumíneáște // noi nu vorbím bulgǎrește / sǎmǎ cîn vin copii // vorbím //

[Care limbǎ o vorbiți mai ușor, mai repede ...?]

pǎi și bulgǎrește áma te cîndi spui cēv-așǎ ... sǎ pítuil de copii / ii spui

rumnește // sǎ n-áudǎ copii / áma copii sǎ-ñvǎțǎrǎ // osóbno fǎtǎ / nepoáta / ȝa e
 véce máre / ȝa spúne „iō” cícǎ „știu cē vorbiți / ámǎ ... nu știu sǎ vorbesc // da știu
 cē vorbiți” //

[Când te certǎ cu „soția”, în ce limbǎ te certǎ?]

pǎ rumneáște cǎ n-o sǎ spui pe bulgǎreáște [!] // pe rumíneáște //

[Care este cuvântul cel mai greu pe care i-l spui?]

[Va] cîn lej-mîniátǎ // cum íl diápiní? //

cum drácu sǎ știe cum ăl trǎznesc / ăl blǎstem cum ... ím-víne la gúrá //

„pǎ sǎ fie al drácu” așǎ-i spui // „sǎ fie la drácu” // dali z-dúce la drácu / nu sǎ-
 dúce áma ... / e! și jurǎt / și ásta ... / fwi-depárte / și-i spui sǎ nu te-audǎ / cǎ te-aude
 și / iei bǎtǎe // cîn te mîni / sǎ nu te-audǎ // depárte sǎ fi //

[Pe copii cum îi înjuri?]¹³

ō cu copii nú mǎ cērt // nu mǎ cērt cu copii cǎ di cē nu poá-sǎ / nu-z-dǎ
 vórba sǎ te cērti cu iei // nú-z-dǎ vórba // decit-î ... lǎsǎ-i drácu și pe iei / și nu
 mai spui nimic // da nu m-am cērtát de cînd ásta / de cînd a-ñvǎțát iei // și vin aiícǎ

¹³ Întrebare formulată de Zoia Barbolova.

/ ęále zęără fodát-aşă / şi nu lę vine / j_dácă nu vă vine / le spui aşă // „n-aveş să veniţ / şidét acólo” şī / nu mă čert cu ęále // nič cu ģinerl nú m-an_čertát // pănă-ņ_zúya de ástáz // nú m-a¹¹_čertát //

[Da' nu ai auzit vreo babă cum spune?]

e pă le zıce / cuņ_spune fomęc_ąsta / să fie jurát / să fii ... / firę-ai al drácu ... //

[Aceeşi]

mă măritái

e pái io m-am mărtát / c-ă_rămás sîngură-ņ_casă / şi găsii pe dînsu_òsta / şi-l_loái //

[Cum l-ai găsit?]

il găsii pă ... / iéli ... ştie să coăse // şi mă minţi c-o să făcă róki toátă luna

// şi-m_făcú rókie // dácă ęaste banl is_făģ / dacă nú / nu făč // şī ... mă măritái //

şi iej sín_doi fraţ // mă dusái acólo // şezúi la iej ... / o zī ş-o noapte // şi venii aiica

// că nu e čine // venirăm aiica // aveám o vácă // cătărăm vácă / cătărăm viţal /

vîndúrăm tavá-navá! // şī începúi să mă-ntreb / să-nčep să mă ģindesc să taş // să

puj răzbói // să taş că di če ... / n-aveam čerşáf // ęo cím_m-am mărtát / am avút

decit un wodét // nič odél n-ám avút // că máma meş ... / a dat la alálte ... / că mai

marl decit noi / şi mie nu n-a dat nimic cu sóru-meş / aveám o sóră / ęa-i

mărtátă-m_pér^enic¹⁴ // şī aveá o / o čergă alęasă / ş-ū_ĵián // şi ę-o deté a iej // că di

če dúce în_casă strîná / da io-aņ_rămás aiic // şi io čei să_rămii / în_rămine decit

o čergă aşă ... / fojiţă // o fojiţă / úna di címipă // nič iorgán // nič čerşáf / nú-i nimic

// loái ũ_odél / în_cumpărăj wodél / şi cu_óla am minát máicá! ... zeăcę-anl cu

wodęlu_óla / că nu sín ... / nu e bănl // nu-i de u_să ĵai / să cúmperl // nu e ca să-z

deş // sócu nu dă nimica // tátă nú e // máma nú e // nu-z_dă niminča nimic / ş-aşă

... aşă-ş // ş-acúma ... / am făcút véče áma / nú mai în_trebúe // nu mai în_trebúe /

acúma sim_bótnávă / sint ... / m-aplecái la vále // pičóare mă doäre / nu mai sín

véče ... // róke nú mai_imbrác aşă frumóasă să-mbrác // róke čite čęęa áma pe če să

le puĵ // de_ąsta sintét acúma tinere / purtáti-vă / şi róķęa punét-o pe voi că sámănă

la om / da nói ... / nú mai am véče // şi róka să fie de áure // nimic nu mai aj'útă //

aşă ę // şi-ņcólo / etę-aşă ... / mă-ņvătăi ... ş_să taş / şi să gátesc / şi să frámint / şi

dúlčeturl n-aņ_ştiút să fac // că n-a avút čin_să-n spúe // aşă-şá / şi mă-ņvătăi /

ş-acúma ... / ştiu / áma ... vręámę-a trecút // unde sint şájzăşioĵ_de-anl mine véče

// şájzăşioĵ / aprópe // s-ă_apropiát // dă //

[Sănătoasă să fii!]

sănătoasă! áma múlt lucrú / éte acúma di la lucrú plecái / că să-i spui lu

ómu meĵ / „ajung-atíta lucrú să-l ... / firşii lucrú să-l încep să ... / să trăim / čę-om

trái / de-om apúcá di la dumnezáu / să trăim / să máninč tot // să nu mai řinem

nimic // să ne fáčém şi noi ... az_ / miine s-a făcút / nu po_să dai îm_mină // áidi

¹⁴ Localitate în Bulgaria.

fúga la coțșăn / adună porúmb / adună // vîno-acasă sá pá / strînge pi acólo / dá frîg / io îngetără mîinile / pe-afără // pană acúma ... jumól! ășta / cúrăț / că să [ε] că vîne iárna // trébē să puî îm_pămînt // treb_să puî ʋusturôî / cșăpă / că vîne pă ... primăvară / trébe să mănînc // éte și foame-ăga știe / ęa știe că ...

[Aceeși]

noi sintém bulgár!

[Pe „moșul” și pe „baba” cum îi chema?]

[Vb] ai mîei? // bába mitrána // bába meș // dā móșu ... dédu nedétco // nedétcu // da acúma mă spuî pe lúmele la ómu-ńo // óprova / trétutu //

[Câte „ginsuri” sunt?]

sámă doáo // númaî doáo // e pă ... țigáni-ęia / cît sîn țigáni acólo / avém ... / avémî doáuă căș / de țigáni / sintém sámă buțgári! // n-ávem turc / n-ávem țigáni noi // sámă noi sintém //

[Da' bulgári sunt? Mulți?]

e pă noi sintém bulgári! // sámă cîcă știî rumîneăște // da [ε] n-ávem áltă ... [ε] al_gîns //

[Nu sunteți români?]

nū nú nú // noi sintém buțgári! // sámă că știm rumîneăște // ca la voi cum e // románățî áma nă știe bulgári! // și _iî zíc bulgárii // e voi avéț aiîca ... îņ _sátel-eștea // avéț și voi ... / ne spun bulgári! / da ięi sînt románîț áma / ne spun bulgári! / că știe bulgărește //

[Când ascultați muzică românească ...]

[Va] nai mûlt îm_plácē rumînească s-ascúlt // da // ș-jo cînt ... / rumîneăște / bulgăreăște / țigăneăște tot // și-m_plácē tot la țărănî să po_să apúc // cîn ... cîntă / nai împlácē // áma nu-î întotdeauna // sámó duminica pi la únu cșásu //

[Da' ce simțiți când ascultați?]

[Vb] drăgoste / veselie //

la toată inima / drăgosteăță // dorim de-a [sic] să fie așa //

[Aceeși]

coptóru

[VII] atúnčicā ... á^lde máma meș / pún páē / că să să ție // pun páe și / ... beljügă // și cálcă / cálcă cu piçoárle cálcă / nū cu ... sá pá / da cu piçoárle cálcă să fie-așă ... / și să fáče-așă moále / și ... așá glátcă cum spúne pe rumînește?! e așá

sfádán / néted // ašá sǎ fáce / ř-atúnca ičj ĩa .../ ři fác ... cu mǐńeale fáčǎu // ř-atunčica dijós ĩl sǎpǎ ašá sǎ fáčǎ / sǎ pǎa_sǎ fie peste ... cǐrtícina //

[Va] muřurǐj / muřurǐj sǎ fáce / ři peste muřurǐj sǎ púne tǐnǎ //

[VII] éte ásta

[Va] sǎ sǎ fáčǎ ašǎ coptorát // sǎ fáce // rǎmńe ca strǎkina // sǎ fáce gǎorǎ cá_sǎ sǎ púe ...

[VII] čumág de řker s-ardíce //

[Va] řker s-atǐrmē lǎ ...

[VII] lǎ skǎrle-ǎleča // pe skǎrč-/ǎma cum spun / ři ĩo nu řtiřu // noj ne-am zbirčĩit aĩča // la verígǎ¹⁵/ ǎǎ la verígǎ éte-l vezl / éte řtie la verígǎ da // verígǎ

[Va] ři didij'ós púne ... pǎc or_ř creč / sǎ sǎ ...

[VII] řrdǎ //

[Va] pǐnǎ cĩnd nu s-o rořǎ ... coptorǎ-ǎsta / nú sǎ púne pǐńe sǎ sǎ cočǎcǎ // pe ásta sǎ cunoářte // [...] ři coptorǎ-afǎrǎ řǎr ašǎ // unde cočǎce muřtǎ pǐńe // peste zčǎce / čĩsprēce pǐń / la odátǎ // řǎr sǎ rořǎřti / ři pe úrmǎ-ř ... bağ pǐńē_řiel / de če nu pǎate sǎ cočǎcǎ //

[Cuptorul cum s-a fácut?]¹³

[Va] cu túgle // čǎ vátra sǎ fáce řǎr de túglǎ ři pe úrmǎ .../ de túglǎ sǎ fáce pǎnǎ cĩn_sǎ coptorčǎzǎ éteč-ašǎ / la đǎřt //

[VII] e pǎ sǎ zĩđčǎřte-ašǎ o řřǎr de! // sǎ zĩđčǎřte ašǎ ca la om_métǎř ĩ_sus // ř-atunčica čǎ de če tũ .../ ǎla čǎre árde coptorǎ / nu-o s-aplečǎce sǎ púe_řos / čǎ ... la vátrǎ // éteč-ašǎ sǎ fáce ařǎ / nóč-avém ařǎ e nářt //

[Va] sǎmǎ parčǎle sǎ fáce // uĩte-ařǎ ca plǎsta / de řin // postǎpéno túglele sǎ ostǎpésc // úna vĩne maĩ naĩńte / maĩ naĩńti / te ařǎ // la scǎřl / la scǎřl / de sǎ coptorčǎzǎ // sǎmǎ de túgtǎ //

[Cu ce „se mǎńjeřte”?]¹³

[Va] tot úna ca la scǎřǎ [ε] / cu tǐnǎ / cu belǐúgǎ // da dĩnǎuntru nu sǎ mĩńjǎřte cu nimĩc ařǎ rǎmĩn túglele //

[VII] le púne-ařǎ sǎ řĩe ... toáte rǎmne // sǎ fie úna ř-úna // da / di če / dǎc-ar řĩ ařǎ úna-řčǎ / úna-řčólo / nu pǎate // da afǎrǎ pǎa_sǎ fie ři maĩ afǎrǎ / ři maĩ ásta / maĩ o mĩj'ǎřte // o zǎglǎđeřte cu .../ tǐnǎ // ĩ ĩ lǎs-acólo / cum řtie méřteru / ĩ ĩ lǎsǎ o gǎurǎ / ĩli ařǎ péste éli // sǎ ĩásǎ fúmu / sǎ ĩásǎ fócu /

[Cu ce se ĩnchide gura la cuptor?]

[Va] cu úře de řkēř // or ... sǎmo de řker / čǎ árde lémnu //

[VII] pǎate ři dé_lémn sǎ fie / ǎma sǎ fie ... cu ásta pĩřsǎ cu lǎmǎřĩnǎ //

[Aceleaři]

¹⁵ Termenul este sugerat de sořul informatoarei, care asistǎ la ĩnregistrare.

cînd erăm la vrămăța noastră

[VII] cînd erăm la vrămăța noastră / noi ... / copîi nă dučeau îm_bisiărică // umblăm / éte ș-ála⁸ știe // nă dučeau îm_bisiărică // ă preznovăm_î ... prăznicu la profșetă / kîrli i metódii // că_noăuă n-ă prăzneč la profșetă / și a tot prăznicū nă ... nú-ŋvătăm // nă dučea ... și la sîntoăder de nă dučea la sîntoădere // cîn să-ŋcurău căi_ // și așă la fieșcè ... zî / care e prăznic / nă dučea / nú-ŋvătăm // na dučeam la bisîărică / e! de còlo nă dučeam_pi la ploștătî /

[Care era aici „adetul” la „sântoadere”, la mucenici, ce se făcea?]

[VII] e pă la sîntoădere ... / iăsă tineretă / iăsă lă ploștăt acòlo unde trebă să opîrleăște / uŋ_să fūgă căi_ //

[Va] făc pîi_ŋe năli / făci ... colăcêi_ /

[VII] e pă făc de! / e pă făc //

[Va] coțăcêi_ / și pu_ lîná de sîntoăde_ //

[VII] e dacă să spu_ că di êe noi cînd_ am_ foz_ mič / am avút grădînă / și părinte_nóstru / nú nă lăsă să umblăm așă / la așă lucrur! // c-am avút lucru // și nu n-a dat nicăier! să ieșim // nă spúne „háidi la grădînă!” / da nij_ n-am vătút sîntoădere / nij_ n-am vătút / êe-am fost fodată lă ... școălă / de-am fost // da el véče nu nă lăsă / că di êe avém lucru //

[Va] și pă să lumîgăză ... máma / bába / ís_ scăldă copîi / i káptină / să le fie páru frumósî / tot ánū // să nu-î cătčē ... căi_ páru // sîntoăderu să nu le cătčē páru / să fie-ŋcurcăt tot ánu páru-ŋ_cap //

[VII] ęo dacă n-am avút ca să-ŋ_spúe / máma me_ / dacă ...

[Va] și-î la așă premenî_ / să duc acòto undē să-ŋcură ... căi_ de privesc //

[Aceleași]

călúșu

la noi la [r] la zbor / făcém cālúș aîcā // undę-as_trec ...

[Cum era?]

[!] cālúș ásta să fáče tréj_ i zîle // ș-acòto j'ocă cālúșar! cîŋ_ să ... otrivęăștē ... cālúșu / j'ocă cālúșar // ă ... fo șapte_opt_ă oámen! / ș-o nevástă bōtnávă // și j'ocă pi lîŋgă ęă / și pun_ o_ oátă // la mij'tóc / și pi_úrmă i_ cu cümáęele a_ aîcā la pičoare legát_ ctópotele / cum să spunęă // și j'ocă / și cîŋ_ fîrșesc_î / cu cümáęele sparg oátă / și dupe êe sparg oátă / fomęę-ásta care a fost

bõtnávã acólo sã ñzdrãvãneãšte véce // ñ-éte-aşã la ... cîn_sã otriveãşte / aşã sã
j'ocã acóto / la noi //

[Aici în sat?]

acólo ñ_zlãtia // acóto sã fáce cãlúşu // trei zîle //

[Cãluşarii erau din sat?]

diñ_sãtu nóstru dá // da // şi ásta care-as_fost la ñiñ / péşco şi iet j'ocã /
cãlúşu / mítcu rádovo / antónov //

[Când se juca? Era o zi anumită?]

dã // lã_sėti duh //

nicoliñca marínova iliëva

çin_zãşipãtru [de ani]

mã mãritãj la cîspreëce an

gõ_fost sãrãcã // di la úsprece an / an_rãmás sãrãcã // noi sintém dóo
surór! btiznãc // gãmîñi // sintém // sámó doãó sintém // şĩ rãmásãrãm ... la
úsprecë-an! / fãr de mãma // mãma meã sã ðotrãví // ieşirã néşte broboãne pe ça şĩ /
ça sã mîji cu néşte otrãvã / şi veznãgã .../ sã otrãví şi muri // şi noi rãmásãrãm
sîñgur! // n-ãvem bãbã / n-ãvem ... moş // sámó cu tãta // tãta şezú ... jumãtã_de
an / şi sã-ñsurã de áfta // mãma // áma nu ne-a cãtãt neãm // şi noi ... / nã
cunuscãrãm / ... éte ásta¹⁶ n-ë ... soñe / şi m-am mãritãt de ... di la çin_spreëce an //
cãtãj sã mã mãnez de-acólo // c-acóto cãnún // tãta nã bãte / î ... tornozãşte / cã
co-ãttã mãmã nu sã trãeãşte aşã / cum o vrã sã fie // şi mã mãritãj la cîspreëce an /
mã cunoscũj cu sótu ajiça diñ_sat / ş-ió sîn_de-ajiça diñ_sat // şĩ ... áide reşirãm
sã ne ... ññsurãm // sã ne mãritãm // gó mã mãritãj c-ũ ... o tũnã de zîle mãj nãjinte
decît sóru-meã // iei erã dój drugãr! // gó mã mãritãj de ásta¹⁶ / ş-ça de álãlalt // el e
pe profesle trãctorist // mã mãritãj de el / ajiça gãsîj bine // de-ãge veniñ // soãcrã
bunã / sócrũ / jél e bun // cãsã / tot / fãcutã gãta // nú m-an_cãnunit // ajiç-an_trãjît
/ iei m-a cãtãt mãj bine decît ... mãma şi tãta // soãcrã-meã şi sócru-meõ // éte ásta¹⁷
ştie //

[VII] mult bũnã bãbã erã /

éte lei / ñm_põtrët¹⁸ // şi fãcũrãm nũntã / nũntã doãuã zîle an_fãcut // o zi
ajiça // o zi acóló .../ de unde sint // cu múzicã / cu mîñcãrë / bãutũrã / atuncica sã
tãeãu uóñ // trei / pãtru ðoñ / sã tãã / da cîn_mã adusã mirãsã / fãcũrãm .../ mirãsã
// sã spũne // eãr aşã // vednãgã ññcã sãra sã pũne sã_sã gãteãscã // da soãcrã-meã ...

¹⁶ Aratã spre soñul ei, care asistã la ñnregistrare şi intervine uneori.

¹⁷ Se referã la subiectul Stoianova Spasca Mincova [= VII].

¹⁸ Aratã spre fotografia de pe perete. ñnregistrarea are loc ñn casa informatoarei.

făcúsa pîiñe / că pă_pîiña în_cuptór sã fáce / nãjînte // cîte zăcãce / Cîspreçe pîiñ la odátã sã fáce // cã nu ă[ε]ěreă ... / sígur nã dalí io sã víu / ... cã mie mî-ereă fricã de tátã // și mințî cã mã dug_la uorã ... / și fugîi ... / da sór-meă știăã ama sã zîce cã nu știē cã sã n-o bátã // și venírã ... / și mã loărã / venírã tóbele vednăgã // da ço n-e fricã c-o sã vie tátã sã mã scoátã // et veni zăgãrã / inj'urã // de ce n-ám spus // ęo zîg_n-ám știút // pã ęo aņ_știút ama nu puteă sã spui // și pe urmã / nește vlērî / il trãsãrã / il scoăsãrã // sã nú ... mã scoátã // da ęo mã speręai / j'_mã sculái sã plec // yómu ne veznágã „stăi / n-ái sã plec” // áide sã răzbátú asta / și!_pi urmã múzica cîntã / mîncãrã / baurã / pã_la patru cãsu // dimineățã // și ... pe urmã dupe o lúnã făcúrãm nuntã // nunta ęăr așã / mære nuntã făcúrãm // și sã gãsîrã / doj cupîi ám // fătã și baeát //

[Sã trãiascã.]

sã trãiascã ș-ai vóstri // cã lej_sînt în tom¹⁹// mărítat / au cîte doj copîi / nepót am patru // și sînd_bîņ-acúma // iet ... lucrã cu trãctoru // și dacã iet tracturíst / și io mã dusai sã mîi cúrsurle de ... de mășînã // și aņ_lucrát amîndóij // cu trãctoru // mære trãctor // verîjen // únde sã árã // am scos doajúzășidóo dē anî de zîle / cu trãctor / da et trēizăc // de anî // acólo în_lúcru / cîn_lucrá iș scoăsã ũ_ųok // i cãzú skár [k] skér / și ũ_ok / c-ũ_ok nu veade-acúma // cu ocelárî úmbłã // cu sticlã // și_lucrãrãm ... zîdomírãm copîi / acúma sîn_penșionércã di la cîņzãj_dã anî // éte șapte anî de zîle de cînd sîntî ... / penșionércã //

[Cãți ani ai?]

cîņzășișapte // ómu űeu cu zăcãce anî i mai bătîm decît míne // dē-ăęa m-a mințît // [!] a știút sã mîntã // ám-așã // ama ęo cãtái cã sîn_bũ_nî // mã-sa bunnã / tá-su bun / lél bun // și e únu / la máma și la tátã // am avút ... din toäte // nu sîn_cãnunitã // și așã acúma sîntém amîndóij penșionér / sámo-amîndóij sîn copîi vin sámó símbãta și dumínicã / dacã vin / vîn // dacã nu / nú vin űeam / sînt aijcã_tom¹⁹ // amîndóij / apróape sîn //

costádina vétcova opróva

cîņzășișapte [de ani]

la nuntã

[N-ai spus cum ai fost îmbrăcatã la nuntã]¹³

la nuntã ă_fost cū ... cu mreăje / róka átbã pãnã-m_pãmîntî / yómu-ńu și iel cu custîm / frumós / podárîce di lã colégi / di lã ... rudeníj //

[Dimineața, care te îmbracă, care îți face părul ...?]¹³

¹⁹ Orașul Lom.

e pă dimineță ... mă dreg pe mine //

[Care te drege?]¹³

nășa trébue să mă dreagă / áma n-a fost náșe / că ęa di depárte diŋ_tom¹⁹ /
da o fomeęae aięca veniŋ / și-m_púsă mreęaje / im_fácú pîáru / mă-mbrăcă /
ș-adăstám să viię-acúma náșu // náșu veni / á! să ne dúcem ... să ne potpișim //
n-ám_fost im_bisęaricá / im_sávét // la fintíñă ftóri / ál_dóięa zî // á_fost la
fintíñă // á_dóięa zî á_fost la fintíñă // sámó cū vencé-ŋ_cap / și cu zăbrátcă²⁰ / și
cu róke áltă / nū_ř_átbă rókĭe / să dúce la fintíñă / o fomeęae cū cóblița cu dǔáo
cáldărĭ pe úmere / să dúce și-l ... / toț nuntáși ia [r] ia apă di la fintíñă / și cu trócu //
toárnă la fięecáre să să spēále / pe mîñ / și urcórú ... cu rákiŋ să dúce la cúscri / cu
... Hurcórúș așá dē pámînt /

[Cine sunt cuscri?]

e pă să dug_la ai nóștri / la máme-a meęa / și la táta de! // la noi_ŋ ... cásă
// á [ε] la a dóięa zî // tun //

[Asta este rachiul?]¹³

da / la rákiŋ // să fáce // acoló să mánĭncă / să beęa / pán_la dǔáo cásu / și pi
úrmă pleácă / diŋ_cásă-ŋ_cásă / cárę-a fost nuntáš / să ia cîte-o gáięina // cît_ó ...
să dǎrue // la mireásă să dá gáięina / și cu gáięina barabár ... o drúgă dē ... porumb²⁰ //

[Cum ai spus?]

da barbár cu gáięina să dá și o drúgă // [...] dupe ęe ne-ntorcém di la sávét /
pe úrmă cáldáreęa cū ... flóri pi lĭngă cáldáre / și kítca // cu busuióc / să botęáză
nunta²⁰ // trei orĭ űęoá / űęoló / soácra cu ieř²¹ // mireása²⁰ cū ĝinerle // și pe úrmă
... ĝinerle ia ș'-arúncă kítca pe cásă // să nu să ...-ntóarcă-ndărát // cá dacá
să-ntóarcęe și mireása să-ntóarcă [ε] / îndărát // fúęe mireása // și pe úrmă ... să
dǎrue // cu á ... soácra dǎrue / dacá ai mǎmă / mă-ta te dǎrue / ářĭ ... / și cu bánĭ te
dǎrue / și dacá áre fō ... gálbini / púne la ĝit // a meęa soácrá n-a dat gálbini // n-a
pus la ĝit gálbini // únu // áma áreęa marĭ // la sávét ne potpișim / și ne-ntóarcem
acásă / ș-atuncĭca ne dǎrue // și dupe dǎruęáta ... ședém la mǎsă să mĭncám //

[Soacra cum te-a-ntâlnit? Cu ce?]¹³

cu túrtă m-a-ntĭlnitĭ / cu bánĭ pe túrtă / sárięe / și náre / așá // și
te-ntreáb-acúma ... „ęe ę-asta?” „sáre și píñe” trei orĭ // și-z_dă o bicátúră di la ...
dim_píñe / ó púne-m ... náre / o bicátúră / și-z_dă-ŋ_gúră // te mínte dáje //

[Ce te întrebă și tu ce-i spui?]¹³

e te-ntreábă „ęe ę-asta” / ęa ț-arátă píña și sáre // „ęe ę-asta?” / „sáre și
píñe” // „să-z_ęea dumnázău” ... / te ursáz-acólo // áhà / să-ț fięe bíne //

[Ce faceți acolo la apă?]

²⁰ Termenul este sugerat de Stoianova Spasca Mincova [= VII].

²¹ Cu „cumnatul de mână”.

ō ... / i dǎŋ_cu pičóru // gînerlĕ ... vǎrsǎ cǎldǎrĕa // [...] cǎldǎrĕa árĕ ...
cunúnǎ ašǎ desúprǎ // legátǎ pi lîngǎ toǎrte / ŝi plinǎ cu ǎpǎ // o pun j'os / ŝi joǎcǎ /
joǎcǎ órá²⁰ // cu dǒo cǎldǎrĭ ĩŋ_cóbliŧǎ²⁰ //

[VII] e pǎ lún! be! / ǎsta nu spúne // ęa lun! spúne cǎ sǎ dúce cu dǒao
cǎldǎrĭ /

ǎ_dóijĕa zĭ //

[VII] a dóijĕa zĭ / lún! // cu dǒo cǎldǎrĭ / ŝi púnę-o țĭrǎ ǎpǎ // ęa nu púne / cǎ
miręasa nu poa_sǎ dúcǎ cǎldǎrĕ-ǎĕa plĭne //

o țĭrĭkán //

[VII] o țĭrĭkán ašǎ / pǎnǎ / o țĭrǎ //

la fĭntĭnǎ úmple cǎldǎrle / le scoáte / ŝi cu trócu [ε] ĩntoárnǎ la fiecǎre // e!
úni j'ǎcǎ / úni sǎ spǎlǎ pe mĭn // ašǎ e običǎiu // ŝi pe úrmǎ / nú vĭu aĭĭca unde
m-am mǎritát // mǎ dug_la cǎsa meǎ // nuntǎŝi toț cu rǎkiu sǎ dug_lǎ cúscru //

[VII] acáz_vin de ... ŝi cū ... čenúŝe te mĭj'ęsc soǎcra ŝi sócru / osóbĕno
sócru ŝi soǎcra // fac foc / da ŝti cǎ fac noǎpțea foc //

e pǎ noǎpțea fac

[VII] ŝi tu viĭ acásǎ cu cǎldǎrli / ŝ-ǎĭĭca j'ǎcǎ / na ŝtiĭ cǎ tǎnițu lĭngǎ poártǎ
cĭn_vĭi tu // tu úmbli cu cǒfa-ndǎrǎt cu cǎldǎrli / da ǎĕa j'ǎcǎ tǎnițu pǎn-ǎĭĭca acásǎ
/ ŝ-ǎĭĭc cĭn_vin / am fǎcút bolbotǎe noǎpțea // ŝ-atúnča ŝ-ęa ŝi pe nǎnǎŝ / ŝi pe ...
ĭnčǎ mǎriĭa ĭa ŝi le mĭj'ęŝ[te]_pe ok / ĭǎ sǎ sǎ speǎle ǎsta // nu ŝtiĭ cuŋ_le mĭj'ǎu! //
soǎcrǎ ŝi sócru /

soǎcrǎ-meǎ sǎ spunęǎ marĭĭa //

[VII] ĩntĭĭ sócru ŝi soǎcra / ŝi ęǎle ... / ašǎ tinereǎĭǎ // sǎ dúc acólo / ŝi ęa-ŋ_c
foc / cǎ ... sǎ fǎcǎ soǎcra frumǒasǎ // ŝi bírcǎę-acólo de ĭa čenúŝe / ŝ-o mĭj'ęs_pe ok
ašǎ cu ǎsta / ŝi ęa sǎ spǎlǎ / ęǎr sǎ toárnǎ / ęǎr sǎ spǎlĕ // ašǎ le fac // osóbĕno soǎcra
... / atúnčica sǎ strĭŋg / ĭau túrtǎ / ĭau gǎĭĭnǎ / ĭau vin / sǎ dúcǎ la mǎ-sa / ǎcólo la
tǎ-su ... de/ [...] ō náŝu-l poártǎ pe scaun //

spǎlǎ pičǒarle la naŝ //

[Cine?]

e pǎ ...

[VII] pǎ ŝi tu-l descált // ĭĭ spelĭ pičǒarle /

[Acceŝi]

[Ce a fǎcut subiectul ieri ŝi azi]

toátǎ zĭuǎ a ploǒát // am ŝters pǎrúțale // di pim_bĭufĕt // scuturǎĭ / afǎrǎ
strĭŋsǎrǎm ... glúęele de cočęǎn // ęte ǎsta am fǎcút toátǎ zúĭĭ //

[ŝi ǎstǎzi de dimineațǎ?]

da ástă₁ dimineáta fusá₁ de plătí₁ tócu / ă loai pîi₁ne / și mă-ntorsá₁ / și tāmán
făc₁ean₁ smétcá sã vedém cîtã ban₁ trébe sã dam [k] dau d₁ toc // ălăláltã lúnã //
ájí₁láltã // și veníráz₁ voi ... / și trebu₁ea sã pu₁i sã gătesc c₁eva / ám-acúma ... desár-o
sã gătím //

[Acceași]

fráte de crúce

[Aicea este obiceiul „sã se-nfrãteascã” fetele sau bãieții?]

[VII] sã sã-nfrãtãscã / sã prindã ... fráte de crúcele / sór-adicã //

[Este obiceiul?]

[VII] éste //

[Va] fáta me₁a / cu bãcátu₁ lei₁ sã-nfrãtã[ε]zãsã ásã //

[VII] s-a-nfrãtít //

[Cum?]

[Va] cã ęa er₁á tot bõfnávã // fáta me₁a // și ... bábele ale bãtírme spúne cã
trebu₁sã-ș prindã ...

[VII] fráte /

[Va] fráte de crúce // fráte de crúce sã spúne ásta // și noi sîntém a₁ięca
comșii cu fom₁ę-ásta²²/ ęa áre bãcát / și sã dúsãrã ... la grõbiște // cu fáta / și bãcátu
ei // și bába sa // și la trei₁i ... mormînt / unde nú sã știe // lo₁ará pãmîntli /

[Vb] ne / ne // cu skárãt₁ //

[VII] verigã //

[Vb] verigã lã ... la vátrã // la vátra fóculi na₁lí / ęaste verigã unde-atrî₁ní //

[Va] ș-acólo la grõbiște / la trei₁ mormînt sã ... o pun₁ fáta [ε] îm₁ pi₁çóare
// și-vãtue cu singîrú ... pi₁çóarle // ș-atúnca ... îi-ntreábã fáta ... / „o sã fi₁ frát₁e de
crúce pã₁ la m₁árte?” //

[VII] nú ẽ / bãcátu-ntreábã // cã di c₁e tréb₁e sã-₁ dezl₁ęáge pi₁çóarle // i
spúne₁ „o sã fi₁ sórã pã₁nã la m₁árte?” „o sã-s₁ fi₁u” / trei₁ or₁ // ș-atúnca bãcátu
dezl₁ęã ... / a scós-o di₁ skãre d₁ę-acólo //

[Va] și pi₁-urmã vin acásã / gătesc / mãnî₁ęcã / și d₁ę-atúnca ș-au d₁e fráte și
de sórã // și pi₁-urmã dupe c₁e sã-nșóarã / sã mãritã / cîn fac ásã fo vesãlie / atúnca sã
ia₁u de [r] de rúdã // ș-atúnca fac õ turti₁t-ásã micã / și-₁ găt₁est₁ / și le pu₁i într-o
cîn₁ie la amîndó₁ / și dim₁ pîi₁n-ásta o dai₁ în₁ do₁áuo / mãnî₁ęc-amîndó₁ / și-₁ dau ...
podãri₁c₁e únu la áltu / și de ... de sã dezl₁ęã //

* sã dezl₁ęã d₁e skãrã / ásã sã spúne //

²² Se referã la informatoarea Costadina Oprova Velcova [= Vb] în casa cãreia se face înregistrarea.

* Intervenția aparține soțului informatoarei Nicolina Marinova Ilieva [= Va].

[Vb] ásta de sǎnǎtate ... zǎpomnít cǎ éte dupe  c-o scoásǎ fíu-meo diŋ  
skǎrǎ // pǎn-acóto fúsǎ lǎ [k] fáta eĭ sǎ ... fie b tnǎvǎ //

[ i dupǎ aia s-a fácut bine.]

[Vb] da / da // s-a sculát //

[Cum  i spune fata bǎiatului?]

[Vb] el e mai mic dec t  a //  ǎ mai mǎre //

[Cum îl strigǎ?]

[Vb]  a  l strigǎ pe l me / da el i z ce „cǎcu mari no” // cǎco // dǎicǎ //

dǎicǎ //

[Nu-i spune „vǎruicǎ”?]

[VII] vǎr ike s nt  ... / dǎcǎ s n sur rle / mǎmele surórĭ / at nc a-z_v r  //

[Acelea i]

[Obiceiuri la „Joimari”  i la Mucenici]

[Ce se face la „Joimari”?]

[VII] la joim r 

[Vb] pǎ sǎ fáce col c /  i dimine lǎ / de no pte / p nǎ c n nu rǎs re so rele /
ne duc m la gr bi te // la  i mor  // t m em acoló / ne f c m  i dulc tur  /   ... /
sǎ-mp rte //  ie /  ie /     la fijec re /  i ... ne-ntorcém // pe urma ... c re-a mur t
mai_ i ... cur nd a   sǎ dug_ la bis aric  cu părăstás // sǎ fáce o t rtǎ / r k u /
dulc tur_ / cu lum n  / c re-a mur t pǎ f r de lum nǎ sǎ duc p truz j_ de lum n  //  m
_bis aric  //

[VII] sǎ dǎ lum nǎ / d- i mor  //

[Va] c re-a mur t f r de lum nǎ / sǎ d  p truz j_ de lum n  /  ma ... / la zi
mǎre sǎ duc lum nile-   a c re-a mur t f r de lum nǎ /

[VII] la p  te ...

[Lu care le dai?]¹³

[Vb] la    a de s nt  m_ bis aric  / fom i multe //     s-a r nduit pi l ngǎ
m sǎ  i / cu o c rpǎ  i o lum nǎ dai la fijec re // sǎ sǎ g s scǎ l  ...  sta undă-a
mur t // da / sǎ- i fie lum nǎ pe l m -alaltǎ //

[Nu se fáceau focuri în gr dinǎ pentru mor i?]

[Vb] o n  // l   sta f c m_   / la mlad n sǎ fáce foc //  ma cuŋ_ sǎ spun la
mlad n //

[C nd este ziua asta?]

[Vb] la dv i si ft ri mar^ den la protet  //

  la s m  //

[VII] la s m  // sǎ nu fie   rpi //

  de  erpi / de   are  / de ...

[Vb] m tur   ri a /  i str ng  i fá _  

[Va] de noapte / fum / fum // să făce //

[Vb] și săi pistē ... foc // și pi-urmă iai_i ... partăle-ășă / și Țocolēști pi

lîngă are de șerpi // da sára să bătă skărăle sára //

[Cum?]

[VII] să cōcănē skārā „șerpī ... märe / ierimiã_sat”//

[Vb] să bătă skārālē o zī naiinte // da /

[Va] sára băt fuņ skēr märe și úmbli pi lîngă arēa toată // și zîcășă // ă

... io să spuī pe romînește / «șerpi-m_märe»

[VII] „ieremiã_sat”//

[Vb] „ieremiã-ņ_sat”// totășă // em úmbli / em vorbēști // vōrbele-ăștea //

«șerpi-ņ_sāt / ieremiã”.../ etē-ășă //

[De unde ai bătîrni a știut ce e asta „mare”?] ¹³

[VII] mărē!-a știut ei / că ... carē-a fost soldát a fost la märe / ș-a povēștit //

[Și ziua a doua ce făceți?] ¹³

[Vb] pe urmă să făce colác // dimineța să făce / să mînjesc cū [r] cu náre /

or magún // înaînte náre n-á avút // magún // să mîjēs și să-mparte //

[Numai asta se împarte?]

[Vb] sámō colác-ēștia // la fiécäre //

[Ce formă au avut colacii?]

[Vb] ā lunguiát //ășă gîtuiát //

[Va] ca fō ... ca pāpūșile // cuņ_sā spuī //

[Vb] și să fac fforī cu trei_i

[Va] țāvī / dē trēstie //

[Vb] trei trēstii iai / și-i făc / trēi gāuri pē ... coláj_desúpra // ișēruī // dē-a

rîndu // și dimineța fūōc // făc fo^c / fūm să iāse // că să fūgă șerpi / să nu fie șerpi //

[Va] să ai fōcu / mîi copîji să sáe și iei /

[Vb] Țocolēști ... ária

[VII] să fūgă șerpi / să nu fie șér_piņ_sat //

[„Arie” la ce spuneți?]

[VII], [Vb] obóru / obóru //

[„Arie” la ce mai spuneți?]

[VII], [Vb] la obór / la obór //

[La altceva mai spuneți „arie”?]

[VII] nu //

[Când se treiera cu caii?]

[VII] vrău // un_să cálcă //

[Vb] un_să cátcă

[Casa se „stroiește” în „arie”?]

[VII] da / da //

[Aceleași]

[VII] daj curbán // curbán să nū ... să nu a să fie bine / aducător de sănătate

// în locu còlo la temél / să tăē cucóșu //

[Vb] acóto sǎ púe țiment / să prindă osnóvele / dupe ce să facî așteā ... [ε]

[VII] baș acólo unde-nceāpe casa //

[Vb] așá // în còrnu lǎ [r] la casǎ / să tăē cocóșu // să pun doáuo túgle /

sǎ-nceāpē casa / ș-acóto sǎ táā cocóșu // acólo máistoru tăē cocóșu / și etî ...

[VII] de sǎnǎtǎte //

[Vb] de sǎnǎtǎte // [...] da pi-úrmǎ la firșitu lǎ [r] la casǎ cîn firșeș / puî

mîrtǎci / fac așá o crúce máre de létvǎ / și súsî leğ o kítcǎ // și pi-úrmǎ puî dǎrur! /

[VII] dǎrur! la máistor! /

[Vb] la máistor! //

[VII] cáre-î ǎl mai máre / i púne cǎmáșe / pi-úrma púne pǒpliçe /

[Va] cîrpe / corǎp! / care cē ...

[Vb] și sǎra cîndî să firșeāște véce / sǎ-ncópere casǎ sǎ / ... puî / îl gǎteșt!

/ mǎnîncǎ / beā / și la fiecǎre / la máistor! daj cǎmǎș! / corǎpî / cǎmáșe cum ai pus

/ da faș și trǎiștǎ // máre / de-o puî ... / și puî acóto ... grîu-ú / porúmbî / din toátē

... feǎlurle puî acótu / sǎ fie casa plínǎ cu tóti iǎlǎ // și trǎișt-ǎsta rǎmîne la stǎpîn

î / în casǎ //

[Înainte să intrați în casa nouă ce se face?]

[VII] oșfeșténî / să osfeteāște // strigǎ rúdenî // nai blískite-acólo / casǎ

mǎi aprǎpe de rúde / gǎteāște / ǎsta stǎpîna și stǎpînu gǎteāște / strigǎ pe pǒpa / le

cețeāște-acólo de sǎntǎte / și șéd / și mǎnîncǎ / și beā sǎ fie sǎnǎtós! tǒț / cáre cum

vîne adúce cēvǎ // înainte aducēāu / io știu cǎ an_dus /

[Va] fò_cófǎ / fō ... gǎvǎn //

[VII] ço an_dus și la o fumēē și gǎiínǎ / ș-arúnê acólo la vǎtrǎ / arúⁿê ban!

/ arúnê ban! la vǎtrǎ / și dǎruî p-ēștea care sînt_acóló în_casǎ // an_duz_gǎiínǎ

vie // ș-ǎ_arucátî / la vrǎme-āca ... erǎ tot acúma așá scump! //

[Va] noi așá spúnem sǎ [r] sǎ-z_dǎ // tot úna cǎ ǎjutǎm la oǎmenî-ēștia

unde-a fǎcút casǎ / din nóuǎ sǎ ... ǎibǎ din toátē //

[Dacă te duci la o femeie și lucrează la război și vrei să-i spui să aibă spor

la lucru, cum îi zici? „Aște ziua” ziceați?]

[VII] da / da //

[Va] aștezúua // le-ǎ_uítǎt // [!]

[VII] io știu cǎ la rǎzbóî cîndî fúnū-vǎlǎște / zǎrǎ_„ǎșezúua!” / cǎ dacǎ

nú cē „așteziua” náce îi sǎ stricǎ rǎzbóiu / îi sǎ-ncúrcǎ ... ǎlǎ itǎle //

[Cum întoarce ea?]¹³

[VII] „să vă dea dumnezeu sănătate”/ așá spúne și ęa // „áșteziua”// tu-ı spui
[k] / ęa z_õrgoreăște

[Va] „mu^tsămesc sîntále”//

[Cum?]

[Va] mulsămesc sîntáte // să-ntoárçi //

[Aceleași]

cu lumină murí

[Va] soácră-meă ęeá bõtnávă // șí dína ęreá la tõm¹⁹ // da comșic-ăęa /
strîńca meá dî ... vále- / ńcõtõ / venęá și ședeá nõapteęa cu míne / că fómęea ăreá
bõtnávă // și așá / așá /

[VII] stai píńgă ęa să vez_ı să nu moáră /

[Va] ań_șezút / am pázıt-o // și dimineățá / nõapteęa șezú comșicca ásta
pîná idiná și să ... cu míne / și_ćicá „ęo mă duc că m-ē somn”// să dúșă / și fiu-meų
rămásă / „máıcu lásă-mă ıo să șed cu bába // dú-te de te cútcă”// mă dusáı / mă
culcáı / áma nu po_s-adórm ęó // dacá știų că ęa nu e bíne / nu po_s-adórm //
pînr-o vręáme ıel víne / „máıco aı dú-te de te cútcă / cõ ... că ęo m-e somn // du-te
de șez la bábă / că míe m-e somn”// ęo ań_luát așá uń_scáun / ș-ań_șezút / da ęa
ım_pat_ı cútcatá // și-mpletesc // să n-ădorm // să ... să_s^lucáscă cęeva cu ęa / să
fie rușíne de lúme pí_úrmă // și pînr-o vręáme ęă strígă „tõni / tóni / dă-m ápă”// da
ęo zíc_ı „mámă nu e tóni aııca / ęó sînt”// da ęa zícă „nicõtno” // „nicõtno
mámă / dă-m_õ fırá ápă”// loáı ıo ... sti[k] ástă părútu // și loáı / õ-ardicáı așá ım_
pat // pusáı picõru / că ęa nu pqa_să șádă // pusáı picõru / ș-o proptıı aııca / ș-o fıų
așá cu mína / și-ı dau ápă // ęa báu ápa / áma să-ńęácă / nu ppat_să [r] să-ńgıtă //
ș-ıo lăsáı părútu jos / ș-õ ... scuturáı așá / õ ... // și ı-a poęmıt vázduh / pusáı să ...
de cu să culcá ęar / mă dusáı strígáı pe ómu meų / et ... / ă „će?! će să făcú cu
máma?”// ıı zíc „tać / nu e nimíca // maı bíńę-acúm^a”// venıı ıcl / vázú că nu e
moáftă / zíc „du-te de strígă pe văru-to cõto / pe strîńca de o strígă”// venıră ıcı / da
ęa-nęepú véce să ...

[VII] să trágă /

[Va] șí dimineățá zíc „áde / ęo me-am prıgotfıt toáte ıăłęa / că-ń_spúsără
dóctori că n-äre să să-ı treácă // o Zıs să nē dregém dē ... ăł maı rău // și ęõ me-ań_
strîńs toáte ıăłęa acõto-n će e de mort / áma lę-ań_lăsát ın apartamént ın_tom //
lăsáı pe comșıkele-áııca ... toáte / șed pi líńgă ęa / da ęă treáce cıt treáce și strígă
„nicõtno / nicõtno unde estı bre! mámă?”// „ęa să dúșă” cícă „să-t_ęa lápte di la
tom”// că cęerú lápte să [r] să bea // și ın năńáz vių ıõ // cu réısu di la tom / me-ă_
loat cęe-n_trebue / pă ıo lę-am prıgotfıt / áma nu pot să le fıų aııca / că ęa dacá ...

fomeța iș umblă / putea să zică „éte ға m-a ... dres să mor”// ș-adusăi toáte
 iále-aiíca / venii / și -i zíc „máicō / éte ț-am adús lápte / o să beái”// „lásă nicótno
 māmă / acúma n-am să [r] să beau / da mai depói”// și-ncepú încetunél / încetunél
 așá / și rări ... ș-nu mai putú să mai ... vorbească // și piñ șeáse polovínă / ęo
 avázúí véce că nu mai poáte / și / áștea comșii ... / și așá așá / și trásă de fo dǎo
 Țor! / îi aprinșărăm lumína // ę-aprinșărăm tumínă // ęo me-añ loat lumíní diñ tōm
 / mári așá // și-ntr-o mína / îm mína drǎptă /... îi púsărăm tumínă de ęa // aiíc /
 între deáște // dă între deáștele-áștea amíndǎo ę-am pus lumínă de sócru-meo // că
 sócru-meo muri fără lumínă // și așá așá trásă de fo dǎo trèi orí / și muri

[Vb] a murit cu lumínă //

[Va] cu lumínă muri // începúí să [r] să plînc / că ęa m-a cătát muft pe
 míne // mult m-a cătát // mult búnă soácră / mă ęa m-a cătát / că ęa a avút doi băęat
 / cumnátu-meo muri tînăr / rămásă decít ómu meú / și fátă n-a avút / decít ęo am
 fost // m-a cătát muft // și pi-úrmă venii ... / cáca ráta // și strîncă / și ęa cícă
 „áide-ajungă plîngéá / ęáste vréamea cîn să [r] să plîng” cícă „pe soácră-ta / ádu”
 cícă-„ț să ... / o scáldăm // pănă e moáte” cícă „să putém s-o-mbrácăm”//
 ș-amíndǎo cu ęa añ scáldát-o // ęa a tînúto / și ęo am scáldát-o // cícă „tu o s-o
 scátz / că ęa țe-a cătát” cícă „pe tíne // ț-a cătát copíi / o s-o scals” cícă „că ęa țe-a
 cătát”// și ęa me-a aj’utát / cu ęa am scáldát-ō / cu ęa am îmbrácát-o / tót nou / -am
 îmbrácát-o // tot nou //

[Ce înseamnă că „ai dres-o”?]

am îmbrácát-o // tót / țoále noi // am îmbrácát-o // și pi-úrmă o lásărăm sáră
 / că ęa muri în șési polovína sára // da²³ / șásă și jumátáte murí sára / o drǎsără
 și-o mpúsără îm pat â / noáptęa // ș-áștea ... î / rátcă / dină / comșii kile-álea toátă
 noáptęa / veni gíner-su / adúsă cu coláoa di la tom /

[VII] gătírăm / frámîntărăm /

[Va] că tăié oáęa / gíner-su / făcu la pórți / și ęále gătíră / toátă noáptęa
 n-au dormít foméiilē // gătíră / și ... dimineęa să dúsără / adúsără / sándícu //
 trónu²⁴ // și cáca ráta cu míne cícă „ádo-aiíca ê-o să puí” / i dițái ... tótț ęálea nóu
 // ódél / albíní / ęerșáf /

[Cum se îmbracă „tronul”?]

[VII] jós să púnę-o foáe de fojíță // ș-atúnca puí ásta êe-í máí gros //

[Va] țoállę-a íeí cară lę-ă

[VII] odél / și bél ęarșáf //

[„Țoalele” ei, cu care a murit?]

²³ Confirmă și reia traducerea termenului bulgăresc *polovina*, făcută de către o persoană care asistă la înregistrare.

²⁴ Termenul este sugerat de o persoană care asistă la înregistrare.

[VII] dá // le púnem dijós o ńíră // că n-ăre loc în_săndíke / n-ăre-n_tron
// ŝ-atúnčă púne pocróvu / ŝi ... aŝá //

[Va] i făcúsăm pocróf // frumós // í_púsărăm /

[Vb] o tămíe

[VII] ca dimineáta / încēăpe di la zeăce căsū / căre-í mai apr [k] cárē e mai
... rúdă / véne dē dimineáta / da căre-í mai amínat / véne pi la doăuăspreăce că véce
s-ō ... porneăscă //

[Ce înseamnă care e „mai amănat”?]

[VII] e vin_î / să zic acúŝa care ęăste priătelí // coléŝki care a avút pi la
lúcrū / mai vin mai amínat / pi la doăuăsprezăce căsu / că să ... porneăscă / să dúcă
la groăpe / la čimitír //

[Va] trónu-l_ĵ-ęă stríní // strímĵi

[VII] stríní oáminí //

[Va] să nú fie áŝtea diń_cásă // ŝi cînd ęăsă cu et áŝtea diń_cásă trag
trónu-ndărăt // să nu íásă diń_cásă // ŝi pi_úrm-o pun_î în_cărúťălí a fost / naińte
cu cărúťă / or cu căruĵ cu bōí / e de-acúma cu tráctor //

[VII] naińte a fost cu car // [...]

[Vb] pópa véne_ăcasă četeăŝte ...

[Va] pi_úrmă ásta pópa / dupe íel foméiele_ăŝtea / gótfăcca / mesátčcă acólo
cū ... sticla cū

[VII] cu trína /

[„Gotfacica” ce este?]

[Vb] gotfăcca unde găteăŝte //

[Va] unde găteăŝte / mesăcca care fáce píńná a făcút_ú

[VII] o bliúdă // ŝi colibă /

[Va] a bliúdo // să púnē-nt-r-o tírnă // ŝ-acotó să púne colibă / să fáce ...
gríu aŝá-nt-r-ō fructíeră / dulčeturí ęar aŝá / sticlă cu vin / sticlă cu apă ... / să dúce //

[VII] la crúce atírnă o sticlúťă cu zaitín ŝi cu vin // áca miró // să miroseăŝte
íel lă [k] íl ńín acólo pań la pátruzăc // ŝi_ la pátruzăŝ_pópa-Ī ... miruęăŝte / ŝi-í
rímneŝte ... groăpa //

[Este o femeie care face pâine?]

[Vb] e pă mesăcca //

[VII] mesăcca /

[Va] e pă fáce cotăê / fáce

[VII] căpete

[Va] căpete /

[Vb] să fáce ... ă uń_colág_dē / la dumnezău // únu la arăńgel / liturgíiē /
tropéčnic // trojńčă / ŝi bliúdă ... / dē ... dat aŝá la foméi / unde-a gătit / unde-a
frămíntat //

[Va] așá cū_çolác la dumnăzău cu pătru cruč să fáce // șárça / cu_ç_să spui // cu pătru lă ... aránġel / cu trei cruč // așá ... o túrtă / și desúpra cu crúce óte-șá²⁵//

[Vb] căpetele să púnŭ // ũŭ_cab_máre / únu mic // ál máre ... ca așá²⁵// o crúce-ncòlo și-ncòá / da ál máre cu doáúă // să-ncručișcăște // pîna á máre // și să púne úna piste álta // și să púne lumín! // pi lingă iet / mai mič / sint éte-așá²⁵// colác // mai mič / da // și cîn vîne pópa čéare căpetele // ia jumátate pîna de et / și allantu arămín // rămíne pe mäsă // mesácca // ęa șáde pi lingă pópa / și iel púne-ntr-o činiġe o řiríkánă / [ε] um_părúť ... cu vin // și úna cu ápă // și-ġ spúnē ... „costí smeréniġ” / pi bulġărăște // și arúnčă dġ_ápă o řiríkánă / trei orł dġ_ápă / trei orł di_ç_vin // și táęa dim_pîlnc / ęa de ét // și-ntr-o strákină púnē bicáturł // și grġu // coliba cu grġu / pópa ia ... întŭi iet // cu lingurġa // ġá o língură / și dá la ... řięcáre // pi lingă mäsă / care s-a rġnduit // ęáste și băť // c-o creęcá ġ_sus / și o cġrpă legátă / și măr // desúpra / și cu_ō

[VII] ș-o cġrpă dij'ós /

[Vb] um_bán / stotġncă čevá // legát // la cġrpă //

[VII] și-ġ púnę-o strákiġáră /

[Vb] și-o strákiġáră / ș-um_părúç_de ápă dē ... ă împárte //

[VII] dá la băť //

[Vb] dá la băť ásta // dacă ē má-sa [k] / dacă e fomeęcă dá la fomeęcă-ęa băťŭ-ōsta //

[VII] la copil //

[Vb] éte bliűdo-ōsta unde spui / túrt-ásta cū / să púne băť //

[VII] pá dá la nepoátă-sa // nepoáta a băbi //

[La băť se pune un copil mic.]

[Vb] or fetġă or băġetăl /

[VII] fetġă / or băęát care-nțálęęe čc ę-ęa //

[Și a doua zi după ce l-ați ġngropat ce se face diminceată?]

[Va] diminețá să dúce la gróbiște // trēġ diminēt // pe rġnd // să să pġrlească //

[Cum?]

[Va] cu-o cġnipă // cū ġusturóġ / cū trei fúsă // să púne pe gróápă // să-fġęe o ... doáú-aiġca la mín! // doáo fúsă // și úna la pičóare // și să ... ocolęáște cu cġnipă ... / ă de-a rġndŭ mormġntu // ġntălęę?! // mă-nțáleęăg mormġnt dacă spui? // așá²⁶// și pe úrmă ... să púne ... ġn trei lócurł grġu / ș-o řiríkánă piņe // undē ... an_dus //

[VII] úndę-am ġntórs dé_el //

[Vb] di la gróbiște // și să pun flór! așá / să-fig // și c-u_ķibrġt să aprġnde cġnip-ásta de-ă_rġndu trébă să s-ă ... aprġndă cġnip_ / să árdă // și lumín! /

²⁵ Gest.

²⁶ Dialectologul confirmă printr-un gest cu capul.

[VII] pã pîrlím mórtu //

[De ce?]

[Vb] sã nu sã fãcã strigói [!] / strigóili cum e la noi // așã spûnem // și s-aprînde luminã / trêi zî // fiécãre trej / or trej or_î șásã // [...] dacã ne-on_ fi dus trej își // cite trëãle o sã ... tãmîjem mórtu // acoló unde ... / ásta unde-an_duz_dulcéturli ... / una dã la fie ... cê // sã sã gãsãscã // și ne-ntoárçem îndãrãt / și ásta unde-a rãmás acãs-ã prigotfi ... / mîncãrea / unde-a rãmás // a-ncãlzãt o țirikãnã / și ședem și mîncãm / și dacã e a de trej zîle / sã spãlã țoãlele // sã faci trej ... pîln // trej bliúdã // sã tãmîlê / și șed și mãmînc // la a de trej zîle sã spãlã țoãle // trej țoãle unde-a rãmás di la ... / țoãle sã tãmîe / ș-atuncicã sã spãtã //

[VII] șed pãtruj_dã zîle // pãtruj_dã zîle șed afãrã / nú le bágã-ñ_cãsã //

[Vb] Púde / Puscãte afãrã șed // pîñ_la pãtruzãj_de zîle // nu sã priberesc înãuntru

[VII] úndeva așã la zãvãdã // unde pûnem porumbu / ñm_pãtúl // la azãvãdã da // sã nu le plóð // azãvãdã sã nu lē / azãvãdã // [...]

[Vb] șásã sãptãmîn! de zîle sã fãce pomãnã // vine pópa de-î iã țãrîna diñ_gúrã //

[Cum?]

[VII] e pã cetește //

[Vb] e pã cetește pomãna / și-î potrivește ... mormîntu //

[VII] întúî sã dug_la gróbiște //

[Va] acóto la gróbiște /

[VII] îi iã țãrîna diñ_gúrã / tãmîe-acòlo / ș-atunji / vine de tãmîe pomãna și

[Va] púne-ntr-oi [k] trej lócur grîu / și vin / și o țirikãnã dim_pîlîne /

[VII] și diñ_sticlúț-ãga unde-î sus //

[Va] și-î_încóperē gãurle-ăștea únde / fãce gaurã // púnē ññ_gaur-àsta púne-n trej lócur_î grîu / o lîngurã de grîu / o bicãtúrã de pîlnē / și vin / și tot zícē

[VII] „costí smeréniē”

[Va] „tvoi šinã // i svetã o duh / amín” éte-așã spúne pópa // și ieî pe úrmã potrivește mormîntu / [...]

[Cum e rãnduitã pomana?]¹³

[Vb] pã cãpetele / nai naiînte cãpetele //

[Cãte capete trebuie sã fie?]¹³

[Va] nõáo cãpete [k] cãpete / nõo cãpete / áma și lã șásã sãptãmîn / și la jumãtã_de-an / și la ũ_ãnu // tot ... sã lúmãrã //

[Vb] la ánu fãce cãpu de țãrînã // [...]

[Va] și fãcēm_î așã / cã sã rãmîe și de j'umãtã_de an / și de ánu / și de kãtrã sã fãce tótt cãp //

[Cum de „chiatră”?]

[Va] de crúčě // păm̃etnic // cum să spui //

[Când se pune „chiatră”?]¹³

[Vb] la ánu //

[Va] pã ia nai bine la ánu / áma dacã e iárnã / pun și la jumătãd_đe-an // cã ie iárnã și nu pōate la ánu s-o púe // cã-î frig //

[VII] fodátã n-a fost bine să púe piņ_la ánu / di cē ... / nú c-o pōartã / áma cícã l-c zor cã să moără ș-áltu diņ_cásã // iō știu cã nu erǎ bine // dã acúșa ... / și-naiinte la ánu / și la pátru zíle / pun și ... / nú mai țin / neãm // [...]

[Când se carã apã?]

[Vb] la zî mãre //

[Va] or la j'oi_már_î / or lã sîņkétrũ / la sîntã măriē //

[Vb] ápã mãre ... pátruzășipátru dē ... cōblițã trébe să duē // da a micã e doáũzășidò // trei ápe trébe / să fie //

[Cine carã apa?]

[Va] fătã // să nu fie mǎritátã // da / fătã trébe să fie //

[Cum se carã?]

[Vb] jōi_ / și sîmbătã // de dimneța de noapte să nu fiē rǎsãrit soãrele // e pã cîte ... zeãce / cîsprece cōblițã //

[VII] iș fáce socoteála // pãn_la / s-aj'ungã ...

[Va] di la fintîná // or di la fuņ_gerán //

[Ce este „gheran”?]

[VII] fintîná //

[Va] áma nu e baș fintîná //

[Vb] sǎpát așã c-ũ_izvór / nu știu cuņ_sã spui / unde scōț / învîrtești / și-î scoț cu cōfa //

[Fântâna care este?]

[Va] da fintîna únde cūrã izvór // [...]

[Vb] ia cǎldãrile goále / și le vúmple / și le dúce ... iár acoló / arúncã mǎř /

[VII] le púne meãre / și-ij_cǎldãrî cîțe-o ... fi_lie de mǎř //

[Vb] așã-î adétu //

[VII] arúncã fum_mǎř în ápã //

[Ce-i dau la fatã?]¹³

[VII] e pãi dău ...

[Când a terminat fata de cǎrat apa, ce se face?]

[VII] sã dug_la rēcã //

[Vb] slobóade_ápa // sã fáce ráboșî // ráboș_ia și-t ... saũ o prîcã ... / ăi însãmnează cîte cōblițã a cǎrát // pe prîc-ăga // și fáta sã dúce cu prîc-asta lã ... / la rēcã / unde sã slobóade ápa //

[VII] ș-um_márture e acólo //

[Vb] și ásta stăpína fáce colác // de fătă / de ásta // că márture ... iáste și mártor sã spúne // cã ásta unde a cãrát ápa / o fătă cu ęa / dac-o fi fomeęae muritã / trébe sã fie fătă mártor sã spúne // și-ı apucã ... surcêlu-òla și o-ntręábã „o sã fi mártorlê”?

[VII] púne um_picór î_ápă /

[Va] la bába / mártor / ęa ... întoárce și spúne cã „o sã fiú” / tréj orl // o-ntręábã // táã prícca de tréj orl / ș-o arúnca pe ápă // pe pîrîu // sã dúcë // și-n ... tr-o trokít-așá pun ă ... trij [k] tréj lumín! // așá-n trokít-ęa / țęatã / cu fúndu la vále // și-ı pun acólo o țíríkánă grîu / o țíríkánă pîne / și o sloboáde pe ápa // și o dúcë ápa //

[VII] lumína s-aprínde // luminezázã //

[Vb] cum luminezázã // ș-atuncică ... / dărur! // de ásta unde-a cãrát // pînzã de rókijē /

[Va] măręeále

[Vb] măręealē

[VII] cînie

[Vb] fõ zãbrãtcã / cînie cū grîu // nãlı știú²⁷ // și lã fetit-ásta iar / [ε] ia fo cêvã //

[VII] ile cãnã / ile ... ásta ápă ne preméno-ı da //

[Va] pãrúț // nepreméno pãrúț // dá / și cãnã // și cíțe-õ ... colác / lã / ší la fătã / și lã ásta unde-a cãrát ápa // măręeále / da // obezátelno măręeále //

[Vb] măręeále de nãsíp / sã fie ápã límpede //

[Cum de „nãsíp”?]

[Vb] î_lócu la nãsíp_î / cúmpãrã măręeále / sã fie ápa límpede / sã sã limpezãscã // așá e obiçáıu //

[Ce se mai face? Asta se face dimineța?]

[Vb] dimineța áma

[Va] pînzã // sã púne pe-o creácã // de úmbrã // sã dúcë o creácã mărę-așá /

[Vb] sã fie ápã /

[Va] sã fie úmbrã la mort // și ęásta pînzã unde-o s-o dea la fáta unde-a cãrát ápã / sã púne pe creác-ásta / sã ție úmbrã la ăl mort // și pî-úrmã o ia di la creác-ásta / creácã s-arúnca pe [k] iar pe ápã / tãmíe lócu / e pã așá am făcút //

[Aceleași]

²⁷ Vezi nota 2.

[Date personale]

pe mîne ... velîca // velîca mă kámă pe mîne // velîca // pe tátu ... iôn // da

pe moș ... stâncu // așă mă kámă //

[După bărbat?]

da după [băr]bat kirít // lel ā ... murítŽ / sîn dóozășidòj de aĭ // de cîn a

murít iel // am iudít sînguricā // am decît o fătă // ęa măritătă / áre doáo fét'ē / áma

sîn îm muntána¹ / da io sîn sînguric-acás // grîeų de nu mai să pǎt'e // áma êe să

faê // acoló aų lucrú / acoló șed copĭi // aĭĭca să vînă êe să fâcă?! ban! trébue / nu

pǎt'e // am doáo nepǎt'e // úna ę-acî-m muntána la múmă-sa și la tátă-su / da la

álta ... firși iconumîceski e-ņ_sófia // ș-acoló să mărită / áre-ofetiță de pátru aĭ //

[Câți copii ai?]

o fătă decît am //

[Fata știe românește?]

întălêge ... áma nu pǎt'e baș să vorbească // că aĭĭca ā-vătát bugărește / tot

cu bugărĭ // nu s-a-ⁿtolnít așă cu rumîni / da nlepǎtĭle nu știu nimic-așă ș-acúșa știț

doplĭng / și să mănĭie pe múmă-sa di êe nu ... / că ĭa nu mă lăsă // „ó lăs-o” zĭcē

„că să nu nē zbircĭim” // dālĭ // „să știe ... și rumĭnești / și bugărés ĭ și ... le

méstecă” // da ĭa ... „dăcĭt să fie bugărĭești” // da acúșa flétĭli ... / bágă de vînă //

„di êe n-o lăsátă máma să ne-ņvétă” // io adinoárele io de mîne vā spusăĭ că áreă

doj bálét din rumĭnĭiă / și creám ĩn vrăța² / da ĭĭi să mĭră cum să cĕará la

fámĭi-acólo la măgázĭniér că să cĕára ... / doáo cuvertĭurĭ / voĭ êe le zĭcēt nú știu //

așă // io m-apropĭiăĭ lĭngă ĭeĭ //

„aĭ! mă băĭéz ĭ di únde sĭntét mă! múĭcă?”

„ă noi sĭntém dĭe rumĭnĭia máma” //

„êe cĕeréz voĭ acúșa?”

„a be! cĕerém să lom éte coléă să ... / di ñeviésti să ña dučém ĭ_ųorás // la

noi ĭ [ε]_rumĭnĭia be!” //

io mă dusăĭ acólo și / la famĭia / mă rugăĭ de ĭa // „ști êe zĭc băĭét-êștia sĭn

dĭn rumĭnie // și cĕer să-ș ĭa cĕeva de podărĭc de-aĭĭca // pós ĭi să le daĭ?” // da ĭa

támán / cǎ ĭ-adusásă ... ĩncă stoác-acólo // delóc mujérea // delúč lo și le détle ...

// „mulțămĭesc máma / mulțămĭesc máma” băĭét-ęea véce nu mai știu ... / de [r] de

drag êe să mai zĭc // ș-étę-așă múĭcă // așă // lĭmba noástă ... nu mai o uĭt ęoĭ // ásta

¹ Localitatea Montana din Bulgaria.

² Localitate în Bulgaria, la nord de Sofia.

límba la tát-al mjo^u // că múma męa a fost bugárcă / áma s-o ... fi-ntălnít-o / nú zíc
că e bugárcă // romanięști náce a cístít cum ă vorbít noi // táta / așá și ęa a vorbít //
límba rumínească ăe mult ușóáră // a bugărească ăe măi ... gręa / mai gręa // da ásta
arumínească ... noi ieșím acúșá / áștia ai tineri / ieⁱ nú știu // da noi ieșím pin sat //
ne-adunám noi ... rumínili / de-ăęa nu mⁱ-e mⁱie că sîn ielⁱ bugárc // im^u vorbesc io
límba męa // ęe [r] ê-am-u [= eu] cu ieⁱ?! // las^u să rídă / las^u să fácă ê-o vręa // io
știu / io și vorbesc / pă iⁱ las^u să privească // éte-așá múică! //

[Câți ani ai?]

șáptezășidòⁱ //

[Arăți tânără.]

tínară / mu^l m-an^u năcájít múică! / mu^l m-an^u năcájít // am ieșít im^u pojánă
goáta // am găsít pátru fraț // nimíc / cu nimíca // ne-an^u năcájít cu-ómu me^u / áma
lel să dúșá la pa[k] la cínzășidoⁱ de ai // se petrecú // doă^uzășidòⁱ de-ai de cîn a
murít //

[Și omul tot român?]

iár rumín // lúⁱ și múmă-sa / ș^utáti-su ęár rumín! //

[Aici sunt mulți români în sat?]

păⁱ sîn rumín! // im^u maláo-ásta ácolęa tút rumínească // ámá să perdură
véce // ai bătrínⁱ murirá / ai tinerⁱ pⁱ uráș // ș-éte-am udⁱt nóⁱ mai bătrínⁱ acúșá
... de [r] de nă říném límba // și nă říném légęa / și ne říném de toáte ielęa / și
prázničilⁱ / ș^u toáte ielęa nă říném // și bisjérica o říném //

[Biserica e românească?]

nú // bugărească //

[Câtă școală ai făcut?]

đó! ęo ișóálⁱ n-ă-vățát / mú^l că n-am avút cu ęe să m^a řin-ai nóști // ș-ă
firșít ... náce ... / cînê clásurⁱ // éte-atít-ă-vățát // mai mu^l n-ă-vățát //

[Bulgărește ai învățat?]

bugărește-ă-vățát //

[„Baba” știa bulgărește?]

bába?! já rumínă nu știá nimíc // că noi sîntém ... din sárbięe priselít aiíc //

[De unde?]

din ... gruemíște nuvát³ // de-acoló a venít ai nóști // máma cu móșu // șⁱ ...
éte cólęa a găsít iⁱ de bun / să trăiáscă colęá // da iⁱ bun n-au găsít c-a lășát bún /
dă a venít la r^lău // áma ... așá a știút / așá a făcút //

[Au venit mulți?]

atúnčă a venít iⁱ / n-ă fost mult // cíteva căș a venít // áma nalí cîn a venít
cu cînê / șásă copⁱ / iⁱ s-a dat bășca // tot nátu nost s-a făcút malalá // märe //

³ Formă coruptă sau schimbată a numelui unui sat din Timocul sârbesc, pe care nu l-am identificat.

[De ce au venit din Serbia?]

da dacă mă-ntrébî și ȳo nu știu // pãî nu știu de ce a venit //  t c-așá // a plecát de-acóto ... / di  c -a fost z c -aprox pe de gr niță // de t moc // ș-a fost h t / ș-a furát // ne-a lo  b o ii din coșere // ne-a lo   o li din t rl  // și d' ia z ce c-a plecát // m i mult ... n  știu //  ti  sta știu /  sta spun //

[Aici au găsit români în sat?]

t t bug r ! a fost // rom n ! nu a fost //

[Cum s-au înțeleș dac  știau numai rom nește?]

a fos ... sofd t / q meni // și a fost la  drin⁴ // er a um moș c r n col a / tot povest a la  drin cu t ta // și  i de-acoló ...  n sold t e /  -v t t ... / cite c va bugărește-aș  // a venit col a ... / jumátáte bugărește / jumátáte rum nește /  m   te ... s-a-n l es //  ș   ș  / m mili și  le -a lu  s  ... să pri c p  cite-o v rb  / cite  sta n ! // și  te-ș  s-a-n l es // cum voi ac ș cu buțgári / [!]  ș  și ...  i a fost at nc a [!] //  t c-aș  m c ! //

[Sunt mulți români acum?]

 i ca ac ș a ne!? // e! demi spun că s n ... să nu mă mint ... p i  este piste do  ze  tr jz j de c ș // de rum n ! //  ma di undi spun că a r m n z dic t  i b tr n ! / da   t ner  s-a dus p   or ș // rum nește n  știu / dec t ... bug rești //

[Pe aproape mai sunt sate românești?]

 n s teli? pi col le a // da   r sova⁵ //  m metc vet⁵ nu e / în r sova s nt / rum n ! // da rum n ! // și  este  ltu sat / pișurca⁵ s  [r] să sp ne // și-n s tu-ola s n rum n ! // aprox pe de r sova e s tu-ola // s nt rum n ! // d   m metc vet  nu e // col a  m brus r⁵ / pin s tel- ștea  ncol   ... / în v lcuva⁵  ste // col a în doctur  osivo⁵ // ac i s n rum n !  r //  ma ac to nu poș să te-n l eg ni od t  cu  ei // di  e-   na bug r sc  /  na rum ne sc  / și  e  ere s  sp n  și  a nu știe // di  e [ ] nu s n^t  ș  într-o mal  ca noi // da s n pr s t p n sat  ș  ... //

[De unde au venit?]

di pi  ndili nu! a plec t pim bug rie c  ... /  g ni cu c rturle // [!]

[Bine vorbești rom nește!]

b nile vorb sc! e p  ...  ș  știu

[Românii de aici au alte obiceiuri dec t bulgarii?]

da / a  // la os ben  ... n n tli le fac mai tot  na //  ma osóbeno la mo rtle  este // noi cum f c m nu fac bugári //  nc rc  m sa / noi  ș  f c m // încărcăm m sa cu  - m f c t / to ti  le a p nem pe m s  / și v ni p pa de  t ești // p n  nu

⁴ Numele orașului Adrianopole.

⁵ Numele unor sate din apropiere: Rasovo, Medkoveț, Brusarți, situate la sud de orașul Lom, spre Sofia.

pópa cîtește / níma nu șéde la másă / níma nu ȱa dim_ másă // dăm mása de
 bogdepróste la ásta care-a murit / și pi_úrmă lúmeņa-ncêpe // da bugári nú fac așá //
 bugári pun colęá la uņ_căpătúii / o pită / pun sticle și cîte-o cinițē ... di-ésta látă //
 voi cē zícet la cînie? imi mă-nțălég cē spun // așá // șī áidă pópa cētește șe daȱ de
 bogdápróste // bugári așá zic // da noi rumíni nu făcém așá // și pópa n-e bugári
 aiȱca-ņ_sat // áma cîn vînle / tós_să miră / zícē ca la voi ... nu-ȱ nićundi // c-așá ni-e
 obićáiu la noi // léste náce ... pintră noi / rázlica // dim_bugarȱ până-n rumínȱ // álta
 múică să mai mă-ntrebáȱ //

pe pășpórt velica ȱónuva stánçova

(velica kirít)

șáptezășîdòȱ [de ani]

cîn tráge uómu să moără

stăȱ cîn tráge uómu să moără / noi ȱl vedém véce că ȱet ... o să plécē // ál_
 lom și-l ȱmbrăcám znáce cu toále álea mȱȱ noi cē sȱnt // și ședém pi_lingă ȱet pînă-ȱ
 ȱásá súfletu cu lumín-aprĩnsă // să moără cu lumina // să nu fiȱē ... pe lúmeņ-aláltă-n
 nlégură // să fie cu lumina // și cîn moáre ... atúnccā náli ... tót nátu viņē / adúce
 ásta / áca / ca o clácă // da pi_órmă ... făcém álta // cȱ ... la [ε] nóuă / la pătruzăc /
 făcém ... șáptle pitē // áma marȱ píte-așá // și făcém ... capetále lă zicēn_noi // pe
 rumínleștȱ // așá // și atúnccā să táe or mȱet / or purcét/or ... cáre cē áre / care cē
 poáte // așá // și făcém ... / la șapte căpetále / șapte bíte // cu triȱ crengȱ // la
 crengil-ēștea ... ouă róși / mȱerē / lacúmce // cē [r] cē aȱ naȱ / pi cē vrémi áre să [r]
 să ... căde // și ... cíte-ō círpă // de-ále mic di-ēștea / voi cē le zícet salavéte? círpe?
 nalé mă-nțălégēț așá // și acúșa ... / ȱli o pun cîn vine pópa și cíteștē / și ... cēvá
 mujéřca cē fáce píȱni // căpetálu ȱe la căpătȱu a la másă // d-acoleá unde cíteștē
 pópa // cȱcā nóuă / cófă nóuă // păr nou // mása nóuă // tot cȱ-ȱ ... străņkinȱ noi //
 língure noi / cē nu sȱn ... mȱncáte cu ȱele / cē nu sȱn dáte // și puȱ aiȱca pe másă /
 purcélȱ / cē-ȱ ásta net // friptură // másă / scáună // străņkină // străņkinȱ noi // și cîn
 cētește-acúș pópa / pit-acēęa coló / noi ná zícém ... căpetále // căpetálu ... ál dăm la
 ásta ... / fámȱeȱe // cē fáce píņe // áma pe ȱa apúsă ... și dar // voi cuņ_zícet acúșa?
 or de rókie / or de cē / ȱa a cumpărát de cēva / și-ȱ dáu // și grȱu // colibă // cȱ_grȱu //
 la căpetál-òla / și la căpetál-òsta // și pe órmă / după cē cētește pópa / să dă [ε] ȱntȱ
 la mujéřc-ásta cē a făcút píņe // și p-órmă diņ_căpetále să dea la grobári cē-a făcút
 groápă // să dau și la gropári // și pe-órmă ... la lúme / până cēteștē pópa / la toátă
 mujéřcȱli a ómli / lumínă-m_mínă / și căpút // de bogdepróste // d'e_ úmbra // dăm

úna la álta // d'e úmbră // éte-așă să dă // așă făcém noi // ásta la pátruzăc // da la jum[ε]ătán de an / acúș căpetáli ... / aî făcút șapte / la jumătá de an // tot mai jos // faĉĉinĉ // la ánu / trii // da baș ... cîn să căde zíua oŋ căpetái //

[Cât stă mortul în casă?]

acúșa doázășipátru de căsurĭ trébúe să fie pe pámínt // dupe će moără / l-ímbrác / lel moără // ál dezbracă și-l scáldă // mĥört ál scáldă // și pe-órmă l-ímbracă ęar // și ál pun în sándic mĭlne // ȳoále / će trébúe toáte iéleĝa / [ε] acólo-l tāmínesc // și ședi dóuăzășipátru de căsurĭ // și pi úrmă-l scot în groápă // úni-i mĭnă-m_bisjerică // da úni pópa-l cĭtește coléĝa / și drept în groápă // áma iö-aŋ_zis că așă nu / nu vréau iö // iö cred în dumñezău / și ásta nu vréau // să fie pe rĭnd // pópa / și să mă báge-m_bisjerică // iö sĭn șķoápătă véce nu poĭ să merg áma ... / la zíle marĭ mă duc ím_bisjerică // [...] álta će va să mai mă-ntrebái?!

[Mortul se păzește?]

da // mórtu în toátă noáptęa náce ... să cúĉcă la sméni // úni să scoală / áilălĭt sã cúlcă // șed pi lĭngă let // pănă la zúua / pe-órma la zúua vin lúme / vin pustujáno léste lúme-acólo // și care cum vínc / prĭndi lumínă / ál tāmĭĉe / și-i púne lumínă / púne-ŋ_stránĭkină // náre cu grĭu / lĭngă ietĭ / și care cum víne ál tāmĭĭ și / púne luminúĭ-acólo lĭngă ietĭ //

[De ce se pune strachină cu grâu?]

éte-așă n-e adétu acúșa // așă n-ę-adétu // străŋkĭna cu grĭu și /

[Ca să nu adoarmă mai fac jocuri?]

ă! né né / nú e jócur // decĭt cĕ și-și vorbesc / nalĭ ca să nu adórmĭ / trébúe să vorbeshĭ / trébĕ să povesteshĭ cĕva / c-a fost / cum a fost // și éte-așă // și dimiŋęata ... véce lúmeĝa iau să vĭnă / í_și [= și] iás-afără / úni să dúcă [ε] / de gropárĭ kámă lúmeĝa / să vĭnă sã / c-acúșa ... nu e ca naiĭnté-ŋgroáp-acúșa / iz_grobniĭĭ fac // aiĭca ieste panéli / voi cuŋ_le zícĕt nu știu / ie de țimént // și le fac gáta sĭnt // să cŭmpără // și cĭn ņe ... sápa groápa și púne pañeli ca ... ca-ŋ_copíșcă / ca d'e kibrit // éte-așă⁶ // ĭhĭ //

[Femeile jelesc cu vorbe?]

jálléštĉ cáre vręa múică! da cără nu vręa nu jéléštĭ // baș cárĕ ... árĕ foc la lĭnimă // ăla múică! jéléštĭ //

[Cu vorbe?]

aiĭca poártă négru // négru // zăbrátcă or la gĭt cã-l púne cum vręa // négru poártă / cără cĭd_vręa // or_pă la pátruzăc / or păn_la jumátátĕ de án / or păr_la ánu // cără árĕ foc / și e múmă or tátă / iö păn_la ánu // cárĕ măi depártĕ / rudĕniĭ așă nalĭ / păn_la pátruzăc //

⁶ Gest.

[Apă se cară la mort?]

noi am acărát / și acărám / da bugári nu cară // acúșa o fămíiă ... / fămíiă tînără fămíiă // ce nu sã spátã // acărã ... pátruzáj de gállét di apă // dácã nu ie piņ sat uņ s-acărã / sã dúce lã fintíiă voi ce-i zícéz la fintíiă?! àșã // úmple pátruzáj de cõfe și le goléște nalí // úmple și o dã de bõgdeprõste / ș-o goléște // úmple ș-o dã bodã [proste] / ș-o goléște // pátruzáj di fãmíi [k] // d'e gállét di apă //

[Când termină de cărat este vreun obicei?]

da / da // sã dã cêva // pã caré ce áre / or i cúmpără de vo róke / or i dã um peșkír / caré ce árã // caré ce ... ce poftézã //

[Aceeși]

la joimár!

[Este un obicei când se dă lumină pe apă?]

ști ce! ásta știu io la joimár! // pãnã-m paști! // àșã // ást-am făcút ái bătrín! / d-acúș nú mai fac / tréburl-éșteã // io știu cã ducéã máma // cu pítã // cu lumíiã // și undi iéste ... apă // de mérge apa // éte-acólo // vársã / ia troc // troc diņ grãdínã ce // cu trócũ-òla // vársã apa ș-o dã di bõgdeproste și pi-órmã ... tãmíië / și tãmíi-adúce / foc / și lócũ-òla úndę-a ávãrsát apa o tãmíië / ș-o dã de bõdleprousti // éte-aș-a făcút mãmili a noáște // d-acúșa nu fac níca // nú fac acúș // da mãmili noáște așã făcã //

[Se făceau și focuri?]

fõcuri la joimár! // ne ducéã la grõbiște // la joimár! ... / te duć cu apă // ști carã cu pãea / carã cu / caré cu ce ar // ț sac // ș-acólo lom ... / lumina s-aprindé pi stîlp // sus // pe crúcę-acólo / stîlpu / voi cum le zícet? // àșã // lumina sús / da fõcu la piçõarã // la piçõarã făcém // și lom ... cu tãmíië tãmăiém / și dãn dę bógdí / și cõfa cũ-áp-adúcem cũ-ápã atúnca //

[Mortul „se drege”?]

inaĩinte l-a dres // acúșa nú mai drége

[Cum „se dregea”?]

cu vusturói // cu vusturói baș ai bătrín! cum lę-a dres / nu pot sã țin // da noi acúșa ști cum dregem?! dimineãta ... / acúșa mórtu sã-ņgroápã // da dimineãta sã dúce la ... groápã // ãmã níma nu võrbéș'te // tõș ta^c // cîț lĩș s-a dus acóto // cu tãmíiã tãmíië și ...⁷ țucnéște ț ásta / ț stîlp // așã ... di tréi vori vocoléști // àșã // și pi-órmã ... / ásta mã ... cęrã cĩnipã // cĩnepã // î lom ... la tot nátu // sã dã cíte-o

⁷ Bate cu degetul în masă.

țîră // și-i Țocolim groapa toată // și lon din Țusturói / ăl desfăcém cu ăsta iel
grăunți / și-i infigém // la tot nátu Țifgi / Țifge // pân-ocolim groapa // ășá // și pi
ormă ... cîn véce tós firșesc ... plecăm iar / tăcînt // pănă eșim véce din grăt'e // și
cîn eșim ... atuncēa lom să vorbim // acúș-așá o făcém // da naĩnte cum a dres /
nu po să spun //

[De ce „se drege” mortul?]

di êe năĩntă... a crăzút că mórtu să fáce morói // d'ăia //

[Aceași]

ăsta am văzút io cu Țóki mej

[Ți-a spus cum se face moroi?]

mę-a spus / mę-a spus / tát-al meȚ mę-a spus // mę-a spus la d'ęal cîn a fost
in sərbiić⁸ inćă // și a fost un comșiiie acolo / a murit vo bábă // da iel s-a jucát cu
fămii[ę]ia ... acolo // și cîn s'cē „mă dusăi acolo / șezurám / jucărám êe jucărám // o
văd că úșa lo să scirtăiē // să-ņkide / d'eșkide / să-ņkide / să-ņkide / d'eșkide” // áma
iij a bagá de sáma și măi d'ęmúl // și nu ę-a fost prișé // da fámii-ăca êe s-a jucát
iel cu ia zí // „nu t'e t'émle / nu t'e t'émle // ásta Țó ...” // și ălte sār! iar așá ăreá //
„éte-ăsta” zícę „am văzút” // da și álta să-s spun / ásta ió am văzút // lișno io cu
Țóki mlei // murí colęá únu / comșiiu mlei // da o murí ... ș-o Țigánćă // iar comșiiia
męa // da nępoáta męa ăreá la lúcru colęá cu nepótu // șezurá colęá vo trii pátru luní
de zíle și fugíră și lei // și șezurám sárá / mîncá-rám / și plecără să dúcă că io in
cúhne undi ședęám / da iij in căsă să dúsără să să cúlce // io ă loai fúsu și ... / să
tórć // șezúji pe scáun / ș-o loai să torć / c-áma mă-ntorséji cu șirli așá cătră ... másă
// cum beurám vin cu cána / și ásta n-alásáră / cána iij beurá / cána goáftă pe másă
// și totodátă ca cîn căzú piátră și ... / áma să făcú ... la parćelē cán-ăca // la
parćelē s-a făcút // io delóc după iij inćă n-ajunșără pînă-ę căsă // „éi!” zíc „venít
să vedéť êe ie” // „êe e be?” „vinít să vedéť” zíc ... „de górgę // móș-tu górgę” zíc
„is spársá ... cána” // „măre!” zíc // cîn venirá ę-adunărám pe jos // țándări // ásta
am văzút io cu Țóki mej //

[Aceași]

să-ņcúlē in verig

stăi! mĭ-aduséi aminte êe êerí să mă-ntrebí acúșa // cîn sîn lunátić // și
moáre únu / aláltu ud'ęst'ę // să dú [ę] la groapa lui // și să-ņcúlē in verig // și ásta

⁸ Serbia, țara de unde au venit părinții informatoarei.

acúşa / máma êe să dúce cu fámîia // or băgát ê-or fi be! acólo la groápă şi-l încúe //
da ... kámă áltă fámîie // de-l d'escúle // ş-acúşă să ţin ca fráte şi sóră //

[Se făceau „văruică”?]

să vărúicésc // da // ásta să fáce ... lá stăi să me-adúc amínt'î // duminéca

pănă-m₁ pastî // e práznicu-òsta // şi atúnc⁹ă múmili nõaşte / māmili / ne fac cokíi //
píne // aşá // şî dá la to₁ nátu-m₁ mínă // cît'ê-o cokíc // şi ne ducém ... / la rěcă //

ş-acúşa iéstem ... súlc pe-acoló êe este nă! // umplém coája la ... la ásta na! // la
săfcă // şi tot nátu-ş púne cîţe-o bucătúrá // di₁ cokíeja lui // şi ... băgám ásta na ...

ŭápă // coája // şi bucătúrlu ápa le ja // ş-acúşa care-ntréce / áca e véce ... sóră // şi
ne ducém la pástî / cu úo₁á róşî // i_o te-nţalesăi₁ êe êerî să mă-ntrébî //

[Cum vă spuneţi una alteia?]

cumî^ê // ásta na! // ā ca năşi ñe // noi nu e [ε] ne-ñvărúicím áma ... nu e
vărúică / da náşe //

[Dumneata ai „naşe”?]

i_o?! pá a fos₁ vrēodátă n-acúş₁ cără ne mai cătám ... [!] cară ne mai cătám

acúşa // acúşa s-a mārítát p₁álte sáte // p₁álte úoráşe / nu mai ñe-adunám múică /
nu mai ñe-adunám veê // vărúic₁ am avút / doá₁ă amurirá // trîi // cólea-ñ sat / am

ud'ít i_o şi-ñcă úna //

[Şi băieţii se făceau şi ei?]

de băléţî cu noi / cu băiét₁ cū / şi fāmíi // de-a-mpreúna ne duc⁹ám //
de-a-mpreúnă // ş-acólo drágu nõstu căre iásă naiñt'ê / lé₁ lē [!] // ñe-aducém

p₁i-órmă toţ la i₁i acásă / şi lõm ... cokíil-èştea êe sînt făcúte // şî māmili // blid^d / d'e
llemn // şti êe e blid? aşá⁹ // dùmică ... naiñt'ê ... n-o a fost ca acúşa dulcéturî cîd₁

vrēai tu // dá búgăre de zar // şi ne făc⁹ă ... popără // şi mîñcám dim₁ blidu-òla toţ //
aş-ám₁ făcút //

[Aceeşi]

múma plóii

[Când nu plouă?]

cîn nu ploáe! // şî ásta să spun! // cîn nu ploáe ... la iei atúnc⁹ă ... o fámîie
... / êe áfli₁ nè ... / şî ... ásta şti erá peperúdá neálta // şî pleácă pi₁ sat acúş / pi₁

malá // şî únili cîntă „păpărúdá rúdá / i₁eş afără d'e údá” // da ja încîñsă cu bóji //
imbrăcátă şi cu boj // şî fāmíili di₁ cásă / êe sîn māmili or múmili or ásta / cu páru

ja o roátă de apă piste ja // da ja cîntă „să d'ca dumnezău ploáe” // ş-aş-ám₁ făcút //

[Mai făceţi şi „muma ploii”, „tat-al ploii”?]

⁹ Răspuns la gestul afirmativ al anchetatorului.

múma plóji / și tat-al soár^el^ui ásta cîn este ploáe múltâ // atúnc^ea / făcém
 ... din ... năróji // făcém fámíje / și făcém și băcát // pe fámíja ... mergém și-i
 cîntám dupá ęa „múma plóji a murít / da táta soárl^ui a-ŋvíjât” // și pe múma plóji
 o-ŋgropám ín ... răschrúcurl // da tát-al soárlⁱ ... ál lăpádám pe vuŋ gard únde
 soárle pripéște // éte-aș-am^u făcút // mă kemárăt pe míne / vă spusái toáte jéleęa
 dac-ar fi kemát pe álta nu știe sã vă spúnã // da și álta făcém // acúșã ... sãpám //
 ásta nu e ploáe // nú e nú e nú e ploáe și / sã méręe sã le făcã n-acúșã / nu mai e
 lúmeęa ar êe sã făcã // dã áltu adét // ne ducém și lom pãmínt // di pe grópa ...
 care-a murít cu ploáe // mórt // ê-a murít cu ploáe // íngropát cu ploáe // și lom
 pãmínt dę-acoló / și ñe ducém und'i jéste apă múltã // áma tãcín ne ducém / tãcín
 pínã lăpádám pãmíntu // ál lăpádám acólo / și ne-ntorcém și nú ... / citęodátã este
 ... / ploáe // ál lăpádám

[Și unde lepădați pãmântul?]

ín o báltã máre // únd^e-i apă máre // áma ím báltã / -ŋ-récã / ma rácã nu
 avém // nói ím blãlț / avém //

[Aceeși]

fără stîlp nú e grópã

stîlp cum e ?! ástã ... o fac úni dim^u mrámur // úñi-o fac de țímént / úni o
 fac ... cáre cum poáfe / care cum ajúnęe // și-l fac // ál fac ... / úni-l fac ... cum
 sã-t spun! éte-așã ... / máre // ș-acúșã-ș pun colęã și potréturl // și care an e
 făcút / care an a murít / éte-așã // ș-ásta e crúce colęã¹⁰ // și fără crúce nu e stîlp //
 [Da' înainte vreme tot „stâlp” se făcea?]

atúnc^ea trec^eã di pim^u múnț / di pi ásta / aduc^eã pęétri // áma mic pęétre //
 ș-jar așã cu cruç // áma mic // la tot nátu stîlp / fără stîlp nú e grópã fără stîlp //
 crúceã e făcútã ín ásta-ŋ stîlp // așã // și sã puņeã și pómí // și pómí // acúșã a murít
 ... primãvára / o járna nu poț ásta ma // vára / primãvára / ór d'e măr / or d'e pãr / or
 d'e prún // sã ... ja pómu ... / și sã sámãnã baș la cap // d'e úmbrã // éte-aș-am^u făcút
 // da acúșã nu măi fac tréburl-ęșteęa //

[Se puneã câte ceva ín pom?]

de pom? // legã ę/d^e ... rot'íi dⁱ-esta ma // dⁱ mjerã și róși / și vlerz / și ásta
 legát de el / pom // méręe p^uópa ásta ma nãjín^te méręe p^uómu cu stílb^u // și
 pę-órmã méręe ásta mã pópa / și ásta cu pómu //

[Cum íi zici la locul unde sunt morții?]

¹⁰ Desenează cu mâna pe masã.

gróbișt'e le zîcém // gróbiște //

[Da' „morminți”?]

da / morminți! / éte veș cã tu [!] tu mai ști deçit míni [!] io o greși //

morminți! / morminți! // da // noi pe rumînește morminți! // da bugári-i zîc gróbiște //

morminți! / acolo acúșa sîn îngrádít'e // ercă dezgrádít'e / ercă ásta / da acúșa

i-a-îngrádít e ásta // bún áma sã nu te duê acolo / sã nu sã dúcã níma mújcă! // a

cãrea s-a dus / nu mai s-a-ntórs // a murít múma meș a murít d'ē ... Çîñzășinòo d'e

ai // tát-al meș d'e çîñzășinòo / a ómu meș d'e çîñzășîdòj // s-a dus rúđe nu mai am

vêce pe nîmã // éte io-am ujdít c-uñ frã'e // ș-ámu ie bíne cu sãnátát'a / ete-az

d'emneță a plecát / s-a dus și el sã lécue //

[Aceeși]

la crăcún

la crăcún copíjii ... am frátele / copíj // prindeá păsăreí // păsăréj ... cu

două cãrãmíz prō [k] / așá êe sîn d'élça / proáste cãrãmíj^{zi} // și loã ... și prindeá

păsăreí // și la crăcún dimínátã táta sã sculá mai / și-ntíj frígșá [ε] păsăréjii // și

pi-úrmã mîncám diñ cãrñe // și n-o mîncát cu dúlçe / ŷ zúua dintíj ... pópa ímblá

diñ cásã-ñ cásã // dã noáptșea umblá băjéť / cîntã / ástã ña // cîñi alátrã toátã

noáptșea // nu s-oprésce // și dimineța d'e noápt'e / táta / sã dũcșá lã bisjericã // vençá

di la bisjericã / păsăreí fript / nu loañ dim păsăreí / și pe úrmã ... / da múma

fjerbeá máțáli / făcșá mãmálígã / „ájde copíj sculáťi-vã” // și fjerbeá páru-òsta cu

rãkiu // „sculáťi-vã copíj sã mîncát” // ne sculám drágu nóstu // toát'i iélça gáta și

dúlçe / ca la crăcún / nu am mîncát / am pòstít / da acúșa nu mai post'esc / nu mai

nimíca // mănîncã întodeáuna //

[Cu ce umblau băieții în ajun?]

cu êe s-a umbláťi?! // iej ș-a făcút tot joárd'e d'ē dúd // tot cu joárd'e d'e dud //

núma // cîntã / cîntã / na-ș cîntã bugăreșt'e // nũ rumněșt'e // da noi émi spun / éte

ásta țin mínt'e cã táta păsăreí ... / frígșá păsăreíj / múma ferbeá máțáli / făcșá

mãmálígã / táta vençá d'i lã bisjericã // punçám mása / și dam mása d'e bogdãpròst'e //

[De ce prindea „păsăreí”?]

sã ne fîe ușór tútã vára / sã fim ușuréj ca păsăreíj // da sã nu fim ca purçéjii

// ete-așá //

[La Anul Nou, la Bobotează, nu era un obicei cu moașã?]

ãhã ásta la moáșã ne ducém zîua d'ē trij după crăcún // zóua d'í trij // făcșá

múma cîťe trij pín // marí // și d'in ásta nã / dim purçél friptúrã / sticla cu rãkiu /

sticla cu vin / și nã dũcșãñ la moáșe // nê dũcșãñ la moáșã / moáș-a gătít toát'e

íelēā / ne-ntălñeș'te / și ne loā pe noi copíji / ójt'e-așă⁶ dē supțioāră / șine-ardică //
„să trăiit / să creșt'et // să trăiit / să audit ca múnți d'e zăpádă / ca Țójiili d'i línă” / ne
blagosloveā // moāșa // și ne da cîte-un_ frañc // c-atúnčēā ... nú o fost și bán! //
cîte-un_ frañc ne-a dat // noi drágu nóstu / c-avém și noi cîte-un_ frañg_ la noi // și
mîñcám / și ê-adučám sára náce alásám tót // d'imniáta ne dučám ęár / mîñcám / și
plecám //

[Cine era moașa?]

moāșa ê-a moșit copíji // acúșa éte ñevástă tînără / cê trebū / aștęaptă
copil¹t // nō-a fost c-acúșa acușercă úna ne álta // Ź moāșe // kāmā vo mām-acoló /
viñe și ia / șéde pāñ_ să fáce copilū // șī-ī tále burícu / și d'ę-áça-ī moāșe // c-a tăęat
burícu la copil //

[Și când botează copilul, moașa ...]

moāșa cu cǎldáręa / cō-ápă / busuioć / cū kíta de busuioću / náșu adúce
copílu-m_ bráťă / și moāșa cu ie¹/t // de să duc de botęáză copilū //

[La nuntă, moașa face ceva?]

ā nu / o kāmā / da ęa să dúce / nu e véce cu náșu // náșu ș-e bǎșcă // lémi
daķ-eī fāmíji / ia cǎtă náșu la bǎęát / da nu la fāmíjē naș //

[Aceași]

lāsátu d'e post

[La Lăsatul de Post?]

lāsátu d'e post // táe gǎjínā / ǫ gǎt'ęstī toáte íelęa / și iai stícila cu vin / și t'e
duj_ la toáte ruđenij_ să te prost'ęstī //

[Nu se făcea și o roată cu foc?]

stǎi sǎ-s_ spun ęo // ș-lej_ atúnčēā ... după cē să cîneáză / da pístă zī // aī
tínerī // úmblă cu cǎrǎle ș-adúnă tұл'énī // adúnă cēle nu // adúnă / și după cē să
sáturǎ mǎññcǎ lúmęa toátă / aprínť_ fōcu // fōg_ mǎre // s-adúnă cīt e sátu // cē
ę-acólo ... cǐntǎ / și j'óacǎ / și toáte íelęa // pínă vécē ...

[Și bulgarii făceau așa?]

décít rúmínī // decít rumíni fǎcǎ // áma bugári s-a-ñvǎťă_ și vineǎ_ și iij_ // și
drágu lor // jucǎ márelē de ... s-omǎrǎ // cîn aveǎm aij_ica bǎtrínī_ cē cǐntǎ cu flúj_ri/
cǐntǎ cu ásta ma ... lǎút'ē // dǎ cu lǎút'ē //

[Cu cimpoi?]

čimpóji nu am avút / áma lǎút'ę-aveǎm / șī ásta na flú^{er} // și cîn loā sǎ cǐntē
jucǎ mǎmili d'e[r] d'e[r] d'e sǎ scuturǎ // cǎ Țor_ rumíñiēș'te / da nu bugǎriēș'tī // or_
rumíñeș'tī a jucát // și noi șitīm_ rumíni_ áșťia / am jucát ší nŭoī_ // ám-acúșa nu mǎi
avém pićóare múj_cǎ!

[Da' când ascultați muzică românească?]

ee! rumînească / cîn ȝ-aúd // „să t^rască // să trăască / să-ñflorască // república rumînească” // cum o cîntă-naînt'e / da léste și úna ... „bîrăită [= bîr! oiță] bîr! // vin și vîntu vin și ploî / da ȝo stau tot la ȝoî” // și p^ç-ăștea cîn l^ç-aúd / drăgu meu // și dim^ç bugărije / ș-ésta / dacă nu știu rumînița unde dacă nu ásta / ámă mă trăge de rumînița // límba meă e / și cîn aúd / noi ne mînám p^ç-a noásta romînească //

[Aceeși]

la sîntoáderi

[La „Sântoader”?]

la sîntoáderi?! e pă la sîntoáderi noi / ȝar așá să duc la biserică / și-ȝ fac acúșa cîn plămădesc píña ... / fac căi // dim^ç píne // ca cáii // ș-așá co^çă múiça píneța // lă [ε] ca cáii / și fásúȝ ferbeá / umpleá postáȝ / și ñe dam mása d'e bogdeprós^ç // [ε] pi-órmă ñe du^çám î^ñ cai ún^de să-ȝcúrá cáii // éte-aș-am făcút //

[Ce făceați cu pârul?]

ă dim^ç p^lăr / să tăjă // dim^ç p^lăr să crească p^lăru //

[„Vă lăiați”?]

ă la sîntoádere nú // ástă-ȝ la sîntoáder dimineáta p^ñă nú să duc î^ñ biseric-atúnca să spálă / să lăe / și pi-órmă să ȝásă-^ñ cáii //

[De ce „se lăia”?]

di êe să lăjăli?! // să lăpede tot / êe [r] êe nu ȝe bun di pe cap // să fie bun / să crească p^lăru ca coáda la cat //

[Se lucra?]

nē / nú nú //

[De ce?]

émi di êê / di êe ȝe práznicu / nú s^ç lucră la práznic // n-ă lucrát //

[Marți seară se lucra?]

no-a t^lors //

[De ce?]

d'e r^lău / d'-ésta ma d'e stoácă // d'i êe ă căpijáză ȝóȝiile // căpijáză ȝóȝiile // și márt sára nú s-a t^lors // știu că múiça-ntorc^çá fúrca / torc^çá pístȝi zî / și sára-ntorc^çá fúrca ... ũjos // „á de míne” zîêe „o să torc ȝár” //

[Zicea că vine „Marțolea”?]

marțóleța ê-a zîs / nu pot să vă spun // êe nu știu ... / áma știu că nu torc^çá //

[Aceeși]

[Ce ai făcut ieri toată ziua?]

căre léoli? // ē! mújcă únele aṃ făcut // ȳo dacă sín sîngurică / dā am și magáre / ă și căpra / ă și uoi / ă și gîști / ă și puț // nalí na tacá // da ȳo sîngură / dar da nu maț pot d'e picóarā ma dor //de toáte jélea // da m-am pus și să slăp // că grăd'ina nu m-e máre-ȳ / mică / da ȳo tot cu lopátă¹¹ ...

[Și astăzi?]

ástăz am fos la moára // éte cum // stăpínu coléa¹² // fusărām la moárā / veniȳ di la moárā // ā la porc / ā la purcēȳ / că am și pórĉ / și purcēȳ mic și / toát'i jélea // până ... did'éȳ úna la álta / curăȳ porúṃ acúȳ d'e cínă / [ε] făcúȳ fócu ęar să ... / fac la purcēȳ / ș-éte-așá mújcă //

[Cum le spui la toate, găini, rațe ...]

e pă ȳo la găĩnĩ / găĩnĩ // la răță / răță // la curĉ / curĉ // pă stoácă uobór // ă stoácă uobór //

[„Oară” spuneți?]

oárā // pă și oárā [!]

[Ce înseamnă?]

pă noi éte-asta ȳe la stoácă // la oárā //

[Aceeși]

la paștĩ

[Când aduceți acasă brazdă verde?]

la pașĉĩ // la paȳ diminiáta // ne sculām / și cu lopáta und'e jéste ęarbă cistitā // să fiĉ ... járbă / să nu fi cālcát porĉ / úne ne álta / să fiĉ cistit // ș-acoló cu lopáta / or cu sápa // táem și puném î ... în cásă // și diñ pi dinútru / și diñ nafără // puném brázdel-éște // și uóu-ol dintĩ // la páș'e-l spărgém // nú-l mîncăm s nguru // dā ... îl împărțim // piste toț // să nu ne prindă buboáęa //

[Cum îl împărțiți?]

e pă uóu-l lom și-l tăém // și la ásta / și l-ălant /

[După ce „ciocăniți” ouăle?]

uóu ăł dintĩ scem // l-împărțim // da pe-órmă / uóu roșu ĉ-am înroșit la paștĩ / al dintĩ uóu ĉe să spărgé náĉe // éte pe ăla l-împărțim la toț // și pe-órmă ... cójile ĉe l-am curát / puném pe járbă // pi dinútru / și pi dinafără //

¹¹ Se schimbă banda și deviază puțin discuția.

¹² Se referă la gazda casei unde are loc înregistrarea.

[Pentru ce?]

ásta să fie sănátát'ë la ... gâĩĩnĩ / iarba pĩntru di nŭoĩ / și pĩntru d'e gâĩĩnĩ //
éte-oș-am făcút //

[Aceeși]

eremiã [și] sĩmț

nu să lucrá / la zũu-ásta // dă eremiã ... / éte-atũnca ... ĩai vãtráũ / și cu
cljéștini / și ŭocoljéștĩ ... ŭobóru // cĩt éste tot // și „aid'e fugĩt / șerpĩ / și ... ĩm
pãdũri” // ŭocolçám di triĩ ŭorĩ / ŭobóru //

[Și la „Sĩmțĩ”?]

la sĩmț nu să lucrá // nu să-mplic'éște / nu să coásă / áťă să nu puĩ mĩna pe
áťă / la sĩnț //

[Nu făceați din aluat, din faină?]

dă pĩnș-am făcút // fáce múma pãpúșĩ // pãpúș să fãcșá // și triĩ țãvĩ // țãvĩ
ști êe sĩn?! triĩ țãvĩ le legá múma cũ ásta nã cu áťă // și Ț Țoã și ... éte-așá⁶ lē
ĩnșrucám pē ésta na // și pș-órmã-l Țoã și le coçșá / și puneã o țĩrã zar Ț apă / și-l
unșșá desũpra cũ ... áp-aça // să fie dúlcĩ // bãrdŭóșĩ // bĩrdŭóșĩ // și să-mpãrțăște //
bãrdŭóșĩ //

[Da' la întãi martie ... fetele puneau un fir roșu și alb?]

da // la mĩnĩ / și legá la mĩnĩ // ór la gĩt / or la mĩnĩ // să fie álbu și róșu
tũťă vára // pĩntru d'ĩ sãnátát' / cé // pã puneã și bãĩéť / áma mai múlț fĩtĩli purtá //
áma și bãĩéťĩ și ĩĩĩ // fãcșá ... ásta ma ... voi cun le zĩcét acúș nu știũ / ca pãpúșĩ /
ũna álbã / ũna róșe // țópurĩ // și-ș puneã-m pĩept // purtá //

[Și bulgarii fac?]

dă și bugári fac // dá marteniță le zĩk_eĩ bugári / pe bugãréște //

[Rumãni cum spun?]

la áștea ne?! noi ne fãcém áťă róșie și álbã ne fãcém de ... sãnátát'e // cum
le-a zĩs ... nu-ș[tiũ] nũ mai știm //

[Aceeși]

nũnta

[Ne mai spui cum se făcca o nuntã?]

lé_lé_le! / mã neguráĩ fã! fetiță fa! ĩnĩguráĩ cu voi fa! [!]

e pã nũnta / nũnta ĩncépē ... / să-mpetășc // áșá // ... și pĩ-órm-o-ardicã cu
nũnta // áșá cĩn o-mpetășc / da șa dã cēva / sĩm [= semn] // ŭór cãpãťĩ / ŭoĩ cēva /

cēva dā sīm cān o-mpețāsc // nalī [ε] im_părțea la baęat // iji dau Țor cēva la gīt /
 sǎ-ș púnǎ lǎneț / or la mīnǎ sǎ-ș púnǎ cēva // da ia pǎ le dǎ ... őr cǎpǎtī / or cērǎpǎ /
 / or cēva le dǎ ęa // așǎ sīm // vēcē cǎ ... tręába e gǎta // àșǎ // șī dumīnecǎ / vēcē /
 [k] vīnerī / or miércurī // acúșǎ cíteva fāmīi s-adunǎ / și le dau círpe áma lung / și
 lúnęa d'e kǎmǎ lúnęa piņ sat // cu stícila de vin // șī sǎ duc // calēsnițe le zíc //
 ș-acúșǎ dumīnecǎ d'iminęǎta ... lúnęa la bǎęát cē // rúdili lui / s-adunǎ toáte la bǎęát
 lǎ in_cásǎ la bǎęát // da la fāmīiē ... / in_cásǎ la fāmīiē // șī s-ardicǎ núnța di colęǎ /
 cu ... toboșeri ... / cu toț / și sǎ duc in_cásǎ la fāmīiē // acoțó ia-ı intǎlnęstī / a scós
 mǎs-afǎrǎ / cǎldǎręa cō-ápǎ / kíta ... d'e busuióc in_cǎldǎre / șī iji vin toț / áma
 nęvǎsta a pitulát-o // nú-ı nęvǎsta // acúș gīnerli trébǎ sǎ túne sǎ ... gǎsǎscǎ nęvǎsta
 // ı-a-ņkís úș-acúșǎ și nú-ı dau drúmu pīnǎ nú i dǎ bǎnǐ // s-o cúmperē // dau brínĉ
 ia! la feréstī / iar la ușǐ / iar inęcǎ / inęcoló // pǎnǎ mai la úrmǎ „ēi! cīz banǐ cērét? /
 na-vǎ bǎnǐ și háidi” // și túnǎ / șī o gǎsǎsc // iǎs-atúnĉea ... nęvǎsta cū ...
 bǎęátǎ-afǎrǎ / și sǎ duc la mas-amīndoi / șī ... pū și iji cíte-o ásta nalī / grīu / fǎsūi
 / úna ne álta in-tr-o tǎvīcǎ // voi cē le zícēt tepsije? / așǎ⁹ // și nęvǎst-acușǎ ...
 s-a-ntórs la vále // și sǎ-ņkínǎ di trii uórl / și ia cu kíta / d'e busuióc // ș-o bágǎ_ápǎ /
 șī ǎ_lǎpǎdǎ ... im_pátru pǎr [= pǎrti] nǎce // mi și-ntīi la vále // și pe_órmǎ-ņcǎ /
 așǎ⁶ // d'e trii uórl // ia pe_órmǎ diņ grīu // ǎręǎ bumboǎne / copīi sǎ_omǎrǎ adunīn
 la bumboǎne pe jos [!] // cǎ nu a vǎzút bumboǎne // și pe órmǎ ... múmǎ-sa / și
 rudēnili iji / care cē au ... / i dau dǎr / iji // la nęvǎstǎ / șī la bǎęát // și d-acī vēcē
 ... firșesc / nęvǎsta ... care ǎrē gǎrderóp / care cē ǎrē / scriņ / voi cum le zícēt nú
 știu! // și ia cē a făcút ... / cǎt a fost fǎtǎ máre a făcút dar úna nē álta // tót / a pus
 acī // cu cǎrǎli nǎiint'e / da nǎiint'e cǎrǎli // cu bóii // inęugát // scot'ǎ toát'e iéleǎ /
 punęǎ-ņ car / și ástǎ nǎ // șī plecǎ núnța // tóbili nǎiint'eșǐ / plecǎ / sǎ duc in
 bisǎriņcǎ [ε] ințīi // d'e sǎ cunúnǎ // și de-acoló ... sǎ-ntórc in_cásǎ la baęat // ș-acī
 ... o-ntǎlnęște soǎcra // iǎr așǎ mása púsǎ / áma púsǎ toáli cē sǎ i le dęǎ // și iǎr cu
 stícila d'e vin / și kī'e // busuióc / fǎrǎ busuióc nu e făcút // kī'e / doǎo kī'e făcút'e /
 și soǎcra púnęe și-ntīi la nęvǎstǎ colęǎ ǎ_sīn / și pe_órmǎ púnęe la bǎęát / și pe_órmǎ
 ia ... și cu vīn // le-ntīlnęst'e ia le púpǎ ... / șī ... le dǎ cē le-ǎ pus acī pe stǎun / áidi
 trec și rudięniē la bǎęát / șī d-acī vēcē / s-așęǎzǎ la aștǎlǎ / sǎ mǎnīncē / și sǎ_ęa //
 mǎnīncǎ / șī ęa / cáre sǎ-mbátǎ úni de! [!] // și pe_órmǎ ia tóbili sǎ cīntǎ / joǎcǎ
 pīnǎ sǎra // diminęǎta ... acúșǎ sǎ duc la fintīnǎ // gīnere [ε] ásta cē ... / cumnǎt / [!]
 a cumnátu cē-ı de mīnǎ / adúce cǎldǎrli pīnǎ la ástǎ nǎ // la fintīnǎ // tóbili cīntǎ / și
 iji toț sǎ duc acoló // și iǎ nęvǎst-atúnĉa úmple cǎldǎrli cu-ápǎ / și cu páru ... púnęe
 la tot nátu d'e sǎ spǎlǎ // sǎ spǎlǎ / și de-atúnĉea sǎ-ntórc / in_cásǎ la fāmīie //

mănîncă / beău / și sára pleacă piŋ_cășl d'ē găiîni // la rudlénii // în toată căsa dau
găiîni // táa găiîni / le jumó[†] / le ferb / pîná dimineța fac nuntă / și firșesc //
[Și luni după nuntă?]
e ásta e lúni / ce-ț spusá_i ó /
[Da' dacă se-ntâmpla să nu fie fata bună ...?]
a fost vrĕodátă / a de vrĕodátă? ă care nu e búnă / cîn vin di la fintîná / o
leágă acólo de vuŋ_gard // și-i pun fin înăiînte sã ... mănînci // și o scáldă // tot nátu
tréce //

[Aceași]

mulțumesc sîmitále

[Cum îți răspunde când zici „bună ziua”?]

mulțumesc sîmitále //

[Cum?]

mulțumesc sîmitále //

*sîmîntăre¹³

mulțumesc sîmitále // da voi?

[Mai repeți o dată?]

búnă zúya / búnă dimińáța / búnă sára /

[Și mulțumesc?]

búnă sára // mulțumesc sîmitále //

[Mai rar.]

nu-nțáliég uóyü! búnă sára / mulțumesc sîmitále // a cîn pleacă ce „sára
búnă” / așá be! „pe vóe búnă” //

[Aceași]

¹³ Intervine gazda casei.

INDICE TEMATIC

Agricultură: 28, 29, 173.

Linte: 176.

Grâu: 28, 53, 77, 173.

Porumb: 53, 177.

Treieratul cu cai: 140, 176, 195.

Amintiri: 44, 159, 173, 181-182, 187-188, 194-197, 199, 205-206, 216.

Animale sălbatice: 53.

Antroponime: 52, 67-68, 89-90, 94, 107-108, 123, 130-131, 131, 138, 184-185.

Anul Nou v. Obiceiuri la sărbători.

Argea v. Cânepă.

Babă v. Preparate din porc.

Bobotează v. Obiceiuri la sărbători.

Bocet v. Obiceiuri la înmormântare.

Boli la copii: 149, 169-170.

Brad v. Obiceiuri la nuntă.

Brânză v. Preparate din lapte.

Bumbac v. Cânepă.

Burfan v. Preparate din porc.

Burtican v. Preparate din porc.

Casă: *curban:* 205.

Călușul v. Obiceiuri la sărbători.

Căratul apei v. Obiceiuri la înmormântare.

Cânepă: 31, 33, 74, 110-111, 124-125, 156-158; *Țesutul:* 32-33, 44-45, 156-158.

Cârnași v. Preparate din porc.

Ce a făcut subiectul ieri și azi: 24, 39-40, 50, 58, 70, 82-83, 92-93, 100, 115-116, 127, 159, 203, 221.

Cheag v. Preparate din lapte.

Clacă v. Obiceiuri sociale.

Colaci v. Preparate din făină.

Colibă v. Preparate din făină.

Comoară v. Credințe bătrânești.

Conserve v. Preparate culinare.

Corabii v. Preparate din făină.

Coșarea v. Obiceiuri la nuntă.

Crăciun v. Obiceiuri la sărbători.

Cuptor v. Țest.

Curban v. Obiceiuri la sărbători.

Credințe bătrânești și practici magice

Brazdă verde: 49, 154, 221.

Comoară: 62.

Descânțece: 158, 170.

Dresul (pârtilul) mortului: 164, 209, 216.

Frați de cruce: 11-12, 173, 203-204.

Frați lunatici (răscrucitul) 11-12, 118, 217.

Interdicții pentru femeia însărcinată și pentru copilul nou-născut: 158, 169.

Mana vacilor: 19, 63, 158.

Strigoi: 12-13, 48, 62-63, 98, 147-148, 164, 216-217.

Ziua vaselor: 49-50.

Date despre subiect: 1-2, 24, 41, 51-52, 56, 59, 66-67, 72, 75-76, 84, 89, 90, 94, 109, 111, 120-121, 123, 130, 133, 136, 155, 171, 188, 192, 194, 196, 212.

Descânțece v. Credințe bătrânești.

Despre conștiința etnică și lingvistică: 57-58, 65, 72-73, 78-79, 84-85, 126-127, 129-130, 136-137, 144-145, 149-151, 155, 170-173, 187, 192, 197-198, 213-214.

Drăgaică v. Obiceiuri la sărbători.

Dresul mortului v. Credințe bătrânești.

Fân: 139.

Fedeleş v. Obiceiuri la nuntă.

Frați de cruce v. Credințe și practici magice.

Frați lunatici v. Credințe și practici magice.

Grâu v. Agricultură.

Horă v. Obiceiuri sociale.

Interdicții pentru femeia însărcinată și pentru copilul nou-născut v. Credințe bătrânești.

Întâmplări: 76, 106–107, 145, 173, 178–179; întâmplări fantastice 30–31, 38–39.

Jocuri de copii: 185–186.

Petrecul: 77.

Popicul: 77, 185.

Joimari v. Obiceiuri la sărbători.

Lapte covăsit v. Preparate din lapte.

Lăsatul Secului v. Obiceiuri la sărbători.

Lazărița v. Obiceiuri la sărbători.

Lâna: 44–45.

Linie v. Agricultură.

Mana vacilor v. Credințe bătrânești.

Mămăligă v. Preparate din făină.

Mâncăruri v. Preparate culinare.

Mucenici v. Simți.

Muma ploii v. Rituri contra secetei.

Obiceiuri:

Ciclul vieții

Naștere: 148–149; *ursitoare:* 48–49, 148–149, 163–169.

Nuntă: 15–18, 85–88, 100–102, 110, 117, 131, 151–153, 181–184, 188–191, 201–203.

brad: 17, 86, 101, 152; *coșare:* 15.

fedeleș: 15, 131; *rachiul:* 87, 152, 183.

Înmormântare: 13–15, 47–48, 91, 96–97, 102–103, 147, 164–168, 208–211; *mort:* 152, 164, 181, 201, 206, 212.

bocet: 91–92.

căratul apei: 71, 97, 147, 167, 210–211, 215.

răscrucit: 11–12, 118.

Obiceiuri la sărbători

Crăciun: 9, 18, 37, 70, 79, 80, 186, 219.

Anul Nou: 117–118, 163, 219.

Bobotează: 70–71, 103, 140–141.

Călușul: 23, 63, 106, 120, 199.

Curban: 20–21, 106, 120, 199, 142–143, 205–206.

Drăgaică: 21–22, 63.

Joimari: 21, 35, 49, 71, 97, 132, 146, 153, 168, 186, 204, 214.

Lăsatul secului: 4, 71, 103, 145–146, 220.

Lazărița: 9–10, 80, 186.

Mucenici v. Simți.

Paște: 18–19, 49, 154, 221–222.

Praznicul casei (sfînți indigeți): 104.

Precup: 63.

Sântoader: 21–23, 37, 50, 62, 120, 140, 168, 187, 199, 200.

Sfântul Eremia: 222.

Sfântul Gheorghe: 29, 36, 103.

Sfântul Ion (Iordamul): 103, 155.

Simți (mucenici): 21, 35, 49, 69–70, 103, 146, 204, 222.

Zărezan (sărbătoarea viilor): 141–142, 187.

Obiceiuri sociale

Clacă (sedeancă): 116.

Horă: 155–156.

Ocupații și îndeletniciri

Oierit: 41–46.

Opinci: 122–123.

Pescuit: 68–69.

Războiul de țesut: 60–61, 64.

Vânătoare: 26–27.

Oierit v. Ocupații și îndeletniciri.

Opinci v. Ocupații și îndeletniciri.
Oprirea ploii v. Credințe bătrânești.
Paparudă v. Credințe bătrânești
Pasăre v. Mâncăruri.
Paști v. Obiceiuri la sărbători.
Pâine v. Preparate din făină.
Părlitul mortului v. Obiceiuri la înmormântare.
Pescuit v. Ocupații și îndeletniciri.
Petrecul v. Jocuri de copii.
Piftie v. Preparate din porc.
Plăcintă v. Preparate din făină.
Popară v. Mâncăruri.
Popicul v. Jocuri de copii.

Portul popular: 45, 61, 69, 125.

Porumb v. Agricultură.

Povestiri despre sat (legende): 26, 44, 55–56, 65, 78–79, 94, 104–105, 137–138, 184–185, 195.

Praznicul casei v. Obiceiuri la sărbători.

Precup v. Obiceiuri la sărbători.

Paparudă v. Rituri contra secetei.

Preparate culinare

Conserve (murături): 114.

Mâncăruri

Pasăre: 82, 134.

Popară: 5, 77.

Preparate din făină (de grâu și porumb)

Colaci: 162.

Colibă: 14, 47.

Corăbii: 7.

Mămăligă: 7–8, 160.

Pâine: 6–7, 59–60, 81–82, 83, 98–100, 132, 159, 160.

Plăcintă: 5–6, 82–83, 113–114.

Preparate din lapte

Brânză: 2–5, 43, 54, 77, 134–135.

Cheag: 3.

Lapte covăsit: 5, 134.

Unt: 4, 43–44.

Urdă: 3.

Preparate din porc: 71–80, 118, 128, 133–134, 192–194.

Babă: 79, 134.

Burfan: 112.

Burtican: 193–194.

Cârnați: 79, 128.

Piftie: 80.

Putinei: 4.

Rachiu: 74–75.

Rachiu v. Obiceiuri la nună.

Răscrucitul v. Obiceiuri la înmormântare.

Războiul de țesut v. Ocupații și îndeletniciri.

Rituri contra secetei (sau oprirea ploii): 20.

Curban: 142–143, 205.

Muma ploii: 51, 142, 217.

Paparudă: 106, 142–143.

Tatăl soarelui: 218.

Săpun: 8, 113.

Sântoader v. Obiceiuri la sărbători.

Sfântul Eremia v. Obiceiuri la sărbători.

Sfântul Gheorghe v. Obiceiuri la sărbători.

Sfântul Ion v. Obiceiuri la sărbători.

Simți v. Obiceiuri la sărbători.

Strigoi v. Credințe bătrânești.

Tatăl soarelui v. Rituri contra secetei.

Toponimie: 29, 52, 58–59, 67, 104, 187.

Treieratul cu cai v. Agricultură.

Test: 59–60, 161; cuptor: 198.

Țesutul v. Cânepă.

Urdă v. Preparate din lapte.

Ursitori v. Obiceiuri la naștere.

Unt v. Preparate din lapte.

Vânătoare v. Ocupații și îndeletniciri.

Zăbave v. Obiceiuri la nuntă.

Zărezan v. Obiceiuri la sărbători.

Ziua vaselor v. Credințe bătrânești.

GLOSAR

A

A¹ conj. Db VIII, Dr VIII, VII, DV VIII, VII, M VI, va, Ș VI, v, L VII, Gh VIII, VII, Gh M VIII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII „dar”: Sărnale ca caprele, da, sânt capre, a sălbătice Dr VIII. Noi zicem pă bulgărește veneți, a la voi e brad L VII. Paștiu să cade duminica, a joi este joimariu Gh VII cf. d á r ă 1°.

A² prep. 1° Db VIII, DV VII, Gh VII, Gh M VIII, Zl₂ VIII, VIII, Ci VII, vb „în. la”: Joc a mireasă să făcea Db VIII. Cocea a furună Zl₂ VIII. Și a tot praznicu nu-nvățăm Ci VII. Venirăm a sat (idem). 2° în expr. *am fost* ~ Ci VII [în legătură cu vârsta] „am fost de”: Când *am fost* eu a treisprezece ani, atuncea tata a murit; cf. p e 1°. 3° Zl₂ VIII [în construcții pentru exprimarea dativului] „la”: Dau a toată lumea [rachiu].

Ă adv. v. **ahá.**

ABÁ s. f. C VII „pănură”.

ABÍ v. **abiá** 2°.

ABIÁ adv. 1° S VIII „câtuși de puțin, deloc”: N-a putut să trăiască *abjá* la ciocoi. 2° var. **abí**, *de* ~ loc. adv. M VI, L VII, Ci VII „puțin, în mică măsură”: Și p-aia [bunica] *de-abí* o țiu minte Ci VII; ~, ~ loc. adv. L VII „abia, abia”.

ACĂRĂ vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII „cară”: Noi *am acărát* și *acărám*, da bugarii nu cară [apă pentru pomenirea morților].

ind. prez. 1 pl. *acărám*, pf. c. 1 pl. *am acărát*; refl. ind. prez. 3 sg. *se acără* Sl VII.

ACÍ v. **acilea.**

ACÍCA, *d*~ loc. adv. M vb „apoi”; cf. a c í l e a, a c ó l o 1°.

ACÍLEA, *d*~ loc. adv. Db VIIa, b, C VII, VI, S VIII, VII, DV VIII, VII, M VI,

vb, Z VIIIb, VII, v Gh VII „după aceea, apoi”; Torceai dă ipingea... o dăpănai, *d-acîlga* o scrobeai, *d-acîlga* iar o dăpănai d-o făceai pă țevi [...] Făceam... ala i să zice șaiac și *d-acîi* făcea ipingea din ea C VII. Și-atuncea, *d-acîi* pune sorocu la nuntă Gh VII; cf. a c í c a, a c ó l o 1°.

var. **ací**, *d*~ loc. adv. C VII, Gh VII.

***ACÓI** s.n. Ci „ac mare”; [Pe morții] i-a-mboldit în burtă cu *acóí*.

ACÓLEA adv. 1° Dr VIII „cam, aproximativ”: Astea sânt douzășiseșase, treizăci de kile, *acólga*. 2° Db VIIa „acolo”: Da, *acólga* este Cercovița.

ACÓLO 1° *de* ~ loc. adv. Zl₂ VIII „apoi”. *De-acólo*... nu mai vrusai, fugii; cf. a c í c a, a c í l e a. 2° ~ ~ ~ *șu* loc. adv. S VIII „de acolo”: *D-acólo-șu* ș-a găsit lumele: Somovit. 3° *de* ~ *încoáce* loc. adv. Gh VIII „de atunci încoace”: *D-acólo-ncóáce* noi nu mai știm românește. 4° *până* ~ loc. adv. Ci vb „până atunci”: Ete, după ce-o scoase fiu-meu din fiare, *pîn-acólo* fuse la fata ei să fie bolnavă.

ACUȘ v. **acúși.**

ACUȘA adv. Db VIIa, b, C VI, S VII, DV VIII, VII, VI, M VI, va, b, Ș VI, v, L VII, G VII, v, Z VII, Gh VII, Gh M VIII, VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Sl VII „acum, imediat, îndată”; cf. a c ú ș c a, a c ú ș i 1°, a c u ș i c a, a m ú .

ACUȘCA adv. M va, D va, Zl₂ VIII „acum”: *Acúșca* o să punem porumb să mâncăm iar mămăligă Zl₂ VIII; cf. a c ú ș a, a c ú ș i 1°, a c u ș i c a, a m ú .

ACUȘÉRCĂ s. f. Zl₁ VII, Sl VII pl. *acușérchi* G VII „moașă calificată”: Era *acușércă*... care-a făcut școală; cf. b á b ă 4°.

ACUȘI adv. 1° Db VIIa, DV VII, L VII, D Va, Gh VIII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, Ci VII, Sl VII „acum”; cf. a c ú ș a . a c ú ș c a , a c ú ș i c a , a m ú . 2° DV VII, ZI₂ VIII „chiar acum”.

var. **acúș** adv. C VII, DV VII, G VII, v, Z VIII, vi, D Va, Gh M VII

ACUȘICA adv. L VII, D Vb, ZI₂ VIII „acum”; cf. a c ú ș a , a c ú ș c a . a c ú ș i , a m ú 1°.

var. **acúșică** adv. Z VIIIa.

ACUȘICĂ v. **acúșica**.

ADĂȘT vb. ind. prez. 1 sg. D Va „aștept”: *Și-adăștăm* să vie acuma nașu Ci Vb. *A adăștăt* să vie nașa ca să-mi puie fibeze ZI₂ VIIa. *Le adăștái* [clientele] ca să vie să iau probă [pentru rochiile] M Va.

ind. prez. 2 sg. *adăști* Db VIIa, C VII, D Va, L VII, 3 sg. *adăștă* L VII, ZI₂ VIIa, 1 pl. *adăștăm* Db VIIIb, L VII, Ci Va, impf. 1 sg./pl. *adăștăm* Db VII., L VII, 3 sg. *adăștái* C VII, M VI. pf. s. 1 sg. *adăștái* M VI, Va, 3 sg. *adăștă* L VII, 3 pl. *adăștără* L VII, pf. c. 3 sg. *a adăștăt* ZI₂ VIIa, viit. 2 pl. *o să adăștúți* Dr VII; refl. ind. prez. 3 sg. *se adăștă* M VI.

ÁDE v. **ále** 1°.

ADÉT s.n. 1° Db VIIIb, Gh M VIII, ZI₂ VIII, Ci Vb, Sl VII, pl. art. *adéturile* ZI₂ VIII „obicei”: *Ama așa era adétu*: fata da țoale la băiat acasă și băiatu da bani, așa era rându Db VIIIb. *Mama face adétu*, turt-așa la colac și cu ață roșie și leagă floricele, duce acolo [la b u n a r] ZI₂ VIII; cf. o b i c e a i , r â n d 2° ; *de* ~ Db VIIIb „de obicei”: *Așa era aicea la noi de adét*. 2° ZI₂ VIII „superstiție”: *Ála care-o prinde turta, ála o să fie dipe mine să-nsoare*. *Ei dănacii cată s-o prindă* [bucata de pâine] să-nsoare și ei, *dacă cade jos*, n-o mai ia, *că cică nu poate să-nsoare* : *adét*.

ADINÉNEA adv. M Vb, Ș VI, ZI₂ VIII „adineauri”: *Cum vă spusai adinénçx* M Vb.

var. **adinoárele** adv. Sl VII.

ADINOÁRELE v. **adinénea**.

ADUCÉM, *ne* ~ vb. refl. prez. 1 pl. Sl VII „ne ducem”: *Nç-aducém* pi-ormă toț la ei acasă.

ADÚCI, *să* ~ vb. conj. prez. 2 sg. Db VIIa „să modelezi (mămăliga), dând formă rotundă”: *Cu mestecău o mesteci, o-nvârtești bine, o faci-așa s-o aduci* și o-ntorci pã masă.

***ADÚI** vb. ind. prez. 2 sg. Sl VII „aduni”.

ADVOCÁT s.m. D Vb „avocat”: *Fata e iar studentă în Blagoevgrad, [învață] dă advocát*.

AFTOMOBÍL s. n. „automobil”; cf. c ó l a , l é c a , m â ș í n ă 4°.

AFTOTRANSPÓRT s. n. ZI₂ VIII „autotransport”.

AHÁ adv. Db VIIIb, ZI₁ VII „da”.

var. **ââ** adv. Dr VII, Ci VII.

AI¹ s. m. pl. ZI₂ VIII, Sl VII „ani”: *Are-o fetiță de patru ai* Sl VII.

AI² interj. C VII, L VII „poftim”: *Ái?* Scriați? L VII.

AI³ interj. Db VIIIb, L VII, ZI₂ VIII „hai”: *Și-n ziu-aia să se nimerească să plouă, zic „ai. să nu crezi, aide să nu crezi!”* Db VIIIb.

AIÁSĂ v. **iasă** 1°.

ÁIDA v. **aide**.

ÁIDE! interj. Db VIIIb, C VII, G VII, Gh VII, ZI₂ VIII, VIIa, Sl VII „haide!”.

var. **aída** interj. Sl VII.

AIZDÁT, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Db VIIIb „a lovit, a atins”.

AJÚNGE vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII „reușește, se descurcă”: *Asta [s t â l p u l] o fac unii din mramur,*

unii o fac din țâment...care cum poate, care cum *ajunge*.

AL v. **ĂL**.

ALĂLTĂ adj. dem. f. Ci VII, SI VII, pl. *alalte* Ci VII „cealaltă”: Să vedem câtă bani trebe să dau *alaltă* lună Ci VII. Tragi vinul și *alântul* ce rămâne îl înghesui într-un vas acolo M VI.

var. **alântul** pron. dem. M VI

ALĂNTUL v. **alaltă**.

ALĂTRĂ vb. ind. prez. 3 pl. SI VII „latră”: Cîinii *alătră* toată noaptea.

ĂLĂ s. f. 1° ZI₂ VIII „dihanie, monstru”. 2° pl. *ále* ZI₂ VIII „animale domestice de muncă; vite”: Ce boi am avut, țapini ca *álele*, mari, buni. Vită mare care poate să ducă mult, *ălă-i* zice. 3° ZI₂ VIII „monstru înaripat”: *Ălă* e alta, mare e gadină, *ălă* zboară ca șovoi. 4° C VII, ZI₂ VIII „animal domestic mic: porc, oaie etc.”: Zăru ăla îl dai la porci, toată *ăla-l* place C VII.

ALĂSĂM vb. ind. prez. 1 pl. SI VII „lăsam”: Ce-adeceam sara [de la colindat] *alăsăm* tot, dimineața ne duceam iar SI VII. Îmi *alăsără* cana, ci băură, cana goală pă masă.

ind. pf. s. 3 pl. *alăsără* SI VII.

ALĂUAT s. n. sg. tant. L VII „aluat folosit ca afănător, în loc de drojdie de bere, la prepararea pâinii; turte”: Acușa nu mai avem *alăuăt*. Noi facem cu maia... zicem acuși; cf. *turțițe*.

ALBEĂȚĂ s. f. Db VIII „obiect, lucru de culoare albă”: Scoatem afară... roșeață cu *albăță*, așa punem pă tel.

ALBÉNĂ s. f. ZI₁ VII „așternut pentru sicriu”.

var. **albină** s. f., Ci VII, Va, b

ALBÍNĂ v. **albenă**.

ĂLBU adj. Dr VIII, S VIII, G V, ZI₂ VIII, VIIA „alb”: Ne duserăm la Lom, tânguirăm veneț *ălb*, gherdan *ălb* ZI₂ VIII. Eu eram îmbrăcată... într-o fustă albă, fistan *ălb* ZI₂ VIIA; cf. b e l.

ALCĂLE s. f. pl. SI VII „inele”.

ĂLDE v. **ále** 1°.

ĂLE art. invar. 1° Db VIIA, b, DV VII, M VI, Va, b, L VII, G VII, Gh VII, Z VIIIb, D VIII, Gh M VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII [pe lângă un nume de familie] „cei din neamul”... 2° M vb, Gh VII [pe lângă nume de rudenie] cu valoare de politețe: *Ăle mama, ăle tata* l-a văzut M vb. Audeam p-*âlde* mama, p-*âlde* frate-meu că nu plouă C VII. 3° C VII, L VII [Pe lângă nume de rudenie], cu val. de pl. ~ *fie-mea* L VII „fiicele mele”: Noi cu *ăle fie-mă* amândouă am fost prietene.

var. 1° **âlde** art. invar. Dr VIII, VII, ZI₂ VIII, VII, Ci VII, Va; **d-ále** art. invar. Db VIIIa, Va, Z VII, V; **ăde** art. invar. Dr VIII, ZI₁ VII.

ALÉGE vb. 1° ind. prez. 3 sg. Db VIIA „scoate, extrage”: Untu trebe să ai mașină de bătut laptele și aia *alége* untu. 2° *se* ~ refl. ind. prez. 3 sg. Gh VIII, VII „se separă, se diferențiază”: S-amestecară rumâni cu bulgarii, nu mai, vece *s-alége* și din rumâni, tinerii-țeștia mai că nu mai știe rumânește VII.

2° ind. impf. 3 sg. *se alegeă* Gh VIII.

ALÉRG, *să* ~ vb. conj. prez. 1 sg. ZI₂ VIII „să muncesc, să-mi câștig existența”: Când erea copiii la mine și eream tinără puteam *să alérg* și să le dau.

ALMÍNTERA adv. D vb „altminteri”: Pă **amínterea** cu ce să-ncălzască? SI VII.

var. **amínterea** adv. Db VIII, Dr VIII, M vb, Gh M VII, D vb, Sl VII; **amínteri** adv. Dr VIII; **amíntera** adv. Db VIIa, D va; **amíntrelea** adv. Zl₁ VII.

ALTALÁNTĂ pron. nehot. Gh VII „cealaltă”.

ALTCEVĂȘCA pron. nehot. M vb, G VII, Z VI, Gh VII „altceva”: Mă-ntrebați și *altcêvășca*: care din satu nostru să simte că-i rumân Z VI.

ÁLTU 1° pron. nehot. cu val. adv. Zl₂ VIII „altfel, în caz contrar”: Dipe ce l-a scos, l-a-nvîrțit și i-a scos apa din el și-a-nviat și-atuncica de-aea-l prinde [frate] că *áltu*, dacă nu-l scotea, el murea. 2° pron. nehot. f. **álda** Sl VII „altceva”: *Álda* ce va să mai întrebați? 3° adj. nehot. L VII, Zl₂ VIII „alt”: Nu să pune *áltu* măr Zl₂ VIII. Noi românii am făcut în *áltu* fel L VII.

ALUNIȚA s. f. art. Z VIIIa „pata de culoare albă din fruntea calului”: Să pune ștergare la... aicea împodobit *alunița* calului [pentru întrecere la Sântoader].

ÁLVA s. f. Dr VII „halva”.

AM vb. 1° *mă* ~ refl. ind. prez. 1 sg. în expr. ~ ~ *cu* Gh VII „sunt prieten(ă)”: Cu drugariu meu, cu el *m-am avút*, nu m-am certat, nu m-am bătut, *cu* el *mă am*, el o să-mi fie frate de mână Gh VII. Fetele care *s-avăi* mireasa *cu ele*, dc era aproape de ea, ele-l făcea bradu Db VIIa. 2° refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a avút* în expr. ~ ~ *cu* DV VIII „s-a înțeles, a colaborat cu”: Turcu ăla a fost mult om bun, *s-a avút cu* oamenii p-aici. 3° refl. conj. prez. 3 pl. *să se áibă* Db VIII [referitor la soți] „să se iubească”: Din cocociu-ăsta mănâncă mireasa cu ginerele ca să se lipească, *să se áibă*, să trăiască bine cu el. 4° ind. prez. 3 pl. *áre* Db VIIa, Dr VII, S VIII, Mva, D VIIIa, impf. 3 pl. *aveú*

Dr VIII, pf. c. 3 sg. *a avút* Dr VIII. „sunt, existau; a fost, a existat”: La Balcani *áre* capre sălbatică..., *áre* și eleni [...] Pă vale *avăi* zece mori la apă [...] Acolo *áre* ormane d-astea Dr VIII. [Pentru colivă] bischivide de-alea de se vinde le pisezi așa, nali *áre* din ele de să fărîmă așa și nucele și amesteci în ele Db VIIa. Și-acuma în Nicopol *áre* turci S VIII. *Ș-a avút unu* aicea grec, și-a avut dughean Dr VIII. 5° ind. prez. 2 sg. *ai. ce n~ de gând* v. **gând** 2°.

ÁMA conj. 1° Db VIIa, b, VI, Dr VIII, VII, C VII, S VIII, VII, DV VIII, VI, M va, Ș v, L VII, G VII, v, Z VIII, D va, Gh VII, Gh M VIII, VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, va, Sl VII „dar”: Am surori multe, *áma* fiecare la casa ei Ci VII. 2° Db VIII „totuși”: Când ne aude pă noi rumânește „ao! voi sânteti” cică „d-ai noștri” și țigani *ámă*.

var. 1° **ma** conj. Db VIIa, C VII, DV VIII, VII, M va, L VII, Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII; **amí** conj. Db VIII, C VI; 2° **ámă** conj. Db VIII.

ÁMÀ v. **áma** 2°.

AMBÁR s. n. Gh M VII, pl. *ambáre* Dr VII „hambar” cf. p á t ú l, p o r u m b á r.

AMÂNÁT¹ adv. Ci VII „tîrziu”: Da care-i mai [de departe rudă], *amínát* vine, pi la douăsprece, că vece s-o... pornească [decedata], vin mai *amínát*; cf. p ó s l e.

AMÂNÁT² v. **mână** 3°.

AMÍ v. **áma**.

AMÍNTERA v. **almíntera**.

AMÍNTEREA v. **almíntera**.

AMÍNTERI v. **almíntera**.

AMÍNTRELEA v. **almíntera**.

AMÚ adv. Sl VII „acum”: *Amú* e bine cu sănătatea; cf. a c ú ș a , a c ú ș c a , a c u ș i 1°.

AMURIRĂ vb. ind. pf. s. 3 pl. Sl VII „muriră”; cf. d ú s e l^o. f â r-
ș e s c 2° p e t r e c ú, p l e á c á 4°.

AN 1° adv. L VII, Zl₂ VIII, VIIIa
„acum un an, anul trecut”: Anu dă
iestim să zicem, or *an* L VII. 2° art. *la*
~ *ul* loc. adv. Zl₂ VIII, Ci VII, vb „la un
an; anul următor”: Li dă... *la ánu*,
care când îi dă mâna l. VII. Dipe ce
faci podmetcă, de *la ánu* l-ari adânc
[locul] Zl₂ VIII. La anu face capu de
tărănă Ci vb. Fodată n-a fost bine să
puie pân *la ánu* [p i a t r â]...cică l-e
zor să nu moară și altu din casă, da...
acușa și-nainte *la ánu* Ci VII.

var. 2° **ánuli**, *la* ~ loc. adv.
L VII.

ÁNULI v. **an** 2°.

ÁPĂ s. f. Zl₁ VII, 1° pl. *ápe* Ci
VII, Va, b; ~ *măre* Ci VII, Va, b; ~ *mică* Ci
vb „cantitate de apă, variabilă, cărată,
ritual, la casa cuiva, timp de șase
săptămâni, după înmormântare, de
cătore o fată nemăritată”: *Ápă măre*...
patruzășipatru de cobliță trebe să duci,
da *ápa mică* e douăzășidouă Ci vb. 2°
sloboade ~ v. *slóbod* 4°. 3° *coláci de*
~ v. **colac** 2°. 4° *vărsám* ~ v. **vărsám**
1°, 2°.

APRINDEÁ v. **prinzi** 6°.

APRINDÉM vb. 1° ind. prez. l
pl. L VIII „apindem”: Care cum vine
prinde lumină, îl tãmuie și-i pune
lumină [mortului] 2° pf. c. l sg. *am*
*apri*ns în expr. ~ ~ *mașina* C VII „am
făcut foc”.

var. **prinde** vb. ind. prez. 3 sg.
Sl VII, ind. impf. 3 sg. *prindeá* D Va.

APROÁPE adv. cu val. adj.
Zl₂ VIIa, Ci VII [despre rude, cunoștințe]
„apropiate”. A venit rudeni, rude care
sânt mai *apróape* Zl₂ VIIa. La ailalți
care sânt mai *apróape* de el, le pune
snopi mai mici Ci VII; cf. b l i s c h i t e.

APTÉCĂ s. f. M Va „farmacie”.

APUCÁTUL s. n. art. Zl₁ VII
„tetanosul”: Știi cum e *apucátu*?
Tetanos, aha!

APÚCĂ vb. 1° refl. ind. prez. 3
pl. *se* ~ Zl₂ VIII „se prind”: Pune
iorgane, pune căpătãie, pune astea și
două neveste sus. fete, *să*... *apúcă* de
mâini și țin țoalele și vin cu ele [de la
mireasă]; cf. p r i n z i 6°. 2° ind. pf. s.
3 pl. *apucără* Gh M VII „deprinseră”:
Neam nu vor să vorbească
[românește], dacă *apucără* așa la
scoală [bulgărește]. 3° refl. ind. pf. s.
l sg. *mă apucái* în expr. ~ ~ *să*
vorbesc „începui să vorbesc”: *Mă*
apucáj să vorbesc... că ei români
[erau]. 4° ind. pf. c. 3 sg. *a apucát* Gh
VII „a îmbolnăvit prin deochi”: A
trecut ceva păstă el, l-*a apucát*, dacă-l
deoache ceva copilu Gh VII. Mătura o
pune lângă copil, ca *să* nu *s-apúce*
copilu, *să* nu se-imbolnăvească Zl₂ VII.
5° ind. pf. c. 3 sg. *a apucát*, ~ ~ *țãță* C
VII [referitor la strigoi] „a supt după ce
a fost întărcat”.

4° refl. conj. prez. 3 sg. *să nu se*
apúce Zl₂ VII.

APÚSE adj. f. pl. Sl VII „puse,
așezate”: Ama pe ea [pe pită] *apúsă* și
dar.

ARÁNGHELUL s. m. art. 1°
Dr VIII, VII, Zl₂ VII „Sfinții Arhangheli”.
2° Zl₂ VII, Ci Va „numele unuia dintre
colacii care formează c a p 3°”.

ARĂIT v. **arânești** 1°.

ARĂMÁN v. **rămune** 1°.

ARĂNEȘTI vb. tranz. 1° ind.
prez. 2 sg. Zl₂ VIII „hrânești”: Dip ce
creaște mare, vece începe să-i dãm
mai puțin... mai puțin mănâncă, că
vece l-*am arănit* Ci VII. 2° ind. pf. c. 3
sg. DV VIII „a întreținut, a crescut”:
Lua peștele. venea, să ducea, îl

vindea, lua fun ban. Venea colea-n maidan și zbiera „pește pă mălai, pește pă făină!” Să ducea nevestele cu găvanele cu făină și umplea sacu cu făină și *ne-a arănit* și pă noi din asta DV VIII. Umplusem tăvanu cu făsu, nu e, niminea nu-l cumpără. L-am măcinat și cu porumb și cu grâu... *am arăit* doisprece porci Zl₂ VIII. 3° refl. conj. prez. 2 sg. *să te* ~ Zl₂ VIII „să te descurci, să trăiești”: Toată producția scumpă și nu poți *să te arănești*.

1° ind. prez. 3 sg. *arănește* Ci va, pf. c. 1 sg. *am arănit* Zl₂ VIII, Ci VII; refl. ind. prez. 3 sg. *se arănește* Zl₂ VIII, Ci VII; conj. prez. 2 sg. *să te arăniști*, 3 sg. *să se arănească* Zl₂ VIII. 2° 3 sg. *a arănit* DV VIII, Ci va; conj. prez. 3 sg. *să arănească* Zl₂ VIII;

var. 1° *arnești*, vb. ind. prez. 2 sg. Zl₂ VIII; conj. prez. 2 sg. *să* ~ Ci va; part. m. pl *arniți* Gh VIII; *arăit*, *am* ~ vb. ind. pf. c. 1 sg. Zl₂ VIII; *arănești* vb. ind. prez. 2 sg. Zl₂ VII; conj. prez. 2 sg. *să arănești* Ș v.

ARĂNEȘTI v. *arănești* 1°.

ARCÁT v. *arunci* 2°.

ARDICĂ vb. ind. prez. 3 sg. DV VII „fac curățenie, deretică”: Dimineață, știi femeia ce face, mătură, *ardică*; cf. d e s t u p á m .

ARDICI vb. ind. 1° prez. 2 sg. Db VIIa, Z VIIIa, D va, Zl₁ VII, Zl₂ VIIa, Ci vb „ridici”: Moașa ne lua pe noi copiii uite-așa de subțioară și ne *ardică* Sl VII. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se ardică* Dr VIII, Gh VII „se înalță, se ridică”: Până une *s-ardică* dealurile pă vale, avea zece mori Dr VIII Când cați așa dă *rădică*!... să cunoaște că firu nu este aici Gh VII; ~ ~ *mâna* Z VIIIa „se face semn, se dă semnal”: La capu... kilometăr *s-ardică mâna* și pleacă de acolo șapte, opt cai. 3° refl. ind. prez.

3 sg. *se ardică* Db VIIa, Gh VII „crește aluatul”: *S-ardică* maiaua Db VIIa; cf. s á r e . 4° refl. pf. c. 3 sg. *s-a ardicat* Zl₂ VIII [fig., referitor la plante] „a crescut, s-a dezvoltat”; cf. p l e á c á 3°. 5° pf. c. 1 sg. *am ardicat* în expr. ~ ~ *mâinile de* C VII „am renunțat”: Am găsit-o roasă [ipingeaua] și dac-a ros-o [gherla-nii], *am ardicat mâinile dă ea*. 6° refl. pf. c. 3 sg. în ~ ~ *Sântoăderul* C VII „s-a terminat sârbătoarea de Sântoader”: După ce se-ncură caii, *s-a ardicat Sântoăderu*; cf. i á s á 3°. 7° prez. 3 sg. *ardică* în ~ *mireása* L VII; ~ *nunta* Sl VII „iau mireasa de la casa părintească și-o duc la mire”: O *ardică mireása* cu valu pus... și să duc la satu de une este ginerle L VII. Rudele lui s-adună toate la băiat, în casă la băiat și *s-ardică nunta* de colea cu toboșeri cu toți să duc în casă la fâmcie; cf. s c o á l á 1°.

1° ind. prez. 3 sg., pl. *ardică* S VIII, DV VIII, VII, L VII, G v, Z VIIIa, impf. 3 sg. *ardică* G VII, Sl VII, pf. s. 3 sg. *ardică* DV VIII; conj. prez. 3 sg. *să ardice* Zl₁ VII; part. f. *ardicată* DV VI; refl. ind. prez. 3 sg. *se ardică* Db VIIa, pf. c. 3 sg. *s-a ardicat* 1° C VII, 3° Db VIIa, 4° Zl₂ VIIa, 6° C VII; conj. prez. 3 sg. *să se ardice* 1° Db VIIa.

var. 1° *rădici* vb. ind. prez. 2 sg. Gh VII.

ÁRE¹ v. *arie*.

ÁRE² s. n. pl. Dr VIII „ari”: Ne da câte două *äre* dă ne puneam acolo dă mâncare.

ARÉȚI s. m. pl. Zl₂ VIII „ereți”; cf. ș o v ó i .

ARGEÁ s. f. 1° Db VIIb, S VII, pl. *argéle* C VII, VI „război de țesut”: Pă Sân Toaderu nu să țese, nu să bagă *argéle* Db VIIb. 2° Dr VII, S VII, art. *argeáua* S VII „pânză aflată în război”:

Pânză, care merge așa firele, asta e *argăi* DV VII. O urzeai și-o-nvăleai pă sul și așezai *argăiua*, o puneai în duzen acolo C VII. Lumeri acolo dă cât vrei să pui *argăiua* dă lată S VII. 3° *se băgă* ~ v. **bag** 3°.

ARHÁN v. **armán** 1°.

ARIE s. f. Ci VII, va, b „curte”: [La Șfinți] mături *ariex* și strîngi și faci [fum] și sai piste foc și pe urmă iai părțale-așa și ocolești pe lângă *are* de șerpi vb; cf. o b ó r 1°, o c ó l 2°.

var. **áre** s. f. Ci vb.

ARÍPELE s. f. pl. art. M va „aripile”.

ARMÁN s. n. 1° Gh VIII, Gh M VIII [la treieriș] „arie”: Dejos are *arhán*, dedejos săpat, ori că pune pe pământ snopi și par în mijloc și leagă calu și treieră la *arhán*, *arhanu* asta care pune snopii de-i calcă de-i fărîmă spicele ZI₂VIII. 2° Gh M VIII „serie de snopi pentru treierat o singură dată cu animalele”: Îl strîngeam alături [grâu], mai puneam și altu *armán* ș-așa ne căzneau [la treieratul cu animalele].

var. 1° **arhán** ZI₂ VIII.

ARNÉȘTI v. **arânéști** 1°.

ARÚCI v. **arúnci** 3°-9°.

ARÚGA v. **rog**.

ARÚNCI vb. 1° ind. prez. 2 sg. Ci VII „pui, așezi (un dar)”: Am dus la o femeie și găină și *arúnc* acolo la vatră, *arúnc* bani la vatră. 2° conj. prez. 3 sg. *să arúnce* Ci VII „să elimine”: Dăm buruiiană să crească, *s-arúnce* limbrici. 3° var. ind. prez. 2 sg. **arúci** C VII, Gh M VII „aruncii”. 4° var. ind. impf. 2 sg. *arucái* C VII „puneai, adăugai într-un preparat culinar”: *Arucái* maia și făceai brânză. 5° var. ind. impf. 3 sg. *arucá*, ~ *cămáși* M va [despre săpun, la preparare] „forma o

peliculă, bășici, la suprafață”: Când începe dă fierbe, începe *d-arúc* – așa niște. ca când e *cămáși*, ca când se dezbracă. 6° var. ind. prez. 2 sg. *arúci* ZI₁ VII „bagi pâinea în cuptor, pui pâinea la copt”: Pâinea... avem și vatră de tuglă, măturăm bine vatra și o *arucám* pă cărpători așa, pe blană, napravo pe vatră, aia încă mai dulce... o *arúc* și să coace. 7° var. conj. prez. 3 sg. *să arúc* M va „să agăț, să pun rufele la uscat”: Baia e plină de spălături *să le arúc* pe sârmă. 8° var. ind. impf. 3 sg. Z VII „lăsa încălțăminte din picioare, se descălța”: [Mama] să-ncălța-n opinci și nu le da jos, nu le *arucá* [atunci când intra în casă]. 9° var. ind. prez. 3 sg. *arucá*, ~ *copii* C VI „dă lăstari, înfrățește”.

ind. prez. 3 sg. *arucá* 3° M va, b, G VII, Gh VII, Gh M VII, ZI₂ VII, Ci VII, 1 pl. *arucám* 3° Db VIII, ZI₂ VII, 6° ZI₁ VII, impf. 3 sg. *arucá* 3° Gh M VIII, VII, Z VII, pf. c. 3 sg *a arucát* Db VIII, ZI₁ VII; refl. ind. prez. 3 sg. *se arucá* Gh M VIII, ZI₁ VII, pf. c. 3 sg. *s-a arucát* Db VIII.

ARZ vb. ind. prez. 1 sg. în ~ c i r é b n e a, c o p t o r u l, ț e ș t u l ZI₁ VII „pregătesc pentru copt, încing țestul”: Atuncea țestu-l *árdem*, să-ncinge. Cirebnea o pui pă pirostriei și o *arz* de să-ncinge bine ZI₁ VII. *Arz* coptoru ș-o coci acolo [pita] Db VIIa. 2° conj. prez. 3 sg. *să se arză* M VI [despre prăștină, fig.] „să se deshidrateze”: Să fie înghesuită, să nu șază *să se arză*, să rămuie uscat.

1° ind. prez. 2 sg. *arzi*, 1 pl. *árdem*; part. f. *ársă* ZI₁ VII; *cenúșe* ~ v. **cenúșe**.

ASÁNT v. **sântém** 1°.

ASCOÁTE v. **scoáse** 3°.

ASCULTĂ vb. 1° imperat. 2 sg. Dr VIII, Gh M VII „fii atent(ă), ia aminte”: *Ascultă*, acuma noi umbliam aicea la vânat Dr VIII. *Ascultă* să-ți spui! Gh M VII; cf. s t ă i! 2° refl. ind. pf. c. 1 pl. *ne-am ascultat* DV VII „ne-am înțeles (în familie), am ținut cont unii de alții în problemele comune, ne-am respectat”: *Ne-am ascultat* mult și cu moșii.

ASCULTĂTURĂ s. f. DV VIII, VI, Gh VII „înțelegere, respect”: Așa a fost atunci. Ș-a fost *ascultătură* ș-a fost ovăjenie dă s-a cătat unu pă altu și s-a ajutat Gh VII.

ASPĂLĂ vb. ind. prez. 3 sg. C VII „spală”: Lâna o opărește, o *aspălă*.

ASPĂLNO s. Sl VII „cameră de dormit, dormitor”.

ASPUSĂI v. **spúne 4°**.

ASTRĂNGE vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII „strânge”: *Astrânge* din trei patru recolte face un snop Ci VII.

ind. impf. 1 sg. *astrîngeam* Dr VIII; refl. ind. prez. 3 sg. *se astrînge* Db VIII.

ĂSTRIA s. (3 sil.) Gh VIII „Austria”.

AȘEZÚUA v. **așteziua**.

AȘTĂLĂ s. f. Sl VII „masă”: Trec și rudenii la băiat... la *aștălă* să mănince.

AȘTEA adj. dem. f. pl. Ci vb „astea”: Em umbli... em vorbești vorbele *ășta*.

AȘTERNUTE s. n. pl. M vb „așternuturi”; cf. c e a r c e á f.

AȘTEZĂU s. Zl₂ VII „formulă de salut adresată unei femei care țese la război”: Nu mi-aduc aminte da știu că ziceam și noi, am zis verb-asta, *aștezău*; cf. a ș t e z i u a.

AȘTEZIUA s. f. Gh VII, Ci VII „formulă de salut către o femeie care țese”: *Așteziua*, da, să meargă lucru, că

zice *așteziua*, osobeno când năvădește, când urzește... „*așteziua*”... ziua asta să ajute Gh VIII; cf. a ș t e z ă u.

var. **așteziua** s. f. Gh VII, Ci va; **așezúua** s. f. Ci VII.

AȘTEZÚUA v. **așteziua**.

ATĂRNĂT v. **atrán 2°**.

ATRĂN 1° vb. ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIII „atrân”: Când pun pocriu sus *s-atrână* cămăși, peșchire. 2° var. **atránat**, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 pl. Zl₂ VIIA [fig.] „au cerut, au insistat”: *S-a atránat* toți [nuntașii] și toți să strângea peste ea ca să-i întoarcă că ea [soacra] a făcut la alții mult și d-asta a scos-o și pă coș și a mânat-o să... asta ca să poată să se aprindă.

ind. prez. 2 sg. *atráni* Ci vb, 3 sg. *atrână* Zl₂ VIII.

ATUNCICA adv. Zl₂ VIII, Ci VII. va dim. de la *atunci*: Ș-*atuncica* d-aea-l prinde [de frate], că altu, dacă nu-l scotea, el murea Zl₂ VIII.

ATUTICA adv. Zl₂ VIII „atătica”.

AUDEÁ, *se* ~ vb. refl. ind. impf. 3 pl. Gh VII „se auzeau”: Nu *s-audeá* vorbe Gh VII.

AUDÍȚI *să* ~ vb. conj. prez 2 pl., cu val. de imperat. Sl VII [în urări] „să albiți”: Ne duceam la moașa. ne-ntâlnește și ne lua pe noi copiii...și ne-ardica „să trăiți, să creșteți, să trăiți. *să audîț* ca munții de zăpadă”.

AURE s. n. Ci VII „aur”: Rochea să fie de *áure*, nimic nu mai ajută [dacă ești bătrân].

AVÁRE s. f. Gh M VIII „accident”: Fânul [cosit], îl călcam, îl puneam [în căruță] și-n urmă-l legam cu funiile nu mult, ca să-ți faci belea pă drum, să faci *aváre*; cf. c a t a s t r ó f á.

AVĂRSÁT, *a* ~ v. **vărsám 2°**.

AVĂZÚI vb. ind. pf. s. I sg. Ci vb „văzui”: Eu *avăzui* vece că nu mai poate.

AVIĂTOR s. m. DV VIII „aviator”; cf. l e t é t.

AVIĂTE s. f. DV VII „aviație”.

AZĂVĂDĂ s. f. C VI, Ci VII „adăpost, loc ferit”: Undeva așa la zăvadă unde punem porumbu, în pătul, la *azăvadă* să nu le plouă, *azăvadă* să nu le... *azăvadă* Ci VII.

var. *zăvadă* s. f. ZI₂ VIII, Ci VII.

AZBÚCA s. f. art. ZI₁ VII „alfabetul”.

ĂZMĂ s. f. S VII, ZI₁ VII; *pâine* ~ S VII „azimă”: Dacă faci fără drojdie, zițe *ăzmă*, *pîine ăzmă* S VII.

ĂL art. dem. Ci VII, Gh M VII, ZI₂ VIIa, f. a L VII „cel”: Dona a învățat cu *a* marea Gh M VII. Îi făcem mâncare mai bună [porcului], să-nceapă să crească, ca copilul *ăl* mic Ci VII. Să întoarse înspre mine *a* nevastă, femeia cum îi ziceți voi L VII. *Ăl* mai mare e burtican, da *ăl*, *al* mare e burta (idem); ~ *puțin* loc. adv. M va „cel puțin”: Făcem *ăl puțin* dă trei ori... tăiem [porc] M va. ~ *mai rău* Ci va „cel mai rău”: Doctorii spuseră că n-o să-i treacă și să ne dregem de *ăl mai rău*.

var. *al* art. dem. Ci VII

ĂREĂM v. *sântém* 1°.

B

BA adv. de neg. Z VII „nu”: [Acuma nu mai pune lumea cânepă?]
Ba! Nu mai pune lumea cânep-acuma; cf. n e.

BĂBĂ s. f. pl. *bábe* 1° D v, Gh VIII, Gh M VIII, VII, ZI₂ VIII, VIIa, Ci VII, va, b, SI VII, pl. DV VI „bunică”: *Bábele*

noastre și *bábele lor* îți vorbește românește DV VI. *Bába* noastră a avut bordenie, nu căși Gh VIII; cf. b á t á, m á i c á, m ú i c á 2°, m ú m a 2°. 2° M va, G v, D vb [la porc] „stomac”: *Bába* să umple cu căpătână, să fierbe căpătâna și să cistește dup-aea și... o cărpești după ce o umpli M va. 3° G VII, v „mezel, tobă preparată în stomacul porcului”: Avem burfanu [...] și umpli ala, noi zicem *bábă* pă bulgărește v. 4° Gh M VII, ZI₁ VII „moașă”: *Bába* care m-a moșit ZI₁ VII; cf. a c u ș é r c á. 5° a *dóilea* ~ S VII „bunică vitregă”: Bunică-său s-a însurat a doilea, ea a fost tânără mult, a *dóilea bábă*. 6° pl. Gh M VII „vrăjitoare”: Pe la *bábe* te duceai, la fermecătoare, era vrăjitoare și îți descânta; cf. f e r m e c á t o á r e, s t r i g o á i c á. 7° ZI₂ VIII „soție (în corelație cu moș)”: Moșu meu, moș Stan Mășu a avut *bábă*: Stanca. 8° voc. *hábo!* „termen de adresare pentru femei, indiferent de vârstă”: Țeseam din ea [cânepă], ce nu, iacă, ședea ș-așa și iac-așa e, *bábo!* Z VII.

BÁBENI adj. în ~ *den* ZI₁ VII „ziua moașei”: Faci colac mare... la *bábiní dení* la moașă și când duci la babă ,baba care-a moșit copilu, pune colacu pe cap și două dungi legate ș-atâmate la gât la copil și-i pui desupra bani, i pui zar și moașa-l ridică sus de trei ori.

BACĂR s. Gh VIII „căldare de aramă”; cf. c á l d á r e a, c á z á n 2°.

BACI s. m. L VII „termen de adresare, de respect, pentru fratele mai în vârstă”; cf. b á t i u, f r á t e 4°, n i n á.

BAG vb. 1° refl. conj. prez I sg. *să mă* ~ *în căsă* M vb „să rămân cu părinții, după căsătorie”: Ei sânt doi băieți, noi două fete, am și soră, și

ziseră că eu să mă bag în casă. Eu sânt *băgătă-n casă*. 2° ind. prez. 3 sg. *băgă*, ~ *de vină* Sl VII „reproșează, acuză”: Acușa fetele *băgă de vină* de ce n-a lăsată mama să ne-vețe românește. 3° refl. ind. impf. 3 sg. *se băgă* în expr. ~ ~ *argeă* Db VIII „se instala războiul de țesut”: O, pă Sântoaderu, vopște, nu să țese, nu să *băgă argeă*. 4° ind. prez. 3 sg. în expr. ~ *săma* Gh M VIII „cred, constat”: Ama *bag săma* o dată între un an [e Ajunul Crăciunului]. 5° conj. prez. 3 sg. *să băge* în expr. ~ ~ *seăma cuivă* L VII „să țină sub observație, să observe”: Dacă moare așa, fără să-i *băge șama*, nu-i aprinde lumânarea.

1° part. f. *băgătă* M Vb

BAGABÓNZI s. m. pl. M Va „vagabonzi”: A ieșit *bagabónzi* d-ăștia [comercianți particulari improvizați], aia, soda aia [pentru săpun], nu e bună.

BAGÁJUL s. n. art. Gh VII „zestrea miresei”: Eu ca cum fată îmi cat *bagáju*, primeana să mi-o priberesc, țoale; cf. ț o l 3°

BÁHNO adv. Zl₁ VII „lent, domol”: [Pâinea] de cumpărat se face tare, tare, da aia [de casă] să face [tare] mai *báhno*.

BAIARÁCUL s. n. art. Db VIII „stea-gul”: Brezăi cu masche, în tot felu mergea cu *baiarácu* pîn sat ca țiganii; cf. z n á m e a.

BAÍRE s. n. pl. Dr VIII „dealuri”: *Baire*, da, pă rumânește deal; cf. m o g h í l, v i s o c i n á.

BALCÁN s. m. Db VII „munte”: S-a aruncat dintr-un *balcán*, că turcu i-a zis.

BALCANGIOAICĂ s. f. Ș v „persoană originară din satele situate în Balcani, stabilită, ulterior, în

localitățile cu populație românească din dreapta Dunării”: Mă-sa omului meu este *balcangioaică* dă la Balcani.

BALCÓN s. n. Ci VII „cerdac”: Când mă dusăi acolo, da ei șed în *balcón* și mănâncă.

BÁLE s. pl. Zl₂ VIII „baloturi de paie”.

BAMBÁLĂ s. f. pl. *bambále* Zl₂ VIII 1° „soi de pruni”: Aveam zece pruni *bambále*. 2° „soi de prune”: [Pomul] face *bambále* 3° „rachiul din b a m b a l e”: Să nu zici că e *bambălă* de prune, să zici că vin distilat. Nu mai poți să te deștepti din *bambále*.

BANCHÊT s. n. DV VIII „petrecre”.

BAN s. m., pl. *bani* 1° Ci Vb, Sl VII „unitate, monedă subdivizionară (a sută parte) a f r a n c u l u i”: Ne blagoslovea moașa și ne da câte-un franc, c-atuncea nu a fost și *baní*, câte-un franc ne-a dat; cf. s t o t í n c á 2° pl. M Vb, Sl VII „fond (financiar) în numerar; parale”: M-am dus la Pleven să cat fun franc s-ajut la sat și m-e drag c-am găsit... ete documentele colo, să le dau și să-mi trimeată *baní* Ș v. A pus *baní* acolo [pe cămașa miresei] de drag că mireasa e bună.

BĂNIȚĂ s. f. Zl₁ VII „plăcintă”.

BĂNȚĂ s. f. Db VIII „baniță”: Bătea-n *bănță* cu porumbi, ca să scoată casa pui mulți”.

BARABÁR prep. Ci Va „împreună”: La mireasă să dă găină și cu găină *barabár* o drugă de porumb.

var. **barbár** prep. Ci Vb.

BARBÁR v. **barabár**.

BASMÁ s. f. C VII „pânză pentru strecurat laptele”: Așa iote îl vîi și-l sticori pîn *basmá*.

BAȘ adv. Db VI, Dr VIII, S VIII, M VI, Ș VI, L VII, Z VIIIa, Zl₁ VII, Zl₂ VIII,

Ci VII, Sl VII „chiar, într-adevăr, întocmai”: Nu țin minte *baș* cum a fost L VII. Veni el, *baș* în sezon Zl₂ VII. [Fiica] înțelege, ama nu poate *baș* să vorbească [românește] Sl VII. Ale Căinaru, ale Smochină, ale Zbhanghia, asta toți sînt *baș* familii românești S VIII; cf. d r e p t 1°, și i 3°.

BĂȘCA, 1° *pe* ~ loc. adv. Db VIIb „separat”: Făcea *pă bășca* mireasa, făcea acasă, și băiatul își făcea nunta Db VIIb. 2° var. **bășca** în expr. *s-a dat* ~ Sl VII „s-au separat”: Când a venit cu cinci, șase copii, ei *s-a dat bășca*, tot natu nost s-a făcut mahala mare; cf. d e s p ă r ț e ș t e 3°.

BAȘTĂ s. m. Zl₂ VIII „tată”; *ftórii* ~ v. *ftórii*.

BAT vb. 1° ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIII „desprind, scot, curăț boabele de porumb de pe știulete”: Primăvara eu *nu-l bat* cu mîna [porumbul], aduc mășina la motoru, *báte* și-l duc la oraș, la târgove; cf. b ă t ă l i s e 2° ind. prez. 3 sg. în expr. *mi se* ~ în *gând* Sl VII [în legătură cu un cuvânt] „îl am în minte, dar nu îl pot rosti; îmi stă pe limbă”. 3° ind. impf. 1 pl. *bâteam* în expr. ~ *popiciul* Zl₂ VIII „ne jucam d e - a p o p i c i u l”. 4° var. **bătém** vb. ind. prez. 1 pl. L VII „batem, prindem în cuic”: Noi zicem veneț, pe bulgărește, și-l *bătém* în vranță. 5° var. conj. prez. 1 pl. *să bătém* Dr VIII „să vînam”: Iepuri nu ne mai dă *să bătém*, c-a pierit iepurii.

ind. prez. 3 sg. *báte* 1° Zl₂ VIII. 2° Sl VII.

BĂTIU s. m. S VII „termen de adresare pentru fratele mai mare”: Bietul *bătju*, săracul, când venea aicea, tot așa pâine cerea să-i fac: în țest; cf. b a c i, f r á t e 4°, n i n ă .

BĂ! interj. C VI, Gh VII „mă!”: Cum erea, *bă?*; cf. m ă .

BĂCĂNITĂ adj. f. C VII „roșie”: Când făceau fanele, ilece, o boiam [lâna], care *băcănită*, care neagră, care-albastră; cf. r ó ș ă .

BĂCĂR s. n. Gh VIII „căldare, cazan de aramă”; cf. c ă l d ă r e a, c ă z ă n 2°.

BĂGENÁC s. m. pl. *băgenáci* Zl₂ VIII „cumnat: bărbat căsătorit cu sora soției”: Poa[te] să am *băgenáce* ai mei, însurați de surorile ei, vin toți [la nuntă].

var. **băgenát** s. m. pl. *băgenáti* Zl₂ VIII.

BĂGENÁT v. **băgenác**.

BĂIÁȚI s. m. pl. Ci VII, vb „băieți”; cf. c o p í l 1°.

var. **băiét** s. m. Zl₂ VIIa.

BĂIÉT v. **băiáti**.

***BĂLĂREȘTE** vb. tranz. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „face b a l e”: Mașină de *bălărește*.

BĂLBĂTÁIE v. **bâlbătăie**.

BĂLIGÁRI s. n. Zl₂ VIII „băligar”: Pe, *băligárju* ăla făcea toc de părțele.

BĂLÚRĂ s. f. sg. tant. Zl₂ VIII „buruiene”: *Bălúrá* cât casa mea de mare, nu e lucrat [ogorul], tot câmpu e plin cu *bălúrá*.

var. **bălúrul** s. m. sg. tant. art. Zl₂ VIII.

BĂLÚRUL v. **bălúrá**.

BĂRĂTEÁZĂ vb. ind. prez. 3 pl. G VII, Gh. M VII „ursesc”: Vine și te *bărătăză* [ursitoarele] Gh M VII; cf. ú r s e á z ă 1°.

BĂRDÓȘI s. m. pl. Sl VII „colaci în formă de păpușă, făcuți pentru ziua de S i m ț i”: Păpuși să făcea și trei țevi le lega muma cu asta, na, ață și o luam și ete-așa le-

ncruceam pe esta, na, și pe-ormă-l lua și le cocea și punea o țără zar în apă și-l ungea desupra cu ap-aiia să fie dulci: *bărdôși, bîrdôși* și să-mpărtește *bărdôși*/cf. p ă p ú ș i .

var. **bărdôși** s. m. pl. Sl VII.

BĂRIÉRA s. f. art. G v „bariera”: P-ormă m-am dus la ceferist, colea [am lucrat] unde ardică alea *băriéra*.

BĂRZENĂ, *la* ~ loc. adv. Zl₂ VIII „repede, în fugă, în galop”: Tu îi dai drumu [calului] *la bărzenă*, nu-i da drumu să meargă încet.

BĂȘCA v. **bășca** 2°.

BĂȘCUI, *să mă* ~ vb. refl. conj. prez. 2 sg. L VII „să mă dezic, să mă las, să mă despart”: *Să mă bășcui* eu [...] dă limba mea, dă ce să-mi fie rușine?: cf. m ă n ă 9°.

BĂTĂIE s. f. L VII „bătălie, război”: Tata meu a rămas sărac dîm *bătăie*, l-a omorît pă ta-su-n *bătăie*.

BĂTĂLIȘE vb. ind. m. m. c. pf. 3 pl. Z v „bătuse”: *Bătălișe* floarea după soare; cf. b a t 1°.

BĂTĂRN s. m. f., adj. 1° Db VIIb C VII, Gh M VIII, VII, Zl₂ VIII, Ci vb, pl. *bătărni* Db VIIb, C VI, S VIII, VII, DV VIII, VII, M VI, Gh VII, Gh M VIII, Z VIIIa, VI, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, va, f. *bătărănă* M va, G v, pl. *bătărne*, S VIII, L VII, Z VIIIa, VI, Zl₁ VII, Ci va „bătrân” 2° adj. f. Ci VII, Zl₂ VIII „veche, învechită”: Biserică *bătărănă* Zl₂ VIII. 3° *ăl* ~ Zl₂ VIII „tatăl, în raport cu fiul”: *Ăl bătărîn*... tatu-meu zice că „băiete, săntoarcem!” [cultura de grâu compromisă] 4° Ci VII, va „vârstnic, adult în raport cu copiii”: La ăilalți care sânt mai *bătărînî*, fînc-a fost mai *bătărînî* ș-a-nțeles de zemedelie le [pune] câte o țără [grâu pentru snop].

BĂTĂRNÉȘTE adv. Db VIIa „ca pe timpul bătrănilor, în felul, după tipicul bătrănilor”: Oamenii când a fost pă la seceră, pă la asta, *bătărnește*... cu putineiele cu lapte, a băt lapte d-ăla rece; cf. b ă t ă r n é ț e 2°.

BĂTĂRNÉȘTI adj. f. pl. Db VIIb, Z VIIIb, VI „bătrânești”; *țoale* ~ v. țol 4°.

BĂTĂRNÉȚE s.f. 1° Gh M VIII, Ci VII, „bătrânețe” 2° *pe* ~ loc. adv. Db VIIa „bătrânește, ca pe timpul bătrănilor”: Să-mbrăca cu nosia noastră românească, *pă bătărnețe*; cf. b ă t ă r n é ț e.

BĂTÉM v. **báte** 3°-4°.

BĂTU *se* ~ vb. refl. pf. s. 3 sg. DV VIII „se zbătu”: [Somnul] *să bătú* el, *să bătú*, îl păzi până mai se potoli puțin și cu toporișca tu! pă cap.

BĂȚ s. n. Ci vb 1° „creangă cu ofrande la înmormântare”: Este și *băț* c-o creacă-n sus și o cârpă legată și măr desupra și-o cârpă dejos, un ban ceva, stotincă, legat la cârpă și-o străchioară și-un păruț de apă de împarte de la *băț*; cf. b ă t e. 2° „turtă împărțită, împreună cu vasul și alte produse de la b ă ț”: Este bliudo asta unde spui, turt-asta... să spune *băț*.

BĂȚIL s. m. Ci VII „bacil, virus”: Ști ce-i asta limbrici? Are *bățil* înăuntru, are *bățil*.

BĂZINÉȚI v. *bejeneți*.

BĂCĂTŪRĂ s. f. 1° pl. *băcături* Ci va, „bucată mică, îmbucătură”: [Soacra] cu turtă m-a-nțlănit, cu bani pe turtă... și-ți dă o *băcătură*...din pâine [...] [Preotul] taie din pâine, ia de el, și-ntr-o strachină pune *băcături* și grâu, popa ia întâi el cu lingurița, ia o lingură și dă la... fiecare pe lingă masă care s-a

rânduit. 2° L VII „felie, bucată de pâine”: la câte-o străchioară d-acasă. ori câte-o *bicătură* dă pâine, ș-acolo le pune dân găteala aia.

var. 1° **bucăturile** s. f. pl. art. SI VII.

BĂJÓVINA v. **bozóvina**.

BĂLBĂTÁIE s. f. DV VIII, VII „foc mare cu vâlvătaie”: Am făcut *bolbotăje* noaptea [în timpul nunții] ș-atuncea ș-ia pe nănași... soacră, socru și le mânjește pe ochi Ci VII. Aide, sculați mai tare să facem *bolbotăje* îi ziceam și făceam *bolbotăja* în mijlocul oboruli L VII.

var. **bălbătaie** s. f. DV VIII, VII.

bolbotăie s. f. Ci VII, L VII.

BĂLTOÁCĂ s. f. ZI₂ VIII „apă stătătoare; groapă adâncă plină cu apă. lac”: Acolo ărea o *biltoacă* ș-acolo băietelu-ăsta s-a dat pe marne și scapă-n *biltoacă* -aia și nu mai poată să iasă; cf. g á l d á u .

BĂRCĂ s.f. M VI „gaură în pământ”: Petrecu ...era o *bărcă* c-o piatră, nu mai țiu minte cum era, și fugeam fieșcare să bage piatra cu picioru.

BĂRCĂI vb. ind. 1° prez. 1 sg Gh M VII, 2 sg. Db VIIa, C VII, M Va „amestec, mestec în mâncare, lapte prins, sapun”: Îl *bărcăi* săpunul [la preparare] M Va. La Simți, asta este o zi care să nu *bărcăi* Db VIIa. 2° prez. 2 sg G VII, „cauți, scoțocști (prin mâncare)”: Și fiecare *bărcăje* ca să poată să scoată ceva din strachină, că n-ajungea la toți [mâncarea] Gh VII. 3° prez. 3 sg. *bărcăie*, Ci VII „umblă, cotrobăie, scoțocște”: El cam să necăji că...a *bărcăi* cineva la vârși DV VIII. 4° conj. prez. 3 pl. *să bărcăie* Db VIIb „să umble peste tot, să mișune”: A

început *să bărcăje* șerpuii. 5° prez. 3 sg ZI₂ VIII „fură”: Nu *bărcăje* niminea la mașini. 6° var. **zbărcăit**, *ne-am* ~ vb. ind. pf. c. 1 pl. Ci VII „ne-am încurcat. am confundat, am amestecat”: La fiarele alea, pe fiarele alea cum pun și eu nu știu, noi *ne-am zbărcăit* aicea la verigă 7° var. **spărcăit**, *ne-am* ~ vb. refl. ind. pf. c. 1 pl. Dr VII [fig.] „ne-am spurcat, ne-am pierdut tradiția strămoșească, amestecând două stiluri, două limbi etc.”: *Ne-am spărcăit*, nu mai știm când să facem [sărbătoare], când e [rit] nou, când e pe vechi Dr VII. [Copiii n-au învățat românește] *Să nu ne zbărcăim*... să știe și românește și bulgărește și... le mestecă SI VII; cf. m é s t e c 2° .

ind. prez. 3 sg. *bărcăie* 1° C VI, Ci VII, 2° M Va, Gh VII, ZI₂ VII, Ci VII, pf. c. 3 sg. a *bărcăit* 3° DV VIII; conj. prez. 2 sg. *să bărcăi* 1° Db VIIa, 1 pl. *să ne zbărcăim* 7° SI VII.

var. 3° **bărchít**, *a* ~ vb. ind. 3 sg. DV VII

BĂRCHÍT v. **bărcăi**.

BĂRDÓȘI v. **bărdóși**.

BĂSĂIÓC s. n. Dr VII „busuioc”.

BĂTĂ s. f. Db VIIb, C VII, S VIII, Ș VI, L VII, Z VII, VI, Gh VIII, VII, Gh M VII „bunică”; cf. b á b á 1°, m á i c a, m ú i c á 2°, m ú m á 2°.

BĂTE s. pl. SI VII „bețe care însoțesc c ă p e ț e l e l e la pomana de șase săptămâni”: La șapte căpetele șapte *băte*, cu trei crengi, la crengile-eștea ouă roșii, meare, lacumce; cf. b ă ț 1°.

BĂTUL s. m. art. Db VIIa, VI, S VIII, DV VIII, M VI, Ș VI, L VII, Z VII, VI, D Va, Gh VII, Gh M VIII, VII, Ci VII „bunicul”: D-ale Popa așa ne zice că

bătul meu dămuit a fost popă D va; cf. *d é d e a, m o ș 1º, u n c h i á ș 1º*.

var *bútul* s. m. art. Z VII.

BE v. **bre**.

BEI vb. 1º ind. prez. 2 sg. în expr. ~ *o țigară* Z₁₂ VIII „fumezi”. 2º var. **beurám** vb. ind. pf. s. I pl. SI VII „băurám”: Cum *beurám* vin cu cana, cana goală pe masă.

2º ind. pf. s. 3 pl. *beură* SI VII.

BÉLIC s. m. C VII „împozit, taxă”: Plătești la *bélic* colo...la dârjavă, că paște iarbă la câmp [oile] cf. *d á n ă, d a n ă c e*.

BEJENÉȚI s. m. pl. M va, L VII, „locuitori aduși din alte părți ale Bulgariei pentru a popula satele cu populație românească; bejenari”: Noi le zicem *bejenéțî*, aduși de la Machedonia, veniți din Sârbia și noi, aicea le zice *bejenéțî* M va. Nu sântem rumâni, că noi sântem născuți aici, da n-am fost ca *bejenéțî* să mute de colo dincolo, noi am fost cu satu aici, cu lumea aici C VII.

var. *băzinéți* s. m. pl. Z₁ VII.

BEL adj. Ci VII „alb”: Jos [în s a n d â c] să pune o foaic de foiță, odel și *bel* cearșaf; cf. *á l b u*.

BELEÁM vb. ind. impf. I pl. Z VIII „jupuiam (porcul)”: Îl tăiam și-l luam și-l *belcám*.

BELEÁUA s. f. art. în expr. (*mi*) *s-a făcút* ~ Gh VIII „a(m) avut, am pățit, (*mi*) *s-a întâmplat necazul*”: Acolo am lucrat pă apă și acolo *mi s-a făcút beleáua* dă a căzut peste mine [lemnul]”.

BÉLEC s. Gh M VII „semn, pată pe piele, din naștere”: *Bélec* pă bulgărește, cum se zice... semn, arc semn.

BELIÚGĂ s. f. Ci VII „balegă”:

[Pentru țest] pun paie și... *beljúgă* și calcă, calcă cu picioarele.

BENZÍN s. n. M VI „benzină”.

BÉRE s. f. L VII, Gh VII, Z₁₂ VIII, VIIA „băutura”: Mâncare și *hăire* până seara Z₁₂ VIIA. Și mâncare și *bére* toată zuua acolo, până sara Gh VII.

BERECHÊT s. Db VIII „belșug”: [La prima pâine din recolta nouă] punca sporici, era a noi aicea o iarbă sporici, că să sporească, să aibă *bereKét*.

BEURĂM v. **bei** 2º.

BÍA! interj. S VII, L VII, G VII, Z₁₂ VIII, VIIA „formulă de adresare pentru fete și femei”: Îmi zice „Coprino, *ga*... ai Coprino *gu* tu ce faci? L VII. „Ce mai gătești, *ga*?” S VII; cf. f a.

BIOL s. m. pl. *bioli* Dr VIII „bivol”: A avut car cu *bjorî*.

var. **biori** s. m. pl. Dr VIII.

BIÓLTĂ (2 sil.) s. f., pl. *biólte* Gh VIII, VII „bivolită”: [La nuntă] luară o *gólță* din bordei și plecară cu ea, *gólță* dă... cum să-i zic... vacă, vacă dă, d-alca negrili, aca-i *gólță* VII.

BIORI v. **biol**.

BIRĂ s. f. Z₁₂ VIII „bere”.

BISCVÍDĂ s. f., pl. *biscvide* Db VIIA, b „biscuit”: Pisezi *biskivide* d-alea dă vinde și le pisezi așa Db VIII.

var. **biscuidă** s. f. Gh M VII;

bischividă s. f., pl. *bischivide* Db VIII.

BISCHÍDĂ v. **biscvidă**.

BISCUÍDĂ v. **biscvidă**.

BISEÁRICĂ s. f. Ci VII, Va „biserică”: N-am fost în *bisgárică* [la căsătorie] va.

BIUFÊT s. n. Ci va „bufet”.

BIURÓ s. n. Db vb „masă de lucru, birou”.

BLAGORODÉNII adj. f. pl. Zl₂ VIII „soi de cireșe mari”.

BLAGOSLOVEÁ vb. ind. impf. 3 sg. Sl VII „binecuvânta”: Ne *blagoslovjá* moașa și ne da câte-un franc; cf. u r s e á z ă 2°.

BLÁNĀ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIII pl. *blāni* Zl₂ VIII „scândură”: [La tavan] atuncica să pun talpe, desupra *blāni* ș-atuncica pui cernușă peste *blānile*-alea. Zl₂ VIII. Le fac la turțițe și le pui pe-o *blānă* așa de se usucă Zl₁ VII.

BLĀSTĀM vb. ind. prez. 1 sg. Ci VII „blestem”.

BLID s. n. 1° ~ *de lemn* s. compus Sl VII „vas folosit la mâncat”: *Blid de lemn* știi ce e *blid*? Așa, mamile dumica și ne făcea... popară și mâncam din *blidu*-ola. 2° var. s. f., pl. *bliúde* Ci VII, Va, b „colac de forma unei pâini mici, rotunde, împărțit la (după) înmormântare uneori face parte din c a p 3°”: Dacă e a de trei zile [pomana], să spală țoalele, să fac trei pâini, trei *bliúďă* vb; cf. p í t ă 2°, t ó p c ă 2°.

var. 2° **bliúďă** s. f. Ci vb; **bliudo** s. f. Ci vb.

BLÍSCĂ 1° s. f. Db VIII „persoană apropiată”: Numa mama cu *bliscă*, cu fata ei, cine știe cum a făcut [descântecul].

BLÍSCHITE adj. f. pl. Ci VII „apropiate”: Strigă [la o s fe ș t e n i e] rudenii mai *bliskite*; cf. a p r o á p e.

BLIÚDĂ v. **blid** 2°.

BLIÚDO v. **blid** 2°.

BLIZNÁCI s. m. pl. G v, Ci vb „gemeni”; cf. d o i.

BLODIRANE adj. f. pl. Zl₂ VIII „brodate”: [Copiii] iau stăra nosie *blodirăni* și zăbrăci frumoase [la l a z ă r i ț ă].

BOÁMBELE s. f. pl. art. Zl₂ VII „bombele”.

BOBONÉȚI s. m. pl. D v „colaci mici dați de pomana”: *Bobonéț*/mici așa-i făceam, le făceam cruci... dă joimari.

BOCLÚCUL s. n. art. Zl₁ VII „gunoiul”: [La mort] mătură și strânge *boclucu* într-o cofă, nu l-aruncă pără când să pune pomana.

BOGDĂPRÓSTE, *de* ~ loc. adj. în 1° *dă de* ~ Sl VII „dă de pomana, împarte mâncare sau apă, conform unui ritual”: Varsă apa și-o *dă de bogdepróste* [...] Și aide popa cetește *ce daĵ de bogdapróste*. Tămâiem și *dăm de bógdi*. 2° *mása* ~ ~ Sl VII „pomana tradițională de Crăciun sau la înmormântare, oferită înainte de a mânca gazdele”: Muma ferbea mațale, făcea mămăliga, tata venea de la biserică, puneam masa și *dăm măsă de bogdăpróste* [...]. *Dăm măsă de bogdapróste* la ăsta care a murit. Până nu popa cetește, nima nu șade la masă, nima nu ia din masă, *dăm măsă de bogdapróste* la ăsta care a murit și pă urmă lumea începe.

var. 1° **bogdepróste**, *de* ~ loc. adj.; **bógdi**, *de* ~ loc. adv. Sl VII.

BOGDEPRÓSTE v. **bogdapróste** 1°.

BÓGDI v. **bogdăpróste** 1°.

BOIÁ s. f. 1° Gh VIII, VII, pl. *boiële* C VII „vopsea”: Ama naintea cășii este pusă strachina cu *bojá* roșe Gh VII 2° pl. C VII „culori”: Ce *bojële* a avut? Galbină și nebesnă și neagră.

BOIAGII v. **boiengiu**.

BOIÉNGIU s. m. Gh VIII „boiengiu”.

var. **boiagii** s. m. pl. M VI.

BOIÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „vopsește”.

ind. prez 1 sg. *boiám* C VII; conj. prez. 1 sg. *să boiésc*, 3 sg. *să boiáscă* Z1₂ VIII, 1 pl. *să boim* M VI.

BÓILURUL s. n. art. M VI „boilerul”: S-a fărmat *bóiluru*, ori strugu, ori ce n-ai dă gând.

BÓJUL s. n. art. L VII, Gh M VII, pl. *bójii* „bozul”: Să bătea așa cu *bóju*-ăla, îl juca așa fel aia L VII. Rachiul din *boj*/L VI.

BOLBOTĂIE v. *bâlbătaie*.

BOLEÁC adj., f. *boleácă* L VII „bolnav”: Când am fost mică am fost cam *boljácă*; cf. b o l n á v á.

BOLNĂVÍT, *s-a ~ vb.* refl. ind. pf. c. 3 sg. Db VII_b „S-a îmbolnăvit”: Că *s-a bolnăvit*, să-î schimbe lumea; ~ ~ în *paralís* v. **paralís**.

m. m. c. pf. 3 sg. *se bolnăvise* DV VII.

BÓLNITĂ s. f., Z1₂ VII, Ci VII „spital”.

BONLÁVĂ adj. f. Z1₂ VIII, Ci va, b, m. pl. *bonláv* DV VII „bolnavă”: Mama erea *bonlávă* și soru-mea mică și n-avea care să ne cate, n-are care să ne spele, tata bătîrnu și... să mă-nsor! Z1₂ VIII. Nu putem să bem sântem *bonláv*/DV VII; cf. b o l e á c.

BÓRCIURI s. n. pl. Dr VIII „lauri porcești (plante, ierburi otrăvitoare)”.

BORDÉI s. n. Gh VII pl. *bordéie* Dr VII, Gh VIII „grajd”: Luară o biolță din *bordéj* și plécară cu ea [nuntașii] Gh VII. La *bordée* unde e vitele, doarme acolo... ocolea cu cenușă Dr VII; cf. c o ș a r e l o.

BOSTÁN s. Z VIII_b 1° „loc cultivat cu pepeni”. 2° pl. *bostáni* „pepeni galbeni”: Am semănat [...]

toate alea: *bostan*!, dovleci, *bostan*!, lubénițe.

BOȘCEÁ s. f. L VII „fotă”: Dam la neveste câte-un șorț, câte-o *boșcá* L VII. Oamenii cu ștergare și nevestele cu *boșele*, [le] punea mireasa pă umere Db VIII. *Boșcáya* iac-așa ne-ncindeam uite-așa cu ea dinainte Z VII

var. **boșea** s. f. C VII, S VII, Z VII, D va, pl. *boșele* Db VIII, DV VII, Z VII, Gh VII.

BOȘEÁ v. **boșcea**.

BOȘICICÁ s. f. Db VIIa, b „față de masă”; cf. m e ș á l á, p o c r í v c á.

BOTEÁZĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg. Ci va [fig.] „stropește cu apă, în cadrul unui ritual, la nuntă”: [Mireasa are] și chitcă cu busuioc, *să botéáză* nunta trei ori, încoa, încolo. 2° pf. c. 3 sg. *a botezát* L VII [fig.] „a denumit (oficial) o localitate”: Satu n-era Copriva și l-*a botezát* Lencovo; cf. l u m í t.

BOTÉZE s. n. pl. G v „botezuri”.

BOZÓVINA s. f. art. M VI „rachiul din bozi”.

var. **bájóvina** s. f. art. M VI.

BRÁDURI s. n. pl. Gh VII [la nuntă] „brazi împodobiți, expuși la casa miresei sau a ginereului”: Sâmbătă să strânge fete și face, trei [brazi] face, pun la casă, la poartă și iar la fo ușe... ș-aicea la băiat ș-aicea face *brádur*!

BRAH v. **praf** 3°.

BRAT s. m. G v, Z1₂ VIII „frate”.

BRÁNE s. f. pl. Z VII „brâie”: Femeile n-avea *brîne*, samo oamenii avea *brîne*.

BRE! interj. DV VIII, Ș VI, L VII, Z1₂ VIII, VIIa, Ci VII, va, „formulă de

adresare”: Cănu am căzut peste cap cu oala cu făsu, a, *be*, ce-am tras! Să mă omoare bătu! M VI.

var. **be** interj. C VII, L VII, G V, Gh VII, Gh M VIII, VII, Z₂ VIII, C_i VII, S₁ VII.

BREZĂI s. Db VIII, L VII, pl. art. *brezăile* L VII [la Crăciun, la Bobotează] „oameni mascați care umblă pe la casele consătenilor”: *Brezăili*: sara înspre Bobotează să strânge băieții și își face ce n-ai da gând să-și ascunză fața și du pă la miezul nopții pleacă până sat, să duce mai mult la ăștia care este numele Iordan L VII.

BRIGADÍR s. m. Dr VIII, Gh M VIII „brigadier”: Am lucrat *brigadir*, le zice la noi aicea la colhos Dr VIII.

BROBOTÍNE s. f. pl. M VI „verdețuri, legume”: Năli toată vara căram nutreț, făceam clăi, în obor nu era pătlăgeli d-astea, *brobotine* și unele altă.

BUBÁ, *se* ~ vb. refl. ind. impf. 3 pl. Gh M VII „se îmbolnăveau de bubă t”.

ind. pf. c. 3 sg. *s-a bubát*.

BUBÁT s. Dr VII, Gh M VII, Z₁ VII „vărsat”: La voi cum să zice *bubát* ori vărsat? Dr VII; cf. ș á r c ă 2°; ~ *sféclii*, ~ *spoit* Z₁ VII „tipuri de vărsat”.

BÚBĂ s. f. S VII „rană”: Le-a părut rău să-l înfioreze că de ce să-i facă bubă-n piept, că el e mort, săracu, ama să facă *bubă*-n piept.

BUCÁTE s. pl. tant. 1° Z₂ VIII „culturi de cereale: Păzește *bucáte*. 2° C VI „recoltă (de cereale)”: Zicem că este *bucáte*. Și *bucáte*le bune anu da iestem să zicem, or porumbi buni, or grâu a fost bun, dă e bune, de! Porumbi s-a făcut, da grâu n-am făcut. 3° S VIII, Z₂ VIII „produse agricole”:

Bucáte: brânză, vin, rachiu ce este produse. 4° var. **bucăți** s. f. pl. în *face la* ~ Z VI „face, împarte în porții carnea unui animal, unei păsări, etc.”: cf. c o t o i e ș t e, p ó r ț i i.

BUCĂTOÁRE s. f. Z₁ VIIa „bucătăreasă”; cf. g o t f á c e, g o t f á c i c ă.

BUCĂTÚRILE v. **băcătúrá** 1°.

BUCĂȚEÁ s. f. Z₂ VIII, VII dim. de la *bucată* „bucătică”: De-asta *bucăță*... strîng un coș de carne: na ție *bucăță*, împărțim carnea VIII; cf. p a r c i l e 2°.

BUCĂȚI v. **bucáte** 4°.

BÚCVELE s. f. pl. art. Db VIIa „literale”.

BUGÁRCĂ v. **bulgárci**.

BUGÁRI s. m., pl. *bugári* S₁ VII „bulgari”: Noi cum facem nu fac *bugári*.

BUGĂREÁSCĂ v. **bulgărăști**.

BUGĂREȘTE adv. S₁ „bulgărește”: Aicea a-nvățat *bugărește*, tot cu bugari.

BÚGÁRE s. m. S₁ VII „bulgăre, căpălână de zahăr”: *Búgăre* de zar.

BUGĂRIE v. **Bulgărie**.

***BUGEÁC** Z₂ VIII „tărlă unde stau oile pentru muls”.

BULGÁRCI s. f. pl. Z₂ VIII „bulgăroaice”: Mama mea a fost *bugárcă* S₁ VII.

var. **bugárcă** s. f., pl. **bugárci** S₁ VII.

BULGĂREȘTI adj. m. pl. în *copiii* ~ Dr VIII „copiii de bulgari”: Eu cu *copii bulgărăști*! mă jucam, la ei aicea umblam, ei la noi venea.

var. **bugărească** adj. f. S₁ VII.

BULGĂRIE s. f. Z₂ VIII „Bulgaria”: A plecat prin *Bugărie* ca țigani cu corturile S₁ VII. Luară

neveste de acolo [din România], le-
aduse aici în *Bulgărie*.

var. **Bugărie** s. f. Sl VII.

BULIÓN (2 sil.) s. n. M_{Va}
„zeamă de carne fiartă, supă”: Pui
[pentru c a v â r m a] unsoare... pui
două linguri, trei de făină și pui...
acolo *bulión*, unde-a fiert cotoaiele
până să-ngroșează.

BUMBEÁ s. f. Dr VIII
„caschetă”: Peste noapte când s-a
sculat, tu un biol mare, înțelegi, c-un
om să le bată biolii și omu-astă, unu
înalt, cu... *bumbegá*-n-cap, ca american.

BUN adj. m., pl. *buni*, f. *bună*
1° cu val. subst. Sl VII „bine”: A lăsat
bun, da a venit la rău. 2° cu val. adv.
în expr. *a găsi de* ~ Sl VII „a găsi de
cuvință”: Ete colea *a găsit* ei *de bun*
să trăiască, da ei *bun n-a găsit*. 3° m.
pl. *veri* ~ Zl₂ VIII „veri primari”. 4° m.
pl. D_{Va} „sănătoși”; cf. z d r á v â n 1°.
5° f. Db VIII, M_{Vb}, Sl VII [referitor la
mireasă] „castă, virgină”: Soacra
toarnă rachiu acolo pă cămaș-aia să
vază este ceva... Mama spune că dacă
n-a fost *bună*, dă n-a ieșit *bună*, i-a-
ntors miresii țoala pe dos Db VIII; cf.
c u r á t ă. 6° f. *bună* Z VII [referitor la
cânepă] „de calitate bună, fuior”:
Scoteam știmu din ea și rămunea
decât *bun*-aia, frumoas-aia; cf. f r u-
m ó s 7° f. G VII „frumoasă”: Am făcut
nuntă *bună* p-a lui [a fiului]. 8° cu val.
adv. în expr. *se găsi de* ~ v. **găsește** 2°.

BUNÁR s. n. Zl₂ VIII „fântână”.

BUNĂTÁTEA s. f. art. Dr VII
„binle, sporul, belșugul”: E, Sfeti
Niculai făceam, să zice că slujbă la
casă, dă *bunătatę* la casă.

BURBOÁNE, s. f. pl. Zl₁ VII
„broboane”.

BURDÓNUL v. **burfánul**.

BUREÁNĂ s. f. 1° pl. *buréni*
Ci VII „plantă medicinală”: [Porcului]
îi cătăm și *buréni* de la doctor, de-i
dăm să-nceapă să crească. 2° S VII
„buruiiană”. 3° M_{Va} „sodă pentru
săpun”: Acuma a ieșit bagabonzi
d-aștia dă *burğána* nu e bună, aia
sod-aia nu e bună. Câte neveste a
făcut aicea [săpun], comșica noastră,
și-l arucă odată.

var. 1° **buruiiană** s. f. Ci VII.

BURFÁNĂ v. **burfánul**.

BURFÁNUL s. n. art. M_{Va},
G VII „stomacul porcului”: Avem
burfánu, fierbi căpățâna și umpli G VII.

var. **burfánă** s. f. G VII;

burdónul s. n. art. Z V.

BÚRTĂ s. f. 1° DV VI, Gh M
VII, Ci VII „inimă”: C-o vorbă eu așa
zic că sântem nepoți dă rumâni, că
când cântă cântecu rumân te-nțeapă
aicea-n piept, în *búrtă*, ama când
cântă cântecu bulgăresc nu te-nțeapă-
n *búrtă* DV VI. Morții i-a-mboldit în
búrtă cu acoi Ci VII. 2° Ci VII „stomac
de porc” 3° Ci VII „preparat din
stomacul porcului; tobă”; cf. s a z-
d r a m á l e. 4° pl. *búrte* M VI „burți”.

BURTICÁN s. n. Ci VII „cec la
porc”: Ál mai mic e *burticán*, da ál
mare e *burta*.

BURTOÁSĂ adj. f. Zl₁ VII
„însărcinată, gravidă”: E, păi încărcată
să zice, da mai mult *burtóasă*; cf.
î n c ă r c á t ă , î n g r e u n á t ă .

BURUIANĂ v. **bureánă** 1°.

var. **burcánă** s. f. 2° S VII, pl.
buréni 1° Ci VII.

BÚTUL v. **bátul**.

BUTUROÁGĂ s. f. Zl₂ VIII
„butuc de viță de vie”: Luam
funingini de la coș, negri și punem la
buturóagă să fie strugurii negri.

C

CA 1° ~ *cum* loc. adv. Dr VIII, M vb, L VII, Z VIIb, Gh VII, ZI₂ VII, „în calitate de, ca”: Eu *ca cum* fată îmi cat bagajul, primeana să mi-o priberesc, țoale ce-am Gh VII; cf. c á t o d e 1°. 2° ~ *când* v. **când 1°**.

CABURLÉT s. n. ZI₁ VIII „șaretă, trăsură, cabrioletă”: Am colesari bun, samă de... dus, doi inși. trei inși să se suie-n colesar și te duci parcă ești în *caburlét*; cf. c o l e s á r .

CÁCA s. f. 1° Ci va „apelativ pentru sora mai mare”: Și pe urmă veni *caca* Ratca și strinca Ci va. Pă *cácu* de ce nu-nvățași, mamă? Ș v; cf. d á i c ă , d á d ă . 2° L VII „apelativ pentru cumnată”: Sora lui bărbatá-meu? Pă bulgărește *caco*.

var. **cáco** s. f. 1° Ș v, 2° L VII, Ci vb.

CÁCO v. **cáca 1°, 2°**.

CÁDE vb. refl. 1° *se* ~ ind. prez. 3 sg. Gh VII, Sl VII [despre zilele de sărbători] „cad, se celebrează, se sărbătoresc”: Paștiu *se căde* duminică Gh VII. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *s-a căzút* DV VII „a nimerit”: [Punea bani în plăcintă] să videm care ce i *s-a căzút* DV VII. Noi așa *ne-am căzút*, într-asa mala că tot bulgari Dr VII.

2° ind. pf. c. 1 pl. *ne-am căzút* DV VII.

CAFEÁNE adj. f. pl. ZI₂ VIII „cafenii”.

CAI s. m. pl. Sl VII 1° „colaci în formă de cai pentru împărțit la S â n t o a d e r ”: Acușa când plămădesc pânea, fac *caj* din pâne, ca caii, și-așa cocea muica. 2° „loc amenajat pentru întrecerea (cursa) de cai la Sântoader: Ne duceam în *caj*, unde să-ncura caii.

CAIMÁ s. f. Dr VIII, VII „carne tocată”: Carne măcinată, îi zicem *caimá* VII; cf. m ă c i n á t ă .

CAIMÁC s. n. C VI „smântână”.

CAISII s. f. pl. M VI „caise”: Din ei [oameni, consăteni] le place *dă caisii* [rachiul].

CÁITÁ v. **cáitá**.

CALÁP s. n. 1° C VI, M VI, ZI₂ VIII, Ci va pl. *calápur* C VI „tipar pentru t u g l ă , brânză”: Acolo [la stână] aveam *calíp* cu raznie sedile M VI. Sam zăce *calípur*! 2° ~ *de tină* Ci va „chirpici”: [Pământul pentru țest] să face ca *calípu de tină*.

CÁLCE, *o să* ~ vb. viit. 3 sg. în expr. ~ ~ ~ *Sântoáderul* ZI₁ VII „va veni răzbunător Sfântul Toader”: La Sântoadere, atuncea nu cutezám să ieșim afară, *c-o să* ne *cálce Sîntoáderu*.

CAMÁRELE s. f. pl. Gh M VIII „grămezile, căpițele”: Samalác d-ála, îl ținea afară făcut, ca cum face *camárele* *dă fân*; cf. p l á s t ă .

CÁNE s. f. pl. ZI₁ VII „câni”: Să *dă vase, căne, dămăgeane, care ce are*.

CANÉLÁ s. f. pl. *canéle* ZI₂ VIII „cana”.

CAP s. 1° Db VIIb „animal, vită”: Corban: să strângea satu și tăia, tăia oaie, tăia *cap* și să ruga, îl chema pă popa. 2° ~ *de om* S VII „jertfă, viață omenească”: În ziua numită Procup urlă Dunerea, așa zice, să nu mi te duci că urlă Dunerea și tre să-și ia *cap de om*. 3° s. n. ZI₁ VII, Ci va, pl. *cápete* ZI₁ VII, va, b „colac dat de pomană la înmormântare sau la parastase”; ~ *măre*, ~ *mic* Ci va s. colect ZI₁ VII, Ci va, b „totalitatea colacilor, cel mai adesea în număr de nouă, împărțiți de-a lungul unui ritual de pomenire a

mortului”: Tot *cápu* și-are colaci: cinci mâini... câte cinci colaci omenești, femeiești, de Dumnezeu, aranghelu, liturghie, tropecinic, troiancă și bliudă de dat așa la fomei unde-a gătit Ci va; ~ *de piátră* Ci va „colac dat de pomană la slujba de așezare a crucii la mormânt”: De piatră se face tot *cap*, *de piátră*. de cruce, pametnic cum să spui; ~ art. ~ *ul de țărână* Ci vb „colac pregătit la pomană de un an”: La anu face *cápu de țărână*.

CÁRE pron. relat. 1° Zl₂ viii, viia „cine”: Și n-avea *cáre* să ne cate, n-are care să ne spēle, tata băátrn viii. *Cáre* eu? să uit cîntecele aștea? viia. 2° nehot. C vi, M vi, Z v, Sl vii „fiecare”: *Cáre* ce-a pus p-aiă [băutură] ia [de la cazan] M vi. [La pomană] să taie or miel, or purcel, or... *cáre* ce are Sl vii; cf. *f i e ș c á r e*, *f i e ș c e*, *n a t* 2°. 3° var. **cárea** pron. relat. f. Sl vii „care”: *Cárea* s-a dus nu mai s-a întors: a murit muma mea de cinzășinouă dă ai.

CÁREA v. *cáre* 3°.

CÁREȘI pron. relat. Db viia „care, cine”: *Cáreș* ia p-acasă ține brânza [pentru iarnă]; cf. *c á r e* 1°.

CARFIÓL s. G v „conopidă”.

CÁRTE s. f. 1° Zl₂ viii, Ci vii „scrisoare”: Eu îi scriu *cárte* „trimete-l la mine, eu o să-l dreg” Zl₂ viii. 2° pl. *cărți* Dr vii „hârtii”: Făcea sorcove, un lemn așa de gutui, de mărlă și cu *cărțile*, așa le făcea îndoite, îndoite, îndoite. Acuma să vinde; cf. *i r t í a*. 3° var. **cărți** s. f. pl. G v „cărți”.

CASÁC s. n. C vii, pl. *casáce* C vii, vi, Z viia, *casácuri* M vi „pieptar țărănesc din postav alb”: *Casáce* e fără mâneci, albe, șaiacu alb, ș-acolo lăσαι loc de băgat mâinile C vii.

var. **casácă** s. f. M vb.

CASÁCĂ v. *casác*.

CÁSĂ s. f. pl. *căș* 1° Z vi, Ci vb, Zl₁ vii, Zl₂ viii „casă”: La trei *căș* duce ap-aiă Zl₁ vii; pl. în expr. *din ~ în ~ Zl₂ viii* „din casă în casă”: La Crăciun facem așa, ne umblăm *din căș în căș*. 2° Z vi, D viii, Gh M vii, Ci vb, Sl vii, pl. *cáse* S viii „familie”: [De frica strigoiului] o *cásă* fugi din marginea satului Gh M vii. Neamul este d-ale Gulie, așa rude avem în Izbiceni, în Rumânia, aud că sânt multe *cáse* D viii. A rămus douăzeci de *căș* rumânești Gh viii. Avem două *căș* de țigani, sântem samă bulgari Ci vb. [La Somovit sânt] numai d-aștia care știm noi limba noastră și câteva *cáse* bulgari S viii. 3° ~ *întreágă* G vii, Gh vii „cuplu conjugal neștirbit, nerefăcut”: [Fratele de mână] e bine să-și aibă mamă și tată, să nu fie sirac... *cásă-ntrégă* să fie Gh vii. 4° în expr. *să mă bag în ~ v. bag* 1°.

CAT vb. ind. prez. 1° I sg. Db viii, Gh viii, Gh M vii „mă uit, privesc”: M-a văzut muma, baba, și când îi zice mami, cică „Ei! la *cătă*, Radca a venit! Ci vii. Nainteă cășii este pusă strachina cu boia roșe. Când ne înturcem de la biserică *ne cătăm* în boiaua a roșe Gh vii; I pl. *cătăm* în expr. ~ *televize* Db viii, G v, Gh M vii „ne uităm la televizor”: *Cătăm* televizie sara Gh M vii; cf. *p r i v é s c*. 2° I pl. D vb „creștem, îngrijim”: Aveam o vacă, *cătărăm* vacă, *cătărăm* vițel Ci va. Porcu începem să-l *cătăm* de mic, îi facem așa ca la copil mic, îi facem mâncare mai bună Ci vii. Cinci copii *ai cătát* [mamă!] Ș v. 3° I pl. Db viii „ne procupăm, avem în vedere, ne străduim”: *Cătăm* când moare s-aibă lumânare. 4° 3 sg. *cătă* „caută”: *Cătăm* și bureni Ci vii. 5° pf.

c. 1 pl. *am cătat*, ~ ~ *pământul* M VI
„am lucrat, am cultivat pământul”:
Părinții, iacă și noi, mai mult *am cătat*
pământu.

ind. prez. 2 sg. *cați* 1° Gh VII, 3
sg. *cătă* 1° M VA, Gh VII, 1 pl. *cătam* 1°
Ci VII, 2° D VB, 3° D VIII, 4° L VII, pf. s.
1 pl. *cătarăm* 2° Ci VA, pf. c. 1 sg. *am*
cătat 2° M VA, 2 sg. *ai cătat* 2° M VI, 3
sg. *a cătat* 1° Gh VII, 2° Ci VA, 4° Gh VII.
conj. prez. 1 sg. *să cați* 2° G V, 1 pl. *să*
cătam 2° Ci VII; imperat. 2 sg. *cătă* 1
Ci V; refl. ind. prez. 1 pl. *ne cătam* 1°
Gh VII. 3° S VII, pf. c. 3 sg. *s-a cătat* 3°
Gh VII.

CATASTRÓFĂ s. f. G V
„accident”: Dacă se întâmplează
nenorocire, cevașca *catastrófă* în ziua
asta, trebe să ți-o faci [să o serbezi] dă
sănătate; cf. a v á r e.

CATÁR s. m. Dr VIII [fig.] „de
etnie mixtă, româno-bulgară”:
Mărgărta de ce nu v-a dus la ei?
Soacră-sa, socru-su e rumân, nu ca
mine *catír* să zicem nali, p-o parte
bulgărească ș-una curat românească.

CATÓ adv. Z₂ VIII, VIIA „ca”: Tu
mă prinzi pe mine *cató* de frate Z₁
VIII. Naș-a-mi pune mreajă, îmi pune
fibe, îmi pune acolo ce are de pus ea
cató nașă; cf. c a 1°, d e 11°.

CAVÁLURILE s. n. pl. art. C
VII „cavalele”.

CAVÁRMA v. **cavurmáua**.

CAVURMÁUA s. f. art. Db VIIA
„ciulamaua”: [M a i a u a] o bârcă,
așa ca *cavurmáua* să fie de des Db
VIIA. Nu știi să faci *cavirmá*? Unsoare
nali pui ș-o fierbi și pui două linguri,
trei de făină și pui... buleon, unde a
fiert cotoaiele, și pui până se-
ngroșează.

var. **cavármá** s. f. M VB.

CAZÁRMĂ s. f. Dr VIII
„armată”: M-am dus în armata. în
cazármă, la noi *cazármă*-i zice.

CĂ, ~ *să* conj. Db VIII, M VI, Z₂
VIII „ca să”: Brânză mâncam mai
putină, *că să* facem brânză să vindem
M VI. Să găsi *că să* trimit oameni în
casă Z₂ VIII.

CĂCIULĂ s. f. Db VIII [fig.]
„membrană pe capul unor copii la
naștere, predestinați să devină
strigoi”: Cu *căcúla* așa cân să naște,
cân moare cică-nviază; cf. c ă i ț ă,
c ă m a ș ă 2°, c h í p ă, m r e á j ă,
p o j v í ț ă, ț í p ă.

CĂIȚĂ s. f. C VII, S VII, L VII
„membrană pe capul unor copii la
naștere, predestinați să devină
strigoi”: Care să naște cu *căiță*, ăla
când moare, să face strigoi și cînd
moare trebuie să-i crestezi deștu L VII
cf. c ă c i ú l ă, c ă m á ș ă 2°,
c h í p ă, m r e á j ă, ț í p ă.

var. **căiță** s. f. *Z VII, V, Gh M VII.

CĂDEȚI s. m. pl. Z₂ VIII „elevi
ai școlii militare”

CĂLĂRI s. m. pl. Gh VIII
„călăreți”: Vine oștire multă, *călăr*
ș-adună oi, adună vite și duce... la voi
[în România].

CĂLDÁREA s. f. art. ~ *măre*
G VII, V „vas specializat pentru produse
casnice în cantități mari (topitul
grăsimii, fiertul săpunului etc.),
instalat pe pirostriei în curte”: Untura o
topim colo cu *căldárea măre* afară G
VII. [Săpunul] îl fierbi în căzan afară,
în *căldárea măre* și lași să-ngheață și-l
tai G V; cf. b ă c ă r, c ă z ă n 2°.

CĂLÍNĂ s. f. L VII „termen de
adresare pentru o cumnată mai tânără,
nemăritată”: Dacă am cumnată îi zic
leică, dacă ă este... fată i zic *călină*,

călină și pă românește și pă bulgărește.

CĂLÚȘ s. n. 1° Db VIII, S VII, M Va, Gh VII, L VII, Z VIIIb, ZI₂ VIIa, Ci VII „dans tradițional românesc, interpretat de bărbați, în timpul unei sărbători de vară (Rusalii)”: De Rusalii, asta e *călușu*, nu-i altu. *Căluș* asta să face trei zile, și acolo joacă călușari Z VIIIb. 2° în expr. *ia din* ~ Db VIII „pedepsește îmbolnăvindu-i pe cei care nu respectă regulile de comportament față de alaiul c ă l u ș u l u i”: Mutu era un om îmbrăcat în cojoc și el gonea copiii că să nu trecem pîngă căluș, naintea la căluș, că ne *ia din căluș*, te strîmbează, te pocește. Așa am pomenit, așa a pomenit, așa a pomenit bătîrni, ale mama.

CĂLUȘĂRI s. m. pl. S VII, L VII, Z VIIIb, Ci VII „dansatori, participanți la c ă l u ș”: Mi-a dat cămașa de mi-a jucat-o *călușări* și iacă sânt vie și până acuș L VII.

CĂLUȘĂRSKA adj. f. ~ tradiție Z VIIIa „tradiția, obiceiul călușarilor”.

CĂMĂȘĂ s. f. 1° Db VIIa, pl. *camăși* G VII [fig.] „spună, pojghită, bășici deasupra laptelui, săpunului, la fier”: [Când săpunul este gata] arucă *cămășă* G VII. Pă dasupra la lapte... el face o *cămășă*-așa 2° var. s. f. Db VIIa [fig.] „membrană pe capul unor copii la naștere”: Să naște nali copchilul îmbrăcat cu căiță așa, *cămășe*; cf. c ă c i ú l ă, c ă i ț ă, c h í p ă, m r e á j ă, p o j v í ț ă ț í p ă. 3° var. s. f. G VII, v, ZI₁ VII „cămașă”: Te mânca pielea dă *cămășe* d-aiia [de cânepă] G v.

var. **cămășe** s. f. 2° Db VIII, 3° G VII, v, ZI₁ VII.

CĂMĂȘE v. **camășă** 3°.

CĂMÍNĂ s. f. Ci Va „afumătoare pentru cărnați”.

CĂNUN s. n. Ci Va „chin, caznă”.

CĂNUNÍT, *m-am* ~ vb. ind. pf. c. I sg. Ci Va „m-am chinuit”: Nu *m-am cănunit*, aici am trăit, ei [socrii] m-a cătat mai bine decât mama și tata; cf. t o r n o z e ș t e.

part. f. *cănunită* Ci Va.

CĂPĂTĂI s. n. ZI₂ VIII, SI VII „capăt”: El să-nchină în *căpătîu* locului ZI₂ VIII. Bulgarii pun coala la un *căpătîi* [al mesei] o pită, pun sticle și câte-o cinie d-asta lată [ca pomană].

CĂPĂTĂNA s. f. art. Z v „capul porcului”: D-acilea-l spală pă porc... îl desface, taie *căpătîna*.

CĂPĂTĂNÓȘI adj. m. pl. L VII [fig.] „încăpătânați”: Și sunt bulgari *căpătînóși*.

CĂPENÉGE s. n. pl. C VII, Z VI „haine bărbătești tradiționale, cu multe cusături ornamentale”: *Căpenéjele* cum să fie? Iar așa cusute pă mânici și pă piept și care vrea și pă spinare C VII.

var. **chepenége** s. n. pl. C VII;

CĂPETEL s. n. colect. SI VII pl. *căpețele* „colaci pregătiți, în număr de șapte, pentru pomană de șase săptămâni și apoi, descrescător, până la încheierea ritualului”: La patruzăci [de zile] facem șapte pite, ama mari pite așa și facem *căpețele* le zicem noi. Acușa ai făcut șapte, la jumăta de an, tot mai jos, faci cinci, la anu trei, da baș când să cade ziua, un *căpetel*.

CĂPISTÉRE s. f. D Va „albie mică, covată pentru frământat aluatul”; cf. c o p á n e.

CĂPÚT s. n. ~ *de bogdapróste*; ~ *de úmbră* SI VII [la

varastase] „colac dat de pomană la ase săptămâni după înmormântare”: Țână cetește popa la toată muiareli, a omli lumină-n mână și *căpúť de rogda-próste, de úmbră*, dăm una la alta, ete așa facem noi la patruzeci [de zile].

CĂRĂNTÍE s. f. colect. M va la porc] „intestine”: Îi scoate aia din-ăuntru, noi zicem *cărăntiț*-aia, mațele ilea.

CĂRNĂȚI s. m. pl. Zl₂ VIII „cârnați”; cf. *chebápce, ugiúcuri*.

CĂRUȚĂR s. m. Gh M VII „căruțaș”: Uncheașu era *căruțăr*.

CĂSTRÚLE s. f. pl. Zl₁ VII „crațițe”: Vase ieii [pentru pomană] iniii ili *căstrúle*, ce-o fi, și pui egume-n ele.

CĂȘCĂVAL s. n. Db VIIA „cașcaval”.

CĂTRÁNUL s. n. art. Ci VII „smoala”: Îl copere cu paie și-l face negru ca *cătránu* [porcul la pârlit].

CĂȚÉI, ~ *de usturói* G v „părți componente ale căpătâniei de usturoi”: cf. *grăúńti*.

CĂZÁN s. n. 1° M VI „cazan (de uică)”: [Prăștina] o duci și-o fierbi la *cázán* M VI. 2° G v „vas mare de aramă pentru fierțul săpunului, topitul grăsimii etc., instalat în curte”: [Săpunul] îl fierbeam în *cázár* afara, în căldarea nare; cf. *băcár, cǎldáre*.

CĂZNÉȘTI vb. ind. 1° prez. 2 sg. Db VIIA „încerci, te străduiești”: Tu l-asta *căznéști* și mă-ntrebi. 2° pf. c. 3 pl. *a căznít* Db VIIB „a torturat, a umilit”: Pă porumbi așa cu genuchii mă porumbi i-a pus [pe părinti], i-a *căznít* că n-a fost fata bună.

CĂZÚT vb. refl. 1° ind. pf. c. 3 sg. C VII, DV VII „s-a nimerit, i-a

revenit”: [Punem bani în plăcinte] să videm care ce i *s-a căzút* DV VII; cf. *gǎséseťe l°, nemerít l°*. 2° ind. pf. c. 1 pl. *ne-am* ~ Dr VII „ne-a fost sortit, ne-am nimerit”: Noi... așa *ne-am căzút* într-asa mala, că tot bulgari.

CĂINÍE s. f. Zl₂ VIII [fig.] „dușmănie, răutate; o m r ă z l á c.

CÂN v. **când** 2°.

CÂND 1° *ca* ~ loc. adv. M va, Zl₂ VIII, Sl VII „ca, parcă”: Satul nostru s-a zis Găureni... a fost aicea *ca când* în gaură așa.. M va. Grâu rar [era], *ca când* l-ai pus cu fusu Zl₂ VIII 2° var. **cân** adv. Db VII B, Dr VII, C VII, M VI, L VII, G VII, Gh M VIII, VII, Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII „când”: Așa *cîn* a făcut... casă, a băgat păpuș-asta, a băgat năuntru la zidărie Db VII B; cf. t u.

CĂNI s. m. pl. Sl VII „câini”.

CÂNTĂ vb. tranz. ind. prez. 1° 3 sg. Db VII B „slujește (preotul)”: O *cîntă* popa în biseric-acolo, o *cîntă*, îi face [decedatei] rândurile-acolo cum e; cf. *cetéseťe*. 2° 3 pl. L VII „jelesc morții”: La noi aicea sântem mai puțin rumâni, mai mult pă bulgărește *cîntă*.

CÂNTĂTORI 1° adj. m. pl. L VII f. *cântătoáre* Zl₂ VIIA „care cântă, cărora le place să cânte, cântăreți”: Cu toții sântem jucători și *cîntătorí*. 2° s. m. art. ~i Zl₂ VIII „muzicanții, lăutarii”: Vine mireasa și *cîntătorii* cântă și ei joacă, ăia care sunt duși cu ea la fântână.

CĂRLIG s. n. Gh M VIII „băț pentru înșirat covrigii la colindat”; cf. *cú cǎ, prǎci cǎ*.

CĂRPĂ s. f. pl. *cărpe* 1° Db VII B, L VII, Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIIA, Ci VB, pl. Zl₁ VII, Ci VII; ~ *mícă* Sl VII, Zl₁ VII „batistă”: Când duc în biserică [mortul] facem treisprece *cărpe*-i

legăm la lumânări și-o *cîrpă* o lăsam acasă și alea douăsprece le dăm în biserică: dacă e om dă la oameni, dacă e nevestă dă la neveste și aprinde lumânările cu *cîrpele*-alea pără când cetește popa, da p-asta d-acasă o față mătură și-una ține lumânare-aprinsă cu *cîrp*-aia și dă *cîrpa* fetii ZI₁ VII. 2° ~ *măre* C VII, S VII, ZI₁ VII, pl. ZI₂ VIIa „basma”: Oamenii ăștia [care au săpat groapa], când pleacă dimineata, le pui de mănâncă zacuscă și le dai *cîrpă măre* și ciorapi, le pui pe umere ZI₁ VII; cf. zăbrătă 1°. 3° pl. SI VII „șervețele”; cf. salăvete.

CÂRPĂTOR s. n. ZI₁ VII „lopată pentru pâine”: O aruncam pă *cîrpăt* *hóri* așa pă blană, napravo pă vatră.

CÂRPÊȘTI vb. ind. prez. 2 sg. M VI, va „coși, închizi prin coasere (mezeluri pentru fiert, coșuri pentru transport)”: În coșuri pune pește, pune gheață, *cîrpește* coșurile și le trimite dă Sofia DV VIII. Să fierbe căpățana și să cistește după ea, și să umple, după ce-o umpli o *cîrpești* și să fierbe; cf. c o s e m.

ind. prez. 3 pl. *cîrpește* DV VIII.

CÂRPȘOĂRĂ s. f. ZI₁ VII dim. de la câr p ă 1°.

CÂRTÍCINA (3 sil.) s. f. Ci VII „mușuroi”.

CÂRȚI v. *cărte* 3°.

CÂRVOVIȚĂ s. f. M va „mezel de porc umplut cu sânge și slănină”.

CÂT 1° adv. M VI „oricât”: Că *cîț* să pizezi strugurii ăia, tot rămâne apă-n vin. 2° adv. Ș v „decât”: Mama mea, învățași *cîț* caco. 3° *câte* adj. nehot. pl. G VII „cât de multe, oricâte”:

Cîțe miroase-i pui atâta să face de bun, tot felu dă miroase să-i pui.

CÂTEFO adj. nehot. Z VIIIa „vreo”: Ducea fiecare [la c o c i e] *cîtefo* sticliță, ducea mîncare; cf. f o.

CÂTEFODĂTĂ adv. Z VI, Gh M VIII „uneori”: *Cîtefodată* vorbim [românește] Z VI; cf. f o d ă t ă 1°, v r e m e l.

CÂTEFOUNA pron. nehot. f. Z VII vreuna”: Avea șubă, dacă era *cîtefouna*.

CÂTEVĂȘCA adj. nehot. Z VI „câteva”: Poate să spuie cu *cîtevășca* vorbe, fiecare vorbă are un înțeles [în limba română].

CĂȚU, ~ *mățu* Db VIII „obicei practicat de băieți, înaintea Paștelui, pentru a aduna ouă din sat”: *Cățu*... *mățu* este așa: dă Paști strângea ouă, băieții strângea ouă dă *cățu*-*mățu*.

CÂZMÊT s. n. Db VIII, M VI, pl. *câzmături* DV VIII, VII „șansă, noroc, baftă”: Dacă și-a fost bună [drojdia de vin], din ei pun zaar ca să facă mai bun, mai tare rachiu, nali mai țapăn, care cât are *cîzmêt*, care ce-a pus, atâta ia de-acolo M VI. La Lăsatu Secului făceam plăcinte cu *cîzmetur*!... puneam în plăcinte bani să vedem care ce i s-a căzut DV VII. A avut *cuzmête*, uite, cu oamenii eștia, are casă, are toate alea.

var. **cuzmête** s. n. Db VIII.

CE 1° pron. relat. cu val. adv. SI VII „cum”: Voi *ce* le ziceți nu știu [la cuverturi]. 2° *până* ~ loc. conjuncț. DV VIII „până când”: Lincă l-a chemat *până ce* i-a zis turcu „șecher momce”, băiat șecher, băiat dulce și a rămas ale Șecher.

CEACÁL s. m. Dr VIII, pl. *ceacáli* C VI, Dr VIII „șacal”.

CEÁNTELE s. f. pl. art. DV VII „gentile”: Când vine aicea [copiii], le umplu *ceántele*.

CEARCEÁF s. n. ZI₁ VII „cearșaf”: cf. a ș t e r n ú t e .

var. **cersaf** s. n. Ci_{va} „cearșaf”.

CEÁSNÂI v. **ceástnâi**.

CEÁSNIC v. **ceástnici**.

CEÁSTNÂI adj. f. pl. ZI₂ VIII [despre terenuri sau îndeletniciri] „în proprietate individuală; particulare”: Pângă recă aveam vii *ceástnâi*; cf. c e á s t n i c i .

var. **ceásnâi** s. m. pl. Db VIIA.

CEÁSTNICI adj. m. pl. Gh M VIII „particulari”. Când am fost noi *ceástnic*, am semănat linte Gh M VII. Erea miriște aicea, că așa era *ceásnic*, părțile aicea ZI₂ VIII; cf. c e á s t n â i .

var. **ceásnic** adj. C VII, ZI₂ VIII.

CEASUL s. n. art. 1° Db VIIb, M_{va, b}, Gh VII, ZI₂ VIIA, Ci VII, _{va, b} pl. *ceasurile* Dr VIII, VII, C VII „ora”: Dă la *ceásu* dousprece-ncolo ne ducem la groapă Db VIIb. Ne sculăm la *ceásurile* șapte jumătate Dr VIII. Mă culc și dorm, tomnite la patru *ceásuri* mă scol ZI₂ VIII. 2° pl. art. *ceásurile* Dr VII „numele unui dans țărănesc”: [La Sfântul Gheorghe] să făcea ora, noi ziceam *ceásurile*... și noi ișeam sus și cântam.

CEDĂR s. n. ZI₁ VII „umbrelă”.

CEFERIST s. m. S VIII, G V „lucrător la căile ferate din Bulgaria”: Mai mult am lucrat *ceferist* pă trin S VIII. M-am dus *ceferist* colo unde ardică alea băriera, am lucrat fo unsprece ani și de-acolo m-am pensionat G V.

CENGHER s. n. ZI₂ VIII „cârlig”: [Iepurele] l-adusăi, l-atîrnai în *cengher* și-l jupuii.

CENUȘE s. f. ZI₁ VII „cenușă”; ~ *ársă* ZI₁ VII „cenușă încinsă”: Puneam *cenușe* pe ea [pâine], ete *cenușe* încinsă, *cenușe arșă* și se cocea.

CEPCÁLUL s. n. art. Z VII „daracul”: [Cânepa] o dam cu *cepcálu*-așa, cu darac.

CER, ~ *pipér* v. **pipér** 2°.

CERAPI s. pl. SI VII „ciorapi”.

CERDÁC s. n. Gh M VIII „platformă de scânduri pentru căpița de fân”: Rânduiam lemne *până* la vale și *cerdác* așa făceam mai înalt că putrezaște fânul.

CERÉM v. **ceri** 3°.

CÉRGĂ s. f. 1° Ci VII, pl. *cergi* S VIII „țesătură de casă pentru acoperit patul”: Imperatoru rumânesc s-a dat jos aicea și dă la vapor pân la trin a pus babele *cerg* pă jos, să meargă țaru pă... asta. 2° ZI₂ VIII, Ci VII, _{va, b} „acoperământ, țol de cânepă folosit la transportul cerealelor cu căruța”: Un car de pâine am adus cu *cérga* ZI₂ VIII.

CERI vb. ind. 1° prez. 2 sg. L VII, SI VII „vrei, dorești”: Ce *ceri* să mă-ntrebi? SI VII. Și care *cére* cu sare, care *cére* cu zar și noi sorbeam zămârca ZI₁ VII. Una [vorbă] bugărească, una rumânească și ce *cére* să spuie și ea nu știe SI VII. Tat-al mau *u cerút* să fiu băiat ZI₂ VIIA. Ama, dacă nu-ți place lumele lu naș, tu strici cum *cei*, cum țe-voia Ci VII. Să ducea la Isclu care *cére* să se scalde acolo dă peste iarna Gh M VII. Mama lui *cergá* să mă ia așa ca cum știa ea ZI₂ VIIA. 2° impf. 3 sg. *ceréa* SI VII „avea (era) nevoie de”: Țsta [dresul mortol] *ceréu* cânepă. 3° var. ind. prez. 1 pl. *cerém* L VII „cerem (de soție); pețim”: O să venim să *cerém* pă fie-ta; cf. d u c e á 3°, î m p e ț é s c .

1° ind. prez. 1 sg. *ceu* L VII, Z1₂ VIII, *cei* VII, 2 sg. *cei* L VII, Z1₁ VII, Ci VII, 3 sg. *cére* L VII, Gh M VIII, Z1₁ VII, Si VII, 1 pl. *cérem* SI VII, impf. 3 sg. *ceréa* Z1₂ VIIa, pf. c. 3 sg. *am cerút* Z1₂ VIIa, 3 sg. *a cerút* Z1₁ VII, Z1₂ VIIa; conj. prez. 3 sg. *să mă céie* L VII.

CERNÉM vb. ind. prez. 1 pl. L VII „cernem”; cf. *î n c e r n é m*.

CERPÊȘTE vb tranz. ind. prez. 3 sg. Gh VII, Z1₁ VII „tratează, servește”: Pleacă prin căși... să duce... acolo-i *čerpêște*, le dă vin, rachiu Gh VII. Adu paarele dă rachiu *să ne čerpím* L VII. Mă-ta ne-a *čirpít* cu porumb fiert Z1₁ VIIa; cf. *c i s t é ș t e* 1°.

ind. prez. 3 pl. *čerpěsc* Db VIIb, 1 pl. *čerpím* L VII, pf. s. 3 sg. *čerpíi* Ci VII, impf. 3 sg. *čerpeá* Db VIIb; refl. ind. prez. 3 sg. *se čerpeá* Db VIIb, 1 pl. *să ne čerpím* L VII.

var. **čirpít**, *a* ~ vb. ind. pf. 3 sg. Z1₂ VIIa

CERȘÁF v. **cearceáf**.

CERVÉNCĂ s. f. Gh M VII „pojar”: *Červěncă* i zicea: roșată-i ziceam, pă bulgărește *červěncă*; cf. *r o ș e á ț ă* 2°.

CÉSĂN s. n. Db VIIb, D Vb „usturoi”.

CEȘMEÁ s.f. Db VIIb, C VII, S VII „cișmea”: A văzut colea la *čišmeáua* dă foc un ied Dr VII.

var. **čiușmeáua** s. f. art. Dr VII.

CETÊȘTE vb. ind. prez. 3 sg. 1° Db VIIb, Z VI „citește”. 2° în expr. ~ *pópa* Z1₁ VII, Ci VII, Vb „slujește preotul”: Vine popa... *četěște* pomana Ci Vb; cf. *c ă n t ă* 1°.

CEVÁ adj. nehot. Z1₂ VIII „oarecare”: Dali muștar e ásta? Cică *cevá* iarbă a crescut pe locu-ála; cf. *c e v á ș c a* 2°.

CEVÁLI pron. nehot. Gh VII „ceva”: Trebuie deloc să umble la vrăjitoare, să descánțe *čeváli*; cf. *c e v á ș c a*, *c e v á ș i*.

CEVÁȘCA pron. nehot. 1° Db VIIb, C VII, S VII, M Va, L VII, G V, D Va, Gh VII, Gh M VII, Ci Va „ceva”; cf. *c e v á l i*, *c e v á ș i*. 2° adj. nehot. invar. G V, D Vb „oarecare, vreo”: Dacă să-nțimblează *čeváșca* catastrofă în ziu-asta, trebe să ți-o faci dă sănătate G V; cf. *c e v á*.

CEVÁȘI pron. nehot. Gh M VIII „ceva”: Care mai bătárn mai știa *čeváš* [bulgărește]; cf. *c e v á l i*, *c e v á ș c a* 1°.

CHEBÁPCE s. n. pl. M Va „cârnați”: Alea subțirele [intestinele], alea să face *čebápce*-așa, cum zicem noi, cârnați; cf. *c ă r n á ț i*, *s u g i ú c u r i*.

CHEPENÉGE v. **čăpenége**.

CHERANÍCINĂ s. f. Ci Va „test”.

CHÉURI s. n. pl. S VIII „cheiuri”; cf. *p r i s t á n i ș t e*.

CHIFTÉT s. pl. Z1₂ VIIa „chiftele”.

CHINÓ s. n. G V „cinematograf”.

CHÍPĂ s. f. Gh M VII „membrană, piele pe capul noului născut”: Care s-a născut cu *kípă*, cu caiță să zicea, îl știe mama; cf. *c ă c i ú l ă*, *c ă m á ș ă* 2°, *c ă í ț ă*, *m r e á j ă*, *p o j v í ț ă*, *ț í p ă*.

CHÍRĂIE vb. ind. prez. 3 sg. Z1₁ VII „țipă, urlă”: [Copiii] *kirăjáu* că-i doare la burtă.

ind. impf. 1° pl. *chirăiáu*; conj. prez. 3 sg. *să chirăie*.

CHIRÍM s. n. Z1₂ VIII „chilim”.

CHISĂR s. n. Z₁ VII „teslă”: [La u r s ă t o r i 2°] pun ciocan și pui *kislâr* și pune cte-așa plavet.

CHITĂ s. f. Sl VII „mănunchi (de flori)”: Moașa cu căldarea cu apă cu *kîtă* de busuioc...

CHITCĂ s. f. Ci va, b dim. de la *chită*. Pe lângă căldare *kîtca* de busuioc: ginerele ia și-aruncă *kîtca* pe casă să nu se-ntoarcă-ndărăt, că dacă se-ntoarce fuge mireasa va.

CHIUFTÉLE s. f. M vb, Z₁ VII „chiftele”.

CHIUMÚR s. sg. tant. Z₁ VIII „cărbuni”.

CÍCE s. m. Z₂ VIII, Ci vb „unchi (frate al tatălui)”: Să găsi că să trimet oameni în casă, sara, și trimesarăm tata, *êice*-meu, tata, fratele lui taicu și sfatu-so.

CICRÍC s. n. Dr VII „ustensilă casnică pentru depănat sculurile pe țevi”.

CÍMBUR s. n. Z v „cimbru”: Îi pui *êimburl* așa de miroase G VII; cf. *c i ú b r i ț ă*.

var **címburi** s. n. G VII.

CÍMBURI v. **címbur**.

CIMBURÍCĂ s. f. M va dim. de la cimbur.

CIMPOÁIA s. f. Z₂ VIII „cimpoiul”: Și-aveam un moș aicea al nostru, ruda noastră, cu *cimpoxája* cânta; cf. g a i.

CÍNĂ s. f. Sl VII „hrană de seară a animalelor”: Curai porumb acuș de *cină*.

CINEÁZĂ, *se* ~ vb. reflex. ind. prez. 3 sg. Sl VII „se mănâncă de seară”: După ce *să cingáză* [aprend focuri].

CINEVĂȘCA pron. nehot. C VII, S VIII „cineva”: Auzii că zbiară *êinevășca* C VII.

dat. *cuivășca* L VII.

CINIE s. f. Db VIII, Dr VII, C VII, Z₂ VIIa. Ci vb, pl. *cinii* Z₁ VII, „farfurie”: I dai *cinie* dă trei zile, i dai *cinie* acolo cu mâncare Db VIII; ~ *lâtă* Sl VII, Z₂ VIIa, Ci VII, vb, Sl VII. „farfurie întinsă”.

CINOVNÍC s. m. Z₂ VIII „slujbaş, funcționar”.

CIOB s. n. 1° S VII „opaiț improvizat”: La *êjob* țesea lumea înainte. 2° art. ~ul de *tămâiát* L VII „vas deteriorat, folosit, acasă sau la cimitir, pentru arderea tămâiei”: Mă lua pă mine fată dă cărat apa și cu *êobu dă tãmuját* ne duceam și dam drumu pă apă lumânarea cu *êobu*-ăla. 3° pl. *cióburi* M VI „vase din ceramică sau faianță”: Să boim urcioare de faians, de pământ, *êobur!*

CIOBĂNIE s. f. C VII „muncă, îndeletnicire de cioban”: Făceam aba dă *êobănije*.

CIOCĂNEÁ vb. ind. 1° impf. 3 sg L VII „bătea în obiecte din tablă sau din fier pentru a face zgomot și a izgoni șerpii”: Tata lua două fiare, *êocănçi* atuncea la Ieremie: „șerpii pe câmp. Ieremia în sat” L VII. *Să êocâne* fiare: „șerpii-n marc, Ieremia-n sat Ci vb 2° pf. c. 1 pl. *am ciocănit* L VII, Gh VII „am ciocnit pahare, ouă”: A pus paarele, le-*am êocănit* și-am băut de sănătate la copii L VII. 3° refl. pf. c. 3 sg. *s-a ciocănit* M VI „s-a zdrobit, s-a melițat cânepa”; cf. f r â n g i 2°, t o c á , z b i c e á m. 4° pf. c. 1 pl. *am ciocănit* în expr. ~ ~ *ștăigi* G v „am confecționat ambalaje, lădițe din scânduri”: Am *êocănit ștăig* așa dă să pune roșii în ele.

1° conj. prez. 3 pl. *să ciocăne*
Ci vb. 2° refl. ind. prez. 1 pl. *ne*
ciocănim Gh VII.

CIOCĂLTÉIE s. n. pl. Gh VII
„bețe”.

CIOCÓI s. m. pl. S VIII „moși-
eri”: Din România a fugit multe
rumânci și s-a mărtat dă bulgari c-a
avut ciocoistvo acolo, *ćocóji* și n-a
putut să trăiască.

CIOCÓISTVO s. colect. S VIII
„moșierime”.

CIOLTÁR s. n. S VII „cergă
pusă sub șaua calului”.

CIOMÁC s. n. Db VIII
„ciomag”.

var. **ciumáge** s. n. pl. M VI:
ciumáh s. n. D Va.

CIPÁ v. **ťipá** 2°.

CIRÁC s. n. 1° DV VIII, M Va
„ucenic”: [Bunicul] a fost *ćirác* la un
turc DV VIII. 2° M VI „(ajutor de)
cioban”: Am avut un om care ni le
păzea [oile] acolo: *ćirác*; cf. p o c ă
r á c i. 3° M VI [la biserică] „dascăl”:
Cirácu lu popa.

CIRÉBNE s. f. ZI VII, Ci Va
„tavă de pământ făcută de olari care se
așază pe pirostrii și se acoperă cu
țestul”: Punem *ćirémna*, *ćirémna* dă
pâne, ce pui pânea-n ea, dă țăstu ce
cutrupeai SI VII.

var. **ćirémna** s. f. SI VII.

CIRÉMNA v. **ćirézne**.

CIRPÍT v. **ćerpéšte**.

CISTEÁLÁ s. f. G V
„curățenie”: Mătură, gătește, spală,
ćistęálá cu mototolu-n mână.

CISTÉȘTE vb. ind. 1° prez.
3 sg. Gh VII „servește, tratează”: Poate
ćistéște nașu cu cevașca; cf. c e r
p é ș t e. 2° prez 2 sg. *cistéști* M Va
„curăți (mațele)”; cf. d r e g i 3°. 3°
refl. prez. 3 sg. *se cistéște* M Va „se

desface, se curăță carnea fiartă de pe
os, se dezosează”: Să fierbe căpățana
și *să ćistéște* dup-ai; cf. d ă r ă m ă m
. 4° pf. s. 1 pl. *cistirăm* S VIII „făcurăm
curățenie”: *Ćistirăm* la porc S VIII.
Mături vatra bine, cu măturică mică
ćistită, curată L VII. 5° pf. c. 3 sg. *a*
cistít SI VII „a respectat, s-a
conformat”: Mama mea a fost
bugarcă, ama s-o fi-tálnit-o nu zici
că e bugarcă, românește *a ćistít* cum
am vorbit noi.

4° ind. prez. 3 sg. *cistéște* Z V, 1
pl. *cistím* Z V, impf. 3 sg. *cisteá*, pf. c.
1 sg. *am cistít* S VIII, Z V; conj. prez. 1
pl. *să cistím* Z V; part. *cistít* SI VII, f.
cistită L VII, SI VII; 1 refl. ind. prez. 3
sg. *se cistéște* M Va; conj. prez. 3 sg.
să se cistească Z V.

CISTÍTĂ adj. f. Db VIIa
[referitor la etnie] „neaoșă, pură,
adevărată”: Rumâncă *ćistită*; cf.
i s t í n s c h i.

CIÚBRIŢĂ s. f. D Vb
„cimbru”; cf. c í m b u r.

CIUCENEÁN s. m. Ci VII
„locuitor al satului Ciuceni”.

CIÚDĂ s. f. ZI2 VIII „minune”:
Așa *ćúdă* n-am văzut, să sameni o
cofă ș-așa grîu frumos să fie!

CIUDEȘTE, *se* ~ vb. refl. ind.
prez. 3 sg. Db VIII, Ci VII „se miră, se
minunează”: A toți ne zice ale Șecher.
Când o zice lancu Dobrev lliiev *o să*
ćudească careva DV VIII. *Să ćudește*
lumea cum să facă [pomenile] Db
VIII.; cf. m í n u n e.

viit. 3 sg. *o să ćuidească* DV VIII.

CIUMÁGE v. **ćiomác**.

CIUMÁH v. **ćiomác**.

CIUMBÉRI s. n. Z VII
„ciumber”: Pă cap avea *ćumbéri*
[femeile].

CIUȘCĂ s. f. Zl₁ VII, pl. *ciușce* Zl₁ VII, Ci VII și *ciuști* Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, va 1° „ardei iute”: Băiatu meu cân s-a născut, babei a băut vin cu *ciușcă*. să fie roșu Zl₁ VII 2° Zl₂ VIII, pl. Zl₁ VII „ardei”: A înșirat *ciuștile* pă surcelu-ăla și când dă-n undă căldarea puneam mălaiu și ea lua din zam-ăia și ne puneă-n strachină; pl. *ciuște*, ~ *umplute* Zl₁ VII „ardei umpluți”; cf. p a s t ă i, p i p é r 1°.

CIUȘMEĂUA v. **ceșmeă**.

CIŪTURĂ s. f. pl. *ciuturi* D vb „vas pentru lapte”: Rămâne pă lângă *ciutură* așa... zmânt, lipit de *ciutură*.

CIUVÁL s. n. Zl₂ VIII „sac”.

CLÁCĂ s. f. Sl VII „contribuție, ajutorare benevolă”: Cân moare, nali tot natul vine: aduce asta, aia, ca o *clacă*.

CLAS s. n. DV VII, M VI, G V, pl. *clásuri* DV VIII, Sl VII [la școală] „clasă”: Am scos șapte *clásuri* DV VIII. Aicea până la *clásu* opt era școala M VI.

CLÉNCEA s. f. M VI 1° „numele unui joc de copii”: *Cléncă* era cu niște ciumage, iar la bărc-acolo o băgam *cléncă*-aia. 2° „bucată de lemn cu care se joacă jocul numit ~”.

CLÍSĂ s. f. C VII „lut”: Dă *clisă* d-ăia făceam o păpușă; cf. n o r ó i.

CLOPĂNÍT, a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Gh M VII „a făcut zgomot cu picioarele, a tropăit”: Băta spunea c-a *clöpănit*, spunea ali băta că [mortul] s-a făcut strigoii... a lupănit, a tropănit așa.

var. **lopănit**, a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Gh M VII.

CLÓȚĂ s. f. art. DV VIII „cloșcă”: [La Simți] nu să dă nimic dă casă, că nu scoate *clóța* pui.

CMÉT s. m. Zl₂ VIII „primar”: Era un *cmét*, trecea pîn sat aicea... și-i lua care știa rumânește vedeai că-l globea: o sută și un franc; cf. p r i m á r i.

COÁDELE s. f. pl. art. Z VIIIa, VI, Zl₁ VII „cozile (cailor)”: Frânele, *coádele*, sânt împletite să pune roșu Z VIIIa.

CÓBLIȚĂ s. f. pl. *cóbliți* L VII, Gh M VII, Zl₂ VIII, Ci va, b „cobiliță”: Am cărat câte patruzeci de *cóbliți* în toate diminețile L VII. Îl însămnează câte *cóbliți* a cărat pă pricic-ăia Ci vb.

COC vb. ind. 1° prez. 1 sg. Zl₂ VIII „fierb”: Comina o *coc* la cazan și fac rachiu. 2° prez. 3 sg. *coáce* Db VIII „frige”: Taie miel și-l *coáce* pe jărăgai. 3° prez. 2 sg. *coci* G V „prăjești” [La Zarezan] *coácem* cărnați și parcele de carne, pârjole Zl₂ VIII. Țfecla [pentru plăcintă] o rindusăști ș-o *coc*, o prăjești, aia să prăjește puțin G V. 4° impf. 3 sg. *coceá* în ~ *făină* Db VIII „rumenea făină în cuptor”: Punea [pentru a aranja coliva pe farfurie] făină *coáptă*. Nainte *coacă* făină, nu știa lumea [de biscuiți], ale mama așa făcea [coliva pe deasupra] cu făină *coáptă*. 5° var. **COCEM** vb. ind. prez. 1 pl. Dr VII „pregătim mâncare (la foc)”: Era coptoare afară, acolo *coacăm* legume. 6° var. **COCEM** Db VIIa, M vb, L VII „coacem”: [Pita] o *cocem* la mașină Db VIII.

3° prez. 1 pl. *coácem* Zl₂ VII. 4° part. f. *coáptă* Db VIII. 5° impf. 1 pl. *coceám* Dr VII.

COCEÁNI s. m. pl. 1° M VI, L VII, Ci VII, vb „tulpini de porumb”: Afară strânsarăm glugele de *coceáni*; cf. c o v r á g, d r á g u l, l u j é r u l.

t u l é n i. 2° Z₁ VII „știuleți desfăcuți de boabe, folosiți drept combustibil”: Dacă facem ceva de punem fo gadină ceva să frigem, punem cărbune de *cočkanj* dejos.

COCÉM v. **coc** 5°, 6°.

COCHIE s. f. pl. *cochii* Sl VII „colaci care se dau când copiii se v ă r u i c e s c ”: Și dă la tot natu-n-mîna câte-o *cokie*. Tot natu-și pune câte-o bucătură din *cokiču* lui și băgăm asta în apă.

COCIE s. f. 1° Z VIIIa „întrecere de cai organizată tradițional la S â n t o a d e r ”: Când fug caii să zice *coșije*, la aia să zice *coșije* Gh M VII. 2° var. **coșie** s. f. Gh M VIII, VII, Z VIIIa „loc de întrecere a cailor în ziua de S â n t o a d e r ”: Și locu... cân calu dă fuge, să zice *coșije*; cf. i g r i ș t e.

COCOACE v. **cococi** 2°.

COCOCI s. 1° Db VIIa, S VII „(un fel de) lipie”: [Soacra întâlnește mireasa] la ușă cu pite-așa, cu *cocôl* cu miere și mănjește uș-așa-n trei părți cu miere să se lipească dă cas-asta. Din *cococu* ăsta mănăncă mireasa cu ginerele ca să se lipească, să se aibă, să trăiască bine cu el Db VIIa. 2° var. **cocoace** s. f. pl., ~ în *tigăie* DV VII „(un fel de) gogoși plate; scoverzi”: Am făcut *cocăce-n tigăie*-așa, noi le zicem michițe DV VIII; cf. m i c h i ț e.

CODERIE s. f. Ci VII, Va „coada c â r p ă t o r u l u i ”.

CODOZLUI s. Z₂ VIII „Kozlodui”.

COFĂ s. f. pl. *cófe* 1° Db VIIb, Gh M VII, Sl VII „vase de lemn, de formă cilindrică pentru cărat și păstrat apa”. 2° M Va, Z₁ VII, Z₂ VIII, VIIa „găleată”: Într-o *cófu* pui tărâtă de grâu, ama le opărește și pe ele Z₁ VII.

Pui la patru kile de untură o kilă dă sodă, d-ai-a dă săpun ș-o *cófa* dă apă va; cf. g ă l é t e l e. 3° Z₂ VIII „vas de lemn întrebuițat ca unitate de măsură de capacitate pentru cereale egală cu 16 kg”: Fac porumb câte o mie cinci sute de *cófe*.

COLÁ s. f. M VI art. *coláua* Ci Va „mașină, automobil”: Veni giner-su aduse cu *coláua* de la Lom, gătirăm, frământarăm; cf. a f t o m o b i l, l é c a, m ă ș i n ă 4°.

COLÁC 1° art. ~-ul *cálului* Db VIII „colacul pregătit pentru a fi pus la gâtul calului câștigător în întrecerea de la S â n t o a d e r ”: Care nevastă vrea să facă *colácu cálului* la Sântoader i-l pune lu ăsta care a ieșit nainte, i-l bagă pe capu la cal și cu zname-așa. Ș-așa e obiceiul dă Sântoaderi. 2° pl. *coláci*, ~ de *ápă* Z₁ VII „colaci pregătiți pentru ritualul prin care se s l o b o a d e a p a ”: Sânt șapte *colác de apă*. 3° la ~, *turtă* ~ ~ v. **turtă** 2°.

COLARÉZ s. G v „preparat culinar din sfeclă albă rasă, fiartă, îngroșat cu făină”: [Din sfecla albă] înainte să făcea *colaréz*. Fierbi sfecla... și cân o fierbi, iese dulceața acolo-n apa aia și făină să punea.

var. **colărezi** s. n. G v.

COLĂREZI v. **colaréz**.

COLEÁ adv. Dr VIII, L VII, Gh VII, Gh M VIII „aici aproape”: Și nunta mi-a fost *colái* Gh VII.

var. **cólea** adv. DV VIII; **colealeá** adv. Sl VII.

CÓLEA v. **coleá**

COLEALEÁ v. **coleá**.

COLECTIVÁ s. f. DV VII „gospodărie agricolă colectivă”; cf. c o l h ó z, s t o p á n s u l t e c h e s e á, t e c h e s e t u l.

COLEDÁRCE s. f. pl. M va „colindătoare”.

COLÉJCHE s. f. pl. Ci VII „colege”.

COLÉJCHI s. m. pl. Ci VII „colegi”.

COLESÁR s. n. Zl₁ VIII „șaretă. trăsură, cabrioletă”; cf. c a b u r l é t.

COLHÓZ s. n. Dr VIII „gospodărie agricolă colectivă”: Am lucrat brigadir la *colhós*; cf. c o l e c t í v ă , s t o p á n s u l , t e c h e s e á , t e c h e s é t u l.

COLÍBĂ s. f. Db VIIa, b, C VII, VI, Ci VII, Va, Sl VII, pl. *colibi* Zl₁ VIIIb, Ci VII, Va „colivă”: Grâu fierbem, făcem *colibă*, pitcă, cârpă, cinia cu furculiță, cu pită, așa face la trei zile Db VIII; cf. g r â u.

COLOÁNĂ v. **cunúnă** 2°.

COMBILIZOÁNE s. n. pl. Db VIII „combinezoane”; cf. f ă r ă u.

COMÍNĂ s. f. Zl₂ VIII „tescovină”: *Comina* o coc la cazan și fac rachi; cf. p r ă ș t í n ă.

COMSOMÓLSCA adj. f. „comsomolista”, ~ *svádba* L VII „nuntă în stilul organizației tineretului comunist (bulgar): fără daruri”: Acușă, dă cân cu scumpătate-asta, nu mai dăm nimic [dar, la nuntă] i zice *comsomólscă svádba*, *comsomólscă*: care nu dă nimic.

COMȘIA s. f. art. Sl VII „vecina”; cf. m e g i á ș e.

COMȘIE v. **comșiu**.

COMȘIÉCĂ v. **comșiiică**.

COMȘIICĂ s. f. M va, Ci va, pl. *comșiichele* Ci va dim. de la *comșia*: Lăsați pe *comșiikele*-aicea...toate șed pe lângă ea [bolnava în agonie]; cf. c o m ș ú i c ă.

var. **comșiiică** s. f. Ci va

COMȘIU s. m. Db VIII, L VII, Sl VII, pl. *comșii* Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci VII, Va, b art. *comșii* Dr VIII, DV VI „vecin”: La deal, când a fost [tata], a fost un *comșije* acolo Sl VII; cf. m e g i á ș i.

var. **comșie** s. m. Ci v b, Sl VII.

COMȘÚICĂ s. f. Db VIII dim. de la *comșia* „vecina”; cf. c o m ș ú i c ă.

CONCI s. n. Zl₁ VII „acoperă-mânt pentru cap, format dintr-un cerc de lemn peste care se înfășoară o țesătură cu flori și alesături, purtat de femeile măritate la horă sau la sărbători”: *Conc* au purtat babele, ca mireasele, și slobozit așa pe lângă urechi, ala a fost țesut e! frumoase, alese, nu știu cum spunea mama, baba Ioana alde Pancă.

CONTROLÉN adj. Zl₂ VIII „care controlează, de control”; **opráven**, ~ *savét* v. **savét**.

COPÁNE s. f. M va „albie, copai”: [Făina o pun] într-o tavă mai mare așa și... o țiu numa dă frământat acolo, nainte aveam așa făcută dă la țigani așa, *copáne*; cf. c ă p i s t é r e.

CÓPÁR s. G v „mărar”: Eu-i pui [borcanului cu murături] și căței de usturoi și *cópár* d-ăla, mărari și țelină, câte miroase-i pui atâta să face dă bun; cf. m a r á r i.

CÓPERI vb. ind. prez. 2 sg. C VII, Zl₁ VII „acoperi”: [Porcul, la pârlit] îl *cópere* cu paie Ci VII; cf. c o t r o p e á i , î n c ó p e r i , î n v ă l u i l °.

ind. prez. 3 sg. *cópere* Zl₁ VII, Ci VII, 1 pl. *coperím* Zl₁ VII, Zl₂ VIII, impf. 3 sg. *copereá* D va, Gh M VIII; part. *coperít* Gh M VIII.

COPERÍȘUL s. n. art. Ci va „acoperișul”; cf. p o c r í u.

COPÍL s. m. pl. *copii* 1° Zl₁ VII „băiat”: Dai drumu la troacă pe recă...

ș-atuncea dai ce-ai luat de *copil*, ce-ai luat de fată, c-a cărat. Dacă l-ai om [defunctul], sfeășnicele-alea le duc doi *copii* ili doi oameni; cf. b ă i á ț i. 2° pl. art. Db vi, M vb, G v „flăcăii”: Emi cânta muzica și toți *copii* venea aicea la școală și aștean-suratăi și vin și juca na jocute, jucam acolo cu toții M vb. Și făcea nainte vecerinci cu muzica, vecerinci, acolo unde cântă muzica și *copii* juca G v; cf. d ă n á ce. 3° pl. în expr. *arucă* ~ C vi [despre o plantă] „înfrățește; dă copili”: Când să făcea mai mare-așa [porumbul], atunci la rădăcină *arucă copii* 4° ~ *sărác* v. *sărác*.

COPIȘCĂ s. f. ~ *de chibrít* Sl vii „cutie de chibrít”: Cân sapă groapa și pune paneli, ca-n *copișcă*, ca *de kibrit*, ete așa [stă mortul].

COPTÓR s. n. Db vii, b, S vii, Zl₂ viii, Ci vii, va, pl. *coptoáre* Dr vii „cuptor”: Pâine în oraș n-am făcut, acasă, pâine dă la *coptóri*, ásta care coace pâinea Zl₂ viii. Și-o arucăm [pâinea] ili în *coptóri* ili în furună de asta de să coace Zl₁ vii; cf. f ú r n á.

var. **coptóri** s. n. Zl₁ vii, Zl₂ viii, Ci vii.

COPTOREÁZĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Ci va „ia formă de cuptor”: Vatra să face iar de tuglă și pe urmă... de tuglă să face până când *să coptoreáză* ete-așa. [Țestul] să se facă așa *coptorát*, rămâne cu strachina.

part. *coptorát*.

COPTÓRI v. **coptór**.

COPTÚRĂ s. f. Zl₁ vii „puroi”.

COPTUȘÍM vb. ind. prez. I pl. Zl₁ vii „acoperim”: Țestu-l ardem, să-ncege și-l *coptușím* și când ardici să mănânci: gadina dulce.

CORABÍI s. f. pl. Db vii „prăjituri din aluat fraged, tăiate în formă de romburi”.

var. **gorabii** s. f. pl. Zl₂ viii.

CORBÁN s. 1° Db viii, Ș vi, L vii, Gh M viii „obicei de invocare a ploii prin slujbă religioasă și sacrificarea unui animal pentru masa participanților”: Așa făceam dă ploaie, așa să făcea: tãiam oaie, făcea *corbán*. ședea, mânca, bea și popa cânta molibia dă *corbán* Db viii. 2° L vii „mâncare pregătită pentru petrecerea sărbătorii respective”: Acolo le pune din găteal-aia, din *corbánu* ála dă mănâncă că o să plouă. 3° var. s. n. art. ~ul, ~ *cásei* G vii, v „sărbătoare fixată de către fiecare familie la o dată anume și celebrată anual în semn de recunoștință pentru ajutorul divin”: Lumea face *curbánul cási*, la ziua aia în toți anii îți faci dă sănătate, îți faci că s-a întâmplat cevașca rău și trebuie să-ți faci ziu-aia v. 4° Gh M vi „petrecere organizată la culesul viilor”. 5° L vii „numele obiceiului «paparuda» la bulgari”: Facem pãpãrudă de ploaie, ca să plouă, a bulgarii îi zice *curbán*.

var. **curbán** s.n. 3° G vii, v; 5° L vii.

CORNIȘÓRI s. m. pl. G v „castraveți «cornișon»”: Castraveții, ci atâta să face [de mici]: *cornișór* să zice.

CÓRNUL s. n. art. Ci vb „colțul”: În *córnul* la casă să taie cocoșu, să pun două tugle, să-ncepe casa.

COSÉM vb. ind. prez. I pl. D vb „coasem”: Baba... o *cosém* cu ac mare; cf. c â r p é ș t i.

COSTANDÍN s. m. Dr viii „Constantin”: Dedea dăpă mamă să zice *Costandín* Mărinov.

COSTIÚM v. **costúmuri**.

COSTÚM s. n., pl. *costúmuri*
C VII „costume”: Omu-miu [la nuntă]
cu *custúm* Ci va. Nu era *costúmur!* dă
babe atuncea C VII; ~ *de toate* L VII
„costum de haine”

var. **costiúm** s. n. Ci va.

COȘÁRE s. f. 1° C VII, M VI pl.
coșéri ZI₂ VIII „grajd”: A fost hoți, ș-a
furat, ne-a luat boii din *coșere* SI VII.
Când însera, băgai oile la *coșare* C VII.
Că ei le lărâmară și mori... și *coșéri*
totu ZI₂ VIII; cf. b o r d é i. 2° Db VIIa
[la nuntă] „cort”.

var. 1° **coșere** s. f. SI VII.

COȘÉRE v. **coșare** 1°.

COȘÍE v. **cocie**.

CÓȘNIȚÁ s. f. G v, pl. *cóșnițe*
Db VIIa „coș împletit din nuiete, cu o
toartă, pentru produse, purtat pe
mână”: Dimineața [la Lăzărițá], cu
cojnițele pă mână, [fetele] vine și
cântă; cf. t á r n á.

COTÓI s. n. pl. . *cotoaie* 1° art.
Dr VII ~ *alb* M va „pieptul (la păsări)”:
La Lăsat de Secu dă Paști tăiam
găina-ntreagă ș-o fierbeam, așa
cotóju, așa-l rupeam cu totu și-l dam
la megiași Dr VII. *Cotóájele*, ála albu,
are aicea așa la piept, este *cotóju alb*
și îl pisez așa mărunțel M va. 2° pl. M
va „piept și pulpe (de pasăre)”. 3° pl.
Db VIIa, S VII „fripturi, bucăți de carne
pentru friptură”: E, păi, mănâncă tot
cotoáje mai mult acușa oamenii: porc
când tai, găină când tai, noi *cotóáje*,
voi cum la ziceți? Db VIIa.

COTOIÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg.
Z VI „taie bucăți, împarte porcul, pasărea
în c o t o a i e”; cf. b u c á t e 4°.
p ó r ț i i.

COTROPEÁI vb. ind. impf. 2
sg. SI VII „acopereai (testul)”; cf. c ó
p e r i, î n c ó p e r i, î n v á l u i l °.

COVÁSEÁLĂ s. f. Db VIIa
„lapte covăsit”: La o kilá [de lapte
dulce] pui două linguri dă *covásálá*.

COVRÁG s. ZI₂ VIII „tulpină de
porumb”; cf. c o c e á n i, d r á
g u l, l ú j e r u l, t u l é n i.

COZÁNÁC v. **cozonác** 2°.

COZENÁC v. **cozânác** 2°.

COZONÁC s. n. 1° *maiá de* ~
ZI₁ VII, Ci va „drojdie de bere fină, în
raport cu turtele tradiționale, folosită
odinioară ca afănător, exclusiv, pentru
cozonaci”: Acușa nu mai facem [turte
de aluat] c-avem *maiá de cozonác* tot
feliu și nu mai facem acușa turtițe; cf.
c o z o n á c i n á. 2° var. **cozânác** s. n.
Db VIIa; **cozenác** s. n. Gh VII „prăjitură
făcută din aluat dospit frământat cu
ouă, lapte, unt, zahăr și ingrediente;
cozonac”

COZONÁCINA adj. f. în *maiá*
~ *cozonácina* ZI₁ VII „drojdie de bere
pentru cozonaci, fină, în raport cu
turtele tradiționale”: Facem și din vin
[t u r t i ț e] acuși nu mai facem c-
avem *maiá*, c-avem *maiá de cozonác*,
tot feliu și nu mai facem acușa turtițe
Ci va; cf. c o z o n á c l °.

CRÁCE v. **creácă**.

CREÁCĂ s. f. Gh VII, ZI₁ VII,
ZI₂ VIII, Ci va, b pl. *creáce* ZI₁ VII, *crece*
Ci va. *creci* Gh VII, Ci va „creangă,
cracă”: ~ *de umbră* ZI₁ VII, Ci va
„creangă de pom fructifer dată de
pomană când se sloboade apa, pentru
a asigura mortului umbra pe tărâmul
celălalt”: Îi făcea [miresei] bradu, să
fie cu trei *cráce*. Nali, zicea că dacă n-
ai bradu ăsta, pă lumea alaltă n-ai un
să stai la umbră Db VIIb. Și-i taie o

crăcă dă pom. [Când moare tânăr] să pune cu trei *crăce* Z₁ VII. Ce-ai luat de copil, ce-ai luat de fată, c-a cărat. pui pânz-ai pe-o *crăcă de umbră*... vrea să spuie că mortu să-și aibă umbră Z₁ VII.

var. **crăce** s. f. pl. Db VIII, M VI.

CRASTAVÉTE s. m. pl. *crastavéti* G V „castravete”.

CRĂCIUNI s. Z₁ VII, Z₂ VIII „Crăciun”.

CRĂȘENII s. f. pl. Z₁ VII, Ci VII „podoabe, ornamente (la colaci)”: cf. f r u m u ș e á ț ă.

CRĂVNUL s. n. art. Db VIIA „sângele”.

CROJI s. m. pl. G V „bucăți mari de săpun; codri”: Îl tai așa [săpunul], ma *croj*/mari.

CRÓSNA s. f. DV VII „legătură de cânepă (de pe câmp)”: [Cânepa] o aduce la spinare, cu *crósna*.

CRUCEÁ, ~ *drumului* loc. subst. Ci VII „răscruce, răspântie”: cf. r ă s c r u c i u r i.

CRUCIȘĂM vb. ind. impf. I pl. Gh VII „încrucșișam”.

CUCĂ s. f. Gh M VII „băț, nuia pe care se pun covrigii căpătați la colindat”: Luam și o trestuță la spinare ș-un cârlig... prăcică așa lungă, o *cucă* dă făceam, înșiram colacii pe ea; cf. c ă r l i g, p r ă c i c ă.

CÚCHERI s. m. pl. Z VII, V „persoane mascate, participanți la un ritual folcloric”.

CÚHNE s. f. Sl VI „bucătărie”.

CUIBÁRE s. n. pl. Z₂ VIII „cuiburi de șoareci”: Să nu intre gherlanii, șoarecii să se facă *cuibáre*.

CUM, *ca* ~ loc. adv. Dr VIII, M VI, L VII. Gh VII, Z₂ VIIA „cum”: Îmi da acolo [pentru că am cărat apa la mort] o toalăli dor, or fun franc, or *ca cum* erea nainte [obiceiu] L VII. Punem colaci *ca cum* făcea nainte. Punem ouă, colac *ca cum* făcea-nainte Gh VII. Mama lui ținea mult la morală... și cerea să ma ia [de soție] așa *ca cum* știe ea Z₂ VIIA. Moare cu lumânare *ca cum* și la voi în Rumânia L VII.

CUMÍCI s. f. pl. Sl VII dim. de la *cumă* „nașă (de botez)”.

CUMNÁT, ~ *de mână* s. compus Z₂ VIII, VIIA, B, Ci VII, Sl VII [la nunta] „cavaler de onoare al miresei”; cf. f r á t e I^o, v é v e r a.

CUNDURGIU s.m. C VI, „tâmplar”.

CUNUNÁT s. n. G V „cununie”: Să facem *ca cununát* că trebuia să se nască fata.

CUNÚNĂ s. f. I^o pl. *cunúni* Z₁ VII „coroane”: Încep [cortegeul funerar] cu veneturile-alea cu flori, *cunúnile* și după *cunúnile*-elea, mortu; cf. v e n é ț. 2° Z₂ VIIA, Ci VA „ghirlandă din flori”: Ca *coloána* așa-i face [din sălcii] și-i pune [mielului la gât] Db VIIb. Căldarea are *cunúnă* așa desupra, legată pe lîngă toarte Ci VA.

var. 2° **coloána** s. f. art. Db VIIb

CÚRĂ¹ vb. ind. prez. 3 sg. Db VIII, Dr VII, G VII, Z₂ VIII, Ci VA „curge”: Avem o reșcă acolo și *curá* puținică apă C VII; cf. m é r g e I^o.

impf. 3 sg. *curá* C VI, M VI; conj. prez. 3 sg. să *cúre* L VII.

var. **cúrge** vb. ind. prez. 3 sg. Dr VII.

CURĂ² vb. ind. 1° *se ~ refl.*
 prez. 3 sg. Z₁ VII „se descuamează
 pielea, în urma unei boli; *se curăță*”:
 Când să *cură* bubatul dă... *să cură*
 cojile alea, *ălălalt* [copil] să
 îmbolnăvește. 2° pf. s. 2 sg. *curăi* SI
 VII „*curăți boabele de pe știulete*;
Curăi porumb acuși dă cină. 3° pf. c.
 1 pl. *am curăt* SI VII „am curătat de
 coajă”: Cojile ce l-*am curăt* [de la ou]
 punem pe iarbă, pe dinăuntru, pe
 dinafară [la casă]. 4° part. f. *curătă* M
 VI [referitor la mireasă] „castă”: Dacă
 nu iese *curătă*... o poartă pe
 măgăreață [mireasa]... o poartă o țară
 pân sat s-o vadă narodu; cf. b u n 4°.

2° impf. 3 sg. *cură* Db VIIA, pf. c.
 1 sg. *am curăt* SI VII, 3° refl. ind. prez.
 3 sg. *se cură* Z₁ VII.

CURBÁN v. **corbán** 3°, 5°.

CURGE v. **cură**¹.

CUSĂTOARE s. f. pl. Z VIIIa, v¹
 „cusături (pe cămăși sau pe ștergare”):
 La babele bătârne, cân...ardici racla o
 să vezi țoale bătârnești, cu *cusătore*
 v; cf. ș i v i ț i.

CUSCRÉNE v. **cuscrénie**.

CUSCRÉNIE s. f. Z₂ VIII
 „întâlnire cu petrecere între cuscrii a
 doua zi după nuntă”; cf. s f á t , s f á -
 t o v e.

var **cuscréne** s. f. Z₂ VIII.

CUTÁT adj. Z₁ VII [despre
 colac, băț] „cu creștături, creștat”: Să
 pune măturel aicea de babă, baba de-
 a făcut colacii: îi pui un surcel așa
 făcut *cutát* și-i pune cârpă cu un franc
 și-i pui și străchior.

CÚTELE s. f. pl. art. D vb
 „feliile”: Pă cartofi i tăiem așa pă... să
 fie mai mici *cútele*.

CUTEZĂM vb. ind. prez. 1 pl.
 Dr VII „*îndrăznim*”: La Sântoadere nu

cutezăm să ieșim afară c-o să ne calce
 Sântoaderu.

CUVERTIURI s. f. pl. SI VII
 „cuverturi”: Ei să miră cum să ceară
 la fâmia acolo, la măgăzinier două
cuvertjurí, voi ce le ziceți nu știu; cf.
 o d é l l°.

CUZMÉTE v. **câzmét**.

D

DA v. **dără** 2.

DĂDĂ s. f. Dr VII „termen de
 adresare pentru sora mai mare”; cf.
 c á c a , d á i c á .

DÁICĂ s. f. Db VIIIb, Z₁ VII, Ci
 vb „termen de adresare pentru sora
 mai mare”: Ete, *dáica* cum a murit,
 soru-mea, erea mai mare decât mine,
 făr de lumânare! [...] Eu am făcut
dáicaj patru capete Z₁ VII; cf. c á c a
 1°, d á d á .

gen.-dat. *dáicai*.

DÁJE adv. DV VIII „chiar”.

D-ÁLE v. **ále** 1°.

DALÍ conjunct. 1° Db VIIIb, Dr
 VIII, VII, M VI, D va, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci
 VII „deci, prin urmare”: Noi le zicem
 sárnale, *dali* cum le ziceți voi nu știu
 Dr VIII. N-am știut, *dali* dacă știam de
 azi dimineață puteam să fac D v. 2°
 Db VIIIb, Z₂ VIII SI VII „dacă, oare”: Să
 vază *dali* este ceva, nu este, *dali*
 muștar e asta?; cf. l i , o r , m a c h í . 3°
 corelat. ~...~ D va „fie... fie”: Și ei
 d-acolo *dali* să... arde, *dali* să pârlește,
dali să face.

var. 1° **dáli** conjunct. SI VII;
danlí conjunct. C VII; 2° **deli** conjunct.
 C VII.

DÁNĂ s. f. Z₂ VIII „bir,
 impozit”: Nainte să strângea *dână* la
 pământ; cf. b e i l í c , d a n á c e .

DANĂCE s. n. pl. Zl₂ VIII „bir, impozit”: I-am vândut [porcii] de i-am luat bani de-am podărit copiii, *danăce*; cf. b e i l i c, d a n ă.

DANLÍ v. **dalí**.

DARĂ adv., conjunct. 1° S VII „dar”: Care să naște cu căiță ăla să face [strigoii], *dără* Dumnezeu știe; cf. a¹. 2° *păi* ~ loc. adv. C VII „desigur”: Sara vineam acasă *păi dără*.

var. **da**, *păi* ~ loc. adv. C VII.

DARE s. n. pl. Zl₁ VII „gratificații, recompense, daruri”: [La S â n t o a d e r] să strâng oameni cu cai și se duc de să-ncură să vadă care o să-ntreacă și care-a trecut iasă nainte, îi dau *dare*; cf. n a g r á d ă, p r é m i e.

DASCĂL s. m. Ș VI „învățător”: *Dascăl*, a voi îi ziceti profesor.

DASÚPRA v. **desúpra**.

DĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg. în expr. (nu) *îți* ~ *vórba* Ci VII „(nu) îți permite vocabularul”: Cu copiii nu mă cert că de ce: nu poate, *nu-ț dă vórba* să te cerți cu ei. 2° prez. 3 sg. în expr. *nu(-mi) dă în gând* M VI, L VII „nu-mi amintesc”: *Nu-mi mai dă în gând* tot cum era, că prea demult [este], am îmbătârnit M VI. 3° prez. 1 sg. *dau* Zl₂ VIII, 3 sg *dă* Dr VIII, G V, Gh VII „dau, dă voie, permit(e)”: Tat-al meu *nu da* să vorbim rumânește Dr VIII. Fiu-său m-a scos din apă și eu o să-i fac operața, altu nu *day* să facă Zl₂ VIII. N-am fost la biserică [pentru căsătorie], că nu ne *da* că eram mici G V. 4° refl. pf. c. 3 sg. *s-a dat* în expr. ~ ~ *slúci* Db VIIa „s-a creat, s-a ivit posibilitatea”: *S-a dat slúci* d-a dezgropat mortu. 5° prez. 3 sg. în expr. ~ *zor* v. **zor** 2°. 6° prez. 3 sg. ~ în *grindă* v. **grindă**. 7° var. **detéi** vb. ind. pf. s. 1 sg. DV VII

„dădui”: *Detéj* la găște, *detéj* la rațe DV VII *îi detéj* toate alea nou [în sicriu]: odel, albină, cerșaf Ci VII. 8° prez. 3 sg. în ~ în *tóbă* Zl₂ VIIa „bate toba”: Cânt *dă în tóbă* la patru și la cincî. ginerele iasă cu cămașa. 9° ~ *dósul* v. **dósul**.

3° ind. impf. 3 sg. *da* Dr VIII; 7° impf. 2 sg. *deteái* Ci VII.

DĂLÍ v. **dalí**.

DĂMĂGÉANE s. f. pl. Zl₁ VII „damigene”.

DĂNĂCE s. m. pl. *dănáci* Zl₂ VIII „flăcău”: Sânt mulți *dănác*, am rude multe, au *dănăce*. Ete, p-ăsta-l punem cumnat dă mână, vine și să pune.

DĂÓGI s. f. pl. Db VIIa „doage”.

DĂÓRI v. **dóra** 2°.

DĂPĂ v. **dúpe** 1°.

DĂRĂCEĂLĂ s. f. în expr. *luái la* ~ Zl₂ VIII [fig.] „grăpăi”: Pusai boii la groapă și-l *luái la dărăcěălă* [grăul semănat] încolo, încoace.

DĂRÁT adv. Gh VII „îndărát”: Ne-ntoarcem *dărát*.

DĂRĂMĂM vb. ind. prez. 1 pl. D VB, Z V „scoatem carnea fiartă de pe oase, dezosăm”: Fierbem căpățana, *dărímăm* carnea du pă ea, umplem mațele Z V; cf. c i s t é ș t e 3°.

DĂRÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Db VIII „se dăruiește”. Cântă muzica, joacă *să dărăște*, dă iar cu boșele, cu ștergare; cf. d ă r u i.

DĂRUIĂLĂ s. f. Ci Va „moment în desfășurarea nunții când se fac daruri”: După *dăruiălă* ședem la masă să mâncăm.

DĂRUI vb. tranz. ind. prez. 2 sg. Ci VII „dăruiești”: *Dăruie* maistorii că fac casă nouă Zl₂ VIII. *Dărui* p-ăștia

care sânt acolo-n casă Ci VII. Dacă ai mamă, mă-ta te *dăruie* Ci va; cf. d ă r ă ș t e.

ind. prez. 3 pl. *dăruie* Zl₂ VIII; conj. prez. 3 pl. *să dăruie* Ci va.

DĂSCĂLIȚA s. f. art. Db VIIb, Ș v, G v, Zl₂ VIII, pl. *dăscălițele* G v „învățătoarea”: [De] Lazăriță umbla copiii de la școală, umbla pin sat *dăscălița* cu ei, strângea iar ouă Zl₂ VIII.

DĂSPEĂSCĂ, *să se* ~ vb. refl. conj. prez. 3 sg. D va „să se dospească”.

DĂSÚPRA v. *desúpra*.

DĂNGĂ prep. L VII „din, de lângă”: Din sat venea [călușarii] și *dîngă* alte sate.

DĂNSUL pron pers. m. cu val. subst. Ci VII „individul, insul”: Găsii pe *dînsu*-ăsta și-l luai [de soț]; cf. i n ș i 1°.

DĂRĂ s. f. Z VII „spațiu liber în pânză, creat, la țesut, prin ruperea unui fir”: Să făcea *dîră*, să făcea *dîr*-așa, să făcea urât, da dacă-l găseam [firul rupt] îl băgam în ițe; cf. l ă t u r ó i.

DĂRDĂIE vb. ind. prez. 3 sg. M va [despre piftie, fig.] „tremură”: Ea [piftia] când să jălește... să face așa ca jele așa, *dîrdîje*.

DĂRJÁUA v. *dârjávă*.

DĂRJAVĂ s. f. Db VIIb, C VII, Gh M VIII, Zl₂ VIII „stat”: [Linte] o vindeam la *dîrjávă* Gh M VIII. L-a crescut *dîrjáu* [pe orfan] Db VI.

var. *dârjáu* s. f. art. Db VI.

DE prep. 1° Db VIIb, DV VIII, Ș v, L VII, D vb, Zl₂ VIII, VIIa, Ci va „pentru”: Îi dai ce-ai luat *de* fată c-a cărat [apa] L VII. Și-atuncea cocenii le legi *de* vite Zl₂ VIII. Aprindem

luminare *dă* morții noștri Db VIIb. [Ficatul] l-am luat *dă* noi DV VIII. 2° Zl₁ VII „împotriva, contra”: După ce faci focu... iei treanță și ocolești pe la pomi *de* șerpi. 3° L VII, Ci VII „în, pentru”: Făcem colaci, făcem purcelu... și-mpărtem la comșii *de* sănătatea la porci. 4° Zl₂ VIII „din cauza, datorită”: N-am luat un bob [de porumb] *de* bălură. 5° ~-a *rândul* v. **rând** 3°. 6° ~-a *împreună* v. **împreună**. 7° DV VIII „despre”: [Nepoților] le spunem basme *pă* românește *dă* iepuri, *dă* vulpi, *dă* urși. 8° L VII „din”: Am fost și-n biserica *de* Islaz. 9° L VII, Z VI „cu”: S-a însurat rumân *dă* bulgar, bulgar *dă* rumân Z VI. 10° DV VIII, L VII „către, spre”: Ne ducem *dă* Bulgaria L VII. [Coșurile cu pește] le trimitea *dă* Sofia DV VIII. 11° Dr VIII „drept, ca”: Ei, sigur, a avut *dă* țel atâta bani să-i cumpere berbecul; cf. c a 1°, c a t ó.

DEÁDA v. *dédea*.

DEÁDUL v. *dédea*.

DEAL, *la* ~ loc. adv. 1° C VI, DV VII, Zl₂ VIII, Ci va, Sl VII, *în* ~ loc. adv. Zl₂ VIII „la, pe câmp”: *La deal* când a fost, a fost un comșie acolo Sl VII. Pă unu-l trăsnișe *în deal*, în câmp Zl₂ VIII. 2° Dr VIII, Zl₂ VIII, Ci va „în sus, prin opoziție cu *la vale* «în jos»”: Pă urmă aruncam ciumaga *la deal* și care-l lovește fuge, că ăla o să-l prindă Zl₂ VIII. Când te mușca purecile ori păduchele, când dai *la deal*, la vale, numai te rătăia, că putea să rupă pielea Dr VIII. 3° Zl₂ VIII „mai mult de; peste”: Strângea câte o sută de ouă *la deal*.

DEÁPENI vb. ind. prez. 2 sg. Ci va „mustrezi, certți”: Când ești mâniată, cum îl *dăipini* [pe soț]?

DECĂRE s. n. pl. Z₁ VII „pogoane”.

DECĂT adv. S VII, L VII, Z VIII, VI. Gh VII, Ci VII, SI VII [în contexte pozitive] „doar, numai”: Eu când m-am măritat, am avut *decît* un odel Ci VII. Am *decît* o fată SI VII. Pâinea: *decît* o tai coca și-o faci topcă și-o pui în tavă S VII. În Ghighii sântem o mla *decît* rumânească Gh VII. Băta e bulgăroaică și bătul e bulgar și știa amândoi bine limba voastră și o vorbea *decît* pă ea Z VI; cf. d o r, s á m o.

DECHÉMBRE s. Ci VII „decembrie”.

DECUSEĂRĂ adv. Dr VII „din timpul serii, de seara”: De *decusără* strângeam boji.

DÉDEA s. m. art. Dr VIII „bunicul”: *Dédca*, tot-al mamii mele e rumân dă la Caracal; cf. b á t u l. m o ș 1°, u n c h i á ș 1°.

var. **deádul** s. m. art. M VB; **deáda** s. m. art. Db VI; **dédul** s. m. art. Ci VII.

DEDEJÓS adv. S VII, M VI, L VII, Gh VII, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII „jos, în partea de jos”: De puneam fo gadină ceva să frigem, punem cărbune de coccan *didjós* Z₁ VII. Avea *didjós* un tuflec făcut cu fân Gh VII. Când o frângeai, încădea *dijós* Z VII.

var. **dejós** Z₂ VIII, Z VII, Ci VII.

DÉDUL v. **dédea**.

DEJÓS v. **dedejós**.

DELÍ v. **dali** 2°.

DELÓC adv. Db VIIa, Gh VII, SI VII „imediat, îndată”: Trebuie *delóc* să cate să umble la vrăjitoare Gh VII. Muierea *delóc* luă și le dete SI VII. [La războiul de țesut] firul să strânge la spată și tu îl vezi și-l apuci *delóc*

Gh VII; cf. n a p r á v o 1°, o d á t á, și 2°. v e d n a g á.

DÉMI conjunct. SI VII „și”: *Démi* spun că sânt... păi este piste douăzeci, treizeci de căși de rumâni [...] Emi înțelegi ce spun?

DENI, *bábeni* ~ v. **bábeni**; *iordanov* ~ v. **iordanov**; *ivánov* ~ v. **ivánov**.

DEPĂRTE adv. cu val. adj. SI VII „îndepărtate”: Care mai *depărte* rudenii așa nali până la patruzeci [de zile țin doliu].

DESCUÍE vb. ind. prez. 3 sg. SI VII „încheie ritualul prin care se încuie în verigi fratele lunatic rămas în viață, cu o persoană străină, pentru a se proteja împotriva morții”: Când sînt lunatici și moare unu, álálalt udește, să duc la groapa lui și să-ncuie în verigi și mama ce să duce cu fâmia și-l încuie cheamă altă femeie dă-l *descúje* și acușa să ținc dă frate și soră: cf. d e z l e á g á, s c o á s e 4°.

DESCÚLȚI, să te ~ vb. refl. conj. prez 2 sg. C VII „să te descâlți”: [La intrare] va să te *descúlț!*

DESCURCĂTĂ adj. f. M VB [referitor la limba vorbită] „clară”.

DESPĂRȚESTE vb. ind. 1° prez. 3 sg. Dr VII „separă printr-un ritual, la moarte sau la căsătorie, frații l u n a t i c i : dacă sunt băieți este nevoie să aibă soră între ei, dacă sunt fete, se împune ca un băiat să fie între ele, să le separe, pentru a anula răul la care sunt expuși, fiind născuți în aceeași lună”: Sora mea *a dăspărțit* doi frați. p-alde Luică, când s-a făcut ei mari și unu aproape să se-nsoare și trebuie să aibă soră pîntre ei, lunaticii. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se* ~ S VII, DV VII „se desprinde firul de cânepă de tulpină, după topit”. 3° pf. s. 3 pl.

despărțiră Zl₁ VIII „izolară, separară”: Nu-i *dăspărțiră* și zăcură amândoi [copiii]; cf. b á ș c a 2°.

1° ind. pf. c. 3 sg. *a despărțit*

Dr VII. 3° conj. prez. 1 pl. *să despărțim* Zl₁ VII.

DESPINTECÁT. *am* ~ vb. ind. pf. c. 1 sg. DV VIII „am spintecat”: L-am adus [peștele] la margini și l-am *dăspintecat*.

DESPLETEÁ, *o* ~ vb. ind. viit 3 sg. Zl₁ VII „va despături, va desface”: Când să-ntorc dă la groapă d-acolo, ia fo țoală dă la mort ș-o arucă pe drum că vor să spuie că el, dac-a arcat țoala, pân *o dăspletcă*, să luminează.

DESTUPÂM, *să* ~ vb. conj. prez. 1 pl. Gh M VII [fig.] „să facem curățenie, să facem curat”.

DESÚPRA adv. Dr VIII, VII, C VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, va, Sl VII „deasupra”: Căldarea are cunună așa *desupra*, legată pe lângă toarte Ci va.

var. **dasupra** adv. S VIII;

dăsupra adv. Db VIIa, G v.

DEȘCHÍDE vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII „deschide”: Văd că ușa luă să scîrțâie să-nchide, [să] *deșkide* Sl VII. [De Paști] atuncea... este raiu *dășkîs* Gh VII.

conj. prez. 3 sg. *să deșchiză*; part. *deșchis*, f. *deșchisă* Gh VII.

DEȘTEÁPTĂ adj. f. C VII „trează”: Ședeai toată noaptea *dășțáptă* c-o să vie ursătorile.

DEȘTI v. **déștu**.

DÉȘTUL s. n. art. Db VIIa, Dr VIII, Gh VII, L VII, pl. *déște* Ci va „degetul”: Îi pusarăm lumină de ea aici între *dășște*, da între *dășștele*-astea amândouă i-am pus lumină de socru-meu, că socru-meu muri fără lumină Ci va. Să nu se facă strigoi, aicea-l tăia [mortul], la *déștu*-al micu

Dr VIII; *ca pe* ~ loc. adj. Ci va „gros cât degetul”: Pentru cergi gros să toarce, *ca pe dășșt*. [Lapte] îl răcești cât rabdă *déștu*-așa Db VIIa.

var. **dești** s. n. pl. *déște* Db VIIa.

DEZGRÁDÍTE adj. f. pl. Sl VII „neîngrădite”: Acolo acușa [mormintele] sânt îngrădite, erea *dezgrădite*.

DEZLEÁGĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 pl. ~ ~ *de fiare* Ci va [despre frații de cruce] „se desprind din lanțul cu care au fost legați, când s-au î n f r ă ț i t, într-un ritual de eliberare simbolică”: De atunci și-au de frate și de soră și pe urmă, după ce se însoară, se mărită, când fac așa fo veselie, atuncea se iau de rudă. Ș-atuncea fac o turtiț-așa mică, și-i gătești și le pui într-o cinie la amândoi și din pâinea asta o dai în două, mănâncă amândoi și-și dau podarăce unu la altu...dă *se dezlăgă de fiare*. Așa să spune; cf. d e s c ú i e, s c o á s e 4°.

DEZVĂLUI vb. ind. prez. 3 sg. Db VIIa „dezvelești, descoperi”: Dăpă ce să covăsește [laptele] îl *dezvălui* și-l destupi și-l pui la răceală.

DÍBLĂ s. f. Gh VII pl. *dible* Db VIII, Dr VII, Gh VII „vioară”: Cânta cu *diblele* și juca călușarii Db VIII.

DÍGA s. art. Dr VIII, Z VIIIa, VI „digul”: După ce-i făcută *diga*, satu să zăgrădește Z vi.

DIN prep. 1° Db VIII, Dr VIII, C VI, S VIII, M VI, vb, L VII, D VIII, vb „dintre”: *Din* ei [țigani] știe rumânește, care face fuse, ăia știe rumânește Db VIII. Mai mult *din* ei s-a-ntors la Rumânia Dr VIII. *Din* ei pune și zaar, că să facă mai bun, mai tare rachiul M VI. 2° C VII „din cauza, datorită”: D-aia murea muierile înainte, *din* copii. 3° corelat.

~... *până în* SI VII „de la... până la”: Este pintră noi razlica *din* buigari *pînă-n* români. 4° D VIII „de”: Acum știu că sânt bulgar *din* origine română. 5° ~ *doi* v. **doi** 1°.

DÎNCOLO adv. în expr. *de colo până* ~ C VII; *de ~ până* ~ G VII „de colo până colo”: Pă uliță umblă [tinerii] *dă dincolo pînă dincolo* G VII. Noi n-am fost ca bejenetii să mute *de colo pînă dincolo*.

DINDĂRĂȚ adv. Z VIII „în spate”: *Dindărăt*, așa vâlnice, ca cum sânt astea de joacă.

DINJOS, *de* ~ loc. adv. Dr VII „de dedesubt”: Făceam cămăși d-astea așa *dă dinjos* cămăși... ele te mânca așa pe piele.

DIP¹ v. **dúpe** 2°.

DIP² v. **drept** 5°.

DIPE v. **dúpe** 2°.

DOBORĂM vb. ind. impf. I pl. SI VII „coboram, lăsam, așezam jos pe vatra încinsă c i r e b n e a”. Desupra de vatră puneam ciremna, făceam focu dejos și ia rușea, o *doborám* jos, puneam pânea, și, pe urmă, puneam țăstu.

DÓCHERI s. m. ZI₂ VIII „docher”: Veni în aftotransport aicea, unde sânt camioanele, tovărăci, *dochéri*; cf. t o v ă r á c i.

DÓFTORI s. m. pl. Dr VII „doctori”: El s-a îmbolnăvit și-a zăcut șase luni dă zile dă treab-asta, căică înainte nu era ca acuma doftorii și *dóftorí*.

DOFTORÍI s. f. pl. Dr VIII „doctorii”.

DOFTORÍȚĂ s. f. Db VIII „doctoriță”.

DOI num. card. 1° *din* ~ loc. adv. G V „gemeni”: Bliznaci pă

rumânește este *din doji* și pă bulgărește bliznaci; cf. b l i z n á c i. 2° var. **dóuale** num. card. f. L VII „două”: După o lună de zile, *dóoli* am făcut nunta.

DÓILEA, *a* ~ num. ord. în ~ ~ *zi* ZI₁ VII, Ci va „a doua zi”. Să duce [la fântână] cu două căldări *a dóițea zi* Ci va. Dupe ce moare mortu, *a dóițea zi* te duci la mormânt ZI₁ VII; cf. m á i n e 1°. 2° *mámă* ~ ~ G V „mamă vitregă”: Am avut *mámă a dóițea*; d ó r a 2°, f t ó r i i.

DOMÁCHIN s. n. ZI₂ VIII „intendent în armată”: Am fost *domákin* acolo la cădeți, unde învață dă ofițeri.

DOPLÁNG vb. ind. prez. 3 pl. SI VII „reproșcăză, regretă”: Nu poate baș să vorbească [rumânește], da nepoatele, știți, *doplíng* și să mânie pe mumă-sa.

DOPRÍT, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Gh M VII „a oprit”: Dona a învățat cu fetele mele, d-aia ea aicea *a doprít* la mine.

DOR adv. M va, L VII „doar”: După ce termina de cărat apa, să făcea așa: gătea lumca, punca masa, îmi da acolo, să zicem, o țoalăli *dor*, or o cîrpă, or fun franc, or ca cum erea nainte, da câte-un urcior acolo să i se găsească mortului L VII; cf. d e c á t, s á m o.

DÓRA, 1° *de-a* ~ loc. adj. în *tátă* ~ ~ „tată vitreg” L VII, ZI₂ VIII: Ásta n-e tată *dę-a dóra*, ftorii bașta „fiu-său m-a scos din apă și eu o să-i fac operațea [de hernie]” ZI₂ VIII. [Era] cu tată *d-a dóra* L VII; cf. d ó i l e a 2°, f t ó r i i. 2° var. **dăóri**, *de* ~ loc. adv. M vb, Gh VII „de două ori”.

DOSPEÁLA s. f. art. S VII „amestecul fermentat din făină de porumb și hamei pentru prepararea turtițelor”.

DÓSUL, *dă* ~ Dr VII „aleargă, fug”: [La Sântoader] numai capul lam și ne pieptănam ca să nu se mpiedice caii când *dă dósu*, dacă nu e păru pieptănat, se-mpiedică caii în păr și ne lam; cf. *î n c ú r ă*.

DÓUÁLI v. doi 2°.

DOVLEÁTE s. m., pl. *dovlėti* Zl₂ VIII „dovleac”.

DRÁCILĂ s. f. Zl₁ VII „nume al unui arbust, drăcilă”.

var. **draciră** s. Zl₁ VII

DRÁCIRĂ v. **drăcilă**.

DRÁG 1° adj. (*mi*)-e ~ M VB, Ș V, Gh M VIII „sunt bucuros (bucuroasă)”: M-am dus să cat fun franc s-ajut la sat ș-am găsit și *mi-e drag* Ș v. Soacra arucă stotinci [la nuntă] și copiii strânge stotincile că *l-e drag* M VB. 2° s. n. M VB, Sl VII „bucurie”: [La Crăciun] sculați-vă, copiii, să mâncați!”. Ne sculam, *drăgu* nostu: toate elea gata și dulce ca la Crăciun. 3° s. n. în *are (fun) drag* Gh VII „are sentimente de dragoste, are afecțiune”: Un băiat dacă *are fun drág* dá fo fată să duce și le-o arată la áia [prietenilor]; cf. *m i l e á g*.

DRÁGÁICĂ s. f. Db VIII 1° „nume al sărbătorii de la 24 Iunie, Sânziene”. 2° „floare cu numele sărbătorii respective”: Era așa flori, *drágáică*-i zicea.

DRÁGOSTEÁŢĂ s. f. Ci VII „dragoste, bucurie”.

DRÁGUL s. art. Zl₂ VIII „tulpina porumbului, coccanul”. Lujerl-elea, frunza e uscată, lujeru care, *drígu*... verde [...] cît șade jos, vine și să uscă. Atuncea te duci într-

c đimineată, două și cu sezalul legi pe lîngă vatră; cf. *c o c e á n i, c o v r á g, l ú j e r u l, t u l é n i*.

DRÁȘCĂ s. f. Ci VII „partea lată a c â r p ă t o r u l u i”.

DREGÉM v. **dregi** 3°.

DREGI vb. ind. 1° prez 2 sg. ~ *mórtul (moárta)* Db VIII „îndeplinești un ritual pentru ca mortul să nu devină strigoii”: Arucăm așa una cu fuse și una cu usturoi și una cu pietre. Și ne ducem și-o *drégem moárta*. 2° prez 3 pl. *dreg* Ci VII „aranjează, împodobesc mireasa, caii de S â n t o a d e r etc.”: E, pă dimineata, mă *dreg* pă mine, nașa trebuie să mă *drégă* Ci VII. Fiecare își *drégă* calul bine și săncăleca Gh M VIII. 3° var. **drégém** „prez. 1 pl. Ci VII „curățăm, pregătim mațele porcului pentru umplut”: Scoate mațele p-ale subțire, pe-alea groase... le spălăm, le *drégém*, le umplem; cf. *c i s t é ș t e* 2°. 4° pf. c. 1 sg. *am dres* Ci VA, Zl₂ VIII „am pregătit, am procurat (tot ce este necesar pentru nuntă, botez, înmormântare etc.)”: Eu i le-am prigotfit, a ea [soacra] putea să zică „ete, ea m-a *dres* să mor” Ci VA; cf. *p r i g o t v í t*. 5° refl. pf. c. 3 sg. *s-a dres* în expr. -- ~ *lúcrul* Zl₂ VIII „s-a aranjat, s-a rezolvat problema”; cf. *f á c c* 8°. 6° viit. 1 sg. *o să dreg* Zl₂ VIII „voi învăța, voi îndruma”: Trimite la mine că eu *o să-l dreg*, *o să-l învăț* și veni el, baș în sezon, la secerat.

1° ind. prez. 3 sg. *drége* Db VIII Sl VII, 1 pl. *drégem* Db VIII, Sl VII. 2° impf. 2 sg. *dregedái*, 3 sg. *dregeá* Gh M VIII; conj. prez. 3 sg. *să dreagă* Ci VA; refl. ind. impf. 3 sg. *își dregeá* Gh M VIII. 4° refl. conj. prez. 1 pl. *să ne drégem* Ci VA

DREPT 1° adv. Db VIII „într-adevăr, chiar, întocmai”: *Drept-*

așa, să punea așa, la noi. Muri aicea un văr al nostru tinăr... flăcău, era leteț și-i făcurăm brad; cf. b a ș i. 3° 2° adj. Db VIIb, Dr VIII „adevărat”: Dali nu pot să o *dustuiesc*, dali e *drept* asta Dr VIII; cf. v é r n o. 3° adj. f. pl. *drepti* Zl₂ VIII „paralelipipedice”: Aduci cocenii [de pe câmp], faci glugi, unii fac plăști la ocol, unui-i fac *drept*. 4° adv. Sl VII „de-a dreptul, direct”: Unii-i mână-n biserică, da unii *drept* în groapă; cf. n a p r á v o. 2°. 5° var. **dip**. în ~ *că* loc. conjunct. Zl₂ VIII „deși”: Eu sânt vinar mare *dip că* anu ăsta n-am făcut vin Zl₂ VIII; cf. m ă c á r.

DREPTĂTE, *pe* ~ loc. adv. Db VIIa „corect, în conformitate cu realitatea”: Pă pasport, *pă dreptăte* e Maria; cf. p r a v ó t o.

DRÉȘCĂ s. f. Zl₂ VIIa „hăinuță, taioraș”. Eream îmbrăcată... într-o... fistan albu și o *dréșcă* roză.

DRÉVENĂ adj. f. Zl₂ VIII „veche”: Are mașină treierătoare, ama *drévenă*, nu-i de fier și ramcata e de lemn.

DRÓJDE s. f., pl. art. *drójdile* D va „drojdie (de bere)”; cf. m a i á l^o.

var. **drójdii** s. f. pl. tant. S VII.

DRÓJDII v. **drójde**.

DRUG v. **drúgă**.

DRUGÁRIUL s. m. art. Gh VII, Zl₂ VIII, pl. *drugári* Ci vb „prietenul”; [Pe fratele de mână] ginerele și-l alege care este mai bun priateli, care... *drugáriu* meu, cu el m-am avut, nu m-am certat Gh VII; cf. p r i á t e l i.

DRÚGĂ s. f. Zl₂ VIII, Sl VII „știulete de porumb”: El crește porumbu așa și are *drug*. Ș-o frîngi, când frîngi *drúga*, ce rămîne de la *drúgă* la cocean rămîne Zl₂ VIII.

var. **drug** s. f. Zl₂ VIII, Ci vb.

DRUGÁRCI s. f. pl. Dr VII „surate”.

DUCEÁ v. **dúce** 2°.

DUCHEÁN s. n. 1° M va, Gh VII „local, bodegă”: În cas-asta marea, atuncea erea... un *dugán*, resturant așa Gh VII. 2° var. M va „magazin, prăvălie”: Dă la *dugán* nu putem să cumpărăm nimica M va.

2° var. **dugheán** s. n. Dr VIII, M va, Gh VII.

DUGHEÁN v. **ducheán** 2°.

DULÁP s. n. Dr VIII [la moara de apă] „construcție din lemn de care sunt atârinate cupe pentru ca apa să poată învârti roata”: *Duláp* care să învirtească, să învirtească moara.

DULCÉTURI s. f. pl. Db VIIa, L VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, vb, Sl VII „dulciuri, prăjituri”: Pîine, cozonac, corabii, iote-așa *dulcétur!* făceam Db VIIa.

DUMEAMEÁI v. **dumnea-meá**.

***DUMICÁT** adj. în *lápte* ~ Z v „lapte cu bucăți de pâine”.

DUMÍCI vb. tranz. ind. prez. 2 sg. Db VIIa, Z v „îngroși o mâncare cu lichid cu bucăți mici de pâine”: Îi *dumić* lapte Z v.

DUMNEÁMEA pron. polit. f. 1 sg. L VII „domnia mea”: Cîn era *dumnámęa* față, eu la mulți morți am cărat apă L VII. Ou! *dumęamęáj*, eu stau toată ziua, nu mă lasă să fac nimica G VII.

var. **dumeameái** pron. polit. f. 1 sg. G VII.

DUMNEZÉU *de* ~ s. Ci va v. **cap**.

DÚNĂRE s.f. 1° în expr. *e* ~ Zl₂ VIII [despre recolta de grâu] „bogată, astfel încât pare un val uriaș verde”. 2° var. **Dúnere** s. f. C VI, S VIII,

vii, DV viii, § vi, D va „nume al fluviului Dunărea”: A înghețat *Dúnerea*, atuncea la vreme ș-a trecut [populație din România], noi sântem aproape de *Dúnere* ș-a rămus aici S viii. Când înghețase *Dúnere* a trecut cu săniî dincolo la voi Zl₂ viii; art. în *úrlă* ~ *-ea* v. *úrlă*.

DÚNERE v. *Dúnăre*.

DUNGI s. f. pl. Zl₁ vii „panglici”; Când duci la babă, baba care-a moșit copilu, pune colacu pe cap și două *dungî* legate și-atârmate la gît la copil.

DUPE prep. 1° Zl₁ vii, Ci va, Sl vii (introduce un complement circumstanțial de loc, de timp) „după”; Apa [de la mort] s-arucă *dúpe* casă Zl₂ vii. *Dúpe* o lună făcurăm nuntă Zl₁ vii. Umblam *dăpă* căluș Db viii. *Pă* lumea lui a pus satul Dragan Voievoda Dr viii. 2° var. *dip*, ~ *ce* loc. conjuncț. Sl vii „după ce”: *Dip* *ce* muri tata, a murit mama Ci vii. *Dípe* *ce* îmbătîrnii, copiii la minc nu mai veniră Zl₂ viii. 3° Sl vii introduce compl. sociativ: Dă ceva la băiat să știe că i-a lui [fata], n-are să mărite *dúpe* altu..

var. **dăpă** prep. 1° Db viii, Dr vii; viii, Zl₁ vii; ~ *ce* loc. conjuncț. 2° Db viii, Dr viii; **dípe** prep. 2° Ci vii; **dip**, ~ *ce* loc. conjuncț. 2° Ci vii, Zl₂ viii; **pă** prep. Dr viii, Zl₁ vii.

***DURÓRI** s. C „dureri”: Ai *durórî* în cap.

DÚSE 1° *se* ~ vb. refl. ind. pf. s. 3 sg. Sl vii „muri”: El [soțul] *să duse* la cinzășidoi dă ai, se petrecu; cf. a m u r í r ă, f â r ș e s c 2°. p e t r é c u, p l e á c ă 4°. 2° **duccă**. *m-oi* ~ vb. refl. ind. viit. 1 sg. Db vi, Dr viii „mă voi duce”: Dacă eo *m-oi ducă*... să zicem în oraș, să zicem în Plevna, și încep să vorbesc bulgărește, nu poate să mă înțeleagă niciunul că eu știu

limba rumânească Dr viii. „Taci mireasă nu plângea, / Că la mă-ta te-*oi ducă*” Db vi.

1° ind. pf. c. 3 sg. *s-a dus* Sl vii.

DUSTUIÉSC, *să* ~ vb. conj. prez. 1 sg. Dr viii „să explic, să lămuresc”: Nu pot să o *dustuiésc*.

DUȘACE s. n. pl. Gh vii „saltele de lână”.

DUVÁR s. n. Gh vii „gard de scândură”: Și avem pietre pă lângă obor așa, pă lângă *duvár* la biserică.

DUZÉN s. n. Dr viii, vii, C vii, S vii, Gh vii pl. art. *duzénurile* „război de țesut”: *Duzénule* nu să fârșea Gh vii; cf. a r g e á 1°.

art. *duzénul*, *duzénule* Gh vii.

DVIJÉNIE s. f. G v „plimbare”.

E

ÉLEA pron. dem. f. pl., în expr. *tóate* ~ Zl₁ vii, Zl₂ viii, Ci vii, Sl vii „totul, tot ce trebuie, totalitatea lucrurilor; toate alea”: [Porcul] când crește mai măricel, începi de-i dai iarbă, îi dai lubeniță [...] îi dai meare, îi dai peare, îi dai *toate iălca*, ce este pe lumea asta de mănîncă [...] și *toate iéurle*. *Dip* ce crește mare, vece-ncepe să-i dăm mai puțin Ci vii. Moașa a gătit *toate élea*, ne întâlnește [de babeni deni] Zl₁ vii.

var. **élurile**, pren. dem. f. pl. Ci vii.

ELÉCE v. *ieléce*.

ÉLELI pron. pers. 3 pl. f. Db viii „ele”: [Florile la Drăgaică] le aduna și să împodobea cu *éleli* și juca. juca cu *éleli*.

ELÉNI s. m. pl. Dr viii „cerbi”.

ÉLURILE v. *élea*.

EM v. *emi*.

ÉMA v. **émi**.

ÉMI conjuncț. Db VIIa, C VII, VI, S VII, M VB, Ș VI, L VII, D Va, b, Gh VII, Gh M VIII, ZI₂ VIIa, Ci Va, SI VII „și”:
Émi de ce, de ce e praznicu? Nu să lucră la praznic SI VII. *Émi* sarea sigur... sarea și pâinea ține casa Ci Va. Și *em* unt a făcut, *em* lapte bătut s-a zis ăla Db VIIa. *Em* umbli, *em* vorbești vorbele astea... Ci vb

var. **em**, ~... ~ Db VIIa, ZI₁ VII conjuncț. corelat. „și... și”; **éma** conjuncț. Ș VI, ZI₁ VII.

ENTERÉU s. n., pl. *enteréie* Z VII „haină lungă de iarnă pentru femei”.

var. **interie** s. n. pl. Z VII.

EPINGEÁ v. **ipingeá** 1°.

ERBÁP adj. Ci VII „solid, voinic”: Care [e] mai *ierbáp* om taie porc.

EREÁM v. **sântém** 1°.

ÉSTEM v. **éstim**.

ÉSTIM adv. Db VIIa, C VII, L VII, SI VII „în acest an; estimp”: Zicem că este bucate bune anul de *jestem* C VII. Careși ia p-acasă [brânza] ține, cât o să ție! Ia dă *jestim*, ce faci? Pân la anu să mânăcă Db VIIa.

var. **éstem** adv. C VII.

ÉTE interj. Db VIIb, Dr VII, C VII, DV VIII, Ș V, L VII, D Va, Gh VIII, VII, ZI₁ VII, Ci VII, SI VII „iată”: Punea pân cinie-așa [c o l i b a], așa știu și ele, și cu lingură, și când iese, *éte*, vezi asta, când ieși din morminț la tot omu dai câte-o lingură din colib-aia Db VIIb.

var. **iéte** interj. Dr VIII, M Va, L VII; **íte** interj. Db VIIa, DV VIII, SI VII.

F

FA interj. Dr VIII, G V, ZI₁ VII, SI VII „termen de adresare pentru fete.

femei”: Cum îi zice, *fa*? Dr VIII *Fă* fetiță, *fa*, înnegurai cu voi, *fa*! SI VII. Ce face *fe*. Cuprino L VII; cf. b i a.

var. **fă** interj. SI VII; **fe** interj. L VII.

FÁCE vb. 1° ind. prez. 3 sg. în expr. ~ *gúră* G VII „zbiară, strigă”: Avem niște ăia la nepoat-acușa, mamăle, mamălc, doi băieți, așa m-e de drag de ei: ne zbiară pe aicea, *făce gúră*. 2° refl. ind. impf. 3 sg. *își făcea* în expr. ~ ~ *glúmă cu...* Ci VII „glumea”: *Își făcêă glúmă cu mine*, când sloboade secera și mi-aruc-așa câte-un snop; cf g l u m é s c, j o á c á 2. 3° ind. pf. s. 3 sg. *făcú* în expr. ~ *părul* Ci Va „coafă, pieptănă în mod special”. 4° part. SI VII „născut”: Stâlp... asta o fac unii din mramur... și acușa-și pun coala și potreturi și care an e *făcút*, care an a murit. 5° var. **făcém** vb. ind. prez. I pl. Db VIIb, C VII, M VI, Va, L VII, G VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIIa, Ci VII, Va, b, SI VII „facem”: Sara-l *făcém* [aluatul] ZI₁ VII. 6° vb. ind. pf. c. 3 sg. *s-a făcut* în expr. (*mi*) ~ ~ *beleăua* Gh M VII „am păjit, am avut beleaua, necazul”. 7° conj. prez. 2 sg. *să faci*, în expr. ~ *de sănătate* G V „să fixezi o zi anumită pe care, cu regularitate, în fiecare an să o serbezi, pentru a te prezerva de necazuri”: Dacă să-ntâmplează cevașca catastrofă în ziu-asta trebe să ți-o *făc de sănătate*. 8° refl. ind. prez 3 sg. *se* ~ în expr. ~ ~ *lucrúl* ZI₂ VIII „se rezolvă problema”; cf. d r e g i 5°. 9° refl. conj. prez. 3 sg. *să se făcă*, ~ ~ ~ *úna* v. **úna** 3°. 10° var. imperat. negat. 2 sg. *nu te făcea* L VII „nu te preface”: Cum adastă lumea asta aici o să adăști și tu, *nu mi te făcêă* că ești bulgăroaică.

6° refl. conj. prez. 3 sg. *să-ți faci* în ~ ~ *beleáua* Gh M VIII.

FAIÁNS s. M VI „faiantă”.

FAITÓN s. n. M VB „trăsură”.

FAMÍLIE, ~ *întreágă* v. **întreágă**.

FANÉL v. **FANÉLĂ**.

FANÉLĂ s. f. C VII, pl. *fanéle* Db VIII, Z VII „flanelă”.

var. **fanél** s. n. C VII; **flanéli** s. f. pl. G VII.

FÁTĂ s. f. ~ *de cărát ápa* L VII „fată aleasă pentru a duce 40 de găleți cu apă, la diverse case, timp de 6 săptămâni după moartea cuiva”: La șase săptămâni mă lua pă mine *fátă dă cărát ápa* și cu ciobu dă tămuiat și ne duceam, avem coala un pârâu, ne duceam și dam drumu pă apă lumânarea cu ciobu-acolo.

FĂ v. **fa**.

FĂCÉM v. **face** 5°, 10°.

FĂMÉIA s. f. art. Z VIIIa, Z I VII, Z I VIIa pl. art. *făméie* „femeia”: Să duce o *foméie* cu coblița cu două căldări pe umere Ci VA; cf. j e n í n e, m u i é r e 2°, n e v á s t á 1°.

var. **fámie** s. f. S VII, SI VII; **foméie** s. f. S VII, Z I VII, Z I VIII, Ci VII, VA, B, pl. *fomei* Z I VII, Z I VIIa, Ci VB;

femía s. f. art. L VII; **fuméie** s. f. Ci VII.

FĂMÍE v. **făméia**.

FĂR DE prep. compusă Z I VII, Ci VA, B; *pe* ~ ~ prep. compusă Ci VB „fără”: Care a murit *pă făr dă* lumină să duc patruzeci de lumini în biserică Ci VB. Ete, daica cum a murit sorumea, *făr de* lumînare Z I VII. Rămăsarăm *făr de* mama Ci VB.

FĂRĂU s. n. G V „furou”; cf. c o m b i l i z o á n e.

FĂRĂMĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg. Z I VII, Z I VIII „face fărâme, prin spargere sau zdrobire”: La patruzeci

dă zile *fărână* oala-acolo [cu care a tămâiat] la stâlp. 2° refl. prez. 3 sg. *se* ~ Gh M VIII „se dărâmă, se prăbușește”: O stenă... zidită cu piatră, cu tub...nu *să fărână* 3° var. vb. ind. pf. s. 1 pl. **fărmărăm** Z I VIII „stricarăm, uzarăm, defectarăm”: Nu mâncarăm pâine un an de zile, samo mămăligă, *fărmărăm* două căldări: pă deal mămăligă, acasă mămăligă Z I VIII. *S-a fărmat* boiluru, or strugu, or ce n-ai dă gând M VI. 4° refl. prez. 3 sg. *se* ~ Gh M VIII „se depreciază, se fărâmițează (la transport”: Aducem [fânul] mai mult dimineața, pă zăduu *să fărână*. 5° fl. prez. 1 sg. *fărâm* Z I VII „zdrobesc partea lemnoasă a cânepii în meliță, strugurii pentru must, spicele la treierat”: O puneam așa și-i dam și *să fărímă* surcelele alea Dr VII. Pune snopii de-i calcă, de-i *fărână* spicele Z I VIII. 6° pf. s. 3 pl. *fărâmără* Z I VIII „dărâmără, demolară”: Ei [comuniștii] le *fărâmără* și mori nu mai e nimic Z I VIII. Avea zece mori la apă, ama le-a *fărímát* Dr VIII; cf. n i ș t o i v í.

ind. pf. c. 1 sg. *am fărámát* 6° Z I VIII; refl. ind. prez. 3 sg. *se fărámă* 1° Z I VII, impf. *se fărámă* 5° Dr VII, Z I VIII, pf. c. 3 sg. *s-a fărámát* 5° Dr VII, Z I VIII; part. f. *fărámátă* 1° S VIII, *sáre* ~, var. 3° **fărmát**, *s-a* ~ refl. ind. pf. c. 3 sg. M VI., v. **sáre** 3°.

var. 3° **fărmát**, *s-a* ~ refl. ind. pf. c. 3 sg. M VI.

FĂRMARĂM v. **fărámă** 3°.

FĂSÚI s. Db VIII, Dr VIII, VII, M VI, L VII, Z VIII, Gh M VIII, VII, Z I VII, Z I VIII „fasole”: Cică „ei! mai gătește-ne fodată *făsú!*”, cică „fodată lutiță că... samă carne” cică „ne veni greu cu carnea” Z I VIII. Îți punea oala

cu *fășuj* pă măgar [și plecai la stână]
M VI; *zământ de* ~ v. **zământ** 4°.

FĂNTÂNĂ s. f. 1° Ci VA
„izvor”: *Fântâna* [este] unde cură
izvor. 2° pl. *fântâne* Ș VI, V „fântâni”.

FĂRȘESC vb. ind. prez. 1° I
sg. DV VI, Ci VA, Sl VII „sfârșesc”: Așa
fârșim tot porcu Ci VII. 2° 3 sg. *fârșește*
Zl₁ VII „se stinge din viață, moare”:
Dacă vezi că *fârșește* vece, i-aprinzi
lumânare-n mână; cf. a m u r i r ă, d ú
s e l°, p e t r e c u, p l e a c ă 4°. 3° pf.
c. 1 sg. Gh VII [referitor la vârsta] „am
împlinit”: *Am fârșit* șaptezecișapte [de
ani].

1° ind. prez. 3 sg. *fârșește* Db
VIIb, M VI, vb, L VII, Gh M VII, Ci vb, 1
pl. *fârșim* DV VIII, Gh VII, Ci VII, VA, Zl₂
VIII, impf. 1 sg. *fârșeam* M VI, L VII, Z
VII, Zl₂ VIII, Ci VA, 3 sg. *fârșea* M vb, pf.
s. 1 sg. *fârșii* Ci VII, Sl VII, Zl₂ VIII, 3 sg.
fârși Db VIIb, Sl VII, pf. c. 1 sg. *am*
fârșit Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII;
conj. prez. 1 sg. *să fârșesc* C VII; refl.
ind. prez. 3 sg. *se fârșește* Ș VI, V, Z
VIIIb, VII, Gh VII, Ci vb, impf. 3 sg. *se*
fârșea S VIII, Gh VII, Zl₂ VIII.

var. 1° **frășește** vb. ind. prez. 3
sg. Gh M VIII.

FĂRȘITUL s. n. art. Ci vb
„sfârșitul, terminarea”: Pe urmă, la
fârșitu la casă, pui mărtaci, faci așa o
cruce mare de letvă și sus legi o chitcă
și pi-urmă pui daruri.

FE v. **fa**.

FEDELÊȘ s. n. Db VIIb, D VA
„petrecere la logodnă sau în sâmbăta
nunții în casa miresei”: Te duceai și-o
cereai fata... și-o... logodeai și *fedelêș*
făceai D VA. Înainte sara, înspre nuntă,
ziceai *fedelêș* Db VIIb.

FEL s. n. 1° *altu* ~ loc. adv. M
vb „altfel”: Este și în *altu jel*

[plăcinta]. 2° var. **féliul** s. n. art. în
expr. *în tot* ~ Zl₁ VII „în tot felul”.

FÉLIUL v. **fel** 2°.

FEMÍA v. **fămécie**.

FERB vb. 1° ind. prez. 3 pl. Sl
VII „gătesc, prepară”: Taie găinile, le
jumol, le *ferb*, până dimineața fac
nunta. 2° var. **fierbeá**, *oi* ~ vb. ind.
viit. 2 sg. G V „vei fierbe”. 3° var.
fierséi vb. ind. pf. s. 1 sg. în ~ *cafeá* Z
V „făcui cafea”. 4° var. part. f. **fiártă**
Db VIIb [despre apă] „caldă”

1° ind. impf. 3 sg. *ferbeá* Sl VII.

FERMECĂTOARE s. f. pl. Gh
M VII „vrăjitoare”: Te duceai la
fermecătoare, era vrăjitoare și îți
descânta; cf. b á b ă 6°, s t r i g o á i c ă.

FERMÉCE s. n. pl. Gh M VII
„farmece”: Te duceai la babe să-ți
facă *fermece*, să-ți descante; cf. m a g
h i e.

FEVROÁRE s. Db VIIa, Gh M
VII „(luna) februarie”.

FIÁRTĂ v. **ferb** 4°.

FIÁRA v. **fier** 5°.

FÍBE s. f. pl. Zl₂ VIIa „ace de
păr. agrafe”: Sara mă dezbrăcară, îmi
luară *fibe*.

FICÁTE s. m. și n., 1° M VA,
pl. *ficáți* M VA, D VA ~ *négrí* DV VIII și
ficáte Ci VII „ficat”: Dacă vrei îl umpli
cu... amândouă *ficáte* și inima Ci VII.
Ficáți/négrí dá somn sînt mult buni dá
măncare DV VIII. 2° m. pl. ~ *albi* Z V
„plămâni”.

FÍCĂ v. **fincă**.

FÍE, ~ - *mea* L VII, Gh VII, ~ - *ta*
L VII, ~ - *sa* S VIII, Zl₂ VIII „fiică-mea;
~ta; ~sa”: Mă-sa plînge că-i pare
rău că pleacă *fie-sa* Zl₂ VIII.

FIER s. n., pl. *fiáre* [skéáre] 1°
Zl₁ VII „sărmă”: Cirebnie... nu le-am
făcut noi, alea le aducem din Balcani.

făcute uite așa, și e pervaz așa, gogeamite de mare și noi atuncea le legam cu *sker* că să fărâmă. le legam moșii cu *sker*; cf. t e l. 2° Zl₂ VIII [la călărie] „accesorii confecționate din fier la șa, pentru a-și spijini călărețul picioarele”: *Skáre* de bagi piciorul. 3° pl. Zl₂ VIII „cununii”: Când te duci la biserică, te cununi, popa îți pune *skăarele*-n cap. 4° pl. C VII, Ci va „lanțuri”: Îi înfiera în *fjäre* la mâini le pune *fjäre*, la picior C VII; cf. s i n g í r 1°, v e r í g ä. 5° var. *fiára* s. f. art. Zl₁ VII [la vatră] „lanțul de care se agată ceanul”: [Deasupra testului] coșul, vatra și atârnat, etc așa cum este aicea, atârnați *skára* ș-o atârnam căldarea acolo. 6° pl. în expr. *dezleágã de ~ v. dezleágã*. 7° pl. Dr VII „dinți la darac”: Aveam darac așa cu dinți așa, cu *fjără* așa. 8° pl. L VII, Ci vb „obiecte din tablă; table”: Tat-al meu făcea așa, lua două *fjäre* așa și ocolea și zicea „șerpii pă câmp, Ieremia-n sat” L VII. 9° pl. art. S VIII „șinele de cale ferată”. 10° Zl₁ VII „fontă”: Test și de pământ și de *fjer* am avut.

FIERBEÁ v. **ferb** 2°, 3°, 4°.

FIESCÁRE pron. nehot. Ci VII, M VI „fiecăre”: Scoteai mielu vece să-l duci să sugă năli, *fiescáre* miel știa care al cui este M VI; cf. c á r e 2°, f i e ș c e, n a t 2°.

FIESCE adj. nehot. Ci VII „fiecăre”: Așa la *fiesce* zi care e praznic nu-nvătam; cf. c á r e 2°, f i e c á r e, n a t 2°.

FII s. m., art. *fiile* Gh M VIII „fân”: *Fiji* este... fân.. ama, ete-i zicem *fij*. Face sământ-ășa, teci ca lintea.

FINCĂ conjunct. S VIII, VII, Z VIIIa, Gh VIII, Ci VII, „fiindcă”: *Fincă*

dumneavoastră întrebați, să vă spun ce știu Gh VIII.

var. **fică** conj. Z VI.

FÍRMĂ s. f. pl. *firme* S VIII „întreprindere”.

FISTÁN s. n. Zl₂ VIIa „fustă lungă până la genunchi”: Eu eram îmbrăcată-ntr-o... fustă albă, *fistán* albu; cf. r ó c h e 2°.

FLANÉLI v. **flanélă**.

FLĂMÂNZIE s. f. Ci va „foame”.

FLEBÍT s. n. Gh M VII „flebită”.

FLOÁRE. ~ *dúpă soáre* s. compus L VII, Z VIIIb, v, Gh M VIII, „floarea soarelui”: M-am dus acolo cu sacu de mi-am schimbat *flocáre* *dúpă soáre* de mi-am luat unsoare L VII.

FLOCÓS adj. Zl₁ VII „păros”: [Să nu dea cu piciorul în mătă viitoarea mamă] c-o să fie copilu *flocós*.

FLUIERÁR s. m. C VII „cântăreț din fluier”: Erea și *fluierár* dă cânta cu cavalurile, cu fluierile, juca lumea, se veselea.

FLUIOÁRE s. n. pl. M VI „fuioare”.

FO 1° adj. nehot. f. S VII, DV VIII, VII, M va, L VII, Z VII, VI, Gh VII, Gh M VIII, VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci va, b „vreo”; cf. c á t e f o. 2° pron. nehot. cu val adv. L VII „cam, aproape”: Am și eu *fo* zece, douăzeci de găini L VII. 3° pron. nehot. f. *foúna* „vreuna”.

FOAIE s. f. 1° ~ *de cėrgă* Zl₁ VII; ~ *de foiță* Ci vb „bucată de țesătură de lățimea spatei și de lungime variabilă, așternută în sicriu”: Jos [în s a n d á c] să pune o *foaie de foiță*. 2° pl. *foi* Gh VII „pagini”; cf. l í s t u r i.

FOC s. n. M VI, Sl VII [fig.] „supărare, durere, necaz mare”: Aicea

poartă negru... care are *foc* și e mună or tată... până la anu... Jelește baș care are *foc* la inimă SI VII.

FODĂTĂ adv. 1° DV VII, M VI, Gh VII, Gh M VIII, ZI₂ VIII, VIII, CI VII, Va, b „uneori, câteodată”: Mațele alea groase... le fierb în căldare și iar așa le mănâncă, iar d-estea de meze, *fodată* mănâncă și când n-are de așa CI VII: cf. c a t e f o d a t ă, v r e m e 1°. 2° CI VII „altădată, demult”: *Fodută* n-a fost bine să pună cruce la anu; cf. v r e m e 1°; *de* ~ loc. adv. ZI₁ VII „de demult”.

FOIȚĂ s. f. CI VII, Va, b „coper-tură de cânepă sau de lână, țesută-n război”: Îmi rămâne decăt o cerg-așa, *foiță*, o *foiță*, una de cânipă VII. Jos [în sicriu] să pune o foaie de *foiță* vb; *foaie* ~ de ~ v. **FOAIE**.

FOMÉIE v. **făméia**.

FOMEIÉȘTI adj. pl. ZI₁ VI [despre colacii care se fac la parastase] „pentru pomenirea femeilor”.

FORFOIÁ vb. imp. 3 pl. ZI₂ VIII „forfoteau, fierbeau”: [Prunele] când lua să fiarbă, uite-așa *forfojă!*

FOUNDEVA adv. ZI₂ VIIa, CI VII „undeva”; cf. u n d e v á ș c a, u n e v á.

FOÚNUL v. **fun** 2°.

FRANC s. n. C VII, Ș V, L VII, Gh M VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, SI VII, pl. *franci* Dr VIII, M vb, ZI₂ VIII „leu”: Și-i vândui [porcii] câte-o mie, dousprece mii de *franč* i-am luat în vreme-aiá ZI₂ VII. Atuncia stotinci nu erea, dai fun *franc*, dai colacu, să duc și la alte case [colindătorii] Gh M VII. Lână mai vindea ca să ia fun *franc* C VII.

var. *fráncli* s. m. L VIII, ZI₁ VII.

FRÁNCLI v. **franc**.

FRANȚUZĂ adj. f. în *limba* ~ Z VI „limba franceză”: Limba româ-nească s-apropie de *limba franțuză*.

FRÁTE s. m. 1° ~ *de mână* s. compus Db VIII, M vb, L VII, G v, Gh VII „cavaler de onoare al miresei”: cf. c a t m n á t, v é v e r a. 2° *prinzi de* ~ v. **prinzi** 1°. 3° ~ *de cruce* s. compus CI v „persoană străină aleasă, conform unei credințe, drept frate, de către cineva bolnav de mult timp pentru a se vindeca”: Ea era tot bolnavă, fata mea, și babele ale bătărne spune ca trebuie să se înfrățească, să-și prindă *fráte de cruce*. 4° var. **frátea** s. m. art. M Va „apelativ pentru fratele mai mare”: cf. b a c i b á t i u, n í n ă.

FRÁTEA v. **fráte** 4°.

FRĂMÁNTĂ vb. ind. prez. 3 sg. ZI₁ VII pl. „face pâine și colacii”: Gătirăm, *frămintărăm* CI VII. [La mort] este o nevastă acolo care frămintă pâinea ZI₁ VII; cf. î n t í n s.

FRÁNE s. n. pl. Z VI „frâie”.

FRÂNGI vb. ind. 1° prez. 2 sg. ZI₂ VIII „culegi, recoltezi, rupi știuleții”. 2° prez. 3 sg. *frânge* Dr VII „rupe, împarte în bucăți pâinea, colacii etc.”: Ne strângeam copiii cu toții și ne *frîngău* din uitat-aiá Dr VII. 3° impf. 1 sg. *frângeám* Z VII „melițam (cânepa)”: Când o *frîngăi* încădea dejos [puzderiile] Z VIII; cf. c i o c ă - n e á 3°, t o c á, z b i c e á m.

2° ind. impf. 3 sg *frângeá* Dr VII; part. f. *frântá* Z v

FRĂȘÉȘTE v. **fârșesc** 1°.

FREÁCĂ vb. ind. prez. 3 sg. M vb „rade, dă prin răzătoare”: [Ț f e c l a] o *frăcá* așa, avem mașincă, pe irindea îi zicem noi ș-o frecăm la asta; cf. r i n d u s é ș t i, s t î r j í m.

ind. prez. 1 pl. *frecám* M vb.

FRIGIDÉR s. n. D vb „dulap prevăzut cu un agregat frigorigen pentru păstrarea alimentelor”: Avem

d-astea *frigider* mare care sânt așa ca biuro mare; cf. hădîlnică.

FRIZĂR s. n. G v, Z v, Ci vii, va „congelator”.

FRUCTIERĂ s. f. Ci va „vas (pentru fructe) în care se poate pune c o l i b a”.

FRUMÓS adj. Ci vii, f. *frumoasă* Z vii, D vb „bun, de calitate”: [Porcului] de mic îi dai lapte, îi dai ouă de mănâncă, îi dai cel mai *frumos* și-atuncica când crește mai măricel îi dai iarbă Ci vii. Scoatem știmul din ea [cânepă] și rămunea dăcât bun-ai, *frumôas*-aia Z vii. Mult e *frumôas*... noi zicem babă, iar așa o primim, cu carne tocată și mai grăsimpe pe la cap D vb; cf. b u n 6°.

FRUMUȘEAȚĂ s. f. Zl₁ vii „ornament pe colac”: Avem pistornic așa... i faci cu pistornicu *frumușăță*; cf. c r ă ș e n i i.

FTÓRII num. ord. Zl₁ vii, f. *ftóra* Zl₂ viii „al doilea”; ~ *bășta* Zl₂ viii „tată vitreg, de-al doilea”: Asta n-e tată de-a dora, *ftorij* *baștă*; cf. d ó i l e a 2°, d ó r a .

FUGI vb ind. 1° pf. s. 3 sg. Gh M vii „plecă, se mută”: O casă *fugi* din margina satului, *fugiră* oamenii ăia. 2° pf. s. 1 sg. *fugii* Zl₂ viii „abandonai, părăsiii”: Mă dusei văcari ... și de-acolo *fugii* tot în baligă: mă dusei porcari.

1° ind. pf. s. 3 pl. *fugiră* Gh M vii.

FUMĒIE v. *fămia*.

FUN 1° adj. nehot. DV viii, Ș v, L vii, G v, Gh vii, Gh M vii, Zl₁ vii, Zl₂ viia, Ci vii, va „vreun”: [Se dă] o cârpă or *fun* franc [la mort] L vii. 2° art. *fînul* pron. nehot. Ci vii, va „cineva”: Porcul îl luăm de mic de la *fînu* vii. *Fônu* care nu e însurat îl spuneai și p-ăla. Gh M vii.

var. 2° **voúnul** pron. nehot. Ci vii; **fouúnul** pron. nehot. Gh M vii.

FUNÍNGINI s. f. pl. Zl₂ viii „funingine”: Luăm *funínginí* de la coș, negri, și punem la viță.

FURNÁUA v. *fúrna*.

FURNĂ s. f. Db viib, Gh vii, Sl vii, pl. *furni* Gh vii „cuptor”: Aveam *furíne*, acușa nu mai sânt *furínurí*, nu știu la voi sânt? Zl₂ viii. *Fúrna* era mai jumate dă odai-asta Gh vii; cf. c o p t ó r .

var. **furnáua** s. f. art. Db viib; **furúnă** s. f. Zl₁ vii, pl. *furúne*, *furunúri* Zl₂ vii.

FURNÍGINI s. f. pl. Gh vii „furnici”: După lăsatu seculi erea cevașca [zi] dă *furníginí*.

FURCHEÁCE s. n. pl. Zl₂ viii „lemne în formă de furcă la vâr”: Două leamne așa *furķăáce* ia și-l împinge [scrînciobul].

FURÚNĂ v. *fúrna*.

G

GÁDINĂ s. f. pl. *gáдини* 1° Zl₁ vii, Zl₂ viia, viii „pasăre, orătanie”: Să duc... și ia acolo o *gádvină*, ia rață, ia care ce dorește viia La Crăciun facem așa: ne umblăm din căși în căși... duci pui, ca să aibă multe *gádiní*, pui să scoată vara Zl₂ viii; cf. l i g h i ó n i , o á r ă 1°. 2° pl. Zl₂ viii „totalitate a animalelor din gospodărie”; cf. s t ó á c e 1°. 3° Zl₂ viii „fiară, monstru”: *Álá* e alta mare *gádină*, *álă* zboară.

var. 1° **gádvină** s. f. Zl₂ viia.

GAI s. Zl₂ viii „cimpoi”; cf. c i m p o á i a .

GÁLBIN adj. Zl₁ vii, f. *gálbínă* C vii, L vii „galben”; *pámánt* ~ Zl₁ vii „argilă”.

GÁDVINĂ v. *gádină* 1°.

GĂLETELE s. f. pl. M vi „gălețile”; cf. c ó f ă 2°.

GĂRDERÓP s. n. Sl vi „șifonier”.

GĂSÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. 1° prez. 3 sg. Gh vii „nimerește, ajunge”: [La Paști] cică este ușa deschisă la rai și ce-i dai i *să găséște* [mortului] Gh vii. La aștea dă sânt în biserică, femeii multe, așa, s-a rânduit pă lângă masă și cu o cârpă și o lumină dai la fiecare *să se găséască* la ăsta unde-a murit, da, să-i fie lumină pă lumea ailaltă Ci vb; cf. c ă z ú t 1°, n e m e r í t 1°. 2° pf. s. 3 sg. *se găsí*, ~ ~ *de bun* Zl₂ viii, Sl vii [și cu val impers.] „se consideră nimerit, se găsi de cuviință”: *Să găsí dă bun* ca să trimet oameni în casă sara Zl₂ viii. Ete colea *a găsít* ei *de bun* să trăiască, da ei bun n-a găsít, c-a lăsat bun, da a venit la rău Sl vii. *Să găsí* tată-meu „ai să merem la moară!” Zl₂ viii. 3° pf. s. 3 pl. *se găsírá* Ci va „se născură”: Mare nuntă făcurăm și *să găsírá* doi copii: am fată și băiat Ci va. Babele dorm cu femeia care *s-a găsít* copilul dacă este loc, dacă nu, pun babele jos Zl₁ viii; cf. r o d é ș t e 2°. 4° pf. c. 3 pl. *s-a găsít* C vii „s-au întâlnit”.

ind. pf. c. 3 pl. *a găsít* 2° Sl vii; conj. prez. 3 sg *să găsească* 1° Gh vii; refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a găsít* 3° Dr vii, Zl₁ vii; conj. prez. 3 sg. *să se găsească* 1° L vii, Ci vb.

GĂTEALĂ s. f. 1° M va „tocătură pregătită pentru cărnați”: Cimburică punem noi în *gătéală* așa ș-aia s-amestecă toate alea și să umple. 2° G v, pl. art. *gătélile* DV vii „pregătire pentru mâncarea zilnică, gătit”: Io mai mult cu *gătélile* mă răzprăvesc DV vii Gătii până la amiază, *gătéală* în toate zilele G v. 3°

L vii „mâncare gătită”: la câte-o străchioară d-acasă ori câte-o bâcătură de pâine ș-acolo le pune din *gătéală*, din corbanu ăla de mânâncă.

GĂTEÁSCĂ, *să* ~ vb. conj. prez. 3 pl. DV viii „să pregătească, să instruiască”: Ș-au început *să* ne *gătéască* dă... să zburăm cu sămulete.

GĂURÉȘTI vb. ind. prez 2 sg. Gh M vii „întepi mortul, preventiv, pentru a nu deveni strigoi”: Care s-a născut cu chipă, cu caită, când moare îl *găuréști*...că di cc, să nu să facă strigoi; cf. î m b o l d í m 2°, î n f i e r á 2°.

ind. prez. 3 pl. *găuréște* Gh M vii, pf. c. 3 sg. *a găurít* Gh M vii

GĂVÁN s. n. M va, pl. art. *găvánele* DV viii și *găvánurile* M vi „vas de lemn folosit odinioară la bucătărie, pentru apă, precum și pentru măsuratul făinei de grâu, de porumb etc”: Fierbeam zăru-ăla și făceam urdă și câte-un *găván* cu mămăligă și ti-tiu! M vi. Dacă nu putea să-l vânză pă bani, venea colean maidan și zbiera: „pește pă mălai! pește pă făină”. Să ducea nevestele cu *găvánele* cu făină DV viii. Cu găletele acolo, cu *găvánurli*, cu toate acolo, apă de la izvor de-acolo scoteam M vi.

GĂLDĂU s. n. Z vii, v, „groapă adâncă plină cu apă”; cf. b á l t o á c á.

GÂND, s. n. în expr. 1° *nu mai (îmi) dă în* ~ M vi, va, L vii „nu îmi vine în minte, nu îmi amintesc”: Nu știu, *nu-mi maj dă-n gînd* cum era, că prea de mult [a fost], am îmbătărnit M vi. 2° *ce n-ai de* ~ M vi, L vii, G v „ce nu poți gândi sau imagina”: Brezăile? Să strânge dăcât băieți sara, înspre Bobotează și își face *ce n-aj dă gînd* să-și ascunză fața I. vii. S-a fărmat

boiluru or strugu, or *ce n-aj dă gînd*
M VI.

GÂNDÉSC vb. ind. prez. I sg.
Zl₂ VIII, VIIa „cred, consider, mi se
pare”: Nu știi la voi sînt [f u r u n e]?
Gîndésc că sînt VIII. Noi *gîndim* că
moșii ăștia e din Rumînia VIIa. Nu
vorbea rumânește că *să gîndéască* că
sîntem țigani (idem).

ind. prez. I pl. *gîndim* Zl₂ VIII;
conj. prez. 3 sg. *să gîndească* Zl₂ VIIa.

GÂRCĂ s. f. Zl₂ VIIa „cârcă,
spinare”.

GÂȘTI s. f. pl. SI VII „gâște”.

GÂT s. n. Gh M VII [fig.] „parte
îngustă la mijlocul colacului în formă
de «8»”: Faci pitișoara și pe urmă îi
faci *gît*-așa...Ele sunt pitișoare, samă
că-l lungești așa și-i faci *gît*.

GÂTUIĂȚI adj. pl. Zl₁ VII, Ci
vb [despre colacii făcuți pentru
Mucenici] „lunguieți și strânși la
mijloc, cu g â t, în forma cifrei «8»”.

GENÚCHE s. m. C VI, pl.
genúchi Db VIII „genunche”: Așa cu
genúki pă porumbi i-a pus [pe socri,
dacă mireasa nu a fost fecioară] Db
VIII. Porumbu cân să făcea așa la
genúke, începea de săpa.

GÉNUSURI v. gins.

GHEGĂ s. f. pl. *ghegi* DV VIII
[la pescuit] „cârlig de fier montat la
capătul unei prăjini pentru scos
peștele (foarte) mare din apă”: L-
apucarăm cu niște *geg* ș-acușa avem
gegă.

GHENERĂLI s. m. pl. S VIII,
„generalii”: Am fost în ministerstvo,
acolo am fost cu *generál!*, cu miniștri
am fost, cum vorbim cu voi, așa
vorbeam și cu ei.

var. **ghineráli** s. m. pl. Zl₂ VIII.

GERÁN s. n. Ci va, b „fântână
cu roată sau cumpănă”: [A p ă m a r e
sau m i c ă se cară] de la fîntînă or de
la fun *gerán*, șipot așa cu un izvor, nu
știi cum să spui, unde scoți, învîrtește
și-i scoți cu cofa va.

GERDÁN s. n. Zl₁ VII, Zl₂ VIII,
VIIa „șirag de măgele”; cf. I á n e ț 2°.

GERLÁN s. m. Ci VII, pl.art.
gherláníi C VII. Zl₂ VIII „șobolan”: Pui
cernușe peste blănile alea să nu intre
gherlání, șoarecii să facă cuibare Zl₂
VIII.

GERMÁNII s. m. pl. art. Dr
VII „nemții, germanii”: Atuncea *ger-
mání* ne luase bumbacu.

GERMÁNEA s. f. C VI, D vb
„Germania”: Acuș e dus în *Germança*
să câștige bani mulți, că nu putem să
plătim apartamentul, că s-a făcut mult
scump C VI.

GERMÁNȚII s. m. pl. art.
Zl₁ VII „nemții, germanii”: E, *ghermánți*
sunt cam jurați.

GHÍBURI s. pl. Ci va „fire
groase de lînă, toarse cu druga”: Cu
druga să toarce *ghibur!* pentru cergi,
gros să toarce ca pe deașt.

GHICINÍT, vb. refl. 1° *ne-am*
~ ind. pf. c. I pl. G VII „ne-am
descurcat”: A rămas dă trei ani dă zile
fără ta-su și iacă *ne-am ghicinít* bine,
rău. 2° ind. impf. I pl. *ne ghicineám*
M VI „ne ocupam, ne îndeletniceam”:
Ai cătat numa oi, boi, porumb, sfeclă,
ce-am avut, cu ce ne *ghicinám* aicea la
sate.

1° conj. prez. 2 sg. să te
ghicinești M VI.

GHÍJURĂ s. f. pl. *ghíjuri* Zl₂
VIII „știuleți nedezvoltați, pipemiciți”:
Este la covrag aia marea aia. drugă, da
aia mică: *ghíjură*.

GHIMNÁZE v. **ghimnáziu**.

GHIMNÁZIU s. n. D vb „liceu”: Fata ast-a mea învăța în *ghimnáze*-n Kodozlui Zl₂ VIII. În Ghighii scoaseră *ghimnáza* Gh M VII.

var. **ghimnáze** s. f. M VI, vb, Zl₂ VIII, art. *ghimnázea* Gh M VII.

GHINERÁLI v. **gheneráli**.

GHIRÉZ s. n. Gh M VIII „apeduct”.

GHIUM s. n. C VI „vas pentru păstrat brânza; bidon”; cf. t ă n ă - c h i e, t i n i c h e á, t i n g i r e l ˚.

GÍNERE s. m. 1˚ Db VIIa, M vb, Gh VII, Zl₂ VIII, Ci Va, b, Sl VII „mire”: *Gínerli* trebă să tune să găsească nevasta Sl VII; cf. z e t 2˚. 2˚ ~ *în căsă* M vb „bărbat stabilit, după căsătorie, în locuința socrilor”; cf. z e t l ˚.

var. **gínerle** s. m. art. M Va, L VII, Ci Va, Sl VII.

GÍNERLE v. **gínere**.

GINS s. n. art. C VI, L VII, Zl₂ VIII, Ci VII, pl. *gínsuri* C VI, DV VIII, L VII, Z VIIIa, b, VI, D VIII, Gh M VIII „neam”: Eu sînt din *gínsu* ale Pantelimon L VII. Este *gínsur!* multe aicea-n sat: este ale Pastramagiu, este ale Petcu, ale Stoian, ale Potoiașă, ale Gârleanu, pe Topor îl spusai? C VI.

var. **génusuri** s. n. pl. S VIII.

GIUBEÁ s. f. DV VII „haină bărbătească din portul bătrânesc”.

GIUMBÍȘ s. n. Db VIII, M vb, Gh VII „glumă, farsă, distracție”: [Bivolita] o luară dă să facă *giumbiș* cu ea pă drum Gh VII. Să aprindea foc și o mâna să saie prin foc și ea [soacra] a sărit, că ea, o țăr-așa ea așa mult îi plăcea să facă *giumbușe* de-aștea Zl₂ VIIa.

var. **giumbușe** s. n. pl. Zl₂ VIIa.

GIUMBÚȘE v. **giumbiș**.

GUMBUȘLÍCĂ adj. f. Zl₂ VIIa „glumeață, amatoare de glume, farse”: Ea [soacra] *gumbușlică* erea și să ținea toți dupe ea, tot cerea să-i facă cineva ceva [vreo farsă].

GLÁTCĂ adj. invar. Ci VII „omogen, fără cocoloașe”: [Pământul pentru țest] să face așa moale și așa *glátcă* cum spune pe rumânește? e așa... neted.

GLÁVEN adj. Ș v „principal, superior”; ~ *scitovoditel* v. **scitovoditel**.

GLĂDÉȘTE vb. ind. prez. Zl₂ VIII „netezește”; cf. i z g l ă - d é ș t e, z ă g l ă d é ș t e.

GLĂZÚRI s. f. pl. Zl₁ VII „crustă”: Desupra [p r o s é n i c u l] îl mînjim cu făină de să face-așa *glăzur!*

GLIGÁNI s. m. pl. M VI, C VI „porci mistreți”.

GLOÁBĂ s. f. Zl₂ VII „amendă”: Le-a pus așa *glóabă* cu bani că di ce a vorbit bulgărește la fântână.

GLOBEÁ vb. ind. impf. 3 sg. Zl₂ VIII „amendă”: Era un cmet aicea, Bucearov îi zice, trecea pîn sat aicea... și-i lua care știa rumânește vedeai că-l *globăi* o sută ș-un franc.

conj. prez. 3 sg. *să globească* Ș v

GLODEÁN s. n. Sl VII [la știulete] „parte lemnoasă pe care stau boabele; coccan”: Boabele sînt pe *glodgán*.

GLÓDURI s. n. pl. în *sáre* ~ S VIII „sare gemă”: Sarea venea din Rumânia, *sáre glódur!* cf. p i á t r ă 2˚.

GLÚGÁ s. f. Zl₂ VIII „grămadă de coceni”.

GLUMÉSC, *mă* ~ vb. refl. ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIIa „glumesc”; cf. f á - c e 2˚. j o á c ă 2.

ind. impf. 3 pl *se glumeá* L VII.

GLÚPĂVĂ adj. f. Zl₂ VIIa „toantă, proastă”: Cât de *glúpăvă* am fost [că nu am vrut să vorbesc românește]!

GODÉNIE s. f. Zl₂ VII „logodnă”; cf. g ó d e ș, l e g ă t ú r ă, l ó g o d.

GODEȘ s. n. Gh VII „logodnă”; cf. g o d é n i e, l e g ă t ú r ă, l ó g o d.

GOGEÁMITE adv. Zl₁ VII 1° „destul de, atât de” [La c i r e b n e] e pervaz așa *gogămite* de mare. 2° DV VIII „mult”: [La pescuit] am fost *gogămite* cu el [tata] așa. 3° cu val. adj. M Va „foarte bun”: Au *gogv. órálámite* gust.

GOGLÍCIUL s. n. art. M VI „gluga, capișonul”: Pierduse *goglicu* la epingea.

GOGOLOIÁȘE s. f. pl. Zl₁ VII dim. de la *gogoloi* („turte mici și rotunde”): Face turțițe așa *gogoloiășe*, nouă *gogoloiășe*. și-i descintă [de dalac].

GOGOȘELE s. f. pl. Dr VII [fig.] „capsule de bumbac”: [Bumbacul] făcea așa niște *gogoșele* și el înfloreă.

GOL 1° adj. în expr. *mérge* ~ S VII [la războiul de țesut] „pleacă, pornește fără fir unul dintre dinții de la spată”: Cum să rupe, trebe să-l legi [firul]... că, dacă țeși așa, *mérge* dintele spetii *gol*. 2° s. n. în *na gólu* Z VIIIa [despre calul de călărie] „fără așternut”: Calu nu i să-ncalecă *na gólu*, să pune țolu ăl mai bun care este încălecat dăsupra.

GÓLE-DÓLE v. *góre-dóle*.

GOLÉMĂ adj. f. Zl₂ VIII „mare”.

GONÉȘC vb. ind. prez. I sg. în ~ *dára* Zl₂ VIII „urmez, merg în urma...”: Cârma samo o *gonésc dára* unde-a trecut mașina, roată, roata asta a trecut, eo trec pe ea acușica.

GORABII v. *corabii*.

GÓRE-DÓLE expr. 1° Gh VII „cu aproximație”: Ne-am făcut socoteală cât bumbac o să ni se ducă *góre-dóle*. 2° Ci VII „potrivit, nici prea mare, nici prea mic”: Un snop, păi așa *góle-dóle*, să fie de.. să poți să-l bagi în mașină nali.

var. *gole-dole* expr. Gh VII.

GOTFÁCE s. f. Zl₁ VII „bucătăreasă”; cf. b u c ă t o á r e, g o t f á c i c ă.

GOTFÁCICA s. f. art. Ci Va, b „bucătăreasa”: *Gotfácica* unde gătește [la pomană]; cf. g o t f á c e, b u c ă t o á r e.

GOTFÁCIUL s.m. art. Zl₂ VIII „bucătarul”.

GOVORÉASCĂ, *să* ~ vb. conj. prez. 3 sg. Db VIIb „să vorbească”; cf. s p o r e á, t á i n ă, t á i n u i.

GRADÚSE s. n. pl. M VI [referitor la alcool] „grade”.

GRAH s. Zl₂ VIII „mazăre”.

GRÁTE s. n. Sl VII „cimitir”: Când vece toți fărșesc [de dres mortul] plecăm iar tăcând până ieșim vece din *gráte*; cf. g r ó b i ș t e, m o r m í n t e 2°.

GRĂDÉ s. f. pl. Zl₂ VIII „localități”: Acolo să strâng satu nostru, razne *grădé*...patru, cinci sate să strâng.

GRĂJDĂNIE, *pe* ~ loc. adv. Db VIIb „ca la oraș, orașenește”: Să juca înainte [la nuntă]. Acușă puțin așa *pă grăjdănie*.

GRĂJDINÉNI s. m. pl. M va „orășeni”: Ne-am făcut și noi mai *grăjdinéní*, mai le-am arucat [g ă - v a n e l e], vai dă capu nostru!

GRĂMNĚȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „tună”: Știi că strălucește deodată, *grămněște* și l-a omorât în deal.

GRĂUNȚI s. m. pl. ~ *de usturói* Zl₁ VII, Sl VII „părți componente ale căpătâniei de usturoi”: [Mortul] să pârlește cu cânipă și pui fuse și pui trei *grăunz dă usturój* [la mormânt] Zl₁ VII, cf. c ă ț é i.

GRĂU s. Db VIIb, Dr VII, C VII, DV VII, M vb, L VII, Zl₁ VII, Ci VII, va, b, Sl VII „colivă”: Pui colibă, *grău*, și-n coliba aea pui lumînare Zl₁ VII. Fierbeam *grău* ș-aide la tămuiat C VII; cf. c o l i b ă

GRÉȚIA s. f. D vb „Grecia”.

GREU adj. în expr. (*le*) *veniră greu de* Zl₂ VIII „(li) se făcu rău”: În toate zilele câte două rațe...zece zile, douăzeci de rațe le-am tăiat *i le veniră greu de carne*.

GRÍMNE s. f. pl. Zl₂ VIII „brățări”: Târguirăm, tată-miu avea bani... rochie albă, venet alb, gherdan alb, *grímne* albe.

GRÍNDĂ s. f. în expr. *da în* ~ G VII „ridica copilul până în tavanul casei, în cadrul unui obicei practicat de către moașă la Anul nou”: Făcea un colac așa dă-l punea coala și-l ardica băiatu dă-l *da în gríndă*: „grinda să putrezească, băiatu să trăiască!”

GROAPĂ s. f. DV VIII „copcă”: Când făcea o *grăpă* mare și ișea apa cu peștele.

GROBÁRI s. m. pl. Sl VII „gropari”.

GRÓBIȘTE s. f. Zl₁ VII, Ci VII, va, b Sl VII „cimitir” cf. g r á t e, m o r - m í n t e 2°.

GRÓBNITE s. f. pl. Sl VII „cavouri”.

var.* **grópnită** s. f. Ci VII, vb.

***GRÓPNIȚĂ** v. **gróbnite**.

GROZÁNCA s. f. art. M VI „rachiu de struguri”; cf. g r ó z - d o v a.

GRÓZDOVA s. f. art. M VI „rachiu de struguri”; cf. g r o z d á n - c a.

GULEÁI s. n. Db VIIa, b „petrecere”; cf. v e s e l i e.

GURGUIÉL s. m. Gh M VIII „guguștiuc”: P-urmă la margină slobodea un *gurguiél*.

H

HĂDÍLNICĂ s. f. Zl₂ VIII „frigider”; cf. f r i g i d é r.

HÉRNE s. f. Zl₂ VIII „hernie”.

HMEL s. n. S VII, Zl₁ VII „hamei”: Era un fel de bureană: *hmel* S VII.

HÓRĂ v. **órá** 1°3°.

HÓRURI v. **órá** 4.

HRÁNÍLCHE s. f. pl. Zl₂ VIII [la stup] „vase, recipiente pentru pus hrana”: Sirop de stup, cînd le pui la stup în *hránílke* de-i arnești iarna.

HURCĂ s. f. Gh VII „furcă”.

I

I conjuncț. Zl₂ VIII „și”: Zece zile, douăzeci de rață le-am tăiat *i le veniră greu de carne*.

IA vb. ind. prez. 1° 3 sg. în expr. ~ *din căluș* Db VIIb „îmbolnăvește pe cei care încalcă anumite reguli de comportament față

de jucătorii c ă l u ș u l u i””: Și nu ne lăsa să trecem pîn nainte la călușari că ne *ja din căhúș* cică: cf. s t r â m b e á z ä. 2° 3 pl. Sl VII incoativ pe lângă alt verb: Dimineata vece lumea *jaú sã vinã* [la mort] Sl VII. Când *lua sã fjarhã* prunele, uite-așa forfoia Z1 VIII. Mamele și ele *a luát sã priçéápã* câte-o vorbã în limba bulgarã Sl VII. 3° ~ (pe soacrã) *la trei* v. **trei** 1°.

2° ind. prez. 1 pl. *luãm*. 3 pl. *iau* Sl VII, impf. 3 sg. *luá* Z1 VIII, pf. s. 1 sg. *luái* Sl VII, 1 pl. *luarãm* Z12 VIII, 3 pl. *luarã* Gh M VIII, pf. c. 3 pl. *a luát* Sl VII.

IAN s. n. Ci VII „țol (pentru așternut pe pat) în două culori”: Aveam o sorã, ea-i mãritatã-n Perenic, și-avea o cergã aleasã și un *ian* și i-o dete a ei.

IAR adv. Db VIIa, b, Dr VII. C VII, M Va, D VIII, Gh VII, Z12 VIII, Ci Va, Sl VII „de asemenea, tot la fel”: Așa sã făcea mațele aici, noi rumânii, și bulgarii *jar* așa Db VIIa. Aducea pietre, ama mici pietre și *jar* așa cu cruci Sl VII. Mațele-alea groase le umpleau *jar* așa Db VIIa [Soțul] *jar* rumân... mamã-sa și tatã-su *jar* rumâni Sl VII; cf. t ó j e.

IÁSĂ vb. 1° ind. prez. 3 sg. Ci VII, Sl VII „iese”. Ședem pã lângã el pãnã-i *iasã* sufletu Sl VII. *Sã ajásã...* *iasã* colo scândura dãsupra [...] *s-ajásã zãru* C VII. *Ișãm* afarã la mera și făceam gaurã colea și colo gaurã la zece metri Z12 VIII. Și *inșéim* acolo la luncã Gh M VIII. 2° var. vb. ind. impf. 3 sg. în ~ *Sãntoáderu* C VII „se termina, se incheia sãrbãtoarea Sfântului Toader”: Dupã ce *ișéi Sãntoáderu*, sã spãla lumea, fetele, copiii, cu apã și cu sãpun C VII; cf.

a r d í c e i 5°. 3° var. ind. pf. c. 3 pl. a **ișít** Dr VII „au apãrut”: Dãpã dãrac *a ișít* mașini Dr VII; impf. 3 sg. *ișéã* în ~ *pãșa* M VI „apãrea iarba”. 4° ind. pf. c. 1 sg. *am ieshít* Dr VIII, 3 sg. *a ieshít* G v în expr. ~ *la pênse* v. **pênse**.

var. **aiásã**, *sã* ~ vb. conj. prez. 3 sg. 1° C VII; **ișím** vb. ind. prez. 1 pl. 1° L VII, Gh VII, impf. 3 sg. *ișea* 1° S VII, Gh M VII, Z1 VII; 2° C VII, 1 pl. *ișéãm* 1° Dr VII, L VII, Gh VII, Gh M VII, Z12 VIII, 3 pl. *ișéáu* 1° C VII, Gh VII, Gh M VIII, pf. s. 1 sg. *ișii* L VII, 3 sg. *iși* 1° L VII; **inșím** vb. ind. prez. 1 pl. 1° Gh M VIII, impf. 1 pl. *inșéãm* 1° Gh M VIII, VII, pf. c. 3 pl. *a inșít* 1° Dr VII.

IÁSNO adv. C VI „clar”: Ia vezi, be, o gãsești [i p i n g e a u a], sã le fie *iasno*, cã vorbește și nu știe.

IBÓMNIC s. m., pl. *ibómnici* Dr VIII, Z12 VIII, „iubit, ibovnic”: Ea [soția] a avut *ibómnice*, doi ani de zile a umblat cu el Z12 VIII.

ÍCEA, *pe* ~ loc. adv. Gh M VIIb „pe aici”.

ICUNOMÍST s. m. Ș v „economist”: Omu meu este *icunumíst*.

IEFTINÍE s. f. Z12 VIII „ieftinãtate” [Era] *ieftinije*, bani puțini ama toate elea cumpãrai.

IELÉCE s. n. pl. C VII „pieptare tãrãnești cu revere, încheiate în fațã, confecționate din postav, dimie etc.”.

var. **eléce** s.n. pl. M Va; **iléce** s. n. pl. C VII.

IENTÍE s. Z12 VII „iahnie”: [La mort se gãtește] *ienie* cu uriez.

IEPINGEÁ v. **ipingeá** 2°.

IÉRILI adv. Z v „ieri”.

IERNÁM vb. tranz. ind. impf. 1 pl. Gh M VIII „hrãneam animalele în timpul iernii”: Fãn, ama, ete-i zicem fii, face teci ca lintea, *jernám* vitele cu ea.

IERTĂCIÚNE s. f. Ci ^{Va, b} „vizită pe care o fac tinerii căsătoriți, la o săptămână după nuntă, la părinții fetei”.

IÉTE v. *éte*.

IEVÍT v. *ivít*.

ÍGLA s. f. art. Gh ^{VII} „iglița, croșeta”: Trage cu *igla* pînă spată.

ÍGRISȚE s. f. Zl₂ ^{VIII} „loc de întrecere (pentru cai)”: Acolo să strâng patru, cinci sate să strâng și fac *igrishtë*, cf. c o c í e 2°.

ÍLE v. *ili*.

ILÉCE v. *ieléce*.

ÍLI conjunct. M ^{VI}, Zl₁ ^{VII} Zl₂ ^{VIII}, Ci ^{VII}, ^{Va, b} „sau”: Pâinea o arucăm *ili* în coptori *ili* în furună Zl₁ ^{VII}.

var. *ile* conjunct. Ci ^{VII}.

ÍMEA s. f. Ci ^{VII}, pl. *iminále* Gh M ^{VII} și *íme* S ^{VIII} „nume”: Noi sîntem vlašchi *ímău*, că sîntem vlășori aicea; cf. l ú m e l e.

IMPERĂTORUL s. m. art. S ^{VIII} „regele”; cf. ț á r .

INÉLE s. n. pl., *la* ~ Dr ^{VIII}, ^{VII} „întălnire, petrecere a tinerilor la Sfântu Gheorghe”: *La inéle...* eu știu că ne străngeam și cântam, a pă românește cântam ^{VII}.

INIMÉU s. m. Zl₁ ^{VII}, Zl₂ ^{VIIa}, pl. *iniméi* Zl₂ ^{VIII} „pantofi țărănești purtați odinioară; iminei”: Ce-a cerut tot i-am luat: *iniméj* albi, ciorapi albi Zl₂ ^{VIII}; cf. p a n t ó f á .

var. *inimíul* s. n. art. Zl₂ ^{VIIa}.

INIMÍUL v. *iniméu*.

INIȚIĂTOR s. m. Gh M ^{VIII} „inițiator”.

INȘI s. 1° m. pl. în ~ *de oámeni* Zl₁ ^{VIII} „indivizi, persoane”: Am fost zenovod, am avut patrusprece *injši de oámenj*, cf. d á n s u l . 2° f. pl. Ci ^{Vb}

„femei, inșe”: Dacă ne-om fi dus trei *inșj*, câte treale o să tămâiem mortu.

INȘÍM v. *iasă* 1°.

INTERESĂȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Gh ^{VII} „interesează”: Ce vâ *interesăște* înainte cum a fost, ce-a fost?

INTERÍE v. *enteréu*.

ÍNTRĂ vb. ind. prez. 3 sg. în expr. ~ *Sântoaderul* C ^{VII} „începe sărbătoarea de Sântoader”: Când o veni dă lăsăm sec dă Paști *întră Sântoáderu* C ^{VII}. Când *întră săptămîna* asta a *Sântoáderu* nu mai ne duceam să umblăm așa pe drum Dr ^{VII}

var. *întrá* vb. ind. impf. 3 sg. în expr. ~ *săptămîna a Sîntoáderu* Dr ^{VII}.

ÍORDÁNOV, ~ *den* L ^{VII} „Bobotează”: Bulgarii la Bobotează îi zice *iordánov den*; cf. l v á n o v , v o d í ț e l e .

ÍORGÁN s. n. pl. *iorgáne* M ^{Vb}, Zl₂ ^{VIII} „plapumă”; cf. o d é l 2°.

ÍÓTE interj. C ^{VII}, M ^{Va}, Gh ^{VII}, Zl₁ ^{VII} „uite”: Faci colac mare, *jóte-așa* Zl₁ ^{VII} Ca să fie cald, am băgat *jóte-așa* o d-*aia mică* [mașină] M ^{Va}.

var. *óte* Zl₁ ^{VII}, Ci ^{Va}; **ui** interj. Zl₂ ^{VIII}.

ÍPINGEÁ s. f. C ^{VII}, ^{VI} 1° „haină bărbătească lungă, manta din postav, purtată, odinioară, mai ales de ciobani pe câmp”. 2° var. *iepingeá* s. f. „stofă, țesătură din care se confecționa i p i n g e a u a ”.

var. 1° *epingeá* s. f. M ^{VI}.

ÍRINDEÁ s. f. M ^{Vb} „răzătoare”: [T f e c l a] o freac-așa, avem mașincă, pe *irindeá* îi zicem noi.

var. *irindeáua* s. f.; *rindeá* s. f. M ^{Vb}.

ÍRINDEÁUĂ v. *irindeá*.

IROPLĂNELE s. n. pl. art. DV VII „aeroplaneele”; cf. s a m o l é t e l e .

IRTÍA s. f. art. ZI₂ VIII „hârtia”; cf. c á r t e 2°.

ISCLIUCÍT, *a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 1 sg. M VI „a eliminat”: Am plecat să fac școală, ama n-am avut șapcă-n cap și *m-a iscliucît*.

ISELÍT, *s-au* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 pl. Db VIII „s-au stabilit”: De atunci vrea să zică ea că *s-a iselít* aicea românii; cf. n ă s ă l í t , p r e m e s t í t .

ISENȚELE s. f. pl. art. DV VIII „esențele”.

ISPĂREȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. G V [despre lichide] „se transformă în vapori, se evaporă”. Și apa când fierbe ea *să isparește*, rămune săpun.

ISPIT s. n., pl. art. *ispitele* DV VIII „examen, probă; pl. art. în *să țiu* ~”: M-a chemat în Cazanlâc [...] să țiu *ispit* [...] dă aviator, ș-am ținut *ispitele*.

ISPRĂȚEȘTE vb. tranz. ind. prez. 3 sg. Db VIII „însoțește, conduce”: Care să duce dă o *isprățește* [pe decedată] așa-i dă [pachet cu mâncare de pomană].

ISTÍNSCHI adj. Ș V „veritabil, neaș, adevărat”: Ta-su a lui e *istínski* român; cf. c i s t í t ă .

ISTORIE s. f. DV VIII „întâmplare”: Copiii când sânt mici le spunem basme, fo *istorie* ceva, le spunem basme pă rumânește, dă iepuri, dă vulpi, dă... urși...; cf. p o s l ó v i ț ă .

IȘCOÁLĂ v. șicoală.

IȘÍM v. iásă 1°-3°.

ÍTE v. éte.

IUDÍT v. udéște.

IÚTE adj. M VI [referitor la rachi] „care are o concentrație mare de alcool, rafinat, tare”: Lași să samene a rachi: patruzeci de grade acolo, patruzeci și cinci, care cât îi place să fie de *úte*-așa rachi; cf. ț e á p ă n .

IUVÍT v. ivít.

IVÁNOV, ~ *den* s. compus L VII „Bobotează”; cf. l o r d á n o v , v o d í ț e l e .

IVÍT, *m-am* ~ vb. refl. ind. pf. c. 1 sg. D VIII „m-am prezentat”: [Ca limbă străină] eu *m-am ivít* la limba română.

var. **ievít**, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 sg. Dr VIII; **iuvíť**, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 sg. Dr VII.

IZGLĂDÉSC vb. ind. prez. 1 sg. ZI₂ VIII „netezesc”; cf. g l ă d é ș t e , z ă g l ă d é ș t e .

conj. prez. 3 sg. *să izglădească*.

IZVÉSTNO, ~ *vréme* loc. adv. Dr VIII „de la un timp”: Mai înainte a avut mulți rumâni din Rumânia fugiți aici... și-a trăit aici... *izvéstno vréme* din ei s-a-ntors în Rumânia.

IZVOÁRE vb. ind. prez. 3 sg. D VA „izvorăște”: Până la Ghermania dă *izvoáre* Dunerea, acolo am ajuns.

Î

ÎMBĂTĂRNÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. ZI₂ VII „îmbătrânește”.

ind. pf. s. 1 sg. *îmbătárnii* ZI₂ VIII, pf. c. 1 sg. *am îmbătárnit* M VI, Z VIII, VII, Gh VII, 3 sg. *a îmbătárnit* S VII, Z VII, ZI₂ VIII, 3 pl. *au îmbătárnit* Z VI, viit. 1 pl. *om îmbătární* DV VI.

ÎMBĂTÚTĂ adj. f. Dr VIII „bătută”: O îngrămădeam așa [cânepa] în apă, cu pari *îmbătută*.

ÎMBLÁ v. umblám 6°.

ÎMBOLDÍM vb. ind. 1° prez. 1 pl. D vb, Ci VII „întepăm (cu acul, cu țeava unele preparate culinare)”: Iau cu țava și *îmboldăam* așa [colacii] Ci VII. *Îmboldim* pân ea [tobă] să nu iasă sânge, atunci e gata D vb. 2° pf. c. 3 pl. a *îmboldit* Ci VII. „a întepat mortul pentru a nu deveni strigoii”: Pă morți *i-a-îmboldit* în burtă cu acoi; cf. g a u r é ș t i , i n f i e r á 2°.

1° ind. pf. s. 3 sg. *îmboldi* Zl₁ VII.

ÎMPĂRTÉM vb. ind. 1° prez. 1 pl. Zl₁ VII, Ci VII „dăm de pomană, împărțim pentru sufletul morților”: Făcem colaci, facem... purcelu și-*mpărtém* la comșii Ci VII. Ș-atuncea punem masa, și ouă și colaci și-*mpărțim* pân casă, care sânt la toți și aide colo, aide dincolo, părțim, c-atuncea este raiul dășchis Gh VII, cf. p ä r ț i m. 2° impf. 1 pl. *împărteam* Ci VII „împărteam, repartizam”: *Împărteam* snopii: trei snopi am să leg.

2° refl. conj. prez. 1 pl. *să ne împărtém* Ci VII.

var. 1° **ÎMPĂRȚÍM** vb. ind. prez. 1 pl. Gh VII; refl. ind. prez. 3 sg. *se împărțește* Sl VII.

ÎMPĂRȚÍM v. *împărtém*.

ÎMPETĚSC vb. tranz. ind. prez. 3 pl. Sl VII „cer în căsătorie fata, petesc”; cf. t r i m é t e 3°, v i n e 1° 1°.

part. m. pl. *împețiti*.

ÎMPLETEĂLĂ s. f. Gh VII „împletitură din lână”: lote, colo începui altă *împleteală*.

ÎMPLIMBĂRĂM, *ne* ~ vb. refl. ind. pf. s. 1 pl. Zl₂ VIII „ne plimbarăm”: Duminica... sănii că era iarna, săniile, caii și muzica și la ei [la socii]... *ne-implimbarăm* cu muzica.

refl. ind. impf. 3 pl. *se implimbă* G v.

ÎMPOPISTRĂ vb. ind. impf. 3 pl. S VII [la țesut] „amestecau două fire de culori diferite”: Mai *împopistră* așa, mai răsucea albu cu roșu.

ÎMPREÚNĂ, *de-a* ~ loc. adv. Sl VII „împreună”; cf. ú n a 2°.

ÎMPROPTÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Gh VII „se proptește”: Să duce afară cu furca, care toarce, dă-ndrugă cu ea, *să-mproptește* și să duce cu ea.

ÎMPÚSERĂ vb. ind. pf. s. 3 pl. Ci va „puseră”: Sara o dreaseră și-o-*mpúseră*-n pat [decedata].

ÎN prep. 1° ~ *amiáză* loc. adv. Ci va „de, la amiază”: *În năház* viu eu cu reisu de la Lom; ~ *părtea* D VIII, Sl VII „din partea”: *Îm părtea* la băiat, ei dau or ceva la gât să-și pună lanet, or la mână Sl VII. 2° ~ *atâta bani* Dr VIII „cu atâția bani”: A avut dă țel în *atâta bani* să-i cumpere berbecu. 3° Zl₂ VIII „între, printre”: Te duci acasă și-ți rândui lucrători, eu dimineața, odată cu ziua sânt la tine *în* snopi [cu treerătoarea]. 4° Dr VII „pe”: De dimineață ne sculam și toți ne lam *în* cap.

ÎNAÍNTE 1° ~ *la* loc. adv. G v „în urmă cu”: Fusarăm noi în România, *înainte* la douăzeci de ani erea treaba asta. 2° var. **nainte** adv. Db VIIa, S VIII, M VI, va, L VII, G VII, Z VIIIa, D va, Gh VII, Gh M VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII „înainte, odinioară, demult”: Soră dă mireasă nu era *lainte* așa G v. *Nainte* n-a fost ca acușa dulcetuți cât vrei tu Sl VII, cf. p r i d í. 3° prep. Db VIII „în fața, înaintea”: Gonea copiii ca să nu treacă *nainte* la căluș.

var. 2° **nainte** adv. Zl₂ VIII; **lainte** adv. G v.

ÎNĂUNTRU 1° adv. Ci VII „în interiorul țării, în țară”: Cân nă ducem încolo, mai *înăuntru* cică ăștia sânt vlăși, vlați. 2° var. **înluntru** adv. Gh VII, Zl₂ VIII „în mijloc, în interior, înăuntru”: Înainte făcea un colac cu ou *înluntru* Gh VII.

var. 1° **nuntru** adv. S VIII; 2° **năuntru** adv. Dr VIII

ÎNĂVĂDEĂM v. **innăvădeam**.

ÎNCĂDEĂ vb. ind. impf. 3 sg. Z VII „cădea”: Când o frângea, *încădăi* dejos [cânepa].

ÎNCĂLECĂ, *se ~ vb. refl.* impf. 3 sg. L VII, Gh M VIII „încăleca”: Care și-avea cal bun, *să-ncălecă* și-i da drumu L VII. Fiecare își dregea calu bine și *să-ncălecă* și înșeam acolo la luncă Gh M VIII; cf. s u i.

ÎNCĂLZĂT, *a ~ vb.* ind. pf. c. 3 sg. Ci va „a încălzit”: Ne întoarcem îndărăt [de la g r o b i ș t e] și asta unde a rămas acasă a prigotfît mîncarea, *a-ncălzăt* o țârâcheană și ședem și mîncăm.

ÎNCĂRCĂTĂ adj. Db VIIb, G VII, Gh VII, Gh M VII, Zl₁ VII, Sl VII „însărcinată, gravidă”; cf. b u r t o á s ă, î n g r e u n á t ă.

ÎNCĂRDUIRĂM *ne ~ vb. refl.* ind. pf. s. l pl. Zl₂ VIII „ne întovărășirăm”: *Ne-ncîrduirăm* aicea cu niște comșii, eu cu mașina, ei cu boii.

ÎNCEPŪT, *am ~ vb. ind. pf. c. l* sg. Gh M VII [referitor la vîrstă] „urmează să împlinesc”: Am fărșit șaptezecișapte, *am începūt* șaptezeciopt; cf. m ă n ă l 6°, p l e á c ă 5°.

ÎNCERGĂM vb. ind. impf. l pl. C VI „acopeream carui împotriva ploii”: Când vedeam că vine nor de

ploaie grea, *încergăm* carul, legam rogojina cu funiile să n-o ia vîntul.

ÎNCERNĚM vb. ind. prez. l pl. M vb „cernem”; cf. c e r n ă m.

ÎNCETUNĚL adv. Ci vb „încetșor, încetinel”: Și-ncepu *încetunĚl, încetunĚl* așa și rări și nu mai putu să mai vorbească.

ÎNCHĪNĂ vb. refl., *se ~ ind.* prez. 3 sg. 1° Sl VII „se apleacă, se înclină”; cf. î n d u p l e c á i. 2° M vb „servește nuntașii pentru a toasta, a ura”: Slugărește lu ăla, *închĪnă* lu ăla rachiu.

ÎNCŌIUL, *de-a ~ Zl₂ VIII* „numele unui joc de copii”. *De-a-ncŏiu* îl aruncam ciomagul la deal și ăștea dau cu ciomagele să-l lovească.

ÎNCŌLO adv. în expr. *și așa mai ~ Z VI* „și așa mai departe”: S-a însurat rumân dă bulgar, bulgar dă rumân *ș-așá mai încŏlo*.

ÎNCŌPERI vb. ind. prez. 2 sg. Zl₂ VIII, Ci va „acoperi”: Puñ lețele la mîrtaci, *le-ncŏperí* cu țiglă Zl₂ VIII; cf. c ŏ p e r i, c o t r o p e á i, î n v ă l u i l °.

ind. prez. 3 sg. *încŏpere* Zl₂ VIII, Ci vb; conj. prez. 3 sg. *să încŏpere* Ci vb; refl. ind. prez. 3 sg. *se încŏpere* Ci vb.

ÎNCOTRŌ adv. L VII „unde”: Bejeneți sânt în Șiacovo du pân Machedonea, du pân nu știu *încotrŏ*; cf. ú n e.

ÎNCROPÍTĂ adj. f. în *ápă ~ S VII* „apă caldă obținută pe baza amestecului: apă fierbinte și apă rece”

ÎNCRUCEĂM vb. ind. impf. l pl. Sl VII „făceam semnul crucii din aluat pe colăceii pregătiți pentru ziua de S i m ț i”; cf. î n c r u c i ș e ș t e.

ÎNCRUCIȘĚȘTE, *se ~ vb.* refl. ind. prez. 3 sg. Ci vb „se pune

semnul crucii pe colaci”: Capetele se pun un cap mare, unu mic, ăl mare cu așa o cruce-ncolo și-neoa, *să încrușișește* pânea a mare; cf. *î n c r u c e á m*.

ÎNCÚIE vb. ind. prez. 3 sg. ~ *în verigi* SI VII „leagă în lanț fratele l u n a t i c rămas în viață, cu o persoană străină, la mormântul celuiilalt, pentru a avea un alt frate sau o altă soră”: Când sânt lunatici și moare unu, alălalt udește, să duc la groapa lui și *să-ncúje în verige*; cf. *î n f i e r a l°*.

refl. ind. prez. 3 sg. *se încúie*.

ÎNCÚRĂ vb. tranz. și refl. ind. prez. 3 pl. Z VIII „pun caii să alerge pentru a se lua la întrecere”: *Încură* caii atuncea [la S â n t o a d e r] Dr VII. La Sântoader *să-ncură* caii L VII. Ne ducea la Sântoader când *se-ncuráu* caii Ci VII; cf. *d ó s u l*.

ind. impf. 3 pl. *incură* Dr VII; refl. ind. prez. 3 pl. *se încură* Dr VII. C VII, VI, L VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, Ci va, SI VII, impf. 3 pl. *se încură* S VII. L VII, *se încuráu* Ci VII; conj. prez. 3 pl. *să se încúre* L VII.

ÎNDĂRÁT adv. ZI₂ VIII 1° „ca reziduu”: Este mașină, scoate pleavă *îndărát*. 2° cu val. adj. „pe spate”: Târguirăm... inimii albi, ciorapi albi [...] *mreajă-ndărát*.

ÎNDOÍTE adj. f. pl. Dr VII „răsucite”: [Florile pentru sorcovă] cu cărțile-așa le făcea-ndoite, *îndoite*, *îndoite*.

ÎNDREPTEÁZĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg. ZI₂ VIII „îndreaptă, ridică de la pământ plantele”: Și nevasta dipe mine *îndrepteáză* firele care le-apucă ralița. 2° prez. 3 sg. Gh M VII „îndrumă, orientează”: Nu vorbește [limba română] numa te-*ndrepteáză*.

3° refl. ind. pf. c. 1 sg. Dr VII „am aranjat, am făcut să fie cum trebuie”: [De dimineată] *mj-am îndreptát* patu-ai cea, am făcut zacuscă, am mâncat puțin.

ÎNDUPLECÁI, *mă* ~ vb. refl. ind. pf. s. 1 sg. SI VII „mă îndoi de spate, mă aplecai; mă încovoiai”: cf. *î n c h i n á l°*.

ÎNECÁT, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. S VIII. Gh M VII „a inundat”: Dunărea *a-necát* la noi S VIII. Acolo la Măgură *i-a-necát* Dunărea și s-a mutat aici Gh M VII.

ÎNEGURÁI vb. ind. pf. s. 2 sg. SI VII „întârziai până seara, mă prinse seara”: *Mă neguráj*, fă, fetiță fa, *îneguráj* cu voi, fal; cf. *î n t u n e c h e á z á*, *n e g u r á i*.

ÎNFIERÁ vb. 1° ind. impf. 3 sg. C VII „lega, prindea în lanțuri fratele lunatic rămas în viață, la decesul unuia dintre ei, cu o persoană străină, în cadrul unui ritual, pentru a-l proteja împotriva morții”: Ama îi *înfierá* cu fiare, la mâini le punea fiare, la picior să fie frate până la moarte; cf. *î n c ú i e*. 2° var. **ÎNFIOREZE**, *să* ~ vb. conj. prez. 3 sg. S VII „să înțepe mortul cu un cui în piept pentru a nu deveni strigoi”: A murit flăcău ș-a fost frumos și le-a părut rău *să-l înfioréze* că de ce să-i facă bubă-n piept; cf. *g ă u r é ș t i*, *î m b o l d i m*.

ÎNFÍNGI vb. ind. prez. 2 sg. ZI₁ VII „înfigi”.

ÎNFIOREZE v. **înfierá** 2°.

ÎNFLOREÁ vb. ind. impf. 3 pl. Dr VII [fig., despre capsulele de bumbac] „se desfăceau, se maturizau”.

ÎNFRĂȚÍT, *s-a* ~ vb. ind. pf. c. 3 pl. Ci VII. „s-au legat frați de c r u c e în urma unui ritual, atunci

când una dintre cele două persoane s-a îmbolnăvit, pentru a se vindeca, conform unei credințe”: Ea era tot bolnavă, fata mea, și babele ale bătarne spune că trebuie să se-*nfrățescă* să-și prindă frate de cruce. Și noi sântem comșii aicea cu fomei-asta, ea arc băiat și să duseră la grobiște cu fata și băiatu ei și baba sa și acolo... la trei mormânt... o pun fata în picioare și-nvăluie cu sânghir picioarele ș-atunci băiatu-ntreabă... „o să fii soră până la moarte?” „o să-ți fiu”, trei ori, ș-atunci băiatu [o] dezleagă, a scos din fiare *va.*; cf. *î n- v ă r u i c i m, p r i n z i l 1 0, v ă r u i c é s c.*

conj. prez. 3 pl. *să se înfrățescă* Ci VII, *va.*

ÎNGĂ v. *lingă.*

ÎNGHEĂȚĂ vb. ind. prez. 3 sg. G v [fig. despre o mâncare sau un preparat casnic] „face masă compactă, se solidifică, se încheagă”. [Săpunul] îl fierbi în căzan afară, în căldarea mare și... lași *să îngăță* și-l tai așa G v. Și cân, dacă se răcește și s-a-*nghețat*-așa, e gata [săpunul] M *va.* Ciorba aea îi pui usturoi, o lași o noapte și-*ngăță* [devenind piftie] G v; cf. *j e l é ș t e.*

refl. ind. prez. 3 sg. *se îngheățu* G v, pf. c. 3 sg. *s-a înghețat* M *va.*

ÎNGHESUI vb. ind. prez. 2 sg. Gh VII 1° [la războiul de țesut] „bați bine firul cu spata, astfel încât să nu rămână spațiu liber între el și țesătură”. 2° M VI „îndeși, presezi”: După ce calci acolo cu picerile, tragi vinul și alantul ce rămâne îl *îngesu* într-un vas acolo M VI. [Burfanul] cald așa-l pisezi și să face așa subțirel, *să-ngesu* și să face frumos G v. 3° refl. conj. prez. 3 sg. *să se înghesuie* C VI

„să se aranjeze, să se așeze”: Îl grăpa iar cu scândura de lemne, el să se potrivească, să se-*ngesu* pe pământu.

2° ind. pf. c. 2 sg. *ai înghesuit* M VI; part. *înghesuit* M VI, G v f. *înghesuită* M VI, G v, pl. *înghesuite* G v; refl. ind. prez. 3 sg. *se înghesuie* G v.

ÎNGRĂMĂDEAM vb. ind. impf. 1 pl. Dr VII „puneam grămadă”: [Cînepa] noi o puneam așa cu pietre o-*ngrămădeam* așa în apă.

ÎNGREUNĂȚĂ adj. f. ZI VII [despre femeie] „însărcinată, gravidă”: Alea bătarne zic că e însărcinată, îngreunată; cf. burtoasă, încărcată.

ÎNGROȘĂZĂ, *se ~* vb. refl. ind. prez. 3 sg. M *va.* „se îngroșă”: Să face ca mămăliga așa de *să-ngroșăză* cân s-a făcut [săpunul].

ÎNLÛNTRU v. *înăuntru* 2°.

ÎNNĂVĂDEAM vb. impf. 1 pl. Dr VII, C VII, Z VII „năvădeam”: D-acilea *innăvădeam* și prindeam gură și începeam să țesem Z VII.

var. **Înăvădeam** vb. ind. impf. 1 pl. C VII.

ÎNRUȘINĂ vb. tranz. ind. pf. s. 3 sg. L VII „făcu de rușine pe cineva” Aoleu, mă *înrușină!*

refl. ind. pf. s. 1 sg. *mă înrușinai*, 3 sg. *se înrușină* I VII.

ÎNSPRE prep. 1° Db VIII, VI, G VII, L VII [temporal] „spre, către”: Cum era *înspre* miercurea, *înspre* vinerea nu se lucra G VII. Vine sâmbăta *înspre* duminică Db VI. 2° Db VI [în relațiile interumane] „din partea”: Mireasa cu ginerele în căruță și nașu cu nașa *înspre* ginere suntem cu toții într-o căruță.

ÎNȘĂMENI, *nu ~* vb. ind. prez. 2 sg. L VII „semeni”: Că cam nu

prea-*nyámen!* a bulgăroaică: cf s ă m u i e.

ÎNȘCHÍMB, *să ~ vb.* conj. prez. 1 sg. Ci VII „să schimb”.

ÎNTĂI, *~ și ~ loc. adv.* Dr VIII, M VA „la început, mai întâi”: *Întîi și întîi* satu nostru s-a zis Găureni M VA. Dragan Vaievoda a intrat *întii și-ntii* în sat aici.

var. **întii**, *~ și ~ loc. adv.* Dr VIII.

ÎNTĂREĂZĂ, *se ~ vb. refl.* ind. prez. 3 sg. G VII „se întărește”: Dacă nu *se întărează*, nu e bun [săpunul].

ÎNTĂLNÊȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Db VIII, M VB, L VII, Gh VII, Sl VII „întîmpină, primește” Moașa a gătit toate elea, *ne-ntîlnêște* și ne lua pe noi copiii, uite-așa, de subțioară și neardica Sl VII. Cuscra, ieși de *ne-ntîlnêște* L VII. Venirăm aici acasă și soacra mă-*ntîlnêște* Gh VII. [Soacra] cu turtă m-a *întîlnit*, cu bani pe turtă, sare, miare, așa Ci VB.

ind. pf. c. 1 sg. *am întîlnit* L VII, 3 sg. *a întîlnit* Ci VB; imperat. 2 sg. *întîlnêște* L VII.

ÎNTÂMPLĂZĂ, *se ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg.* C VII, G V, Ci VII „se întîmplă”: Dacă *se-ntîmplăză* cevașca catastrofă în ziua asta trebe să ți-o faci dă sănătate G V; cf. n e m e r i t 2°, p o l u c ă s c 3°, s l u c ă ș t e.

conj. prez. 3 sg. *să se întîmplăze* C VI.

ÎNTÎI v. **întăi**.

ÎNTÎNS, *a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg.* Zl₁ VII „a făcut, a pregătit colaci (la înmormântare)”: Să pune mărturel dă babă, baba care-*a-ntîns* de-a făcut colacii; cf. f r ă m ă n t ă.

ÎNTOĂRNĂ vb. ind. prez. 3 sg. Ci VA „toarnă”. La fântână umple

căldările și cu trocu *întoárnă* la fiecare.

ÎNTÓRC vb. 1° ind. prez. 3 pl. Zl₂ VIII „înapoiază”: Numai fata fură măru și dacă ginerele plătește, până nu *întorc*, nu să pune altu măr. 2° ind. prez. 3 sg. *întoărce* Ci VII, VA „răspunde, dă replica”: O întrebă „o să fii martorle?” Ea... *întoărce* și spune că „o să fiu! VII. Bună ziua! Mulsămesc sântale, *să-ntoărce* Ci VII; cf. o r g o r e á ș t e. 3° conj. prez. 3 pl. *să întoarcă* Zl₂ VIIA „să se revanșeze, să plătească cu aceeași monedă”: Așa mult îi plăcea [soacrei] să facă giumbușe d-astea [la nuntă] și s-a atârnat toți și toți să strîngea peste ea că *să-i întoarcă* că ea a făcut la alții mult și de-asta a scos-o și pă coș și a mânat-o să... asta că să poată să se aprindă. 4° ind. prez. 2 sg. *întórci* Db VIIA „răstorni”: O învârtești bine, o faci așa s-o aduci *ș-o-ntórc* pă masă [mămăliga]. 5° ind. prez. 1 pl. *întoărcem* Zl₂ VIII „refacem o cultură compromisă semănând altceva”: „Nu să face grâu asta, îl *întoărcem*”. Pusei boii și-l *întorséj*, făcui șaizeci de decăre dă porumb. 6° refl. ind. prez. m. m. ca pf. 3 pl. *se întoărceră* Gh M VII „reveniră, reintrară în modă”. 7° refl. ind. prez. 3 pl. *se întoărce* în expr. ~ ~ *înspre om* L VII „sunt prietenoși, binevoitori”: [Românii, prin comparație cu bulgarii] parcă mai mult crede-n Dumnezeu, parcă mai mult *se-ntoărce* așa *înspre om*. 8° part. f. *întoársă*, ~ *în sus* Zl₁ VII [despre lumânarea pusă în troacă când s e s l o b o a d e a p a] „orientată, îndreptată în sus, în poziție verticală”: Troacă să faci. o tai desupra, și-n troacă-*aia* pui o lumânare-așa, am-

ntoársă-n sus lumânarea ca să poți s-o aprinzi.

1° ind. m. m. ca pf. 3 pl. *întoârseră* Z₁ VII. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se întoârce* SI VII. 5° ind. pf. f. 1 sg. *întorséi*; conj. prez 1 pl. *să întoârcem* Z₂ VIII.

ÎNTORCĂTOR s. n. Z VII „băt la războiul de țesut cu care se strânge pânza pe sulul dinainte”.

ÎNTRĂ v. *întră*.

ÎNTRE prep. Gh M VIII „în”: Bag samă o dată *între* un an [este Ajunul Crăciunului]

ÎNTREĂGĂ adj. f. *casă* ~ G VII, Gh VII, Ci VII. *familie* ~ Z₂ VIIa „cuplu conjugal intact, nerefăcut”: O femeie care e căsătorită duce o sticlă cu rachiu și cu păhare. Femeia asta trebuie să aibă copii...mamă și tată să nu fie morți, să fie *familia întrăgă*. astca să afie și familie nouă, să rămâie așa-ntreagă.

ÎNTRECĂTOARE s. f. Z VIIa „cursă, întrecere”; cf. c o ș i e, n a d b e a g v a n e.

ÎNTUNECHEAZĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Gh VII „se întunecă”; cf. î n e g u r á i, n e g u r á i.

ÎNTELEĂGĂ vb 1° *să* ~ conj. prez. 3 sg. Dr VIII [pe cineva] „să identifice, după limba oficială a țării, etnia”: Dacă eu m-oi ducea în oraș, să zicem în Plevna, și-încep de vorbesc bulgărește, nu poate *să mă înțelegă* nici unul că eu știu limba rumânească. 2° ind. pf. c. 3 pl. *a înțelės* Ci VII „au știut, s-au priceput la...”: La ailalți care sânt mai bățirni... finc-a fost mai bățirni *ș-a-nțelės de* zemedelie le [pune] câte-o țără [grâu în snop]. 3°

var **întelesără**, *am* ~ vb. pf. c. 1 sg. D VIII „mi-am dat seama, am înțeles”.

ÎNTELESĂRĂ v. *înțeleagă* 3°.

ÎNȚICĂ v. *nițică*.

ÎNVĂLUI vb. ind. 1° prez. 2 sg. Db VIIa „acoperi. învelești” [Coca] noaptea o *învăluim* în cojoc să șază la căldură Z₁ VII. [Laptele covăsit] îl *învăluj*, să cați de lână să fie în ce l-oi *învăluj* așa Db VIIa; cf. c o p e r i, c o t r o p e á i, î n c ó p e r i 2° prez. 3 sg. *învăluie* Ci va „leagă cu lanțul picioarele persoanei bolnave în ritualul pentru î n f r ă ț i t”: *Învăluje* cu sângiru picioarele Ci va. 3° prez. 2 sg. Db VIIa, M vb „sucești, rulezi foaia de plăcintă (în formă de sul)”: Pui brînză, dacă pui dovleac, ori mere, ce ai și o *învăluj* și-o așezi în tîpsie M vb. 4° refl. ind. impf. 1 pl. *ne învăluim* Z VIIIb „ne strângeam, ne legam”: *Ne învălujăm* pă picior [cu nojțele].

1° ind. prez. 1 pl. *învăluim* M vb, Z₁ VII. viit. 2 sg. *oi învăluj* Db VIIa; refl. ind. impf. 1 pl. *ne învăluim* Z VIIIb; 2° part. f. pl. *învăluite* Ci VII.

ÎNVĂRUICIM, *ne* ~ vb. ind. prez. 1 pl. SI VII „ne prindem surori sau frați de cruce”; cf. î n f r ă ț i t, p r i n z i l ° v ă r u i c é s c.

ÎNVĂȚAI vb. 1° *mă* ~ refl. ind. pf. s. 1 sg. Ci VII „învățai”: Veni și *se-nvăță* rumânește Gh M VII. *Mă-nvățăj* și să țes și să gătesc și să frămînt Ci VII. 2° part. m. pl. *învățaji* Ș v „cu știință de carte, instruiți”: Mama avea jălanie noi [copiii] să fim *învățaji*.

1° ind. pf. s. 3 sg. *se învăță* Gh M VII, pf. c. 1 sg. *m-am învățat* D va, Gh VII, Z₁ VII, 3 sg. *s-a învățat* D vb

ÎNVĂȚUL s. n. art. Gh M VII „deprinderea, obișnuința”

ÎNVIĂZĂ vb. ind. prez. 3 sg. D VIII „învie”.

J

JĂRĂGĂI s. Db VIII „jăratie”:
Taie miel și-l coace pă *jărăgăi* Db VIII.
Tragi *jeregăiu* de sub țest ZI VII.

var. **jeregăi** s. n. ZI VII.

JELĂNIE s. f. „dorință” în
expr. *a aveá* ~ Ș v, ZI VII „a dori”:
Mama *aveá jălănje* noi să fim învățați
Ș v. Comșii aicea care *au jălănje* vin
ș-atrînă peșchiruri ZI VIII cf. m e r á -
c u l, p ó f t a, p o f t e á z á.

JELÉ s. M va „aspic”.

JELÉNIE s. f. M va „gelatină”.

JELÉȘTE, se ~ vb. refl. ind.
prez. 3 sg. M va „se încheagă, devine
piftie”: Nu știu cum să ți spui, are
jelenia la aia, osu-ăla așa.. cân este încă
caldă i pui numai usturoi și ea cân să
răcește *să jelőște*; cf. î n g h e á ț á.

JENÍNE s. f. pl. Gh M VII
„femei”; cf. f á m é i a, m u i é r e 2°
n e v á s t á 1°.

JÉNSCA adj. f. pl. *jénschi*
Dr VIII „de sex feminin”: Aia *jénsca*
[femela cerbului] n-are coarne.

JEREGĂI v. *jărăgăi*.

JETFÁRCA s. f. ZI VIII, Ci VII
„secerătoare”.

JIVÍT, *am* ~ vb. ind. pf. c. 1 sg.
ZI VIII, Ci va „am trăit” Ete așa *am*
jivít ZI VIII. *Am jivít* în Lom Ci va.

JIVÓT s. n. 1° art. Gh VIII, VII,
Gh M VII „viața, traiul”: Ce să-i faci,
jivótu este așa Gh VII. 2° în expr. *am*
dat ~ ZI VIII [fig.] „am dat viață (unei
persoane, salvând-o de la moarte”:
Eu ți-*am dat jivót*, te-am scos din apă
și ți-*am dat jivót*.

JOÁCA s. f. art. Db VIII „jocul,
dansul”: Îl prindea pă ăla de a izdat, îl
prindea și-l întindea și-i da cu
ciomagele pă picere... se făcea că-l
bate, de, așa era *joáca* [în cadrul c ă -
l u ș u l u i].

JOÁCĂ vb. ind. 1° 1 prez. 3
sg. în ~ *bani* S VII [fig.] „arde flacăra
deasupra unei comori”. 2° pf. s. 1 pl.
jucărám SI VII „glumirám”: A fost un
comșie-acolo, a murit vo babă, da el
s-a jucát cu fámia acolo; cf. f á c e 2°,
g l u m é s c. 3° refl. impf. 3 sg. *se*
jucá M VI „se ocupa, se îndeletnicea”:
Cirac cum să zicem să... *să jucá* numa
cu treab-asta: a purta grija la oi; cf.
r á s p r á v é s c, z á n i m á v e á s c á.

2° refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a jucát*
SI VII.

JÓCUTE s. n. pl. M vb „jocuri,
dansuri populare”: Și astia-nsurați
juca na *jócute*; cf. t á n e ț u l, t a n ț.

JOIMÁR v. *joimári*.

JOIMÁRI (2 sil.) s. Db VIII, Dr
VII, DV VIII, L VII, Gh VII, Gh M VII, ZI
VII, SI VII „ziua de joi din săptămâna
Paștelui; Joia mare”: *Joimárju* e naintea
Paștiuli Gh VII; cf. j o i m á r i c á.

var. **joimár** s. Gh VII.

JOIMĂRÍCĂ s. f. ZI VIII
„sărbătoare religioasă «Joia mare»”:
Așa e adetu să dea la *Joimărică* dă
ouă; cf. j o i m á r i.

JUCĂTÓR s. m., pl. *jucători*
L VII „care joacă, căruia îi place să
joace dansuri populare”.

JUMÓL vb. ind. prez. 3 pl.
SI VII „jumulesc”: Taie găinile, le
jumól, le ferb.

ind. prez. 2 sg. *jumuli* ZI VIII,
Ci vb.

JURÁT s. m. ZI VIII, adj. pl.
juráti ZI VII „afurisit, blestemat”:
Jurátul [șoarecele] rășcăne, *jurátu* ZI

viii. E, ghermanții sânt cam *jurațk* în expr. *să fii* ~ Ci vii „să fii blestemat!”

JÚRE vb. *să* ~ vb. conj. prez. 3 sg. Zl₂ viii „să înjure, să profereze injurii”: [După nuntă] *să-nceapă să júre* zetu, mireasa *să fugă*...

K

KÍLĂ s. f. 1° Db viia, Dr viii, Gh M viii, Zl₂ viii, pl. *kile* Db viia, G v, Zl₂ viii „kilogram”: Plătim câte puțin carnea [pentru că noi l-am vânat], *să zicem* câte treizeci de franci *kila* Dr viii. 2° Gh M viii, Zl₂ viii „litru”: Umplu *kila* *dă* vin Zl₂ viii.

KILOMÉTĂR s. n. Z viiia „kilometru”.

var. **kilométre** s. n. L vii.

KILOMÉTRE v. **kilométăr**.

KINÓ s. n. G v „cinema”: Atuncea nu era televize *să cați* și nu era nici *kínó* atuncea.

L

LA prep. 1° în ~ *mână* v. **mână** 1° 2° ~ *colác* Db viia, DV vii, Zl₂ viii „în formă de... învârtit(ă) ca un colac”: O faci [plăcinta] *la colác* DV vii. [Plăcinta] o faci *la colác*, o pui în tipsic Db viia; ~ *scări* Ci va „descrescând, în trepte, în scări”: Uite așa *la scări*, *la scări*, *dă* *să* coptorează [țestul], samo de tuglă. 3° G v „în”: [Carnea pentru piftie] o tai așa *la* parcele. 4° S vii „din”: Războiu este *la* două parcele. 5° în expr. *am fost* ~ [în legătură cu vârsta] Ci vii „am fost de, am fost în vârstă de”: *Am fost la cînć*, *șase anć*, cf. p e l°. 6° ~ o *dătă* loc. adv. Ci va „o singură dată”: Coace multă pâine, peste zece pâini *la o*

dătă. 7° ~ *pite* v. **pite** 5° ~ *feli* „în formă de felii”: o tai cu ața [mămăliga] *la felii*. 8° ~ *măsúră* Db vii „după măsura, mărimea, formatul tăvii”: Îi pui brânză, ș-o învâlui [plăcinta] *la măsúr-ășa*. 9° Db viia „în”: O cocem [pâinea] *la mașină*. 10° Dr viii „de”: La vale avea zace mori *la apă*. 11° ~ *un ceas* M va „cam, aproximativ un ceas”; cf. p o c i t í. 12° ~ *vréme* v. **vréme** 1°. 13° ~ *fúrcă*; ~ *fus* S vii „cu furca; cu fusul”: Dac-o torci [cânepa] *dă* urzeală, o torci *la fúrcă*, dac-o torci *dă*... [bătătură], o faci *la fus* așa.

LACÚMCE s. Sl vii „rahat”; cf. l o c ú m.

LÁIE v. **lam**.

LÁINTE v. **înainte** 2°.

LAM vb. tranz. și refl. ind. impf. 1 pl. Dr vii „spălăm părul”: La Sântoader *dă* dimineață ne scula și toți ne *lam* în cap, numai capu-l *lam* Dr vii. *Ne lăjém* [de Sântoader] *să* ne crească părul, *să* nu-l încurce caii Zl₁ vii.

refl. impf. 3 sg. *se la* Zl₂ viii, 1 pl. *ne lam* Dr viii, vii, L vii, pf. c. 1 sg. *m-am lăút* L vii.

var. **laie**, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Z vi, Zl₁ vii, S vii, 1 pl. *ne lăiém* Zl₁ vii, impf. 3 sg. *se lăiá* Z vi.

LÁMBĂ s. f. 1° Ci vii „lampă”. 2° Zl₂ viii „candelă”.

LÁNEȚ s. n. 1° Sl vii „lanț (podoabă)”: În partea *la băiat* îi dau or ceva *la gât* să-și pună: *láneț*. 2° var. **láníță** s. f. Zl₂ viii „șirag de mărgelă”: Ce-a cerut [mireasa] tot i-a luat: inimii albi, ciorapi albi, grimne albe, *láníță* albă, rochie albă; cf. g h e r d á n.

LÁNIȚĂ v. **láneț** 2°.

LAPTE s. m., pl. *lapți* 1° . ~ *dumicát* v. **dumicát**. 2° pl. Db viia

„lapte”: Bați cu ouă, cu unt, cu zaar, cu *lapț*. 3° C VII „mulșori, cantități de lapte strânse de trei ori, pe parcursul unei zile”: Trei *lapți*, pãi când îl veneai cu el, îl făceai, n-adăstai p-ălaltu, făceai brânză.

LÁTĂ adj. f. *cinie* ~ v. *cinie*.

LÁZĂR s. G V „sărbătoarea Sfântului Lazăr când fetele colindă și prînesc ouă”: Să făcea la *Lázăr*, pui coșnița și pleca fetițele îmbrăcate cu cămăși cusute, cu coșnița strângea ouă, umbla, cânta, nainte se făcea și la școală cu dascălițele; cf. *Lázăr* 1°.

LĂZĂRIȚĂ s. f. 1° Db VIIa, b, M Va, D Va, b, Zl₂ VIII „obicei în ajunul Paștelui, practicat, exclusiv, de fete care umblă prin sat cântând și primind, în schimb, ouă”: La *Lázariță*, dimineața, cu coșnițele pe mână vine și cântă, joacă, strânge ouă fetele Db VIIa; cf. *Lázăr*. 2° Db VIIa, b DV VII pl. *lázarițe* G V „fată îmbrăcată național, care, în grup, colindă satul în ziua de *Lázăr*”.

LĂMĂRINĂ s. f. Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII, pl. *lămărini* Zl₂ VIII „tablă”; *prinsă în* ~ v. *prinzi* 5°.

LĂPĂDĂM vb. ind. prez. 1 pl. Sl VII „lepădăm, aruncăm” Luăm pământ de-acolo [de la un mormânt] și ne ducem unde este apă multă, ama tăcân ne ducem, tăcân până *lăpădăm* pământu.

LĂSĂRĂ, *se* ~ vb. refl. ind. pf. s. 3 pl. Zl₂ VIIa „divorțară, se despărțiră”.

part. *lăsát* Zl₂ VIII.

LĂTURÓI s. n. S VII „spațiu liber în pânză, creat prin ruperea unui fir la țesut”; cf. *dără*.

LĂŪN s. L VII „plantă firoasă, subțire folosită drept combustibil”:

Mături vatra bine și pă urmă pui *lăun* a-o coci [pâinea].

LĂVĂNÍT, s-a ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 pl. C VII „au năvălit”: Gherlanii s-a *lăvănít* aici, de la comșii a venit.

LÉCA s. f. M VI „automobil”: Acușa ce știe ei [tinerii]? A pus curu-n *léca* colo, dur! „Unde?” „La porumbi” „De unde vii?” „Dă la vie”. E pãi așa și eu fac plugărie acușa; cf. c o l á, a f t o m o b í l, m ă ș i n ă 4°.

LÉCUIA vb. ind. impf. 3 sg. C VII „făcea tratament, trata, îngrijea”: Eu am udit c-un frate ș-amu e bine cu sănătatea, ete, azi dimineață a plecat s-a dus și el *să lécue* Sl VII. Emi răci și nu putu *să-l lécuje* la vreme DV VII.

conj. prez. 3 sg. *să lécuie* DV VII; refl. conj. prez. 3 sg. *să* [se] *lécuie* Sl VII.

LEGĂTURĂ s. f. Db VIII, Gh VII „logodnă”: Emi... ne ducem împețiți, așa să zicea. Te duci tu cu băiatu, te duci la fată să cei fata, zicând că copiii să vrea și te-nțelegi cu părinții asta cum să faci. Și iacă s-a făcut *legătura*, să zice *legătura*, am făcut *legătura* Db VIII cf. g o d é ș, l o g ó d.

LÉGEA s. f. art. Sl VII „religia”: Ș-ete am udit noi mai bătrâni acușa de nă ținem limba și ne ținem *légă*.

LEGŪME s. f. Dr VIII, VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, pl. ~ Dr VIII, VII, Gh VII „mâncare gătită”: La pomană iei cinii ili castrule ce-o fi și pui *legŭme*-n ele Zl₁ VII. Soția s-a dus să facă *legŭmă*.

art. *legŭmea* Dr VIII.

LÉICĂ s. f. Db VIII, L VII „termen de adresare pentru o cumnată mai în vârstă: *Léică* să zice la cumnată L VII.

LELE, *of ~ interj.* Sl „oleoleo!”.

LÉLEA s. f. art. Db VIII, M vb „mătușa (sora tatălui)”.

voc. *léleo!* Db VIII.

LÉLȚĂ s. f. Zl₂ VIII „apelativ pentru mătușă, sora tatălui”.

LEMN s. n. pl. *lémne* 1° Dr VIII „copac, arbore”: Une-i orman negru are năuntru din toate... din toate *lémnele*, are *lemn* albu, are tei, are scumpie. 2° Dr VII „creangă”: Făcea sorcove-așa... un *lemn* așa dă gutui, dă măslin, dă măr. 3° M va [la cânepă] „tulpina”: [Stătea în apă] dă să putrezea *lémnu*-ala, să se topească acolo. 4° ~ *alb* Dr VIII „mesteacăn”. 5° pl. în *scândura de ~ v. scândura*.

LÉSNE adv. M va, Ș vi „ușor, comod”: Îl făcea la Pleven [săpunul] și mai *lészne* M va.

LETÉT s. m. Db VIII „aviator”: cf. a v i á t o r.

LETURGHIE s. f. Zl₁ VII „parte din vârful colacului numit c a p”. Cap faci o turtiță mică și-atuncea faci așa-implctit pe marginea ei și faci altu deasupra, faci ema [...] că dacă e nevasta faci crucil-estea așa așa și p-ormă faci alta *leturghie* desupra, mai mică pitulița și iar așa cu crășenii.

LÉTVĂ s. f. 1° Ci vb „scândură”: Faci așa o cruce mare de *létvă*. 2° pl. *létve* Zl₂ VIII „șipci”: Rogojinile se lipesc pe grinzi, pe *létve*.

LÉTELE s. n. pl. art. Zl₂ VIII „lețurile”.

LI adv. Sl VII „oare”: Cer să-și ia ceva de podarâc d-aicea „poți *li* să le dai?”; cf. m a c h í, o r.

LIGHIÓNE v. *lighióni*.

LIGHIÓNI s. f. pl. S VIII, DV VIII „păsări de curte”: S-a scos pâinea cu pescărit, cu plugărie, cu vite, cu *lighióni* și-așa am trăit DV VIII. Împărtem acolo de sănătatea la porci... la toate păsările, la toate *lighiónele* Ci va; cf. g á d i n ă 1°, o á r ă 2° 1°.

var. *lighiône* s. f. pl. Ci va.

LÍMBĂ s. f. ~ *franțúză* v. **franțúză**; pl. *limbe* Dr VIII, Gh M VII „limbi”: Să știi o sută de *limbe*.

LIMIC v. nimic 1°.

LIMÓNE s. f. pl. M va „lămâi”.

LÍMPEDE adj. f. G VII [despre căldarea în care s-a fiert săpunul] „curată, fără resturi lipite de pereți”: Dacă să-ntărează dă iese căldare-ai a *limpede*...e bun [săpunul].

LÍNGĂ prep. Ci VII, va „lângă”: *Lingă* poartă când vii tu, tu umbli cu cofa-ndărăt, da áia joacă tanițu va. Băiatu este aici *îngă* mine M vb.

var. *îngă* prep. M vb, Ci VII.

LÍNGURE s. f. pl. Sl VII „linguri”.

LÍNTILE s. f. pl. art. Gh M VIII „linte”.

LISPOZÁSTE vb. ind. prez. 3 sg. Db VIIa „folosește, se întrebuintează”: S-adună untu pe dăsupra și laptele *lispozáste* dă băut; cf. u p o t r e v í t.

LIST s. n. 1° Zl₂ VIII „foaie (de tablă)”: Lămărina este *list* mare și-l tai parcele așa. 2° pl. *listuri* Gh VII „pagini”: [Cartea] pe tefteri cu *listur!* multe, cu foi multe; cf. f o á i e 2°.

LÍȘNO adv. Sl VII „personal”: Asta eu am văzut *lišno*, eu cu ochii mei.

LÍTRE s. f. pl. G v „litri”: La un borcan d-ála dă trei *litre*, pui trei linguri dă sare; cf. k í l ă 2°.

LITURGHIE v. cap 3°.

LIÚMEA s. f. art. M VI „oamenii, lumea”: M-a luat miliționeru și m-a dus acasă... să nu mă duc să mă fac popă, părinte, și d-aia-mi zice *lúmea* popa; cf. n ă r ó d 2°.

LIÚTĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Z VI „se pierde, se uită”: *Să lúă* limba asta [română].

LÓCUL s. n. art. Gh M VII „placenta”: Baba am adus-o acasă de-am născut și, iaca, *locu* ți-l ia și-ți taie buricu copiluli și l-îngropai *locu*.

LOCÚM s. n. M VB „rahat”; cf. l á c u m c e.

LOGÓD s. n. ZI₂ VIII „logodnă”: Trimesai oameni în casă și făcu *logód*, muzica și săniile, iarna, și-o adusai acasă [logodnica]; cf. g o d é n i e, g o d é ș, l e g ă t ú r ă.

LOGODEAI vb tranz. ind. impf. 2 sg. D VA „luai fata de la părinți. în vederea căsătoriei, cu l o g o d i”: Te duceai ș-o cereai fata ș-o *logodeái*.

LOÍTRĂ s. f. ZI₁ VII „loitră”: Mortu a fost în car și femeile pă *loitră* plâng.

LOPĂNÍT v. **clopănit**.

LÚBENIȚĂ s. f. M VI, ZI₂ VIII. pl. *lúbenițe* Gh M VIII, ZI₂ VIII, Ci VII „pepene verde”; cf. p é p e n i 2°.

var. **lubeniță** s. f. Ci VA;

lubenițe s. f. pl. Z VIII.

LUBENIȚĂ v. **lúbeniță**.

LUBÉNITE v. **lúbeniță**.

LÚCRĂ v. **lucrúz** 1°.

LUCRĂTOR adj. DV VIII pl. *lucrători* Ci VII, f. *lucrătoare* Ș V „căruia îi place să lucreze, harnic”: Ș-aicea este lumea mult *lucrătoare* aicea-n satu ăsta, lucrează Ș V. Am avut un băt mult *lucrător* DV VIII. Tomna sara văzui că... de ce ăia nu sânt atât de *lucrător*! cât să făceau Ci VII.

LUCREZ vb 1° *să* ~ conj. prez. 1 sg. Ci VII „să muncesc în cadrul unui serviciu”: M-am dus la lucru *să lucréz* și eu nu știu *să lucréz*. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se lucrează* M VI „fermentează (mustul) pentru a deveni vin”: Dacă-i pui zaar, el [borhotul pentru rachiu] fermentează, *să lucrăiză* și iese spirt, toate alea face zarul. Șade-acolo treizăci de zile așa... ca să poată *să lucréze* [borhotul], d-acilea să scoate [...] 3° refl. ind. impf. 3 sg. *se lucrá* M VI „putrezea (cânepa pusă la topit)”: Ne duceam la ap-acolo la Vipt, băteam pari și rânduiam cânepa acolo... dă *să lucrá* ea acolo, de să putrezea lemnu-ăla... să se topeasc-acolo; cf. m u i á, t o p é ș t e 2° 4° sup. *de lucrát* în (*fábricá*) *de* ~ (*cálți*) M VI „(fabrică) de prelucrat (câlți)”: Aicea la gară aveam *fábricá* dă *lucrát* *cilți* aicea.

2° conj. prez. 3 sg. *să lucréze* M VI.

var. 1° **lúcră**, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. SI VII.

LÚCRU s. n. SI VII 1° (*de*) *la* ~ M VB, Ș V, L VII, Gh M VIII, VII, Ci VII „(de) la serviciu, (de) la locul de muncă”: Umblăm *la lucrú* și venim *de la lucrú*, punem de gătit Ci VII. Acușa sânt săcrătită *dă la lucrú*, nu mai sânt *la lucrú* M VB; art. în expr. *s-a mers* ~ M VI „s-a desfășurat activitatea normal. în bune condițiuni”: Pocăracii mânăm oile năli cu ciobanul, făceam brânză, fierbeam, stricoram p-acolo, *lúcrú* cum *s-a mers* el, *s-a mers lucrú*, asta că de ce? p-asta a știut oamenii nainte. 2° în expr. *n-am avút* ~ cu L VII „n-am avut de-a face cu”: Nu prea sânt buni [consătenii].. cum să vă spui eu, *n-am avút* atăta *lúcrú* cu ei. 3° pl. *lúcrule* M VA „lucrurile”:

A...*lúcrule* alea le pui cum sânt ele așa. 4° ~ *la câmp* G VII „agricultură”: [Cu ce te-ai ocupat?] Cu *lúcrul la câmp* și el [soțul] cu *lúcrul la câmp*; cf. p l u g ă r i e, z e m e d é l i e. 5° Db VIII, Zl₂ VIII „problemă, chestiune, întâmplare”: Mama spunea că a auzit ea așa *lúcrul* Db VIII; în expr. (nu) *se face* ~ Zl₂ VIII v. *face* 9°; *am dres* ~ v. *dregi* 5°.

LÚJERUL s. m. pl. art. *lújerele* Zl₂ VIII „tulpina porumbului”; cf. c o c e á n i, c o v r á g, d r á g u l, t u l é n i.

LÚMERI vb. ind. prez. 2 sg. S VII „numeri”: Nouă capete [pregătim], ama și la șase săptămâni și la jumăta de an și la un an tot *să lúmără* [c a p e t e l e] Ci vb.

ind. prez. 1 pl. *lúmărăm* Gh VII;
refl. ind. prez. 3 sg. *se lúmără* Ci vb.

LUMÂNÊȘTE v. *rumânêște*.

LÚMELE s. n. art. Db VIIa, b, Dr VIII, VII, S VIII, VII, DV VIII, VII, M va, Ș VI, L VII, G V, Gh VII, Gh M VIII, D vb, Zl₂ VIII, Ci VII, va, b „numele (de botez)”: Ama dacă nu-ți place *lúmele* la naș, tu strici... cei cum ți-e voia, cum îți place ție Ci VII. Florea, rumânesc *lúme* Zl₂ VIII; cf. í m i a.

LUMÍNĂ s. f. Db VIII, Ci VII, vb, Sl VII, pl. *lúmini* Ci VII, va, b „lumânare”: Care-a murit făr de *lumină* să dă patruzeci dă *lumină*, ama la zi mare să dă *luminile* astea.

LUMINEÁZĂ vb. ind. prez. 3 pl. Ci VII, vb „ard l u m i n i l e”: Lumina să aprinde, *luminăză* cum *luminează*, ș-atuncica [se dau] daruri de asta unde a cărat [apa].

LUMINÚȚĂ s. f. Sl VII dim. de la l u m i n ă .

LUMÍT, a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Z VIIa, Zl₁ VII, Zl₂ VIII „s-a numit”: Înainte [satul] *s-a lumit* Zagrajden Tepé Z VIIIa. Turcii *a lumit*-o culă Zl₂ VIII; cf. b o t e á z ă 2°.

refl. ind. prez. 3 sg. *se lumêște*.
pf. c. 3 sg. *s-a lumit* Z VIIIa.

LUNÁTEC v. *lunáticos*.

LUNÁTICI adj. m. pl. Db VIIa, b, Dr VII, C VII, Gh VII, [despre frați, surori] „născuți în aceeași lună”.

var. *lunátec* adj., f. pl. *lunátece* Db VIIa.

LÚNGĂ adj. f. ~ *vréme* M VI „îndelung, mult (timp)”: Că s-o ținem mai *lúngă vréme* [brânza].

LUNGÊȘTI vb. ind. prez. 1° 2 sg. Gh M VII „întinzi coca în formă de «8», subțind p i t i ș o a r a”: La Simți făceam colaci, faci pitișoara și p-urmă-i faci gât. Le zicem colaci, ele sânt pitișoare-așa, ma samă că-l *lungêști*! așa și-i faci gât. 2° 1 pl. *lungim* Gh VII „întindem în lung firele pentru țesut”.

LUNGUIÁȚI adj. m. pl. Ci vb, f. pl. *lunguítate* Zl₂ VIII „lunguiți”.

LUPĂRIE s. f. colect. C VI „mulțime de lupi”: O vreme a fost aici *lupărie*, ciobanii a văzut zora, a avut câte doi, trei câini, c-aminterea, cân a-nsărat, lupii le-a luat oile.

LÚTIȚĂ s. f. Zl₂ VIII „mâncare tradițională bulgărească picantă, pregătită din ardei, roșii și ceapă”.

M

MACHEDÓNEA s. f. art. M va, L VII „Macedonia”.

MACHEDÓNȚI s. m. pl. M vb „macedoneni”: Sân și *makedónț* p-acolo pân Dobrogea.

MÁCHI adv. Zl₂ VIII „oare?": A *máki*, asta n-am cătat noi: cf. l i, o r.

MAGÁRE v. **măgári**.

MAGAZINÉRCA s. f. art. D v „magazinera”.

MAGHIE s. f. Db VIII „farmec, vrajă”: *Magíje* a făcut să-i ia rodu [vacii]: cf. f é r m e c e.

MAGIÚN s. Zl₂ VIII „chit”.

MAGIUNĂREȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „chituieste”: Pune magiun pingă geamuri, *magunărește*.

MAI, ~ *că* loc. adv. Z VI „iarăși, din nou”: După ce trece treab-asta [c o c i a], *mai că* la vremea, pă namiaz-așa, să strânge iar cu toții și bea și mânăncă.

MAIÁ s. f. 1° Db VIIa, C VI „cheag”: Stricorăm laptele și-i pune *majá*, pă rumânește-i zice cheag C VI. 2° M Va, b, L VII, Zl₁ VII, Ci VII. Va „drojdie de bere”; cf. d r ó j d e; ~ *cozonácina* v. **cozonácina**. 3° Db VIIa „plămădeală”: Frământă cu făină *majáya*... faci întâi *majáya* într-un vas mai mic; cf. p l á m á d á.

var 1° **măiá** s. f. M VI.

MÁICA s. f. art. Dr VII „mama”: Și eu eram copil atuncea, mai țin minte că făceam treab-asta și-l puneam [războiul], *májca*, noi nu puncam, *májca*, și țesea Dr VII. *Májco*, lasă-mă io să șed cu baba! Ci v b; cf. m á m á 2°, m á m í c á, m ú i c á 1°, m ú m á 1°.

voc. *máico!* Db VIIa, M Vb, Ci Vb.

MAIDÁN s. n. C VII, VI, DV VIII „loc întins și deschis în centrul satului pentru întâlnirea oamenilor: piață”: Juca chiuia, acolo la *majdán*, ploștad, un să strânge lumea, acolo i zice *majdán* C VII. [Pescarii] vinea colea-n

majdán și zbiera „pește pă mălai” DV VIII; cf. p l ó ș t a d.

var. **măidán** s. n. DV VIII.

MÁISTOR s. m. Ci Vb pl. *maistori* Zl₂ VIII, Ci VII, Vb „meșter”: În cornu la casă să pun două tugle, să-ncepe casa... acolo *májsturu* taie cocoșu Ci Vb.

MALÁ s. f. DV VII, Ș V, L VII, Gh VII, Gh M VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII pl. *malále* C VI și *mălále* Ci VII „mahala”: Tot satu nost s-a făcut *malalá* mare Sl VII. Multe sate-ntr-unul și de-asta zic *mălále*, o *malá*, două, trei Ci VII. Este așa de-i spune *maláya*.

art. *maláua* Dr VII, Ș VI, L VII, Gh VII, Gh M VIII, Zl₂ VIII, Sl VII.

var. **malalá** s. f. Sl VII; **mălá** s. f. Gh VII.

MALALÁ v. **malá**.

MÁLTÁR s. n. Zl₂ VIII „mortar”.

MÁMĂ s. f. 1° art. ~ *-a plóii* loc. subst. L VII „caloian”; cf. m ú m á 3°. 2° voc. *mámo!* L VII; var. **mámále**, ~, ~ G VII „mamă! (mamă)!”: Avem niște áia la nepoată acușa, *mámále*, *mámále*, doi băieți!; cf. m á i c a, m á m í c á, m ú i c á 1°, m ú m á 1°.

MÁMÁLE v. **mámă** 2°.

MÁNDRÁ s. f. Db VIIa, C VII, Ș VI, D Vb, ~ *de brânză* Ș VI „lăptărie”: Tot la *mánder*-am lucrat, am făcut brânză Db VIIa.

MARÁRI s. n. G VII, V „mărar”: Mult miroase frumos ála... parcă este mărcine-așa și are un... măciulie înflorită colea la cap: *márárlé*, cf. c ó p á r.

var **mărári** s. n. G VII.

MÁRE v. **măré**.

MÁRGINE s. f. pl. *margini* 1° Dr VIII, S VIII, VII, DV VIII, Zl₂ VIII, pl. DV VIII „mal, țărni”: Îi duceam

[porcii] pe *mârghișă* recăi de să nămoleau în apă Zl₂ VIII. Astea [satele] pe *mârghișă* Dunării... toți știe [românește], acușă numa toți tinerii vorbește bulgărește S VIII. Noi sântem aicea jos, la *mârghine* la Vipt, s-a zis Dolnivit, la *mârghișă* la Vipt este satu nostru DV VIII. Acolo ărea o băltoacă ș-acolo...băietelu ăsta s-a dat pe *mărne* și scapă-n băltoac-aiă Zl₂ VIII. L-am adus la *mârghinî* și l-am dăspintecat [peștele] DV VIII. 2° pl. în expr. *până la* ~ Ș VI „până la încheierea studiilor corespunzătoare, până la capăt”: Noi zicem profesor la ăla care a învățat mai mult din tot, *până la mârghinî*. 3° var. Gh M VIII „margine”.

var. *mărne* s. f. 1° Zl₂ VIII;
mârghină s. f. 1°, 3° Gh M VIII.

MÂRGINĂ v. *mârghine* 1°, 3°.

MĂRNE v. *mârghine* 1°.

MART s. Ci vb ~ *mésăș* s. compus Gh M VIII „luna martie”: Lintea o sămănăm păstă *mart mésăș*.

MĂRTENIȚĂ s. f. Sl VII „ziua de 1 Martie; mărțișor”.

MĂRTOR s. m. Ci VII. art. *martôrle* Ci vb „copil însoțitor al fetei care a cărat a pa timp de 40 de zile, la încheierea ritualului desfășurat pe malul unei ape curgătoare”: Dimineața la patruzăj dă zile să ducă la recă un copil, dă *martore* să zice, dacă e om, băiat, da, dacă e nevestă. fată.

var. *martore* s. m. Zl₁ VII, art. *martôrle*; *marture* s. m. Ci vb.

MĂRTORE v. *martor*.

MARTURE v. *martor*.

MARȚERĂȚĂ s. f. Zl₂ VII, Zl* „ființă supranaturală care umblă pe la casele unde femeile lucrează în seara zilei de marți spre miercuri; Marțolea”:

MarțerăȚă nu vine acuma [în zilele noastre], că are zor; cf. **MARȚOLEA**.

MARȚOLEA s. f. Zl₂ VII, Sl VII „ființă supranaturală care umblă pe la casele unde femeile lucrează în seara zilei de marți spre miercuri”; cf. *MarțerăȚă*.

MĂSĂ s. f. 1° în expr. *grăpăm* ~ Zl₂ VIII [în legătură cu modul de grăpare a câmpului] „grăpam impecabil, neted ca masa”; Aram bine și-l *grăpăm*, ete, ca aicea *măsă* : nu e iarbă, nu e nimic. 2° art. ~ *de bogdapröste* v. **BOGDAPRÖSTE**; ~ *de bögdî* v. **BÖGDÎ**.

MĂSCHE s. f. pl. Db VII b, Gh VII „măști”.

MAȘINĂ v. *mășină* 2°, 3°.

MAȘINCĂ s. f. M va, Ci va „ustensilă casnică cu diferite întrebuițări”; cf. *mășină* 2°.

var. *mășincă* s. f. Ci VII.

MATEMĂTICĂ s. f. Ș v „matematiciană”: Cacu era *matimătică* și știa să reșească zădăce.

MAȚ s. n. 1° G v „cec la porc”. 2° pl. *măte* G v, Z v, Sl VII „mezeluri de casă din intestinalele groase ale porcului”: Căpățâna e mare, nu poate să umple sama burfanu, rămune și umplem *măte* G v. Muma ferbea *mătele*, făcea mămăliga, tata venea de la biserică, punea masa Sl VII.

MĂ interj. S VII, M va, Z VIIIb, Zl₂ VIII, VIIa „cuvânt de adresare între persoane, indiferent de sex, de la egal la egal”: Cică s-a suit într-un automobil, când, asta, d-a oprit, ei... rumâni. Și colegele ei a zis: „Mă! tu unde știi să vorbești așa rumânește?” M va. Era un sel de bureană, cum îi zicea, *mă* Petre? S VII. Când îl găsești pă nașu îl întrebi: „ce, *mă* nașule, unde ai fost, *mă*?” Zl₂ VIIa; cf. b. ă.

MĂCĂR, ~ *că* loc. conjunct. Dr VIII, M vb „deși, cu toate că”: Plătim [carnea de porc mistret], *măcăr* *că* noi l-am vânat Dr VIII; cf. d r e p t 5°.

MĂCENICI s. m. pl. Zl₁ VII „ziua de 9 Martie, sărbătoarea de mucenici”: Focu să face la omădent, la *măcenici*; cf. m l á d e n 2°. o m â d é n ț i, S i m ț i.

MĂCINĂTĂ adj. f., *cărne* ~ Dr VIII, VII „carne tocată”: Carne *măcinată* îi zicem caima VII; cf. c a i m á.

MĂGĂRI s. m. Zl₂ VIII „măgar”.

var. **magăre** s. m. Sl VII.

MĂGĂREĂȚĂ s. f. M VI, Zl₂ VIII „măgăriță”: Dacă nu iese curată [mireasa]...o poartă pe *măgărăiță*...o poartă o țără prin sat s-o vadă norodu Zl₂ VIII.

MĂGĂZII s. f. pl. S VIII „magazii”; cf. s c l á d .

MĂGĂZIN s. n. G VII „magazin”; cf. d u c h e á n 2°.

MĂGĂZINER s. m. Sl VII „vânzător, gestionar la magazin”.

MĂGUREÁN s. m., pl. art. *măgurénii* Gh M VIII „locuitor din satul Măgura”.

MĂIÁ v. **maiá** 1°.

MĂIDÁN v. **maidán**.

MĂJCU adj. Dr VIII, Zl₂ VIII, pl. *măjchi* Dr VIII „masculi”: Ála [cerbul] *mășcu* are coarne Dr VIII.

MĂLÁ v. **malá**.

MĂLÁI s. n. Db VIIA, S VII, Zl₁ VII ~ *de porumb* Zl₁ VII „făină de porumb”.

MĂLĂGEÁNĂ s. f. 1° Ci VII „țărancă din satul Culé Mahalá (fost Zlatia₂)”: A be! lasă be! că voi sînteti altă *mălăgăná*. 2° m. pl. art.

mălăgeánii Ci VII „locuitorii dintr-o mahala: mahalagii”.

MĂLDĂREȘTI vb. tranz. ind. prez. 2 sg. Zl₂ VIII „faci maldăr din snopi”.

MĂLTĂREȘC vb. ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIII „tencuiesc”: Pui pleavă și-amestec cu tină și sui sus cu cofa și mânjasc. Eu am fost cu maistorii, eu o *măltărăsc* [casa], eu mi-am *măltărit* sobele-astea toate.

ind. pf. s. 1 sg. *măltării*, pf. c. 1 sg *am măltărit*, 3 sg. *a măltărit* Zl₂ VIII.

MĂMÍCĂ s. f. D va „mamă”; cf. m á i c a, m á m á 2°, m ú i c á 1°, m ú m á 1°.

MĂNÍRĂ v. **máná** 2°.

MĂRARI v. **marári**.

MĂRCHIREȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „marchează”: Dârjava *mărkiréste* cofa că e toșno șesnaiset kilogram.

MĂRCHÍRINĂ adj. f. Zl₂ VIII „marcată”: Ete am cofe de-aștea de lemn... samă măsur porumb, grâu, orz, ce ai de măsurat cu ea, asta-i de lemn făcută. modernă, *mărkirină*.

MĂRE interj. Zl₁ VII, Ci VII, Sl VII „exclamație exprimând sentimente diferite: (auto)compasiune, mirare etc.”: Da eu tot așa, *măre*-mi venea să plâng! Ci VII. Ama bugarii s-a-nvățat și venea și ei și... juca *mărele* de s-omora! Sl VII. Șezurăm sara, mâncarăm, da ei [copiii] în casă să duseră să culce și eu luai să torc. Cum beurăm vin cu cana, cana goală pe masă. Totodată, ca când căzu piatră și... să făcu la parcele can-aia. Eu deloc după ei: „Veniti să vedeți ce e !” „Ce e, be”? „Moș-tu Gheorghe”, zic, „îți sparse cana!” „*Măre!*” zice Sl VII;

var. în expr. *ce (t-)e mare, ce (t-)e Gh M VII.*

var. **mărele** interj. Sl VII; **măre** interj. Gh M VII.

MĂRELE v. **măre**.

MĂREȘTE vb. refl. 1° *se* ~ ind. prez. 3 sg. Db VIIa „se umflă, crește”: O pui așa mică [pâinea în tavă], ama ea când să dospește s-ardică, *să mărește*; cf. a r d i c i 3°, s a r e. 2° ind. pf. s. l pl. *ne mărîrăm* C VII „crescurăm, ne făcurăm mari”; cf. s a l t a t.

MĂRGĂRÍN v. **mărgărină**.

MĂRGĂRINĂ s. f. M va „margarină”.

var. **mărgărin** s. n. M va.

MĂRGÉLE DE NĂSÍP v. **năsíp** 2°.

MĂRGINĂRI s. n. Zl₁ VII „bucată căzută din pâinea pusă la copt pe vatră”.

MĂRGINĂȘI s. m. pl. S VIII 1° „riverani”: A fost *mărginăș*. vrea să spuie că... când a fost turci-aicea, s-a dus din ei în România, d-aci s-a-ntors iar îndărăt în Bulgaria, aicea, vrezică și multe rumânce a venit aici, neveste, femei s-a măritat aici și copiii învață limba de la mama. 2° „locuitori de la hotarele, marginile țării, mărgineni”: [La război] ăștia care-a fost *mărginăș* a ieșit cu medalie, n-a fugit din drept ca alții fricoși.

MĂRLI s. m. Zl₁ VII „măr”: Creacă dă ce-o fi, să fie pom rodos de *mărli*, de *tárnozliili*, de ce-o fi.

MĂRTÁT, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 pl. S VIII „s-au măritat”.

MĂRTURÉL s. m. Zl₁ VII dim. de la m a r t o r: *Mărturél* dacă e nevastă, e fată la băț, bățul ăla la fel să pune vase, îi pui cărpă... îi pui colaci

și la copil un surcel tăiat așa și cărpa înțiptă acolo.

MĂSLUBÓINA s. f. art. L VII „fabrică de ulei” Avem aicea la... trei kilometre, îi ziceam *măslubóina*... dă face unsoare.

MĂȘÚR vb. ind. prez. l sg. Zl₂ VIII „măsor”.

MĂȘÍNĂ s. f. Gh M VIII, Zl₂ VIII, Ci va pl. *mășini* Zl₂ VIII 1° „vehicul, mașină”; *cúrsuri de* ~ Ci va „cursuri de șoferie”. 2° pl. tant. Zl₁ VII, Ci VII „dispozitiv electric întrebuițat în gospodărie”; cf. m a ș i n c ă. 3° var. **mașină**, pl. *mașini* Z v „unealtă casnică pentru părlit porcul”: Tot așa făcute ca *mașiní*, *mașină* făcută și cu foc, taie lemne și pune în ea. 4° ~ *mícă* pl. *mașine mici* L VII „automobile”; cf. a f t o m o b í l, c o l á, l é c a. 5° Ci VII „batoză”: Facem snopu așa să poți să-l bagi în *mășină*; cf. t r e i e r ă t o á r e, v a r ș á c i c ă. 6° ~ *de bătút láptele* Db VIIa „separator”: Untu trebe să ai *mășină de bătút láptele*.

MĂȘÍNCĂ v. **mașincă**.

MĂTĂȘÍCĂ s. f. C VII „ață de mătase”.

MĂTRÍCE s. f. Zl₁ VII „colici la copiii mici”. Chirăiau [copiii mici] că-i doare la burtă și spuneau că-i de *mătríce*.

MĂIE, *să* ~ vb. conj. prez. 3 sg. Zl₂ VIII „să rămână”: *Să mîje* [săpunul] calâp.

MĂINE adv. 1° Sl VII „a doua zi fără raportare la astăzi”: Mort îl scaldă și pe-urmă l-îmbracă iar și îl pun în sandâc *mîine*; cf. d ó i l e a 1°. 2° var. **máne** adv. L VII, Ci VII, Sl VII „mâine”.

MĂINI v. **mână**² 4°.

MĂNĂ¹ vb. 1° ind. prez. 3 sg. L VII în expr. ~ *autobúz* „conduce vehiculul numit...”: El [ginerele] *mînă* *autobúz*. 2° ind. impf. 2 sg. *mânái* Gh M VII „îndepărtați, aruncați”: Îngropai, *mînáj*, l-îngropai locu. 3° ind. prez. 1 sg. *mâi* Ci vb „trimite”: Să ai focu, *mîj* copiii să saie și ei Ci vb. Grahul *mînă* dă sămânță Zl₂ VIII. Pă soacră o *mînără* acolo să joace Zl₂ VIIa. Am scos șapte clasuri și pă urmă *m-amânát* doi ani dă plugărie DV VIII. Unii [morți] îi *mînă* în biserică Sl VII; cf. t r i m é t e 2°. 4° ind. prez. 2 sg. *mâi* Zl₂ VIII „duci la bun sfârșit. termini”: Tu *mîj* două rânduri, ăla *mînă* două rânduri. 5° ind. pf. c. 1 pl. *am mânát* Ci VII „am făcut față, ne-am servit”: Îmi cumpărai odel și cu ăla *am mînát*, maică, zece ani cu odelu ăla Ci VII. Poate *să mîie* zece ani un țest, dacă e bun Zl₁ VII. 6° ind. prez. 1 sg. *mâi* Gh M VII [referitor la vârstă] „merg pe...”: Șaptezeci și cinci și *mîj* șaptezeci și șase; cf. î n c e p ú t, p l e á c ă 5°. 7° refl. ind. prez. 1 pl. *ne mînm* Sl VII „ne tragem către, ne simțim atrași”: Și când aud [muzica] noi *ne mînm* de-a noastă românească. 8° ind. pf. s. 1 sg. *mânái* Gh M VII „urmai cursuri școlare”: *A mînát* și el cursurile de aviator DV VII. Școal-*am munát* trei clas, numai a de patru, și pă urmă mai *munái* încă trei Gh VII. Dacă el tractorist și eu mă dusăi *să mîj* cursurile dă mașină Ci va. 9° var **mănéz**, *să mă* ~ vb. refl. conj. prez. 1 sg. Ci VII „să mă separ, să mă îndepărtez”: Tata să-nsură dă altă mamă, cătai *să mă mănéz* de-acolo, c-acolo cănun, tata ne bate; cf. b á ș c u i.

3° ind. prez. 3 pl. *mână* Zl₂ VIII, VIIa, Sl VII. pf. s. 3 pl. *mânără* 3 sg. Zl₂

VIIa. 8° pf. c. 3 sg. *a mânát* DV VIII, m. m. ca pf. 3 pl. *mânase* Zl₂ VIII; conj. prez. 1 sg. *să mîi* Ci va, 3 sg. *să mîie* Zl₁ VII.

var. 3° **amânát**, *a* ~ vb. tranz. ind. pf. c. 3 pl. DV VIII; 8° **muná** vb. ind. impf. 3 sg. L VII, pf. s. 1 sg. *munái* Gh VII, pf. c. 1 sg. *am munát* Gh VII.

MĂNĂ² s. f. 1° în *la* ~ loc. adv. Dr VII, C VII, VI, DV VIII, M va, G VII, Gh M VII „manual”: Toate alea [plasele de pescuit] *la mînă* le făcea DV VIII. [Cânepa] *la mînă* o spălam Dr VII. Împletesc *la mînă* Gh M VII. 2° pl. *mâni* Ci va, Sl VII „mâini”: Lega la *mîn* / or la gât, or la *mîn* /, să fie albu și roșu toată vara Sl VII. Cu trocu toarnă la fiecare [nuntaș] să se spele pe *mîn* Ci va. 3° art. în expr. *să púie* ~-a pe Gh VII „să ia, să obțină ceva (pe cineva)”: N-a cătat că sânt româncă, emi *să púie mîna* pă mine. 4° art. în expr. *se ardică* ~ -a v. **ardíci** 2°. 5° var. pl. **mâini** Zl₁ VII „feluri”: Tot capu și-are colaci: cinci *mîn* / . 6° *fráte de* ~ v. **fráte** 1°.

MÂNCASÉM vb. 1° ind. m. m. ca pf. 1 pl. C VII „mâncaserăm”: *Mîncásem* când venirăți voi, băiatu să culcă și eu ișii. 2° part. f. pl. *mîncáte*, (nu) *sânt* ~ Sl VII „(nu) au fost folosite”: Lingure noi ce *nu sînt mîncáte* cu ele.

MĂNE v. **măine** 2°.

MÂNGĂÍT, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Db VIIb „a alintat, a dezmiertat”: Pă pasport, pă dreptate e Maria, ama mă-sa *a mîngîit*-o.

MÂNJÉSC vb. ind. prez. 1° 1 sg. Db VIIa, M va „ung pâinea, colacii pe deasupra, partea bolnavă a corpului cu loțiune, cremă etc.”: Și când o văz eu că s-a ardicat [pâinea], o *mînjésc*

ș-o bag în mașină ș-o coc Db VIIa. *Să mînjăsc* cu miare colacii Ci vb. 2° I sg. Zl₂ VIII „lipesc cu lut grinzile la casă sau țestul”: Pui pleavă ș-amesteci cu tină și sui sus cu cofa și *mînjăsc*. 3° 3 pl. Ci VII „murdăresc, mîzgălesc”: Cu cenușă te *mînjesc* soacra și socru.

ind. prez. 3 sg. *mînjeste* 1° Db VIIb. 2° Ci VII, va. impf. 3 pl. *mînjeau* 1° Ci VII; refl. ind. prez. 3 pl. *se mînjesc* 1° Ci vb, pf. s. 3 sg. *se mînji* 2° Ci vb.

MÂRTĂCII s. m. art. pl. Zl₂ VIII, Ci vb „căpriorii”: Ajuns sus la tavan, pun grinzile, pe [d u p e] ce pun grinzile, pun *mîrtăci* Zl₂ VIII.

MĂRTĂCEĂSCĂ, *să* ~ vb. conj. prez. 3 pl. Ci va „să pună *mărtăcii* pe acoperișul casei”.

MĂȚĂ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIIa, Ci VII, va, pl. *mățe* Zl₁ vu „pisică”.

MEA, *a* ~ pron. pos. cu val. subst. Zl₂ VIII „soția”: Eu cu-*a mea* am umblat săptămână de zile... da, că ea a avut ibomnic.

MEĂTRĂ v. *métăr*.

MÉBELE s. f. pl. C VI „mobile”.

MEBELÍST s. n. C VI „tâmplar de mobile”.

MED s. n. Zl₂ VIIa „miere”; cf. *miáre*.

MEGIÁȘE s. f. Dr VII „vecine”: Puneam așa-ntr-o cinie-așa plăcintă și cotoi ș-o sticlă dă vin și ne duceam și-i duceam la *megiáșe*, la două, trei case așa duceam; cf. *c o m ș i a*.

MEGIÁȘI s. m. pl. Db VIIb, Dr VII „vecini”: Cotoiu așa-l rupeam, așa cu totu, și-l dam la *megiáș* / Dr VII; cf. *c o m ș i u*.

MEHÁNIC s. m., pl. *mehánici* DV VIII „mecanic”.

MEHANIZĂTOR s. m. L VII „mecanizator”: Era *mehanizátor* bun [soțul], venea pe aici lume să-l văză [când era bolnav].

MÉII s. m. pl. GH M VIII „meiul”: Răsfiram [în a r m a n] ce este [pentru treierat]: *méii*, secaráli, fiili.

MEJÓCUL v. *miljócul*.

MÉLNITĂ s. f. Dr VII „meliță”.

MERÁ s. f. Zl₂ VIII „izlaz comunal, pășune, imaș”. Aicea peste recă ne duceam cu vitele, la *merá* [...] Ne săturam cu mure și ișam afară la *merá*; cf. *p á j i ș t e*, *p á ș a*.

MERÁCUL s. art. „dorința” în expr. *a aveá* ~ Zl₁ VII „a avea dorința, plăcerea; a dori”: Ce vrei să-i iei [în dar], da gherdan [...] cum vrei ce *țe merácul* ție și ai bani; cf. *j e l á n i e*, *p ó f t a*, *p o f t e á z á*.

MERÁZ s. n. în expr. *de* ~ Zl₂ VIII „de mirare, de mirat”: Pământu lucrat, bun, nu e iarbă, nu e nimica, samă *de meráz*.

MERĂCÍNE s. m. G VII „mărăcine”.

MÉRE v. *mérge* 2°.

MEREGĂU s. m. Zl₂ VIII „paznic, meragiu”.

MERÉU adv. Zl₂ VIIa „în liniște, fără gălăgie, fără zgomot”: [Pe nașul] pînă cînd nu-l gâsaște nu pleacă nimínea, toți stau *mérœu*, stau într-un loc.

MEREÚȘ adv. Zl₂ VIII dim. de la *mereu* „permanent”: *Mereúș* să ducă acolo, că frații ei; cf. *p o s t o - i á n o*, *t o t 3°*, *u n a 4°*, *v é ș n i c*.

MÉRGE vb. 1° ind. prez. 3 sg. în expr. ~ *ápa* Sl VII ~ *ca pe apă* Db VIIb „curge (ca pe) apă”: [La Joimari] eu știu că ducea mama cu pită, cu lumină și, unde este... apă, de *mérge*

apa, ete-acolo varsă ea apa Sl v. Turna apă [pe pâinea din grâu nou] *ca pe apă să mărgă* făina. *ca pe apă* grâul, așa făcea Db viib; ~ *vrémea* Z vi „trece, se scurge vremea”: Cât merge vremea atât mai mult să uită, să pierde limba asta; cf. c ú r ă 1°. 2° var. **mére** vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ viii „merge”: Și ralița *mére* pe rându așa. 3° ind. impf. 3 pl. *mergeá* Dr viii „funcționau, lucrau”: Avea zece mori la apă, *mergă*, le-a fărâmat, acumă nu e niciuna.

1° conj. prez. 3 sg. *să meárgă* Db viib, DV vii. 2° conj. prez. 1 pl. *să mérem* Zl₂ viii.

2° var. **mergém** vb. ind. prez. 1 pl. Sl vii.

MERGÉM v. *mérge* 2°.

MESÁCICA s. f. Ci vii, Ci va, b „femeia care face colacii, pâinea, la înmormântare”.

MESÁLĂ s. f. Db viia „față de masă”; cf. b o ș i c i c ă , p o c r i v c ă .

MÉSĂȚ s. 1° Db viib, Gh vii, Gh M viii „lună calendaristică”: Așa mai pă la iune *mésăț*, mai că era, duedele când să cocea, parcă că știu că umblam dăpă căluș Db viib. 2° *mart* ~ v. **mart**.

MÉSTEC vb. ind. prez. 1° 1 sg. Zl₁ vii „amestec, omogenizez un preparat”: Iau spuma [de la vin] și napravo *méstec* în mălai. 2° 3 pl. *méstecă* Sl vii [fig.] „amestecă, confundă, încurcă”: Să știe și rumânește și bugărește... le *méstecă* [limbile]; cf. b á r c â i 7°.

1° ind. prez. 2 sg. *mésteci* G vii.

MESTECĂU s. n. Db viia „făcăleț”: Cu *mestecău* ... o mesteci, o-nvrâtești bine, o faci așa s-o aduci [mămăliga].

MÉSTNOSTILE s. pl. art. Z. viii „locurile”.

var. **méstustile** s. pl. Dr viii

MÉSTUSTILE v. **méstnostile**.

MEȘELÍC s. n. Dr viii „pădure mică (de stejar)”.

MÉȘENO adv. Gh M viii „amestecat”: [Vorbim] *méșeno* și bulgărește și rumânește; cf. z ă v ă i é n o .

MÉTĂR s. m. Zl₂ viii, Ci vii „metru”: Și ne făceam socoteala câte metre o să punem, cât pă bumbac, și lungim *métrile*, pă duvar punem ciocălteie Gh vii.

var. **meátră** s. f. Gh M viii, pl. *métre* Dr vii, Gh vii, Gh M viii, Ci vii.

MEU, *al* ~ pron. pos. cu val. subst. Ci vii „soțul meu”: *Al meu* Marin s-a spus, Marin, noi sântem vlašchi imea.

MEZÉ s. Ci vii, va 1° „mezal”; 2° „gustare”: Mațăle groase... iar așa le mănâncă de *mezé*. Fodată mănâncă și când n-are și de așa [măncare] să se sature, fiindcă nu e, nu e să mănânce vii.

MIÁRE s. f. Ci va „miere”: Să face colaci, să mănjesec cu *niáre* ori magiun, înainte *niáre* n-a avut Ci va; cf. m e d ; în expr. *sáre și miáre* Ci va. Sl vii „sare și miere”: [Soacra] cu turtă m-a-ntălmit, cu bani pe turtă, *sárje și niáre* Ci va.

MIC adj. 1° Dr viii. f. *mică*, pl. m. *mici* G v „tânăr”: S-a măritat *mică*, la patrușprece ani G v. Când am fost *mai mic* m-am dus în armată Dr viii; cf. t i n ă r , m l á d e n 1°. 2° s. f. art. *mica* D va „fata cea mică”.

MÍCĂ v. **nimică** 1°.

MICHÍȚE s. f. pl. DV vii „scoverzi”: Ieri m-am sculat... am făcut aluatul și-am frământat puținică

cocă, am făcut cocoace-n tigaie așa. noi le zicem *mikite*; cf. c o c ó c i 2°.

MIJÓC v. *miljóc*.

MILĂ adj. f. Ș v „dragă”: Mi-e rușine să spuî, cma eu am plâns-o pã rumânește și cu vorbe am plâns-o [pe mama moartã]: Of! mamã, mamã, maicițe, *milã* moia maicițe...

MILEÁG s. în expr. *áre* ~ L VII „îi place, agreează pe cineva, iubește”: Și iacã bãiatu spuse cã *are milæg* dã fata noastrã; cf. d r a g 3°.

MILIȚIONÉRUL s. m. art. M VI „milițianul”: Am plecat sã mã fac popã, m-a luat *miliționeru* și m-a adus acasã comunistu ca sã mã învețe școala la comuniști, sã nu mã duc sã mã fac popã, pãrinte.

MILJOCUL s. n. art. ZI₁ VII, ZI₂ VIII, VIIA „mijlocul”: Trag o brazdã pe parte-asta și trag încã una pe asta și-n *miljocu* ásta sã rãnduie caii ZI₂ VIII. Salame ca sanvici pune la pitã în *mijóc* Db VII a.

var. **mijóc** s. n. Db VII a, b;

mejóc s. n. art. Db VIII.

MINIÓR s. m. ZI₂ VIII „miner”.

MÍNTEM, *sã* ~ vb. conj. prez. 1 pl. DV VIII „sã mințim” [T i t a] ne-a învãțat sã fim bãieți potoliți..., sã nu furãm, *sã* nu *mintem*.

MÍNUNE, *sã se* ~ vb. refl. conj. prez. 3 sg. Gh VII „sã se mire, sã se minuneze”: Fiecare sã nu intre acolo, deh! *sã se minune* sã zicã: „Ou! da ce vițel!”; cf. c i u d é ș t e.

MINUTĂ s. f. M va „minut”: Nu șade o *minutã*.

MIRĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 pl. SI VII „se frãmântã, se zbuциumã, se strãduiesc”: Área doi bãieți din Rumânia și cream în Vrața, da ei *sã mirã* cum sã cearã la fãmeia-acolo la mãgãzinier.

MIRÍȘTE s. f. ZI₂ VIII „miriște”.

MIRIZMÁLE s. f. pl. Ci VII „arome, mirodenii”: Punem *mirizmále* de miroase [în mezelurile de porc]; cf. m i r ó s.

MIRÓ s. Ci va „mir”: La cruce atãrnã o sticluțã cu zaitin și cu vin, aia *miró*. sã mirosește el... popa-l miruește.

MIRÓS s. n. pl. *miroáse* G v „mirodenie”: Tot felu de *miroáse* sã-i pui, poți sã-i pui [borcanului cu murãturi] și d-asta frunzã dã gutuie; cf. m i r i z m á l e.

MÍROSE, *sã* ~ vb. conj. prez. 3 sg. M va „sã miroasã”.

MIROSÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg Ci va „se unge cu mir”: La cruce atãrnã o sticluțã cu zaitin și cu vin, aia miro, *sã miroséște*.

MIȘÉU adj. SI VII [despre știulete] „nedezvoltat, pipernicit”.

***MITUTÉI** adj. m. pl. ZI₂ VIII „mititei”.

MIU, *na* ~ Db VII a „la colindat”: Și la ei [bulgari] umbra, [la colindat], ei pã bulgãrește: *na miu*.

MLÁDEN s. m. 1° ZI₂ VII a „tãnãr”; cf. m i c 1°, t i n ă r. 2° pl. *mládeni* C vb „sãrbãtoare religioasã: mucenici”: La *mláden* sã face foc [...] la dvaisi ftori mart cf. m ă c e n i c i, o m ă d é n ț i, S i m ț i.

MLÁDITE s. C VII „tinerii”: Acușa *mláдите* nu mai vorbește [românește]; cf. t i n e r é ț e a.

MLAT s. ZI₂ VIII „cocã”: Pune pe margine *mlat* de fãinã și astupã tengira.

MOÁRE s. f. S VII, DV VII „saramurã”: Ce gãtii eu? A! Pește-avcam și fãcui *móare* DV VII; ~ *de usturói* S VII „saramurã cu adaos de

usturoi care, împreună cu bucăți de azimă muiate, servește ca fel de mâncare”: „Ce mai gătești, bia?” „Iacă ce gătesc: făcui o pâine azmă, o *môare de usturôj*. Bătârnii așa a mâncat, n-a mâncat ca noi acușa în toate zilele cotoaie.

MOARTE s. f. 1° S VIII „mortalitate (provocată de război)”: E. la Grivița...aici-a fost rumâinii. În partea la namiaz a fost rusnacii și în partea la scăpătat a fost... bulgarii...Și p-ormă când a trecut Plevna...acolo a căzut *môarte* mare acolo. 2° Db VIIA, ZI₁ VII „înmormântare”: Eu am răscurcît la *môarte* p-ala, dacă nu l-a răscurcît la nuntă, când moare, intră-n groapă acolo Db VIIA; cf. m o r m â n t â r e.

MOD s. n. în *la un* ~ loc. adj. C VII „la fel, același model”: E două, trei case acolea, *la un mod*.

MODÉREN adv. ZI₂ VIII „modern”.

MOGHÍL s. n. Gh M VII „deal, movilă”: A fost satu pă un *mogíl*-așa: cf. b a í r e v i s o c í n á.

MOLÉBE s. Db VIIb, ZI₂ VIII „rugăciune; slujbă religioasă pentru rugăciune”: Să ruga, chema pă popa și făcea *molébe* [pentru ploaie] Db VIIb.

var. **molébie** (3 sil.) s. Db VIIb.

MOLÉBIE v. **molébe**.

MONASTÍR s. n. Db VIIb „mănăstire”.

MORĂNIC s. ZI₁ VIIA „fotă plisată mărunț, confecționată dintr-o singură bucată”.

MÓRCOVI s. m. pl. ZI₂ VIII „rădăcini”: Bălura jos are *mórcoví*.

MORMĂNTÁRE s. f. C VII „înmormântare”; cf. m o á r t e 2°.

MORMĂNTEZI vb. ind. prez. 2 sg. C VII „înmormântezi”: Vine rudele toate, te duci la morminți și-l *mormântézí*, cf. r á n d u i e 4°.

MORMĂNȚI v. **morminte** 2°.

MORMINTE s. m. pl. *morminți* 1° Ci VII, Va b „mormânt”: Să duseră la grobiște cu fata și băiatu ei și baba sa și la trei *mormînți*, unde nu se știe [cine este îngropat] luară pământli. 2° pl. Db VIIb, C VII, DV VII, M Va, L VII, G v, Z VII, D Va, Gh VII, Gh M VII, ZI₁ VII, Ci Va, SI VII „cimitir”: Și ne ducem la *morminț* ș-aprindem fo luminare Gh VII; cf. g r á t e, g r ó b i ș t e.

var. 2° **mormânți** s. m. pl. Ci Va.

MORÓI s. m. SI VII „strigoi”: Nainte a crezut că mortul se face *moróí*; cf. s t r i g ó i l e.

MOȘ s. m., pl. *móși* 1° C VII, DV VI, ZI₂ VIII, VIIA, Ci VII, Va, SI VII, „bunic”: Mama mea se otrăvi și muri și noi rămaserăm singuri, n-avem babă, n-avem *moș*, sama cu tata, Ci Va. Iacă, *móșu*, bātu-meu el a murit în casac C VII; cf. b á t u l, d é d e a, u n c h i á ș 1°. 2° pl. ZI₁ VII „bătrâni”; în expr. ~ *de* ~ ZI₁ VII „din moși strămoși”. 3° pl. art. DV VIII, VII „părinții bătrâni, în raport cu fii și fiucele; m o ș u l și b a b a, în raport cu nepoții”: Nevasta tinără am lăsat-o aici cu băiatu, cu *móși* VIII. Ne-am ascultat mult cu *móși* VII; cf. u n c h i á ș 3°. 4° G VII „soț”: Am venit aicea, am găsit *móșu* fără tată.

MOTOÁCE s. n. pl. Gh. VII „bucăți, înghițituri”: Nainte făcea un colac cu ou înluntru și să cocea. Și oul ăla colo-l ducem...dimineța la Paști [...] și-l spărgem acolo și-l dăm la toți câți sîntem, câte atâtea *motóáce* să ia; cf. b á c á t ú r á 1°.

MRÁMUR s. SI VII, pl. *mrámuri* Gh M VII „marmură”: [Crucea] o fac din *mrámur*, unii o fac de țiment SI VII. A scos acolo razni *mrámurí*, nu știu ce p-acolo pietri.

MREÁJĂ s. f. 1° Z₂ VIII, VIIA, Ci VII, vb. „voal (la mireasă)”; cf. v a l. 2° Gh M VII „membrană pe capul unor copii la naștere”: Ama tot așa d-aștia cu căiță, cu *mreájă* dă s-a născut, s-a făcut strigoi: cf. c ä c i ú l ä. c ä í ț ä, c ä m á ș ä 2°, c h í p ä, p o j v í ț ä, ț í p ä.

var. **mreáje** s. f. Z₁ VIIA, Ci VA.

MREÁJE v. **mreájă**.

MUABÉT s. n. M VB, G VII „masă festivă, ospăț (la nuntă)”: [În loc de nuntă] am făcut așa sara un *muabét* cu oameni mai puțini G VII.

MUIÁ, *se* ~ vb. refl. ind. impf. 3 sg. Dr VII [referitor la cânepă] „se topea”: Era o ap-așa la vale spre Dunăre încolo și ședea acolo [cânepa] noi ziceam *să se mçáje* și *se mujá*: cf. l u c r é z 3°, t o p é ș t e 2°.

conj. prez. 3 sg. *să se modáe*.

MUICÁ s. f. 1° Dr VII „mamă”: Să scula *muica* dă dimineată și ocolea casa cu tot ce-aveam pân obor. l-ocolea cu cenușe; cf. m á i c a, m á m ä 2°, m ä m í c ä, m ú m a 1°. 2° Z₁ VII, SI VII „bunică”; cf. b á b ä 1°. b á t ä, m ú m a 2°. 3° SI VII „termen de adresare”: De unde sunteți, mă *mújcă*?

MUIÉRE s. f. 1° Z₂ VIII, SI VII, pl. *muieri* C VII, SI VII „soție”. 2° Db VIII „femeie”: Acușă de curând ne muri o *mújere*, ruda noastră Db VIII; cf. f ä m é i a, j e n í n e, n e v á s t ä 1°.

MULSĂMÉSC v. **mulțămésc**.

MULT adv. 1° Db VIIA, B, Dr VIII, VII, DV VIII, VII, M VA, Ș V, L VII, G V, Z VI, D VB, Gh VII, Gh M VII, Ci VB, SI VII, „foarte”: *Mult* bună soacră! Ci VB.

Limba rumânească e *mult* ușoară SI VII. A fost *mult* om bun DV VII. *Mult* bine era DV VII. N-a fost bătárn *mult* C VII. Sântem bine ma nu sântem *mult* sănătoși DV VII; cf. p r e a. 2° Ș V, Gh M VII „foarte bine”: *Mult* ne avem cu Dona Gh M VII. Când ziceți așa „Ce sat frumos! Ce sat frumos!” și mie-mi pare bine, îmi pare *mult*. 3° M VA „în mod special, insistent, repetat”: Fata mai mare *mult* spunea că când a fost ...să ducea așa să lucreze.

MULTĂMÉSC vb. ind. prez. 1 sg SI VII „mulțumesc”: var. **mulșămésc** vb. ind. prez. 1 sg. în expr. ~ *sântále* Ci VA, SI VII „formulă de răspuns la salut”.

MÚMA s. f. art. 1° SI VII „mamă”: *Múma* mea a fost bugarcă; cf. m á i c a, m á m ä 2°, m ä m í c ä, m ú i c ä 1°. 2° Ci VII, pl. art. *múmele* SI VII „bunica”: M-a văzut *múma*, bunica și când ai spune mami „ei, ia cată, Ratca a venit!” Ci VII. Mumili ori mamili o roată de apă peste ea [papuruda] dă SI VII; cf. b á b ä 1°, b á t ä, m ú i c ä 2°. 3° ~ *plóii* C VII, SI VII „figurină făcută din lut, în chip de femeie, pentru a oficia un ritual și a invoca ploaia”: Ne strângeam acolo mai mulți copii și făceam dă noroi d-ăla... o păpușă, o-ngropam, d-acilea îi ziceam *múma plóji* C VII. Dă clișă d-aia făceam o păpușă, o-ngropam d-acilea-i ziceam *múma plóji* deh!, ca să-nceapă ploaia SI VII; cf. m á m ä 1°.

MUNÁ v. **mánă** 1° 8°.

MUNCITOÁRE s. f. , ~ *în câmp* Gh VII „agricultoare”.

MUNCITÓR s. m., ~ *la câmp* Gh VII „agricultor”: Bărbatu scoase dă agronom și fuse câțiva ani la lucru și veni promean-asta și-l mániră și să

făcu și el *munțitor la câmp*; cf. z e-
m e d e l e ț.

MURITĂ adj. f. Ci vb
„moartă”: Dac-o fi fomeie *murită*,
trebe să fie fată martor.

***MÚSCUL** s. Sl VII „mușchiul
porcului”; cf. m u ș c h é ț i , r í b i ț e .

MUȘCĂ vb. ind. impf. 3 sg. Dr
VIII „întepa”: Când te *mușcă* purecile
ori păduchele, când dai la deal, la
vale, numai te răcăia [cămașa de
cânepă] că putea să rupă pielea; cf.
m ú s c u l , r í b i ț e .

MUȘCHÉȚI s. m. pl. Sl VII
„mușchi la porc”; cf. m ú s c u l ,
r í b i ț e .

MUTÁT, s-a ~ vb. refl. ind. pf.
c. 3 pl. Dr VII [despre sărbători] „și-au
schimbat data”.

MÚTUL s. m. art. Db VIII
„personajul travestit din alaiul
călușarilor, redutabil pentru toți cei
care încălcau regulile de
comportament față de interpreții
călușului”: *Mútu* era un om îmbrăcat
așa în cojoc și el gonea copiii ca să nu
trecem pângă căluș, naintea la căluș.

N

NA prep. Db VIIa, M vb, Z VIIIa,
VII, Gh M VII, Sl VII „la”: [Furul scăpat,
la țesut] îl duceam *na* pânză Z VII. Și
ăsta *na* fluier și cân lua să cânte, juca
mamele de să scutura Sl VII. 2° Gh M
VIII „în timpul, pe vremea”: *Na* țar
Ghigu atunci a făcut ghirezu ăsta.

NÁBORUL s. n. art. Zl₁ VIII
„leatul, contingentul”.

var. **návorul** s. n. art.; **návlul**
s. n. art. DV VIII.

NÁCE v. **znáci**.

NACEÁLNIC s. m. S VIII,
DV VIII „șef”: Băiatu e *náčálnic* pă
trinuri S VIII.

NADBEAGVÁNE s. f. Z VIIIa
„întrecere, cursă”; cf. c o ș í e ,
î n t r e c ă t o a r e .

NADÍNS adv. S VII „înadins”,
„special”: Nu era țăst dă pământ făcut
nadins așa; cf. s p e ț i á l n o .

NÁFTĂ s. f. Sl VII „petrol”:
Furnă de *náftă*.

NAGRÁD v. **nagrádă**.

NAGRÁDĂ s. f. L VII, Gh M
VIII, Zl₂ VIII „premiu, recompensă”:
Care întrecea [la î n t r e c ă t o a r e] i
da acolo *nagrádă* cevașca, noi
nagrádă i zicem pă bulgărește. I da
acolo fun francli L VII; cf. d á r e ,
p r é m i e .

var. **nagrád** s. Zl₂ VIII.

NAI adv. M vb, Ș v, Zl₁ VII, Ci
VII, va „mai”: *Naj* mult îmi place
[muzică] rumînească s-ascult Ci VII.

NAINTE v. **înainte**

NALÉ v. **nalí**.

NALÍ adv. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa,
Ci VII, va,b, Sl VII; ~ *tacá* Sl VII „nu-i
așa?”

var. **nalé** adv. Db VIIa, G v; **nálí**
adv. Db VIIa, M VI, vb, L VII; **nelí**
DV VII.

NALT adj. G VII, Gh VII,
f. *naltă*, pl. *nálte* Dr VIII „înalt”.

NAMIÁZ s. n. 1° C VII, M va, L
VII, Zl₂ VIII „amiază”. Ea [soția]
gătește, vine *naház*, trag boii la
umbră, mîncăm Zl₂ VIII. Măncarăm cu
omu meu dă *naház* M va. Să mâncați,
că e *namíázu!* L VII. 2° S VIII „punct
cardinal: sud”. În partea la *naház* a
fost rusnăcii [cu frontul]. 3° cu val.
adv. Zl₁ VII „la amiază”: Și *namíáz*,
cân să duce mortu, pui în târn-ai...
pui altă cârpă.

NAPÓI adv. Z VII „în jos”:

Și *napóji* aveam rochi noi, noi nu umblam așa ca rumâncile cu zăvelci.

NAPRÁVO adv. Z₁ VII 1° „imediat, îndată”: Altă pâine fac samo cu sodă: aia să pui apă și pui sodă și-o frământ așa, aia nu să dospește, *naprávo* o aruci și să coace; cf. d e l ó c, o d á t ă, și i 2°, v e d n ă g á. 2° „de-a dreptul, direct”: După ce moare, îl scaldă, îl îmbracă în țoale noi și atuncea îl pune în pat. Acușa aștern tronurile și *naprávo* în sandac îl pun; cf. d r e p t 4°.

NAPRIMÉR adv. Db VIIa, M Va „de exemplu”: Iacă, *naprimér*, astăzi ți spui c-am tăiat o găină M Va; cf. p r i m é r n o.

NARÓDUL v. **năród** 2°.

NÁSURI s. n. pl. Z VIIIb, VII [la opinci] „vârfuri, gurguie”.

NÁȘTE, se ~ vb. refl. ind. prez. 3 pl. DV VIII „cresc, se cultivă”: Kazanlák, mult oraș frumos, acolo une *să năște* rozile.

NAT s. 1° Sl VII „neam”: Ei s-a dat bașca, tot *nátu* nost s-a făcut malala mare. 2° în expr. *tot ~ul* Sl VII „fiecare”: La *tot natu* să dă câte-o țără cânepă; cf. c á r e 2°, f i e ș c á r e, f i e ș c é.

NÁȚII s. f. pl. Z₂ VIII „etnii, naționalități”: Năinte vreme a fost tulsco aicea, a fost alte *náȚii*.

NÁVLUL v. **náborul**.

NÁVORUL v. **náborul**.

NĂCÁZ s. n. Z₂ VIII „necaz”.

NĂCÁJÍ, se ~ vb. refl. ind. pf. s. 3 sg. DV VIII „se supără, se necăji”: Când ne ducem într-o dimineață, vârșea scoasă și el [tatăl] *să cam năcăji* că a bârhit cineva la vârși.

ind. pf. c. 1 sg. *m-am năcăjit* Sl VII.

NĂGLĂSEȘTI vb. ind. prez. 2 sg. C VII „aranjezi, înfrumusețezi”: Faci colibă, pui zar pă dasupra, pui bomboane și-o *năglăsești*.

NĂINTE v. **înaînte** 2°.

NĂLBEÁM vb. ind. impf. 1 sg. Z VII „albeam [pânza]”: O băgam în apă și-o *nălbéam* la fântână.

refl. ind. prez. 3 sg. *se nălbeá*; conj. prez. *să se nălbească*.

NĂLÍ v. **nalí**.

NĂMOLÍSE, se ~ vb. refl. ind. m. m. ca pf. 3 sg. M VI „se înnămolise”: Pâinea *să nămolísă*, să făcuse numa noroi.

NĂNÁȘ s. m. pl. *nănáși* Ci VII „nași”.

NĂPÁLNO adv. Ci VII „în întregime, pe deplin”: Sânt trei *năpálno* snopi așa, plini snopi.

NĂRÓD s. n. 1° Db VII b, DV VIII, Gh VII, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII „oameni, persoane”: Atâta *năród* am fost în casă, avea muncitori la câmp câte zece, câte treizeci dă inși Gh VII. 2° Db VIII, S VIII, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII „lume, popor”: Molebe făcea popa acolo, *năródu* să ruga să plouă Db VIII. Scoaseră *năródu* că i-am dat casa peste ea Z₂ VIII; cf. l i ú m e a.

var. 2° **năródul** s. n. art. Z₂ VIII.

NĂRÓI v. **norói**.

NĂROJÍT v. **norojít**.

NĂRÂMZÍT adj. Gh VIII „roșu deschis, portocaliu”.

var. **năruzáte** adj. f. pl.;

nărumzátă adj. f. C VII.

NĂRUMZÁTÁ v. **narâmzát**.

NĂRUZÁTE v. **narâmzát**.

NĂSÁLÍT, s-a ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 pl. Gh M VIII „s-au așezat, s-au instalat”: Dă la Zăgrajdăn veniți și s-a *năsálít* aici și-a făcut casă atunci [socrii]; cf. i s é l i t, p r e m e s t i t.

NĂȘIP s. n. Ci vb 1° „nisip”. 2° *mărgéle de* ~ „șirag de mărgele dăruit fetei care a cărat apa timp de 40 de zile, pentru odihna mortului, în ritualul efectuat pe malul unui râu, prin care se sloboade apa”: [Dăm de pomană] *mărgéle de nășip* să fie apa limpede, în locu la nășip, să se limpezească, așa e obiceiul.

NĂUNTRU v. *înăuntru* 2°.

NE adv. Zl₁ VII, Ci vb, Sl VII, „nu”: Aluatu, ete, *ne* spusei? Zl₁ VII. A, *ne, ne*, nu e jocuri! Sl VII; cf. b a.

NEAM adv. C VII, Gh VII, Gh M VII, Ci VII, va, b „deloc”: Dacă vin, vin, dacă nu, nu vin *nşam* [copiii] Ci va. Acușă nu-l mai stropesc *nşam*. cu nimica [ocolul] C VII. Tata șezu jumăta de an și să-nsură de alta mamă, ama nu ne-a cătat *nşam* Ci VII; cf. n i m i c a 3°, p i c.

NEAVÉRE s. f. L VII „sărăcie”: Aicea la noi e-o mare scumpătate, mare *neavére*, multă lume fără lucru.

NEBÉSŃĂ adj. f. C VII „de culoarea cerului”; cf. n o r i e .

NEBŪNĂ adj. f. Zl₂ VIIa „neastămpărată, zvăpăiată”: Da eu eram *nebună*, așa ca băiat.

NECISTÍE adj. f. Gh M VII „murdară”: Cam murea copiii atunci, că de ce, le tăia buricu... sigur cum... cu *nečistíje*... nojița.

NEGRÍCICĂ adj. f. Zl₂ VIIa „oacheșă, brunetă, negricioasă”: Sânt cam *negricică*.

NEGURÁI, *mă* ~ vb. refl. ind. pf. s. 1 sg. Sl VII „înnoptai, înserai”; cf. î n e g u r á i, î n t u n e c h e á z á .

NÉGURĂ s. f. Ci VII, Sl VII „întuneric”: Ședem pe lângă el... să moară cu lumină, să nu fie... pe lume-

alaltă în *njégurá* Sl VII. Nașul să pitulă pin *négurá* Ci VII.

NEÎNTREBÁT adv. M vb [despre modul de căsătorie] „fără pețit, fără acordul părinților”: Sora lu tata, lelea, așa s-a dus [la soț] *nentrebát* ș-a venit oamenii aia dă la Gulenți pân-aicca cu plosca dă două, trei ori, era iarnă, era frig și deadu nai posle vru să...s-o ierte.

NELÍ v. *nalí*.

NEMÁRE adj. Zl₂ VIII „mică”: Am avut casă la parțelă, douăsprezece metre acolo trasă, *nemáre*.

NEMERÍT vb. 1° a ~ ind. pf. c. 3 sg. C VII „a nimerit”; cf. c á z ú t 1°, g á s é ș t e 1°. 2° refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a* ~ Gh VII „s-a întâmpat”: Până cântă popa, *să nimeri* să plouă Db VIIb; cf. î n t â m p l e á z á, p o l u c é s c 3°, s l u c é ș t e. 3° part. *nemerít* M va „reușit”: Dacă nu e *nemerít* [săpunul] rămune așa [reziduu].

1° conj. prez. 3 pl. *să nemerească* S VII.

var. 1° *nimerí*, *se* ~ vb. ind. pf. s. 3 sg. Db VIIb, ind. pf. c. 3 sg. *s-a nimerít*; refl. conj. prez. 3 sg. *să se nimerescă* Db VIIb.

NEPREMENÍTĂ adj. f. Ci VII „neschimbată, neimbrăcată cu haine de sărbătoare”: Nu mă lasă părinții să mă duc, ama eu așa mă dusai *nepremenită* și erea la un căluș.

NEPRÍMENO adv. Zl₁ VII, Ci va „neapărat, obligatoriu”: *Neprímeno* trebuie să aibă mărgcale [când se sloboade apa] Zl₁ VII; cf. o b e z á t e l n o, z á d e r j í t e l n o

NEROȘÍTE adj. f. pl. M va [referitor la ouăle de Paști] „nevopsite”.

NÉSCAI adj. nehot. L VII, Zl₁ VII „niște”: Mă rog de tine, domnișoară, dă-

mi *ngascáj* dulceturi. Da aia a fost *néscai* mâte [!]; cf. n é ș t e.

NÉȘTE art. nehot. Db VIII, M VI, va, Ci vb „niște”: Să mânji cu *néște* otravă Ci vb. Ea spunea aicea dă *néște* oameni Db VIII; cf. n é ș c a i.

NEVĂSTĂ s. f. 1° Db VIII, Dr VII, C VII, DV VII, L VII, Gh M VII, pl. *nevéste* Db VIII, C VI, ZI₁ VII, M va, L VII, G v „femeie”: La morminți, acolo ne strângem *nevéste* multe și ne împărțim una la alta L VII. [La înmormântare] face venețuri și le duce-așa, dacă-i *nevăstă* duce *nevéstele*, dacă-i om, duce oameni Db VIII: *Nevăsta* care naște... Gh M VII; cf. f ă m é i a, j e n i n e, m u i é r e 2°. 2° Sl VII „mireasă”: Acuși ginerle trebe să tune să găsească *nevăsta*, ama *nevăsta* a pitulat-o.

NI conj. ZI₂ VIII „nici”.

NICĂIEREA adv. C VII, ZI₂ VIII „nicăieri”: *Nicăieręa* n-am plecat din sat C VII; cf. n i c i ú n d e.

NICIÚNDE adv. Sl VII „nicăieri, în nici o parte”: Ca la voi nu-i *ničiuunde*; cf. n i c ă i é r e a.

NÍMA v. *níminea*.

NÍMENEA v. *níminea*.

NIMERÍ v. *nemerít* 1°.

NÍMÍCA pron. negat. 1° C VII, S VIII, ZI₁ VII „nimic”: Nu-i *nimicáli* ZI₁ VII. Ete, așa a făcut mamele a noaște, da acușă, nu fac *nică* Sl VII. 2° cu val. adj. D vb, ZI₂ VIIa „nici un fel de”: Eu cu el nu sânt *nimica* rudă ZI₂ VIIa. Țsta care-i de casă, laptele, este făr dă apă *nimica* D vb; *de* ~ loc. adj. ZI₂ VIII „inutile, fără valoare de întrebuințare”: Tecile de la mazăre nu sânt *de nimica*. 3° cu val. adv. G v, Gh M VIII „deloc”: Grăul n-are să se facă *nimică*; cf. n e a m, p i c.

var. 1° **nimícăli** pron. negat. ZI₁ VII; **mícă** pron. negat. Sl VII; **limíc** pron. negat. ZI₂ VIII; 3° **nimică** pron. negat. D vb, ZI₂ VIII

NIMÍCĂ v. *nimica* 3°.

NIMÍCĂLI v. *nimica* 1°.

NIMICHÉRNITĂ s. f., pl. *nimichérniți* ZI₂ VIII „lucru fără importantă, fleac”: O altă *nimikérniță* așa. căram alte *nimikérniți*.

NÍMINE v. *níminea*.

NÍMINEA pron. negat. C VII, G v, D vb, ZI₂ VIII, VIIa, Ci VII „nimeni”: N-a spus mă-sii, n-a spus lu ta-su, n-a spus la *nimine* Dr VII.

var. **nímine** pron. negat. Dr VII;

níma pron. negat. Sl VII; **nímenea** pron. negat. L VII.

NINĂ s. m. Db VIII, L VII „termen de adresare pentru fratele mai mare”; cf. b a c i, b á t i u, f r á t e 4°.

NIȘTOIVÍ vb. ind. pf. s. 3 pl. ZI₂ VIII „distruseră”: Eara moar-aicea, că ei [comuniștii] le fărmară și coșeri, și vite, totu *niștoiví*; cf. f ă r í m ă 6°.

NIȚÍCĂ adj. f. S VII „puțină”: Pâinea? lei drojdii, amesteci cu *nițică* făină ș-o lași dă se dospește S VII. Punem *ințică* lînă într-un ciomag D va; cf. p u ț i n e l 2°, ț á r ă, ț á r i c ă, ț á r i c h e a n ă.

var. **ințică** adj. f. D va.

NOATIN s. m. Db VIII pl. *noátini* ZI₁ VII „miel (de un an)”: [La pomană] gătea fășui, dacă era pă post, dac-aminterea tăia *noátin* Db VIII. Trei *noátin*/am gătit eu [la pomană].

NOITÚRILE s. f. pl. art. DV VIII „știrile, noutățile”: Și înainte toate *noitúrilor* care să spunea, să spunea cu... o tobă.

NÓJȚA s. f. art. Gh M VII „foarfece”.

***NORÍE** adj. f. Ci „de culoarea norilor”; cf. n e b é s n ă.

NORÓI s. n. C VII „lut”:
Făceam dă *noróji*... d-ăla, dă clisă d-
aia făceam o păpușă: Muma ploii...
atuncea făceam din *năróji* SI VII; cf.
c l í s ă.

var **năróii** s. n. SI VII.

NOROJÍT, *s-a* ~ vb. refl.
impers. ind. pf. c. 3 sg. C VII „s-a
întâmpat (datorită norocului)”: Dacă
s-a norojít, acuș cu voi vorbesc
[românește] [...] Mi *s-a nărojít* așa că
nu puteam zuua să lucrez neam.

var. **nărojít**, *s-a* ~ vb. refl.
impers. ind. pf. c. 3 sg.

NOSÍE s. f. 1° art. Db VIIb, M
Va, b „portul”: [Au vâlnice] ca *nosíje*
noastră rumânească Db VIIa. 2° pl.
nosii M vb și *nosie* M va „costume
naționale”: Mă-sa și ta-su ai fetii îi
îmbracă cu *nosíje* M vb. Sunt îmbrăcate
așa-n *nosíje*: în vâlnic și în camășă
cusută și cu elece și cu boșea. 3°
stára ~ ZI₂ VIII „port vechi, tradițional,
bătrânesc”: Iau ucenicii de la scoală
prestici d-alea... pă cum e *stára*
nosíje..

NOST 1° adj. pos., f. *noástă*,
pl. *noăște* SI VII „al nostru”: Tot natu
nost s-a făcut malala mare. 2° pl. *ai*
nóști pron. pos. m. pl. SI VII [cu val.
subst.] „părinții”: N-am învățat mult
că n-am avut cu ce să mă țină *ai nóști*.

NÓȘNIȚE s. f. pl. Db VIIb
„cămăși de noapte”. [La nuntă] îi dă...
nóșnițe de-astea, cămăși, combili-
zoane.

NOTRÉT s. n. M VI „nutreț”:
Toată vara căram *notrét*.

NÚJDĂ s. f. în expr. *aveám* ~
Z VII „trebuia, era nevoie”: *Aveám*

nújdă să țesem; cf. p r i n u d í t, t r é -
b e, v a.

NÚCELE s. f. pl. art. Db VIIa
„nucile”.

NÚNTĂ s. f. Db VIIb, M vb „alai
al nuntașilor”: Să duce la nași acolo
cu *núnta* M vb; cf. ó r ă 2°.

NUNȚEȘTE, *se* ~ vb. refl. ind.
prez. 3 sg. Db VI în expr. *núnta* ~ ~
„nunta își urmează cursul, se
desfășoară”: Să cununa, venea cu
țoalele... cântă muzica, pune p-urmă
masa și *núnta să nuntește*.

NÚNTRU v. înăuntru 1°.

O

O v. or 2°.

OĂRĂ¹ s. f. G v „dată”: Dacă
să-ntâmpleză cevașca... catastrofă
cevașca în zuua asta trebe să ți-o faci,
dă sănătate să face, cu pește să face
zuua asta, face un pește, chemi câtă
lume vrei... da altă *oără* iar.

OĂRĂ² s. f. 1° ZI₁ VII „pasăre
de casă”: Și când citeaște popa
parastasu, lumînările toate s-aprind și
punem... *oără*, ili găină, rață, ceva
fiartă punem acolo la cap ZI₁ VII; cf.
g á d i n ă 1°, l i g h i ó n i. 2° M va,
SI VII „nume generic pentru păsările de
casă”: [Le spunem] *oără* când sânt
multe, ma nu sânt așa de multe M va.

OÁSELE s. n. pl. art. S VII
„trupul, corpul”; în expr. *a rămás* ~ v.
rámúne 1°.

OBESNÉSC, *o să* ~ vb. ind.
viit. 1 sg. L VII „voi explica”. Eu o să
vă *obisnésc* ce znăcește gârcov grob:
„mormânt de grec”; cf. v o d é ș t e 4°.

OBEZÁTELNO adv. Db VIIb,
Ci va „obligatoriu, neapărat”: La asta
unde-a cărat apa măргеale da,
obezátelno măргеale [îi da de pomană]

Ci va. *Obezátelno* să taie miel la Sfeti Gheorghe Db VIIb; cf. *n e p r í m e n o*, *z ä d e r j i t é l n o*.

OBICEÁIUL s. n. art. Db VIIb, Dr VII, C VII, M Vb, L VII, Gh VII, Gh M VIII, Ci VII, Sl VII, pl. *obiceáiele* M Vb, *obiceáiurile* L VII, Sl VII „obiceiul”: La lăsat dă secu dă Paști, *obicáju* era așa Dr VII. Cum e *obicáju* la o mormântare? C VII; cf. a d é t 1°, r â n d 2°.

OBICÉSC vb. tranz. ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIII „îmi place, mă simt bine”: Când cântă cântecu rumân te-nteapă aici în piept, în burtă... da noi *obicím* pã Bulgaria c-aicea sântem născuți, aici-am trăit, aicea toate alea ne este legat DV VI. „Tu *obicéști* pã Marie?” Zic „*obicésc*”! Zl₂ VIII. Nevast-asta, ea *obică* cu bairac, mergea cu bairacu pân sat Db VIIb.

ind. prez. 2 sg. *obicéști* Zl₂ VIII, 3 sg. *obicéște* Z VII, V, Zl₂ VIII, 1 pl. *obicím* DV VI, 2 pl. *obicíți* Zl₂ VIII, impf. 3 sg. *obiceá* Db VIIb, Zl₂ VIII.

OBÓR s. n. 1° Dr VII, S VIII, DV VIII, VII, M VI, Va, Ș VI, V, Z VI, Gh VII, Gh M VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Vb, Sl VII, pl. *oboáre* M VI, Ș VI „curte”: Focuri în *obór* să face la Simți Gh VII; cf. á r i e, o c ó l 2°. 2° C VII „teren agricol nelucrat, împrejmuít cu gard”: Lucram ogoru de-l ține ș-acuma *obóru* și șade *obór*. 3° C VI „vatră, loc de casă”: I-am luat [fiului] *obór* în alt loc.

OBRÁTNO adv. Gh M VIII „îndărăt”: [La treieratul cu animale] osteneam, mai ne opream, mai ne odineam, p-urmă iar începeam mai *obrátno*, întorceam.

OBRÁC s. n. Db VIIb „cadru în formă de cerc pentru coroană”:

Punem acolo la mormânt veneț, veneț așa p-*opríc*.

OBȘTENEÁ s. f. Db VII „primărie”; cf. savét.

var. **opștinea** s. f. DV VIII, L VII; **oșteneá** s. f. M Vb, L VII, D Va.

OCELÁRI s. m. pl. tant. Ci Va „ochelari”: Când lucră [soțul], îi căzu fier și c-un ochi nu vede acuma, cu *oćeláři* umblă.

OCHI s. Zl₁ VII, Ci VII „față, figură”: Când îl îngroapă, trag pânza pã *uok* Zl₁ VII. [La nunta] le mânjește pã *ok* cu cenușă [pe soacre] Ci VII.

OCIÓCI s. m. pl. art. Zl₂ VIII „resturile din păstăile de linte sau de fasole după bătut, folosite ca nutreț”: [Linte] bați ca pe făsui, bați, bați și-o strângi grămadă ș-o vânturi, pe-ormă *oćóć*-eia îi dau la oi iarna.

OCÓL s. m. 1° *la* ~ loc. adv. Db VIIa, b, C VII, S VII, Ș VII, Z VIIIb, VII, Gh VII, Zl₂ VIII „împrejur; jur-împrejur”: Une era ea [soția]... era numa două, trei case dă rumâni. Ș-aicea une trăiesc aicea, *la ocól*, iar așa Dr VIII. [Opincile] le găuream *la ocól* Z VIIIb. O-nvăluí la măsur-așa [plăcinta], *la ocólu*... o pui în tipsisie Db VIIa; cf. p r e j ú r. 2° C VII „curte”: Mă sculam pã-ntunerec și luam *ocólu* cu cenușă, acuma nu-l mai stropesc neam; cf. á r i e, o b ó r. 3° *la* ~ loc. adj. Zl₂ VIII „de formă rotundă”: Aduci cocenii, faci glugi, unii fac plăști *la uocól*, uni-i fac drepți; *pită* ~ v. **pită** 1. 4° art. în *la* ~ loc. prep. L VII „în jurul”: A avut iarbă d-aia, urzici multe *la ocólu* satului L VII. [La S i m ț i] *la ocól* la casă punem cenușă ca să nu vie șerpi Db VIIb. 5° în expr. *dai* ~ Zl₁ VII „ocolești, faci ocolul”: *Daj ocól* la groapă cu cânepă ș-o aprinzi cu

lumânarea și arde cf. o c o l é ș t e
1°. 6° *să dea* ~ Zl₁ VII „să controleze,
să verifice”: Pă taicu l-am auzit c-a
ișit afară, s-a dus *să dea ocol* la vite.

OCOLÉȘTE vb. ind. prez. 1° 2
sg. *ocoléști* DV VII „înconjuri, faci
ocolul împrăștiind o substanță, un
produs, conform unei credințe sau
tradiții”: Ce-avem pân obor, l-*ocolăi*
cu cenușă, [la Simți] Dr VII. *Să
ocoléște* cu cânipă de-a rându
mormântu și să aprinde cânipa asta să
ardă și lumini: pârlim mortu Ci va; cf.
o c ó l 5°. 2° 3 sg. L VII [fig.]
„răsfată”: Ș-am rămas singură. Sânt în
Pleven [fetele]. Are acolo, cum le
spuneam noi apartamente, are mașine
mici, are câte doi copii. Sânt la lucru
cu toții și iacă vine duminica p-aici pă
la mine, *mă ocoléște*, eu mă mai duc
p-acolo. 3° 3 sg. Zl₂ VIII „pun să
meargă calul în a r m a n”.

1° 1 pl. *ocolim* L VII, 3 pl.
ocolésc Zl₂ VIII, impf. 1 sg. *ocoléam*
C VII, 3 sg. *ocoléa* Dr VII, L VII; refl.
ind. prez 3 sg. *se ocoléște* Ci va.

OCÓPCHILE s. f. pl. Gh M
VIII „săpăturile”; cf. r ă s c ó p c h i.

OCRÁC s. n. M vb „județ”:
Aicea noi Plevenscu *ócríc*, aicea
vorbim mult mai bine bulgărește decât
ăialalți încolo.

ODĂTĂ adv. M va „numai-
decât, imediat”: Câte neveste a făcut
aicea [săpun], comșiica noastră, și
l-arucă *odată* că n-a fost bună sodă;
cf. d e l ó c, n a p r á v o 1°, ș i 2°,
v e d n a g á.

ODĂRZÉȘTE, *se* ~ vb. refl.
ind. prez. 3 sg. Gh M VIII [fig.] „se
îndârjește, devine insuportabil”: Ama
acușa... la bățirnețe *să odîrzăște*
[piciorul accidentat].

ODEÁLĂ v. *odél* 2°.

ODÉL s. n. 1° Zl₁ VII, Ci VII, Va, b
pl. *odéle* Zl₁ VII, „pled, cuvertură”: Îmi
cumpărai *odél* și cu ăla am mânat,
maică, zece ani cu *odélu* ăla Ci VII; cf.
c u v e r t i ú r i. 2° var. **ODEÁLĂ** s. f.
Zl₂ VIII „plapumă”; cf. i o r g á n.

ODINEĂM, *ne* ~ vb. refl. ind.
impf. 1 pl. Gh M VIII „ne odihneam”:
Luam cu calu acolo [în arman], mai
ne odinám, mai ne opream.

pf. s. 1 pl. *ne odinirám* DV VII.

ODÓR s. n. Zl₁ VII „parte dintre
lucrurile compunând zestrea miresei,
oferite în dar ginerelui la logodnă,
drept garanție că nunta va avea loc”:
lau *odór*, da! Ce dau *odór*?! Țoale de
la mireasă [...] cerșaf, căpătâie și din
țoale de-ale ei, fo rochie ceva la băiat
să știe că e sigură că i-a lui, n-are să
mărite dupe altu; cf. s á m; art. în
expr. *strică* ~ -ul v. **strică**.

ÓDRIN s. SI VII
„Adrianopole”: A fost soldați oamenii
și a fost la *Ódrin*.

OGÓIUL, *de-a* ~ loc. subst.
Zl₂ VIII „joc de copii, un fel de
prinselea printre grămezile de bălegar
de pe câmp”.

OGRĂDÍT adj. Z VIIIa
„înconjurat”: Cârma Moghila și
Măgură și Zăgrajden, toate astea
spune decât un lucru: loc *ogrădit* cu
apă.

OLÉU s. n. D vb „ulei”; cf. u n-
s o á r e, z a i t í n.

OMĂDÉNȚI s. m. pl. Zl₁ VII
„sărbătoare religioasă ortodoxă: ziua
de 9 martie”; cf. m ă c e n í c i, m l á-
d e n 2°, S i m ț i.

OMĂRÁT v. *omorám* 2°-4°.

OMENÉȘTI adj. m. pl. Zl₁ VII
[despre colacii care compun c a p e-
t e l e] „pentru bărbații morți”.

OMORĂM vb. 1° ind. prez. 1 pl. în expr. ~ *porcul* Dr VIII „tăiem porcul”: Dăpă ce *omorăm* porcu, plătim câte puțin carnea, să zicem câte treizeci dă franci kila o plătim, măcar că noi l-am vânat, noi l-*am omorât*, noi l-am curățat. 2° var. **omărât**, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. ZI₂ VIII „a ucis, a omorât”: [Tunetul] ști că strălucește deodată..., grămnește și l-*a omărât* în deal. 3° var. refl. ind. impf. 3 pl. *se omără* SI VII „se epuizau, se extenuau”: Juca, marele, de *s-omără*, [românii] cân aveam aicea bătrâni ce cânta cu fluier. 4° var. refl. ind. impf. 3 pl. *se omără* SI VII „se băteau”: Copiii *se omără* adunân la bomboane.

1° ind. pf. c. 1 pl. *am omorât* Dr VIII. 2° ger. *omărând* ZI₂ VIII.

OMRĂZLĂC s. n. ZI₂ VIII „dușmănie, vrăjmășie”: Căinie mare, o căinie, *omrăzlăc* dipe ce muri nevasta; cf. c â i n i e.

ÔMUL s. m. art. 1° C VII, M VA, Ș V, G V, Z VI, ZI₁ VII, CI VII, VA, SI VII, pl. *oâmeni* Dr VII „bărbatul, soțul”: *Ômu* meu [taie porcul] și-acușa avem și unu din gineri și el s-a-nvâțat M VA. La nuntă am fost cu mreaje, roche albă până-n pământ, *ômu-mîu* și el cu costium CI VA. Noi sîntem numai amîndoi cu *ômu* meu; *ômu* meu... este icuonomist Ș V; cf. s o ț i e, u n c h i â ș 2°. 2° CI VII, pl. *oâmeni* Z V, ZI₁ VII „bărbat, în opoz. cu femeie”: Care mai erbap *om* taie porc, nu femeia CI VII. P-*aicea oamêni*-ți taie porcu Z V.

OPĂSEN adj. ZI₂ VIII „primejdios, periculos”: Eu, la stupi să lucrez e *opăsân*.

OPĂCENȚI s. m. pl. S VIII „veterani (bulgari)”: Noi zicem

opăcênt, bătrâni d-aștia care-a putut să ducă [la război].

OPERĂTE s. f. ZI₂ VIII „operație”.

OPRĂVEN adj. ZI₂ VIII „de ordine”: Mă puseră în *oprăvân* controlen săvet.

OPRĂVLÊȘTI vb. ind. prez. 2 sg. ZI₂ VIII „faci ordine”.

OPREDELÊȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Gh VII „stabilește, hotărăște”: Pune soroc la nuntă, când *opredelêște* data Gh VII. Și-atunci *opredelêsc* zi când să facă nuntă ZI₁ VII; cf. p ú n e, s o r o c é ș t i 1°.

ind. prez. 3 pl. *opredelêsc* ZI₁ VII, impf. 3 sg. *opredeleá* Gh M VII; part. *opredelît* Db VIIA, M VI, Gh M VII.

var. **opredeá** vb. ind. impf. 3 sg. Gh M VIII.

OPREDEÁ v. **opredelêște**.

OPȘTINEÁ v. **obșteneá**.

OR adv. 1° Db VIII, DV VI „oare?”: Era așa flori, drăgaică-i zicca, și le aduna... și să-mpodobea cu eleli și juca... juca cu eleli și... *or* asta când era? Db VIII; cf. l i, m a c h i. 2° var. **o** conjuncț. CI VII, SI VII „ori”. Să punea și pomi [la mormânt]... *o* iarna nu poți asta, ma vara, primăvara SI VII.

ÓRĂ s. f. 1° Db VIII, VI, Dr VII, M VA, Gh VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIIA, CI VA, pl. *ori* ZI₂ VIII, VIIA, SI VII „horă”: Jucarăm acolo în *óră* și de la *óră* plecarăm noi amândoi cu prieteni și prietene ZI₂ VIIA. [La fântână] joacă *óra* cu două căldări în cobliță CI VA. Când lua să cânte, juca mamele de să scutura *mor* românești SI VII. 2° ZI₂ VII „alai al nunții”: Cu *óra* am umblat pin sat, pe la vecini, pe la rudenii; cf. n ú n t ä. 3° ~ *deschisă* ZI₂ VIIA „alai al nuntașilor în semicerc care pleacă cu mirii prin sat, pe la casele rudelor sau

prietenilor, de unde iau păsări pentru masa zilei respective”: Dimineața să strângă lume multă și cu muzică încep așa cu *oră... deșkisă*: unu cu găina-nainte și cu cârpa și joacă, umblă-n cas-asta, de-aicea ia găină, de-acolo ia alta, să face *hóră*; ~ *închisă* Zl₂ VIIa „dans (în cerc) la nuntă”: La nuntă *hóra* e *înkisă*. 4° var. **hóruri** s. f. pl. Zl₂ VIII „cântece, melodii după care se joacă h o r a”: Ai noștri au *hórur/ă* așa de joacă, nace ai voștri nu poate [să] joace ca ai noștri.

var. **hóră** s. f. 1°, 3° Zl₂ VIIa;

hóruri s. f. pl. 3° Zl₂ VIII.

ORGORÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII „răspunde (la salut)”: Să vă dea Dumnezeu sănătate!, așa spune și ea, „așteziua” tu-i spui, ea-ți *orgoréște*.

ORÍSNIȚI s. f. pl. Gh M VII „ursitoare”; cf. u r s ă t ó r i.

ORMÁN s. n. ~ *négru*, pl. *ormáne* Dr VIII „pădure”: Voi la *ormáne* pădure-i ziceți? [...] Dincoace une-i *ormán négru* are năuntru... din toate, din toate lemnele, are lemn albu, are tei, are scumpie, are ulm, are nuci, asta-i zicem *ormán*.

OSFEȘTÉNIE s. f. Ci vb „sfințire, sfeștanie”.

OSFETÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Ci VII „se sfințește”: Să *osfetéște* [casa], strigă rudeni mai blischite acolo.

OSLÓUĂ v. *osnóvă* 2°.

OSLÓVĂ v. *osnóvă* 2°.

OSMÓC s. n. Zl₁ VII „colac în formă de «opt» peste care se așază coliva și care, împreună cu alți colaci, formează c a p u l”.

OSMÓL s. n. Db VIIb, C VII, VI „pârâu, râu”: Une cură apă noi zicem

ozmól Db VIIb. Ghiptul, *ózmú* vine dá la Loveci S VIII; cf. r é c ă.

var. **ózmul** s. n. art. S VIII.

OSNÓVĂ s. f. 1° pl. *osnoáve* Zl₂ VIII, *osnóve* Ci vb „temelie, fundament”: Sapi *osnóavele* la casă până dai jos de... zdravăn pământ Zl₂ VIII. La temel să taie cocoșu, acolo să puie țiment, să prindă *osnóvele* Ci vb; cf. t é m e l. 2° var. **oslóvă** s. f. C VII; **oslóuă** s. f. C VI „urzeală”: A tors ș-a țesut... n-a avut atuncea, cum să-ți spui pă românește, acuma, *oslóuă*, urzală n-a avut.

OSNOVIRĂM vb. ind. pf. s. 1 pl. Zl₂ VIII „înființărăm, întemeiarăm”.

OSOÁBENO v. *osóbeno*.

OSÓBNO v. *osóbeno*.

OSÓBENO adv. Db VIIa, Gh VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII „mai ales”: Zice așteziua, *osóábeno* când năvădește Gh VII. *Osóbeno* iarna trec pe gheață lupii Zl₂ VIII.

var. **osoábeno** adv. Gh VII;

osóbno adv. Ci VII.

OSTĂPEĂSCĂ, *să* ~ vb. tranz. conj. prez. 3 pl. S VIII „să permită retragerea [soldaților]: A cerut *să-i ostăpească*-ndărăt puțin bulgarii, că e frig mult. Aia, imperatorul de-a comandat „nu să poate!”.

OȘTINEĂ v. *obșteneá*.

OT prep. S VIII, Ș v „de la”: E balcangioaică *ot* Balcan Ș v. Som *ot* Vit: „som de la apa Vit” S VIII.

ÓTE v. *ióte*.

ÓTPUSC s. n. S VIII „concediu”: Cistirăm la porci, băiatu ajută, băiatu e de astăzi în *ótpusc*.

OTCĂJÍ, *se* ~ vb. refl. ind. pf. s. 3 sg. Zl₂ VIII „se răzgândi, renunță”: Și el *să otcăjí* și n-o mai luă de nevastă.

OTCRIVÉȘTE, *se ~ vb. refl.*
ind. prez. 3 sg. Ci VII „se deschide,
începe”: Căn să... *otcrivăște*... călușu,
joacă călușarii: fo șapte, opt.

OTRĂVÍ vb. refl. 1° *se ~ ind.*
pf. s. 3 sg. Ci va „se intoxică”: Ieșiră
nește broboane pe ea și ea să mânji cu
niște otravă și veznagă *să otrăví* și
muri. 2° ind. pf. c. 3 sg *s-a otrăvit* Gh
M VII „s-a infectat”: Le tăia buricu cu
nicistie... nojița, că mulți copii
atuncea „e!”, cică „*s-a otrăvit*”... el să
face infecție din tăietură.

ÓȚII s. m. pl. art. DV VIII, Sl VII
„hoții”: Cămăși d-astea mama mea
mult a cusut, ma le furară *óți* DV VIII.

OVĂJÉNIE s. f. Gh VII
„apreciere, respect reciproc, stimă”: A
fost ascultatură ș-a fost *ovăjénie* dă s-
a cătat unu pă altu și s-a ajutat [pe
vremea părinților și a bunicilor].

OVĂJÉȘTE vb. ind. prez. 3
sg. Db VIII „stimează, prețuiește”; cf.
p r i z n ă v í t .

refl. ind. prez. 3 sg. *se ovăjéște*
Db VIII.

ÓZMUL v. *osmól*.

P

PAÁRELE v. *páruL*.

PACHÉTURI s. n. pl. G v
„pachete”: Am tocat carne... umpli
mațele din porc cu ele și le-am făcut
așa *pakéturí* mici și le-am băgat la
frizer; cf. p l í c u r i .

PACHITRÉȘTE vb. ind. prez.
3 sg. Zl₂ VIII „împachetează”: Și easte
mășină... cară ciuvalu la cântar, tojno
kilogram, îl *pakitrăște*.

ind. prez. 3 pl. *pachitrésc* Zl₂
VIII.

PÁJIȘTE s. f. Gh M VIII „teren
pentru păscut; pășune, islaz”: Aicea

când țiu eu minte lunc-asta era
sfobotnă, samo *pájiște* dă oi și dă vite;
cf. m e r á , p á ș ă .

PÁMENIC v. *pámetnic*.

PÁMETNIC s. n. Ci vb
„monument funerar, cruce”; cf. p i á -
t r ă l 1 , s t ă l p 2° .

var. *pámenic* s. n. Zl₂ VIII, pl.
paménice S VIII.

PANÉLE s. pl. Sl VII „plăci de
ciment folosite la căptușirea
mormintelor”. Aicea ieste *panélí*, de
țiment și le fac, gata sînt, să cumpără
și cînd se sapă groapa și pune *panéli*
ca... ca-n copișcă, ca de chibrit.

PANTÓFĂ s. f. Zl₂ VIII
„pantof”; cf. i n i m é u .

PARAHOÁDE v. *parahót*.

PARAHÓT s. n. L VII „vapor”.

var. *parahoáde* s. n. pl.
Db VIIb.

PARALÍS s. Zl₁ VII „parali-
zie”; *s-a bolnăvit în ~* Zl₁ VII „s-a
îmbolnăvit de paralizie; a paralizat”.

PARASTÁSURI s. n. pl. Zl₁ VII
„parastase”: Care-a murit mai curând
așa să duc la biserică cu *părăstás*
Ci vb .

var. *părăstás* s. n. Ci vb.

PARCÉL v. *parcéle* 2° .

PARCÉLE s. pl. 1° S VII,
G VII „părți, bucăți din alcătuirea unui
obiect”: Războiu este la două *parcéle*
S VII. 2° M vb, S VII, G VII, Zl₂ VIII
„porții, bucăți”: Îți dă *parcél* de carne
Zl₂ VIII; cf. b u c ă ț e á . 3° Sl VII
„fărâme, țândări”: Să făcu la *parcéle*
can-aia. 4° var. s. f. Gh M VIII, Zl₂ VIII
„bucată de teren, lot de pământ”: Am
avut casă la *partélă*, douăsprece metre
Zl₂ VIII.

var. *parcél* s. n. 2° Zl₂ VIII;
parteá s. f. 1° Zl₂ VIII; **partélă** s. f. 2° ,

4° Zl₂ VIII, pl. *parțele* 2° Zl₂ VIII, 4° Gh M VIII.

PARLÁCE s. n. pl. Z v „ustensile casnice pentru pârlit porcul”: Îl pârlim cu paie, dacă nu, mai pârlim și cu alte... cum le zice *parláce* aicea la noi.

PARȚEÁ v. **parcéle** 1°.

PARȚELĂ v. **parcele** 2°, 4°.

PÁRUL s. n. art. Db VII, Sl VII, pl. *párele* M vb, L VII „paharul”: Le-a spart *páru* [socrilor] une le-a pus rachiu și *páru* l-a spart, dacă n-a fost bună [mireasa] M vb.

var. **paárele** s. n. pl. art. L VII;

páháre s. n. pl. Zl₂ VIII.

PASAPÓRT v. **paspórt**.

PÁSĂ v. **paspórt**.

PASÁPÓRT v. **paspórt**.

PASPÓRT s. n. Db VIIb, Ș v, Gh VII, Gh M VII „pașaport”.

var. **pasapórt** s. n.; **pasápórt** s. n.; **pásă** s.; **pásápórt** s. n. Gh M VII.

PÁȘĂ s. f. M VI, Z v „pășune”: Aide, ia boii și du-te la *pășă* cu ei M VI; cf. m e r á, p á j i ș t e.

PAȘCI v. **Păștiul**.

PÁȘTIUL s. art. Gh VII „Paștele”: *Păștju* să cade duminică.

var. **Pașci** s. Sl VII.

PATAGÉLI s. f. pl. 1° Dr VIII „(pătlăgele) roșii”. Zic „mâncați carne, că pă urmă o să mâncați și *pătlăgėni!* Zl₂ VIII; cf. p o r o d i ș t i. 2° ~ *vineți* Dr VIII „(pătlăgele) vinete”.

var. 1° **patlagėni** s. f. pl. M va, G v; **pătlăgeáni** s. f. pl. Zl₂ VIII; 2° **platágeli** s. f. pl. Dr VIII.

PATLAGÉNI v. **patagėle** 1°.

PÁ¹ v. **păi** 3°.

PÁ² v. **dupe**.

PĂDÚRE s. f. Dr VIII „zăvoi, crâng pe loc șes, pe lângă râuri, în

opoz. cu o r m a n: *Pădúre*-i zicem acolo une era... d-asta pliopi și sălcii, acolo zicem *pădúre*, aicea-i zicem la asta orman.

PĂHÁRE v. **páru**l.

PĂMÁNT s. n. ~ *gálbin* v. **gálbin**.

PĂI 1° ~ *cum!* loc. adv. C VII, G v „desigur, firește”: Gluposti, *păi cum!* Prostie, da, pă românește. 2° ~ *dără* v. **dără**. 3° var. **pă** interj. Zl₁ VII, Ci vb „păi, apoi”: E, *pă*, noi sântem bulgari, samă cică știi rumânește, da n-avem alta! Ci vb.

PĂNTRU v. **péntru**.

PĂPĂRÚDĂ v. **peperúdă**.

PĂPÚȘĂ s. f. pl. *păpúși* 1° Gh VII „legătură din sculuri de bumbac folosite la țesut”: Ne-am făcut socoteala cât bumbac o să ni se ducă, câte *păpúș!* punem. 2° pl. Sl VII „colaci special pregătiți pentru ziua de S i m ț i. 3° pl. Sl VII „șnururi împletite din ațe colorate, alb și roșu, purtate la 1 Martie; cf. ț o p u r i.

PĂR v. **pără**.

PĂRĂ prep. Zl₁ VII „până”: [La mort] mătură și strânge boclucu-ntr-o colă, nu l-arucă *pără* când să pune pomana; var. **păr**, ~ *la* loc. prep. Sl VII „până la”. *Păr la* anu [poartă doliu].

PĂRÁD s. Zl₂ VIII „ceremonie, paradă”.

PĂRĂLÍE s. f. colect. Db VIII „bănet; parale multe”: Are *părălie*.

PĂRĂSTÁS v. **parastásuri**.

PĂRÉTE s. m. DV VI, Zl₂ VIII, pl. *părėți* Zl₂ VIII „perete”; cf. s t é - n á.

PĂRÍNTE s. m. 1° M VI „preot”; M-a adus acasă... să nu mă duc să mă fac popă. *părinte*; cf. p o p. 2° art. M VI, Ci VII „tata”: Samo ei să duceau [la bunici] *părintele*... tata cu mama

Ci VII. Am umblat [cu ulei] până când s-a făcut techeseaua și *părintele* s-a năcăjit și le băgă în techesea; cf. *táicu*, *tátco*, *táti*, *táticu*, *títa*.

PĂRȚIM vb. ind. prez. I pl. Gh VII „dăm de pomană; împărțim”: Aide colo, aide dincolo [prin sat] *părțim*. c-atuncea este raiu dășchis; cf. *împărțim* I°.

PĂRŪȚ s. n. și m. Gh M VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIIa, Ci va, b, pl. *părúte*. Gh M VII, Zl₂ VIII, Ci va dim. de la *parul*: Dai lu fiecare la patruzeci de zile *părúț* ori strachină Gh M VII. Toată ziua a plouat, am șters *părútele* de pim biufet Ci va.

PĂRVĂNÉȚUL num. ord. Z VIIIa „primul”: La toată grupa [de cai] este *părvănețu*, a ieșit nainte; cf. *părv*.

PĂRVI num. ord. Zl₂ VIII „primul, întâiu”; cf. *părvănéțu* I.

PĂSĂPORT v. *paspórt*.

PĂSĂREI s. m. pl. Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII „vrăbii”: La Crăciun, dimineata, tata să scula și frigea *păsăreji* și pă urmă mâncam din carne Sl VII.

PĂSTĂI s. n. pl. Db VIIa, Dr VII, S VIII, M va „ardei”: Înainte lumca a făcut o puțină de varză ș-o puțină dă *pistăi* și mămăligă Db VIIa. Caima făceam și să umplu *pastăi* Dr VII. Făsui ferbea, umplea *postăi* Sl VII; cf. *ciúșcă* 2°, *pipérl*°.

var. *păstăie* s. f. M va pl. *păstăi* Db VIIa, M va, G VII; *postăi* s. f. pl. Sl VII

PĂTLĂGEĂNI v. *patageli*.

PĂTŪL s. n. Zl₂ VIII, Ci VII „hambar”: [Ț o a l e l e mortului spălate după înmormântare] nu le bagă-n casă undeva așa la zăvadă, unde punem porumbu, în *pătul* Ci VII *Pătulu*

meu strânge o mie de cofe de grâu Zl₂ VIII; cf. *ambár*, *porumbár*.

PĂZEĂM vb. I° ind. impf. I pl. L VII „șineam cont, aveam grijă”: *Pázám* să fie zi de sămbătă [pentru pomană]. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se păzeste* L VII [referitor la mort] „se priveghează”. 3° ind. pf. c. 3 sg. *a păzit* Zl₂ VIII „a păstrat”: Care-a putut de-a furat, *a păzit* fo tesacică, am luat de la ala [împrumut].

PĂINE v. *pâine*.

PĂINE s. f. M vb, Sl VII, Ci VII pl. *pâni* Sl VII „pâine”: Făcea mama câte trii *pîn*/mari; cf. *pítă* I°.

var. *pâine* s. f. S VII; ~ *ázma* v. *ázma*.

PĂNGĂ prez. Db VIIb, DV VI, Gh M VII, Zl₂ VIII „pe lângă”: Aicea *pângă* Dunăre DV VI. Gonea copiii ca să nu trecem *pângă* căluș, naintea la căluș Db VIIb, Acolo *pingă* șiru spinării ascoate mușchii Ci VII.

var. *pingă* prep. Zl₂ VIII, Ci VII, va.

PĂNTRE v. *pintre* I°, 2°.

PĂNTRU v. *péntru*.

PÂRDĂIE s. n. pl. Zl₂ VIII „vase de lemn în care se pun strugurii; hârdaie”.

PÂRJÓALE s. f. pl. Zl₂ VIII „friptură, bucăți de ~”: Coacem cărnați și parcele de... carne, *pîrjôle* și le luăm [la z a r e z a n] Zl₂ VIII. Ș-acum să gătește, *pîrjóale*, chiftet Zl₂ VIIa.

var. *pârjôle* s. f. pl. Zl₂ VIII.

PÂRJÓLE v. *pârjóale*.

PÂRLÉȘTI vb. ind. I° prez. 2 sg. Zl₁ VII [după înmormântare, fig.] „afumi arzând cânepă, într-un ritual la mormânt, ca măsură preventivă pentru a nu deveni mortul strigoii”: Dimineata să duce la grobiște, trei dimineți,

pe rând să se *pîrlăscă*... cu o cânipă, cu usturoi, cu trei fuse, să pune pă groapă, să-nfige două aicea la mâni, două fuse, și unu la picioare și să ocolește cu cânipă de-a rându mormântu... să pune în trei locuri grâu și-o țincheană pâine, să pun flori și c-un chibrit să aprinde cânip-asta de-a rîndu... și lumini, păi *pîrlim* mortul să nu se facă strigoii Ci va. 2° var. *prîlit*, a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. D vb „a pîrlit”: Porcul *l-a prîlit*.

1° ind. prez. 1 pl. *pârlim* Ci vii, vb; refl. ind. prez. 3 sg. *se pîrlește* Zl₁ vii; conj. prez. 3 sg. *să se pîrlească* Ci va.

PÂRVÁC s. n. M vi „țuica de la începutul fiertului; frunte”.

PÂSTĂIE v. *păstăi* 2°.

PÂȚÂN adv. în ~ *câte* ~ Z vi „puțin câte puțin”; adj. f. *pățână* L vii „puțină”: Și faci așa cu *pățină* făină L vii.

PÂȚINÉI v. *puținél*.

PÂȚÂNÉL v. *puținél* 1°, 2°.

PÂZDĂRIE v. *păzdarii*.

PÂZDĂRI v. *păzdarii*.

PÂZDĂRII 1° s. f. pl. Dr viii, vii, Z viii, vii „puzderii”; Să scutură bine dă *păzdarile* elea, dă lemnu ăla și d-cilea o dărăcește Z viii. 2° var. **păzdarie** s. f. Zl₁ vii „bețișor rămas în cânepă de la melițat”: Luă mama c-o *păzdarie* dă cânepă și-l îmboldi, că nu era ca acușă... să arzi și când țășni coptură... și până seara îi trecu.

var **păzdarii** s. f. pl. Dr vii, S vii, Z v.

PE prep. 1° în expr. *a fost* ~; *a murit* ~ L vii [referitor la vârstă] „a fost de...; a murit de...”: A fost copil *pă șase luni* L vii. Frate-meu el muri *pă cincizeci de ani* L vii; cf. l a 5°. 2° D viii, Ci va [în legătură cu o specialitate, cu o profesie] „de”:

Profesor *pă limba bulgară* D viii. El e *pă profesie tractorist* Ci va. 3° Dr viii, Z va, Gh M viii, Ci vii, va [referitor la numele familie]: „după”. Vilena Petracheva Prinuva *pă tată*, aminterea, *pă soț* sunt Siderova D va. *Pă lumele* lui a pus satu Dragaș Voievoda Dr viii. Noi ne spune *pe naș*, *lumele la naș* Ci vii. Dede-al meu *pă tata*... nu e rumân, e bulgar Dr viii. 4° Ci va „după, în funcție de”: Până când nu s-o roșă coptoru-ăsta, nu să pune pâinea să se coacă, *pe* asta să cunoaște. 5° Db viii „în timpul”: Nu să țesea *pă* Sântoaderi. 6° ~ *rumânește* Db viii „ca, precum la români”: Emi juca oamenii d-aici din sat, era călușari, așa juca călușu... *pă rumânește* așa îl juca, că la bulgari nu face căluș; ~ *bătârnește* v. *bătârnete* 2°; ~ *grăjdănie* v. *grăjdănie*. 7° ~ *făr de* v. *făr de*. 8° ~ *pe săptămână* v. *săptămână* 4°.

PÉCE s.f. M va, G v „carne macră”: El sam-așa mănâncă *péce* G v. var. **pécena** s. f. art. Zl₂ viii.

PÉCENA v. *péce*.

PÉCICĂ s. f. 1° Db viii, M va, G vii, Gh M viii, Sl vii „sobă”: Aprinsarăm *pécica* Db viii. 2° Db viii, Dr vii, M va, Gh M vii „plită, mașină de gătit”: Copsăi niște *păstăi pă péccă* M va.

PEMBEÁT (2 sil.) adj. Gh viii „mov”; *Pembéat*... iar nu vine roșu, vine ca lampa așa, vine *pembéat*.

PÉNSE s. f. Zl₂ viii, la ~ în expr. *am ieșit* ~ ~ Dr viii; *a ieșit* ~ ~ „la pensie; am (a) ieșit la pensie”: Am ieșit și la *pénse*, pân când *la pénse*, tot acolo am fost [la c o l h o s]; cf. p e n s i o - n ă r í t.

var. **pénțe** s. f. Zl₂ viii.

PENSIONĂRÉZ v. *pensionărit*.

PENSIONĂRÍT, *m-am ~ vb.*
refl. ind. pf. c. 1 sg. Zl₂ VII „m-am pensionat”; cf. p é n s e.

ind. prez. c. 3 sg. *s-a pensionărit* Zl₂ VIII.

var. **pensionărez**, *să mă ~ vb.*
refl. conj. prez. 1 sg. Ci VII.

PENSIONÉRCĂ s. f. Zl₂ VIII,
Ci VII, vb „pensionară”.

PENSIONÉRI s. m. pl. Ci va
„pensionari”.

PÊNTRU, ~ *de* prep. compusă
Db VIIb, Z v, Gh VII, Sl VII „pentru”: Mă trimeam mama tot pă mine și mă duceam și-l dam pe apă cu tipsia sângele... emi vrea să zică *pîntru* miel, *pîntru* dă lapteli dă oi, adetu la oi Db VIIb. Împărțim *pântru* dă vii Gh VII.

var. **pântru** prep. Db VIIb; ~ *de*
prep. compusă Db VIII; **pântru** prep.
Gh VII.

PÉNȚE v. **pénse**.

PÉPENI 1° s. m. pl. Z VIIIb
„pepeni galbeni”. 2° var. **pépini** s. m.
pl. Ci VII „pepeni”; cf. l ú b e n i ț ä.

PEPERÚDĂ s. f. pl. art.
peperúdele Gh M VIII, VII, Zl₂ VIII, Sl VII
„paparudă”: Te faci *peperudă* cu boj
Gh M VIII.

var. **păpărudă** s. f. L VII.

PERÁLNĂ s. f. Dr VIII, VII,
Zl₂ VIII „mașină de spălat”: Am pus
apă în mașină, s-a-ncălzit, Aurica
perálnă avem, d-aia rumânească
Dr VII.

PEREDÍ v. **pridí**.

PERFÁC, *să ~ vb.* conj. prez.
1 sg. Zl₂ VIII „să prefac”.

PERVÁZ s. Zl₁ VII 1° „cadru la
partea de coș din interiorul bucătăriei
fărănești întrebuintat ca poliță”: Pe
pervázu lui [al coșului] am avut și
poliță. 2° „perete la c i r e b n e”:

Cirebne... alea le-aduceau din
Balcani, făcute uite-așa și e *perváz-*
așa gogeamite de mare.

PESCĂREÁ vb. ind. inpf. 3
sg. DV VIII „pescuia”: [Tita] să
ducea aici la Dunere și *pescărxi*.

PESCĂRÍT s. DV VIII „pes-
cuit”: Cu *pescărit* s-a scos pâinea, cu
pescărit, cu plugărie, cu vite.

PÉSTE prep. Sl VII 1°
(introduce compl. indir. în dativ) ~
toți „tuturor”: Oul ăl dintii la Paști îl
spărgem, nu-l mâncăm singuru, da îl
împărțam *peste* toți. 2° Gh M VIII, Sl VII
(introduce un compl. circumst. de
timp) *de ~ iárnă* „în timpul iernii”; ~
zi „în timpul zilei”: *Peste zi* ai tineri
umbla cu carăle ș-adună tuleni [...] Să
duce la Isclu care cere să scalde acolo
dă peste iárnă Gh M VIII; ~ *mart*
mesăț Gh M VIII „după luna martie”:
Lintea o semănau *pestă mart* *mesăț*.
„după”: 3° Zl₂ VIII (introduce un
compl. indirect) ~ *ea* „ei”: Scoaseră
narodu că i-am dat casa *peste ea*.

PEȘCHÉR v. **peșchír**.

PEȘCHÍR s. n. Db VIIb, M vb, L
VII, Zl₁ VII, Sl VII, pl. *peșchire* Db VIIb,
Zl₂ VIII, *peșchíruri* Zl₂ VIII „prosop,
ștergar”: Comșii aicea care au jelanie
vin și atrână *peșkírur* / Zl₂ VIII.

var. **peșchér** s. n. M vb.

PÉTREÁ s. n. Dr VIII „Petre”:
Pétrga a fost tata lu dede-al meu.

PETRECÚ, *se ~ vb.* refl. ind.
pf.s. 3 sg. Sl VII „muri”: Ne-am necăjit
cu omu meu, ama el să duse... *se*
petrecú; cf. a m u r í r ä, f ä r ș é s c
2°, d ú s e, p l e á c ä 4°.

PETRÉCUL s. n. art. M VI „joc
practicat odinioară de băieți pe câmp,
în timp ce pășteau boii”: *Petrécú*...
era o bîrcă cu o piatră, nu mai țiu

minte cum era și fugeam fieșcare să bage piatra cu picioru-acolo.

PIĂTRĂ s. f. 1° Db VIIa, Zl₁ VII, Ci Vb „cruce”: Popa-i cântă acolo *piătra*, îi pune *piătră* Db VIIb. Un cap să face la *piătră* acolo, când s-ardică *piătra* la mort; cf. p á m e t n i c, s t â l p. 2° *săre* ~ S VIII „sare gemă”: Sare venea din Rumânia, sare-gloduri și-o descărca aicea. Ș-avea și mașină dă... o toca și când venea cinevașca cerea... d-aia tocata ori d-aia fărâmata, ori pietri, piatră, zicem noi *kátră sare* și-o trimitea cu vagoanele în Bulgaria; cf. g l ó d u r i.

PIC s. n. cu val. adv. *n-a știut* ~ Zl₂ VIIa „n-a știut deloc”: Le-a pus așa gloabă cu bani că de ce-a vorbit românește... da ele *n-a știut pic* bulgărește; cf. n e a m, n i m í c a 3°.

PICĂ, vb. ind. 1° prez. 3 sg. în expr ~ *údărul* v. *údărul*. 2° pf. c. 3 sg. *a picát* DV VIII „a atins, a bătut cu palma”: Turcu tot *l-a picát* pă spinare și i-a zis „șecher momce, șecher momce”. 3° prez. 3 sg. Gh VII „lasă, face să picure”: Bâta mea cân erea... aprindea o lumânare și *pică* colea, *pică*, *pică*, *pică* pă ou și cân sloboade ou-n boia... acolo unde *a picát* lumânare nu să prinde boia.

3° ind. pf. c. 3 sg. *a picát* Gh VII.

PICÉRE s. m. pl. Db VIII, Dr VII, DV VIII, M VI, Vb, L VII, Z VII, v. Gh VII, Gh M VII „picioare”: Îi da cu ciomagele pă *picére* Db VIII. După ce calci acolo cu *picérle* [strugurii], îi tragi vinu M VI.

PIERDÚT, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 sg. Zl₂ VIII „a dispărut”: Atuncica era polomece de aramă, acușica nu mai sânt, *s-a pierdut* tot.

PILÓȚI s. m. pl. M Va „piloni, pari”.

PIM v. **pin**.

PIN prep. 1° Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Va,b, Sl VII „prin, printre”: Asta e urită boală, asta e mai mult *pin* vite, *pin* vite e dalacu... Zl₁ VII. Trecea *pin* sat Zl₂ VIII. 2° Ci Vb [referitor la timp] „pe la”: Și *pin* șase polovină muri. 3° var. **pân**, *du* ~ prep. compusă L VII „de prin”: Bejeneții *du pin* Machedonea, *du pin* nu știu încotro.

var. **pim** prep. Gh VIII, Ci VII, Va.

PÍNGĂ v. **pângă**.

PÍNTRE prep. 1° Dr VII, Ci VII, Sl VII „între”: Este nace *pintră* noi razlica din bulgari până-n rumâni Sl VII. Sora mea a despărțit doi frați lunatici și sora mea s-a făcut sora lor, *pintré* ei Dr VII. 2° Db VIII, S VII „prin, în mijlocul”: Din faină nouă făcea o pită... și-o ducea la ceșmea și turna așa apă cu cofa *pintré* ea Db VIII.

PIPÉR s. 1° pl. *pipéri* Dr VIII „ardei”: Avem grădini să punem *pipér* Ā... Noi zicem grădină acolo une punem *pipéru*; cf. c i ú ș c ă 2°, p ă s t ă i. 2° ~ *róșu* s. compus. M Va, G V, Ci VII „boia de ardei”: Carnea aia o amesteci iar cu usturoi, cu miroase, cu ceapă, cu *pipér róșu*, cu astea și umpli, ala noi zicem babă G V; *cer* ~ D Vb s. compus „piper”

PÍPII vb. ind. 1° prez. 2 sg. DV VII „atingi”: [La Simți] nu *pipij* oboru, ma iei cenușă și ocolești oboru tot. 2° impf. 3 sg. *pipiá* DV VIII [fig.] „punea mâna, fura”: Ședea sculele atârnate pe sălcii, pân pădure, d-acilea nimenea nu *pipiá*.

PIRÓI s. n. Dr VII, C VII, VI, Z VII pl. *piroáie* S VIII, VII „cuie, piroane”: Avea așa un darac cu *piroáje* S VII.

PIROIÁȘ s. n. Zl₂ VIII dim. de la p i r o i.

PISÉZ vb. ind. prez. 1 sg. M va „mărunțesc, tai mărunț carnea”: Are aicea așa la piept, este cotoiu alb așa și îl *pisáz* așa mărunțul și-l pui acolo [în c a v â r m a].

ind. prez. 2 sg. *pisézi* G v.

PISOSÍT, *a ~ vb.* ind. pf. c. 3 sg. Gh M VIII „a accidentat, a zdrobit”: A căzut un lemn păstă mine și m-a *pisusít* și din ăla mă doare picioru acușa.

PISTRÍȚE adj. f. pl. Gh VII „(ouă) încondeiate”.

PÍTĂ s. f. pl. *píte* 1° M va „pâine”: Vrei să mai faci, s-o mănânci *pítă* caldă, făina nu e bună acușa, ca când e noroi; cf. p á n e; ~ *la ocól* Db VIII „pâine în formă de colac cu un gol la mijloc, pregătită din prima făină măcinată și împărțită la o fântână”: După ce treiera, din făina nouă făcea o *pítă*... așa *la ocól* ș-o ducea la fântână și turna așa cu cofa apă pîntre ea și punea sporici... ca să sporească, să aibă berechet... chema copiii și da la copiii toți din pit-asta; cf. t ú r t ă 2°. 2° Db VIII, G v, pl. DV VII, D va, Gh VII, Zl₁ VII, Sl VII „pâine mică, rotundă, colăcel”. Sara înspre Crăciun tăiem cocoșu, facem *píte*, facem plăcintă DV VII. [În Ajunul Crăciunului] făceam *píte*-așa mici, colaci, voi cum le ziceți, colaci ziceți? Db VIIa; cf. b l i d 2°, t ó p c ă 2°. 3° Db VIIa „aluat, cocă de pâine”: O adăști să s-ardice așa *píta*. 4° Sl VII, pl. Db VIIa, Sl VII „exemplar, pâine”: Dacă e multă [cocă], fac două *píte* Db VIIa. 5° pl. *la ~* Db VIIa, M va, b „în bucăți de aluat de formă sferică, din care se întinde foaia de plăcintă”: Frământăm plăcintă, fac la *píte* așa mici, încep s-o trag cu mâna, tragi foaia, o pui pe masă Db VIIa. Întindeam trei *píte* și d-acilea o

punem una peste alta și-i pui locum M vb. 6° art. M vb „foaia de plăcintă”: Fac sirop cu zar și punem siropu ș-o lăsăm așa dă să topește ea așa, *píta*. 7° S VII „pâine frământată cu drojdie, dar nedospită”: *Píta* spune... să n-o aștepti să dospească, la aia zice *pítă*.

PÍTĂ s. f. pl. *pítche* 1° Db VIIa, b dim. de la *pítă* 2°; cf. p i t i - ș o á r ă, p i t u l í ț ă. 2° pl: L VII „turte pentru dospit pâinea”.

PITIȘOĂRĂ s. f. Gh M VII dim. de la *pítă* 2°; cf. p í t c ă 1°, p i t u l í ț ă.

PITULÁT v. **pítuli**.

PÍTULI 1° *să ~ vb.* conj. prez. 2 sg. Ci VII „să păstrezi secret”: Când spui ceva așa *să pítulí* dă copiii, îi spui românește [soțului]. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se pítulă* Zl₂ VIIa, Ci VI „se ascunde”: Atuncia nașu *să pítulă* și până nu-l găsești nu pleacă nimenea Zl₂ VIIa.

var. **pitulát**, *a ~ vb.* ind. pf. c. 3 sg. Zl₂ VIIa, Sl VII.

PITULÍȚĂ s. f. Zl₁ VII, Ci VII „dim. de la *pítă* 2°”; cf. p í t c ă 1°, p i t i ș o á r ă.

PLÁSTĂ s. f. Ci va, pl. *plăști* Zl₂ VIII, Ci va „căpiță de fân sau de coceni”; cf. c a m á r e l e.

PLAT s. n. 1° L VII „metraj, material”: [Miresei] dăm *plat* d-o rochie. 2° Db VIII „rochie”.

PLATAGÉLI v. **patagéle** 2°.

PLÁTĂ s. f. Db VIII dim. de la *plat* 2°.

PLÁVET s. n. Zl₁ VII „creion”.

PLĂMĂDĂ s. f. Zl₁ VII „plămădeală”: Este hmel și pui și-l fierbi până roșeaște apa... atuncia-i pui din alte turtile *plămădă*; cf. m a i á 3°.

PLĂTURÍE s. f. colect. S VII „stofe, stofărie”: [Femeile purtau]

țoale dă pânză nu dă *plături* ca noi acúș.

PLÂNGEÁ, *nu* ~ vb. imperat.
2 sg. Db VI „nu plânge”.

PLEÁCĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg. M VI „începe, pornește” Dăm foc didijos și el [rachiul] *pleacă* și cură. 2° impf. 3 sg. *plecă* în expr. ~ *pânza* Z VII „pornea din nou pânza”: Legam acolo [firul rupt] și *plecă pânza* iară bună. 3° pf. s. 3 sg. *plécă* în expr. ~ *mare* Z12 VIII; pf. c. 3 sg. *a plécat* în expr. ~ ~ *des* C VII [despre bălură, grâu] „crescu mare, a crescut des”: Nu e rălițat, nu nimica, *plecă bălúra* și crescú mai mare decât casa; cf. *a r d i c i* 4°. 4° viit. 3 sg. *o să pléce* SI VII „va muri”: Când omu trage să moară, noi îl vedem vece că el... *o să pléce*, îl luăm și-l îmbrăcăm znace cu țoale, alea mai noi; cf. *a m u r í r ă*, *d ú s e*, *f â r ș é s c* 2°, *p e t r e c ú*. 5° pf. c. 1 sg. *am plécát* în expr. ~ ~ *pe... ani* Gh M VIII „urmează să împlinesc vârsta...”: Acușă *am plécát pe șaptezisese de ani*; cf. *î n c e p ú t*, *m á n ă* 1° 6°.

PLÉSCĂI vb. tranz. ind. prez. 1 sg. Z11 VII „presez, turtesc, modelez, aluatul nedospit, dau formă rotundă cu ajutorul palmelor”. Pui turtițe altele de plămadă și le faci la topce și le *pléscăi* și le pui pe o blană de să usucă.

PLESNÉȘTE vb. ind. 1° prez. 3 sg. Z12 VIII [despre fulger] „trăsnește”: E, pă strălucește, și când *pleznește*, l-a omărit acolo. 2° intranz. impf. 3 sg. *plesneá* Gh M VIII „pocnea din pușcă, împușca”: Slobodea un gurguel, cum le era adetu și *plezná* după el de-l împușca.

PLEVÉNSCU adj. M vb, Gh M VII „din regiunea Plevna”: sat *plevénscu* Gh M VII.

PLIC s. n. Db VIIb, pl. *plícuri* Z V, Z12 VIII „pungă (de plastic)”: A-nceput să nu mai gătească, auz, pune-n *plíc* câte-o pitcă [în loc de pomană] Db VIIb. Sămânța o pachitiresc în *plícuri* Z12 VIII. Ierili așa am tăiat porcu, l-am pus în *plícuri*, l-am pus în frizer Z V; cf. *p a c h é t u r i*.

PLÍNE adj. f. pl. M Va „umplute”: Mațele le fierbem așa cum sânt ele *pline*.

PLIOPÍ s. m. pl. Dr VIII „plopi”: A pădure-i zicem acolo une era... d-astă sălci... *plíopí* și sălci.

PLOÁIE vb. ind. prez. 3 sg. SI VII „plouă”: Aruca apă ca *să ploáie* Gh M VII.

conj. prez. 3 sg. *să ploáie* Gh M VII.

PLOCOÁNE s. n. pl. M vb [la nuntă] „daruri constând din produse alimentare”: Áia cu nunta vine cu rachiul aicea la fată ș-*aduce* trei *plócóane*: una cu găină, ș-una cu mere ș-*une* cu chiuftule.

PLOȘTÁD s. n. C VII, Gh VII, Gh M VIII, Z12 VIII, Ci VII „loc public, piață”: Când să luminează de tot, ies-aicea... colo la *plóștádu-ála* Z12 VIII; cf. *m a i d á n*.

var. **plóștát** s. n. C VII, G V, Gh VII, Ci VII.

PLOȘTÁT v. **plóștád**.

PLUGĂRIE s. f. 1° C VII, VI, S VIII, VII, DV VIII, M VI „agricultură”: Acușă, ce știi ei? A pus curu-n leca colo, dur! Unde? La porumbi! „Dă unde vii?” „Dă la vie!” E! Păi așa și eu fac *plugărie*-acușă M VI; cf. *z e m e d é l e*. 2° *șicoálă de* ~ DV

viii „școală (medie) agricolă”: P-ormă m-amînat doi ani dă plugărie, noi zăcem *șicoolă dă plugărie*; cf. z e m e d é l s c o. 3° C vi, S vii „muncă la pământ”: Așa era în vremea aia, avea lumea *plugărie* și nu da copiii la școală să-nvețe ca acuș S vii. N-am mai învățat, ne-am dus la *plugărie*... ne duceam cu boii, cu caii; cf. l ú c r u 4°, z e m e d é l i e 2°.

POÁRTĂ vb. ind. 1° prez. 3 pl. Ci vii „duc, plimbă”: [Pe] nașu [îl] *poártă* pe scaun. 2° 3 sg. Zl₂ viia „conduce, însoțește”: Țsta care mă *poártă* la fântână, băiatul. 3° impf. 1 sg. Zl₂ viia „duceam”: Eu *putám* căldare.

POCÁNE s. f. Gh vii „invitație”: Cată oamenii care să-i cheme [la nuntă], le face *pocáne*.

POCĂNESC vb. ind. prez. 1 pl. Gh vii „invită”; cf. s t r í g ă 1°.

POCĂRÁCI s. m. pl. *pocăráci* M vi, Zl₂ viii „ajutor de cioban”: Cât să mulgea, *pocăráci* mînam oile cu ciobanu M vi; cf. c i r á c.

POCĂSTÍT, a ~ vb. tranz. ind. pf. 3 sg. Gh M vii [fig.] „a botezat (schimbând numele la primărie)”: Iaca m-a *pocăstít* [primarul]. Și-ncoace nu mă știe nimeni că sunt eu Țvetcova, ei știe Florea, ama nu... dacă m-a scris pă pasăport așa...

POCITÍ [2 sil.] adv. S viii „aproape, cam”: Aicea *počí* puțini știe să vodească lumele: să [zî]cem Petre Ilie Mărinov, bātu a fost Mărinu, Mărin; cf. lă 11°.

POCOLÉNIE s. f. Zl₂ viia „generație”.

POCRÁIT adj. Gh M viii „acoperit”: Samalác *pocráit* cu țigle, coperit cu țigle.

PÓCRIU s. n. Zl₂ viii „acoperiș”: Ajuns sus la tavan, pun grinzile... pun mîrtacii, *pócríu* sus... Când pun *pócríu* sus, fac cruce ș-atrîná cămăși, peșchire; cf. c o p e r í ș u l.

POCRÍVČĂ s. f. Db viia „față de masă”; cf. b o ș í c í c ă, m e s á l ă.

POCRÓV s. n. Ci vii, va „giulgiu”: [Hainele cu care a murit] le punem dijós o țără, că n-are loc în sandâche, n-are-n tron și atuncea pune *pocróvu* vii. Îi făcusem *pocróf* frumos va.

PODÁRĂC v. **podărâc**.

PODARÁC s. Db viii, G vii, Zl₂ viii, Ci va, b, Sl vii, pl. *podaráce* Ci va „cadou, dar”: Și lumea înainte da vase-așa, da *podarác*, da dar Db viii. La nuntă a fost cu *podaríce* de la colegi, de la rudenii G vii. Scotea mireasa-n oră și lumea înainte da *podarác*, da dar Db vi; cf. d á r e.

var. **podarác** s. n. Db viii, vi.

PODĂRÍT, am ~ vb. ind. pf. c. 1 pl. Zl₂ viii „am înzestrat, am dăruit”: Am luat bani, *am podărít* copiii, danăce, că nainte să strîngea dană la pămînt.

PODHODÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Gh vii „potrivește”.

PODMÉTČĂ s. f. Zl₂ viii „dezmiriștire”: Acușica faci *podmétčă* la grâu, la miriște, dipe ce faci *podmétčă*, de la anu, l-ari adânc [locul].

PODPIȘÍM, ne ~ vb. refl. ind. prez. 1 pl. Ci va „ne semnăm (în registrul de căsătorii)”: La săvet *ne potpișím* și ne-ntoarcem acasă ș-atuncica ne dăruie; cf. s c r í e 3°.

ind. impf. 3 pl. *se podpișeá* Zl₂ vii, pf. s. 3 pl. *se podpișiră* Zl₂ viii; conj. prez. 1 pl. *să ne podpișím* Ci va.

var. **popișeăște**, *se ~ vb refl.*
ind. prez. 3 sg. Db VIII.

PODRĂȘCĂ s. f. Zl₂ VIII
„sprijin în bani”: Strângeau sumă de
ouă copiii de la școală, ei nu le mânca,
da le vindeau de luau bani de școală,
podrășcă.

PÓFTA s. f. art. în expr. *a avea*
~, *a fi* ~, L VII „a dori, a vrea”: Acușă
m-e *pófta* să vă pui să gustați cevașca
[...] Hainele mortului le dăm lu care
ț-ă pófta ție L VII. Dimineța, când *aj*
póftă să frământă, pui apă caldă; cf. j
e l á n i e, m e r á c u l,
p o f t e á z ă.

POFTEĂZĂ vb. ind. prez. 3
sg. Sl VII „dorește”: Dă [de pomană]
un peșchir, care ce are, ce *poftăză*; cf.
j e l á n i e, m e r á c u l, p ó f t a .

POIMĂȘTE vb. ind. 1° prez. 3
sg. M VI „primește, ia”: Îi puneai sare,
ea [brânza] cât vrea atâta îți *poimăște*;
cf. p o l u c é s c l °.

ind. pf. c. 3 sg. *a poimít* Ci va.

POJVÍŤĂ s. f. C VII [la naștere]
„membrană, piele pe capul copiilor
predestinați să devină strigoi”: Așa să
naște unii, cu căiță, înfășurat copilu-n
pojvíťă ca mielu când îl fată oia; cf.
c ă c i ú l ă, c ă m á ș ă, c ă i ț ă,
c h í p ă, m r e á j ă, ț í p ă.

POLEÁNĂ s. f. Z VIIIa
„poiană”: La Tudorița... în marginea
satului, la *poléánă* să strânge caii.

POLÉCRELE s. f. pl. art.
Db VI „poreclele”; cf. p r e á c ă r .

POLIŤĂ s. f. Zl₁ VII „poliță de
lemn pentru străchini, în jurul coșului
la țest”.

POLOMÉCE v. **polovéac**.

POLOVEÁC s. n. Db VIIa, pl.
art. *polovécele* Gh VII „căldare, vas de
aramă cositorită”: [Pentru mămăligă]
pui apa-n *polovác* Db VIIa. *Polovéčile*

atârnate cu legume Gh VII. Atuncica
ereea *poloméce* de aramă, acușica nu
mai sânt, s-a pierdut tot.

var. **poloméce** s. n. pl. Zl₂ VIII.

POLOVÍNĂ s. f. Ci VB
„jumătate” Și prin șase *polovină* [...]
murí.

POLUCĂȘC vb. ind. 1° prez. 1
sg. Zl₂ VIII „capăt, iau, dobândesc,
primesc”: „Nevasta ta și-a *polucăt*
pasportu?” Gh M VII; cf. p o i m é ș
t e. 2° ind. pf. c. 1 sg. *am polucít* în
expr. ~ ~ *infarct* Zl₁ VIIa „am făcut
infarct . 3° refl. ind. impf. 3 sg. *se*
poluceá C VII „se întâmplă”; cf. î n t
â m p l e á z ă, n e m e r í t 2°, s l u
c é ș t e.

1° ind. impf. 1 sg. *poluceám* Zl₂
VIIa, pf. c. 3 sg. *a polucít* Gh M VII.

POM s. m. pl. *pomi* 1° în ~ *de*
măr; ~ *de prun* Sl VII; ~ *de păr* M va,
L VII, Sl VII; ~ *de gutui* Dr VIII „măr,
păr, prun, gutui”: Crucea e făcută-n
stâlp... și să punea și *pomí*... or *de*
măr, or *de păr*, or *de prun* și să ia
pómu și să samănă baș la cap: de
umbră Sl VII. 2° var. **pomn** s. n. Db VIII
„pom, copac”: Bradu ăsta să punea în
pomn așa Db VIII.

var. 2° **pomn** s. m. Db VIII.

POMENÍT vb. refl. pf. c. 1° 3
sg. *s-a* ~ Zl₁ VII „s-a trezit, s-a
deșteptat din somn”; Când *s-a pome-*
nít dimineța [la S â n t o a d e r], păru
cică încurcat. 2° 1 sg. *m-am* ~ D VIII
[fig.] „m-am trezit la viață; m-am
născut”: *M-am pomenít* în limba
română.

POMN v. **pom**.

POMNÉŤILE s. f. pl. art. Zl₁
VII „batistele cu un ban înnodat, legate
de lumânare, date de pomană la
înnumântare”.

POMOCNÉSC, *să ~ vb.* conj. prez. I sg. Ş v „să ajut”: Eu am început să lucrez *să pomocnésc* la satu-ăsta.

POP s. m. Gh VII, Z₂ VIII, pl. *popi* Gh VII „preot, popă”: Mă cununa cinci *popí*, că socru-meu *pop* şi încă patru Gh VII; cf. p á r í n t e 1°.

POPÁRĂ s. f. Db VIIa, M VI, Sl VII „mâncare din pâine muiată în lapte şi brânză”: *Popáră* faci [...] dumiçi pâine [în lapte], pui brânză cu ce ai acolo şi-l mănânci Db VIIa. Fierbeam zăru ăla de cura şi-l mâncam *popáră* M VI.

POPÍC s. m. şi n. 1° art. ~ul M VI, var. **POPÍCIUL** s. n. art., *de-a ~*, Z₂ VIII „numele unui joc de copii”: *Băteam popícju* Z₂ VIII. 2° pl. m. *popíci*, n. *popiciuri* Z₂ VIII „bucăţi de lemn rotunjite folosite de copii în jocul *de-a popiciul*.

POPÍCIUL v. **popíc** 1°.

POPIŞEĂŞTE v. **podpişim** 1°.

POPLÍCE s. f. pl. Ci VII „maiouri”

PORCĂRI s. m. Z₂ VIII „porcar”: Mă dusăi acolo şapte ani dă zile *purcărí*.

PORODÍŞTI s. f. pl. Z₂ VIII „pătlăgele roşii”; cf. p a t a g é l i 1°

PORTÁLUL s. n. art. Z₂ VIII „poarta”.

PORTIÉRUL s. m. art. Z₂ VIII „portarul”: *Portieru* la uşă care păzeşte.

PÓRŢII s. f. pl. în expr. *făcú la ~* Ci va „tăie, porţionă carnea”: Tăie oaia giner-su, *făcú la pórtii*, şi ele gătiră; cf. b u c á t e 4°, c o t o i é ş t e.

PORUMBĂR s. n. Dr. VIII, VII „pătul”; cf. a m b á r , p á t ú l.

PORÚMBI s. m. pl. 1° C VII „recoltă de porumb”: Şi bucatele bune

amú dă estem, *să zicem*, or *porúmbj* buni, or grâu, a fost bun 2° Dr VIII, M VI, Z VIII, Gh M VIII, „cultură de porumb”. 3° Db VIII „boabe de porumb”. Dacă [mireasa] n-a fost bună, pă *porúmbj* aşa cu genuchii i-a pus [pe părinţi].

PÓSLE adv. M vb „târziu”: Deadu nai pósle vruse s-o ierte; cf. a m â n á t.

POSLÓVIŢĂ s. f. Db VI „poveste”: Vă spui o *posloviţă*: când a fost ta-su lu deada al nostru [...] primar...; cf. i s t ó r i e.

POSOVÓALE s. n. pl. DV VIII, VII „prostovoale”.

POSTÁLI s. m. pl. Db VIIa, b, Z VII „galoşi purtaţi fără pantofi”: În picioare... cu *postálí* cu galoşi [erau femeile]. Mama mea nu vrea *postáli*, nu vrea, ca vrea opinci Z VII.

POSTÁTĂ s. f. Gh M VII „porţiune de teren lucrată de o singură persoană”: Seceram la mâná şi luai *postáta*-ntreagă.

POSTÁI v. **păstăi**.

POSTĂPÉNO adv. Ci va „treptat”.

POSTOLÁNO adv. Sl VII „mercu, permanent”: Vin *pustuájano*, este lume acolo [la mort]; cf. m e r e - ú ş , t o t 13°, ú n a 3°, v é ş n i c.

POTFERDÉŞTE vb. ind. prez. 3 sg. Ci vb „confirmă, întăreşte, definitivecază”; Ursitoarea aia mare *potferdăşte*.

POTNÓJI s. m. pl. Z VII [la războiul de ţesut] „pedale”.

POTOLÉSC vb. 1° ind. pl. I sg. G VII „hrănesc (animalele)”: *Mi-am potolít* acasă: am un măgar, am doi porci, am şi eu fo zece, douăzeci dă găini şi iacă venii d-acolo şi până le-

am potolit L VII; cf. u s p o c o i á ș t e.
2° part. pl. *potoliți* DV VIII „cuminți, pașnici”; Și ne-a-nvățat să fim băieți *potoliți*: să nu furăm, să nu mintem. 3° refl. ind. impf. 3 sg. *se potoleá* Db VI „se termina, se încheia”: Și sar-așa târziu iacă *să potolă* [nunta].

1° ind. pf.c. 1 sg. *am potolit* L VII.

POTRÉT s.n. DV VII, Ci VA, b pl. *potréturi* SI VII „fotografie”: Unii-l fac așa mare [stâlpul] s-acușă-și pun coala și *potrétură*, cf. s n í m c ă.

POTRIVĂ adj. invar. Dr VII [despre un teren] „neted, șes”: Ne punem [legume] dă mâncare une poa[te] să se ude, une este ea apă, e-n margine la sat, dă la vale, acolo e *potrivă*.

POTRIVEĂLĂ s.f. Dr VIII, VII, Gh M VIII „loc șes, luncă”; *Potriveală* să zice une... n-are d-asta măguri d-astea ca cum sunt aici Dr VIII. Noi aicea zicem luncă, coala lângă sat-așa, luncă, *potriveală* Gh M VIII.

POTRIVÉȘTE vb. ind. 1° prez. 3 pl. Ci VA [despre mormînt] „aranjează, împodobeste”; Ei pe urmă *potrivește* mormîntu; cf. r ă m n é ș t e². 2° refl. conj. prez. 3 sg. *să se potrivească* C VI „să se niveleze, să se așeze”: Îl grăpa iar cu scândura de lemne, el [pământul] *să se potrivească*, să poată să iasă grâu.

POVĂDESC, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 pl. ZL₂ VIII [despre tinerii căsătoriți] „se înțeleg, se comportă bine”: Ete să duc la cuscri... znaci să se vadă, să vorbească și ei cum o să fie, ce-o să fie, copiii trăiesc, *se povădesc*, peredi să-nceapă zetu să jure, mireasa să fugă.

POVLÁC s. Dr VIII „câlți”; cf. ș t i m.

PRAF s. n. ~ *de spălăt* loc. subst. M VA. 1° pl. *práfuri* G V „detergent”. [Săpunului, la fierț] [î]i punem *praf dă spălăt*, d-asta dă la magazin să mai miroase frumos. 2° var. **prav** s. n. Ci VII, „praf”: Când mă dusei acolo murdărită de pin *prav*... m-a văzut muma, baba. 3° var. **brah** s. n., *sódă* ~ M VB „bicarbonat”.

PRAV v. **praf** 2°.

PRÁVITELSTVO s. f. Gh M VIII „cârmuire, conducere”: Pă urmă s-a promenit acolo *pravítelstvo*; cf. v l a s t.

PRÁVOTO s. f.; *pe* ~ G VII „pe dreptate; adevărat”: Mă cheamă Fica, Floare *po právoto*; cf. d r e p t á t e.

PRÁZNIC s. Ci VII, SI VII, pl. *práznice* SI VII „sărbătoare (religioasă)”: Kirli i Metodii nouă n-e *práznic*, la profetă, nu-nvățam Ci VII. Am udit noi mai bătrâni acușă de ne ținem legea și *práznicile* SI VII; cf. s ă r b ă t o á r e, z i 5°.

PRĀBĀBĀ s. f. G V „străbunică”.

PRĀCICĀ s. f. 1° Gh M VIII, VII [la vița de vie] „coardă”: Taie o *prícă* dă la vic, o aia, ș-o pune la spinare și vine de la zărezan Gh M VII. 2° var. **prácică** s. f. Gh VII; **prícică** s. f. Ci VA, b „băț, nuia pe care se fac creștături pentru a socoti numărul cobilițelor cu apă cărate în memoria mortului”: Îl însemnează câte cobiliți a cărat pe *prícă-ai*a și fata să duce; cf. r á b o ș.

PRĀIELE s. n. pl. Db VIIA „pâraiele, șiroaiele”: Bātu al meu mânca zamă de varză cu mămăligă și-i cura *prăjele* pă coala și țapeni și sănătoși.

PRĀŠÍŤI adj. n. pl. SI VII „risipiți”: Nu sânt într-o mala ca noi,

da sânt *prășiț* pân sat așa [românii din alt sat].

PRĂȘTINĂ s. f. M vi „tescovină”; cf. c o m í n ă.

PRĂZNUIEȘTE vb. ind. prez. 3 pl. Db VIIb „serbează”: *Și țiganii toți prăznuiește* pă... mai mult țiganii aicea la noi face pe Sfeti Gheorghe; cf. p r e z n o v e á m.

ind. prez. 1 pl. *prăznuim* Ci VII, impf. 3 pl. *prăznuia* Db VIIb, refl. ind. prez. 3 sg. *se prăznuiește*, impf. 3 sg. *se prăznuia* Db VIIb.

PRĂZNUVIRĂM v. *prezno-veam*.

PRĂCICĂ v. *prăcică* 2°.

PRĂLÍT v. *pârléști* 2°.

PRĂNZ s. n. 1° Gh M VII „pomana făcută la trei, nouă și patruzeci de zile de la înmormântare”: După ce a murit [...] faci *prânzu*. *Prânzu* ăl mai greu e la patruzeci de zile. 2° Zl₁ VII „petrecere între femei în cinstea noului născut, în așteptarea ursitoarelor”: Îi făcea *prânz* la copil, să strângeau babele, găteau și spun că noaptea vin ursitorile și babele dorm cu femeia care s-a găsit copilul.

PREA adv. Gh VIII „foarte”: Am fost, cum spusai și-n Sârbia, știam și sârbește *prăz* bine; cf. m u l t.

PREÁCĂR s. n. M vi „poreclă”: Linben Paraskivov, d-ale Petcuci, d-ale Păcală, pă *prăcăr*; cf. p o l é c r e l e.

PRECÍM *să nu* ~ vb. ind. conj. prez. 1 pl. Ci va „să nu incomodăm, să nu supărăm, să nu facem rău”: E, păi și mamă [să n-aibă], tată să n-aibă, tot să pune cumnat de mână. *Ce pricește?* Nu *pricește* asta nimic Zl₂ VIII. Lăsăm copiii să fie singuri, *să nu le precím* Ci va. Cân era mici, le zicea la școală că româneasca le *pricește* M vb.

var. **pricește** vb. ind. prez. 3 sg. DV VIII, M vb, Zl₂ VIII.

PRECUNOĂȘTE vb. ind. prez. 3 sg. S VII „știe”.

PREFRĂMÂNȚI vb. ind. prez. 2 sg. L VII „frământă din nou, a doua oară”: [Pâinea] o lăsăm să se dospească și iar o *prefrământăm* și-o punem în tăvi d-o cocem.

ind. prez. 1 pl. *prefrământăm* L VII.

PREJÚR adv.. DV VII „îm-
prejur”; cf. o c ó l l °.

PREMENEĂM, *mă* ~ vb. refl. ind. impf. 1 sg. C VII „mă îmbrăcam frumos în haine de sărbătoare”: Ete zăvelca, *mă premeșăm* la Paști cu ea C VII. N-am avut așa în ce să ne *premeșăcșcă*, la șapte copii Ci VII. Pă dăsupra noi ne *premeșăm* vara la Paști, ama iarna nu ne mai *premeșăm* C VII.

ind. impf. 1 pl. *ne primeneăm* C VII, Ci VII; part. f. *premenită* Ci VII; m. pl. *premeniți* Ci VII; sup. *de premenit* Gh VII.

PREMÉRE s. n. pl. Z VIIIa „cazuri, situații”: Noi am avut așa *premere*... când făcea coșie săntoarce cu calu, să-mpiedică și cade.

PRÉMEIE v. *prémie*.

PREMESTÍT, *s-au* ~ vb. ind. pf. c. 3 pl. Gh M VII „s-au mutat, s-au stabilit”: Ș-a mei a venit să la Măgura, să *s-a premestit* aicea la mala; cf. i s e l í t, n ă s ă l í t.

PRÉMIE s. f. Gh M VIII „premiu”; Care [cal] era mai nainte îi punea acolo de-i da *prémeie*, îi da nagradă; cf. d á r e, n a g r á d ă.

var. **prémeie** s. f. Gh M VIII.

PREPELEÁG s. m. Db VI „prăjină cu o găină sau cu un cocoș în vârful dusă, a doua zi după nuntă, de

către fratele de mână de la miresă către mire”: Fratele de mână? Ala mergea cu *prepelăgu*-nainte... cu găină de la miresă. Ginerelc, când să ducea cu rachiu, să ducea cu cocoș.

PRESEDĂTELI s. n. Zl₂ VIII „președinte”: Asta era director la stopanso, *presedăteți* era, care-am secerat cu el.

PRESELÎȚI adj.m. pl. Sl VII „strămutați”: Baba? Ea rumână [era], nu știa nimic [bulgărește], că noi sântem din Sârbie *preseliți* aici Sl VII. El [soțul] e *preșlét*... a venit de la Dăbovan Ș v.

var. **preșelét** adj.; **preșlét** adj. Ș v.

PRESTĂVEĂȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₁ VII, Zl₂ VIIa „își închipuie”: Visează, *prestăveăște*, gândcaște că vine mortu [acasă] Zl₁ VII.

PREȘȚICI s. f. pl. Zl₂ VIII „șorțuri”.

PREȘELĚȚ v. **preseliți**.

PREȘLĚȚ v. **preseliți**.

PRETVARĚTELNO adv. Gh VII „în prealabil”: [F r a t e l e d e m â n ă] e bine să-și aibă mamă și tată, să nu fie sirac, emi, ei [mirii] își cată și *pretvaritelno* cată așa casă.

PREVEDĚSC vb. ind. prez. 1 sg. L VII „traduc”: Crușă este păr, pom de păr, acuș așa cum vă *prevedesc* eu: „păr strâmb”.

PREZNOVEĂM vb. ind. prez. 1 pl. Ci VII „sărbătoream”: Când eream la vremea noastră, noi, copiii, ne duceam în biserică... *preznovăm*... praznicu la presfetă, Kirli i Metodii; cf. p r ă z n u i é ș t e.

var. **prăznuvîrăm** vb. ind. pl. s. 1 pl. Ci vb.

PRIĂTEL s. m. Db VIIIb, L VII, Gh VII, Ci VII, pl. *priăteți* Db VIIIb „prieteni”; cf. d r u g ă r i u.

var. **priétel** s. m. G VII.

PRIBEREĂM vb. 1° ind. impf. 1 pl. M VI „reveneam, ne întorceam”: Toamna când *pribergam* la sat... oboarele era pline cu paie, cu coceni cu fân M VI. Toată ziua mănâncă acolo, bea și seara *ne priberim* și noi, venim de la sfaturi și să fărșeaste nunta Zl₂ VIII 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se priberesc* Gh VII. Ci vb „se aduc (obiecte, lucruri) din afară într-un spațiu închis; se mută dintr-un loc în altul”: Uscate, afară șed [hainele mortului] pân la patruzeci de zile, nu *se priberesc* înăuntru.

1° ind. pf. s. 1 pl. *priberirăm*. Zl₂ VIII; refl. ind. prez. 1 pl. *ne priberim* Zl₂ VIII, impf. 1 pl. *ne pribeream* M VI.

PRICĚȘTE v. **precim**.

PRĚCICĂ v. **prăcică** 1°, 2°.

PRĚDĚ adv. Dr VIII „înainte (de)”: Mai înainte vreme, *pridi* să vie comuniștii Dr VIII. Ete să duc la cuscri...să se vorbească și ei cum o să fie... *peredî* să-nceapă zetu să jure, mireasa să fugă Zl₂ VIII; cf. n a i n t e.

var. **priidî** adv. Dr VIII; **peredî** adv. Zl₂ VIII.

PRIĚTEL v. **priătel**.

PRIĚTELĂ s. f. Zl₂ VIII „prieteni”.

PRIGOTVĚT, *mi-am* ~ vb. refl. ind. pf. c. 1 sg. Ci vb „mi-am pregătit”: *Mi-am prigotfit* toate elea că-mi spusesă doctorii că n-are să-i trecă [boala]; cf. d r e g i 4°.

PRIĚDĚ v. **pridi**.

PRIJINĂT, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 sg. Db VIIIb „s-a atașat”: De *s-a prijinat* înspre oamenii ăștia, ține fata lui și să ovăjăște cu el, se socotește cu ei.

PRIMĂRI s. m. Z VIIIa, art. ~-ul Gh M VII „primar”: *Primăre*, să spui? Z VI; cf. c m e t.

voc. *primare!* Z VIIIa, VI, Gh M VII.

PRIMEĂNA s. f. colect. Gh VII „hainele de schimb”: De vine nunta aicea în ziua asta, vine dimineața cu *primăna*, aduce miresii acolo roche, ce-i face de premenit.

PRÍMERO adv. L VII „de exemplu”; cf. n a p r i m é r.

PRIMÍM vb. ind. prez. 1 pl. D vb „facem, pregătim, preparăm”: Baba iar așa... o *primim* cu carne tocată și mai grăsim.

PRÍNDE v. **aprinde**m.

PRINȚESĂ s. f. M va „fel de mâncare cald pregătit pentru dimineață: felii de pâine unse cu margarină și brânză, amestecată cu ouă, puse la cuptor”: Dimineața când ne sculăm întâi și-ntâi bem cafea și fac cevașca dă zăcuscă. *Prințesă* noi facem așa: am o scară mică la toc... și mânjesc cu puținică mărgărină, și-i pun ou și cu brânză așa amestecată și-o mânjesc și-o pui așa dă să coace la un ceas.

PRINUDÍT, *s-a* ~ vb. refl. ind. pf. c. 3 sg. Db VIIb „a fost necesar, a fost nevoie, a trebuit”: *S-a prinudít* dă l-a dezgropat dă l-a-nțpat [mortul]; cf. n ú j d ă, t r é b e, v a.

PRINZI vb. 1° ind. prez. 2 sg. în expr. ~ *de frate* Zl₂ VIII: ~ *frate de cruce* Ci va „făci un legământ pentru a adopta și a respecta relații de fraternitate cu un străin care ți-a salvat viața într-un accident sau în cazul unei boli îndelungate”: Ea era tot bolnavă, fata mea, și babele ale bătârne spune că trebuie să se înfrățească *să-și prindă frate de cruce*. Și noi sântem comșii aicea cu fomei-asta, ea arc

băiat, și se duseră la grobiște cu fată și băiatul ei și baba sa și acolo la trei mormânți o puse fata în picere și învăluie cu singir picioarele și atunci băiatul întrebă „O sa fii soră pân la moarte?” „O să-ți fiu” Ci va. Băiețelu-ăsta scapă-n băltoac-aia și nu mai poate să iasă și el s-a dus și l-a scos și *l-a prins de frate*, frați amândoi, că l-a scos din apă. Eu mă slobod în apă să te scot, tu mă *prinz!* pe mine *de frate* că te-am scos, ți-am dat suflet să trăiești Zl₂ VIII cf. î n f r ă ț i t, î n v ă r ú i c í m, v ă r u i c é s c. 2° refl. m. m. ca pf. 3 sg. *Își prinsese* în expr. ~ ~ *prietelcă* Zl₂ VIII „se împrietenise”. 3° refl. conj. prez. 3 pl. *să* [se] *prindă* Ci vb „să se fixeze”: Să puie țiment *să prindă* osnoavele. 4° refl. ind. prez. 3 sg. în expr. *Își prinde sfânt*; ~ ~ zi. Zl₁ VII „alege un sfânt ca patron spiritual al familiei, pentru care fixează o zi anumită pe an, când se face slujbă religioasă și se invită oaspeți, în semn de recunoștință pentru protecția casei”: *Își prinde* atunci *un sfint* [după ce a scăpat dintr-un necaz], *își prinde zi*, slujește la ziua aia. 5° part. f. *prinsă* în ~ în *lămărină* Ci VII „dublata, îmbrăcată în tablă”. 6° var.

aprindea vb. ind. impf. 3 sg. DV VIII, VII „prindea, apuca”: S-aruncă trei oameni în Dunăre, *aprinde* crucea [din apă] VIII; cf. a p u c ă 1°.

1° ind. prez. 3 sg *prinde*, pf. c. 3 sg. *a prins* Zl₂ VIII; conj. prez. 3 sg. *să prindă*; refl. *să-și prindă* Ci va; 4° refl. ind. prez. 3 sg. *Își prinde* Zl₁ VII.

PRIPÊȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII „arde, încălzește, frige (soarele)”: Tat-al soarli îl lăpădam pă vun gard unde soarle *pripește*.

PRISECÊȘTI, *să* ~ vb. tranz. Db VIIa „să pui la prins laptele”;

Laptele trebuie să-i pui lapte covăsit ca să-l *prisecēști*, ca să scoți urdă multă, aminterea din zăr iase mai puțină.

PRISTĂNIȘTE s. S VIII „port”: Duceam cu samaru sare aicea la *pristăniște*... la cheuri une oprește vapoarle; cf. c h e u r i.

PRITISNÎI, mă ~ vb. refl. ind. pf. s. 1 sg. Dr VII „mă îngrijorai, mă neliniștii, mă emoționai”: Când mi-a spus nevastă-asta c-o să vie la voi [niște persoane din România], așa mă *pritisnîi*.

PRIVESC, să ~ vb. conj. prez. 1 sg. în ~ ~ la televizor L VII „să mă uit la televizor”; cf. c a t l°.

PRIZINĂVÎT, a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Ș v „a apreciat, a stimat”: Dă ce te-ai trudit [...] dacă nimeni nu te-a *priznăvit*; cf. o v ă j e ș t e.

PROASTE adj. f. pl. Sl VII „simple, obișnuite”: Prindea păsăreii cu două cărămizi... *proaste* cărămizi.

PRODŪCTE s. f. pl. M VI, ZI₂ VIII „produse, alimente”: Rachiu facem din multe *prodūcte*, din multe mărfuri M VI.

PROIZVEDÎT, am ~ vb. ind. pl. c. 1 pl. ZI₂ VIII „am produs”: Aicea *am proizvedit* samă semințai.

PROLETĂ s. f. cu val. adv. Ci vb „în timpul primăverii, primăvara”.

PROMEANA s. f. art. Gh VII „schimbarea”: Și veni *promăna* asta și să făcu și el... muncitor la câmp.

PROMENÎT, s-a ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Gh M VIII „s-a schimbat, s-a înlocuit”: Pă urmă... *s-a promenit* acolo pravitelstvo că l-a făcut Zagrajden [satul].

PROSENIC s. n. ZI₁ VII „turtă, din făină de mei sau de porumb, în loc de pâine”: *Prosenicu*: opăream mălai și îl mestecam iar așa bine și-l făceam iar așa ca pâinea și deasupra îl mănjim

cu făină de se face-așa glăzuri, *proșanic*.

PROSFETĂ s. f. Ci VII „învățământ, școală”; Preznovam praznicu la *prosfetă*; cf. ș i c o á l ă, u c i l i ș c e.

PRÓSTO adv. G v [despre modul de alimentație] „simplu, natural, fără mâncare gătită”: Zice că mai bine să mănânci mai *prósto*: pâstăi, patlageni.

PROSTĚȘTI, să te ~ vb. conj. prez. 2 sg. Sl VII „să-ți ceri iertare”: Lăsatu de post...gătești toate elea și iai sticla cu vin și te duci la toate rudenii *să te prostěști!*

PUI s. m. pl. ~ de porumb C VI „copili la porumb”.

PŪNE vb. ind. prez. 3 sg. în expr. ~ *sorócul* Gh VII „stabilește, fixează termenul”: După ce să vorbește părintii, d-aci *pūne sorócu* la nuntă; cf. o p r e d e l e ș t e, s o r o c e ș t i l°.

PUȘCHI s. f. pl. Dr VIII „puști”. var. **puști** s. f. pl. S VIII.

PUȘCI v. **pușchi**.

PUTINELE s. n. pl. C VII „putinele”: Avea *putinele* băta, știu c-aveam și noi, băteam putineiu.

PUȚINĂ adj. f. ~ *múziică* în expr. *cântă* ~ ~ M vb „cântă puțin”: Acolo-i cântă și lui nașu *puțină múziică*.

PUȚINÉL adv., adj. f. *puținică* 1° în *cúrge* ~ Dr VII, *curá* ~ C VII [despre un râu] „are debit mic, este mic”: Pârâu n-are lume, *cúrge puținél* Dr VII. Cura *puținică* apă C VII. Fierbi zeru, ama trebe să-l lași puțin să să crească, *pișinél* Db VIIA. Știu *pișinél* și bulgărește și iacă *puținél* rumânește C VII. 2° adj. f. Db VIIA, C VII, M VA, G V dim. de la *puțină*: Plăcinta o frământă cu apă și cu *puținică* sare G v.; cf. n i t i c ă, ț â r i c ă ț â r i c h e á n ă.

var. 1° **pățânel** adv. Db VIII. CVII; 2°, adj. m. pl. *pățânei* Gh M VIII.

R

RÁBOŞ s. n. Zl₁ VII, Ci vb „lemn pe care se fac creştături pentru a socoti numărul cobiliţelor cu apă cărate pentru mort”: Face *ráboş*, așa un surcel și pe surcelu-ăla pune câte coblițe a cărat Zl₁ VII. Să face *ráboş*... ia o pricică, îl însemnează câte cobliț a cărat pe pricic-asta la recă unde se sloboade apă.

RAC s. L VII „cancer, neoplasm”: Frate-meu, el muri, avuse *rac*.

RACHIAŞUL s. m. art. L VII „nuntaşul care, luni după nuntă, conduce alaiul nunții către părinții miresei, prin sat, având o prăjină lungă cu o găină sau un cocos în vârf”: Îi zicem la omu ăsta care să duce dă prinde găină, îi zicem *raĳiášu* și ia o prăjină lungă și leag-o găină acolo; cf. r a c h i é n i.

RACHIÉNI s. m. pl. art. M vb „nuntași care, luni după nuntă, conduc alaiul nunții către părinții miresei prin sat, având o prăjină lungă cu o găină sau un cocos în vârf”: Dimineața când vine cu rachiul vine trei *raĳiéni*, trei oameni d-acolo dă la băiat; cf. r a c h i á ŝ u l.

RACHÍU s. n. 1° M vb, Zl₂ VIII, VIIb, Ci vb „petrecere luni după nuntă”: Ş-atuncică făcurăm nuntă două zile nuntă, *raĳíu* și nuntă... Lunea e *raĳíu* acolo și la băiat și la fată. Sara să fărşește nunta Zl₂ VII. 2° pl. *rachiuri* L VII „rachiul”: A pus parele, le-a umplut cu *raĳíurí*, le-am ciocănit ş-am băut dă sănătate la copii.

var. **răchíu** s. 1° M VI, Ci va, Sl VII; 2° Gh VII.

RÁCLĂ s. f. Z VIIIa „ladă (de lemn)”: La babele bătârne cum ardice... *rácla*, cum o să vezi țoale bătârnești; cf. s ă n d á c 2°.

RÁLITĂ s. f. C VI, M VI, Zl₂ VIII „rariță”. Începea dă pune porumbi cu *rálița* C VI.

var. **rálță** s. f. C VI.

RÁLŢĂ v. *ráliță*.

RÁMCATA s. f. art. Zl₂ VIII „cadru (ramele)”: Are măşină treierătoare ama dreveno, nu-i de fier și *rámcata* e de lemn.

RÁMNE adj. pl. Ci VII „egale”. [Cărămizile cuptorului] să fie toate *rámne* să fie una și una, da. De ce? Dac-ar fi așa una-ncoa, una-ncolo, nu poate, da afară poate să fie și mai afară.

RÁZLICA s. f. Sl VII „deosebire”: Toți să miră, zice „ca la voi nu-i niciunde!”, E așa n-e obiceiurile nouă. Este nace pintră noi *rázlica* din bugari până-n rumâni.

RÁZNI adj. m. pl. Gh M VIII, Zl₁ VII, și f. *rázne* Zl₂ VIII „diferite”: A scos acolo *rázni*...mramuri Gh M VIII. Acolo să strâng satu nostru, *rázne* grade: Crumovo, Ignatova, Gorni Ţibăr, patru cinci sate să strâng Zl₂ VIII; cf. r ă z l í c i n o.

RĂBUNÉŞTE, *se ~ vb. refl.* ind. rez. 3 sg. M vb „se înmoaie (foaia de plăcintă)”: Punem siropu ş-o lăsăm așa de se topește ea așa pita, *să răbunéște*; cf. t o p é ŝ t e 1°.

conj. prez. 3 sg. *să se răbunească* M vb.

RĂCEÁLĂ s. f. Db VIIa, Ci va „răcoare”: După ce să covăsește [laptele], îl pui la *răcálă* Db VIIa. [Porcul tăiat] îl punem la *răcálă* în zăpadă.

RĂCHÍU v. *rachiú* 1°, 2°.

RĂCINIȚA s. f. art. M vb. Zl₂
VIIa [la nuntă] „hora (de mână)” :
Muzica le cântă: ora ca dă... o
răcîniță joacă M vb.

RĂDĂCINA s. f. art. Ș VI
„originea, obârșia” : Baș *rădăcina*
mea e rumânească. Ama pe urmă când
a venit deveti... „Cum ești ?”
„Florea”? „Nu Florea, Țvetan !”.
Florea e floarea, ă pă bulgărește
Floare i zice Țvete.

RĂDÍCI v. **ardíci** 1°.

RĂLIȚÉZ vb. ind. prez. 1 sg.
Zl₂ VIII „rărițez”.

ind. impf. 1 sg. *rălițám*, pf. s. 1
sg. *rălițái*, pf. c. 1 sg. *am rălițát* Zl₂
VIII; conj. prez. 1 sg. *să rălițéz* Zl₂ VIII.

RĂMÁNS v. **rámúne** 1°.

RĂMÁS v. **rámúne** 1°.

RĂMÚNE vb. 1° ind. prez. 3
sg. M VI, Va,b, G VII, D vb, Gh VII, Gh M
VII „rămâne” : Spun ca *a rămíns* decát
ăi bătrâni, da ai tineri s-au dus pân
oraș Sl VII. [Preotul] ia jumătate pânea
de el și allantu *arămín*, rămíne pe
masă. 2° var. **rámás**, (*i-*)a ~ vb. ind.
pf. c. 3 sg. în expr. ~ ~ *oásele* (cuiva)
S VII „a murit departe de casă”.

1° ind. impf. 3 sg. *rámunéa* C
VII, pf. c. 3 sg. *a rămús* Db VIIb, Dr VIII,
DV VIII, L VII, D va, Gh VIII, Gh M VIII,
m. m. ca pf. 1 sg. *rámusái* Șv; conj.
prez. 3 sg. *să rămúie* Dr VII, Gh VII.

var. 1° **rámás**, *am* ~ vb. ind. pf.
c. 1 sg. Gh VII, pf. c. 3 sg. *a rămás* Dr
VIII, L VII; **rámáns**, a ~ vb. ind. pf. c. 3
pl. Sl VII; **arámán** vb. ind. prez. 3 pl.
Ci Va

RĂRÉȘTI vb. ind. prez. 2 sg.
Db VIIa „diluezi” : Ia cheagu-ăla și-i
punea ap-acolo, îl *răréștí*.

RĂSCÓPCHI s. f. pl. Gh M
„săpături (arheologice)” : Jumătate

satu s-a săpăt *răscópki* d-alea, d-a
scos razni mramuri; cf. o c ó p c h i.

RĂSCRUCÉAZĂ v. **răscru-**
céști.

RĂSCRUCÉȘTI vb. tranz. și
refl. ind. prez. 2 sg. G VII „oficiezi un
ritual, la moartea unuia dintre frații
lunatici, pentru protecția celui rămas
în viață, prin adoptarea altui frate în
urma unui legământ (același ritual se
poate oficia la nuntă)” : Când moare la
noi și când să mărită... *să răscrucéște*.
Dacă sânt lunatici le *răscrucéază* :
sântem născute într-o lună și d-aia
trebe să ne *răscrucéască* și să intri tu
între noi să ne fi tu soră... soră și frate
o să fim și cu tine până la moarte
Db VIIa.

ind. prez. 3 sg. *răscrucéște* Db
VIIb, impf. 3 sg. *răscrucéa* Db VIIb, G
VII, pf. c. 1 sg. *am răscrucít* Db VIIb,
3sg. *a răscrucít* Db VIIb; conj. prez. 2
sg. *să răscrucéști*, 3 sg. *să*
răscrucească Db VIIb; refl. ind. prez. 3
sg. *se răscrucéște* Db VIIb, pf. c. 3 sg.
s-a răscrucít Db VIIa.

var. **răscrucează** vb. ind. prez.
3 sg.; conj. prez. 3 sg. *să răscrucéze*
Db VIIa.

RĂSCRÚCIURI s. f. pl. Sl VII
„răspântii, răscrucii” : Pă muma ploii o
îngropăm în *răscrúcurí*; cf. c r ú c e a.

RĂSFIRÁM vb. ind. impf. 1
pl. Gh M VIII „așezam întinzind
pe jos”.

RĂSÓL. s. n. Dr VII „preparat
culinar din carne fiartă”.

RĂSPRĂVÉSC, *mă* ~ vb. refl.
ind. prez. 1 sg. DV VII, Zl₂ VIII „mă
ocup, mă îndeletnicesc” : Eu mai mult
cu *gătélile mă răsprăvésc* DV VII.
Luam gata [săpunul de rufe], îl făcea
la Pleven și mai lesne, nu *te* mai
răsprăvéáj cu el M va. Eu mă

răzprăvesc cu pământu, da ea [soția] își gătește înăuntru, namiaz vine toate d-a gata. Zl₂ VIII; cf. j o á c ă 3°, z ă n i m ă v e á s c ă.

ind. impf. 2 sg. *te răsprăveai*
M va.

RĂSPŪNSERĂ, *se* ~ vb. refl. pl. s. 3 pl. Zl₂ VIIa „tirmiseră vorbă, transmiseră”: Mie an, ăia din Vidin mi *să răspunseră* și-m spuseră să găsec de aicea copii [pentru a participa la concurs].

RĂTĂCÓL s. Db VIIa [la mătcă] „disc de lemn prevăzut cu găuri pe care se sprijină bățul”: Și *rătăcólu* ăsta este-așa cu găuri și bate [laptele prins]; cf. t ó p c ă 1°.

RĂUTÁTEA s. f. art. Dr VIII „răul, necazul”: Frângea din uitat-aia să-i uite *răutátea*.

RĂZBĂTEÁ vb. 1° ind. impf. 3 sg. Dr VIII, VII „scărmăna bumbacul pentru a-l separa de semințe”: Îl *răzbătéá*, scotea sămânțele, rămănea numai el așa, și așa ne căzneau dă-l îndrugam. 2° refl. ind. pf. s. 3 sg. *se răzbătú* Ci vb „se discută în contradictoriu, se dezbătu, se conveni”: Eu mă speriai și mă sculai să plec [cu tata]. Omu: „stai, n-ai să pleci!”. Aide *să răzbătú* asta și pe urmă muzica cântă. Și pe urmă, dupe o lună, făcurăm nunta.

RĂZLÍCINO adj. invar. Zl₁ VII „diferit(e)” Ele [p i t e l e 2°] așa tot *răzlicino*... forme; cf. r á z n i.

RĂD, *se* ~ vb. refl. 1° ind. prez. 3 pl. Zl₁ VII „răd”: Am visat trei fomei.. ama două văduve, fomeili, și vorbesc ele-acolo, *să ríd*. 2° conj. prez. 1 sg. *să mă rād* în expr. ~ ~ *de (cineva)* Zl₂ VIIa „să-mi bat joc”: „Venii cinci kilometri pe jos cu tine” și zic „nu mă pupași niciodată?” Da el

oică „ce bre! cereai *să mă ríd* de tine și să te las?”

1° ind. prez. 3 pl. *se ráde* Gh VII, impf. 3 sg. *se rádeá* L VII, viit. 3 pl. *o să se rázá* L VII; conj. prez. 3 sg. *să se rázá* L VII.

RĂMNÉȘTE¹ vb. ind. prez. 3 sg. în expr. *bubátul* ~ Zl₁ VII „face ca bolnavul să aibă dorințe absurde”: *Bubátu rămnéște!* Băiatu meu ce-a cerut? A cerut armonică: să deșteaptă din somn așa cum dormea și cere armonică. Să dusă ta-su și-i cumpără. Da mama? I-a cumpărat cedâr albu... și ea nu poate să deschidă ochii și cum i-a adus cedíru, dedu Petcu s-a dus de i-a cumpărat, a deschis ochii.

RĂMNÉȘTE² vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII „aranjează, nivelează”: La patruzeci dă zile popa-l miruiește [mormântul] și-i *rîmnéște* pământu; cf. p o t r i v é ș t e.

RÂND s. n. pl. *rânduri* 1° în expr. *a fi la* ~ Db VIIb, ~ ~ *în* ~ Zl₂ VIIa „a fi în normalitatea condiției respective”: L-a înțepat [mortul pentru a nu deveni strigoii] ca *să fie* și el *la rînd* cum l-a dat Dumnezeu Db VIIb. Cică, da dacă *n-oi fi* așa *în rînd*, o să-ți tai foundeva să-ți faci sânge Zl₂ VIIa. 2° art. ~ul, pl. L VII, Ci VII „regula, obiceiul”: Nu știu cum e *rîndu* acolo L VII; pl. art. expr. *fáce* ~ Db VIIa „face, respectă obiceiurile”: [Mortului] îi *fáce rîndurile* acolo cum e; art. ~ *ul este* ~ Ci VIIa „este datina, se obișnuiește”: [La Crăciun] tāmăiem, făcem pâine, făcem colaci, făcem purcelu. făcem ete-așa cum e *rîndu*; cf. a d é t 1°, o b i c e á i u l. 3° art. *de-a* ~ul loc. adv. Zl₂ VIII, Ci vb „peste tot, pretutindeni”: Am umblat *dă-a rîndu* în dârjavă Zl₂ VIII. Să ocolește cu

cânipă *dș-a rîndu* mormântu Ci vb. 4° *dintr-un ~ de vréme* loc. adv. Zl₂ VIII „de la un timp”: *Dintr-un rînd de vréme* nu mai pot să-i car [stupii].

RÂNDUIE vb. ind. 1° prez. 3 sg. S VII, G v „așază în rînduri, în straturi, pe categorii”: *Să rînduie* roșii G v. Le *rînduim* așa țoalele și le tîmuiem L VII. 2° prez. 2 sg. *rîndui* Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIA „comanzi, dirijezi”: Pe noru-sa o *rînduiă*: „eu mă duc la zbor, că și acolo fără lume nu se poate”. Toți să lucreze, da ea să ducă acolo Zl₂ VIIA. Te duci acasă și-ți *rîndui* lucrători Zl₂ VIII. 3° impf. 2 sg. *rînduiăi* C VII „aranjai, pregăteai” Veneai cu el acasă [laptele], îl *rînduiăj* dă brânz-acolo; 4° pf. c. 1 pl. *am rînduit* C VII „am înmormântat”: Făceam gaură ș-o băgam acolo [m u m a p l o i i] ș-o strîngeam noroi pă ea acolo și haide, *am rînduit*-o; cf. m o r m â n t é z i. 5° refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a rînduit* L VII, Ci va „s-a așezat în rînd”: [Preotul] ia o lingură și dă la... fiecare pe lîngă masă care *s-a rînduit*. 6° conj. prez. 1 pl. *să rînduim* S VIII „să înșirăm, să expunem pe rînd, să enumerăm”: Așa vă spun înainte ca *să rînduim* vorbe bune.

ind. prez. 1 pl. *rînduim* 1° L VII, impf. 1 sg. *rînduiam* 1° M VI Gh M VII, 3 sg. *rînduiă* 1° S VII; 2° Zl₂ VIIA, refl. ind. prez. 3 sg. *se rînduie* 1° G v, Zl₂ VIII; part. f. *rînduită* Zl₁ VII.

***RÂȘCĂNE** vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ VIII [despre șoarece] „roade”.

RĂZIC s. n. în expr. *la ~* Zl₂ VIII „la risc”: *La rîzic*... dacă nu să face [grâu], punem porumb.

REĂZCĂ v. *rézcă* 1°.

RÉBIȚE v. *ríbițe*.

RÉCĂ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIA, b Ci VII, vb, Sl VII „apă curgătoare, pârâu”: Mă dusei văcari aicea peste *récă*, aicea la vaci Zl₂ VIII; cf. o s m ó l.

RÉCICĂ s. f. C VII „râu mic, pârâu”: Aveam o *réșc*-acolo și cura puținică apă.

RECÓLCĂ v. *recóltă*.

RECÓLTĂ s. f., pl. *recólte* Ci VII „cantitate de grâu secerat necesar pentru a fi legat într-un snop”: Aruncă *recóltele* așa mari, *recólte* mie și eu le leg, mai mult decât aialaltă, acuma ce să fac?

var. *recólcă* s. f. Ci VII.

RÉISUL s. n. art. Ci VII, va „autobuzul”.

RÉPA s. f. Zl₂ VIIA „ridiche”.

RESOVENÍTE v. *risuvéc*.

RESTORÁNT s. n. G v, Gh VII, Zl₂ VIII „restaurant”; cf. d u c h e á n 1°.

REȘIRĂM vb. 1° ind. pf. s. 1 pl. Ci va „hotărărăm”: Aide *reșirăm* să ne însurăm Ci va. Era doi frați și a *reșit* să vie [ginere] la noi în casă M vb. 2° conj. prez. 3 sg. *să reșească* Ș v „să rezolve”: Cacu era matematicica, știa *să reșească* zădace.

1° ind. pf. c. 3 sg. *a reșit*, rfl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a reșit* M vb; part. f. *reșită* Db VIII; 2° conj. prez. 3 sg. *să reșească* Ș v.

RÉZCĂ s. f. 1° G v „dungă, adâncitură, semn pe vasele de sticlă pentru marcarea capacității”: Avem borcane d-ale-așa dă să face... dă compot, pui până el are *rézcă*-așa, pui oțet. 2° Gh M VII „tăietură”: Murea copiii atunci, că de ce, le tăia buricu, *răzcă*... cu necistie... nojița.

var. 1° *reăzcă* s. f. G v.

REȚÉPTA s. f. art. G v „rețeta”: Dacă-i pui tocino *rețépta*,

cum trebe să-l faci, să face bun [săpunul].

RÍBITE s. f. pl. Ci VII [la porc] „mușchii”: Și-l taie pe spinare, pe spinare, îi ascoate ale-acolo, de *ribiță* să spun alea, *rebiță* acolo pingă și ru spinării... și două ascoate, mușchi ce e asta; cf. m ú s c u l, m u ș c h é ț i.

var. **rébițe** s. f. pl.

RINDEÁ v. *irindeá*.

RINDUSÉȘTI vb. ind. prez. G V „dai prin răzătoare”: Țfecla [pentru plăcintă] o *rinduséșt*, cf. f r e á c ă, s t ă r j i m .

RISUVÉSC, *să* ~ vb. conj. prez. I sg. M VI „să pictez, să desenez”: *Să risuvésc*, să scriu oalele alea acolo M VI. A scos pietre *resovenite* în tot felu Gh M VIII; cf. s c r i e l ˆ.

var. **resoveníte** adj. f. pl Gh M VIII.

ROÁTĂ s. f. ~ *de apă* SI VII „cantitate de apă aruncată o singură dată”: Mumili ori mamili o *roată* *dă apă* peste ea [p e p e r u d a] *dă*.

RÓCHE s. f. pl. *róchi* 1° M VA, b, Gh VII, Ci VII, SI VII „rochie”: Nu mai îmbrac *róke*... De-asta, sânteti acuma tinere, purtați-vă și *rókka* puneți-o pe voi, că seamănă la om Ci VII. Vine la fată, i-aduce *rókka* pe mână Gh VII. 2° pl. Z VII „fustă”: Aveam și noi *rókij*, fanelă, *rókij* *dă* lână împletite C VII; cf. f i s t á n.

2° var. **róchii** s. f. pl. C VII.

RÓCHII v. *róche* 2°.

RODÉȘTE vb. refl. 1° *se* ~ ind. prez. 3 sg. ZI₂ VIII „produce, *dă roade*”: Toate elea punem în pământ, aicea mult *să rodéște* la noi. 2° pf. c. I sg. *m-am rodit* Gh M VIII „m-am născut”: De când sânt *rodit*, așa ciudă

n-am văzut ZI₂ VIII. Bărbatul aici *rodit* Ci VA. Tu ești soră cu mine ca cum e soru-ta de la mă-ta *rodită* ZI₂ VIII; cf. g ă s ă ș t e 3°.

2° part. *rodit* ZI₂ VIII, Ci VA, f. *rodită* Gh M VII, ZI₂ VIII.

RÓDII s. pl. SI VII „fructe”: De pom lega *rodii* de astea: de meră și roși și verzi.

RODILÉN, ~ *dom* L VII „casă de nașteri”: Acușa, dacă se naște *rodilén dom*, știi cum s-a născut?

RODÓS adj. ZI₁ VII „roditor”: Îi dai de umbră creacă de ce-o fi: să fie pom *rodós*.

RÓDUL s. n. în expr. *să ia* ~ (câmpului, vacii) Db VIII „să ia mana, să ia laptele prin vrăji”: A făcut maghie *să ia ródu*: La o nevastă când a treierat... a curs bob mult la ei, a făcut ca maghie cevașca, *a luat ródu*. Și la lapte iar așa, a fost neveste d-a știut să facă maghie.

ROG, *mă* ~ vb. refl. ind. prez I sg. în ~ ~ de L VII „rog (pe cineva)”: Mă dusai la femcia aia și-i zic „*Mă rog de tine*, domnișoară, *dă-mi neascăi dulcețuri cevașca* că sântem din Bulgaria și, ete, m-adastă mașina să ne ducem *dă* Bulgaria L VII. *S-arugá* la Domnu *dă* ploaie Gh M VII.

var. **arúga**, *se* ~ vb. refl. ind. impf. 3 sg. Gh M VII.

ROMÁNȚI s. m. pl. ZI₂ VIII „romanțe”: Dau drumu la radiu... cântă mult frumos *románți*.

ROST s. n. Gh M VIII „par mare fixat în mijlocul armanului”: Băteam un *rost* mare, un par în mijlocu armanului.

ROȘÁ v. *roșește*.

RÓȘÁ adj. f. S VII, SI VII, pl. *roși* Gh VII „roșie”: Ne întorcem *dă* la biserică, ne cătăm în boiaua a *róșe* ca

să fim roși/ și albi Gh VII. Asta e a
roșea [zâvelca] C VII; cf. b ă c ă n i t ă.

var. **ROȘE** adj. f. C VII, Gh VII.

ROȘE v. **ROȘĂ**.

ROȘĂȚĂ s. f. 1° Db VIII
„lucru, obiect de culoare roșie”: [La
Simți] scoatem afară *roșăță* cu
albeață punem pă tel peșchir albu,
cârpă roșie. 2° Gh M VII „pojar”: Îi
zice *roșăță*, *roșăță* îi ziceam chiar, pă
bulgărește cervencă; cf. c e r v é n c ă.

ROȘÊȘTE vb. 1° ind. prez. 3
sg. Zl₁ VII „înroșește”: Este hmel și
pui, pui și-l fierbi până *roșeăște* apa.
2° conj. prez. 3 sg. *să roșească* în ~ ~
ceăpa D vb [fig.] „să călească ceapa”.
3° var. **RUȘĂ** vb. ind. impf. 3 sg. Sl VII
„încingea, înroșea”: Desupra de vatră
puneam cirebnea, făceam focu de jos
și l-a *rușă* Sl VII. Până nu s-o *roșă*...
coptoru-asta, nu să pune pâine să se
coacă Ci va. 4° ind. prez. 1 pl. *roșim* D
va „vopsim ouă de Paști”.

var. 3° **ROȘĂ**, s-o ~ vb. refl. ind.
viit. 3 sg. Ci va.

ROȘIÓRI s. f. pl. Dr VIII dim.
de la (*pătlăgele*) *roșii*.

RÓZĂ adj. f. Zl₁ VIIa „de
culoare roz”: Eram îmbrăcată... într-o
fustă albă și o dreșcă *róză*.

RÓZILE s. f. pl. art. 1° DV VIII,
VII „trandafirii”: *Rózur!*... alea care să
face isențele-alea care miroase VIII. 2°
M vb [fig.] „prăjituri, plăcinte în formă
de trandafiri, obținute din ruloul de
plăcintă tăiat bucăți și puse apoi
vertical la copt”: O învârtești [foaia de
plăcintă] ș-o pui... o tai-așa la parcele,
ș-o-ntorci amintere așa [în poziție
verticală] și să face așa ca rozicichi,
noi zicem *rózile*; cf. r ó z i c i c h i.

var. 1° **RÓZURI** s. f. pl. DV VIII.

RÓZICICHI s. f. pl. M vb
„prăjituri, plăcinte, în formă de
trandafirași, obținute din ruloul de
plăcintă, tăiat bucăți și puse apoi
vertical la copt”; cf. r ó z i l e.

RÓZURI v. **rózile** 1°.

RUMÁN adj. 1° DV VI, Ș VI, V,
Z VI, f. *rumână* DV VIII, D VIII, Zl₂ VIII
„românesc”: Satu tot e *rumán* Zl₂ VIII;
cf. r u m ă n é s c 1°. 2° s.m. Db
VIIa, Dr VII, M vb, Z VI, Zl₂ VIII, pl.
rumáni C VII, DV VI, M va, Ș V, L VII, Z
VI, Gh M VII, Gh VII, Zl₂ VIII, VII, Sl VII
„român”. Aicea sânt mai puțini *rumán!*
dăcât bulgari, *rumán!* sînt mai mulți în
Găureni L VII; cf. v l ă ș i, v l ă ș ó r i.

RUMĂNĂ s. f. pl. art.
rumânele Sl VII „româncă”: Ne-
adunăm noi *rumánili* [...] Baba? Ea
rumână, nu știa nimic bulgărește; cf.
r u m ă n c ă.

RUMĂNCĂ s. f. S VIII, L VII,
Z VII, VI, D va, Gh VII, Zl₂ VIII, pl.
rumânci Db VIIa, S VIII, Z VII, VI și
rumânce L VII „româncă”: Mama mea
este *rumâncă* și baba este dă la
Rumânia D va; cf. r u m ă n ă.

RUMÂNÉSC adj. 1° S VIII, L
VII, f. *rumânească* Db VIIa, b, S VIII,
M vb, Ș VI, Z VI, Gh VIII, Gh M VIII, pl.
rumânești S VIII, L VII, Gh VIII, Sl VII
„românesc, de român”: A rămus zece,
douăzeci de căși *rumânești!* Gh VIII.
Noi sîntem ale Dinu cu ale Giucă,
neamuri *ruminești!*... pot să-ți spui că
satu tot e *rumineșc* L VII; cf. r u m ă n
1°. 2° S VIII „român”: De trei ori a
venit imperatoru *rumâneșc*, a fost la
Plevna să vadă une-a căzut soldații
ruminești! 3° f. M vb, Ș VI, L VII
„româna, limba română”: M-au dat
jos pă mine din mașină că știu
ruminească... ș-am intrat în cofetărie
L VII. N-auzi niciun copil *ruminească*
să spuie, că-i mai mare, că-i mai mic.
După noi ăștia care suntem, n-a să mai
să vorbească nicio vorbă: sântem
bulgari M vb.

RUMÂNÊȘTE adv. 1° Dr VIII,
C VII, DV VIII, M va, Ș V, L VII, G VII, D
VIII, vb, Gh VIII, Gh M VIII, Zl₁ VIIa, Zl₂
VIII, Ci VII „românește”: Satu tot este

așa, vorbește *rumînește*, ama că s-a-nvățat și bulgărește Gh M VIII. Toată lumea știe *rumînește* aici în satu ăsta Dr VIII. Mitco... a pă *lumînește* e Dumitru DV VI. 2° *pe* ~ v. *pe* 6°.

var. **lumînește** adv. DV VI, Gh M VIII.

RUMÂNIA s. f. S VIII, DV VII, VI, L VII, Z VII, D VIII, Va, Gh VIII, VII, Gh M VIII, SI VII, „România”: Toate alea ce-i din *Rumânia* mi-e aproape dă inimă D VIII. Băieții-eștia sânt din *Rumînie* SI VII.

var. **Rumînie** s. f. SI VII.

RUMÂNIE v. **Rumânia**.

RUSÁLE s. f. pl. Gh VII „Rusalii”.

RÚSCĂ adj. f. ~ *saláta* G v „salată rusească (conservă de legume)”.

RUSNÁCII s. m. pl. art. S VIII „rușii”.

RUȘÉÁ v. **roșește** 3°.

RUSNÉȘTE adv. Ș VI „rusește”.

S

SÁBEA s. f. art. Db VIIb „sabia”.

***SAIVÁN** s. n. 1° ZI₂ VIII „adăpost pentru lemne”. 2° var. **săiván** s. n. M VI „adăpost pentru animale”.

SALÁME s. n. Db VIIb „salam”.

SALAMÚRĂ s. f. M VI, Db VIIa „saramură”: Făceam cu zăr așa... *sălămúrá* d-aia și ședea acolo [în puțină] c-un capac dăsupra M VI; cf. s á r e 4°.

var. **sălămúrá** s. f. Db VIIa, M VI.

SALÁTA s. f. art. ~ *rúscă* v. **rúscă**.

SALAVÉTE s. f. pl. SI VII „șervețele”; cf. c á r p ă 3°.

SÁLCĂ v. **sálce**.

SÁLCE s. f. Db VIIb, L VII, pl. *sálci* L VII „salcie”: La *sálce* varsă apa dă Paști, la jöimari Db VIII.

var. **sálcă** s. f. SI VII; **sulci** s. f. pl. SI VII; **sálci** s. f. pl. L VII.

SALÓN s. n. G v „cameră pentru primit oaspeți”.

SAM adv. C VI „anume”: *Sam* zice calăpuri.

SÁMA v. **sámo**.

SAMÁR s. n. S VIII „șă mare de povară pentru măgari și catâri”: Duceam cu *samáru* sare aicea la pristaniște.

SÁMÁ¹ v. **sámo**.

SÁMÁ² s. f. în expr. *bag* ~ v. **bag** 4°.

SÁMO adv. G v, Gh M VIII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, VIIa, Ci VII, Va, b „numai, doar”: Când să duceau la rude, la baba pă noi nu ne lua, *sámo* ei [părîntii] Ci VII. Noi sântem bulgari, *sámă* că știm rumânește Ci vb. În casă vorbim *sámo* rumânește Gh M VIII; cf. d e c á t, d o r.

var. **sámă** adv. Z v, Gh M VII, ZI₂ VIII, Ci VII, Va, b; **sáma** adv. Z v, ZI₂ VIII.

SAMOLÉTELE s. n. pl. art. DV VIII „avioanele”; cf. i r o p l á - n e l e.

var. **sămuléte** s. n. pl. DV VIII.

SANDÁC v. **sândác** 1°.

SANDÁCHE v. **sandác** 1°.

SANTÍM s. n. D vb „centimetru”: Asta care-i dă casă laptele... așa zmânt face, dă cred că d-un *sântím* pă dăsupra.

SÁNVICI s. n. Db VIIb „sandviș”. Pune-n plic câte-o pitcă și salame ca *sánvić*.

SÁRĂ s. f., pl. *sări*; art. cu val. adv. Db VIIb, C VII, M vb, L VII, G v, ZI₁

vii, Zl₂ viii, Ci vii, va. b: „seara, în timpul serii”: Umblă *sára* și dimineața [colindătorii] Db viii.

SÁRE¹ vb. 1° ind. prez. 3 sg. Db viia „crește, se ridică (aluatul)”: Și maiiau *sáre*... și o frământă; cf. a r d i c i 3°, m ä r é ș t e. 2° var. *săreá, oi* ~ viit. 2 sg. Ci vb „vei sări”.

SÁRE² s. f. S viii 1° *piátră* ~ v. **piátră** 2°. 2° ~ *tocátă* „sare fină (de bucătărie)”. 3° ~ *fărámátă* „sare grunjoasă”: Avea și mașină dá o toca și cân venea cinevașca cerea *sáre* d-*aia tocáta*, ori d-*aia fărámátá* ori pietri, *piatră*, zicem noi *piátră sáre*.

SAVÉT s. n. 1° Dr viii, M vb, Gh M vii, Zl₂ viii, Ci vb „primărie”: Ai să ne ducem să ne podpișim, n-am fost în biserică, în *sávét* Ci va; cf. o b-ș t e n e á. 2° var. în *opráven contrólen* ~ Zl₂ viii „consiliu de ordine și control”.

var. **sávét** s. n. 1° Ci va; 2° Zl₂ viii.

SĂBÓR s. n. Zl₂ viia „serbare populară câmpenească”: Și vorbirăm că o să ne căsătorim și să ne ducem în satul de unde e mama mea pá *sábór, zbor* Zl₂ viia. La noi, la *zbor*, făceam căluș aici.

var. **zbor** s. n. Zl₂ viia, Ci vii.

SĂBRÁNIE s. f. Zl₂ viia „adunare”.

SĂDÉNCI v. *sedeáncă*.

SĂIVÁN v. *saiván* 2°.

SĂLÁFETCĂ s. f. Zl₁ vii „șervețel de hârtie”: Toți ia câte-o lingură [de colivă], să pune în *săláfetcă* grâu și bomboane.

SĂLĂMÚRĂ v. *salamúră*.

SĂLIȘTE s. f. S viii „vatră a unui sat”: D-acilea s-a mutat iar în sat, *săliște*-i zicem noi.

SĂLTÁT, *m-am* ~ vb. refl. ind. pf. c. 1 sg. Ci vii [fig.] „am crescut”: Ș-așa *m-am săltát* singură fără... [părinți].

SĂMĂLÁC s. n. pl. *sămăláce* Gh M viii „adăpost zidit pentru fân”: Rar care n-avea *sămălíc* d-ála, zidit așa și pocrait cu țigle, coperit cu țigle.

SĂMÁN v. *somón*.

SĂMÂNTÁRE v. *sâmitále*

SĂMINTÁLE v. *sâmitále*

SĂMINTȚII s. f. pl. Zl₂ viii „semințe felurite pentru semănat”: Aicea am proizvedit samă *sămintiți*: castraveți, lubeniță, dovleți, țfeclă, grah, ovăz, grâu, săcară.

***SĂMODÍVE** s. f. pl. Ci vii „ființe supranaturale, iele”.

SĂMUIE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₂ viii „seamănă, se aseamănă”: Ama nu picior de găină [i-aduci nașului], da altăceva care *sămúe* cu el; cf. i n ș á m e n i.

SĂMULÉTE v. *samolétele*.

SĂMÚN v. *somón*.

SĂNDÁC s. n. 1° Zl₁ vii, Ci vb, Sl vii, pl. *sândáce* Ci va, *sândáche* Ci vii „sicriu”: Aștern tronurile și napravo în *sandíc* acolo-l pun [mortul] Zl₁ vii. [Ț o a l e l e mortului] le punem dejos o țără, că n-are loc în *sandíke*. n-are în tron loc. 2° Ci vb „ladă”.

var. **sandác** s.n. Zl₁ vii, Sl vii; **sandáche** s. n. Ci vii.

SĂNTÁTE s. f. Ci vii „sănătate”: Dai curban, aducător de *sântáte*... stăpánu și stăpína gătește, strigă pe popa, le cetește acolo de *sântáte*.

SĂPTĂMÁNĂ s. f. 1° art. în ~-a *logodită* Db vi „interval de 7 zile între pețit și nuntă”: Ama asta, când faci dá vorbești ca să se ia, și

săptămâna asta [până la nuntă], iac^ă-i
săptămâna logodită, așa-i zicem noi.
2° ~-a *urâtă* Db VIIb „săptămâna lui
Sântoader când era interzis țesutul,
urzitul, iar femeile care încălcău
interdicția erau pedepsite”: Pân
Sântoader vopște nu să țese, nu să
băga argea. S-a nimerit de s-a
strâmbat dă asta și să păzea, să păzea
mult, zicem că e *săptămâna urâtă*. 3° ~
zi Zl₂ VII v. zi 1°. 4° var. *stămână* s.f.
Sl VII „săptămână”.

SĂRÁC s.m. Db VIIb, DV VIII, L
VII, G VII, Ci VII, Sl VII, f. *sărácă* L VII,
G VII; *copil* ~ Ci vb „orfan”: Tată-meu
a rămas *sărác* din bătaie L VII. Am
rămas *sărácă* dă trei ani ș-am avut
mam-a doilea G VII. E bine să-și aibă
mamă și tată, să nu fie *sirác* Gh VII.

var. *sirác* s.m. Gh VII.

SĂRÁT adj. M VI [fig.]
„scump”: Și din dude să face rachiu...
el fermentează, ma trebuie să pui zar,
toate alea [fructele] să face [rachiu],
ma să pui zar. Acușa nu mai să pune.
Zaru e *sărát* la noi, e *sărát*.

SĂRBÍE v. *Sărbía*.

SĂREÁ v. *sáre* 2°.

SĂRLÁLE v. *sărnále*.

SĂRNÁLE s. f. pl. Dr VIII, C VI
„căprioare”: *Sărnále* cam ca caprele
așa este C VI.

var. *sărlále* s.f. pl. C VI.

SĂVÉT v. *savét*.

SĂZDRĂMÁLE s. f. Ci VII
„mezel de porc; tobă”: Cum
săzdrămáli să spui, nu știu să spui
cum o fac acolo, burtă și ei își taie de
mănâncă iarna; cf. b ú r t ă 2°.

SÁLCI v. *sálce*.

SÂM s. Sl VII „semn, dovadă”.
Dar ea [logodnica] dă ceva *sím*, or
căpătii, or ceva, ceva dă *sím* când

o-mpetăsc ... că treaba e gata; cf.
o d ó r .

SÂMÁTÁLE v. *sâmitále*.

SÂMINTÁLE v. *sâmitále*.

SÂMITÁLE pron. polit. în
mulțumesc ~ Sl VII „dumitale”.

var. *sâmintále* pron. polit.,
sâmátále pron. polit. Sl VII.

SÁMOVIT s. M Va „variantă
locală pentru numele satului
Somovit”: [Sate românești mai
aproape?]: *Sámovit!*

SÁMOVITÉNII s. m. pl. art.
C VI „locuitorii satului S á m o -
v i t .”

SÂMPIÉTRU s. Zl₁ VII „nume
de sărbătoare religioasă: Sfântul
Petru”.

SÂN v. *sântém* 1°.

SÂNTĂMĂRIE s. f. Ci Va
„nume de sărbătoare creștină: Sfânta
Marie”: Or la Joimari, or la
Sâmpietru, [or] la Sîntămărie [se cară
apă pentru mort].

SÂNTÉM vb. 1° ind. prez. 1 pl.
Ci VII „sântem”; ~ *vlaşchi imea* „avem
nume românești”: Noi *sîntém vlaşki
imea*, că sântem cică vlaşori aicea Ci
VII. Eu *asînt* a de treia fată și el [tatăl]
mai mult m-a plăcut pe mine Zl₂ VIIa.
Să afte și familia a nouă [întreagă], să
rămâie așa întreagă (idem). *Ărcă* doi
băieți Zl₂ VIII . 2° refl. ind. pf. c. 1 pl.
în expr. *ne-am fost*, ~ ~ *bine* DV VII
„ne-am înțeles, am colaborat”: *Ne-am
fost bine* mult, ne-am ascultat mult și
cu moșii și cu copiii și cu nora; cf.
a v ú t . 3° var. *ir-ar* vb. cond. prez. 3
sg. în ~ *al drăcu!* Zl₂ VII „fir-ar al
dracului!”: [Soacra zicea]: *ir-ar al
drăcu* de măr unde-l mâncai eu cu
tine, da acușa nu m-ascuți. 4° ind. pf.
c. 1 sg. *am fost* în expr. ~ ~ *la* v. *la* 5°;
3 sg. *a fost* în expr. ~ ~ *pe* v. *pe* 1°.

var. 1° **asánt** vb. ind. prez. 1 pl. Zl₂ VIIa, conj. prez. 3 sg. *să afie* Zl₂ VIIa; **sân** vb. ind. prez. 3 sg. M vb, L VII; **ăreám** vb. ind. impf. 1 sg. Gh M VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci va, impf. 3 sg. *ăreá* S VI, G V, Gh M VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci va, b, Sl VII; **ereám** vb. ind. impf. 1 sg. Zl₂ VIII, Ci VII, impf. 3 sg./3 pl. *ereá* Zl₂ VIII, Ci VII.

SÂNTOÁDER s. 1° Db VIIb, Dr VII, C VII, L VII, Zl₂ VIII, Ci VII „nume de sărbătoare religioasă: Sfântul Toader”: Ne ducea la *Sîntoádere*, căn să-ncurau caii C VII. O, la *Sîntoáder* cu caii, iese oamenii care are cai și le face colaci și pune la gátu la cai și cu muzica trece pân sat și la marginea satului își dă drumu... și care iese înainte... ăla pă urmă vine, merge nainte cu muzica și ăilalți după el Db VIIb; cf. Tóodorul, Tudoriță. 2° art. ~ul Zl₁ VII „Sfântul Toader”: L-am auzit pe tat-al meu c-a ieșit afară, s-a dus să dea ocol la vite și a auzit el tropănind în pod *Sântoáderu*; în expr. *s-a ardicát* ~ v. **ardici** 6°.

var. **Sântoádere** s. Gh M VIII, Zl₁ VII, Ci VII, Sl VII; **Sântoáderi** s. Db VIIb, Gh M VIII, Sl VII.

SÂNTOÁDERE v. **Sântoáder**.

SÂNTOÁDERI v. **Sântoáder**.

SĂRBĂTOÁRE s. f. L VII, Z VI, Zl₁ VII „sărbătoare”: Facem colaci de împărtem, ducem la comșii, la toată *sîrbătoáre*u am făcut nainte colaci Zl₁ VII; cf. p r a z n i c, z i 5°.

SĂRBÍE s. f. art. M va, Gh VIII, Sl VII „Serbia”: Noi sântem din *Sîrbije* priseliți Sl VII. Noi le zicem bejeneti, aduși dă la Machedonea, viniți din *Sîrbija* M va.

var. **Sărbie** s. f. M va.

SCÁLDĂ vb. 1° ind. prez. 3 sg. Sl VII [fig.] „udă cu apă din belșug”:

Care nu e bună [mireasa] o leagă acolo de vun gard... și o *scáldă* tot natu. 2° conj. prez. 3 sg. *să scálde* în ~ ~ *pe picioáre* Zl₂ VIIIb „să spele pă picioare”: Îi mână *să-l scálde pă picioáre* [pe naș].

SCÁMĂN v. **scamn**.

SCAMN s. n., pl. *scámne* Ș v „scaun”: Așa să zice la noi în sat: *scamn*.

var. **scámăn** s. n. D va; **scáună** s. f. Sl VII.

SCÁRĂ s.f. M va „grătar”; ~ *la toc* M va „grătar electric”: lac-avem *scár-ășa la toc* și mânăsc cu puținică mărgărină acușa, că untu e mult scump, mărgărin și-i pun și ou și cu brânză așa amestecată ș-o pui așa dă să coace la un ceas.

SCÁUNĂ v. **scamn**.

SCĂPĂTĂ, *se* ~ vb. refl. ind. impf. 3 sg. ~ ~ *soárele* C VII „apunea soarele”: Când *să scăpătá soárele*, aide acasă!

SCĂPĂTÁT s. n. S VIII „punct cardinal: apus”: În partea la *scăpătát* a fost bulgarii, opăcentii bulgari.

SCÁNDURA s. f. art. în ~ *de lémne* C VI „grapă” [?].

SCĂRBÓS adj. G v [despre un om] „pretențios la mâncare”: Fl e *scărbos*, nu vrea să mănânce [mezeluri] de la măgăzin; cf. s c â r n á v.

SCĂRCIU s. Zl₂ VIII „leagăn, scrînciob”; cf. ț i ț é i c ă.

SCĂRNÁV adj. G v „care nu mănâncă grăsimе, carne grasă; mofturos la mâncare”: Omu meu nu-i place untură, el este *scárnáv* mult, el sam-ășa mănâncă. pece; cf. s c â r b ó s.

SCITOVODÍTEL s. m. „contabil”; *gláven* ~ Ș v „contabil șef”.

SCLÁD s. n. Zl₂ VIII „magazie. depozit”: Am fost la *sclad*, la Țoale [...], când este parad ceva, eu dau Țoale; cf. m ā g ā z i i .

***SCLÓPT** Ci VII, Va „epilepsie”: A murit [copilul] de *sclopt* va

SCOÁLĂ, *se* ~ vb. refl. ind. 1° prez. 3 pl. Zl₂ VIII „se ridică, pornesc”: *Se scoală* mireasa de aicea cu ginerele și cu toții, ta-su, mă-sa, aicea, socru-su, soacră-sa și se duc acolo [la casa miresei]; cf. a r d i c i 7°. 2° pf. c. 3 sg. *s-a sculát* Dr VIII, DV VIII, Ci vb „s-a vindecat, s-a însănătoșit”: O țigancă l-a lecuit pe el. Ea a fost zicând că „pot să-l *scol*”, i-a descântat ceva și l-a scaldat și *s-a sculát* Dr VIII. Vândură vaci, vândură pământ să-l scape, *să-l scoale* și nu putură, nu putu să-l scape DV VIII; cf. l é c u i e .

2° tranz. conj. prez. 1 sg. *să scol* Dr VIII, 3 sg. *să scoale* DV VIII; refl. ind. pf. s. 1 sg. *mă sculai* Zl₂ VIII.

SCOÁSE vb. ind. 1° pf. s. 3 sg. Gh VII „absolvi, termină”: Bărbatu *scoáse* dă agronom Gh VII. *A scos* sredoobrazovania L VII. Școală, tretii clas *am scos* Gh VII. Scoasără ghimnazea Gh M VII; cf. z ā v ā r ș i t . 2° refl. pf. c. 1 pl. *ne-am scos* în expr. ~ ~ *în potrét* DV VII „ne-am fotografiat”. 3° var. **scotém** vb. ind. prez. 1 pl. G v, D vb „scoatem”: Acolo pingă șiru spinării este așa... carne ca... și două *ascóate* mușchi ce e asta Ci VII. 4° pf. c. 3 sg. *a scos* în expr. ~ ~ *din fiare* Ci Va „a desprins din lanțul cu care a fost legată persoana, atunci când s-a î n f r ă ț i t , într-un ritual de eliberare simbolică”: Să duseră la grobiște cu fata și băiatul ei și baba sa și acolo la trei morminți... o pun fata în picioare și-învăluie cu singir picioarele și

atunci băiatul întreabă „O să fii soră pân la moarte?” „O să-ți fiu!”; trei ori, și-atunci băiatul [o] dezleagă, *a scos din fiare*; cf. d e s c ú i e , d e z l e á g ă .

1° pf. s. 3 pl. *scoáseră* Gh M VII, pf. c. 1 sg. *am scos* DV VIII, G VII, D Va, Z VIII, Gh M VIII, VII, 3 sg. *a scos* DV VIII, L VII.

3° var. **ascoáte** vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII, Va.

SCOTÉM v. **scoáse** 3°

SCRIAȚI v. **scrie** 1°.

SCRÍE vb. 1° ind. prez. 3 sg. S VIII, L VII, G VII „înregistrează pe bandă de magnetofon”: [Către dialectologii prezenți la anchetă] Voi de ce *scriați*? treburile estea? G VII. Ai, *scriați*? I. VII. 2° ind. impf. 3 sg. *scria* Gh VII „încondea”: Le *scria* ea [b â t a] în tot felu, în tot felu le *scria* și când...scotea ou, el frumos [era]Gh VII. *Să scriu* oalele-alea acolo. 3° refl. conj. prez. 3 sg. *să scrie* G v „să înscrie, să înregistreze (copilul); cf. p o d p i ș i m . 4° ind. pf. c. 3 sg. *a scris* DV VIII, Zl₂ VIIa „a înscris, a denumit”: Șamleu și pă urmă l-a *scris Dolni Vit*. 5° var. **scrim** vb. ind. prez. 1 pl. Dr VIII „scriem”: Avem raion [pentru vânat], lă *scrim*.

ind. pf. s. 3 sg. *scrise* 1° DV VIII, D VIII; conj. prez. 1 sg. *să scriu* 2° M VI, 1 pl. *să scriem* 3° G v.

var. 1° **scriați** vb. ind. prez. 2 pl. L VII, G VII.

SCRIITÚRI s. f. pl. M Va „scrieri”: Iacă c-avem așa *scriitură*, pe uneva să scrie că satu e Găureni.

SCRÍM v. **scrie** 5°.

SCROB s. n. Dr VII. „amestec de apă, făină și tărâțe în care se muiau firele de cânepă pentru a fi tari și a nu

se scămoșa în timpul țesutului la război”; cf. s c r o b e á l á .

SCROBEÁLĂ s. f. Dr VII, „amestec de apă, făină și țărâțe în care se muiau firele de cânepă pentru a fi tari și a nu se scămoșa în timpul țesutului la război”; cf. s c r o b .

SCUIPEÁM vb. ind. impf. I pl. Z1 VII „scuipam”: *Scuipéám* așa și sfirea [țesut].

SCUMPÁTÁTE s. f. Db VIIb, Dr VII, L VII, Z12 VIII „scumpete” Noi nainte dam daruri, acuma nu mai să dă că-i *scumpátáte* Dr VII. Cu *scumpátát*-asta să ciudește lumea cum să să facă [pomana] Db VIIb. Acușa, dă cân cu *scumpátátęa* asta, nu mai dăm nimic [ca dar la nuntă] L VII.

SCUMPI adj. m. pl. Z12 VIII [despre bani] „cu valoare de cumpărare”: O mie cinci sute de franci mi-a luat pe casă când mi-a făcut-o. În vreme-aia banii erea *scumpí*.

SCURÁ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. C VII „se scurge”. ...

SCUTURÁI vb. ind. 1° pf. s. I sg. Ci va „făcui curățenie”; cf. a r d í c á , c i s t é ș t e 4°. 2° refl. impf. 3 pl. *se scuturá* Sl VII [fig.] „se cutremurau, se zguduiau”: Juca mamiliu dă să *scuturá* că ori [hori] rumânește, da nu bulgărești.

SCUȚI s. n. Z12 VIII „bucăți de băligar, tăiate și uscate, folosite drept combustibil”: Făceam bălegari la vite de tăiam *scuțí*, parcele de iarnă, aveam furune... și bagă *scuțí* și arde.

SEÁMĂNĂ, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Sl VII [despre copaci] „se plantează”: [În cimitir, la mormânt] *să sámănă* baș la cap, de umbră [pomi].

SECÁRELE s. f. art. Gh. M VIII „secara”. Băteam un rost mare, un par

în mijlocul armanului și răsfirm... ce este meii, *secáráli*, fiili.

SECRÁTÍRĂ vb. ind. pf. s. 3 pl. DV VIII „eliberară de la locul de muncă, reduscră”: Ama p-ormă ne *săcrátíră* numai de... de aviatori [școală] a rāmus dinspre Sofia... și pă noi ne-a dus să ne facă mehanici pe sāmulete.

part. f. *secrătítă* M vb.

SEDEÁNCĂ s. f. pl. *sedénci* 1° Dr VII, G VII, V, G v „clacă”: Noi zicem *sedęáncă*: ne strângem fete să curățăm porumb Dr VII. 2° pl. G v „șezătoare”.

var. 1° *sādénci* s. f. pl. Dr VIII.

SÉDRO v. *srédno*.

SEIÁCICĂ s. f. Z12 VIII „semănătoare”.

SESTRÁ s. f. M va „soră medicală”.

SÉTI v. *sféti*.

SEZÁL s. n. Z12 VIII „sfoară groasă (produs industrial)”: Te duci într-o dimineață două și cu *sezálu* legi pe lângă vatră [cocenii tăiați], *sezál* este ată așa dă să vinde.

SEZÓN s. Z12 VIII „campanie”: O să-l învăț și veni el baș în *sezón* la secerat.

SFÁȘII s. f. pl. Z VIIIb „fășii”: [Opincile] le făceam la *sfáșíj*, iac-așa o palmă.

SFAT s. m. M vb, Z12 VIII „cuscu”: Trimesearām [în peșit] tata, cice-miu, fratele lu taicu, și *sfátu*-so; pl. *sfáturi* în expr. *fácem* ~ Z12 VIII „facem întâlnire între cuscri”: Duminică facem nuntă și luni facem rachiu și marți *fácem sfáturí* [...] La *sfáture*, ete, să duc la cuscri cuscrii, zuua, să se vadă, să se vorbească și ei cum o să fie, ce-o să fie; cf. c u s - c r é n i e s f á t o v e .

var. *sfáture* s. pl. Z12 VIII.

SFĂTOVE s. pl. în expr. *să facă* ~ Zl₂ VIII „să facă întâlnire, petrecere la (și între) cuscri”: A doilea zi să duc ai bătămi cu mireasa, cu ginerele să duc acolo să facă *sfătove*; cf. **CUSCRĂNIE**, sfat.

SFĂTURE v. sfat.

SFÂNT v. sfinte.

SFĂREĂ vb. ind. impf. 3 sg. Zl₁ VII „sfârâia”.

SFETET s. Zl₁ VII „sfânt”; cf. **SFİNTE**.

SFĒTI s. m. 1° ~ *Ilie*, ~ *Gheorghe* Db VIII, Dr VII, C VI, L VII, ~ *Niculăie* Dr VII, L VII, Gh M VIII „nume de sărbători: Sfântul Ilie, Sfântul Gheorghe, Sfântul Nicolae”. 2° var. **SĒTI**, ~ *duh* Ci VII „nume de sărbătoare «Sfântul Duh»”.

SFĒTNIȚĂ s. f. M va „Florii”: La *sfĒtniță* atuncea noi zicem... Floriile cum ziceți voi pă românește, duminecă-i Floriile și nainte, simbat-atuncea este Lăzărița.

***SFİNTE** s. m., art. *sfintele* Zl₁ VII „sfânt”: Își prinde atuncea un sfânt, *sfinte* așa... *sfintele* casii [...] își prinde zi, slujeaște la ziua aea.

var. **SFĀNT** s. m. Zl₁ VII; în expr. *își prinde* ~ v. **PRİNDE** 4°.

SFOIEGĒSTE vb. ind. prez. 3 sg. Zl₁ VII „mucegăiește”: Măncam din ea [pâinea făcută cu a lăuat] nu *sfoigĒă* nu nimica, da asta [cu drojdie], de două zile, *sfoigĒaște*.

ind. impf. 3 sg. *sfoiegeă* Zl₁ VII.

SILĂ s. f. 1° Ș v, Gh VII, Zl₂ VIII „forță, putere”: Eu acușa cu *silă* mare mă trudesă să ajut Ș v. Mama, dacă cocea câte două furni la zi, câte douăzeci dă tăvi așa de lungi și-așa de late... furna era hei, cât să-ți spui, mai jumătate dă odai-asta. Ce *silă* a avut

asta, mama mea? Gh VII. 2° Gh VII, Ș v „muncă grea, efort, trudă”.

SĪLNIC adj., f. *sĪlnică* Zl₂ VIII „puternic, strașnic, grozav”: Să arse tot, soare *sĪlnic* [...]. Când îi dete o ploaie... așa ploaie *sĪlnică*, cu năslăvi.

SIMĪT s. Zl₁ VII „pâine pregătită din făină cu adaos de fasole fiartă”. Dimineța opărești făina... și atuncea-i torni din asta, din făsu, a de pâine... *simĪt*, *simĪt* îi zice.

SIMTEĂM vb. ind. impf. 1 sg. Gh VII „simțeam”.

SIMȚI s. m. pl. tantum. 1° Db VIII, Dr VIII, VII, C VII, S VII, DV VII, L VII, Gh VII, Gh M VII, Zl₁ VII, Ci VII, va, Sl VII „sărbătoare religioasă, mucenici”; cf. **MĂCENICI**, **MĂDENȚI**.

SINGĪR s. n. 1° Ci va „lanț”: Ș-acolo, la grobiște, la trei morminți, pun fata-n picere și-nvăluie cu singiru picioarele; cf. **FIER** 4°, **VERIGĂ**. 2° Dr VIII, VII „podoabe de metal la costumul popular”.

SIRÁC v. **SĂRÁC**.

SLĀNINE s. f. pl. M va „bucăți (mari) de slănină”.

SLĀTCĂRNITĂ s. f. L VII „cofetărie”.

SLOBÓD vb. 1° *mă* ~ refl. ind. prez. 1 sg. Zl₁ VIII „intru, mă arunc în apă”: Acuma tu te-neci, da eu... *mă slóbod* să te scot și eu am trei inși scoși din apă. 2° conj. prez. 3 sg. *să sloboáză* Gh VII „să scape din vedere, să piardă”: Scrie pe teferi toate alea, pă nimica *să* nu *sloboáză*. 3° ind. prez. 3 sg. *sloboáde* Ci VII „lasă (din mână)”: Își făcea glumă cu mine când *slobqáde* secera. 4° ind. prez. 3 sg. *sloboáde* în expr. ~ *apa* Ci vb „încheie ritualul de cărat apa mare și apa mică pentru mort”: [Când a terminat

de cărat] *sloboade apa*: să face raboș... sau o pricică... și fata să duce cu pricică-asta la recă, unde să sloboade apa și-un marture e-acolo și asta stăpâna face colaci... că asta unde-a cărat apa... dac-o fi fomeaie, trebe să fie fată martor, să spune, și-i apucă surcelu-ăla și-o-ntreabă „o să fii martorle?” Pune un picior în apă, ea întoarce și spune că „o să fiu”. Trei ori întreabă, taie pricica de trei ori și-o aruncă pe apă și-ntr-o trochiță pun trei lumini... o țâricheană grâu, o țâricheană pâne și o sloboade pe apă și-o duce apa; cf. v ä r s ä m. 5° refl. ind. prez. 3 sg. *se sloboade* Gh M VIII „se permite, se dă voie”: Până de colo a margină *să sloboade* dă să face coșia; cf. d ä 3°.

4° refl. ind. prez. 3 sg. *se sloboade* ZI₁ VII.

SLOI v. *zlóii*.

SLUCÉȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. G v, ZI₁ VII „se întâmplă”; Ea [bolnava] în pat culcată și-mpletesc să n-adorm *să se slucăscă* ceva cu ea, să fie rușine de lume pe urmă C va; cf. i n t â m p l e á z ä , n i m e r í , p o l u c e s c 3°.

ind. pf. c. 3 sg. *s-a slucit* ZI₂ VII, SI VII; conj. prez. 3 sg. *să se slucească* Ci va

SLÚCH s. f. „posibilitate. prilej” Db VIIa; în expr. *s-a dat* ~ v. dă 4°.

SLUGĂRĂTORI s. m. pl. M vb „persoane care servesc mesenii la nuntă”: *Slugăratórl*... ei slujește toată ziua la nuntă, sunt *slugăratórl*, ei toată ziua slugărește oamenii.

SLUGĂREȘTE vb. tranz. și intranz. ind. prez. 1° 3 pl. M vb „servește mesenii la nuntă”: *Āia care-a slugărit* toată ziua, sara-i strânge

socru și soacra dă bea și mănâncă cât vrea ei. 2° conj. prez. 1 pl. *să slugărim* G VII „să muncim din greu și fără plată”: Nu mai putem *să* mai *slugărim*.

1° ind. pf. c. 3 pl. *a slugărit*.

SLÚJBĂ s. n. M vb „serviciu militar, armată”; cf. s o l d ä ț i e.

SLUJÊȘTE vb. ind. prez. 3 pl. ZI₁ VII „fac slujbă religioasă”: *Își prinde ... sfintele casii, își prinde zi, slujește* la ziu-aia.

SMÁSCĂ s. f. ZI₂ VIII „unsoare”: *Ș-o mănjește* cu *smăscă* roat-acolo, osia-aea.

SMÉNI s. f. pl. în *la* ~ SI VII „la schimb, cu schimbul”: [La mort] în toată noaptea să culcă la *sménĭ* unii să scoală, alții să culcă, șed pe lângă el până la zuua.

SMÉTČĂ s. f. 1° Ci VII „socoteală”; în expr. *făceam* ~ Ci VII „socoteam, calculam”: Tăman *făcĕam smétčă* să vedem câtă bani trebe să dau di toc alalaltă lună și venirăți voi. 2° în expr. *am vodit* ~ ZI₂ VIII „am ținut socoteala, evidența”: Am avut paisprezece inși dă oameni în deal: eu le-*am vodit smétčă*, eu le-am dat năniți, eu toate alea.

SNÍMCĂ s. f. ZI₂ VIII, Ci VII „fotografie”: [C o n c i j] *am văzut în stĭpcă*, da așa n-am văzut ZI₁ VII. *Îi duci* [mortului] *snĭmcă* acolo în biserică și-i pui lambă; cf. p o t r é t.

var. *stĭpcă* s. f. ZI₁ VII.

SNÓPURILE s. n. pl. art. Ci VII „snopii”: Trebe să ne-mpărtem pintre noi *snópurle* care trebuie să le legăm.

SÓBĂ s. f. Gh M VII, ZI₁ VII, ZI₂ VIII, VII, Ci va. SI VII, pl. *sóbe* ZI₂ VIII, VIIa „cameră”: L-am ținut nouă zile p-astă [pe copil] în *sóbă*, ama era bubat, d-ela, d-el spoit ZI₁ VII.

Gândesc că sânt furune înăuntru-n *sóbe* Zl₂ VIII. Casa lor era mică, cu două camere, două *sóbe* Zl₂ VIIa. Ete scrinu, e colea la el [fiu] în *sóbă* Zl₂ VIII.

SOCOTEÁLĂ s. f. 1° art. în expr. *nu fáce* ~ Ci VII „nu socotește, nu apreciază, nu consideră”: El nu *fáce socotála* că tu ești copil sărac și că nu știi [să seceri]. 2° pl. *socotéli* Gh M VII „obiecte, lucruri”; Dai lu ásta așa lingură cu strachină, lu altu dai páruț cu vin, împártăști... să ai patruzeci de *socotéli*, dá străchini și dá páruți.

SOCOTÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Db VIIb „vizitează”: Dăpă nuntă [mireasa] să duce da cu pită și cu găină dá-i *socotéște* [pe părinți].

refl. ind. prez. 3 sg. *se* ~ Db VIIb.

SÓDĂ s. f. Zl₁ VII „bicarbonat”: Și așa *ázmă* cum îți spui cu *suódă*, ama e dulce; ~ *brah* v. **praf 3°**.

SOLDÁT s. m. în expr. *era dus* ~ D va „fusesse înrolat în armată”: Bărba-su *erá dus soldát*.

SOLDĂȚIE s. f. G v, Sl VII „armată”: Ei de-acolo-n *soldăție* a-nvățat câte ceva bugărește Sl VII. Fata área la trei ani și jumătate când s-a dus el la *soldăție*, la armată G v; cf. s l ú j b á.

SOM s. n. S VIII „somm (pește)”: *Som* ot vit: „«som» dá la apa Vit”.

SOMÓN s. m. și n. Db VIIa, S VII, pl. *somoni* S VII, *somoane* Db VIIa „aluat de pâine, modelat în formă paralelipipedică, de pus în tăvi”: Dacă faci [pâine] mai multă *la somóane*, avem așa cuptor, tăvi, o punem în tăvi și arzi cuptoru Db VIIa. *Somón* ce-nsamnă?... pâinea, mărimea la pâine, adică dacá ai o tavă mai

micuță, faci *somónu* mai mic, dacá ai o tavă mai mare, pái faci și *somonu* dá cocă mai mare, o lași dá să dospește și-o faci la *somónj* S VII.

var. **sámún** s. n.; **sámân** s. n. Db VIIb.

SÓRĂ ~ *de mireasă* s. compus G v „domnișoară de onoare”.

SORBEÁM vb. ind. prez. 1 pl Zl₁ VII „înghiteam repede”: Din mămăligă, când făcea alde mama... și când dá-n undă căldarea, puneam mălaiu și ea lua din zam-aia, zămărcă și ne punea-n strachină și care cere cu sare, care cere cu... zar și noi *sorbám, sorbám* că nu erea ca acuș.

SORÓC s. n. în expr. *púne* ~ v. **púne**.

SOROCÉȘTI vb. ind. prez. 2 sg. Db VIIb, VI 1° „fixezi un termen, o dată pentru nuntă”: Pă urmă *sorocéști!* nunta, cân să fie nunta VI; cf. o p r e d e l é ș t i, p ú n e. *Sorocéști!* să verse apa dá la ... Osmol noi zicem la apa une cură VIIb. 2° „invoci, pomenești numele mortului pentru care s-a dat apă de pomană”: Te duci cu cofa și scoți d-acolo și *sorocéști!* să fie lu cutare, să fie lu cutare și aprinzi lumânare, dá tot mortu aprinzi lumânare.

SOȚIE s. m. Z v, Ci VII „soț”: Al meu *soțú* ásta Mincov, la al méu, Marin s-a spus Ci VII. *Soția* mea nu e rumân, e bulgar Z v; cf. ó m u l 1°, u n c h i á ș 2°.

var. **soțiu** s. m. Ci VII.

SOȚIU v. **soție**.

SOVÓN s. n. Zl₂ VIIb, Ci VII, v „bucată de mătase oferită, la ieșirea din biserică, de către nașă miresei, pe care aceasta o poartă pe mână tot drumul către casă”.

SPĂLĂTURA s. f. colect. art.

Z VI „totalitatea lucrurilor spălate dintr-o gospodărie”: I-a furat din obor *spălătura*; pl. *spălături* M VA „obiecte, lucruri spălate”; lete acolo-i baia și e plină cu *spălătură*.

SPĂRGEM vb. ind. prez. 1 pl.

Gh VII, Sl VII „spargem”: Nainte făcea un colac cu ou înluntru și să cocea și ou ăla, îl ducem dimineața la Paști și ne ducem să luăm paștii la biserică și-l *spărgem* acolo și-l dăm la toți câți sântem Gh VII.

SPĂRCĂIT v. *bărcâi* 7°.

SPĂRLĂ s. cu val. adj. Z12 VIIA

[despre păr] „creț, ondulat”: Păru negru *spărlă* e lung.

SPEREÁT, *s-a* ~ vb. 1° ind. pf.

c. 3 sg. Dr VIII „s-a speriat”. 2° part. *spereát* adj. Gh VII „grozav, complicat”: [La cânepă] *spereát* lucru!

SPÉTEI s. f. gen. S VII [la

războiul de țesut] „spatei”: Lăturoi să face: merge dintele *spéti*, merge gol.

SPEȚIÁLNO adv. D VB

„special”: Școală am cum să zice ghimnaziu la noi, n-am așa *spețiálno* cevașca; cf. n a d í n s.

SPITÁLURI s. n. S VII

„spitale”: Naște pân *spitalură*, pân astea și nu mai știe [care s-a născut predestinat pentru strigoii].

SPOREÁ, vb. ind. impf. 3 pl.

sporeá C VII. „vorbeau, pălăvrăgeau”: Dacă puțin încă mai ... ținea greco *să sporeáscă* cu tata, tata plesnea; cf. g o v o r e a s c ă , t á i n ă , t á i n u i e .

conj. prez. 3 sg. *să sporeáscă*

Dr VIII.

SPORÍCI s. Db VIII „numele

unei plante”: Din făina nouă făcea pită... și pune *sporíc*, *sporíc* era a noi aicea o iarbă, *sporíc* ca să sporească, să aibă berechet.

SPRIETELIRĂM, *ne* ~ vb.

refl. ind. prez. 1 pl. Z12 VIIA „ne împrietenirăm”: Fu începui să țiu de el și el să țină de mine și *ne sprietelirăm*.

SPÚNE vb. ind. 1° prez. 3 sg.

Ci VII „dă nume, numește”: Eu am două lume... că noi *ne spúne* pe naș, lumele la naș, ama dacă nu-s place lumele la naș tu strici Ci VII. Al meu Marin *s-a spus* idem. Acum *mă spui* pe lumele la omu-meu: Oprova Ci vb. Soacra-mea *să spună* Maria C VII. Ivanca Grigorova Trifonova, așa *mă spui* pă pașaport Gh VII. Dup-ai-a satu *să spúne* Cărnă Moghilă Z VIII. 2° prez. 3 sg., L VII 3 pl. *spun* Z11 VII, Z12 VII „se spune”: [E bine să stea o noapte acasă mortul?]. Așa *spúne* L VII. 3° impf. 2 sg. *spuneá* Gh M VII „păra”: La lăsatu secului ișea pă deal și zbiera acolo... care nu era însurat îl lua și-l *spună* p-acolo că nu e-nsurat. 4° var. *spuneá*, *oți* ~ vb. ind. viit. 2 pl. Z VII „veți spune”.

1° refl. ind. prez. 1 sg. *mă spui*

Gh VII, Ci VA, 3 sg. *să spúne* Z VIII, VII. Sl VII, impf. 3 sg. *se spune*, pf. c. 3 sg. *s-a spus* Ci VII. 3° impf. 3 sg. *spuneá* Gh M VII.

var. 4° **aspusái** vb. ind. pf. s. 1

sg. Z12 VIII.

SPUNEÁ v. *spúne* 4°.

SRÉDNO adj. ~ *obrazovánie* s.

compus L VII, Z VIII, VI „studii medii”: Fie-mea a scos *srédno ubrazovánija* L VII. Școală am *sedro obrazovánie* Dr VIII.

var. **sedro**, ~ *obrazovánie* s.

compus. Dr VIII.

STAF s. n. M VB „ansamblu”:

Jucam în tanțuri, este *staf* aicea... și ne stângeam sara dă jucam.

STÁRA adj. f. „bătrânească, tradițională” 1° ~ *nósie* v. **nosie** 2°. 2° pl. *stării* Zl₁ VII „vechi, de demult”; [La ursitori], mama, ma nu țin minte ce spunea că visase, astea sânt... *stării* [întâmplări].

STAT s. n. Zl₁ VII „lumânare din ceară, lungă cât mortul, răsucită în formă de spirală și aprinsă, ori de câte ori se tămâie mormîntul, până la 40 de zile”: Nevasta care cere să tămâie face *stat*... cât e mortu de mare, măsuri și atuncea-l faci iote așa, ca melcu, și-i pui cruciuliță de lumânare la mijloc.

STĂI vb. imperat. 2 sg. L VII, Sl VII „o clipă!, atenție!, stai!”: *Stă!* Mi-adusei aminte ce cer să mă-ntrebi Sl VII; cf. a s c u l t ă.

STĂMÂNĂ v. **săptămână** 4°.

STĂLP s. n. 1° art. Zl₁ VII, Ci VII, Sl VII „cruce de lemn”: [La înmormântare] merge popa... ma nainte merge omu cu *stălp*. 2° Sl VII „cruce de piatră”: *Stălp* cum e? Asta o fac unii din mramur, unii o fac de ținut; cf. pamétnic, p i á t r ă 1°.

STĂRJİM vb. ind. prez. 1 pl M vb „radem, dăm pe răzătoare”: Țfecla [pentru plăcintă] cu irindeauă o *stărijim*; cf. f r e á c ă, r i n d u - s é ș t i .

var. **străjım** vb. ind. prez. 1 pl. M vb.

STÉCLĂ s. f. 1° L VII, Gh M VII pl. *stécle* L VII „vas, recipient din sticlă; sticlă”: Luăm... *stéclă* cu apă, loăm *stéclă* cu vin, lumânări L VII. 2° var. **stică** s. f. C VII „lamă (de bărbierit)”: Îl crestează [mortul] aici la dești cu o *stică* d-asta dă să rade oamenii.

STÉNĂ s. f. Gh M VIII „perete”; cf. p ă r é t e .

STERILIZĂȘTE, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. G v „se sterilizează”: Să pune așa în borcane [zarzavatul] și să fierbe, noi zicem că se *sterilizăște*.

STICLÎȚĂ s. f. Z VIIIa dim. de la *sticlă* „recipient”.

STICÓRI v. **stricóri**.

STÍLCĂ v. **stéclă** 2°.

STÍPCĂ v. **snímcă**.

STOÁCĂ s. f. colect. Sl VII 1° „animale, vite”: N-a tors de rău d-esta, [femeile], ma de *stóacă*, de ce? căpiază oile și marți seara nu s-a tors Sl VII. Aia [mireasa] care-a umblat cu alții nu merge la *stúcă*, la limic Zl₂ VIII; cf. g á d i n ă 2°. 2° „marfă, produse”: I-adusese încă *stoác*-acolo [la magazin].

var. 1° **stúcă** s. f. colect. Zl₂ VIII.

STOPÁNISO v. **stopánsul** 1°.

STOPÁNSUL s. 1° art. Zl₁ VIII „ferma; gospodăria colectivă”: Când osnovirám *stopánsu*... am fost zenovod. cf. c o l e c t i v ă, c o l h ó z, t e c h e s e á, t e c h e s é t u l . 2° var. **stopáns** s. f. în *dârjavnă* ~ Zl₁ VIII „gopodărie de stat”.

STOTÍNCĂ s. f. Ci vb pl. *stotínci* M vb, Gh M VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII „monedă subdivizionară a levei”: Îți făceai colaci, dai, atunci *stotínc* erea Gh M VII. Este și băț [la mort] c-o creacă-n sus ș-o cârpă legată, un ban *stotíncă* ceva Ci vb; cf. b a n 1°.

STRÁNCHINĂ s. pl. *stránchini* Sl VII „strachină”: Par nou, masă nouă, *stránkini* noi, lingure noi [se dau la pomană].

STRAT s. n. sg. tant. Sl VII „reziduuri la prepararea săpunului”.

STRĂCHIOÁRĂ s. f. L VII, Zl₁ VII dim. de la *strachină*: Ia câte-o

străkiqară d-acasă or cite-o băcstări
de pâine și-acolo le pune din găteal-ai-a
L VII.

var. **străchiór** s. n. ZI₁ VII.

STRĂCHIÓR v. *străchioară*.

STRĂJÍM v. *stărjím*.

STRĂLUCÉȘTE vb. ind.
prez. 3 sg. ZI₂ VIII „fulgeră”: Pe unu-l
trăsnise în deal, în câmp... e, pă...
strălucește și când pleznește la-a
omărât acolo.

STRĂSNEÁLA s. f. art. ZI₂ VIII
„acțiunea de a trăsnii”: Cum e
străsneal-asta și eu nu știu.

STRĂMBEÁZĂ vb. trans. ind.
prez. 3 sg. Db VIII, Ci VII „îmboînvește
fizic, desfigurează pedepsind pe cei
care au muncit în săptămâna lui Să n
t o a d e r sau care nu au respectat
regulile de comporta-ment față de
căluș”: Nu spălăm cu apă fiartă, te
pocește, te *strămbcăză*. O săptămână
de luna până sâmbătă, nu spălai, nu
opăreai, nu nimica Db VIII; cf. i a 2°.

refl. ind. pf. c. 3 sg. *s-a*
strămbát Db VIII.

STRĂNGE vb. ind. prez. 3 sg.
ZI₁ VIII „cuprinde, permite pentru
depozitare”: Pătulu meu *strănge* o mie
de cofe, da tăvanu cinci sute.

STRÍCĂ vb. ind. prez. 3 pi. în
expr. ~ *odóru*, ZI₁ VII „rup, anulează
învoiala, neținând seama de
înțelegerea făcută [în vederea nunții]”.

STRICORÁTOÁRE s. f. C VI
1° „săculeț de pânză rară pentru scurs
brânza, sedilă”. 2° cu val adv. „mod
de a pune brânza la scurs”: O răstorni
în sedilă și-o atârni *stricurătqare*.

STRICÓRI vb. ind. prez. 2 sg.
Db VIIA „strecori”: Venim acasă,
stricorăm laptele C VI.

ind. prez. 3 sg. *stricoáră*, 1 pl.
stricorăm C VI.

var. **sticóri** vb. ind. prez. 2 sg.

C VII.

STRÍGĂ vb. ind. prez. 3 sg. 1°
Gh M VII, ZI₁ VII, Ci vb „invită,
cheamă”: Să osfetește [casa nou
construită], *strigă* rudenii nai blischite
acolo, stăpâna și stăpânu gătește,
strigă pe popa le citește acolo de
sănătate Ci vb. La patruzeci de zile îi
strigăm, le dăm iar așa vase... ZI VII.
Atunci, sara înspre nuntă, *strigăm* fete
și flăcăi care s-a avut ea cu ei L VII; cf.
p o c ă n é s c. 2° refl. *mă* ~ G VII
„sunt numită, mă numesc”: Floare po
pravoto, Floare mă *strigă*.

1° ind. prez. 1 pl. *strigăm* L VII,
ZI₁ VII.

STRIGOÁICĂ s. f. S VII
„vrăjitoare”; cf. b á b ă 6°, f e r m e-
c ă t o á r e.

STRIGÓILI s. m. Ci vb
„strigoiiul”: Pârlim mortu să nu să facă
strigoii, *strigoili* cum e la noi, așa
spunem; cf. m o r ó i.

STRÍMTE adj. n. pl. ZI₂ VIII
„strămte”: Să nu pârfac pă rândurile
strímte, că nu mai pot să le rălítez.

STRÍNCA s. f. art. Ci VA „soția
unchiului după tată”.

STRINI s. m. pl. Ci VII, vb; adj.
f. *strină* Ci VII „străini”: Avea o cergă
aleasă și-un ian și i-o dete a ei. că di
ce, duce în casă *strină* VII.

STROIÁ, *se* ~ vb. ind. impf.
pl. Db VIII „se aranjau, se aliniau”:
Cânta cu dibelele și juca călușarii și *să*
strogi.

STRUGÁR s. m. Ș VI
„strungar”: La Plevna am învățat încă
doi ani de zile de *strugár*.

STRÚGUL s. n. art. M VI
„strungul”.

STRUMĂNĂRE s. f. C VI, Ci VII, vb, „băț ascuțit, nuia, prăjină pentru îndemnat vitele la mers”.

var. **strununăre** s. f. Zl₂ VIII

STRUMUNĂRE v. **strumănăre**.

STÚCĂ v. **stoacă** 2°.

STUDÉNTCĂ s. f. Db VIIb „studentă”.

ȘTENĂ s. f. Zl₂ VII „scenă”:
Jucam ori așa la *ștenă*.

var. **țenă** s. f. Zl₂ VII

SUÁT s. n. M VI, Zl₂ VIII „suhat”.

SUGIÚCURI s. n. pl. Ci VII, va „cârnați”: O zi, două, trei nainte [de Crăciun] luăm și-l tăiem și-l facem la cârnaț, *sugúcuri*, punem pin... noi punem în borcane-acuși VII; cf. cãrnáři, chebápce.

SUI, *mă* ~ vb. refl. ind. prez. I sg. în expr. ~ ~ *pe cal* Gh M VIII, Zl₂ VIII; 3 sg. *s-a suít* în expr. ~ ~ *pe biol* Dr VIII „încalec; a încălecat”: Dregeai calu bine, *te suiái pe cal* și te duceai de-i făceai coșic Gh M VIII. Și-ála *s-a suít pă biol*, al lor, și biolu a rupt și-a fugit Dr VIII; cf. în cãle cã.

ind. impf. 2 sg. *te suiái* Gh M VII, pf. c. 3 sg. *s-a suít* Dr VIII.

SULCI v. **sálce**.

SÚLE s. n. pl. Z VII [la războiul de țesut] „suluri”: Învăleam, văleam cu *súlele*, *pă súle* și d-acilea innăvădeam.

SÚMĂ s. f. Zl₂ VIII „mulține”: Dintru-unu așa dă *súmă* dă fire la bălur [...]; [De Lazăriță] pleca prin sat aicea, strângeau *súmă* de ouă.

SUVÉLNIȚĂ s. f. Gh VII „suveică”.

SVÁDBA s. f. L VII „nuntă”; *comsomólscã* ~ v. *comsomólscã*.

SVIDÉTELI s. m. pl. G v „martori”: Ne-am dus la Pleven cu ei

amândoi și cu părinții mei ca *sfidetei* să ne scriem.

SVOBÓDNĂ adj. f. Gh M VIII „liberă”: Aicea când țin eu minte, lunca asta era *sfobódnă*.

Ș

ȘÁDE vb. ind. prez. 3 sg. Gh VII „locuiește”: O mala [de r u m â n i] este unde *șáde* Anghel; cf. trã i é ș t e.

ȘAIÁC s. C VII, Gh M VIII „material textil, șiac”: Am umblat și eu la ajun: ne încălțam în obiele, pantaloni dă *șaiác*-așa și puneam o căciulă-n cap și luam și o trestuță la spinare Gh M VIII.

var. **șaic** s. m. Gh M VIII.

ȘAIC v. **șaiac**.

ȘARCĂ¹ s. f. Ci va „ornament (la colaci)”: Colacii la Dumnezeu cu patru cruci să face, *șarca* cum să spui, cu patru la aranghel, cu trei cruci așa o turtă și desupra cu cruce ote-așa.

ȘARCĂ² s. f. Gh M VII „vărsat de vânt”: Āla era *șarcă*, bubat... dă bubatul āla... sapă, rămune cu semne copiii; cf. b u b á t.

ȘCHÍMBĂ, se ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. Gh VII „se schimbă”.

ȘCHIOÁPĂTĂ adj. f. Sl VII „șchioapă”: Eu sînt *șkčópătă*, vece nu pot să merg, ama la zile mari mă duc în biserică.

ȘÉRPELE s. m. art. Db VIIb „șarpele”.

ȘÉRUJ vb. ind. prez. 2 sg. Ci vb „înfrumusețezi, conform tradiției, colacii pe deasupra”: Trei trestii iai și-i faci trei găuri pe colaci desupra, îi *șéruj* de-a rîndu.

ȘFÁCĹA s. f. art. Zl₂ VIII „șpaclu”: Pune magiun pîngă geamuri [cu] *șfácĹa*.

ȘI adv. 1° Db VIII, L VII, Z VII^a, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII „nici”: Da dacă mă-ntrebi și eu nu știu, păi nu știu de ce a venit Sl VII. Ama care-a fost dentâi și a știut românește și ea nu știe Zl₂ VIII. Da nu mai avem și babe bătârne rumânce aici L VII. 2° DV VIII, VII, Sl VII „imediat”: Când făcea o groapă mare, și ișea apa cu peștele DV VIII. Când ne sapă groapa și pune paneli Sl VII; cf. d e l ó c, n a p r á v o, 1°, d r e p t 1° o d á t ă, v e d n ă g á. 3° Sl VII „într-adevăr, chiar”: Eu stău [românește], eu și vorbesc; cf. b a ș. đ r e p t 4° Zl₂ VII^a „chiar, tocmai”; Dimineata [după nuntă] la patru, și la cinci, ginerele iasă cu cămașa; cf. t a m á n, t ó m i t e, t ó m n a. 5° ~...~ conjuncț. corelat. Ș v „nici...nici”: Și soacra nu mai trăiește, și socru nu mai trăiește.

ȘICOĂLĂ s. f. C VII, DV VIII, Z VIII, Zl₂ VII^a, Ci VII. „școală”: Eu ișc^oali n-am învățat; cf. p r o s f é t ă u c í l i ș c e; ~ de plugărie v. plugărie 2°.

var. ișcoală s. f. Sl VII.

ȘIRELE v. șirul 2°.

ȘIRUL 1° ~ spinării s. compus Ci VII „șira spinării, coloana vertebrală”: Acolo pingă șiru spinări este așa carne ca... și două ascoate mușchi ce este. 2° var. șirele s. n. art. Sl VII „spatele, spinarea”: Mă-ntorsei cu șirli așa câtră masă.

ȘIVĂCICĂ s. f. Ci Va „croitoreasă”.

ȘIVÍȚI s. f. pl. Z VIII^a „broderii, cusături”; cf. c u s ă t o á r e.

ȘOFIÓR s. m. Zl₂ VIII, Ci Va „șofer”.

ȘÓLDUL s. n. art. G v, pl. șóldurile Z v „pulpa de pasăre sau de

porc”: Îl spală bine [porcul] și-l taie picerele, șóldurile.

ȘOPII s. m. pl. art. Zl₂ VIII „numele dat unor bulgari imigrați în sat”.

ȘORÍCE s. Z VIII^b „șorici”.

ȘORTÚȚUL s. n. art. C VII dim de la șorț: Mă duceam cu șorțútu la gât și cu apă și cu pâine și...pă deal!

ȘOVÓI s. m. pl. art. șovóii Zl₂ VIII „vultur”: Ală ca șovóii, ete, șovóii d-aștea, areți mari; cf. a r é ț i.

ȘTĂGI s. pl. G v „lădițe”: Am lucrat, am ciocănit ștăgi așa, dă să pune roșii în ele.

ȘTIM s. n. M Va, Z VII „cânepă de calitate inferioară rămasă după dărăcit; călți”: Două feluri să face [cânepa la dărăcit]: să face ăla de să face fuior și ălantu de să face știm M Va; cf. p o v l á c.

ȘTIÚT, am ~ vb. ind. vb. pf. c. 1 pl Ci VII „am întreținut legături (de rudenie), am avut neam, am frecventat”: Mama din Zlatia [era] și acolo am știúť pe baba și pe moșu.

ȘTREĂNGURI s. n. pl. M VI „frânghii”.

ȘUSEÁUA s. f. art. G VII, Zl₂ VIII „șoseaua”.

T

TACÁ adv. Db VIII^a „așa”; *nalí* ~ v. *nalí*.

TÁICU s. m. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VII^a „tată”: Fratele lu táicu Zl₂ VIII. Ișea táicu cu noi că n-e frică, o să ne calce caii Zl₁ VII. Eu-i spui la ăl bătîm așa: „mă taicule”, zic „nu putem să găsîm grâu” Zl₂ VIII; cf. p ă r í n t e 2°, t á t c o, t á t i, t á t i c u, t í t a.

voc. táicule! Zl₂ VIII

***TÁINĂ** s. f. în expr. *ne-am apucát de* ~ Zl₂ VIII „ne-am luat la

vorbă”; cf. g o v o r e á s c ă , s p o r e á , t á i n u i .

TALÁJ v. **taláz**.

TALÁZ s. m. S VII „val; apă (curgătoare)”: Pune pictre, par bate ca să n-o ia [cânepa] *talázu* S VII. Ama când bate vîntu, ca cînd e Dunăre, *talás* [grăul] Zl₂ VIII.

var. **taláj** s. m. Zl₂ VIII.

TÁLPE s. f. pl. Zl₂ VIII „grinzi groase puse la baza acoperișului”: Ş-atuncica să pun *tálpe*, desupra blăni, ş-atuncica pui cernușe peste blănille alea să nu intre gherlanii.

TAMÂN adv. SI VII „taman, tocmai”; cf. ş i 4°, t ó m i t e , t ó m n a .

var. **támân** adv. Ci VII; **támán** adv. SI VII.

TÁMÂN v. **tamán**.

TANC s. cu val. adj. Zl₂ VIII [fig.] „cu putere mare”: Boi am avut Țapeni, *tanc*, ce zice ăla, *tanc*, și-i puneam și aram bine.

TÁNEȚUL s. n. Ci VII „dansul, jocul”: Tu umbli cu cofa-ndărăt, cu căldările, da ăia [nuntașii] joacă *tánițu* pân-acea acasă; cf. j ó c u t e , t a n Ț .

TÁNTI s. f. Zl₂ VIIa „mătușă”: Eream și puțin [rude]: *tánti* a lui căsătorită în familia a noastră.

TANȚ s. n. Zl₂ VIIa pl. *tánțuri* M VB, Gh VII „dans”; în expr. *jucám în* ~ Zl₂ VIIa, pl. ~ ~ *tánțuri* „jucam dansuri populare”: Cântam la țenă, *jucám în tanț* Zl₂ VIIa. Jucam în *tánțurí*, este staf aicea M VB; cf. j ó c u t e , t á n e Ț u l .

TARATÓR s. n. G V „supă rece pregătită din iaurt, castraveți, mărar, usturoi și ulei”: Pă rumânește nu știu cum îi ziceți voi la copâr, dă să pune-n *taratór*, când faceți...lapte și puneți crastavete acolo-n lapte.

TÁRE adv. 1° Zl₂ VIIa „ușor, fără dificultate”: [Nașul] fodata să

pitulă așa că să poată să-l găsască mai *táre* și așa o dată, de două ori. 2° L VII „degrabă, repede”: Aide, sculați mai *táre* să facem focu. 3° G V [referitor la modul de a curge al unei ape] „repede”: Cură *táre*, pă românește.

TÁTA, ~ *sóarelui* SI VII; ~ al ~ C VII s. compus „figurină din lut, în chip de bărbat, făcută în vederea unui obicei practicat pentru a înceta ploaia”: Muma ploii și *tat-al sóarelui*, asta când este ploaie multă atuncea facem din noroi, facem fámie și facem și băiat, mergem și-i cântăm după ea C VII. Muma ploii a murit, da *táta sóarelui* a-nviat SI VII.

TÁTCO s. m. Gh VII „tată”: Ama pă lumele lu *tátco* al meu... Ivanca; cf. p ă r í n t e 2°, t á i c u , t á t i , t á t í c u l , t í t a .

TÁTI s. m. Zl₂ VIIa „tata”: Da mama și *táti* începură să plângă; cf. p ă r í n t e 2°, t á i c u , t á t c o , t á t í c u l , t í t a .

TAVÁ-NAVÁ expr. Ci VII „una, alta”: Vândurăm *tavá-navá* și începui să ma-ntreb să-ncep să mă gândesc să Țas, să pui război.

TAVÁLE s. f. pl. Ci VII, VA, „tăvi”: Atuncea eream acasă, o dată în cuptori cinci-șase *táve* [de pâine coceam] o dată, ș-atuncea...și săptămână mîncam din ele.

var. **táve** s. f. pl. Zl₁ VII.

TÁVE v. **tavále**.

TÁINUI vb. ind. prez. 1 sg Zl₁ VII „stau de vorbă, tăifăsuiesc”: [La mort] *táinuie* toată noaptea, unu spune pe asta, unu spune p-ăia și se luminează; cf. g o v o r e á s c ă , s p o r e á , t á i n ă .

ind. prez. 3 pl. *táinuie* Zl₁ VII.

TĂMÁN v. **tamán**.

TĂMÂNESC v. **támúi**.

TĂMÚI vb. ind. prez. 2 sg Db VIIb, Gh M VII „tămâiez”.

ind. prez. 3 sg. *tămúie* Db VIIb, I pl. *tămuiém* Db VIIb, DV VII, L VII, impf. I pl. *tămuiám* C VII; sup. de *tămuiát* C VII, L VII.

var. **tămânésc** vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII.

TĂMUIÁT s. n. C VII „tămâiat”.

TĂMÚIE s. f. C VII „tămâie”.

***TĂNĂCHIE** s. f. Sl VII „vas din tinichea pentru păstrat carnea de porc în untură sau alte produse alimentare”; cf. g h i u m, t i n g í r e I°, t i n i c h e á.

TĂRPÍM, *o să* ~ vb. ind. viit. I pl. C VII „vom răbda”: Ama, ce să facem? O să *tărpím* așa cât om putea.

TĂTÍCUL s. m. art. D Va „tatăl”; cf. p ă r í n t e 2°, t á i c u, t á t c o, t á t i, t í t a.

TĂVÁNUL s. n. art. Zl₂ VIII „partea de sus a pătului în care se depozitează, de asemenea, porumb, fasole etc; podul”: Pătulu meu strânge o mie de cofe, da *tăvănu*... cincii sute... Făsu am scos câte cincizeci de cofe, umplusem *tăvănu* cu făsu.

TĂVÍCICĂ s. f. Sl VII „tavă mică”.

TĂRGÓVE s. f. Zl₂ VIII „vânzare, negoț”: Aduc mașina la motoru, bate [porumbul] și-l duc la oraș, la *tărgóve*.

TĂRNĂ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci vb „coș de nuiele în care se pun colacii și coliva”: Dupe el [preot] femeile-ăștea, gotfăcica, mesacica, acolo cu sticla cu *trâna* Ci VII. Dupe mort se pune *tîrnă*, în *tîrn*-aia să pune bomboane, să pune turtă de pâine și-o pun în biserică acolo pă masă; cf. c ó ș n i ț e.

var. **trâna** s. f. art. Ci VII.

TĂRNOŚLÍVE s. f. pl. M VI „corcoduș”: Din ei [consăteni] face și din *târnoślive* [rachiu] M VI. Cracă dă ce-o fi, să fie pom rodos dă mărlí, de *tîrnoźlîli*, dă ce-o fi Zl₁ VII.

var. **tîrnoźliile** s. f. pl. Zl₁ VII.

TÎRNOZLÍILE v. **târnoślive**.

TĂRNÚŢE s. f. Zl₂ VIII dim. de la t â r n ă: Făceam *târnúŢă* de rug și adunam mure.

TECHESEÁ s. f. Db VIIa, C VII, M VI, Ș VI, Z VIIIa, pl. *techeséle* M VI „gospodărie agricolă colectivă”: Am umblat [cu oile] până s-a făcut *tekeséáya* și părintele s-a necăjit și le băgă în *tekesá*; cf. c o l e c t í v ă, c o l h ó z, s t o p á n s u l, t e c h e s é t u l.

TECHESÉŢUL s. m. art. Zl₂ VIII „ferma, gospodăria colectivă”: Când osnovirăm stopansu, *tekesétu*, aicca în sat, am fost zenovod; cf. c o l e c t í v ă, c o l h ó z, s t o p á n s u l, t e c h e s e á.

TECULÍŢE s. f. Zl₂ VIII dim. de la *teci* (de mazăre).

TEFTÉRI s. n. Gh VII „registru”: Tatco vorbea bulgărește ca cum trebuie, cum vorbea rumînește, așa vorbea și bulgărește și să-ți scrie pe *teftéri* toate alea scrie, pă nimica să nu sloboază; cf. t e t r á t c á.

TEL s. n. Db VIIb „sărmă (pentru întins rufe)”: [La S i m ț i] scoatem afară roșeață cu albeață, punem pă *tel* peșchir albu, cârpă roșie; cf. f i e r I°.

TELEVÍZE v. **televízie** 2°.

TELEVÍZIE s. f. I° G v, Gh M VII, Zl₂ VIII „televizor”: Peralnă am, hădilnică am, furună, *televízie*, greu mi-e singur Zl₂ VIII; var. **televize** s. f.

Gv, în expr. *să cați* ~ v. **cat** 1°. 2° Gh M VII „televiziune”.

TELEVÍZOR s. n. L VII

var. **televízore** s. n. L VII.

TELEVÍZORE v. **televizor**.

TÉMEL s. n. Ci VII „temelie, fundament”: Dai curban... a să fie bine, aducător de sănătate în locu, colo la *témel* să taie cocoșu; cf. o s n ó v ă.

TENGÍRA v. **tingíre**.

TEPSÍE s. f. Sl VII „tavă mare de metal”.

var. **tipsíele** s. f. pl. art. Db VIIa.

TEȘÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg Zl₂ VIII „grăpează, netezește (pământul după arat)”: Anu ăsta ne-au dat iar trei decăre, îl *teșij*, îl *teșij* cu măgariu, n-au mașini nici *să-l teșească*.

ind. pf. s. 1 sg. *téșii*; conj. prez. 3 sg. *să teșească*.

TETRÁTCĂ s. f. Zl₁ VII „caiet”; cf. t e f t é r i.

TÍCĂ s. m. Db VIIb „termen de adresare pentru tată”.

TÍNĂ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, va „lăt pregătit pentru construcții”: [La tavan] să pun talpe, desupra blăni ș-atuncica pui cernușă peste blănil-alea să nu între gherlani, șoareci să se facă cuibare, că rupe rogojinile ș-atuncica pui talpe desupra iar și pui *tină*, *tină* desupra Zl₂ VIII.

TÍNĂR adj. Db VIIb, Gh M VIII, Zl₂ VIII, Ci vb, f. *tinără* Db VIIa, C VII, S VII, D VIII, va, Zl₂ VIII, VIIa, Sl VII „tânăr”: *Nevasta tinără* am lăsat-o aici cu băiatu, cu moșii DV VIII. Mi-era drag că eram *tinăr* atunci și umblam [la colindat] și mi-era drag în toate zilele să fie Ajun Gh M VIII; cf. m i c 1°, m l á d e n.

TINDÉICĂ v. **tindéiche**.

TINDÉICHE s. f. Gh VII, Z VII, pl. *tindéichi* Gh VII „tindeche”.

var. **tindéică** s. f. Z VIIIb, VII.

TINERÉÁȚĂ v. **tinerețea**.

TINERÉȚEA s. f. colect. Ci VII, va, b „tineretul”: La Sântoadere iasă *tineréța*, iasă la ploștat VII. Așa *tineréță* să duc acolo și ia foc; cf. m l á d i t e.

var. **tinereăță** s. f. Ci VII.

TINGÍRE s. f. 1° C VII „vas din metal pentru păstrat brânza”: O iei ș-o tai ș-o pui la rând în puțină, în bidon în ce ai acolo, în *tingíre*; cf. g h i u m, t ă n ă c h i e, t i n i c h e ă.

2° var **tingírele** s. C VI, L VII, Zl₂ VIII „tingirea”: El să face aluatu, umple, să zicem *tingírele*... ce-o fi acolo L VII.

var. **tingiri** s. f. pl. Zl₂ VIII; **tengíra** s f. Zl₂ VIII.

TÍNGIRI v. **tingírele**.

TINICHEĂ s. f. C VI „vas de tablă pentru păstrat brânza sau alte produse alimentare”; cf. g h i u m, t ă n ă c h i e, t i n g í r e 1°.

TIPSÍELE v. **tepsíe**.

TIȘLĂRIA s. f. colect. art. Zl₂ VIII „lemnăria, cercevelele”: Rămasă băiatu să boiască *tișlăria*, uși, ferestre, tot boiaște.

TÍTA s. m. art. C VII, DV VIII, VII, L VII, Gh M VIII, VII „tata”: [Bâta] când a rămas văduvă, dă a omorât pă barbatu-su-n bătaie, a venit cu *tita* aicea în Copriva L VII. *Tit*-al meu... Ilie DV VII; cf. p ă r í n t e 2°, t á i c u, t á t c o, t á t i, t á t í c u l.

TÓBĂ s. f. Sl VII „cuptor încorporat în soba de încălzit”: Furnă mică și băgam lemnele în ea, nu era *tóbă*, nu era nimic.

TOBOȘERI s. m. pl. Sl VII „toboșari”: I-ardică nunta cu *toboșér*, cu toți.

TOC¹ s. n. 1° M_{va}, Ci_{vii}, vb „curent electric”: Astă dimineață fusai de plății *tócu* Ci_{vb}. *Tócu* scump, la *toc* nu mai coci [pâine] M_{va} 2° *scără la* ~ v. *scără*.

TOC² s. n. Zl₂ VIII „grămadă”: Bălegariu ăla făcea *toc* de părțile.

TOCĂ vb. ind. impf. 3 sg. S VIII „sfârâma mărunț, mărunțea (sarea)”: Avea mașina dă o *tocă* [sarea] 2° ind. impf. 1 pl. *tocăm* Gh VII „zdrobeam (cânepa)”; cf. c i o c ă n e á 3°, f r â n g i 2°, z b i c e á m.

part. f. *tocată* S VIII; *săre* ~ v. **săre** 2°.

TÓCINO adv. M_{vb}, G_v, Zl₂ VIII „tocmai, exact, exclusiv”: Dacă-i pui *tóčno* rețepa cum trebe să-l faci, să face bun [săpunul] G_v.

TODÓRINĂ s. f. Zl₂ VIIA „melodie specifică la nunți, cântată luni dimineață”: Dimineața, la patru și la cinci, ginerle iasă cu cămașa și atuncea, aicea la noi în sat, să cîntă o melodie care i se spune *todórină*.

TÓDORUL s. art. Dr VII „ziua Sfântului Toader”: La Sântoader, *Tódorul*, noi toată săptămâna nu lucrăm; cf. S â n t o á d e r, T u d o r i ț ă.

TÓJE adv. Ș VI, Zl₂ VIII „de asemenea”; cf. i a r.

TÓMITE adv. Zl₁ VII „tocmai”: Dac-a murit luni, *tómite* sâmbătă-i fac iar [pomană] Zl₁ VII. Mă culc și dorm, *tómnite* la patru ceasuri ma scol Zl₂ VIII; cf. ș i 4°, t a m á n, t ó m n a.

var. **tómte** adv. Zl₁ VII, Zl₂ VIII;

tómnite adv. Zl₂ VIII.

TÓMNA adv. Dr VII, DV VIII, VII, Gh VII, Gh M VIII, Zl₂ VII, Ci VII „tocmai”: *Tómna* sara văzui Ci VII; cf. ș i 4°, t a m á n, t ó m i t e.

var. **túma**; **túmna** adv. Gh M VIII.

TÓMNIȚE v. **tómite**.

TÓMTE v. **tómite**.

TÓPCĂ s. f. 1° C VII „disc de lemn găurit, fixat la unul dintre capatele mătcii”: [Bătătorul de unt] are acolo o *tópcă*... d-o palmă, cât intră-n el [putinei] ș-are găuri; cf. r ă t ă c ó l. 2° Zl₁ VII „colac mic, rotund, de forma unei chifle”; cf. b l i d 2°, p í t ă 2°. 3° pl. *tópce* Sl VII „turte mici de aluat pentru plămădit”: Și lă faci *la tópcă* [aluatul] și le plescăi și le pui pe-o blană de se usucă Zl₁ VII; cf. a l ă u á t, t u r t í ț e. 4° în expr. *faci* ~ S VII „dai forma rotundă, sferică, aluatului de pâine înainte de copt”: Cozonacu lu faci în altu feli, l-împletești...nu e ca pâinea decât o tai coca ș-o *fac tópcă* ș-o pui în tavă.

TOPÉȘTE 1° *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 sg. M_{vb} „se însiropează, se înmoaie (foaia de plăcintă)”: Fac sirop cu zar și punem siropu și-o lăsăm așa dă să *topéște* ea, pita; cf. r ă b u n é ș t e. 2° conj. prez. 3 sg. *să se topească* M Va. [despre cânepa pusă în apă] „să se putrezească”; cf. l u c r é z 3°, m u i á.

TORCĂTÚRA s. f. colect. S VII „totalitatea firelor toarse dintr-o cantitate de lână”: Dăpănam *torcătúra* aia.

TOREÁI vb. ind. impf. C VII „îngrășai pământul cu tor”: Șădeai acolo cu oile și *toréai* locu ca să se facă porumbi.

ind. impf. 3 sg. *toreá* C VII.

TORNOZÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Ci_{va} „chinuiește, maltratează”: Tata ne bate... ne *tornozăște*, că cu altă mamă nu să trăiește așa; cf. c ă n u n í t

TÓRTĂ s. f. L VII, G VII „prăjitură, tort”.

TORTILĂTĂ adj. f. Zl₂ VIII [despre boaba de linte] „turtită”.

TOT adj. nehot. 1° Db VIII, Zl₁ VII f. *toată* Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, Sl VII, pl. *toate* Zl₂ VIII „fiecare”: Dăm la tot omu cârpă Zl₁ VII. Mă minți c-o să-mi facă rochiu *toată* luna Ci VII. 2° Db VIIa, C VII „oricare”: Și din oaie și dă capră și dă vacă din tot laptele poate să facă brânză [...], din tot zăru să face urdă. 3° adv. Zl₂ VII „continuu, permanent”: N-a vorbit tot bulgărește, acasă vorbeam tot rumânește; cf. m e r e ú ș, p o s t o i á n o, ú n a 3°, v é ș n i c.

TOTODĂTĂ adv. Sl VII „deodată, pe neașteptate, brusc”: Cum beurăm vin cu cana, cana goală pe masă. *Totodată*, ca când căzu piatră și...să făcu la parcele can-aia.

TOVĂRĂCI s. m. Zl₂ VIII „încărcător”: Venii în aftottransport aicea, unde sânt camioanele, *tovărăci*; cf. d o c h é r.

TRĂCTOR s. n. și m. art. Ș VI, Gh VII, Zl₁ VII, Ci va, b, m. pl. *tractore* L VII, Gh M VII, Zl₂ VIII și *tractori* Zl₂ VIII „tractor”: Am lucrat amândoi cu *tractoru*, mare *tractor* Ci va.

TRADÍȚE Gh M VII „tradiție”: Mult *tradițe* frumoasă era; *călușársca* ~ v. *călușársca*.

TRĂG vb. ind. 1° prez. 1 sg. în expr. ~ *foaia (cu mâna)* Db VIIa, M vb „întind foaia de plăcintă cu mâna, nu cu vergeaua”: Încep *s-o trag cu mâna*, *trag foaia*, o pui pă masă, d-acilea-i pui unsoare dăsupra, i pui brânză Db VIIa. Și o făceam [foaia de plăcintă] *trăsă* așa, să face foaia mare G v. 2° pf. c. 1 sg. *am tras* M VI „am suferit, am pătimit”: Ete așa a ursat pă băiatul or pă fata mea, așa *o să trăgă* C VII.

1° ind. prez. 2 sg. *trăgi*, 3 sg. *tráge* M VI; conj. prez. 1 sg. *să trag* Db VIIa; part. f. *trăsă* G v. 2° viit. 3 sg. *o să trăgă* C VII.

TRĂSTEA s. f. art. Gh M VII, pl. *trăstile* Db VIII „traista”.

TRĂCTORIST s. m. Ci va „tractorist”: El e pă profesie *tractorist*.

TRĂIEȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII „locuiește”: O mala [de r u m â n i] este unde șade Anghel, unde *trăiește* acolo; cf. ș á d e.

TRÂNCE s. f. pl. Zl₁ VII „porumbrele folosite la prepararea turtelor pentru dospitul pâinii” : Fierbi, puseși *trânțe*, și ea roșește apa și-o opărești mălaiu cu el și-i pui din turtițele-ălelalte de plămadă și iar așa le faci la turtițe și le pui de se usucă.

TRĂSNESC vb. ind. prez. 1 sg. Ci VII [fig.] „insult, blestem (soțul)”: Cum dracu să știe cum îl *trăznesc?*; cf. d e á p ā n.

TRĂNA v. *tárnă*.

TRE v. *trebe*.

TREANȚĂ s. f. Zl₁ VII „haină ruptă, veche; zdreanță”.

TREBE vb. ind. prez. 3 sg. Db VIIa, C VII, M VI, L VII, G v, D vb, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci VII, va, b, Sl VII „este necesar, trebuie”: [La mormânt] c-un chibrit să aprinde cânipa, de-a rându *trebă* să s-aprindă cânipa, să ardă Ci VII. Untu *trebe* să ai mașină de bătut laptele Db VIIa. *Tre* să-i tai două crăci așa și să-i pui să șază înghesuite la vale-acolo [murăturile], în apa aia G v; cf. n ú j d ā, p r i n ú d i t, v a.

impf. 3 sg. *trebeá* C VII, Zl₂ VIII. var. **tre** vb. ind. prez. 3 sg. S VII, G v; **treie** vb. ind. prez. 3 sg. G v.

TRECEÁ v. *trécem*.

TRÉCEM vb. ind. prez. 1 pl. 1° Ci VII „petrecem”: Ete-așa îl *trécem*

acușa pe...praznicu-ăsta. 2° prez. 1 pl. ~ *prin mașină* Z v „tocăm (carne)”: Așa cum este carnea o *trêcem prin mașină*, îi punem usturoi. 3° var. **treceă**, o ~ vb. viit. 3 sg. C VII „va trece”: Cânt *o treceă* Crăciunu și cânt o veni dă lăsăm sec de Paști, intră Sântoaderu.

TREI 1° num. card. în expr. *ia la* ~ (*pe soacră*) [la nuntă] „supun (soacră)la diverse încercări (caraghioase, hazlii): Și o *ia pă soacră la trei* să știe, să ție minte c-a fost soacră. 2° var. **trêle**, *câte* ~ num. distrib. f. Ci va „câte trei”: *Cîte trêle* o să tămiiem mortu.

TREIE v. **trêbe**.

TREIERĂTOĂRE adj. f. în *mașină* ~; s. f. pl. *treierători* Z12 VIII „batoză”: Niminea nu vor să vie cu *treierători*le să-mi treiere; cf. m ă ș i n ă 5°, v â r ș á c i c ă.

TRELE v. **trei** 2°.

TREISTÚȚUL v. **treistúță**.

TREMETEĂ v. **triméte** 2°.

TREȘTE s. f. S VII, Z v „trestie”.

TRESTÚȚ v. **treistúță**.

TRESTÚȚĂ s. f., pl. art. *treistúțele* Gh M VII, Ci va dim. de la t r a s t e a: Luam și o *treistúță* la spinare Gh M VII. La Joimari iar făceam colaci și umbla copiii, să strângea băieții cu *treistúțele* Gh M VII.

var. **treistúț** s. n. Gh M VIII;

treistúțul s. n. art. Z12 VIII.

TRIMÉTE vb. 1° prez. 3 sg. în expr. ~ cu *plósca* M vb „cer iertare părinții mirelui cuscrilor, atunci când fata s-a măritat n e î n t r e b a t”: Ta-su și mă-sa al băiatului *triméte* pă el cu *plósca* ca s-o ierte [pe fată]. 2° impf. 3 sg. *tremeteă* Z12 VIII „trimitea”: La lăsatu de sec, acușa...ca tineri, îi

tremeteă soacră, îi *tremeteă* cu pită, cu găină, cu vin dă lăsa sec de Crăciun la părinții ei. Db VIIa; cf. m ă n ă 1°, 3°. 3° pf. s. 3 sg. *trimeséi* în expr. ~ *oameni în căsă* Z12 VIII „cerui în căsătorie, petii”; cf. î m p e ț é s c, v í n e 1°.

2° ind. prez. 1 pl. *trimetem* L VII impf. 3 pl. *trimeteă* S VIII, M vb, pf. s. 1 sg. *trimeséi*, pf. c. 1 sg. *am trimés* L VII 3° ind. pf. s. 3 pl. *trimeseărăm* Z12 VIII, pf. c. 1 pl. *am trimés*; conj. prez. 1 sg. *să trimet*.

var. 2° **tremeteă** vb. ind. impf. 3 sg. Db VIIb, M vi.

TRIN s. n. S VIII, pl. *trínuri* S VIII, DV VIII „tren”: Băiatu e năcealnic pă *trínur!* S VIII.

TROÁCĂ v. **troc** 2°.

TROC 1° s. n. art. Ci vb, Sl VII „tîgvă”: Ia *troc, troc* din grădină, cu *troc*u-ăla varsă apa și-o dă de bogdaprosti [la Joimari] Sl VII. Toți nuntașii ia apă de la fântână și cu *troc*u toamnă la fiecare să să speale Ci vb. cf. t ú i g ă. 2° var. **troacă** s. f. Z12 VII „vas din lemn scobit, cu o lumânare aprinsă în el, dat pe apă la patruzeci de zile de la înmormântare”.

TROCHÎȚĂ s. f. Ci va dim. de la **troc** 2° „vas mic de lemn”: Așa-n *trokîț*-aia, tăiată cu fundu la vale și-i pun acolo o țărăcheană grâu, o țărăcheană pâne și o sloboade pe apă și o duce apa.

TROIĂNCĂ v. **cap** 3°.

TRON s. n. Db VII a, b, Gh VII, Gh M VII, Z12 VII, Ci VII, vb, pl. *trónurile* Z12 VII „sicriu”: Acușa aștern *trónurile* și napravo în sândâc acolo-l pun [mortul] Z12 VII. După ce-l pun în *tron*, îi pun pânză desupra [mortului] Z12 VII; cf. s ă n d á c.

***TRÓPĂNE** vb. ind. prez. 3 sg. Ci VII, va, b [despre ființe

supranaturale răufăcătoare] „tropăie”:
Și a auzit *tropănind* în pod Sântoaderu
Zl₁ VII; cf. c l o p ă n i t.

ind. pf. c. 3 sg. a *tropănit* Gh M
VII; ger. *tropănind* Zl₁ VII.

TROPÉCINIC v. cap 3°.

TU adv Dr VIII „când”: Peste
noapte când s-a sculat, *tu* un biol
mare, înțelegi?; cf. c â n d 2°.

TÚDARIȚĂ v. **túdorită**.

TÚDORIȚĂ s.f. Z VIIIa „nume
de sărbătoare: Sântoader”: Atunci la
Sântoader, la *Túdorită* ... să face coșie
cu calu; cf. S â n t o á d e r u l,
T ó d o r u l.

var. **túdăriță** s. f. Gh M VII.

TUFLÉC s. n. G VII, Gh VII
„saltea (umplută cu paie)”: Să făcea
tufleice dă băgai paiele-n el G v. Și
avea didijos un *tuflek* făcut cu fân
Gh VII..

var. **tufleice** s. n. pl. G v.

tuflechi s. n. Gh VII.

TUFLÉCHI v. **tuflec**.

TUFLÉICE v. **tuflec**.

TÚGLĂ s. f. Zl₁ VII, Zl₂ VIII, Ci
va, pl. *túgle*, Zl₂ VIII, Ci va „cărămidă
nearsă; chirpici”: Dă casă, când a
făcut...țigani d-ăștia... ș-a tăiat vită
ș-a-ngropat-o ca să nu mai plouă, ca
să le strice *túlele* Db VIIb. Jos îi pui ori
țiment ori piatră osnove și încep să
zidesc *túgla* Zl₂ VIII.

var. **túle** s. f. pl. Db VIIb, Gh M
VIII, Zl₂ VIII.

TUIGĂ s. f. DV VIII, VII, L VII.
pl. *tuigi* L VII „țigvă”: La lăsatul
seculi... tata arunca *tuig*! în foc; cf.
t r o c l°.

TÚLE v. **túglă**.

TULÉNI s. m. pl. Sl VII „tulpini
de porumb”: [La Lăsatul Secului] ai
tineri umblă cu carăle ș-adună *tulén!*
[...] aprind focu, foc mare; cf. c o -
c e á n i, c o v r á g, d r á g u l,
l u j é r u l.

TÚLSCO s. n. Zl₂ VIII „jugul
otoman; stăpânirea turcească”: *Túlsco*
a fost aicea, satu a fost aici [...]. Tată-
miu a murit la saptezășicinci de ani, el
spunea de turci, c-a fost turci aicea.

TÚMA v. **tómna**.

TÚMNA v. **tómna**.

TÚNĂ vb. ind. prez. 3 pl. Sl VII
„intră”: *Tună* și o găsășesc [mireasa].
conj. prez. 3 sg. *să tûne* Sl VII.

TÚRTĂ 1° ~ *de pâine* C VII, Zl₁
VII „turtă din făină de grâu”: Făceai o
turtă dă pâine la trei zile... noaptea
când o venea ursătorile C VII. În târn-
aia să pune bomboane, să pune o *turtă
dă pâine* și turt-aia și sticla cu vin
rămân în biserică [după slujba de
înmormântare] Zl₁ VII. **2°** ~ *la colác*
Zl₂ VIII „pâine din făină nouă făcută în
formă de colac, cu un gol în mijloc, și
împărțită, conform tradiției, la
fântână”: Măcinarăm, venirăm acasă,
mama face adetu: *turtă așa la colác* și
cu ață roșie și leagă floricele și area
aicea bunar, fântână, și stropește
pâinea și strânge copilași: lu așa
pâine, lu ăla pâine; cf. p í t ă 1°.

TURTÎTE s. f. pl. Zl₁ VII, Ci VII
„turte pentru dospit”: Ș-atuncea
puneam din *turtițele*-alea și sara-l
făceam și dimineța-l frământam, că
ele trebe să se facă aluat. Zl₁ VII; cf.
a l ă u á t, t ó p c ă 3°

TURȚI s. m. pl. M va „turci”:
Aicea la Gulenți are țigani, ama *turț*
țigani.

TUTUNÉRCHE adj. f. pl. Zl₂
VIII „femei care prelucrează tutunul:
Ele sînt *tutunérke*.

Ț

ȚĂR s. m. 1° S VIII „rege”:
A venit imperatorul românesc... și dă
la vapor pân la trin a pus babele cergi
pă jos să meargă *țáru* pă asta; cf.

imperatorul. 2° ~ *zapoveáda* G VII „numele unui joc de societate practicat la s e d e n c i: craii; de-a ~”.

ȚĂPIOȘI adj. m. pl. Z₁₂ VIIa „zdraveni, puternici”: Și țin oameni mai *țăpioși* care sânt, țin scaunu și el [nașul] șade pe scaun și așa îl poartă; cf. ț e a p ă n 1°.

ȚĂRĂNA s. f. art. în expr. *ia ~ din gîră* Ci VII, va, b „face slujbă preotul, slujind mormântul și pomana de șase săptămâni”: [La] șase săptămâni de zile să face pomana: vine popa de-i *ia țărîna din gîră*: cetește pomana și-i potrivește mormântu... îi încopere găurle-aștea, unde face gaură, pune-n gaur-asta, pune-n trei locuri grâu, o bucătură de pâne și vin și tot zice „costi smerenie” vb.

ȚĂRBULE s. f. pl. Ci VII „opinci”.

ȚĂREANI s. m. pl. Ci VII „români din stînga Dunării, din țară, din România”: Și-m place tot la *țărănî* să pot să apuc cîn...cîntă nai îmi place, ama nu-i întotdeauna, samo duminica pi la unu ceasu.

ȚĂRĂ, *o* ~ loc. adj. și adv. M VI, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII, Sl VII „puțin”: După ce-l scaldă mortu, l-îmbracă și pun *o țără* de mănâncă Z₁ VII; cf. n i ț i c ă, p u ț i n é l, ț â r i c ă, ț â r i c h e á n ă.

ȚĂRÍCĂ, *o* ~ s. f. cu val. adv. Z₂ VIIa dim. de la *țără*; cf. n i ț i c ă, p u ț i n é l 2°, ț â r ă, ț â r i c h e á n ă.

ȚĂRICHEANĂ, *o* ~ Ci VII, va dim. de la *o țără*: Să pune în trei locuri... grâu ș-o *șirikănă* pâne va; cf. n i ț i c ă, p u ț i n é l 2°, ț â r ă, ț â r i c ă.

ȚĂEPĂN adj. 1° M VI [despre rachiu, fig.] „rafinat, tare”: Din ei mai pune și zaar ca să facă mai bun, mai tare rachiu, nali mai *țăpăn*-așa; cf. i ú t e. 2° m. pl. *țăepeni* Z₂ VIII „robuști,

puternici”: Boi am avut *țăpinî*: tanc; cf. ț ă p i ó ș i.

ȚEL s. n. Dr VIII „scop”: Ei a avut dă *țel* în atâta bani să-i cumpere berbecu.

ȚÉNĂ v. *sténă*.

ȚÉSEM 1° vb. ind. prez. I pl. C VI „împletim obiecte din papură”: Acușa noi nu mai *țesem* rogojini că noi acușa nu știm, ăia bătîrni a știut. 2° var. *țesém* vb. ind. prez. I pl. Z VII „țesem”.

1° part. f. pl. *țesúte* C VI.

ȚESÉM v. *țesem* 2°.

ȚFÉCLĂ s. f. M vb, G v, Z₂ VIII „sfeclă”: Înainte făceam și cu *țfélă* plăcinta G v.

ȚIMÉNT. s. m. Z₂ VIII, Ci vb, Sl VII „ciment”.

ȚÍPĂ s. f. 1° S VII „membrană pe capul unor copii la naștere, predestinați pentru a deveni strigoi”: Care să naște cu căiță, cu o *țipă* așa... ăla să face dară [strigoi]; cf. c ă c i ú l ă, c ă i ț ă, c ă m á ș ă 2°, c h i p ă, m r e á j ă 2°, p o j v í ț ă. 2° var. *cipă* s. f. Z₂ VIII „piele”.

ȚIU, *să* ~ vb. conj. prez. I sg. în expr. ~ ~ *ispit* v. *ispit*.

ȚIȚÉICĂ s. f. Z₂ VIII „leagăn, scrânciob făcut în săptămâna brânzei”: Două lemne așa furcheace ia și-l împinge și să-nvîrtesc la *țițéică*. Săptămână zi ținem *țițéic*-acolo de să dău; cf. s c á r c i u.

ȚOĂLĂ v. *țol* 3°.

ȚOL s. pl. *țoále* 1° n. Z VIIa, VII, Z₁ VII „țesătură de lână sau bumbac (pentru învelit)”. 2° var. *țoală* s. f. Z₁ VII, pl. Db VIIa, Dr VII, C VII, L VII, Gh M VII, Z₁ VII, Z₂ VIII, Ci VII, Sl VII, pl. Db VIII, M VI, vb, Gh VII „haină, îmbrăcăminte”: Am dat trei rînduri de *țoále* lu bărbatu-meu L VII; *costúm* de

țoale L VII 3° pl. Db VIIb, M vb, G VII, v, Gh VII, Zl₂ VIII, Sl VII „zestrea miresei”: Să duc acolo dă ia *țoalele* de la ea, nainte... *țoale* să lua cu căruța. Să duce și-i pune cufăru, scrinu, pune scrinu, pune iorgane, pune căpătâie Zl₂ VIII. Nunta să ducea la *țoale* cu căruțele Db VIIb; cf. b a g á j u l. 4° pl. în ~ *bătârnești* Z VIIb „costume vechi, tradiționale”; cf. n o s i e 2°.

ȚÓPURI s. n. pl. Sl VII „șnururi împletite din fire albe și roșii, purtate la 1 Martie”: Voi cum lă ziceți acuși nu știu, la păpuși: una albă, una roșe, *țópuri* și-și pune-a-n piept; cf. p ä p ú ŝ ä 2°.

U

UCENÍCI s. m. pl. Zl₂ VIII „elevi”: Iau *ucenê* de la școală prestici d-alea, după cum e stara nosie și pleacă pin sat.

UCÍLIȘCE s. f. DV VIII „școală”; cf. p r o s f é t ă, ŝ i c o á l ă; *zemedélsco* ~ v. *zemedélsco*.

UCIUVÉSC vb. ind. pr. 3 pl. Zl₂ VIII „dresează”: Ursari de pin... Balcani, balcangii, și-i *ucîvêsc* [urșii].

ÚDĂRUL s. n. art. în *pică* ~ Db VIIa „lovește apoplexia”: Ama acușa-i *pică*... *údăru*.

UDÉȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Sl VII „rămâne”: Când sânt lunatici și moare unu, alaltu *udêște*.

ind. pf. c. 1 pl. *am udít* Sl VII

var. *iudít*, *am* ~ vb. ind. pf. c. 1 sg. Sl VII.

UI v. *ióte*.

UITÁTA s. f. art. Dr VII, C VII „colacul făcut în Joia Mare pentru morții nepomeniți (uitați)”: [La J o i m a r i] bâta făcea un colac mai mare-

așa și zicea că-i *uitáta*, la fie dă morții ăia uități dă nu le-a făcut ea colaci C VII.

UITÁȚI adj., s. m. pl. Dr VII, C VII, „morți neștiuți din familie, decedați fără lumânare, în memoria cărora se aprind lumânări, se împarte u i t á t a și se cară apă la J o i m a r i”: La ăștia... *uitátí*, care a murit făr de lumânare și care nu-i știm, puneam lumânări și căram apă de la pârau-ăla și să ducea ap-așa pă iarbă, d-ăștia care...nu-i știm, morți care e *uitátí*! Așa făceam la Joimari Dr VII.

UMBLĂM vb. 1° ind. prez. 1 pl. în expr. ~ *la vânat* Dr VIII „vână”: Noi *umblăm* aicea *la vînat*: avem porci, avem vulpi, avem ciacali. 2° ind. impf. 1 pl. *umblám* în expr. ~ în Ci VII „ne duceam”: *Umblám* în biserică. 3° ind. pf. c. 1 sg. *am umblát*, în expr. ~ ~ *cu* Zl₂ VIII [despre tineri] „am făcut curte, am curtat”: Eu *cu a mea am umblát* săptămână de zile. Ea [soția] a avut ibovnic, doi ani dă zile *a umblát cu* el. 4° part. f *umblátă* Zl₁ VII [despre strachină] „folosită, întrebuintată”: Pui într-o strachină faină ili mălai, ce ai, ama strachină *umblátă*, care-ai mâncat cu ea 5° ind. prez. 1 pl. în expr. ~ *la lucr* Ci VII „suntem angajați, avem serviciu; muncim”. 6° var. *îmblá* vb. ind. impf. s sg. Sl VII „umbla”.

3° ind. pf. c. 3 sg. *a umblát* Zl₂ VIII.

ÚMERE s. n. pl. Db VIIb, Gh M VIII, Zl₁ VII, Zl₂ VIII, VIIa, Ci va, b „umeri”: O fomeaie cu cobilița cu două căldări pe *umere* Ci va. Le dete dar pe *umere* Zl₂ VIII. La colindat luam și o trestuță la spinare, colea la *umere* Ci va. Toți oamenii cu ștergare și nevestele cu

boșcele, [le] punea mireasa pă *úmere*
Db VIII.

UMPLÉM vb. ind. prez. I pl.
M va, Z v, Ci VII „umplem”: Mațale
alea groase le *umplém* iar așa Ci VII.
Umplém mațe, iacă cum am umplut eu
mațe Z v.

ÚNA adv. 1° Db VIII, M VI „în
același mod, la fel, asemenea”:
Rachiu or din struguri, or din pere, din
mere...cam cu toate să face *úna* M VI.
Și bulgarii și ei face iar așa *úna* Db
VIII. 2° G v „la un loc, grămadă,
împreună”: După ce se face ele
[murăturile], atunci le strângi pă
toate *úna*; cf. *î m p r e u n ă*. 3° în
expr. *să se făcă* ~ M VI „să se
uniformizeze, să se omogenizeze”. 4°
G VII „mereu, permanent, întruna”:
Acușa *úna* mănâncă carne; cf. *p o s -
t o i á n o, t o t 3°*, *v é ș n i c*.

UNCHIÁS s. m. 1° Gh M VIII
„bunic”: *Unkáșu* nostru era inițiator la
treab-asta; cf. *b á t u l, d é d e a, m o ș*
1°. 2° Gh M VII „soț”: Primariu
a-ntrebat pă *unkáș*: „Nevasta ta și-a
polucit pasportu?”; cf. *ó m u l 1°*, *s o -
ț í e*. 3° pl. art. *unchiáșii* Gh M VII
„bătrâni”: [Z a r e z a n] făcea *unkáși*
și încoace pă la sfânt Ilie; cf. *m o ș 3°*.

ÜNDE v. *úne* 3°.

ÜNDELI v. *úne* 1°.

UNDEVÁȘCA adv. Z VIIIb Gh
VII „undeva”: Acolo *uneváșca* a
Dunăre a-necat S VIII; cf. *f o u n e v á,*
u n e v á.

var. *uneváșca* adv. S VIII, VII.

ÚNE adv. 1° Db VIIa, b, Dr VIII,
S VIII, VII, DV VIII, M vb, L VII, Z VIII a, b,
D vb, Ci VII „unde”: [Părinților fetei, la
nuntă] le-a spart paru *úne* le-a pus
rachiu și paru l-a spart, dacă n-a fost
bună [mireasa] Db VIIIb. Ásta-i
raionu...*úne* o să vânăm Dr VIII; cf. *î n*

e o t r ó. 2° ~... ~ corelat. L VII
„când...când”: Lui îi era greu că zace
și...*úne*-am plâns pă lângă el, *úne* m-
am ascuns să mai plâng și iacă...nu e
vorbă s-o spui, dete Dumnezeu de
muri. 3° var. conjunct. ZI VII, Ci vb
„care”: Să face un colac... de dat așa
la femeii... *únde*-a gătit, *únde*-a
frământat Ci vb.

var. 1° **ÜNDELI** adv. SI VII, 3°
ÜNDE conjunct. ZI VII, Ci vb.

UNEVÁ adv. C VII, M va
„undeva”: Pă *unevá* să scrie că satu e
Găureni; cf. *f o u n e v á, u n d e v á ș -
c a*.

UNEVÁȘCA v. *undeváșca*.

UNGÁREA s. f. art. Gh VIII
„Ungaria”.

UNGÁRȚII s. m. pl. art. Gh
VIII „ungurii”: A venit *ungárți* din
Ungarea, din Avstrea, cavalerie.

UNSOÁRE s. f. Db VIIa, L VII,
G v „ulei”: M-am dus dă mi-am
schimbat floare după soare dă mi-am
luat *unsoáre* L VII; cf. *o l é u, z a i t í n*.

UNTÚRĂ s. f. G VII, Z v, Ci VII
„grăsime”: L-a arânit, crește, pune...
untúra, pune carne pe el [porcul] Ci
VII. Și slănină făcem și *untúra* o topim
colo cu căldarea mare afară G VII. Am
pus *untúra* care este de la porc pe foc
și am topit-o Z v.

UPOTREVÍT, am ~ vb. ind.
pf. c. I sg. Z VII „am întrebuințat”
Avea fanele, entereu, avea șubă...
dacă era cătefouna... ma nu, n-am
upotrevít noi așa treburi; cf.
l i s p o z á ș t e.

URCIORÚȘ s. n. Ci va dim. de
la *urciór*: Cu rachiu să duce la cuscri,
cu *urciórúș* așa dă pământ.

UREÁ vb. ind. impf. 3 sg. Gh
VII „ura”: Socru-meu cân crea, *urá*
mult rumâni, cerea să-i trimeată pân

Rumânia; part. f. *urătă* în *săptămâna*
~ v. **săptămâna** 2°.

URÉZ s. n. M va, Z₁ VII „orez”.

URLĂ vb. ind. impf. 3 sg. în ~
Dúnerea S VII [fig.] „cere victime
omenești Dunărea, prin zgomotul
valurilor”: În ziua numită Procup *úrlă*
Dúnerea, așa zice, să nu mi te duci că
úrlă Dúnerea și tre să-și ia cap de om.

URLÓI s. n. Sl VII 1° „burlan”.
2° „sobă cilindrică, din fontă”:
Urlóĵ, ete, mică, furnă mică și băgam
lemnile-n ea, nu era tobă, nu era
nimic, *urlóĵu*, cu *urlóĵ* de fier.

URSĂTORI s. f. pl. C VII, Gh
M VII, Z₁ VII „ursitoare”: Zicea că sânt
ursător!... trei ursitori și, când să naște
copilu, ele cică a venit Gh M VII; cf.
o r í s n i t i. 2° art. Z₁ VII „numele
celor trei zile, după nașterea copilului
când sunt așteptate u r s ă t o r i l e”:
Noaptea trei sări acolo: *ursătorle*, faci
turtă... și-i pui zar și-i pui toate elea.

URSEĂZĂ vb. tranz. ind. 1°
pf. c. 3 sg. *a ursát* C VII, Gh M VII „a
ursit”: Ete-așa *a ursát* pă băiatu ori pe
fata mea C VII. 2° prez. 3 sg. Ci va
„binecuvântează, urează”: [Soacra] te
ursăză să-ți fie bine; cf. b l a g o s
l o v e á.

2° conj. prez. 3 sg. *să urséze*
C VII, part. f. *ursată* Gh M VII.

USCĂTURĂ s. f. 1° Gh M VII
„secetă”: Corban să plouă. Când era
uscătură ceva, făcea corban, că, dacă
făcea corban, o să plouă. 2° Z₁ VIII
„drum uscat, fără apă, fără noroi”: Da
acuma să te duc, nu e *uscătură*, da să
mergem cu mașina să te duc în parțela
mea.

USPOCOIÁȘTE, *se* ~ vb. refl.
ind. prez. 3 sg. Ci VII „se liniștește, se
potolește”: Dip ce creăște mare

[porcul], vece-ncepe să-i dăm mai
puțin și vece-atuncea *să uspocojăște*
și zace, mai puțin mănâncă; cf. p o t o
l é s c 1°.

USTURÓI s. m. *căței de* ~ v.
căței; *grăunți de* ~ v. **grăunți**.

UȘĂ s. f. Gh VII, Z₁ VII „poartă”:
Acolo la *úșa* grobiștii toți ia câte-o
lingură de colivă Z₁ VII. Săptămâna
mare, atuncea cică este *úșa* deschisă la
rai Gh VII; cf. v r á n i ț á.

UȘI! interj. Z₂ VIII, VIIA „tuști!”:
Și *uș!* și eu și cineva care mai așa,
țepăn, ne ducem și-l luăm [pe
naș] VIIa.

V

VA vb. impers. C VII, M va, b, Z
VII, Gh M VII, Sl VII „trebuie, e necesar,
e obligatoriu”: Mărgele *va* să ai, îi dai
fetei care-ți cară apa Gh M VII. Mai
facem și [pâine] la asta [p e c i c ă], că
va să facă și cald M va; cf. n ú j d á,
p r i n u d í t, t r é b e.

VAL s. n. M vb, L VII „voal (de
mireasă”): Vine la fată, o-mbracă
aicea nașa, îi pune *válu*-n cap M vb;
cf. m r e á j á 1°.

VÁLE, *la* ~ loc. adv. S VII, G v,
Z₂ VIII, Ci VII, va, Sl VII „în jos” (prin
opoz. *deal*, *la* -): M-aplecai *la vále*,
picioare mă doare Ci VII. Nevasta
s-a-ntors *la vále*, să-nchină dă trei ori
Sl VII. Trochiț-aia cu fundu tăiată *la*
vále... o sloboade pe apă și-o duce apa
Ci va. Îl lasă țastu *la vále* ș-o cocea
[pâinea] S VII.

VÁTRĂ s. f. Z₂ VIII „postament
pe lângă vatra din bucătăria țărănească
folosit ca laviță”: La Crăciun facem
așa: ne umblăm din căși în căși... te
duci la cas-asta, intri înluntru, șezi la

vătră și-ți dă parcel dă carne și-ți dă dovleate, mânânci acolo, te duci la altă casă. 2° „teren de pe care s-a recoltat [porumbul]”: Lujerle-elea... cât șade jos, vine și se usucă, atuncica te duci într-o dimineață, două și cu sezalu legi pe lângă *vătră*

VĂCĂRI s. m. Zl₁ VIII „văcar”: Fugii de-acolo, mă dusăi *văcăr!* peste recă, aicea la vaci.

VĂRSĂM vb. 1° *să* ~ conj. prez. 1 pl. în expr. ~ ~ *ăpa* DV VII „să încheiem ritualul de cărare a apei timp de două săptămâni, după moartea cuiva”: După ce fărșim ap-*aia* d-o fărșim două săptămâni, d-acilea și zice *să vărsăm apă*, tumna la Dunăre ne ducem cu două lumânări...cu apă, cu zăbratcă, cu mărgelile, bani pui acolo să-i împărțăști; cf. s l ó b o d 4°. 2° refl. ind. prez. 3 sg. *se vărsă* în expr. ~ ~ *ăpă* Zl₁ VII „se pomenesc morții, în Joia mare printr-un ritual, pe malul unei ape”: La Joimari *să vărsă apă*, atuncea faci și iar-*așa* colaci și-ți împarți dă te duci la recă și faci ete-*așa* groapă și iai cu cofa și torni că *se vărsă apă* Zl₁ VII. Și locu ăla unde *a avărsăt* apa, o tămâie Sl VII.

var. 2° **avărsăt**, *a* ~ vb. ind. pf. c. 3 sg. Sl VII.

VĂRÚICĂ s. f. 1° pl. *vărúice* Ci VII, Sl VII „verișoare”: *Vărújke* sânt dacă sânt mamele surori, atuncea-s veri Ci VII; cf. v e r i. 2° Sl VII „formulă de adresare între femei de aceeași vârstă”: De vârsta meale? Pă, ce-o să-i zăc? *Vărújcă*, dacă ma e dă seama mea, *vărújcă!* Bună ziua, *vărújcă!*

VĂRUICÉSC, *se* ~ vb. refl. ind. prez. 3 pl. Sl VII „se prind surori sau frați de cruce, printr-un ritual făcut în duminica dinainte de Paști”:

Să vărújésc, da. Asta să face... la [...]
dumineca până-n Paști; cf. î n f r ă-
țit, prin zil° în vărúicim.

VĂTĂLÚG s. m., pl. *vătălúgi*
L VII „ciulin, vălătuc”.

VĂLĂNICE v. **válnice**.

VĂLNIC s. f. 1° M va, pl. *válnice* Db VIIb „fotă”: [Purtau] cămăși cusute, cu *válnice*, cu boșelembrobodite Gh VII. 2° C VII „fota din spate”: *Válnicu* la spate și în față boșea.

var. 1° **vălănice** s. n. pl. Z VIIIb, VII; **vlănice** s. n. pl. Gh VII, Z VII.

VÂNTĂRĂTOĂRE s. f. pl. *vântărătóri* Zl₂ VIII „vânturătoare”; cf. v e e á c i c ă.

VÂRȘÁCICĂ s. f. Zl₂ VIII „mașină de treierat, batoză”: Nu e vărșăscă, nu e secerătoare, varhan bătut paru și el ocolește, pune snopi, și ocolesc, și treieră; cf. m ă ș í n ă 4°, t r e i e r ă t o ă r e.

VĂRȘE s. f., pl. *vărși* DV VIII „vârșă”: Când ne ducem într-o dimineața, *vărșea* scoasă.

VEÁCICĂ v. **veeácică**.

VÉCE adv. C VI, M VI, vb, L VII, G V, Gh VII, Zl₁ VII, Zl₂ VIIIa, VIIIa, Ci VII, va, b, Zl₂ VIII, Sl VII „deja”: Dimineața lumea *véce* iau să vină [la mort] Sl VII. Nu mai ne dusarăm în deal, căzu *véce* zapadă Zl₂ VIII.

var. **véci** adv. Db VIIb.

VE CERÍNCI s. f. pl. G v „serate”: Să făcea nainte *vecerinc* cu muzică... *vecerinc* acolo unde cântă muzica și copiii juca; cf. z ă b á v e.

VÉCI v. **véce**.

VEDNAGÁ adv. Ci vb „imediat”: Veniră tobele *vednágá* Ci vb. Ea să mânji cu nește otravă și *veznágá* să otrăvi Ci va; cf. d e l ó c, n a p r á v o l°, o d á t ă, și 2°.

var. **vednăgá** adv. Ci va
veznăgá adv. Gh M VIII; **verneága**
adv. M vb; **vinădí** adv. Gh M VII.

VEDNĂGÁ v. **vedragá**.

VEEÁICĂ s. f. Zl₂ VIII
„vânturătoare”: A avut vânturători și-l
vântură, *veăicică*, vânturătoare este
așa mare, pune sus, învârtește și colea
cură și pleava o aruncă-ndărăt și grâu
cade jos Zl₂ VIII. [Linteala] o strângeam
la grămad-așa și-o treireram cu
mășina ș-o dam în vânt, atuncea era și
veăicică Gh M VIII; cf. v â n t â r â
t o á r e.

var. **veăică** s. f. Gh M VIII.

VÉNCE s. f. Ci va dim de la
v e n e ț 2° [în ținuta miresei]
„coroniță, pariură”: A doilea zi am
fost la fântână, samo cu *vénce*-n cap și
cu zăbracă; cf. v e n e ț 2°.

VENEÁ, o ~ v. **víne** 3°.

VENET s. n. 1° Db VIIb, M vb, L
VII, pl. *venéțe* Db VII b, L VII și *venéturi*
Db VIIb „coroană (la mort, la nuntă
etc.): Duce flori... p-alea le punem
acolo la mormânt, le face *venéturí* Db
VIIb. Face și *venet*, face la băiat și la
fată și-l leagă la vranță. Să se
cunoască că este și colo și colo nunta
M vb. 2° Zl₂ VIII [la nuntă] „pariură
pentru mireasă”: La săptămâna ne
duserăm la Lom de târguirăm: rochie
albă, *venet* albu; cf. v e n c e.

VERGEÁ s. f. Db VIIa, M vb
„sucitor”: Dacă vrei, cu mâinile
întinzi [foaia de plăcintă], dacă nu,
avem așa cu... *vergeá* Db VIIa. D-acilea
o iei ș-o-ntinzi cu mâna, din ei întinde
cu *vergeáya* M vb.

VERI s. f. pl. Sl VII „verișoare”;
cf. v â r ú i c á 1°.

VERÍGĂ s. f. Ci va, pl. *verigi*
Sl VII „lanț”; cf. f i e r 4°, v e r í g ă, pl.
în expr. *se încúie în* ~ v. **încúie**.

VERNEÁGA v. **vednăgá**.

VÉRNO adj., adv. Zl₁ VII, Zl₂
VIII „adevărat, într-adevăr”: *Vjórno*
visezi, eu am visat [ursitoarele] Zl₁ VII.
Scoaseră narodu că i-am dat casa
peste ea, i-am dat bani și nu e *verno*
Zl₂ VIII; cf. d r e p t 2°.

var. **viórno** adv. Zl₁ VII.

VESELÍE s. f. Dr VII, Zl₁ VII, Ci
va „petrecere”: Toată mama la copil
duce pâine și găină la babă și sticlă cu
vin ili rachiu și baba face toată ziua
vesalie Zl₁ VII; cf. g u l e á i.

VÉSTNIC s. Zl₂ VIIa „ziar”.

VÉȘNIC adv. Db VIIb „mereu”:
Ea știe tot, ea citește *véșnic*; cf. m e r
e ú ș, p o s t o i á n o, t o t, ú n a 3°.

VÉVERA s. m. Zl₂ VIIb „cavaler
de onoare al miresei”: E *vévera*, cum-
nату de mână, mult păzea ca să nu ia
niminea măru; cf. f r á t e, c u m n á t.

VEZNÁGA v. **vednăgá**.

VID s. Zl₂ VIII „aspect”.

VÍE adj. f. L VII, pl. *vii* Ci VII
„care trăiește, este în viață”; pl. în
expr. *sînt* ~ L VII, Ci VII „trăiesc, (își)
duc viața”: Noi sântem șapte feate,
eu-s a mai mică, una a murit, da alea
sînt toate *vij* Ci VII. Mama mea îmi
zicea așa „Coprino, o să-ți dau,
mamo, cămașuța să ți-o joace
călușarii!”, că cică asta este de
sănătate și mi-a dat cămașă și... iacă
sînt vije pân-acuș.

VÍLIȚE s. f. pl. Zl₂ VIIa
„furculițe”.

VIM v. **vinc** 1 3°.

VINÁR s. m. Zl₂ VIII „persoană
pricepută la prepararea vinului”: Eu
sînt *vinár* mare, dip că anu ăsta n-am
făcut vin.

VINĂDÍ v. **vednăgá**.

VÍNE 1 vb. 1° ind. prez. 3 pl. în
expr. ~ *în căsă* Gh VII „pețesc”: Ne-

am cunoscut amîndoi ş-a reşit *să vije*
la noi *în casă* M vb. Mai nainte *vine*
bătării *în casă* să vorbească cu
părinţii mei Gh VII; cf. *î m p e ț e s c*,
t r i m é t e 3°. 2° ind. pf. s. 3 sg. *veni*
în expr. *(ne) ~ greu* Zl₂ VIII „(ni) se
făcu rău, (ne) căzu greu”: „Mai
găteşte-ne fodată fâsui, fodată lutiță
că...samo carne”, cică „*ne veni greu*
cu carnea”. 3° var. *veneă*, o ~ vb. ind.
viit. 3 pl. C VII „vor veni”.

1° conj. prez. 3 sg. *să vie* M vb.
3° var. *vim*, o *să* ~, ind. viit. 1 pl. L VII.

VINE² vb. ind. prez. 3 sg. în *nu*
(*le*) ~ Ci VII [în legătură cu relațiile
dintre persoane] „nu (*le*) convine”:
Ele [fîicele] zbiară fodat-aşa și *nu le*
vine. „Și dacă *nu vă vine*”, le spui așa
„n-aveți să veniți, ședeți acolo”.

VIORNO v. *véerno*.

VISOCINĂ s. f. Gh M VIII
„deal, înălțime”: D-aia-i zice Măgura
[satului]... că a fost *visočină* așa; cf.
b a í r e, *m o g h í l*.

VLĂHIA s. f. art. DV VI
„Muntenia”.

VLAST s. Gh M VIII „putere,
conducere”: Țar Diu când a fost *la*
vlast atunci; cf. *p r a v i t é l s t v o*.

VLĂȘCHI adj. m. pl. Ci VII
„românești”; în ~ *imea* v. *imea*.

VLĂȚII v. *vlăși*.

VLĂNICE v. *válnice*.

VLĂȘI s. m. pl. Ci VII „vlaşi
români”: Cică ăștia sîn *vlăși*... *vlăți*,
da copiii noștri nu știe rumânește; cf.
r u m á n i 2°, *v l ă ș ó r i*.

var. *vlătii* s. m. art. Ci VII.

VLĂȘORI s. m. pl. Ci VII
„vlahi”: Da al meu Marin s-a spus,
Marin, noi sântem vlaşchi imea, că
sîntem cică...*vlășóri* / aicea, ne spun când
ne ducem încolo, mai înăuntru [în
Bulgaria]; cf. *r u m á n i* 2°, *v l ă ș i*.

VODÊȘTE vb. 1° tranz. ind.
prez. 3 sg. Zl₁ VIII „consideră, are (pe
cineva) în calitate de...”: Că te-am
scos [din apă], asta până trăiești, ea te
vodéaște de frate și tu pe ea de soră 2°
refl. ind. pf. s. 1 sg. *mă vodii*, Zl₂ VIII
„mă adresai”: Eu *mă vodiți* către el. 3°
ind. prez. 3 sg. *vodeá* Zl₂ VIII
„conducea”. 4° conj. prez. 3 pl. *să*
vodească S VIII „să explice, să
lămurească”: Puțini știe *să vodăscă*
lumele: Petre Ilie Mărinov, bātu a fost
Marinu, Mărin; cf. *o b e s n é s c*. 5° pf. c. 1 sg. *am vodit*, ~ ~
smétcă v. *smétcă*.

3° conj. prez. 2 sg. *să vodéști*
Zl₂ VIII.

VODIȚELE s. f. pl. tant. art.
Gh M VIII „Boboteaza”: Să
făcea...*Vodițele*... atuncea la Bobo-
tează, să strîngea tot satu dă lua apă;
cf. *I o r d á n o v*, *I v á n o v*.

VOIÊN s. Zl₂ VIII „soldat”.

VOIÊNIN adj. Db VIII
„militar”.

VOINĂ s. f., pl. *voinále* Zl₂ VIII.
„război, bătălie”; cf. *b ă t á i e*.

VOPȘTE adv. Db VIII, S VIII „în
general, în mare”.

VORBITOÁRE adj. f. Zl₂ VIIa
„vorbăreată, guralivă”: Am fost tinără
și mă căuta, mă căuta mulți băiați; că
așa ăream frumușică, ăream
vorbitoare, ăream cântătoare.

VOÚNUL v. *fun* 2°.

VRANIȚĂ s. f. Ci VI „poartă de
scânduri”: Venet face la băiat și la fată
și-l leagă la *vrânță*... să știe cunoască că a
fost nuntă M vb; cf. *ú ș ă*.

var. *vrântă* s. f. M vb, L VII.

VRÂNȚĂ v. *vraniță*.

VRAU s. n. în ~ *cu caii* Ci VII
„treieriş cu animalele”.

VRÁSTA s. f. art. Z VI, Z₁₂ VII: „vârsta”: Bâta e bulgăroaică și bātu e bulgar și știa amândoi bine limba voastră și o vorbea dăcât pa ea, pot să spun că nici nu putea să vorbească bulgărește și toți din vrásta lor era așa Z VI.

var. **vrástea** s. f. art. Z₁₂ VIIa.

VRÁSTEA v. **vrásta**.

VREAZÍCĂ adv. S VIII „adică, deci, vasăzică”: S-a dus din ei [localnici] în Rumânia, d-aci s-a întors îndărăt în Bulgaria, aicea *vrăzică*.

VRÉME s. f. 1° în *la* ~ loc. adv. DV VII, D Va, Gh M VIII; *a* ~ Gh M VIII; art. în ~-a C VII, Z VIIIb; „demult, pe vremuri”: *La vréme*, cic-a fost tătari în vale-aia Gh M VIII. A fost *la vréme*, voi sînteți mici încă! DV VII. *A vréme* când am fost noi ceastnici, am semănat linte Gh M VIII; cf. c â t e f o d á t ă, f o d á t ă. 2° Ci Va „timp urât, cu frig și ploaie”: Ne făcurăm bătîrni, nu mai putem, azi ne-am băgat prin tină, că vine *vrăimeu*, e urât și trebe să lucrezi. 3° *printr-o* ~ loc. adv. Ci Vb „după un timp”: *Printr-o vréme* el [fiul] vine: „Maico, ai du-te de te culcă”. 4° *izvéstno* ~ v. *izvéstno*.

VÚLPIE (3 sil.) s. f. Dr VIII „vulpe”.

Z

ZAÁR v. **zácăr**

ZÁCĂR s. Z₁₂ VIIa „zahăr”: Bijovina rachiu... dăc-ă i pui *zar*, el fermentează, să lucrează și iese spirt. Toate alea face *zărul*. Și din dude să face rachiu...ma trebuic să pui *zar* M VI.

var. **zar** s. Db VIIa, b, C VII, M VI, v b, G v, Z₁ VII, Z₁₂ VIII; **zaar** s. Db VIIa.

ZÁCE vb. ind. 1° prez. 3 sg. Ci VII [despre porc] „stă culcat”: Dip ce crește mare [porcul], vece-ncepe să-i dăm mai puțin, vece atuncea să uspocioaște și *záce*, mai puțin mănâncă. 2° pf. c. 3 sg. *a zácút*, ~ ~ de Z₁ VII „a fost bolnav(ă) de...”: Mama *a zácút de* bubat și băiatu i-a murit dă bubat.

ZACÚSCĂ v. **zácúscă**.

ZAITÍN s. Ci VII „undelemn”: cf. o l é u, u n s o á r e.

ZĂMĂ s. f. 1° Z₁ VII, Z₁₂ VIII „parte lichidă la un preparat culinar; zeamă”. 2° ~ *de vin* Z₁₂ VIII „must”: cf. z ă m á r c ă. 3° var. **zeámă**, ~ *de vărză* Db VIIa „moare”: Bātu-al meu mânca *zámă de vărză* cu mămăligă. 4° ~ *de făsui* Z₁ VII „fiertură de fasole folosită, uneori, ca adaos la frământat aluatul de pâine”.

ZAPÍSĂ s. f. Db VIII „înregistrare (pe bandă magnetică)”.

ZAR v. **zácăr**.

ZAVÓD s. n. Db VIIb, VI, Dr VIII, G v, Z₁₂ VIII pl. *zavóade*, Dr VIII, G v, Z₁₂ VIII „fabrică”: Dă la *zavód* a cumpărat carne dă vițel și le-am tocat G v.

var. **závód** s. n. Ci Va.

ZAVÓI s. S VIII „cotitură, curbă”: A venit aicea... baș zicem noi în *zavói* aicea, une oprirăm mașina.

ZĂBÁVE s. f. pl. M Vb „serate (dansante)”: *Zăbáve* noi le ziceam: cânta muzica și toți copiii venea aicea la școală și ăștia însurați juca na jocute; cf. v e c e r í n c i.

ZĂBRÁCĂ v. **zăbrátcă**.

ZĂBRÁTČĂ s. f. S VII, DV VII, Z₁₂ VII, Ci Va, Sl VIIa, pl. *zăbratci* Z₁ VII, Z₁₂ VIII „basma”: [La mort] dăm la tot omu cârpă, la femei *zăbráč* Z₁ VII. Aicea poartă negru, *zăbrátčă* la gât,

și-l pune cum vrea, negru poartă SI VII; cf. c á r p á 2°.

var. **zăbracă** s. f. DV VII, pl. **zăbrăci** Z₁ VII; **zăbreatică** s. f. DV VII.

ZĂBRĂCĂ v. **zăbrăcă**.

ZĂBRĂNĒA, vb. tranz. ind. prez. 3 sg. C VII „interzicea, nu permitea”: Nu *ne zăbrăneacă*, ama, după ce ne mai mărirăm noi, începu *să zăbrănească* să nu mai vorbim rumânește; cf. d a 3°.

conj. prez. 3 pl. *să zăbrănească*; refl. ind. impf. 3 sg. *ne zăbrănea*.

ZĂBREATICĂ v. **zăbrăcă**.

ZĂCÚSCĂ s. f. Dr VII, M va, Z₁ VII, Z₂ VIII „masă de dimineață”: M-am sculat dimineață, mi-am îndreptat patu-aicea, *am făcut zacúscă*, am mâncat puțin Dr VII; cf. m e z é 2°; în expr. *a face ~* „a pregăti masa de dimineață” Dr VII, M va, Z₁ VII, Z₂ VIII.

var. **zacúscă** s. f. Db VIII, Z₁ VII.

ZĂDÁCE s. f. pl. Ș v „probleme de matematică”: Era matematica, știa să reșească *zădăce*.

ZĂDERJITĒLNO adv. C VII „obligatoriu”: Ama asta [pomenile] erea *zădărjitelno* să le faci; cf. n e p r í m e n o, o b e z á t e l n o.

ZĂDÚC v. **zădúh**.

ZĂDÚH s. n. S VIII „caniculă, zăduf”: [Aduceam fânul] chiar mai mult dimineața, că zicea [că] e mai răcoare, atunci este-ntors, *pă zădúy* să fărâmă Gh M VIII. Dă *zădúhu*-ăla stau la umbră bătârnii S VIII. Iac-am plecat... *dă dimineață* *pă răcoare*... Da era *pă vară*, era un *zădúy*... L VII, cf. z á p ú c.

var. **zădúu** s. n. L VII, Gh M VIII; **zădúc** s. n. S VIII.

ZĂDÚȘ adv. Z₂ VIII „sub presiune, la aburi”: Pune pe margine mlat de făină, și astupă tengira și-l face *zădúș*, modernă.

ZĂDÚȘENO adv. Z₂ VIII [despre modul de preparare a mâncărilor] „înăbușit, la aburi, sub presiune”: *Zădúșeno* să face [friptură] de iepure, *zădúșeno*, are o oală modernă cu capac.

ZĂDÚU v. **zădúh**.

ZĂGLĂDEȘTE vb. ind. prez. 3 sg. Cí VII „netezește”: *Zăglădește* cu tină [cuptorul]; cf. g l á d é ș t e, i z g l á d é s c.

ZĂGRĂDEȘTE, *se ~* vb. refl. ind. prez. 3 sg. Z VIIIa „se îndiguieste”: După ce-i făcură digă, satu *să zăgrădește*. Dunărea nu mai poate să vie încoace, satu e *zăgrădit*, d-*aia* să numește Zagrajden.

part. *zăgrădit* Z VIIIa.

ZĂMÁRCĂ s. f. Z₁ VII „zeamă în care s-au fiert ardei, îngroșată cu mălai”: Și când da în undă căldarea, puneam malaiu și ea le lua [c i u ș t i l e] din *zam*-*aea*, *zămărcă*, și ne punea în strachină; cf. z á m á 1°.

ZĂMÉTĀ s. f. Z₁ VII „șal”: Iarna *zămétcă*, împletită la mână, șal [purtau femeile].

ZĂNIMÁVEÁSCĂ, *să ~* vb. conj. prez. 3 sg. Gh VII „să se ocupe”; cf. j o á c á 3° r á s p r á v é s c.

ZĂPÓMNIT s. Ci vb „amintire”.

***ZĂPÚC** s. Ci vb „zădúf”; cf. z á d ú h.

ZĂREZÁNUL s. n. art. Gh M VIII, Z₂ VIII „sărbătoarea viței de vie care are loc în luna februarie”.

var. **zărezeánul** s. n. art. Gh M VII; **zerezánul** s. n. art. Gh M VII.

ZĂREZEÁNUL v. **zărezánul**.

***ZĂUITĂRĂM**, *ne ~ vb. refl.*
ind. pf. s. 1 pl. Zl₂ VIII „uitărăm”.

ZĂVĂDĂ v. **azăvădă**.

ZĂVĂLENO adv. Gh VII
[despre modul de a vorbi o limbă]
„stricat, incorect, cu accent străin”:
Mama vorbea [limba bulgară]
ama...tot mai *zăvăleno*-așa, nu poți ca
să le vorbești ca cum trebuie, de!”;
m é ș e n o.

ZĂVÂRSÎT, *am ~ vb. ind. pf. c.*
1 sg. DV VIII „am absolvit (școala)” : Am
fost dat documentele, acolo... diploma
une-*am zăvîrsit*; cf. s c o á s e 1°.

ZĂVELCĂ s. f. C VII, pl. *zăvelci*
Z VII „fotă” : Ete *zăvelca*, asta e
zăvelcă mea de când am fost fată,
mă-ncingeam cu ea cîn mă ceam cu
boii și-una dinainte și-una la spate C VII.
Noi nu umblam așa ca rumâncile cu
zăvelc, noi umblam cu rochii Z VII.

ZĂVISÊȘTE vb. ind. prez. 3
sg. Zl₂ VIII „depinde” : [Maldărul,
legătura de coceni] *zăvisêște* cât e ața
de mare.

ZĂVÓD v. **zavod**.

ZĂDOMÍRĂM vb. tranz. ind.
prez. 1 pl. Ci va „aranjarăm,
căsătorirăm (copiii)” : *Lucrarăm,
zîdomirăm* copiii.

ZBÂNGHÍI s. f. pl. Zl₂ VIII
„nebunii, lucruri deocheate” : S-o
dezgolească pe-aea, pe Gheorghîța s-o
privească cît de frumoasă, samă de
zbîngîț; cf. g i u m b í ș.

ZBÂRCÎIT v. **bârcâi 6°, 7°**.

ZBIĂRĂ vb. ind. 1° prez. 3 sg.
C VII „strigă, cheamă (pe cineva)” :
Mâncasem când venirăți voi, băiatu să
culcă și eu ieșii, mă dusei în casă și-
auzii că *zgără* cinevașca și... stăi să
ies ...când voi. 2° impf. 3 sg. *zbiară*
DV VIII [despre negustorul ambulat]
„striga marfă” : Dacă nu putea să-l

vânză pă bani, venea colea-n maidan
și *zgerá*: „Pește pă mălai! Pește pă
mălai”.

1° impf. 3 pl. *zbiară* Gh M VII.

ZBICEĂM vb. ind. impf. 1 pl.
Gh VII „zdrobeam, melițam (cânepa)” :
O tocam, o *zbičám* la meliță și-o
dărăceam; cf. c i o c ă n e á 3°,
f r â n g i 2°, t o c á m 2°.

ZBOR v. **săbór**.

ZDÂC s. n. Dr VII, VII „unealtă
improvizată dintr-o nuia arcuită și
legată la capete cu sfoară pentru
scărmănat bumbac” : Nu era înc-așa
darace d-astea așa să-l dăm la mașini,
să-l facă mașinile, la noi acasă
puneam o nuia [îndoită, arcuită] și-aț-
așa o legam [la capete], *zdic* îi
zicea VII.

ZDÂCUIÁ vb. ind. impf. 3 sg.
Dr VIII „scărmăna bumbacul la z d â c”.

ZDRÁVĂN adj. 1° Z VI [despre
om] „sănătos” : Fiecare care-i intră
calu-n casă, în obor la ziua dă
Tudoriță...e zi dă sărbătoare și, să fie
mai încolo și calu *zdrávän* și bărbatu,
omu *zdráven* și, anu bun, fiecare îi
dăruie, le dă ștergare, le da
chepeneage, le dă bomboane, care ce
are 2° Zl₂ VIII [despre pământ]
„rezistent, durabil, tare” : Sapi
osnoavele la casă până dai jos...de
zdrávän pământ.

var. 1° *zdraven* adj. Z VI.

ZDRÁVEN v. **zdrávän**.

ZDROBINĂM vb. ind. prez. 1
pl. Gh VII „zdrobim, mărunțim” :
Mămăliga...o *zdrobinăm* și mai
punem unt.

ZEÁMĂ v. **zámă 3°**.

ZELENCIÚC s. n. colect. G v
„verdețuri, zarzavaturi”.

ZEMEDÉLE v. **zemedélie**.

ZEMEDÉLET s. m. Zl₂ VII „agricultor”: Eu am fost *zemedélet*: eu am avut optzeci de decăre de pământ: cf. m u n c i t ó r.

ZEMEDÉLIE s. f. 1° Ci VII „agricultură”: La ăilalți care sânt mai bățirni...ș-a-nțeles de *zemedélie* le pune câte-o țără [grâu în snop] Ci VII. Boengiu...cu asta mi-e lucru și cu *zemedéle* Gh VIII; cf. p l u g ă r i e 1°. 2° Zl₂ VIII „muncă la pământ, la câmp”: În obor îi faci glugă [cocenii] pui așa și p-ormă pui alții sus, mai pui înc-o dată și-i legi sus grămadă de faci glugă, așa e *zemedélex*; cf. l ú c r u 4° p l u g ă r i e 3°.

var. **zemedéle** s. f. Z VIII b, Gh VIII, Zl₂ VIII; **zemledéle** s. f. C VII.

ZEMEDÉLSCO adj., ~ *uciliște* DV VIII „școală agricolă”; cf. p l u g ă r i e 2°.

ZEMLEÁNCĂ s. f. M VI pl. *zemlénce* Ș VI, V „bordei în pământ pentru proprietari pe un teren agricol”; La suat acolo aveam *zemleáncă* în pământ, făcută colibă.

ZEMLEDÉLE v. *zemedélie*.

ZENOVÓD v. *zvenovód*.

ZEREZÁNUL v. *zărăzeánul*.

ZÉT s. m. 1° Db VIIb, M Vb, Zl₂ VIII pl. art. *zéturile* L VII „soț al unei femei, considerat în raport cu părinții acesteia; ginere”: Ei, *zéturile*, unu mi-este rumân și unu mi-e bulgar; ~ *na căsă* Zl₂ VIII „ginere în casă”; cf. g i n e r e 2°. 2° Zl₂ VIII „bărbat în ziua sau în preajma căsătoriei sale”: Să duc [părinții fetei] la cuscri să se vadă, să se vorbească ce-o să fie, cum o să fie peredi să începă *zétu* să jure, mireasa să fugă. cf. g i n e r e 1°.

var. **zéte** s. m. M Vb.

ZÉTE v. *zet*.

ZGĂNÉȘTI vb. ind. prez. 2 sg. Gh M VII „încovoi, îndoii”: Pricica o faci așa, o *zgănéști*!

ZGRÁDĂ s. f. M VI „clădire”: Le transportăm pân-acolo la *zgráda*-aia une este opredelit că acolo să face rachiu.

ZGÚȚUI vb. ind. pr. 2 sg. Zl₁ VII „scuturi, dai jos surplusul de făină care rămâne pe pâinea coaptă în țest”: E, făină puneam, samo făină, și când o *zgúțui* așa, ea cade napravo.

ZI 1° *săptămână* ~ Zl₂ VIII „o săptămână de zile”: *Săptămînă zi* ținem țiteica acolo, de se dau [tinerii]. 2° art. *ziua* în ~ *váselor* C VII „numele sărbătorii «lăsat de sec»”: Când lași sec de Paște, atuncea să zice parcă *ziua váselor*. 3° var. **zúua** s. f. Db VIIb, C VII, G VII, Gh VII, Gh M VIII, Zl₂ VIII, Sl VII; **zúă** s. f. Db VIIb, Zl₂ VII, Ci VU, Sl VII „ziuă”: Șed pă lângă el [mort] până la *zúua*, p-ormă *la zúa* vine lume Sl VII. 4° art. *ziua*, în *odată cu* ~ loc. adv. Zl₂ VIII „dis de dimineață”: *Odată cu zúua* sânt la tine. 5° ~ *măre* G V, Ci VII, Vb, pl. *zile mari* Sl VII „sărbătoare”: Eu sânt șchioapătă, vece nu pot să merg, ama la *zile marí* mă duc în biserică Sl VII. La *zi măre* trebe să fie [c u r b a n u] G V; cf. p r á z n i c , s ă r b ă t o ă r e .

ZÍCE vb. tranz. și intranz. ind. prez. 3 sg. 1° G V, Gh M VIII, Zl₂ VIII „numește, spune numele, denumește persoana după prenume”: Floare po pravoto. Floare mă strigă. Fica așa o *zíce*; intranz. ind. prez. 3sg/pl. *se* ~ Dr VIII; *ne* ~ DV VIII „este numit; suntem numiți, ni se spune”: *Ne zíce* rumâni nouă că știm rumânește și vorbim... noi aicea-n casă cu baba vorbim mai mult rumânește DV VIII. Dedea după mamă *să zíce* Costandin Mărinov

Stănevo, ade Stan din Caracal Dr VIII.
A avut un turc aicea i-a zis Şam şi după numele lu turcu ăla: Şamleu D^V VIII. Ale Cotoiu să zîce-n Islaz L VII. 2° S VII, G V „se zice”: Atuncea zîce că urlă Dunerea, așa zîce. 3° var. **zicem**, să ~ vb. conj. prez. 1 pl. L VII „să zicem”.

1° ind. impf. 3 sg. *ziceá* Db VIIa; pf. c. 3 sg. *a zis* Dr VIII, DV VIII; refl. ind. prez. 3 sg. *se zice* Dr VIII, L VII, G VII, Gh M VII, 1 pl. *ne zicem* Gh M VII, pf. c. 3 sg. *s-a zis* Db VIIa.

ZICÉM v. *zice* 3°.

ZIDĂRIE s. f. colect. Db VII „totalitatea zidurilor unei construcții”: Am auzit p-ale mama că... când a făcut casă, a băgat papuş-asta la *zidărie* că să nu cază.

ZLÓŢI s. m. pl. S VII „zloiurile”: Cîn le-a dat drumu să vie încoace [în Bulgaria] *zlóŷi* a plecat, Dunerea a plecat şi așa țipa lumea pă marginea Dunerii!

var. **sloi** s. m. S VII.

ZMÂNT D vb „caimac”: Face *zmînt* mult asta care-i dă casă laptele...este făr dă apă nimică ş-aşa *zmînt* face dă cred că d-un săntim pă desupra.

ZMENÉSC, să ~ vb. conj. prez. 1 sg. Ci VII „să schimb bani”.

ZNÁCE v. **znáci**.

ZNÁCI conjuncț. Gh M VII, Zl₂ VIII „aşadar, deci”: Ele să duc la cuscri, *znáci* să se vadă, să vorbească şi ei cum o să fie, ce-o să fie, copiii trăiesc

[bine] Zl₂ VIII. Mama ...rumâneşte, *náce* a citit cum am vorbit noi Sl VII.

var. **znáce** conjuncț. Sl VII; **náce** conjuncț. Zl₂ VIII, Sl VII.

ZNÁMEA s. f. art. Db VIIb „steagul”: I-l băga pe capu la cal *známe*-aşa; cf. b a i a r á c.

ZNĂCÉŞTE vb. ind. prez. 3 sg. L VII „înseamnă”: Eu o să vă obisnesc ce *znăcёşte* gârcuv grob: „mormânt de grec”.

ZOBÉSC vb. ind. prez. 1 sg. Zl₂ VIII „hrănesc cu boabe (calul)”: Să zicem că mâine e Sântoaderu, eu am cal, îl *zobésc* bine.

ZOBRĂCI v. **zăbrătcă**.

ZOR s. n. 1° în expr. *e ~* (cuiva) Ci VII „(îi) este teamă, frică”: Fodată n-a fost bine să puie pân la anu [cruce]...cică l-*e zor* ca să moară şi altu din casă. 2° Zl₂ VIII, Ci VII „urgentă, grabă mare”; *dă ~* L VII [despre m a i a] „grăbeşte fermentația”.

var. 1° **zóra** s. f. C VI.

ZÓRA v. **zor** 1°.

ZÚĂ v. **zi** 3°.

ZÚUÁ v. **zi** 3°.

ZVENÓ s. f. Gh M VII „grupă, echipă”: Eream treizăci dă inşi eream în *zvenó*.

ZVENOVÓD s. m. Gh M VII, Ci VII „şef de echipă”: Eream treizeci de inşi în *zveno* şi el era *zvenovód* unchiaşu Gh M VII.

var. **zenovód** s. m. Zl₂ VIII.

TIPOGRAFIA STELIAN

Tel./Fax: 021.250.22.81
021.421.32.64

Materialul cules din comunitățile românești de pe teritoriul Bulgariei, cuprins în volumul de față, prezintă valoare documentară din multiple puncte de vedere. În acest sens remarcăm conștiința lingvistică a acestor vorbitori, reflectată în propriile lor mărturii referitoare nu numai la trecutul sau momentul actual de evoluție a idiomului matern, ci și la viitorul rezervat acestuia:

M-am pomenit în limba română. Bunicul, bunica... în partea lu tata și-n partea mamei sânt români. Când am plecat întâi la școală, n-am știut limba bulgară. Am început să-nvățăm limba bulgară mulți ani așa. Vorbim pă rumânește acasă. Toate alea ce-i din România mi-e aproape de inimă. Dar așa... în Bulgaria trăiesc, limba o-nțeleg, da mulți ani mi-era așa teamă... nu știam ce sunt. Și acum știu că sânt bulgar din origine română (Dâbovan).

Și dacă și pân acuși îmi țin româneasca... și mi-e drag că mi-e limba mea (Lenkovo).

În casă ale bâta, ale bātu a vorbit rumânește, că demult n-a-nvățat [bulgărește], n-a avut școli. Când vii de la Silistra la Vidin toate satele poate să știe rumânește. Astea pă marginea Dunării care... toți știe rumânește. Acușa numai... tinerii vorbește tot bulgărește (Somovit).

Cu o vorbă eu așa zic că sântem nepoți de români... că cân cântă cântecu rumân te-nțepă aici în piept (Dolnivit).

Mult puțină lume nu-nțelege în satu nostru limba voastră. Și mai toți care o-nțelege poate și s-o vorbească. Batrânii care sânt ei vorbesc mai mult în limba voastră. Cât merge vremea atât mai mult să uită, să pierde limb-asta și tinerii o vorbește mai rar, fîncă el scrie pă bulgărește, cetește bulgărește, umblă pân toată țara, să-ntâlnește numai cu bulgari, puțin, puțin câte câte puțin să pierde limba asta (Zagrajden).

Băiatul meu nu vorbește [românește], nici o vorbă nu zice. Când erea mici le zicea la școală că româneasca le pricește. Eu sânt aicea, iaca îngă școală, și n-aur nici un copil rumânească să spuie, că-i mai mare, că-i mai mic. După noi ăștia care sântem n-a să mai să vorbească nici o vorbă: suntem bulgari! (Milcovița).

25 LEI